

C O R P U S
SCRIPTORUM HISTORIAE
B Y Z A N T I N A E.

EDITIO EMENDATIOR ET COPIOSIOR,

CONSILIO

B. G. NIEBUHRII C. F.

I N S T I T U T A,

A U C T O R I T A T E

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE

BORUSSICAE

CONTINUATA.

MICHAEL GLYCAS.

BONNAE
IMPENSIS ED. WEBERI
MDCCCXXXVI.

MICHAELIS GLYCAE

ANNALES.

RECOGNOVIT

IMMANUEL BEKKERUS.

BONNAE

IMPENSIS ED. WEBERI

MDCCCXXXVI.

IMMANUELIS BEKKERI

PRAEFATIO.

Michaellem Glycam qui primus Graece edidit, Philippus Labbeus codicibus manuscriptis usus est ut multis et bonis ita plerisque sero impetratis, siquidem ipse „monendum” inquit „censeo lectorem ante aliquot annos me editionem Graeci textus ex duobus bibliothecae nostrae manuscriptis codicibus mutilis atque imperfectis maturare coactum fuisse, eundemque postea contulisse ac supplevisse partim ex manuscripto codice chartaceo optimae notae, a celsissima principe Iohanna Baptistide Borbonia, generali ordinis Fontisebraldensis antistita, ex locupletissima archimonasterii sui bibliotheca deprompto atque humanissime subministrato, partim ex variis excerptis ad me transmissis cum Roma a V. C. Luca Holstenio, eruditione omni atque humanitate perpolito, ex codice Vallicellano RR. PP. congregationis Oratorii, tum Augusta Vindelicorum a R. P. Simone Wagne-reckio, societatis nostrae theologo τῷ μακαρίτῃ, ex bibliothecis Bavarica atque eiusdem celeberrimae rei publicae Augustanae.” non potuit igitur vir

egregius, quod decebat, scriptori suo, ubi laborabat, ibi succurrere, sed in extremo demum volumine orationi eius mendis obsitae lacunisque hianti mederi coepit. ego vero decessoris mei incommodum commodum meum arbitratus, nihil admodum quod agerem superesse putavi, si quicquid Labbeus vel emendationis vel supplementi in notarum suarum latebris abdidisset, id inde protractum suisque locis repositum in praesentem usum converterem. feci sedulo, paratisque copiis contentus novas adeo non requisivi ut etiam ultro oblati abstinerim, velut illo, quem ab ipso trans Oceanum Bostonio Pickeringi promittebat humanitas, seculi, ut fertur, decimi tertii codice. notas autem Labbei, quippe demptis quae criticum usum haberent exinanitas, omittendas esse censi. nec servavi quae praeterea addiderat editio Parisiensis, codicis Fontisebraldensis. indicem, Glycae disputationes duas theologicas a Pontano Latine editas, Meursii de Theodoro Metochita praeloquium, Nicephori Gregorae de eodem Theodoro orationem funebrem, Leunclavii denique annalium Glycanorum ad captam a Turcis urbem continuationem: ea enim omnia aut parum necessaria esse videbantur aut ab hoc historiae Byzantinae corpore aliena.

Scrib. Berolini id. Ian. a. 1835.

LABBEI DEDICATIO.

EMINENTISSIMO PRINCIPI

IULIO CARDINALI MAZARINO.

Cum redditam Europae pacem, teque auctore tandem et actore uno perfectam, ordines omnes summis gratissimi animi significationibus prosequuntur, Princeps Eminentissime, tum litterarum est doctrinarumque omnium proprium hoc sibi beneficium immortaliter praedicare. et auctos tamen hoc munere labores intelligunt suos; meritoque dubitant qui respondere iam meritis tuis possint, quae ne inter bella quidem ornando tibi pares erant. sed recreantur tamen hoc solatio, quod novarum sibi virium accessio facta est, neque iam in Gallia tantum, sed etiam apud gentes caeteras, quidquid ubique litterarum et linguarum est, tuis praeconiis resonabit. cum enim belli tempore optime de Gallia, secus de his quos hostes temporum iniquitas fecerat, meritis esses, nunc populos omnes concessae pacis munere devinxisti. admirabilis tot vocum, tot studiorum, tot nationum concentus existet, gloriae tuae suaeque felicitati gratulantium; in quo primas eruditi tenebunt, quorum artes veluti alumnas perpetuis complecti beneficiis ac fovere non cessas. patere, Princeps Eminentissime, meam quoque in illo concentu, aut potius societatis nostrae vocem per me resonantem, audiri, neque iam communia illa et in omnes sparsa populos beneficia, sed immortalia in nos merita celebrantem; qui et multis iam pridem tibi sumus nominibus obstricti, et recens illud quantum omnium commune pacis beneficium nobis proprie collatum agnoscimus, cum enim instituti nostri sit et optimarum artium disciplinas profiteri, quarum studiis nihil est armorum strepitu infestius, et excolendis hominum moribus studere profligandaeque impietati, quae impunius inter bella

grassatur, Tu constituta pace et languentes ac prope seminimes litteras excitasti, et neglectis ac veluti profugis virtutibus Europam omnem quasi templum aliquod aperuisti, in quo quiete deinceps ac placide colerentur. et habebit tamen in illa tranquillitate hostes suos religio, minus quidem furentes audacter, sed non minus idcirco metuendos: habebit et suos societas nostra, cui non indecorum est eosdem, a quibus ecclesia vexatur, adversarios, eundem, a quo defensa est religio, vindicem Te ac patronum experiri. perge, Princeps Eminentissime, de utraque bene mereri: sic tibi vicissim utraque, quod summum habet, gratissimo animo rependat, altera dignitatem orbis terrarum supremam, altera plenam religionis amorisque reverentiam. hi sunt, Princeps Eminentissime, societatis nostrae sensus, quos profiteri per me voluit. inter haec eius vota et terrarum omnium gratulationes patere hoc tibi quamvis tenue donarium, dum maiora exsolvamus, appendi. laudabunt alii, scio, in quadripertitis nostri dicam, an potius Tui, e Sicilia oriundi Michaelis Glycae annalibus, historiae sacrae ac profanae mirabili dexteritate insertam theologiam, divinarum litterarum interpretationem et assiduum sanctorum patrum usum cum medicinae scientia ac rerum naturalium cognitione coniunctum, principum Romae et Constantinopoli imperantium sibi que invicem ordine succedentium a Iulio Caesare ad Alexii Comneni obitum res praeclare gestas ingeniose connexas, certantem cum eloquentia ingenii felicitatem, cum rerum varietate incredibili non inconcinnam breviter, digressiones denique ad levandum lectoris taedium suis apte locis collocatas. ego vero neque in hoc neque in aliis, quae Tibi a nobis offerri possent, muneribus, quicquam magnum Teque dignum, aestimare statui, nisi cui Tu laudator et approbator accesseris. vale, et in multos annos felix vive. Dabam Lutetiae Parisiorum kal. Decemb. anni 1659.

Eminentiae Tuae

addictissimus PHILIPPUS LABBE
SOC. IESU presbyter,

AD OPTIMUM
ET ERUDITUM LECTOREM
PRAEFATIO.

Michaelis Glycae Annales, nunc primum utraque lingua orbi cognitos, cum tibi Regiis typis repraesento, optime lector, nolim existimes unius dumtaxat historiae aut chronici scriptorem, quales eodem fere tempore uberrimo proventu attulit Graecia, Iohannem Zonaram, Georgium Cedrenum, Constantinum Manassem similesque, sed theologum simul, sacrarum litterarum interpretem, medicum naturalisque scientiae indagatorem solertissimum exhiberi. ita enim ab orbe condito, quod et alii facere aggressi sunt, usque ad obitum Alexii Comneni et annum Christi MCXVIII patriarcharum regum aequae imperatorum res gestas, historiamque omnem Iudaicam Romanam ac Constantinopolitanam pertexuit, ut eodem contextu controversas inter theologos philosophosque quaesiones agitaverit, ac de rebus omnibus quae in caelo aëre terra ac mari fiunt, de avibus piscibus animalibus, homine aequae angelis disseruerit, sequutus veterum patrum Eustathii Basilii Nysseni Chrysostomi Sinaitae Pisidae aliorumque vestigia ac pene verba, qui opus sex dierum, quod Graeca voce *Hexaemeron* dicere solemus, singulari diligentia concinnarunt.

Patriam docent mss codices, qui *Σικελιώτην* constanter appellant; nec abluderet additum τοῦ Γλυκά cognomen, si laente duodecimo Christi saeculo, quo vixisse circa annum ML videtur, Siculos Dorica adhuc dialecto usos fuisse constret. privatus an in magistratu aut dignitate aliqua publica, mitari aulica forensive ornatus, coniugatus an caelebs vixit, plane nescio; nec adpersa singulis fere paginis *viou*

τέκνον καὶ *ἀγαπητοῦ* vocabula patrem potius quam senio-rem ac magistrum, discipuli aut amici iuvenis gratia opus illud elucubrantem, designant. praeter *Annales* scripsisse dissertationes theologicas ex specimine Pontani nostri opera edito didici; epistolas quoque V. C. Leo Allatius adiungit, quas nondum vidi. caetera de eo mihi ignota profiteor. hoc certe exploratum, studiis a puero deditum fuisse, *φιλόπονος* καὶ *φιλομαθῆς*, qui tot tamque varios sacros profanosque scriptores evolverit, ex eorum operibus illustria quaeque excerpserit, miroque artificio in unius orationis seriem con- tulerit.

Ad Graecum *Annalium* textum quod spectat, illum ex duobus Claromontani nostri collegii exemplaribus describendum curavi, eorumque lacunas librariorum fraude aut incuria frequentes partim ex *Fontisebraldensi* codice a celsissima Principe sacri illius *Parthenonis* antistita generali, *Iohanna Baptistide Borbonia*, mihi humanissime communicato, partim ex submissis *Roma Vallicellani* ac *Monachio Bavaricorum* codicum subsidiis a *VV. CC. Luca Holstenio* et *Simone Wagnerechio S. I. P.* supplevi, variantes lectiones adscripsi, *Leunclavii* interpretationem in plerisque emendavi, aliaque insuper adieci, quae ex *Annotationibus* commodius repetentur.

Unum tamen hic omittere nequeo, *Iohannem Meursium* delibatum ex parte III *annalium* nostri *Glycae τεμάχιος*, a *Iulio Caesare* ad *Constantinum Magnum*, Graecae ac Latinae *Lugduni Batavorum* edidisse et *Theodoro Metochitae* falo tribuisse, additis brevibus notis et *Nicephori Gregorae* nania; quae suis locis inserere non dubitavi, ut nihil necesse sit iterum praelo subiicere Romanam illam, ut appellat, *Historiam*. tantum te morabor, erudite lector. vale, et quod facis, studiis nostris favere perge.

IOHANNIS LEWNLAVII, AMELBURNI,
AD GENEROSUM ET ILLUSTREM VIRUM
IOHANNEM BARONEM KITLICIANUM,
CRANI AC DRENCAVIAE DOMINUM
IN ANNALES GLYCAE LATINOS
PRŒOEMIUM.

Est in familia Caesaris nostri, Domine, vir praestans ingenio, cognitionis varietate, rerum usu, et virtute propemodum singulari, Sambucus ille meus; cuius ego frequenter apud amicos, et iucunde quidem, recordari soleo. nam iis dotibus, supra complures huius aetatis ex doctrina claros homines, divinitus est exornatus, ut inter nos iam ab annis aliquot amicitiam non vulgarem civisse non ex animo gaudeam solum, verum etiam in aliqua felicitatis parte ponam. cur enim illum hominem non maximi faciam, qui publicatis egregiis ingenii monumentis, emblematis solerter excogitatis et per arguta quaedam idyllia declaratis, Dioscoride purgato et illustrato, varietatum libris non illis quidem adhuc editis, sed suo tamen tempore proferendis, omnes in admirationem sui rapit? ne dicam quantum in eo laudis mereatur pervestigandae antiquitatis indefessum sane studium, quo non sine magnis impensis tot rarissima praeorum numismata conquistavit, tot eximios in omni disciplinarum genere libros ab interitu vindicavit; quos ipsos aliorum quorundam invidiorum more non intra carceres et septa privata coarctet, sed animo lubente, quae viri perhumana benignitas et memoranda libe-

ralitas est, cum universis communicat. immo non ipse tantum iis expoliendæ et ad editionis maturitatem perducendis incumbit, ut publicam ad utilitatem in medium prodeant, sed etiam aliis pleraque velut extrudenda mittit, ne quod nostrum scilicet commodum remoretur, dum ipse gravioribus curis et occupationibus impeditus honorum desiderio, thesauris longe pulcerrimis ex caligine quarumdam quasi latebrarum eruendis, satisfacere nequit. atque huius sane tam sancti, tam laudabilis instituti fructus amplissimos percipit, dum et a litteratis ubique gentium se coli atque observari videt, et in magnorum illustriumque virorum gratia suaviter adquiescit. Caesar quidem, ceu Philadelphus alter, alterum quemdam Demetrium Phalereum bibliothecæ præfecit, ac historici munus ei mandavit; quas ad res quem alium magis idoneum reperiret, equidem non video. nec est cur eius viri consilia, qui universitatis historiam cum variarum disciplinarum scientia tam feliciter complexus sit animo, maximis in momenti rerum ab augusto sapientissimoque principe et requiri lubenter et magnopere probari dubitem. ut autem id exponam quod hic locus et instituta oratio postulat, misit ad me quoque Sambucus superioribus his annis proximis duos annalium scriptores Graecos, Michaelum Glycam cognomento Siculum et Constantinum Manassem; quorum utrumque Latinum in sermonem converterem ac publici iuris facerem. solet enim putare nostras, ut cum poëta loquar, esse aliquid nugæ, hoc est, eam nos linguæ Græcæ cognitionem consecutos esse quæ transscribendis in Latinam veterum scriptis utcumque par sit; in quo ut amici plenum insignis erga me benevolentiae iudicium satis agnosco, ita meas vires ac in utraque lingua facultatem nemo me rectius metiri vel potest vel debet. quoniam vero non prorsus reiecturos homines eruditos sperabam quod auctore tali viro præstandum reciperem, præsertim ostendente per literas se auctoritatem consilii sui nunquam defugiturum, feci sane quod ille iubebat, et utrumque Romana civitate donavi, non ut imperator quispiam, sed velut unus ex multis, qui eius rei curandæ mandatam ab imperatore haberet. cumque prior hoc tempore Glycas in publicum exeat, Constantino mox subse-

enturo, libet hoc loco spectatoribus hominis Graeci et omnino hactenus incogniti, quid ius civitatis adeptus vicissim rei publicae fructus ex se promittat, quam brevissime poterit, indicare. nimirum agnoscit in civitatem admitti se non debere nudum ac inopem, ne lustro appetente, censoribus pervulgatum illud *ex animi sententia* praefantibus, egestatem mox ipse suam fateri cogatur, et loco motus vel aerariorum in numerum ordinemque redigi vel capite censi vel prorsus iure civitatis excidere, quod quidem amittere turpius quam ab initio non impetrasse. quamobrem diviso in truncos facultatum huius asse, deque iis aestimatione facta, videamus an in censum redigi possit. universa Glycae commentatio quattuor in partes est distributa. earum prima rerum primis sex diebus ab ortu mundi conditarum enumerationem praeclaram continet, immistis passim arcanis naturae, cum admirabili expositionis varietate, quae religiosum et amantem opificii providentiaeque divinae lectorem non potest non singulari voluptate quadam adficere. secunda temporum seriem ab initio mundi usque ad Christum ex ecclesiae doctrina praecipue tradit, et eius causa cui librum elaboravit (appellat autem hunc filium) plurima de sacris intertextit. quippe primorum imperiorum tam initia quam progressus ex iis tamquam certis testibus petere maluit, cum de Nabuchodonosore, de liberis eius totoque Assyriorum imperio, ut omittam antiquiora, perpauca vel nulla potius memoratu digna in extrariorum, quos gentiles dicimus, scriptorum monumentis reperiantur. sic autem haec tractat ut obiter de quaestionibus minime vulgaribus disserat, citatis auctorum gravissimorum testimoniis; quorum cum non pauci nobis plane sint incogniti, pretium nos operae facturos existimabamus, si antiquitatis studiosorum in gratiam illorum nomina statim huic prooemio subiiceremus. et iudicat profecto Glycas noster de maximis rebus haud absurde, quibus in rebus recte conformata esse ac praesertim illorum iudicia, quorum animi per aetatem adhuc nonnihil caecutiunt nec verum pervidere possunt, plurimum interest, verbi gratia de praedictionibus astrologicis, de vi siderum, an ea mentes hominum regant, de monstrosis fetibus, de divinationibus, de fato, de bonis

et malis geniis, de animo, de praevisione divina, num illa peccati causa sit, de obdurationibus impiorum, de magicorum et verorum prodigiorum discrimine, quo loco de Antichristi etiam miraculis ac praestigiis agit; de variis tam philosophorum quam haereticorum opinionibus. quodsi quis arbitratur hisce de rebus minime disserendum vel in historia vel in annotatione temporum, is sciat primum haec iunioribus esse perscripta, quorum animos rectis sententiis, ut paulo ante significabamus, imbui permagni refert. deinde velim Glycae nostro vel illam ob causam sit aequior, quod pleraque non ita prolixè nec confuse tradiderit ut Cedrenum et alios factitasse videmus, qui compendia quaedam promittentes volumina prorsus ingentia, quaeque sine taedio pellegi nequeunt, posteris reliquere. post Christum natum, parte scilicet operis tertia, cum imperio Romano historiam ecclesiae coniungit. est autem haec accuratus admodum in brevissimis annorum notationibus, quibus imperatores singuli rerum potiti fuerunt. non omnia quidem illorum vel dicta vel facta recenset (nec enim hoc vel instituerat vel etiam facere debebat, annales mundi breves scripturus), memoria tamen indicationeque digna minime praeterit. et quia tandem imperium Romanum Byzantium sive Constantinopolim Graecos ad homines translatum fuit, eius ipsius regni seriem ac res ab regibus gestas diligenter extrema in parte prosequitur, quod existimaret ibi principis atque maximi per orbem terrarum imperii sedem esse, cum quo res occidentis, hoc est nostras, minime conserendas statueret. hanc ipsam ob causam nostra silentio praeterit, quorum ex aliis notitia peti non difficulter potest. vicissim nostri fere nihil de orientalibus istis principibus post factam Caroli magni temporibus imperii divisionem memoriae prodiderunt, conantibus utrisque suae nationis hominibus opera sua servire. possum autem vere polliceri lectoribus in hac extrema parte multa notatu apprime digna reperiri, quorum ne verbo quidem prolixarum historiarum scriptores meminerunt. atque harum in rerum expositione pervenit ad ea tempora quae nostram hanc aetatem annis paulo amplius cccc praecesserunt, hoc est ad Iohannem Alexii Comnenum, cui Pulchri cognomen datum fuit. arbitror

ex his abunde iam liquere Glycam nostrum quosvis apud censores facile dignum se probaturam qui Romanam in civitatem admittatur. ceterum ut partim non essent qui forte res ab sequentibus Iohannem principibus gestas desiderarent, partim ut ipse Glycas eo confidentius in hominum oculis hac etiam commendatione fretus appareret, adicere quoddam velut *ἐπίμνησον* de nostro voluimus, quo census eius nonnihil augetur. de certissimis enim scriptoribus, in quibus locum facile principem obtinent Choniatas Acuminatus, Nicephorus Gregoras, Laonicus Atheniensis, Byzantinam historiam, filum ipsius Glycae secuti, ad eius regni per Turcos eversi finem contexuimus, ut quod sparsim hactenus et ex variis petendum erat, uno iam libro commode lectores comprehensum invenirent. apud te vero, Domine, novum hunc civem Romanum ab initio sistere volui, quod futurum plane mihi persuaderem, ut si tibi, censori polito et incorrupto, probaretur, eo facilius aliorum sibi gratiam atque benevolentiam conciliaret. praeterea iure quodam tuo tibi se offert, quod hominis opera degentis in tua familia vestem Romanam induerit. denique Sambucum, qui princeps in eum beneficium hoc lucis liberioris contulit, in os laudare prae verecundia non ausus. apud te virum praeclare de litteris meritum et adhuc cottidie merentem praedicare voluit, quem sciret eruditorum studiis ad rei publicae commoda spectantibus quam honestissime cupere. dixi.

GLYCAS SAMBUCO.

Non proditurum me Sambuce sperabas
 solum, toga recens amictum Romana,
 qui palliatus more antehac eram Graio.
 comitarier me nimirum imperatorum
 Themis meorum et dulcis ille debebat,
 mecum Manasses, qui delituit invitus.
 sed surripuit illam unguiae leoninae
 nequiterque clamque clepsit et fugiens secum
 quidam abstulit, Phrygia de gente cui nomen,
 numquam hoc aperto pol Gradivo facturus.

imbellis ille comes Berecynthiae matris.
et sunt, vereri qui solent, ne tam longo
dam tempore expectamus hunc Phrygem, demum
cum risu anus Phrygia prosultet in scenam.
hunc alterum ante me gnarum Ausonum linguae
premens acerba sors et invidum fatum,
exire non sinunt foras, secuturum
tamen brevi, sub ipsam scilicet brumam.
sic dum latet Themis, nos ambo prodimus.
usu venit, iactari quod solet vulgo:
primi ultimi fiunt, et ultimi primi.

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΓΛΥΚΑ
ΒΙΒΛΙΟΣ ΧΡΟΝΙΚΗ.

ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ
ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΓΛΥΚΑ
ΒΙΒΛΟΣ ΧΡΟΝΙΚΗ *).

*Βραχυσύλλαβον ἐγχαράττω σοι τοῦτο τὸ γράμμα, τέκνον μου Ρ. 1
5 φίλιτατον. εἰ γὰρ καὶ μυρίοις ἑαυτοὺς ἐκδεδώκασι πόνοις οἱ τὰ V. 1
χρονικὰ συλλεξάμενοι διηγήματα ὥστε φιλοτίμως ἐκθέσθαι τὰ
οἰκεία συντάγματα, ἀλλ' ἐν ὀλίγοις ἐγὼ τὰ τοιαῦτα συμπεριλα-*

**) Titulus Vallicellani codicis (V) sic habet, τοῦ λογιωτάτου καὶ
μακαριωτάτου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Γλυκά χρονικὸν ἀπὸ κτίσεως
κόσμου συνοπτικόν, διεξιὸν κατ' ἐπιτομὴν περὶ τε τοῦ οὐρα-
νοῦ καὶ τῆς γῆς, περὶ τε τοῦ φωτός αὐτοῦ, καὶ πάντων ἀπλῶς
τῶν ὑπὸ Θεοῦ δημιουργηθέντων ἐν ἡμέραις 5', περὶ τε τῆς
πλάσεως τοῦ Ἀδάμ, καὶ τῶν λοιπῶν καθεξῆς. Fontisebralden-
sis (F) vero paucis mutatis sic incipit τοῦ σοφωτάτου καὶ μακα-*

M I C H A E L I S G L Y C A E
A N N A L E S
A M U N D I E X O R D I O U S Q U E A D O B I T U M
A L E X I I C O M N E N I.
P R I M A P A R S
I N T E R P R E T E I O H A N N E L E J N C L A V I O.

Hunc etiam brevem commentarium tibi, carissime fili, conficere
lubuit. quanquam enim scriptores annalium in eo nimio opere laborare
video ut ambitioso quodam orationis genere cogitationes suas expo-

βῶν (οἶδα γὰρ ὅτι καὶ πᾶν καταβαρύνει τὰς ἀκοάς, εἶπερ ὁ λόγος εἰς μῆκος ἐπεκταθείη) βραχεῖαν ἰδοῦ σοι καὶ ταύτην τὴν βίβλον συντίθημι.

Πρὸ πάντων οὖν εἰδέναι σε ἄξιον ὅτι ἐν ἕξ ἡμέραις ἐποίησε τοῦτον τὸν κόσμον ὁ θεός, ἐν δὲ τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσεν 5
 P. 2 ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἐποίησεν. ἡδύνατο οὖν ἐν
 μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ πάντα παραγαγεῖν, οὐρανὸν δηλονότι, γῆν καὶ
 θύλακταν, ἰχθύας τὰ τε πετεινά καὶ τὰ τετράποδα καὶ πρὸς
 τούτοις τὸν ἄνθρωπον. ἀλλ' ἵνα μὴ ἀφορμῆς ἐπιδράζονται
 οἱ ἕξ αὐτομάτου τὰ πάντα παραχθῆναι λέγοντες, ἡμερῶν 10
 ἐδέηθη ἕξ ἐπὶ τῇ παραγωγῇ τοῦδε τοῦ κόσμου ὁ δημιουργὸς
 ἡμῶν καὶ θεός, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν. εἰ γὰρ
 καὶ οὕτω τῶν ποιημάτων ἀπαρτισθέντων αὐτόματα ταυτά
 τινες ἐφρανόσθησαν, πολλῶ μᾶλλον εἶπερ ὁμοῦ καὶ κατὰ ταυ-
 V. 2 τὰ εἰς τὸ εἶναι παρήχθησαν. ἐν ἕξ δὲ καὶ μόναις ἡμέραις, καὶ 15

ριωτάτου etc. sequuntur aliquot versus cum titulo στίχοι λαμβοί
 εἰς τὴν παρούσαν βίβλον:

βίβλος χρονικὴ σύνθεσις τεχνουργίας
 λόγου χάριν
 κλησίς ἢ συγγραφῆς,
 ἦν ἐκ γένους ἔσχηκε γλυκεπωνύμου
 Γλυκᾶς δὲ γράψας Μιχαὴλ τὸ βιβλίον,
 θεοῦ λόγων νοῦς καὶ κανὼν τῶν δογμάτων.

integre vero atque emendate leguntur in Claromontano (C) et
 quibusdam aliis:

βίβλος χρονικὴ σύνθεσις τεχνουργίας
 εἰς τὸ γλυκὺ σύνταγμα σχεδιασθεῖσα
 ἔργοις παρέσθω κλησίς ἢ γεγραψίτος,
 δεῖ ἐκ γένους ἔσχηκε Γλυκετῶν λάχος
 ὁ συγγραφεὺς Μιχαὴλ τὸ βιβλίον,
 θεῶν λόγων ἐννοίαν περιλαμβάνον. LABB.

12. δ. deerrat.

nant, ego tamen meum secutus institutum, quae ab iis essent tra-
 dita, paucis comprehendere malui, quod cognitum habeam prolixis
 orationibus aures hominum obrutas taedio quodam adfici.

Ante omnia vero scire debes deum sex dierum spatio mundum
 hunc condidisse, ac die septima rerum creationi sine imposito quie-
 visse. poterat quidem uno die res universas in ortum producere,
 nimirum coelum, terram, mare, pisces, volucres, quadrupedes be-
 stias, et in his hominem ipsum: sed ne occasionem erroris hinc sui
 arripent qui fortuito casu orta perhibent omnia, diebus sex mun-
 dum hunc absolvere voluit, quemadmodum aureus orator ille Io-
 hannes tradit. nam si hoc etiam modo creatis absolutisque rebus,
 ausi quidam sunt imaginari casu quodam ortas, multo magis id fe-
 cissent, si pariter eodemque tempore conditae fuissent. placuit iti-

οὐ πλείοσιν ἢ ἐλάττωσι, τουτουὶ παραχθῆναι τὸν κόσμον ἡὺ-
 B
 δόκησεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς διδαχθῶμεν ἐντεῦθεν ἕξ ἡμέρας τῆς
 ἐβδομάδος ἐργάζεσθαι, τῇ δὲ ἐβδόμη κεκροῖσθαι πρὸς μόνην
 δοξολογίαν Θεοῦ. διὰ γὰρ τουτου καὶ ὁ δημιουργὸς ἐν τῇ
 5 ἐβδόμῃ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων ὧν ἤρξατο ποιεῖν.
 εἰ δὲ ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις εὔρηται λέγων „ὁ πατήρ μου
 ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ γὰρ ἐργάζομαι,“ μὴ θαυμάζε. τότε
 μὲν γὰρ ὁ Θεός, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν φησι, κατέπαυ-
 σεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων, τουτέστιν ἔστη τοῦ δημιουργεῖν
 10 μετὰ γὰρ τὴν ἕκτην οὐδὲν ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι πα-
 ρήγαγεν. ἐπειδὴ δὲ τὰ δημιουργηθέντα συνέχων ἔκτοτε καὶ
 συντηρῶν οὐ διέλειπεν (εἰ γὰρ μὴ οὕτω ποιῶν ἦν, οὐκ ἂν C
 ἐπὶ τοσοῦτοις αἰῶσι τὰ τοιαῦτα διήρκεσε), καὶ λίαν εὐλόγως
 καὶ τήμερον ἐργάζεσθαι λέγεται.

15 Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
 γῆν, οὐρανὸν ἐκείνον τὸν πρῶτον, τὸν περικαλλῆ τε καὶ ἀνα-
 στρον, περὶ οὗ καὶ ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ἐν τῇ Ἀποκαλύ-
 ψει αὐτοῦ περὶ τῆς μετὰ ταῦτα καταστάσεως διεξιῶν, οὕτω
 φησὶν „εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινὴν, καὶ ἡ θάλασσα
 20 οὐκ ἔστιν ἔτι.“

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ
 τὴν γῆν. πρόσεχε, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τοῦτο ἐνταῦθα ἠπό-
 ρηται, πῶς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν πρότερον, εἶτα τὴν γῆν. D

1. παραχθῆναι P (i. e. editio Parisiensis). 12. γὰρ deerat.

dem deo sex tantum diebus, non pluribus nec paucioribus officium
 mundi huius absolvere, ut sciremus nobis quoque sex cuiuslibet se-
 ptimanæ diebus laborandum, septimumque diem soli celebrationi
 divinæ impendendum. nam ea de causa opifex quoque noster ab
 omnibus operibus suis septimo die quievit. nec est quod dominum
 in evangelio (Iohan. 5 17) dicere mireris „pater meus operatur ha-
 ctenus, et ipse operor.“ nam tum quidem temporis, ut Chrysosto-
 mus ait, ab operibus universis quievit, hoc est creare desiit: quip-
 pe post sextum diem laud quaquam in ortum de nihilo quicquam
 produxit. quia vero secundum id creata conservare non cessavit, abs-
 que quo foret, in hodiernam illa diem non durassent, iccirco etiã
 modo non abs re operari dicitur.

Enimvero primo die coelum ac terram condidit, coelum inquam
 illud princeps, perpulcrum, sideribus carens, de cuius imagine Io-
 hannes evangelicæ auctor historiae, de secutura secundum hæc re-
 rum instauratione loquens in revelatione sua (21 1), sic ait. „vide-
 bam coelum novum terramque novam, et mare prius nusquam erat.“

Deus, ait sacrae historiae scriptor (Genesis 1 1), initio coelum
 et terram creavit. animadvertite, fili, dubium hoc loco quiddam inci-

ἐπειδὴ γὰρ τὰ θεμέλια καταβάλλονταί πρότερον, εἴθ' οὕτως ὁ ὄροφος, ἔδει πάντως παραχθῆναι τὴν γῆν καὶ τότε τὸν οὐρανόν. ἀλλὰ μὴ θαύμαζε τούτου ἕνεκεν. ἐπειδὴ γὰρ πάντα τοῦ θεοῦ ὑπὲρ φύσιν ἐστὶ καὶ τέχνης ἀκολουθίαν, καιρὸν πάντως οὐδὲν εἶγε καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου τούτου παραγωγῆς τὸν οὐρανὸν ἐποίησε πρότερον, εἶτα τὴν γῆν. καὶ οὕτω μὲν ὁ θειότατος Ἰωάννης· ἕτεροι δὲ φασιν ὅτι ὁ ἀριστοτέλης θεὸς τὸν οὐρανὸν πρότερον παραγαγὼν, εἶτα τὴν γῆν, ἀπόρρητον αὐτοῦ σοφίαν καὶ τέχνην παρέστησεν. ἐπειδὴ γὰρ, P. 3 ὡς ὁ τὰ θεῖα σοφὸς Γρηγόριος ὁ Νύσσης φησὶν ὅτι διὰ τῆς 10 ὀξείας κινήσεως τοῦ οὐρανοῦ σώματος ἐδράζεται κατὰ χώρας ἡ γῆ καὶ συσφίγγεται, ἔπρεπε πάντως τὸν συνοχέα παραχθῆναι πρότερον, εἶτα τὸν συνεχόμενον. εἰ δὲ καὶ πλέον ἐπαπορήσειέ τις ἐπαυῖθα, πῶς ἡ γῆ, λέγων, οὐκ ἐξέστη τῆς οἰκείας βάσεως ἀκινήτου τοῦ οὐρανοῦ γεγονότος, ὡς ἐν τοῖς 15 πρὸς Θαλάσσιον ὁ μέγας Μάξιμος, ἠνίκα ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς ἔλεγε „στήτω ὁ ἥλιος κατὰ Γαβαῶ καὶ ἡ σελήνη κατὰ φάραγγα Αἰλώμ,“ τότε πρὸς αὐτὸν ἐροῦμεν ὅτι ὅπου βούλεται ὁ θεός, νικᾷται φύσεως τάξις. εἰ γὰρ ἐν τῇ χειρὶ Βαυτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς, εἰ καὶ τοὺς στύλους τῆς γῆς ἀν- 20 τὸς ἐστερέωσε, καθά φησιν ὁ Δαβὶδ, εἰ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν

4. ἀκύλουθον F.

dere, qui coelum prius condiderit, ac deinde terram. cum enim priore loco fundamenta iaciantur, atque ita deinde tectum imponatur aedificiis, omnino terra prius in ortum producenda erat, ac tum demum coelum quoque creandum. verum aliter egisse deum nequam tibi mirum videatur. nam cum opera ipsius omnia naturae leges excedant et omnem artis seriem, nihil novum, si etiam in mundi creatione coelum priore loco, terram secundo condidit. hoc modo divinus ille Iohannes hanc dubitationem explicavit. alii vero dicunt deum summum artificem primum coelo condito deinde terram creasse, ut hoc ipso ineffabilem sapientiam artemque suam declararet. nam cum de sententia Gregorii Nyssensis, hominis rerum divinarum peritissimi, per coelestis corporis motum celerrimum suo in loco terra stabilatur et quasi constringatur, omnino conveniebat id prius creari quod alterum contineret quam quod containeretur. quodsi iam quis amplius dubitet, qui factum sit ut terra de fundamento suo non fuerit emota, quo tempore coelum non agitabatur motu suo ferebatur (hanc enim quaestionem eximius ille Maximus in iis quae ad Thalassium scripsit movet) Iesu Nave F. dicente „sol apud Gabonem subsistat et luna ad vallem Aelonem;“ ei respondebimus, ubi deus velit, ordinem naturae vinci. nam si eius in manu sunt terrae limites, si terrae columnas ipse stabilivit, ut Davides loquitur, si

ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς ὥστε μὴ κλιθῆναι εἰς τὸν αἰῶνα, μὴ θανάμαζε εἰς καὶ τοῦ οὐρανοῦ ἀκινήτου ποτὲ μείναντος τῆς οἰκείας ἢ γῆ βύσεως οὐκ ἐξέπεσεν. εἰ γὰρ καὶ φυσικῶ λόγῳ τὰ πάντα γίνονται σήμερον, ἀλλ' ἐπειδὴν ὁ τῆς φύσεως 5 βουλευθεῖη δεσπότης, τότε καὶ ὑπὲρ φύσιν ὁρῶμεν οὐκ ὀλίγα τῶν πραγμάτων γινόμενα.

Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ ἐπειδὴ, καθὼς φησιν ὁ μέγας Βασιλεῖος, ἐξ ἀντιφράξεως τοῦ οὐρανοῦ σώματος βαθῦ σκότος ὁ ἀῆρ ἐνε- V. 3
 10 δύσατο (καὶ σκότος γάρ, φησὶν, ἐπάνω τῆς ἀβύσσου), πα- C
 ρήγαγε τὸ αἰσθητὸν τοῦτο φῶς ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. οὐδὲ γὰρ ἀπορρώγά τινα τοῦ νοητοῦ φωτὸς ἐκείνου τοῦ ταῖς ἀῦλοις προσόντος δυνάμεσιν ἐναποληφθῆναι ἔπρεπε τῷ ὑλι- κῶ τούτῳ κόσμῳ καὶ ὁρατῷ, ὅτι μηδὲ κοινωνία τοῖς ἐν ἀμφο- 15 τέροις νοητοῖς. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ διεστηκέναι μὲν ἀπ' ἀλλήλων τὸν τε νοητὸν κόσμον καὶ τὸν αἰσθητὸν, ἐστηκέναι δὲ τῶν ἰδίων ὄρων ἐντὸς ἢ θεολόγος γλῶσσα τρανότερα ἐφησε. πρόσεχε οὖν. ἐπειδὴ γὰρ προστάγματι θεῖῳ περιετάθη ἀθρό- D
 20 σαι τὰ ἔνδον, ἀναγκαίως τὸν ἐναποληφθέντα αὐτῷ τόπον ἀφεγγῆ κατέστησε, τὴν ἐξωθεν ἀγγὴν διακόψας. εἴ τι γὰρ

13. ἐναπολειφθῆναι P. 14. τοῖς] τις F. 20. ἐναποληφθέντα
 ego: ἐναπολειφθέντα F, ἀναπολειφθέντα P.

terrae fundamenta certa firmaque iecit, ut perpetuum ea loco non moveantur, desine mirari quod aliquando coeli motu quiescente de fundamento suo terra non exciderit. quanquam enim omnia ratione naturae consentanea fiant hodie, tamen si quidem ita naturae dominus ille velit, etiam supra naturae leges accidere non pauca videmus.

Creavit igitur initio coelum et terram. et quia, sicut eximius ille Basiliscus ait, ex obstructione corporis coelestis aër caliginem altam induerat (erant enim, inquit Moses, offusae abyssus tenebrae), lucem hanc sensilem produxit deus, ut in terris ea luceret. quippe non conveniebat ut rivus quasi quidam et particula lucis illius intellectilis, quae expertibus crassae materiae potestatibus adest, in hoc crasso et adspectabili mundo relinqueretur, cum harum utraque nihil inter se commune habeat. nam lucis ipsius ratione mundus intellectilis et sensilis inter se diversi sunt, et utriusque lux suos intra limites consistit, quemadmodum Gregorius Theologus clarissime scripsit. animum igitur iis quae dicturi sumus advertite. cum mandato divino coelum circa res inclusas subito velut extensum fuisset, corpore continuo praeditum, quod facile interiora separare ab extrariis posset, necessario factum est ut inclusus intra coelum locus expertus

ἦν πρὸ τῆς τοῦ αἰσθητοῦ τοῦδε κόσμου συστάσεως, ἐν φωτὶ διῆγεν ὁμολογουμένως, ὡς ὁ Θεϊοτάτος φησι Βασίλειος. οὐδὲ γὰρ αἱ τῶν ἀγγέλων ἀξίαι καὶ πᾶσαι αἱ ἐπουράνιαι στρατιαὶ ἐν σκότει διῆρον, ἀλλ' ἐν φωτὶ καὶ πάσῃ εὐφροσύνῃ πνευματικῇ. τὸ τοίνυν ἐγκόσμιον σκότος τῆ τοῦ ἀφανίου σώματος 5 παρυσέστη σκιᾷ. ἀλλ' ἐνταῦθα προσέχειν ἀξίον. οὐδὲ γὰρ προηγείται τῆς ἡμέρας ἢ νύξ, ὡς ἔδοξε τισιν ἁμαθέσι. τὸ P. 4 γὰρ σκότος ἐκεῖνο τὸ πρὸ τῆς παραγωγῆς τοῦ ὄρατοῦ τοῦδε φωτὸς οὔτε οὐσία τίς ἐστιν (ἐξ ἀντιφράξεως γὰρ ὑφέστιχεν, ὡς προείρηται) οὔτε νύξ ὠνομίασθη παρὰ τῆς ἁγίας γραφῆς, 10 ὡς ἐντεῦθεν τῆς ἡμέρας τὴν νύκτα προτάττεσθαι. εἰ γὰρ καὶ τοῦ Μωσέως ἠχοῦσας λέγοντος ὅτι μετὰ τὸ διαχωρίσαι τὸν Θεὸν ἀναμέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀναμέσον τοῦ σκότους τὸ μὲν φῶς ἡμέραν ἐκάλεσε, τὸ δὲ σκότος ἐκάλεσε νύκτα, μὴ θαύμαζε. οὐδὲ γὰρ τὸ σκότος ἐκεῖνο τὸ πρότερον, ὡς Ἰω- 15 σηπος ἐν τῇ καθ' αὐτὸν ἀρχαιολογίᾳ φαίνεται λέγειν, ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν συστολὴν τοῦ φωτὸς χάραν αὐτίκα λαβόν, ἐκεῖνο νύκτα ἐκάλεσε. „καὶ ἐγένετο” γὰρ φησιν „ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωτὶ ἡμέρα μία.” καὶ πείθου τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ λέγοντι ὅτι ἡ πρὸ τῆς γενέσεως τοῦ φωτὸς ἐν τῷ κόσμῳ κα- 20 τίστασις οὐχὶ νύξ ἦν ἀλλὰ σκότος. τὸ μέντοι διασταλὲν πρὸς

15, ὡς — λέγειν om CF.

lucis maneret, secreta nimirum ab eo luce illa extraria. nam si quae extiterunt ante mundi huius sensilis et interitui obnoxii ortum, haud dubie in luce versabantur, ut magnus ille noster Basilius inquit, nec vel angeli vel caeterae coelestes copiae in caligine degebant, sed in luce ac omni laetitia spiritali. quamobrem sequitur has in mundo primum condito tenebras ex corporis coelestis umbra fuisse perfectas. hoc tamen loco diligenter a nobis considerari quippiam, operae pretium fuerit. non diem nox praecessit, ut imperitis quibusdam videtur. nam illae tenebrae quae ante lucis huius adspectabilis creationem extiterunt, nec essentia quaedam erant (etenim ex obstructione quadam ortae sunt, ut prius est indicatum), nec sacris in litteris nox appellatur, ut inde concludi possit diem noctem esse praeparandam. quanquam enim dicere Mosem audias deum, postquam lucem a tenebris distinxisset, lucem quidem appellasse diem, tenebras vero noctem, mirum id tamen nequaquam tibi videatur. quippe non caliginem illam priorem, quemadmodum in libris Originum suis sentire Iosephus videtur, sed eam quae post collectionem lucis suum mox locum accipit, noctem vocavit. sunt enim haec verba Mo- 15 is „facto vespere ac mane dies unus extitit.” iccirco potius magno Basilio fidem habe, qui ait eum statum rerum, qui ante lucis ortum in mundo existerit, non noctem sed tenebras fuisse, cum id quod

τὴν ἡμέραν, τοῦτο νῦν ὠνομάσθη, ὅπερ νεωτέρας προσηγο-
 ρίας μετὰ τὴν ἡμέραν τετύχηκεν. οὐκοῦν ἡ ἡμέρα προηγεῖ-
 ται τῆς νυκτός. τὸ γὰρ φῶς ἐκεῖνο διακεχυμένον ὄν ἀπαν-
 ταχοῦ συνεστελλέτο κελύσει τοῦ παραγαγόντος αὐτὸ θεοῦ,
 5 συστελλόμενον δὲ πάροδον ἐδίδου τῇ νυκτί, καθά φησιν Ἰου-
 στίνος ὁ φιλόσοφος ὁ καὶ μάρτυς Χριστοῦ, καὶ μετ' ἐκείνου C
 ὁ μέγας Βασιλείος. ἔνθεν τοι καὶ τὸ μῆκος ἀμφοτέρων ἐπι-
 συνάπτων ὁ Μωσῆς καὶ μίαν ἡμέραν ἀποκαλῶν, οὕτω τὴν ἐκ-
 μέτρησιν τῶν χρόνων ποιεῖ, „καὶ ἐγένετο“ λέγων „ἑσπέρα,
 10 καὶ ἐγένετο πρωὶ ἡμέρα μία.“ ἐπίγνωθι οὖν, ἀγαπητέ, ὡς
 εἶπε τὸ σκότος ἐκεῖνο προηγεῖτο τῆς ἡμέρας, ἐκεῖθεν ἂν ὁ
 Μωσῆς καὶ τὴν τῶν ἡμερῶν ἐποιεῖτο ἐκμέτρησιν. ταῦτα μὲν
 οὖν ἐπιβεβαίωθαι καὶ αὐτὸς ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς. ἐν γὰρ
 τῇ εἰς τὴν ἑξαήμερον τρίτῃ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ φησὶν ὅτι εἰπὼν ὁ
 15 Μωσῆς „καὶ ἐγένετο ἑσπέρα καὶ ἐγένετο πρωὶ ἡμέρα μία“
 ἔδειξε σαφῶς ὅτι τὸ τέλος τῆς νυκτός πλήρωμα τῆς ἡμέρας
 ἐστίν· ἐπὶ γὰρ τούτῃ καὶ ἀμφοτέρων τὸ μῆκος ἡμέραν μίαν D
 εἰκότως ἐκάλεσεν. οὕτω μὲν οὖν, ὁ μέγας Βασιλείος περὶ
 τοῦ Μωσέως φησὶν, ἵνα τὰ πρεσβεῖα τῆς γενέσεως ἀποδῶ τῇ V. 4
 20 ἡμέρᾳ, πρότερον εἶπε τὸ πέρας τῆς ἡμέρας, εἶτα τῆς νυκτός,
 ὡς ἐφεπομένης τῆς νυκτός τῇ ἡμέρᾳ *). ἄφες λοιπὸν τὰ τοῦ

4. τοῦ deerat. 8. καὶ] διὰ P. 9. ποιεῖται? 17. τοῦ-
 των P. *) Damasceni apud Leunclavium locus deest CFV.

diei deinde oppositum fuerit, noctis nomen acceperit, appellationem
 scilicet diei voce recentiore. quapropter noctem dies praecedit. nam
 lux illa hinc inde diffusa colligebatur mandato dei, qui eam condi-
 derat; collecta vero, ut Iustini philosophi Christianique testis ac eun-
 dem secuti Basilii verbis utar, nocti velut aditum quendam patefa-
 ciebat. quo fit ut spatium utriusque coniungens Moses, idque diem
 appellans unum, temporis mensuram quandam instituat, cum ait
 „facto vespere ac mane dies unus exstitit.“ quamobrem animadvertit-
 id, dilecte fili, quod si caligo ea diem praecessisset, omnino Moses
 dierum inde mensuram facturus fuerit. confirmat haec etiam aureus
 orator ille noster. sunt enim haec ipsius verba oratione de sex die-
 rum operibus tertia „cum dicit Moses, facto vespere ac mane dies
 unus exstitit, perspicue demonstrat, finem noctis integrum diem ab-
 solvere. nam eam ob causam utriusque spatium recte diem unum ap-
 pellavit. eodem modo magnus etiam Basilius inquit Mosem, ut prio-
 res ortus partes diei tribueret, primum diei finem expressisse, de-
 inde noctis, tanquam nocte diem sequente. quinetiam Damascenus
 ille Iohannes, capite decretorum suorum 20, sic de hac quaestione
 disserit: „prior extitit dies, ac nox posterior. itaque nox diem se-
 quitur, et ab initio diei noctisque numeratur.“ quamobrem in hac

Ἰωσήπου · σκοτούς γὰρ ἐκεῖνος ὡς Ἰουδαῖος ὑπαρχῶν μεστός ἀναβλέψαι πρὸς τὸ φῶς οὐκ ἠθέλησεν. ἔνθεν τοι καὶ τὴν νύκτα τῆς ἡμέρας προέταξε.

Καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωτὴ ἡμέρα μία. τί-
νος ἔνεκεν ἐνταῦθα εἶπεν ἡμέρα μία, καὶ οὐκ εἶπεν ἡμέρα 5
P. 5 *πρωτῆ; καίτοι γε τοῦτο ἦν ἀκολουθότερον, εἶγε μετὰ ταῦτα*
ἔμελλε λέγειν „καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωτὴ ἡμέρα
δευτέρα.” τῆς γὰρ δευτέρας καὶ τῆς τρίτης ἐξ ἀνάγκης πρῶ-
τη κατάρχει τε καὶ προηγείται. εἶπεν οὖν ἡμέρα μία τὸ μέ-
τρον ἡμέρας καὶ νυκτὸς περιοριζῶν, καὶ συνάπτων τοῦ ἡμέ- 10
ρονυκτίου τὸν χρόνον, ὡς τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὥρων μιᾶς
ἐκπληρουσῶν ἡμέρας διάστημα, συννπακουομένης τῇ ἡμέρᾳ
δηλονότι καὶ τῆς νυκτὸς · καὶ γὰρ ἡ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ
αὐτοῦ σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάλιν ἀποκατάστασις ἐν μία ἡμέ-
ρᾳ γίνεται. 15

B Καὶ περὶ μὲν τῆς οὐσίας τοῦ οὐρανοῦ πλέον οὐ δεῖ πο-
λυπραγμανεῖν, εἶγε καὶ μᾶλλον ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὡσεὶ κα-
πνὸν αὐτὸν στερεωθῆναι φησιν ὑπὸ Θεοῦ, τὴν φύσιν ἐντεῦ-
θεν αὐτοῦ παριστῶν, ὅτι λεπτὴ λίαν ἐστίν. ὁ δὲ Πλάτων
οὐσιωθῆναι λέγει τὸν οὐρανὸν ἐκ τῆς αὐτοειδεστέρως μοίρας 20

20. αὐτοειδεστέρως P.

parte missum mihi Iosephum facito, qui cum, ut natione Iudaeus, caliginis plenus fuerit, ad lucem suspicere noluit, eaque de causa noctem ante diem numeravit.

Verum cur unum diem Moses, non primum dixit, cum ait „facto vespere ac mane dies unus exstitit?” cur, inquam, non potius dixit, dies primus exstitit? etenim hoc rationi magis consentaneum iuisset, quando secundum haec dicturus erat „factoque vespere ac mane dies alter exstitit.” quin etiam secundum et tertium diem primus necessario praecedat. nimirum diem unum dixit, mensuram diei noctisque definiens, et spatii diurni nocturnique cursus coniungens, tanquam explentibus intervallum ac tempus diei (nocte interim sub diei vocabulo comprehensa) viginti et quattuor horis. nam coeli ab uno eodemque puncto moti ad idem reversio diei unius spatio fieri consuevit.

De coeli autem essentia naturaque curiose quippiam inquiri amplius haud oportet quam quod vates Esaias dixit, coelum a deo tanquam fumum quendam stabilitum esse; quibus verbis eius natura declaratur esse admodum tenuis. Plato coeli essentiam constare tradit ex parte quattuor elementorum sive principiorum lucidioris, atque illa ipsa re caeteris a corporibus secundis differre: nam ea de parte crassiore orta esse. secutus est autem has opiniones Plato propterea quod materiem corporis expertem praexistere putaret, de qua oriri volebat elementa illa quattuor, ex quibus mundus hic universus con-

τῶν τεσσάρων στοιχείων, κὰν τούτῳ διαφέρειν τῶν λοιπῶν
σωμάτων αὐτόν· ταῦτα γὰρ ἐκ τῆς παχυτέρας μερίδος τὴν
γένεσιν ἔσχηκεν. ταῦτα δὲ πάντως ὁ Πλάτων ἐδόξαζεν, ἐπει-
δὴ προϋπάρχειν ᾤετο τὴν ἀσώματον ὕλην, ἀφ' ἧς ἄρα τὰ
5 τέσσαρα στοιχεῖα. ἀλλ' ἐρρέτωσαν, ὡς μέγας φησὶ Μάξι- C
μος, οἱ λέγοντες ὅτι οὐδὲν ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο· ἡμεῖς γάρ
φαιμεν, ὥσπερ τῆς μεγαλοσύνης τοῦ πεποιηκότος οὐκ ἔστι
πέρας, οὕτως οὐδὲ τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ δυνάμεως κατάλη-
ψις. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἑτερούσιον τὸν οὐρανὸν καὶ πέμπτον
10 σῶμα καλεῖ. καλεῖ δὲ αὐτὸν ἑτερούσιον καὶ ἄλλο τι παρὰ
τὰ τέσσαρα, ὅτι καὶ ἡ κίνησις ἀμφοτέρων ἄλλη καὶ ἄλλη.
τὰ μὲν γὰρ ἄνω φέρονται ὡς κοῦφα, τὰ δὲ πάλιν ὡς βαρέα
ὄντα κάτω κέκτῃται τὴν φορὰν· ὁ δὲ οὐρανὸς κυκλικὴν ἔχει
τὴν κίνησιν, ἐφ' ᾗ καὶ ἄλλο τι παρὰ τὰ τέσσαρα δοξάζει
15 αὐτόν. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως. ἡμεῖς δὲ καταβάλλεσθαι ὑπ' D
ἀλλήλων ἀφέντες αὐτούς, τῇ θεόπτῃ πεισθῶμεν Μωσεὶ λέ-
γοντι „ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.”
κατέπυθεν ἐκ τοῦ κάλλους τῶν δρωμένων τὸν ὑπέρκalon ἐν-
νοώμεθα, ὡσαύτως ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτῶν ἀναλογιζώμεθα
20 τὸν ὑπερμεγέθη καὶ ἄπειρον· κατὰ γὰρ τὸν σοφὸν Σολομῶνα
ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ὁ γενεσιουργὸς αὐ-
τῶν θεωρεῖται. καὶ τί χρὴ πολλά λέγειν; ἐκ τεσσάρων μὲν

3. ταῦτα — κατάληψις om F aliique. 16. θεόπτῃ] ἀδόπτῃ
Leunclavius. 22. καὶ τί — τοσαῦτα om F.

staret. verum enimvero valeant illi, ut insignis viri Maximi verbis
utar, qui de nihilo quicquam ortum negant. nos enim profitemur
itidem, ut maiestas et amplitudo creatoris nullis sit inclusa descri-
ptaque terminis, ita nec sapientiam eius nec potestatem percipi posse.
Aristoteles autem alterius cuiusdam essentiae coelum esse putat
et quintum corpus appellat. addit esse coelum alterius essentiae, ni-
mirum ab essentia quattuor elementorum diversae, propter illam
causam, quod amorum motus diversi sint. nam elementa quattuor
partim ut levia sursum feruntur, partim ut gravia sic a natura com-
parata sunt ut deorsum motu suo vergant, cum interim coelum in
orbem feratur. de quo sequi necesse sit ut diversum a quattuor ele-
mentis esse quiddam statuatur. haec sunt horum opinionum. nos autem
facta illis potestate seipos evertendi ac lapidandi, Mosis fidem ha-
beamus, ut qui rebus ipsis ab se perspectis dixerit „initio deus coe-
lum ac terram creavit.” adeoque deinceps ex ipsarum rerum sub ad-
spectum cadentium pulchritudine pulcherrimum illum rerum aucto-
rem animo complectamur, perinde ac de magnitudine creatorum eo-
rundem conditorem ipsorum percipimus. et quid multis verbis opus

οὖν στοιχείων τὰ κτίσματα συνέστησαν, πλὴν οἶκ ἐκ τῆς
 ἄσωμάτου ὕλης τὰ στοιχεῖα τὸ εἶναι εἰλήρασι κατὰ τοὺς
 P. 6 ἔξωθεν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ πάντων δημιουργοῦ καὶ θεοῦ· ἐν
 V. 5 τῇ πρώτῃ γὰρ ἡμέρᾳ καθ' ἣν ἐξ οὐκ ὄντων παρήγαγε τὸν
 οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὁ θεός, τηρικαῦτα καὶ αὐτὰ συμπαρή- 5
 γαγε τὰ στοιχεῖα, ὡς ἐντεῦθεν πάντα πρὸς τὸ εἶναι παράγε-
 σθαι. καὶ περὶ μὲν τοῦ οὐρανοῦ τοιαῦτα.

Περὶ δὲ τῆς γῆς εἰδέναι ὀφείλεις ὅτι μέσον αὕτη τοῦ
 παντὸς ἀπῆώρηται. καὶ τοῦτο γνοίης ἂν ἐκ τῆς τῶν ἄστρον
 κινήσεως. Ἰσομεγέθη καὶ γὰρ σύμπαντα φαίνεται ἡμῖν ἀνα- 10
 τέλλοντα καὶ μεσουρανοῦντα καὶ δύνοντα. καὶ τοῦτό ἐστιν
 ὅπερ ὁ μέγας Βασιλείος ἐν τῇ περὶ φωστήρων ἔκτῃ αὐτοῦ
 Βόμιλῃ φησί, „τῇ δὲ ἡλίῳ οὐδεὶς ἐστιν ἐγγυτάτω καὶ οὐδεὶς
 πορρωτάτω, ἀλλ' ἐξ ἴσου τοῦ διαστήματος τοῖς κατὰ πᾶν
 μέρος τῆς γῆς κατακισμένοις προσβάλλει.“ πρόσεχε οὖν. εἰ 15
 γὰρ παρήλλαξεν ἡ γῆ τὴν μεσότητα, ἐχρῆν ὁποτέρῳ μὲν
 προσκεχωρήκει τῶν πέριξ μερῶν, ἐκείσε τὰ ἄστρα γινόμενα
 ὄρᾶν μείζονα, ἀφ' ὧν δὲ διέστηκεν αὕτη, ἐν τούτοις ἐλάσ-
 σονα ταῦτα ἀφρεῖν. νῦν δὲ ἀπανταχόθεν ἴσα ὁρῶμενα δίδω-
 σιν ἡμῖν ἐννοεῖν ὅτι μέσον ἡ γῆ τοῦ παντὸς ἀπῆώρηται. καὶ 20
 γὰρ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, εἰ μὴ καθάπερ εἶπομεν, ἀπῆωρημένη
 αὕτη παρήγετο κατ' ἀρχάς, οὐκ ἂν αἱ κατὰ τύπους κινήσεις

14. τοῖς] τοῦ P.

est? de quattuor quidem elementis omnia producta sunt, verum non
 ex illa materie corporis experte naturam essentiamque suam elemen-
 ta acceperunt, quas extrariorum est sententia: sic tamen haec intel-
 ligantur, ut omnia rerum ab opifice profecta fateamur. nam die primo,
 quo caelum ac terram de nihilo in ortum produxit, ipsa simul
 elementa condidit, ut inde porro caetera provenirent. atque hactenus
 et huiusmodi de caelo dicta sunt.

Terram scire debes in universitatis rerum medio quasi suspensam
 esse; quod ipsum licet de siderum motu cognoscas. nam ea nobis
 esse magnitudinis eiusdem videntur omnia, sive orientur sive medio
 sint in coelo sive occidant. atque hoc illud est quod magnus noster
 Basilius in oratione sexta de luminaribus ait, neminem soli proximi-
 mum esse nec a sole longissime distare, sed eum intervallo pari ad
 quasvis terras partes inhabitantes accedere. quamobrem haec velim
 tecum ipsius. ante consideres. nam si medium huius universi locum
 terra non obtineret, sequi necesse foret ut ad quamcunque partem
 forte propius accederent sidera, istic maiora viderentur, a quibus
 autem longius abessent, in iis minora conspicerentur. nunc vero cum
 quibusvis ex partibus appareant aequalia, cogitandum nobis relin-
 quunt terram in universi medio pendere. nam absque illo foret, haec

αὐτῆς ὑπ' ἀνέμων ἐγίνοντο. αἴτιος μὲν γὰρ τοῦ σεισμοῦ ὁ θεὸς κατὰ τὸν εἰπόντα προφήτην „ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν,” τὸ δὲ συνεχὲς τούτου γίνεται καὶ παρὰ τὴν τῶν ὑπογείων ἀνέμων κίνησιν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ 5 ἐπιόντων μεγάλων σεισμῶν ἄνεμοι τῷ τότε οὐκ εἰσίν, ὡς ἐγκλεισμένων αὐτῶν ὑποκάτω κατὰ τόπους καὶ μᾶλλον ὑπάντρους.

Εἰ δὲ καὶ τί ἐστὶν ὁ ἄνεμος ἐπιζητεῖς καὶ πόθεν ἔχει τὴν γένεσιν, εἰδέναι ὀφείλεις ὅτι τινὲς μὲν τὸν αἴρα φασὶ 10 κινούμενον τὰς τῶν ἀνέμων αὔρας παρέχειν ἡμῖν, ἕτεροι δὲ πάλιν ἐκ τῆς καπνώδους ἀναθυμιάσεως γεννᾶσθαι τὸν ἄνεμον φάσκουσιν. οἷς δὴ καὶ προσέχειν σε πλέον βούλομαι. ἡ μὲν γὰρ τοῦ αἴρος κινήσεις ἔκλυτος ὑπάρχει καὶ χαλαρά, ἡ δὲ 15 τοῦ ἀνέμου βιαιοτέρα τε καὶ τυραννική. καὶ δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν σεισμῶν· οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι· ὁ σεισμός ἐι μὴ ὑπόγειος ἄνεμος. τεσσάρων δὲ ὄντων ὡς εἰπεῖν καθολικῶν ἀνέμων, ἀπηλιώτης μὲν καὶ ζέφυρος οὐκ εἰσὶ σφοδρότατοι, βορρᾶς δὲ καὶ νότος τυραννικώτατοι, διότι ἐν μὲν τῷ βορείῳ καὶ νοτίῳ πόλῳ, ὅθεν ὁ βορρᾶς καὶ ὁ νότος πνεῖ, 20 μὴ γινόμενος ὁ ἥλιος οὐ θερμαίνει τὰ ἐκεῖσε χωρία, ἀλλὰ μένει ψυχρά, ψυχρὰ δὲ ὄντα αἰεὶ ἐνικμά εἰσιν, ὥστε ὄμβρων πολλῶν γενομένων διὰ τὴν ψῦξιν, εἴτα τῆς γῆς διαβεβόχου

est nisi locum istum initio rerum sortita esset, non etiam per ventos certis in locis quateretur. etenim terrae motionis causa quidem est deus, secundum illud vatis verbum „qui terram adspicit et eam facit tremere:” verum plerumque ventorum subterraneorum vis accedit. propterea vehementibus in succussionibus terrae nulli sunt venti, tanquam inclusis eis infra terram, locis praesertim cavernosis.

Quodsi etiam cognoscere vis quid sit ventus et unde oriatur, scito nonnullos tradere quod aër motus ventorum nobis auras praebeat. alii vero de fumea quasi quadam evaporatione ventum gigni dicunt, quibus habere te fidem volo. nam aëris motio quietior est ac mollior, venti vero vehementior, maiore vi atque impetu ac vi maxima ruunt. nam cum locis aquilonali australique polo subiectis, unde tam aquilo quam auster oriuntur, solis desit praesentia, necesse est ea minus incallescere, semperque tum frigoris copia tum humoris abundare. quo fit ut propter frigiditatem exortis frequenter imbris irrigataque plurimum terra copiosi fumique vapores istic adscendant,

γενομένης, πολλή καπνώδης ἀναθυμιάσις ἀναδίδεται, καὶ διὰ
 P. 7 τοῦτο σφοδροὶ ἄνεμοι γίνονται, ὃ τε βορρῆς καὶ ὃ νότος. ἐν
 δὲ τοῖς ἀνατολικοῖς καὶ δυτικοῖς χωρίοις κινούμενος ὁ ἥλιος
 οὐκ ἔσ' ψῦξιν γενέσθαι πολλήν, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε πολὺς
 ὑετός γίνεται οὔτε πολλή ἡ καπνώδης ἀναθυμιάσις, ἅτε τῆς 5
 γῆς μὴ διαβρεχομένης. ἔνθεν τοι καὶ οὐ σφοδροὶ γίνονται
 ἄνεμοι. ἀλλὰ καὶ ἐτήσιοι βόρειοι ἄνεμοι γίνονται μεθ' ἡμέ-
 ρας εἴκοσι τῆς θερινῆς τροπῆς, μετὰ τὴν τοῦ κυνᾶστρου ἐπι-
 Β τολήν. τηρικαῦτα γὰρ τῆς χιόνος λυομένης αὔραι γίνονται
 ψυχραὶ βόρειοι. καὶ τούτου χάριν οἱ διαληφθέντες ἄνεμοι 10
 τῷ καιρῷ τούτῳ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀπάρχονται πνεῖν. καὶ
 V. 6 περὶ μὲν τούτων οὕτως· ἄνεμον δὲ παρ' Ὀμήρῳ καλούμε-
 νον θύελλαν ὁ Ἀριστοτέλης τυφῶνα καλεῖ, διὰ τὸ παχὺ εἶ-
 ναι τὸ πνεῦμα καὶ οἰονεῖ τύπτειν τῇ φωνῇ τὸ παρατυχόν. αἰ-
 τία δὲ τοῦ τριούτου ἀνέμου ἀτμὶς παχῆα ἄνωθεν ἀπὸ τῶν 15
 C νεφῶν φερομένη, εἴτε κατὰ γῆς εἴτε κατὰ θαλάσσης, ἣτις
 προσπταίουσά τινι ἀντιτύπῳ σώματι ἀναπάλλεται εἰς τοῦπί-
 σω, ἐπεὶ δὲ τὸ ἀναπαλλόμενον κωλύεται εἰς τοῦπίσω χωρεῖν
 ὑπὸ τοῦ ὀπισθεν ἐπακολουθοῦντος, ἐπὶ τὰ πλάγια διακλάται,
 εἴτα κάκεισε ἀντιτύπῳ συναντήσασα πάλιν διασκορπίζεται, 20
 καὶ γίνεται ἐλιξίτης συστροφὴ τοῦ ἀνέμου, μετεωρίζουσα
 καὶ ἀπὸ γῆς καὶ ἀπὸ θαλάσσης τὰ παρατυχόντα σώματα.

21. ἐλιξίτης?

de quibus aquilo et auster, venti longe vehementissimi gignuntur. •
 diverso cum in locis Orientalibus et Occidentalibus perpetuo sol
 moveatur, magnum istic frigus oriri non patitur. qua de causa nec
 frequentes ibi pluviae sunt, nec evaporationes istae fumo consimiles
 excitantur, cum ipsa etiam terra non admodum sit irrigua. unde sequi
 animadvertis non acres impetuososve ventos inde provenire. praeter-
 ea venti quidam anniversarii, quos etesias appellant, iique borea-
 les, diebus ab aestiva solis conversione viginti, sub canini sideris
 ortum existere solent. nam cum id temporis nives colliquescant, au-
 rae quaedam frigidae ac boreales efficiuntur. quae causa est ut tum
 venti, quos indicavimus, flare singulis annis incipiant. atque haec
 de his dicta sunt. caeterum ventum illum quem thyellam Homerus
 appellat, Typhonem vocat Aristoteles, (Latini turbinem), propterea
 quod flatus ipse crassus sit, quasique sono suo verberet id in quod
 incidit. eius venti causa est vapor quidam crassus, sursum e nubi-
 bus delatus, sive hoc terra fiat sive mari, qui quidem vapor in
 corpus aliquod solidum et obsistens illis retro torquetur. et quia
 per vim retro actus hic vapor cedere nequit, obsistate illico quod
 a tergo sequitur atque imminet, iccirco veluti fractus in transversum
 agitur. ubi consimili modo exceptus a corpore quopiam solido rur-

ἔνθεν τοι καὶ σίφωνα τὸν τοιοῦτον ἄνεμον καλοῦσι· κατὰ
 κύκλον τε γὰρ εἰλεῖται περὶ τὴν γῆν, καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν
 αὐθις ἐπανακάμπτει ἀρχὴν, ὅθεν καὶ λίθους ἐφέλκεται καὶ ὀ
 5 χοῦν ἐπισύρεται καὶ λέμβους ἀνασπᾷ, ἃ δὴ καὶ ἐν ἄλλοις
 τόποις καταρρηγνύμενα θαῦμα τοῖς θεωμένοις ἐμποιοῦσι καὶ
 ἐκπλήξιν. ἔ δὲ ἐκνεφίας ἄνεμος ὁμοίως σχεδὸν τῷ τυφῶν·
 πλὴν ὁ τυφῶν ὀραταὶ διὰ τὸ παχυμερεστέραν οὐσίαν ἐκ τοῦ
 νέφους ἐφέλκεσθαι. καὶ οὐδὲ ὑετὸς πᾶναι αὐτόν, εἰ μὴ μό-
 10 διάσται διὰ σὲ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐφιέμενον.

Τῇ δὲ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ παρήγαγεν ἐκ τῶν ὑδάτων αὐτὸ P. 8
 τὸ στερέωμα, ὥστε διαχωρίζειν ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ
 ἐπάνω τοῦ στερεώματος καὶ ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ὑποκάτω
 τοῦ στερεώματος. ὕδωρ ὁ θεὸς ἐναπέθετο διὰ τὴν τοῦ ἡλίου
 15 θερμοτάτην φορὰν τε καὶ ἔκκασιν· καὶ εἰ μὴ ἔκειτο ὕδωρ
 ἐπιπυλλῶν, συνεντριβῆ ἂν ὑπὸ θερμῆς ὡς ἄγρος ὀστράκινον
 μέσον φλογὸς ἰστάμενον καὶ ὕδωρ μὴ ἔχον. καὶ κάτωθεν
 διὰ τοῦτο ὕδατα πολλὰ, ποταμοὶ τε καὶ λίμναι καὶ θάλασ- B
 σαι, ὥστε μὴ καταφλεχθῆναι τουτὶ περιέγειον τῇ ὑπερβολῇ
 20 τοῦ θερμοῦ. ἦδει γὰρ ὁ θεός, ὡς φησιν ὁ μέγας Βασιλεῖος,
 ὅσον ἀφώρισε τῷ κόσμῳ χρόνον εἰς διαμονὴν, καὶ πόσην

sum dissipatur; fitque venti quaedam inflexio et turbo, sustollens in
 altum quicquid vel terra vel mari corripuit. hinc fit ut ventum huic
 etiam siphonem appellent. nam in orbem circa terram agitatur et
 sum ad initium reflectit; quae causa est quamobrem ingenti vi la-
 pides attrahat et terrenum pulverem rapiat et naviculas evertat. eae
 deinceps in alia loca distractae admirationem quandam et stuporem
 in spectatoribus excitant. ventus autem is quem Ecnephium vocant,
 propemodum huic typhoni similis est, nisi quod typhonem etiam
 cernimus propter crassiorem eius essentiam e nube detrahi ac pro-
 trudi, quam ne pluvia quidem dissipare potest, solo borea excepto.
 haec tua causa, dilecte fili, breviter exponere lubuit, quando rerum
 huiusmodi cognitionem expeti abs te mirifice scio.

Altera die deus ex aquis firmamentum condidit, quod inter-
 stingeret aquas, praesertim secretis illis quae supra firmamentum
 existunt. et quam, obsecro, de causa deus supra firmamentum
 aquam collocavit? propter ardentissimum solis motum atque calorem.
 nam nisi aqua istic esset reposita, aestus instar vasis testacei media
 in flamma stantis et ab aqua destituti omnia disperderet. et infra
 firmamentum itidem aquae variae, flumina stagna maria sunt, ut ne
 partes hae terrestres propter caloris immensitatem exurantur. norat
 enim deus, quemadmodum Basilius ait, quantum mundo temporis ad
 durationem eius destinasset, et quantum fomenti reponendum igni so-

γορή τῆ πυρὶ προαποθέσθαι δαπάνην. καλῶς ὁδὴν ἔλεγεν ὁ
 Λαβιδὸς „ὁ θεμελιώσας τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων.“ ἐπειδὴ
 γὰρ τὰ ὑδάτα τὴν γῆν ἐπινοτιζόντα φυλάττουσιν αὐτὴν ὥστε
 μὴ καταφρυγῆναι τῷ πυρὶ, ἀληθῶς ἂν εἴη ταῦτα τῆ γῆ θε-
 μέλιον ὀχυρωτάτον. ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι τὰ 5
 ὑδάτα καθάπερ τι θεμέλιον ὑπανάχουσι τὴν γῆν, ὁ χρυσο-
 C ρήμων Ἰωάννης ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀνδριάντων ἀριδηλότερον
 ἔδειξε, κατὰ ἔρημα διεξιὼν οὕτωςί „ἡ γῆ, ἐὰν ἐπιλίπωσιν
 αὐτὴν αἱ πηγαὶ καὶ ἡ παρὰ τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ποταμῶν
 ἐνσπειρομένη νοτὶς, καταφρυγεῖσα τελείως ἀπόλλυται.“ ἔσται 10
 μέντοι ὅτε καὶ πάντα καταφρυγήσεται τῷ πυρὶ, ὡς ὁ προφή-
 της Ἡσαΐας φησὶν ἐν οἷς πρὸς τὸν τῶν ὄλων θεὸν διαλέγε-
 ται „ὁ λέγων τῆ ἀβύσσῳ, ἐρημωθήσῃ, καὶ πάντας τοὺς πο-
 ταμούς σου ξηρανῶ.“

Παράγει οὖν ἐξ ὑδάτων τὸ στερέωμα ὁ θεός, καλέσας 15
 αὐτὸ καταχρηστικῶς οὐρανόν. κυριῶς μὲν γὰρ οὐρανὸς θεκ-
 νος ὁ πρῶτος λαβῶν ἐξ οὐκ ὄντων τὴν σύστασιν· κατὰ δεύ-
 D τερον δὲ λόγον καλεῖ οὐρανὸν ἡ γραφὴ καὶ αὐτὸ τὸ στε-
 V.7 ρέωμα τὸ ἐξ ὑδάτων, ὡς εἶπομεν, γεγονός. ἐπίγνωθι οὖν
 ἐντεῦθεν ὅτι δύο παρέδωκεν οὐρανοὺς ἡ γραφὴ. καὶ οἱ μὲν 20
 Ἕλληνες ἕνα δισχυρίζονται εἶναι οὐρανόν, ἅτε τῆς Μωσαϊ-
 κῆς ἱστορίας παντάπασιν ὄντες ἀμύητοι· ὁ δὲ μέγας Βασί-
 λειὸς φησιν ὅτι τοσοῦτον ἀπέχομεν τῷ δευτέρῳ ἀπιστεῖν ὡς

ret. propterea praeclare dictum est a Davide (Psalm. 23 2) „qui ter-
 ram in aquis fundavit.“ nam cum aquae terram humectare non desi-
 nant, et eam ut immunis sit ab ignis exustione conservent, recte
 dici aquae fundamentum illius firmissimum possunt. quae quidem
 ita se habere ac fundamenti cuiusdam instar aquas terram sustinere,
 Iohannes Chrysostomus in libro de statu is illustrius etiam ostendit,
 his verbis utens „terram a fontibus suis desertam et ab humore, qui
 a mari ac fluminibus ei velut inspergitur, necesse prorsus est exa-
 rescere. et erit aliquando tempus, cum ab igne cuncta exurentur,
 quemadmodum vates noster Esaias inquit (19 5), cum universitatis
 huiusce deo quasi colloquens, „qui ad abyssum ait, deserta esto,
 cunctique fluvii tui exarescant.“

Itaque deus ex aquis firmamentum condidit, et ipsi quoque coeli no-
 men dedit: sed proprie coelum vocatur illud quod prius est conditum,
 et quidem ex nihilo. secunda vero significatione coelum sacrae litterae
 vocant etiam fundamentum hoc ex aquis, ut dictum est, ortum. de quo
 iam intelligis tradere litteras sacras duos coelos, tametsi coelum uni-
 cum esse statuunt ethnici, prorsus scilicet historiae Mosaicae rudes et
 imperiti. quin magnus etiam Basilius ille scripsit, tantum abesse ut

καὶ τρίτον ἐπιζητεῖν, οὗ τῆς θεάς ὁ μακάριος Παῦλος ἤξιω-
 το. καὶ αὐτὸν γὰρ τὸν ἀέρα καλεῖν εἶωθεν οὐρανὸν ἢ γρα-
 φή. „τὰ πετεινὰ“ γὰρ φησι „τοῦ οὐρανοῦ,” καὶ „δώσει
 κύριος ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ.” αὐτὸ τοῦτο καὶ ὁ Λα-
 5 μασκητὸς Ἰωάννης ἐν τῷ εἰκοστῷ αὐτοῦ κεφαλαίῳ παρίστησι,
 τρεῖς εἶναι λέγων οὐρανοῦς, αὐτίκα τὸν ἐξ οὐκ ὄντων ἐξ
 ἀρχῆς παραχθέντα, τὸν ἐξ ὑδάτων τε λαβόντα τὴν σύστασιν
 καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα. καὶ δηλοῖ τοῦτο ἡ γραφὴ λέγουσα „τὰ
 πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ.” πρόσεχε οὖν. ὁ πρῶτος μὲν γὰρ οὐ- P. 9
 10 ρανὸς ὁ ὑπὲρ κεφαλῆς ἵστῖν ὑψηλωμένος ἀήρ, δεύτερος αὐ-
 τὸ τὸ στερέωμα, καὶ τρίτος ὁ ἐξ οὐκ ὄντων κατ' ἀρχὰς γε-
 γονώς, εἰς ὃν δὴ καὶ ὁ πάμμεγας ἠρπάγη Παῦλος. εἰ δὲ
 καὶ πλείους οὐρανοῦς ὁ Δαβὶδ ὑπεμφαίνει λέγων „αἰνεῖτε αὐ-
 15 γλῶττα πληθυντικῶς ἐκφέρειν εἶωθε τὰ ἐνικά, ὥς ὁ χρυσοῦς
 τὴν γλῶτταν φησίν. οὕτω μὲν οὖν νοήσεις καὶ ἔνθα λέγει
 „τῷ καταδιελόντι τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις” μία
 γὰρ ἐκεῖσε διαιρέσεις γέγονε, καὶ οὐ πολλαί. καλεῖ δὲ τὸν
 δεύτερον οὐρανὸν στερέωμα ἢ γραφῇ πρὸς ἀντιδιαστολήν τοῦ B
 20 πρῶτον οὐρανοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος· εἰκὸς γὰρ τὸν
 ἐκείνον λεπτομερέστερον σῶμα τυγχάνειν καὶ εἰλικρινέστερον.

4. αὐτὸ.— οὐρανοῦ accesserunt e V.

secundum hoc coelum negemus, ut tertium praeterea inquiramus,
 cuius inspectio beato Paulo contigit. quippe ipsum aëra quoque lit-
 terae sacrae coelum appellare consueverunt, verbi gratia cum alunt
 (Psalm. 8 9) „volucres coeli,” item (Gen. 27 39) „largiatur tibi do-
 minus rorem coeli.” tradit hoc ipsum et Iohannes Damascenus 20
 capite, quod est de coelo; quo quidem in capite coelos esse tres
 ait, nimirum illud primo coelum, quod rerum initio de nihilo con-
 ditum fuerit, deinde alterum ex aquis factum, tertio loco ipsum
 aëra, de quo intelligendum sacras litteras loqui, cum coeli volu-
 crum mentionem faciunt. itaque velim animadvertas coelum primum
 esse hunc aëra supra caput nostrum explicatum, secundum ab illo
 ipsum firmamentum, tertium id quod de nihilo principio conditum
 fuit, in quod etiam magnus ille Paulus est abreptus. neque mirum
 tibi videatur Davidem videri plures etiam coelos statuere, quum in-
 quit (Psalm. 148 4) „ipsi coelorum coeli dominum celebrate.” nam
 Hebraica lingua voces etiam singulares numero multitudinis efferre
 consuevit, ut Chrysostomus ait. sic et illud accipies quod Davides
 idem dixit (Psalm. 135 13) „qui rubrum mare divisit in sectiones:”
 nam sectio tantum una fuit, non plures. et vocant firmamentum lit-
 terae sacrae coelum secundum ad prioris coeli distinctionem, et
 ipsius etiam aquae. vero enim consentaneum est coelum illud prius

Glycas.

2

καὶ δῆλον ἔξ ὧν ὁ Ἡσαΐας φησὶν „ὁ στερεώσας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ καπνόν.” ὡσαύτως καὶ τὸ ὕδωρ αὐτὸ ἀραιὸν τε καὶ μαλακὸν πρὸς αὐτὸ συγκρινόμενον τὸ στερέωμα.

Ὁ μὲν οὖν Ἰώσηπος ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἀρχαιολογίᾳ φησὶν ὅτι τὸ στερέωμα παραγαγὼν ὁ θεὸς κρύσταλλον αὐτῷ⁵ περιέπηξε, νότιόν τι καὶ ὑετῶδες πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν δρόσων ἀφ' ἑλείαν ἀρμολίως αὐτὸ τῇ γῆ ἐμηχανήσατο. οὐκ ἔχει δὲ καὶ τὰ τῆς ἀληθείας, ὡς οἶμαι, κατὰ τὸν ἐκείνου σκοπόν. **C**τίνος ἔνεκεν; ὅτι δρόσοι καὶ ὑετοὶ πάχαι τε καὶ χάλαζαι καὶ χιόνες ἔξ ἀναθυμιάσεως λέγονται τῶν περὶ γῆν ἑδάτων¹⁰ συνίστασθαι. καὶ πρόσεχε τῇ μεγάλῃ Βασιλείᾳ περὶ τούτων οὕτως ἐν τῇ ἑξαήμερῳ αὐτοῦ διεξιόντι. „καλὴ μὲν οὖν ἡ θάλασσα ἔστι, καὶ ὅτι τοῖς ἀερίοις ὕδασι ἀρχὴ τίς ἐστι καὶ πηγὴ, θαλλομένη μὲν τῇ ἀκτίνι τοῦ ἡλίου, ἀποτιθεμένη δὲ τὸ λεπτόν τοῦ ὕδατος διὰ τῶν ἀτμῶν· ὅπερ ἔλκυσθὲν εἰς¹⁵ τὸν ἄνω τόπον, εἶτα καταψυχθὲν διὰ τὸ ὑψηλότερον γενέσθαι τῆς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἀνακλάσεως τῶν ἀκτίνων, καὶ ὁμοῦ τῆς ἐκ τοῦ νέφους σκιᾶς τὴν ψῦξιν ἐπιτεινούσης, ὑετός **D**γίνεται καὶ πιαίνει τὴν γῆν.” καὶ μάρτυς τῶν λεγομένων ὁ προφήτης Ἀμὼς λέγων „κύριος ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων, ὁ ἀνάγων τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πόσσωπον τῆς γῆς.” ὅτι δὲ τὸ λεπτότερόν τε καὶ πο-

6. ante *νότιόν* adde καὶ οὕτω vel simile quid.

esse subtilius quoddam corpus ac purius. patere videtur id de verbis Esaiæ (51) dicentis „qui coelum fumo consimile stabilivit.” sic et aquam ipsam raram mollemque cum condidisset deus, ad firmamentum collatam, gelu ei circumdedit, ac humidam atque pluviam reddidit, ut terras usibus aptam efficeret, quae de rore plurimum utilitatis capit.

An non haec ita se re vera habent? rores certe ac imbres, pruinae, grandines, nives de aquarum terrestrium exhalatione oriri traduntur. atque haec mihi magni Basilii verbis attendito, qui de his hoc modo disserit eo libro quem de sex primorum ab ortu mundi dierum operibus composuit. pulchrum, ait, quiddam est mare vel ea de causa, quod principium et fons est aëriarum aquarum. quippe cum a radiis solis incalescit, per exhalationes aquam suam tenuissimam amittit; quae superiora in loca delata frigoreque constricta, propterea quod in sublime attracta longius tum a terra tum solarium radiorum fractione absit, ipsa etiam nubis umbra frigus intendente fit pluvia, terramque fecundiorē reddit. hoc vates Amosus (6) verum esse testatur, cum inquit „dominus est qui et facit et immutat vicissim omnia; qui aquam marinam sursum attollit, et eam in terrae super-

τιμώτερον ἔκ τῆς θαλάττης ἀνάγεται τῇ τοῦ ἡλίου θερμότη-
 τι, οὐδεὶς ἂν ἀπιστήσειεν τοὺς ὑποκαιμένους λέβητας ἐν-
 νοήσας, οἱ πλήρεις ὄντες ὑγροῦ πολλάκις κενοὶ κατέλειφθη-
 σαν, εἰς ἀτμῶν πάντως τοῦ ἐψομένου διακριθέντος. ἀλλὰ
 5 καὶ αὐτὸ τὸ τῆς θαλάττης ὕδωρ ἴδοι τις ἂν ὑπὸ τῶν ναυτιλ-
 ομένων ἐψόμενον κἀντεῦθεν τὴν χρεῖαν μετρίως παραμυθού-
 μενον· τῆρικαῦτα γὰρ σπόγγοις ὑποδεχόμενοι τοὺς ἀναγομέ-
 νους ἐκεῖθεν ἀτμοὺς ἴαμα δίψης ἐν ταῖς ἀνάγκαις εὐρίσκου-
 σι. καλῶς οὖν ὁ προφήτης ἔλεγεν „ὁ ἀνάγων τὸ ὕδωρ τῆς P. 10
 10 θαλάσσης καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς” ὁ γὰρ V. 8
 ἀῆρ ταῖς κάτωθεν ἀναθυμιάσει καταπυκνούμενος σταγόνας
 ἀφίξει καὶ καταπαίει τὴν γῆν. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ ἡλῖος
 ἤνικα τὰ νότια παρεῖσας ἐπὶ τὰ βόρεια μέρη τρέχει καὶ τὸ
 θέρος ἐργάζεται, ἀναλίσκει τὰ ὕδατα καὶ τὰ ἡμέτερα ξηραί-
 15 νει σώματα. καὶ μέντοι καὶ τοὺς ποταμοὺς μικροτέρους
 ἔστιν ἰδεῖν. τούτῳ μέντοι τῷ λόγῳ καὶ τὸν Νεῖλον αὐτὸν οὐ
 κατὰ τὸν αὐτὸν τοῖς ἄλλοις φασὶ πλημμυρεῖν καιρὸν, ἀλλὰ
 μεσοῦντος τοῦ θέρους ἐπικλύζειν τὴν Αἴγυπτον, ὡς τοῦ γε
 ἡλίου τὴν βορειοτέραν τῆρικαῦτα διαθέοντος ζώνην, καὶ τοῖς B
 20 ἄλλοις μὲν ποταμοῖς ἐνοχλοῦντος, τοῦτον δὲ πλεῖστον ἀπέ-
 χοντος. ἡ μέντοι τῶν ἀτμῶν φύσις οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ λε-
 λεπτυσμένον ὕδωρ. ἀναγομένων οὖν, ὡς εἴρηται, αὐτῶν τῇ

13. παρεῖσας F.

ficiem effundit.” iam partem illam maris subtiliorem magisque veluti
 potabilem per calorem solis ferri sursum incredibile nemini videri
 debet, qui lebetibus ignem subiici viderit. etenim illi prius aqua re-
 pleti deinceps humore dilapso saepe vacui relinquuntur, aqua cocta
 prorsus exhalante, videmus et ipsam aquam marinam ab iis coqui
 qui tempestatibus iactantur; indeque fieri ut eorum usui paulo sit
 accommodatior: nam spongiis vapores ebullientes excipiunt, quibus
 in aquae potabilis penuria sitim restinguunt. quapropter recte dictum
 est a vate nostro „qui aquam marinam sursum tollit et eam in terrae
 superficiem effundit.” etenim per exhalationes ortas de locis inferio-
 ribus densatus aër guttas quasdam demittit, iisque terram fecundat
 ac pinguefacit. itidem et sol, cum partibus australibus absolutis ad
 boreales se confert ac aestatem efficit, non solum aquas haurit et
 aridiora corpora nostra reddit, sed nonnunquam fluvios etiam mino-
 res exsiccatur. eadem ratione fit quod Nilum exundare tradunt non
 consueto fluminibus caeteris tempore, sed aestate media Aegyptum
 cooperire, quo tempore sol coelestis cinguli partem aquilonalem per-
 meat, et caeteris quidem fluvii calore suo molestus est, ab hoc au-
 tem longissime abest. ipsa vaporum natura nihil est aliud quam at-
 tenuata scilicet aqua. hi ergo cum attractione solis, ut dictum est,

τοῦ ἡλίου ὀλκῆ, κἀντεῦθεν πυκνουμένου τοῦ ἀέρος, ὅτεοι καταρρήγνυνται χιόνες τε καὶ χάλαζαι, καὶ ὅσα τῆς ὑγρᾶς ὑπάρχει φύσεως ἔγγονα. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καθ' ἱστορίαν ἐπελθούσα ἡ σὴ φιλομάθεια τὰ παρὰ Μωσέως γραφέντα περὶ τε τοῦ πρώτου 5 οὐρανοῦ περὶ τε τοῦ δευτέρου, στερεώματος δηλαδὴ, καὶ C περὶ τῶν ἐναπειλημμένων ὑδάτων μέσον τῶν δύο τούτων οὐρανῶν, ἐκλαβέσθαι τὰ τοιαῦτα καὶ κατὰ ἀναγωγὴν ἐπιζητεῖ. ταύτη τοι καὶ τὸν Σιναῖτην ἰδοὺ παράγω σοι θεῖον Ἀναστασίον· ὁ γὰρ θεὸς οὗτος ἀνὴρ ἀκούσας τοῦ μεγάλου 10 Παύλου λέγοντος ὅτι πάντα εἰς Χριστὸν προτετύηται, τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τούτου χάριν ἀλληγορικῶς τὰ πλείω τῆς παλαιᾶς ἐξελάβετο. καὶ ἄκουε τί φησι περὶ τῶν οὐρανῶν τέως αὐτῶν. „ἡ τοῦ ἀνωτέρου οὐρανοῦ ἀκατάληπτος φύσις ἐμοὶ δοκεῖ τύπον ἐπέχειν τῆς ἀοράτου καὶ ἀκα- 15 ταλήπτου λόγου θεότητος, τὸ δὲ στερεῶμα τὸ κάτωθεν ἀνεληθὸν τύπον ἐπέχειν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀνθρωπότητος ἣν ἔλαβεν κάτωθεν. τὸ δὲ ὕδωρ τὸ μέσον τῶν δύο ἐμπεριληφθὲν εἰκόνα διαγράφει τῆς ἀχράντου αὐτοῦ ψυχῆς μεσιτευούσης θεότητι καὶ σαρκὸς παχύτητι. ὄρα γὰρ ὅτι ὁ μὲν ἀνώτερος 20 οὐρανὸς φύσει ἀπ' ἀρχῆς οὐρανὸς ἐκλήθη, καθὰ καὶ ὁ θεὸς

in sublime tolluntur et aër inde densatur, pluviae nives grandines aliaque talia, de humoribus nimirum orta, delabuntur. ac de his quidem in hunc modum hactenus.

Non dubito autem, dilecte fili, te posteaquam nunc a Mose conscripta tum de coelo primo tum de altero, nimirum de firmamento et comprehensis inter hosce duos coelos aquis, percurreris, omnino, quae tua sedulitas est discendique studium, qui sublimius quiddam ex his elici possit indagaturum. ea de causa tibi divinum hominem, Anastasium illum Sinaiten profero, qui cum ex Paulo (1 ad Cor. 10 6) accepisset omnes res tam coelestes quam terrestres sic factas esse ut Christi figuras et imagines quasdam repraesentent, pleaque prisco in foedere perscripta sensu allegorico est interpretatus. quamobrem audi quid de coelis hisce duobus tradat. superioris, inquit, coeli natura nobis incomprehensibilis continere mihi figuram quandam inadspectabilis illius et incomprehensibilis divinitatis videtur, quemadmodum firmamentum inferius humanae in Christo naturae similitudinem habet, quam ille de locis inferis adsumsit; cum interim aqua illa duorum coelorum in medio comprehensa nobis animam eius omnis plane labis expertem repraesentet, qua medium quasi quiddam est inter divinitatem et carnis crassitiem. ecce enim, coelum illud superius principio coelum appellatum est, et quidem naturaliter, quemadmodum etiam deus ille sermo ab initio deus est. at fir-

λόγος ἀπ' ἀρχῆς θεός ἐστί, τὸ δὲ στερέωμα τὸ κάτωθεν καὶ ἑλικὸν οὐκ ἀπ' ἀρχῆς μετὰ δὲ τὴν πρὸς τὸν ἀνώτερον ἔνωσιν οὐρανὸς ἐκλήθη, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἅγιον τοῦ Χριστοῦ σῶμα τῇ θεώσει καὶ τῇ ἐνώσει λέγεται θεός, οὐ μὴν τῇ οἰκείᾳ φύσει."

5 Συμμαρτυρεῖ δὲ τοῦτο ὁ πάμμεγας Παῦλος, καταπέτασμα P. 11 λέγων τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ σάρκα, ἣτις κάτωθεν καὶ ἐξ αἱμάτων συνεπάγη, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸ τὸ στερέωμα ἐκ τῶν κάτω νοτίδων. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Τῇ δὲ τρίτῃ ἡμέρᾳ τὰ ὕδατα πάντα εἰς τὰς ἑαυτῶν
10 συναγωγὰς συνήχθησαν κατὰ θείαν κέλευσιν, καὶ οὕτως ἐφάνη ἡ ξηρά. τότε δὴ καὶ παντοίοις αὐτῇ φυτοῖς τε καὶ δένδροις παραδόξως ἐκαλλωπίζετο. τῇ γὰρ θείῳ δυ- B ναμωθείσα βουλήματι, ὡς ὁ Νύσσης φησὶν, ἀθρόον ἀπεκύη- σεν ἅπαντα, οὐ χρόνου δεηθείσα πρὸς αὐξῆσιν τῶν ἐξ αὐ-
15 τῆς ἀναδιδόμενων, ἀλλ' ὁμοῦ τοῖς ἄνθροι καὶ τοῖς καρποῦς V. 9 ἐβλαστήσασα θάμα τι τερψιδυμον ἦν. εἰ γὰρ ἀηδὲς τι πρῶγμα καὶ παρεκτικὸν ὀδύνης ἢ ἄκανθα, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἢ γῆ καὶ ταύτην ἀνέδωκεν, ἀλλ' ἠνίκα μετὰ τὴν πα- ράβασιν ἤκουσεν ὁ Ἄδαμ „ἐπικατάρατος ἢ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις
20 σου ἀκάνθας καὶ τριβύλους ἀνατελεῖ σοι." ἵνα γὰρ τῇ τερ- πνῇ τὴν λύπην παρακειμένην ἔχωμεν καὶ τούτου τὴν ἕμαρ-

5. τούτῳ?

mamentum illud inferius et materiale non ab initio, sed post copulationem cum illo superiore caeli nomen accepit, quando et sacrosanctum illud Christi corpus propter deificationem et unionem deus esse dicitur, non a natura propria. testatur hoc et magnus ille Paulus, cum sanctam Christi carnem velamentum appellat, quae caro inferius adsumpta est de virginis sanguine, quemadmodum firmamentum factum est ex aquis inferis. habes quod hac in parte tibi sentiendum est.

Die tertia coactae sunt aquae omnes vi mandati divini suas ad collectiones, eoque modo siccum apparuit; quod quidem mox admirabiliter omnis generis plantis et arboribus exornabatur. quippe terra divinae voluntatis efficacia corroborata, quemadmodum Nyssensis antistes scripsit, haec omnia subito quasi peperit, non temporis egens intervallo ad incrementum eorum quas de ipsa exorirentur: sed una cum floribus etiam fructus proferens, iucundum quoddam spectaculum praebebat. quodsi quis dicat spinam esse rem minime pulchram atque etiam molestam, is sciat eam rerum initio e terra non provenisse, sed post mandati primum divini violationem, cum haec Adamus audiret (Gen. 3 17) „infelicem tui labores terram experiantur, sentes atque carduos tibi procreet." nimirum ut voluptati dolorem adiunctum habeamus, eaque re peccati nostri nobis subheat recordatio, sicut Basiliius ait, iccirco spinae rosis additae sunt. itaque

Ἐτίαν μνημονεύομεν, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασιλειος, διὰ τοῦτο
 προσεφύη τῷ ῥόδῳ ἢ ἄκανθα. πρόσχε οὖν. εἰ μὴ γὰρ
 ἤκουσεν ὁ Ἄδὰμ „ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου,”
 τάχα ἂν ἡ γῆ καὶ αὐθις φυτὰ παρεῖχε σοι ἔγκαρπα μὴ δεό-
 μενα χρόνου πρὸς αὐξήσιν. τότε μὲν γάρ, πρὸ τῆς παρα-5
 βύσεως δηλονότι, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασιλειος, ἐν ἀκαριαία
 χρόνου ἕσπῃ ἀπὸ τῆς βλαστήσεως ἀρξαμένη ἡ γῆ, ἵνα φυ-
 λάξῃ τοὺς νόμους τοῦ κτίσαντος, πᾶσαν ἰδέαν αὐξήσεως διεξ-
 ελθοῦσα, εὐθὺς πρὸς τὸ τέλειον ἤγαγε τὰ βλαστήματα. καὶ
 λειμῶνες μὲν γὰρ ἦσαν βαθεῖς τῇ ἀφθονίᾳ τοῦ χόρτου, τῶν 10
 δὲ πεδίων τὰ εὐκαρπα βρῖθοντα τοῖς ληϊοῖς εἰκόνα πελάγους
 Δκυμαίνοντος ἐν τῇ κινήσει τῶν ἀσταχῶν ἀπέσωζε. καὶ ταῦ-
 τα μὲν, ἠνίκα ἔλεγεν ὁ θεὸς „βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην
 χόρτου” ὁπηνίκα δὲ προσετίθει „καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν
 καρπὸν, οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, κατὰ γένος καὶ καθ’ 15
 ὁμοίότητα, ἐπὶ τῆς γῆς,” τότε δὴ τότε πᾶσαι μὲν λόχμαι
 κατεπυκνοῦντο, πάντα δὲ ἀνέτρεχε δένδρα, ἐλάται καὶ κέ-
 δροι πεῦκαί τε καὶ κυπάρισσοι, καὶ ὅσα τοιαῦτα, αἶ τε ῥο-
 δωνιαὶ καὶ μυρσίνας καὶ δάφνας, πάντα ἐν μιᾷ καιροῦ ῥο-
 πῇ, οὐκ ὄντα πρότερον, εἰς τὸ εἶναι παρήχθη μετὰ τῆς οὐ- 20
 κείας ἐκάστου ἰδιότητος.

Μὴ θαύμαζε δὲ εἴπερ αἱ βοτάναι πᾶσαι οὐκ ἐδώδιμοι.
 τὰ γὰρ μὴ χρησιμεύοντα τῷ ἀνθρώπῳ χρησιμὰ ἐστὶ τοῖς δι’
 P. 12 αὐτὸν γεγεννημένοις ζῴοις. εἰ δὲ καὶ δηλητήρια πρόσεισιν αὐ-

velin heic mihi animadvertas, quod nisi Adamus audisset „infelicem
 tui labores terram experiantur,” fortasse deinceps quoque frugiferas
 nobis plantas produxisset, ad incrementum sui nullo temporis spatio
 indigentes. nam ante lapsum, ut idem Basilus inquit, momento
 temporis a germinatione tellus, ut legibus opificis pareret, quavis au-
 gescendi specie absoluta, mox fructus maturos proferebat. itaque
 prata copioso altoque gramine abundabant, et campi frugiferi sege-
 tibus onerati motis earum culmis imaginem fluctuantis pelagi refere-
 bant. et haec quidem orta sunt, cum diceret deus (Gen. 1 11) „edat
 humus gramineas herbas.” verum posteaquam adiecit „et arbores fru-
 ctiferas, quae suo quaeque in genere semen suum in terris habeant,”
 tum vero luci densabantur et quaevis arbores oriebantur, abietes,
 cedri, pinus, cupressi, caeterae, praeterea rosarum myrtorumque
 frutices, ac lauri uno temporis momento productae sunt, suis quae-
 libet cum proprietatibus, cum antea non existerent.

Nec mirum tibi videri debet non omnes herbas esculentas esse.
 nam si quae homini maxime non sunt usui, nihilominus aliis ani-
 mantibus conducunt, quae propter hominem condita sunt. ne id

τας, οὐδὲ τοῦτο ξενίζεσθαι χρῆ. πολλάκις γὰρ καὶ ταῦτα παθῶν
 λατῆρια γίνονται· κεραννύμενα γὰρ ἑτέροις βοτάναις ἀλεξίκα-
 κα γίνεται καὶ ὑγείας πυρεκτικά. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ μέγας
 Βασίλειός φησιν ὅτι τῶν δηλητηρίων οὐδὲν ἀργῶς οὐδὲ ἀχρη-
 5 στως γεγενημένον ἐστίν, εἰ καὶ τοὺς ἀχαρίστους ἡμᾶς κατὰ τοῦ
 πεποικηκός παρασκευάζει φρονεῖν. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἢ
 τροφήν παρέχει τινὶ τῶν ἀλόγων, ἢ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς παρὰ
 τῆς ἰατρικῆς τέχνης εἰς παραμυθίαν τινῶν ἀρρωστημάτων ἐξ-
 10 εύρηται. τὸ μὲν γὰρ κώνειον οἱ ψῆρες βόσκονται, διὰ τὴν
 διδράσκοντες· λεπτοὺς γὰρ ἔχοντες τοὺς περὶ τὴν καρδίαν
 πόρους, φθάνουσιν ἐκπέψαι τὸ καταποθὲν πρὶν τὴν ἀπ' αὐ-
 τοῦ ψῆξιν τῶν καιρίων καθύψασθαι. ἄλλεβορος δὲ ὀρτύγων
 15 ἐστὶ τροφή, ἰδιότητι κράσεως τὴν βλάβην ἀποφευγόντων.
 15 ἔστι δὲ καὶ αὐτὰ ταῦτα ἐν καιρῷ ποτὲ καὶ ἡμῖν χρήσιμα·
 διὰ μὲν γὰρ τοῦ μανδραγόρου ὕπνον οἱ ἰατροὶ καταπάσσου-
 σιν, ὀπίω δὲ τὰς σφοδρὰς δύνας κατακοιμίζουσιν. ἤδη δὲ
 τινες τῷ κωνεῖω καὶ τὸ λυσσωδες τῶν ὀρέξεων κατεμάρανται,
 καὶ τῷ ἄλλεβορῷ πολλὰ τῶν χρονίων παθῶν ἐξεμόχλευσαν,
 20 ὥστε ὁ ἐνόμιζες ἔχειν κατὰ τοῦ κρίσαντος ἔγκλημα, τοῦτο εἰς C
 προσθήκην εὐχαριστίας περιελήλυθεν.

γ. ἢ καὶ] εἰ καὶ P.

quidem novum existimabis, esse illarum in numero quasdam vene-
 natas. etenim illa quoque saepenumero certis morbis medentur: nam
 alii cum herbis mistae valetudinem nostram tuentur. in hanc senten-
 tiam Basilius scribit nullam herbam venenatam sine fructu quodam
 esse factam, ut nos ingrati eas intuentes impie de rerum opifice
 sentiamus. partim namque brutis aliquibus alimentum praebent, partim
 nobis ipsis per artem medicam ad certorum morborum depulsi-
 onem atque remedium serviunt. etenim cicuta propter peculiarem
 quandam sui corporis constitutionem sturni vescuntur, nec quidquam
 ab eius herbae veneno laeduntur: quippe quam meatus cordi vicini
 perquam in eis arti sint, citius haustam eam concoquunt quam eius
 frigiditas caeteroqui letalis nocere possit. itidem elleborus coturni-
 cum cibus est, nihil ex eo detrimenti capientium propter peculiare
 ipsis temperamentum. interdum usavenit ut eadem herbae nobis
 quoque sint usui: nam per mandragoram somnum medici conciliant,
 per succum e papaveris scapo inciso expressum dolores acres vehe-
 mentesque sopiunt. cicuta nonnullos insanas etiam appetitiones ex-
 tinxisse accepimus, et elleboro multos diurnos morbos abegisse.
 quo fit ut quod reprehendum in creatore putabas, magis te co-
 hortetur quo erga ipsum gratus sis.

Ἐπὶ μέντοι τοῖς προειρημένοις φυτοῖς καὶ τὸ τῆς ζωῆς ὁ Ἰώσηπος καὶ τὸ τῆς φρονήσεως ἔφησεν ἀναδοθῆναι φυτὸν, ᾧ διαγιγνώσκειν τί τε τὸ ἀγαθὸν εἶη καὶ τί τὸ κακόν, εἰ καὶ κατ' ἕτερον ἐκλαμβάνει σκοπὸν ὃ τὴν γλωττίαν χρυσοῦς τὸ γνωστὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ, καθὰ δὴ μαθήσῃ μετὰ 5 βραχύ.

V. 10 Περὶ δὲ τῆς ιδιότητος καὶ διαφορᾶς τῶν δένδρων, τί ἂν τις εἴποι πῶς τινὰ μὲν πέπτεται τῷ ἡλίῳ, τινὰ δὲ ἐν ἐλύτροις κεκαλυμμένα πληροῦται; καὶ ὧν μὲν ἀπαλὸς ὁ καρπός, παχὺ τοῦ φύλλου τὸ σκεπαστήριον, ὡς ἐπὶ τῆς συκῆς, 10 ὧν δὲ οἱ καρποὶ στεγανώτεροι, ἐλαφρὰ τῶν φύλλων ἢ προβολή, ὡς ἐπὶ τῆς καρύας, ὅτι ἐκεῖνα μὲν διὰ τὸ ἀσθενὲς πλείονος ἐδεῖτο τῆς βοηθείας, τούτοις δ' ἂν πρὸς βλάβην ἐγένετο παχυτέρα ἢ περιβολή ἐκ τῆς ἀπ' αὐτῶν σκιᾶς. πῶς κατέσχισται τῆς ἀμπέλου τὸ φύλλον; ἵνα καὶ πρὸς τὰς ἐκ 15 τοῦ ἀέρος βλάβας ὁ βότρυς ἀντέῃ καὶ τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου διὰ τῆς ἀραιότητος δαψιλῶς ὑποδέχεται.

Θαυμασιὰ δὲ δένδρα καὶ οὐ μόνον δι' ἣν ἔχουσι πρὸς τὰ ἑτερογενῆ τῶν καρπῶν διαφορὰν, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ δηλαδὴ τὰ ὁμογενῆ. καὶ γὰρ ἄλλος μὲν χαρακτήρ τοῦ καρποῦ τῶν ἀρρένων, ἄλλος δὲ τῶν θηλειῶν παρὰ τοῖς φυτουργοῖς διακέκριται. καὶ αὐτοὺς γὰρ τοὺς φοίνικας εἰς ἄρρε-

8. πέπτεται?

11. προβολή Labbeus: codices προσβολή.

Inter caeteras autem arbores quarum mentionem fecimus, etiam vitae prudentiaeque tum ortam esse arborem Iosepus ait, per quam quid bonum, quid malum esset, dignosceretur. verum mali bonique cognitionem aliter Chrysostomus noster accipit, uti paullo post intelliges.

Iam de proprietatibus ac discrimine arborum quam longa institui oratio possit? quo pacto quaedam ab sole percoquantur, quaedam intra cortices abditae adolescant. quarum tener fructus est, eae foliorum tegmen quoddam crassum habent, ut ficus: quarum contra fructus solidior, iis leviora sunt folia, quod in nucibus est videre. nimirum illi propter debilitatem suam subsidio maiori egebant: his denarius crassiusque tegumentum propter umbram noxium quoque fulisset. folium vitis etiam sectum est, ut aëris iniuriis obsistere racemus possit et per rimas illas solis radios largiter recipere.

Praeterea merentur admirationem arbores non solum propter diversi, verumetiam eiusdem generis fructuum discrimina. etenim alias in masculis alias in feminis fructuum notas agnoscunt ii qui arborum serendarum periti sunt. in palmis certe alias mares alias feminas esse tradunt. et quod inauditum quiddam ac novum est, amor in eis

τας καὶ Θηλείας διιστώσι· καὶ τὸ παράδοξον, ἔρως φυσικὸς P. 13
 παρ' αὐτοῖς. ὑποκύπτει γὰρ ἡ Θήλεια τῷ ἄρρενι ὄργωσα
 τρόπον τινὰ καὶ τῆς συμπλοκῆς ἐφιεμένη, καὶ οὕτως οἶον ἐν
 αἰσθήσει τῆς ἀπολαύσεως γεγυῖα καὶ ἀνορθοῦται πάλιν
 5 τοὺς κλάδους καὶ πρὸς τὸ πρότερον ἀποκαθίσταται σχῆμα.
 ἀλλ' οἱ τῶν τοιούτων θεραπευταὶ καὶ συκᾶς ἀγρίας ταῖς ἡμέ-
 ροις παραφυτεύουσιν, ὡς ἐντεῦθεν τὸν καρπὸν αὐτῶν γλυ-
 κύτερον γίνεσθαι· εἴ τι καὶ γὰρ τοῖς ἡμέροις δριμύτερον
 πρόσεστι, πρὸς τὰς ἀγρίας ἀδήλως ἐκπέμπεται. καὶ τοὺς
 10 ὀλύνθους δὲ προσδήσαντες τῶν εὐκάρπων καὶ ἡμέρων συκῶν
 τὴν ἀτονίαν ἰῶνται, ῥέοντα ἤδη καὶ σκεδαννύμενον τὸν καρ-
 πὸν τοῖς ὀλύνθοις ἐπέχοντες. ταῦτα μὲν οὖν ὁ ποιητῆς αὐ-
 τῶν οὕτω παραδόξως γίνεσθαι συγκεχώρηκεν, ὡς καὶ ἡμᾶς B
 πολλάκις ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἡμῖν εὐτονίαν λαμβάνειν πρὸς
 15 αὐτὴν γε τῶν ἀρετῶν τὴν ἐπίδειξιν· οὐκ ὀλίγοι γὰρ αὐτῶν
 ἐνόμως αἰρουῦνται ζῆν, κἂν ἐν δόγμασι σφάλλωνται. ἀλλὰ
 καὶ φοῖνιξ καρπὸν μὲν ἀποφέρων γλυκύν, ἐν ἄλμυροῖς δὲ
 τόποις ὡς τὰ πολλὰ εὐρισκόμενος, αὐτὸ τοῦτο αἰνίττεται,
 ὅτι καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ δυνάμεθα τὰ κατὰ γνώμην μὴ διαφθεί-
 20 ρειν, κἂν ἐν τοῖς ἐναντίοις τισὶ συνδιαγώμεν.

Ὅρα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τὰ εὐώδη πάντα, ὅταν
 σκόροδα καὶ κρόμμυνα τούτοις παραφυτεύηται, εὐωδέστε- C
 ρα γίνεται, διότι πᾶν εἴ τι δριμὺν καὶ δύσοσμον ἐν τού-

naturalis existit. quippe summittit se mari femina, veluti libidine
 quadam incitata et complexum expetens: deinde quasi sentiens eve-
 nisse sibi fruitionem eius quod expetebat, rursum ramos erigit ac
 priorem ad formam reddit. solent et curatores arborum ficos silvestres
 hortensibus adiungere, quo fructus earum inde dulcior reddatur: nam
 si quid in hortensibus est acerbitalis, id obscura quadam ratione ad
 silvestres velut ablegatur. itidem ficos immaturos sive grossos alligan-
 tes frugiferis et hortensibus medentur, quo minus earum fructus de-
 labantur atque pereant. atque haec fieri opifex hoc modo voluit, ab-
 horrente quadam ratione ab hominum opinione, ut et nos aliquando
 nostris ab adversariis ad virtutis cultum excitemur. nam videre est
 non paucos ex legis quidem praescripto vitam agere, qui tamen in
 doctrina suos quosdam errores habeant, quin et illa de qua diximus
 palma, quum dulcem fructum ferat ac nihilominus in amaro plerum-
 que solo reperiat, significare videtur posse nos animis incorruptos
 manere, quamvis inter eos degamus qui moribus a nobis dissi-
 deant.

Praeterea disce, fili dilecte, quasvis res fragrantēs, si ad eas
 in propinquo allium et cepae serantur, magis etiam odoratas reddi.
 nam quicquid in fragrantibus nimis acris aut gravis odoris est, na-

τοῖς ἐστίν, ἐν τοῖς δριμυτέροις τῶν σπερμάτων φυσικῶς ἀπορρεῖ, καὶ γίνεται τὸ καταλειφθὲν εὐωδέστατον. ἀλλὰ καὶ τὸ πηγανὸν ὑπὸ τῆς συκῆς φυτευόμενον δριμύτερον ἑαυτοῦ γίνεται· μετατίθεται γὰρ εἰς αὐτὸ τὸ ἐν τῇ συκῇ βαρύσομον, κἀντεῦθεν βελτίω τὰ σῦκα γίνεται. ἀλλὰ καὶ κρέη τινὰ πα-
 5 ρὰ τῇ συκῇ κρεμαννύμενα εὐθρυπτα γίνεται. τὸ γὰρ φυτόν, ὡς εἴρηται, ἡ συκῆ ἀπάντων ἐστὶν ὀπωδέστατον. Θερμὸν πνεῦμα καὶ δριμὺ καὶ τμητικὸν ἀφήσι, καὶ τοῦτο θρύπτει καὶ πεπαίνει τὴν σάρκα τοῦ ὄρνιθος. ὅθεν καὶ τῶν ταύρων
 D ὁ χαλεπώτατος συκῆ προσδεθείς ἡσυχίαν ἄγει καὶ ψαύσεως 10 ἀνέχεται, καὶ ὅλως ἀφήσι τὸν θυμὸν ὡσπερ ἀπομαραινόμενος. τοῦτο γοῦν τὸ πνεῦμα καὶ τοῖς κρέασι προσπίπτον διαίρει τὴν σάρκα καὶ περιθρύπτει. διὰ ταῦτα καὶ πρὸ τῆς γλυκείας συκῆς ἕτερα σῦκα λεγόμενα ὄλυνθοι τὴν ἄχρηστον ὑγρότητα τοῦ φυτοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἔλκοντα χρησιωτέραν ἀφήσι. διὰ 15
 V. 11 τοῦτό φησι καὶ ἡ γραφή „ἡ συκῆ ἐξήνεγκε τοὺς ὄλυνθους αὐτῆς,” τουτέστιν, ἡ ψυχὴ διὰ καθάρσεως τὸ ἄχρηστον ἕπαν ὡσπερ ὄλυνθον ἐξήνεγκε καὶ ἀπωχέτευσεν.

Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτό σε παραδραμεῖν ἄξιον· λόγος γὰρ τις
 P. 14 ἐστὶ καὶ τὸ ἥλεκτρον ὀπὸν εἶναι φυτῶν εἰς λίθου φύσιν ἀπο- 20 πηγνύμενον. ἀλλὰ καὶ τὰ μὲν τῶν φυτῶν αἰεθάλῃ γέγονε

4. τὸ deerat.

7. an διὸ θερμὸν?

turali ratione quadam ad semina illa acriora quasi defuit, quodque reliquum est, fragrantissimum ac suavissimum efficitur. etiam ruta sub ficu si seratur, seipsa fit acrior: nam quod gravis est odoris in ficu, ad ipsam transfertur, qua ipsa causa fici meliores efficitur. neque tantum hoc accidit in ruta, sed etiam certae carnes ad ficum appensae molliores delicatioresque redduntur. nam ficus arbor, uti diximus, inter omnes alias succi plenissima est. quamobrem halitum ex se calidum, acrem, secandi penetrandique vim habentem emittit; qui quidem avium quarundam carnes mollit ac nihil coquit. eadem ex causa fit quod etiam ferocissimi tauri ad ficum alligati quiescunt et tangi se patiuntur omnique prorsus iracundia remissa tantum non marcescunt. igitur idem halitus iste in carnes incidens eas quasi dividit ac teneriores facit. itidem ante fructus arboris huius dulces ortae ficus immaturae, quas grossos dicimus, inutilem eius humorem attrahunt, relicto succo qui melior est. propterea sacris in litteris dicitur (Cant. 2 13) „ficus grossos suos extrusit,” hoc est, animus per purgationem sui quicquid est inutile tanquam grossum extrusit et extra se emisit.

Ne id quidem omitti a nobis debet. aiunt electrum nihil aliud esse quam succum arborum in lapideam quasi quandam naturam du-

τὰ δὲ γυμνούμενα, καὶ τῶν ἀειθαλῶν τὰ μὲν φυλλοβόλα τὰ δὲ ἀείφυλλα. καὶ φυλλοβόλα μὲν ἔλαλα καὶ πίτυς (λεληθῆτος γὰρ ὑπαλλάσσει τὰ φύλλα, ὡς μηδέποτε δοκεῖν τῆς κόμης ἀπογυμνοῦσθαι), ἀείφυλλον δὲ ὁ φοῖνιξ, τὸ αὐτὸ φύλλον ἐκ τῆς πρώτης βλαστίσεως συμπαραμένον ἔχει εἰς τέλος. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μὴ θαύμαζε δέ, ἀγαπητέ, εἴπερ ἡ ἀγία γραφή φησιν εἰς μίαν συναγωγὴν συναχθῆναι τὸ ὕδωρ, ποῦ δὲ εἰς συναγωγὰς· καὶ τοῦτο γὰρ κάκεινο γέγονε, καὶ οὐκ ἐναντιοῦται
 10 πρὸς ἄλληλα. ὁ μὲν οὖν Θεοδώρητός φησιν ὅτι καλῶς εἶπε Β καὶ συναγωγὴν καὶ συναγωγὰς ἐπὶ τῶν ὑδάτων· τὰ γὰρ πελῆγη κατὰ τὴν ἔξω ἐπιφάνειαν διηρημένα δοκοῦσιν (ἄλλο γὰρ τὸ Ἰνδικὸν πέλαγος καὶ ἄλλο τὸ Ἑρκανικόν), κάτωθεν δὲ συνήρμονται διὰ τινων ὑπογείων πόρων. ἔξωθεν δὲ τὸ μέγα
 15 πέλαγος ἐπικείται, τουτέστιν ὁ Ὠκεανός, τὸ καὶ Ἀτλαντικὸν καλούμενον. καλεῖται δὲ οὕτως διὰ τὸ ἐκεῖσε ὄρος τὸν Ἄτλαντα. τοσοῦτον δὲ ὁ Ἄτλας οὗτος ὑψηλός ἐστιν ὡς καὶ κίονα τοῦ οὐρανοῦ παρὰ τοῖς ποιηταῖς λέγεσθαι· οὐ τὴν κεφαλὴν οὐδεὶς ἐώρακε διὰ τὸ χιόνι καλύπτεσθαι. καὶ οὕτω μὲν
 20 ὁ διαληφθεὶς Θεοδώρητος, ὁ δὲ μέγας Βασίλειός φησιν ὅτι καλῶς εἶπεν εἰς μίαν συναγωγὴν. ἵνα γὰρ μὴ τὸ ἐπιρρέον ὕδωρ τῶν δεχομένων αὐτὸ χωρίων ὑπερχεόμενον μετεκβαίνο

ratum, praeterea nonnullae sic conditae sunt arbores ut semper flo-
 reant, nonnullae foliis nudentur. itidem ex iis quae semper florent,
 quaedam abiciunt folia, quaedam ea perpetuo retinent. abiciunt
 verbi gratia olea et pinus: nam tacite quasi ac latenter folia pro aliis
 alia sic consequuntur, ut nunquam comis suis denudari videantur.
 palma vero perpetuis ornata foliis est, et quae semel accepit, ad fi-
 nem usque retinet. ac de his quidem hactenus.

Nec vero mirum tibi videatur litteras sacras nunc in unam col-
 lectionem aquam esse coactam dicere, nunc in collectiones: nam cum
 utrumque factum sit, nihil haec inter se pugnant. ac Theodoritus
 quidem ait recte aquarum et collectionem et collectiones dici: nam
 maria quod exteriorem superficiem attinet, a se invicem esse divisa
 videntur. quippe aliud est Indicum mare, aliud Hyrcanicum, quae
 tamen inferius per subterraneos quosdam meatus inter se coniungun-
 tur. extra haec autem magnum illud mare situm est, quod Oceanum
 dicimus et Atlanticum pelagus; quod nomen est ei ab Atlante indi-
 tum, qui mons tantae sublimitatis est ut apud poetas coeli columna
 vocetur. nemo verticem eius vidit propterea quod illa nive tecta sit.
 haec Theodoriti est sententia. magnus autem Basilius noster inquit
 recte dictum in collectionem unam. nam ut aqua confluens ea loca

ἄν, καὶ ἄλλα ἐξ ἄλλων πληροῦν πᾶσαν κατὰ τὸ συνεχὲς ἐπι-
κλύσῃ τὴν ἡπειρον, „συναχθῆτω τὰ ὕδατα“ εἶπεν „εἰς συν-
αγωγὴν μίαν,” τουτέστιν ἄλλῃ ἀπὸ ταύτης μὴ ἀπογευηθῆ-
τω, ἀλλ’ ἐν τῇ πρώτῃ συλλογῇ ἀπομεινάτω τὸ συναγόμενον.
κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής φησιν ὅτι πάντες οἱ χειμαρ- 5
ροι πορεύονται εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν
ἐμπιπλαμένη, ἐπειδὴ καὶ τὸ ρεῖν τοῖς ὕδασι διὰ τὸ θεῖον
D πρόσταγμα. „συναχθῆτω“ γὰρ φησι „τὰ ὕδατα.“ καὶ τὸ εἶ-
σω δὲ τῶν ὕδρων περιγεγράφθαι τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῆς πρώ-
της νομοθεσίας ἐστί. πρόσσεχε, ἀγαπητέ. συνήχθη τὸ ὕδωρ 10
εἰς συναγωγὴν μίαν, καὶ ὤφθη ἡ ξηρά.“ ἐπειδὴ γὰρ ἀόρα-
τος ἦν ἡ γῆ καὶ ἀκατασκεύαστος ἄτε τοῦ ὕδατος ἐπιπολάζου-
τος αὐτῇ, διὰ τοῦτο τὸ ὕδωρ συνήχθη εἰς τὰς συναγωγὰς
αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὄρατὴ γέγονεν ἡ ἀόρατος οὕσα τὸ πρότε-
ρον. τότε δὴ τότε καὶ φυτοῖς παντοίοις ἐκαλλωπίζετο θεῖω 15
προστάγματι, ὡς ἄνωθεν εἴρηται.

Εἰ δὲ καὶ τίνος ἔνεκεν ἐπιζητεῖς οὕτω κατὰ μέρος ἡ γῆ
P. 15 τὸν οἰκεῖον ἐδέχτο κόσμον καὶ οὐκ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς ἀπηρι-
σμένη παρήγετο, ἐγὼ σοι ἐρῶ, μᾶλλον δὲ οὐκ ἐγὼ ἀλλ’ ὁ
τὴν γλῶτταν χρυσοῦς. ἐπειδὴ γὰρ ἡ γῆ μήτηρ ἡμῶν ἐστί 20
καὶ τροφός, ἐπειδὴ πάντες ἐξ αὐτῆς γεγέννηται καὶ εἰς αὐτὴν

non demergeret a quibus recipitur, nec semper quasi progrediendo
allaque post alia loca replendo tandem continuo tractu continentem
universam inundaret, iccirco dixit deus (Gen. 1 9) „coeant aquae
unam in collectionem,” hoc est, ab hac aqua nulla se segreget, sed
quod modo colligitur, in hac prima collectione persistat. sic et Solo-
monicus ille concionator (Eccles. 1 7) inquit „omnes torrentes in
mare pergunt, neque tamen iccirco mare completur.” nam ipsam quo-
que fluxionem suam aquae hoc ex mandato dei consecutae sunt, cum
diceret „coeant aquae.” ab eadem lege principe profectum est quod
intra limites suos mare circumscriptum manet. adverte animum, mi
fili. „coactae sunt,” ait Moses (Gen. 1 2), „unam in collectionem
aquae, ac siccum apparuit.” quia enim terra cerni non poterat, et
rudis ac informis erat, dum in eius superficie fluitaret aqua, pro-
pterea suas in collectiones aqua coacta cerni tandem coepit terra pri-
us inadspectabilis. quo quidem tempore mandato divino exornata est
omnigenis stirpibus, uti supra indicabamus.

Quodsi etiā quaeris quamobrem ita particulatim terra suum
ornamentum consecuta sit, non statim ab initio prorsus ab omnibus
rebus instructa prodierit, equidem eius tibi rei causam explicabo.
vel potius non ego, sed Iohannes Chrysostomus. nam cum terra sit
parens et altrix hominum, quando ex ea cuncti sunt orti et in eam

αἰθρῆς ἐπιστρέφουσιν, ἐπειδὴ πᾶσαν ἀπολαύειν ἡμῖν αὐτῇ
 χαρίζεται, ἵνα μὴ τὸ πᾶν αὐτῇ λογισθῆ καὶ τεύθεν σέβας
 αὐτῇ προσαχθῆ, δυνάμει δῆθεν οἰκεία τοσοῦτων ἀγαθῶν ἡμῖν
 αἰτία γεγενημένη, διὰ τοῦτο πρῶτα μὲν ἐπικαλύπτει ταύτην V. 12
 5 τῷ ὕδατι καὶ ἀκατάσκευον ποιεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα τὸ ὕδωρ
 εἰς μίαν ἐπισυνάγει συναγωγῇ, καὶ οὕτως ὀφθῆναι παρ-
 σκευάζει αὐτήν.

Ἄλλὰ καὶ τοῦτο ζητῆσαι ἄξιον, ποῦ συνήχθη τὸ ὕδωρ, B
 ὡς ἐντεῦθεν ὀφθῆναι τὴν ξηραίν, εἶγε τὸ πρόσωπον ἅπαν τῆς
 10 γῆς, ὡς φησιν ἡ γραφή, τοὺς ὕδασις ἐκαλύπτετο. Ἰουστίνος
 ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς Χριστοῦ ὁ μέγας τε Βασιλεῖός φα-
 σιν ὅτι κοιλότητες ἐγένοντο τρηκαῦτα κατὰ θείαν κέλευσιν
 (καὶ τοῦ λόγου μάρτυρες ἀπαράτρεπτοι αἱ κατὰ τόπους ἐν-
 ρισκόμεναι νῆσοι), καὶ οὕτως αὐταὶ τὸ ὕδωρ ὑποχλασθῆν
 15 ἐδέξαντο. εἰ μὴ γὰρ συνήχθη τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς τοιαύταις
 κοιλότησιν, οὐκ ἂν ἀποκαλυφθῆναι ἔφθασεν ἡ ξηραίν. ἀλλὰ,
 κηδεμονίας Θεοῦ, καὶ νήσους γὰρ ταῖς κοιλότησι προσεῖναι
 παρεσκεύασε. τίνος ἐνεκεν; ὥστε τοὺς ναυτιλλομένους ἐκεῖσε C
 διαναπαύεσθαι, ἥνίκα καὶ μᾶλλον ὁδοιπορίαις μακραῖς ἐαυτοὺς
 20 ἐκδιδώσασιν.

Μὴ θαύμαζε δὲ εἶγε ποτίμων ὄντων τῶν εἰς τὴν θάλασ-
 σαν εἰσρεόντων ὑδάτων ἄλμυρά μόνη αὐτῇ καὶ ἄποτος δει-

1. an ἀπόλαυσιν?

redeunt, et quando ea quemvis fructum nobis largitur, ne illi omnia
 tribuerentur, eaque de causa cultus quidam accederet tanquam vi fa-
 cultateque sua tot bona nobis proferenti, iccirco deus illam primum
 aqua tegit et inornatam rudemque condit; deinde aquam in collectio-
 nem unam cogit, atque hoc tandem modo terram instruit.

Hoc etiam a nobis inquiri pretium operae fuerit, ubinam aqua
 collecta fuerit, ut siccum deinceps conspiceretur, si quidem universa
 terrae superficies, quemadmodum sacrae litterae tradunt, ab aquis
 occultabatur. de hoc Iustinus ille philosophus ac testis Christi, ma-
 gnusque Basilius dicunt mandato divino tum concavitates quasdam
 esse factas. cuius rei testes sint insulae, nullis certis descriptae locis,
 quae passim reperiuntur. eae concavitates intra se demissam aquam
 receperunt. quod nisi factum fuisset, non dixisset Moses adaper-
 tum siccum apparuisse. quinetiam (o in signem dei curam de nobis ac pro-
 videntiam) huiusmodi concavitatibus insulas adiunxit, cur id, quaeso?
 ut tempestatibus iactati homines istuc requiescerent, quoties longiori-
 bus itineribus sese dederunt.

Nec est quod mireris aquas quidem in mare fluentes dulces so-
 potabiles esse, ipsum autem mare tantum amarum nec ulli ad potum

κνυται. διὰ γὰρ τὴν κωνώδη ἀναθυμιάσιν παρακειμένην αὐτῇ καὶ οἰονεὶ παρακαίουσάν τε καὶ παραφρύγουσαν, καὶ τὴν ἄλμυρὸν αὐτῇ ἐμποιοῦσαν ποιότητα, ὥσπερ τι περιττωμα τὸ ἄλμυρὸν ὕδωρ ὑφίσταται. ἔδει μὲν οὖν καὶ τὸ τῶν ποταμῶν ὕδωρ ἐξατμιζόμενον καὶ παραφλεγόμενον ἄλμυρὸν 5
 D δεικνυσθαι· ἀλλ' ἡ διηνέκης κίνησις τοῦτο οὐ συγχωρεῖ. ἐκείνη δὲ ἐν τόπῳ κοίλῳ περιλιμνάζουσα καὶ ἐφ' ἑαυτῆς ἐστῶσα ἐτοιμοπαθῆς ἐστι τοῖς αἰτίοις τῆς ἄλμυρότητος. τοῦτον μέντοι τὸν λόγον ἐπιβεβαίωσεν καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης λέγων „ὁ μὲν οὖν Ὠκεανὸς πότιμος ὢν καὶ γλυκύτατος ἐπι- 10
 χορηγεῖ τὸ ὕδωρ τῇ θαλάσῃ· χρονίζων δὲ ὁμοῦ καὶ ἐστῶς ἀκίνητος πικρὸς γίνεται, τοῦ ἡλίου αἰεὶ τὸ λεπτότερον ἀνιμωμένου καίπερ ἐκ τῶν σιφῶνων, ὅθεν καὶ τὰ νέφη συνίστανται καὶ οἱ ὄμβροι γίνονται διὰ τῆς διηθήσεως γλυκαινομένου τοῦ ὕδατος.“ οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ θειότατος Ἀναστάσιος ὁ 15
 Σιναΐτης ἐν τῇ ἑξαήμερῳ αὐτοῦ διέξεισι λέγων „ἡ δὲ θάλασσα
 P. 16 γλυκεῖα ἦν κατ' ἀρχὰς καὶ νῦμα πότιμον ἔχουσα· ὕστερον δὲ τῷ χρόνῳ καὶ τοῖς στοιχείοις τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην ἐδέξατο.“ ὁ γὰρ ἥλιος, ὡς εἴρηται, τῇ οἰκείᾳ θερμότητι ἐξατμιζῶν τὴν θάλασσαν, καὶ τὸ γλυκύτερον ἔλκων καὶ κουφίζων 20
 πρὸς τὸν αἴρα, κάτω τὸ ἄλμυρῶτερον ἐᾷ καὶ βαρύτερον. ὅτι δὲ παχύτερόν ἐστι τὸ θαλάττιον ὕδωρ τῶν ποταμίων ὑδά-

13. καίπερ] ὥσπερ ἐκ τινῶν σ.?

usui. nam propter exhalationem illam fumosam, quae in eo fit, quaeque veluti spumeum efficit et accendit mare ac qualitatem ei amaram indit, tandem aqua salsa reliquiarum quasi quarundam instar relinquitur. et fluvialis quidem aqua nihilo secius salsa redderetur, cum et ipsa sentiat exhalationes ac uratur: verum id motus ipsius perpetuus haud concedit. at mare concavo in loco stagnans, et seorsum manens ac insistens, facile salsuginis causas admittit. hanc rationem nostram Iohannes Damascenus confirmat, cum inquit „oceanus caetero qui potabilis ac dulcis mari aquam suppeditat. verum cum ea diu iam uno insistat loco nec moveatur, amarescit, sole scilicet perpetuo quod subtilius est exhauriente, itemque siphonibus quasi quibusdam, unde nubes existunt et pluviae gignuntur, aqua veluti percolatione quadam edulcata.“ eodem modo et Sinaites Anastasius in commentario suo de sex primorum dierum operibus hanc rem explicat. „mare,“ inquit, „erat initio dulce, liquoremque potabilem continebat. sed deinceps a temporibus diurnitate ac elementis ipsis eam mutationem accepit, quam modo experimur. nam sol calore suo maris exhalationes quasdam efficiens, ac partem eius dulciorem attrahens et in aëra tollens, quod gravissimum est atque salsius, inferne relinqu-

των, αὐτὸ τὸ πρῶγμα παρίστησιν· ἐν μὲν γὰρ τοῖς ποταμοῖς οὐ δύναται πλοῖα βαρὺν ἔχοντα φέρτον πλεῖν, ἐν δὲ τῇ θαλάσῃ ἐλαφρῶς ταῦτα βαστάζονται διὰ τὴν ὑποκειμένην παχύτητα.

- 5 Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοῦτο δεόν εἶδέναι σε, ὅτι πάντα τὰ ὕδατα τὰ τε πηγίμαθα καὶ φρεατιῶδη ἐκ τῆς θαλάττης ἔχουσι τὰς ἀρχάς. ἡ γὰρ γειτονοῦσα τῇ θαλάσῃ γῆ διάτρητός ἐστι καὶ ὑπόνομος, ὥσπερ τινὰς φλέβας ἔχουσα, δι' ἧν ἐκ τῆς θαλάσσης δεχομένη τὰ ὕδατα τὰς πηγὰς ἀναδίδωσι. B
- 10 πρὸς οὖν τὴν ποιότητα τῆς γῆς καὶ τὸ τῶν πηγῶν ὕδωρ ἄνευσι. κατὰ τοῦτο καὶ ὕδατα δξῶδη ἢ ἐλαιώδη, τεφρώδη, καὶ ὅσα τοιαῦτα· τὰ πάντα γὰρ τῆς ποιότητος ἐκείθεν μετέχουσιν ἀφ' ἧς γῆς διέρχονται τε καὶ ἀνέρχονται. οὕτω μὲν οὖν καὶ τὰ θερμὰ ὕδατα διὰ πυρώδους γῆς διερχόμενα, ὡς ὁ μέγας
- 15 φησὶ Βασίλειος, ἢ στενοχωρούμενα καὶ βία ῥηγνύμενα, τὴν V. 13 ζέσειν ἐκείθεν ἐφέλκονται. αἱ μέντοι μεγάλαι πηγαὶ διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἐν ὄρεσι γίνονται, ὅτι μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς C τοῦ ὄρους γίνεται κορυφῆς ἢ ἀπὸ τοῦ βᾶθους ὀλκῆ καὶ ἀναθυμίασις, καὶ μᾶλλον εἰ συμφῶδες τύχη τὸ ὄρος εἶναι καὶ
- 20 πρὸς τὴν ὀλκὴν ἐπιτήδειον. εἶτα καταρρέον ἐνθεν κἀκεῖθεν τὸ ὕδωρ, καὶ ἐν τινι τόπῳ συρρεῦσαν, τὴν γῆν ἐκεῖσε ῥήγνουσι καὶ οὕτω μετὰ βίας ἐξέρχεται. ἀένναος δὲ ἡ πηγὴ, ὅτι καὶ διηγεκῆς ἢ ἀπὸ τοῦ βᾶθους παρὰ τοῦ ἡλίου ὀλκῆ.

et crassiolem maris aquam esse quam sint aquae fluviatiles, ipsa res docet. nam in fluminibus admodum onerata navigia vehi nequeunt, cum ea mare leviter admodum gestet ob crassitiem videlicet suam.

Praeter haec illud etiam tibi sciendum est, omnes aquas, sive fontanas sive puteales, e mari suam originem habere. nam vicina mari terra foraminosa est, multisque cuniculis abundat, qui sunt ei venarum instar, per quas e mari receptis aquis fontium scaturigines emittit. quare pro qualitate soli etiam fontium aqua comparata est. quo fit ut aquae quaedam aceti, quaedam olei, quaedam cinerum saporem aliosque tales referant. nam eius soli qualitatem accipiunt quod permeant et de quo ebulliant. sic aquae calidae, quemadmodum Basilii ille magnus ait, vel igneum quoddam solum penetrantes, vel in artum pressae vique collisae, fervorem illum accipiunt. eadem de causa magni fontes plerumque in montibus oriuntur, quod ad ipsius etiam montis verticem attractio quaedam et exhalatio de partibus imis fiat, praesertim si mons cavernosus forte sit et ad hanc attractionem idoneus. deinde hac et illic demanans aqua, et quodam in loco confluens, terram istuc perumpit ac vi exit. et perennes sunt hi fontes, quia perpetuo fit ab imo solis attractio. verum hoc esse

καὶ μαρτυροῦσι τῷ λόγῳ τὰ μέγιστα τῶν ὄρων, ὃ τε Καύ-
 κασος, ὁ Παρνασσός, ἡ Πυρρήνη, καὶ ὅσα τοιαῦτα· μέγι-
 στοι γὰρ ἐκεῖθεν ῥέουσι ποταμοὶ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες ἀπὸ τῶν
 μεγάλων πηγῶν. καὶ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; πάσης ποταμῶν
 D ῥύσεως καὶ ἀμπώτιδος, καὶ τῶν ὅσα φυσικὰς ἔχει τὰς κινή- 5
 σεις καὶ τὰς ἀρχὰς, πάντων αἴτιος ὁ ἥλιός ἐστι, παρὰ Θεοῦ
 τὴν παντοδαπὴν ταύτην λαβῶν ἐνέργειαν. ὅρα γὰρ ὅτι φυσι-
 κῆ δυνάμει καὶ περιουσίᾳ θερμότητος ἑλκτικός ἐστι τῆς ἐν
 τῷ βῆθει ὑγρότητος. ὅθεν ἕαρος καὶ θέρους πλησιάζων ἡμῖν
 ἀνέλκει τὴν ἐν τοῖς δένδροις ἱκμάδα καὶ ἔγκαρπα ταῦτα ποι- 10
 εῖ. αὐτοῦ τὸ θέρους, αὐτοῦ τὸ μετόπωρον ὃ τε χειμῶν καὶ
 τὰ λοιπά.

Ὁ μέντοι Νεῖλος, ἀγαπητέ, κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν αὔ-
 ζεται· παντός γὰρ νέφους ὑπ' ἀνέμων ἐλαυνομένου μέχρι
 τῆς κεκαυμένης ζώνης, κἀντεῦθεν ὑετοῦ λάβρου ῥηγνυμένου, 15
 ὀργᾶται Νεῖλος καὶ ποταμὸς εἶναι οὐκ ἀνέχεται· τῆς γὰρ
 οἰκείας ὄχθης ἐξέρχεται καὶ καταθαλαττίζει τὴν Αἴγυπτον.
 P. 17 καὶ γλυκὺς μὲν ὁ Νεῖλος (ἐξ ὄμβρων γάρ), χλιαρὸς δὲ ὡς
 ἐκ θερμότητος ἀρξάμενος. κατὰ τοῦτο καὶ αὔρας οὐκ ἀνα-
 δίδωσιν, ὡς οἱ λοιποὶ ποταμοί· τῶν γὰρ νεφῶν ἐλαυνομέ- 20
 νων, ὡς εἴρηται, ὑπὸ τῶν ἐτησίων ἀνέμων, ἢ ἐμπεριεχο-
 μένη τούτοις ἀτμῖς ὑπὸ τοῦ κατὰ τόπους πυρώδους ἀπασα
 ἐξικμάζεται, καὶ τούτου χάριν ὁ Νεῖλος αὔρας οὐκ ἀναδίδω-

montes longe maximi testantur, nimirum Caucasus, Parnassus, Pyrene, caeteri: nam ex eis amnes amplissimi promanant, de magnis orti fontibus. et quid hac de re prolixius disseri opus est? omnis annium fluxionis, omnis reciprocatationis, aliarumque rerum in fluviis quae motus et causas naturales habent, sol auctor est, a deo efficacitatem hanc omnigenam consecutus. ille naturali quadam vi facultateque sua et caloris abundantia humores imos commovere potest. quo fit ut veno aestivoque tempore propius ad nos accedens succum in arboribus sursum trahat, easque frugiferas reddat. eius est aestas, autumnus, hiems.

Nili incrementa per aestatem fiunt. quippe tum nubes omnes a ventis ad torridam usque zonam abiguntur, ubi vehemente copiosa-que pluvia delapsa turgescit Nilus, nec se pro flumine haberi vult amplius. nam ripas suas egreditur, et Aegyptum ekundatione quasi marina quadam operit. et dulcis ille quidem est, tanquam a pluviis ortus, sed tepidus, uti cuius ab aestu sit principium. eadem de causa reliquorum annium more nullas auras praebet. nam cum nubes, ut antea diximus, a ventis anniversariis abigantur, vapor omnis residuus ab eorum locorum aestu consumitur; quae ratio est quamobrem

σιν. εὖ δέ, καθάπερ τινὲς φήθησαν, ἀπὸ χιόνος τηκομένης
 αὐξόμενος ἦν, αὐραὶ ἂν ἐκεῖθεν διαψιλεῖς ἀνεπέμποντο. τὸ
 μέντοι κατὰ τὸν Νεῖλον, ἀγαπητέ, θαῦμα, καθά φησιν ὁ θεός
 Ἀναστάσιος, πρὸς πίστωσιν τῆς ἀρχαίας κοσμοποιίας γί-
 5νεσθαι συνεχώρησεν ὁ θεός· τίς καὶ γὰρ ὄρων τὸν Νεῖλον
 καταθαλαττίζοντα τὴν Αἴγυπτον καὶ αὐθις ἀποκαθιστάμενον, B
 οὐκ ἂν καὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης πίστιν λάβη καθ' ἣν εἰς μίαν
 συναγωγὴν τοῦ ὕδατος ἐπισυναχθέντος ἐφάνη ἡ ξηρά.

Ἄλλὰ καὶ ἐν τοῖς πλησιοχώροις αὐτοῖς τῆς ἐν Πενταπόλει
 10τῇ βερβαρικῇ ἀδύτοις ὕδασιν ἢ τῶν λίθων φύσις ἀνωφερῆς
 ἐπιφερομένη αὐτοὺς ἐκεῖθεν ἐλέγχει τοὺς μὴ πιστεύοντας ὅτι
 ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὑπὲρ φύσιν ὁ θεός τὴν βραεῖαν ταύτην γῆν
 ἀπηώρησεν. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς λεγομένοις Λυκίοις ὄρεσι τὸ
 ὕδωρ καὶ τὸ πῦρ ὁμοῦ συνιόντα τὴν ἀδαιρέτον ἐπὶ Χριστοῦ
 15τῶν δύο φύσεων ἔνωσιν, τῆς θεότητός φημι καὶ ἀνθρωπό-
 τητος, ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσιν. ἀλλὰ πῶς ἐπὶ τούτοις τὸν ποιη- C
 τὴν εἰκότως ἂν τις ὑμνήσειεν; ἐπειδὴ γὰρ πολυειδῆ τυγχάνει
 τὰ ἐμπέποντα ἡμῖν νοσήματα, πολυειδῆ καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς
 ἀναδιδόμενα θερμὰ ὕδατα. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν χαννοὶ τὰ τε-
 20ταμένα τῶν νεύρων, τὰ δὲ σφίγγει καὶ τονοῖ τὰ λελυμένα·
 καὶ τὰ μὲν φλέγματι πολέμια, τὰ δὲ μελαίνῃ χολῆ· καὶ

14. συνίετα P.

aurae a Nilo nullae proveniant. quodsi de quorundam opinione li-
 quescentibus a nivibus augeretur, haud dubie largas eae regiones
 auras ex Nilo haberent. atque hoc Nili prodigium a nobis comme-
 moratum, sicut Anastasius ille noster ait, fieri vult deus, ut priscae
 mundi huius creationi fides habeatur. quis enim Nilum cernens Aeg-
 yptum inundantem ac rursus intra pristinas ripas suas redeuntem, non
 etiam de illo die certus sit, quo coacta in collectionem unam aqua
 sicca apparuit?

Quinetiam in finitimis Aegyptio locis, nimirum aquis inaccessibleis, quae
 sunt in Pentapoli barbarica, lapidum natura sursum tendens ac natans
 illos coarguit homines, qui non credunt deum terram hanc ingenti
 pondere gravem super aquarum naturam veluti suspendisse. itidem in
 montibus qui Lycii dicuntur, aqua et ignis simul coniuncta non di-
 videndum in Christo duarum naturarum unionem, divinae inquam et
 humanae, nobis ostendunt. quo pacto quis opificem ob haec ex di-
 gnitate celebrare possit? nam cum varii sint morbi qui nobis acci-
 dent, etiam multiplices aquae calidae de terra scaturiunt, quae iis-
 dem medentur. quippe nonnullae ipsarum nervos laxant, nonnullae
 constringunt et laxatos vicissim tendunt; aliae vim pituitae, aliae bi-
 li nigrae contrariam habent; aliae denique praestant usum alium, id-

Glycas.

3

ἄλλα πάλιν ἄλλην χρείων παρέχουσι τῇ κελεύσει τοῦ παρα-
γαγόντος αὐτά, κἄν ἡμεῖς ἀχάριστοι περὶ τὸν εὐεργέτην φαι-
νώμεθα.

Καὶ ὅπως μὲν, ἀγαπητέ, καὶ ποῖω τρόπῳ θερμὰ κάτω-
θεν ἀνέρχονται ὕδατα, εἴρηται ἄνωθεν, ἀναγκαῖον δὲ συμ-5
παρειληφθαι τῷ λόγῳ ὅπερ Πατρικίος τις ἐπίσκοπος Πρού-
σης εἴρηται λέγων περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων· πῦρ γὰρ καὶ
V. 14 ἕδωρ ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι λέγει, ὡσαύτως καὶ ὑποκάτω τῆς
D γῆς πῦρ καὶ ὕδωρ, ἀφ' ὧν ὡσπερ σίφωνες ἀναπέμπονται
πρὸς ἡμετέραν ζωὴν αἱ πηγαί. ὁ μέντοι Δαμασκηνὸς Ἰω-10
άννης περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ φησὶν ὅτι τὴν γῆν ἅπασαν οἶα τις
κυκλοῦ ποταμὸς· περὶ οὗ εἰρηκέναι μοι δοκεῖ ἡ γραφὴ ὅτι
ποταμὸς ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Παραδείσου, πότιμον καὶ γλυ-
κὺ ὕδωρ ἔχων. οὗτος εἰς τέσσαρας ἀρχάς, τουτέστιν εἰς
τέσσαρας ποταμοὺς, διαιρεῖται. εἰ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν ἐπιζη-15
τεῖς δι' ἣν τὰ προσγεγόμενα ἡμῖν ὀμβρομαῖα ὕδατα κατὰ το-
σοῦτον σῆπεται, καὶ ταῦτα τοῦ ἡλίου διηθῶντος τὸ λεπτό-
τατον καὶ ἀνάγοντος, ἰδοὺ καὶ ταύτην σοι προστίθεμεν. πολυ-
P. 18 μιγεστάτη τῶν ὑδάτων τούτων ἡ φύσις ἐστίν· ἐκ πάντων
γὰρ τῶν ὑγρῶν ἀνάγει ὁ ἥλιος. ἡ τοίνυν ἀνωμαλία εὐκίνητος, 20

1. ἄλλην] ἄλλων P.
λόγου τοῦ ἀγίου Πιονίου περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων διέξει-
σι F.

6. Προύσης — ὑδάτων] Προύσης ἀπὸ
Προύσης ἀπὸ

que de mandato ipsius earum auctoris, utut erga eum optime de no-
bis merentem ingrati nos simus.

Et quo quidem pacto aquae calidae de locis subterraneis scaturiant, superius est indicatum. fuerit autem operae pretium hoc loco narrationis nostrae verba quaedam inseri, quae Patricius Prusensis antistes (ex oratione sancti viri Pionii sumpta) de calidis aquis recenset. ait is ignem et aquam in coelo esse. consimiliter et sub terra tam ignem quam aquam abditam esse, de quibus fontes quasi siphones quidam ad usum vitae nostrae scaturiant. Iohannes vero Damascenus Oceanum inquit fluminis cuiusdam instar terram universam circumdare; de quo mihi etiam litterae sacrae loqui videntur (Gen. 2 10), cum amnem de paradiso exire tradunt, qui aquam dulcem ac potabilem habeat, eumque deinde quattuor in principia, hoc est quattuor fluvios dividit. quodsi etiam scire cupis quam ob causam aquae pluviae, posteaquam ad nos delapsae sunt, tantopere corrumpantur ac putrescant, sole quod in ea subtilissimum est percolante ac sursum attrahente, lubenter eam quoque tibi subiiciemus. est harum natura inter aquas caeteras maxime mista. quippe sol ex quibusvis rebus humidis aliquid sursum attrahit. haec igitur inaequalitas mobilis admodum est et ad corruptionem celeriter spectat. praeterea subvectorum a sole in aëra humorum pars gravissima crassissimaque rursus deor-

καὶ πρὸς τινα φθορὰν θῦττον ὄρα. ἔτι γε μὴν τὸ βαρύντατον τοῦ ἀναχθέντος αὐθις κατὰγεται, ἐπεὶ τὸ βαρὺ πρὸς τὸ κάταντες εἰώθε φέρεσθαι· τὸ δὲ λεπτότατον τῆς ἀναθυμιάσεως πνεύματος φύσις ἐγένετο. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

5 Τῇ δὲ τετάρτῃ ἡμέρᾳ τοὺς φωστῆρας ποιήσας ἐν αὐτῷ B τῷ στερεώματι ἔθετο. φωστῆρας δὲ ἀκούων μηδὲν ἕτερον ἢ φωτοδόχα τούτους ἀγγεῖα εἶναι νόμιζε. τὸ γὰρ φῶς ἐκεῖνο τὸ κατὰ γε τὴν πρώτην ἡμέραν παραχθὲν λαβῶν ὁ θεός, καὶ διανείμας αὐτὸ τοῖς φωστῆρσι πᾶσιν, εἰ καὶ τῷ χρυσορρή-
10 μوني Ἰωάννῃ τὰ περὶ τούτων οὐχ οὕτω δοκεῖ, καθάπερ λύ-
χνοις ἐνέθηκεν ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς. ὁ γὰρ θεὸς οὗ-
τος ἀνὴρ ἐν τῷ εἰς τὴν ἑξαήμερον πέμπτῳ λόγῳ αὐτοῦ τοι-
αῖσδε περὶ τούτου κέχρηται συλλαβαῖς „εἶδες σοφίαν τοῦ
δημιουργοῦ. εἶπε μόνον, καὶ παρήχθη τὸ στοιχεῖον τοῦτο
15 τὸ θαυμαστόν, ὃ ἥλιος λέγω. τοῦτον γὰρ καλεῖ φωστῆρα
μέγαν, καὶ φησὶν αὐτὸν εἰς ἀρχὰς τῆς ἡμέρας γεγενῆσθαι. C
οὗτος γὰρ παιδροτέρων τὴν ἡμέραν ἀπεργάζεται. διὰ τοῦτο
καὶ τῇ τετάρτῃ αὐτὸν ἐδημιούργησεν, ἵνα μὴ νομίσῃς τοῦτον
συνιστᾶν τὴν ἡμέραν. ἐγένοντο μὲν γὰρ τρεῖς ἡμέραι, αἱ
20 πρὸ τῆς τούτου δημιουργίας, ἐβουλήθη δὲ ὁ δεσπότης καὶ
διὰ τούτου παιδρότερον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐργάσασθαι.”
πρόσεχε, ἀγαπητέ. δοκεῖ γὰρ ἐνταῦθα ὁ θειότατος Ἰωάννης

sum fertur, cum ita comparatae sint res graves ut deorsum ferri so-
leant: interim pars exhalationum tenuissima ventorum in naturam
convertitur. ac de his quidem hactenus dictum esto.

Die quarta deus luminaria creata firmamento inseruit. cum au-
tem appellari audis luminaria, nihil aliud cogitabis quam esse il-
la quasi vasa quaedam et receptacula lucis. etenim sumpto deus il-
lo lumine quod die primo condiderat, et in omnia luminaria distri-
buto, quanquam aliud hac in parte Chrysostomo placet, quasi quas-
dam in lucernas id collocavit, ut terram sua luce collustrarent. Chry-
sostomus autem, vir haud dubie divinus, in oratione de sex dierum
operibus quinta, sic ad verbum hac de re disseruit. vides sapientiam
opificis: saltem verbum elocutus est, et admirandum hoc elementum,
videlicet sol, in ortum productus fuit. nam illum Moses luminare
magnum appellat, et ad diei moderationem factum ait. quippe diem
is pulcriorem et iucundioram nobis efficit. quae ipsa causa est quam-
obrem deus eum die quarto condiderit, ne scilicet existimares solem
diei auctorem esse. toti nimirum dies tres creationem solis anteces-
serunt. ideo putabis voluisse deum per hoc elementum diei lucem
aliquanto iucundioram nobis reddere. quibus in verbis animadvertere
te volo videri Iohannem hunc nostrum aliam dicere lucem, quae die

ἄλλο λέγειν εἶναι φῶς τὸ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν παραχθῆν
καὶ ἕτερον τὸ κατὰ τὴν τετάρτην, πολλῶ τοῦ προτέρου λιμ-
D πρότερον. ἀλλ' ὁ μέγας Βασιλείης ἐν τῇ περὶ φωστήρων
ἑκτῷ λόγῳ αὐτοῦ, ἵνα μὴ λέγω τοὺς ἄλλους ὄσιους πατέρας,
σαφέστερον τὸν περὶ τούτου λόγον ποιεῖ, καὶ φησιν „εἰ καὶ 5
προελήφθη τοῦ φωτός ἡ γένεσις, πῶς ὁ ἥλιος πάλιν εἰς φαῦ-
σιν λέγεται γεγονέναι; τότε μὲν οὖν αὐτῇ τοῦ φωτός ἡ φύ-
σις παρήχθη, νῦν δὲ τὸ ἡλιακὸν τοῦτο σῶμα ὄχημα εἶναι τῷ
πρωτογόνῳ ἐκείνῳ φωτὶ παρεσκευάσται. ὡς γὰρ ἄλλο τὸ
πῦρ καὶ ἄλλο ὁ λύχνος, τὸ μὲν τὴν τοῦ φωτίζειν δύναμιν 10
ἔχον, τὸ δὲ παρεμφαίνειν τοῖς δεομένοις πεποιημένον, οὕτω
καὶ τῷ καθαρωτάτῳ ἐκείνῳ καὶ εἰλικρινεῖ καὶ αὐτῷ φωτὶ
ὄχημα νῦν οἱ φωστῆρες κατεσκευάσθησαν.” ἀλλὰ καὶ παρα-
P. 19 κατιῶν οὕτω κατὰ ῥῆμα διεξείσι. „καὶ ἔστω ὁ ἥλιος εἰς
ἔξουσίαν τῆς ἡμέρας. πῶς οὖν ἔχει,” φησὶν, „τὴν ἔξουσίαν 15
τῆς ἡμέρας ὁ ἥλιος; ὅτι τὸ φῶς ἐν ἑαυτῷ περιφέρων, ἐπει-
V. 15 δὴν ποτε τὸν ὀρίζοντα ὑπεράρη, ἡμέραν παρέχει διαλύσας
τὸ σκότος, ὥστε οὐκ ἂν τις ἀμάρτη ἡμέραν ὀρισάμενος εἶ-
ναι τὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου πεφωτισμένον αἴρα.” σαφῶς μὲν
οὖν ἐνταῦθα ὁ μέγας ἔδειξεν ὅτι φωτοδόξα μόνον ἀγγεῖα, μὴ 20
μέντοι γε δὴ καὶ φῶς κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν. παρή-
χθησαν δὲ πάντως ἐπὶ τὸ δέξασθαι τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ πρῶτον

21. δῆ] δὲ P.

primo fuerit condita, et aliam, quae die quarto, longe priori splen-
didiorum. Basilius autem magnus in oratione sexta de luminaribus,
ne reliquos sanctissimos patres commemorem, dilucidius hac de re
verbis hisce disserit. si iam ante lucis ortus praecesserat, quo pacto
fit ut sol rursum dicatur ad lucendum factus esse? nimirum primo
quidem die lucis ipsa natura fuit condita, nunc vero solare corpus
instruitur, ut illius primigeniae lucis vehiculum sit. quemadmodum
enim aliud quiddam est ignis et aliud lucerna, quorum ille quidem
lucendi vim habet, haec vero facta est ut lucem nobis adhibeat, si
forte quid agendum sit, sic iam (quarto scilicet die) luminaria pa-
rantur, quae ignis illius purissimi et ab omni crassa materie secreti
vehiculum sint. idem Basilius non multo post in hanc sententiam
loquitur: imperium, ait Moses (Gen. 1 16), diei penes solem esto.
et quonam pacto imperium diei sol habet? quia lucem in seipso
circumferens, quamprimum finitorem circulum transit, diem nobis
praebet dissipatis tenebris. neque magnopere aberrabit qui esse diem
definit a sole collustratum aëra. quibus in verbis eximius hic vir
sat clare ostendit vasa quaedam quasique receptacula lucis, non lu-
cem die quarto esse conditam. et condita sunt omnino illa, quo lucem

καὶ φαίνεσθαι ἐπὶ τῆς γῆς. τοῦτο δὲ πεποιήκεν ὁ Θεός, ἵνα καταμερισθῆν, ὡς φησὶ Θεοδώρητος, εἰς δέ γε καὶ τοὺς μικροὺς καὶ μεγάλους φωστῆρας τὸ πρωτόγονον ἐκείνο φῶς αἴγλην ἐκπέμπη ταῖς τῶν ζώων ὕψει σύμμετρον. εἰ μὴ γὰρ 5 τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ὀφθαλμοὺς ἔχοντα τὰ ζῶα τὴν ὑπερβολὴν τοῦ φωτός ἤνεγκεν. ἐπιβεβαιοῖ ταῦτα καὶ ὁ μέγας Βασιλείος λέγων „καλὸς μὲν ὁ ἥλιος, τουτέστιν ὁ δίσκος ὁ ἡλιακός, ἐν ᾧ ὡσπερ λύχνῳ τινὶ τὸ πρωτόγονον ἐκείνο ἐναπετέθη φῶς, καλὸς δὲ καὶ διὰ τὴν συμμετρίαν αὐτοῦ· οὔτε γὰρ διὰ 10 τὴν ἐκείνου λεπτότητα τὸ πῦρ παρεξέρχεται καὶ καταφλέγει πάντα, οὔτε διὰ τὴν αὐτοῦ παχύτητα πρὸς ἡμᾶς ἀμβλυτέρα τὴν αὐτοῦ παραπέμπει ἐνέργειαν.”

Πρὸ μέντοι τῆς τετάρτης ἡμέρας, ἤγουν πρὸ τοῦ δημιουργηθῆναι τοὺς δίσκους, καθά φησιν Ἰουστινός ὁ φιλόσοφος 15 καὶ μάρτυς Χριστοῦ καὶ ὁ λοιπὸς τῶν πατέρων κατάλογος, ὅλον διάλου τῷ ἄερι περικεχυμένον οὔτε κίνησιν ὀμαλὴν διέτρεχεν οὔτε τῆς ἡμέρας τὰ μέτρα διώριζεν, ἀλλὰ συστελλόμενον πάροδον ἐδίδου τῇ νυκτί. „καὶ ἐγένετο” γάρ φησιν „ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωτὴ ἡμέρα μία.” τῷ δίσκῳ δὲ τῷ ἡλιακῷ συναρθεῖν 20 ὕστερον ἀμέμπτως τὸν θρόνον τῆς ἡμέρας ὠρῶν διὰ τοῦ σώματος ἐπιτελεῖ, κἀντεῦθεν ἀνατέλλων ὁ ἥλιος ἡμέραν ποιεῖ, δύσαν δὲ ὑπὸ γῆν νυκτὸς αἴτιος γίνεται. ἡ γὰρ νύξ αὕτη οὐδὲν

20. τῆς] τῶν τῆς?

illam primam reciperent ac in terra lucerent. hoc autem ita fecit deus, quemadmodum Theodoretus tradit, ut lux illa primigenia divisa in exigua pariter ac magna luminaria splendorem animantium oculis respondentem emitteret. nam absque hoc fuisset, animalia oculis praedita ferre splendorem lucis immoderatum non potuissent. idem magnus etiam Basilius his verbis confirmat: pulcrum sane quiddam est ipse sol, hoc est discus ille corporis solaris, in quo veluti lucerna quadam primigenia lux est collocata: verum non minus pulcritudinis atque bonitatis in eo situm est, quod usque adeo sit moderatus atque conveniens. nam neque propter subtilitatem omnia penetrat et exurit ipsus ignis, neque propter densitatem ad nos minus efficacem transmittit vim suam.

Caeterum ante diem quartum, hoc est priusquam ipsi siderum disci crearentur, quemadmodum Iustinus ille philosophus et Christi testis ait, consentiente cum hoc reliquorum patrum coetu, lux universa passim per aëra diffusa nec motu quodam aequabili ferebatur nec diei metas definiebat: sed quamprimum collecta fuisset, succedendi sibi potestatem nocti faciebat. sic enim litterae sacrae (Gen. 1 5) loquuntur „facto vespere ac mane dies unus exstitit.” deinde vero cum disco solari compacta curarum diei destinatum accurate per

Ἄλλο ἐστὶν ἢ σκίασμα γῆς τοῦ ἡλίου τὴν γῆν σποτρᾶχοντος. ἀνομάσθη δὲ νύξ τοῦτο τὸ σκότος, ἐπειδὴ καθευδοντα νύττει τὸν ἀνθρώπον καὶ οὕτω λέγει μονονουχὶ πρὸς αὐτόν „μάθε, ὦ ἄνθρωπε, ὅτι θνητὸς ὢν ὑπὸ δουλεύεις.“ ὅτι δὲ κατανύγη ἐστὶν ἡ νύξ, καὶ ὁ προφήτης ἐδήλωσε Δαβὶδ σὺ-5 τως εἰπὼν „ἃ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν κατανύγητε.“ κατὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸ φῶς ἡδύ τι καὶ ἰλαρὸν ὃν ἡμέραν ἐκάλεσεν, διὰ τὸ ἡμεροῦν τὰ πάντα, ὥσπεροῦν καὶ τὰ χειροῦθη τῶν ζώων ἡμερα διὰ τοῦτο καλοῦνται. 10

Οὕτω μὲν οὖν ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου καὶ δύνοντος τὸ P. 20 φῶς ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ σκότος παρέπεται, ἐναντία μὲν ἀλλήλοις, ἀναγκαῖα δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἀμφοτέρα· τὸ μὲν γὰρ πρὸς ἐργασίαν συντελεῖ τοῖς ἀνθρώποις καὶ ὑποδεικνυσι τὰ δρώμενα, τὸ δὲ διαναπαύει αὐτοὺς καὶ τὸν ἐκ τῆς ἐργασίας 15 διαλύει πόνην. ἡ μέντοι νύξ καὶ κατὰ τοῦτο χρήσιμος τοῖς ἀνθρώποις εὐρίσκεται· μέση γὰρ καὶ αὕτη κειμένη τῶν ἡμερῶν μετρεῖσθαι τὸν χρόνον ποιεῖ. εἰ γὰρ ἀδιάδοχον ἐμμενῆκει τὸ φῶς, οὐκ ἂν ἐνιαυτῶν ἐμμεμαθήκειμεν κύκλους, μία δὲ ἔδοξεν ἂν ἡμέρα πάντως εἶναι τοῦ παρόντος αἰῶνος 20 τὸ μέτρον. ὅπερ ἔξειν τὸν προσδοκώμενον αἰῶνα πιστεῖομεν·

ipsum solis corpus absolvit. itaque iam sol oriens diem efficit, sub terram vero semet abdens fit causa noctis. etenim aliud nihil est nox quam umbra terrae, nimirum sole sub terram occultato iterque suum urgente. et caligo istaec appellationem noctis accepit ex eo quod hominem dormientem pungat (νύξ enim est a νύττειν) tantumque non his ad ipsum verbis utatur „scire debes, homo, te mortalem somno servire.“ ac huiusmodi quandam stimulationem esse noctem, ipse Davides (Psalm. 4 5) etiam verbis his indicavit: „quae dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris pungimini.“ sic et lucem, tanquam rem laetam atque gratam, ἡμέραν dicimus a iucunditate, quemadmodum eadem de causa cicures bestias ἡμερα ζῶα, quasi animalia grata et amabilia vocamus.

Hoc igitur pacto sole tum oriente tum occidente vel lucem vel tenebras est sequi necesse; quae quidem res duae sibi invicem adversantur, at ambae sunt hominibus utiles. lux enim ad opus faciendum homini usum non exiguum praestat, eidemque res sub aspectum cadentes commonstrat: tenebrae vero mortales per quietem vicissim sovent, conceptamque de labore molestiam omnem dissipant. etiam alia in parte noctem hominibus utilem esse deprehendimus. nam cum diebus interiecta sit, temporis mensuram efficit. quippe si lux continua citra successionem ullam foret, annorum orbis atque conversiones non animadvertissemus, sed totius aevi duratio dies omnino unus esse visus fuisset, id quod futurum in aeo

τοῖς γὰρ ἀθανάτοις ἰσουμένοις καὶ ἀδιαδόχοις τοιοῦτος καὶ ὁ αἰὼν ἀρμόττει. ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος καὶ μάλιστα ἔδει τὰ Β μέτρα τοῦ χρόνου γινώσκειν, ἵνα παραθέοντα τοῦτον ὕρῳντες V. 16 ἡμεῖς αὐτῶν ἡμῶν ἐπιμελώμεθα καὶ πρὸς ἀποδημίαν ἐτοιμάζώμεθα. ὄθεν καὶ μεσολαβεῖν τὴν νύκτα πανσόφως ὁ θεὸς διατάξαστο.

Καὶ οὕτω μὲν οἱ ὑποφῆται τοῦ πνεύματος περὶ τῆς ἐξ ἀρχῆς τῶν ἀστέρων παραγωγῆς καὶ συστάσεως καὶ φρονουσίαι καὶ λέγουσιν. οἱ δὲ ἐπὶ κενοῖς ἀεὶ ματαιαῖζοντες, οἱ σοφοὶ C 10 μὲν εἶναι φάσκοντες, μωραὶθέντες δὲ κατὰ Πυῦλον εἰπεῖν, μυρίαὶ ἐπὶ τούτοις δόξαις ἑαυτοὺς ἐκδεδώκασιν. αὐτίκα γὰρ ὁ Ἀναξαγόρας τοιῶδε περὶ τῆς τῶν ἀστέρων ἐκεκολόγησε φύσεως. ἀπὸ γὰρ τῆς τοῦ παντὸς περιδινήσεως πέτρας ἐλ- 15 γέντας ἀστέρας ὀνομασθῆναι. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ Δημοκρίτῳ περὶ τούτου δοκεῖ. ὁ δὲ Διογένης κισσηροειδίης ἔφησε τού- τους εἶναι, διαπνοάς τινας ἔχοντας. ἀλλὰ καὶ ἐμπίπτειν εἰς τὴν γῆν τινὲς ἐξ αὐτῶν ὑπομάχεται, καὶ σβεννυμένους ἐλέγχουσθαι οἱ λίθων ἔχουσι φύσιν. καὶ μάρτυρι χρῆται τῷ ἐν Αἰγὸς D 20 ποταμοῖς πυροειδῶς κατενεχθέντι ποτέ. ὁ δὲ Ἀναξίμανδρος συστήματά τινα τοῦ ἀέρος πυρὸς ἔμπλεα, τροχοειδῶς πεπι- λημένα, ἀπὸ τινων στομίαν ἀφιέντα τὴν φλόγας. ὁ δὲ γε

18. καὶ deerat.

deinceps secuturo credimus. nam cum in eo futuri simus immortales et vicissitudinum expertes, aevum quoque tale nobis conveniet. at in hoc aevo maximopere cognitae nobis esse temporis mensuras oportebat, ut celeriter illud praeterlabi cernentes solliciti de nobis essemus ac nosmet ad migrandum pararemus. atque hac de causa per profecto sapienter deum noctes diebus interiecissemus videmus.

Hoc modo sancti spiritus discipuli de siderum creatione atque ortu sentiunt et loquuntur. at vero vanorum dogmatum sectatores, qui sapientes se quidem praedicant, sed de Pauli (Rom. 1 22) sententia facti sunt desipientes, tantum non infinitis hac in parte dissident opinionibus. etenim Anaxagoras de natura siderum hoc modo, per profecto stolidè, disseruit. per circumagitationem universitatis rerum saxa quaedam sursum rapi dixit, eaque deinceps inflammata sursumque fixa vocari sidera. idem et Democrito visum. at Diogenes pumici consimilia tradidit esse et quasdam perspirationes habere. contendit et nonnulla ex eis in terram delabi, quorum flammis extinctis animadvertatur esse naturam siderum lapideam. hanc ad rem confirmandam testimonio delapsi quondam ad Caprae flumina (loci nomen hoc est) lapidis candentis utitur. secundum hos Anaximander sidera voluit esse compages quasdam aëreas, igne refertas, quae ro-

Ξενοφάνης τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην πεπυρωμένα νέφη ἔφη-
 σεν εἶναι, ἄλλοι δὲ μύθρον ἢ πέτρον διάπυρον ἔλεγον εἶναι.
 Φιλόλαος δὲ ὕλοιδη τοῦτον ἐφιλοσόφει, δεχόμενον μὲν τοῦ
 ἐν τῷ κόσμῳ πυρὸς τὴν ἀνταύγια, διηθούντα δὲ πρὸς ἡμᾶς.
 καὶ ταῦτα μὲν οἱ σοφοὶ τὰ μάταια περὶ τῆς τῶν ἀστέρων ἐφρό- 5
 νησαν φύσεως· τὸν γὰρ ποιητὴν αὐτῶν ἠγνοηκότες θεὸν αἰ-
 τίαν ἔμφρονα τῆς τῶν ὄλων γενέσεως προεστάναι οὐ συνεχώ-
 ρησαν. ἔνθεν τοι καὶ ἀποκλαιόμενος αὐτοὺς ὁ μέγας Βασι-
 λειος κατακριθῆναι λέγει καὶ πλεόν τῶν ἄλλων ἐν ἡμέρᾳ τῆς
 P. 21 κρίσεως, ὅτι οὕτως ὄξυ πρὸς τὰ μάταια βλέποντες, ἐκόντες 10
 πρὸς τὴν σύνθεσιν τῆς ἀληθείας ἀπετυφλάθησαν.

Ὅσα δὲ καὶ περὶ μεγέθους ἐφιλοσόφησαν τοῦ τε ἡλίου
 καὶ τῆς σελήνης, τί χρὴ καὶ λέγειν; Ἀναξίμανδρος μὲν γὰρ
 καὶ Ἀναξιμένης ἑπτακαίκοσιπλασίονα τῆς γῆς τὸν ἥλιον ἔφη-
 σαν εἶναι, Ἀναξαγόρας δὲ Πελοποννήσου μείζονα. καὶ ἔτε- 15
 ροὶ πάλιν ποδιαῖον τὸν τοιοῦτον ἐφρόνησαν ἥλιον. τὰ αὐτὰ
 δὲ καὶ περὶ σελήνης διεξιόντες εὐρίσκονται. οἱ μὲν γὰρ μεί-
 ζονα τῆς γῆς, οἱ δὲ πάλιν ἰσόμετρον, ἄλλοι δὲ ἐλάσσονα·
 καὶ ἔτεροὶ σπιθαμιαίαν εἶναι τὴν σελήνην δισχυρίζονται, καὶ
 οὐκ αἰσχύνονται τῆς μὲν θαλάττης τὸ βάθος ἀγνοοῦντες, ἔν- 20
 θα καὶ ὄρμιαν καθεῖναι δύνανται, τὸ δὲ ἀπὸ γῆς ἄχρι σε-

11. σύγσειν? 21. μεθεῖναι P.

tas in morem compactae ex oculis quibusdam flammam evomant.
 Xenophanes vero solem ac lunam esse nubes ignitas dixit, aliis vo-
 lentibus esse globum ferreum candentem vel saxum quoddam igni-
 tum. Philolaus solem existimabat esse vitro consimilem, quod splen-
 dorem ignis mundani ad se delatum recipiat et quasi percolatum ad
 nos transmittat. hae sapientum illorum, vanae profecto, de natura
 siderum sententiae fuerunt. nam cum auctorem ipsorum deum igno-
 rant, minime concedebant causam quandam rationis et prudentiae
 participem ortui rerum esse praeficiendam. quo fit ut Basilus ille
 magnus eos deplorans futurum ut magis in die iudicii condemnentur
 quam alii dicat, quod tam acutum ad vana cernentes sponte sua ve-
 ritatis in pervestigatione caecutiverint.

Iam vero quam multa iidem de magnitudine tam solis quam
 lunae commentati sint, quid attinet commemorare? Anaximander et
 Anaximenes solem terra vicies ac septies maiorem esse dixerunt,
 Anaxagoras maiorem Peloponneso: alii cum pedis unius ipsi longitu-
 dinem haberent, tantum etiam solem esse voluerunt. eadem de luna
 quoque tradita reperiuntur. fuerunt enim nonnulli qui eam terra
 maiorem facerent, cum alii parem utriusque magnitudinem statuerent,
 alii terra minorem, alii palmarem solum esse confirmarent. adeoque
 non veritum est eos profunditatem maris ignorantes, quae tamen

λήνης κάκειθεν ἄχρις ἡλίου διάστημα εἶδέναι φιλοτιμούμενοι.

Καὶ οἱ μὲν διαληφθέντες ἄνωθεν ἄνδρες περὶ παραγωγῆς ὁμοῦ καὶ μεγέθους τῶν δύο φωστήρων οὕτως διεληφθήσιν· ὁ δὲ τὰ θεῶα σοφὸς καὶ μέγας Βασιλεῖος εἰς ἀπόδειξιν τοῦ μεγέθους αὐτῶν καὶ ταῦτε προστίθησιν. ἀπίρων ὄντων τῆς πλήθους τῶν κατ' οὐρανὸν ἀστέρων, τὸ παρ' αὐτῶν συναραινόμενον φῶς οὐκ ἔξαρκεῖ διαλύσαι τῆς νυκτὸς τὴν κατήφειαν. μόνος δὲ ὁ ἥλιος ὑπερφανεῖς τοῦ δριζόντος, μᾶλλον 10 δὲ ἔτι καὶ προσδοκώμενος, ἠφάνισε μὲν τὸ σκότος, ὑπερηύγασε δὲ τοὺς ἀστέρας, καὶ πεπηγότα τέως καὶ συμπεπιλημέτον τὸν περὶ γῆν ἀέρα κατέτηξέ τε καὶ διέχεεν, ὅθεν καὶ ἄνε- V. 17 μοι ἑωθινοὶ καὶ δρύσοι ἐν αἰθρία τὴν γῆν περιρρέουσι. τοσαύτην δὲ οὖσαν τὴν γῆν πῶς ἂν ἠδυνήθη ἐν μιᾷ καιροῦ 15 ῥοπή τὴν πᾶσαν καταφωτίζειν, εἰ μὴ ἀπὸ μεγάλου τοῦ κύκλου κατέπεμπε τὴν ἀγγῆν;

Οὕτω μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῆς σελήνης ἔστιν ἰδεῖν. μέγα γὰρ D καὶ τὸ σῶμα τὸ τῆς σελήνης, καὶ φανότατόν γε μετὰ τὸν ἥλιον. ἐπὶ γὰρ τούτων καὶ ἡ ἀγία ἔφη γραφή „καὶ ἐποίησεν 20 ὁ θεὸς τοὺς φωστῆρας τοὺς μεγάλους.” μεγάλους δὲ εἶπεν αὐτοὺς οὐκ ἐπειδὴ μείζους τῶν μικροτέρων ἀστέρων εἰσίν, ἀλλ' ἐπειδὴ τοσοῦτοι τὴν περιγραφὴν ὥστε ἔξαρκεῖν τὴν ἀπ' αὐ-

19. τούτω P.

deiecta nautica linea explorari potest, intervallum quod est inter lunam et terram ac vicissim inter solem ac lunam cognatum esse sibi singulari cum ambitione profiteri.

Et hactenus quidem de ortu magnitudinisque horum siderum, quae fuerint illorum quos diximus opiniones, indicavimus. caeterum peritissimus ille rerum sacrarum eximiusque vir Basilius ad demonstrationem magnitudinis eorum hoc etiam adiecit. quamquam infinita prope numero sint in coelo sidera, tamen omnis illorum lux in unum quasi collecta non satis est efficax ad tristitiam noctis dissipandam, cum sol unicus supra circulum illum finitorem conspectus congelatum quasi que spissatum ante id aëra terrae vicinum liquare possit ac diffundere. hinc fit ut ventos matutinos habeamus, et sereno coelo rores terram perfundant. tantae vero magnitudinis terram quo pacto sol universam uno temporis momento collustrare posset, si non ab ingenti quodam orbe splendor ipsius promanaret?

Idem in luna quoque videre est. nam magnum illius corpus est, ac secundum solem splendidissimum. etenim ad hanc quoque referri debet, quod in sacris litteris (Gen. 1 16) dicitur „creavit deus luminaria magna.” quibus in verbis magna dicuntur non eorum ad sidera minora comparatione instituta, sed quia tanta sunt amplitudine, ut

τῶν χρομένην αὐγὴν καὶ οὐρανὸν περιλάμπειν καὶ τὸν ἀέρα, καὶ ὁμοῦ τε τῇ γῆ πάσῃ καὶ τῇ θαλάσῃ συμπαρεκτείνεσθαι. μὴ οὖν ἀπατάτω σε τουτὶ φαινόμενον, μηδὲ πηχυαῖον αὐτὸν εἶναι νόμιζε· ἡ γὰρ ὄψις ἡμῶν ἐνδυπανηθεῖσα τῷ ἀέρι
 P. 22 κἀντεῦθεν ἐξίτηλος γεγонуῖα πρὸς τὴν ἀκριβῆ κατὰληψιν τῶν 5 ὀρωμένων οὐκ ἐξαρχεῖ. κατ' ἐκπληξιν λοιπὸν καὶ κατὰ σύγκρισιν μέγαν ἐκάλεσε τὸν ἥλιον ἢ γραφῆ. ὅσα γὰρ ὅτι καὶ τὰ κῆτη τὰ μεγάλα μεγάλα εἶπεν ἢ γραφῆ οὐχ ὅτι καρίδος καὶ μωιδός μείζονά εἰσιν, ἀλλ' ὅτι μεγίστοις εἰκόασιν ὄρεσι τῆς θαλάττης πολλάκις ὑπερνηχόμενα. καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τοὺς 10 φωστῆρας τοὺς μεγάλους. καὶ πῶς γὰρ οὐ μέγας ὁ ἥλιος, εἶγε καὶ τῆς γῆς αὐτῆς πολλαπλασιῶν ἐστί; καὶ γὰρ εἰ μὴ τοῦτο ἐτύγχανεν, οὐκ ἂν ὑπερφανεῖς τοῦ ὀρίζοντος τῇ οἰκείᾳ τηρικαῦτα δυνάμει συμπεριείληφε ζῦμπαντα.

B Μέγα μὲν, ὡς προείρηται, καὶ τὸ τῆς σελήνης σῶμα, 15 καὶ φανότατόν γε μετὰ τὸν ἥλιον. εἰ γὰρ καὶ μὴ διόλου τὸ φῶς αὐτῆς ἀμετακίνητον μένει, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀρρήτου σοφίας τοῦ δημιουργοῦ πάντων, ὥστε τῷ κατὰ τὴν σελήνην θεάματι παιδεύεσθαι ἡμᾶς τὰ ἡμέτερα δὲ καὶ τῆς ταχείας τῶν ἀνθρωπίνων περιτροπῆς ἐντεῦθεν εἰς ἔννοιαν ἔρχεσθαι. 20 οἶμαι δὲ καὶ τῇ τῶν ζώων κατασκευῇ καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἀπὸ γῆς φυομένοις μὴ μικρὰν ὑπάρχειν ἐκ τῆς κατὰ τὴν

profectus ab iis splendor coelum ipsum collustrare possit et aëra, simulque semet ad terram ac mare totum porrigere. quapropter cave ne persuasionem de hoc sidere falsam sequaris, nec magnitudinem eius esse cubitalem existimes. etenim adspectus noster in aëre velut absumptus ac deminutus ad comprehensionem illorum, quae supra nos conspicimus, haudquaquam sufficit. itaque litterae sacrae solem magnum appellant ex admiratione quadam ac stupore, non comparationis alicuius ratione. nam et cetos sive balaenas eadem magnas vocant, non quod vel squilla vel halece maiores sint, sed quod montibus etiam maximis sint consimiles, cum in superficie maris nant. creavit ergo deus luminaria magna. et quo pacto sol non magnus sit, si quidem eum multis terra partibus esse maiorem constat? nam absque illo foret, non supra circulum finitorem conspectus vi sua cuncta complecteretur.

Itidem ut modo indicabamus, lunae quoque corpus ingens est ac secundum solem lucidissimum. nam quod lux eius non prorsus immobilis est, id vero ad sapientiam illam rerum opificis ineffabilem referri debet. adeoque lunam inspectantes de rerum nostrarum statu et conditione nos erudiri sciamus, ut hinc moniti de celeri rerum humanarum eversione cogitemus. quanquam praeterea non parum prodesse mutationem illam lunae tam ipsis animantibus quam caete-

σελήνην μεταβολῆς τὴν συντέλειαν· ἄλλως γὰρ διατίθεται C
 μειουμένης αὐτῆς καὶ ἄλλως αὐξομένης τὰ σώματα, νῦν μὲν
 ληγουσῆς ἀραιὰ γινόμενα καὶ κενά, νῦν δὲ αὐξομένης καὶ
 πρὸς τὸ πλήρες ἐπαγομένης καὶ αὐτὰ πάλιν ἀναπληρούμενα,
 5 διότι ὑγρότητα τινα θερμότητα κεκραμένην ἐπὶ τὸ βύθος φθά-
 νουσα λεληθότως ἐνίησι. δηλοῦσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ καθεδόν-
 τες τῆς ὑπὸ σελήνης ὑγρότητος περισσοῆς τὰς τῆς κεφαλῆς
 εὐρυχωρίας πληρούμενοι, ἔτι δὲ τὰ νεοσφαγῆ τῶν κρεῶν τῆ
 προσβολῆ τῆς σελήνης ταχέως τρεπόμενα. κατὰ τοῦτο καὶ ἐφ'
 10 ἄρματος αὐτῆν καὶ δύο ταύρων καθίζουσι ὡς κυκλοῦσαν τὸν
 κόσμον καὶ ἀροτριῶσαν καὶ σπείρουσαν, ὑγραίνουσάν τε καὶ
 θερμαίνουσάν. ταῦτα δὲ πάντα οὐκ ἂν ἐξήρκεσε τῆ ἑαυτῆς D
 ἀλλοιώσει συμμεθιστῶν, εἰ μὴ γε κατὰ τὴν τῆς γραφῆς μαρ-
 τυρίαν ὑπερφυῆς τις ἐτύγγανε τῆ δυνάμει τε ὑπερέχουσα. οὐ-
 15 τω μὲν οὖν ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης καὶ τὰ κατὰ τὸν ἀέρα πάθη
 συνίστανται, ὡς μαρτυροῦσιν ἡμῖν αἱ κατὰ τὴν νομηγίαν
 πολλάκις ἀπὸ γαλήνης καὶ νηνεμίας αἰφνίδιοι ταραχαὶ τῶν νε-
 φῶν κλονουμένων καὶ συμπιπτόντων ἀλλήλοις, αἱ περὶ τοὺς V. 18
 εὐρέπους τε παλιρροῖαι, καὶ ἡ περὶ τὸν λεγόμενον Ὠκεανὸν
 20 ἄμπωτις, ἣν ταῖς περιόδους τῆς σελήνης τεταγμένως ἐπομένην

ris e terra nascentibus rebus equidem arbitror. nam aliter adfecta
 sunt corpora luna deminuta quam esse soleant eadem augescendo.
 quippe cum deficit ac imminuitur, laxa sunt atque vacua: cum au-
 gescit et ad plenitudinem suam properat, corpora quoque rursum
 repleti videmus; idque propterea quod humorem quendam cum calo-
 re temperaturum et ad ima usque pertinentem quasi tacite corporibus
 immittat. animadverti hoc de iis quoque potest, qui ad lunam dor-
 mientes superfluo humore capitis capacitatem omnem repleti senti-
 unt. itidem carnes recens mactatorum animalium ad lunam expositae
 et ab eius radiis atactae cito mutantur ac putrescunt. ea de causa
 lunam in curru, duobus tauris adiunctis, collocant, tanquam mun-
 dum hunc ambientem, arantem, sementem in eo facientem, hume-
 tantem atque calfacientem. haec omnia vero per immutationem il-
 lam corporis sui perficere nequaquam posset, si non eximiae cuius-
 dam magnitudinis singulari cum vi et efficacitate coniunctae, quem-
 admodum et litterae sacrae testantur, esset. atque hac sane de cau-
 sa videmus et aëris adfectiones certas existere, quemadmodum de-
 clarant exortae saepenumero novilunii tempore de summa tranquill-
 tate, ventorum omnium experte, perturbationes aëris repentinae,
 nubibus inter se collisiss quasique consligentibus. declarant et fluxus
 ac refluxus aquarum in euripis, illaque ipsa quae sit in Oceano (quem
 vocant) maris reciprocatio, quam quidem homines littoribus mariuis
 finitimi per statas vices lunae circuitus sequi deprehenderunt. hacte-

P. 23 ἔξευρον οἱ προσοικοῦντες. ταῦτα μὲν οὖν καὶ ὁ μέγας δια-
λαμβάνει Βασίλειος, ἀποδείξαι θέλων τῶν φωστήρων τοιῶν
τὸ μέγεθος.

Σὺ δέ, ἀγαπητέ, πρὸς τοῖς εἰρημένους τοῦτο γίνωσκε ὅτι
πάντες μὲν οἱ λοιποὶ ἀστέρες ἴδιον ἔχουσι φῶς, ἐκεῖνο δη- 5
λαδὴ τὸ πρῶτως καταμερισθὲν καὶ δοθὲν αὐτοῖς, μόνῃ δὲ ἡ
σελήνῃ φῶς οὐ κέκτηται ἴδιον. εἰ γὰρ καὶ λέγουσιν τινες
ἀμυδρὸν καὶ ταύτην κεκτῆσθαι φῶς, ἀλλ' αἱ ἀυξομειώσεις
πάντως αὐτῆς, ἐν αἷς μηνοειδῆς ὄραται καὶ πλησιφαῆς καὶ
ἀμφίκυρτος, ἐξ ἡλίου ταύτη προσγίνονται κατὰ τὴν ποιὰν 10
αὐτῶν συμπλοκὴν καὶ διάστασιν. μάνθανε οὖν ὅτι φῶς ἀλ-
βλότριον ἢ σελήνῃ ἐνδύεται, καὶ ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο παρ' ἡλί-
ου φωτίζεται ὃ πρὸς αὐτὸν νέεσκε, δηλονότι τὸν ἡλίον. καὶ
δῆλον ἐκ τῆς ἐμπιπτούσης ἡμῖν ἡλιακῆς ἀκτίνος. ἐνίοτε γὰρ
ἐτέρως καὶ ἄλλοτε ἄλλως ὑπ' αὐτῆς ἀυγαζόμεθα, κατὰ τὴν 15
τοῦ ἡλίου πάντως θέσιν καὶ κίνησιν. εἰ γὰρ καὶ κατὰ τὸν
τῆς συνόδου καιρὸν τὸ πρὸς ἡμᾶς τοῦ σεληναίου σώματος
μέρος πάντῃ καθοροῦται ἀφώτιστον, ἀλλὰ τὸ ἀνώτερον ἐκεῖ-
νο καὶ νεῦον πρὸς ἡλίον ἐν τῷ τῆς συνόδου καιρῷ κατ' ἐκεῖνο
τὸ μέρος δέχεται καὶ τὸ φῶς καθ' ὃ πρὸς ἡλίον ἀφορᾷ. οὐ- 20
Cτω μὲν οὖν καὶ ἐν ταῖς πανσελήνοις ἔστιν ἰδεῖν· ὀλοαμπῇ
γὰρ τὴν σελήνῃν τηρικαῦτα δρωμένον ἄτε τὰς ἡλιακὰς ἐκ δια-

17. τῆς deerat.

nus quae de his magnus ille Basilius complexus est, dum horum lu-
minarium magnitudinem demonstrare nititur.

Debes autem, dilecte fili, praeter iam indicata illud etiam ani-
madvertere, caetera quidem universa sidera suum ac peculiare quod-
dam habere lumen, ab initio scilicet eis distributum atque datum,
lunam vero lumine proprio destitui. quanquam enim nonnulli tradant
ipsam quoque lumen obscurum habere, tamen existimandum est omnino
lucis incrementa, quibus fit ut vel in cornua falcata vel pleno resplen-
dens lumine vel dimidiata maior conspiciatur, in ea per solem effici,
prout inter se congediuntur aut disiunguntur. lunam igitur lucem
alienam velut induere scias, eamque partem ipsius a sole collustrari quae
soli obversa est. potest hoc ex ipsis ad nos delabentibus radiis solis
animadverti. nam aliter atque aliter pro diverso tam situ quam motu solis
ab eis nos quoque collustramur. quodsi maxime in horum siderum
coitu nobis obversa corporis lunaris pars omnino lucis experta conspi-
citur, nihilominus eiusdem pars superior solemque spectans hoc ipso
tempore lumen illius recipit, qua soli scilicet est obversa. licet hoc
et in pleniluniis deprehendere: quippe lunam id temporis toto cor-
pore suo lucentem conspiciamus, uti quae ex adverso collocati solis

μέτρον δεχομένην αὐγίας, ὡς ἐντεῦθεν τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ δίσκου, τὸ ἀφανές δηλονότι καὶ ὄπισθεν, κατανοεῖσθαι ἀφώτιστον.

Ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι ἐξ ἡλίου τὸ φῶς ἢ σελήνη δανεῖται, σαφῶς ἄρα τοῦτο μύθη τις ἂν ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς σελήνης ἐκλείψεων. καὶ πῶς ἄκουε. κατὰ διάμετρον οἱ φαστήρες ἐστήκασιν, μεταξὺ δὲ τούτων αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς γῆς ἀπηώρηται. αἱ ἡλιακαὶ τοίνυν ἀκτίνες ὁρμῶσι μὲν ὡς ἔθος διαβιβασθῆναι καὶ τῷ σεληναίῳ δίσκῳ χορηγήσαι τὴν D
10 ἔλλαμψιν, οὐ φθάνουσι δὲ ὅμως ἐκεῖσε καταλαβεῖν ἄτε δὴ μεσολαβοῦντός πως καὶ ἀντιφράπτοντος τοῦ τῆς γῆς, ὡς εἰπομεν, σώματος. καὶ μὴ μοι λέγε ὡς εἶγες ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ἵνα τί μὴ καθ' ἕκαστον διάμετρον ἢ τῆς σελήνης ἐκλείψεις γίνεται; οὐδὲ γὰρ ἐπιτηδείως ἔχω περὶ τούτου κατὰ τὸ παρὸν ἀποκρίεσθαι σοι. καὶ τούτου ἕνεκεν στήγγωδι. οἱ γὰρ περὶ τὰ τοιαῦτα ἡσχολημένοι συνδέσμον τιὰς ἐκλείπτικὸν οὕτω καλουμένους ἐν ταῖς συνοδοπανσελή-
15 τοις ἐξ ἀνάγκης προσγίνεσθαι. οὐδὲ γὰρ τὸ σῶμα μόνον εἴτε τῆς σελήνης, ὡς ἐπὶ τοῦ ἡλίου, εἴτε τῆς γῆς, ὡς ἐπὶ τῆς
20 σελήνης, ἀντίφραξιν ποιῆσαι δύναται, εἰ μὴ που καὶ συν- P. 24
δεσμός τις ἐκλείπτικὸς ἐκεῖσε εὐρεθῆι, ὡς ἄγονται.

20. δύναται P. 21. ἄγονται] ἤγνται?

radius excipit; qua de causa pars globi eius reliqua, sub aspectum nostrum haud cadens, nimirum posterior, esse lucis expers intelligitur.

Haec ita se habere, lunamque adeo lucem a sole quasi commo- dato capere, de ipsis lunae defectibus animadvertere quis potest. id autem qui fiat, accipe. sunt id temporis haec luminaria sibi ex ad- verso rectam ad lineam opposita, terraeque corpus inter ea medio quasi loco pendet. itaque radii solares pro more suo penetrare qui- dem illi conantur lunaeque globo splendorem impertiri: verum mini- me ad illum pertingere possunt propter interiectum, ceu diximus, terrae corpus, quod iter ipsis obstruit. nec oblicere nobis hoc loco debes, quomobrem non fiat, siquidem ita res comparata sit, lunae defectus in qualibet ad rectam lineam oppositione. nam hoc loco non satis idonee responderi ad id potest, quod ipsum aequi bonique fa- cies. etenim homines in hisce disciplinis exercitati tradunt nodos quosdam eclipticos (sic enim appellant) in congressibus, qui plenila- nii tempore sunt, nonnunquam permisceri, eoque modo solis ac lu- nae defectus necessario accidere. nec enim solum corpus sive solis si- ve lunae oppositionem hanc efficere potest, si non ibidem quoque nodus quidam eclipticus reperitur, uti iam indicavimus.

Καὶ κυρίως ἔκλειψις ἐπ' αὐτῆς ἂν λέγοιτο τῆς σελήνης· ὅτι γὰρ φῶς ἠλιακὸν ἀμφιέννυται, τοῦτο πάλιν δι' ἣν αἰτίαν εἶπομεν, ἀπεκδιέται. ἐπὶ δὲ τοῦ ἡλίου οὐκ ἔκλειψιν ἀλλ' ἐπισκότωσιν λέγειν ἐμάθομεν. οὐδὲ γὰρ τὸ ἠλιακὸν ἐκλείψει ποτὲ φῶς· ἀλλ' ὑποτρέχοντος ἐν τῷ τῆς συνόδου καιριῷ τοῦ σώματος τοῦ σεληναίου οἷα περιγειοτέρου τυγχάνοντος, καὶ οὕτω ταῖς ἠλιακαῖς ἀκτίσιν ἐπιπροσθούντος, ὃ ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν ἀπὸ ζόφου τηρικαῦτα καθυποβάλλεται, ἄτε δὴ μὴ βυλομένων αὐτῶν κάτωθεν καὶ φωτιζουσῶν τὸ περιγίειον.

V. 19 Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ζητεῖς μετὰ τῶν ἄλλων μαθεῖν, πῶς ἡ 10 σελήνη μόνη καὶ τίνι τρόπῳ μὴ σχοῦσα φῶς ἀρχῆθεν ἰδίων ἐξ ἡλίου τοῦτο δανείζεται, εἰδέναι ὀφείλεις ὡς οὐκ ἀπορῶν ἐτέρου φωτός ὁ δημιουργὸς καὶ κτίστης πάντων θεὸς τὴν καινοτομίαν ταύτην εἰσήνεγκεν, ἀλλ' ἵνα ἑσθμὸς καὶ τάξις ἐντεθῆ τῇ κτίσει, κατὰ γε τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, ἄρχον- 15 τος καὶ ἀρχομένου, καὶ ἵνα παιδευθῶμεν ἐκ τούτου καὶ ἡμεῖς κοινωνεῖν ἀλλήλοις καὶ μεταδιδόναι, ἀνακρίνειν τε τῶν γινόμενων μηδὲν, ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι καλῶς ὑποτάσσεσθαι.

C Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ ἕτερον ἡμῖν ὑπεμφαίνει παράδοξον ἡ σελήνη ἐκλείπουσα, ὡς ὁ θειότατός φησιν Ἀναστάσιος· 20 καθάπερ γὰρ αὕτη ζόφῳ καθυποπίπτει μεσολαβούσης τῆς γῆς

Et proprie luna deficere dicitur: qua enim luce solari vestita est, ea de causa commemorata rursus exiit atque spoliatur. in sole non defectum, sed obscurationem appellare didicimus. nec enim lux solaris unquam deficit: sed quia coitus horum siderum tempore lunare corpus, quod terrae vicinius est, medio se intericit loco radiisque solaribus officit, aer ille supra nos caligine quadam involvitur, non demissis ad nos ullis radiis, qui terrae proxima luce sua collustrarent.

Quodsi etiam cognoscere cupis inter alia, qui fiat ut luna sola primo in rerum exordio lucem nullam propriam consecuta commodato eam a sole capiat, scire debes non hoc propterea novo quasi quodam more factum divinitus, quod opifex et creator ille univrsitatis huius aliam lucem nullam haberet, sed tum uti concinnitas et ordo quidam creatis inderetur, quemadmodum Damascenus ille Iohannes ait, qui ordo inter superiorem et inferiorem consisteret, tum uti nos etiam erudiremur debere nos invicem alios cum aliis nostra communicare, nec quicquam eorum quae fiunt scrupulose perquirere, sed in omnibus praeclare nosmet summittere.

Praeterea quiddam aliud quoque novum nobis luna deficiens indicat, quemadmodum vir divinus Anastasius tradit. quemadmodum enim a tenebris illa occupatur ob interiectam terram, quae ab ea radios solares avertit, sic etiam ecclesia peccato interveniente tenebris

- κατεῦθεν τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ἀποστρεφούσης, οὕτω καὶ ἡ ἐκκλησία μεσολαβούσης τῆς ἀμαρτίας σκότους ἐμπίπλονται κατ' ἀποστροφὴν πάντως τοῦ νοητοῦ ἡλίου. καλῶς οὖν ἔλεγε καὶ ὁ μακάριος Παῦλος „πάντα εἰς Χριστὸν προτιεῦ-
5 πωται.” ὅτι δὲ ἡ σελήνη αὕτη τῆς ἐκκλησίας εἰκόνα φέρει, ὡσαύτως ὁ αἰσθητὸς οὗτος ἡλιος τοῦ νοητοῦ ἡλίου, αὐτοῦ δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ προφήτου Ἀβρακῶν ἀκούε λέγον· D
τος „ἐπήρθη ὁ ἡλιος, καὶ ἡ σελήνη ἔσθη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς.” κατὰ γὰρ τὸν τὰ τοιαῦτα ἐξηγούμενον μέγαν Κύριλλον ἡ
10 ἐκκλησία πρότερον ἐν ἀταξίᾳ ἐτύγγυεν ἅτε τοῖς δαιμονίοις λατρεύουσα, ὕστερον δὲ τοῦ νοητοῦ ἡλίου ἐπαρθέντος ἐν τῷ σταρῶ ἐν εὐταξίᾳ γέγονε πρὸς αὐτὸν ἐπιστραφεῖσα τὸν κύριον. καὶ τοῦτο δεδήλωκεν αὐτὸς ὁ Χριστὸς οὕτως εἰπὼν „ὅταν ὑψωθῶ, τότε πάντας ἑλκύσω πρὸς ἑμαυτόν.”
15 Γίγνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ διὰ ταῦτα μὲν ἐκλείπειν ὁ ἡλιος καὶ ἡ σελήνη συγκεχώρηται, οὐ τοσοῦτον δὲ ὅσον τῆν τῶν προσκυνούντων αὐτὰ διελέγχεσθαι ἄνοιαν, κἀντεῦθεν παιδεύεσθαι ὅτι τρεπτὰ ταῦτα καὶ ἀλλοιωτόν. πᾶν δὲ P. 25
τρεπτὸν οὐ θεός.
- 20 Καὶ τοιαῦτα μὲν οἱ ἀστέρες ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς συμπίπτόντων διδάσκουσι τοὺς λόγου μετέγοντας. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ θεόπτης ἔλεγε Μωσῆς „καὶ ἔθετο ταῦτα εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς.” διὰ γὰρ αὐτῶν τοι-

involvitur propter aversionem solis illius intellectilis. iccirco praeclare dictum a Paulo (1 Cor. 10 11) Christi figuras omnia repraesentare. lunam quidem ecclesiae referre imaginem, et consimiliter solem hunc sensilem solis illius intellectilis qui Christus est, de vatis Abacumi (3 11) verbis intelligas licet, qui ait „sol elevatus est, et luna stetit in ordine locoque suo.” nam ecclesia, quemadmodum interpres horum verborum magnus ille Cyrillus inquit, prius erat in confusione, cum malos genios coleret. verum ubi deinceps intellectilis ille sol in crucem elevatus est, suum in ordinem rediit, ad dominum conversa. significare voluit hoc ipse Christus (Ioh. 12 32), cum diceret „cum sublatu fuero, tunc omnes ad me traham.”

Et animadvertito, dilecte fili, non tam propterea quae diximus, permittere deum ut sol atque luna deficient, quam ut haec sidera religiose colentum amentiam coarquat, et nos erudiat ut esse omnia mutationibus obnoxia sciamus. quicquid autem mutationibus obnoxium est, numen esse nequit.

Huiusmodi quaedam per ea quae sideribus accidunt, homines rationis compotes docentur. iccirco spectator ille dei Moses (Gen. 1 14) inquit „constituit ea in signa tempora, dies, annos.” prout enim

ᾧνδε ἢ τοιᾶνδε τοῖς χρώμασιν ἀνατελλόντων τὴν τε χειμερινὴν τοῦ ἀέρος κατάστασιν καὶ τὴν εὐδαινήν σημειούμεθα. δι' αὐτῶν αἱ τροπαί, δι' αὐτῶν οἱ καιροί, ἕαρ δηλαδὴ, θέρος, μετόπωρον καὶ χειμῶν· ὁ γὰρ ἥλιος τὸν ζωδιακὸν ἡρέμα διοδεύων κύκλον, καὶ ποτὲ μὲν τῷ καρκίνῳ παραγερόμενος ποτὲ δὲ τῷ ζυγῷ 5
 B καὶ ἄλλοτε πάλιν ἐν τῷ αἰγοκέρωτι, τὰς διαληφθείσας τέσσαρας εἰσφέρει τροπὰς. δι' αὐτῶν αἱ ἡμέραι, δι' αὐτῶν οἱ ἐνιαυτοί. τῷ γὰρ οὐρανῷ συμπεριφερόμενος ὁ ἥλιος ποιεῖ τὸ νυχθήμερον, ἰδίᾳ δὲ τὴν ἑαυτοῦ ποιούμενος δίοδον καὶ ἀπὸ ζωδίου μεταβαίνων εἰς ζώδιον τὸν ἐνιαυτὸν ἐκπληροῖ· 10
 ἐνιαυτὸς γὰρ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἄλλ' ἢ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάλιν ἀποκατάστασις. ταῦτα δὲ πάντως οὐκ ἄξιον ἀγνοεῖν τοὺς πιστοὺς. ἐντεῦθεν γὰρ ἡ ἀρρητος τοῦ θεοῦ σοφία καταλαμβάνεται καὶ δύναμις· τὰ γὰρ
 C ἀόρατα αὐτοῦ, καθά φησι Παῦλος, ἀπὸ κτίσεως κόσμου 15
 V. 20 τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. ταύτη τοι καὶ κατακρίτους ἐκείνους ὁ μέγας φησὶ Μάξιμος, ὅσοι διὰ τῆς τῶν ὄντων αἰτίας οὐ χειραγωγεῖν ἐθέλουσι καὶ ἑαυτούς.

Ἔθετο ταῦτα εἰς σημεία καὶ εἰς καιροὺς. τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ κἀνταῦθα προσέχειν σε ἄξιον. ἐν γὰρ τῇ εἰς τὴν 20 ἕξαήμερον ἐκτῇ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ περὶ τῆς τῶν ἀστέρων παρατηρήσεως καὶ τὰδε φησὶν. ἀναγκαία πρὸς τὸν ἀνθρώπινον βίον

5. παραγινόμενος?

vel hoc vel illo modo colorata oriuntur, aut turbidam aut serenam aëris constitutionem fore notamus. per ea conversiones anni temporum ipsaque tempora efficiuntur, nimirum ver aestas autumnus hiems. etenim sol circum illum quem Zodiacum vocant sensim percurrrens, dum modo in Cancro fertur modo in Libra modo in Capricorno, vices illas anni temporum quattuor indicatas efficit. per eadem et dies efficiuntur et anni. nam una cum coelo sol circumvectus nocturnum diurnumque spatium absolvit. idem itinere suo peculiariter absolutum, deque signo ad signum commeans, anni spatium perficit: annus enim aliud nihil est quam ab uno eodemque signo ad illud ipsum solis reversio. haec omnino religiosi hominibus ignota esse non debent. nam de his sapientia potestasque dei, quae oratione nemini exponi potest, percipitur. etenim quae sunt eius inadspectabilia, quemadmodum Paulus (Rom. 1 10) ait, ea de mundi creatione, dum considerantur per opera, perspiciuntur. propterea damnabiles illos ait esse Maximus, quicumque per cognitionem universitatis rerum ad causam ipsius universitatis sese quasi manuducere nolunt.

Cum autem dici audis „constituit ea in signa et tempora,” simul advertite quid a Basilio tradatur. nam in concione de sex dierum operibus numero sexta huiusmodi quaedam de siderum observatione

ἀπὸ τῶν φωστήρων παροσημείωσις, ἐὰν μὴ τις πέρα τοῦ μέ-
 τρου ἔξ αὐτῶν σημεῖα περιεργάζεται. πολλά μὲν γὰρ περὶ
 ἐπομβρίας ἔστι μαθεῖν, πολλά δὲ περὶ αὐχμῶν καὶ πνευμά-
 των κινήσεως ἢ μερικῶν ἢ καθόλου, βιαιῶν ἀνειμένων. ἐν D
 ὅ γάρ τι τῶν ἀπὸ τοῦ ἡλίου παραδεικνυμένων καὶ ὁ κύριος πα-
 ρέδωκεν ἡμῶν, εἰπὼν ὅτι χειμῶν ἔσται· στυγνάζει γὰρ
 πυρρῶν ὁ οὐρανός. ἐπειδὴν γὰρ δι' ἀγλίος ἡ ἀναφορὰ
 γένηται, ἀμαυροῦνται μὲν αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἀνθρακώ-
 δης δὲ καὶ ὑφαιμος τὴν χροῖαν ὁρᾶται, παχύτητος τοῦ ἀέρος
 10 ταύτην ἐμποιοῦσης τὴν φαντασίαν ταῖς ὕψεσιν. ἀλλὰ καὶ
 ἐπειδὴν ἡ σελήνη περιλιμνάζεται, ἢ ὕδατος ἀερίου πλήθος
 ἢ νότου βιαιῶν κινήσιν ἐπαγγέλλεται. καὶ τῷ ἡλίῳ δὲ ὅταν
 αἱ λεγόμεναι ἄλφ περιγραφῶσιν, ἢ καὶ οὓς ὀνομαζέουσιν ἀν-
 θηλίους, ὅταν συμπεριτρέχουσι τῇ τοῦ ἡλίου φορᾷ, συμπτω-
 15 μαίων τινῶν καιρία σημεῖα γίνεται, ὡσπερ οὖν καὶ αἱ ῥά P. 26
 βδοι αἱ κατὰ τὴν χροῖαν τῆς ἰριδος εἰς ὄρθον τοῖς νέφεσιν
 ἐμφαινόμεναι ὄμβρους καὶ χειμῶνας ἔξαισίους ἢ ὅλως τὴν
 ἐπὶ πλεῖστον μεταβολὴν τοῦ ἀέρος ἐνδείκνυται. πολλά δὲ καὶ
 περὶ σελήνην ἀξαναομένην ἢ λήγουσαν οἱ τοῖτοις ἐσχολακότες
 20 τηρηθήκασι σημειώδη, ὡς τοῦ περὶ γῆν ἀέρος ἀναγκαιῶς τοῖς
 σχήμασιν αὐτῆς συμμεταβαλλομένου· λεπτή μὲν γὰρ οὖσα
 περὶ τὴν τρίτην ἡμέραν καὶ καθαρά σταθρᾶν εὐδίαν κατε-

profert. observationes luminarium ad vitam humanam sunt neces-
 sariae, nisi quis ultra modum et curiosius quam par sit eorum
 signa perquirat. nam multa de tempestatibus pluviis hinc cogno-
 scere licet, multa de siccitatum ventorumque concitatione, vel
 particularium vel universalium, vel vehementium vel lenium, nimi-
 rum ex iis quae sol ostendere consuevit, unum ab ipso do-
 mino traditur, cum ait (Matth. 16 3) „tempestat erit, quia triste
 rubet coelum.” cum enim exhalationes quadam cum caligine sursum
 tendunt, obscurantur radii solis, ac sol ipse carbonis instar rutilans
 sanguinique consimilis apparet, speciem hanc in oculis efficiente aë-
 ris crassitie. sic quoties luna caliginosis ab humoribus circumdatur,
 vel aquae pluviae copiam in aëre vel austri commotionem vehemen-
 tem minatur. solem cum areae (quas vocant) ambiunt, accidentium
 quorundam aëris signa existunt. itidem virgae quae Iridis colorem
 imitantes in nubibus rectae conspiciuntur, imbres ac tempesta-
 tes immensas vel omnino mutationem aëris diuturnum porten-
 dunt. multa praeter haec in augescente vel decrescente luna obser-
 varunt harum rerum studiosi, de quibus colligi quaedam indicia pos-
 sunt, quod cum eius sideris formis aër quoque terrae vicinus com-
 mutetur. nam si tenuis puraque sit die tertio, serenitatem durabilem

Glycas.

4

παγγέλλεται, παχεῖα δὲ ταῖς κεραίαις καὶ ὑπέρυθρος φαινομένη ἢ ὕδωρ λάβρον ἀπὸ νεφῶν ἢ νότου βιαίαν κίνησιν Β ἀπειλεῖ. τὴν δὲ ἐκ τούτων σημειώσιν ὅσον τῷ βίῳ παρέχεται τὸ ἀφέλιμον οὐδεὶς ἀγνοεῖ. ὕρα γὰρ ὅτι καὶ οἱ ναυτιλλόμενοι πρὸς γε τοὺς ἀστέρας ὄρωντες τὴν ἀκριβῆ τρίβον ὁδεύουσι καὶ τῇ τούτων θέσει προσέχοντες τὸ σκάφος ἰθύνουσιν· ἐπειδὴ γὰρ οὐδέχεται τῶν ὑδάτων ἢ φύσις ἴχνη, οἷς οἱ ὀδῶνται προσέχοντες ἀναμφίβολον τὴν πορείαν ποιοῦνται, δέδωκεν ὁ θεὸς τοῖς μακρὰ διαπερῶσι πελάγη ὅλον ἴχνη τῶν θαλαττίων τριβῶν, τῶν ἀστέρων τὴν θέσιν. καὶ οὕτω μὲν 10 περὶ τούτων τοῖς ἁγίοις πατράσι δοκεῖ.

Ἄλλοι δὲ τὸ διαληφθὲν παρερμηνεύοντες Μωσαϊκὸν ἔη-
C τόν, ἐκ τῆς τῶν ἀστέρων συγκράσεώς τε καὶ διαστάσεως λέ-
γουσι τὰ καθ' ἡμῶς πάντα διοικεῖσθαι καὶ διεξάγεσθαι, εὐ-
πραγίαν τε καὶ δυσπραγίαν ἐκεῖθεν κατάγουσι, καὶ ἀπλῶς 15
ὅσα τῷ βίῳ καθ' ἑκάστην ἀπροσδοκῆτως συμπίπτουσιν. ἀλλὰ μὴ σύ γε, τέκνον ἠγαπημένον, τοιοῦτοις ὄλωσ ἀνάσχη πείθεσθαι λογισμοῖς, εἰ μὴ βούλει τοὺς ἀστέρας ἐντεῦθεν ἀδίκους εὐρίσκεσθαι, εἰ γε τοὺς μὲν ποιοῦσι πόρνους τοὺς δὲ μοιχοὺς, καὶ ἄλλους πάλιν φονέας καὶ ὕρπαγας. ἀλλὰ 20
καὶ πρὸ τῶν ἀστέρων αὐτὸς ἂν ὁ ποιητὴς αὐτῶν θεὸς ἄδικος εὐρεθείη, γένηναι πυρὸς τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἀπειλῶν καὶ

pollicetur: sin versus extremitates crassa et subrubescens, vel aquam e nubibus copiosam vel austri concitatiorem flatum minatur. ignorat autem nemo quantum harum rerum indicatio vitae humanae utilitatis adferat. nam et ii qui navigant, ad sidera respicientes rectum iter instituunt, eorumque situs rationem habentes navigium dirigunt. cum enim sic comparata sit aquarum natura, nulla restent ut in eis vestigia quibus animadversis itinera mari facientes citra dubitationem progrediantur, propterea deus illis qui ampla traiciunt maria situm astrorum concessit tanquam marinarum semitarum vestigia. ac de his quidem haec sanctorum patrum est sententia.

Verum alii quidam dictum illud Mosaicum, quod indicatum a nobis est, enarrantes per siderum commistionem atque distantiam universas res humanas administrari regique tradunt, prosperitatem et adversam fortunam indidem deducentes, adeoque simpliciter omnia quae cunq; singulos in dies vitae mortalium accidunt. at noli tu committere, dilecte fili, ut huiusmodi cogitationibus fidem habeas, nisi velis ob eam causam iniqua deprehendi sidera, siquidem alios scortatores efficiunt, alios adulteros, alios homicidas et praedones. quinetiam ante ipsa sidera deus eorum opifex iniquus reperiretur, qui gehennam igitur et tenebras extremas peccatoribus minatur. non est autem

σκότος ἐξώτερον. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν· αὐτεξού-
 D
 σιος γὰρ ὢν ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενημένος ἄνθρωπος εἰμαρ- V. 21
 μένη καὶ ἄστρασιν οὐχ ὑπόκειται. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ
 ἂν τοῖς μὴ κατὰ γνώμην ἁμαρτάνουσι πῦρ ὁ Θεὸς καὶ σκότος
 5 ἤπειλησεν. ὅτι δὲ βλασφημία ἐστὶν εἰς Θεὸν τὸ νομίζειν ἐξ
 ἀστέρων γίνεσθαι τοὺς μὲν τῶν ἀνθρώπων φονέας τοὺς δὲ
 πάλιν ἄρπαγας, ὁ κορυφαῖος Πέτρος ἀριθίλως τοῦτο διδά-
 ξει σε πρὸς Φαῦστον. καὶ γὰρ περὶ γενέσεως διαλεγόμενος
 καὶ τότε πρὸς τοὺς ἄλλοις ἔλεγεν. „ἐγὼ μὲν ἀστρολογίας
 10 ἔμπειρος οὐκ εἰμί, ὥστε τὴν γένεσιν ἀπ' αὐτῆς τῆς κατὰ γέ-
 νεσιν ἐπιστήμης ἀνασκευάζειν. ἄλλω δὲ τρόπῳ δύναμαι ἀπο- P. 27
 δεικνύναι ὅτι κατὰ πρόνοιαν διοικεῖται τὰ πράγματα· ἕκα-
 στος γὰρ πρὸς ἃ πράττει τιμῆς καὶ κολάσεως τεύζεται.”
 ἁμαρτάνουσιν οὖν οἱ γένεσιν εἰσάγοντες αὐτὸν τὰ πάντα δη-
 15 μιουργήσαντα Θεὸν βλασφημοῦντες. ἐπὶ τούτοις γὰρ τοῦ
 γέροντος εἰπόντος ὅτι βλασφημεῖν ἐστὶ τὸ λέγειν ὅτι τὰ πάν-
 τα γενέσει ὑπόκειται, καὶ πάνυ ὁ Πέτρος ἔλεγεν. εἰ γὰρ
 πῦσαι αἱ τῶν ἀνθρώπων ἁμαρτίαι ἐξ ἀστέρων γίνονται, οἱ
 δὲ ἀστέρες ὑπὸ Θεοῦ ταῦτα ποιεῖν ἐτάχθησαν, ἵνα πάντων
 20 χαλεπῶν ἀποτελεσματικοὶ γένωνται, ἀπάντων λοιπὸν αἱ ἁμαρ- B
 τία εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται τὸν τὴν γένεσιν ἐνδόντα τοῖς
 ἄστρασι. καὶ τὰ μὲν τοῦ κορυφαίου τοιαῦτα· ὄρα δὲ καὶ

10. τῆς deerat.

14. τὰ] τὸν?

hoc verum, non est. quippe ad imaginem dei conditus homo, cum
 suimet ipsius sit compos, nec fato nec sideribus esse subiectus potest;
 quod si locum haberet, non deus praeter animi sententiam peccanti-
 bus ignem atque tenebras minatus fuisset. et fieri sane convicium deo,
 cum quis existimat per sidera quosdam homicidas effici quosdam ra-
 ptores, summus ille Petrus ad Faustum scribens te docebit. nam de
 natalicio sidere disserens haec inter alia profert: „equidem astrologiae
 non sum peritus, ut nativitatem ex ipsa de natalicio sidere scientia
 refellere possim: verum alio quodam modo possum demonstrare res
 humanas a providentia gubernari. nam quisque pro eorum quae agit
 ratione vel honorem vel poenam consequetur. quamobrem errant qui
 natalicium sidus introducunt, ipsum opificem rerum omnium deum
 convicio quodam incessentes.” quibus in verbis quod hic senex ait,
 convicium in deum esse dicere cuncta natalicio sidere esse subiecta,
 perquam egregie dicitur, nam si omnia mortalium peccata ab astris
 oriuntur, astra vero divinitus ordinata sunt ut ea efficiant et omnium
 malorum ab ipsis origo profiscatur, restat omnium peccata ad deum
 referri debere, qui natalicium illam vim sideribus indiderit. huiusmo-
 di sunt quae summus ille vir protulit. praeter haec vide quid ma-

τί φησιν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ περὶ φωστήρων ἔκτῃ λό-
 γῳ αὐτοῦ. τὴν γὰρ ἀστρολογικὴν τέχνην ἐπὶ μέσου παρά-
 γων, καὶ ὅπως ἔχει μεθόδου κατεξετάζων, οὕτω κατὰ ῥῆμα
 διεξείσιν. „ἐν δὴ τούτοις τοῖς λογισμοῖς πολὺ μὲν τὸ ἀνόη-
 τον, πολλαπλάσιον δὲ τὸ ἄσεβές. τίνας ἔνεκεν; ὅτι οἱ κακο-5
 ποιοὶ τῶν ἀστέρων τῆς αὐτῶν πονηρίας ἐπὶ τὸν ποιήσαντι
 αὐτοὺς τὴν αἰτίαν μετατιθέασιν. ἔπειτα εἰ καὶ τῶν περὶ κα-
 κίαν καὶ ἀρετὴν ἐνεργημάτων οὐκ ἐκ τοῦ ἐφ' ἡμῖν εἰσὶν αἱ
 ἀρχαὶ ἀλλ' ἐκ τῆς γενέσεως αἱ ἀνάγκαι, περιττοὶ μὲν οἱ νο-
 μοθέται τὰ πρακτέα ἡμῖν καὶ τὰ φευκτέα διορίζοντες, πε-10
 ριττοὶ δὲ οἱ δικασταὶ ἀρετῆν τιμῶντες καὶ πονηρίαν κολάζον-
 τες· οὐ μὲν γὰρ τοῦ κλέπτου τὸ ἀδίκημα, οὐδὲ τοῦ φονέως,
 ᾧ γε οὐδὲ βουλομένῳ δυνατὸν ἦν κρατεῖν τῆς χειρός. ἀλλ'
 οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν· αὐτεξούσιος γὰρ ὁ ἄνθρωπος,
 ὅτι καὶ κατ' εἰκόνα παρήχθη Θεοῦ, ἐφ' ᾧ γενέσει καὶ ἀστρα-15
 σιν οὐχ ὑπόκειται.” τοῖς μέντοι προσπταιοῦσιν ὁπωσδήποτε
 καθ' εἰμαρμένην, ὡς εἴρηται, καὶ συγγινώσκειν ἄξιον ἦν, οὐ
 μὴν ἐπιφέρειν μάστιγας, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησίν.
 Δκαὶ γὰρ ἐν οἷς ἐξέθετο λόγοις περὶ εἰμαρμένης καὶ τάδε διεξ-
 εἰσι. τοῖς μὲν οὖν ἀνάγκη κατεχομένοις συγγινώσκειν οἶδα-20
 μεν. καὶν γὰρ ἐπὶ δαίμονός τις ἐνοχλούμενος ἢ τὸν χιτῶνα
 διαρρήξῃ τὸν ἡμέτερον ἢ πληγὰς ἐπενέγκῃ, οὐ μόνον οὐ κο-

gnus ille Basilius in oratione sexta, quae est de luminaribus, dicat.
 nam artem astrologicam in medium proferens, et quae sit eius me-
 thodus explorans, ad verbum hoc modo loquitur. in hisce ratiocina-
 tionibus magna inest stultitia et maior etiam impietas. quamobrem?
 quod malefica noxiaque sidera pravitate suae causam in auctorem
 suum transferant. deinde si tam virtuti quam vitii consentaneorum
 actionum principia non sunt in nostra potestate, sed a necessitatibus
 siderum nataliciorum pendent, supervacanei sunt legumlatores, qui
 agenda fugiendaque nobis desiniunt. nullum est enim vel furis deli-
 ctum vel homicidae, si ne volens quidem continere manum poterat.
 sed non est hoc verum, non est. quippe suae spontis est homo, cum
 ad imaginem dei sit factus; quo fit ut neque nativitati certae neque
 sideribus subiectus sit. quin etiam quoquo modo delinquentibus fato
 quodam, ut diximus, aequum esset ignoscere, non adhibere verbera,
 quemadmodum Chrysostomus ait. nam in orationibus quas habuit de
 Fato huiusmodi quaedam tradit: iis qui necessitate coguntur, igno-
 scere solemus. etenim si quis a malo genio vexatus vel tunicam no-
 stram laceraverit vel nos verberibus adfecerit, non modo non puni-
 mus eum, sed etiam miseram veniamque largimur. quamobrem
 istuc? quia non electionis sed mali genii vis ea designavit. quo fit

λάζομεν, ἀλλὰ καὶ ἐλευθέρωμεν καὶ συγγινώσκομεν. τί δῆποτε; οἱ οὐχ ἢ προαιρέσεως ἀλλ' ἢ τοῦ δαίμονος βία ταῦτα εἰργάσατο. ὥστε εἰ καὶ τὰ ἄλλα ἁμαρτήματα ἀπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς κατὰ τὴν εἰμαρμένην ἐγίνοντο, συνένγωμεν ἅν. ἐπειδὴ ἴσμεν ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάγκη, διὰ τοῦτο οὐδὲ συγγινώσκομεν. εἰ γὰρ ἀνάγκη τὰ ἡμέτερα ἐδέδετο, τίνας ἔνεκεν τὸν οἰκέτην κεκλοπότα μαστίξεις; διὰ τί τὴν γυναῖκα μοιχευθεῖσαν εἰς κριτήριον ἔλκεις; ἵνα τί δὲ καὶ πονηρὰ πράττων αἰσχύνῃ; εὐδελον οὖν ἐντεῦθεν ὅτι οὔτε εἰμαρμένη οὔτε τύχη οὔτε γένε- P. 28
10 σις οὔτε δρόμοι ἀστέρων τὰ καθ' ἡμᾶς διοικεῖ. εἰ γὰρ τοῦτο δώσομεν, τίς χρεῖα λοιπὸν πόνων καὶ ἰδρώτων πρὸς τὸ κατορθοῦν ἀρετὴν ἔσται; εἰμαρταί τινι γενέσθαι καλός· καὶ καθεύδων ὁ τοιοῦτος καὶ ῥέγγων ἔσται καλός. μᾶλλον δὲ οὐ καλὸν τὸν τοιοῦτον ἔστιν εἰπεῖν τὸν ἔξ ἀνάγκης εἰς τοιοῦτο
15 γινόμενον. τίς χρεῖα πόνων πρὸς τὸ κακίαν φυγεῖν; εἰ εἰμαρταί τινι γενέσθαι κακός, κἂν μυρία ταλαιπωρῇ, κακός V. 22
ἔσται. μᾶλλον δὲ οὐ κακὸν τὸν τοῦτον ἔστιν εἰπεῖν τὸν ὑπ' ἀνάγκης πρὸς τοῦτο ἀθιάμενον. εἴπερ ὑγεία καὶ νόσος τῆς εἰμαρμένης ἤρτηται, περιττὰ τῶν χρημάτων τὰ ἀναλώματα,
20 περιττὰ τῶν ἰατρῶν ἢ εἰσόδος, περιττὰ δὲ καὶ ἡ τῶν νοσοῦντων διαίτης ἀκρίβεια. ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ περιττὰ ταῦτα (πῶς γὰρ, εἶγε καὶ πολλὴν ὀρώμεν τὴν ἐντεῦθεν ἀφέλειαν;) B
οἴχεται μὲν ὁ τῆς εἰμαρμένης μῦθος, οἴχεται δὲ καὶ ὁ τῆς

4. ἐπεὶ δὲ?

13. μᾶλλον] ἀνθρώπων F, unde totum hoc πρὸς τὸ κατορθοῦν — χρεῖα πόνων.

16. γενέσθαι] τελέσθαι P.

17. ἔστιν decret.

ut si quidem alia quoque delicta de necessitate fati provenirent, ignoscendum eis omnino foret. nam si necessitas res nostras constrictas tenet, quamobrem servum tuum aliquid suffuratum verberas? quamobrem adulterii ream uxorem in ius rapis? quamobrem turpia designans pudore adficeris? de his perspicere facile potest neque fatum neque fortunam neque nativitatem neque cursum siderum res nostras gubernare. nam si hoc largiamur, quid porro necesse fuerit adhibere labores atque sudores, ut a vitiiis immunes simus? siquidem fato decretum est fore aliquem malum, etiamsi molestias infinitas suscipiat, malus erit. vel potius dici malus nequaquam debet, qui a necessitate ad hoc impellitur. quodsi etiam bona valetudo atque morbi a fato pendent, supervacaneae sunt opum impensae, supervacanea medicorum accessio, supervacanea denique victus ratio, quam morbo aliquo laborantes accurate servant. at cum haec supervacanea non sint (quo enim pacto id dici possit? cum magnam ex his utilitatem percipi conspiciamus), iacet haec de fato fabula, iacet omnis de natalicio sidere

γενέσεως λόγος. οὐδεμιᾶ γὰρ ἀνάγκη τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπόκειται, τετίμηται δὲ μᾶλλον προαιρέσεως ἐλευθερία καὶ αὐτεξουσιότητα. εἰ γὰρ μὴ αὐτεξούσιος ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲ κατ' εἰκόνα Θεοῦ παρήχθη λοιπόν· πῶς καὶ γὰρ εἰκὼν ἂν εἴη τῆς βασιλευούσης φύσεως, κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἀνισότητα φέρων πρὸς 5 τὸ ἀρχέτυπον; ἔρηπε γὰρ τὸ διὰ πάντων πρὸς τὸ θεῖον ὁμοιωμένον, ὡς ὁ Νύσσης φησί, ἐν τῇ φύσει κεκτῆσθαι τὸ

C αὐτοκρατὲς καὶ ἀδέσποτον. δέδεικται οὖν ἐκ πολλῶν ὅτι γενέσεως ἀνάγκη κατὰ τὴν τῶν πλειόνων ὑπόληψιν οὐ δεδεδεμέθα· οὐ γὰρ τοῦτο ἦν, εἰ μὴ κατὰ γνώμην ἡμῶν τὰ πρα- 10 τόμενα πράττεται; κατ' οὐδὲν ἂν ἡμεῖς οἱ λόγῳ τετιμημένοι τῶν ἀλόγων ζώων διενηνόχαμεν· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶ τὸ ἀλλοτριῶν βουλήματι πρὸς τὸ δοκοῦν περιάγεσθαι. ἡ δὲ λογικὴ τε καὶ νοερὰ φύσις, ἐὰν τὸ κατ' ἐξουσίαν ἀπόδηται, καὶ τὴν χάριν τοῦ νοεροῦ συναπόλεσεν· εἰς τί καὶ γὰρ χρῆ- 15 σται τῇ διανοίᾳ, τῇ τῆς εἰμαρμένης ἀνάγκῃ περιεγομένη κἄκεῖθεν ἐπὶ τὰ πρακτέα παρωθουμένη; καὶ ταῦτα μὲν δὴ ἐς τοσοῦτον.

Σὺ δέ, ἀγαπητέ, εἴ που καὶ βρέφος ὄψει ποτὲ σεσινω- 10 μένον ἐκπῆπτον τῆς μητέρας, εἰ τύχη δικέφαλον ἢ τετράπουν, 20 ὡς ἐπὶ Μαυρικίου βασιλέως, μὴ σχήμασιν ἀστέρων οὐκ ἀγαθοῖς τὰ τοιαῦτα διαπλάττεσθαι νόμιζε, καθάπερ ἔδοξέ ποτε

oratio. non enim homines ulli necessitati subiecti sumus, sed potius electionis libertate ac voluntatis arbitrio divinitus ornati. nam si non est suae spontis atque iuris homo, restat eum ne ad dei quidem imaginem creatum esse. quo enim pacto simulacrum naturae illius imperatricis esse possit, si hac in parte discrepet ab exemplari principe? quippe conveniebat atque par erat, ut id quod per omnia conformatum ad similitudinem numinis esset, quemadmodum Nysseus antistes ait, in natura sua potestatem agendi arbitrato suo haberet imperioque neminis pareret. itaque multis probatum minime nos alicuius natalicii sideris, quae complurium est opinio, necessitate ligari. nam caeteroqui nulla re nos ratione ornati a brutis animalibus differremus, quorum est arbitrato alieno, quo visum alteri fuerit, duci, cum rationis atque mentis particeps natura, si libertatem voluntatis amittat, etiam beneficio facultatis intelligentis spoliatur. quis enim mentis usus ei fuerit, si a fati necessitate ducatur, et ab ea quasi protrudatur et impellatur ad actiones? ac de his quidem hactenus.

Tu vero, dilecte filii, si quando videris infantem vitiatum ex alvo matris egredi qui vel biceps vel quadrupes sit, quemadmodum Mauricio imperante accidit, noli existimare non bonis siderum ad-

καὶ τῷ παρ' Ἑλλήσι τιμωμένῳ Ἐρμῇ. πείθου δὲ μᾶλλον τῷ
 μεγάλῳ Ἀθανασίῳ τῷ τε χρυσορρήμονι Ἰωάννῃ καὶ τοῖς λοι-
 ποῖς ἁγίοις πατέρεσι· περὶ γὰρ τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ καὶ
 τοῦ ἐκ γενετῆς χωλοῦ τὸν λόγον ποιούμενοι τὴν διαπλάττου-
 5 σαν τὸ ζῶον ἠτιάσαντο φύσιν, οὐ μὴν ἐναντίων ἀστέρων
 σχηματισμούς. ὅτι δὲ ἡ φύσις τῶν τοιούτων αἰτία σινωμά-
 των ἐστί (καὶ γὰρ κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἀκολουθίαν εἶωθε τὰ
 πάντα ποιεῖν, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος), καὶ αἱ παρ' P. 29
 ἡμῖν ἐμφαζούσαι κατοικίδιοι ὄρνιθες μαρτυροῦσι τούτῳ σα-
 10 φέστατα. ὄρωμεν γὰρ ἔστιν ὅτε ἐκ τῶν ψῶν ἐκπίπτοντα τε-
 τραπτέρυγα νεώττια καὶ τετράποδα. καὶ τοῖς μὲν ἀγροῦσι
 τὴν αἰτίαν ἐκπληξιν ἐμποιεῖ τὰ τοιαῦτα πολλήν, οὐκ οὖν δὲ
 καὶ τοῖς λόγου μετέχουσι. τούτῳ μέντοι τῷ τρόπῳ καὶ δικέ-
 φalon ὄφιν ἴδοι τις ἄν, καὶ ὅσα τοιαῦτα πλήρη τυγχάνοντα
 15 θαύματος. ἀλλὰ μὴ σύ γε διαταράττου τούτων ἕνεκα, μηδὲ
 κακοποιῶν ἀστέρων ἀκτινοβολίας ἐπὶ τούτοις παρείσταγε. ἄφες
 ἐπὶ ματαίοις ματαιάζειν αὐτούς. ἐπὶ πᾶσι γὰρ τούτοις ἡ
 αἰτία σαφής. εἰ μὲν οὐκ ἐτίκτοντο βρέφη δίδυμά τε καὶ B
 τρίδυμα, εἴχες ἄν τι καὶ λέγειν· ἐπεὶ δὲ κατ' ἐκάστην τοι-
 20 αῦτα ὄρεῖς, καινὸν πάντως οὐδὲν εἶγε συγκεκολλημένα τὰ
 δίδυμα καὶ οὐ διηρημένα πολλάκις τῆς μήτρας ἐκπίπτουσι.

9. τούτου P.

spectibus eiusmodi conformari, quemadmodum existimavit olim Her-
 mes ille, qui magno est apud Graecos in honore. potius magno
 Athanasio et Iohanni Chrysostomo caeterisque patribus fidem habe,
 qui de homine a nativitate caeco et altero a nativitate claudis dis-
 serentes, causam harum rerum ad electricam vitae naturam ipsam
 referunt, non contrarios quosdam siderum situs, et esse naturam ho-
 rum causam perspicuum est maxime. nam omnia sua quadam ratio-
 ne facere consuevit, quemadmodum magnus ille Basilius ait; et apud
 nos ovis incubantes domesticae gallinae hoc ipsum clare testantur.
 videmus enim nonnunquam ex ovis provenire pullos cum alis quat-
 tuor, itemque pullos quadrupedes. eius rei causam quotquot igno-
 rant, admiratione maxima percelluntur; idemque non raro etiam vi-
 ris a ratione non destitutis usuvenit. hoc modo videre nonnunquam
 est serpentem bicipitem aliaque talia plena sane admirationis; quo-
 rum tu causa perturbari nolito, neque noxiorum siderum radios heic
 excogites. sine vanis illi opinionibus desipiant. nam horum omnium
 perspicua causa est. quodsi neque gemelli neque trini fetus uno par-
 tu simul ederentur, dici aliquid abs te posset. at cum modo non
 cotidie videas id fieri, nihil omnino novum est, si gemelli conglu-
 tinati ac non seiuncti nonnunquam ex alvo materna prodeunt.

Προγινώσκειν μὲν οὖν καὶ ἀμυδρῶς τοῦ μέλλοντος ἔκ-
 τινων σημείων καταστοχάζεσθαι, ἄνευ ἀντιλογίας καὶ ἡμεῖς
 V. 23 τοῦτο κατατιθέμεθα. οὐδὲν γὰρ ἐπὶ προδηλοῖς οὕτω πρά-
 γμασιν ἀντιπίπτειν ἐπὶ πλέον ἰσχύομεν. εἰ γὰρ καὶ ἡμαρτεν
 ἐν παραδείσῳ ὁ ἄνθρωπος, εἰ καὶ τὸ δοθὲν αὐτῷ προφητι- 5
 κὸν χάρισμα πάμπαν ἀπόλεσεν, ἀλλ' οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ
 C πανοικίρμων Θεὸς τοῖς ἀνοήτοις κτήνῃσι τέλει παραβάλλε-
 σθαι. ἐφ' ᾧ καὶ σημεία τινα δίδωσι τοῦ προορᾶν ἕνεκεν
 ἔστιν ὅτε τὰ μέλλοντα κἀντεῦθεν ἑαυτῷ περιποιεῖσθαι ἀσφά-
 λειαν. καὶ τί χρῆ πολλὰ λέγειν; οἱ ἐν τῷ ἄβρι φαινόμενοι κω
 κομηῆται λόγῳ μὲν φυσικῶ συνίστανται, θανάτους δὲ ὅμως
 βασιλέων ἢ καὶ προσώπων ἐπιφανῶν καταγγέλλουσιν, ὡς ὁ
 μέγας ἔφη καὶ οὐρανοφάντωρ Βασίλειος. ἀλλὰ καὶ αὐχμῶν,
 ἔστιν ὅτε ἀνέμων οἱ τοιοῦτοι δηλωτικοί, οἱ καὶ δοκοῦσι μὲν
 εἶναι ἀστέρες, οὐκ εἰσὶ δέ. πῶς καὶ γάρ; εἶγε συνίστανται 15
 μὲν, οὐ παραμένουσι δέ· τῆς γὰρ ὕλης τῷ πυρὶ δαπανη-
 θείσης, δι' ἧς ὁ κομηῆτης συνέστηκεν, ἐξ ἀνάγκης καὶ οὗτος
 σβεννόμενος διαλύεται.

D Ἄλλ' ὄρα καὶ τὴν γένεσιν ὑποία τίς ἐστι καὶ πόθεν ἔσχη-
 κε τὴν ἀρχήν. ἐκ τῆς καπνώδους καὶ ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως 20
 ἕως αὐτῆς τῆς σελήνης ἀνάγεται διὰ κουφότητα καπνὸς μὲν
 οἶσα κατὰ τὴν οὐσίαν, φλόξ δὲ κατὰ τὴν δύναμιν. ἐφ' ᾧ

14. ἔστι δ' οὕτως?

Caeterum aliquid praevidere, deque signis quibusdam id quod
 futurum sit obscuriuscule coniectari nos posse, citra contradictionem
 omnem fatemur. nam in rebus adeo manifestis resistere diu sane ne-
 queamus. quanquam enim homo in paradiso peccavit, quanquam con-
 cessum sibi vaticinandi munus atque beneficium amisit, non tamen
 deus ille misericors eum prorsus similem evadere brutis iumentis
 permisit. quo fit ut signa quaedam ei suppeditet, de quibus inter-
 dum futura prospiciat, eoque pacto securitati suae consulat. quid mul-
 tis verbis opus est? qui conspiciuntur in aëre cometae, naturali qui-
 dem illi ratione modoque oriuntur, sed interim vel regum vel alia-
 rum illustrium personarum interitus denunciant, quemadmodum ma-
 gnus ille coelestiumque rerum interpretas Basilius inquit. interdum vel
 aestus vel ventos subsecuturos indicant. et videntur quidem esse si-
 dera, verum non sunt. qui enim esse sidera possint? cum oriantur
 quidem, sed non durabiliter maneant. nam materia, de qua cometes
 exstitit, per ignem absumpta, necessario et ipse extinctus dissi-
 patur.

Animadvertite autem ortum ipsorum, cuiusmodi sit et unde prin-
 cipium habeat. existunt cometae de fumosa et sicca exhalatione,
 quae exhalatio propter levitatem suam ad lunam usque subvehitur.

καὶ ὑπέκκαυμα ταύτην ὁ Ἀριστοτέλης ἐκάλεσε, τουτέστιν ἰφειμένον πῦρ· ὃ γὰρ καπνὸς θερμὸς μὲν ἔστι, μὴ μέντοι γι πῦρ αὐτενέργητον. ἐξάπτεται τῇ τοῦ παντὸς περιφορᾷ συγκινούμενον. ἀλλ' ἡμέρας μὲν οὐ φαίνεται διὰ τὴν τοῦ 5 ἡλίον μαρμαρυγὴν, νυκτὸς δὲ τὰ τοιαῦτα διάδηλα γίνεται. ἐπειδὴν οὖν τὸ μέρος τοῦ ὑπεκκαύματος διὰ τὴν κίνησιν ἐξαφθῆ, εἰ μὲν οὐκ ἐντύχη ἐτέραις οὐσίαις ἐπιτηδεύει εἰς P.30 ἐξαψιν, θᾶπτον ἐναποσβέννυται, ἐπειδὴν δὲ κινήθην παχείᾳ ὕλη ἐγκύρση τινί, ἐκείσε ἐνίσχεται· ὅθεν ἡ τοιαύτη ὕλη κα- 10 τὰ πᾶν ἐξαπτομένη αἰξ τε καὶ κομήτης λέγεται. ἀποσπινθη- ρίζουσα γὰρ δοκεῖ τινὶ κόμην ἔχειν καθειμένην καὶ οἷα τισι μαλλοῖς κατὰ τὰς αἰγας βρίθεσθαι· ταύτῃ τοι καὶ κομήτης τὸ τοιοῦτον φάσμα ὠνόμασται. οὗτος μὲν ὁ κομήτης ἐνίοτε καὶ πολυήμερός ἐστιν, ἀρκούσης τῆς ὑποκειμένης αὐτῷ ὕλης 15 εἰς χρονίαν ἐξαψιν. ἐντεῦθεν οὖν ἴσχει τὴν γένεσιν καὶ τὸ δοκοῦν ἐξ οὐρανοῦ ῥίπτεσθαι πῦρ αἰθρίας οὐσης τῆς νυκτός, ὃ δὴ καὶ τινες τῶν ἀγροικότερων ἄστρον οὐράνιον ἤγγηται. B ἀλλ' οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα ἡσχολημένοι τὸ τοιοῦτον φάσμα διαίτηντα κατονομάζουσιν. ἐπειδὴν γὰρ τὸ διὰ τὴν κίνησιν 20 ἐξαφθὲν ὕλαις ἐπιτηδεύει εἰς ἐξαψιν ἐντύχη, κἀντεῦθεν ἀπ' ἄλλης εἰς ἄλλην φερομένης τῆς φλογὸς διαδόσιμον γένηται

8. δὲ deerat. 10. πᾶν] πάντων F. 12. βρίπτεσθαι P.

et natura quidem essentiaque sua fumus est, verum vim flammæ continet. quo fit ut Aristoteles eam fomitem vocet, hoc est ignem remissum. quippe fumus est calidus quidem ille, non tamen ignis vi sua et efficaciter agens. accidit autem deinceps ut agitata cum hoc universo accendatur. et interdum quidem ob splendorem solis haud conspicitur, noctu vero apparet. posteaquam fomitis illius pars aliqua propter motum accensa deflagaverit, si alias essentias ad inflammationem idoneas non consequatur, citius extinguitur: sin ipso in motu ad crassam quandam materiem feratur, magis invalescit et augetur. unde fit ut huiusmodi materies accensa penitus capra cometesque vocetur. quippe dum scintillat, comam quasi quandam habere solitam videtur, velutique lanis caprarum in morem onusta esse; quae ipsa ratio est quamobrem cometes, hoc est crinitum sidus appellatur. et durat interdum diebus compluribus, nimirum materie subiecta diuturnam ad inflammationem sufficiente. de causa eadem et ignis oritur ille qui noctibus serenis e coelo labi videtur, et quem nonnulli rudiores esse coeleste sidus existimant, cum homines in hisce disciplinis exercitati speciem eiusmodi traiectionem nuncupent. cum enim illud quod ex motu est accensum, in materies igni concipiende idoneas inciderit, et deinde flamma de una ad aliam materiem lata

τὸ πῦρ, κατὰ σχῆμα τοῦ δόρατος ἀπομηκυνθῆ, τὸ τοιοῦτον διατίτων ὠνόμασται κατὰ τὰ φαινόμενα σχήματα, καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἀποπληροῦσι τοῖς φάσμασιν.

Ἔθετο μὲν οὖν εἰς σημεῖα, καθάπερ εἴρηται, ὁ θεὸς ταῦτα δὴ τὰ κατ' οὐρανόν, ὡς ἐντεῦθεν ἡμῖν ἀσφάλειαν οὐ⁵ C τὴν τυχοῦσαν προσγίνεσθαι. ὅρα γὰρ ὅτι καὶ τὰ νέφη πόκοις ἐρίων φανέντα ποτὲ παραπλήσια χειμῶνας ἐνίστε προσημαίνουσιν. ἀλλὰ καὶ Ἰρις αὐτῆ, τὸ κατ' οὐρανὸν δηλαδὴ φαινόμενον τόξον, ὡς οὐχ ἀπλῶς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν καὶ ὡς ἔτυχε πρόκειται· χειμῶνος μὲν γὰρ αὐτῆ φανείσα εὐ-10 διειρηγὴν ἐπιφέρει κατὰστασιν, εὐδίας δὲ οὔσης εἰς φανείη, χειμῶνα τὸναντίον ἐμήνυσε. καὶ ἔθετο γὰρ, φησί, ταῦτα εἰς σημεῖα.

V. 24 Ἄλλ' ἢ μὲν Ἰρις ἀνυπόστατός ἐστι, φαντασία δὲ μόνον τῆς ὀρώσης ὕψεως, ἐξ ἡλίου συνισταμένη νέφεισιν ἀνομοιομε- 15 ρέειν ἐμπύκτωντος. ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ σελήνην ἄλως ἐμφασίς D ὡσαύτως ἐστίν, οὐ μὴν ὑπόστασις, ἐξ ἀνακλάσεως τῆς ὕψεως. τὸ δὲ ἀστραπαῖον πῦρ ἐνυπόστατον μὲν ἐστίν, οὐκ ἔχει δὲ τὸ φλέγον· λεπτομερὴς γὰρ ἡ οὐσία αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ τὰ σώματα ταχέως παρέρχεται, ὅθεν οὔτε καίει οὔτε μελαίνει²⁰ αὐτά. εἰ γὰρ καὶ πῦρ ὁ τοιοῦτός ἐστι κεραυνὸς καὶ φύσει ἔχει τὸ καίειν, ἀλλ' ἡ λεπτότης αὐτοῦ, πρὸς δὲ καὶ ἡ ταχύ-

1. ἀπομηκυνθέν?

longius sese diderit ignis ad hastae formam extensus, fit hoc quod traiectionem vocant. consuevimus enim visis eiusmodi pro ratione formarum, quibus conspiciuntur, appellationes indere.

Quapropter haec, uti diximus, in coelo collocavit deus, ut signa nobis essent de quibus haud vulgares muniendi nostri rationes colligeremus. nam adspice mihi nubes, quae cum interdum lanarum vel leribus consimiles cernuntur, plerumque tempestates pluvias denuntiant. atque etiam Iris, arcus nimirum ille quem in coelo conspiciamus, non simpliciter neque fortuito nostris semet oculis offert, sed pluvia tempestate conspecta serenitatem fert secum, serena, pluviam designat. haec enim deus in signa constituit.

Et caret Iris essentia peculiari sua, solumque species quaedam est imaginaria cernentis adspectus, orta de sole in nubes partium diversarum incidente. itidem lunam ambiens area specie tenuis existit, cum reapse nihil sit deque adspectus refractione oriatur. at vero fulguris ignis essentia peculiari non caret, tametsi vim urendi non habeat. etenim eius natura partium est subtilium, et corpora celeriter praeterit. quo fit ut ea nec urat nec denigret. quanquam enim huiusmodi fulmen ignis est, et a natura vi praeditum est uren-

- της μὴ ἐγγρονίζουσα τοῖς σώμασιν, ἄκαυστα ταῦτα εἶναι. ὁ δὲ
 κρηστήρ, ὡς καὶ αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὄνομα, τὰ παρατυχόντα κατα-
 φλέγει σώματα. καταφλέγει δὲ διὰ τὸ συννεπισπᾶσθαι μεθ'
 ἑαυτοῦ παχυμερεστέραν ὕλην ἐκ τοῦ νέφους, καὶ ταύτην ἐκ-
 5 πληροῦν. τούτου δὲ τοῦ κρηστήρος καὶ προηγείται πνεῦμα.
 καὶ δῆλον ἐκ τοῦ τὰ μέλλοντα ἐμπίπρασθαι πρῶτον ὑπὸ P. 31
 πνεύματος ῥήγνυσθαι· τὸ γὰρ πνεῦμα τοῦ κρηστήρος θειῶ-
 δες ὄν πληττεῖ καὶ ῥήγνυσι. ταύτη τοι καὶ τὰ κεραυνωθέν-
 τα μένει διεστώτα ἐπὶ χρόνον τινά.
- 10 Τὸν μέντοι κεραυνόν, ἀγαπητέ, τοῦτ' ἔστιν αὐτὸ τὸ
 ἀστραπαῖον πῦρ, ἢ κατὰ σύγκρουσιν τῶν νεφῶν γίνεσθαι
 νόμιξε ἢ κατὰ ἐκπυρηνισμόν, ἥνίκα δηλαδὴ πυρώδης οὐσία
 τοῖς νέφεσιν ἐμπεσοῦσα κατὰ βίαν ἐκείθεν ἐκραγῆ, ῥιπτομέ-
 νη καὶ ὄλον εἰπεῖν ὠθουμένη παρὰ τοῦ νέφους αὐτοῦ. ἐκ-
 15 πυρηνισμὸς γὰρ ἔστιν ὁ κατὰ συμπίεσιν· ἀκοντισμὸς γὰρ
 ἔστιν, ὡς ὅταν καὶ ἡμεῖς τὰ τῶν ἐλαιῶν ὄσῳ τοῖς δακτύλοις B
 συμπιέζοντες ἢ ἄνω ἢ κάτω ταῦτα ἐξακοντίζομεν. καὶ τοι-
 οῦτος μὲν ὁ κατὰ ἐκπυρηνισμόν κεραυνός, ἥνίκα καὶ μᾶλλον
 ἢ τοῦ νέφους παχύτης ἄνωθεν πυκνωθεῖσα τὴν ἐμπεσοῦσαν
 20 ἐκείσε οὐσίαν οὐκ εἶναι τε διελεῖν καὶ ἐπὶ τὸν χῶρον αὐτῆς
 ἀνελεῖν· τηλικαῦτα γὰρ ὑπὸ τοῦ νέφους, ὡς εἶπομεν, συμ-
 πιεζομένη τε καὶ ὠθουμένη κάτω ῥιπτεῖσθαι πάλιν βιάζεται.
 ὁ δὲ ἕτερος ἀποτίκτεται κεραυνὸς τῶν νεφῶν συντριβομένων.

22. ῥιπτεῖσθαι παραβιάζεται F.

di, tamen eius subtilitas et praeterea celeritas, non diu corporibus
 inhaerens, illaesa relinquit. praeter vero, sicut ipsum etiam nomen
 indicat, adurit ea corpora quae attigerit. et adurit propterea quod
 secum trahat e nube materiem quandam crassiorem, eamque inflammet.
 praeterem ipsum ventus praecedit. patet hoc inde, quod ea quae con-
 flagratura sunt, prius a vento convellantur. quippe flatus ille preste-
 ris, cum sulfureus sit, verberandi ac perrumpendi vim habet.

Itaque fulmen, fili, hoc est ignem illum fulguris, vel per nubi-
 um collisionem fieri putato vel per expressionem, cum nimirum es-
 sentia quaedam ignea in nubes incidit, ac per vim inde rursus ex-
 cernitur, quasique ab ipsa nube protruditur et impellitur. nam ec-
 pyrenismus est quaedam quasi eiaculatio per compressionem facta,
 quemadmodum nos quoque olivarum ossicula digitis comprimentes
 vel sursum vel deorsum eiaculamur. tale quiddam est fulmen, quod
 per ecpyrenismum fit, cum praesertim inferior nubis crassities de
 loco superiore condensata irruentem in se substantiam penetrare
 suumque ad locum tendere non sinit. tunc enim a nube, quemad-
 modum indicavimus, compressa et impulsiva deorsum vergere per vim

ἡ μὲν γὰρ ῥῆξις τὸν κεραυνὸν ἀπεγέννησε, τοῦ νέφους βίε
 σπασθέντος· τηρικαῦτα δὲ θυλάκου ὡσπερ διαρραγέντος ὑε-
 C τὸς κατενῆσκειται. ὁ δὲ γε τῆς ῥήξεως ἦχος τὴν βροντὴν
 ἀπεγέννησεν. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν δεῖ πρῶτον ῥαγῆναι τὸ νέφος
 καὶ οὕτω φανῆναι τὴν ἀστραπήν· ἡμεῖς δὲ τοῦ πυρὸς ἐπι- 5
 λαμβανόμεθα πρότερον. τούτου δὲ αἴτιον ἢ τῶν ὠτίων καὶ
 τῶν ὀφθαλμῶν διοργάνωσις· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν
 ἀμέσως ὁμιλοῦντες τῷ ἀέρι τοῦ ὄρατοῦ θῦττον ἀντιλαμβιά-
 νονται, ὁ δὲ γε τοῖς ὠτίοις προβεβλημένος κοχλοειδῆς πό-
 ρος βραδέως εἰσάγει τὸν ψόφον. κοχλοειδῆ δὲ τὸν τοιοῦ- 10
 τον κατεσκεύασε πόρον ὁ δημιουργὸς ἡμῶν θεός, ἵνα μὴ ἐκ
 τῶν παραπιπτόντων ἡμῖν ἀθρόων, εἴτε ψόφου εἴτε ἀέρος ψυ-
 χροῦ, ὁ ἐγκέφαλος ἡμῶν οὐ μικρῶς καταβλάπτηται. καὶ εἰ
 D μὲν ἀπὸ ξηροτάτου νέφους ὁ κεραυνὸς ἐκραγῆ, φοινικοῦς τε
 τὴν χροιάν ὁ τοιοῦτός ἐστι καὶ τὴν οὐσίαν φλογώδης, εἰ δὲ 15
 ἀπ' ὑγροτέρου νέφους, λευκὸν τε ἔχει τὸ χροῶμα καὶ καυσώ-
 δης ἥκιστα.

Οὕτω μὲν οὕτω, καθάπερ ἄνωθεν εἴρηται, καὶ τοὺς ἀστέρας
 τοὺς ἀπλανεῖς τε καὶ πλανωμένους εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς
 ὁ ποιητὴς πάντων καὶ κύριος ἔθετο. κυρίους δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν 20
 ἀρετῆς τε καὶ κακίας παρεκτικoὺς οὐκ ἂν ποτε εἶπη τις λο-
 γισμοῦ κύριος ὢν, εἴ γε καὶ μᾶλλον ἤκουσε τοῦ θεοῦ δια-

18. οὕτω] οὐν?

cogitur. alterum vero fulmen gignitur collis inter se nubibus eaque
 de causa perruptis. nam ea perruptio fulmen efficit nube per vim
 convulsa: simul utre quasi quodam rupto, pluvia delabitur. strepitus
 ipse perruptionis tonitru efficit. et nubem quidem perrumpi necesse
 est, ut ita fulgur conspiciatur: nos vero prius ignem percipimus.
 eius rei causa est aurium et oclorum structura. nam oculi nostri
 citra medium ullum cum aëre iuncti citius rem visilemprehendunt.
 at meatus ille tortuosus cochleaeque consimilis, quo septae sunt au-
 res, tarde sonum admittit. et opifex noster deus hunc ipsum instar
 cochleae tortuosum condidit, ne per illabentes subito sive strepitus
 sive frigidum aëra cerebrum nostrum graviter laederetur. iam si ful-
 men e nube siccissima erumpat, punice coloris est et natura vehe-
 menter urens: sive ex humidiori nube, colorem album habet ac mi-
 nus urit.

Sic ergo, quemadmodum exposuimus hactenus, sidera non tam
 errantia quam erratica rerum opifex atque dominus in signa tempo-
 raque constituit. ea vero potestatem absolutam in actiones nostras
 habere, virtutemque nobis aut vitium indere, nemo unquam rationis
 compos dixerit, siquidem deum per vatem loqui audierit (Isaiae 1
 19) „si volueritis et obtemperaveritis mihi, bonis terrae vescemini,”

ταῦ προφήτου λέγοντος „ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε.“ ἐὰν θέλητε γὰρ εἰπὼν ἔδειξε προφανῶς ὡς ἐλεύθερός τις ὁ καθ' ἓνα ἡμῶν, καὶ ὅτι τῶν αὐτοῦ πράξεων ἕκαστος ὁμολογουμένως πέφνκε κύριος.

5 Εἰδέναι γὰρ τοῦτο πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἄνωθεν ὀφείλεις, P. 32 ἀγαπητέ, ὅτι οἱ τὸν ἥλιον λέγοντες μὴ τὴν γῆν ὑποτρέχειν V. 25 κάτωθεν μετὰ τὴν αὐτοῦ δύσειν, ἀλλ' ἐκ πλαγίου τὴν αὐτοῦ ποιούμενον δίοδον πρὸς ἀνατολὰς ἀπέρχεσθαι κάκειθεν αὐθις ἀπέρχεσθαι τοῦ φωτίζειν τὴν γῆν, οὐκ εὐπαράδεκτα λέγειν, 10 ὡς οἶμαι, τοῖς εὐ φρονοῦσιν κριθῆσονται, εἰ μὴ που κατὰ λόγον οἰκονομίας τοιαῦτα λέγειν προάγονται. εἰ γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ νύξ ἢ σκίασμα γῆς, τοῦ ἡλίου τὴν γῆν ὑποτρέγοντος, ὡς ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, πῶς λοιπὸν B βαθεῖα τὴν ἡμέραν διαδέχεται νύξ, τοῦ ἡλίου κατ' ἐκείνους 15 ἔγγυτα καὶ μικροῦ πρὸς ἡμᾶς στρεφομένον, κἀντεῦθεν ἀκτίων ἡμῖν ἐπιπτουσῶν καὶ φωτιζούσῶν τὸ περιγίειον; καὶ εἰ μὴ πείθῃ τοῖς λεγομένοις, αὐτοῖς τοῖς πράγμασι πείσθητι. ἐν Βρετανίᾳ τῇ νήσῳ ὀκτωκαιδεκάωρος μὲν ἡ ἡμέρα ἐστίν, ἐξάωρος δὲ ἡ νύξ. καὶ οὐ μόνον ἐξάωρος, ἀλλὰ καὶ τὸ σκό- 20 τος αὐτῆς οὐ πᾶνυ βαθύ, τοιοῦτον δὲ εἰπεῖν ὁποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον λυκόφωτον. ἐμπίπτουσι γὰρ αὐτοῖς αἰ ἀναγαί τοῦ ἡλίου. τίνας ἐνεκεν; ὅτι κἂν ταῖς νυξικ αὐταῖς ὁ

5. γὰρ] δὲ?

cum enim ait „si volueritis,” manifesto declarat unumquemque nostrum liberum esse, simulque singulos esse sic a natura comparatos, suarum ut actionum ipsi sint domini.

Praeter indicata vero, dilecte fili, hoc etiam scire debes, eos qui solem dicant non inferius terram post occasum suum subtercurrere, sed obliquo itinere ad ortum pervenire indeque rursus pergere ad collustrandam terram, mea quidem sententia viris prudentibus parum probabilia tradere iudicandos esse, nisi forte certo quodam consilio talia proferant. nam si nihil aliud est nox quam umbra terrae, quae existit sole terram subtercurrente, quemadmodum Iohannes ille Damascenus inquit, quo fieri pacto poterit ut alta nox diem excipiat sole (de ipsorum quidem sententia) quamproxime a nobis sese convertente, quocum esse coniunctum oportet ut ad nos radii pertingant terraeque vicinas partes collustrent? quodsi huic orationi fidem non habes, rebus ipsis persuaderi te patitor. in insula Britannia dies horarum XVIII spatium continet, cum nox plures quam VI horas non habeat. neque tantum sex horarum est, sed etiam caligo eius non admodum est profunda, nimirum eiusmodi quale quiddam nos crepusculum dicimus. nam pertingunt ad eos radii solis. quamobrem? quia per ipsas etiam noctes sol ab eis quam

Ὁ ἥλιος ἔγγιστα περιστρέφεται διὰ τὸ βραχύτατον αὐτοῦ μέρος
 ὑπὸ γῆν καταδύεσθαι. καὶ οἱ γε τῶν Βρετανῶν ὄξυδερκέ-
 στατοι σαφῶς ὁρῶσι κατὰ τὴν νύκτα καὶ μικροῦ πάντως τοῖς
 ὀφθαλμοῖς περιλαμβάνουσι. μάνθανε οὖν ἐντεῦθεν ὡς εἴ γε
 καὶ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς κλίματι οὐχ ὑπὸ γῆν ὁ ἥλιος διοδεύων
 ἦν ἀλλ' ἔγγιστά που κἀνταῦθα περιστρέφετο, ἢ νύξ ἀληθῶς
 οὐχὶ νύξ, οὐδὲ πᾶν βαθὺ τὸ σκότος αὐτῆς, ἀλλὰ τοιοῦτον
 ὅποιον ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐγνωρίσεν, ἕτε οὐμενοῦν ἀντι-
 φραϊτούσης ταῖς ἡλιακαῖς ἀκτίσι παντάπασιν. ἡ γὰρ νύξ
 οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ σκίασμα γῆς, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασίλει- 10
 ος. τοῦ γοῦν ἡλίου μὴ τὴν γῆν ὑποτρέχοντος ἀλλ' ἔγγιστα
 Ὁ περιστρεφόμενον, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, βαθεῖαν γίνεσθαι νύ-
 κτα πάντως ἀμῆχανον. καὶ τί χρεῖα πολλὰ λέγειν καὶ ἀπα-
 ριθμεῖν τὰ καθ' ἕκαστον; σφαιρικῆς οὐσῆς τῆς γῆς καὶ ἐν μέ-
 σῳ τοῦ παντός ἀπῆρορημένης, παρ' ἄλλοις ἄλλως ἀνατέλλει 15
 τε καὶ δύνει ὁ ἥλιος, κἀντεῦθεν τοῖς μὲν ἴσα τελεῖ τὰ νυ-
 χθήμερα τοῖς δὲ πάλιν ἄνισα. μὴ θανμάζε εἶγε παρὰ Βρε-
 τανοῖς ἐξάωρός ἐστιν ἡ νύξ, ὅπου γε παρ' ἑτέροις, οἷς το-
 σοῦτον ὁ πόλος ἐξῆρται ὁ βόρειος ἢ ὁ νότιος ὥστε κατὰ κο-
 ρυφὴν ἔχειν τὸν ἑτερόν γε πάντως αὐτῶν, τούτοις διὰ τὴν 20
 πέραξ τοῦ ἡλίου περιδρομὴν τὸ οἰκούμενον ἅπαν ἐσκιάσται,

proxime circumagitur, propterea quod exigua pars eius sub terram
 demergatur. Britannorum quidem ii quotquot oculorum acumine
 valent, per noctem accurate cernunt ac tantum non omnia suis ocu-
 lis comprehendunt. de quo velim discas quod si sol in climate no-
 stro non sub terra cursum suum perficeret, sed itidem ut istic
 quamproxime apud nos circumvolveretur, nox reapse non nox foret,
 nec eius tenebrae admodum profundae, sed eiusmodi quales iam an-
 te significavimus, nimirum terra non officiente radiis solaribus nec
 eos obstruente. nox enim aliud nihil est, quemadmodum et magnus
 ille Basilius ait, quam terrae obumbratio. quapropter si sol terram
 non subtercurreret sed proxime alicubi circumagitaretur, sicuti su-
 perius aiebamus, fieri nequaquam posset ut noctem profundam ha-
 beremus. et vero quid opus est multa commemorare singulaque re-
 censere? cum globosa sit terra et in universi medio quasi suspensa
 haereat, apud alios aliter sol oritur et occidit. eadem de causa non-
 nullis aequalia dierum atque noctium efficit spatia, nonnullis inae-
 qualia. neque mirum tibi sit apud Britannos noctem VI horarum es-
 se, quando apud alios, quibus eam ad sublimitatem vel australis
 vel aquilonalis polus est elevatus ut alterum omnino supra verticem
 habeant, apud hos ergo propter solis in circulum conversionem tota
 regio tenebras perpetuas habet, et anniversarius orbis ille consimiliter
 in diem noctemque sic dividitur, ut diem quidem sex mensium to-

ὃ τε ἐνιαύσιος αὐτοῖς κύκλος ἡμέρα μιᾷ καὶ νυκτὶ ὡσαύτως P. 33
 μεμέρισται, ὡς εἶναι τούτοις λοιπὸν τὴν ἡμέραν ἐξάμηνον καὶ
 τὴν νύκτα ἰσαρίθμον. καὶ τούτων οὕτως.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτε καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις πε-
 5 ριβεργάζῃ, τί δὴ ποτε, λέγων, ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἀνακεχυμέ-
 τον ἦν ἐκεῖνο τὸ πρωτόγονον φῶς, ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ
 τοῖς φωστῆρσι κατεμερίσθη, τῷ τε ἡλίῳ δηλαδὴ, τῇ σελήνῃ
 καὶ τοῖς λοιποῖς ἀστράσι; ἀλλὰ μὴ ἐπὶ πλεόν τὰ θεῖα πολυ-
 10 πρᾶγμόνει ῥητά, ὅτι μηδὲ θεραπεύειν ἐπὶ τούτοις ἰσχύομεν τὴν
 15 σὴν φιλομάθειαν. ἴσθι τοιγαροῦν ὅτι παράγει μὲν ὁ θεὸς τὸ κα-
 θαρὸν ἐκεῖνο καὶ ἄῤῥλον φῶς, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν δίσκον αὐτόν, ἵνα B
 μάθωμεν ἐντεῦθεν ὁποίων ἔργων ἐστὶν αὐτουργός, καὶ ἵνα
 μαθόντες τὸν ἀριστοτέχνην θεὸν ἐπὶ πλεόν θαυμάζωμεν· ἐκ
 μεγέθους γὰρ καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἢ τοῦ δημιουργοῦ κα- V. 26
 15 θοράται σοφία καὶ δύναμις. δίσκῳ δὲ τὸ τοιοῦτον ἐναποτί-
 θησι μετὰ ταῦτα φῶς, ἵνα τὴν ἐκπηδῶσαν ἐκεῖθεν ἀκτίνα
 διὰ τοῦ δίσκου συσκιαζομένην ἐργάσῃται σύμμετρον· ὀφθαλ-
 μούς γὰρ ἔχοντα ζῶα οὐκ ἂν ἤνεγκεν, ὡς ποῦ φησι Θεο-
 δώρητος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ λόγος καθ' ἰστορίαν ἐπῆλ-
 20 θέ σοι.

Εἰ βούλει δὲ καὶ ὑψηλότερον ἐκλαβέσθαι τὰ Μωσαϊκὰ
 καὶ θεῖα ῥητά, ὥστε μαθεῖν ἐκ τούτων τίνας ἔνεκεν ἀνακε- C

3. καὶ] καὶ περὶ μὲν?

tidemque mensium noctem habeant. ac de his quidem hoc modo
 dictum esto.

Non ignoro autem, dilecte fili, te de hoc etiam praeter alia
 sollicite perquisiturum. quamobrem, inquires, toto triduo quidem
 diffusa lux erat illa primigenia, quarto autem die divisa est in lu-
 minaria, nimirum solem lunam reliqua sidera? nolim equidem ni-
 mis te curiose sacrarum litterarum verba examinare, quando hac in
 parte studio discendi tuo prorsus satisfacere non possumus. scito ta-
 men condidisse quidem initio deum lucem illam puram et expertem
 materiem crassae, verum non ipsum discum, ut inde discamus quo-
 rum operum ipse sit effector, eoque percepto praestantissimum illum
 artificem tanto magis admiremur: nam a magnitudine pulcritudine-
 que creatorum tum sapientia tum potestas opificis perspicitur (Sap.
 13 5). eiusmodi vero lucem deinceps in discos collocat, ut proman-
 nantes inde radios per discum nonnihil velut obscuratos usui nostro
 idoneos atque convenientes redderet. nam de Theodoriti sententia,
 cum oculis praedita sint animalia, lucem illam alteram ferre non
 potuissent. habes expositionem de ipsa petitam historia.

Quodsi verba Mosaica sublimius etiam intelligere vis; ut discas
 quamobrem lux illa triduo diffusa fuerit ubique ac deinceps in lumi-]

χυμένον ἦν ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἐκεῖνο τὸ φῶς ἀπανταχοῦ·
 μετὰ δὲ ταῦτα τοῖς φωστῆροισιν ἐνάπετιθέτο, τὸν θεϊότατον
 ἔχεις Ἀναστάσιον ἀλληγοροῦντα τὰ τοιαῦτα. τὸ μὲν οὖν τῶν
 προλαβουσαῶν τριῶν ἡμερῶν φῶς, περὶ οὗ ἡ γραφὴ λέγει
 „καὶ εἶπεν ὁ θεὸς γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς,” ὑφη- 5
 πλωμένον ὃν ἐφ’ ὅλον τὸ σύμπαν, τὸ τῆς ἀκτίστου τριάδος
 παριστᾶ φῶς πανταχοῦ φθάνον ὡς ἀπερίγραπτον· ὅτε δὲ τῷ
 ζοφερῷ μὲν πρότερον, ὕστερον δὲ φωτεινῷ διὰ τὴν ἔνωσιν
 D δίσκῳ ἐναπετιθέτο, τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν προέγραψε· σκο-
 τεινοὺς καὶ γὰρ ὄντας ἡμᾶς τῇ ἀμαρτίᾳ τῇ καθ’ ὑπόστασιν 10
 ἐνώσει ἐλάμπρυνε, καὶ πρὶν διὰ μοναδικῷ φωτὸς τὸ σύμπαν
 ἐφώτιζε. κατὰ δὲ τὴν τετάρτην ἡμέραν τριαδικῷ φωτὶ τὰ
 πάντα κατηύγασεν, ὅτε δηλαδὴ ὁ ἥλιος Χριστὸς ἀνέτειλε. τὸ
 μὲν γὰρ μοναδικὸν ἐκεῖνο φῶς τύπος ἦν τῆς μοναρχικῆς θεό-
 τητος, τὸ δὲ τριαδικὸν τοῦτο φῶς τῶν τριῶν πάλιν ὑποστά- 15
 σεων τύπος ἦν. οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ ἥλιος περὶ οὗ Σολομῶν
 λέγει „ἀνατέλλει ὁ ἥλιος” (τοῦτ’ ἐστὶ Χριστὸς) „ἐπὶ γῆς, καὶ
 δύνει ὁ ἥλιος” (τουτέστι πρὸς τάφον χωρεῖ), „καὶ πάλιν πρὸς
 P. 34 τὸν τόπον αὐτοῦ ἄνεισιν.” ἐκ τοῦ ἡλίου δὲ χορηγεῖται τῇ
 σελήνῃ τὸ φῶς, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ Χριστοῦ τοῦ νοητοῦ ἡλίου 20
 καταλάμπεται ἡ ἐκκλησία καὶ πάντες οἱ ἅγιοι· „ἐκ τοῦ πλη-
 ρώματος” γὰρ φησιν „αὐτοῦ πάντες ἐλάβομεν.”

7. διὰ P.

naria quasi recondita, divinum illum Anastasium habes, qui per al-
 legorias haec in hunc modum declarat. lux illa praecedentium trium
 dierum, de qua litterae sacrae (Gen. 1 3) his verbis loquuntur „di-
 xit deus, existat lux, et exstitit lux,” haec igitur per omnem rerum
 universitatem explicata trinitatis illius increatae lucem nobis
 repraesentat, nusquam non locorum penetrantem, uti quae nullis
 sit finibus circumscripta. posteaquam vero caliginoso quidem prius,
 at deinceps propter unionem lucido imponebatur disco, Christi ad-
 ministrationem in carne nobis quasi delineabat: nam ille nos ob
 peccatum caliginosos per unionem illam personalem collustravit. ac
 prius quidem per unicum lucem universum hoc illuminabatur, verum
 die quarto trina luce cuncta perfundebantur, nimirum postquam sol
 ille noster Christus exortus est. nam lumen illud unicum divinitatis
 uno cuncta comprehendentis imperio simulacrum erat, et haec trina
 lux itidem trium personarum erat figura. sol autem iste intelligitur, de
 quo Solomo (Eccles. 1 5) dicit „exoritur sol” (hoc est Christus) „supra
 terram, et occidit sol” (hoc est in sepulcrum sese confert) „rursum-
 que suum ad locum redit,” nimirum ad patrem. ab eodem sole lux
 lunae suppeditatur, quia per Christum, solem illum intellectilem,
 tam ecclesia quam omnes homines sancti collustrantur: quippe de
 ipsius plenitudine, sicut ille ait (Iohan. 1 16), omnes sumpsimus.

Ἐχεις ἰδοῦ καὶ τὰ τῆς τετάρτης ἡμέρας, εἰ καὶ μὴ κατὰ σὴν ἔφρασιν δι' ἡμετέραν πάντως ἀσθένειαν.

Τῇ δὲ πέμπτῃ ἡμέρᾳ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης ἐξάγει καὶ αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ πρῶτον μὲν ἐπὶ τούτοις 5 ἄξιον ζητῆσαι διὰ τί τοῦ ὕδατος οἱ ἰχθύες χωριζόμενοι διαφθείρονται. διότι οὐκ ἔχουσι ἀναπνοὴν ὥστε ἔλκειν τὸν ἀέρα τοῦτον, ἀλλ' ὅπερ τοῖς χερσαίοις ἐστὶν ὁ ἀήρ, τοῦτο τῶν πλωτῶν γένηι τὸ ὕδωρ. καὶ ἡ αἰτία δήλη, ὅτι ἡμῖν μὲν ὁ πνεύμων ἔγκειται ἀραιὸν καὶ πολὺπορον σπλάγγχρον, ὃ διὰ 10 τῆς τοῦ θώρακος διαστολῆς τὸν ἀέρα δεχόμενον τὸ ἔνδον ἡμῶν θερμὸν ἀναρριπίζει καὶ ἀναψύχει, ἐκείνοις δὲ ἡ τῶν βραγχίων διαστολὴ καὶ ἐπίπτυξις δεχομένων τὸ ὕδωρ καὶ διεύτων τὸν τῆς ἀναπνοῆς λόγον ἀποτελεῖ.

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οὐδὲν παρὰ τοῖς ἰχθύσιν ἐξ 15 ἡμισείας ὤπλισται τοῖς ὀδοῦσιν, ὡς βοῦς παρ' ἡμῖν καὶ πρόβατον· οὐδὲ γὰρ μηρυκίζει τι παρ' αὐτοῖς, εἰ μὴ τὸν σκάρων ἰστοροῦσί τινες. πάντα δὲ ὀξυτάταις ἀκμαῖς ὀδόντων καταπεπύκνωται, ἵνα μὴ τῇ χρονίᾳ μασήσει ἡ τροφή διαρρήξῃ· ἐμέλλε γάρ, εἰ μὴ ὀξέως κατατεμνομένη τῇ γαστρὶ παρεπέμ- 20 πετο, ἐν τῇ λεπτοποιήσει διαφορεῖσθαι παρὰ τοῦ ὕδατος.

Εἰ δὲ ζητεῖς καὶ τίνας ἔνεκεν οἱ ἰχθύες διὰ τῆς Προποντιδος ἐπὶ τὸν Εὐξείνιον ὥσπερ τι ῥεῦμα φέρονται, αὐτοῖ

En habes et quarti diei opera, quanquam non pro voto desiderioque tuo propter imbecillitatem videlicet nostram.

Die quinta deus pisces marinos et aërias aves in ortum producit. heic primum operae fuerit pretium inquiri quamobrem pisces ab aqua destituti pereant. propterea quod respirationem nullam habent, qua hunc aëra possint attrahere. nimirum quod terrestribus est aër, hoc natatilibus est aqua. causa ipsa perspicua est. in nobis existit pulmo, viscus rarum multisque meatibus pervium, quod per diductionem thoracis aëra recipit, internurque calorem in nobis hoc modo tum excitat tum refrigerat. in ipsis branchiarum diductio complicatioque, tam recipientium quam emittentium aquam, vicem respirationis explet.

Hoc etiam discito, piscem nullum esse qui ex semisse dentibus sit munitus, instar bovis et ovium. nihil enim apud ipsos reperitur quod ruminet, excepto scaro, sicuti quidam memoriae prodiderunt. nimirum omnes acutissimos dentes eosque densos admodum habent, ne propter masticationem diurnam alimentum ipsis diffueret atque periret: nisi enim celeriter comminutum in ventrem demitteretur, in ipsa comminatione per aquam dilaberetur.

Quodsi etiam rogas quamobrem pisces per Propontidem in Euxinum fluxus cuiusdam instar ferantur, tantum non ipsimet clamant

V. 27 μονονουχί βοῶσιν ὅτι εἰς διαμονὴν τοῦ γένους τὴν μακρὰν ταύτην ἀποδημίαν στελλόμεθα. οὐκ ἔχουσιν ἴδιον λόγον, ἔχουσι δὲ τὸν τῆς φύσεως νόμον ἰσχυρῶς ἐνιδρυμένον καὶ τὸ Δπρακτέον ὑποδεικνύντα. βαδίσωμεν, φασίν, ἐπὶ τὸ βόρειον πέλαγος· γλυκύτερον γὰρ τῆς λοιπῆς θαλάσσης ἐκεῖνο τὸ ὕδωρ, διότι ἐπ' ὀλίγον αὐτῇ προσδιατρίβων ὁ ἥλιος οὐκ ἐξάγει αὐτῆς ὄλον διὰ τῆς ἀκτίνας τὸ πότιμον. χαίρει δὲ τοῖς γλυκέσι καὶ τὰ θαλάττια. ὄθεν καὶ ἐπὶ τοὺς ποταμοὺς ἀνανήχεται πολλάκις καὶ πόρρω θαλάσσης φέρεται. ἐκ τούτου προτιμότερος αὐτοῖς ὁ Πόντος τῶν λοιπῶν ἐστὶ κόλπων, ὡς 10 ἐπιτήδειος ἐναπόκνησαι καὶ ἐκθρέψαι τὰ ἔκγονα.

Καὶ τοῦτο δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος. ἤκουσα ἐγὼ τιγος τῶν παραλίων ὅτι ὁ θαλάσσιος ἔχθρος, τὸ P. 35 μικρὸν παντελῶς καὶ εὐκαταφρόνητον ζῶον, διδάσκαλος πολ- λάκις γαλήνης καὶ κλύδωνος τοῖς πλέουσι γίνεται· ὃς ὅταν 15 προῖδη ταραχὴν ἐξ ἀνέμων, ψηφιδῶ τινὰ ὑπελθῶν γενναίαν ἐπ' αὐτῆς ὥσπερ ἐπ' ἀγκύρας βεβαίως σαλεύει, κατεχόμενος τῷ βάρει πρὸς τὸ μὴ ῥαδίως τοῖς κύμασιν ἀποσύρεσθαι. τοῦτο οὖν ὅταν ἴδωσιν οἱ ναυτιλλόμενοι τὸ σημεῖον, ἴσασι τὴν προσδοκωμένην βίαιαν κίνησιν τῶν ἀνέμων. 20

Ἄλλὰ καὶ ἡ τευθὶς φαινομένη σημεῖον χειμῶνός ἐστιν. ἡ γὰρ τευθὶς ἰχθυόδιόν ἐστι λεῖον τὴν ἐπιφάνειαν τῆς σαρ-

10. ποτιμότερος F.

magnum hoc iter se perpetuandī generis sui causa suscipere. a ratione quidem destituuntur, sed habent legem naturalem, firmiter insitam agendaque commonstrantem. abibimus, aiunt, ad mare illud aquilonare, cuius aqua reliquo mari dulcior est. quippe sol exiguum ad tempus in eo commorans omnem aquam potabilem non exhaurit. et delectantur etiam marina dulcibus, quo fit ut saepenumero fluvios natando conscendant longoque a mari spatio provehantur. ideoque Pontus ipsis est gratior quasi quidam sinus ad proferendos educandosque fetus inprimis idoneus.

Hoc etiam inter alia magnus ille Basilius tradit, ex quodam, inquit, homine maritimo cognovi echinum aquatilem, perexiguum ac nullius omnino momenti animal, saepenumero navigantes de tranquillitate vel tempestate secutura monere. nam cum procellam a vento imminere prospicit, lapillum subit et cum eo tanquam ancora quadam firma fluctuat, subnixus eius pondere, ne facile a fluctibus abripiatur. hoc signo conspecto nautae expectandum sciunt vehementem ventorum impetum.

Itidem si loligo sive teuthis appareat, tempestat̄is est indicium. etenim piscis est exiguus habens laevem carnis superficiem, qua de

κός, ὅθεν καὶ μαλάκιον ὀνομάζεται. γυμνὸν οὖν πάντη καὶ Β
 ἀσκεπὲς ὄν (οὐδὲ γὰρ ὄστράκῳ ἢ δέρματι περιέχεται) προ-
 αισθάνεται δι' εὐπάθειαν τοῦ χειμῶνος, ὅθεν ἐξάλλεται φευ-
 γουσα τὸ ψῦχος καὶ τὴν ἐν βάθει ταραχὴν τῆς θαλάσσης.
 5 ὅταν οὖν ἴδωσι τὸ ἰχθυΐδιον τοῦτο ἐπιτηχόμενον τῇ θαλάσσει,
 χειμῶνα τεκμαίρονται, ὥσπερ ὅταν ἴδωσι τὸν πολυπόδα τῆς
 πέτρως περιεχόμενον, ἀνέμων σημειοῦνται φορᾶν. ἐγκατέ-
 σπειρε γὰρ τοῖς ζώοις ὁ θεὸς δυνάμεις προγνωστικὰς πρὸς
 τὴν τῆς ζωῆς αὐτῶν σύστασιν. καὶ ἄλλα μὲν τὰ τῆς θαλάτ-
 10 τῆς τινὰ τυγχάνει φοβερά. οὐχ ἦττον δὲ καὶ τρυγόνος κέν-
 τρον τῆς θαλαττίας, καὶ ταύτης νεκρᾶς, καὶ ὁ λαγῶδς ὁ θα-
 λάσσιος ταχέϊαν καὶ ἀπαραίτητον τὴν φθορὰν ἐπιφέρονται.

Γίνωσκε δὲ ὅτι παρὰ τοῖς ἰχθυΐσιν λαγνείαν εἶναι. κέ- C
 φalos γὰρ θῆλυς παρὰ τῷ ἀγριαλῷ προσδεθεὶς ποιεῖ τοὺς ἄρ-
 15 ρενας πελαγίζοντας πλησιάζειν ἐκεῖσε καὶ οἶον τῇ θηλείᾳ
 περισκαίρειν. ὁ κύων ἰχθυὺς ἠνίκα ψόφου τινὸς αἰσθῆται,
 τὰ σκυλάκια αὐτοῦ παρὰ τῷ οἰκείῳ κρύπτει κόλπῳ καὶ ἀθ-
 ρις ἐξάγει. ὄρα δὲ σοφίαν καὶ πονηρίαν μικροῦ ζώου καὶ
 ἀσθενῶς. ὁ καρκίνος τῆς σαρκὸς ἐπιθυμεῖ τοῦ ὄστρέου.
 20 ἄλλα καὶ δυσάλωτος ἡ ἄγρα αὐτῷ διὰ τὴν περιβολὴν τοῦ
 ὄστράκου γίνεται. ἄρραγεὶ γὰρ ἐρκίῳ τὸ ἀπαλὸν τῆς σαρ-
 κὸς ἡ φύσις κατησφαλίσατο, διὸ καὶ ὄστρακόδερμον τὸ ζῶον

13. 6τι] καί?

causa malacium quoque a mollicie nuncupatur. cumque nudus omni-
 no sit et a re nulla tegatur, non testa nec cute, tempestatem eo citius
 praesentiscit, quo facilius adfcitur. itaque subsultat, eoque pactus
 frigus et maris in imo perturbationem vitat. quapropter nautae pic-
 sciculum hunc innatantem mari conspicientes tempestatem portendi
 animadvertunt. itidem si polypum videant saxo adhaerescere, de
 ventorum motu praesagium colligunt. nam deus facultates quasdam
 futura prospiciendi animalibus ad vitae ipsorum conservationem in-
 sevit. sunt etiam inter marinas bestias quaedam metuendae, praesertim
 pastinacae marinae stimulus, etiam mortuae, sicut et lepus
 marinus celerem homini et inevitabilem interitum adfert.

Praeterea piscibus salacitatem tribui scire debes. nam cephalus
 femina littori alligata facit, ut mares aestuantes eo coeant feminaeque
 velut adsulent. canis autem marinus si strepitum quendam sentiat,
 catellōs suos in sinu occultat proprio, ac deinceps eos vicissim edu-
 cit adspice autem mihi, quaeso, pusilli ac debilis animalis sapien-
 tiam atque versutiam. cancer ostrei carnem appetit, sed ipsa praeda
 potiri propter indumentum testae difficulter potest: nam teneram
 carnem quodam quasi septo natura non facile frangendo munit; id-

προσαγορεύεται. και επειδή δύο κοιλότητες ακριβῶς ἀλλήλαις
 D προσηρμοσμένα τὸ ὄστρεον περιπτύσσονται, ἀναγκαιῶς ἀπρα-
 κτοὶ εἰσιν αἱ χηλαὶ τοῦ καρκίνου. τί οὖν ποιεῖ; ὅταν ἴδῃ ἐν
 ἀπηνέμοις μεθ' ἡδονῆς διαθιλλόμενον και πρὸς τὰς ἀκτῖνας
 τοῦ ἡλίου τὰς πτύχας αὐτοῦ διαπλώσαντα, τότε δὴ λάθρα⁵
 ψηφίδας παρεμβάλων διακωλύει τὴν σύμπτυξιν, και ἐθρῖσκε-
 ται τὸ ἐλλείπον μέρος τῆς δυνάμεως διὰ τῆς ἐπινοίας πε-
 ριεχόμενος. αὕτη ἡ κακία τῶν μῆτε λόγου μῆτε φωνῆς με-
 τεχόντων.

Οἶδε τὰ κῆτη τὴν ἀφωρισμένην αὐτοῖς παρὰ τῆς φύ-¹⁰
 σεως δίαιταν. τὴν ἔξω τῶν οἰκουμένων χωρίων κατελιψε
 θάλασσαν, τὴν ἔξω νήσον, ἢ μηδεμίαν πρὸς τῇ ἀντίπερα
 P. 36 καθέστηκεν ἡπειρος. διόπερ ἄπλους ἐστίν, οὔτε ἱστορίας
 οὔτε τινὸς χρείας κατατολμῶν αὐτῆς τοὺς πλωτῆρας ἀναπει-
 V. 28 θούσης. ἐκεῖνα καταλαβόντα τὰ κῆτη τοῖς μεγίστοις τῶν ὄρων¹⁵
 κατὰ τὸ μέγεθος ἐοικότα, ὡς οἱ τετρακέφαλοι φασί, μένει ἐν
 τοῖς οἰκείοις ὄροις, μῆτε ταῖς νήσοις μῆτε ταῖς παραλίαις
 πόλεσι λυμαινόμενα. οὕτω μὲν οὖν ἕκαστον γένος ὥσπερ πό-
 λεσιν ἢ πατρίσιν ἀρχαίαις τοῖς ἀποτεταγμένοις αὐτοῖς τῆς
 θαλάσσης μέρεσιν ἐναυλίζεται. ἐστὶ μὲν οὖν και κῆτος πρί-²⁰
 ων οὕτω καλούμενος· τοῦτο ἐὰν ἴδῃ πλοῖον ἄρμενίζον, συν-
 Β αρμενίζει και αὐτὸ τῷ πλοίῳ. και κῆτος ἕτερον ἀσπίδοχε-

7. παρεχόμενος?

eoque solemus hoc animal ostracodermum, quasi testacea cute prae-
 ditum, appellare. cumque duae concavitates accurate sibi invicem
 iunctae ostreum ipsum complectantur, necessario chelae cancri nihil
 efficere possunt. quid ergo molitur? cum ostreum in locis vento non
 expositis cum voluptate percalescere suasque plicas ad radios solis ape-
 rire videt, tum vero clanculum iniecto calculo, quominus eas rursus
 claudat, impedit; quodque viribus nequit, solertia quadam perfice-
 re deprehenditur. ea versutia est animalium, quae neque rationis
 neque vocis usum habent.

Norunt ceti praescriptum a natura sibi locum, in quo degant.
 nam mare quod extra loca mortalibus inhabitata sese protendit ex-
 traque insulas situm est, occupant; ubi nulla restat ulterius terra
 continens, quae fluitationi eorum sit impedimento. nec ulla vel hi-
 storia vel usus navigantes impellit ut aliquid adversus ea moliantur.
 hoc igitur mare consecuti ceti, magnitudine sua vel maximis monti-
 bus consimiles, ut aiunt, qui eos viderunt, suos intra limites ma-
 nent, neque maritimas ad urbes accedunt, sed in priscis illis attri-
 buti sibi maris partibus haerent. inter caeteros autem cetos est is
 qui prion appellatur: hic si navim cernat vela pandere, hoc ipsum

λῶν· τοῦτο ἂν πεινάσῃ, ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ, κάκει-
 θεν εὐωδίας ἐξερχομένης εἰσέρχονται τὰ μικρὰ ἰχθύδια, καὶ
 οὕτως κορέννυται. ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ διαβόλου καὶ
 ἀνθρώπων ἔστιν ἰδεῖν· οὐδέποτε γὰρ διαλείπει τούτοις ἐπακο-
 5 λουθῶν καὶ παντοίως ἀποπλανᾶν αὐτούς, καὶ μάλιστα τοὺς
 φρονήματι μικροτέρους· καταπίνει γὰρ αὐτοὺς τοῖς τοῦ βίου
 τερπνοῖς δελεάζων, εἰ καὶ μηδέποτε κορέννυται.

Εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἕτερα γένη κητῶν, φῶκαι καὶ φάλαι-
 ναι, δελφίνες καὶ ζύγαινοι καὶ ὅσα τοιαῦτα· εἰσὶ δὲ καὶ
 10 ἕτερα περὶ ὧν ἡ γραφή φησι „καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ κήτη
 τὰ μεγάλα,” ἃ δὲ καὶ ἰδιάζουσιν ἔσχεν δίκαιαν ἐν ἀφωρι-
 σμένοις χωρίοις, ὥστε μὴ καταβλάπτεσθαι τοὺς αὐτοῖς ἐν-
 15 τυχάνοντας.

Καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ κήτη τὰ μεγάλα. οὐκ ἐπειδὴ
 15 χαρίδος καὶ μαινίδος μεῖζονα, διὰ τοῦτο μεγάλα εἴρηται,
 ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς μεγίστοις ὄρεσι τῷ ὄγκῳ τοῦ σώματος πα-
 ρεικάζεται· ἃ δὲ καὶ νήσων πολλάκις φαντασίαν παρέχον-
 ται, ἐπειδὴν ποτε ἐπὶ τὴν ἄκραν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος ἀνα-
 ἤξῃται. ταῦτα μέντοι τηλικαῦτα ὄντα οὐ περὶ ἀκτὰς οὐδὲ
 20 περὶ αἰγιαλοὺς διατρίβει, ἀλλὰ τὸ Ἀτλαντικὸν λεγόμενον πέ-
 λαγος ἐνοικεῖ. τοιαῦτά ἐστι τὰ πρὸς φόβον καὶ ἔκπληξιν

9. δελφίνες] οὐλφίνες F.

imitatur. alius item cetus est cui nomen Aspidochelone, qui si esu-
 riat, os pandit, de quo cum fragrams quidam odor exeat, pisciculì
 minores ingrediuntur, eoque pacto bestia satiatur. eiusmodi quid-
 dam in hominibus etiam maloque genitò videmus usuvenire. nam hic
 nos nunquam non consecatur, variisque modis in errore abductos
 circumscibit, illos praesestim qui animis nonnihil pusilli sunt: de-
 vorat enim hos per vitas delicias atque voluptates ineseatos, quan-
 quam devorando nunquam satiatur.

Sunt et plura cetorum genera, phocae, balaenae, delphines, zy-
 gaenae sive libellae, aliaque talia, de quibus hoc e sacris litteris
 (Gen. 1 21) dictum accipiendum est „creavit deus ingentes cetos,”
 seorsum praescriptis in locis degentes, ut ne quis in eos incidens
 laederetur.

Creavit, inquam, deus ingentes cetes. quibus in verbis non ic-
 circo putabis ingentes dici, quia squilla et halece maiores sint, sed
 quia propter molem corporum maximis montibus comparari possint.
 quietiam saepenumero speciem insularum exhibent, quoties in aquae
 summa superficie natant. tales cum sint, non secundum littora hae-
 rent, sed in Atlantico mari degunt. atque haec animalia nobis ad-
 metum terroremque condita sunt. iam vero cum audis magna navi-
 25 a, quae velis expansis vento secundo ferantur, a minuto piscicula-

ἡμετέραν δημιουργήθεντα ζῶα. ἔαν δὲ ἀκούσης ὅτι τὰ μέ-
 D γιστα τῶν πλοίων ἠπλωμένοις ἰστίοις ἐξ οὐρίας φερόμενα
 τὸ μικρότατον ἰχθύδιον ἢ ἔχνηϊς οὕτω ῥαδίως ἴστησιν ὥστε
 ἀκίνητον ἐπὶ πλεῖστον φυλάσσει τὴν ναῦν ὥσπερ καταρριζω-
 θὲν ἐν αὐτῷ τῷ πελάγει, ἀρ' οὐχὶ καὶ ἐν τῷ μικρῷ τοῦτ' ὅτι
 τὴν τοῦ δημιουργοῦ καταλαμβάνεις ἰσχύν; ἐκ πάντων οὖν
 μεγάλων τε καὶ μικρῶν τῆς τοῦ κτίσαντος δυνάμεως ἀπό-
 δεῖξιν λάμβανε.

Τί δήποτε οἱ θαλαττοργοῦντες τῷ χεῖρε πάσχουσιν, εἰ
 ποτε κύριον ἐντὸς νάρκην ἔχουσιν τοῖς καλωδίοις ἐφέλκου- 10
 σιν; εὐπαθεστάτην ὁ ἀὴρ τὴν φύσιν κληρωτικῶς ἀπενείμα-
 το· διηχῆς γὰρ καὶ διαφανῆς ἔφυ καὶ δίοσμος, μεταίχιόν
 μηδὲ τινος ἐπιπροσθουῆτος αὐτῷ. πολλῶν τοίνυν παθῶν καὶ
 P. 37 ἐνεργειῶν αἴτιος· πῶς γὰρ οἱ τὰς ὕψεις νοσοῦντες τοὺς
 ὄρωντας σφᾶς πολλάκις τοῦ πάθους κοινωνοὺς ἐποίησαντο; 15
 εὐκοῦν διὰ τοῦ ἐνότος ἀέρος καὶ νάρκη ποιεῖν τι πάθος
 ἐπίσταται τοῖς αὐτῇ πλησιάζουσιν, εἰ καὶ μὴ ταύτης ἐφά-
 ψοιτο. καὶ θαυμάζειν οὐ χρεῖ· ἢ Μαγνητὶς γὰρ, ἦν καὶ
 Ἡρακλείαν λίθον φασί, τοῦ σιδήρου διέσθηκε, καὶ ὁμοῦ
 ὄρωμεν διὰ μέσου τοῦ ἀέρος τὴν ἐνέργειαν προσβαλλομένην 20
 τῇ λίθῳ. τὸ δὲ καὶ περὶ τὸν φοίνικα τὸ φυτὸν ἐρωτικὸν γε-
 νόμενον πάθος, καὶ ὅπως ἢ θήλεια, καὶ καὶ δίδεται, τοὺς
 κλάδους αὐτῆς ὑποκλίνει τῷ ἄρρени, καὶ ὅπως πάλιν πρὸς

12. καὶ prius deerat. 17. εἰ μὴ καὶ P. 20. προσβαλλομένην P.

echeneide tam facili momento sisti, magnum ad temporis spatium
 ut immotam detineant navim velut ipso in mari radicibus actis defi-
 xam, non etiam in animali exiguo potentiam opificis deprehendis?
 nimirum ex omnibus, tam magnis quam pusillis, argumenta de crea-
 toris potestate tibi sumenda sunt.

Quidnam, obsecro, manibus eorum accidit qui e mari piscando
 victum quaerunt, si quando funiculis vas piscatorium attrahunt quo
 torpedo contineatur? eam sortitus est aër naturam peculiariter, uti
 quam facillime adficiatur. nam et sonis pervius est et pellucidus, et
 odoratu penetratur, nulla re intermedia quicquam impediendi obii-
 ciente. quo fit ut multarum tam adfectionum quam effectuum cau-
 sa sit. an non enim oculorum morbo laborantes plerumque se intuen-
 tes morbi participes reddunt? quapropter et torpedo per aëra, quem
 intra se continet, adficere potest accedentes propius, licet eam non
 attrahant. nec mirum hoc videri debet: nam Magnes, quem lapidem
 Herculeum vocant, etiamsi quodam intervallo absit a ferro, tamen
 videmus, efficacitatem lapidis per ipsum intermedium aëra sese por-
 rigere. quinetiam amatorum palmarum arboris adfectio, quod nimirum

ἄρθιον ἔρχεται σχῆμα τῆς συναφείας ὡς ἀναπολαύσασα, ποίαν ἀκοήν οὐκ ἐμπίπλησι θαύματος; ἄτοπον τοίνυν οὐδὲν καὶ τὸ τὴν νάρκην ποιεῖν τοῖς θηρεύουσι πάθος.

B

Καὶ διὰ τί οἱ μὲν ἄλλοι ἰχθύες περὶ τὸν Πόντον ἐνδη- V. 29
5 μούσιν, ὁ δὲ πολύπους τὸν βόρειον ἀποστρέφεται κύλπον; διότι τὰ μὲν τῶν ἰχθύων ψύξεως δεῖται, ὅσα πού καὶ τὰ πότιμα ἐπιδιώκουσι νάματα, τὰ δὲ θερμότητος ἐρᾷ καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν ἀναστρέφεται. θερμότερα γὰρ αὕτη τῶν ἄλλων ὑδάτων καθέστηκεν. ὁ γοῦν πολύπους τῇ Ποντικῇ θα-
10 λιάσῃ ἀπεχθάνεται· ψυχρότερον γὰρ τὸ βόρειον πέφυκε πέλαγος. ἀλλὰ καὶ τῆς λοιπῆς θαλάσσης γλυκύτερον· ὑπὸ πολλῶν γὰρ καὶ μεγάλων ποταμῶν ἐπιρρεῖται. ἐναντία δὲ τῷ πολύποδι τὸ τε ψυχρὸν καὶ τὸ γλυκύν. ἱκανὸν δὲ ἐρῶ C
σοι τί πρὸς ἀπόδειξιν. πέτρα συμπλακεῖς ὁ πολύπους δυσ-
15 ἀποσπάστως ἔχεται· διὸ γλυκύν ὕδωρ ἐπιχέουσι τῇ πέτρῃ οἱ πρὸς ἄγραν δεινοί, καὶ οἱ μὲν ἔχουσι τὸ ζητούμενον θήραμα, ὁ δὲ τῆς ἑαυτοῦ καὶ ἄκων ἐξανίσταται φύσεως. ὁ πολύπους οὗτος λέγεται μὲν ἡνίκα πεινάσει, πλόκαμον ἑαυτοῦ ἐσθίειν, ἕτερον δὲ ἀναφύειν.

20 Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τευθίδες μὲν καὶ πολύποδες ἔχουσι θόλωσιν, ἀλλὰ καθ' ἃ φησιν Ἀριστοτέλης ἐπὶ τῇ μύτιδι, σηπνῖα δὲ κατὰ τὴν κοιλίαν, ἀλλὰ καὶ πλείονα. οὐδὲ

femina spatio quodam loci disiumcta nihilominus ramos suos mari summittat, deindeque rursum rectam ad formam redeat quasi potita fractu coniunctionis, cuius aures admiratione non replet? non igitur absurdum etiam torpedinem piscatores laedere.

Qui praeterea fit ut alii quidem pisces in Ponto degere consueverint aliquandiu, polypus autem sinum illum aqulionalem refugiat? quod pisces nonnulli refrigeratione indigeant, quotquot scilicet potabiles aquas petunt, nonnulli calorem expetant et ad mare confugiant. hoc enim caeteris aquis est calidius. itaque polypus mari Pontico insensus est. quippe frigidius est mare istud aquilonare, reliquisque multo dulcius, uti quod a multis atque magnis amnibus irruentibus diluatur. frigus autem ac dulcedo aquae polypo sunt ingrata. quod uti probem, argumento idoneo satis utar. ubi saxum aliquod complexus est polypus, sic illi adhaeret ut avelli nequeat. iccirco piscatores periti dulcem aquam adfundunt saxo, quo facto quod expetebant consequuntur, et polypus vel invitus naturam suam relinquit. idem polypus esuriens capillos suos devorat, quorum loco alii nascuntur.

Hoc etiam scire debes, loligines atque polypos atramentum habere, verum, ut Aristoteles ait, in naso, cum ad ventrem sepiæ maio-

γὰρ ἄλλην τινὰ βοήθειαν ἔχει, καθάπερ δ πολύπους τὴν τοῦ
 D χρώματος μεταβολὴν · πρὸς γὰρ τὴν πέτραν ἢ προσαράσσει
 τοὺς ἑαυτοῦ πλοκάμους ἀμείβει καὶ τὴν χροιάν, ἄνευ μέντοι
 τοῦ λευκοῦ χρώματος. ἄναιμα γὰρ ταῦτα, καὶ διὰ τοῦτο
 κατεψυγμένα καὶ φοβητικά. ὥσπερ ἐνίοις φοβηθεῖσιν ἢ κοι- 5
 λία ταράττεται, ἑτέροις δὲ περιτίττωσις ἢ ἀπὸ τῆς κύστεως
 ῥεῖ, οὕτω καὶ τούτοις συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης ἀφιέναι τὸν θό-
 λον διὰ δειλίας. ἢ δὲ φύσις ἕμα τῷ περιττώματι παρακα-
 ταχρῆται καὶ πρὸς σωτηρίαν καὶ βοήθειαν αὐτῷ. πάντα δὲ
 τὰ ἄναιμα τῶν ζώων ὀλιγότροφα εἰσιν, οὐχ οὕτω διὰ μι- 10
 κρότητα ὡς διὰ ψυχρότητα · τὸ γὰρ θερμὸν καταπέπτει ῥα-
 διώς τὴν τροφήν καὶ δεῖται καὶ τροφῆς ταχέως, τὸ δὲ ψυ-
 P. 38 ρὸν ἄτροφον. μᾶλλον δὲ τὸ τῶν τεττίγων γένος ἄτροφόν
 ἔστι, διότι καὶ τῶν ἄλλων ζώων ψυχρότερον · ἐπὶ γὰρ τού-
 τη καὶ θέρους ὄρα ζωογονούμενον ὥσπερ τῆς ἡδῆς ἀπάρχε- 15
 ται. ἱκανὴ δὲ τροφή τῇ τέττιγι ἢ ἐκ τοῦ σώματος ὑπομένου-
 σα ὑγρότης, ἣν ἐκ τῆς γενέσεως ἔχει, κατὰ δὴ καὶ τὰ ἐφη-
 μερα ζῶα τὰ περὶ τὸν Πόντον γινόμενα · πλὴν ἐκεῖνα μὲν
 ἡμέρας μιᾶς χρόνον ζῆ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐφημέρα λέγον-
 ται, ταῦτα δὲ ζῶσι καὶ πλέον. 20

Μαλακόστρακα λέγονται καρκίνοι κάραβοι ἀστακοὶ καὶ

13. τὸ] καὶ P. 14. τοῦτο P. 15. ἀπέρχεται P.

rem eius copiam habeat. nec enim quicquam opis alterius habet, ut
 polypus mutationem coloris. nam is una cum saxo, ad quod capillos
 applicat, colorem quoque mutat suum, excepto colore albo. sunt
 enim haec animalia sanguinis expertia, qua de causa sequitur esse
 frigida formidinisque plena. nam uti nonnullis metu percussis alvus
 turbari solet, nonnullis vesicae excrementum effluit, sic et his accidit
 necessario propter metum ut atramentum emittant. qua quidem in
 re natura excremento simul et ad salutem animalis et ad opem uti-
 tur. sunt autem omnia sanguinis expertia perquam exiguo nutrimen-
 to contenta, non tam quia parva sunt quam quia frigida. nam calor
 et concoquit facile nutrimentum et cito alterius eget, cum frigiditas
 parum alimenti requirat. iccirco cicadae parum pastus expetunt, uti
 quae caeteris animalibus natura sint frigidiores; eaque de causa ae-
 stivo tempore quasi vivificatae tantum suum occipiunt. et satis eis
 alimenti suppetit ipsa corporis humiditas, quam a natura habent;
 sicut et animalculis illis ephemeris accidit, quae in Ponto nascun-
 tur, uno excepto, quod haec unius diei tempus vivendo expleant
 ideoque nomen istud consecuta sint, illae diuturniori vita fru-
 antur.

Testa molli munita dicuntur, cancri, carabi, aestaci sive gam-
 mari, carides sive squillae, eadem, si squillam excipias, chelis praee-

καρίδες. ταῦτα δὲ ἄνευ τῶν καρίδων χηλὰς ἔχουσι, οὐ χάριν B
 τοῦ περιπατεῖν, τοῦ συλλαμβάνειν δέ τι. ὅθεν καὶ μείζονες αἱ
 δεξιαί· τοῖς γὰρ δεξιοῖς πέφυκε τὰ ζῶα δρᾶν μᾶλλον. περὶ
 τούτων ὁ προφήτης Δαυὶδ „τὰ διαπορευόμενα τρίβους θα-
 5 λασσῶν.” σηπῖαι δὲ τευθίδες καὶ πολύποδες ἀνά·πόδας δκτώ
 ἔχουσι, μείζονας δὲ μόνος ὁ πολύπους.

Διαφορὰν οἱ ἰχθύες καὶ περὶ τὸ στόμα ἔχουσι· τὰ
 μὲν γὰρ καταντικρὺ ἔχει τὸ στόμα καὶ εἰς τὸ ἔμπροσθεν,
 τὰ δ' ἐν ὑπτιοῖς, οἷον οἱ δελφῖνες καὶ τὰ σελάχη, διὸ καὶ
 10 ὕπτια στρεφόμενα λαμβάνει τὴν τροφήν. ὄρχεις δὲ οὐδεὶς
 ἔχει ἰχθύς, οὔτε ἐντός οὔτε ἐκτός, οὔτε ἄλλο οὐδὲν τῶν
 ἀπόδων, διὸ οὐδὲ οἱ ὄφεις. οἱ δὲ δελφῖνες καὶ αἱ φάλαιναι C
 καὶ πάντα τὰ κητώδη βράγχια μὲν οὐκ ἔχουσι, αὐτὸν δὲ
 διὰ τὸ ἔχειν πνεύμονα. τὰ μὲν γὰρ βράγχια χρήσιμα ἐπὶ
 15 τοῖς μὴ ἀναπνέουσιν, ἀδύνατον δὲ τὸ αὐτὰ ἔχειν καὶ ἀνα·V.30
 πνεῖν. ἔστι δὲ ταῦτα τρίπον τινὰ πεζὰ καὶ ἔνυδρα, καὶ πε-
 ζὰ μὲν ὡς αἲρα δεχόμενα, ἔνυδρα δὲ ὡς ἄποδα καὶ τὴν
 τροφήν ἐκ τοῦ ὑγροῦ δεχόμενα. τὰ μέντοι μαλάκια, οἷον
 τευθίδες σηπῖλαι καὶ ὅσα τοιαῦτα, ὅλα σαρκώδη καὶ μαλα-
 20 κή· οὐδὲ γὰρ ὁστώδες ἔχειν ἔτυχεν οὐδὲ γερῶν ἀποκεκρυμ-
 μένον. πρὸς δὲ τὸ μὴ εὐφθαρτον εἶναι τὸ σῶμα αὐτῶν,
 κατὰ δὴ καὶ τὰ σαρκώδη, μεταξὺ σαρκὸς καὶ νεύρου τὴν D

dita sunt, non ambulationis causa sed prehensionis. qua de causa
 chelas dextras maiores habent: nam dextris partibus uti animalia
 magis consueverunt. de his vates ille Davides ait „semitas marium
 permeant.” sepiae, loligines, polypi pedes singuli octonos habent, et
 maximos horum polypus.

Etiam ora diversa pisces habent. nam aliis os adversum est et
 anteriori a parte, cum aliis sit supinum, cuius generis delphini sunt
 et cartilaginatae. propterea supini nutrimentum capiunt. testes pisci-
 um nullus habet, nec intus nec foris, ut eisdem animalia caetera
 quoque carent, quaecunque a pedibus destituuntur, et inter alia
 serpentes. delphini, balaenae, et omnia quae cetacei sunt generis,
 branchias nullas habent, sed eius loco tibiam quasi quandam, uti
 pulmone praedita. quippe non respirantibus utiles sunt branchiae,
 quas ut piscis aliquis habeat simulque respiratione utatur, fieri nullo
 modo potest. et sunt sane cetacei pisces modo quodam et terrestres
 et aquatiles bestiae, terrestres, quod aëra recipiant, aquatiles, quod
 pedibus careant et alimentum suum ex humido sumant. qui cute
 molles sunt, verbi gratia loligines sepiae et alii tales, toti sunt
 carni atque molles: nihil enim osseum ac terrenum alicubi abditum
 habent. ut autem corpus eorum non facile sit obnoxium intercidit,
 quod carnis usuvenire solet, mistam cum carne naturam nerveam

φύσιν ἔχει· μαλακὸν μὲν γάρ ἐστιν ὡσπερ σάρξ, ἔχει δὲ τάσιν ὡσπερ νεῦρον.

Χρῆ δέ σε καὶ τοῦτο περὶ τῶν λιχθῶν εἰδέναι. τὸ μὲν γὰρ ἄρρεν καὶ θῆλυ ἰδίως νήχονται, οὐ συγγίνονται δέ, ἀλλ' ἀσπόρως ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος τοῦ ἀνέμου τίκονται, τὴν⁵ πνευματικὴν ἡμῶν ἐντεῦθεν καὶ ἀσπορον ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος προσημαινόντα γέννησιν, ὡς ὁ θειότατός φησιν Ἀναστάσιος.

Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτό σε παραδραμεῖν ἄξιον. ὁ χειρσαῖος ὄφης τῷ αἰγιαλῷ προσιῶν συρίττει, καὶ συρίττων προσκαλεῖται τὴν μύραιναι εἰς συνάφειαν. ὁ γοῦν θαλάσσιος ὄφης P. 39 εἶτ' οὖν ἡ μύραιναι τῷ συριγμῷ ἀκούσασα εὐθύς ἐπανάγεται. καὶ συμπλακέντες ἀλλήλοις, πρότερον τοῦ χειρσαίου τὸν ἰὸν ἐξεμέσαντος, πρὸς τὰ ἴδια ὁ καθ' ἓνα χωρεῖ. εὐδῆλον οὖν ἐντεῦθεν ὅτι καὶ ὁ νοητὸς ὄφης συριγμῷ καὶ δαλεάσμαι καὶ ὑποκρίσει ἡθους χρηστοῦ καὶ συμβουλῆς ἀγαθῆς τοὺς ἀνθρώπους ἐφέλκεται καὶ κατὰ τὸ βουλευτὸν αὐτῷ τούτοις συγγίνεται, τοῦ ὕδατος καὶ πνεύματος πρότερον αὐτοὺς ἐξιστῶν οὐ γὰρ ἂν ἄλλως μεταδοῦναι τούτοις τοῦ οἰκείου δύναται σπόρου, εἰ μὴ πάντα κάλων κινήσας ἐκεῖθεν αὐτοὺς ἀπόσπῃ-20 Βσειε. καὶ τί χρῆ πολλὰ λέγειν καὶ ἀπαριθμεῖν τὰ καθ' ἕκαστον, ἐπεὶ ἐρπετὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς; καὶ ἐρπετὰ μὲν;

habent. sunt enim molles instar carnis, et tendi nihilominus instar nervi possunt.

Hoc etiam de piscibus tibi cognoscendum est, quod mas et femina seorsum natent, nec inter se consuescunt, sed absque coitu de aqua flatuque venti gignuntur. qua quidem re spiritualis illa nostra et coitus expers generatio de aqua et spiritu exprimitur, quemadmodum Anastasius inquit.

Ne hoc quidem obiter praeterire debes. serpens terrestris ad litus accedens sibilum edit, quo muraenam invitat. hoc audito muraena mox accedit, ac serpente terrestri venenum prius expuente mutuos in complexus veniunt, secundum quos uterque ad sua se conferunt. de quo exemplo perspicue potest intelligi etiam serpentem illum intellectilem sibilo quodam et inescatione, probaeque indolis et boni consilii simulatione mortales allicere, proque arbitrato et libidine sua cum eis consuescere, prius opera data ut aquam et spiritum relinquant: nam aliter semen suum in eos transfundere nequit, nisi omni fume moto ab his duobus ipsos avellat. quid autem multis verbis opus est? cur singula commemorare velimus? sunt in aquis reptilia, quod ita nimirum progrediantur, nec tamen sub numerum cadunt, ne scilicet paulatim absumpta deficerent. nam nisi numero

οἱ ἔρπει τῶ ὕδατι καὶ οὕτω τὴν ἐαυτῶν πορείαν ποιοῦνται, ἀριθμῶ δὲ οὐχ ὑποκίπτουσιν ὥστε μὴ ἐκλείψαι κατὰ μικρὸν δαπανώμενα. βόσκονται γὰρ οἱ δυνατώτεροι τοὺς καταδεεστέρους, καὶ οὐκ ἠγάλλωσαν· νικᾷ γὰρ τὴν δαπάνην ἢ πρόσ-

5 οδος.

Ἄλλ' ὄρα φωνὴν Θεοῦ, μᾶλλον δὲ οὐδὲ φωνὴν Θεοῦ ἀλλὰ θέλησιν μόνον, ἣτις τὰ παντοδαπὰ γένη τῶν ἰχθύων ἐκ τῶν ὑδάτων παρήγαγεν. ἡ γὰρ θέλησις αὐτῆ φύσις ἐγγόνει τοῖς ὕδασι. ταῦτα μὲν τὰ ὕδατα καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς
 10 ζωτικὴν ἐδέχοντο δύναμιν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν C αὐτοῖς πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο. φερόμενον δὲ ζωτικὴν ἐδί-
 δου τοῖς ὕδασι τὴν δύναμιν, ὡς ὁ χρυσοστόμος Ἰωάννης φη-
 σί, καὶ ὅτι μετὰ μικρὸν ζῶα ἐξ αὐτῶν παραχθῆσονται. καὶ
 ὁ μὲν χρυσορρήμων, καθάπερ εἴρηται, ζωτικὴν ἐπτεῦθεν
 15 ἐνέργειαν κατασημαίνεσθαι λέγει· ὁ δὲ μέγας Βασιλεῖος καὶ
 πλατύτερον τὰ περὶ τούτων διέξεισι, καὶ οὕτω φησίν. „εἴτε
 τοῦτο λέγει τὸ πνεῦμα τὴν τοῦ ἀέρος χύσιν, δέξει τὸν συγ-
 γραφέα τὰ μέρη τοῦ κοσμοῦ καταριθμοῦντά σοι, ὅτι ἐποίη-
 σεν ὁ Θεὸς οὐρανὸν γῆν ὕδωρ ἀέρα, καὶ τούτον χεόμενον
 20 ἦδη καὶ ῥέοντα. εἴτε, ὃ καὶ μᾶλλον ἀληθέστερόν ἐστι καὶ
 τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐκκριθέν, πνεῦμα Θεοῦ τὸ ἅγιον εἴρηται (οὐδὲ D
 γὰρ ἄλλο παρὰ τῆ γραφῆ πνεῦμα Θεοῦ ὀνομάζεται ἢ τὸ

10. ἂν post γὰρ P.

pisces infiniti essent, non possent ad usum ullo modo sufficere, cum pariter et a se invicem et ab hominibus absumantur. quippe tametsi viribus superiores devorandis imbecillioribus sese pascant, non tamen omnino consumuntur, quando maius eorum est incrementum quam ut absumi possint.

Et considera hoc mihi loco dei vocem, vel potius non vocem dei sed voluntatem solam, quae omnis generis piscium species ex aquis produxit. nam hoc ipsum dei velle naturam suam aquis tribuit, quae ipso a principio vitalem quandam vim sunt consecutae. absque quo foret, non in eis dei spiritus latus fuisset, qua motatione vim illam vitalem aquis impertiebatur, quemadmodum Chrysostomus loquitur, ut non multo post ex eis animalia provenirent. tradit enim Chrysostomus hisce verbis vitalem quandam efficacitatem significari. Basilius autem latius de eis in haec verba disserit. sive de aëris diffusionem Moses loquitur, intelligito nostrum hunc scriptorem historiae mundi partes enumerare, condidisse videlicet deum coelum terram aquam aëra, qui quidem iam tum diffunderetur atque flueret. sive quod verius est et ab iis qui ante nos fuere traditum, de Spiritu Dei sancto haec dici putato. nam sacris in litteris nullus alius dei spiritus appellatur extra spiritum illum

ἅγιον τὸ τῆς θείας καὶ μακαρίας τριάδος συμπληρωτικόν), καὶ ταύτην προσδεξάμενος τὴν διάνοιαν μείζονα τὴν ἀπ' αὐτῆς ὠφέλειαν εὐρήσεις. ἐπεφέρειτο γὰρ τὸ πνεῦμα, καθάπερ Σύρος τις ἔλεγε θανμαστός ἀνήρ, ἀντὶ τοῦ ἐπέθαλπε
 V. 31 καὶ ἐξωογόνει τὴν τῶν ὑδάτων φύσιν κατὰ τὴν εἰκόνα τῆς 5
 ἐπιφραζούσης ὄρνιθος καὶ ζωτικὴν τινα δύναμιν ἐνιούσης τοῖς ὑποθαλαπομένοις, ὡς ἐντεῦθεν σαφῶς ἀποδείκνυσθαι ὅτι οὐδὲ τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπολείπεται.”

P. 40 Καὶ τοσαῦτα μὲν περὶ τῶν ἰχθύων. ἀκόλουθον δ' ἂν 10
 εἶη καὶ περὶ τῶν πετεινῶν ὀλίγα διεξελθεῖν, ὅτι καὶ ταῦτα ἐξ ὑδάτων τὴν γένεσιν ἔσχηκε. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ συγγενεῖά τις πρόσεστι τούτοις πρὸς τὰ νηκτά. καὶ γὰρ ὡς περ οἱ ἰχθύες τὸ ὕδωρ τέμνουσι, τῇ μὲν κινήσει τῶν πτερύγων εἰς τὸ πρῶσω χωροῦντες, τῇ δὲ τοῦ οὐραίου μεταβολῆ τὰς τε περι- 15
 στροφὰς καὶ τὰς εὐθείας ὁρμὰς ἑαυτοῖς οἰακίζοντες, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πτηνῶν ἔστιν ἰδεῖν διανηχομένων τὸν ἀέρα τοῖς πτεροῖς κατὰ τὸν ὁμοιον τρόπον. ὅτι δὲ ἐξ ὑδάτων τοῖς πετεινοῖς ἡ γένεσις, διὰ τοῦτο καὶ ταῦτα πάντα τοῖς ὕδασι χαίρουσι· πλὴν γε ὅτι οὐδὲν τῶν πτηνῶν ἄπουν διὰ τὸ πᾶ- 20
 σι τὴν δίαιταν ἀπὸ τῆς γῆς ὑπάρχειν. καὶ πάντα ἀναγκαί-
 B ως· τοῖς μὲν γὰρ ἀρπακτικοῖς πρὸς τὴν ἄγρην αἱ τῶν ὀνύ-

6. ἐπιείσης?

sanctum, qui divinam beatamque trinitatem absolvit et complet. quam sententiam si amplecti volueris, maiorem ex ea fructum percipies, nam ferebatur in eis spiritus hic, uti Syrus quidam, admirabilis doctrinae vir, dicere solebat, hoc est fovebat ac fetificandi vim largiebatur aquarum naturae, instar gallinae cuiusdam ovis incubantis ac fotis ab se vim quandam vitalem indentis. quo ipso etiam perspicue commonstratur spiritum sanctum ne a rerum quidem condendarum facultate destitui.

Et tantum quidem de piscibus. nunc rerum ordo poscit ut de volucris etiam pauca commemoremus, quae et ipsae suum ortum ex aquis habuerunt. quamobrem et cognatione quadam natatiliam tenentur. quippe quemadmodum pisces in aquis degentes pennarum agitatione progrediuntur, et diversis caudae motibus tum inflexiones tum directos cursus moderantur, sic et volucres videre est consimili quodam modo suis alis aëra pervolare. et gaudent aquis volucres propterea quod ex aquis ortae sint. hoc solo differunt a piscibus, quod nulla pedibus careat, quando de terra victum petere coguntur, et omnes necessario pedum adminiculis indigent. nam rapacibus ad capiendam praedam unguis accommodati sunt, caeteris ad sustinendam

χων ἀκμαί, τοῖς δὲ λοιποῖς [ἀναγκαίως] πρὸς τὴν τοῦ βίου διεξαγωγὴν ἢ τῶν ποδῶν ὑπηρεσίᾳ δεδωρῆται. ὀλίγοι δὲ τῶν ὀρνίθων κακόποδες εἰσιν, οὔτε βαδίζουσιν οὔτε ἀγρευεῖν τοῖς ποῖν ἐπιτήδειοι, ὡς αἱ χελιδόνες καὶ αἱ δρεπανίδες λε-
5 γόμεναι, οἷς ἢ τροφὴ ὑπὸ τῶν ἐν τῷ ἀέρι ἐμφερομένων ἐπι-
νεύονται.

Πρόσεχε λοιπόν. ἄλλη καὶ γὰρ κατασκευὴ τοῖς σπερ-
μολόγοις ὄρνεσι καὶ ἄλλη τοῖς σαρκοβόροις, τῷ τρόπῳ τῆς
διαίτης αὐτῶν πρέπουσα, ὀνύχων ἀκμαί καὶ χεῖλος ἀγκύλον
10 καὶ πτέρων ὄξύ, ὥστε καὶ συλληφθῆναι ῥαδίως τὸ θήραμα.
διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σκληρότεροι τῶν ζώων οἱ ὄνυχες ἢ τοῦ
ἀνθρώπου· μαλθακότεροι καὶ γὰρ οὗτοι τῷ ἀνθρώπῳ κατε-
C σκευάσθησαν, ὅτι τε καὶ τὸ δέρμα τούτου μαλθακότερον,
ἀφ' οὗ καὶ οἱ ὄνυχες τὴν γένεσιν ἔχουσι, καὶ ὅτι πρὸς τὴν
15 χρῆσιν ἐκίστην τῶν ζώων ἢ τε σκληρότης τῶν ὀνύχων καὶ ἢ
μαλθακότης δεδωρῆται. ἀλλὰ καὶ τῶν πτηνῶν τὰ μὲν ἄν-
αρχά εἰσι καὶ οἷον αὐτόνομα, τὰ δὲ ὑφ' ἡγεμόνι τετάχθαι
καταδεχόμενα ὡς οἱ γέρανοι. ἀλλὰ καὶ αἱ μέλισσαι ὑπὸ βα-
σιλεῖ καὶ ταξίαρχῳ τινὶ τῶν ἔργων ἀπτονται, οὐ πρότερον
20 ἐπὶ τοῖς λειμῶνας ἐλθεῖν καταδεχόμεναι, πρὶν ἂν ἴδωσι τὸν
βασιλέα κατάρξαντα τῆς πτήσεως. οὐ χειροτονητὸς δὲ οὗτος,
ἀλλ' ἐκ φύσεως ἔχων τὸ κατὰ πάντων πρωτεῖον, καὶ μεγέ-
D θει διαφέρων καὶ σχήματι καὶ τῇ τοῦ ἥθους πραότητι. ἔστι

caeteroqui vitam pedum usus est concessus. perpaucis pedes male sunt adfecti atque debiles, ita ut nec incedere nec venari quicquam pedibus possint, in quo genere sunt hirundines et quae falculae sive ripariae dicuntur, quae pro alimento vescuntur insectis per aëra volantibus.

Animadvertite porro structuram aliam illarum avium esse, quae semina legunt, aliam carnivorarum, victui scilicet earum accommodatam. habent enim peracutos ungues, rostrum aduncum, celeres alas, ut praedam corripere celeriter possint. qua quidem ipsa de causa duriores animalibus ungues sunt quam homini, cui sunt omnino molliores. et constat certe cutem eiusdem consimiliter esse molliorem, de qua ungues oriuntur, itemque tam duritiem quam molliem unguum animalibus ex ipsorum usu datam. praeterea volucrum aliae nullo tenentur imperio, libertateque veluti quadam fruuntur; aliae ducti imperio subiectae sunt, ut grues. apes etiam sub rege ac praefecto quodam operas suas absolunt, nec prius ad prata convolare solent quam regem initium avolandi fecisse conspexerint. neque regem hunc suffragiis quasi delectum habent, sed a natura in omnibus principem, excellentem caeteros magnitudine forma et indolis atque

μὲν γὰρ κέντρον τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' οὐ χρῆται τούτῳ πρὸς ἄμυναν. νόμοι τινές εἰσιν οὗτοι τῆς φύσεως ἄγραφοι, ἀργούς εἶναι πρὸς τιμωρίαν τοὺς τῶν μεγίστων δυναστειῶν ἐπιβαίοντας. οὕτω μὲν αἱ τῷ τοῦ βασιλέως ὑποδείγματι μὴ ἀκολουθοῦσαι τῇ τοῦ κέντρον πληγῇ ἐναποθνήσκουσιν,⁵ ἄξια τῆς ἐαυτῶν ὁμότητος εὐρίσκουσαι τὰ ἐπίχειρα.

Ἄλλὰ καὶ τοῦτο θανμάζειν ἄξιον, πῶς αἱ γέραναι τὰς ἐν τῇ νυκτὶ προφυλακὰς ἐκ περιτροπῆς ὑποδέχονται, καὶ αἱ μὲν καθεύδουσιν, αἱ δὲ κύκλῳ περιμοῦσαι πᾶσαν αὐταῖς ἐν P.41 τῷ ὕπνῳ παρέχουσι τὴν ἀσφάλειαν. εἶτα τοῦ καιροῦ τῆς 10 φυλακῆς πληρουμένου ἢ μὲν βοήσασα πρὸς ὕπνον ἐτράπη, ἢ δὲ τὴν διαδοχὴν δεξαμένη, ἥς ἔτυχεν ἀσφαλείας, καὶ ἀντέδωκε ταῖς λοιπαῖς. οὕτω μὲν οὖν καὶ τὸ τῶν πελαργῶν εἰς ἔκπληξιν ἄγει πάντας τῶν διαληθθέντων οὐκ ἔλασσον. ἐκείνοι γὰρ τὸν πατέρα ὑπὸ τοῦ γήρους πτερορρηήσαντα περι-15 στάντες ἐν κύκλῳ τοῖς οἰκείοις πτεροῖς διαθάλλουσι, καὶ τὰς V.32 τροφὰς ἀφθόνηως παρασκευάζοντες βοήθειαν αὐτῷ κατὰ γῆ τὴν πτῆσιν παρέχουσιν, ἡρέμα τῷ πτερῷ κουφίζοντες ἐκατέρωθεν. καὶ οὕτως πᾶσι τοῦτο διαβεβόηται ὡς ἐντεῦθεν καὶ Βτινας τὴν τῶν εὐεργετημάτων ἀντίδοσιν ὀνομάζειν ἀντιπε-20 λάργωσιν. μηδεὶς οὖν διὰ πενίαν τὴν αὐτοῦ ἀπογινωσκέτω ζώην.

morum mansuetudine. nam stimulo quidem rex praeditus est, verum ad vindictam eo non utitur. sunt hae leges quaedam non scriptae, sed ab ipsa profectae natura, ut qui maximis imperiis potiuntur, ad puniendum tardi sint. et quidem si quae apes exemplum regis sui non imitantur, defixo stimulo simul emoriuntur dignaque crudelitate sua praemia consequuntur.

Hoc etiam nos admirari par est, quo pacto grues nocturnas excubias per vices obeant, dum aliae quidem dormiunt, aliae circum-eundo praestant, ut omnes ab omni periculo per quietem tutae sint. ubi deinde tempus excubiis unius destinatum praeteriit, clamore illa sublato se quieti dat: ibi tum altera succedens in eius locum, quam illius beneficio consecuta est, quietem vicissim reliquis tutam praestat. consimili modo ciconiarum quoque natio cunctos in admirationem rapit, iam indicatis haud cedens. nam patrem, qui prae senio pennas amisit, undique circumstantes alis propriis fovent, alimentum illi abunde suppeditant, atque etiam in volatu iuvant, leniter eum ab utraque parte sublevantes. quod quidem usque adeo passim apud omnes pervulgatum est, ut hac de causa nonnulli compensationem beneficiorum appellare mutua ciconiarum pietatem consueverint. quo exemplo moneri nos convenit ne quis ob paupertatem de vita desperet.

Τὸ δὲ τῆς χελιδόνος εὐμήχανον πῶς οὐκ ἂν τις ὑπεργάσαιο; ἐκείνη γὰρ τὴν καλιὰν πηγνυμένη τὰ μὲν κάρφη τῷ στόματι διακομίζει, πηλὸν δὲ τοῖς ποσὶν ἄραι μὴ δυναμένη (ἀνεπιτήδειοι γὰρ οὗτοι πρὸς πᾶσαν ὑπηρεσίαν) τὰ ἄκρα τῶν πτερῶν ὕδατι καταβρέξασα, εἶτα τῇ λεπτοτάτῃ κόνει ἐνειληθεῖσα, οὕτως ἐπινοεῖ τοῦ πηλοῦ τὴν χρείαν, καὶ κατὰ μικρὸν ἀλλήλοισ τὰ κάρφη οἶον κόλλη τινὶ τῷ πηλῷ συνδήσασα ἐν αὐτῇ τοὺς νεοιτοὺς ἐκτρέφει. ὣν ἕαν τις ἐκκετήσῃ τὰ ὄμματα, ἔχει τινὰ παρὰ τῆς φύσεως βοήθειαν C
15 ἰατρικῆν, δι' ἧς πρὸς ὑγίαν ἐπανάγει τῶν ἐγγόνων τὰς ὄψεις.

Ἡ δὲ ἄλκυὼν θαλάττιόν ἐστιν ὄρνεον. αὕτη παρ' αὐτοὺς τοὺς αἰγιαλοὺς νοσσεύειν πέφυκεν ἐν καιρῷ χειμῶνος, ἐπ' αὐτῆς τὰ πρὸ θεμένη τῆς ψάμμου, ὅτε πολλοὺς καὶ βιαίους ἀνέμοις ἢ θάλασσα τῇ γῆ προσαράσσειται. ἀλλ' ὅμως
15 κοιμίζονται πάντες οἱ ἀνεμοὶ, ἡσυχάζει δὲ κῦμα θαλάσσιον, ὅτε ἄλκυων ἐπράζει, τὰς ἐπὶ δηλονότι ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ καὶ τροφῆς αὐτοῖς χρεία, ἄλλας ἐπὶ ἡμέρας πρὸς τὴν τῶν νεοιτῶν αὐξῆσιν ὁ μεγαλόδωρος αὐτῇ παρέσχε θεός. ὥστε καὶ ναυτικοὶ πάντες ἴσασι τοῦτο, καὶ ἄλκυονίτιδας τὰς ἡμέ-
20 ρας ἐκείνας προσαγορεύουσιν. D

Ἄλλα καὶ τὴν τρυγὸνα φασὶ διαζευχθεῖσάν ποτε τοῦ ὀμόζυγος μηκέτι πρὸς ἕτερον καταδέχεσθαι κοινωνίαν, μνήμη τοῦ ποτὲ συζευχθέντος. ἀκουέτωσαν αἱ γυναῖκες ὅπως

12. 'H] 'O P.

Et quis non hirundinis solertiam maximopere admiretur? ea cum nidum conficit, festucas quidem collectas ore profert: sed cum tollere lutum pedibus nequeat, quos ad quasvis operas prorsus ineptos habet, extremis alarum partibus in aquam tinctis, ac deinde minutissimum in pulverem provoluta, rationem usurpandi luti excogitat. nam paulatim festucis luto tanquam glutino quodam colligatis nidum extruit, et pullos in eo suos educat. quorum si quis oculos amittat, opem a natura medicam habet, qua eos fetui suo restituit.

Marina quaedam avicula est, halcedo. ea brumae tempore propter littora fetificare consuevit, ovis in arena collocatis, cum multis ac vehementibus a ventis mare ad terram alliditur. verum mox omnes venti sopiuntur et fluctus marini conquiescunt. tum halcedo totos septem dies ovis suis incubat, cumque temporis aliquid ad educationem quoque sit necessarium, dies alios septem, quibus pulli nonnihil crescant, divina largitas ei concedit. quæ res nauticæ rei peritis nota est, qui dies illos Halcedonia vocant.

Tradunt et turturem a compari seiunctam ob coniugis prioris memoriam nullius alterius societatem admittere. dictum hoc mulieri-

τὸ σεμνὸν τῆς χηρείας καὶ παρὰ τοῖς ἀλόγοις τοῦ ἐν ταῖς πολυγαμίαις ἀπρεποῦς προτιμότερον.

Ἄδικώτατος περὶ τὴν τῶν ἐγγόνων τροφήν ὁ αἰετός. δύο γὰρ ἐξαγαγὼν νεοσσούς, τὸν ἕτερον αὐτῶν εἰς γῆν καταρρήγνυσι ταῖς πλεγαῖς τῶν πτερῶν ἀπωθούμενος, διὰ τὸ τῆς τροφῆς 5 ἐπίπονον ὃν ἐγέννησεν ἀποποιούμενος. ἀλλ' οὐκ εἶ τούτου ἢ φῆνη διαφθαρεῖται, ἀλλ' ὑπολαβοῦσα αὐτὸν τοῖς οἰκείοις P. 42 αὐτῇ νεοσσοῖς συνεκτρέφει. ὃν δὲ κρατήσας ἐκθρέψειν νεοτὸν ὁ αἰετός, λαμβάνει καὶ συνίπταται αὐτῷ, καὶ ἐὰν ἴδῃ αὐτὸν εὐτόλμως μὲν τὸν αἴρα νηχόμενον, ὄξυωποῦντα δὲ 10 πρὸς τὴν τοῦ ἡλίου λαμπρότητα, ὡς οἰκεῖον περιποιεῖται, εἰ δὲ μὴ γε, ὡς νόθον ἀποβάλλει.

Ἄλλ' ἐπαινετὸν τὸ τῆς κορώνης φιλοτέκνον, ἣ καὶ πετομένοις ἤδη τοῖς νεοτοῖς παρέπεται σιιζύουσα αὐτούς καὶ ἐκτρέφουσα μέχρι πολλοῦ. περὶ μέντοι τῶν κορωνῶν καὶ ταῦτε 15 φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ περὶ προνοίας λόγῳ αὐτοῦ. „θαῦμα μέγα πῶς αἱ κορῶναι τοῖς πελαργοῖς συναπαιροῦσαι Βδορυφοροῦσιν αὐτοῖς καὶ παραπέμπουσιν, ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ συμμαχίαν αὐτοῖς τινὰ παρέχουσι πρὸς ὄρνιθας πολεμίους. σημεῖον δὲ πρῶτον μὲν μὴ φαίνεσθαι ὑπὸ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον 20 κορώνην παντάπασιν· ἔπειτα μετὰ τραυμάτων ἐπανερχόμεναι τῆς συμμαχίας ἐναργῆ σημεῖα κομίζουσι.”

bus esto, vitae nimirum viduae puritatem ab ipsis etiam brutis animalibus indecorae plurium nuptiarum appetitioni praeferrere.

Longe iniustissima est in educatione suae sobolis aquila. nam cum pullos duos produxit, alterum in terram deiecit alarum verberibus protrusum, ob educationis scilicet aerumnas atque molestias fetum ab se procreatum removens. sed abiectum plene, quam ossifragam dicunt, perire non sinit: nam sublatum suis cum pullis educat. quem autem pullum ipsa alit aquila, secum deinde sumit, et inter volandum cum eo, si quidem audacter aëra secantem videat ac solis splendorem acutis contuentem oculis, ut suum retinet atque servat, sin autem, ceu spurium abiicit.

E contrario cornicis amor in sobolem praedicari meretur, quae pullos iam volantes nihilominus eos consecratur, pascit, et longum satis ad tempus educat. de his magnus ille Basilius haec etiam in oratione sua de providentia tradit. res, inquit, est mira, cum ciconiis cornices discedere, quasique satellites earum et itineris comites esse. quin etiam, mea quidem sententia, ferunt eis adversus aves quasdam hostiles auxilium. quod esse verum primum eo signo colligitur, quod eo tempore nusquam ulla cornix conspiciatur, deinde quod cum vulneribus revertentes praestitae societatis evidentes notas secum ferant.

Τὸ δὲ γε πλέον τῶν ἄλλων παραδοξότερον, τοὺς γῦπας
 φασὶν ἀσυνδύαστως τίκτειν, καὶ ταῦτα μακροβιωτάτους ὄν-
 τας, καὶ μέχρις ἑκατὸν ἐτῶν τὴν ζωὴν αὐτῶν παρεκτείνε-
 σθαι. διὰ τί δὲ τοῦτο, καὶ τίνας ἐνεκεν; ἵνα γὰρ μὴ τινες V. 33
 ἐπιγελῶσι τῷ μυστηρίῳ ἡμῶν, ὡς ἀδύνατον παρθένον τεκεῖν C
 καὶ αὐθις μεῖναι παρθένον, μυρίας ἐκ τῆς φύσεως ἀφορμὰς
 πρὸς τὴν πίστιν τῶν παραδόξων προλαβὼν κατεβάλετο. καὶ
 οὕτω μὲν περὶ τούτων ὁ μέγας Βασίλειος· οἱ δὲ γε τὰς
 φύσεις τῶν ζῴων διασκεψάμενοι τριετῆ χρόνον τοὺς γῦπας
 10 ἐγκυμονεῖν τερατεύονται. καὶ πῶς ἄκουε. οὐκ ἔστιν ἄρρητον
 γῦπα θεάσασθαι· ἀσυνδύαστως γὰρ αὐτοὺς τίκτειν νόμοι
 φύσεως παρακελεύονται, ὅθεν καὶ πᾶν τὸ γένος αὐτῶν ἢ τοῦ
 θήλειος φύσις ἠνέγκατο. ὅπερ ἐπιστάμενοι γῦπες καὶ τὴν
 ἐρημίαν δεδιότες τῶν τέκνων, εἰς ἐπιγονὴν ἕπαν τὸ γένος
 15 στρατεύεται, καὶ δρωσὶ τι σόφισμα ἄριστον. τῷ νότῳ καὶ D
 γὰρ ἀντίπρωροι πέτανται. εἰ δὲ μὴ νότος εἶη, τῷ συγγενεῖ
 εὐρῷ ἀπλοῦσι τὰς πτέρυγας, εἶτα κεχῆρασι καὶ τοῦ πνεύμα-
 τος ἐμποροῦνται εἰσρέοντος, καὶ τίκτουσι ζῶα, μὴ μέντοι γε
 ἢ ἀνηνέμια. διὸ πλείστου χρόνου δεῖται ἢ φύσις πρὸς
 20 ζῶον τελεσιουργίαν· χαλεπὸν γὰρ καὶ λίαν ἐργῶδες τῇ φύ-
 σει οὐσιᾶσαι τὸ πνεῦμα καὶ πρὸς ζῶον πλαστουργεῖν τὸ λε-
 πτότατον. ἐπειδὴν τοίνυν ἀκούεις καὶ σὺ συναφείεις ἄνευ

Iam quod rebus caeteris magis etiam ab opinione hominum ab-
 horret, vultures aiunt absque maris et feminae coniunctione gignere,
 senecta etiam in extrema: nam ad centesimum annum vivendo per-
 veniunt. quamobrem istuc? nimirum ne qui mysterium nostrum irri-
 derent, quasi fieri nequeat ut pariat virgo et nihilominus virgo ma-
 neat, ex ipsa natura deus nobis tantum non infinitas suppeditavit
 occasiones faciendi fidem rebus caeteroquin absurdis et nostrae opi-
 nioni non respondentibus. hoc modo de his Basilius disserit. caeteri
 vero, qui naturas animalium perspectas habent, vultures toto trien-
 nio gestare uterum prodigiose tradunt. quinam istuc? audi. vultur
 mas nullus conspicitur. nam absque duum coniunctione gignere de
 praescripto naturae solent. quo fit ut eorum universa natio consistat
 in feminis. hoc cum non ignorent vultures, orbitatis metu simul uni-
 versi ad fetificandum quandam velut expeditionem suscipiunt. heic
 si nullus eis sese Auster offerat, ad cognatum Eurum alas expan-
 dunt. inde per oris hiatum vento influente replentur, et animalia,
 non ova subventanea gignunt. quae causa est quamobrem maximo
 temporis spatio natura huius ad animalis absolutionem indigeat. nam
 difficile et operosum est naturae de vento quandam essentiam effice-
 re deque re longe subtilissima et exili prorsus animal fingere. cum
 igitur audies virginem illam purissimam absque ullo viri commercio

Glycas.

6

ἐγκυμονῆσαι τὴν πάναγνον, πρότερον αὐτῆ πνεύματος ἀγῶν ἐπισκιάσαντος καὶ τοῦ κυρίου κατὰ τὸν προφήτην ἀπὸ Θαϊμᾶν ἤξαντος, μῆδ' ὄλως ἀπίσται τῷ πράγματι, κἂν μέγα τῷ P. 43 ὄντι δοκεῖ καὶ παραδόξον· ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ ἡ παρὰ φύσιν τῶν γυπῶν κυφοροία θαυμασίως οὕτω τῷ θεῷ προητοιμα-⁵ σται. λέγεται γὰρ ὅτι γενόμενος ἕγκυος ὁ γυψ πορευέται εἰς τὴν Ἰνδικήν, καὶ λαβὼν λίθον τὸ καλούμενον εὐτόκιον ἐπάνω αὐτοῦ κάθηται συνεχόμενος ὡδίσι, καὶ οὕτως ἀποτίκει. ὁ μέντοι λίθος περιφερῆς ὡς κάρνον, καὶ κινούμενος ἤγον -
ἐκπέμπει ὡς κώδων, ἐνδοθεν ἑτέρου λίθου κινουμένου. φα-
σι δὲ καὶ τοῦτο περὶ γυπός, ὅτι μύρω ῥοδίνῳ χρισθεὶς ἀπο-
θνήσκει.

Θαυμάσειε δ' ἂν τις καὶ τὸ τῶν κοράκων τῶν διαλη-
B φθέντων οὐκ ἔλασσον. πεπόνθασί τι πάθος ὥρα θέρους οἱ κό-
ρακες, τὸ δὲ πάθος ἐστὶ ῥύσις γαστροῦ. ἐντεῦθεν ποταμοὶ¹⁵
καὶ πηγαὶ καὶ λίμναι οὐδέν τι χρῆμα κατὰ γε τὸ θέρους τοῖς
κόραξιν, ἵνα μὴ τῷ ὑγρῷ ἢ τῆς γαστροῦ ῥύσις σχοίη ἐπίτα-
σιν. ἴσασι τοίνυν καὶ διαίτης τέχνην οἱ κόρακες, οὐ τὰ Ἰπ-
ποκράτους παιδευθέντες, οὐ τὰ Χείρωνος, οὐ τὰ Μαχάονος
φάρμακα, κἂν τεῦθεν μὲν ὀρώσι ποταμούς, ἀλλ' ὅμως πίνευ²⁰
ἐκείνοις οὐκ ἔρεστιν, ἀλλ' οἷα Τάνταλοι κολαζόμενοι δριμυ-
τέραν δίκην ταῦτα εἰσπράττονται.

gravdam fuisse factam, cum prius eam sanctus ille spiritus in-
brasset ac dominus, uti vates loquitur, de Thæmane venisset, ne-
quaquam huic rei fidem derogato, tametsi reapse magna videatur et
ab opinione hominum abhorrens. nam ea de causa vulturum quoque
conceptio tam admirabiliter a deo est instituta. traditur autem mo-
numentis litterarum vulturem, posteaquam conceperit, in Indiam se-
se conferre, nactumque lapidem, quem a facilitate partus quem ad-
iuvat Entocium vocant, in eo se parturiginē vexatam collocare at-
que illo modo parere. lapis ipse rotundus est, avellanae nucis iu-
star, et succussus in morem tintinabuli sonum edit, moto intus alio
lapide. perhibetur hoc etiam de vulture, quod unguento rosaceo per-
unctus moriatur.

De corvis quoque non abs re quis miretur, quod hactenus in-
dicatis non est inferius. aestivo tempore corvi quodam morbo labo-
rant. is morbus ventris est profluvium. quamobrem fluvii fontes stagna
per aestatem nulli sunt corvis usui, ne per humorem ventris illa
fluxio magis etiam adaugeatur. de quo scilicet intelligitur etiam diae-
tae rationem sibi convenientem corvos non ignorare, quanquam nec
Hippocratis nec Chironis nec Machaonis remedia discendo percepta
teneant. iccirco fluvios quidem intuentur, sed haurire de iis neque-
unt, gravemque hanc adeo poenam luunt, quasi Tantalii quidam multati.

Θαυμάζειν σε ἄξιον καὶ διὰ τί τῆς ψῆδης οἱ τέττιγες ἐν
 μέσῳ θέρει ἀπύρχονται. ψυχροί τινες τὴν φύσιν οἱ τέττι- C
 γες, διὸ καὶ μετὰ θερινὰς τροπὰς ἀπύρχονται τῆς ψῆδης, καὶ
 ἥλιον ἀπαρχομένου τὸν ἑαυτῶν μετίασι κέλαδον. ἐφ' ᾧ καὶ
 5 μεσημβρίας εἰσὶν ψδικώτεροι. ἡ μέντοι θήλεια τέττιξ πολὺ
 ψυχροτέρα τοῦ ἄρρενος οὖσα σιωπῶσα ἐπιζάνει τοὺς δένδρεσι,
 τὰ Πυθαγόρου ὡσπερ διδαχθεῖσα διδάγματα. πῶς δὲ καὶ
 φθαρτικὰ πτερῶν ἑτέρων ἀειτῶν τυγχάνει πτερά; σηπεδονώ-
 δους ταῦτα μετεilhφασι φύσεως. οὐκ ἂν σωθείη ἕτερα τὰ
 10 πτερά τούτοις συναναμιγνύμενα· θᾶπτον γὰρ ἐπτεῦθεν ἀπόλ-
 λυνται. διὰ τί δὲ καὶ ὁ χαραδριὸς εἰ ποτε ἀντιβλέψει τῷ
 ἰκτεριῶντι, μύει τοὺς ὀφθαλμούς; οὐχ ὥς τινές φασι, τῷ
 νοσοῦντι βασκαίνων καὶ τὸ φρόνημα πρὸς ὑγείας μετᾶδοσιν V. 34
 ἔχων ἐπίφθονον· οὐ γὰρ τοὺς ἀλόγοις βασκανία τις μέτε- D
 15 σιν, οὐδὰ Προμηθεὺς παρ' ἐκείνοις κολάζεται, ἀγαθοῦ τι-
 νὸς τοῦ πυρὸς μεταδούς τοῖς ἀνθρώποις. ὀφθαλμὸν δὲ μύ-
 ει χαραδριὸς, ἐπεὶ τὸ πάθος ἀμείβεται καὶ τὴν ὄρνιν εὐθύς
 ἢ νόσος μετέρχεται.

Ἄλλ' οὐδὰ τοῦτο ἔξωθεν θαύματος, ὡς ἄγρυπνος ἡ ἀη-
 20 δων ὅταν ἐπράζει, διὰ πάσης νυκτὸς τῆς μελωδίας μὴ ἀπο-
 λήγουσα. πῶς τετράπουν τὸ αὐτὸ καὶ πτηνὸν ἢ νυκτερίς;
 πῶς μόνη τῶν ὀρνίθων ὀδοῦσι κέχρηται; ζωογονεῖ μὲν ὡς τε- P. 44

9. ἕτερ' αἵτια?

Meretur et hoc admirationem, quamobrem cicadae cantum suum
 aestate media primum incipiunt. nimirum natura frigidae sunt, qua
 de causa post aestivum solstitium canendi faciunt initium; nec nisi
 exorto sole strepunt, ipsoque meridie maxime sunt canorae. et qui-
 dem femella cum longe sit mare frigidior, arboribus taciturna insi-
 det, quasi si Pythagorae disciplinis esset imbuta. qui fit ut aquilla-
 rum pennae cum aliarum avium pennis commistae illas ipsas absu-
 mant? nam celeriter admodum pereunt. quamobrem charadrius, si
 quando quem morbo regio laborantem conspicit, oculos claudit?
 non id profecto propterea, quemadmodum aliqui volunt, quod aegro-
 to invidet, livoreque praepediatur quo minus eum rectae valetudini
 restituat. non enim bruti laborant invidia, nec Prometheus apud ipsa
 punitur, quod ignem bonum cum mortalibus communicaverit. sed
 oculos iccirco claudit, quod morbus hic de uno ad alterum transeat;
 adeoque mox aviculam hanc morbus occupat.

Nec illud admiratione caret, quod luscinia vigilans, cum ovio
 incubat, noctem integram canere non desinat. qui vespertilio pariter
 et quadrupes est et volucris? qui avium haec sola dentes habet?
 ac fetificat quidem instar quadrupedum, aëra vero leviter permeat.

τράποδα, ἐπιπολάζει δὲ τῷ ἀέρι, οὐχὶ πτεροῦ κουφιζομένη ἀλλ' ὑμένι τινὶ δερματίνῳ. πῶς δὲ καὶ τῶν χηνῶν γένος ἄγρουπνον καὶ πρὸς τὴν τῶν λανθανόντων αἰσθησὶν ὀξύτατον; οἷγε ποτὲ καὶ τὴν βασιλίδα πόλιν περιεσώσαντο, πολεμίους τινὰς ἀφανεῖς δι' ὑπονόμων ἀφανῶν δὴ μέλλοντας τὴν ἄκραν 5 τῆς Ῥώμης καταλαμβάνειν μηνύσαντες.

Τίς ὁ τοῖς γυψὶ προαγγέλλων τῶν ἀνθρώπων τὸν θάνατον, ὅταν κατ' ἀλλήλων ἐπιστρατεύσωσιν; ἴδοις γὰρ ἂν μυρίας ἀγέλας γυψῶν τοῖς στρατοπέδοις παρεπομένας, ἐκ τῆς τῶν ὄπλων παρασκευῆς τεκμαιρομένας τὴν ἔκβυσιν, ὅπερ οὐ 10 μακρὰν ἐστὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων.

B Καὶ ἄλλας δὲ θαναμάζειν ἔπεισι τῷ προσέχοντι. τὰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς διαδοχῆς τῶν προὔπαρχόντων παράγεται, τὰ δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐξ αὐτῆς τῆς γῆς ζωογονούμενα δεικνύται. οὐ γὰρ μόνον τέττιγες ἐν ἐπομβρίαις ἀνίασιν, οὐδὲ ἄλλα μυρία 15 γένη τῶν ἐμφερομένων τῷ ἀέρι πτηνῶν, ὧν ἀκατονόμαστί ἐστὶ τὰ πλεῖστα διὰ λεπτότητα· ἀλλ' ἤδη καὶ μῦς καὶ βατράχους ἐξ αὐτοῦ ἀναδίδοσθαι, ὅπου γὰρ περὶ Θιβίας τὰς Αἰγυπτίας, ἐπειδὴν ὕση λάβρως ἐν καύμασιν, εὐθύς ἀρουραίων μῶν ἢ χώρα καταπληροῦται. τὰς δὲ ἐγγέλους οὐκ 20 ἄλλως ὀρώμεν ἢ ἐκ τῆς ἰλύος συνισταμένας, ὧν οὔτε φῶν οὔτε τις ἄλλος τρόπος τὴν διαδοχὴν συνίστησιν, ἀλλ' ἐκ τῆς γῆς αὐτῆς ἐστὶν ἡ γένεσις.

5. δῆ] ἤδη? 12. ἄλλα?

non alis sed pellicula quadam sublata. qui fit ut anseres pervigiles sint et ad sentiendum obscura latentiaque longe acerrimi? qui quidem olim etiam urbem orbis principem conservarunt, cum hostes quosdam occultos, qui per ignotos abditosque cuniculos arcem Romanam occupaturi erant, indicio suo prodidissent.

Quis hominum caedem vulturibus denuntiat, cum expeditiones adversus se invicem suscipiunt? videas enim tantum non infinita vulturum agmina castra sequi, de armorum apparatu eventus indicia colligentium, quod ipsum a ratiocinationibus humanis parum abest.

Aliis etiam de causis in admirationem quaedam veniunt, si quis animum advertat. quaedam enim volucres de prius existentium propagatione veniunt, quaedam hodieque de terra oriuntur. non enim cicadae tantum e pluviis proveniunt, aliaeque plurimae quae in aëre volant, pleraque nominibus propriis ob eorum exiguitatem carentia: sed etiam mures atque ranae de eadem prodeunt, quando apud Thebas Aegyptias, si vehementes in aestu pluviae cadant, mox terrenis muribus universa regio completur. nec anguillas aliunde cernimus oriri quam de limo. quippe nec ovis nec alio quopiam modo propagantur, sed ortum e terra tantum habent.

Ὅρα δὲ καὶ τὸν ἐρωδιόν. ὁ ἐρωδιὸς εἶδος ὄρνεου ἐστὶ πηγνύτος τὴν καλιὰν αὐτοῦ πάντων ἄνωθεν τῶν στρουθῶν, ἦγουν ἐν τοῖς ὑψηλοτάτοις τῶν δένδρων, καὶ μάλιστα ταῖς ἐλάταις. καὶ ὁ Ἀκύλας „ἐρωδιῷ ἐλάται οἴκω αὐτοῦ.“ πάντων οὖν ἄνωθεν τῶν στρουθῶν πηγνύσει τὴν καλιὰν. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαβὶδ φησι „τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν.“ τοσαύτη δὲ σωφροσύνη συζῆν τὸν ἐρωδιὸν ὥστε ἦνικα πρὸς συνουσίαν ἐρχεσθαι μέλλει, ἡμέρας πενθῆ τεσσαράκοντα καὶ μετὰ τὴν συνουσίαν ἐτέρας τεσσαράκοντα· δυσανασχετεῖ καὶ γὰρ τοῦτο τὸ ὄρνεον εἰ ποτε φύσειως ἀνάγκη πρὸς ἀλληλα συνδυάζεσθαι καθέλκοιτο, ἅτε δὴ τὴν ἐπτεῦθεν ἀηδίαν παριστῶν. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, τί ποιήσομεν ἡμεῖς; οἱ λόγῳ μὲν τετιμημένοι, ταῖς δὲ τοῦ βίου κατὰ τοσοῦτον ἡδοναῖς ἐμπεδούμενοι.

15 Καὶ περὶ μὲν τοῦ πελεκάνου, οὗ καὶ ὁ Δαβὶδ μέμνηται λέγων „ὁμοιωθήν πελεκᾶνι ἐρημικῷ,“ τί χρὴ καὶ λέγειν; τοῦτο τὸ πτηνὸν ἐν ἄκραις πέτραις πηγνύσει τὴν καλιὰν, τοὺς ἐπιβούλους ἐκφεύγειν διὰ φροντίδος ποιούμενον. ἀλλ' ὁ ἐπιβουλος ὄφεις ἦνικα τὸν πατέρα μικρὸν τι τῶν τέκνων ἀποπιάντα θεώσεται, τῆς ἐπιβουλῆς παραχρῆμα ἐφάπτεται. καὶ 20 ἐπειδὴ μὴ προσεγγίσειν τῇ καλιᾷ δύναται, τὸν ἰὸν αὐτοῖς ἐπιχέει καὶ πόρρωθεν· περισκοπήσας γὰρ πρότερον ὅθεν εἰσπνέει ὁ ἄνεμος, κάκειθεν ἐμφυσήσας αὐτοῖς τὸν ἰὸν, ἐπάγει

13. δὲ deerat.

Erodium mihi quaeso considera. species haec avis est supra quosvis passeris nidificantis, altissimis nimirum in arboribus, praesertim abietibus. unde Aquila psalmi (103 17) dictum vertens „erodio“ inquit „domicilium sunt abietes.“ supra omnes alias certe volucres nidificat. iccirco Davides ait „erodii domicilium superat eos.“ hunc erodium tanta praeditum esse castimonia tradunt, ut cum ad Venerem accessurus est, dies quadraginta continuos lugeat, et post coniunctionem alios totidem dies. aegre enim fert, si quando necessitate sic exigente mutuam ad coniunctionem pertrahitur, quasi quiddam inde sibi ingratae rei accidere significaret. quae si vera sunt, quid nos, quaeso, facturi sumus? qui beneficio rationis ornati nihilominus vitae voluptatibus plus aequo sumus addicti.

Quid de Pelecano dicemus? cuius in psalmis suis (101 8) Davides etiam meminit: „factus sum“ ait „pelecano solitario similis.“ avis haec summis in scopulis nidum exstruit, sollicite incumbens in id ut insidiatores vitet. verum serpens insidiator etiam magno ex intervallo virus suum in pullos eius evomit. posteaquam enim circumspexit unde ventus spiret, ab ea parte veneno adflato interitum eis

P. 45 τὸν ὄλεθρον. ἀλλ' ὁ πατὴρ ἐπιπτάς αὐθις αὐτοῖς καὶ φου-
κοῖς τισὶ λόγοις τὴν ἐπιβουλήν συνιῶν οἶδεν αὐθις ὄθεν ἀνα-
βιώσονται· κατὰ κορυφῆς γὰρ αὐτῶν ἡρέμα περὺσεται,
V. 35 καὶ τὰς πλευρὰς ἐκατέρωθεν ἐπιπλήσων ταῖς πτέρυξιν αἵ-
ματος αὐτοῖς ῥανίδας ἀφίησι, κἀντεῦθεν οἱ τεθνεῶτες νεο-5
τοὶ παραδόξως ἀναβιώσκουσιν.

Ἐπίγνωθι οὖν, ἀγαπητέ, τίνος ἕνεκεν ἡ παράδοξος αὕτη
περὶ τὰ ἔγγονα τῷ πελεκᾶνι συμπάθεια. σκιαγραφῆσαι γὰρ
ὁ κύριος τὰ καθ' ἡμᾶς πάντα κἀν τῷ πτηνῷ τούτῳ θέλων
B ἀνέκαθεν, ὅτι τε παράδεισος ἔκτισται καὶ ὅτι περ ἐν αὐτῷ οἱ 10
πρωτόπλαστοι τέθνηται, ὅτι ὁ νοητὸς ὄφις τὸν ψυχικὸν αὐ-
τοῖς προυξένησε θάνατον, καὶ ὅτι φιλόστοργος οἷα πατὴρ
ἐπὶ τεθνεῶσι παισὶν ὁ ποιητὴς πάντων θεὸς ἐπ' αὐτοῖς ἐπι-
κάμπτεται, χρηματίζει τε τὰ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος καὶ πάντα
τὰ λοιπὰ καταδέχεται, ἐπὶ σταυροῦ τελευταῶν ἕνωῦται, καὶ 15
τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ζωήρροντον αἷμα ἐκχέει εἰς ἀνάπλασιν τῶν
πρωτοπλασίων ἐκείνων τῶν τῷ ἰῷ τεθνηκότων τοῦ ὄφραως, τοι-
αύτην τῷ πελεκᾶνι συμπάθειαν περὶ τὰ ἔγγονα κατ' ἀρχῆς
ἐνεφύτευσε. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ Δαβὶδ προλαβὼν ἔλεγεν
C „ὡμοιωθὴν πελεκᾶνι ἐρημικῷ.” πελεκᾶν γὰρ αὐτὸς ὁ Χρι- 20
στὸς, καλιὰ ὁ παράδεισος, νεοτοὶ οἱ πρωτόπλαστοι, ἐπίβου-
λος ὄφις αὐτὸς ὁ διάβολος, ἰὸς ὄφραως ἡ ἐκ τοῦ διαβόλου

adfert. tum vero pater supra ipsos volans, et naturali quodam in-
stinctu factas insidias deprehendens, quo pacto recuperare vitam pos-
sint cognitum habet. nam leniter supra illorum verticem alas expan-
dens, et feriens utrinque latera, guttas in eos sanguinis demittit.
quo facto nova et inopinata quadam ratione pulli vitae restitui-
untur.

Hoc exemplum, dilecte filii, velim mihi consideres. quamobrem
indita est pelecano admirabilis haec erga sobolem adfectio? cum mul-
to ante dominus hac in ave vellet exprimere cuncta quae nobis ac-
ciderunt, quod nimirum paradus conditus sit, quod in eo collocati
homines illi primi, quod intellectibus ille serpens animi mortem eis
conciliaverit, quod opifex omnium deus paterna benevolentia velut
erga filios motus, homo factus, omnia perpeusus, tandem in crucem
sublatus sit, quod de latere suo sanguinem effuderit, verum vitae
rivum, ad primorum hominum instaurationem, qui veneno serpentis
extincti fuerant, ipso rerum initio talem erga sobolem suam adfec-
tionem pelecano insevit. nam propterea per Davidem multo ante
verbis his usus est „factus sum pelecano solitario similis.” etenim
pelecanus est ipse Christus, nidus paradus, pulli primum conditi
homines, serpens insidiator ipse diabolus, virus serpentis fraus dia-

πάντως ἀπάτη, θάνατος ὁ ἐκ τοῦ θεοῦ χωρισμός, συμπάθεια πατρική ἢ τοῦ θεοῦ λόγον δι' ἡμᾶς ἐνανθρώπησις. ἢ δὲ τῶν νεοτῶν ὑπερθεῖν ἐπιπτέρυξις ἢ ἐπὶ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ τῶν πρωτοπλάστων ἄνωθεν ἀπαιώρησις, πλευρῶν ἐπίπληξις 5 ἢ τῆς θείας νύξις πλευρᾶς, καὶ τελευταῖον τοῖς τεθνεῶσιν ἐπιστάζον αἷμα ζώορρυτον· εἰ μὴ γὰρ ζώορρυτον ἦν, οὐκ ἂν τοῖς κάτω κειμένοις ἐχαρίσατο τὴν ἀνάστασιν. καλῶς οὖν ἔλεγε διὰ τοῦ προφήτου ὁ κύριος „ὡμοιωθήν πελεκᾶνι ἐρη- D μικῶ.”

10 Λέγει δὲ τὸ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγέλιον περὶ τῶν κοράκων ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, ὁ δὲ θεὸς τρέφει αὐτά. τίος ἔνεκεν ἐνταῦθα τῶν κοράκων ἐξ ὀνόματος μέμνηται; λέγεται οὖν ὅτι μισοτέκνους ὄντας αὐτοὺς μὴ τρέφειν τὰ οἰ- κεία νεόττια, τρέφεσθαι δὲ προνοία θεοῦ ἀπὸ τῶν παραφνο- 15 μένων τῷ ἀέρι ζωῦσιων τῷ στόματι αὐτῶν ἐμπιπτόντων. πόσον δὲ καὶ τοῦτο θαύματος ἄξιον;

Αἱ μέλισσαι τοὺς κηφῆνας ἐφάπαξ καταλαβοῦσαι πεφει- σμέτως τύπτουσι καὶ ἀπολύουσιν, εἰ δὲ καὶ αὐθις αὐτοὺς κατύσχωσι νεκροὺς ἐργάζονται. καὶ αἱ μὲν αὐτῶν τῷ βασιλεῖ P. 46 20 δορυφοροῦσιν, αἱ δὲ νυκτὸς ἐπαγρυπνοῦσι φυλακῆς χάριν διὰ τὸ τὰς κοπιώσας τότε ἀναπαύεσθαι, τῶν δὲ ἔργον ἔστί τὸ τὰς νεκρὰς ἀποκομίζειν ἔξωθεν.

boli, mors a deo diremptus atque separatio, paterna adfectio dei sermonis facta nostri causa naturae humanae adsumptio, alarum supra pullos expansio Christi supra conditos illos primum homines in cruce sublatio, laterum pulsatio divini lateris punctio, quam secuta est sanguinis vitae fontem continentis destillatio. nisi enim vivificus esset, prostratis resurrectionem impartiri non posset. itaque per vatem dominus praeclare dixit „factus sum pelecaneo solitario similis.”

Perscriptum est in evangelio Lucae (12 24) „considerate corvos, qui neque serunt neque metunt, et deus nihilominus eos alit.” quamobrem hoc loco nominatim corvorum fit mentio? perhibentur corvi sobolem suam odisse, ac propterea pullorum alendorum curam abii- cere. verum ii dei providentia victitare quibusdam feruntur animal- culis ex aëre propter ipsos nascentibus et in ora illorum delabenti- bus. hoc ipsum, quaeso, quantam admirationem meretur?

Cum semel fucos deprehenderunt apes, parce ac leniter in eos irrunt et captos a contubernio suo ablegant. sin rursus eos intercipiant, morte adficiunt. eadem partim regem veluti satellites stipant, partim nocturnas excubias agunt, quod eo tempore quiescant aliae laboribus fatigatae, partim hoc muneris habent ut mortuas ex- portent.

Ὁὐ γρη̄ θανμαζειν εἶγε ταῖς τῆς σελήνης αὐξομειώσεσι μεταβάλλεται ὁ ἀήρ, ὅπου γε καὶ ἐν ζώοις τισὶν ἔστι τοῦτο ἰδεῖν. φασὶ γάρ τὴν ἴβιν μηδαμοῦ ὄρῶν ἔτε ἀσέληνος ὁ οὐρανός, μύειν δὲ καὶ ἄσιτον μένειν. ὁ δὲ κέρκωψ προδηλοτέρας ἔχει τὰς ἐνεργείας· ὅτε γὰρ αὖξει ἡ σελήνη, ὁ τῶν ὀφθαλμῶν κύκλος τούτῳ εὐρύνεται, ὅτε δὲ μειοῦται, συστέλλεται. ἀλλὰ καὶ ἡ γαλῆ λειψοφωτούσης τῆς σελήνης ἠπατος λείπεται· αὐξίφωτούσης δὲ πάλιν αὐτῆς τὸ τοιοῦτον αὐτῆς προσεπαύξεται μόριον. φασὶ δὲ καὶ ἐν ποταμῶ τῷ Ἰδάσῃ V. 36 γενναῖσθαι λίθον λίγνην καλούμενον, ὃς σελήνης αὐξομένης ἦχον μελωδίας ἀποτελεῖ. καὶ ἐν ποταμῶ δὲ Κελτικῶ διαιτᾶσθαι ἰχθύν κλωπίαν ἐγχωρίως καλούμενον, ὃς αὐξομένης τῆς σελήνης λευκαίνεται μειουμένης δὲ μελαίνεται. ταῦτα δὲ τῇ ἑξαήμερῳ αὐτοῦ συμπεριεῖληφεν ὁ μέγας Ἀναστάσιος.

Ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀπιστοῦντας ἡ μάλλον εἰπεῖν ἐπιγε-15
Cλωνας τῇ ἀναστάσει, καθά φησιν ὁ μέγας Ἐπιφάνιος, παρὰδοξά τινα προφρονόμησαν γίνεσθαι. ἡ φάσκα θνήσκει ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ πάλιν ἀνίσταται. ὁ μύωψ θνήσκει μῆνας ἕξ, καὶ πάλιν ἀνίσταται. ὁ φοῖνιξ ὁ Ἀραβικὸς ὄρνις λέγεται εἶναι μονογενής, ἄζυγος ἐν τῇ δημιουργίᾳ, κατὰ ἔτη 20 πεντακόσια τοῦτο πάσχει ὃ καὶ φαιδρᾶν προϊστᾶ τὴν ἀνά-

19. ὄρνις δε λ.?

Mirum videri non debet una cum incrementis ac deminutionibus lunae aëra quoque mutari, quando nonnullis in animalibus idem usuvenire videmus. nam tradunt ibim coelo luna carente nihil ceruere sed oculos habere clausos, nec cibus ullis uti. et quidem in simio, quem cercopem vocant, effectiones hac in parte sunt illustriores: nam cum augescit luna, oculorum orbis ei dilatatur, cum deminuitur, et ipse contrahitur. quinetiam mustela deficiente lunae lumine iecur imminui sentit; eademque rursus crescente, membrum idem vicissim augetur. perhibent etiam in Hydaspes fluvio lapidem quendam nasci quem Lichnen vocant: is augescit luna sonum dulcis cantus edere fertur. in flumine quodam Celtico piscem existere tradunt, qui ab incolis Clopias appelletur: is luna crescente albescit, deminuta nigricat. atque haec quidem etiam libro suo de sex primorum ab ortu mundi dierum opificiis magnus Anastasius ille complexus est.

Caeterum praeter illos quoque qui resurrectionem futuram non credunt vel potius eam irrident, ut eximius ille noster Epiphanius ait, admirabilia quaedam et nova deus uti fierent consilio singulari instituit. phascusa dies XL mortua reviviscit. myops sive tabanus VI totos menses mortuus vitam recuperat. phoenix avis est Arabica, quae et unigena et comparis expers fertur in creatione rerum existi-

πασιν. αὐτοὶ καὶ γὰρ οἱ Ἕλληνες περὶ αὐτοῦ διηγοῦνται
 ὅτι προγόνους τὸ τέλος αὐτοῦ ἔρχεται περὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ
 ἀπικρὺν τοῦ ἡλίου ἴσταται, εἶτα τεφροῦται, καὶ ἀπὸ τοῦ
 χόος αὐτοῦ σκώληξ γεννᾶται, καὶ αὐτὸς αὐτῆς εἰς πτηνὸν
 5 μεταβάλλεται. τὸν φοῖνικα δὲ τοῦτον, ὡς εἶπομεν, μετὰ ἔτη D
 πετακόσια εἶωθε γίνεσθαι. ὁ δὲ στρουθὸς ὁ Λιβυκὸς ὄρνις
 μὲν ἐστὶ, πτερωτὸς δέ, οὐ πέταται δὲ διὰ τὸ τὰ πτερὰ αὐ-
 τοῦ μὴ χρησιμεύειν εἰς πτήσιν· τριχοειδῆ γάρ. καὶ δίπους
 μὲν ἐστὶν ὡς ὄρνις, διχληεὶ δὲ ὡς τετράπους. ἀλλὰ καὶ
 10 μονότοκον οὐδὲν τῶν ὀρνίθων ἐστίν, εἰ μὴ μόνος ὁ κόκκυξ
 διὰ τὸ ψυχρὸν τῆς αὐτοῦ φύσεως. ὅτι δὲ ψυχρὸς, δῆλον
 ἐκ τῆς δειλίας αὐτοῦ· καὶ γὰρ εἰ μὴ ἦν δειλός, οὐκ ἂν
 ὑπὸ πάντων ἐδιώκετο τῶν ὀρνέων, κἀντεῦθεν ἐν ἀλλοτρι-
 αῖς ἔτικτε νεοττιαῖς. πανταχοῦ δὲ ἡ ψυχρότης αἰτία δειλίας.
 15 Ἄλλ' οὐδὲ τοῦτό σε παραδραμεῖν, ἀγαπητέ, βούλομαι, P. 47
 παραδοξότερον καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ὄν, ὃ περὶ ὀρνίθου
 τοῦ καλουμένου μέροπος ὁ Αἰλιανὸς ἱστορεῖ, „μέροψ” λέγων
 „τὸ ὄρνεον εἰς τοῦπίσω πέταται.” καὶ ἔπεισέ μοι θαναμάζειν
 τὴν ἐπίσημον ἀναφορὰν ἣν ἐκεῖνο ἄγει τὸ ζῶον.
 20 Τὸ δὲ τὸν ἀλεκτρύονα νυκτὸς ἄδειν ἐν ὠρισμένοις και-
 ροῖς οὐ πρὸ πολλοῦ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς τινὲς μὲν ἐφ-

tisse, huic in singulos annos D eiusmodi quiddam usuvenire tradi-
 tur, quod laetam illam resurrectionem egregie nobis ob oculos ponit.
 nam Graeci commemorant eum finem suum prospicientem in Aegy-
 ptum sese conferre ac soli obvertere. deinde in pulverem exuritur, de
 quo pulvere vermis nascitur, qui rursus in volucrem commutatur
 quae phoenicem dicimus. atque hoc, ut indicavimus, post singulos
 quingentos annos fieri consuevit. passer autem Lybicus avis quidem
 est (alas enim habet), verum non volat propterea quod pennas ha-
 beat ad volatum non satis idoneas, uti quae pilis consimiles sint.
 idem bipes est avium more, sed ungulas divisas habet ut quadrupes.
 unicam modo fetum avis nulla gignit praeter Ceycem. quod quidem
 fit ob eius naturae frigiditatem, quae de formidine colligitur: nam
 nisi timidus esset, aves ipsum universae non persequerentur. quo
 ipso fit ut nidis alienis utatur. est autem frigiditas ubique formidinis
 causa.

Ne hoc quidem silentio praeterire possum, multis aliis rebus
 admirabilibus, quod de ave quam Meropem vocant Aelianus memoriae
 prodidit. merops, inquit, avis retrorsum volat, quem quidem motum
 volatumque huius animalis notabilem ac inusitatum haud abs re mi-
 rari subit.

Iam quod gallus gallinaceus noctu certis horis cantet, non multum
 ante solis ortum, eius rei causam in hunc modum nonnulli explica-

σιολόγησαν οὕτως, ὅτι θερμότετον ὄν τὸ ζῶον καὶ λίγνον
 περὶ τὰς τῶν τροφῶν ὀρεξεις τῇ μὲν ἐμφύτῳ θερμότητι τα-
 χύτερον πέπτει τὴν διδομένην τροφήν, τῇ δὲ λιχνεῖα τῆς
 Β φύσεως προαναφωνεῖ τὴν περὶ ταῦτα ὀρεξιν, οἷονεὶ προσκα-
 λούμενος τὸν σιτίζοντα. ἕτεροι δὲ φασιν ὅτι καὶ ἕκαστον τῶν
 ἐνταῦθα ὄντων καὶ γινομένων ἐκάστῳ τῶν φωστήρων ἀναίκε-
 ται, ὥσπερ ὁ λωτὸς τὸ φυτόν ἡλιακόν ἐστιν, ὅθεν ἀνατέλ-
 λοντι μὲν τῷ φωστήρι ἔξαπλοῖ τὰ φύλλα, δύνοντι δὲ συστέλ-
 λει. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ ἀλεκτρονῶν ὑπὸ τὴν ἡλιακὴν τάξιν
 ἐστί. ταύτῃ τοι καὶ πρὸς ἀνατολὴν ἐπανιώντι τῷ ἰδίῳ ἀρχη-
 γέτῃ ἀπορρήτως καὶ φυσικῶς ἐπιγάννυται, καὶ ὥσπερ ᾤδῃν
 αὐτῷ ποιοῦμενος ἀπολαμπρύνει τε τὴν φωνὴν καὶ μέγα βοᾷ.
 C καὶ οὗτοι μὲν οὕτως· σὺ δέ, ἀγαπητέ, τὰς τοιαύτας φω-
 νὰς μετὰ τῶν μύθων ἀριθμεῖν μὴ δέδιθι. τὸν γὰρ ἀλε-
 κτρονῶνα νυκτὸς ἔταξεν ἄδειν ὁ κηδεμῶν πάντων θεός, ὡς ἐν-
 15 τεῦθεν ἡμᾶς ἄκοντας τῆς κλίνης ἐγείρεσθαι καὶ μὴ τὴν νύ-
 κτα καταναλίσκειν ὄλην ἐπὶ κενοῖς, ἀλλὰ τοὺς μὲν εἰς ἐργα-
 σίαν ἐκτρέπεσθαι, τοὺς δὲ πρὸς θείαν δοξολογίαν ἀνίστασθαι.
 V. 37 τοιαῦτα γὰρ τοῦ θεοῦ καὶ διὰ λόγων καὶ διὰ ζῶων οὐκ ἀναι-
 νομένον παιδεύειν. καὶ πρόσχες τῷ Σολομῶντι λέγοντι „ἴθι 20
 πρὸς τὸν μύρμηκα ὃ ὀκνηρό.”

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὴν μυῖαν Ἀττικῷ μέλιτι μὴ
 ἐπικαθῆσθαι φασί. θύμοις καὶ γὰρ τὴν Ἀττικὴν κομῶσιν

runt. aiunt enim animal hoc a natura calidissimum et in primis in
 appetendo nutrimento avidum ob calorem quidem insitum citius ac-
 ceptum alimentum concoquere, ob aviditatem vero naturae appetitum
 suum significare, quasi pascentem se invitet et excitet. alii volunt
 rem quamlibet alicui certo sideri dicatam esse, sicuti lotus herba
 solaris est. quo fit ut huic luminari exorienti folia sua pandat, cum
 eadem eodem occidente contrahat. sic et gallus gallinaceus de horum
 opinione sub solem refertur. quamobrem ad ortum redeunte duce
 suo ratione quadam occulta et naturali gaudet. simul quasi carmen
 ei quoddam concinere velit, clarius vocem attollit et altum clamat.
 atque illorum quidem haec est sententia. tu vero, mi fili, voces hu-
 iusmodi referre inter fabulas ne verearis. nam gallum gallinaceum
 noctu canere deus iussit, qui omnia providentia sua complectitur, ut
 hoc modo vel invitati de lectulo surgamus nec sine fructu noctem in-
 tegram consumamus, sed partim ad operas nos convertamus, partim
 ad dei celebrationem excitemur. sic enim consuevit deus tam per do-
 ctrinam quam ipsa etiam animalia nos erudire. quid Solomo (Prov.
 6 6) dicat, audi: „ad fornicam, ignave, te confer.”
 Hoc etiam animadvertite, quod muscam Attico melli negant inssi-

ἔστι θείσασθαι, οἷς ἐφιζάνουσιν Ἀττικαὶ συχνότερον μέλισ- D
σαι. ἐντεῦθεν καὶ δριμυτέραν ἔχει τὴν ὄσφρησιν. διὸ κα-
θάπερ ἰερῶ τινὶ Ἀττικῷ μυῖα οὐκ ἐπικάθεται μέλιτι.

Γίνωσκει δὲ πρὸς τούτοις ὅτι μυῖαι καὶ μέλισσαι καὶ
5 μύρμηκες ὑπὸ ἐλαίου ἀπόλλυνται, διότι τὰ ἀναπνευστικὰ
στενὰ ἔχει, τὸ δὲ ἔλαιον γλίσχρον ἐμφράττει αὐτά. πάσχου-
σι δὲ τοῦτο καὶ οἱ ὄφεις ὑπὸ τῶν βαρυόδμων· τὸ γὰρ παρ'
αὐτοῖς στενόπορον τῶν ἀναπνευστικῶν ἐμφράττεται ὑπὸ τῆς
10 τῶν θυμιομένων παχύτητος. ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ τὸ τῆς ἐλά-
φου κέρας θυμιώμενον φεύγει καὶ μᾶλλον ὁ ὄφις· λειποθυ-
μεῖν γὰρ αὐτὸν ἀναγκάζει.

Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τοῖς ὀρνέοις οὐρηδόχον κύστιν καὶ P.48
νεφροὺς ἢ φύσις οὐκ ἔδωκεν, ὅτι πολλῆς ὑγρότητος ἔδει
πρὸς γένεσιν τῶν πτερῶν. ἀλλὰ καὶ τὸ γυμνάζεσθαι κατὰ
15 τὴν πτῆσιν ἐξαναλίσκει ταύτην. ἔχουσι δὲ καὶ τὴν κόπρον
ἐξιοῦσαν σὺν ὑγρότητι οὐ μετρίως. καὶ τούτου χάριν οὐρη-
δόχον κύστιν ἢ φύσις τοῖς ὀρνέοις οὐκ ἔδωκεν.

Ἔχεις ἰδοὺ καὶ τὰ τῆς πέμπτης ἡμέρας.

Ἐν δὲ τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ ἐκ τῆς γῆς ἐξάγει τὰ τετραπόδα·
20 „καὶ εἶπε” γάρ φησιν „ὁ θεὸς ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶ- B

6. γλίσχρον ὃν ἐμφρ.? 9. τοῦτο P.

dere. nam thymo Atticam abundare videmus, cui herbae ut plurimum
apes Atticae insident. quo fit ut mel Atticum etiam odorem habeat
acriorem. iccirco melli Attico, tanquam sacro, muscae non insident:
sed ut maxime cum strepitu circumvolent, ab direptione tamen labo-
rum apis Atticae arcentur.

Præter haec scire debes, muscas et apes et formicas oleo ex-
tingui. nam vasa quibus respiratio fit sunt eis angusta, quae ab oleo
natura lento viscosoque facile obstruuntur. idem serpentibus accidit
offerentibus se rebus quarum gravis est odor. etenim angustia mea-
tuum in eis respirationsi destinatorum per suffituum crassitiem ob-
struitur. qua ipsa de causa fit ut cornu cervinum serpens magis et-
iam fugiat quam res illas odoratas: quippe serpentem id prorsus ex-
animat.

Supra omnia nobis in hoc etiam, filii, est inquirendum. vesicam
illam qua urina excipitur, itemque renes avibus iccirco natura non
dedit, quod ad producendas pennas multo humore opus erat. atque
etiam ipsa volandi exercitatio facile humorem in eis absorbit. præ-
terea cum stercus excernunt, non parum humoris simul exit.
quamobrem urinae receptaculum in avibus natura non condidit.

En habes et quintae diei opera.

Sexta die deus e terra bestias quadrupedes producit, inquit enim
historiae scriptor (Gen. 1 24) „dixit deus, edat tellus animam vi-

σαν." ἀλλ' ἐπιπηδῶσιν οἱ Μανιχαῖοι κἀνταῦθα, ψυχὴν ἐν-
τιθέντες τῇ γῆ. ματαιάζουσι δὲ προφανῶς· οὐδὲ γὰρ ἐπι-
δὴ εἶπεν „ἐξαγαγέτω ψυχὴν," τὸ ἐναποκείμενον αὐτῇ προσή-
νεγκεν, ἀλλ' ὁ δοὺς τὸ πρόσταγμα καὶ τὴν τοῦ ἐξαγαγεῖν
αὐτῇ δύναμιν ἐχαρίσατο. οὔτε γὰρ ἔτε ἤκουσεν ἡ γῆ „βλα-5
στησάτω βοτάνην χόρτου καὶ ξύλον κάρπιμον ποιοῦν καρπόν,"
κεκρυμμένον ἔχουσα τὸν χόρτον ἐξήνεγκεν, οὐδὲ τὸν φοίνικα
ἢ τὴν δρυῖν ἢ τὴν κυπάρισσον κάτω που κεκρυμμένην ἐν ταῖς
C εἰαυτῆς λαγύσιν ἀνῆκε πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' ὁ Θεὸς λό-
γος φίσις τῶν γινομένων ἐστίν. ἐξάγει λοιπὸν ἡ γῆ οὐχ 10
ὅπερ ἔχει, ἀλλ' ὅπερ σήμερον κτᾶται, Θεοῦ δωρομένου τῆς
ἔνεργείας τὴν δύναμιν. εἰ γὰρ καὶ φυσικῶ λογῶ τὰ πάντα
γίνεται σήμερον, ἀλλ' ἐκεῖθεν ἐσχῆκασι κατ' ἀρχὰς τὴν ὁρ-
μὴν. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγει ὅτι ποιεῖ μὲν
ἡ φύσις ἅπαντα κατὰ τὴν ἀκολουθίαν, θεῖω δὲ προστάγματι 15
διὰ πάσης ἀρχῆθεν λαληθέντι τῆς κτίσεως.

Ἐξάγει μὲν οὖν κατὰ τὴν ἔκτιν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ τετρα-
ποδα.

Ἄλλ' ἐνταῦθα ζητῆσαι ἄξιον, ἀγαπητέ, τίνος ἕνεκεν τοὺς
D μὲν ἰχθύας εὐλογίας ἠξίωσεν ὁ Θεός, ἀξάνεσθαι καὶ πλη-20
θύνεσθαι εἰπών, ἐπὶ δὲ τοῖς χερσαίοις τοῦτο οὐκ ἐποίησε.
καὶ λέγομεν ὅτι διὰ τὴν ἐπὶ τῷ ὄφει μετ' οὐ πολὺ γενησο-

vam." prosiliunt heic contra nos Manichaei, qui terrae animam in-
dunt. verum manifesto desipiunt. non enim propterea quod dixit de-
us „edat animam" id edidit quod erat in ea quasi reconditum: sed
mandatum hoc vias atque facultatem edendi terrae largiebatur. quip-
pe cum audiit terra (Gen. 1 10) „pariat herbas gramineas, et arbores
fructiferas, quae fructum edant," non iccirco gramen intus abditum
protulit, nec palmam vel quercum vel cupressum intra sinus suos
occultatam in superficiem eduxit: sed ipsa dei oratio rerum quae
existunt ipsa natura est. itaque terram non quod continebat edit,
sed quod hodie possidet, largiente nimirum deo vim efficacitatis.
quamvis enim ratione naturali oriuntur hodie omnia, tamen in-
de profecta sunt in ipso rerum exordio secundum seriem suam,
idque per mandatum divinum, quod in creatione pronuntiatum ubi-
que fuit.

Itaque sexta die, ceu diximus, bestias quadrupedes e terra pro-
ducit.

Heic vero inquiri operae pretium est quamobrem deus imprecatione
fausta pisces quidem dignatus fuerit, cum hisce verbis uteretur „fe-
tificate ac multiplicamini," verum in terrestribus idem non fecerit?
respondemus autem factum id esse propter execrationem serpentis,

μένην κατάραν. ἐπειδὴ γὰρ προεῖδεν ὁ θεὸς ὅτι διὰ τοῦ
 ὄφως ἀπατηθήσεται ὁ ἄνθρωπος κἀντεῦθεν αὐτὸς ὁ ὄφης
 ἀρᾷ ὑποπεσεῖται, τούτου χάριν εὐλογίας ἀξιῶσαι τὰ χερσαῖα
 οὐκ ἔφθισεν, ἵνα μὴ εὐρεθείη τὰ αὐτὰ εὐλογῶν καὶ κατα-
 5 ρώμενος, ὡς θειότατός φησιν Ἀναστάσιος. ἀλλ' ἡ μὲν τῶν V. 38
 ἰχθύων φύσις εὐτελεστέρας δοκεῖ μετέχειν ζωῆς διὰ τὸ ἐν τῇ
 παχύτητι τοῦ ὕδατος διαιτῶσθαι· καὶ γὰρ ἀκοή παρ' ἐκείνοις
 βαρεῖα, καὶ ὄρωσιν ἀμβλύ, καὶ οὔτε τις μνήμη παρ' ἐκεί- P. 49
 νοις οὔτε φαντασία οὔτε συνήθους ἐπίγνωσις. ἐπὶ δέ γε τοῖς
 10 χερσαίοις τί χρῆ καὶ λέγειν; αἱ τε γὰρ αἰσθήσεις τετρῶνων-
 ται, καὶ ἀκριβεῖς μνήμαι τῶν παρελθόντων ἐν αὐτοῖς. οἶδε
 τὴν συνήθη φωνὴν ὁ ὄνος, οἶδεν ὁδὸν ἣν πολλάκις ἐβάδισε,
 καὶ που καὶ ὀδηγὸς ἐνίοτε ἀποσφαλέντι τῇ ἀνθρώπῳ γίνεται·
 τὸ δὲ ὄξυήκοον τοῦ ζώου οὐδὲν ἄλλο τι λέγεται τῶν χερσαί-
 15 ῶν ἔχειν. τὸ δὲ τῶν καμῖλων μνησίκακον καὶ βαρῦμηνι διαρ-
 κές πρὸς ὄργην πῶς ἂν τις εἴπῃ; πάλαι ποτὲ πληγέισα κά-
 μηλος, μακροῦ χρόνῳ ταμιευσαμένη τὴν μῆνιν, ἐπειδὴν ἐνκαι-
 ρίας λάβηται, τὸ κακὸν ἀντιδίδωσι. τοῦτο καὶ ἐπὶ ἐλέφαντος
 ιστορούμενον εὖρομεν. ποτὲ γὰρ εἰς ἵπποδρομίαν ἐλέφαντος B
 20 ἀπαγόμενος καταλλάκτην τινὰ καθήμενον ἐν τῇ μιλίῳ φόνου
 πεποίηκε παρανάλωμα διὰ τῶν ὀδόντων αὐτοῦ, ἀναιδῶς πως
 καὶ ἀτάκτως ὀρμήσας κατ' αὐτοῦ. τὸ δ' αἴτιον ὅτι πρὸ δέκα

8. δρασὶς ἀμβλυκῆ F.

9. οὔτε τοῦ συνήθους?

quae non multo post subsecuta est. nam quia futurum prospiciebat
 deus ut homo per serpentem deciperetur eaque de causa serpens ex-
 secrationi subiiceretur, iccirco terrestres bestias imprecatione fausta
 noluit prius dignari, ne deprehenderetur eadem et imprecatione fau-
 sta et execratione prosequi, sicut ait vir divinus Anastasius. vide-
 tur autem natura piscium tenui quadam et vili omnino vita frui
 propterea quod in aquae crassitie degant. nam et gravis ac difficilis
 est apud ipsos auditio, et obtusum cernunt. nec recordatio est apud
 ipsos ulla nec imaginatio nec rei consuetae agnitio. at vero de ter-
 restribus quid opus est multa commemorare? sunt his acres sensus
 et rerum praeteritarum recordationes. novit vocem consuetam sibi ac
 familiarem asinus. novit viam quam saepius trivit, ac nonnunquam
 etiam viae dux est homini, qui aberravit. auditus autem acrimonia
 tanta in hoc est animali quanta esse in alio nullo terrestrium perhi-
 betur. in camelo quae iniuriarum sit memoria, quae iracundia, quae
 in ira perseveratio, quo pacto quis explicet? si vel olim verbera-
 tus sit, ira diuturno tempore veluti penu quodam recondita, quam-
 primum se opportunitas obtulerit, vicem refert. de elephanto huius-
 modi quiddam memoriae proditum reperimus. cum in hippodromum

ἐνιαυτῶν ὁ τοιοῦτος καταλλάκτης σιδήρῳ ἐπληξεν αὐτον ἀπαγόμενον καὶ τότε εἰς ἵπποδρομίαν διὰ τοῦ αὐτοῦ τόπου. καὶ τὰ μὲν τοῦ ἐλέφαντος τοιαῦτα· αἱ δὲ παρδάλεις φυσικῆν τινα ἔχουσι πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὀργήν, καὶ πεφύκασι μᾶλλον τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἀνθρώπων ἐφάλλεσθαι. ἀλλὰ καὶ ἐν 5 χάριτι ἰδοῦσαι τυπωθέντα ἄνθρωπον, ὡς πού φησιν ὁ μέγας Βασιλεῖος, τὸν χάριτην σπαράττουσιν.

C Ἰκανῶς δὲ θαυμάσειεν ἂν τις καὶ τὰ τοῦ λέοντος, τὸ μοναστικὸν αὐτοῦ τῆς ζωῆς, τὸ ἀκοινωνήτον πρὸς τὸ ὁμόφυλον. οἷον γὰρ τις τύραννος τῶν ἀλόγων διὰ τὴν ἐκ φύσεως 10 ὑπεροψίαν τὴν πρὸς τοὺς πολλοὺς ὁμοτιμίαν οὐ καταδέχεται, ὥστε οὐδὲ χθρσεινὴν τροφήν προσίεται. ᾧ καὶ τηλικαῦτα ὄργανα ἢ φύσις ἐνέθηκεν ὥστε πολλὰ τῶν ζώων ὑπερβάλλοντα τῇ ταχύτητι μόνῳ πολλάκις ἀλίσκεται τῷ βρυχήματι. καὶ τοῦτο Δαβὶδ ὁ προφήτης ὑπεμφαίνειν λέγων „ὁ λέων ἐνεδρεύει 15 ἐν ἀποκρύφῳ.” αἶφνης γὰρ ἐκπηδήσας ἐκείθεν καὶ μέγα D βοήσας τὰ παροδεδύοντα τῶν ζώων ἵστασθαι ποιεῖ, καὶ οὕτως ἐσθίει καταλαμβάνων αὐτά. καλῶς οὖν ὁ προφήτης ἔλεγε „σκύμνοι ὠρνύμενοι” καὶ τὰ λοιπά.

Οὐ τοσοῦτον δὲ ἡμεῖς οἱ λόγῳ τετιμημένοι, ὅσον αὐτὰ 20 δῆπον τὰ ἄλογα ζῶα τὴν οἰκείαν οἶδασι σωτηρίαν, καὶ ὄθεν

deduceretur elephas, quendam magistrum ferarum et cicutorem in miliario sedentem interfecit, immaniter adversus illum cum dentibus suis irruens. eius rei causa erat, quod is ante totos decem annos elephantum ferro percusserat, cum id temporis per eundem locum ad hippodromum deduceretur. pardales naturalem quandam adversus homines iram foveant, ac plerumque consueverunt in oculos hominum insillire. quin pictos etiam in chartis lacerant.

Leonis quoque mores et indolem non abs re quis admiretur, nimirum vitam eius solitariam et abhorrentem a sui generis animalium societate naturam. nam cum sit quasi quidem brutorum tyrannus et rex, pari esse cum caeteris honore dignitateque recusat propter quandam inditam ipsi a natura superbiam. consimiliter cibum hesternum non sumit. eidem instrumenta vocis tanta natura dedit, ut cum animalia pleraque velocitate superet, solo saepe numero semet rugitu suo prodat. indicare hoc ipsum vates etiam Davides voluit (Psalm. 10 9) hisce verbis „tanquam leo abditis in locis insidiatur.” nam ex iis repente prosiliens, magno clamore sublato, animalia praetercuncta sistit et hoc modo capta devorat. itaque praecclare vates ait (Psalm. 103 21) „catuli leonini rugientes, ut praedam faciant.”

Neque vero nos homines, quanquam rationis beneficio simus or-

αὐτοῖς παθαινομένοις ἡ ὑγεία προσγίνεται. ἄρκτος γὰρ πολ-
 λάκις βαρυτάταις κατατρωθεῖσα πληγαῖς ἑαυτὴν ἰατρῆν,
 τῷ φλόμῳ τούτῳ ξηρὰν τὴν φύσιν ἔχοντι τὰς ὠτειλάς παρα-
 βύουσα. ἴδοις δ' ἂν καὶ ἀλώπεκα τῷ δακρυῷ τῆς πίτυος
 5 ἑαυτὴν ἰατρῆν οὔσαν. χελώνη δὲ σαρκῶν ἐχίδνης ἐμφορηθεῖ-
 σα διὰ τῆς ὀριγάνου ἀντιπαθείας φεύγει τὴν βλάβην τοῦ ἰο-Ρ. 50
 βόλου. καὶ ὄφις τὴν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς βλάβην ἐξιῶται βο-
 σκηθεὶς μάλαθρα. οἶδε δὲ καὶ ὁ ἔλαφος, καθὰ φησιν Αἰλια-
 νός, θεραπεύειν ἑαυτὸν ἄνθει τινί, ἐάν ποτε ὑπὸ τοῦ βέλους
 10 τρωθῇ. οἶδε δὲ καὶ κάμηλος κεκαυμένους γυμνοὺς ἐξεμῆν,
 εἰ φύλλων ὑγρῶν ἐφάψοιτο δρυός. ἀλλὰ καὶ κύων οὐκ ἄγνοεῖ
 χολῆς μελαινῆς χλωρὰν ἄγρωστιν εἶναι καθάρσιον. ἀλλὰ καὶ
 τράγοι τὴν ἀσκαμωνίαν τῆς ἀπεψίας ἀλεξήτηριον οἶδασι. καὶ
 πάρδαλις λύθρον αἰγὸς ἀγρίου σωτήριον οἶεται. καὶ πτηνός
 15 ἰέραξ τὸν ὄπὸν τῶν μικροφύλλων θριδακίων ὀπτικὸν ἀχλύος V. 39
 ἐπίσταται φάρμακον. καὶ κύνοι δὲ βατράχους ἐσθίοντες τοῦ
 λυποῦντος ἀπαλλαγὴν εὐρίσκουσι. φεύγουσι καὶ γῦπες καὶ B
 κύνθαροι τὴν τῶν ῥόδων ὄσμήν. ἀλλὰ καὶ ὄφις ὁ Λιβυκός
 ἀποστρέφεται πῆγανον· ψυχρὰν γὰρ καὶ ξηρὰν καὶ νευρώδη
 20 τὴν φύσιν κληρωσάμενος ὑπὸ τοῦ ξηροτάτου ὄντος λειποψυ-
 χεῖν ἀναγκάζεται, ὥσπερ ὑπὸ κραιπάλης τινὸς καὶ σκοτοδι-
 νίας ταῖς ὑπερβολαῖς τῆς ξηρότητος ἀπονεκρούμενος. φεύγει

nati, tam egregie nobis consulere possumus quam ipsa bruta anima-
 lia rationes se conservandi norunt, et unde male adfectis sanitas re-
 paretur. ursus enim saepenumero gra-
 vissimis vulneribus adfectus sibi ipse medicinam facit, dum verbasco
 naturalem siccitatem habente vulnera obstruit. etiam vulpem lacryma
 pinus se ipsam curantem videre est. testudo vipere carnibus satiata
 per contrariam origani vim, quominus a re venenosa laedatur, effi-
 cit. serpens oculos laesos sanitati restituit, malathris pastus. novit et
 cervus, quemadmodum Aelianus tradit, seipsum flore quodam cura-
 re, si quando telo laesus est. camelus humores perustos evomere no-
 vit, contactis humidis quercus foliis. nec canis ignorat viride gramen
 nigrae bilis expurgandae vim habere. hirci scamoniā cruditatis re-
 medium esse sciunt. pardalis cruorem caprae silvestris sibi salutarem
 existimat. accipiter volucris succum lactucarum, quarum folia sunt
 amara, caligantium oculorum scit esse remedium. cygni ranas devoran-
 tes, adfectione quadam sibi molesta sese liberant. vultures et scarabaei
 rosarum odorem fugiunt. serpens Libycus rutam aversatur: nam
 quum natura frigidus, siccus, nervosus sit: per hanc herbam, quae
 siccandi vim habet maximam, necessario velut exanimatur: tanquam
 si per crapulam quandam et vertiginem ob siccitatis vim nimiam ex-

τοῖνυν ὁ ὄφεις τὸ πῆγανον ἐντεῦθεν, καθὰ δῆπου καὶ τὸν χειμῶνα διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ψυχρότητος.

Οὕτω μὲν οὖν τὰ ζῶα πάντα φυσικῶς οἶδε τὸ τε σωτήριον τὸ τε ὀλέθριον. αἱ δὲ παρ' αὐτοῖς προγνώσεις τῆς C περὶ τὸν αἶρα μεταβολῆς ποίαν οὐχὶ σύνεσιν λογικὴν ἀπο-5 κρύπτουσιν; ὅπου γε τὸ μὲν πρόβατον χειμῶνος προΐοντος λάβρως ἐπεμβάλλεται τῇ τροφῇ ὥσπερ ἐπισιτιζόμενον πρὸς τὴν μέλλουσαν ἔνδειαν. ἤδη δὲ τις τῶν φιλοπόνων καὶ τὸν χειρσαῖον ἐχλῖνον ἐτήρησε διπλᾶς ἀναπνοᾶς τῇ ἑαυτοῦ καταδί-10 σσει μηχανησάμενον, καὶ μέλλοντος βορέου πνεῖν ἀποφράσ-10 σοντα τὴν ἀρκτηίαν, νότου δὲ πάλιν μεταβάλλοντος εἰς τὴν προσάρκτηιον μεταβαίοντα.

Ἄλλὰ καὶ τὴν τῶν αἰσθητηρίων περιουσίαν μεγάλην παρὰ τοῖς ζῴοις ἴδοι τις ἂν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν D ἀρνεῖός ἐν μυρίοις προβάτοις τῶν σηκῶν ἐξαλλόμενος τὴν τε 15 χροιάν καὶ φωνὴν τὴν τῆς μητρὸς ἐπέγνω καὶ πρὸς ἐκείνην ἠπειέγετο, καὶ ταῦτα πολλὰ παραδραμῶν οὐθατε βαρυνόμενα. ἔστι καὶ γὰρ παρ' αὐτοῖς αἰσθησις τῆς ἡμετέρας καταλήψε-10 ως ὄξυτέρα, καθ' ἣν ἐκάστῳ πάρεστι τοῦ οἰκείου διάγνωσις. οὐπω οἱ ὀδόντες τῷ σκύλακι, καὶ ὁμως διὰ τοῦ στόματος 20 ἀμύνεται τὸν λυπήσαντα. οὐπω τὰ κέρατα τῷ μύσχω, καὶ

16. τὴν μητέρας P.

tingueretur. hac de causa serpens sic rutam fugit ac vitat, sicut et hiemem, propter nimium scilicet frigus.

Sic igitur animalia cuncta quid salutare sit ipsis, quid exitiale, cognitum habent. iam quae sunt apud ea rerum futurarum praesagia, verbi gratia, de aëris mutatione: (quam obsecro prudentiam rationalem quoque non obscurant? ovis adventante hieme parce nutrimento vescitur, quasi quandam sibi commeatus copiam pro secutura inopia comparans.) quinetiam homines industrii terrestrem echinum sive erinaceum respiraciones sibi geminas excogitare suis in lustris observant. quod si spiraturus est aquilo, partem aquilonalem obstruit: quod si vento mutato flat auster, ad foramen obversum aquiloni se confert.

Etiam sentiendi organorum in animalibus excellentiam quandam cernere licet: absque quo foret, agnus inter oves innumeras caulis inclusas exsilens, colorem vocemque matris haud agnosceret, nec ad eam se studiose conferret, praesertim cum ubera multa valde distantia gravataque praetereat. nimirum est in eis sensus acrior, quam nos existimemus: quo ipso quaelibet ab alienis sua dignoscunt. necdum catulus dentes habet, ac nihilominus se laedentem ore vicissim ulciscitur. necdum cornua vitulus habet, ac nihilominus quo loco ipsi arma sint proditura novit. quamobrem praecclare dixit Hippo-

οἶδε πῶς τὰ ὄπλα αὐτῷ ἐκφυήσεται. καλῶς οὖν ὁ Ἴπποκράτης ἔλεγε „φύσεις ζῶων ἀδίδακτοι.”

Τὸ δὲ τοῦ κυνὸς μνημονευτικὸν τίνα τῶν πρὸς τοὺς εὐεργέτας ἀχαρίστων οὐ καταισχύνει; ὅπου γε. καὶ φονευθεῖσι P. 51
 5 δεσπόταις κατ' ἐρημίαν πολλοὶ τῶν κυνῶν ἐπαποθανόντες μνημονεύονται. ἤδη δὲ τινες ἐπὶ θερμῶ τῷ πάθει καὶ ὀδηγοὶ τοῖς ἐκζητοῦσι τοὺς φονέας ἐγένοντο, καὶ ὑπὸ δίκην ἀχθῆναι τοὺς κακούργους ἐποίησαν. κύων γὰρ τις ἐν πανδοχείῳ τὸν φονέα ἰδὼν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, κἄντεῦθεν ἀκρα-
 10 τεῖ κατ' αὐτοῦ χρησάμενος ὑλακῆ, οὐκ ἀγαθὴν ὑποψίαν ἔδωκε τοῖς περὶ αὐτοῦ, ἐφ' ᾧ καὶ εἰς κρίσιν αὐτὸν ἀχθέντα ὡς κακούργον ἐκόλασαν.

Ἄλλ' ὄρα σοφίαν Θεοῦ, πῶς τοῖς σαρκοφάγοις ζῴοις ὀξεῖς τοὺς ὀδόντας ἐνήρμοσε· τοιούτων γὰρ χρεῖα ἦν αὐτοῖς
 15 πρὸς τὸ τῆς τροφῆς εἶδος. ἃ δὲ ἐξ ἡμισείας ὀπλισται τοῖς Β
 ὀδοῦσι, πολλαῖς καὶ ποικίλαις ἀποθήκαις τῶν τροφῶν παρεσκεύασε· διὰ γὰρ τὸ παρὰ τὴν πρώτην μὴ ἀρκοῦντως καταλεπτύνεσθαι τὴν τροφήν, ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ καταποθεῖν πάλιν ἀναπεμπάζεσθαι, ὥστε καταλεανθῆν τῷ μηρυκισμῷ προσ-
 20 οικειοῦσθαι τῷ τρεφομένῳ.

Ἄλλὰ καὶ τοῖς ὄπλοις αὐτοῖς τὰ ζῶα πρὸς ἄλληλα διενήνοχε. κατὰ τὰ ἤδη γὰρ τῶν ψυχῶν, καθὰ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης

crates: animalium natura nihil habet a doctrina, velut adscitium.

Canis autem in reminiscendo quemvis hominem erga bene de se meritos ingratum pudore non adficit? quando canes non paucos una cum heris suis in solitudine caesis occubuisse, litterarum monumentis proditur. quinetiam aliqui recenti adhuc facinore quaeerentibus homicidas se duces itineris praebuerunt, utque facinorosi homines et improbi ad supplicia pertraherentur, effecerunt. accidit enim aliquando, ut canis in diversorio quodam eo conspecto, qui herum ipsius interemerat, adversus ipsum perpetuo latrans, suspicionem de homine sinistram moveret. quamobrem is ad tribunal deductus, habita quaestione ceu reus facinoris morte multatus est.

Adspice vero mihi dei sapientiam. carnivorus animalibus dentes acutos dedit, quod talibus eis opus esset, pro nutrimenti ratione, quo alerentur. quae vero dimidia ex parte dentibus armata et instructa sunt, iis multas atque varias nutrimentorum velut apothecas et conditoria paravit. nam cum ab initio nutrimentum non satis comminatur, hoc eis dedit, ut quod deglutiverunt, rursum egerant sursum, quo per ruminationem mollicatum, in usum nutriendi animalis cedat.

Etiam armis ipsis inter se differunt animalia. nam pro indole ac

Glycas.

V. 4ο φησί, δίδωσιν ὁ Θεὸς καὶ τὰς τοῦ σώματος διαπλάσεις τε
 καὶ ἐνεργείας. οἷον τί λέγω; τῷ λαγωῷ καὶ τῷ ἐλάφῳ δει-
 λοῖς οὖσι κατὰ ψυχὴν δρόμον ἔδωκεν, ἵνα τὰς τῶν κωνηγού-
 στων χεῖρας ἐκφεύγῃσι. τῷ χοίρῳ θυμώδει καὶ πολεμιστῇ
 ὄντι τοὺς χαυλιόδοντας, τῷ ταύρῳ κέρας χαρίζεται, καὶ τῷ 5
 λέοντι ὀδόντας καὶ ὄνυχας. καὶ οὕτω μὲν τὰ πάντα προσφό-
 ρως καθώπλισε, τὸν δὲ ἄνθρωπον γυμνὸν εἰς τὸν βίον πα-
 ραγαγὼν τῇ παρουσίᾳ τοῦ λόγου παρεμυθήσατο· ἐν γὰρ
 τῷ λόγῳ τὸ πάντων ἄρχειν αὐτῷ πρόσεστι. διὰ λόγου τὰ
 πτηνὰ ἐξ ἀέρος καταγεί, τοὺς ἰχθύας ἐξ ὑδάτων ἀνέλκει, διὰ 10
 λόγου τὰ πάντα ποιεῖ ὅσα πρὸς σύστασιν τῆς ζωῆς αὐτοῦ,
 οἰκίας ἄμφια περιβολὴν ὄπλον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. κατὰ τοῦ-
 D το καὶ χεῖρας αὐτῷ δέδωκεν ὁ Θεός, ὡς ἐντεῦθεν ἀκωλύτως
 τὸν προσόντα λόγον αὐτῷ πάντα πράττειν ὅσα καὶ βούλεται.
 ταύτῃ τοι καὶ ὁ μέγας Βασιλεῖος ἐν τῇ εἰς τὸν προφήτην 15
 Ἑσαΐαν ἐρμηνείᾳ περὶ τούτων οὕτω φησί „τοῖς μὲν ἀλόγοις
 εὐκόλον δέδωκε τὴν πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὴν, τροφὰς αὐτομά-
 τους καὶ σκέπην αὐτοφυᾶ, καὶ τὰ τῶν τριχῶν καὶ πτερῶν
 ἐνδύματα ἢ πάντα οἰκονομοῦσα δύναμις ἐχαρίσατο· τὸν δὲ
 ἄνθρωπον γυμνὸν παραγαγοῦσα λόγον ἔδωκεν ἀντι πάντων 20
 αὐτῷ, δι' οὗ αἱ ποριστικαὶ συνεστήσαντο τέχναι, οἰκοδομη-
 τικὴ ὑφαντικὴ καὶ αἱ λοιπαί, τὸ τοῖς σώμασι δέον ἀναπλη-

5. post χαυλιόδοντας P καὶ οὕτω μὲν τὰ πάντα. 6. οἷον
 μὲν τὰ deerant.

moribus animorum, quemadmodum et Aristoteles scripsit, corpori-
 bus quoque tum figuras, tum operationes deus concedit. eius rei
 haec exempla sunt. lepori et cervo, qui animo formidolosi sunt,
 currendi facultatem dedit, ut venatorum manus effugiant. apro, qui
 et animosus, et admodum pugnax est, -dentes exertos ac prominen-
 tes dedit. cornua tauro, leoni dentes et ungues largitur. omnia deni-
 que armis idoneis instruxit. solum hominem nudum in vitam produ-
 ctum rationis excellentia consolatur. nam cum ratione coniunctum
 est in res universas imperium. per rationem homo volucres ex aëre
 deducit, pisces ex aquis extrahit; per rationem reliqua perficit omnia,
 quaecumque sunt ad vitae conservationem ipsi necessaria, vestes ar-
 maturam aliaque talia. propterea manus etiam dedit ei deus, ut ea-
 rum operatio quicquid vellet absque ullo impedimento efficeret. dis-
 serit de his Basilius in enarratione sua vatis Esaiæ verbis huiusmo-
 di. „brutis deus vivendi rationem facilem dedit, alimenta ultro ob-
 lata, tectum nativum, pilorum atque pennarum indumenta eidem
 potestas illa, quae cunctorum est gubernatrix, largitur. homini, quem
 nudum creavit, omnium loco rationem tribuit, a qua rerum paran-
 darum artes sunt profectae, ut ea quae extruit aedes, ut textura,

ρούσης τῆς ψυχῆς τῆ περιουσίᾳ τοῦ λόγου." εἶχε μὲν οὖν συνυ-P. 5a
 πογεννηθῆναι τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πάντα μετὰ καὶ τοῦ λόγου αὐτοῦ
 κατὰ πλείονα φιλοτιμίαν. ἀλλ' οὐμενοῦν ἢ τοῦ λόγου χάρις
 ἐντεῦθεν ἐδείκνυτο. ἀνάγκης γὰρ μὴ οὔσης τίνι ἂν ἢ αὐτοῦ
 5 ἐνέργεια διάδηλος γέγονε; κατὰ τοῦτο δὲ παρὰ τοῖς ἀλόγοις
 ζώοις καὶ αἰσθήσει, ἄτε λόγου μὴ ὄντος, τετράνωνται. τὸ
 γὰρ ἔλλειπον τοῦ λόγου τῆ περιουσίᾳ τῶν αἰσθήσεων πανσό-
 φως ὁ τῶν ἀπάντων παρεμυθήσατο πρῦτανις.

Ἄλλ' ὅρα κἂν τούτοις τὴν κηδεμονίαν τοῦ Θεοῦ. μα-
 10 κρὸς ὁ τράχηλος τῆς καμήλου τίνος ἔνεκεν; ἵνα τοῖς ποσὶν
 ἐξισάζηται, καὶ ἐφικνῆται τῆς βοτάνης ἐξ ἧς ἀποζῆ. ὅσα δὲ B
 τῶν ζώων οὐκ ἀπὸ τῆς πόας τὴν ζωὴν ἔχει, οὐδὲ πρὸς γῆν
 κυπτάζειν καταναγκάζεται ἄτε δὴ σαρκοβόρα ὄντα, βραχύν
 καὶ τοῖς ὤμοις ἐνδεδυκότα ἔσχε τὸν τράχηλον. διὰ τοῦτο καὶ
 15 ἢ προνομαία δεδωρόρηται τῷ ἐλέφαντι, τὴν βρωσὶν καὶ πόσιν
 ἀντὶ τοῦ τραχήλου κομίζουσα. ἐπεὶ δὲ εἰς ἐκπλήξιν τῶν
 ὁρῶντων τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ πᾶν μέγα ἔσκεύαστο, δι' αὐτὸ
 τοῦτο καὶ ἀδιάρθρωτοι αὐτοῦ οἱ πόδες καθάπερ τινὲς κίνες
 τὸ βάρος ὑποστηρίζοντες. εἰ γὰρ χαῦνα αὐτῷ καὶ δίνυρα
 20 ὑπετέθη τὰ κῶλα, συνεχεῖς ἂν ἐγένοντο τῶν ἄρθρων αἱ ἐκ-
 τροπαί. ἀλλὰ καὶ τριακόσια ἔτη ἰστοροῦσί τινες βιοῦν τὸν
 ἐλέφαντα. οὐ μᾶλλον δέ, φησὶν, ἄγαμαι τὸν ἐλέφαντα τοῦ C

ut caeterae, supplente nimirum animo per rationis excellentiam quod corporibus deest." potuisset quidem homini nascenti etiam praeter rationem alia tribuere omnia, verum hoc modo rationis gratia beneficiumque non eluxisset. nam si nihil ei necessarium foret, quamam re vis eius declarata fuisset? eadem de causa brutis animalibus dati sunt sensus acriores, uti quae ratione carerent. sapienter enim gubernator ille universitatis huius defectum et inopiam rationis sensuum acrimonia praestantiaque compensavit.

Hic etiam in rebus curam providentiamque dei considerato. longum camelus collum habet. quamobrem? ut pedes aequaret, atque pertingere posset ad herbas quibus victitat. quaecumque vero animalia victum e terra non habent, nec ad terram caput demittere coguntur uti quae carnibus vescuntur, breve collum et intra humeros velut abditum habent. propterea proboscis elephantis data est, quae colli loco cibum atque potum ei subministrat. quia vero corpus eius comparatum ad spectantium admirationem et ingens admodum est, iccirco pedes etiam ipsius carent articulis, quasi pondus quoddam sustinentes: nam si mollibus et humidis membris inniteretur, nunquam non articuli laxarentur. tradunt etiam nonnulli, CCC totos annos elephantum vivere. neque vero magis, inquit idem Basilus, ele-

μεγέθους ἔνεκεν, καὶ τὸν μῦν, ὅτι φοβερός ἐστι τῷ ἐλέφαντι, ὡσπερ δὴ καὶ τὸ λεπτότατον ἄγαμαι τοῦ σκορπίου κέντρον πῶς ἐκοίλανεν ὡσπερ αὐλὸν ὁ τεχνίτης, ὥστε δι' αὐτοῦ τὸν ἰὸν τοῖς τρωθεῖσιν ἐνίσθαι. ἀλλὰ καὶ τὸν ἐλέφαντα μὴ πρότερον πίνειν λέγουσιν, ἐὰν μὴ θολώσῃ τῇ προνομαίᾳ τὰ νάματα. τίνος ἔνεκεν; ὅτι μορμολύττεται σκιὰν ἐλέφας ἐν ὕδατι τὴν ἑαυτοῦ θεώμενος. διὸ καὶ τοὺς Ἰνδοὺς ἐπιτηρεῖν ἀσέληνον νύκτα φασίν, δηρῆκα διαπορθμεύουσι τουτὶ δι' ὕδατων τὸ ζῶον. καὶ τούτου χάριν ὑποθολούσι τῇ

D προνομαίᾳ τὰ νάματα πίνοντες. ἔτι καὶ τοῦτο πρόσεσι θαν-
μαστόν τοῖς ἐλέφασιν. τὸν γὰρ Ἰνδὸν ποταμὸν ἔστιν ὅτε δια-
V. 41 περαιούμενοι οὐχ ἄπλωσ καὶ ὡς ἔτυχε τὴν ἐκέῖσε ποιῶνται
διάβασιν, ἀλλ' ὁ μικρότατος πάντων τῆς περαιώσεως πρῶτος
ἀπάρχεται, μετὰ τοῦτον ὁ μεῖζων αὐτοῦ, ἔπειτα καὶ ὁ ἀμφο-
τέρων ἐπέκεινα. καὶ καθ' ἑξῆς ὡσαύτως τῇ τοιαύτῃ τάξει¹⁵
χρῶμενοι τὸν ποταμὸν ἀκωλύτως διέρχονται. ἐὰν γὰρ οἱ
μεῖζους τῆς πορείας ἀπῆρχοντο, τάχα ἂν τῇ βαθύτητι τῶν
ποδῶν βόθρους ἐπ' αὐτῆς τῆς ἰλῦος ἐργαζόμενοι προοδύνειν
οὐκέτι συνεχώρουν τοὺς τὸ σῶμα σμικρότατον φέροντας, μάλ-
λον μὲν οὖν καὶ τῷ τοῦ ποταμοῦ τέλματι κατηνάγκαζον τοὺς 20
τοιούτους ἀποπνίγεσθαι. τὸ δὲ τὸν ἐλέφαντα μὴ ἄλλως πως
εἰς συνδυασμὸν ἔρχεσθαι, καθά φασιν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα
P. 53 δεινοί, εἰ μὴ τοῦ μανδραγόρου γεύσαιντο (οὐδὲ γὰρ ἐπιδυ-

1. καί| ἦ?

phantum ob eius magnitudinem admiror quam murem ex eo, quod terrori sit elephanto? quemadmodum et minutissimum scorpii stimulum mirari soleo, quo scilicet pacto rerum artifex eum exenteraverit instar cuiusdam tibiae, ut per ipsum vulneratis virus immitatur. perhibent item non prius elephantum bibere quam aquas proboscide turba-verit. quamobrem istuc? quia suam ipsius umbram in aqua conspiciens expavescit. propterea ferunt Indos observare noctem expertem lunae, quoties animal hoc aquas traicere volunt. haec aquae turbationis est causa. praeterea meretur hoc etiam in elephantis admirationem. quoties Indorum amnem traicere volunt, non simpliciter ac fortuito transeunt: sed minimus omnium traictionem primus inchoat; deinde sequitur alius hoc maior, hinc rursus alius utroque maior; et sic deinceps eodem utentes ordine per fluvium citra impedimentum ali-quod transeunt. nam si grandiores in transeundo primi forent, fortasse pedum gravitate foveas in limo efficientes, quominus transire minores possent, impedirent, adeoque cogerentur hi fluminis in coeno suffocari. nec ad Venerem elephantus accedit, quemadmodum harum rerum periti tradunt, nisi mandragoram degustet. nam prius quam hoc

μία μίξεως πρότερον κείται, ἐφ' ᾗ ἡ θήλεια λαβοῦσα μανδραγόραν καὶ φραγοῦσα δίδωσι καὶ τῷ ἄρρηνι, καὶ οὕτω πρὸς μίξιν ἔρχονται) φανερώς εἰς τοὺς πρωτοπλαστοὺς ἀνάγεται· κἀκεῖνοι γὰρ πρὸ μὲν τῆς τοῦ φντοῦ γεύσεως ἰσάγγελον βίον εἶχον, μετὰ δὲ τὴν τοῦ ξύλου γεῦσιν καὶ τῆς παρακοῆς εἰσαχθείσης ἔγνω Ἀδὰμ Ἐῦαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔτεκε τὸν Κάιν.

Περὶ δὲ τοῦ μυρμηκολέοντος τί χρῆ καὶ λέγειν; γέγραπται γὰρ ἐν τῷ Ἰωβ „μυρμηκολέων ἀπώλετο διὰ τὸ μὴ ἔχειν 10 βορᾶν.” ὁ μυρμηκολέων ζῶν τί ἐστίν ἐκ μύρμηκος μὲν καὶ λέοντος τικτόμενον, εὐθέως δὲ τελευτῶν διὰ τὸ μὴ εὐρίσκειν τροφήν κατάλληλον· ὡς μὲν γὰρ λέων κρέατα ἐπιζητεῖ, ὡς δὲ μύρμηξ πάλιν σίτον, καὶ διὰ τοῦτο εὐχερῶς ἀπόλλυται. ταῦτα δὲ πάντως εἰς αὐτὸν ἀνάγεται τὸν διάβολον, ὅστις 15 ἀπὸ μικροῦ μὲν ἄρχεται, εἰς μεγάλα δὲ καταντᾷ. ἐφ' ᾗ καὶ τις τῶν πατέρων ἔλεγε „τὰ μικρὰ τῶν ἀμαρτημάτων εὐτελεῖσιν οἶδεν ὁ διάβολος· ἄλλως γὰρ ἐπὶ μείζον κακὸν ἀγαγεῖν σε οὐ δύναται.” ὅθεν ἀπόλλυται καὶ οὗτος, καὶ οἶον εἰπεῖν θνήσκει κατὰ τὸν μυρμηκολέοντα, μὴ τροφήν εὐρίσκων 20 παρ' ἡμῶν καὶ ἀνάπανσιν.

Ὁ μέντοι ἑλέφας πίπτων ἐγερωθῆναι οὐ δύναται διὰ τὰς 25 μὴ ἔχειν ἄρμογὰς εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ μονοτόκι

4. ἰσάγγελον β. εἶχον] ἀνώτεροι ἐπιθυμιῶν ἦσαν F.

fit, nullam coitus libidinem experitur. quapropter femina sumptam mandragoram comedit eandemque mari porrigit, et hoc pacto ad consuetudinem Veneream accedunt. hoc autem manifesto referri ad homines illos primum conditos debet: nam et illi ante ligni vetiti degustationem libidinibus superiores erant. verum post eam cum Eva rem Adamus habuit, eaque Cainum peperit.

Quid de myrmecoleonte sive formicario leone dicemus? in Iobâ libro perscriptum est „myrmecoleon perit, quod eam non haberet.” est myrmecoleon animal quoddam, quod e formica leoneque gignitur, sed mox vivendi finem facit propterea quod cibum sibi convenientem non inveniat: nam ut leo, carnes expetit, ut formica, frumentum; iccirco facili momento extinguitur. haec autem transferri omnino ad diabolum possunt, qui ab exigua re primum exorsus ad magna progreditur. ideo quidam ex patribus dixit „exigua delicta novit extenuare diabolus: nam caeteroquin ad maiora perducere te non posset.” itaque perit et ipse ac myrmecoleontis instar emoritur, cum apud nos alimenti nihil, nihil requietis invenit.

Quodsi cadat elephantus, surgere propterea non potest quod pedes ipsius nullas iuncturas habeant. et fetum haec animalia tantum

ταῦτα δὴ τὰ σώματα τὰ μέγιστα φέροντα. ἔδει μὲν δι' αὐτὸ τοῦτο πολύτοκα μᾶλλον εἶναι, ἐλέφαντα λέγω καὶ ἵππον καὶ κάμηλον· ἀλλὰ δαπανωμένης τῆς τροφῆς εἰς τὴν τοῦ σώματος αὐξήσιν πλήθος ἐμβρύων θρέψαι οὐ δύναται. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως, τοὺς δὲ λαγούς φασὶ τὰ μὲν τῶν ἐγγόνων ὠδίναι, τὰ δὲ τετοκέσαι, ἔνια δὲ ἡμιτελῆ φέρεσθαι τῇ γαστρί. τὸ δὲ αἴτιον ὅτι γονιμωτάτη τῶν λαγῶν ἡ φνῖσις καθέστηκεν· ὄρα γὰρ ὅτι λαγοῦ πιτύα γυναικὶ ἐντεθειμένη ἄπαιδι ἐγκύμονα ταύτην θάπτον ἐποίησε, καὶ παῖδα ὑπομάζιον στείρα χαρίζεται. ἡ τοίνυν σύλληψις οὐκ ἔστιν ἐν λαγούσι ὠρισμένη, ἀλλ' ἐτι κυοφορουμένων τῶν ἐγγόνων ἐπισύλληψις αὐτοῖς ἐγγίνεται. οὐκοῦν ἂ μὲν τέτοκεν ὁ λαγὸς τῶν ἐγγόνων, ἂ δὲ ὠδίνει, ἂ δὲ ἡμιτελῆ ἐπιφέρει τῇ γαστρί· ταῦτα γὰρ ἡ ἐπισύλληψις ἐξ ἀνάγκης ποιεῖ. κατὰ τοῦτο δὲ καὶ δασύνους· ὁ λαγὸς, καθύ φησιν ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς πλήρης περιτωμάτων ὢν· ἡ γὰρ δασύτης σημεῖον πλήθους περιτωμάτων. ὄθεν καὶ ἐπικυύσκειται τοῦτο τὸ ζῷον. διὸ καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ δασεῖς ἀφροδισιαστικοὶ καὶ πολὺσπερμοὶ μᾶλλον εἰσι τῶν λείων. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως, ὁ δὲ Αἰλιανὸς παράδοξόν τι καὶ λίαν διέξεισι περὶ τοῦ λαγοῦ. ἡ γὰρ γαστὴρ ἐκ τούτου γεννώμενον ἐμβρυον ἐντὸς ἐπιφέ-

6. ὠδίνειν?

unicum edunt ob maximi corporis molem. debebant quidem hac ipsa de causa, quod magna sint, potius complures fetus simul edere (loquor autem de elephanto, equo, camelo): verum quia nutrimentum ad corporis amplificationem absumitur, fetus in utero multos alere nequeunt, ac de his quidem hoc modo dictum esto. caeterum lepores aiunt fetus alios in lucem edere, alios paulo prius edidisse, alios necdum absolutos utero gestare. eius rei causa est, quod leporum natura longe sit fecundissima. ecce enim lac leporinum mulieri non secundae impositum celeriter conceptionem adiuvat, et feminae sterili donat infantem, quem uberibus lactet. non est igitur in leporibus conceptio certo definita tempore, sed dum adhuc uterum gerunt, altera fit rursus conceptio. qua de causa lepus, ut dictum est, alios quidem fetus iam edidit, alios parturiendo profert, alios utero gestat semiperfectos. nam id necessario conceptionem, quae alia fit mox post aliam, sequitur. iccirco lepus etiam pedes hirsutos habet, quemadmodum Aristoteles ait, ut qui superflui sit humoris plenus: nam hirsuties istaec ingentis superfluitatis est argumentum. hinc animalis huius superfetatio. eadem de causa fit ut homines hirsuti caeteros laeviores tum Venere tum seminis copia superent. et haec quidem ab his tradita sunt. caeterum Aelianus valde novum et inusitatum quiddam de lepore commemorat: nam qui ex eo nascitur fetus,

ρει ἕτερον ἔμβρυον. ὡσαύτως λέγονσι τὸν τε λαγῶν καὶ τὴν ὕαιναν ἀρρενόθηλον γίνεσθαι. ἀλλὰ καὶ δειλὸς ὁ λαγῶς. τίος ἔνεκεν; ὅτι μεγίστην ἔχει καρδίαν, ὥσπερ δὴ ἔλαφος μῦς ὕαινα ὄνος πάρδαλις γαλῆ, καὶ ἀπλῶς πάνθ' ὅσα φανερώς εἰσι δειλά ἢ διὰ φόβον κακοῦργα. μεγίστων γὰρ ἐν αὐτοῖς τῶν καρδιῶν οὐσῶν διαχέεται τὸ πῦρ καὶ οὐ συν-
 5 ἦται· ἐφ' ᾧ καὶ τυγχάνει δειλά. τὰ μέντοι μικρὰ ἔχοντα τὴν καρδίαν συνηγμένον ἐξ ἀνάγκης τὸ ἔμφυτον ἔχοντα πῦρ· ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς μάχην ὑπάρχει τὰ τοιαῦτα ὀξύρ-
 10 ροπα.

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι διετής ὁ τῶν ἐλεφάντων τόκος. τίος ἔνεκεν; ὅτι τὰ μεῖζονα κηήματα πλείονος χρόνον δαΐται πρὸς τελείωσιν· τὰ μὲν γὰρ δεκάμηνα, τὰ δὲ ἐνιαύσια, καθύπερ ἐπὶ ἵππων. κατὰ τοῦτο τοίνυν πολυχρό-
 15 νός ἐστι καὶ ὁ τῶν ἐλεφάντων τόκος. διετής γὰρ ἡ κήσις αὐτῶν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεγέθους, ὡς Ἀριστοτέλης φησίν.

Ἡ ἔλαφος ἀποβαλοῦσα τὰ κέρατα κρύπτεται, αἰδομένη C ὥσπερ διὰ τὴν ἐκείνων γύμνωσιν. ἐπὶ δὲ ταῦτα εἰς αὐξή-
 20 σιν ἔλθῃ, παρρησιάζεται πάλιν καθὰ καὶ πρότερον. οὕτως καὶ ὁ δίκαιος ἐκτραπείς ὀπωσθήποτι τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν ἀρετῶν γυμνωθεὶς κρύπτεται ἀπὸ θεοῦ, καθύπερ ποτὲ Ἀδάμ

8. ἔχοντα] ἔχει?

eum dicit intra se fetum alium gerere. itidem aiunt leporem et hyaenam alternis vicibus tam marem quam feminam esse. formidolosus etiam lepus est. quamobrem? quia cor maximum habet, sicut et cervus et mus et hyaena et asinus et pardalis et mustela, et simpliciter omnia. quaecunque palam timida sunt vel ob metum noxia. nam cum corda sint in eis perampla, calor diffunditur, non colligitur; ideoque formidolosa sunt. quae vero cor exiguum habent, in eis etiam necessario collectus est ignis ille natus et insitus; ideoque sunt ad pugandum prona. debes hoc etiam scire, totum biennium elephantos uterum gerere. qua de causa? quia feturae maiores tempore longiori ad perfectionem egent.

Aliae decem mensibus absolvuntur, aliae toto demum anno, ut in equo videmus usuvenire. sic igitur etiam elephantorum partus diuturnior est, uterum biennio gestantium ob magnitudinem fetus nimiam, sicut Aristoteles loquitur.

Caeterum ubi cornua cervus abiecit, semet occultit pudore quasi quodam adfectus, quod iis sit denudatus. cum autem illa rursus augecere coeperunt, vicissim liberius pristino more prodit. hoc iusti hominis est simulacrum. nam cum is ab officio quocunque tandem modo deflexit et virtutibus nudatus est, a deo semet abscondit Adami

ἐν τῷ παραδείσῳ πέπονθεν, ἥνικα γυμνον ἑαυτον ἑώρα διὰ τὴν παράβασιν. ἐπὶ δὲ ἀγωνισάμενος διορθώσεται καὶ τὰς ἀρετὰς ἐπαυξηθείσας θεάσεται, τότε δὲ πρὸς θεὸν ἐπαυγεται καὶ παρρησίας τῆς πρὶν μέτοχος δείκνυται. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Δαβὶδ ἔλεγε „τότε οὐ μὴ αἰσχυρθῶ ἐν τῷ με ἐπι-
 D βλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολάς σου.” καὶ οὗτοι μὲν οὕτως, ἕτεροι δὲ φασιν ὡς οὐ τὴν ἀποβολὴν αἱ ἔλαφοι τῶν κέρατων αἰσχυρόμεναι τὰς συνήθειας δραπετεύουσι διατριβίαις, ἀλλ' ἑαυτῶν μάλιστα προνοούμεναι. ἔστι γὰρ αἰσθησις καὶ ἐν ταῖς ἀλόγοις ζώοις, καθ' ἣν τῆς οἰκείας σωτηρίας ἀπειλήφασιν τὴν 10 διάγνωσιν. οἶδεν ἡ σηπία τῆς ἀχλύος τὸ σόφισμα, καὶ πονθηραταῖς ἀορασίαν ἄγρας πολλάκις ἐνέθηκεν. οἶδε τὰ γαμψώνυχια τὴν διὰ τῶν ὀνύχων ἀκὴν. οἶδεν ὁ λαγῶς διὰ τοῦ δρόμου καὶ τῆς τῶν ποδῶν ὀξύτητος κυνηγετῶν ἐπιβουλάς ἀποπέμπεσθαι. οἶδεν ἡ ἔλαφος ἀποκειραμένη τὰ κέρατα 15
 P. 55 ἀσθενεστέρην τὴν φύσιν ἀμύνεσθαι τοὺς λυπήσοντας· οὐκοῦν ἀποκρύπτεται οἷά τις τῶν στρατιωτῶν ἀνοπλος δεδιῶς παρατάττεσθαι. μόνῃ δὲ ἡ ἔλαφος ἀποβάλλεται τὰ κέρατα χύριν ὠφελείας, ὡς Ἀριστοτέλης φησί· βάρος γὰρ ἐξ ἀνάγκης κουφίζεται, διότι καὶ ναστὰ ταῦτα δι' ὄλον τυγχάνει. τῶν 20 δ' ἄλλων τὰ κέρατα μέχρι τινὸς κοῖλα, τὰ δ' ἄκρα στερεὰ διὰ τὸ ταῖς πληγαῖς χρησιμεύειν.

16. λυπήσαντας P.

exemplo, cui quid eiusmodi accidit in paradiso, cum ob transgressionem se nudum esse conspiceret. verum ubi deinde susceptis certaminibus rectius sese gerit ac virtutes crevisse videt, tum scilicet ad deum revertitur et pristinae se libertatis participem declarat. hoc Davides indicare volens ait (Psalm. 118 6) „tunc non pudefiam, cuncta tua praecepta intuens.” haec a quibusdam tradita sunt. caeterum alii dicunt cervos non propter abiectiōnem cornuum pudore adfectos de locis consuetis a fugere, sed hoc ipso maxima providentia sibi prospicere. nam inest etiam brutis animantibus sensus quidam, de quo suae salutis cognitionem hauriunt. novit sepia semet obscurandi artificium, ac saepe sic piscatoribus imponit ut amplius captam ab se praedam conspiceri nequeant. norunt ea quibus adunci sunt ungues, ad quid eorum ungues prodesse possint. novit lepus cursu pedumque celeritate venatorum insidias vitare. sic etiam cervus novit amissis cornibus naturam debiliorem tueri se contra laedentes haud posse; quapropter abdit se, instar militis cuiusdam inermis, qui hosti se oblicere non audet. caeterum solus cervus utilitatis suae causa deponit cornua. quemadmodum Aristoteles inquit. nam onere gravi necessario se levat, quando cornua cervorum prorsus vacua non sunt. caeterorum quidem animalium cornua sunt aliquousque cava, cum extremae partes existant solidae, quibus scilicet ictus excipiunt.

- Γίνωσκε δὲ τοῦτο, ὅτι γεννήτορες τοῦ ἀρώματος μόσχου οἱ ἐν Ἰνδία νεμόμενοι ἔλαφοι. οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι τὸ πολυθρύλλητον τοῦτο ἄρωμα ἢ αἷμα ἐλάφου ἐσπαργανωμένον B ἐν τῷ ὀμφαλῷ· περὶ μέντοι τὰ τέλη τοῦ ἔαρος ῥίπτεται ὄσπερ τι περιττώμα. ἐσῶδες οὐδὲν τι μέρος αὐτοῦ συλλεγόμενον· ἀλλ' ἐπειδὴν χρόνῳ ταμειυθῆ καὶ εἰς ἑτέραν ἡπειρον μετακομισθῆ, τηρικαῦτα τὸ εὐῶδες πνεῦμα ἀφίησι. λέγεται δὲ ὅτι ἡ ἔλαφος θελγομένη ἤχη ἀνῶν καὶ κροτάλοις τὸν ἐγ- V. 43 γὺς τοξότην οὐχ ὀρᾷ καὶ τοξεύεται. οὕτω καὶ ἡμεῖς ὑπὸ 10 τῶν τοῦ κόσμου τερπνῶν καταυλούμενοι οὐδαμῶν συνορῶμεν τὸν καθ' ἡμᾶς ὑοράτοις βέλεσι χρώμενον. ἀλλὰ καὶ συνεχῶς ἐπὶ δρόμῳ τῆν ἔλαφον τὰ τέκνα γυμνάζειν αὐτῆς λέγουσι. τοῦτο δὲ ὠκονόμησε πάντως ὁ θεὸς τοὺς νωθροτέρους C ἐπτρέπειν γονεῖς.
- 15 Ἄλλ' ὄρα κἀνταῦθα κηδεμονίαν θεοῦ. ἐπειδὴ γὰρ τουτὶ τὸ ζῶον, ἡ ἔλαφος δηλονότι, δειλὸν ἐστι καὶ διὰ τοῦτο φυγαῖς ἀείποτε κέχρηται, προκατεσκευάσεν αὐτὴν ὁ θεὸς ὥστε παρακατέχειν ἀσφαλῶς ἐν τῇ μήτρᾳ τὰ ἔγγονα αὐτῆς. καὶ δῆλον ἐν τοῖς τῶν περιεχομένων τῷ Ἰωβ τῷ μακαρίῳ ἐκείνῳ ἀνδρὶ. 20 τηρικαῦτα κριθῆναι μετὰ θεοῦ εἰζῆται, καὶ τάδε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔλεγεν ὁ θεὸς „ἐφύλαξας ὠδίνας ἐλάφων, ἡρίθμη-

8. ὅτι deerat.

Hoc quoque cognoscito, eius aromatis quod muscum dicimus, auctores esse cervos illos qui montem Indiae quendam incolunt. nam celeberrimum hoc aroma nihil est aliud quam cervorum sanguis, qui de umbilico rupto profluxit. hunc illi extremis in partibus montis reiciunt quasi quoddam excrementum. cumque colligitur, nulla pars eius odorem gratum habet. verum ubi post temporis aliquod spatium inquiritur et alias ad terras delatum est, tum deinde fragrantiam illam spirat. aiunt item cervam, dum tibiarum sono et tintinabulis delectatur, adstantem prope sagittarium non cernere sagittisque configi. sic nos quoque, dum voluptatibus huius mundi quasi modulis quibusdam tibiarum oblectamur, adversarium nostrum plane nusquam cernimus, inadspectabilibus contra nos telis utentem. praeterea tradunt cervam assiduo fetus suos cursu exercere. voluit hoc omnino sic fieri deus, ut parentibus ignavis pudorem incuteret.

Haec quoque dei providentiam curamque mihi considerato. cum animal hoc timidum sit ac propterea nunquam non utatur cursu, talem cervae structuram deus effecit, ut fetus suos in utero citra periculum ullum gestet ac retineat. patet hoc de illis etiam quae Iobi libro continentur. nam ad virum illum beatum, cum disceptare cum deo vellet, inter alia deus hoc quoque profert (Iob. 39 1) „tun observasti partus cervarum, mensesve numerasti quibus uterum ferunt?”

Ἦσας δὲ μῆνας αὐτῶν πλήρεις τοκετοῦ;" θάυμα καὶ γὰρ πῶς ἡ ἔλαφος φεύγουσα καὶ ἐπὶ τοσοῦτον πηδῶσα οὐκ ἀμβλώσκει.

Πρὸς γε τοῖς εἰρημένοις καὶ τοῦτο περὶ ἐλάφου λέγουσιν, ὅτι τῶν ῥινῶν πνεύματι ἀναφέρει τοὺς ὄφεις ἀπὸ τοῦ σφωλεοῦ καὶ κατεσθίει, τῷ φόβῳ δὲ τοῦ λοῦ καρκίνους ἐσθίει καὶ οὐ βλάπτεται.

Ὁ δὲ γε κάστωρ ὅταν ὑπὸ κυνηγετῶν διώκηται διὰ τὰ γεννητικὰ αὐτοῦ μόρια, καὶ γινῶ ὅτι καταλαμβάνεται, κόπτει ταῦτα καὶ ῥίπτει τῷ κυνηγῷ: εἰ δὲ καὶ μετὰ ταῦτα παρ' 10 ἑτέρου διώκεται κυνηγοῦ, ῥίπτει ἑαυτὸν ὑπιον· καὶ νοήσας ἐντεῦθεν ὁ κυνηγὸς ὅτι ἀναγκαῖα οὐκ ἔχει, ἀναχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ.

P. 56 Ἐτι δὲ καὶ τοῦτο ζητεῖς, ἀγαπητέ, τίνας ἔνεκεν ἐπὶ τῶν τετραπόδων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων ἀπλῶς τὰ ἔγγονα τοῖς γο- 15 νεῦσιν ὁμοιότητα φέρουσιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων οὐ τοσοῦτον; διότι ὁ μὲν ἀνθρώπος πολλαχῶς διατίθεται τὴν ψυχὴν ἐν αὐτῷ τῷ τῆς συναφείας καιρῷ· καθὼς οὖν ὁ τε πατήρ καὶ ἡ μήτηρ διατεθῶσιν, οὕτω ποικίλλεται καὶ τὰ τικτόμενα. τὰ δὲ λοιπὰ ζῶα καθότι οὐδὲν ἕτερον διανοοῦνται κατὰ γε τὸν 20 τῆς συναφείας καιρὸν, κατὰ τοῦτο καὶ τὰ ἔγγονα παντάπασιν ὅμοια τίκτουσιν. μὴ θάυμαζε δὲ εἶγε παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀ-

mira certe res est, qui fiat ut cerva fugiens ac tantopere saliens non abortiat.

Hoc etiam praeter iam indicata de cervo commemoratur, quod narium spiritu serpentes e latebris suis extrahat atque devoret. veneni autem metu cancris vescitur, eaque ratione detrimenti nihil accipit.

Fiber cum a venatoribus urgetur persequentibus ipsum genitalium membrorum causa, seque non evasurum animadvertit, praecidit ea, venatorique obiicit. quodsi secundum hoc alius quidam venator eundem persequatur, supinum semet abiicit; de quo venator animadverso necessariis eum membris destitui, missum facit.

Quaeri et hoc solet, quamobrem in quadrupedibus ac reliquis animalibus simpliciter ac plerumque fetus parentum similitudinem referant magis quam in hominibus? quoniam homo varie consuevit adfectus esse animo, etiam ipso Venereae consuetudinis tempore. igitur prout tam pater quam mater adfecti fuerint, etiam quae gignantur varia sunt ac diversa. caetera vero animalia quatenus tempore coitionis aliud nihil cogitant, eatenus etiam fetus omnino sibi consimiles procreant. est et alia causa, quamobrem mirum tibi videri non debeat hominum sobolem partim referre partim non referre parentum similitudi-

τοὺς ὁμοιώσεις τε καὶ ἀνομοιώσεις πρὸς τοὺς γεννήτορας τὰ
 τικτόμενα φέρουσι. ὅλον μὲν γὰρ τῶν σπερμάτων ἐν τῇ ἀνα- B
 φύσει καὶ ἀναμίξει ἐπικρατέστερον γένηται, πρὸς ἐκεῖνο καὶ τὸ
 τοῦ πλαττομένου εἶδος φέρει τὴν ὁμοιότητα. εἰ δὲ τὰ σπέρ-
 5ματα συγκραθέντα ἐπ' ἴσης ἔχει πρὸς ἄλληλα, τότε τὸ γε-
 νόμενον ἴσην ἔχει πρὸς τε τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν τὴν ὁμοιό-
 τητα, τουτέστι πατρομητρόμοια τὰ γεννώμενα τίττεται. πολ-
 λάκις δὲ καὶ τῆς γυναικὸς φαντασίαν ἐν ταῖς ὁμιλίαις λαβού-
 σης τοῦδε ἢ τῆσδε πρὸς τὸ φαντασθὲν ἀπεικάζεται τὸ γινό-
 10μενον. ὃ δὴ καὶ ἄρρητόν τινα καὶ θαυμαστόν ἔχει τὸν λόγον.
 καὶ ἄκουε τί φησι Διοσκουρίδης περὶ τινος Στρατονικοῦ τῆς Σι-
 καλίας ἄρχηγοῦ χρηματίσαντος. ἐκεῖνος γὰρ καὶ ἡ αὐτοῦ σύζυ-
 γος δυσειδεῖς μὲν ὄντες, ἐφιέμενοι δὲ παιδίων εὐειδῶν χρηματί- C
 σαι γεννήτορες, τοιοῦτόν τι ἐμηχανῶντο· ἐώρων τὰ εἰδῶλα, ἤγουν
 15αὐτὰ τὰ ἀγάλματα, καὶ οὕτω μιγνυμένων αὐτῶν πρὸς τὴν
 τῶν ἀγαλμάτων ὁμοίωσιν τὸ βρέφος αὐτοῖς διεπλάττετο. τοῦ-
 το δὲ καὶ ἐπὶ κυνῶν ἔστιν ἰδεῖν· τῆς γὰρ ὀχρείας αὐτοῖς γι-
 νομένης πρὸς ὃ τοὺς ὄπας ἀπερείσει τὸ θῆλυ, πρὸς ἐκεῖνο
 καὶ ἡ ὁμοίωσις γίνεται. ἀλλὰ γὰρ τὸν σοφώτατον Γαληνὸν
 20εὐρίσκομεν τῷ κεφαλαίῳ τῷδε συνομολογοῦντα, καὶ οὕτω κα- V. 44
 τὰ ῥῆμα λέγοντα „ἐμοὶ δὲ καὶ λόγος τις ἀρχαῖος ἐμήνυσεν
 ὅτι τῶν ἀμόρφων τις δυναστῶν εὐμορφον γεννησάι θέλων

19. γὰρ] καί?

nem. nam quae pars seminis in commistione fit efficacior, ad eam
 forma quoque illius quod fingitur adsimilari solet. quodsi semina
 temperata mistaque parem in utramque partem vim habeant, tum id
 quod procreatur ex aequo tam maris quam feminae similitudinem re-
 fert, hoc est, gignitur soboles patri matrique pariter similis. saepe-
 numero si sola femina vel huius vel illius imaginationem in actu Ve-
 nereo concipiat, soboles ei fit similis cuius imaginem apud animum
 informabat. quae res inexplicabilem quandam miramque rationem
 habet. audi quid Dioscorides de quodam Stratonico Siciliae duce
 tradat. is cum deformis esset itidemque uxor ipsius, ac nihilominus
 gignere liberos formosos cuperent, huiusmodi quiddam moliebantur.
 inspectabant imagines et picta simulacra, cumque deinde liberis
 operam dedissent, infans ad imaginum similitudinem conformatus
 fuit. hoc et caniculae videre est usuvenire: cum enim coeunt canes,
 tum quod defixis oculis canicula contuetur, eius similitudinem fetus
 refert. consentit hac in parte nobiscum doctissimus ille Galenus, cu-
 ius haec ipsa verba sunt „etiam de narratione prisca intellexi virum
 quendam principem, qui vultu deformis esset, cum filium procreare
 formosum vellet, uxori mandasse, medios inter amplexus, elegan-
 ter ut expressam pictura formam pueri diligenter intueretur; quod

παιδίον ἐποίησε γράψαι ἐν πλατεῖ ξύλῳ εὐεῖδές ἄλλο παιδίον, **D** καὶ ἔλεγε τῇ γυναικί αὐτοῦ συμπλεκόμενος πρὸς ἐκεῖνον τὸν τύπον τῆς γραφῆς ὁραῖν. ἡ δὲ ἀτενὲς βλέπουσα, καὶ ὡς ἔστιν εἰπεῖν ὅλον τὸν νοῦν ἐκεῖσε προσεπιφέρουσα, οὐχὶ τῷ γεννήσαντι ἀλλὰ τῷ γεγραμμένῳ ὅμοιον ἀπέτεκε τὸ παιδίον **5** κατὰ τὴν ὄψιν."

Ἐὶ δὲ καὶ περὶ φύσεως ὄφεων βούλει μαθεῖν τινων, ὁ **N**ίκανδρος πρὸ τῶν ἄλλων διδάξει σε. αὐτίκα γὰρ ἐν ταῖς ἔπαισι αὐτοῦ καὶ τάδε περὶ τῶν ἐχιδνῶν ιστορεῖ. ἡ Θῆλεια ἔχιδις διὰ τοῦ στόματος αὐτῆς δεχομένη τὴν κεφαλὴν τοῦ ἄρ-
ρενος καὶ οὕτω συννευναζομένη ἀναιρεῖ αὐτόν. εἰς ἐκδίκησιν οὖν, ὡς ἔοικε, τοῦ πατρὸς ἀναιροῦσι τὴν μητέρα τὰ ἔγγονα.
P. 57 ἐν γὰρ τῷ τοκετοῦ καιρῷ τὴν μητρῴαν διαρρηῆσσοσι νη-
δρὸν καὶ οὕτως ἐξέρχονται. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ τοῦ κυρίου πρό-
δδρομος γεννήματα ἐχιδνῶν τοὺς Ἰουδαίους ἐκάλεε, ἅτε δὴ **15**
 τοὺς προφήτας καὶ πατέρας αὐτῶν ἀποκτείναντας. εἰ δὲ περὶ
 τοὺς ὄφεις οὕτως ἔχει, πῶς νοητέον τὸ εὐαγγελικὸν ῥητόν
 τὸ λέγον „γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ
 περιστεραί;" πονηρὸς μὲν οὖν ὁ ὄφις καὶ κάκιστος ἀληθῶς,
 ἀλλὰ καὶ τινα κέκτηται εἰς ἃ βλέπειν ἐγκυλευόμεθα καὶ ταῦ-
20
 τα μιμεῖσθαι, ἕπει καὶ ἡ μέλιττα θανατηφόρῳ ἐπιζάνου-
 σα, ὃ μὲν χρήσιμον ἐκείθεν ἐκλέγεται, ὃ δὲ χειρίστον ἐκεί-
Bσε ἀφίησι. πρόσεχε οὖν. ὁ ὄφις τυπτόμενος τὸ μὲν ἄνω

16. περὶ deerat.

cum illa defixis in hanc oculis faceret, mentemque totam, ut sic loquar, eo converteret, non patri sed imagini pictae consimilem vultu filium in lucem ab ipsa editum esse."

Quodsi de serpentum quorundam natura cupis aliquid cognoscere, Nicander supra caeteros te docabit. tradit is in suis poematis primum haec de viperis. femella maris caput insertum ori suo recipiens, eoque pacto re cum ipso habita, marem necat. itaque vindicandi, quemadmodum sane videtur, patris causa fetus deinde matrem vicissim occidunt: nam tempore partus alvum maternam perrumpunt atque ita in lucem prodeunt. ea de causa praecursor ille domini Iudaeos viperinam sobolem appellabat (Luc. 3 7), ut qui vates patresque suos occidissent. quodsi res sic comparata est, quonam pacto verbum illud evangelicum (Matth. 10 16) est accipiendum quo dicitur „sitis astuti ut serpentes, et sinceri ut columbae?" improbus quidem ac nequissimus est revera serpens: sed tamen quaedam habet in quae iubemur intueri eaque imitari. nam et apis si frutici cuidam insideat letaliter noxio, quod utile est inde seligit, quod malum, missum facit. igitur animum mihi velim advertas. serpens cum caeditur, corpus quidem reliquum plagis exponit, at solum ca-

αὐτοῦ σῶμα προδίδωσι, τὴν δὲ κεφαλὴν αὐτοῦ κρύπτει, ἐπει-
 δὴ τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν εἰδὼς ἑαυτῷ περιέχεσθαι. οὕτω καὶ
 ἡμεῖς ἐν καιρῷ διωγμοῦ ὀφείλομεν ποιεῖν, πάντα μὲν προ-
 ἱέναι, τὴν κεφαλὴν δὲ φυλάσσειν, ἣτις ἐστὶν ὁ Χριστὸς καὶ
 5 ἡ πίστις ἡμῶν. ὄφιοις γηράσας ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀμβλωπιάν
 νοσήσας πρῶτον μὲν ἐγκρατεύεται καὶ νῆστις διαμένει, εἰθ'
 οὕτως διὰ στενωποῦ τινὸς καταδύομενος καὶ δέρμα παραδό-
 ξως ἄπαν ἀπεκδύομενος νέος αὐθις γίνεται. οὕτω καὶ ἡμεῖς
 τῇ ἁμαρτίᾳ καταγηράσαντες διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης
 10 ὁδοῦ βαδίζειν, καὶ οὕτως ἀνανεούμενοι εἰς τὴν ἀρχαίαν πά-
 λιν ἀποκατάστασιν ἔρχεσθαι. ὄφιοις διψήσας ποτὲ καὶ ἐν
 φρέατι μέλλων ὕδατος ὑψασθαι πρῶτα μὲν ἐξέμετ' τὸν ἰόν,
 εἰθ' οὕτως τῇ πηγῇ προσέρχεται. οὕτω καὶ ἡμεῖς τῷ θεῷ
 μέλλοντες προσελθεῖν ποτηρίῳ, ἅτε δὴ τὴν ἐκκαίουσαν ἡμῶς
 15 ἁμαρτίαν λάσασθαι, πᾶσαν κακίαν πρότερον ἀπορρίπτειν
 ὀφείλομεν, καὶ οὕτω τοῖς μυστηρίοις προσέρχεσθαι. καλῶς
 οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ κύριος ἔλεγε „γινέσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφιοις.”
 καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι διάφορά εἰσι καὶ ποικίλα γέ-
 20 η τῶν ὄφρων. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν θῦττον ἀναιροῦσιν οἱ δὲ δ
 βραδύ, καὶ ἄλλοι μὲν δῆγμασι τὸν ὄλεθρον φέρουσιν ἕτεροι
 δὲ καθ' ἕτερον τρόπον. αὐτίκα ὁ ὄφιοις καλούμενος βασιλί-

2. εἰδῶς] οἶδεν αὐτῇ? 11. ἔρχεσθαι] adde ὀφείλομεν. 14.
 ἔτε] ὥστε?

put tegit, quasi sciret eo vitam suam contineri. sic etiam nos tem-
 pore persecutionis facere debemus: relinquemus scilicet omnia, mo-
 do caput retineamus atque servemus, quod Christus est et ipsa fides.
 idem serpens ubi consenuit et oculorum hebetudine laborare coepit,
 primum temperanter victitat et ieiunus aliquandiu manet, deinde per
 artum quendam meatum in terram penetrans, et modo quodam inu-
 sitato cutem totam exuens, iuvenis inde discedit. sic nos quoque,
 cum ex peccatis consenuimus, per artam viam incedere debemus, ut
 hoc pacto innovati ad statum condicionemque pristinam revertamur.
 quodsi aliquando sitiit inque puteo contacturus est aquam, primo
 virus suum evomit, ac deinde ad fontem accedit. sic etiam nos, cum
 ad divinum illud poculum accessuri sumus, et urentia nos peccata
 sanemus, omnem prius vitiositatem debemus abiicere, atque ita nos
 ad sacrosancta mysteria conferre. quamobrem a domino praeclare dic-
 tum vel de commemoratis intelligimus „sitis astuti ut serpentes.” ac
 de his quidem hactenus.

Debes autem praeteresa scire serpentum esse varia diversaque ge-
 nera. nam alii celerrime perimunt, alii tardius. item alii morsu per-
 niciem adferunt, alii quodam alio modo. serpens is quem Basilicum

σκος, οὗ καὶ ὁ σοφὸς μέμνηται Γαληνὸς περὶ Θηριακῆς πρὸς Πίσωνα τὸν λόγον ποιούμενος, καὶ ἀπὸ μόνης ὄψεως ἀναμρεῖ τοὺς ἑωρακότας αὐτόν. ἔνθεν τοι τὸν βάσκανον ὀφθαλμὸν τοῦ τοιοῦτου ὄψεως διενηνοχέται φησὶν ἢ γραφή· καθύπερ γὰρ ἀπὸ τοῦδε τοῦ Θηρὸς ὀλέθριόν τι ζεῦμα ἐκφέρεται πα-5
 P. 45 ραχρῆμα διαφθερίζει δυνάμενον, οὕτω καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ P. 58 ἐνίοτε τοῖς οἰκείοις καὶ συνήθεισι τὸν ὄλεθρον φέρουσι. καὶ καινὸν ἐπὶ τούτοις οὐδέν· ὁ γὰρ πεφύκασιν, οὐχ ὁ βού-
 λονται ποιούσι. καὶ μὴ θάύμαζε τούτου ἔνεκεν· εἰ γὰρ 10
 ἑαυτῷ, καθά φησι Πλούταρχος, ὁ Εὐτελίδας ἐβάσκησε τὴν ὄψιν αὐτοῦ κατιδὼν ἐν ὕδατι καὶ τῆς ὥρας ἐκπλαγεῖς, πολ-
 λῶ μᾶλλον ἑτέροις ἐπάξει τὸν ὄλεθρον ὁ βάσκανος ὀφθαλμός, βέλος ὡσπερ ἰῶδες τοῖς ὀρωμένοις τούτῳ ἐνείεις. καὶ ταῦτα
 μὲν ἢ πείρα καὶ ὁ χρόνος ἀνέκαθεν ἔδειξεν· οἱ γὰρ ὀφθαλ-15
 μοὶ καὶ δρωῖσι καὶ πάσχουσι, ποτὲ μὲν πέμποντες ποτὲ δὲ δεχόμενοι, ὡς ἐπὶ τῶν ἐρωμένων ἔστιν ἰδεῖν. ὁ δὲ μέγας Βασιλείος ἐν οἷς ἐπεξηγεῖται τὴν τοῦ τριακοστοῦ τρίτου ψαλ-
 B μού ἐπιγραφὴν, καὶ τὰδε φησὶν „ἀλλ' ἐγὼ τοῦτο μέντοι, τὸ βέλος ἰῶδες ἐκπέμπειν τοὺς ὀφθαλμούς, ἀποπέμπομαι ὡς 20
 δημῶδες καὶ τῇ γυναικωνίτιδι παρειαχθὲν ὑπὸ γραῖδων· ἐκεῖνο δὲ φημι, ὅτι οἱ μισόκαλοι δαίμονες, ἐπειδὴν οἰκείας

4. διενηνοχέται] immo οὐδὲν διενηνοχέται. 12. κατιδὼν] καὶ ἰδὼν P.

vocant, cuius etiam sapiens ille Galenus meminit ad Pisonem de Theriaca disserens, solo intuitu necat eum qui ipsum adspexit. quo fit ut litterae sacrae nihil oculum invidum ab eiusmodi serpente differre tradant. quemadmodum enim ab hac bestia quiddam exitiale promanat, quod hominem continuo perimere potest, sic etiam de invidi oculis consimile quiddam exit. et mirum hoc in primis, quod suis nonnunquam perniciem adferant. neque tamen hoc novum cuiquam videatur: faciunt enim id ad quod a natura sunt comparati, non quod volunt. quodsi Eutelidas, ut est apud Plutarchum, suos ipsius oculos in aqua conspectos fascinavit, cum formae venustatem suam fuisset admiratus, multo magis invidus oculus alii perniciem feret, quasi telum quoddam venenatum corporibus iis quae contuetur immittens, et haec quidem tum experientia tum superiora tempora docuerunt. nam oculi partim agunt partim patiuntur, nunc aliquid emittentes nunc recipientes, quemadmodum amantibus et amatis usvenire videmus. magnus ille Basilius inscriptionem Psalmi XXXIII enarrans „equidem” ait „id quod fertur, oculos telum quoddam venenatum eiaculari, tanquam vulgare ac a vetulis excogitatum in mulierum conclavibus reicio. dico autem malos genios, qui odio boni flagrant, si quas reperiant consentaneas ipsis et addictas volun-

ἑαυτοῖς εὐρωσι προαιρέσεις, παντοίως, ὥστε καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν βασκάνων.”

Διαληφθεῖς οὖν ὁ ὄφης, τουτέστιν ὁ βασιλίσκος, οὐ μόνον τῷ βλέμματι τοὺς ἐνορῶντας αὐτὸν καταβλάπτει, ἀλλὰ καὶ συριγμῶ τούς ἀκούοντας. ὑπόξανθος δὲ ὁ τοιοῦτος ὄφης ἐστίν, ὥσπερ φησὶ Γαληνός, ἔχων ἐν τῇ κεφαλῇ ἐπαρστήματα τρία. σὺν τῷ τοιούτῳ δὲ καὶ ἑτέρων ὄφεων μέ-
 10 μνηται λέγων „ἡ δρυῖνος ὄφης πᾶνυ κακίστη, ἣ καὶ ἐν δρυ-
 σὶ τὸν βίον ποιουμένη. ταύτης εἴ ποτέ τι καὶ ἐπιβαίη, τοὺς
 15 πόδας εὐθύς ἐκδέρεται καὶ ὀγκοῦται. ἀλλὰ καὶ ὁ θοραπεῦ-
 σαι τούτους θελήσας ὁμοίως πάσχει τὰς χεῖρας. ὁ δὲ γε
 αἰμόρρους καὶ ἡ αἰμορροῖς τοῖς ἑαυτῶν ὀνόμασιν ὁμοίαν ποι-
 οῦνται τὴν τῶν ἀνθρώπων διαφθοράν· αἰμορροοῦντες γὰρ
 διὰ τε μυκτῆρων καὶ στόματος καὶ παντὸς ἀπλῶς τοῦ σώ-
 15 ματος οὕτως ἀπόλλυνται, ὥσπερ καὶ ὑπὸ τῆς διψάδος δη-
 χθέντες ὑπὸ τοῦ καύσου διαφθειρόμενοι κακῶς· καὶ γὰρ
 οὔτοι διψῶντες πᾶνυ καὶ διακαιόμενοι, ἔτι καὶ διαρρηγνύμε-
 νοι, τελευτῶσιν. ὁ δὲ ἀκοντίας ἐκτείνας ἑαυτὸν πᾶνυ, καὶ
 20 ὥσπερ τι ἀκόντιον ἐφαλλόμενος τοῖς σώμασιν, οὕτως ἀναι-
 ρεῖ. καὶ τῶν ἀσπίδων ἡ λεγομένη πτυὰς ἀναστειλάσα τὸν τρά-
 χηλον καὶ συμμετρησαμένη τοῦ διαστήματος τὸ μῆκος, ὥσπερ
 καὶ τότε λογικὸν γενόμενον τὸ θηρίον, εὐστόχως ἐμπτύει τοῖς

1. παντοίως] παντοίως καταχρῶνται Leunclavius.

tates, iis omnino pro lubitu et arbitrato suo abuti. quo fit ut etiam fascinatorum oculis ad suae voluntatis ministerium utantur.”

Basiliscus quidem, de quo nunc loquimur, non hoc tantum modo, verumetiam sibilo laedit aures audientium. et est colore subflavus, ut tradit Galenus, inque capite tres habet cristas. praeter hunc meminit idem aliorum quoque serpentum. serpens, ait, quercinus maxime noxius est, et intra quercus degit. quodsi quis hunc calcet, mox cutem pedum amittit et intumescit; idque consimiliter accidit illius manibus qui medicinam his vult facere. haemorrhus et haemorrhoidis ita necant homines ut vocabulis ipsis significatur: nam laesi ab his sanguinem per nares os totumque adeo corpus emittendo moriuntur. quemadmodum qui a dipsade morsus sunt, ab aestu misere pereunt: quippe vehementer sitientes ac perusti, nonnunquam etiam dissili- entes extinguuntur. acontias autem sive iaculator, semet admodum extendens quasique iaculum quoddam in adversa insiliens, corpora sic ea perimit. itidem inter aspides ea quae Ptyas appellatur ab ex-
 spuendo, collo extenso et intervalli magnitudinem velut emensa, quasi eo ipso tempore fieret bestia rationis particeps, virus suum accurate citraque aberrationem in corpora expuit tradunt autem

- σώμασιν ἰόν. τριπλοῦν δὲ λέγουσιν εἶναι τὸ εἶδος τῶν ἀσπίδων, ἢ λεγομένη τε χερσαία, ἢ χελιδοναία, καὶ αὐτὴ ἢ πτυάς. τούτων ἐνὶ τῶν τριῶν τὴν βασιλίδα Κλεοπάτραν ἀναίρεθῆναι φασί, λαθεῖν βουληθεῖσαν τοὺς φυλάσσοντας, ταχέως τε καὶ ἀνυπόπτως ἀποθανεῖν. ὁ γὰρ Ἀύγουστος Καῖσαρ⁵ νενίκηκε ταύτην, καὶ βουληθεὶς Ἀντωνίῳ παραδοῦναι αὐτῇ,
- P. 59 πρὸς δὲ καὶ θριαμβευθῆναι, οὐ καλὸν αὐτῇ προυξένησε μόνον. συνείσα γὰρ ἐκείνη τὸ δρᾶμα, κἀντεῦθεν ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι δίκαιον κρίνασα, διὰ τινων δύο γυναικῶν αὐτῆς, Ναείρας καὶ Χαρμιόνης, τὸν ἑαυτῆς θάνατον μελετᾷ. διὰ 10 γοῦν καλαθίσκου τινὸς σῦκα καὶ σταφυλὰς ἔχοντος, χάριν τοῦ λαθεῖν τοὺς αὐτὴν φυλάσσοντας, εἰσάγεται τὸ θηρίον· καὶ πρῶτα μὲν αὐτὸ ταῖς γυναιξὶ δοκιμᾶζει, εἶτα γνοῦσα ὡς ὄξυ τὸ θηρίον εἰς ἀναίρεσιν, θέλουσα δὲ καὶ εὐγενῶς ἀποθανεῖν, τὴν βασιλικὴν ἐνδύεται στολὴν, καὶ οὕτως τὸ 15
- V. 46 θηρίον προσβαλοῦσα τῷ ἀριστερῷ μαζῷ (ἦδει γὰρ ἐκεῖσε νέβιν τὴν καρδίαν) βασιλικῶς ἀποθνήσκει· καὶ γὰρ λέγουσιν αὐτῆς εὐρεθῆναι τὴν δεξιᾶν χεῖρα ἐπικειμένην τῇ κεφαλῇ καὶ τὸ διάδημα κρατοῦσαν, ἵνα μέχρι τότε τοῖς ὄρωσι βασιλῆς οὔσα βλέπεται. τούτων μέντοι τῶν θηρίων ἐμνημόνευσεν ὁ 20 Ἰαληνός, τὴν ἐξ ὄλου τοῦ σώματος αὐτῶν διδάσκων διαφθοράν, καὶ ὡς οὐ χρῆ τῷ φαρμάκῳ, τῇ θηριακῇ δηλοῦσι,

6. αὐτὴν?

aspidum genus esse triplex, quarum aliae dicantur terrestres, aliae chelidonaeae, quasi dicas hirundineas, aliae ptyades; de quibus dictum. ex his tribus una reginae Cleopatrae mortem attulit, cum fallere custodes adhibitos sibi vellet ac celeriter citraque suspicionem omnem mori vicerat enim hanc Augustus Caesar, cumque vellet eam sese cum Antonio dedere, quo de ipsa triumpharet, ad genus hoc mortis excogitandum mulierem adegit. nam ubi quid moliretur Augustus intellexisset, ideoque recte se facturam statuisset, si quamprimum vitam abrumperet, duarum quarundam muliercularum opera, nimirum Nairae ac Charmiones, ad mortem sibi conciliandam utitur. itaque fallendi custodes causa in quasillo, quo fici et uvae continebantur, ad eam aspis infertur. eius vim primum in mulierculis ipsis explorat. deinde cognito bestiolam ad necandum efficacissimam esse, simul extingui generose nobiliterque volens, regio se ornatu induit. atque hoc modo sinistrum ad latus, quo tendere cor propius sciret, adhibita bestiola regia quadam cum dignitate moritur. aiunt enim repertam manum ipsius dextram impositam capiti, qua diadema teneret, ut tum quoque spectantibus reginam se ostenderet. harum igitur bestiarum Galenus mentionem fecit, quo pacto perniciosae sint, ex toto corpore declarans, simulque significans non debere pharma-

τοιαῦτα παραμίγνυσθαι. ἐφ' ᾧ τὰς ἐχίδνας παραλαμβάνομεν, σὺν τῷ^α οὐραίῳ τὰς κεφαλὰς ἀποτέμνοντες, ἐν οἷς ὁ κακίων χυμὸς, τουτέστιν αὐτὸς ὁ ἴος. τὰς μέσας οὖν σάρκας ἐκβάλλοντες ἰσχυρότερον ποιοῦμεν τὸ φάρμακον.

5 Εἰ δὲ καὶ ὄθεν ἐπενοήθη τῶν ἐχιδναίων σαρκῶν ἢ ἐπί- C
μεις ἐθέλεις μαθεῖν, ὁ παρὰ πᾶσι σχεδὸν φερόμενος λόγος καὶ τοῦτο ἤδη διδάξει σέ. λέγεται γὰρ ὅτι κατὰ τὴν προ-
σβυτέραν Ῥώμην ὄρα θέρους ἄνδρες τινὲς στάχνας ἔτιλλον. καὶ τοῦτο ποιοῦντες δίψει γίνονται κάτοχοι. ταύτη τοι καὶ
10 πρὸς ἀγγεῖον ἔτρεχον οἴνου μεστόν, ἐλπίζοντες ἐκεῖθεν ἀπαλ-
λαγὴν τῆς δίψης εὐρεῖν. ἀλλ' ἐσφάλησαν τοῦ σκοποῦ· ἔχισ γὰρ ἐκεῖθεν αἰφνηδὸν ἐκπηδήσασα τῆς ὁρμῆς αὐτοὺς ἀνεχαι-
15 τισε. τί τὸ ἐπὶ τούτοις; λαμβάνουσι τὸν οἶνον καὶ ἀνθρώπιον τιπὶ λελωβημένῃ διδῶσιν, ὡς ἐντεῦθεν αὐτὸν θῦττον ἐκσιτῆ-
15 ναι τῶν ὄδε καὶ μὴ τὸ ζῆν οὕτως ἔχειν ἐπώδυνον. δέχεται τὸν οἶνον ἐκείνος, μεθ' ἡδονῆς ἐκροφᾷ, καὶ παραχρῆμα τῆς D
νόσου λύτρωσιν εὕρατο. ἔκτοτε οὖν αἱ τῆς ἐχίδνης σάρκες ἐμβάλλονται τῷ φαρμάκῳ. ἀλλὰ καὶ θηριακὴν τὸ τοιοῦτον διὰ τὰς τῶν θηρίων σάρκας ἐπονομάζουσι, καὶ ὅτι τοῖς ἀπὸ
20 τῶν ὄφεων δῆγμασι καὶ μάλα τὸ τοιοῦτον ἀρμόττει. τῆς δὲ τοιαύτης ἐπινοήσεως Ἀνδρόμαχος τις γέγονεν αἴτιος, καθά φησι Γαληνός, συνακμάσας τῷ Νέρωνι.

co, id est theriacae quaedam misceri. quo fit ut cum ad usum earum viperas sumimus, una cum cauda caput praecidamus, quibus in partibus humor ille deterior, nimirum virus ipsum, existit. ideoque carnes medii corporis exsecantes pharmacum praesentius efficimus.

Quodsi etiam scire cupis unde primum sit ortum, quod theriacae viperarum carnes miscentur, hoc ipsum ex nota vulgo narratione facile cognosces. proditum est enim memoriae quosdam iuxta Roman veterem, cum aestivo tempore spicas vellent, siti fuisse correptos. itaque vasculum ad quoddam vino plenum cucurrisset, quod eo se sitim extincturos sperarent. verum ea spe excidisse: nam vipera subito inde prosiliens homines ab instituto revocabat. quid secundum haec evenit? sumunt vinum, idque cuidam homini misere adfecto porrigunt, ut hoc epoto citius tantis doloribus liberaretur, nec usque adeo tristem amplius vitam ageret. accipit oblatum ille vinum, et cum voluptate exhaurit. mox sese morbo liberari animadvertit, quamobrem ab illo tempore carnes viperinae huic pharmacum misceri consueverunt, cui theriacae nomen datum est a feris atque bestiis, quibus ad eam conficiendam utimur. et conducit in primis ad sanandos serpentum morsus. auctor inventi princeps fuisse fertur Andromachus quidam, ut Galenus scripsit, qui Neronis aetate vixit.

Glycas.

8

βος αὐτοῖς τὰς τοιαύτας μορφώσεις εἰδωλοποίησεν. εἰ δ' ἴσως
καὶ βάσκανος δαίμων τὸ σῶμα τοῦ δράκοντος ἐνδυνάμενος
εἰς ἐκεῖνα τῶν μερῶν ἄγει τὸν θῆρα ὑπὸ τοῦ πυρὸς ὡσπερ
διωκόμενον, οἷς δὴ βασκαίνειν ἐξ ἀρχῆς εἴωθεν, οὐδ' οὗτος
P. 61 ὁ λόγος ἀπόβλητος. ἀρχαῖον γὰρ αὐτῷ ἐνδιαίτημα τὸ τοι-
οῦτον γένος, ἤνικα καὶ μᾶλλον ἡμᾶς ἐξορίστους δι' αὐτοῦ τοῦ
παραδείσου πεποίηκεν, ὅθεν καιρὸν οὐδὲν εἶγε καὶ τῆς γῆς
ταύτης ἀπόσασθαι φιλονικεῖ διὰ φθόνον ἡμᾶς.

Καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως· εἰ δὲ τὴν αἰτίαν ἐπιζητεῖς
δι' ἣν αἰλουροὶ καὶ νυκτερίδες νύκτα καὶ μόνῃν ἀκριβῶς ὁρῶ-
σιν, αὕτη ἐστί. τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα πάντως λεπτότατον ἔχου-
σιν. ἐν τῇ νυκτὶ οὖν μετρίως παχυνόμενον τῇ ἀπουσίᾳ
τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν τῶν ὄρατῶν ἀντίληψιν ἐπιτηδεῖον γίν-
ται· κατὰ γὰρ τὴν ἡμέραν ὡς λεπτότατον διαφορεῖται τε
B καὶ σκεδάννυται. τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἐστὶν ἰδεῖν καὶ ἐν 15
αὐτοῖς τοῖς λέουσιν. ἐνθεν τοι καὶ τὰς ἡλιακὰς μαρμαρυ-
γὰς οἱ λέοντες φεύγοντες δι' ὕλης ἡμέρας καὶ ἄκοντες κρύ-
πτονται· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, τάχα ἂν ἀκωλύτως ἐν ἡμέ-
ρα περιπατοῦντες οὐ μικρῶς ἐβλαπτον τοὺς αὐτοῖς ἐντυγχά-
νοντας. 20

Γίνωσκε καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ λέων διωκόμενος συστέλλει
τὰ ἔγνη αὐτοῦ. οὕτω ὁ κύριος κατερχόμενος ἐπὶ τῆς γῆς τὸν
τῆς παρουσίας καιρὸν πάντῃ συνέστειλε διὰ τὸν διάβολον

fortasse daemon ille praestigiator et invidus, serpentis indutus cor-
pore, feram hanc, velut igne ipsam urgente, in animalia mansueta
irruere facit, cum inde usque ab initio invidia quadam prosequatur,
non hoc ita proferri putabitur ut omnino sit reiiciendum: nam ge-
nus hoc ferarum sibi pro domicilio iam olim usurpavit, cum per id
nos paradisi finibus eiecit; itaque nihil novum, si motus invidia cupit
hac etiam terra nos expellere.

Ac de his quidem hactenus. quodsi causam vis cognoscere quam-
obrem feles et vespertiliones tantum noctu acutum videant, hanc il-
lam esse scito. sunt haec animalia spiritu, quo cernendi vis continetur,
sane pertenui praedita. quapropter is noctu mediocriter ob solis
absentiam condensatur et ad perceptionem rerum adspectabilium fit
idoneus: quippe interdiu tanquam subtilissimus dissipatur ac disper-
gitur. idem et in aliis est videre, praesertim ipsis in leonibus, quo
fit ut splendorem radiorum solarium fugientes etiam inviti toto die
latitent. nam si absque hoc esset, libere utique per diem oberrantes
haud exiguum hominibus occurrentibus noxam afferrent.

Hoc etiam discite, leonem vestigia sua contrahere (confundere
Lamb.), quoties ipsum aliqui persequuntur. sic dominus quoque no-

πάλας τὰς παρθένους ἐπιτηροῦντα. ὁ τοῦ λέοντος σκύμνος νε-
 κρὸς μὲν γεννᾶται, ἐμφυσώμενος δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
 ζωογονεῖται. οὕτω καὶ ὁ θεὸς πρῶτα μὲν ἐπὶ τῷ Ἀδάμ
 ἐποίησεν, ὑπερὸν δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ νιῷ αὐτοῦ δι' ἡμᾶς C
 5 νεκρωθέντι ποιεῖ. ὅθεν καὶ ὁ Ἰακώβ ἔλεγεν, „ἀναπεσὼν ἐκοι-
 μήθη ὡς λέων καὶ ὡσεὶ σκύμνος· τίς ἐγερεῖ αὐτόν;” εἰ δὲ
 καὶ λέων καὶ σκύμνος ὁ αὐτὸς λέγεται, οὐ καινόν· ἦν γὰρ
 καὶ βασιλεὺς ὁ Χριστὸς καὶ βασιλέως υἱός.

Ὁ λύκος φοβεῖται τὸ φυτὸν τὴν σκίλλαν. τοῦτο εἰδυῖα
 10 ἢ ἀλώπηξ παρὰ τῷ τοιούτῳ ὑπνώττει φυτῷ, εἴ ποτε τοῦ φω-
 λεοῦ ἀντίης ἔξω τύχη διατρίβουσα, ἵνα μὴ ὑπὸ λύκων βρω-
 θῆ. εἰ δὲ ἡ ἀλώπηξ οὕτω ποιεῖ, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς ἐκεί-
 νοις ὀφείλομεν συνεῖναι δι' ὧν ὁ νοητὸς λύκος διώκεται. τί-
 να δὲ ταῦτα; προσευχὴ καὶ νηστεία· τὸ γένος γὰρ, φησί, D
 15 τοῦτο οὐκ ἐκβάλλεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

Ἡ δὲ γε καμηλοπάρδαλις ἐν Λιβύῃ καθοραῶσαι ἰστορη-
 ται. αἰτία δὲ τῆς τοιαύτης ἐπιμιξίας ἡ τῆς χώρας ἀνδρομία V. 48
 περὶ γὰρ τὰ ἐκεῖσε ὕδατα ὀλιγοστά ὄντα ἀθροίζεται πολυει-
 δῆ ζῶα, κἀντεῦθεν ἀλλήλοις ἐπιμυγνυμένων αὐτῶν θηρία
 20 πολύμορφα τίττεται.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι τὰ τοιαῦτα σύνθετα ζῶα,
 καθὰ δὴ καὶ οἱ ἡμίονοι, οὐκ εὐθετὰ εἰσι πρὸς σύλληψίν τε

ster in terram descendens adventus sui tempus contraxit (celavit LABB.)
 diaboli causa, qui iamdudum virgines observabat. catulus leoninus
 in lucem mortuus quidem editur, verum adflatu patris vitam accipit.
 idem deus initio fecit in Adamo, ac deinceps ipso etiam in filio suo
 mortem nostri causa perpasso. quamobrem Iacobus dixit „corruens
 sopitus est ut leo, quasique catulus leoninus: quis excitabit eum?”
 nec quicquam absurdi eundem tum leonem tum catulum leoninum
 appellari: nam Christus et rex et regis filius erat.

Lupus scyllam, plantae speciem, vitat. id cum vulpecula norit,
 apud hanc plantam dormiens cubat, si forte suas extra latebras degit,
 ne a lupis devoretur. quodsi hoc vulpecula facit, „multo magis nos
 adesse debemus iis quibus intellectilis ille lupus abigitur. quoniam
 illa? preces et ieiunium: nam genus istud, inquit Christus, non nisi
 precibus et ieiunio eiicitur.

Camelopardalis in Libya conspicitur traditur. eius duorum animalium
 misticionis causa est eius regionis siccitas et aquae penuria: quippe
 animalia diversa variarumque specierum ad aquas congregantur,
 quae in Libya rarae sunt. ita fit ut ipsis inter se coenitibus ferae
 quaedam multiformes procreentur.

Et animadvertito, dilecte fili, eiusmodi animalia composita, cuius
 generis sunt etiam muli, non esse vel ad conceptionem vel pro-

καὶ γέννησιν. τίνος ἐνεκεν; ὅτι ἐξ ἀλλοτρίων συνεστηκότα ταῦτα γενῶν διεφθαρμένην ἤτην πρὸς τὸ τίκειν ἀπειλήχασιν δύναμιν. καὶ εἰκότως· οὔτε γὰρ ἡ γῆ κατ' ἀρχὰς ἐξήγαγε ταῦτα, καθὰ δὴ καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα (καὶ γὰρ ἐξ ἐπινοίας ὕστερον P. 62 ἀνθρωπίνης ἢ τῶν ὄνων τε καὶ ἑππων ἐπενοήθη σύζευξις), 5 οὔτε τῆς θείας ἐκείνης φωνῆς ἤκουσαν τῆς οὕτω λεγούσης „αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε.” ἔνθεν τοι καὶ τὴν πρὸς τὸ τίκειν δύναμιν διεφθαρμένην ἐσχίχασιν.

Ἐ μόνοκερως ζῶόν ἐστι καὶ πᾶν ἄγριον, μῆτε θηραταῖς μῆτε ἄλλως πως ἀγρευόμενον. παρθένω δὲ γυναικί, καὶ ταῦ- 10 τα λαμπρειμονούση καὶ ποικίλως ἐστολισμένη, καὶ περιέροχεται τὸ δυσθήρατον ζῶον καὶ παρὰ τοῖς γόνασιν αὐτῆς ἀναπαύεται. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀοράτου καὶ ἀθηράτου θεό- Β τητος καὶ τῆς ὄντως καὶ μόνης παρθένου ἔστιν ἰδεῖν· εἰ μὴ γὰρ ὁ καθαρώτατος οὗτος εὐρέθη ναός, οὐκ ἂν ὁ θεὸς ἐπὶ 15 τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφη.

Ἐ μύρμηξ ἐπὶ τὸν στάχυν ἀνερχόμενος ἀσφραίνεται, καὶ ἐὰν κριθῆ, φεύγει ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὸν τοῦ σίτου στάχυν ἔρχεται. εἰ δὲ ὁ μύρμηξ οὕτω ποιεῖ, πολλῶ μᾶλλον ἡμεῖς τὴν ἐτεροδοξοῦσαν διδασκαλίαν φεύγειν ὀφείλομεν, 20 ἐπὶ δὲ τὸν σῖτον ἔρχεσθαι, τὸν ὀρθότατον δηλαδὴ λόγον. εἰ γὰρ ἦν ὁ λύκος ἔχθραν πρὸς τὰ πρόβατα κέκτηται, κἀντεῦ-

18. κριθῆ] κριθῆ ᾗ? 21. εἰ] καί?

creationem idonea. quamobrem istuc? quod ex diversis generibus consent, ac propterea vis gignendi in eis vitiosa sit, consentanea id quidem ratione. quippe nec terra initio rerum ea produxit ut animalia caetera (nam deinceps humana sollertia quadam et artificio asinorum et equorum excogitata est coniunctio), nec vocem illam divinam audiverunt qua dictum est aliis „augescite ac multiplicamini (Gen. 1 22).” quo fit ut procreandi vis in ipsis vitiosa sit.

Unicornu animal est valde ferum, quod neque per venatores neque modo ullo alio capi potest. nihilominus fera tam immanis ad feminam virginem, quae splendidis induta sit vestibus et ornatu vario exulta, non tantum accedit, sed etiam ipsius ad genua procumbens quiescit. idem tum in divinitate illa inadspectabili et incomprehensibili tum vera solaque virgine videre est: nisi enim templum hoc repertum esset purissimum, deus in terris non conspectus nec cum hominibus versatus fuisset.

Formica spicam conscondens olfacere consuevit, ac siquidem hordeum reperit, fugit inde seque ad tritici spicam confert. hoc si formica facit, multo magis nos abhorrentem a veritate doctrinam cavere debemus, et ad triticum, doctrinam videlicet rectissimam,

θεν ἔστιν ἰδεῖν· εὐρισκομένης γὰρ τῆς χορδῆς αὐτοῦ ἐν κιθάρα, αἱ λοιπαὶ τῶν προβάτων χορδαὶ σιγῶσι καὶ οὐ φθέγγονται. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τυμπάνων ἔστιν ἰδεῖν. τίνας δὲ χάριν τὸ παράδοξον τοῦτο γίνεσθαι κατ' ἀρχὰς συγκεχώρησι; ὡς ἐντεῦθεν ἀριδιώτερον φαίνεσθαι τὴν ἐχθραν ἣν ὁ τοιτὸς λύκος πρὸς τὰ τοῦ Χριστοῦ θρέμματα κέκτηται.

Ὁ μὲν οὖν Αἰλιανὸς λέγει τὸν χαμαιλέοντα ποικίλον φαίνεσθαι τῇ μορφῇ ἅτε τὰς τῶν δρώοντων ὄψεις ἐκκρουόμενον, κατὰ μίμησιν τοῦ εἰς ἄγγελον φωτὸς μετασχηματιζομένου
10 *Σατάν.* ὁ δὲ Ἀριστοτέλης φησὶν ὅτι ἰσχνότατος ὁ χαμαιλέοντων τῶν ὑποτόκων καὶ πεζῶν, διότι ὀλιγαίμοτος ἔστι. τοῦτο δὲ αἴτιον καὶ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡθους τοῦ ζῶου· πολύμορφον γὰρ γίνεται διὰ τὸν φόβον· ὁ γὰρ φόβος δι' ἐνδειαν θερμότητος.

15 Ὁ ἄρρη ὅς χαυλιόδοντας ἔχει ὡς δεξιότερος εἰς τὸ πλῆσσειν, τὸ δὲ θῆλυ οὐκ ἔχει, ἐφ' ᾧ καὶ ἀμυνόμενον δάκνει. οὕτω μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἐλάφων· ὁ μὲν γὰρ ἄρρη φέρει κέρατα, ἡ δὲ θῆλεια οὐκ ἔχει. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκτεμνόμενοι ὄες χαυλιόδοντας οὐκ ἔχουσι, διότι τὴν φύσιν πρὸς τὸ θηλυπραπέδες μεταμείβουσι· καὶ γὰρ αἱ θῆλειαί τούτων ἐστῆρηται.

Γίνωσκει δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι αἱ ἄγριαὶ ὄες ἀπλῆ τροφῆ

accedere. quae lupo sunt adversus oves inimicitiae, possunt hinc etiam perspicui. si chorda lupina in cithara reperitur, reliquae de ovibus confectae chordae silent ac sonum nullum edunt. idem videre est in tympanis. quamobrem deus rem adeo novam et inusitatam initio rerum instituit? ut inde clarius perspicerentur inimicitiae, quas intellectibilis ille lupo adversus oves Christi gerit ac exercet.

Tradit Aelianus chamaeleontem variis formis conspici, ut qui oculos se intuentum elidat, ad exemplum Satanae, qui se in lucis angelum transformat. verum Aristoteles ait maxime macrum et exilem esse chamaeleontem inter animalia, quae ova pariunt et terrestria sunt; idque propterea quod sanguinis perparum habeat. hanc ipsam vult esse causam indolis animae in hoc animali. varias nimirum formas accipit formidinis causa: metus enim ex inopia caloris existit.

Aper dentes exsertos ac prominentes habet, ideoque acrius vulnerat. eos dentes femella desiderat, et propterea quoties se tuetur mordere consuevit. itidem in cervis marem cornua gestare videmus, quae in femina nulla sunt. etiam apri castrati dentes exsertos non habent, quod ipsorum natura de virili in femineam degeneraverit, quae ab iisdem, ceu dictum est, destituitur.

Praeterea scito sues silvestres, quae alimento simplici utuntur,

χρῶμεναι ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τίκτουσιν, αἱ δὲ ἡμεραι δις διὰ τὴν παχέαν δίαταν. αἱ πιανθεῖσαι ὕες λειποτριχοῦσι· πλαινώμεναι γὰρ σαρκοῦνται, μᾶλλον δὲ τοιαῦται αἱ πέπτουσαι, P. 63 πέπτουσαι δὲ λείπονται τοῦ περιττώματος, αἱ δὲ τρίχες ἐκ τῶν περιττωμάτων. 5

Ἡ δὲ αἰτία δι' ἣν ὁ ὕς τε καὶ ὁ ἵππος ἀφρὸν παρὰ τῷ στόματι φέρουσιν, αὕτη. ἡ θερμότης ὡσαύτως καὶ ἡ κίνησις V. 49 σις λευκαίνειν εἴωθε τὴν ὑγρὰ. καὶ ὄρα τὴν θάλασσαν· κινουμένη γὰρ ὑπ' ἀνέμων λευκαίνεται. ὄρα τοὺς ὑποκαιόμενους λέβητας. ὄρα τὴν ἐν τῷ ἀέρι ὑγρότητα· χειμῶνος γὰρ 10 ὑπ' ἀνέμων κινουμένη λευκαίνεται, λευκαινομένη δὲ διὰ τὴν τρηκικαῦτα ψῖξιν πήγνυται, καὶ οὕτως ἡ χιῶν καταφέρεται· ἡ γὰρ χιῶν οὐδὲν ἄλλο ἔστιν ἢ ὕδωρ ἡμιπαγές. οὕτω μὲν οὖν καὶ παρὰ τῷ σὺν καὶ ἵππῳ ὑγρὰ λεπυνόμενα εἰς πομφύλυγας διὰ θερμότητα καὶ κίνησιν εἰς ἀφρὸν μετα- 15 βάλλονται.

B Εἰ δὲ καὶ τὸν λόγον ἐθέλεις μαθεῖν οὗ χάριν οἱ κύνες μόνου λυτιῶσι κατὰ γε τὸ θέρος, σαφῆς ἰδοῦ καὶ οὗτός σοι πρόκειται. λυτιῶσιν οἱ κύνες διὰ τὴν πρόληψιν τῆς ξηρᾶς κράσεως. φύσει δὲ εἰσι ξηροί, καὶ πλέον τοῖς καύμασι. θερ- 20 μαινόμενα οὖν καὶ καταξηραινόμενα ἐκφυροῦνται τὰ ἐν αὐτοῖς ὑγρὰ, κἀντεῦθεν διὰ τὴν ἄγαν ξηρότητα μαινόνται, καθάπερ

19. πρόληψιν?

semel in anno parere, quum cicures ob nutrimentum pinguius largiusque bis pariant. eadem ubi pingues factae sunt, setas ac pilos amittunt. quippe cum pinguescunt, et iam magis carnosae redduntur; carnosae rectius etiam digerunt; quae digerunt commode, parum excrementi habent; de excrementis autem setae ac pili existunt.

Cur aper et equus spumam circa os gerant, haec causa est. calor et motus ex aequo res humidas efficiunt albas. vide quid mari accidat: cum a ventis commovetur, albescit. inspicere ollas, quibus ignis subiicitur. intueri humorem, qui est in aëre: agitatus a ventis hierno tempore colorem album accipit; postquam albit, ob frigus, quod est in aëre, congelatur. ita nix delabitur: nam ea nihil est aliud quam aqua semicongelata. sic igitur et in apro ac equo humores minutas in bullas redacti per calorem et motum in spumam convertuntur.

Quodsi rationem eius quoque rei nosse desideras, quamobrem canes soli aestivo tempore sint rabiosi, luculente id ipsum heic tibi declarabo. rabies infestat canes propter siccae temperaturae incrementum. sunt enim a natura sicci, eaque siccitas per aestus augetur. itaque humores in eis incalentes et paulatim exsiccati velut inflammantur. hinc fit ut nimiae siccitatis causa in rabiem agantur,

οὐ φρονιζόντες. ὄθεν καὶ τὸ σίελον αὐτοῖς ἰσῶδες γίνεται καὶ ξηρότερον. ὅτι δὲ ἐκφυροῦνται, δῆλον ἐκ τοῦ ἀσθμαίνειν πυκνῶς καὶ πυρῶδη τὰ ὄμματα ἔχειν καὶ ἠνεψυγμένον τὸ στόμα πρὸς ἔμψυξιν ἀέρος. λυττώσι δὲ οὐ πάντες οἱ κύνες, 5 ἀλλ' ὅσοι περ ἐν τούτοις ξηρότεροι. τινὲς δὲ φασὶ καὶ τὸν κύνα τὸ ἄστρον συμβάλλεσθαι κατὰ τινα ἀπόρροϊαν τούτοις πρὸς τὴν λύσσαν. λυττήσαντες, καθά φησι Πλαῦλος ὁ Σινόπιτης, καὶ βρωσίν καὶ πόσιν ἀποστρέφονται, σίελον δὲ καὶ δαφυλῆς καὶ ἀφρωῶδες ἀφιάσι, καὶ ἄφωνοι τοῦ πίναν εἰσίν, 10 πρὸς δὲ καὶ ἄφρονες, ὡς μηδὲ τοὺς οἰκείους γνωρίζειν. ἐφορμῶσι δὲ κατὰ παντὸς χωρὶς ὑλακῆς καὶ δάκνουσι, καὶ δάκνοντες οὐδὲν ὀχληρὸν παραχρηῖμα φέρουσι, πλην ἕσον ὀδύνην τὴν ἐκ τοῦ τραύματος. ὕστερον δὲ πάθος ἐμποιοῦσι τὸ καλοῦμενον ὑδροφοβίον· φεύγουσι γὰρ τὸ ὕδωρ οἱ λυσσοδῆκτοι 15 καὶ ὄρωντες αὐτὸ καὶ προσφερόμενοι. ἔνιοι δὲ αὐτῶν καὶ ὡς περ κύνες ὑλακτοῦσι καὶ δάκνουσιν ἐπιόντες, καὶ δάκνοντες αἰτίοι τοῦ αὐτοῦ πάθους κατέστησαν. ἡ δὲ τῶν συμπτωμάτων αἰτία τῶν μὲν ἄλλων εὐδῆλος· κατειληφῶς γὰρ ἰὸς τὰ μόρια πάντα καὶ αὐτὰν τὸν ἐγκέφαλον τοιαῦτα φέρει συμ- 20 πτώματα. τοῦ δὲ φοβεῖσθαι τὸ ὕδωρ τινὲς μὲν ἔφησαν διὰ τὴν ἄμετρον γίνεσθαι ξηρότητα, οἷα παντελῶς ἠλλοτριωμένης

ἢ συνώπης V, συνόπης Labbeus.

perinde atque illi qui exivere de potestate. quo fit ut et salivam sicciorem et venenatam habeant. et inflammari eos vel inde patet, quod frequentius anhelant, oculos habent flammeos et os apertum propter aëris refrigerationem. nec rabies haec canes omnes vexat, sed eos quasi sicciore sunt. nonnulli volunt sidus illud, quod canem dicimus, nonnulli quasi defluxu quodam ad horum insaniam conferre. caeterum postquam hac rabie correpti sunt, quemadmodum Paulus Sinopensis ait, etiam cibum quam potum aversantur. simul largam spumeamque salivam emittunt, et in universum muti sunt, ac tantopere desipiunt ut ne familiares quidem agnoscant, sed in quosvis absque latratu irruant et quosvis mordeant. hic morsus non continuo quicquam secum adfert aegritudinis aut molestiae, praeter eum qui ex ipsa re sentitur dolorem. verum deinceps morbus accedit, quem hydrophobiam, ab aquae metu, vocant. nam qui a canibus rabiosis morsi sunt, aquam reformidant, sive illam intueantur sive propius accedant. nonnulli etiam canum more latrant et alios aggressi mordent, quo morsu malum ipsum propagant. caeterum quae reliquorum symptomatum causa sit patet. nam cum venenum omnia membra et ipsum adeo cerebrum occupavit, huiusmodi symptomata secum adfert. at eius rei, quod aquam metuant, causam aliqui nimiam ad siccitatem referunt, quasi prorsus ab humore sint abalienati. Rufus autem per-

τῆς ὑγρᾶς οὐσίας· ὁ δὲ γε Ῥοῦφος μελαγχολίας ἀποκτῆς εἶδος τὸ τοιοῦτον ἀπεφήνατο γίνεσθαι, τοῦ ἰοῦ τὸν χυμὸν ἐκείνον μιμησαμένου καθ' ὃν ἄλλα πεφόβηται καὶ τί χρῆ P. 64 πολλά λέγειν; ὃν γὰρ τρόπον ἐπὶ τῶν μελαγχολικῶν οἱ μὲν ἄλογα ζῶα δοκοῦσιν εἶναι κἀντεῦθεν τὰς ἐκείνων μιμοῦνται 5 φωνάς, οἱ δὲ σκευὴ δοκοῦσιν εἶναι ὀστράκινα κακὰ τούτου κατεαγῆναι καὶ πᾶν δειλαίνονται, ἕτεροι τὸν Ἄτλαντα νομίζουσιν ἐπάνω πίπτειν αὐτῶν καὶ διὰ τοῦτο μέγα βοᾶν ἀναγκάζονται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν λυσοδῆκτων ἔστιν ἰδεῖν. ὁ γὰρ τοῦ κυνὸς ἰός, καθάπερ τις χυμὸς μοχθηρός, τὸν ἐγκέφαλον 10 αὐτῶν κατασχὼν φοβεῖσθαι ποιεῖ τὸ ὕδωρ αὐτοῦς, φοβουμένους δὲ τὸν δακόντα κύνα φαντάζεσθαι, καὶ οὕτω σπᾶσθαι καὶ τελευτᾶν. ταύτῃ τοι καὶ σοφὸν τινα λυσοδῆκτων εἰσελθεῖν ἐν βαλανεῖφ λέγουσι, καὶ ἰδόντα τὸν κύνα ἐν τῇ λεκάνῃ B καὶ μὴ κατακτοηθέντα εἰπεῖν „τί κυνὶ κοινόν ἐστι καὶ βαλα- 15 νεῖφ;” καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ἡ δὲ γε ἄρκτος σάρκα τίκει μῆτε τύπον μῆτε μορφήν V. 50 ἔχουσαν, τῇ δὲ στόματι λείγουσα ἄρθρα ἀποτελεῖ. ἀλλὰ καὶ οἱ σκύμνοι αὐτῆς οὐ θηλάζουσι, μυζῶντες δὲ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐντεῦθεν αὐξάνουσι. τίκει δὲ πρὸ τοῦ καιροῦ, ἵνα 20 τῇ ἄρρηνι συνέρχεται. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τίκειν κινδυνεύει ἡ ἄρκτος. ἐν δὲ νυκτὶ ὠδίνουσα προσέχει τῇ τῆς ἄρκτου ἄστρη,

17. H] O P.

libet speciem melancholiae quandam eis accidere, nimirum veneno humorem illum imitante ob quem alii alia metuunt. et quid multis heic verbis opus est? quemadmodum enim in melancholicis usuvenire videmus ut alii quidem animalia bruta sibi videantur esse ac propterea voces eorum imitentur, alii se vasa esse testacea credant et iccirco vehementer metuunt ne confringantur, alii supra se delabi Atlantem existiment ideoque mirum in modum clament, ita consimile quippiam cernere licet etiam iis accidere quos canes rabiosi momorderunt. quippe venenum canis, seu noxius humor, eorum occupato cerebro facit ut aquam metuant; in quo metu canis, a quo morsus sunt, imaginatio subit; eoque pacto ringuntur et tandem cum morte vitam commutant. perhibetur quidem aliquando philosophus quispian, qui esset admorsus a cane rabioso, balneum ingressus, conspecto in pelvi cane nihil exterritus dixisse „quid cani commune cum balneo? sed de his satis.

Ursus carnem gignit, quae neque figuram neque formam habet. verum deinceps ore lambens articulos in ea efficit. eiusdem catuli non lactantur uberibus, sed sugendo pedes suos augescunt. et parit ante tempus ursa, quo cum mare congregiatur. ipso in partu periculo non caret, ideoque noctu parturiens Ursae sidus inspectando ob-

καὶ οὕτω τίθει εὐχερῶς. πολυφύγος μὲν ἄρκτος ἐστίν, ἐν C δὲ χειμῶνι παρακαθημένη τῷ φρωλεῶ καὶ πεινωῶσα λείχει τὸν πόδα καὶ τρέφεται. μόνη δὲ αὕτη ἐν γῆ πάσχει τοῦτο, καὶ ἐν θαλάσῳ δὲ πολύπους.

5 Ἄλλὰ καὶ τῶν ὄναγγρων αἱ νομάδες ἐπειδὴν τέκωσιν ἄρρενα, τέμνουσι τὰ αἰδοῖα αὐτῶν, ἵνα μὴ σπερματίζωσι. κατὰ ξηρον δὲ ζῶον ὁ ὄναγρος, ἐφ' ᾧ καὶ διφυλέον· κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ Λαβιδὸς περὶ ὑδάτων διεξιῶν οὕτω φησί, „προσδέξονται ὄναγροι εἰς ἴψαν αὐτῶν.”

10 Λέγεται δὲ καὶ τὴν ἀλώπεκα βρωμάτων ἀποροῦσαν ὑπτιαν πίπτειν ὡσεὶ νεκρὰν καὶ φυσᾶσθαι, κἀντεῦθεν διογκουμένην αὐτὴν ὄρωντα τὰ πετεινὰ ἐπιβαίνουσιν αὐτῆς καὶ ὡσεὶ νεκρῶς ἄπτονται. ἐκκηδήσασα οὖν αἴφνης ἢ νεκρὰ συλλαμβάνει καὶ κατεσθίει αὐτά.

15 Ἄλλὰ αἴγαγρος ταχύτατόν ἐστι ζῶον καὶ παρὰ τοῖς κρημνοῖς διάγον, διωκόμενον δὲ ἄλλεται κατὰ κεράτων, καὶ οὐ διαθλάται.

Γίνωσκε δὲ ὅτι ἐκάστη τῶν ζῴων, καθὰ δὴ καὶ ὁ Νεμέσιος φησι, φυσικὴν οὐ λογικὴν ἐνέθηκε σύνεσιν ὁ Θεός.

20 τοῖσι δὲ καὶ πανουργίας ἐνέβαλεν ὑπὲρ τοῦ καὶ τὰς ἐνεστῶσας ἐπιβουλάς ἐκκλίειν καὶ τὰς μελλούσας προφυλάττεσθαι. ὅτι δὲ φυσικῶς τὰ τοιαῦτα καὶ οὐ λογικῶς ἐνεργοῦσι τὰ ζῶα,

19. λαθικὴν V, διδακτικὴν, ut videtur, Leunclavius.

servat, eoque pacto difficultatem partus mitigat. vorax est admodum, cumque per hiemem in lustris suis sedet ac esurit, pedem lambendo se nutrit; quod quidem ei soli peculiare est inter animalia terrestria, sicut inter marina polygo.

Cum onagri mares gignunt, exsecant eorum virilia, ne procreent. et animal hoc siccissimum est, ideoque sitibundum. qua de causa Davides (Psalm. 103 11), de aquis disserens, ait „sument eas onagri sitis suae restinguendae causa.”

Vulpeculam nutrimenti laborantem inopia supinam iacere tradunt, quasi si foret mortua, simulque anhelitum retinere. quamobrem hac ipsa de causa distentam conspicatae volucres, in eam se demittunt velutique mortuam attingunt. tum illa subito exsiliens, quae mortua credebatur, aves comprehendit atque devorat.

Capra silvestris velocissimum animal est et in rupibus degit. quodsi quis hanc venatorum persequatur, in cornua desilit nec detrimenti quicquam accipit.

Scias autem singulis animalibus, quemadmodum et Nemesius scripsit, indidisse deum prudentiam quandam naturalem, non discendo parabilem. nonnullis versutias etiam dedit, quibus et praesentes insidias declinare et praecavere futuras possint. quarum rerum effectio-

δῆλον ἐκ τοῦ κατ' εἶδος ἕκαστον ζῶον ὁμοίως ταῦτα ποιεῖν,
 P. 65 καὶ μὴ διαλλάττειν αὐτῶν ἐν τῷ πλήθει τὰς ἐνεργείας, ἄλ-
 λὰ καὶ κατὰ μίαν ὁρμὴν ὅλον τὸ εἶδος κινεῖσθαι· πᾶς γὰρ
 λαγῶς ὁμοίως τεγνάζεται, καὶ πᾶς λύκος ὁμοίως πανουργεῖ,
 καὶ πᾶς πίθηκος ὁμοίως μιμεῖται. ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐπ' ἀν-5,
 θρώπων· μυρίαί γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων αἱ ὁδοί.
 ἐλεύθερον γὰρ τι καὶ αὐτεξούσιον τὸ λογικόν, ὅθεν οὐχ ἐν
 καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν ἔργον ἀνθρώποις, ὡς ἕκαστω εἶδει τῶν
 B ἄλογων ζῶων. φύσει γὰρ μόνη ταῦτα κινεῖται, τὰ δὲ φύ-
 σει κινούμενα ὁμοίως παρὰ πᾶσιν ἐστίν· αἱ δὲ λογικαὶ πρά-10
 ξεις ἄλλαι παρ' ἄλλοις, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης αἱ αὐταὶ παρὰ
 πᾶσι. τὸ μέντοι πρόβατον διὰ τοῦτο λέγεται καὶ παρὰ τῇ
 γραφῇ ἄκακον, ὅτι σύνεσιν ἰδίαν οὐκ ἔχει ὥστε νομᾶς εὐρί-
 σκειν καὶ ποτόν, ἂν μὴ τις ὁ ποιμαίνων αὐτά. πολλὰ δὲ
 τῶν ζῶων καὶ συνέσεως ἀνθρωπίνης ἐγγύς ἐστι. καὶ ὄρα τὸν 15
 χερσαῖον ἐχθίνον δύο κατασκευάζοντα ἐπὶ τοῦ φωλεοῦ ἀνα-
 C πνοάς, πρὸς τε τὸν νότον ἀντιφραττούσας καὶ τὸν βορρᾶν. εἰ
 καὶ φυσικῶ λόγῳ πρὸς τὰ τοιαῦτα τῶν ἀλόγων γένη κεκίνη-
 ται. οὐδὲ γὰρ αὐτεξούσια τὰ ζῶα, καθὰ δὴ καὶ ὁ Λαμπα-
 σκηρὸς Ἰωάννης φησὶν, ὅτι μηδὲ λογικά. λογικῇ γὰρ πύσῃ 20

17. ἀντιφραττούσας P.

nes in brutis a natura, non ratione proficisci, vel inde patet, quod
 specierum quarumvis animalia consimiliter haec faciant, nec in tanta
 eorum multitudine operationum siq̄ diversitas. eodem modo nimirum
 et instituto species universa moventur. sollertia lepores omnes consimili
 utuntur, itemque lupi consimili vafritie, consimili denique modo
 quilibet simius imitari solet; id quod in hominibus locum non ha-
 bet. sunt enim humanarum actionum rationes atque viae propemo-
 dum infinitae. quippe rationis particeps natura libera suique iuris et
 spontis est. quo fit ut homines universi eodem opere non occupentur
 nec idem agant, quemadmodum in singulis brutorum speciebus usu-
 venire videmus. nimirum haec a sola natura moventur: quae autem a
 natura moventur, consimilia sunt apud omnes. e diverso quae a ratione
 proficiscuntur actiones, aliae sunt apud alios, neque necessario apud
 omnes eadem. ovīs iccirco sacris etiam in litteris pecus simplex mini-
 meque subdolum dicitur, quod prudentiam quandam peculiarem non ha-
 beat, cuius adminiculo reperire pastum potumque possit, si nullum ha-
 beat qui eam saginet. rursus alia quaedam animalia non pauca prope etiam
 humana absunt a prudentia. quo in genere mihi terrestrem echinū,
 quem erinaceum dicimus, fenestras hauriendi aëris causa suis in latebris
 geminas molientem adspice, quarum altera boreae, austri altera flatus
 obstruat, tametsi ad huiusmodi machinationes, ut caetera quoque
 animalia bruta, solo naturae ductu feratur. nec enim bruta suo quo-

φύσει καὶ τὸ ἀντεξουσίον πάντως ἐμπέφυκε θέλημα· εἰς τί γὰρ ἔξει τὸ λογικόν, μὴ ἀντεξουσίως· λογιζομένη; τὴν μὲν γὰρ φυσικὴν ὄρεξιν καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ὁ δημιουργὸς ἐνέσπειρε, πρὸς σύστασιν τῆς οἰκείας φύσεως ἄγουσαν ἡναγκα-
 55 σμένως αὐτά. λόγου γὰρ ἀμοιροῦντα οὐ δύνανται ἄγειν, ἀλλ' V. 51
 ἄγονται ὑπὸ τῆς φυσικῆς ὄρεξεως, ὅτε ἅμα ἡ ὄρεξις γένη- D
 ται, εὐθέως καὶ ἡ πρὸς τὴν πρᾶξιν ὁρμή. οὐ γὰρ λόγῳ ἢ
 βουλῇ ἢ σκέψει ἢ κρίσει κέχρηται. ὅθεν οὔτε ὡς ἀρετὴν
 μετιόντα ἐπαινοῦνται καὶ μακαρίζονται, οὔτε ὡς κακίαν
 10 πρᾶττοντα κολάζονται. ἡ δὲ λογικὴ φύσις ἔχει μὲν τὴν φυ-
 σικὴν ὄρεξιν κινουμένην, ὑπὸ δὲ τοῦ λόγου ἀγομένην τε καὶ
 ῥυθμιζομένην. τοῦ γὰρ λόγου τὸ προτέρημα ἢ ἀντεξουσίος
 ἐστὶ θέλησις, ἣν δὴ φυσικὴν ἐν τῷ λογικῷ φαιρὸν κίνησιν.
 διὸ καὶ ὡς ἀρετὴν μετιοῦσα ἐπαινεῖται καὶ μακαρίζεται, καὶ
 15 ὡς κακίαν μετιοῦσα κολάζεται.

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ζητεῖς, τίνας ἐνεκεν αὐτά τε τὰ ζῶα P. 66
 καὶ ὁ ἄνθρωπος πόδας ἀρτίους ἔχουσι, γίνωσκε ὅτι διὰ τὸ
 μὴ ἀτάκτως ἄλλεσθαι. οὕτω καὶ γὰρ διὰ μὲν τοῦ ἐνὸς ἰστά-
 20 μενος ὁ ἄνθρωπος, ὥσπερ πάλιν τὰ ζῶα διὰ δύο ποδῶν,
 ἡρέμα διὰ τῶν ἑτέρων ποιοῦνται τὴν βαδίσιον.

dam arbitrato agunt, sicut et Iohannes Damascenus tradit, cum a
 ratione destituantur, cuius participes naturae voluntatem habent li-
 beram naturaliter. nam cur, obsecro, vi rationis praeditae forent, si
 pro voluntatis arbitrio ratione non uterentur? quippe naturalem ap-
 petitum opifex rerum etiam brutis animalibus indidit, qui ad natu-
 rae suae conservationem ea necessario ducat. quae enim expertia sunt
 rationis ducere non possunt, sed ab naturali appetitione ducuntur.
 quo fit ut cum appetitus existit, mox et impetus ad agendum cum
 eo coniunctus sit. nec enim vel ratione vel consilio vel consideratio-
 ne vel iudicio utuntur. qua ipsa de causa nec ut virtutem colentia
 laudantur et felicia praedicantur, nec ut obnoxia vitii puniuntur. at
 natura particeps rationis, habet illa quidem appetitum naturalem,
 quo impellitur, sed qui a ratione ducitur apteque dirigitur. nihil enim
 ratio praestantius habet quam quod voluntate libera sit praedita,
 quam in natura rationis particeps motionem naturalem dicimus. ic-
 circo virtutem colens laudatur ac pro beata ducitur, et consimiliter
 obnoxia vitii punitur.

Quodsi etiam scire cupis quamobrem tam animalia quam homo
 pari numero pedes habeant, id propterea factum cognoscito, ne in-
 ordinate confuseque exsillent. nam hoc modo fit, ut dum homo uni,
 animalia reliqua duobus pedibus insistent, interim per alios paula-
 tim progressio fiat. in nonnullis animalibus, dilecte fili, consuetudo
 fit reapse natura.

Ὅντως, ἀγαπητέ, τὸ ἔθος φύσις ἐπί τισι γίνεται. ὄρα γὰρ ὅτι τὰ Λιβυκὰ θηρία τοῦ μὲν θέρους οὐ πίνει, ὅτε μάλιστα δίψα γίνεται, χειμῶνος δὲ πίνουσι, ὅταν ἦττον διψῶσι. τοῦτο δὲ γίνεται πάντως διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι ὕδατα θέρους ἐν τῇ Λιβύῃ. τοῦ δὲ χειμῶνος διὰ τὸ γίνεσθαι πί-5
Βνει. ὁ γοῦν ἐκεῖσε εἴθισται, τοῦτο καὶ ἐν ἄλλοις τόποις τὰ ζῶα ταῦτα παραγενόμενα σώζει τὸ ἔθος. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἤγουν μετὰ τὴν τῶν χειρσαίων παραγωγήν, πλάττει τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, καὶ τίθει αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ. ἀλλὰ κἀνταῦθα πρόσχες, ἀγαπητέ. εἰ γὰρ καὶ λέγουσί τινες ὅτι μετὰ τὴν ἑβδόμην ἔκτισε τὸν παράδεισον ὁ θεός, τῇ Μωσαϊκῇ δῆθεν ἱστορίᾳ ἐπόμενοι, ἀλλὰ πεπλάνηται προφανῶς ἅτε δὴ παροδευτικῶς ἐπερχόμενοι καὶ
Cοὺκ ἐρευνητικῶς τὴν γραφήν. καὶ ἄκουε τί φησιν ὁ θεόπτης 15
Μωσῆς „καὶ συνετέλεσεν ὁ θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἕκτῃ· ἐν δὲ τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἤρξατο ποιεῖν.“ οὐκοῦν εἰ μετὰ τὴν ἑβδόμην οὐδὲν ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε, πῶς λοιπὸν ἔκτισε μετὰ τὴν ἑβδόμην τὸν παράδεισον; εἰκοι μὲν ἡ 20
γραφή λέγειν ὅτι μετὰ τὴν ἑβδόμην ἔκτισται ὁ παράδεισος· ἀλλ' οὐκ ἔχει καὶ τὰ τοῦ σκοποῦ, καθὼς ὑποπτεύουσι πολ-

Nam animalia mihi, quaeso, Libyca intuere, quae per aetatem, cum maxime sitiunt, a potu abstinent, per hiemem, cum sstiant, minus, bibunt. id eam ob causam omnino accidit, quod Libya per aetatem aquae laboret inopia. quapropter hiberno tempore aquam hauriunt, cum eius copiam habent. cumque sic iis in locis adsueverint, etiam ad alias regiones delata morem suum retinent. ac de his quidem hactenus.

Caeterum post animalium terrestrium creationem deus hominem fingit ac in paradiso collocat. quo iam in loco velim animum mihi, delecte fili, advertas. quamvis enim volunt aliqui deum post septimum diem paradisum condidisse, profitentes se Mosaicæ historiae vestigiis inhaerere, manifesto tamen errant, ut qui transitorie, non adhibita pervestigatione conveniente litteras sacras perlegant. ac vide mihi quid spectator ille dei Moses dicat. „absolvit deus,“ inquit (Gen. 2 2), „die sexto cuncta quae fecerat; ac die septimo ab omnibus operibus, quae efficere coeperat, quievit.“ itaque si post diem septimum nihil omnino, quod antea non exstitisset, in ortum produxit, qui post diem septimum paradisum condidit? videntur quidem litterae sacrae hoc modo loqui ac si post diem septimum paradisis conditus fuerit: verum alius scopus est earum, de plurimum quidem

λοιί και πείθον τῷ χρυσορρήμονι Ἰωάννῃ ἐν τῇ εἰς τὴν ἑξαήμερον δωδεκάτῃ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ λέγοντι „ὅτι τῶν κατὰ συντομίαν ἱστορηθέντων ἔμπροσθεν ἀνακεφαλαίωσιν ποιεῖ ὁ Μωσῆς ὕστερον, τοιαῦτα και φρονεῖν και λέγειν τοὺς ἀπλουστέρους ἔποιήσεν.” ἄλλως τε εἰ μετὰ τὴν ἑβδόμην, ὡς φασιν, ἔκτι-
 55 σται ὁ παράδεισος, ἀνάγκη πᾶσα και τὴν ἀπὸ τοῦ χόδς πλά-
 σιν τοῦ Ἀδάμ, ὡσπερ δὴ και τὴν ἀπὸ πλευραῶς τῆς Εὐας
 οἰκοδομὴν, μετὰ τὴν ἑβδόμην εἰπεῖν γεγενῆσθαι. τίνας ἐνε-
 60 κεν; ὅτι και ταύτην ὕστερον ὁ Μωσῆς, ἤγουν μετὰ τὴν V. 52
 10 ἑβδόμην, διηγούμενος εὗρηται. πρὸ τοῦ Ἀδάμ λοιπὸν ὁ πα-
 ραδεισος. και ἄκουε τί φησιν ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ἐν τῷ
 περὶ παραδείσου κεφαλαίῳ αὐτοῦ. „ἐπεὶ δὲ ἔμελλεν ὁ θεὸς P. 67
 εἰς ἀόρατον τε και ὁρατῆς φύσεως πλαστουργεῖν τὸν ἄνθρω-
 15 πον κατ' οἰκείαν εἰκόνα τε και ὁμοίωσιν, ὡσπερ τινὰ βασιλέα
 τῶ οἶόν τι βασιλείων τὸν παράδεισον, ὡς ἐντεῦθεν αὐτὸν μα-
 καρίαν και πανολβίαν ἔχειν ζωὴν.” πρόσεχε οὖν· ἐπειδὴ
 γὰρ, ὡς εἴρηται, πρὸ τοῦ πλασθῆναι τὸν Ἀδάμ καθίστησιν
 20 αὐτῷ τὸν παράδεισον, εὐδῆλον πάντως ὅτι ἐν τῇ ἑκτῇ ἡμέρᾳ
 και τοῦτον ἐφύτευσεν ὁ θεός, εἶγε και μᾶλλον ἔσθη μετὰ
 τὴν ἑβδόμην τοῦ δημιουργεῖν, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλωττίαν
 φησι.

sententia. Iohannes Chrysostomus audiendus est tibi, qui in oratione de sex dierum operibus XII dicit Mosem eorum, quae antea commemorasset, summam brevibus deinde complectentem, simplicioribus occasionem praebuisse ut huiusmodi opinionem arriperent atque proferrent. nam caeteroqui, si post diem septimum, ut ipsi volunt, paradisi est conditus, omnino dicamus necesse est etiam Adami de pulvere formationem, itemque structuram Evae de Adami costa, post eundem septimum diem primum factam. quamobrem istuc? quia Moses hanc quoque posterius, id est post diem septimum, narrat. proinde reliquam est paradisi ante Adamum esse conditum. et audi, obsecro, quid Iohannes Damascenus in capite quod de paradiso incrispit dicat. quia deus, inquit, hominem ex natura partim inadspectabili partim adspectabili creaturus ad imaginem similitudinemque suam erat, quasi quendam regem atque principem totius terrae ac eorum quae terra continentur, paradisi ei veluti regiam quandam praestruit, ut in eo beatam ac felicissimam vitam ageret. itaque licet animadvertere, quod cum ante formationem Adami paradisi exstruxerit, manifesto sequatur eum die sexto conditum a deo fuisse, praesertim cum multo magis a septimo die, quemadmodum idem orator aureus tradit, creare desierit.

- B** Φυτεύει τοίνυν ἐν τῇ ἔκτῃ πρὸ τοῦ Ἀδάμ τὸν θεῖον παράδεισον κατὰ ἀνατολὰς ἐν Ἐδέμ. ἐξ ἀπάσης γὰρ τῆς γῆς, ὡσπερ φησὶ Θεοδώρητος ὁ μέγας τε Βασίλειος καὶ ὁ Λαμασκηνὸς Ἰωάννης, τόπον τινα κατὰ ἀνατολὰς ἐκλεξάμενος, ἀνομαζόμενον μὲν Ἐδέμ, ἐν περιόπτῳ δὲ κείμενον καὶ πάσης τῆς 5 γῆς ὑψηλότερον, φυτεύει ἐν αὐτῷ τὸν παράδεισον, ὡς ἐντεῦθεν τρυφερὸν οἶον αὐτὸν εἶναι καὶ θαλερὸν εἰσαεῖ, καθά φησι Σεβηριανός· τρυφή γὰρ ἡ Ἐδέμ ἐρμηνεύεται. ἐν ᾧ δὴ τιμῆσαι βουληθεὶς γεγονότα τὸν ἄνθρωπον ἔταξεν οἰκεῖν ὁ θεός· „καὶ ἔθετο” γάρ φησιν „αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ.” ἀλλ’ 10
- C** ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, καὶ τοῦτο μανθάνομεν, ὅτι ἐξ ἑτέρας μὲν ἔπλασε γῆς τὸν Ἀδάμ, μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ παραδείσῳ ἔθετο. καὶ ἄκουε τί φησιν ἡ γραφή „καὶ ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν Ἀδάμ ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθη. διὰ τί δὲ καὶ τίνος ἔνεκεν ἔξω τοῦ παρα- 15 δείσου πλάττει τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, εἰδ’ οὕτως εἰσάγει αὐτὸν ἐν αὐτῷ; ὥστε μαθεῖν ἐντεῦθεν αὐτόν, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν, ὅσης ἤξιωτο παρὰ θεοῦ τῆς τιμῆς, καὶ ὅση παρ’ αὐτοῦ ἡ ἀπόλαυσις αὐτῷ χαρίζετο. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ οἱ ἐξ ἐλαχίστης τάξεως ἐπὶ τὴν ἄνω τε καὶ πρώτην ἀνω- 20
- D** βιβιαζόμενοι οἶδασι ἐξ ἀνάγκης τίνες πρότερον ἦσαν καὶ ὅπου κατήντησαν ὕστερον, ὃ δὴ καὶ οὐ μικρᾶς ἀγαλλιάσεως γίνε-
ται πρόξενον.

Conserit ergo deus tempore formationem Adami praecedente divinum illum paradisum in Edem, versus orientem solem. nam de universa terra, quemadmodum et Theodoritus et Basilius ille magnus et Iohannes Damascenus aiunt, selecto quodam versus orientem loco, qui Edem appellabatur et conspicuus erat universaque reliqua terra sublimior, in eo ipso paradisum conserit, uti nimirum delicatus esset ac perpetuo floridus, quemadmodum Severianus scripsit: nam vocabulum Edem si velis interpretari, delicias significat. heic hominem conditum deus habitare voluit. etenim in paradiso, quemadmodum perscriptum sacris est in litteris, eum collocavit. hinc autem, dilecte fili, hoc etiam discimus, deum ex alia terra conditum Adamum in paradisum collocasse. qua de re quid sacris exstat in litteris, audi: „abegit,” inquit, „deus Adamum ex paradiso deliciarum, ut terram, unde sumptus erat, coleret.” quamobrem vero extra paradisum format hominem, eumque deinceps in illum introducit? ut hinc disceret, de Chrysostomi sententia, quanto ipsum honore deus dignatus esset, quantae voluptatis fruitionem concessisset. nam qui de ordine locoque infimo ad superiorem principemque transferuntur, norunt necessario qui prius fuerint et quo deinceps pervenerint. quae res non exiguum nobis laetitiam parere consuevit.

Πλάττει μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, ταῖς ἰδίαις χερσὶ τὸν ἄν-
 θρωπον ὁ Θεός. „καὶ ἔλαβε” γάρ φησι „κοῦν ἀπὸ τῆς γῆς
 ὁ Θεός, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ
 πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς· καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς
 5 ψυχὴν ζῶσαν.” εὐλόγως οὖν τὰ μὲν χερσαῖα πάντα θνητὰ
 τυγχάνει· ἐξῆλθε γάρ, φησιν, ἀπὸ τῆς γῆς σὺν αὐτῇ τῇ
 ψυχῇ· „ἔξαγαγέτω” γάρ φησιν „ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν.” ὁ δὲ
 ἄνθρωπος μόνος ἀθανασίας μετέσχηκεν, ὅτι διὰ τοῦ Θεοῦ
 ἐμφυσήματος καὶ οὐκ ἀπὸ γῆς ἔλαβε τὴν ψυχὴν· „ἐνεφύ-
 10 σθη” γάρ φησιν „εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς,” αὐ-
 τὴν τὴν νοερὰν δηλονότι ψυχὴν. οὐδὲ γὰρ ἀπὸ γῆς αὕτη. P. 68
 καὶ κείθου τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου
 πλάσεως οὕτως κατὰ ῥῆμα διεξιόντι „καὶ παρὰ μὲν τῆς ὅλης
 15 ἐνθεις, ὃ δὴ νοερὰν ψυχὴν Θεοῦ οἶδεν ὁ λόγος, παράγει τὸν
 ἄνθρωπον.” πρόσεχε οὖν. ἐπειδὴ γὰρ ἡ νοερὰ ψυχὴ δι’
 ἐμφυσήματος τῷ ἀνθρώπῳ ἐντέθεται παρὰ Θεοῦ, διὰ τοῦτο
 καὶ ἀθάνατός ἐστιν. ἡ δὲ τῶν ἀλόγων ζώων ψυχὴ ἀπὸ γῆς V. 53
 ἐξελεθῆσα κατὰ τὴν θείαν φωνὴν γεώδης ἐστί, διὰ τοῦτο
 20 καὶ θνητὴ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ἀναγκαῖον δὲ εἶδέναι σε, ἀγαπητέ, καὶ τί φησιν ἐπι

21. de decret.

Fingit ergo deus hominem propriis manibus, ut sacrae litterae loquuntur (Gen. 2 7): „sumpto de terra pulvere deus hominem formavit, et in eius faciem spiritum vitalem inspiravit, ex quo animans effectus est.” ideoque non abs re animalia cuncta terrestria morti sunt obnoxia. quippe de terra orta sunt ipsa cum anima, quemadmodum sacris in litteris est dixisse deum „edat terra vitalem animam.” solus autem homo factus est immortalitatis ex eo particeps, quod animam per adhatum et inspirationem divinam, non e terra accepit. nam in faciem eius spiritum vitalem inspiravit, nimirum ipsam animam intelligendi facultate praeditam. nec enim dici potest hanc de terra exatitisse. persuadebit hoc tibi facile Gregorius ille theologus, qui de hominis formatione sic ad verbum disserit „cum de materie crassa, quae iam existebat, corpus sumpsisset, eique spiritum ex semetipso indidisset, cuius appellatione nobis anima intelligentiae vi praedita et imago dei venit, hominem in ortum producit.” iccirco velim animadvertas, quod cum anima intelligentiae vi ornata per inspirationem homini a deo fuerit iussita, illa ipsa etiam de causa immortalis sit. at brutorum anima iussu divino exorta de humo terrestris est ideoque morti obnoxia. et de his quidem hoc modo dictam esto.

Scire autem debes quid hac in parte Chrysostomus quoque tra-
 Glycas.

Βιούτοις ὁ τὴν γλώτταν χρυσοῦς. „καὶ τὰ μὲν τετράποδα ποιῶν ὁ θεὸς ὁμοῦ μετὰ τῶν σωμάτων καὶ τὰς ψυχὰς παρήγαγε, τὸν δὲ ἄνθρωπον πλάττων πρῶτον κατασκευάζει τὸ σῶμα ὡς ὄργανον, καὶ τότε τὴν ψυχὴν δημιουργήσας ἔθραυεν· οὐ γὰρ θέλει τὴν ψυχὴν παρεῖναι τῇ δημιουργίᾳ, ἵνα μὴ 5 καυχῆσθαι ὡς συνεργὸς τοῦ θεοῦ.” πρόσεχε οὖν. ἐνεφύσησε γὰρ φησι· τουτέστι τὸ σῶμα τοῦτο τὸ ἀπὸ τοῦ χοῦς ἠβουλήθη καὶ προσέταξε ζωτικὴν ἔχειν δύναμιν, ἧτις ἐγένετο τὸ ζῶον εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ἧγουν ἐνεργοῦσαν καὶ τὴν αὐτὴν τέχνην δεικνύουσαν διὰ τῆς τῶν μελῶν κινήσεως. οὐκ-10
 C οὖν, ἀγαπητέ, συγκαταβάσεως ταῦτα τῶ ῥήματα, ὡσπερ οὖν καὶ τὸ „ποιήσωμεν ἄνθρωπον.” μὴ γὰρ βουληθεὶς ὁ θεὸς δεῖται καὶ σκέψεως, ἀλλὰ τῷ προσχῆματι τοῦ ῥήματος ἐνδείξασθαι βούλεται ἡμῖν τὴν ὑπερβάλλουσαν τιμὴν, ἧς ἀξιοῦται παρ’ αὐτοῦ ὁ πλαστουργούμενος. ποιεῖ τοίνυν τὸν ἄν-15
 θρωπον κατὰ τὴν νεκρὰν εἰκόνα, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησὶν. ἔκειτο γὰρ τὸ σῶμα τηνικαῦτα νεκρὸν, τοῦ κινουῦντος αὐτὸ δεόμενον. ἔπειτὰ φησι „καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς.” ταῦτα μὲν οὖν ὁ θειότατος Ἰωάννης ἔλεγε καὶ λίαν εὐμεθόδως, ἰεντρέπων τοὺς λέγοντας αὐτὸν οὕτω 20
 D τὰ Ὠριγένους φρονεῖ. ἀπὸ γὰρ τῶν διαληφθέντων ῥημάτων ἀνασπᾶν ἔοικε πρόρριζον τὴν προὔπαρξιν τῶν ψυχῶν, ἣν ὁ ματαιόφρων Ὠριγένης ἐδόξαζε.

9. αὐτῆς?

dat. cum bestias, ait, quadrupes conderet deus, una cum ipsis corporibus animas etiam proferebat: hominem vero formans, primum corpus ut instrumentum fabricat, deinde illi animam conditam indit. nec enim creatura perficit animam, ne dei se adiutricem gloriari possit. igitur animum adverte. inspiravit, inquit, hoc est, corpus illud e pulvere factum hoc amplius adsecutum est, ut vim quandam vitalem haberet, quae vis huic animali facta est in animam vivam, hoc est efficaciter agentem ac per membrorum motum artem suam demonstrantem. atque haec verba proferuntur a deo nostrum ad captum se demittante, sicut et illa „faciamus hominem.” non enim ulla vel deliberatione vel consideratione deus indiget: sed hac illorum verborum forma nobis indicare vult immensum honorem, quo dignatur illum quem formabat. itaque creat hominem, respectu imaginis mortuae, quemadmodum Chrysostomus loquitur: corpus enim iacebat quasi mortuum, egens motore. deinde, ait, „spiritum vitalem in faciem eius inspiravit.” haec a divino viro perquam recte ordineque dicuntur, refutante quosdam qui eum Origenicas opiniones sectari dicebant. nam verbis indicatis quasi radicibus peculiarem illam animarum existentiam evertere videtur, quam delirus Origenes tradebat.

Καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς. ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ ἐνεφύσησέ τινες ἀκούσαντες, καὶ μὴ λογι-
 σάμενοι τὴν τῶν λέξεων παχύτητα καὶ ὅτι δι' ἑτέρων ἄτερα
 παρίστανται ἢ γραφῇ, ἐνόμισαν τὴν ψυχὴν οὐσίας μετέχειν
 5 τῆς αὐτῆς τῷ θεῷ. ἀλλ' ἐσφάλησαν τοῦ σκοποῦ. εἰ γὰρ
 τοῦτο δώσωμεν, εὐρεθείη ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἑαυτὸν ἐν τῇ
 γέννησι κολάζων τοῦ πυρός, εἴ γε κατὰ τὸ ἱερὸν γράμμα σὺν
 τῷ σώματι τὴν ψυχὴν ἐκέισε παραδίδωσιν υἰωνίως κολάζε-
 σθαι. „μὴ φοβηθῆτε” γὰρ φησιν „ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων
 10 τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν ὑμῶν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν, P. 69
 ἀλλὰ φοβήθητε τὸν δυνάμενον καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐν γέν-
 νῃ ἀπολέσαι.” τὸ μὲν οὖν ἐμφύσημα μὴ μεταβληθὲν εἰς ψυ-
 χὴν ἐδημιούργησε ψυχὴν, ὥσπερ οὖν καὶ ἡ χεὶρ γράφει μὲν
 γράμμα, οὐ μεταβάλλεται δὲ ὅμως εἰς γράμματα, ἀλλ' ἡ
 15 μὲν χεὶρ μένει χεὶρ, τὰ δὲ γράμματα γράμματα.

Ὅρα λοιπὸν νουνεχῶς. τὸ γὰρ ἐνεφύσησεν ἐνταῦθα εἴ-
 πειν, ἵνα σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ δημιουργὸν ἀποδείξῃ τοῦ
 ἀνθρώπου καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. φησὶ γὰρ „καὶ εἶπεν ὁ
 θεὸς ποιήσωμεν ἄνθρωπον.” καὶ λαβὼν ὁ θεὸς χοῦν ἀπὸ
 20 τῆς γῆς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον.” τίς ὁ εἰπὼν; ὁ πατήρ. καὶ
 τίς ὁ λαβὼν; ὁ υἱός. ἵνα γοῦν μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀλ-
 λότριον φαίνεται τῆς τοῦ ἀνθρώπου δημιουργίας, τὴν ἐνε- B

Caeterum in hisce verbis „spiritum vitalem in faciem eius inspi-
 ravit,” quidam audita inspirationis voce, nec vocabulorum expensa
 crassitie, quodque aliis alia litterae sacrae significare consueverint,
 animam esse divinae participem essentiae putarunt. sed plurimum a
 scopo aberrant. nam id si largiamur, deus ignea semetipsam gehenna
 punireprehendatur, cum de sententia sacrarum litterarum ani-
 mam una cum corpore perpetuis istic suppliciis multandam tradat. sic
 enim ait (Matth. 10 28) „ne formidaveritis eos qui corpus interfici-
 unt, cum animam vestram interficere nequeant: sed eum potius for-
 midate, qui et animam et corpus in gehenna perdere potest.” itaque
 spiraculum illud in animam non commutatum creavit animam, sicut
 et manns litteras scribit, cum nihilominus manus maneat manus et
 litterae sint litterae.

Ac prudenter haec mihi, quae dicantur, respice. positum est
 enim hoc in loco verbum inspirandi, ut cum patre ac filio spiritus
 etiam sanctus hominis opifex esse demonstraretur. sic enim perscrip-
 tum est „dixit deus, faciamus hominem. sumploque de terra pulve-
 re deus hominem formavit.” quis est ille qui dixit? pater. et quis
 pulverem sumpsit? filius. itaque ne spiritus sanctus ab hominis crea-
 tione removeretur et excluderetur, verbo inspirandi praeclare usus

φύσησε λέξιν καὶ πᾶν θαναμασίως παρείληψε, δι' αὐτῆς ὑπεμφαίνων, ὡς εἴρηται, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὅτι τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος χάριτος, ὡς ὁ θειότατός φησι Κύριλλος, μέτοχος ὁ ἄνθρωπος τηρικαῦτα παρήγετο, κἂν ἡ παρὰ βασίς ὑστερον τὴν τοιαύτην ἡμαύρωσε δωρεὰν καὶ συνέ-⁵χεεν. ταύτη τοι καὶ ἀναστὰς ὁ κύριος ἐκ νεκρῶν ἐνεφύσησε τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπε „λάβετε πνεῦμα ἅγιον.“ οὐδὲ γὰρ ἠγέσχετο καὶ αὐθις ἡμᾶς ἀποδεῖξαι τοῦ παναγίου μετέχοντος πνεύματος. ὃ δὲ καὶ τήμερον ἐμφυσᾷ τῷ βαπτιζομένῳ ὁ ἱε-
V. 54 ρεύς, ζωογονῶν ὥσπερ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν νενεκρωμένην ἤδη 10
C τῷ τοῦ Ἀδάμ παραπτώματι.

Ἄλλ' ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου καὶ αὐθις ἐπανι-
τέον. ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς. ἡ μὲν οὖν ἡμετέρα καὶ ἀληθεστέρα δόξα περὶ τῆς εἰς τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἐνώσεως ἀπλῆ τίς ἐστι καὶ σαφής. τὸ μὲν γὰρ 15
σῶμα ἐκ χοῆς, ἡ δὲ ψυχὴ ἀμέσως ἐκ θεοῦ παράγεται. κἂν-
τεῦθεν καὶ ἀλλήλων συναπτομένων ζῶον ἐν σύνθετον γίνεται,
καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ καθ' ὑπόστασιν ἑνωσις, ἡ ἀμφύπαρκτος
τῶν ἑτερουσιῶν κατ' αὐτὸν συνδρομή. ὃ δὲ καὶ θαναμάζων
ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς ἔλεγε „πῶς ἐν μήτρα ὁ ἄνθρωπος 20
διαπλάττεται; καὶ πῶς ἀθρόον ἡ θεοεἰκελος ψυχὴ τῷ σώμα-
D τι συμπαρυφίσταται;“ οἱ δὲ γε σοφία τῆ ἔξωθεν ἐγκανχώμε-

8. καὶ] μὴ καὶ?

est, per illud ipsum, uti diximus, spiritum sanctum commonstrans atque denotans, quodque gratiae spiritus sancti particeps homo tum conderetur, quemadmodum Cyrillus loquitur, tametsi deinceps mandati divini transgressio donum hoc obscuravit atque confudit. hanc ob causam dominus, cum ex mortuis resurrexisset, rursus discipulos adflavit, et dixit „accipite spiritum sanctum.“ nec enim ferre poterat ut non de integro sancti spiritus participes esse declararemur, quem etiam hodie sacerdos ei qui baptizatur adflat, quasi vitae restituens eius animam ex Adami transgressione mortuam.

Verum enimvero ad seriem orationis institutam revertamur. nostra, inquam, eaque verior opinio de corporis cum anima coniunctione simplex est atque perspicua. corpus enim ex pulvere, anima autem citra medium ullum a deo producitur. ideoque dicimus his inter se copulatis, animal unum idemque compositum existitisse; quae quidem est illa personalis unio, nimirum existens utrinque naturarum diversarum in unum concursus. quam rem Chrysostomus admirans „quonam,” inquit, „pacto in alvo materna formatur homo? qui subito anima divinam similitudinem referens existit una cum corpore?” qui extraria semet efferunt sapientia, cum formatorem hominis ignoraverint, etiam necessario in ipsa eius formatione aberrant.

νοι ἐπειδὴ τὸν τοῦ ἀνθρώπου πλάστην ἠγνόησαν, καὶ περὶ
 τὴν πλάσιν αὐτὴν ἐξ ἀνάγκης ἐσφάλησαν. ἀπὸ γῆς μὲν οὖν,
 ὡς εἴρηται, ὁ χοῦς, ἐκ θεοῦ δὲ ἡ ψυχὴ. καὶ τοῦτο ἐστὶν
 ὁ φησὶν ἡ γραφὴ „καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
 5 πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.”
 πρόσεχε οὖν. εὐδελον γὰρ ἐντεῦθεν ὅτι μία τίς ἐστὶν ἡ ψυ-
 χὴ δυνάμεις ἔχουσα διαφόρους. ὅθεν καὶ διὰ παντὸς μὲν ἡ
 δίκη τοῦ σώματος, ἐκάστου δὲ μορίου καταλλήλως ἐφάπτε-
 10 σι ποιεῖσθαι τὴν οἴκησιν, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν ὁμοίως ἐν τῷ
 ἥπατι. ἡ δὲ λογικὴ αὐτῆς δύναμις αὐτοῦ καθαπτιομένη τοῦ P. 70
 ἐγκεφάλου δι’ αὐτοῦ τοῖς πᾶσιν ἐπιλάμπει καὶ δεῖκνυται. καὶ
 τινες μὲν, ὧν εἷς ἐστὶ καὶ Ἀπολλινάριος ὁ τῆς Λαοδικείας
 ἐπίσκοπος, δύο δοξάζουσιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ψυχάς. καθ’
 15 ἑαυτὴν γὰρ εἶναι λέγουσι τὴν ἀλογίαν, αὐτὸ δηλαδὴ τὸ ἀλο-
 γώτερον μέρος τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ὡς ἄλογον ψυχὴν οὖσαν
 καὶ οὐ μέρος τῆς λογικῆς, πρῶτον μὲν ὅτι καὶ καθ’ ἑαυτὴν
 ἐν τοῖς ἀλόγοις ζώοις εὐρίσκεται, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι τελεία τίς
 20 ἐστὶ καὶ οὐ μέρος ἄλλης, εἰθ’ ὅτι τῶν ἀποπτωγμάτων ἐστὶ τῆς
 λογικῆς ψυχῆς μέρος εἶναι τὸ ἄλογον. ἀλλ’ οὗτοι μὲν οὕτως
 δύο δοξάζουσιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ψυχάς, ἐλέγχονται δὲ τῇ
 λεγούσῃ θείᾳ γραφῇ „καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶ- B

7. ἡ δίκη] διήκει?

runt. est igitur e terra pulvis, cum anima sit a deo profecta. quod
 quidem indicare verbis his litterae sacrae volunt „spiritum vitalem
 in faciem eius inspiravit, ex quo animans effectus est.” quibus ex
 verbis, si animum advertas, perspicue colligitur unam esse animam,
 diversis facultatibus praeditam. quod fit ut per universum se cor-
 pus didat, et ratione modoque consentaneo membris singulis appli-
 cetur. ac pars quidem eius illa quae vim irascendi continet, sedem
 suam in corde fertur obtinere, altera vero qua concupiscimus, in
 iecinore, tertia, quae rationis facultas est, in cerebro sita per id
 omnibus sese declarat. sunt etiam nonnulli, quorum est in numero
 Apollinarius antistes Laodiceae, qui animas in homine duas esse
 tradunt. volunt enim peculiariter et seorsum esse partem vitae nostrae
 brutam ac rationis expertem, velut animam quandam minime ratio-
 nalem, quaeque ne pars quidem sit rationalis animae. id primum ex
 eo statuunt, quod haec peculiariter ac seorsum in brutis etiam re-
 peritur. de quo consequi volunt esse ipsam perfectam, non partem
 alterius. deinde propterea quod maxime sit absurdum animae ratio-
 nalis partem esse id quod rationis expertis sit atque brutum. sic hi
 duas in homine animas sua quidem opinione constituunt. verum per
 litteras sacras refutantur, quarum haec verba sunt „homo factus est

σαν." οὐδὲ γὰρ εἶπεν εἰς ψυχὰς ἀλλ' εἰς ψυχὴν ζῶσαν. ἀλλὰ καὶ Πλωτῖνος ὁ σοφός, ᾧ δὴ καὶ Ἀπολλινάριος ὁ Λαοδικεὺς ἠκολούθησεν, ἐκ τριῶν λέγει συνεστηκέναι τὸν ἄνθρωπον, ἐκ τοῦ νοῦς καὶ ψυχῆς καὶ σώματος. ἀλλὰ κἀνταῦθα πεπλάνηται· ὁ γὰρ νοῦς, καθά φησιν ὁ μέγας Βασιλεῖος, 5 ταντοφύτης ἐστὶ τῆ ψυχῆ, καὶ καθάπερ ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, οὕτω καὶ ὁ νοῦς ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ. τὸ γὰρ καθαριώτερον καὶ κυριώτερον μέρος αὐτῆς νοῦς ἐπονομάζεται· καθὼ δὴ καὶ νοερά λέγεται ἢ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῆ, τῇ μεθέξει πάντως αὐτοῦ τοῦ νοῦς.

C Καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. ἐντεῦθεν οὖν ὀρμώμενος ὁ διαληφθεὶς θεὸς ἀνὴρ περὶ ψυχῆς καὶ τάδε διέξεισι „διττὴν ἔγωγε οἶμαι τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς εἶναι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὑπαρχούσης, τὴν μὲν τοῦ σώματος ζωτικὴν, τὴν δὲ ἑτέραν τῶν ὄντων θεωρητικὴν, ἣν 15 δὴ καὶ νοεράν ὀνομάζομεν. ἀλλὰ τὴν μὲν ζωτικὴν δύναμιν, ἐπεὶ συγκέκραται τῷ σώματι, ἢ ψυχῇ φυσικῶς διὰ τὴν σύγκρασιν οὐκ ἐκ προαιρέσεως χορηγεῖ· ἢ δὲ θεωρητικὴ δύναμις ἐν προαιρέσει τὴν κίνησιν ἔχει." ταῦτα μὲν οὖν καὶ ὁ θεϊότατος ἐπεξηγούμενος Μάξιμος τὸ μὲν τῆς ψυχῆς, ὁ δὲ 20 V. 55 καὶ καθαριώτερον, ἀπαθές φησι καὶ ἀμέριστον, νοητῶς τὰ νοητὰ διανοούμενον, τὸ δὲ τῆς ψυχῆς παθητὸν καὶ μεριστὸν ὁ δὴ καὶ ταῖς αἰσθήσεσι μεριζόμενον συναλγεῖ μὲν ἀλγύνο-

in animam vivam." non enim aiunt in animas, sed in animam vivam. doctissimus etiam Plotinus ille, quem Laodicensis Apollinarius secutus est, hominem de tribus hisce tradit existere, nimirum mente, anima, corpore. qua ipsa in opinione consimiliter fallitur. mens enim, ut magnus ille Basilijus inquit, eiusdem est cum anima naturae; quodque corpori oculus est, hoc mens est animae.

Nam quae pars animae purior est ac principalior, ea mens appellatur, sicut hominis anima mentis vi praedita dicitur, haud dubie propterea quod mentis sit particeps. hinc exorsus divinus ille Basilijus noster haec porro de anima commemorat. duplicem ego facultatem animae statuo, cum ipsa sit una et eadem. harum altera corporis est, nimirum vitalis, altera, contemplatrix rerum, quam et intelligentem vocamus. vitalem, quamdiu coniuncta corpori est anima, propter ipsam temperaturam horum naturaliter, non ex electione suppeditat. contemplatrix facultas in electione consilioque positum motum habet. haec divinus etiam Maximus ille declarans, illam animae partem, quae purior est, adfectionum expertem ac indivisibilem esse dicit, resque mentis intelligentia tantum comprehensibiles modo menti consentaneo percipere, cum altera pars animae, adfectionibus obnoxia

μέν τῷ σώματι, ἡδονομένῃ δ' αὖ συνηδύνεται· συμφύεται
 γάρ, ὡς εἴρηται, ἡ ψυχὴ, καθὰ δὴ καὶ ὁ Νύσσης φησί,
 διὰ τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ ἡδέα τοῦ βίου. τῇ
 γὰρ εὐχροίᾳ τῆς ὕλης διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιτέρπεται, καὶ
 5 τῇ ἀκοῇ πρὸς τὰ ἡδέα τῶν ἀκουσμάτων τὴν ῥοπὴν ἔχει, κἀν
 τοῖς λοιποῖς ὁμοίως ἐκάστη τῶν αἰσθήσεων συνδιατίθεται. P. 71
 κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαμιάσκηνος Ἰωάννης ἔλεγε τὸ ἀλογώτερον
 μέρος τῆς ψυχῆς παθητὸν εἶναι καὶ ὀρεκτικόν. καὶ αὐθις ἡ
 ψυχὴ παθητὴ οὖσα τοῦ σώματος τεμνομένου αὐτῇ μὲν οὐ
 10 τέμνεται, καθὰ δὴ καὶ τὸ σῶμα, συναλγεῖ δὲ ὁμῶς καὶ συμ-
 πύσχει τῷ πάσχοντι. ἔνθεν τοι καὶ κοιναὶ μὲν ἡδοναὶ ψυ-
 χῆς καὶ σώματος αἰ ἀπὸ τῶν συναφειῶν καὶ τῶν ἐδωδίμων
 γινόμεναι, ὡς ὁ διαληφθεὶς ἔφη θεὸς ἀνὴρ· αἱ δὲ ἀπὸ τῶν
 μαθημάτων ἰδίᾳ μόνῃς εἰσὶ τῆς ψυχῆς, μόνου δὲ σώματος
 15 ἡδονὰς οὐκ ἂν τις εὔρη ποτέ. ὅτι δὲ καὶ παθητὸν μέρος
 κέκτηται ἡ ψυχὴ, δι' οὗ συμπύσχει τῷ σώματι πάσχοντι,
 κἀτεῦθεν ἀδημονεῖται καὶ λυπεῖται καὶ τὰ λοιπὰ πάθη δέ-
 χεται οἷς μετὰ τὴν ἁμαρτίαν περιέπεσε, δῆλον ἔξ ὧν ὁ κύ-
 ριος ἔλεγε „γὺν ἡ ψυχὴ μου τετάρραται.” συγκεχώρηται γάρ
 20 τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ ψυχῆ, καθὰ δὴ καὶ τῷ σώματι, πάσχειν ἔστιν
 ὅτε τὰ ἴδια, καὶ τῆς κενώσεως μέτρον τετήρηκεν ἀπανταχοῦ,

et divisibilis, quae nimirum in sensus dividitur, corpori dolenti condeoleat,
 et eodem voluptatem capiente voluptatis eiusdem particeps fiat. etenim
 anima, sicut et Nyssenus antistes scripsit, per sensus corporeos cum
 iis quae in hominum vita iucunda sunt quasi coalescit et coniungi-
 tur. rerum exterarum et crassarum elegantia per oculos oblectatur, per
 aures in auditu iucunda propendet, itidemque in reliquis sensu quo-
 libet adficitur. hac de causa Iohannes etiam Damascenus partem ani-
 mae rationis expertem maximeque brutam adfectionibus esse tradit
 obnoxiam et concupiscendi vim habere. sunt eiusdem haec quoque
 verba „cum adficitur anima in sectione corporis, ipsa quidem non
 secatur uti corpus, sed nihilominus ei condolet ac cum patiente
 patitur.” inde fit ut communes sint animae corporique voluptates,
 quae de complexibus et ciborum fruitione percipiuntur, sicut idem
 inquit: at quae de disciplinis liberalibus oblectationes proveniunt,
 animae soli peculiare sunt, cum voluptates corpori soli peculiare
 nullae reperiantur. esse autem in anima partem quandam, quae ad-
 fici patique possit, et per quam corpori patienti sic compatiatur ut
 et angatur et moereat et reliquas adfectiones experiatur, quibus ob-
 noxia post lapsum esse coepit, de ipsius domini verbis (Ioh. 12 17)
 intelligi potest, „anima mea modo perturbata est.” nam sanctae ipsi-
 us animae, sicut et corpori, concessum hoc erat ut nonnunquam ea

ὡς ὁ θειότατος ἔφησε Κύριλλος. τὰ πάθη καὶ γὰρ ταῦτα, ἤγουν ἠδονὴ καὶ λύπη καὶ ἀθυμία προηγουμένως, οὐμενοῦν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει κατ' ἀρχὰς συνεκτιόθησαν, ἀλλ' ὡς ὁ θειότατός φησι Μάξιμος, ὕστερον ἐπεισῆχθη ταῦτα διὰ C τὴν τελειότητος ἔκπτωσιν, τῷ ἀλογωτέρῳ μέρει προσφύετα 5 τῆς φύσεως. τούτοις μὲν οὖν ἀκολουθῶς καὶ ὁ μέγας διέξεισι Βασίλειος, λέγων „σκόπει τίς ἢ ἀπὸ σαρκὸς πρὸς ψυχὴν ἐπανιοῦσα συμπάθεια, πῶς δέχεται μὲν τὴν ζωὴν ἐκ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, δέχεται δὲ ἀλγηδόνας ἀπὸ τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ.” καὶ οὗτοι μὲν οὕτως· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἀνθρώ- 10 πίνους λογισμοῖς ἐρειδόμενος ἐν αὐτῇ δισχυρίζεται τῇ καρδίᾳ τὸν ἡγεμόνα νοῦν ποιῆσθαι τὴν οἴκησιν, ὡς ἐντεῦθεν τὴν προαιρεικὴν αὐτοῦ δύναμιν εὐπετῶς ἐφ' ἕπαν τὸ σῶμα διαμερίζεσθαι. ἕτεροι δ' αὖ ὥσπερ ἀκρόπολιν τινα τὴν κε- D φαλὴν δεδομησθαι παρὰ τῆς φύσεως λέγουσιν, ὡς ἐν αὐτῇ 15 τὸν ἡγεμόνα νοῦν ἐνδαιτᾶσθαι, καθάπερ τινα βασιλέα τοῦ παντός ὑπερκαθήμενον σώματος. οἱ δέ γε τὸ τῆς ἐκκλησίας πρεσβεύοντες ὁρθόδοξον φρόνημα τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθῆσαν νοερὰν ἡμῶν ψυχὴν ἐν τινι τόπῳ τοῦ σώματος, ἀσώματον οὖσαν, τοπικῶς περιορίζειν οὐκ ἴσασιν· ὅλη καὶ 20 γὰρ δι' ὅλου διήκει τοῦ σώματος, ὅλον αὐτὸ ψυχοῦσα καὶ ὅλον ὅλη καταφωτίζουσα. καὶ καθάπερ ὁ Θεὸς οὐ καὶ

perpeteretur, quae utrique propria sunt. adeoque modum inanitionis ubique servavit, quemadmodum vir divinissimus Cyrillus loquitur. nec tamen adfectiones istae ab initio cum hominum natura conditae sunt, sed posterius, ut Maximus loquitur, irrepserunt, ac propter amissionem perfectionis illi naturae parti adhaeserunt quae bruta est ac rationis experta. tradit his consentanea Basilius quoque, cum ait „considera mihi quae mutua sit adfectio de carne ad animam penetrans, qui corpus ab anima vitam accipiat, et vicissim anima dolorum corporis particeps fiat.” et haec quidem ab his tradita sunt. Aristoteles autem rationibus humanis innixus mentem, quae in homine principatum obtinet, sedem in corde suam habere confirmat, unde vis eius ab electione consilioque pendens universum in corpus facile distribuatur. alii caput instar cuiusdam arcis a natura dicunt extractum, ut princeps in homine mens degat in eo quasique rex sedem supra corpus universum positam habeat. verum qui ecclesiae sententiam sequuntur, animam nostram intelligentiae vi praeditam, quae ad imaginem dei condita est et corporis est experta, in certo quodam corporis loco circumscribere localiter nolunt. nam tota per totum corpus sese didit, et ipsum animat, totumque tota collustrat. et quemadmodum deus, cuius ad imaginem condita est, non pars

εἰκόνα δεδημιούργηται αὐτῆ, οὐ μέρος ἐν μέρει ἀλλ' ὅλος ὅλη τῷ κόσμῳ κατ' οὐσίαν περιέστιν, οὕτω καὶ ἡ τοῦ πρωτο-
 τήπου εἰκὼν ἀμερῆς οὐσα καὶ ἀδιώστατος ἀμερῶς καὶ ἀδια-
 στάτως ὅλη ὅλη τῷ σώματι πρόσεστι, καὶ τούτου χάριν μὴ P. 72
 5 θανάμαζε· Ἰστανται μὲν γὰρ αὐτῆ ἐφ' ἑαυτῆς καθάπερ ἡλια-
 κή τις σφαῖρα οὐκ ἔξω τοῦ σώματος ἀλλ' ὑπερφυσῶς ἐν αὐ-
 τῷ, συμπλέκεται δὲ τούτῳ ταῖς ἀφ' ἑαυτῆς προϊούσαις αὐ- V. 56
 γαῖς, αἰτινες καὶ τεμνομένου τοῦ σώματος ἀπαθεῖς καὶ ἀδιά-
 τμητοι μένουσιν, ὥσπερ δὴ καὶ τοῦ ἀέρος ταῖς τῶν ἀνέμων
 10 πνοαῖς κινουμένου καὶ μεταπίπτοντος τὸ ἡλιακὸν φῶς ἀπαξ
 αὐτῷ συμπλακέν οὔτε τομῆν οὔτε ῥεῦσιν οὔτε μεταστάσιν
 ὑφίσταται.

Καὶ ὁ μὲν νοῦς ἀσώματός ἐστιν ἀληθῶς καὶ ἀόρατος,
 ἀλλ' ὁμως ὡς ἐν ὀργάνῳ τῷ σώματι τὴν οἰκειαν ἐνέργειαν B
 15 δείκνυσι. καὶ εἴωθε μὲν ὁ νοῦς ἐνεργεῖν ἐν οἷς ὑγιῶς τὸ
 σῶμα διαίκεται, ἐπὶ δὲ τῶν ἀσθενῶς ἐχόντων τὴν τεχνικὴν
 αὐτοῦ δύναμιν δεξασθαι ἄπρακτος πάντῃ καὶ ἀνεέργητος
 φαίνεται, πλὴν οὐ καθ' ἑαυτὸν αὐτὸς παραβλάπτεται, καθά-
 περ τισὶ τῶν ἔξωθεν ἔδοξεν· οὐδὲ γὰρ ἀρμονίας ὀργάνου
 20 τινὸς ὀπωσδήποτε διεφθορίας ἀνάγκη πᾶσαν καὶ αὐτὴν τοῦ
 τεχνίτου τὴν τέχνην συνδιαφθεῖρεσθαι. καὶ ὅτι μὲν τῷ σώ-
 ματι σύνεστιν ἡ ψυχὴ, οἶδα, τὸ δὲ πῶς ἐν σώματι τὸ ἀσώ-

1. ὅλος P. 20. πᾶσα?

in parte, sed totus totum mundum complectitur essentia sua, sic etiam principis illius exemplaris simulacrum; cum partium sit expers et dimensione careat, citra divisionem ac dimensionem ullam totum toti corpori adest. quam quidem rem admirari desine. consistit enim peculiariter anima quasi globus quidam solaris non extra corpus, sed in ipso, idque modo quodam ultra naturali. simul corpori connexa est per derivatos ex ipsa radios, qui si corpus sectione laedatur, tamen haud adficiuntur et sectionem nullam experiuntur. prorsus ut aëre per flatus ventorum moto et agitato lux solaris ei semel connexa neque sectionem neque fluxum neque mutationem patitur.

Estque mens reapse quidem expers corporis et inadspectabilis, verum nihilominus in corpore tanquam instrumento suam efficacitatem declarat. eadem in iis quorum sana recteque adfecta sunt corpora efficaciter agit, cum in aliis, qui facultatis eius artificiosae non sunt capaces, otiosa sit ac nihil omnino perficiat. non tamen ipsa respectu sui laeditur, quemadmodum extrarilis quibusdam philosophis visum fuit. nam si maxime cuiusdam instrumenti harmonia quoquo modo corrumpatur, non tamen omnino sequi necesse est ut ars ipsius etiam artificis propterea periisse statuatur. adesse quidem in cor-

ματον οὐκ οἶδα· οὐδὲ γὰρ αἰδεσθήσομαι τὴν ἄγνοιαν ἐπὶ
 στούτοις ὁμολογῶν. εἰ γὰρ ἐξηπλώσθαι ταύτην εἶπῃ τις ὄλω
 τῷ ὄγκῳ τοῦ σώματος, καθάπερ δὴ καὶ ὁ χρυσορρήμων φη-
 σί, καὶ οὐκ ἔχει λόγον τὸ λεγόμενον· τοῦτο καὶ γὰρ ἴδιον
 τῶν σωμάτων ἐστίν. ἄλλως τε εἰ ἐξηπλοῦτο τῷ τοῦ σώμα-
 5 τος ὄγκῳ, καὶ συνετέμενετο ἄν, τῶν χειρῶν πολλαίαις καὶ τῶν
 ποδῶν ἐκκοπέτων. ἀλλ' οὐκ ἐστὶν ἐν ὄλω τῷ σώματι, ἐν
 τινι δὲ μέρει αὐτοῦ συνειλεχται. οὐκοῦν ἀνάγκη νεκρὰ τὰ
 λοιπὰ γίνεσθαι μέρη· τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως νεκρὸν. ἀλλ'
 οὐδὲ τοῦτο ἐστὶν εἰπεῖν. ὅτι μὲν γὰρ ἐν τῷ σώματι ἐστὶν 10
 Δ ἡμῶν, οἶδαμεν, τὸ δὲ πῶς οὐκ οἶδαμεν. καὶ ὅτι μὲν ἄωλός
 ἐστι καὶ ἀσώματος ἢ ψυχῆ, οἶδα (ἦκουσα γάρ), τί δὲ τὸ εἶ-
 δος αὐτῆς καὶ ποταπὴ τὴν οὐσίαν, οὐκ οἶδα, ὅτι καὶ ἀνερ-
 μήνευτον τοῦτο μεμένηκε. πῶς γὰρ ἄν καὶ εἰδείη τις τὴν
 κατ' εἰκόνα κτισθεῖσαν τοῦ ἀπερινοήτου καὶ ἀκατάληπτου θε-
 15 οῦ; εἰ ἂν ἡ τῆς ψυχῆς οὐσία κατελαμβάνετο, κατελαμβάνετο
 ἄν καὶ αὐτὸ τὸ τῆς εἰκότος πρωτότυπον· εἰ δὲ τὸ πρωτότυ-
 πον ἀκατάληπτον, ἀκατάληπτος ἔξ ἀνάγκης καὶ ἡ τοῦ πρω-
 τοτύπου εἰκῶν. ἔθεντοι καὶ πολλὰ μὲν ἐφιλοσοφηθῆ περι
 αὐτῆς, οὐδεὶς δὲ τὴν ταύτης οὐσίαν ἠδυνήθη καταλαβέσθαι 20

17. τὸ τῆς] τὸ deerat.

pore animam novi: at qui res corporis expers in corpore sit, igno-
 ro. non enim imperitiam hac in parte meam fateri me pudet. quippe
 si quis eam dicat expansam esse per totam corporis molem, sicut
 Chrysostomus ait, id ipsum ratione caret. nam tale quiddam corpo-
 ribus est proprium; ac praesertim si extendi cum mole corporis di-
 catur, etiam sequeretur eam una resecari, quoties manus atque pedes
 amputantur. at enim statuamus eam per corpus universum non esse
 sparsam, sed una quadam ipsius in parte collectam. ita vero sequi
 necesse est ut membra reliqua sint mortua. nam quod expers est
 animae, prorsus mortuum est; id quod heic dici nequit. quamobrem
 esse quidem illam in corpore nostro scimus, at quo pacto sit igno-
 ramus. itidem animam expertem esse materiei crassae ac incorpoream
 scio, quando ita se rem habere accepi: verum quae sit eius species
 sive forma vel qualis essentia, scire nequeo. quippe non potest hoc
 oratione cuiusquam explicari. nam qui cernere quis eam possit, quae
 condita est ad imaginem dei, quem nec intelligentiae vi nec ulla
 perceptione comprehendere possumus? quippe si animae comprehen-
 di posset essentia, posset itidem imaginis quoque princeps exemplar
 comprehendere. at si nequit exemplar illud princeps comprehendere, etiam
 necessario sequetur imaginem eius consimiliter comprehendere non
 posse. qua de causa fit ut tametsi multa multi de ea commentati sint,
 nemo tamen essentiam ipsius unquam percipere potuerit, conditam,

ποτή, κατ' εικόνα, ὡς εἴρηται, κτισθεῖσαν τοῦ ἀκαταλήπτου P. 73
καὶ ἀπεριροήτου Θεοῦ. ἀλλὰ καὶ παιδεύων ἡμᾶς ὁ Θεὸς
ὥστε ταπεινὸν ἔχειν φρόνημα καὶ μὴ τὰ περὶ ἡμᾶς ὄλωσ
φαντάζεσθαι, τοιαύτην ἀκαταληψίαν ἐνέθηκε τῇ ψυχῇ.

5 Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ. φθάσας μὲν γὰρ ὁ λόγος ἔδει-
ξεν ὅτι ἀθρόον ἐν τῇ μήτρᾳ ἢ θεοεικελὸς τῷ σώματι συμπα-
ρυφίστατο ψυχῇ, κἀντεῦθεν ἐν ζῶον σύνθετον ἀποτελεῖται ὁ
ἄνθρωπος. καὶ τοῦτ' ἔστιν ἢ καθ' ὑπόστασιν ἐνωσις, τοῦτ' ἔστιν
ἢ ἀμφύπαρκτος τῶν ἑτερουσιῶν κατ' αὐτὸν συνδρομῇ. καθ'
10 ὅν τοίνυν τρόπον ἀθρόον ἀλλήλοις ἐν τῇ μήτρᾳ συντρέχουσι
τό τε σῶμα καὶ ἡ ψυχῇ, κατὰ τὸν αὐτὸν αὐθις ἀθρόον ἀλ-
λήλων δίστανται κατὰ γε τὸν τοῦ θανάτου καιρὸν. ὁ τοίνυν
οἶόμενος τὴν ψυχὴν κατὰ βραχὺ τοῦ σώματος ὑπαναχωρεῖν
ἐν τῷ τοῦ θανάτου καιρῷ διὰ τὸ κατεψύχθαι τε καὶ παντά-
15 πασις ἀναισθητεῖν τὰ ἄκρα τῶν μὴ ἐξάπινα τελευτώντων,
ὥσπερ ἀπὸ τῶν περὶ τὸν τοῦ σώματος ἀρχομένης αὐτῆς συ-
στέλλεσθαι καὶ κατὰ μέρος ἐλίττεσθαι, ἵνα ἐπειδὴν ὅλη πρὸς V. 57
τὴν καρδίαν συσπειρωθῇ, ὁ τοιοῦτος ἠπάτηται· οὐ γὰρ οὐ-
τως ἔχει, ἀλλ' ὥσπερ ἀχρόνως ἐπιλάμπει τῷ σώματι δίκην
20 ἡλίου ἐξάπινα τὸν ἀέρα καταφωτίζοντος, κατὰ τὸν αὐτὸν C
λόγον καὶ ἐκείθεν ἀφίπταται. οὐκὼν ἐκτείνεται τοῦτο, καθὰ
ἄνωθεν εἶπομεν, οὐδὲ δίσταται, ἀλλὰ καὶ ὄλον δι' ὄλον

18. post συσπειρωθῆ adde ἀθρόον ἐξίη vel eiusmodi aliquid.

ut dictum est, ad imaginem dei neminis cogitatione ac intelligentia
comprehensibilis. deus quidem certe nos castigans et erudiens, ut ani-
mo demisso simus nec imaginationibus nostris omnia quae in nobis
sunt complecti velimus, huiusmodi quandam obscuritatem perceptio-
nis animae indidit.

Haec autem animum mihi, dilecte fili, advertito. dictum est su-
pra in alvo materna subito animam, quae dei refert imaginem, una
cum corpore existere, atque hoc pacto animal unum idque composi-
tum absolvi, quem hominem dicimus. esse item hanc unionem per-
sonalem, nimirum existentem utrinque naturarum diversarum in unum
concursum. igitur quo pacto corpus et anima subito in alvo ma-
terna concurrunt, eodem quoque rursus a se invicem subito mortis
tempore dirimuntur. quare si quis existimat animam e corpore pau-
latim tempore mortis excedere propterea, quod membrorum extremae
partes in iis qui subito non emoriuntur plane frigeant ac sensum
amittant, tanquam si a corporis extremitatibus inciperet sese contra-
here paulatimque veluti convolvere, ut posteaquam ad cor tota col-
lecta fuerit, subito inde essletur, omnino is opinione sua fallitur.
quippe res eo se pacto non habet, sed quemadmodum citra temporis

ψυχούσα οὐδὲν ἦττον ἐφ' ἑαυτῆς ἔστηκε. τί δέ ἐστι τὸ συνεχταμένον τῷ σώματι καὶ ζωοῦν αὐτό; ἢ φύσις καὶ ἡ ἄλογος ζωή. οὐδὲ γὰρ ἦν εὐπρεπὲς τῷ παχεὶ προσομιλῆσαι σώματι τὴν ψυχὴν ἄνευ τινὸς προσφουῶς τοῖς ἄκροις μεσότητος. καὶ αὕτη μὲν πρὸ τῆς παντελοῦς ἀπόπνευσσεως τοῖς 5 ἀκρωτηρίοις συναποσβέννυται, οὐ μὴν ἐκείθεν ὑποχωρεῖ. ἦν γὰρ ἂν ἀθάνατος ἐπανερχομένη πρὸς ἑαυτήν. ἢ δέ γε ψυχὴ D τοῦ μέσου τούτου δεσμοῦ διαλυθέντος, ὡσπερ ἐν ἀτόμῳ ἢ ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ὃ φησιν ἀπόστολος, τοῦ σώματος ἔξεισι. καὶ τοσαῦτα μὲν ὁ λόγος ἤδη διείληψε περὶ αὐτῆς τῆς 10 ψυχῆς.

Ἀναγκαῖον δὲ προσδιατρέψαι μικρὸν καὶ τοῖς ἔκπαλαι περὶ αὐτοῦ φυσιολογηθεῖσι τοῦ σώματος. τίνος ἐνεκεν; ὅτι κατὰ τὴν αὐτοῦ διάθεσιν εἴωθεν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖν. καθάπερ γὰρ ὁ λαμπρὸς οὗτος ἥλιος κατὰ τὴν τοῦ αἵρος εἴτε παχύ- 15 τητα εἴτε λεπτότητα πρὸς ἡμᾶς τὴν ἀκτίνας ἀφήσιν, οὕτω καὶ νοερά ψυχὴ κατὰ τὴν ὀργάνου διάθεσιν τὴν ἑαυτῆς ἐνεργειαν δείκνυσιν. ἐντεῦθεν καὶ μωρὸν ἔστιν ἰδεῖν καὶ μὴ τοιούτον, ὑπνηλὸν καὶ γρηγόρον, θυμώδη καὶ πρᾶον, ἀνδρείον P. 74 καὶ δειλόν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ μὴ μῦθον ἡγοῦ τὰ λεγόμενα 20

17. τὴν ὄργη] τὴν τοῦ?

intervallum elucet anima in corpore, solis instar aëra subito collustrantis, eodem modo etiam inde avolat. quamobrem nec extenditur, ut superius indicabamus, nec dimensionem admittit: sed tota totum corpus animans nihilominus peculiariter ex se consistit. quid est autem quod extenditur simul cum corpore et ipsum animat? natura et vita rationis expers. neque decebat in crasso versari corpore animam, absque medio quodam extremis cognato. ipsa quidem ante expirationem postremam una cum extremitatibus extinguitur, non inde migrat: foret enim immortalis, si ad se ipsam colligeretur. at hoc intermedio vinculo dissoluto, tanquam in spatio temporis impartibili vel oculi momento, sicut apostolus loquitur, anima e corpore discedit. et hactenus quidem de anima dictum esto.

Fuerit autem pretium operae nonnihil nos iis etiam immorari quae de corpore quidam olim disseruerunt; idque de causa potissimum ea, quod pro dispositione corporis et adfectione anima quoque consueverit agere. nam quemadmodum sol pro aëris sive crassitie sive subtilitate radios etiam ad nos diversos emittit, sic et anima vi praedita iatelligentiae pro instrumenti adfectione suam efficacitatem declarat. hinc quosdam esse fatuos videmus, quosdam non item; hinc alios somnolentos, alios vigilantes; alios iracundos, alios mites; alios fortes, alios timidos: quibus adde quae sunt eius generis alia. nec pro fabulis haec tibi ducenda sunt. quippe vir eximius,

μενα· ἔχεις γὰρ τὸν Σιναΐτην Θεὸν Ἀναστάσιον λέγοντα μὴ τὸν Θεὸν εἶναι τῶν τοιούτων αἴτιον, αὐτὴν δὲ μᾶλλον τὴν φύσιν καὶ τὴν τῶν τεσσάρων στοιχείων συνδρομὴν καὶ συνέλευσιν. ἂν γὰρ εὗρεθῇ πλημμύρα τοῦ θερμοῦ στοιχείου ἐν 5τῇ ὄρα τῆς τοῦ βρέφους συλλήψεως, θερμῆς κράσεως τὸ τικτόμενον γίνεται· ἐὰν δὲ τὸ ψυχρὸν καθυπερτερῆσθαι στοιχείον, ψυχροτέρας ἕξιος εὐρίσκεται τὸ τικτόμενον. ἐντεῦθεν λοιπὸν ὃ τε θυμώδης καὶ ὃ πρῶος, ὃ ἀνδρεῖος καὶ δειλός. καὶ ὄρα τὸν σὺν καὶ τὸν ἔλαφον, τὸν μὲν πρὸς πόλεμον ἐτοιμον 10 μὲν διὰ θερμότητα, τὸν δὲ τὴν μάχην φεύγοντα διὰ τὴν ἐκ Β ψυχρότητος αὐτῷ προσοῦσαν δειλίαν. ἐὰν δὲ τὸ ξηρὸν ὑπερτερῆσθαι στοιχείον, νηφάλιον τινα καὶ γρήγορον ἀποτίκτει ἄνθρωπον. ἐφ' ᾧ καὶ τις σοφός, ᾧ ὄνομα Ἡράκλειτος, ἔλεγε „ψυχὴ ξηροτέρη σοφωτέρη,” ψυχὴν ἐνταῦθα τὴν τοῦ ἐγκεφαλοῦ καλέσας οὐσίαν. ἐὰν δὲ τὸ ὑγρὸν πλεονάσῃ στοιχείον, 15 κωδρὸν τινα ποιεῖ καὶ δυσκίνητον. κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἢ ἐκ φύσεως πραότης φρόνησις τε καὶ σωφροσύνη οὐκ ἀρτὰι τοῖς θεοῖς πατράσι κρίνονται, φυσικὰ δὲ πλεονεκτήματα. καὶ πρόσχες αὐτῷ τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖφ λέγοντι „πολλοὺς ἔγνω 20 φύσει μισοῦντας τὸ μίγνυσθαι γυναικί. ἄρ' οὖν σώφρονας C αὐτοὺς ὀνομάσομεν; οὐδαμῶς· σωφροσύνη γάρ ἐστιν αὐτῇ ἡ ἐγκράτεια καὶ τὸ μαχόμενον περιγενέσθαι τῶν ἡδονῶν.” καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Anastasius Sinaites, ait deum non esse talium auctorem, sed ipsam potius naturam et elementorum quattuor concursum, nam si elementi calidi abundantia tempore conceptionis inveniatur, temperamentum quoque calidum consequitur id quod tum gignitur. si elementi frigidi vis maior fuerit, fetus etiam frigidus procreatur. eadem de causa vel iracundi vel mites, vel fortes vel formidolosi homines gignuntur. aprum heic mihi cum cervo intuere, quorum ille paratus est ad pugnam ob calorem, heic pugnam reformidat et fugit ob eam quam habet ex frigore, timiditatem. quodsi abundaverit sicci vis elementi, homo sobrius atque vigil procreatur. de quo priscus quidam philosophus Heraclitus dixit, animam quo siccius sit, eo sapientiorum esse; quibus in verbis animam vocat essentiam cerebri. si denique copia frigidi elementi superaverit, gignitur ignavus quidam homo, qui que difficulter ad agendum impellitur. quo fit ut naturalem mansuetudinem prudentiam temperantiam non virtutum loco divini patres habebant, sed esse naturalia quaedam beneficia, quibus excellant alios alii, statuunt. Basiliius quid dicat, advertito. „multos novi qui a natura complexus Venereos odere. num eos temperantes vocabimus? nequaquam: nam temperantia est continentia quaedam, qua voluptates nobiscum pugnantem vincimus.” ac de his quidem hoc modo dictum esto.

V. 58 *Διὰ τί δὲ πλάττων ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον οὐκ ἔλαβε βῶλον, ἀλλὰ χοῦν τὸ λεπτότατον; ὁμοῦ μὲν ἐκ τούτου καὶ τὸ φύσημα καταστέλλων ἡμῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ διδούς ἐντεῦθεν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως. ἐπειδὴ προῆδει ὅτι μέλλει τελευτᾶν*
 D τὸ ζῶον καὶ εἰς χοῦν καταντᾶν, προλαβὼν ἐν τῇ δημιουργίᾳ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως δίδωσι. λαμβάνει χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, ἐν ὅταν ἴδῃς ἐν τάφῳ χοῦν, γνῶς ὅτι ὁ ἐκεῖνον πλάσας καὶ τοῦτον ἀνίστησιν. ἀλλὰ καὶ τίνος ἐνεκεν, ἐπιζητεῖς, διπλοῦν πλάττει τὸν ἄνθρωπον ἐκ τε ψυχῆς νοερᾶς καὶ σώματος; ὥστε σύνδεσμον εἶναι τοῦ τε νοητοῦ κόσμου καὶ τοῦ αἰ-10 σθητοῦ. ἐπειδὴ γὰρ οἱ δύο κόσμοι οὗτοι τῇ οὐσίᾳ διεστήχασιν, ἵνα μὴ διαφόρους εἰσαγάγῃ δημιουργούς, διπλοῦν ζῶον ἐν τῷ κόσμῳ τὸν ἄνθρωπον τέθεικεν, ὡς ἐντεῦθεν ἕνα δημιουργὸν τῶν ἄνω τε καὶ τῶν κάτω κηρύττεσθαι.

Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν. 15
 P. 75 διὰ τί τὸ ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς συντεθὲν ζῶον ἄνθρωπον ὠνόμασεν ἡ γραφή; ὁ ἄνθρωπος τῇ Ἑβραϊδὶ διαλέκτῳ πῦρ λέγεται. καὶ ἐπειδὴ προῆδει ὁ θεὸς ὅτι ἀπὸ ἐνὸς ἀνθρώπου ἀνθρωπίνων σωμάτων πληροῦται τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, εἰς λύχνος ἐξάπτει τοσαύτας λαμπάδας, διὰ τοῦτο τὸ κειοῦ-20 τον ζῶον ἐκάλεσεν ἄνθρωπον, τουτέστι πῦρ. τῶν γὰρ ἄλλων

4. ἐπειδὴ γὰρ πρ.?

Cur autem deus hominem creans non glebam, sed pulverem, qui est admodum tenue quiddam, sumpsit? nimirum hoc modo voluit simul tum inflationem nostram comprimere tum resurrectionis spem facere. nam quia norat animal hoc emoriturum et in pulverem reversurum, ipsa in creatione velut antevertens spem nobis de resurrectione facere voluit. itaque pulverem de terra sumit, ut cum pulverem in sepulcro conspicias, scias eum qui hominem formarit ipsam etiam resuscitaturum. fortassis etiam quaeres quamobrem crearit hominem duplicem, anima nimirum intelligentiae mentisque particeps praeditum et corpore. nimirum quo nexus quidam foret intellectus ac sensilis mundi. nam cum hi duo mundi essentia sua separati sint, ne diversi etiam opifices existimarentur, hominem animal duplex in mundo constituit, ut hinc unus esse tam superarum ac coelestium quam inferarum rerum creator intelligeretur.

Faciamus, inquit deus (Gen. 1 26), hominem ad imaginem nostram. cur ex anima corporeque compositum animal litterae sacrae hominem appellant? vocabulum quod hominem significat, ignem in Hebraea lingua denotat. et quando norat iam ante deus unum hominem corporibus humanis omnes orbis fines repleturum unamque lucernam tot lampadas accensuram, iccirco animal hoc appellavit hominem, id est ignem. nam elementa caetera sic manent ut existant.

σταιχείων ἑκαστον ὡς ἔστι μένει. οἶον ἐὰν λάβης βῶλον τῆς γῆς, ὡς ἔστι μένει. ὕδωρ ἐὰν λάβης μέτρον τινί, τὸ αὐτὸ μένει ὕδωρ καὶ προσθήκη οὐ λαμβάνει. αἶερος ἐὰν πληρώσῃς ἀσκόν, ἄλλον ἀσκόν ἐξ ἐκείνου πληρῶσαι οὐ δύνασαι. τὸ δὲ πῦρ, ὡς ἔστιν, οὐ μένει, ἀλλ' ὄσσην ἐὰν λάβης ὕλην, πλεονάζει τὸ πῦρ. καὶ λύχνους δὲ πολλοὺς ἐὰν ἐξ ἐνὸς λύχνου Β
 ἄψῃς, οὐ καινοτομήσεις αὐτόν. προσφόρως οὖν αὐτόν ἐκάλεσεν ἄνθρωπον. κατὰ τοῦτο δὲ καὶ τῷ τοῦ Ἀδάμ ὀνόματι προσηγόρευσε αὐτόν. ἐπειδὴ γὰρ ἤμελλεν τὰ τέσσαρα κλίματα ἐξ αὐτοῦ πληροῦσθαι, τὸ τοιοῦτον αὐτῷ προσεπιτίθησιν ὄνομα. καὶ ὄρα τὰ τοῦ τοιοῦτου ὀνόματος γράμματα. τὰ τέσσαρα γὰρ ὑπεμφαίνουσι κλίματα· ἄλφα ἀνατολή, δέλτα δύσις, ἄλφα ἄρκτος, μῦ μεσημβρία. καλῶς οὖν τὸ τοιοῦτον ζῶον καὶ Ἀδάμ καὶ ἄνθρωπον προσηγόρευσε· ἐξ αὐτοῦ γάρ, ὡς προεῖρηται, τὰ τέσσαρα πεπλήρωται κλίματα. λέγει γάρ ἡ γραφή „καὶ ἐφύτευσε ὁ θεὸς παράδεισον ἐν C
 Ἐδέμ κατὰ ἀνατολάς.” διὰ τί δὲ μὴ εἰς ἄλλο κλίμα τὸν παράδεισον ἐφύτευσε, ἀλλὰ κατ' ἀνατολάς; ὅθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ δρόμου τῶν φωστήρων, ἐκεῖθεν καὶ ἡ διαγωγή τῶν ἀνθρώπων. προμηνύει ὁ θεὸς τὸ μέλλον. κατὰ ἀνατολὴν ἐν τῷ παραδείσῳ τίθησι τὸν ἄνθρωπον, ἵνα δείξῃ ὅτι ὥσπερ οἱ οὐτοὶ οἱ φωστῆρες ἀνατέλλουσι καὶ τρέχουσιν εἰς δύσιν καὶ δύνουσιν, οὕτως καὶ τοῦτον δεῖ ἀπὸ τῆς ζωῆς εἰς θάνατον δραμεῖν

si aquam mensura quadam capias, manet eadem aqua nec incrementum sumit si utrem aëre compleas, non potes ex eo utrem alium replere. verum ignis ita non manet ut existit, sed quo materiei plus adquisiverit, eo fit maior. itidem si una lucerna multas alias accenderis, iccirco ipsa non exhaurietur quapropter recte homini nomen hoc inditum est, sicut eadem ex causa eundem Adamum deus appellavit. nam quia terrae quattuor climata completurus erat, non abs re nomen hoc consecutus est. eius mihi quaeso litteras considera, quae quattuor illa climata denotant. A significat anatolen, hoc est ortum; D dysin, hoc est occidentem; A rursus arctum, hoc est ursam ac septentrionem; M denique meridiem. caeterum sacris in litteris haec verba sequuntur (Gen. 2 8) „consevit deus paradisum in Edem versus orientem.” cur non versus aliud clima paradisum consevit potius quam ad orientem? unde initium cursus luminarium, ibi et domicilium esse hominum voluit. ac praeterea quod futuram erat significans, versus orientem in paradiso collocat hominem; ut ostenderet itidem atque luminaria exoriuntur et versus occidentem cursu delata occidunt, sic hominem queque de vita perventurum ad mortem ac luminarium more occasurum aliumque rursus ortum habiturum, vi-

καὶ δῦσαι κατὰ τὸν τύπον τῶν φωστῆρων, καὶ ἄλλην ἀνατολήν πάλιν λαβεῖν ἐξανάστασιν ἐκ νεκρῶν. ἔδραμεν ὁ Ἄδάμ εἰς δύσιν, ἔδυσεν εἰς τάφον. ἦλθεν ὁ Χριστός, καὶ ἐποίησεν Δάνατεβλαι τὸν δύσαντα. διὰ τοῦτο λέγει ὁ προφήτης „ἀνατολή ὄνομα αὐτῷ.” 5

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ παραδείσου ποταμὸς εἰς τέσσαρας ἀρχὰς μερίζεται, τουτέστι πη-
 V. 59 γὰς, ἀφ' ὧν οἱ τέσσαρες ποταμοί. καὶ ἐὰν οἱ τέσσαρες οὗτοι ποταμοὶ ἐξ ἑνὸς ἔχουσι ποταμοῦ τὴν ἀρχήν, διὰ τί μὴ καὶ τὸ ὕδωρ αὐτῶν ἓν; διὰ τί μὴ καὶ ἡ ποιότης αὐτοῖς μία; 10 μεταλαμβάνουσι τῆς γῆς καὶ τῆς ποιότητος τῶν τόπων δι' ὧν παρέρχονται, καὶ διὰ τοῦτο παρηλλαγμένην ἔχουσι τὴν τε γεῦσιν αὐτῶν καὶ ποιότητα. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ὕδωρ μίαν μὲν ἔχει τὴν φύσιν καὶ τὴν ποιότητα, ἀλλ' ἐὰν ἐμβληθῇ αὐτῷ ἀψίνδιον, ἄλλην ποιότητα ποιεῖ, ἐὰν ἀνηθον, ἀλ- 15 λην, καὶ ἐτέραν αὐθις, ἐὰν πῆγανον. διέρχεσθαι δὲ τοὺς P. 76 ποταμοὺς διὰ τινων ὑπονόμεων τόπων ὠκονόμησεν ὁ Θεός, καὶ ἐξ ἐτέρων ἀρχῶν αὐτοὺς ἀναφαίνεσθαι, ἵνα μὴ ταῖς ὄχθαις αὐτῶν ἀκολουθοῦντές τινες αὐτὸν ἐπιχειρῶσι καταλαβεῖν τὸν παράδεισον. 20

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ζητεῖς, τί δὴ ποτε περὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάντων ἐφεξῆς διεξιῶν Μωσῆς τῆς τῶν ἀγγέλων δημιουργίας οὐδαμοῦ μεμνημένος

18. αὐτοὺς] αὐθις?

delicet mortuorum resurrectionem. Adamus ad occasum cursu delatus est, et in sepulcrum praecipitatus occidit. venit Christus, et eum qui occiderat rursus exoriri fecit. iccirco de ipso vates (Zachar. 6 12) inquit „en homo, cui nomen ortus.”

Hoc quoque sciendum est tibi, fluvium qui de paradiso promanat, quattuor in principia, id est fontes, dividi, de quibus flumina quattuor oriuntur. quodsi quattuor hi amnes de uno fonte principium habent, cur non et aqua ipsorum una est? cur non una qualitas? nimirum terrae locorumque qualitatibus, per quae fluunt, participes redduntur; quo fit ut tam gustu quam qualitate sint diversi. aquam ipsam mihi intueri. habet haec naturam eandem et eandem qualitatem. verum si absinthium in eam coniicias, alia qualitas in ea efficitur, item alia, si anethum, alia si rutam. caeterum hos amnes deus labi per subterraneos quosdam meatus certo consilio voluit, et aliis et principis rursus oriri atque conspici, ne qui ripas horum sequentes paradisum occupare conentur.

Inter alia vero, dilecte fili, te hoc quoque scio quaesitum, quamobrem de coelo, terra, reliquis omnibus ordine disserens Mo-

φαίνεται. γίνωσκε οὖν ὅτι οὐδὲν στερεὸν οὐδὲ βέβαιον εἶχον
οἱ νομοθετούμενοι. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐκεῖνοι καὶ
τοσαῦτα θεασάμενοι θαύματα τὴν εἰκόνα τοῦ μύσχου θεῖν
ἀνηγόρευσαν. οἱ δὲ ἐραδίως οὕτω τὰ τῶν κτηνῶν ἰνδύματα
5 θεοποιήσαντες τί οὐκ ἂν ἔδρασαν, εἰ τῶν ἀοράτων φύσεων B
τὴν γνῶσιν ἐδέξαντο; τοῦ Μωσέως λοιπὸν τὰ περὶ τούτων
πάντη σιωπήσαντος ὁ προφήτης Δαβὶδ μετὰ χρόνους ὕστερον
ικανούς μνήμην ποιεῖται τῆς δημιουργίας αὐτῶν, εἰ καὶ πα-
ροδευτικῶς διὰ τὴν τῶν ἀκρωμένων ἀσθένειαν, καὶ φησιν
10 „αὐτὸς εἶπεν, καὶ ἐγεννήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτί-
σθησαν.” ὁ δὲ γε θεοφάντωρ καὶ μέγας Διονύσιος πλατύτε-
ρον περὶ τῶν ἀοράτων διέξεισι φύσεων, ἅτε πρὸς αὐτοὺς
ἐκείνους τὴν διδασκαλίαν ποιούμενος τοὺς τοιαῦτα δεδυνημέ-
τους χωρεῖν. τὴν τε γὰρ στίαισιν αὐτῶν, τὴν τάξιν, τὴν γνῶ-
15 σιν, τὸν φωτισμόν, τὴν πρὸς ἀλλήλας διαφορὰν καὶ τὴν ἐκά-
στη προσοῦσαν ἐνέργειαν θαυμασίως διείληφεν, ὃ τοὺς ἀγνο- C
οῦντας ἐδίδαξεν.

Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις εἰδέναι σε βούλομαι,
ὅτι τὰ τῶν ἄνω διακοσμήσεων τάγματα ἐννέα τυγχάνει τὸν
20 ἀριθμόν, ἃ καὶ εἰσι ταῦτα, Χερουβίμ, Σεραφίμ, Θρόνοι,
κυριότητες, δυνάμεις, ἔξουσίαι, ἀρχαί, ἀρχάγγελοι, ἄγγε-
λοι. εἰ δὲ καὶ ἕτερα τάγματα ἐν οὐρανοῖς ἐστίν, περὶ ὧν ἐν
τῷ μέλλοντι αἰῶνι καὶ ἀκοῦσαι καὶ μαθεῖν μέλλομεν, ὁ μα-

ses, nosquam angelorum creationis mentionem fecisse videatur. heic
animadvertas eos, quibus haec praescribat Moses, parum confirma-
tos fuisse. absque quo fuisset, non tot prodigiis conspectis imaginem
vituli deum nuncupassent. iam qui tanta facilitate iumentorum simu-
lacro pro diis habere non dubitarunt, quid non fecissent, si natura-
rum inadspectabilem cognitionem habuissent? itaque Mose prorsus
de his tacente, post magnum deinceps temporis intervallum vates
Davides eorum creationis meminit, quanquam perfunctorie, propter
auditorum imbecillitatem. sic enim ait (Psalm. 148 5) „ipse dixit,
et facti sunt; ipse mandavit, et creati sunt.” interpretes autem rerum
divinarum, eximius ille Dionysius, de hisce naturis inadspectabilibus
latus disserit, ut qui eos erudiat qui huiusmodi capere possent. ic-
circo statum ordinem cognitionem collustrationem earum, itemque
discrimen inter ipsas cum operatione singularum, admirabili comple-
xus est oratione, nosque prorsus haec ignorantes docuit.

Debes autem scire coelestium descriptionum graduum novem es-
se ordines, nimirum Cherubos, Seraphos, thronos, dominatus, po-
testates, imperia, principatus, archangelos, angelos. num vero alii
praeter hos sint in coelis ordines, quos in altera vita cognitari si-

Ὁ κάριος οἶδε Παῦλος οὕτως εἰπὼν „ἐκάθισεν ὁ Χριστὸς ἐπάνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου μὴ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.” τὰ μέντοι διαληφθέντα ἐννέα τάγματα εἰς τρεῖς ἀφορξεί διακοσμήσεις ὁ Θεὸς Διονύσιος, καὶ πρώτην μὲν εἰ-⁵ ναί φησι τὰ Σεραφίμ τὰ Χερουβίμ καὶ τοὺς Θρόνους, ἀμέσως καὶ προσεχῶς παριστάμενα τῷ Θεῷ, δευτέραν δὲ τῆν τῶν κυριοτήτων καὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἐξουσιῶν, τρίτην δὲ καὶ τελευταίαν τῆν τῶν ἀρχῶν καὶ ἀρχαγγέλων καὶ ἀγγέλων, τὸ μέντοι ἐν αὐτοῖς ὕστατον τάγμα, ὡς προεῖρηται,¹⁰ ἰδίως ἄγγελοι καλεῖται ὡς τὰς θείας ἐκφαντορίας ἀγγέλλον τε καὶ διαβιβάζον πρὸς ἡμᾶς. τῆς τοιαύτης δὲ ἀγγελικῆς ἐπι-
P. 77 νυμίας καὶ πᾶσαι αἱ νοεραὶ φύσεις ἡξίζονται διὰ τὸ πρῶτως αὐτοῖς ἐγγίνεσθαι τὴν θεαρχικὴν ἔλλαμψιν, καὶ οὕτω δι' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς διαπορθμεύεσθαι τὰς ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκφαντορίας,¹⁵ καὶ ὁ νόμος γὰρ αὐτὸς δι' ἀγγέλων ἡμῖν ἐδωρήθη, καὶ τοὺς κλεινοὺς καὶ πρὸ νόμον καὶ μετὰ νόμον πατέρας ἄγγελοι πρὸς τὸ Θεὸν ἀνήγον· καὶ γὰρ διὰ τὸν πρῶτον τὰ δευτέρα πρὸς
V. 60 τὸ Θεὸν ἀνάγονται. οὐ μόνον δὲ αἱ περὶ ἡμᾶς νοεραὶ φύσεις εἰσὶν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὁμοταγείσιν ἱεραρχίαις²⁰ πρῶται καὶ μέσαι καὶ τελευταῖαι τάξεις εἰσὶ, καὶ τῶν ἡτιόνων οἱ θεϊότεροι χειραγωγοὶ ἐπὶ τὴν θείαν προσαγωγὴν καὶ

18. τῶν πρώτων?

mus, beatus ille Paulus novit, qui ait (Ephes. 1 21) „consedit Christus supra omnem principatum, imperium, potestatem, omneque nomen quod verbis exprimitur, non solum in hoc aevō sed etiam futuro.” caeterum indicatos hosce novem ordines Dionysius in tres descriptiones gradusque distribuit, quorum primo continentur Seraphi Cherubi throni, qui quidem citra medium ullum et continuo adsistant deo; secundo dominatus potestates imperia, tertio et ultimo principatus archangeli angeli. horum ultimus ordo, quemadmodum et prius dictum est, peculiare nomen angelorum habet, ut qui rerum divinarum interpretationes nobis exponant et ad nos perferant. quanquam haec eadem angelorum appellatio cunctis etiam naturis intellectilibus tribuitur, quod ipsae primo loco divinitus collustrentur, atque ita deinceps per ipsas ad nos quoque rerum divinarum arcana perveniant. quippe lex ipsa per angelos nobis data est; itemque patres illos illustres tam ante quam post legem promulgatam angeli divinum ad numen subvehabant. nam per prima sursum ducuntur ea quae ordine secunda sunt. neque tantum supra nos sunt intellectiles illae naturae, sed etiam in ipsis illis caeteroquin eodem ordine comprehensis sacris principatibus primi quidam gradus sunt et medii et ultimi. simul inferiorum duces sunt alii diviniore, ad percipien-

ἐλαμψιν γίνονται. καὶ τὰ μὲν ἀγιώτατα τῶν ὑπερτάτων οὐ-
 B
 αῶν τάγματα καὶ ἀγγέλους καλοῦσιν οἱ θεολόγοι, ὡς εἴρηται
 (καὶ γὰρ εἰσιν ἐκφαντορικὰ καὶ αὐτὰ τῆς θαρραλικῆς ἐλλάμ-
 ψεως)· τὴν δὲ τελευταίαν τάξιν τῶν οὐρανίων νοῶν, τουτέ-
 5
 5στι τοὺς ἀγγέλους, οὐκ ἔχει λόγον Χερουβὶμ ἢ Σεραφὶμ ἢ
 θρόνους ὀνομάζειν· οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἐν μετουσίᾳ τῶν ὑπερ-
 τῶν δυνάμεων. πρὸς ἐπὶ τούτοις καὶ δυνάμεις καλοῦσι τὰς
 νοεράς πάσας φύσεις ὡς τῶν σωματικῶν παθῶν ἐλευθέρας
 κἀνεῦθεν πληροῦν τὰ κελευόμενα δυναμένας· „δύνατοι“ γὰρ
 10
 10φθισιν „ἰσχυῖ, ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτῶν.“ ἀλλὰ καὶ κατὰ πᾶ-
 σαν ἱεράν διακόσμησιν αἱ μὲν ὑπερβεβηκυῖαι τάξεις ἔχουσι καὶ
 τὰς τῶν ὑφειμένων διακοσμήσεων ἐλλάμψεις καὶ δυνάμεις, C
 ἀμέθεκτοι δὲ τῶν αὐτὰς ὑπερκειμένων αἱ τελευταῖαι εἰσιν.

Ἀναγκαῖον δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο εἶδέναι σε, ὅτι
 15
 15πᾶσα ἡ τῶν ἐπουρανίων νοῶν ἐπωνυμία δῆλωσιν ἔχει τῆς
 ἐκώστου Θεοειδοῦς ἰδιότητος Ἑβραϊκῆ φωνῆ, καθὰ δὴ καὶ ὁ
 χουσορρήμων Ἰωάννης φησὶν ἐν τῷ περὶ ἀκαταλήπτου τρίτῳ
 λόγῳ αὐτοῦ. τὸ μὲν αὐτῶν Χερουβὶμ, τὸ δὲ Σεραφὶμ κα-
 λούμενα. τὰ τοιαῦτα καὶ γὰρ ὀνόματα τὰς ἐνεργείας αὐτῶν
 20
 20ὑπεμφαίνουσι, καὶ καθάπερ ἄγγελος λέγεται διότι τὰς θείας
 ἐκφαντορίας ἀναγγέλλει ἡμῖν, καὶ ἀρχάγγελος ἐπειδὴ τῶν ἀγ-
 γέλων ἄρχει, οὕτως αἱ τοιαῦται προσηγοραὶ τὴν σοφίαν αὐ- D

dum rerum divinarum splendorem. et quamvis sanctissimos illos su-
 premarum essentiarum ordines generali vocabulo angelos appellat
 rerum divinarum periti, sicut indicatum est modo (nam et ipsi splen-
 doris a deo profecti sunt interpretes), tamen ordinem ultimum ex
 coelestibus illis mentibus, nimirum angelos, absurdum fuerit vocare
 Cherubos aut Seraphos aut thronos. nec enim ex aequo participant
 cum potestatibus illis supremis. praeterea naturas has intellectiles in
 universum vocari videmus potestates, ut quae sint ab adfectionibus
 corporeis immunes et propterea perficere sibi mandata possint. „prae-
 stant,” inquit Davides (Psalm. 102 20), „robore, ac imperium eius
 exsequuntur.” praeter haec in singulis hisce sacris gradibus ordines
 superiores habent inferiorum collustrationes atque potestates, cum
 posteriores superiorum praestantiae non sint participes.

Hoc quoque necessario sciendum est tibi, omnem mentium illa-
 rum coelestium appellationem in Hebraea lingua significationem ha-
 bere divinae cuiusdam singularum proprietatis, id quod etiam Iohan-
 nes Chrysostomus indicat in oratione sua testis de incomprehensibili.
 quo fit ut partim Cherubi partim Seraphi vocentur: nam eiusmodi
 nomina declarant earum effectiones. ac quemadmodum angelus inde
 nomen accepit, quod arcana illa rerum divinarum vobis nuntiet, item-

τῶν καὶ καθαρότητα δηλοῦσιν ἡμῖν. καὶ ὡςπερ αἱ πτέρυγες τὸ ὕψος δηλοῦσι τῆς φύσεως (καὶ γὰρ ὁ Γαβριὴλ πετόμενος φαίνεται οὐκ ἐπειδὴ πτερὰ περὶ τὸν ἄγγελον, ἀλλ' ἵνα μάθῃς ὅτι ἐκ τῶν ἀνωτάτων χωρίων ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀφίπται φύσιν), οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν Χερουβιμ καὶ Σεραφίμ⁵ οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ τὰ πτερὰ ἢ τὸ ὕψος τῆς φύσεως, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ διορατικὸν αὐτῶν. ὡσαύτως τὸ διὰ παντὸς ἀνυμεῖν τὸ ἄγρυπνον αὐτῶν ὑπεμφαίνει καὶ γρήγορον. οὕτω δὴ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν μὲν τὴν σοφίαν αὐτῶν δηλοῖ, τῶν P.78 δὲ τὴν καθαρότητα· τί γὰρ ἐστι Χερουβιμ ἢ πεπληθυσμένη¹⁰ γνῶσις; τί δὲ Σεραφίμ ἢ ἔμπυρα στόματα; ἢ δὲ τῶν θρόνων κλῆσις οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ ἀπὸ πάντων τῶν περιπεζίων ἐξηρημένον αὐτῶν ὑπεμφαίνει, καὶ τὸ περὶ τὰς θείας ὑποδοχὰς ἀναπεπταμένον καὶ ἔτοιμον. οὗτος μὲν οὖν ὁ πρῶτος διάκοσμος παρ' αὐτῆς τῆς οὐσιοποιῦ θραρχίας ἀμέσως μου¹⁵ μενος· ἢ δὲ τῶν κυριοτήτων ἐπωνυμία δηλοῖ ἀδούλωτόν τινα καὶ πάντη ἐλευθέραν ἀναγωγὴν τῆς ὄντως κυριαρχίας ἀκαταλήκτως ἐφιεμένην. ἢ δὲ τῶν δυνάμεων ἄρρενωπόν τινα καὶ ἀκατάσειστον πρὸς πάσας τὰς θεοειδεῖς ἐνεργείας παBρίστησιν, ἢ δὲ τῶν ἐξουσιῶν εὐκοσμόν τινα καὶ ἀσύμφυτον²⁰ περὶ τὰς θείας ὑποδοχὰς εὐταξίαν. αὕτη μὲν οὖν ἡ μέση τῶν οὐρανίων νοῶν διακόσμησις τελεσιουργεῖται μὲν καὶ φω-

que archangelus, quod angelis cum imperio praesit, sic et appellationes istae sapientiam ipsarum puritatemque nobis indicant, sicut etiam alae sublimitatem in eis naturae significant (nam volare Gabrielus non iccirco perhibetur, quod angelus iste pennas habeat: sed uti discas eum de locis supremis ad homines venire), ita comparata res est in Cherubis quoque ac Seraphis: nihil enim ipsorum alae denotant aliud quam naturae sublimitatem, perinde ut oculi perspicacitatem declarant, celebratio perpetua vigilantiam summam. hoc modo appellationes eorum partim sapientiae partim puritatis indicationes habent. nam quid aliud sonat Cheruborum nomen quam cognitio multiplicata? quid Seraphorum quam ora ignea? thronorum vox nihil significat aliud quam eorum excellentiam secretam ab omnibus rebus humilibus, itemque promptitudinem ad obeunda divina ministeria. et primus quidem hic gradus ab ipso naturarum omnium auctore principeque deo citra medium ullum instituitur. dominatum appellatione denotat minime servilem quandam planeque ingenuam subjectionem, quae indesinenter dominio vere principi parere cupiat. vox potestatum significat virilem quandam efficacitatem, eamque firmam, in omnibus divinis actionibus; imperiorum convenientem ac confusio- nis expertem in officiis divinis ordinem, et haec media coelestium

τίεται διὰ τῆς πρώτης ἱεραρχικῆς διακοσμῆσεως, διαπορ-
 θμεύει δὲ τῇ μετ' αὐτὴν τὰς ἐλλάμψεις. ἡ δὲ γε τῶν ἀρχῶν
 ἐπωνυμία τὸ Θεοειδὲς αὐτῶν ἐμφαίνει καὶ ἡγεμονικὸν καὶ τὸ
 πρὸς τὴν ἀρχοπαίον ἀρχὴν ὡς δυνατὸν ἀποτυποῦσθαι. ἡ δὲ
 5 τῶν ἀρχαγγέλων ἐπωνυμία τῶν ἄκρων ἀντιλαμβάνεσθαι δη-
 λῶ· ταῖς γὰρ ἀρχαῖς καὶ τοῖς ἀγγέλοις κοινωνεῖ, ταῖς μὲν
 ὅτι πρὸς τὴν ὑπερούσιον ἀρχὴν ἀρχικῶς ἐπέστραπται, τοῖς
 δὲ ὅτι καὶ τῆς ὑποφητικῆς ἐστὶ τάξεως τὰς Θεαρχικὰς ἐλλάμ- C
 ψεις διὰ τῶν πρώτων ὑποφαινομένη δυνάμεισιν καὶ τοῖς ἀγγ- V. 61
 10 γέλοις αὐτὰς ἀπαγγέλλουσι. ἡ δὲ τῶν ἀγγέλων ἐπωνυμία τὴν
 ἐκφυνορικὴν αὐτῶν λειτουργίαν παρίστησιν.

Ἐδειξεν οὖν ὁ λόγος ὡς αἱ πρώται μὲν τάξεις ἀμέσως
 ἐκ Θεοῦ τὰς ἐλλάμψεις δέχονται, παρὰ δὲ τῶν πρώτων αἱ
 δευτεραὶ καὶ καθ' ἑξῆς αἱ λοιπαί, τουτέστι παρὰ τῶν δευτέ-
 15 ρων αἱ τρίται. ὅτι δὲ διαφορὰ τίς ἐστὶ παρὰ ταῖς ἄνω δυ-
 νάμεισιν, καὶ ὅτι κατὰ γε τὴν στάσιν καὶ τάξιν αὐτῶν καὶ τὴν
 γνῶσιν ἔχουσι, καὶ ὁ Θεότατος ὑπέδειξε Κύριλλος ἐν τῇ βί-
 βλῳ τῶν Θησαυρῶν οὕτως εἰπὼν „παντὶ λογικῷ συμμεμέτρῳ- D
 20 μίζονα δὲ ἐν ἀρχαγγέλοις, καὶ ἔτι ταύτας ὑπερέχουσαν ἐν
 ταῖς ἠνωτέρω δυνάμεισιν.” ἄλλὰ καὶ ὁ Λαμασκηνὸς Ἰωάν-

illarum mentium est descriptio, quae perficitur et illuminatur per
 ordinem primum, ipsaque vicissim suas illustrationes cum sequente
 communicat. in hac principatum vox indicat esse ipsos deo similes
 ac principatum obtinere, quodque ad principatum illum principem
 pro viribus conformentur; archangelorum, eos summa consecrari, ut
 qui communicent tam cum principatibus quam cum angelis, cum
 principatibus, quod ad ultranaturalem illum principatum sese con-
 vertant, cum angelis, quod nihilominus ordine discipulorum quoque
 contineantur, uti qui divinas illustrationes a primis illis potestati-
 bus accipiant et vicissim angelis exponant. angelorum denique voca-
 bulum significationem ministerii continet, quo res divinas enun-
 tiant.

De hac indicatione nostra perspicuum est primos ordines citra
 medium quoddam a deo suas illustrationes consequi, deinde a primis
 secundos, a secundis tertios. caeterum esse quaedam apud coelestes
 illas potestates discrimina, quodque illa ipsa maxime constant in
 ipsorum statu ordine et cognitione, divinus etiam vir Cyrillus in li-
 bro Thesaurorum suo docet, ac hisce quidem verbis „omnis natura
 particeps rationis, etiam cognitionis modum mensuramque certam
 habet, ita ut credi par sit aliam in angelis esse aliamque maiorem
 in archangelis, quam ipsam quoque superet ea quae sublimioribus in
 potestatibus existit.” eadem de re Iohannes Damascenus ita disserit

νης περι τούτων ούτως φησί „διαφέρονται δὲ ἀλλήλων αἱ ἄνω δυνάμεις τῷ φωτισμῷ καὶ τῇ στάσει, εἴτε πρὸς τὸν φωτισμὸν τὴν στάσιν ἔχοντες, εἴτε πρὸς τὴν στάσιν τοῦ φωτισμοῦ μετέχοντες, καὶ ἀλλήλους φωτίζοντες διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς τάξεως ἢ φύσεως.” δῆλον δὲ, ὡς καὶ ἄνωθεν εἴρηται, 5 ὅτι οἱ ὑπερέχοντες τοῖς ὑποβεβηκόσι μεταδιδόασι τοῦ τε φωτισμοῦ καὶ γνώσεως.

P. 79 Πρὸς τοῖς εἰρημένοις δὲ καὶ τοῦτό φησιν, ὅτι καὶ φυλάττουσι μέρη τῆς γῆς αἱ ἄνω δυνάμεις, καὶ ἐθνῶν καὶ τόπων προϊστανται, καθὼς ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἐτάχθησαν. 10 ὅτι δὲ ταῦτα οὔτως ἔχει, καὶ ὃ ἐν πατριάρχαις ἀγιώτατος Γερμανὸς ἀριθλοτέρων τοῦτο παρίστησιν. ἐν γὰρ τῷ εἰς τὴν κτίμησιν τῆς θεομήτορος λόγῳ αὐτοῦ καὶ τὰδε περὶ τούτου φησίν. „ἅμα τῷ συστῆναι τὰ τῶν ἀνθρώπων γένη, ἄγγελοι τῆς τούτων ζωῆς ἐπιτροπεύειν ἐτάχθησαν. ἔστησε γὰρ φησιν 15 ὄρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων θεοῦ, καὶ παρεμβυλεῖ ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν. ἤνικα δὲ εἰς εἰδωλολατρείαν οἱ ἄνθρωποι ἐξέκλιναν, διέστησαν ἀπ' αὐτῶν καὶ οἱ ἄγγελοι. καθ' ὃν δὲ λοιπὸν ἔτικτε καιρὸν ἡ πανύμω- 20 Βμος, ἠνώθησαν τὰ ἐν οὐρανῷ τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ σύμφωνον πολίτευμα γέγονεν ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, καὶ μία δοξολο-

1. διαφέρουσι?

„potestates illae supernae tam illuminatione quam ordine statuque differunt, sive adeo pro illuminationis ratione status ipsarum comparatus est, sive pro ratione status illuminationis participes fiunt, et alii alios illuminant propter excellentiam vel ordinis vel naturae.” id quidem perspicuum est, quod superius etiam est indicatum, excellentiores cum inferioribus tam illuminationem quam cognitionem suam communicare.

Praeter haec tradit idem potestates hasce coelestes attributas sibi terrae partes custodire, certisque singulas tum nationibus tum locis cum imperio potestateque sic praeesse, quemadmodum ipsis ab opifice rerum praescriptum sit. quae quidem ita se habere, sanctissimus ille patriarcha Germanus illustris declarat. etenim in oratione de obdormitione dei genitricis haec verba ipsius exstant. cum genus humanum conditum esset, angeli divinitus constituti sunt, qui vitae ipsorum tutores essent atque praesides. sic enim perscriptum sacris in litteris legimus „nationum limites pro angelorum dei numero statuit.” item „angelus domini circum timentes eum castra munit” (Psalm. 38 8). inde hominibus ad deastrorum cultus exorbitantibus angeli quoque ab eis recesserunt. verum quo deinceps tempore virgo purissima peperit, coelestia rursum cum terrenis unita sunt, angeli- que cum hominibus versari ac deum celebrare consentientibus animis

γία." τοιοῦτον δὲ τι καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης περὶ τῶν ἀγγέλων διέξεισι. φησὶ καὶ γὰρ ὅτι ὁ προφήτης Δανιὴλ μέγα τι χρῆμα λέγει τοὺς ἀγγέλους εἶναι, προστάγματι δὲ Θεοῦ πᾶσαν τὴν κτίσιν διαλαχεῖν καὶ τῶν ἐθνῶν ἐπιστατεῖν, καὶ τούτων τὸν μὲν τοὺς Πέρσας ἐφορᾶν, τὸν δὲ ἀρχάγγελον Μιχαὴλ τὸν ἐκ περιτομῆς λαὸν φρουρεῖν. συστήναι δὲ τοῖς ἐφόροις ἄμφω διαπληκτισμόν, οὐ κατὰ πάθος ὀργῆς, ἀλλὰ κατὰ Θεῖόν τινα καὶ ἀπόρητον λόγον, τοῦ μὲν δουλεύειν Ἰουδαίους Πέρσαις ἀναγκάζοντος ὡς τοῦ Θεοῦ δῆθεν κατοφρονητίας, τοῦ δὲ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀνθελκοντος καὶ λέγοντος „παῦσαι, Περσῶν προστάτα· ὁ γὰρ Θεὸς ἔπληξε μὲν ἁμαρτάνοντας, ἐπιστρεφομένους δὲ οὐκ ἀποστρέφεται." *

Ὅτι δὲ Θεὸς ἄγγελος ἐνὶ ἐκάστῳ προεδρεύει τῶν πιστῶν φυλακῆς ἔνεκεν, διείληπται μὲν καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ φησιν λέγοντι „ὡς τὰς μελίσσας φυγαδεύει καπνὸς καὶ τὰς περισσότερὰς ἐξελαύνει δυσωδία, οὕτω καὶ τὸν φύλακα τῆς ζωῆς ἡμῶν ἄγγελον ἢ πολὺδακρυς καὶ δυσώδης ἀπ' ἡμῶν διστραφίην ἁμαρτία." οὐχ ἦν τὸν δὲ τὰ περὶ τούτου καὶ αὐτῷ V. 62 τῷ Θεοδωρικῷ δεδήλωται. ἐν γὰρ τῇ Θεραπευτικῇ αὐτοῦ D τάδε φησίν. „ἐπαρθεῖς ὁ διάβολος λέγεται πεπτωκέναι, εἴτα κατὰ τῶν ἀνθρώπων ὡς εἰκόνι Θεῖα τετιμημένων λυτῆσαι, καὶ τὸν κατὰ τούτων ἀναδέξασθαι πόλεμον. ἐνθεν τοι καὶ

coeperunt. consimile de angelis quiddam Chrysostomus quoque commemorat. vates, inquit, Danielus angelos eximium quiddam esse tradit, deique iussu creaturam universam in eos distributam, qui nationum quoque sint praesides. alium in Persas defixos oculos habere, Michaelem archangelum pro populo circumciso excubias agere. quin etiam inter utriusque nationis praesides hosce contentionem ex iracundia quandam oboriri, modo scilicet rationeque divina et ineffabili, dum ille quidem Iudaeos Persis servire cogit ut dei contemptores, hic vero ex alia parte in libertatem vindicat, ac hisce verbis utitur (Dan. 10) „desine, Persarum praeses: nam peccantes quidem hos multavit addixitque deus, verum ad se conversos non aversatur."

Iam singulis etiam fidelium adesse custodiae causa divinum angelum, magnus ille Basilius inter alios tradidit. quemadmodum, inquit, apes abigit fumus et columbas depellit foetor, sic et vitae nostrae custodem angelum multis deplorandum lacrymis foetensque peccatum a nobis seiungit. idem et Theodoritus indicat. nam in Therapeutica sua verbis hisce utitur „elatus superbia diabolus lapsus esse fertur, ac deinceps adversus homines exornatos imagine divina furore quodam exarsisse, bellumque adversus ipsos suscepisse. hac de

τὸν ποιητὴν τῆ τῶν ἀγγέλων ἐπιστοσίᾳ τὸ τῶν ἀνθρώπων φρουρηθῆσαι γένος, ὅπως μὴ βία καὶ τυραννίδι χρώμενος, ἀοράτως ἐπιῶν, οὗς διὰ φθόνον ἐμίσησεν, ἄδεῶς διαφθείρη." ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καὶ ὅτι τῶν πιστῶν ἕκαστος ἀγγελον φύλακα κέκτηται, καὶ τῷ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίῳ διειληπται. λέγει γάρ „δραῦτε μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων· οἱ γὰρ ἄγγελοι αὐτῶν διηνεκῶς ὁρῶσι P. 80 τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς." καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τισιν ἠπόρηται, εἴτε πρὸ τῆς 10 παραγωγῆς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς εἴτε μετὰ τὴν δημιουργίαν αὐτῶν αἱ νοεραὶ δυνάμεις παρήχθησαν. ὁ μὲν οὖν Θεοδώρατος, ναὶ μὴν καὶ ὁ Γεννάδιος πρὸ τῶν ἀοράτων φύσεων δισχυρίζονται τὸν ὁρατὸν τουτονὶ κόσμον παραχθῆναι· ἐπειδὴ γὰρ περιγράφτοι εἰσιν οἱ ἄγγελοι, ἔρηπε πάντως καὶ 15 τόπον εἶναι τινα, ὡς ἐντεῦθεν αὐτοὺς ἐν αὐτῷ περιγράφεσθαι. ἀλλ' ὁ λοιπὸς τῶν πατέρων κατάλογος οὐ μνησθῆναι αὐτὸ B καταδεχόμενος φαίνεται. καὶ τῆς καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐν τῇ ἑξαήμερῳ αὐτοῦ λέγοντος ἄκουε „ἦν τις πρεσβυτέρα τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως κατάστασις, ταῖς ὑπερκοσμίοις 20 οἰς δυνάμεσι πρέπουσα. δημιουργήματα δὲ ἐν αὐτῇ ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς ἀπετέλεσε φῶς νοητόν, πρέπον τῇ μακαριώ-

causa rerum opificem per angelorum inspectionem atque tutelam genus humanum custodire, ne per vim ac tyrannidem inadspectabiliter eos aggressus, quos odit ex invidia, citra cuiusquam metum ac libere perdat." quae quidem ita esse, ac fideles singulos habere custodem angelum, etiam in evangelio Matthaei (18 10) verbis his exponitur „videte ne vel unum ex parvis hisce contemnatis: nam angeli eorum semper faciem patris mei, qui in coelis est, adspiciunt." ac de his quidem haec indicata sunt.

Praeterea quaesitum a nonnullis est num hae potestates intellectiles ante coeli terraeque creationem conditae fuerint, an postquam illa iam facta erant. ac Theodoritus quidem cum Gennadio mundum hunc sub oculos cadentem productum esse in ortum ante naturas illas inadspectabiles adserit. nam quia certis circumscripti limitibus sunt angeli, conveniebat omnino ut locus aliquis existeret quo continerentur. verum reliqui patres hoc nequaquam admittere videntur. quid magnus ille Basilius in libro suo de primorum sex dierum operibus dicat, audi. „erat antiquior mundi ortu condicio quaedam et status, ultramundanis illis potestatibus conveniens, in eo rerum opifex quaedam condidit, nimirum lucem illam intellectilem, beatitati angelorum dominium diligentium convenientem." audi etiam quid

τητι τῶν φιλοῦντων ἀγγέλων τὸν κύριον." ἀλλὰ καὶ τοῦ θεολόγου Γρηγορίου λέγοντος οὕτως ἄκουε „καὶ πρῶτον μὲν ἐνοεῖ τὰς ἀγγελικὰς οὐρανίους δυνάμεις, καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ἦν, λόγῳ συμπληρούμενον καὶ πνεύματι τελειούμενον·
 5 δεύτερον δὲ ἐννοεῖ κόσμον ὑλικὸν καὶ ὀρώμενον." ὅμοια δὲ τούτῳ διεξείσει καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Καισάριος „πῦσαι" λέγων „ἐν φωτὶ διῆγον αἱ ἄσαρκοι τῶν ἀγγέλων χορεῖται καὶ C
 πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν κόσμον." καὶ ὁ θειότατος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης περὶ τούτων οὕτω ἔφησιν „θεὸς ἡμῶν ὁ αἰεὶ ὢν
 10 πρὸ πάσης κτίσεως ἐννοεῖ καὶ ποιεῖ τὰς ἀγγελικὰς καὶ οὐρανίους δυνάμεις, ὡς μόνος αὐτὸς οἶδεν." ἀλλὰ καὶ ὁ Σεβήρος, ναὶ μὴν καὶ ὁ Διόδωρος αὐτὸς τε ὁ μέγας Ἀμφιλόχιος
 πρεσβυτέρων ἀποδείκνυσι τοῦ ὀρωμένου τούτου κόσμου καὶ αἰσθητοῦ τὴν τῶν ἀοράτων φύσεων δημιουργίαν. ὁ δὲ Δα-
 15 μασκηὸς Ἰωάννης περὶ τούτου καὶ τάδε φησὶν „ἔτεροι μὲν οὖν μετὰ τὸν πρῶτον οὐρανὸν τὰς ἀοράτους φασὶ παραχθῆναι δυνάμεις, ἐγὼ δὲ τῇ θεολόγῳ Γρηγορίῳ συντίθεμαι·
 ἔπρεπε γὰρ πρῶτον τὴν νοερὰν οὐσίαν κτισθῆναι, καὶ τότε D
 τὴν αἰσθητὴν, καὶ οὕτως ἐξ ἀμφοτέρων τὸν ἄνθρωπον." πα-
 20 ράγει μὲν ὁ θεὸς τὰς ἄνω δυνάμεις, ὡς εἴρηται, πρότερον, ἔπειτα δὲ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. τέλος πάντων ταῖς οἰκείαις χερσὶ πλάττει

12. καὶ μὴν ναὶ P.

Gregorius ille cognomento theologus dicat. „primum deus angelicas divinasque potestates mente concipit. ea cogitatio mox opus ipsum erat, sermone completum ac spiritu perfectum. secundo mundum e materie crassa constantem et adspectabilem cogitat." huic consimilia tradit et frater eius Caesarius: „omnes" inquit „carnis expertes illi coetus angelorum prius etiam, quam mundus hic oriretur, in luce degebant." itidem Anastasius Sinaites, vir plane divinus, de his disserit: „deus ille noster" ait, „qui semper existit, ante omnia creata cogitat et condit angelicas coelestesque potestates, quemadmodum ipse solus novit." praeter hos et Severus et Diodorus et magnus ille Amphilocheus inadspectabilium naturarum creationem mundum hunc sub oculo cadentem atque sensilem praecessisse tradunt. Iohannis Damasceni haec verba sunt „alii quidem post coelum illud primum inadspectabiles potestates conditas esse dicunt: verum ego Gregorio, cui theologus cognomentum est inditum, adsentior. etenim conveniebat atque par erat primo intellectilem essentialiam creati ac deinde sensilem, deque his ambobus hominem. itaque supernas illas potestates initio deus in ortum producit. hinc coelum terram mare, cuncta his comprehensa condit. ad extremum manibus suis hominem for-

τὴν ἄνθρωπον, γούν λαβών ἀπό τῆς γῆς καὶ ἐμφυσήσας αὐτῷ, καθάπερ ἄνωθεν εἰρηται.

Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς γῆς. διὰ τί πρῶτον ἐνταῦθα τῶν ἰχθύων ἐμνημόνευσε, „καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν θηρίων τῆς γῆς” εἰπών; κατὰ τὴν τάξιν τῆς δημιουργίας· πρῶτον γὰρ οἱ ἰχθύες ἐκ τῆς θαλάσσης ἐγένοντο, εἶτα τὰ

P. 81 πετεινά, μετὰ ταῦτα δὲ ἀπὸ τῆς γῆς τὰ τετράποδα.

V. 63 Καὶ τοῦτο δὲ ζητοῦσιν, ἀγαπητέ, τίνας ἔνεκεν ἤγαγε τὰ 10 ζῶα πρὸς τὸν Ἀδὰμ ὁ Θεός. ἔφθασεν εἰπών ὅτι ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ ἀρχέτω τῶν ἰχθύων. ἵνα γούν ὅπερ εἶπε δῆλον ἔργοις αὐτοῖς γένηται, διὰ τοῦτο τὰ ζῶα ἤγαγε πρὸς τὸν Ἀδὰμ ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν ἐπιγνωσθῆναι (καὶ γὰρ ὡς δοῦλα παρίσταντο 15 ἅπαντα) καὶ τὴν δοθεῖσαν ὑπὸ Θεοῦ σοφίαν τῷ Ἀδὰμ δῆλην γενέσθαι παντί· ἐφ' ἐκάστῳ γὰρ τῶν ζῶων ὄνομα ἔδετο τῇ αὐτοῦ φύσει κατάλληλον.

Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, τουτέστι δώσωμεν αὐτῷ λόγου περιουσίαν, ὡς ὁ 20 μέγας φησὶ Βασίλειος. „καὶ τὸ μὲν κατ' εἰκόνα ἐκ Θεοῦ ἔλαβον, ἤγουν τὸ λογικὸν εἶναι, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν ἐμοὶ κα-

mat, cum pulverem de terra sumpsisset ac faciem eius adflasset, quemadmodum supra commemoravimus.

Faciamus, inquit (Gen. 1 26), hominem ad imaginem similitudinemque nostram, qui marinis piscibus, volucris aëreis, bestiis terrae dominetur. enimvero cur his in verbis primo piscium facta est mentio? dominetur, ait, marinis piscibus. nimirum hoc ordini creationis est consentaneum. nam primo pisces e mari sunt orti, deinde volucres, ac secundum has bestiae de terra quadrupedes.

Sunt etiam, dilecte fili, qui scire velint quamobrem animalia condita deus ad Adamum deduxerit. antea scilicet dixerat „faciamus hominem ad imaginem nostram, qui piscibus aliisque dominetur.” ut ergo reipsa, quod dixerat, eveniret, ad Adamum animalia deduxit, ut hinc eorum obedientia cognoscetur: quippe circumstabant ipsum omnia tanquam eius mancipia.

Praeterea debebat hoc pacto sapientia divinitus Adamo concessa innotescere. nam singulis animalibus tum nomen cuiusque naturae consentaneum indidit. „faciamus hominem ad imaginem similitudinemque nostram,” hoc est, largiamur ei rationis abundantiam, ut magnus ille Basilius haec verba declarat. ex his quod imaginem attinget, eam accepit a deo, nimirum quod rationis sum particeps;

ἔλειπεν. εἰ γὰρ ἐκεῖθεν καὶ τοῦτο ἔλαβον, ποία χάρις ἔμοι; ἔχω B
 τοίνυν τὸ κατ' ὁμοίωσιν, ἥνικα χρηστὸς ἀφ' ἑαυτοῦ γίνομαι."
 τοῖτοις οὖν ἀκολουθῶς καὶ ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης φησὶν ὅτι
 κατ' ὁμοίωσιν ἐποίησεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ὥστε ὁμοιοῦσθαι αὐ-
 5 τῷ κατὰ τὸ δυνατόν ἀνθρώπων· ἡ ἀρετὴ γὰρ ἐκ Θεοῦ μὲν
 ἐδόθη τῇ φύσει ἡμῶν, ἀφ' ἡμῶν δὲ ἔστιν ἡ ἐμμεῖναι αὐ-
 τῇ καὶ ἀκολουθῆσαι τῷ Θεῷ, ἡ ἀποφοιτῆσαι αὐτῆς καὶ ἀκο-
 λουθῆσαι τῷ διαβόλῳ. ὁ δὲ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐν τῇ εἰς
 τὴν ἑξαήμερον καὶ ὁμιλίᾳ αὐτοῦ καὶ τάδε φησὶν „ἡ ἡμέρα
 10 ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, C
 τουτέστιν ἀπὸ πάντων δέδωκεν τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ. ὥσπερ
 γὰρ ὁ Θεὸς τὴν κατὰ πάντων ἀρχὴν ἔχει, τῶν τε ὄρατῶν τῶν
 τε ἀοράτων, δημιουργὸς ἀπάντων τυγχάνων, οὕτω καὶ τὸ ζῶον
 15 τούτο τὸ λογικὸν δημιουργήσας βουληθῆθαι πάντων τῶν ὄρωμένων
 τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἔχειν. διὸ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν αὐτῷ
 ἔχαρίσατο, βουληθεὶς αὐτὸν καὶ ἀθάνατον εἶναι εἰς τὸ διηγε-
 κές. ἀλλὰ καὶ παρὰβάντα τὴν ἐντολὴν οὐκ ἀπεστράφη τέλεον,
 ἀλλὰ τῆς μὲν ἀθανασίας ἀπεστέρησε, θανάτῳ δὲ καταδικάσας D
 ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἀφῆκεν εἶναι. διὰ γὰρ τοῦ προσόντος
 20 αὐτῷ λόγου καὶ τῆμερον πάντων κρατεῖ. εἰ γὰρ καὶ Θῆρις
 ἀγρίους ὄρᾶς ἀνθαδείᾳ χρωμένους ἔστιν ὅτε καὶ ὀρμῶντας
 ἀναιδῶς κατ' αὐτοῦ, μὴ θαύμαζε, ὅτι καὶ τοῦτο κατὰ θεῖαν

quod similitudinem, mihi reliquit. nam si hoc quoque indidem ac-
 cepi, quaeenam mihi concessa est gratia? quapropter dei similitudi-
 nem refero, cum ex meipso bonus fio. his consentanea Iohannes etiam
 Damascenus tradit, deum nos ad similitudinem condidisse, ut pro
 viribus humanis ei similes evadamus. quippe virtus a deo quidem
 concessa est naturae nostrae, verum in potestate nostra situm est ut
 vel in ea perseveremus et obsequamur deo, vel ab ea recedamus et
 obsequamur diabolo. Iohannes Chrysostomus in oratione XXI de sex
 dierum operibus haec verba profert: quo die deus Adamum condidit,
 ad imaginem dei condidit eum, hoc est, omnium potestatem ei con-
 cessit. nam sicut imperium deus habet in omnia tam adspectabilia
 quam inadspectabilia, tanquam universorum opifex, ita cum animal
 hoc rationis particeps condidisset, habere ipsum voluit imperium in
 res universas, quaecunq; sub adspectum cadunt. iccirco et essentia
 animae ipsi largitus est, uti quem immortalem prorsus esse vel-
 let. quinetiam mandatam ipsius transgressum non omnino aversatur,
 sed immortalitate spoliatum et ad mortem condemnatum prope in
 eodem imperio relinquit. nam homo per rationem, qua praeditus est,
 etiam hodie cuncta in potestate sua retinet. quanquam enim feras
 agrestes nonnunquam pro lubitu suo videmus in hominem irruere,

πάντως οικονομίαν, ὡς ἐπεῦθεν τῆς ἀμαρτίας ἡμᾶς ἐπιμυ-
 μνησθαι καὶ ἄκοντας, δι' ἣν δεδοικέναι καὶ τρέμειν ὡς ὑπὸ
 χεῖρα καταδικάσθημεν. ὅτι δὲ ἄρχων ὑπὸ Θεοῦ πάντων ἐχει-
 ροτονηθῆ τῶν ἐπὶ γῆς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ σχή-
 ματος δῆλον· ὄρθιον γάρ, ὡς ὄρας, τῷ ἀνθρώπῳ τὸ σχῆμα⁵
 P. 82 καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνατίθεται καὶ ἄνω βλέπει. ταῦτα δὲ πάν-
 τως, ὡς ὁ Νύσσης φησί, καὶ ἀρχικὰ δοκεῖ εἶναι καὶ τὴν
 βασιλικὴν ἀξίαν ὑποσημαίνοντα· τὸ γὰρ μόνον ἐν τοῖς οὐσι
 τοιοῦτον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τοῖς δὲ ἄλλοις ἅπασι πρὸς τὸ
 κάτω νενευκέναι τὰ σώματα, σαφῶς δεικνύσι τὴν τῆς ἀξίας¹⁰
 διαφορὰν.

Πρὸς οὖν, ἀγαπητέ. βουλόμενος ὁ Θεὸς τιμῆσαι τὸν ἄν-
 θρωπον, φυτεύει παράδεισον πρότερον, καὶ οὕτω τίθειν
 αὐτὸν ἐν αὐτῷ, εἰ καὶ Πύρρων ὁ χρονογράφος μεθ' ἡμέρας
 τεσσαράκοντα τὸν Ἀδὰμ εἰσελθεῖν ἐν τῷ παραδείσῳ φησί.¹⁵
 ἀλλ' οὐκ οἶδα πῶς διέτριβε πρότερον ὁ Ἀδὰμ, ἔξω τοῦ πα-
 ραδείσου τεσσαράκοντα διάγων ἡμέρας. ὁ μὲν οὖν χρυσοφ-
 B ρήμων Ἰωάννης καὶ ταύτην ἐκ μέσου τὴν ὑπόνοιαν ποιῆ,
 λέγων „ἔξῳ ἦν τῷ Ἀδὰμ καὶ ἔξω τοῦ παραδείσου διάγειν.
 ἀλλ' οὐ τῇ οἰκῆσει τοῦ ἀνθρώπου ἀφώριστο, ἀλλὰ τοῖς κτή-²⁰
 V. 64 νεσι καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. ἦν δὲ αὐτοῖς βασιλικὸν
 ἐνδιαίτημα ὁ παράδεισος· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἤγαγε τὰ

2. ὡς] τοὺς Leunclavius.

4. ἐπὶ] ὑπὸ P.

tamen id tantopere mirari non debemus, quando consilio divino ac-
 cidit, ut hoc modo vel inviti de peccato admoneamur, cuius causa
 nobis hoc contigit supplicii, ut subiectos imperio nostro metuamus.
 rerum quidem omnium quae sunt in terris, principem constitutum
 esse hominem a deo, vel ipsa de forma intelligi perspicue potest.
 nam recta homini forma, ceu vides, data est, qua tendit ad coelum
 sursumque spectat. haec autem omnia, sicut ait antistes ille Nysse-
 nus, imperio convenire videntur et regiam quandam maiestatem in-
 dicare. nam quod solus inter res universas homo talis est, cum aliis
 omnibus deorsum corpora propendeant, id vero palam dignitatis dis-
 crimen indicat.

Atque heic animum mihi, dilecte fili, advertito. cum adficere
 vellet hominem deus honore peculiari, paradisum prius conserit, at-
 que ita deinde ipsum in eo collocat, tametsi Pyron scriptor annali-
 um post XL primum dies Adamum paradisum ingressum esse tradat.
 ego vero non video ubi Adamus antea versatus fuerit, cum XL dies
 extra paradisum degeret. refutat hanc opinionem Chrysostomus, cum
 ait „licebat Adamo etiam extra paradisum degere. verum ea loca
 non erant hominis domicilio praescripta destinataque, sed tam in-
 mentis quam caeteris terrae bestiis, cum homini paradisus tanquam

ζῶα πρὸς τὸν Ἀδὰμ ὡς κεχωρισμένα αὐτοῦ." εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, μὴ τῷ Πύρρῳ ἀλλὰ τῷ χρυσορρήμονι πάρα-
σχε τὰς σὰς ἀκοάς, ὅτι καὶ τοῦ παραγίου πνεύματος ὑποφή-
της ὁ τοιοῦτος ὄντως ἐστί.

5 Μισὰ ταῦτα φησί „ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν," C
τουτέστιν αὐτῷ τε κατὰ πάντα ἐμπερῆ καὶ τῇ φύσει αὐτοῦ.
μὴ μέντοι γε καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, ὅτι μὴδὲ τῆς αὐτῆς αὐτῷ
τυγχάνουσι ταῦτα μέτοχα φύσεως. ἀλλ' ἐνταῦθα Μάνης
10 αὐτὸν ἐναντίως αὐτῷ ἐξέδοτο, ἐπεὶ τάχα τὸν Ἀδὰμ αὕτη
παραβῆναι πεποίηκε κἀντεῦθεν ὁ βοηθὸς ἐπίβουλος γέγονε. καὶ
οὔτοι μὲν οὕτως, κατὰ δὲ τὸν θειότατον Κύριλλον τὸν Λα-
μασκηνὸν τε Ἰωάννην βοηθὸς αὕτη τῷ Ἀδὰμ εἰς τὴν τοῦ
ἄνθρωπίνου γένους κεχημάτικε σύστασιν. ἔκστασιν οὖν ἐπιβάλ-
15 λει τῷ Ἀδὰμ, καὶ μίαν τῶν αὐτοῦ πλευρῶν ἐξελὼν οἰκοδομεῖ
τὴν γυναῖκα. ἦν καὶ Θεασάμενος ὕστερον ὁ Ἀδὰμ „τοῦτο D
νῦν ὅσπου ἐκ τῶν ὀστέων μου" προφητικώτατα ἔφησεν. οὐ-
δὲ γὰρ ἡ γυνὴ καὶ εἰσέτι τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξ ἀνδρὸς μόνου
γενήσεται, ἀλλ' ἐκ συναφείας ἀμφοτέρου καὶ νόμου γα-
20 μικοῦ.

Οὐκοῦν ἐπιβάλλει ὁ Θεὸς ἔκστασιν τῷ Ἀδὰμ, καὶ μίαν

10. αὐτῷ] αὐτὸ P.

voluptaria quaedam domus esset datus." eam ipsam ob causam ani-
malia deus ad Adamum adduxit, velut ab eo caeteroqui separata.
quae cum ita sint, non Pyroni sed huic oratori nostro aureo velim
aures praebeas, qui reapse spiritus sancti discipulus fuit.

Sequuntur haec historiae divina verba (Gen. 2 18) „faciamus Ada-
mo adiutricem secundum ipsum," hoc est, tam ipsi quam toti eius
naturae consimilem, non reliquis animalibus: nam ea naturam ean-
dem cum homine communem non habent. heic autem Manes deum
mendacem esse dixit, et consimiliter Aquila. nam vocem hanc in ver-
sione Graeca, κατ' αὐτόν, contra ipsum interpretabantur propterea
quod Adamum haec non multo post ad mandati divini violationem
impulerit, ideoque facta sit insidiatrix, quae adiutrix appelletur.
haec illorum est opinio. verum de sententia divini hominis Cyrilli at-
que etiam Damasceni, adiutrix haec Adami dicta est ad humani gene-
ris propagationem. itaque somnum Adamo gravissimum deus immittit,
unaque ex costis detracta mulierem ex ea construit. hac Adamus dein-
de conspecta verissime vaticinans dixit (Gen. 2 23) „hoc nunc de-
mum os ex ossibus meis est." nam mulier minime deinceps eodem
modo exiaret e viro solo, sed per amborum coniunctionem et coniu-
gii legem procreabitur.

Hoc pacto consopivit Adamum deus, sumptaque costa ipsius una

τῶν πλευρῶν αὐτοῦ λαβὼν τὴν Εὐαν οἰκοδομεῖ. ἀναγκαῖον γὰρ ἦν μὴ καὶ τὴν Εὐαν ἀπὸ γῆς προσελθεῖν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ Ἀδάμ, ὡς ἐντεῦθεν φίλτρον ἐντεθῆναι τοῖς ὁμοζύγοις. ἐπιβάλλει οὖν ἕκστασιν ἤτοι κάρων ἐντίθῃσι τῇ Ἀδάμ, ὡς μὴ λαβεῖν ὀδύνης αἰσθησθῆναι ἐν τῇ ἀφαιρέσει τῆς P. 83 πλευρᾶς, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλωττάν φησι, κἀντεῦθεν ἐχθρῶδῶς διακεισθαι πρὸς τὴν ὁμόζυγον. ἀφαιρεῖται γοῦν μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, καὶ οἰκοδομεῖ τὴν γυναῖκα, καὶ ἀνεπλήρωσε σάρκα ἀντ' αὐτῆς. τινος οὖν ἔνεκεν ἀνεπλήρωσεν; ἵνα μὴ ἔχη μετὰ τὴν του νηπου ἀπαλλαγὴν ἐκ τοῦ λείποντος¹⁰ αἰσθάνεσθαι τοῦ γεγονότος· εἰ γὰρ ἐν τῇ τῆς ἀφαιρέσεως καιρῷ ἠγνόησεν, ἀλλ' ὁμως ἔμελλε μετὰ ταῦτα ἐπιγινώσκειν τὸ γεγονός· ἐφ' ᾧ διὰ σαρκὸς τὴν τῆς πλευρᾶς ἀνεπλήρωσεν ἔλλειψιν.

Καὶ εἶπεν ὁ θεός, αὐξάνεσθε καὶ πληθύνε-¹⁵ σθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν. τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ B προσεκτέον κἀνταῦθα. φησὶ γὰρ ὅτι διπλῆ ἡ αὐξῆσις, ἡ μὲν σώματος ἡ δὲ ψυχῆς· ἀλλ' ἡ μὲν τοῦ σώματος αὐξῆσις ἡ ἀπὸ τοῦ μικροῦ εἰς τὸ καθῆκον μέγεθος ἀποκατάστασις, ἡ δὲ τῆς ψυχῆς αὐξῆσις διὰ τῶν μαθημάτων προσεπιγίνεται,²⁰ ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης περὶ ψυχῆς οὕτω φησὶν ὅτι ἅπαξ λαβοῦσα τὸ εἶναι παρὰ θεοῦ πρὸς αὐξῆσιν οὐκέτι

19. μέγεθος] μέρος P.

Evam construxit. nam necessarium erat Evam non itidem, ut in Adamo factum erat, e terra provenire, sed ex ipsa potius Adami essentia, quo hac ratione mutuus amor coniugibus inderetur. et somnum ei gravem immittit, ne sensum aliquem doloris in ademptione costae perciperet, quemadmodum Chrysostomus ait, eaque de causa coniugem hostili quodam odio prosequeretur. itidem costam unam sumit, de qua mulierem construit, eiusque locum carne complet. at quamobrem complet? ne somno excitatus, per id quod aberat, sentire quod acciderat posset. quamquam enim hoc ademptionis tempore ignorasset, tamen deinceps animadversurus erat. quapropter carne deus costae defectum supplevit.

„Dixit deus: augescite, multiplicamini, replete terram.” hoc in loco Basilii verbis animam advertito. tradit enim duplex incrementum esse, quorum aliud sit corporis aliud animae. corporis incrementum est de statura parva convenientem ad magnitudinem pervenire. at incrementum animae per disciplinas consequimur. etiam Chrysostomus de anima inquit, eam cum semel a deo suam natram et existentiam nacta est, more corporis ad incrementum aliquid aliud nequaquam tendere. nam qui fieri posset hoc in anima, quae tan-

καθὰ δὴ καὶ τὸ σῶμα χωρεῖ· πῶς καὶ γὰρ ἄποσος αὐτῆ καὶ
 ἀσχημάτιστος οὐσα, ὡς εἰκῶν τοῦ Θεοῦ; τελεία μὲν οὖν ἐξ
 ἀρχῆς αὐτῆς ἢ νοερά ἐκτιστο ψυχῇ, εἰ καὶ κατὰ μικρὸν δο-
 κεῖ συναυξεῖν τῷ σώματι. καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ Νύσσης φησί· C
 5, τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ὑποκειμένου
 ὀργάνου φαίνεται. ἡ γὰρ πρὸς τὴν ἐμπαθῆ καὶ ζωώδη γέ-
 νεσιν κοινωνία οὐκ εὐθύς ἐκλάμπειν τῷ πλάσματι τὴν θείαν
 εἰκόνα ἐποίησεν, ἀλλ' ὀδῶ τινὲ ἀκολουθία ἐπὶ τὸ τέλειον ἄγει V. 65
 τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἄλλης τῷ νηπίω καὶ ἑτέρας τῷ τελείῳ
 10 ἐγγινομένης ψυχῆς, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἐν ἐκείνῳ μὲν τὸ ἀτελὲς
 ἐν τούτῳ δὲ δεικνυούσης τὸ τέλειον." τελεία μὲν οὖν ἡ ψυ-
 χῇ καὶ ἐν βρεφικῇ ἡλικίᾳ, ἀδυνατεῖ δὲ τὴν ὅλην αὐτῆς δει- D
 κνύειν ἐνέργειαν. καθάπερ γὰρ μουσικὸς ἄριστος ἐν μὲν μι-
 κροῖς ἀυλοῖς στενὸν τι καὶ ἔκτροπον μέλος ἀπήχησεν, ἤνικα
 15 δὲ εὐρυσπόρους εὐρη ἀυλοῦς, τότε τὴν αὐτοῦ τέχνην ὅλην
 ὑπέδειξεν, οὕτω καὶ ψυχῇ, ὡς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς
 ἐμίτροις αὐτοῦ διέξεισιν ἔπει· κατὰ γὰρ τὴν τοῦ ὀργάνου
 διάθεσιν οὕτω κἀκεῖνη τὴν ἐνέργειαν δεικνυσιν.

Ἀυξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν.
 20 πλὴν οὐ τῇ οἰκήσει ἀλλὰ τῇ ἐξουσίᾳ ὡς ὁ μέγας φησί Βα-

3. κατὰ] μετὰ P.

quam imago dei tam quantitatis expers est quam figurae? quamob-
 rem anima intelligentiae vi praedita sic est a deo condita, ut statim
 ab initio perfecta sit, etiamsi paulatim una cum corpore videatur in-
 crementum aliquod sumere. perspicuum hoc est ex hisce Nysseni
 Gregorii verbis „animae forma pro instrumenti subiecti ratione con-
 spicitur. cum enim particeps natura nostra sit eius ortus, qui et vi-
 tiis obnoxius et animalium rationis expertium ortui affinis est, fieri
 nequit ut hominis in figmento statim divina imago eluceat, sed via
 quadam ac serie hominem ad perfectionem pervenire necesse est; non
 quod alia infanti, alia matura aetate viro indatur anima, sed una
 eademque anima in illo quidem imperfectionem suam, in hoc perfec-
 tionem demonstrante." de quo iam colligi potest animam in ipsa
 etiam infantili aetate perfectam esse, verum facultatem suam et effi-
 cacitatem omnem declarare necdum posse. quemadmodum enim mu-
 sicus praestantissimus minutis in tibiis exile atque absonum carmen
 canit, at cum tibiis adeptus est amplas, tum scilicet artem suam
 totam demonstrat, sic et anima „debilibus cum membris debilis ipsa,
 de validis elucet, et omnem demique mentem ostentat," quemadmo-
 dum Gregorius cognomento theologus in commentationibus suis,
 quas versibus est complexus, inquit. nam prout instrumentum adfec-
 tum fuerit, ipsa quoque vim et efficacitatem suam declarat.

„Augescite" inquit deus, „multiplicamini, replete terram," non
 eam quidem inhabitatione, sed imperio vestro, quemadmodum haec

P. 84 σίλειος. οὐ γὰρ δήπου καὶ τὴν διακεκαυμένην καὶ ἀγεώρητον καὶ τὴν κατεψυγμένην καὶ ἄβατον κατ' ἀνάγκην οἱ ἄνθρωποι πληροῦσιν· ἀλλὰ κυρίους ἡμᾶς ἐποίησε πληροῦν, καὶ πληροῦμεν αὐτὴν τῇ λογισμῷ· ὅταν γὰρ ἴδωμεν πόσον μέτρον τῆς διακεκαυμένης καὶ ἀοικήτου, ὅταν ἴδωμεν πόσον τὸ κλίμα τὸ βόρειον, ὃ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ψύξιν ἀγεώρητόν ἐστι καὶ ἄχρηστον, οὐκ ἐπληρώσαμεν τὴν γῆν, ἀλλὰ τὸ χρήσιμον ἐκλεξάμενοι, τὸ ὅσον ἄχρηστον εἰς διαμονὴν ἀνθρώπων ἀπεπεμψάμεθα.

Καὶ εἶπεν ὁ θεός· ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν πᾶν ἔξυλον ὃ ἔχει καρπὸν ἐν ἑαυτῷ. ὑμῖν ἔσται εἰς βρωσιν καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. πρόσεχε Βοῦν· ἄρχοντα μὲν γὰρ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν λοιπῶν ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, οὐ μὴν δὲ καὶ τὴν ἀπολαύσιν αὐτῶν αὐτῷ συγκεχώρηκεν. ὥστε ἡ μὲν πρώτη νομοθεσία καρπῶν ἀπολαύειν ἐνδεδώκεν. ἔτι γὰρ ἐνομιζόμεθα ἄξιοι τοῦ παραδείσου εἶναι· καρπὸς λοιπὸν καὶ γλῶσση καὶ χόρτος ἡμῖν εἰς βρωσιν, τοῖς πετεινοῖς τε τοῦ οὐρανοῦ καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. εἰ γὰρ καὶ νῦν αἵμασι χαίρουσιν ὃ τε λέων καὶ ἡ πάρδαλις, ἀλλ' ὅμως καὶ ταῦτα τῷ νόμῳ τῆς φύσεως ὑποταγμένα καρποῖς διειρέφето. ἐπειδὴ δὲ ὁ θεός ἐκδεδιτημένον εἶδε τὸν ἄνθρωπον, δευτέρῳ νόμῳ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν

2. ἀνάγκης P.

verba magnum ille Basilius interpretatur. nec enim homines necessum habent vel perustam illam a sole terram vel cultus omnis expertam vel frigore nimio inutilem vel inaccessam replere: sed hac voce deus nobis ius replendae terrae concessit. nosque adeo replemus eam ex rationis arbitrio. posteaquam enim perspeximus quantum spatium terra perusta et inhabitabilis occupet, quantum aquilonale clima, quod nimii frigoris causa nequit excoli et est inutile, annon terram reliquam complevimus? annon delecta eius utili parte, quicquid habitationi hominum est inutile, relinquimus?

„Dixit item deus: en ego concessi vobis omnes frugiferas arbores, quibus ad alimoniam et vos utamini et omnes bestiae terrestres” (Gen. 1 29). heic animum advertito. deus quidem piscium et animalium relinquorum dominum fecit hominem, verum ut iis vesceretur non permisit. nimirum haec prima lex tantum homini fructuum usum concedebat, cum adhuc paradiso dignus esset. itaque tam homines quam aëreas volucres et terrestres bestiae fructibus arborum, herbis, gramine vescantur. et quamquam hodie leo, pardalis, aliae ferae cruentis mactationibus cibisque delectentur, tamen id temporis haec etiam animalia legi naturae subdita fructibus tantum alebantur. ac posteaquam deus hominem iam factum intempers-

πάντων αὐτῶ συγχορεῖ τὴν ἀπόλαυσιν, „ταῦτα πάντα ὡς
λάχανα χόρτου φάγεσθε" εἰπών. ταύτη μὲν οὖν τῇ συγχο-
ρήσει καὶ τὰ λοιπὰ ζωᾶ τοῦ ἐσθίειν ἔλαβον ἄδειαν. ἐξ ἐκεί-
νου δὲ λοιπὸν αἰμοβόρος ὁ λέων, ἐξ ἐκείνου καὶ γῦπες ἀνα-
5 ζόμενοι θνησιμαῖα. οὐ δὴπου γὰρ καὶ γῦπες ἅμα τῶ γεν-
νηθῆναι ζωᾶ περιεσκόπουν τὴν γῆν, ὡς ἐκείθεν οὗτοι τρα-
φῶσιν· ἀλλὰ ταῦτα πάντα τοὺς λειμῶνας περιήρχοντο. καὶ
τῶν γὰρ κύνας ὀρώμεν θεραπειᾶς ἕνεκεν πολλάκις ἄγρωσιν
ἐπινεμομένους, οὐκ ἐπειδὴ συμφυῆς ἐστὶν ἡ τροφή, ἀλλ' ὅ
10 ἐπειδὴ ἀδιδάκτω τινὶ φύσεως διδασκαλίᾳ ἐπὶ τὸ συμφέρον
ἔρχεται τὰ ἄλογα. τοιαῦτα λόγισαι εἶναι καὶ τότε τὰ αἰμοβόρα
τῶν ζώων, χόρτον ἑαυτοῖς εἰς τροφήν ἐπινοεῖν, οὐ μὴν ἀλ-
λήλοις ἐπιβουλεύοντα. συγκεχώρηται οὖν, ὡς εἴρηται, μετὰ
τὸν κατακλυσμὸν ἢ ἀπόλαυσις, πλὴν ἀλλὰ καὶ νῦν κατὰ μί-
15 μησιν τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ ζωῆς ἑαυτοῖς ἄγειν βουλόμενοι,
φeyόντες ταύτην τὴν πολὺν ἀπόλαυσιν τῶν βρωμάτων, ἐπ'
ἐκείνον τὸν βίον, καθὼς οἶόν τέ ἐστιν, ἑαυτοὺς ἀγόμενοι, καρ- V. 66
ποῖς καὶ σπέρμασι καὶ τοῖς ἐκ τῶν ἀκροδρόων εἰς διαγωγήν
χρῶμενοι· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ὡς οὐκ ἀναγκαῖον ἀπο-
20 στρεφόμεθα· οὐ γὰρ βδελυκτὰ διὰ τὸν κτίσαντα, οὐδὲ αἰ-
ρετὰ διὰ τὴν τῆς σαρκὸς εὐπάθειαν.

tioem vidit, altera lege post diluvium potestatem ei facit omnibus
vescendi. cuncta vobis, ait, perinde fruenda concedo ut herbarum
olera. propter hanc concessionem reliqua etiam animalia quibuslibet
vesci coeperunt. itaque leo carnivorus ab eo tempore fuit, et morti-
cina vultures observant. nec enim id temporis quo primum oriebantur
animalia, terram vultures circumspiciant, ut ad pastum cadavera
consequerentur, sed in pratis alimoniam quaerebant. videmus et ho-
die canes medicamenti causa gramine saepenumero pasci, non quod
hoc nutrimento velut idoneo vescantur, sed quia doctrina quadam
naturae, discendo non percepta, tendunt ad ea rationis expertes be-
stiae quae ipsis utilia sunt. eiusmodi fuisse tunc animalia carnivora
cogitabis, quae gramine scilicet vesci consueverint, non sibi invicem
insidiari. facta est igitur fructitionis horum concessio post diluvium,
sicut indicatum est hactenus. enimvero sunt hodieque nonnulli, qui
vitam suam ad imitationem vitae paradisi, quantum eius fieri potest,
instituentes a nimium crassa illa ciborum fructione abhorrent, ac tum
fructibus tum seminibus et omnibus iis quae de arboribus proveni-
unt utuntur. quaecumque scilicet praeter haec supervacanea sunt,
tanquam non necessaria recusamus. etenim nec abominabilia putari
debent propter creatorem, nec expetenda magnopere propter carnis
luxum et ad delicias propensionem.

Glycas.

P. 85 Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ ἐπὶ τούτῳ ἠπόρηκας οὐ μικρῶς, λέγων „εἰ κρεωδαισίας οὐκ ἦν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ καιρός, τίνος ἔνεκεν ὁ Ἄβελ ποιμὴν προβάτων ἐγένετο;” ἀλλ' εἰδέναι κἀνταῦθα ὀφείλεις ὅτι περιβολαίων ἔνεκεν ἢ τῶν θρημμάτων ἐπενοήθη φροντίς, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης εἰς 5 τὸν ἑξαήμερον ἑνάτη αὐτοῦ ὁμιλίᾳ φησί. πειθέτω δέ σε πρὸς τούτοις ἢ ἁγία γραφή περὶ τῶν πρωτοπλάστων οὕτω Β λέγουσα „καὶ χιτῶνας δερματίνους ἐνέδυσεν αὐτούς.” ἔκτοτε γὰρ ἔδειξεν ὁ θεὸς τό τε χρησίμων ὁμοῦ τῆς περιβολῆς καὶ ἀπέριττον. ὑπονόμησε γὰρ ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν ἐρίων τῶν προ-10 βάτων τὰ ἐνδύματα τοῖς ἀνθρώποις κατασκευάζεσθαι, οὐδενὸς ἑτέρου ἔνεκεν ἢ ὥστε σκέπη γενέσθαι, καὶ μὴ τὸ λογικὸν τοῦτο ζῶον κατὰ τὸ αὐτὸ τοῖς ἀλόγοις ἐν γυμνότητι καὶ ἀσχημοσύνη διάγειν. ἢ τοίνυν τῶν ἱματίων περιβολὴ ὑπέμνησις ἡμῖν γινέσθω διηνεκῆς τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐκπτώσεως, καὶ τῆς τιμω-15 ρίας διδάσκαλος ἦν διὰ τὴν παρακοὴν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐδέξατο.

Καὶ εἶπε πρὸς τὸν Ἀδὰμ ὁ θεὸς „ἀπὸ πάντων τῶν ἐν τῷ C παραδείσῳ βρώσει φάγη, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγη-20 τε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε.” ἀλλ' ἐνταῦθα προσοχῆς, ἀγαπητέ, χρεῖα πολλῆς. διαφορῶν καὶ γὰρ οὐ μικρῶ

Novi te, dilecte fili, hac etiam in parte non parum haesitare. si carniem, dices, ante diluvium non erat usus, cur tandem Abelus erat opilio? verum scire debes pecudum curam inventam fuisse vestimentorum causa, quemadmodum in oratione de sex dierum operibus IX Chrysostomus inquit. eiusdem rei fidem tibi litterae sacrae facient, de primum formati hominibus ita loquentes (Gen. 3 21) „et pellibus tunicis eos deus induit.” nam hoc ipso deus et utilitatem huius amictus ostendit et simplicitatem inelaboratam. voluit enim certo consilio de lanis ovium vestes hominibus fieri, alia certe nulla de causa quam ut tegumentum haberent, neu rationis hoc particeps animal, brutorum more, quadam cum deformitate ac inverecundia nudum incederet. et quidem hic vestimentorum amictus perpetua nobis sit commonefactio lapsus eius quo tantis bonis excidimus, deque poena nos erudiat qua genus humanum propter inobedientiam adfcitur.

Caeterum haec quoque deus ad Adamum protulit (Gen. 2 17) „omnibus paradisi arboribus vesceris, praeter arborem scientiae boni atque mali. nam ea quocumque die vescemini, morte multabimini.” accurate haec, dilecte fili, quid dicatur advertito. nam dissentio non exigua propemodum inter omnes est tum de arboris huius natura

παρὰ πᾶσι σχεδὸν περὶ τε τῆς φύσεως τοῦ φυτοῦ ἐκείνου καὶ
 τῆς βρώσεως αὐτοῦ. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ βρώσεως
 ἐμπορεῖσθαι λέγουσι τὸν Ἀδὰμ αἰσθητῆς, ποιεῖν τε καὶ πα-
 5 σχειν ὅσα μετὰ τὴν βρωσιν ἐξ ἀνάγκης τῇ θνητῇ φύσει πα-
 ρέεται. ὅθεν ἀναγκαῖον περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ τοῦ Ἀδὰμ D
 διαλαβεῖν πρότερον· οὕτω γὰρ ἐπιγνωσόμεθα κατὰ γε τὸ
 ἐγγωροῦν τίς τε ἡ βρωσὶς ἦν αὐτὸς ἐν τῷ παραδείσῳ ἡσθιεν
 ὁ Ἀδὰμ, καὶ τὸ φυτὸν ὡσαύτως τῆς γνώσεως ὁποῖον ἄρα
 τὴν φύσιν ἐτύγγαθεν. πρόσεχε οὖν. τὸν Ἀδὰμ ἄλλοι μὲν
 10 θνητὸν ὑπὸ θεοῦ παραχθῆναί φασιν, ἕτεροι δὲ μέσση αὐτὸν
 ἔχειν δισχυρίζονται τάξιν, τουτέστιν ἀθανασίας εἶναι μέσον
 αὐτὸν καὶ θνητότητος· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, ὡς ἐκεῖνοί φα-
 σιν, οὐκ ἂν ὑπέπεσε θανάτῳ μετὰ τὴν παράβασιν. ἀλλ' ἄφες
 αὐτούς, εἶγε καὶ μᾶλλον ὁ σοφὸς Σολομὼν ἐν τῇ σοφίᾳ αὐ-
 15 τοῦ κατὰ λέξιν οὕτως εὗρηται λέγων „ὁ θεὸς θάνατον οὐκ
 ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπ' ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον ἔκτισε κατ' ἐκό- P. 86
 να τῆς αἰδιότητος αὐτοῦ. φθόνῳ δὲ τοῦ διαβόλου θάνατος
 εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν.” εἶπερ οὖν ὁ θεὸς ἐπ' ἀφθαρσίᾳ
 ἔκτισε κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιότητος αὐτοῦ, πῶς εἴπωμεν αὐτὸν
 20 ὑποκεῖσθαι φθορᾷ καὶ θνητότητι, καὶ ταῦτα τοῦ θεοῦ θάνα-
 τον, ὡς εἴρηται, μὴ ποιήσαντος ἀπ' ἀρχῆς; εἰ γὰρ εἴπωμεν
 ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Ἀδὰμ ἐκεῖνο καὶ φθορᾷ κατὰ τινα τρόπον

tum fruitione. neque de hoc tantum, sed etiam nonnulli volunt
 Adamum cibo sensili fuisse satiatum, eaque tum fecisse tum passum
 esse quae a pastu necessario naturae mortali consueverunt accidere.
 quapropter ipsa requirit necessitas ut de ipsius Adami natura prius
 quaedam exponamus. nam ea ratione cognoscemus, quantum quidem
 eius fieri poterit, quis cibus ille fuerit quo in paradiso vescebatur
 Adamus, et quae arboris scientiae-natura exstiterit. Adamum alii
 quidem a deo conditum fuisse mortalem dicunt, alii vero medio
 quodam loco constituunt, nimirum inter immortalitatem et mortali-
 tatem. etenim absque hoc foret, ut ipsi quidem inquirunt, non post
 transgressionem mortis fuisset factus obnoxius. enimvero tu hos mis-
 sos facito, quando sapiens ille Solomo in sapientia sua (1 13 et 2
 23) tradit deum mortem non condidisse, immo in statu interitus ex-
 parte creavit hominem ad imaginem aeternitatis suae. verum deinceps
 invidia diaboli mors in mundum venit. quare si deus in statu inte-
 ritus experte ad imaginem aeternitatis suae condidit hominem, quo
 pacto dici a nobis potest Adamum interitui mortalitatisque ulla ex parte
 obnoxium fuisse? praesertim cum mortem, ceu dictum est, ab initio
 minime deus condiderit. nam si dicamus Adami corpus illud interitui
 quodam modo subiectum fuisse, nihil aliud significabimus nisi au-

ὑπέκειτο, οὐδέν τι παριστώμεν ἕτερον ἢ ὅτι παρὰ θεοῦ τὸ
κατάρχειν ἡμῶν ἔσχεν ἢ τε φθορὰ καὶ ὁ θάνατος. ἀλλ' οὐκ
V. 67 ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν, ὅτι μηδὲ θανάτου, καθὰ δὴ καὶ
B προείρηται, ποιητῆς ὁ θεός. ἀμφιβάλλειν οὖν ἐπὶ τοῦτοις
οὐκ ἄξιον. εἰ μὲν γὰρ ὅτε παρήγαγε τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, 5
τότε πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν „ἦ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπὸ τοῦ φυ-
τοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε,” εἶχον ἂν τι καὶ λέγειν οἱ μέσον
αὐτὸν ἀθανασίας εἶναι καὶ θνητότητος λέγοντες. ἐπεὶ δὲ πολ-
λῶ μετὰ τὴν αὐτοῦ παραγωγὴν ὕστερον ἐδίδοτο τὰ τῆς ἐντο-
λῆς, ἀφ' ἧς ἄρα καὶ χώραν ὁ θάνατος ἐλάμβανε καθ' ἡμῶν 10
(„ἐὰν γὰρ φάγητε” φησί, „θανάτῳ ἀποθανεῖσθε”), ἀμφιβάλ-
λειν ὅλως οὐκ ἔπρεπε τοὺς ἐπερχομένους τέως ἐρευνητικῶς
τὴν γραφὴν. ἔκτισε μὲν οὖν ὁ θεός ἐπ' ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄν-
C θρωπον ἀπ' ἀρχῆς, τουτέστιν ἀφθαρτον αὐτίκα παρήγαγε
κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιότητος αὐτοῦ. 15

Ἀλλὰ μὴ δυσχέραине τοῦτου ἕνεκεν. ἔχεις τὸν Συναῖτην
θεῖον Ἀναστάσιον ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ αὐτοῦ περὶ
τούτων οὕτω λέγοντα. „καὶ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός·
κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. πρώτη ποίησις αὕτη, ἀπλή,
ἄζυγος, ἀφθαρτος.” εἶπερ οὖν ἡ πρώτη ποίησις ἀφθαρτος 20
ἦν, ὡς ὁ διαληφθεὶς αὐτός ἔφη θεῖος ἀνὴρ, περὶ τοῦ πρώ-
του ἐκείνου τί χρὴ καὶ λέγειν ἀνθρώπου; ἀφθαρτον μὲν γὰρ
D αὐτὸν ὁ θεός αὐτίκα παρήγαγεν, ὡς ἤδη προείρηται, καὶ

ctore deo ab initio statim interitum ac mortem in nos imperium ha-
buisse. nequit autem hoc verum esse, nequit, cum mors a deo, sic-
uti diximus, profecta non fuerit. quapropter omnis heic dubitatio
tollatur. nam si statim, cum hominem conderet deus, ad eum dixis-
set „quacunque die vescimini de hac arbore, morte multabimini,”
habuissent sane quod obicerent, qui Adamum inter immortalitatem
ac mortalitatem medium quasi faciunt. at cum post creationem ipsius
non exiguo interiecto spatio lex haec promulgata fuerit, per quam
mors occasionem adversus nos arripuit, prorsus heic haesitare non
debebant, qui litteras sacras et attente nec sine convenienti perre-
stigatione se legere profitentur. igitur ab initio rerum deus hominem
in statu interitus experte condidit, hoc est, immortalem in ortum
produxit ad imaginem aeternitatis suae.

Nihil heic difficultatis obiici tibi patitor. habes Anastasium Si-
naitem, virum divinum, qui in oratione sua de resurrectione sic in-
quit. „condidit hominem deus, et quidem dei ad imaginem eum con-
didit. haec prima fuit creatio, simplex, nullum coniugii vinculum
habens, interitus expertus.” quodsi prima creatio fuit expertus interitus,
quemadmodum sanctus hic vir ait, quid de homine primo dicemus?

ἀθανασία τετίμηκε. καὶ οὐκ ἐμὰ τὰ ῥήματα. ὁ θειότατος Ἀνδρέας ὁ Κρητῆς ἐν τῷ εἰς κοιμηθέντας λόγῳ αὐτοῦ περὶ τούτων οὕτως εὖρηται λέγων „πλάσας ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀξίωμα δέδωκεν αὐτῷ τὸ λογικόν τε καὶ νοερόν καὶ ἀθάνατον. 5 καὶ ἀνώλεθρον.” εἶπερ οὖν ἀξίωμα δέδωκε τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ἀθάνατον ὁ θεός, πῶς λοιπὸν αὐτὸν θνητὸν καὶ ἀθάνατον εἶπωμεν, ἢ φθαρτὸν ὁμοίως καὶ ἄφθαρτον; ἀνένδεκτον, ὡς οἶμαι, τοῦτο καὶ λίαν ἐστίν, ὅτι μηδὲ προσήκει τῷ ἀθανάτῳ καὶ ἀνώλεθρῳ προσάπτειν ὅλως τὸ θνητὸν καὶ 10 ἄφθαρτον.

Ἄλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα πόθεν ἐκεῖνοι λαβόντες τὰς ἀφορ- P. 87
 μὰς οὐ τὰ ἄμικτα μιγνύουσι μόνον, ἤνικα δηλαδὴ τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ ἐκεῖνο μέσον ἀθανασίας εἶναι καὶ θνητότητος λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ πάθῃ φυσικὰ τῷ πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἀπα- 15 θεί καὶ ἀφθάρτῳ προσάπτειν οὐ παραιτοῦνται, καὶ ταῦτα χωρὶς ἀποδείξεως γραφικῆς. ἀλλὰ μὴ δέδιθι τούτου ἔνεκεν. ὅτι μὲν γὰρ ὁ κατ' εἰκόνα θεοῦ τοιαύτης ὑπῆρχε φύσεως ἄπ' ἀρχῆς, ἀφθάρτου δηλαδὴ καὶ ἀθανάτου, καὶ ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ ἐκεῖνο καθ' οἶον δὴ τινα τρόπον οὐκ ἔπασχε, φθο- 20 ρᾶς ἀπάσης ὑπέριτερον ὄν, ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐπὶ Β

nimirum deus eum statim ab initio expertem interitus condidit et dono immortalitatis ornavit. quae quidem verba nequaquam mea sunt, sed vir eximius, Andreas antistes Cretensis, in oratione sua de iis qui obdormierunt in hunc modum loquitur „cum hominem creasset deus, hoc ei dignitatis largitus est ut esset particeps rationis, intelligendi facultate praeditus, immortalis, interitus expertus.” quodsi dignitatem hanc immortalitatis homini deus concessit, qui fieri potest, ut eundem pariter et mortalem et immortalem dicamus? vel obnoxium interitui pariter et interitus expertem? nequit hoc prorsus, mea quidem opinione, fieri. nam immortalis et interitus experti nequaquam potest vel morti vel interitui subiecta condicio tribui.

Enimvero scire quidem nequeo quibus hi causis permoti non modo non miscenda misceant, cum Adami corpus medio inter immortalitatem ac mortalitatem loco constituunt, sed etiam naturales adfectiones atque morbos ei tribuere non vereantur, qui ante peccatum tam illarum adfectionum quam interitus expertus erat, et quidem hoc ipsum citra demonstrationem aliquam e sacris petitam litteris faciant. quapropter nihil heic tibi verendum est. nam hominem ad imaginem dei conditum tali ab initio natura praeditum fuisse, nimirum immortali et interitus experte, ac praeterea corpus illud Adami nullo modo ulli passioni obnoxium fuisse, supra interitum scilicet omnem positum, Iohannes ille nobis Chrysostomus et prolixius et clarius te

πλέον διδάξει σε σαφέστερον ὅτε δὴ τὸν περὶ τούτου λόγον ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἀνδριάντων ποιούμενος. ἐπειδὴ γὰρ τὸ σῶμα τοῦτο φθαρτὸν διασύραντες ἦσαν ἐπὶ τοσοῦτόν τινες ὥστε καὶ ἀνάξιον αὐτὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἀποκαλεῖν (ἐλεγον γὰρ ὡς εἶπε πλάσμα τῶν θείων ὑπῆρχε χειρῶν, οὐκ ἂν οὕτω μυρίοις ὑπέκειτο πάθει), τοιοῦτοδὲ πρὸς αὐτοὺς λόγοις ἐχρησάτο „μὴ μοι τὸν ἄνθρωπον τουτονὶ λεγέτω τις τὸν προσκεκουκότα, τὸν καταδικασθέντα, τὸν ἠτιμωμένον, ἀλλ' εἰ βούλεσθε μαθεῖν ὅποιον ἐξ ἀρχῆς ἐπλασε τὸ σῶμα ἡμῶν V.68 ὁ Θεός, ἐπὶ τὸν παράδεισον ἔλθωμεν καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς γε-10 νόμενον ἄνθρωπον ἰδῶμεν. οὐ γὰρ οὕτως τὸ σῶμα ἐκεῖνο φθαρτὸν καὶ ἐπύκηνον ἦν, ἀλλὰ καθάπερ τις χρυσοῦς ἀρδριάς ἀπὸ χωνευτηρίου προελθὼν ἄρτι καὶ λαμπρῶς ὑποσίλβων, οὕτως πάσης φθορᾶς τὸ σῶμα ἐκεῖνο ἀπήλλακτο, καὶ οὔτε πόνος ἠνώχλει οὔτε ἰδρωῶς ἐλυμαινέτο, οὐδ' ἰφροντίδες ἐπεβούλενον, οὐκ ἀθυμῖαι ἐπολιόρκουν, οὐ ῥύπος, οὐ δάκρυον, οὐδ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἐλύπει πα- D θῶν. ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς τὸν εὐεργέτην ἐξύβρισε, Θεός τε γενέσθαι ἤλπισε, καὶ μείζω τῆς οικείας ἀξίας ἔλαβεν ἔννοιαν, τότε δὴ τότε σωφρονίζων αὐτὸν ὁ Θεός φθαρτὸν αὐτὸν ἐποίη-20 σε καὶ θνητὸν, καὶ ταῖς πολλαῖς ταύταις ἀνάγκαις κατέδησε." ταῦτα μὲν οὖν ὁ Θεοτάτος Ἰωάννης. ἐφ' ᾧ καὶ ἄφθαρτον ἐκεῖνο τὸ σῶμα δικαίως ὁ λόγος ἐκάλεσε. τὸ

docebit. etenim fuere nonnulli tam in hoc corpore interitui obnoxio carpando et elevando acerbi, ut etiam indignum dicerent quod a deo conditum existimetur. si figmentum, aiebant, manuum dei foret, non tot miseris et aerumnis esset obnoxium. adversus hos ille in hunc modum disserit. „nemo mihi hominem hunc obiiciat, qui offendit, qui condemnatus est, qui adfectus ignominia: sed siquidem scire vultis qualenam ab initio corpus nobis deus formaverit, ad paradisum nosmet conferamus et hominem illum principem intueamur. nec enim corpus ipsius interitui obnoxium et caducum erat, sed instar aureae statuæ recens eductae de fornace purificaeque splendentis ab omni corpus illud interitui erat immune. non illi molestus erat labor ullus, non a sudore laedebatur, non insidiabantur ei curae, non moerores ipsum oppugnabant, non sordes, non lacrymae, non aliud quicquam eiusmodi adfectionum vexabat. verum posteaquam adversus beneficum erga se deum petulanter gessit, et deum se evasurum speravit, et maiora quam ipsius dignitas ferret animo concepit, tum vero castigans eum deus interitui mortisque reddidit obnoxium, ac variis hisce necessitatibus adstrinxit." haec hominis illius divini verba sunt, quorum auctoritate si corpus Adami dicamus interitus experta fuisse,

γὰρ οἷα δὴ τινα φθορᾶ μὴ ὑποκείμενον ἀφθαρτον ὁμολογουμένως ἐστίν.

Εἰ δὲ ἀφθαρτον, πῶς ἄρα καὶ τίνα τρόπον ἔπασχε, τοῦτο μαθεῖν ἀξιούμεν. ἡμεῖς γὰρ ἀφ' ἐαυτῶν ἐνοῆσαι πῶς ὑπέπιπτε πάθεισι σῶμα πάσης ἀπηλλαγμένον φθορᾶς, οὐκ ἔσμεν ἱκανοί, καὶ διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν μαθεῖν. ὅτι δὲ ἀφθαρτον ἐκεῖνο τὸ σῶμα καὶ ἀθάνατον ἦν, ὁ μακάριος P. 88 ἔδειξε Κύριλλος ἐν τῷ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου λόγῳ αὐτοῦ, κατὰ λέξιν οὕτως εἰπὼν „ἐπεποίητο μὲν ἀπο 10 γῆς τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ, ἄμεινον δὲ θανάτου καὶ φθορᾶς ἦν. ἐνεφύτευσε γὰρ αὐτῷ τὴν ζωὴν ὁ τῆς ζωῆς χορηγός.” ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος αὐτὸ τοῦτο παριστῶν ἔλεγε „πλάσας τὸν ἄνθρωπον ὁ θεὸς αἰωνίου ζωῆς ὑπόλαυσιν αὐτῷ ἔχαρίσατο.” πρὸς δὲ γε τοῖς εἰρημένους καὶ ὁ θειότατος 15 Βαβλαᾶμ οὕτω πρὸς Ἰωάνναφ εὔρηται λέγων „τὸν ἀπ' ἀρχῆς ἄνθρωπον ὁ θεὸς ἀντεξουσιότητι καὶ ἀθανασίᾳ τιμήσας βασιλείᾳ πάντων τῶν ἐπιγείων κατέστησεν.” ἀλλ' ὄρα, καὶ μὴ Β παρέργως ἐπέρχου τὰ τοιαῦτα θεῖα ῥητά. ἅμα μὲν γὰρ ὁ κατ' εἰκόνα παρήγετο, καὶ ἅμα τῆς ἀντεξουσιότητος ἡξιώτο 20 καὶ τῆς ἀθανασίας ὑπὸ θεοῦ. καὶ πῶς λοιπὸν αὐτὸν εἰπωμεν ἀθανασίας εἶναι καὶ θνητότητος μέτοχον; ἀσυλλόγιστον, ὡς οἶμαι, καὶ τοῦτο λίαν ἐστίν. εἰ γὰρ ἐνοῆσαι εἶχομεν ὅτι

recte id quidem facturi sumus: nam quod nulli subiectum est interitui, hand dubie fatendum est interitus expers esse.

Quodsi expers interitus fuit, quo pacto tandem aliquid pati poterit scire cupimus. etenim cogitare per nos ipsos, qui corpus ab omni liberum ac immune interitu sub adfectiones cadere potuerit, non satis possumus; ideoque per alios hoc ipsum expetimus cognoscere. corpus quidem illud expers interitus et immortale fuisse, beatus etiam Cyrillus ostendit, in oratione sua de hominis creatione sic ad verbum disserens „de terra quidem factum erat Adami corpus, sed idem supra mortem et interitum omnem positum erat: quippe vitam ei vitae suppeditator et auctor inseverat.” idem et a Basilio magno verbis his significatur „cum formasset hominem deus, aeternae vitae fruitionem ei largitus est.” praeter hos divinus ille Barlaamus ad Ioasaphum in hanc sententiam scripsit „hominem illum principem deus voluntate libera praeditum et ornatum immortalitate universarum rerum terrestrium regem constituit.” ipsa denique sacrarum litterarum verba mihi adspice, nec obiter perlege. simul enim homo ad imaginem dei condebatur, et tam arbitrio voluntatis libero quam immortalitate divinitus donabatur. quo igitur pacto dicemus eum pariter immortalitatis ac mortalitatis participem? abhorret hoc scilicet ab

βασίλευ κατέστησε τῶν ἐπιγείων αὐτόν, ἀθανασίᾳ τιμήσας αὐτόν πρότερον, οὐκ ἂν ἐκείσε καὶ θνητότητα παρεμυγνόμεν, οὐκ ἂν ἀσυλλόγιστα τὰ τοιαῦτα διενουόμεθα περὶ τοῦ γεγεννημένου κατ' εἰκόνα θεοῦ. ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης αὐτὸ τοῦτο παρίστησι, διεξιὼν οὕτως κατὰ λέξιν ἐν τῇ εἰς 5 Cτὴν ἑξαήμερον καὶ ὁμιλίᾳ αὐτοῦ „δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον ὁ θεὸς ἠβουλήθη πάντων τῶν ὄρωμένων τὴν ἀρχὴν αὐτὸν ἔχειν. διὸ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν αὐτῷ ἔχαριστο, βουληθεὶς εἶναι αὐτόν καὶ ἀθάνατον εἰς τὸ διηκεῖς. ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ ῥαθυμίαν ὠλισθε καὶ παρέβη τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ 10 ἐντολήν, οὐδὲ οὕτως ἀπεστράφη τέλος αὐτόν, ἀλλὰ τῆς μὲν ἀθανασίας ἀπεστέρησε, θανάτῳ δὲ καταδικάσας ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀφῆκε σχεδὸν εἶναι ἀρχῆς.

Ἄλλ' ἐνταῦθα προσέχειν ἄξιον. οὐδὲ γὰρ ἠβουλήθη μόνον ὁ θεὸς βασίλευ καταστήσαι τῶν ὄρωμένων αὐτόν, ἀλλὰ 15 καὶ ἔργοις αὐτοῖς ἀπηρτισμένην ἔδειξε τὴν ἀρχὴν. ἦγαγε γὰρ τὰ ζῶα πάντα τηρικαῦτα πρὸς αὐτόν, καίτοι γε τὸ μέλλον οὐκ ἄγνωον. καὶ οὕτω τὰ πάντα δουλικῶ παραστάμενα V. 69 σχήματι παρ' αὐτοῦ τὰς ἐπωνυμίας ἐδέχοντο. οὕτω μὲν οὖν ἔφθασε διὰ γε τῆς νοερᾶς ψυχῆς καὶ ἀθανασίᾳ τιμήσας αὐτόν. εἰ γὰρ καὶ τὴν γενησομένην αὐτοῦ μετ' οὐ πολὺ παρεκτροπὴν οὐκ ἦν ἄγνωον, ἀλλ' ἐπειδὴ καταδικάζειν ἐκ μόνης

18. δουλικῶ] βασιλικῶ F.

omni ratione. quippe 'si nobiscum recte possemus expendere quod hominem deus terrestrium regem constituerit, ornatum ab se prius immortalitate, non heic mortalitatis quicquam immisceremus, non de condito ad imaginem dei quidquam absurdi cogitaremus. facit huc Iohannis Chrysostomi locus, qui in oratione XXI de sex dierum operibus exstat. cum hominem, inquit, creasset deus, voluit eum in res universas adspectabiles imperium habere. iccirco etiam ei naturam et essentiam animae largitus est, quod eum perpetuo vellet immortalem esse. ac tametsi per recordiam lapsus sit mandatumque sibi praescriptum transgressus, non tamen ipsum prorsus aversatus est, sed immortalitate spoliatum ac morte damnatum propemodum in eodem imperio reliquit.

Heic autem notandum quod non solum deus ipsum constitutur voluerit adspectabilium regem, sed etiam hoc imperium ei concessum absolute fuisse rebus ipsis declaravit. quippe ad ipsum animalia cuncta deduxit, tametsi quid secuturum esset non ignoraret. quo factum ut omnia servilem in modum ipsi adstantia suas per ipsum appellationes acceperint. ita per mentem intelligentiae vi praeditam deus hominem etiam immortalitate ornavit. quanquam enim futuram non multo

ὅθ' ἔβλεπε προαιρέσεως, τὴν ἑαυτοῦ βουλὴν ἐπ' αὐτῷ θεοπρο-
 πῶς ἐκπληροῦν, καὶ ψυχῆς αὐτῷ, καθὰ δὴ καὶ προεῖρηται,
 μεταδίδωσι νοεράς, ὡς ἐντεῦθεν αὐτὸν εἶναι καὶ ἀθάνατον
 εἰς τὸ διηκεῖς. ἀλλὰ γὰρ τίνας ἐνεκεν ἄρχοντα τῶν ἐπιγεί-
 5ων ἐποίησε καὶ ἀθάνατον ἀντίκα τὸν ἄνθρωπον; ἵνα μάθω-
 μεν ἐντεῦθεν ὅτι καὶ ὁ ποιήσας ἡμᾶς θεὸς πασῶν ἄρχει τῶν
 ἄνω δυνάμεων, καὶ ὅτι ἀθάνατός ἐστι καὶ ἀφθαρτος καὶ P. 89
 ἀνώλεθρος. ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ προλαβὼν χεῖρ ἔλεγε „κατ'
 οἰκίαν εἰκόνα ποιήσωμεν τὸν ἄνθρωπον.“ ὃ δὴ καὶ ὁ Σολο-
 10μῶν εἰδώς „ὁ θεὸς“ ἔλεγε „θάνατον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπ'
 ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον ἔκτισε κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιότητος
 αὐτοῦ.“ πλὴν εἰ καὶ θανάτῳ καταδίκασε μετὰ ταῦτα τὸν ἄν-
 θρωπον, ἀλλ' οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ἀπαραμύθητον εἶναι μέχρι
 πολλοῦ. μετατίθησι γὰρ τὸν Ἐνώχ, καὶ τηρικαῦτα τὴν θνητὴν
 15ἐδίδασκε φύσιν ἡμῶν ἀθανασίαν ἐκείνην ἐκδέχεσθαι ἧς ἐξέ-
 πεσε διὰ τὴν παράβασιν. καὶ ἄκουε τί περὶ τούτων φησὶν
 ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ εἰς τὴν ἀνάληψιν λόγῳ αὐτοῦ. B
 „θάνατος μὲν εἰσῆλθε διὰ τὴν παρακοήν, λύων δὲ ὁμως τὴν
 τῆς ἀπειλῆς ἀκμὴν ὁ θεὸς ἐλπίδα εὐθὺς ἀθανασίας ἀπέτελλε
 20τῷ γένει, καὶ τὸν Ἐνώχ ἐκ μέσου ἀρπάζει, κἀντεῦθεν τὴν
 θνητὴν ἐδίδασκε φύσιν ὄρους ἀθανασίας ἅμα ἐκδέχεσθαι.“
 ταῦτα μὲν οὖν ἐπιβεβαιωσῆσι καὶ οἱ μαθηταὶ Χριστοῦ λέγοντες

8. τοῦτο P.

post exorbitationem non nesciret, tamen cum ob solum cogitationis
 iuratum damnare non vellet, consentanea deo ratione consilium suum
 perficit; adeoque mentis participem, ut diximus, animam ei largi-
 tur. ut omnino immortalis esset. enimvero cur hominem statim ab
 initio regem terrestrium et immortalem condidit? ut hinc discamus
 etiam opificem illum nostri deum cunctis illis supernis potestatibus
 cum imperio praeesse, necnon eundem esse immortalem omnisque
 expectem interitus. nam ea de causa pulvere sumpto inquit „faciamus
 hominem ad imaginem nostram.“ quod cum Solomo non ignoraret,
 „deus“ ait „mortem non condidit, sed in statu interitus experte ad
 imaginem aeternitatis suae hominem creavit.“ ac tametsi deinceps
 eum ad mortem damnavit, non tamen diu consolationis egere permisi-
 sit. nam transfert Enochum, eaque re naturam nostram condocescit
 ut immortalitatem illam expectet, quapropter inobedientiam exci-
 dit. audi quid hac in parte magnus ille Athanasius in oratione sua
 de assumptione tradat. „mors quidem intravit per inobedientiam,
 verum nihilominus suae comminationis vigorem laxans deus statim
 humano generi spem immortalitatis oriri facit, dum Enochum e me-
 dio rapit, eoque pacto nos docet metas immortalitatis expectandas

ὅτι τὴν ἀπαφθάρτησιν ἡμῶν καὶ πολυζωΐαν τὰ κατὰ τὸν Ἐνώχ καὶ Ἠλίαν ἐναργῶς παριστά. πρόσεχε οὖν τὴν γὰρ ἀπαφθάρτησιν ἡμῶν καὶ ἀπαθανάτησιν ἀπὸ Θεοῦ λαβῶν ὁ Ἐνώχ διὰ τῆς μεταθέσεως τὴν θνητὴν ἐδίδασκε φύσιν ἡμῶν, ὡς ἤδη προεΐρηται, ὄρους ἀθανασίας ἐκδέχεσθαι. καὶ οὕτως μὲν οὕτως, ὁ δὲ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἀριθλοτέρων ἐδείξεν ὅτι τὴν ἀπαφθάρτησιν ταύτην ὁ πρῶτος ἐκεῖνος εἶχεν ἄνθρωπος, οὕτω κατὰ λέξιν εἰπὼν „εὐηρέστησεν Ἐνώχ τῷ Θεῷ, καὶ μετατίθεται. καὶ ὄρα δεσπότου ἀγαθότητα. εὐρῶν γὰρ ἀνδρα τὴν ἀρετὴν κατωρθώκοτα οὐκ ἀπεστέρησεν αὐτὸν τῆς ἀξίας 10 ας ἦν τῷ πρωτοπλάστῳ ἐχαρίσατο πρὸ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς.” εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, τί χρὴ καὶ λέγειν; εἰ γὰρ ὁ πρῶτος ἐκεῖνος ἄνθρωπος τὴν ἀπαφθάρτησιν εἶχε ταύτην, ἦν ἐκδέχεσθαι τὴν θνητὴν φύσιν ἐδίδασκε μετατεθείς ὁ Ἐνώχ, φαίνεται πάντως ὅτι τοιοῦτος ὑπὸ Θεοῦ παρήχθη κατ' ἀρχῆς 15 ὁ ἄνθρωπος ὅποσον αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἐγερεθῆναι τὰ Θεῷ φασκουσι λόγια. μὴ οὖν ἀπίσκει τοῖς λεγομένοις. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ Σιναΐτης Θεὸς Ἀναστάσιος ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ αὐτοῦ τὸν περὶ τούτου λόγον ἀριθλοτέρων ποιεῖται, καὶ 20 οὕτω φησί „τοιοῦτον ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται τὸ σῶμα τὸ περὶ, τὸ ὅποσον ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ἀποβαλλόμενον ἕκαστον ὅπερ ἐφθασε διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐπισυμβῆναι αὐτῷ.” πρόσεχε οὖν. εἰ γὰρ τοιοῦτον ἐγήγερται ὅποσον ἦν ἀπ' ἀρχῆς, τὸ δὲ ἐγειρόμενον ἐκεῖνο

21. ἀποβαλλόμενον P.

nobis esse.” confirmant haec et Christi discipuli, cum dicunt ea quae Enocho et Eliae acciderint, repraesentare nobis insigniter liberationem nostri ab interitu et vitam illam perpetnam. ac de his quidem in hunc modum illi disseruerunt. Iohannes autem Chrysostomus exposuit etiam illustrius hominem primum hac ab interitu immunitate praeditum fuisse, idque per haec ipsa verba. „placuit Enochus deo, propterea transfertur. heic mihi domini bonitatem intuere. cum enim reperisset hominem egregia virtute praeditum, non ea dignitate spoliari ipsum quam ante mandati violationem homini primum formato largitus fuerat.” quodsi ita est, quid verbis est opus? nam si primus homo immunitatem illam ab interitu habuit, quam ut homines expectent Enochus translatus docuit, omnino perspicuum est quod a deo talis conditus ab initio fuerit, qualem ex mortuis resurrecturum oracula divina tradunt. his tu fidem derogare noli. nam et Anastasius ille Sinaites in oratione sua de resurrectione verbis his eadem apertissime tractat. tale suscitatum est ex mortuis corpus, quod dum collapsum, quale ab initio erat, reiectis atque depositis omnibus quae prius ei per peccatum accidere. velim his mihi verbis animam

σῶμα τότε θανάτου καὶ φθορᾶς ἄμεινον ἐγερθῆναι ἀμολόγηται, καὶ βεβαίως τὸν λόγον ὁ πύμμεγας Παῦλος οὕτω λέγων „ὅτι τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν,” εὐδήλον πάντως ὅτι καὶ τὸ σῶμα 5 ἐκείνο, λέγω δὴ τὸ πρῶτως ὑπὸ Θεοῦ ποιηθέν, ἀθάνατον ἀληθῶς ὑπῆρχε καὶ ἀφθαρτον, ὡς ἤδη πολλάκις εἰρήκαμεν. αὐτὸ τοῦτο παρίσθησι καὶ Νυσσαεὺς Θεῶς Γρηγόριος, ἥνικα P. 90 καὶ μᾶλλον εὗρηται τὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ῥητὸν ἐπεξηγηόμενος τὸ διαλαμβάνον. οὕτως ἐν λέξεσι „τί τὸ γεγονός; αὐτὸ 10 τὸ γενησόμενον. καὶ τί τὸ πεποιημένον; αὐτὸ τὸ ποιηθησόμενον.” λέγει γὰρ ὅτι χειρὶ Θεοῦ πεποιημένος ἄνθρωπος οὐχ ὁ νῦν ἐστὶ διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἤγουν τρεπτὸς καὶ φθαρτός, τοῦτο ἦν ἀπ’ ἀρχῆς, ἀλλ’ ὁ ποιηθήσεται ὕστερον, ἄτρεπτος 15 δηλονότι καὶ ἀφθαρτος. εἶπερ οὖν ὁ Θεὸς ἐπ’ ἀφθαρσίαν τὸν ἄνθρωπον ἔκτισε, κατ’ εἰκόνα τῆς αἰδιότητος αὐτοῦ, καθάφησι Σολομών· εἶπερ οὖν ἔδειξε τὸ οἰκεῖον φιλότιμον μεταδουὺς αὐτῷ ψυχῆς νοερᾶς ὡς εἶναι καὶ ἀθάνατον ἐς τὸ διηνεκές, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν φησιν· εἶπερ οὖν ζωῆς αἰωνίου ἀπόλαυσιν ἔχαρίσατο τῷ ἀνθρώπῳ κατ’ ἀρχὰς ὁ Θεός, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος· εἶπερ οὖν ἡ πρώτηποίησις τοῦ Ἀδάμ ἀφθαρτος ἦν, ὡς ὁ Σιναΐτης φησὶ Θεὸς Ἀναστασιος· εἶπερ οὖν ἀξίωμα δέδωκε τῷ ἀνθρώπῳ κατ’ ἀρχὰς ὁ

advertas. si tali suscitatum est quale ab initio erat, etsi corpus illud, quod excitatur, sic suscitari constat ut supra mortem interitumque positum sit, quod ipsum magnus ille Paulus confirmat (1 Cor. 15 53) hisce verbis „oportet hoc corruptibile incorruptibili natura et hoc mortale immortalitate indui,” plane perspicuum est etiam corpus illud, quod est omnium primo factum a deo, revera immortale ac interitus expers fuisse, sicuti iam saepe diximus. idem et Nyssensis ille Gregorius tradit, ubi dictum illud Ecclesiastae (1 9) declarat, cuius haec verba sunt „quid est quod fuit? idem illud quod erit. quid factum? idem illud quod fiet.” inquit enim hoc loco manu dei factum hominem, non quod nunc propter peccatum est, nimirum mutationi et interitui obnoxius, ab initio fuisse, sed quod deinceps efficietur, expers scilicet mutationis et interitus. quapropter si deus in statu interitus experte condidit hominem ad imaginem aeternitatis suae, quemadmodum Solomo loquitur; si honorem ei proprium detulit, communicata cum ipso anima intelligentiae vi praedita, quo perpetuo immortalis esset, quemadmodum Chrysostomus ait; si aeternae vitae fruitionem largitus est homini ab initio deus, ut magnus ille Basilius loquitur; si Adami prima creatio interitus erat expers, ut Anastasius ille Sinaltes inquit; si dignitatem hanc ab initio deus

θεός τὸ ἀθάνατον καὶ ἀνώλεθρον, ὡς ὁ θεὸς Ἀνδρέας εὐ-
 ρηται λέγων· εἶπερ ἀντεξουσιότητι καὶ ἄθανασίᾳ τιμήσας
 τῶν ἀνθρώπων ὁ θεὸς βασιλέα πάντων τῶν ἐπιγείων κατέστη-
 σε, καθάπερ ὁ μακάριός φησι Βαρλαάμ, πῶς λοιπὸν θνητὸν
 αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἀθάνατον ὑπὸ θεοῦ παραχθῆναι εἶπωμεν; 5
 C ἀνένδεκτον, ὡς οἶμαι, τοῦτο καὶ λίαν ἐστί. καὶ πῶς γὰρ
 οὐκ ἀνένδεκτον, εἶγε καὶ ὁ πολὺς ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος οὐκ
 ἔῃ περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου τοιαῦτα φαντάζεσθαι. παν-
 τὸς γὰρ ἐπικαλύμματος καὶ προβλήματος ἀνευδεῖ τὸν ἀπ' ἀρ-
 χῆς ἐκεῖνον εἰπὼν εἶναι, ἔδειξε προφανῶς ὅτι στολὴν ἀθνα- 10
 σίας ἡμφιεσμένος ἦν ὁ πρῶτος ὑπὸ θεοῦ δημιουργηθεὶς ἄν-
 θρωπος. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἀντιλέγειν οὐ θεμιτόν. ἢ γὰρ ὑπέ-
 κειτο τὸ σῶμα ἐκεῖνο πάθει φυσικοῦ καὶ φθαρτὸν ὁμολο-
 γουμένως ἦν, ἢ παθῶν παντοίων ὑπέρτερον ἦν, ὡς ὁ λόγος
 ἤδη διεκλήφε. καὶ περὶ ἀφθαρσίας ἀμφιβάλλειν οὐ χρή· 15
 φαίνεται γὰρ ὅτι φθορᾷ οἰαδῆποτε μὴ ὑποκείμενον ἀληθῶς
 ἀφθαρτον ἦν.

D Οὕτω μὲν οὖν, ἀγαπητέ, καὶ τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ φθαρτὸν ὁμολόγηται πρὸ τοῦ πάθους,
 ἐπειδὴ πάθει φυσικοῦ ὑπέκειτο, καὶ ἀφθαρτον αὐθις μετὰ
 τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν· καὶ τοιαῦτα γὰρ ἀπέθετο πά-
 θη παντάπασιν ἐκ νεκρῶν ἐγεργθέν. ἐνθέν τοι καὶ γυμνὸν ἐκ

21. καὶ τοι] τί?

homini dedit ut immortalis et incorruptibilis esset, ut vir divinus
 Andreas dixisse reperitur; si hominem deus libertate voluntatis do-
 natum et exornatum immortalitate regem omnium terrestrium consti-
 tuit, quemadmodum vir beatus Barlaamus praedicat, quo tandem
 ore pariter eum mortalem ac immortalem a deo conditum dicemus?
 nequit hoc ullo pacto fieri, quando peritissimus ille rerum divinarum
 Gregorius eiusmodi nos de homine illo principe imaginari non sinit.
 cum enim illum nullo vel tegumento vel vestitu indiguisset tradit,
 clare demonstrat ornatum immortalitatis amictum fuisse. enimvero his
 contradicere velle iniquum fuerit. nam vel corpus illud adfectionibus
 hisce naturalibus subiectum erat, et pro confesso statuatur obnoxium
 corruptioni fuisse: vel supra omnes adfectiones erat positum, quem-
 admodum oratione superiori est declaratum. itaque de incorruptibili-
 tate ipsius minime dubitandum est, cum manifesto pateat interitum
 nulli reapse subiectum fuisse.

Eodem modo, dilecte fili, corpus etiam domini nostri Iesu Christi
 corruptibile fuisse fatemur ante passionem, cum adfectionibus natu-
 ralibus subiectum fuerit, ac rursus post passionem et resurrectio-
 nem incorruptibile. nam adfectiones eiusmodi prorsus deposuit ex

τάφον ἐξέθορεν, ἐκεῖσε παντάπασι καταλιπὼν τὰ ἐντάφια·
καὶ γὰρ ἄφθαρτον, ὡς εἴρηται, γεγονὸς ἐπικαλύμματος οἰου-
δὴ τινος οὐκ ἦν ἐνδεδές.

Ἄλλὰ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; εἶπερ οὖν ὁ πρῶτος ἐκεῖνος
5 Ἀδὰμ θνητὸς ὁμοῦ καὶ ἀθάνατος ἦν, εἶπερ οὖν φυσικοῖς
ὑπέκειτο πάθει κατὰ γε τὴν τῶν πλειόνων ὑπόληψιν, ἀνάγ-
κη πᾶσα καὶ τὰ ἡμέτερα μετὰ ταῦτα τοιαύτης ἐπιτευξέσθαι P. 91
λήξεως, εἶγε πρὸς ἐκεῖνον ἔχουσι τὸν πρῶτον Ἀδὰμ δηλαδὴ
τὴν ἐπάνοδον. ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ τούτοις τοιοῦτόν τι λέγειν οὐ
10 δίκαιον, εἶγε καὶ πρὸ τοῦ λόγου πείθειν ἡμᾶς ἱκανὰ καὶ λίαν
αὐτὰ τυγχάνει τὰ πράγματα. εἰ γὰρ ὁ φθορᾷ ὑποκείμενος
οὗτος ἄνθρωπος χωννύμενος τῇ γῆ καὶ σηπόμενος ἄφθαρτος
ἐκ νεκρῶν ἐγήγεσται καὶ ἀθάνατος, καὶ πιστοῖ τὸν λόγον ὁ
μακάριος Παῦλος οὕτω περὶ τούτου λέγων „σπεύρεται ἐν
15 φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ,” εὐδηλον πάντως ὅτι καὶ
ὁ πρὸ τῆς ἁμαρτίας ἐκεῖνος Ἀδὰμ τοιοῦτος ἦκ ἀπ' ἀρχῆς
ἄφθαρτος δηλαδὴ καὶ ἀθάνατος. καὶ μὴ θαύμαζε τούτου ἐνε-
κεν, εἶγε καὶ σπέρμα τῇ γῆ καταβαλλόμενον τοιοῦτον ἀναδί-
20 σαθαι εἶωθεν ὁποῖον ἄρα καὶ πρότερον ἐτύχανε εἶναι. εἶτε
γὰρ σίτου κόκκον εἰποῖς εἶτε κρίθους, εἰ ἕτερον σπέρμα οἰον-
δήποτε, ἐκεῖσε πάντως ἐπανέρχεται πέφυκεν ὅθεν δηλονότι
ἐκπέπτακεν.

8. εἶτε P. 20. κριθῆς?

mortuis suscitatum. qua ipsa de causa nudum e sepulcro exsiliit, re-
lictis in eo cunctis sepulcralibus exuviis: quippe iam factum incor-
ruptibile, ceu diximus, non tegumentum ullius egebat.

Quid multis verbis opus est? si primus ille Adamus pariter mor-
talis erat et immortalis, si naturalibus adfectionibus obnoxius erat, ut
multi opinantur, omnino necessarium est statuamus nostra quoque cor-
pora deinceps condicionis eiusdem futura, si quidem ad statum primi il-
lius Adami revertentur. id vero dici nefas fuerit, quando etiam oratione
deficiente fidem facere nobis ipsae res abunde possunt. quippe si ho-
mo hic obnoxius interitui, posteaquam defossus in terram fuerit et
computruerit, incorruptibilis et immortalis ex mortuis suscitatur,
beato Paulo hoc ipsum verbis hisce comprobante (1 Cor. 15 42) „se-
ratur in mortalitate, suscitatur in immortalitate,” clarissime patet
etiam Adamum ante peccatum talem ab initio fuisse, nimirum incor-
ruptibilem et immortalem. neque mirum hoc tibi videatur, quando
etiam coniectum in terram semen tale consuevit oriri quale prius
erat. nam sive tritici granum appelles sive hordei sive aliud quod-
vis semen, illud ipsum e terra prodit quod in eam coniectum
fuerat.

Ἄλλὰ μὴ μῦθον ἤγοῦ τὰ λεγόμενα. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἀποδείξει θέλων ὅτι ἐξ ἀφθάρτου φθαρ-
 V. 71 τοὶ γεγόναμεν καὶ ὅτι ἀπὸ φθαρτοῦ πάλιν ἀφθαρτοὶ ἀνοστή-
 μεθα, τῷ τοῦ κόκκου ὑποδείγματι καὶ μάλα προσφυῶς ἐχρή-
 σατο, πρὸς Ἀντίοχον οὕτως εἰπὼν „ὡσπερ ἐπὶ τοῦ κόκκου 5
 C στάχυν ἐποίησεν ἀπ' ἀρχῆς ὁ θεός, τοῦ δὲ στάχνης συντρι-
 βέντος γέγονεν ὁ κόκκος, καὶ πάλιν ὁ κόκκος σπειρόμενος
 ἀναβλαστάνει στάχυν, οὕτως ὑπὸ θεοῦ ὁ ἄνθρωπος γέγονεν
 ἀφθαρτος, εἶτα δὲ διὰ τῆς παρακοῆς συνειρίβη καὶ φθορᾷ
 περιέπεσε, σπειρόμενος δὲ διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῇ γῆ κα-10
 ταχωννύμενος ἀναβλαστάνει, καὶ γίνεται ὡσπερ ἦν ἀφθαρ-
 τος ἀπ' ἀρχῆς.” καὶ μὴ μοι λέγε ὡς εἶγε τέως ἀθάνατος ἦν,
 πῶς ὑπέπεσε μετὰ ταῦτα φθορᾷ καὶ θνητότητι; ἄφες τὸ
 πῶς. θεὸς ἦν ὁ εἰπὼν „ἦ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπὸ τοῦ φν-
 τοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε.” καὶ σὺ λέγεις ὅτι πῶς ὁ ἀθά-15
 νατος ἐγεγόνει θνητός; ἄφες τὸ πῶς· ὁ χρυσορρήμων Ἰωάν-
 Dνης ἐν τῷ εἰς τὴν ἔξοριαν τοῦ Ἀδάμ λόγῳ αὐτοῦ τὴν ἀπα-
 ρίαν ἐπιλύσει σοὶ ταύτην, οὕτω λέγων „παρέβη τὴν ἐντολὴν
 ὁ Ἀδάμ, ἔφαγεν ἀφ' οὗ παρηγγέλη μὴ φαγεῖν, καὶ τούτου
 χάριν ὁ ἀθάνατος ἐγεγόνει θνητός.” ἄφες τὸ πῶς, ἵνα μὴ 20
 καὶ ἐπὶ τῷδε τῷ θνητῷ σώματι πλείονι συσχεθῆς ἀπορία,
 πῶς ἀναστήσεται λέγων ἀθάνατον ἐκ νεκρῶν, εἶγε θνητῶν

16. τὸ] καὶ P.

Haec fabulosa tibi nequaquam videantur. etenim magnus etiam Athanasius ille probare volens, nos ex incorruptibili natura corruptibiles factos esse ac vicissim ex corruptibili resurrecturos incorruptibiles, grani similitudine quam aptissime usus est, in hunc modum ad Antiochum disserens. „quemadmodum grano spicam ab initio deus adiunxit, et contrita spica granum consitum rursus spicam producit, sic homo divinitus incorruptibilis factus est, deinde per inobedientiam attritus interiit. verum ubi per mortem seritur et terra defoditur, repullulat et incorruptibilis fit, qualis ab initio erat.” noli hoc loco mihi obiicere: si erat antea immortalis, quo pacto deinceps interitui mortalitatisque factus est obnoxius? hanc tu mihi vocem, quo pacto, missam facito. nam deus erat, qui dixerat (Gen. 2 17) „quocumque die vescimini hac arbore, morte multabimini.” et audes tu mihi obiicere, quo pacto mortalis factus sit qui immortalis erat? desine, quo pacto, interrogare. Iohannes ille Chrysostomus in oratione sua de Adami exsilio dubitationem hanc tibi solvet. transgressus est, inquit, mandatum Adamus; comedit a quo iussus erat abstinere: propterea qui immortalis erat, mortalis factus est. quonam id pacto percunctari desine, ne forte de hoc mortali corpore magis etiam haesites, et quonam pacto resurrecturum sit ex mortuis immortale que-

ἔστι καὶ φθαρτόν; ὁ γὰρ ἀμφιβάλλων ἐπ' ἐκείνῃ πῶς ἀθά-
 νατος ἐγγένοι θνητός, ἐξ ἀνάγκης ἂν ἀπορήσειε καὶ ἐπὶ τού-
 τῳ. οὐκοῦν ἄφες τὸ πῶς. ὁ θεὸς ὅπου, ἐκέλευε χώραν οὐκ
 ἔχει τὸ πῶς. ἐπλασε μὲν γὰρ ἐπ' ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον
 5 ὁ θεός, ἄρχοντα τῶν ἐπιγείων πάντων κατέστησε, διηνεκῆ
 δέδωκε τὴν ἀθανασίαν αὐτῷ, καθάπερ ἄνω διείληπται· καὶ P. 9a
 εἶχε μὲν εἰς υἰῶνας οὕτω κατ' αὐτόν, ὅτι καὶ ἀμεταμέλητα
 τὰ θεῖα χαρίσματα. ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς ἁμαρτίαν αὐτὸν εἴωρα
 κατολισθαίνοντα κἀντεῦθεν ἐκπίπτοντα τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης
 10 καὶ ἰσαγγέλου διαγωγῆς, παραχωρεῖ διὰ τοῦτο καὶ λαμβάνει
 κατ' αὐτοῦ χώραν ὁ θάνατος, ὅτι μὴδὲ συνέφερον ἔκτοτε διη-
 νεκῆ προσεῖναι τὴν ἀθανασίαν αὐτῷ. καὶ γὰρ εἰ μὴ γέγονέ
 τι τοιοῦτον, εἰ μὴ συγχώρησις ἐκείθεν ἐδίδοτο φιλανθρωπίας
 ἔνεκεν, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἢ τὸ κακόν, οὐκ ἂν ἐκείνῳ τῷ πρῶ-
 15 τῷ Ἀδάμ, τῷ ἐπ' ἀφθαρσίᾳ κτισθέντι κατ' εἰκόνα τῆς αἰδιό-
 τητος τοῦ θεοῦ, προσήγγισε θάνατος· οὐκ ἂν ὑπέπεσε φθο-
 ρᾷ τὸ σῶμα ἐκεῖνο τὸ φθορᾶς καὶ θανάτου ἄμεινον ὑπάρχον
 τὸ πρότερον. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, πῶς ἀθάνατον αὐτὸν
 ὁμοῦ καὶ θνητόν ὑπὸ θεοῦ παραχθῆναι εἵπωμεν; εἰ γὰρ καὶ
 20 θανάτῳ ὑπέπεσε μὴ φυλάξας τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν,
 ἀλλ' ὕστατον τῆς οἰκονομίας, ὡς ἤδη προείρηται, τοῦτο πάν-

5. διηνεκῆ δὲ δέδωκε P. 21. Ἰσίδτης F.

ras, cum mortale sit et corruptibile. nam qui de eo dubitat, quo pacto qui immortalis erat mortalis factus sit, necessario de hoc etiam dubitaverit, nec resuscitationem ipsius ex mortuis facile admittendam existimaverit. quamobrem illud tuum, quo pacto, missum facito. ubi deus, ibi quo pacto locum non habet. condidit enim deus hominem ad statum interitus expertem, omnium terrestrium principem constituit, perpetuam ei largitus est immortalitatem, uti supra declaratum est, ipsum denique quod attinet, habiturus hanc erat homo saeculis aeternis, cum munera dei sint irrevocabilia: sed quia videbat eum ad peccatum delabi ac propterea sublimi illo vitae genere, quod angelorum vitae par erat, excidere, ipso concedente mors adversus eum occasionem arripit. quippe ne expediebat quidem hominem ex eo tempore immortalem esse. nam nisi tale quiddam accidisset, nisi condonatio deinceps facta fuisset ex benevolentia, ne malum perpetuum foret, nequaquam permisisset deus ut mors ad hominem primum in statu experte interitus conditum ad imaginem aeternitatis dei accederet; nec corpus illud supra mortem et interitum omnem prius positum corruptioni factum fuisset obnoxium. quae cum ita sint, quo tandem pacto dicemus eum mortalem pariter et immortalem esse conditum a deo? quanquam enim non servato mandato sibi praescripto in mortem incidit, tamen hoc ipsum referri debere ad postero-

τες εὐρήσομεν, εἶγε τῇ ἀκολοθίᾳ προσέχειν αἰρούμεθα τῆς ἀγίας γραφῆς. οὐδὲ γὰρ ὅτε παρῆγε τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, ὡς ἄνω διείληπται, τότε πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν „ἦ δ' ἂν ἡμέρᾳ φύγητε ἀπὸ τοῦ φυτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε,” ἀλλὰ πολλῶν C μετὰ τὴν αὐτοῦ παραγωγὴν ὕστερον. μετὰ γὰρ τὸ καθίσειν 5 βουσιλέα, μετὰ τὸ ἀναχθῆναι τὰ ζῶα πρὸς αὐτόν, μετὰ τὸ πέρας ἐπ' αὐτῷ δέξασθαι τὰ τῆς θείας βουλῆς, τότε πρὸς αὐτόν ἡ τοιαύτη γέγονε θεία φωνή, τότε δὴ τότε καὶ χάσαν, ὁ θάνατος ἐλάμβανε κατ' αὐτοῦ. διὰ τί δὲ ταῦτα, καὶ τί- 10 νος ἔνεκεν; ἵνα μὴ ἀθανάτου μείναντος αὐτοῦ μετὰ τὴν πα- 10 ράβασιν μείνη σὺν αὐτῷ καὶ τὸ κακὸν ἐξ ἀνάγκης ἀθά- 10 νατον.

V. 72 “Ὅτι δὲ ἀθάνατος ἔμελλε μείναι μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ 5 ἄνθρωπος, εἰ μὴ γέγονέ τις οἰκονομία θεία ὥστε μὴ καὶ ἡμᾶς ἀθάνατα πάσχειν κατὰ τοὺς ἐκπεσόντας ἀγγέλους, ὁ Νύσσης 15 θεὸς Γρηγόριος τοῖς ἀμαθέσι δίδωσι τέως. ἡμῖν ἐννοεῖν.

D, „ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς ἀπηγορευμένοις” φησὶ „γεγόνασιν οἱ 5 πρῶτοι ἄνθρωποι καὶ τῆς μακαριότητος ἐκείνης ἀπεγυμνώ- 5 θησαν, χιτῶνας δερματίνους ἤγουν τὴν ἀπὸ τῶν ζώων νε- 5 κρότητα οἰκονομικῶς ἐπέθηκε τῇ οἷς ἀθανασία κτισθείση φύ- 5 σει, ἵνα μὴ τὸ κακὸν ἀθάνατον ᾗ.” καλῶς δὲ εἶπεν οἰκono- 5 μικῶς ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ· κηδόμενος γὰρ ἡμῶν ὁ θεός, 5 ὥστε μὴ ἁμαρτάνειν ἀθάνατα καὶ ὥστε μὴ συμπαραμένειν

6. τὸ ἐς πέρας P.

rem illam administrationem, uti superius indicatum est, reperiemus, si quidem seriei sacrarum litterarum advertere animum volumus. non enim tum quum conderet hominem deus, ut antea dicebamus, his ad ipsum verbis usus est (Gen. 2 17) „quacunq̄ue die vescemini hac arbore, morte multabimini” sed aliquanto post eius creationem inter- lecto tempore. posteaquam enim regem ipsum constituerat, postea- quam animalia cuncta deduxerat ad eum, posteaquam divinum de ipso consilium ad exitum perductum erat, tum demum hac eum vo- ce compellat. simul adversus ipsum id temporis mors locum invenit- quamobrem hoc? ne si mansisset immortalis post transgressionem, necessario peccatum quoque cum ipso sine fine maneret.

Et vero immortalem futurum fuisse hominem etiam post pecca- tum, nisi dispensatio divina quaedam accessisset, ne ipsi quoque perpetuis poenis subiiceremur, ut angelis lapsis accidit, divinus ille vir, Gregorius antistes Nyssenus ostendit. posteaquam, ait, homines illi principes vetita commiserunt ac beatitate sua nudati sunt, pelli- ceis tunicis, hoc est animalium mortalitate, certo quodam consilio et dispensatione deus naturam ad immortalitatem conditam induit, ne malum perpetuo duraret. quibus in verbis praeclare dictum fe-

εις αἰῶνας τῇ ἐπωδύνῃ ταύτῃ καὶ μοχθηρᾷ βιοτῇ, καθὰ δὴ καὶ ὁ χρυσοῦς τὴν γλωττάν φησι, παραχωρεῖ τῷ θανάτῳ κατὰ τοῦ ἀθανάτου χωρῆσαι, καὶ γίνεται τούτῳ τῷ τρόπῳ θνητὸς ὁ ἀθάνατος καὶ φθαρτὸς ὁμοίως ὁ ἄφθαρτος. καὶ P. 93
 5 πειθέτω ἡμῶς ἐπὶ πλέον ὁ μέγας Βασίλειος οὕτω περὶ τούτου λέγων „οὐκ ἐκώλυσε δὲ τὸν θάνατον ὁ θεός, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἡμῖν τὴν ἀρρωστίαν τηρήσῃ.” ἐπὶ κέρδει λοιπὸν ὁ θάνατος, καὶ ἐπ’ εὐεργεσίαν ἢ τιμωρίαν δίδοται κατὰ τὸν ἐν θεολογίᾳ μέγαν Γρηγόριον. ἐφ’ ᾧ καὶ σκυθρωπάζειν ἐπὶ τούτοις οὐκ εὐλογον. εἰ γὰρ καὶ εἰς γῆν ὄθεν ἐλήφθημεν ἀποστρεφόμεθα κατὰ τὴν ἀρὰν ἐκείνην τὴν οὕτω λέγουσαν „γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ,” ἀλλ’ ἐκεῖθεν, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησί, καὶ αὐθις ἀναλαμβάνόμεθα, κἀντεῦθεν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταστοιχειούμεθα, καὶ τοιοῦτοι γινόμεθα πάλιν 15 ὁποῖοι καὶ πρότερον ἦμεν, τουτέστιν ἄφθαρτοι καὶ ἀθά- B
 νατοι.

Ἀμφιβάλλειν οὖν ἐπὶ τούτοις οὐ δίκαιον, εἶγε καὶ μᾶλλον οἱ θεοὶ πατέρες οὐδὲν ἡμῖν ἕτερον ἐπαγγέλλεσθαι λέγουσι τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἢ τὴν πρὸς τὸ ἀρχαῖον τῶν 20 πεπτωκότων ἀποκατάστασιν. καὶ πρόσχες, εἰ βούλει, πρὸ τῶν ἄλλων τῷ θειοτάτῳ Ἀναστασίῳ περὶ τούτων οὕτως λέγοντι „καὶ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός· κατ’ εἰκόνα θεοῦ

cisse deum hoc certo quodam consilio et dispensatione. nam sollicitus de nobis, ne forte perpetuo peccaremus neu tristis haec et aerumnosa vita duraret aeternum, uti Iohannes etiam Chrysostomus inquit, morti potestatem facit immortalem invadendi, atque hoc modo mortalis fit qui immortalis erat, et corruptibilis qui nulli erat interitui obnoxius. idem nobis etiam Basilius persuadeat, cuius haec verba sunt: mortem deus non prohibuit, ne infirmitas ac morbus ille noster aeternum duraret. quo fit ut in lucro mors poni debeat, et haec poena beneficii loco haberi, quemadmodum Gregorius ille cognomento Theologus scripsit; adeoque nos iccirco moerere non convenit. quamvis enim in terram, unde sumpti sumus, revertimur iuxta imprecationem illam dei (Gen. 3 19) „terra es et in terram redibis,” tamen indidem, uti Chrysostomus scripsit, suscitamur ac meliorem ad condicionem transformamur, ita ut tales rursus evadamus quales eramus prius, hoc est interitus expertes et immortales.

Nihil igitur heic haesitandum, quando patres illi divini resurrectionem ex mortuis nihil aliud nobis polliceri tradunt quam lapsorum in integrum et condicionem pristinam restitutionem. vide, si placet, quid prae caeteris divinus ille vir Anastasius in hac parte dicat. fecit, inquit, hominem deus, et quidem eum ad imaginem dei

ἐποίησεν αὐτόν. πρώτη ποίησις αὕτη, ἀπλῆ, ἄζυγος, ἄφθορτος· πρὸς ἣν δὴ ποίησιν ἀφορᾷ καὶ ἡ τῶν σωματίων ἀνάστασις." καὶ τί χρῆ πολλὰ λέγειν; ἡ ἐν εὐαγγελίοις τοῦ πλανωμένου προβάτου παραβολὴ καὶ ἡ τῆς ἀπολλυμένης Ὡσαύτως δραχμῆς αὐτὴν ὑπεμφαίνουσι πάντως τὴν τοῦ ἀν-5 θρώπου καὶ πλάνην καὶ ἔκπτωσιν καὶ τὴν εἰς τὸ πάλιν ἐπιστροφὴν καὶ ἀνάκλησιν. ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ κλίνας οὐρανοὺς ὁ θεὸς καταβέβηκε καὶ ἄνθρωπος γέγονεν, ἵνα τοὺς ἐκπεσόντας ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ πρώτην ἐπαναγάγῃ τιμὴν. καὶ γὰρ εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐπιστρέψας ὁ ἄσσοτος 10 ἤκουσεν „ἐνδύσατε αὐτὸν τὴν πρώτην στολὴν."

Εἰ δὲ καὶ λέγουσί τινες πλασθῆναι μὲν ἀθάνατον ἐπὶ θεοῦ τὸν Ἀδάμ, δυνάμει δὲ θνητὸν εἶναι, τουτέστι δύνασθαι θνητότητι περιπεσεῖν αὐτόν, εἴγε μὴ φύλαξ ἔσειται τῆς δο- D θείσης αὐτῷ ἐντολῆς, δεχόμεθα μὲν τὸν λόγον αὐτῶν (εὐ-15 παραδέκτος γὰρ εἶναι δοκεῖ, καὶ μάλιστα τοῖς μὴ θέλουσι ταῖς τῶν ἁγίων πατέρων ἐμβυθύνειν γραφαῖς), πάσχειν δὲ ὄλωσ αὐτόν, τουτέστιν οἷα δὴ τινα φυσικῶς πάθει πρὸ τῆς παρβύσεως ὑποκεῖσθαι, οὐδαμοῦ τοῦτο καταδεχόμεθα. πῶς γάρ, εἰ γέ τινα τῶν ἁγίων πατέρων τοιοῦτόν τι περὶ τοῦ 20 πρώτου ἀνθρώπου διεξιόντα οὐχ εὔρομεν; μᾶλλον μὲν οὖν ἀπαθῆ λέγουσι τὸν τοιοῦτον εἶναι, καὶ σωματικῶν πασῶν

fecit. haec prima hominis creatio fuit, simplex, expertis coniugii, expertis interitus; ad quam creationem corporum resurrectio respicit, uti quae sit lapsorum ad pristina reversio. quid multa proferri opus est? exposita in Evangeliiis (Luc. 15 8) de ove aberrante similitudo, itidemque altera de drachma perdita, prorsus ipsam hominis tam deerrationem atque lapsum quam ad pristinum statum reversionem declarant. nam illam ob causam relictis coelis deus in terram descendit et homo factus est, ut nos, qui lapsi eramus, ad pristinum adeoque primum illum honorem reduceret, caetæroqui reversus filius ille prodigus (Luc. 15 22) non audisset „induite ipsum priore stola."

Quodsi qui dicunt Adamum quidem a deo conditum fuisse immortalem, verum nihilominus talem exstitisse qui mortalis esse posset, hoc est qui mortalitati posset obnoxius fieri, siquidem mandatum sibi praescriptum non observaret, hanc nos quidem ipsorum orationem admittimus, atque admitti posse videatur, praesertim iis qui altius sacrorum patrum scripta pervestigare nolunt: non tamen eum quicquam fuisse passum, id est ulli adfectioni naturali ante transgressionem subiectum fuisse, concedimus. quo enim id pacto concederemus? cum tale quiddam de Adamo traditum ab ullo sanctorum patrum nusquam reperiamus. quin potius aiunt eum adfectio-

ὑπέρτερον ἀναγκῶν. αὐτίκα γὰρ ὁ Θεϊότατος Ἰωάννης Δα-⁷³
μασκηνὸς ἄκραν ἔχειν ἀπάθειαν τὸν πρὸ τῆς παραβάσεως
ἄνθρωπον ἔλεγε· πείνα γὰρ καὶ δίψα, κόπος καὶ ὕπνος καὶ
ἰδρώς, ὡς ὁ Θεὸς οὗτος ἀνὴρ ἐν ἐξηκοστῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ P.⁹⁴
5 αὐτοῦ λέγων εὔρηται, μετὰ τὴν παραβάσιν εἰς τὸν ἀνθρώπι-
νον βίον εἰσῆλθουσαν. ἀλλὰ καὶ ὁ Σιναΐτης Θεὸς Ἀναστάσιος
ἐν τῷ περὶ ἀναστάσεως λόγῳ αὐτοῦ τὰ ἀδιάβλητα ταῦτα πά-
θη τῆ τῆς κακίας εἰσόδῳ συνεπακολουθῆσαι ἡμῖν ἔλεγεν ἐν
τῇ τοῦ δερματίνου χιτῶνος περιβολῇ. οὐδὲ γὰρ συμπεφυ-
10 κῶς οὗτος τῇ λογικῇ φύσει καθὰ τοῖς ἀλόγοις ἐγένετο, ἀλλ'
ὑστερον ἐπετίθει, κολύζων ἐκεῖνον τὸν ἐν τιμῇ μὲν ὄντα μὴ
συνιέντα θεῶ, κἀνεῦθεν εἰς ὑπόμνησιν ἕγων ὧν ἐξέπεσεν ἀγα-
θῶν. ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ἰωάννης τὸ τοῦ πρώτου
παριστῶν ἀπαθῆς ἔλεγεν „ἐνόησόν μοι μακαριότητος ὑπερβο-
15 λῆν, πῶς ἀνώτεροι πάντων τῶν σωματικῶν οἱ πρωτόπλαστοι
ἦσαν, πῶς καθάπερ τὸν οὐρανὸν οὕτω τὴν γῆν ἴκουν, καὶ ἐν
σώματι τυγχάνοντες τὰ τῶν σωμάτων οὐχ ὑπέμειναν.” οὔτε
γὰρ στέγης οὔτε θρόνου οὔτε ἱματίων οὔτε ἄλλου οὐδενὸς
τῶν τοιούτων ἐδέοντο. ἀλλὰ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἐπι-
20 καλύμματος καὶ προβλήματος μὴ δέσθαι λέγων τὸν ἀπ' ἀρ-
χῆς ἄνθρωπον, τὰ αὐτὰ τῷ χρυσορρήμονι πάντως ἐπέφηνε.

10. οὕτως P.

num expertem fuisse, supraque cunctas necessitates corporales posi-
tum. primum divinus vir, Iohannes ille Damascenus, hominem ante
lapsum dicit ab adfectionibus universis immunitate summa praeditum
fuisse. nam fames sitis fatigatio somnus et sudor, quemadmodum tra-
dit idem capite LXIV, post transgressionem primum vitam humanam
invaserunt. praeter hunc Anastasius Sinaites in oratione sua de re-
surrectione has expertes vitii, quaeque vituperari non merentur ad-
fectiones, una cum peccato exortas in nobis una cum pelliceae tuni-
cae amictu dicit. etenim illa naturae rationis participi, tanquam bru-
tis animalibus, naturaliter non adhaerebat, sed deinceps accessit, ut
ei poenae loco foret, qui cum esset in honore, animus tamen non
advertit; quo per ipsam scilicet admoneretur quibus bonis excidisset.
Iohannes item Chrysostomus ostendens hominem primum exper-
tem adfectionum fuisse, verbis hisce utitur „considera mihi beatita-
tis abundantiam, quo pacto supra res corporeas omnes positi fuerint
homines illi principe loco formati a deo; quo pacto terram sic inco-
luerint ac si coelum incolerent, quo pacto in corporibus existentes,
quae propria corporum sunt non pertulerint. nec enim vel tecto vel
laqueari vel indumentis vel alia quapiam tali re indigebant.” consi-
militer Gregorius ille theologus hominem primum nec tegumento nec
vestitu indiguisset dicit. habebat enim corpus, quod neque frigori

σῶμα γὰρ μήτε κρυμοῖς ὑποπίπτον μήτε θάλψεσιν. εἰ γὰρ
 C ἐλύπει τοιοῦτόν τι πάθος αὐτό, καὶ σκεπάσματος ἂν ἐξ ἀνάγκης
 καὶ προβλήματος ἐπιδεῖς ἦν. οὐκ ἂν αὐτὸν πάσχειν
 φήθη κατὰ τι ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ, εἶγε καὶ μᾶλλον τὴν κα-
 χυτέραν σάρκα καὶ θνητὴν, ἀφ' ἧς ἄρα καὶ τὸ πάσχειν ἡμῖν,⁵
 ἐν τῇ τοῦ δερματίνου χιτῶνος περιβολῇ τὸν Ἀδὰμ ἐνδύσα-
 σθαι ἔλεγεν. ἔδειξε γὰρ ἐντεῦθεν ὅτι πρὸ τῆς τοιαύτης πε-
 ριβολῆς ἀπαθῆς ὁ ἄνθρωπος ἦν ἅτε δὴ σάρκα λεπτοτέραν
 ἐνδεδυμένος, ἀθάνατόν τε καὶ ἄφθαρτον. ἀλλ' ἐπὶ ταύταις
 ταῖς λέξεσι χαλεπαίνειν οὐ χρή. κατὰ γὰρ τὸν χρυσορρήμο-¹⁰
 να Ἰωάννην πάσης ἀπήλλακτο τὸ σῶμα ἐκεῖνο φθορᾶς. ἐφ'
 ᾧ καὶ ἄφθαρτον αὐτὸ δίκαιως ὁ λόγος ἐκάλεσεν. εἰ δὲ
 D ἄφθαρτον, εὐδηλον ὅτι καὶ ἀθάνατον ἦν. εἰ γὰρ ἐπάγεσθαι
 εἰώθασι καὶ νόσοι καὶ θάνατοι ἐκ τε πλεονεξίας καὶ ἐλλείψεως
 τῶν τεσσάρων χυμῶν, καθὰ δὴ τῷ χρυσορρήμονι δοκεῖ, τὸ¹⁵
 δὲ γε σῶμα τοῦ Ἀδὰμ ἐν ἀπαθείᾳ διῆγε καὶ ὡσαύτως εἶχεν
 αἰεὶ (οὐδὲ γὰρ ἀλλοίωσιν ἐδέχετό τινα παραπλησίως ἡμῖν,
 ἅτε δὴ παθῶν παντοίων ὑπέριτερον ὄν), φαίνεται πάντως ὅτι
 καὶ ἀθανασίας ὑπῆρχε μέτοχον, ὡς ὁ λόγος ἤδη φθάσας
 ἐδήλωσεν. ὅτι δὲ φυσικῶν παθῶν ἀνώτερος ὁ ἄνθρωπος ἦν²⁰
 ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, καὶ ὁ μέγας ἔδειξε Βασίλειος ἐν τοῖς

nec aestui foret obnoxium. quippe si eiusmodi quaepiam adfectio
 laeisset ipsum, etiam necessario tam tegumento quam vestitu indi-
 guisset. de quo colligitur divinum hunc virum existimasse nihil omni-
 no tale ullo pacto corpus illud hominis primi perpessum esse. imo
 tradit idem Adamum carnem hanc crassiorem et morti obnoxiam, a
 qua ipsa proficiscuntur huiusmodi adfectiones, una cum amictu pel-
 liceae tunicae induisse. quo indicare voluit ante amictum eiusmodi
 fuisse hominem adfectionum expertem, ut qui carne subtiliore im-
 mortali et incorruptibili prius indutus esset. quae voces exhibere tibi
 molestiae nihil debent. nam de Chrysostomi sententia corpus illud ab
 interitu erat immune; quam ob causam merito incorruptibile dicitur.
 quodsi erat incorruptibile, planum est etiam immortale fuisse. nam
 cum morbi atque mortes tam ex abundantia quam defectu quattuor
 humorum oriri consueverint, adsentiente nobis in hoc ipso etiam
 Chrysostomo, et vero corpus Adami expert adfectionum fuerit, eo-
 dem modo scilicet adfectum perpetuo (non enim mutationem ullam
 admittebat, quod in nobis usuvenire cernimus, tanquam supra omnes
 adfectiones positum), perspicuum prorsus est etiam particeps immor-
 talitatis fuisse, quemadmodum iam multoties est indicatum. et fuisse
 hominem id temporis supra omnes adfectiones positum, magnus ille
 Basilius in Asceticis suis ostendit, ubi ad verbum haec exstant

ἀσκητικοῖς αὐτοῦ κατὰ ῥῆμμα διεξιῶν οὕτωςί „ὡσπερ εἰ ἤμεν P. 95
 ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, οὐκ ἂν ἐπινοίας καὶ μόχθου
 γεωργικοῦ προσεδέθημεν, οὕτως εἰ ἤμεν ἐν ἀπαθείᾳ κατὰ
 γε τὸ πρὸ τοῦ παραπτώματος ἐν τῇ δημιουργίᾳ χάρισμα,
 5 οὐδένοσ ἂν τῶν ἐξ ἰατρικῆς πρὸς παραμυθίαν ἐχρηζόμεν.”
 εἴπερ οὖν ἐν τῇ δημιουργίᾳ χάρισμα εἶχε πρὸ τοῦ παραπτώ-
 ματος ἀπαθείας ὁ ἄνθρωπος, πῶς εἴπωμεν οἴω δὴ τινη φυ-
 σικῷ πάθει περιπίπτειν αὐτὸν ἐν τῷ τῆς ἀπαθείας καιρῷ;
 ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Μάξιμος τὰ πάθη ταῦτα, λύπην ἠδονὴν V. 74
 10 ἐπιθυμίαν καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει
 προσεῖσι τήμερον, ἐκ τῆς τῶν ἀλόγων ἔλεγε μοίρας ἐπὶ τὸν
 ἄνθρωπον εἰσδραμεῖν· ἐπειδὴ γὰρ ὁμοιωθῆναι κατεδικάσθη B
 τοῖς ἀνοήτοις κτήνεσι κατὰ γένεσιν, ἐκείθεν ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ
 πάθη ταῦτα πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο. οὐδὲ γὰρ προηγουμένως
 15 συνκτίσθη ταῦτα τῷ ἀνθρώπῳ, καθὼς ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ
 ἐν τοῖς πρὸς Θαλάσσιον ἔλεγεν, διὰ δὲ τὴν τῆς τελειότητος
 ἐκπτώσιν ὑπεισηλθε τῷ ἀλογωτέρῳ μέρει προσφύετα τῆς
 φύσεως. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, πῶς εἴπωμεν ἐν αὐτῇ τῇ
 τελειότητι πάσχειν ὅλωσ τὸν πρῶτον ἐκείνον ἄνθρωπον;
 20 Δέδεικται οὖν ἐκ πολλῶν ὅτι πρὸ τῆς παραβύσεως οἴω
 δὴ τινη φυσικῷ οὐχ ὑπέκειτο πάθει ὁ ἄνθρωπος, ἅτε δὴ C
 τῆς κατὰ χάριν ἀθανασίας οὐκ ἄμοιρῶν. εἰ δὲ τοῦτο, πῶς

„quemadmodum si essemus in paradiso deliciarum, non vel conside-
 ratione vel labore agriculturionis indigeremus, ita si essemus in statu
 adfectionum experte, secundum illam gratiam quae nobis erat ante
 lapsum in creatione concessa, nihil arte medica nostrum ad usum
 egeremus.” quodsi ergo gratiam hanc ante lapsum in creatione ha-
 buit homo, quo tandem ore dicemus eum ulli adfectioni naturali ob-
 noxium id temporis fuisse, cum prorsus expers adfectionum foret?
 quinetiam magnus ille Maximus adfectiones hasce, moestitiam volu-
 ptatem appetitum aliasque tales, quae hodie insunt humanae natu-
 rae, de sorte brutorum in hominem translatas esse dicit. posteaquam
 enim condemnatus est, ut ortu brutis iumentis consimilis sit, neces-
 sario quoque tales adfectiones inde nactus est. non enim illae prius
 erant in homine conditae, quemadmodum divinus hic vir in iis quae
 ad Thalassium scripsit inquit, sed propter amissionem perfectionis
 furtim velut ingressae sunt, parti naturae nostrae magis aliquanto
 brutae adhaerentes. quae cum ita sint, qui dicemus in ipsa per-
 fectione primum illum hominem huiusmodi quicquam perpessum
 esse?

Quapropter multis iam demonstratum est ante transgressionem
 nulli prorsus adfectioni naturali hominem obnoxium fuisse, ut qui

ἐπασχεν; εἰ γὰρ ἐπασχεν, καὶ θνητῆς ἂν εἴ ἀνάγκης φύσεως ἦν καὶ φθαρτῆς. ἀλλ' ἡμᾶς οὕτω φρονεῖν ἐπὶ τούτοις κωλύει μὲν καὶ ὁ τῶν διαληφθέντων ἀγίων χορός, κωλύει δὲ πλέον καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ συσταῖσα σύνοδος ἐν ἑκατοστωῖ ἐννάτῃ κανόνι αὐτῆς οὕτω λέγουσα „εἰ τις λέγει τὸν Ἀδὰμ θνητὸν ἢ πλασθῆναι παρὰ θεοῦ καὶ μὴ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐλθεῖν εἰς φθοράν, ἤτω ἀνάθεμα.” ταύτη τοι καὶ παράγειν ἐνταῦθα

D τὸν θεολόγον Γρηγόριον οὐκ εὐπρεπὲς ἡμῖν οὐδὲ ὄσιον ἡγηται. εἰ γὰρ καὶ λέγειν ἔοικε τὸν ἀπ' ἀρχῆς ἄνθρωπον ἐπιγειον εἶναι τὸ σῶμα καὶ οὐράνιον τὴν ψυχὴν, πρόσκαιρον ¹⁰ ὁμοίως καὶ ἀθάνατον, ὄρατὸν καὶ νοούμενον, μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος, πνεῦμα καὶ σάρκα τὸν αὐτόν, τὸ μὲν ἵνα μένῃ καὶ δοξάζῃ τὸν εὐεργέτην, τὸ δὲ ἵνα πάσχη καὶ πάσχων ὑπομιμνήσκῃται καὶ παιδευῆται τῷ μεγέθει φιλοτιμούμενος, ἀλλ' οὐχ οὕτω δοκεῖ περὶ τούτου καὶ ἡμῖν, ὅτι ¹⁵ μῆδὲ τὰ θεῖα ταῦτα ῥήτὰ τοῦ πρώτου χάριν ἀνθρώπου λέλχθαι νομιζομεν. πῶς γάρ, εἴγε καὶ μᾶλλον αὐτοῦ τοῦ θεολόγου λέγοντος ἀλλαχοῦ κατὰ λέξιν οὕτως ἠκούσαμεν

P. 96 „ἐπεὶ δὲ φθόνῳ τοῦ διαβόλου θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσηλθε καὶ ὑφέλλε διὰ τῆς ἀπάτης τὸν ἄνθρωπον, διὰ τοῦτο τῷ ²⁰

12. τό] τὰ P.

concessae per gratiam immortalitatis minime fuerit expers. quoposito qui pati vel adfici potuit? nam si passus est, etiam necessario naturam mortalem ac interitui obnoxiam habebat. enimvero ne hac in parte sic sentiamus, non modo sanctorum hominum a nobis indicatorum coetus vetat, sed etiam synodus illa quae Carthagine convenit. eius enim haec verba sunt, canone CIX: „si quis dicit Adamum a deo conditum esse mortalem ac non post peccatum prolapsum esse in interitum, execrabilis esto.” quo fit ut minime mihi vel convenire vel pium esse videatur ad convellendam hanc sententiam Gregorii theologi verba producere. quanquam enim is dicere videtur hominem illum principem fuisse terrenum corpore, coelestem animo, caducum pariter et immortalem, adspectabilem et intellectilem, medium inter magnitudinem et humilitatem, eundem tam spiritum quam carnem, spiritum propter gratiam, carnem ob superbiam, illud quidem ut maneat suumque benefactorem celebret, hoc vero ut patiat ac patiens commonefiat propterque magnitudinem arroganter sibi placens castigetur ac erudiatur, non tamen ita nos statuendum esse censemus, quando divina istaec verba nequaquam debere primum ad hominem referri existimamus. qui enim hoc faciamus? cum theologum ipsum alibi audiamus ad verbum ita loquentem „quandoquidem ob invidiam diaboli mors ingressa est mundum hominemque dolo circumscrispsit, iccirco deus homo factus passione nostra vexatur et

ἡμετέρῳ πάθει θεὸς γενόμενος ἄνθρωπος." ἀλλ' προσέχειν ἐνταῦθα παρακαλῶ. εἰ γὰρ ὑπέβλεπε τὸν ἄνθρωπον, ὡς ὁ θεολόγος φησί, διὰ τῆς ἀπάτης ὁ θάνατος, φαίνεται πάντως ὅτι πρὸ τῆς ἀπάτης ἀθάνατον εἶχε κατὰ τὸ σῶμα τὸν ἄνθρωπον ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ. εἰ δὲ τοῦτο, πῶς ἔλεγεν, „ἵνα πάσχη καὶ πάσχω ὑπομιμνήσκηται καὶ παιδεύηται;" τὸ γὰρ ἀθάνατον οἷον δὴ τινα τρόπον πάσχειν οὐ πέφυκε. καὶ τί χρὴ πολλά λέγειν; εἶγε καὶ πάθεισιν ὑπέκυπτε πρὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἄευστός ἐξ ἀνάγκης ἦν· εἰ δὲ ἄευστός ἐκεῖνος, εἰδηλον ὅτι καὶ θνητός. εἰ δὲ θνητός ἀπ' ἀρχῆς ἦν, οὐ διὰ παρακοῆς λοιπὸν ἢ τε φθορὰ καὶ ὁ θάνατος. ἀλλ' οὐκ ἄν, ὡς οἶμαι, τοῦτο εἶποι τις λογισμοῦ κύριος ὢν. πῶς γὰρ, εἶγε καὶ ἀναθέματι τοὺς οὕτω φρονουῦντας ἢ διαληφθεῖσα καθυποβάλλει ἁγία σύνοδος. ἄλλως τε εἰ πρόσκαιρον εἶναι πρὸ τῆς παραβάσεως ᾤετο τὸν Ἀδάμ, πῶς αὐτὸν ἐπὶ κέρδει λαβεῖν ἔλεγε τὸν θάνατον ὕστερον; ἵνα γὰρ μὴ τὸ κακὸν ἀθάνατον ἦ, διὰ τοῦτό φησι θανάτῳ τὸν Ἀδάμ συγχορηθῆναι πεσεῖν. ἀλλὰ κἀνταῦθα προσέχειν ἄξιον. φαίνεται γὰρ ὅτι πρὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἄνθρωπος ἀθάνατος ἦν, ἐπεὶ πῶς ἀθάνατον ἔμελλε μεῖναι τὸ κακόν, εἰ μὴ γε καὶ μετὰ τὴν ἀπάτην ὁ ἄνθρωπος ἀθανασία συζῆν ἔμελλε, καθὰ δὴ καὶ τὸ πρότερον; συγχεχῶρηται λοιπὸν ὁ ἀθάνατος, ὡς ἦδη

adficitur." quae sane verba considerari attente cupio. nam si mors, uti noster hic theologus loquitur, hominem dolo circumscrispsit atque surripuit, omnino patet existimasse divinum hunc virum ante fraudem illam corporis etiam ratione hominem immortalem fuisse. quodsi demus, quo tandem pacto dixit „ut patiat, et patiens commonescat, propterque magnitudinem arroganter sibi placeus castigetur ac erudiat?" quippe quod est immortale, nequaquam sic comparatum est ut ullo modo pati possit. quid multis verbis opus est? si passionibus homo fuit ante peccatum obnoxius, etiam necessario sequitur enim fuisse fluxum et caducum; si fluxus erat, perspicue patet mortalem quoque fuisse; si erat mortalis ab initio, restat interitum atque mortem ex inobedientia non esse ortam, id vero, mea quidem opinione, nemo rationis compos dixerit, quando sic sentientes indicata synodus execrationi subiicit. quodsi Gregorius Adamum ante transgressionem putabat caducum fuisse, qui fit ut ei deinceps mortem lucris cuiusdam instar accessisse dicat? sic enim loquitur: ne malum perpetuum foret, Adamo deus concessit ut per mortem extingueretur. quae ipsa quoque verba considerari attentius merentur. nam ex eis apparet fuisse hominem ante peccatum immortalem. qui enim malum perpetuum futurum erat, si homo post deceptionem non

προείρηται, θανάτῳ περιπεσειν, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἦ τὸ κακόν· ὃ δὴ καὶ κέρδος ὁ θεολόγος ἐκάλεσεν. ἀλλὰ μὴ δυσχεραίνει τούτου ἔνκεν. εἰ γὰρ θνητὸς ὁ Ἄδὰμ καὶ πρὸ τῆς παραβάσεως ἦν, θνητὸς δὲ καὶ μετὰ τὴν παράβασιν, πότε λοιπὸν ἐδέξατο τοῦ θανάτου τὸ ἐπιτίμιον; πότε δὲ καὶ τοὺς⁵ δερματίνους ἠμφιάσατο χιτῶνας; εὐδὴλον οὖν ὅτι περὶ τῆς Δκοινῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως τὸν λόγον ποιούμενος τῷ σώματι μὲν ἔλεγε πρόσκαιρον εἶναι τὸν ἀνθρωπον, ἀθάνατον δὲ τῇ ψυχῇ. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ πάσχειν αὐτὸν ἔλεγε χάριν ὑπομνήσεως καὶ παιδεύσεως, ἐπεὶ πῶς ἂν ἐπέπιτε πά-¹⁰θει τοῦ σώμα ἐκέλευε τὸ μὴ δεόμενον ἐπικαλύμματος κἀντεῦθεν ἀπαθὲς γνωριζόμενον; ἀντιλέγειν οὖν ἐπὶ πλεόν οὐκ εὐλογον· εἰ γὰρ πρόσκαιρος ἦν ὁ Ἄδὰμ ἀπ' ἀρχῆς, εἰ πρὸ τῆς ἁμαρτίας ὑπῆρχε θνητός, οὐκ ἂν ὁ μέγας Παῦλος ἔλεγε, „ὄψώνιον τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος.“ ἔδειξε γὰρ ἐντεῦ-¹⁵

P. 97 θεν ὅτι πρὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἀνθρωπος ἀθάνατος ἦν. εἰ δὲ τοῦτο, καὶ πασῶν λοιπὸν σωματικῶν ἀναγκῶν ὁ τοιοῦτος ὑπέρτερος.

Ὡς εἶναι δῆλον ἐντεῦθεν ὅτι καὶ βρώσεως αἰσθητῆς ἄγευστος ἦν ὁ ἀνθρωπος ἀπ' ἀρχῆς. εἰ γὰρ καὶ ἀπὸ πάντων²⁰ τῶν ἐν τῷ κυραδείσῳ φυτῶν ἐσθίειν ἐπέτρεψε τῷ Ἄδὰμ ὁ

eodem modo quo prius victurus erat in immortalitate? itaque permittitur immortalī, ceu iam ante diximus, ut per mortem interiret, ne malum perpetuum foret; quod ipsum Gregorius etiam lucrum appellavit. nolim vero te hac disputatione perturbari. nam si Adamus tam ante transgressionem quam post eam mortalis erat, quando tandem supplicio mortis est adfectus? quando pelliceas illas tunicas induit? quapropter /intelligi non obscure potest Gregorium de communi hominum natura disserentem dixisse hominem corpore caducum, animo immortalem esse. nam eo respiciens ait ipsum pati commonefactionis castigationisque causa. caeteroqui vero qui passionibus obnoxium esse corpus illud potuisset, quod tegumento vestitumque nullo indigebat? hoc ipso nobis argumentum suppeditante, quod passionum expertus fuerit. itaque non convenit hac in parte quemquam nobis diutius adversari. si enim caducus fuisset ab initio, si ante peccatum mortalis, non eximius ille Paulus (Rom. 6 23) mortem esse peccati stipendium dixisset; quibus verbis significavit hominem ante peccatum fuisse immortalem. quod si verum esse concedimus, sequitur eundem omnibus corporeis necessitatibus superiorem exstitisse.

De quo porro colligitur hominem ab initio cibum sensilem non degustasse. quanquam enim deus Adamo potestatem in paradisi quaslibet arbores largitus est, non tamen inde sequitur esum istic sen-

θεός, ἀλλ' σήμερον ἐκείσε καὶ βρώσεις ἦν αἰσθητὴ καὶ ῥευστή. καὶ τοῦτο προῖων ὁ λόγος ἀριδηλότερον δεῖξει σοι. ἡ γὰρ, ὡς ὁ μέγας φησὶ πρὸς Ἀντίοχον Ἀθανάσιος, ἄφθαρτά εἰσι τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ φυτὰ, καὶ πῶς ὀδοῦσιν ἐτέμνοντο; 5 πῶς ἐβιβρώσκοντο; τὸ γὰρ ἄφθαρτον οὔτε τέμνεσθαι πέφυκεν οὔτε βιβρώσκεισθαι. ἡ φθαρτὰ ἐν τῷ παραδείσῳ, καθὰ B τινες ὑποπτεύουσι, καὶ πῶς αὐτὰ τροφήν, ὁ Ἀδὰμ ἐποιεῖτο; δότωσαν ἐπὶ τούτοις ἀπόκρισιν. ἡ γὰρ τὸ προσὸν αὐτῷ τηναῦτα σῶμα διαπνεόμενον ἦν ἄτε φθορᾶ καὶ ῥεύσει ὑποκεί- 10 μενον, καὶ πεινῶν ἕξ ἀνάγκης ἦν. ἡ ἀδιάπνευστον ἔμενεν ὡς ἄρευστον ὑπάρχον καὶ ἄφθαρτον, καὶ τί τὸ καταναγκάζον αὐτὸ αἰσθητῆς ἄπτεσθαι βρώσεως; ἀλλ' οὐκ ἔχοισεν ἄν τι καὶ λέγειν, εἶγε καὶ μᾶλλον ἀνώτερος ἦν ὁ κατ' εἰκόνα θεοῦ τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν φησὶ. πείνα 15 γὰρ καὶ δίψα καὶ κόπος καὶ ὕπνος καὶ ὀδύνη καὶ φθορὰ, καθὰ δὴ καὶ προείρηται, μετὰ τὴν παρὰ βασιν εἰς τὸν ἄν- C θρώπινον βίον εἰσῆλθουσαν. ὅρα λοιπὸν νουνεχῶς, καὶ μὴ τοῖς ἐνθῆν κἀκεῖθεν εὐρισκομένοις καὶ ἄλλα τε διηγουμένοις ἀπερισκέπτως ὑπάνοιγες τὰς ἀκοάς, ἀποστρέφου δὲ μᾶλλον 20 αὐτὰ καὶ οὐδὲν ἡγοῦ καὶ ἀπόρριπτε, καθὰ δὴ πρὸ ὀλίγου καὶ ἡμεῖς ἐποιήσαμεν. πολλὰ γὰρ τοιαῦτα καὶ εὐρομεν καὶ ἀγέγνωμεν, καὶ μετὰ τῶν μύθων ἐτάξασμεν, ὅτι τοῦ ὀρθοῦ-

19. τὰς] σὰς P.

silem ac fluxum fuisse, quemadmodum tibi clarius indicabitur ubi nonnihil progressa fuerit oratio. nam uti magnus ille Athanasius ad Antiochum disserit, vel interitus expertes putari debent arborum paradisi fructus: et quo pacto dentibus secabantur? qui comedebantur? cum res interitus expertes neque dividi neque comedi possit: vel interitai obnoxii, quemadmodum nonnulli existimant: et qui Adam eos pro nutrimento usurpabat? ad haec nobis respondeant. quippe corpus illud quod tunc habebat, vel erat perspirabile tanquam interitui ac fluxioni subiectum, ideoque necessario esurieret; vel non perspirabile manebat tanquam fluxionis et interitus expertes. quo concesso quaeenam urgebat ipsum necessitas ut cibum sensilem sumeret? enimvero nihil heic habituri sunt quod dicant. potius existimandum hominem ad imaginem dei conditum supra corporeas necessitates omnes positum fuisse, quemadmodum Chrysostomus loquitur. nam fames sitis fatigatio somnus dolor interitus, sicut et antea monuimus, post transgressionem hominum vitam occuparunt. quamobrem haec tibi prudenter consideranda sunt, nec hinc inde congestis et quaevis exponentibus aures citra iudicium adhibendae: sed potius ea velut aspernanda proque nihilo ducenda reiciendes, quemadmodum et nos paulo ante fecimus. nam huiusmodi complura reperta lectaque

ζον τῶν πατέρων φρονήματος πόρρω που πίπτοντα ταῦτα διέγνωμεν. μὴ τοίνυν ἐν παραδείσῳ βρωσιν εἶναι ῥευστήν ὑπολαμβάναν, μηδὲ ξηραῖς οὕτω ταῖς γραφικαῖς πρόσχευ λέ-
 V. 76 ζεσιν, εἶγε καὶ μᾶλλον ἕτερα δι' ἐτέρων ἢ ἀγία πολλάκις δι-
 D δάσκει γραφή. ὅποσον δὴ καὶ τό „ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον ἐς θεὸς χούν λαβῶν ἀπὸ τῆς γῆς,” καὶ τό „ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς,” καὶ τό „περιπατεῖ ὁ θεὸς ἐν τῷ παραδείσῳ κατὰ τὸ δειλινόν.” ταῦτα μὲν γὰρ ἀνοίκει τῷ ἀσωμάτων πάντως θεῷ· λέγει δὲ ὁμοῦς ἡ ἀγία ταῦτα γρα-
 φῇ ταῖς ἡμῶν ἀσθενείαις συγκαταβαίνουσα. καὶ γὰρ εἰ μὴ¹⁰
 τοῦτο δώσομεν, πολλὰ ἡμῖν ἐπακολουθήσει τὰ ἄτοπα. στόμα γὰρ αὐτῷ περιθήσομεν χειρᾶς τε καὶ πόδας, καὶ ὅσα τοιαῦ-
 τα· καὶ γὰρ εἰ μὴ χειρᾶς εἶχε, πῶς ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον; εἰ μὴ στόμα εἶχε, πῶς ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ; εἰ μὴ πόδας εἶχε, πῶς ἡ γραφή λέγει περιπατεῖν αὐτὸν ἐν τῷ¹⁵
 P. 98 παραδείσῳ κατὰ τὸ δειλινόν; ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν ἔφθασε γὰρ ὁ τῶν ἀγίων πατέρων χορὸς ἐπελθεῖν τὰ τοιαῦτα θεῖα ῥητά, καὶ διδάξαι ἡμᾶς ὅπως ἐκλαμβάνειν αὐτὰ χρῆ, καὶ μὴ τῷ οἰκείῳ θελήματι παρασυρομένους ἄλλεσθαι τε κα-
 τὰ κρημνῶν καὶ τῆς εὐθείας πόρρω που φέρεσθαι.²⁰
 Οὕτω μὲν οὖν καὶ περὶ τοῦ φυτοῦ ἐκείνου, τοῦ ξύλου δηλονότι τῆς γνώσεως, διανοεῖσθαι σε ἄξιον, εἶγε καὶ δια-

a nobis inter fabulas retulimus. quamobrem istuc? quod a recta doctrinae patrum sententia procul ea recedere iudicaretur. quare noli cibum in paradiso fluxum existimare, nec scriptis a deo ieiunium advertite, quando litterae sacrae saepius alia per alia declarant atque docent. eius generis sunt hae voces (Gen. 2 7) „formavit hominem deus sumpto de terra pulvere.” item illa (Gen. 3 8) „adflavit in faciem eius spiritum vitalem.” et haec „inambulabat a meridie deus in paradiso.” nam istaec prorsus deo corporis experti non conveniunt, quae tamen ita litterae sacrae, imbecillitati nostrae semet accommodantes, protulerunt. nisi enim hoc demus, absurda multa consequentur. nimirum os deo tribuemus et manus et pedes aliaque talia. nam si manibus carebat, qui fingebat hominem? si ore carebat, qui adflabat in faciem eius? si pedibus carebat, cur aiunt litterae sacrae in paradiso eum a meridie inambulasse? at enim haec omnino locum non habent. nam sacrorum ille patrum coetus supervenit, qui huiusmodi dicta enarraret, nosque doceret quo illa pacto sint accipienda, ne pro arbitrio lubituque nostro oberrantes per praecipitia collaberemur ac procul a via recta deflecteremur.

Sic ergo de arbore cognitionis existimare te par est, licet opinionum diversitas quaedam incidat. divinus quidem ille vir, Isidorus

φωϊάν ἐπὶ τούτοις τινὰ παρεμπίπτουσαν ἔχομεν. αὐτίκα γὰρ ὁ Θεϊότατος Ἰσιδώρος ὁ Πηλουσιώτης οὕτως εὖρηται περὶ τούτου διεξιῶν. „καταρῦται μὲν τὴν συκὴν ὁ Χριστός, ἵνα δείξῃ τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι καὶ κολάζειν δύναται. ἅμα δὲ Β
 5 τις τούτῳ καὶ ἀπόρητος συμπλέκεται λόγος, παρὰ γερόντων σοφῶν εἰς ἡμᾶς διαφοιτήσας, ὅτι τὸ ξύλον τῆς παραβάσεως τοῦτο ἦν, οὗ καὶ τοῖς φύλλοις οἱ παραβάντες εἰς σκέπην ἐχρήσαντο. καὶ κατηράθη παρὰ Χριστοῦ φιλανθρωπῶς μηκέτι ἐνεγκεῖν αἴτιον ἁμαρτίας.” ὁ δὲ τὰ θεῖα σοφὸς Ἰω-
 10 ἰάννης ὁ Δαμασκηνὸς βρωῶσιν ἐπὶ παραδείσου τὴν θεϊὴν εἶπεν ἐπίγνωσιν. δίδωσι γὰρ ὁ θεὸς τῷ Ἀδὰμ ἔξουσίαν πάντων τῶν ἐν τῷ παραδείσῳ φυτῶν, πλην οὐ βρώσεως ἐνεκεν, ὅλλ’ ἵνα πρὸς αὐτὸν ἐντεῦθεν τὸν δημιουργὸν ἐπανάγῃται· ἀπὸ μεγέθους γὰρ καὶ καλλονῆς κτισμάτων, ὡς πού φησι Σολομών, C
 15 ὁ δημιουργὸς αὐτῶν ἐπιγινώσκεσθαι εἶωθεν. καὶ ὄρα πῶς ἐκλαμβάνει περὶ παραδείσου ὁ θεὸς οὗτος Ἰωάννης, καὶ τί φησιν ἐπ’ αὐτοῖς. „ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φάγῃς. διὰ πάντων, λέγω, τῶν κτισμῶτων ἐπ’ ἐμὲ τὸν ποιητὴν ἀναβιβιάσθητι, καὶ ἕνα καρπὸν ἐκ πάντων κάρπω-
 20 σαι, ἐμὲ τὴν ὄντως ζωὴν. πάντα σοι ζωὴν καρποφορεῖτω, καὶ τὴν ἐμὴν μέθεξιν ποιῶ τῆς οἰκείας ὑπάρξεως σύστασιν.” καὶ οὗτοι μὲν οὕτως, ὁ δὲ Θεϊότατος Γρηγόριος ὁ Νύσσης οὕτω D
 κατὰ ῥῆμα διεξείσιν, ὅτι τὸ ἀπηγορευμένον ἐκεῖνο τῇ βρώσει

18. λέγει?

Pelusiensis, ita de hac re disserit. Christus ficum exsecratur, ut Iudaeis ostenderet se etiam adficere supplicio posse. subest autem huic rei quaedam arcana ratio, quam a senibus sapientissimis accepimus, nimirum illud transgressionis lignum fuisse, cuius foliis transgressores pro tegumento utebantur. hoc lignum benigna quadam ex adfectione Christus exsecrabatur, ne videlicet amplius fructum, qui foret delicti causa, ferret. Iohannes autem Damascenus, rerum ille divinarum peritissimus, cibum paradisi vocat agnitionem divinam. largitur enim deus quidem Adamo potestatem in omnes paradisi arbores, verum non cibi causa, sed uti hoc modo ad ipsum opificem deduceretur. quippe de magnitudine ac venustate creatorum, ut Sapiens (Sap. 13 5) ait, opifex eorum agnosci consuevit. ac vide mihi, obsecro, qui divinus hic Iohannes dicta de paradiso accipiat et quid de iis tradat. aiunt sacrae litterae „omnibus paradisi arboribus vesceris.” per omnia creata scilicet ad me opificem conscendes, unumque de omnibus fructum percipies, nimirum me, qui reapse vita sum. omnia tibi vitae fructum proferant, adeoque quod existis nihil esse putabis aliud quam mei fruitionem. atque haec illi tradiderunt. Nysseni

ξῆλον οὕτε συκῆν, ὡς τινές φασιν, οὕτε τι τῶν ἀκροθρόνων
 διερον εἶναι πεπεισμεθα. εἰ γὰρ καὶ περὶ βρώσεως αἰσθητῆς
 ἐνταῦθα δοκεῖ λέγειν ὁ Θεόπτης Μωσῆς, ἀλλ' ἐγώ, φησί,
 τῆς ἀγίας ἀκούων γραφῆς οὐ μόνον σωματικὴν ἐπίσταμαι⁵
 βρῶσιν, ἀλλὰ τινα καὶ ἐτέραν οἶδα τροφήν, ἧς ἡ ἀπόλαυσις⁵
 ἐπὶ μόνην τὴν ψυχὴν διαβαίνει. φάγετε καὶ γὰρ τὸν ἐμὸν
 ἄρτον, ἡ σοφία τοῖς πεινώσι παρακελεύεται, καὶ πείτε οἶνον ὄν
 κεκέρακα ὑμῖν. ἀλλὰ καὶ ὁ κύριος τὴν Σαμαρειτῶν ὑπεμφαίνων
 σωτηρίαν ἔλεγε „βρῶσιν ἔχω φαγεῖν ἢ ὑμεῖς οὐκ οἴδατε,” καὶ
 ἀλλαχοῦ „ὁ διψῶν ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω.” οὐκοῦν¹⁰
 τῆς φυτείας τῆς ἐν Ἐδέμ (τροφή δὲ ἡ Ἐδέμ ἐρμηνεύεται)
 ἄξιόν τινα καρπὸν ἐννοῆσαι προσήκει, καὶ τρέφεσθαι διὰ
 P. 99 τούτου μὴ ἀμφιβάλλειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ μὴ πάντως τὴν
 παροδικὴν καὶ ἐπίρρουτον ταύτην τροφήν ἐπὶ τῆς τοῦ παρα-
 V. 77 δείσου διαγωγῆς ἐννοεῖν. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ Θεοτάτος Ἀνα-¹⁵
 στάσιος νοερὰν εἶναι βούλεται τὴν βρῶσιν ἐκείνην, οὐ μὴ
 αἰσθητὴν τε καὶ σαρκικὴν. εἰ γὰρ τοιαύτην ἐσῆμανε βρῶσιν
 τὰ θεῖα ῥητά, καὶ σαρκικῶς ἀπέθνησκον οἱ ταύτης ἀπογενέ-
 μενοι. νοερῶς δ' οὖν ἡμαρτηκότες τὸν τῆς ψυχῆς αὐτίκα
 δέχονται θάνατον. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος²⁰
 τὸ φυτὸν ἐκεῖνο, τὸ ξύλον δηλονότι τῆς γνώσεως, θεωρίαν

14. τοιαύτην P.

autem Gregorii leguntur haec Ipsa verba. lignum illud de quo ne
 vescerentur interdictum erat, nec ficum fuisse, quod quidam vol-
 unt, nec aliam fructiferam arborem persuasi sumus. quanquam enim
 spectator ille dei Moses de sensili cibo heic loqui videtur, ego ta-
 men dum sacras litteras audio, non tantum corpoream quandam escam
 agnosco, sed etiam nutrimentum aliud esse scio, cuius fruitio solum
 ad animam pertinet. hortatur enim hisce verbis esurientes Sapientia
 (Prov. 9 5) „vescimini meo pane, vinumque bibite, quod vobis mi-
 scui.” quinetiam dominus Samaritanorum salutem indicans (Ioh. 4 32)
 „cibum” inquit „habeo quo vescar, vobis haud cognitum.” item ali-
 bi (Ioh. 7 37) „qui sitit, ad me veniat ac bibat.” quamobrem con-
 sitioni Edenis (quae vox delicias denotat) conveniens quidam fructus
 accommodandus est, quo pasci hominem non dubitemus: nequaquam
 vero cogitandum in paradisi vita fuisse nutrimentum aliquod transi-
 torium, quodque per vices ingereretur. eodem modo divinus vir Ana-
 stasius cibum illum vult intellectilem fuisse, non sensilem atque
 carnalem. nam si cibum eiusmodi litterae sacrae designarent, etiam
 carnaliter primi homines illo degustato mortem obiissent. at vero
 mentis ratione cum deliquerint, iccirco mox animae mortem oppen-
 tunt. eodem modo Gregorius etiam theologus arborem illam, scienti-
 ae videlicet lignum, contemplationem ait esse, hoc est perfectiorem

είναι ἔφησεν, τουτέστι γινῶσιν τελεωτέραν τινά, ἣς ἐπιβαί- B
 νειν οὐκ ἀσφαλές τοῖς γε λιχνοτέροις τὴν ἔφεισιν. πρόσθε γε
 οὐν. δίδεικται γὰρ ἐκ πολλῶν ὅτι βρώσεως αἰσθητῆς ἐν τῷ
 παραδείσῳ οὐκ ἦν ἐνδεής ὁ Ἀδάμ· ἀθάνατος γὰρ ὑπὸ Θεοῦ
 5 παραχθεὶς οὐκ ἦν οὐδενὸς ἐνδεής. καὶ τί χρῆ πολλὰ λέγειν;
 εἰ καθ' ὁμοιότητα τῶν ἀγγέλων ἐν τῇ ἀναστάσει ζήσεται ὁ
 ἄνθρωπος („καὶ ἔσονται” γὰρ φησι „πάντες ὡς ἄγγελοι Θεοῦ”),
 ἣ δὲ τῆς ἀναστάσεως χάρις οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν κατὰ γε τοὺς
 10 θεοὺς πατέρας ἢ πρὸς τὸ ἀρχαῖον τῶν πεπτωκότων ἀποκατά-
 σταισις, εὐδηλον πάντως ὅτι πρὸ τῆς παραβάσεως ἰσαγγελον
 εἶχε τὴν ζωὴν ὁ Ἀδάμ, μήτε βρώσει μήτε πόσει, καθάπερ
 εἴρηται, χρώμενος, ὅτι μηδὲ παρὰ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῖς τοι- C
 οῦτόν τι τεθεωρήται. μὴ τοίνυν ἐν παραδείσῳ τὸν ἄνθρωπον
 αἰσθητῆς ἐμφορεῖσθαι νόμιζε βρώσεως, ὅτι μηδὲ χρεῖαν εἶχε
 15 ταύτης ἔχεισε διὰ γε τὴν αὐτῷ τηρικαῦτα-προσοῦσαν ἀπά-
 θειαν. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἀμφιβάλλειν οὐκ ἔπρεπεν. ἐπειδὴ γὰρ
 τὰ φυσικὰ ταῦτα πάθη, πείνα λέγω καὶ δίψα κόπος ὕπνος
 ὀδύνη λύπη καὶ τὰ λοιπὰ, μετὰ τὴν παράβασιν εἰς τὸν ἀν-
 20 θρώπινον βίον εἰσῆλθουσαν, ὡς ὁ λόγος ἤδη φθάσας ἐγνωρί-
 σεν, φαίνεται πάντως ὅτι πρὸ τῆς ἁμαρτίας ὁ ἄνθρωπος οὐκ
 εἶχε τὸ καταναγκάζον αὐτὸν αἰσθητῆς ἕπτεσθαι βρώσεως.
 καὶ τί χρῆ πολλὰ λέγειν; εἴ γε τροφῆς ἦν ἐνδεής ὁ ἄνθρω- D

quandam cognitionem, ad quam contendere velle non tutum est iis
 quorum cupiditas plus aequo est avida. igitur animadvertas esse pro-
 batum complurium auctoritate, non eguisse Adamum in paradiso ci-
 bo quodam sensili. quippe cum immortalis a deo conditus esset, rei
 nullius indigebat. et quid haec ego prolixius tracto? si ad angelo-
 rum similitudinem in resurrectione victurus est homo, quemadmodum
 perscriptum legimus (Matth. 22 50) „erunt omnes tanquam angeli
 dei,” et vero si resurrectionis beneficium de sententia divinorum
 patrum nihil est aliud quam lapsorum ad condicionem pristinam re-
 stitutum, intelligi perspicue potest Adamum ante transgressionem vitam
 angelicae parem egisse, nec cibo nec potu, ceu diximus, usum,
 quando quid eiusmodi nec in angelis locum habet. quapropter existi-
 mare noli hominem in paradiso sensili nutrimento se satiasset, quan-
 doquidem istic eo non indigebat propterea quod omnis tum adfec-
 tionis esset expertus. enimvero neminem hac in parte ambigere con-
 veniebat. nam cum adfectiones illae naturales, fames inquam et sitis
 et fatigatio et somnus et dolor et moeror et caeterae, post trans-
 gressionem primum vitam humanam invaserint, ut superiori oratione
 docuimus, patet omnino ante peccatum hominem causae nihil ha-
 buisse, quae ipsum ad sumendum sensilem quandam cibum cogeret.

πος ἀπ' ἀρχῆς, ὡς τινες ὑπειλήφασι, καὶ πεινῶν ἂν εἴ ἀνάγκης ἦν καὶ ῥιγῶν καὶ κοιμώμενος. εἰ δὲ τοιοῦτος ἐκεῖνος ἦν, εὐδηλον πάντως ὅτι θνητὸς ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ φθαρτός· ἀδύνατον γὰρ ἀφθαρτον διαμένειν, ὡς ὁ Λαμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, τὸν αἰσθητῆς βρώσεως ἐν μετουσίᾳ γενόμενον. ἀλλ' ἄφες αὐτούς· ἡ γὰρ ἀναγεγραμμένη ἀγία σύνοδος οὕτω περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου φρονεῖν οὐδαμοῦ συγχωρεῖ. διέξεισι γὰρ οὕτω κατὰ λέξιν „εἰ τις λέγει τὸν Ἀδάμ θνητὸν πλασθῆναι παρὰ θεοῦ καὶ μὴ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐλθεῖν εἰς φθοράν, ἦτω ἀνάθεμα.” καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως. 10

P. 100 Φυτεύεται δὲ ὁμοῦ ἐν παραδείσῳ καὶ τοιοῦτον φυτόν, ἀφ' οὗ κεκώλυται μὴ φαγεῖν ὁ Ἀδάμ. τίνος ἔνεκεν; ὡς ἐντεῦθεν ἐπιγινώσκειν τὸν τοσοῦτων ἀγαθῶν παροχέα, καὶ ὡς ὑπὸ δεσπότην αὐτός ἐστι, καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς, καὶ μὴ τοιοῦτον παθεῖν ἐξ ἀπονοίας ὁποῖον ἔπαθεν ὁ 15 πεσὼν Ἐωσφόρος, τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ λαμπρότητα μὴ δυνήθεις ἐνεγκεῖν. ἀλλὰ γὰρ τίνα τὰ μετὰ ταῦτα; παραβαίνει τὴν ἐντολήν, ἄπτεται τοῦ φυτοῦ, γυμνοῦται τηρικαῦτα, φθορᾷ περιπίπτει, τοῦ παραδείσου ἐκβάλλεται, γινώσκει τὴν Εὐάν, γεννᾷ τρεῖς υἱούς, τὸν Καῖν τὸν Ἀβὲλ καὶ τὸν Σὴθ. 20

B Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ, καὶ μὴ συναρπάζου τοῖς οὕτω

quid proluxa indicatione opus est? si homo ab initio nutrimenti egubat de quorundam opinione, nimirum necessario sequitur etiam ipsum esurisse, frigus pertulisse, dormisse. si talis erat, manifestum est etiam ab initio fuisse mortalem et interitui obnoxium: nequit enim fieri, quemadmodum Iohannes Damascenus ait, ut expertus interitus maneat qui cibo sensili fruitur. missos igitur illos facies, quando superius indicata synodus ita nos de homine sentire non patitur, cuius haec expressa verba sunt „si quis dicit Adamum a deo conditum esse mortalem, ac non post peccatum prolapsus esse in interitum, execrabilis esto.” ac de his quidem in hunc modum disputatum esto.

Caeterum nihilominus sevit eiusmodi arborem deus in paradiso, de qua vesci Adamum vetuit. quamobrem istuc? ut hinc tantorum bonorum suppeditatorem agnosceret, seque domino subiectum sciret (lubet enim cum Chrysostomo loqui), neu quid ei tale accideret cuiusmodi lapsu Lucifero usuvenit, qui concessam sibi gloriam ac splendorem ferre non potuit. at enim quid secundum haec factum? mandatum transgreditur Adamus, ex arbore decerpit, illico nudus efficitur, interitui sit obnoxius, paradiso elicitur, cum Eva cubat, tres filios gignit, Cainum Abelum Sethum.

Atque haec mihi prudenter animum advertito, dilecte filii, neve

λέγουσιν „εἴπερ ἦδεις ὁ θεὸς τὸν Ἀδὰμ τὴν ἐντολὴν τε παραβαίνοντα καὶ τοῦ παραδείσου τηρικαῦτα ἐκπίπτοντα, τί δηποτε παρήγαγεν αὐτόν; ἢ γὰρ ἔδει μὴ παραγαγεῖν αὐτόν, ἢ παραχθέντα κωλύσαι τῆς ἀπηγορευμένης ἐκείνης βρώσεως.” V. 78

5 ἄφες αὐτούς, εἶγε τὰ τοιαῦτα φρονοῦσι, πειθου δὲ μᾶλλον τῷ θειοτάτῳ Γρηγορίῳ τῷ Νύσσης οὕτω λέγοντι „ὅτι μὲν ἐκτραπήσεται τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἀνθρώπινον, οὐκ ἠγνόησεν ὁ τὰ πάντα εἰδὼς θεός. οὐκ ἐκώλυσε δέ· ὡσπερ γὰρ τὴν παρατροπὴν ἐθεάσατο, οὕτω τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ πάλιν τὴν πρὸς C

10 τὸ ἀγαθὸν κατενόησε. τί οὖν; ἄμεινον ἦν καθόλου μὴ ἀγαγεῖν τὴν φύσιν ἡμῶν εἰς γένεσιν, ἐπειδὴ τοῦ καλοῦ διαμαρτόντα προέγνω τὸν ἄνθρωπον, ἢ παραχθέντα καὶ νεοσηκότα πάλιν πρὸς τὴν ἐξ ἀρχῆς χάριν διὰ μετανοίας ἐπανακαλέσασθαι; πάντως τὸ δεύτερον. ἄλλως τε διὰ τὴν αὐτοῦ ἀγαθό-

15 τῆρα παραγαγεῖν ὁ θεὸς ἠθέλησε τὸ ἀνθρώπινον, ὁμολογούμενος δὲ προεἶδε καὶ τὴν γενησομένην αὐτοῦ παρεκτροπὴν. εἴπερ οὖν οὐ παρήγαγε διὰ τοῦτο τὸν ἄνθρωπον, ἐνίκα δὲ λοιπὸν ἡ κακία ἡμῶν, ὡς ὁ Διμασκηνὸς Ἰωάννης φησί, τὴν D

20 ἀγαθότητα τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν οὖν καλὰ ποιεῖ ὁ θεός, ὅσα δὴ καὶ ποιεῖ, ἕκαστος δὲ ἡμῶν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἐκκλίνει πρὸς γε τὸ καλὸν ἢ τὸ κακόν. εἰ γὰρ καὶ „συνέφερες τῷ ἀνθρώπῳ εἰ οὐκ ἐγεννήθη” φησὶν ὁ κύριος, ἀλλ’ οὐ τὴν οἰκείαν

transversum agi te ab iis patitor qui huiusmodi proferunt: si norat deus Adamum mandato non pariturum ideoque paradiso eiciendum, quamobrem ipsum condidit? etenim vel eum condere non debebat, vel prohibere ne conditus cibum illum vetitum attingeret. has opiniones qui sequuntur, missos facito, ac Gregorio potius Nyssae praesuli fidem adhibeto, culus haec verba sunt. deus ille qui omnia novit, haud ignorabat e bono exorbitaturum hominem; neque tamen hoc impedivit. quemadmodum enim exorbitationem prospiciebat, sic et revocationem eius ad bonum cognitam habebat. quid ergo? praestabatne prorsus naturam nostram in ortum non producere, quando norat hominem deus a bono aberraturum: an conditum et in morbum prolapsum rursus ad primam gratiam per poenitentiam revocare? praefendum omnino hoc alterum, praesertim cum constet deum voluisse suae bonitatis causa genus humanum in ortum producere, quamvis in confesso sit eum deflexionem quoque hominis a cursu recto praevидisse. quodsi hanc ob causam hominem condidit, sequitur de Iohannis Damasceni sententia bonitatem divinam a pravitate nostra victam esse. quippe deus omnia, quae facit, bona facit, cum nostrum quilibet arbitratu et electione propria vel ad bonum vel ad malum deflectat. quanquam

δημιουργίαν κακίῳν ἔλεγεν, ἀλλὰ τὴν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἐπιγενομένην τῷ κτίσματι αὐτοῦ κακίαν. ἡ γὰρ τῆς οἰκείας γνώμης ῥαθυμία ἄχρηστον αὐτῷ τὴν τοῦ δημιουργοῦ εὐεργεσίαν ἐποίησε, ὥσπερ οὖν καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἔστιν ἰδεῖν. καὶ πρόσθετος, εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. εὐεργετῆ-5
 P. 101 σαι θέλων ὁ βασιλεὺς τῶν ὑπὸ χειρὰ τινα μεγίστην αὐτῷ ἐγχειρίζει ἀρχήν. καὶ ὅς αὐτίκα πρὸς τὸ ἕψος ἀπιδῶν τῆς ἀρχῆς, καὶ μὴ δυνάμενος ἐνεγκεῖν, ἐπαίρεται καθ' ἑαυτὸν, ἡσυχῇ καθῆσθαι οὐκ ἀνέχεται, φαντάζεται τὰ ὑπὲρ αὐτὸν, τυραννίδι κέχρηται καὶ εἰς ἀποστασίαν χωρεῖ. τί τὸ ἐπὶ τού-10
 τοις; ἄχθεται ὁ βασιλεὺς οὐ μικρῶς ἐπὶ τῷ πράγματι, δυσχεραίνει. τί τοῦτο; λέγει· πῶς ὁ ἀχάριστος τὴν ἐπελθούσαν αὐτῷ δόξαν εἰς ἀδοξίαν μετέστρεψε; καὶ θέλει μὲν μὴ καθελῖν τὸν ἀγνώμονα, καταφρονῆσαι δὲ ὁμῶς τῆς τυραννίδος οὐ δύναται. χειροῦται τὸν ὑποστάτην λοιπὸν, τῆς ἀξίας ἰδ
 Β παρούσης ὑπεξάγει ζωῆς. συνέφερε λοιπὸν αὐτῷ μὴ δεῦσθαι παρὰ βασιλέως ἀρχήν, εἶπερ ἀπονοίας αὐτοῦ τοιαῦτα παθεῖν ἐκινδύνευσε. πρόσθετος οὖν, ἀγαπητέ, καὶ μὴ συναρπάζου τοῖς ἐπιχειροῦσι τὰς θείας οἰκονομίας πολυπραγμανεῖν.20

enim dominus dicat (Matth. 26 24) „praestabat illi homini non esse natum,” non tamen hoc ita profert, quasi proprium opificium vituperet, sed indicare vult eam vitiositatem, quae opificio divino deinceps ipsiusmet voluntate accessit. quippe in hoc homine propriae voluntatis nequitia fecerat ut ei beneficium opificis non prodesset. licet id etiam in nostris rebus conspiciere, ac siquidem lubebit, animum exemplo, quod indicabimus, advertito. fac esse regem quendam, qui aliquem e subditis beneficentia singulari cohonestare volens magistratum ei maximum tradat, ille mox ad praefecturae suae sublimitatem respiciendo, cum eius molem sustinere nequeat, apud semetipsum animo effert, quiete vivere non posse, maiora se cogitatione concipere, tyrannidem usurpare, ad defectionem progredi. quid secundum haec? rex indignari, rem non parum moleste ferre, secum ipse dicere: quid hoc? itane homo ingratus gloriam, quam a nobis est consecutus, cum infamia commutavit? simul eo praeditus est animo ut immemorem beneficii perdere nolit; neque tamen usurpationem tyrannidis omnino negligere possit. quapropter desertorem suam in potestatem redigit, dignitate spoliatur, poenis gravibus subicit, nonnunquam et vitam ei adimit. eiusmodi homini expediat magistratum potius a rege non accepisse, quam insaniam propria talibus se malis et periculis exponere. fac igitur considerate agas, dilecte filii, nec abripi te cum illis patere qui consilia divina curiose per-

οὐ γὰρ ἢ εὐεργεσία τοῦ θεοῦ πρόξενος ἡμῖν γίνεται τῶν δει-
κῶν, ἀλλ' ἢ ῥαθυμία πάντως ἡμῶν καὶ ἢ κατὰ γνώμην ἐπὶ
τὸ χεῖρον ὁρμῇ.

Ἄλλ' οὐδὲ κωλύσαι τὸν ἄνθρωπον ἔπρεπεν, ἥνίκα τὸ
5 φυτὸν ἐπεχειρεῖ φαγεῖν. πῶς γὰρ, εἴπερ αὐτεξούσιος ἦν; εἰ
γὰρ ἀναστέλλειν ἔμελλε τὸν ἄνθρωπον ὁ θεός, ἥνίκα τοῦτον
ἑώρα τῆς εὐθείας ὁδοῦ πόρρω φερόμενον, ποῦ λοιπὸν ἔθεω- V. 79
ρεῖτο τὸ προσὸν αὐτῷ λογικόν; ποῦ δὲ τὸ αὐτεξούσιον, εἴ γε
τῆς ἀλόγου φύσεώς ἐστι τὸ ἀβουλήτως ὡδὸς κακέϊσθε περιώγε-
10 οὔσαι τε καὶ μεταφέρεσθαι; εἴπερ ἐκωλύετο μὴ ἀμαρτάνειν ὁ
ἄνθρωπος, ποῦ λοιπὸν ἢ ἀρετῇ; ποῦ δὲ καὶ οἱ διὰ ταύτην D
διδόμενοι στέφανοι; κατὰ τί δὲ καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
ἐπαθλον αὐτῷ πρόκειται, εἴγε μὴ σκουδῆ καὶ βίβη καὶ ἀγαθῆ
προαιρέσει τοῦ ἀγαθοῦ γένοιτο μέτοχος; οὐκ ἔδει κωλύειν
15 αὐτόν, ἵνα μὴ τοῖς ἀλόγοις ὁ λογικὸς ἐναρίθμιος γένηται,
ἅτε δὴ μὴ κεκτημένος τὴν χάριν τῆς αὐτεξουσιότητος. κατὰ
τοῦτο καὶ ὁ μέγας Βασιλεῖος οὕτω φησίν. „ὁ λέγων, ἵνα τί
μὴ κατεσκεύασεν ἀναμαρτήτους ἡμᾶς ὁ θεός, οὐδὲν ἕτερον
ἢ τὴν ἀλογον φύσιν τῆς λογικῆς προτιμῆ καὶ τὴν ἀκίνητον.
20 καὶ ἀνόρμητον τῆς προαιρετικῆς καὶ ἐμπράκτου.”

Παραχωρεῖται λοιπὸν ὁ Ἀδάμ, ἄπτεται τοῦ φυτοῦ, γυ-

16. δὲ P.

scrutari conantur. nam dei beneficentia nequaquam mala nobis con-
ciliat, sed omnino aecordia nostra spontaneaue ad vitium incli-
natio.

Nec conveniebat deum hominem impedire, cum vesci de arbore
conabatur. cur enim id faceret, qui hominem libertate voluntatis
praeditum creaverat? quippe si retrahere decreverat hominem, quam-
primum cerneret eum de via recta deflectere, quamam re vis ratio-
nis inditae homini declarare se potuisset? qua item libera voluntatis
facultas? praesertim cum naturae brutae sit ac ratione carentis, prae-
ter animi voluntatem huc et illuc circumduci et transferri, consimi-
liter si homo fuisset impeditus quominus delinqueret, quis virtuti
locus fuisset reliquus? quis coronis quae propter hanc conceduntur?
cur regnum coeleste homini ceu praemium propositum sit, siquidem
necesse non habet ut eius studio suo, vi, praeclaro animi proposi-
to particeps fiat? impediendus scilicet homo non erat, ne qui ratio-
nis erat compos, brutorum in numerum referretur, cum libertatis in
agendo beneficium possideret. eandem sententiam magnus Basilius
verbis hisce disserit. quicumque rogat cur nos deus non ita condide-
rit ut peccare non possemus, is nihil facit aliud quam quod na-
turam brutam rationis participi et ex praescripto virtutis agentii
praefert

Quamobrem Adamus arbitrio suo relinquitur, arborem attingit,

Glycas. -

μνοῦται, παραχρημα παραδείσον ἐξόριστος γίνεται. τί τὸ ἐπὶ
 τούτοις; οἱ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ διανοίγονται ὀφθαλμοί, κἀντεῦ-
 θεν ὄρα καθαρῶς οἷον ἀγαθόν ἐστιν ἢ τῆς ἐντολῆς φυλακῆ
 P. 102 καὶ ὅσον αἰθῆς κακόν ἢ ταύτης παράβασις. οὐδὲ γὰρ τὸ φυ-
 τὸν ἐκεῖνο, καθὰ φησιν Ἰώσηπος καὶ Νεμέσιος ὁ Ἐμέσης 5
 ἐπίσκοπος, τοιαύτην εἶχε φύσιν ὥστε τοῖς ἀπτομένοις αὐ-
 τοῦ φρόνησιν ἐνέειναι τοῦ τὸ καλὸν εἰδέναι καὶ πονηρόν. εἰ
 γὰρ ξύλοκ αὐτὸ γνώσεως ἢ ἀγία κατονομάζει γραφή, ἀλλ'
 οὐ διὰ τοῦτο καὶ τοιαύτην αὐτὸ κέκτησθαι δύναμιν εἴπω-
 μεν. ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ αὐτὸ γέγονε τῆς ἐντολῆς ἢ παράβα- 10
 σις, καὶ ἐξ ἐκείνου λοιπὸν ἐπεισῆλθε τῆς ἀμαρτίας ἢ γνώσις
 καὶ αἰσχύνῃ, διὰ τοῦτο τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐδέξατο. ἔθθς
 γὰρ τῇ ἀγίᾳ γραφῇ ἐκ τῶν συμβαινόντων πραγμάτων ἐπιτι-
 B θέναι καὶ τὰ ὀνόματα. καὶ ἄκουε τί φησιν ἐπὶ τούτοις ὁ
 χρυσορρήμων Ἰωάννης. „ἐν ἐρήμῳ μία πηγὴ ὕδωρ ἀντιλο- 15
 γίας ἐκλήθη, οὐχ ὅτι τοιαύτην εἶχε φύσιν ὥστε τοὺς ἐξ αὐ-
 τῆς ἀρνομένους εἰς ἀντιλογία εὐθὺς μετατρέπεσθαι· εἰ γὰρ
 τοῦτο ἦν, καὶ αὐτὸς Μωσῆς ἐξ ἐκείνης πικρὴν ἀντεῖπεν ἂν τῷ
 θεῷ. καθάπερ οὖν ἡ πηγὴ ἐκείνη οὐ παρὰ τὴν οἰκίαν φύ-
 σιν, παρὰ δὲ τὴν ἐπ' αὐτῇ γενομένην ἀπειθείαν τοῦ λαοῦ
 ὕδωρ ἀντιλογίας ἐκλήθη, οὕτω καὶ τὸ φυτὸν ἐκεῖνο τὸ γνω-
 στὸν καλοῦ καὶ πονηροῦ οὐ γνώσιν εἶχεν, ἀλλ' ὅτι πᾶς ἀμαρ-
 τάνων εἰς γνώσιν ἔρχεται τοῦ εἰδέναι ὅτι καλὸν μὲν τὸ ὑπα-

10. αὐτοῦ P.

continuo nudus efficitur, deque paradiso expellitur. quid inde sequi-
 tur? aperiuntur animi eius oculi, quo facto quantum bonum esset
 observatio mandati perspicit, quantumque contra malum eiusdem vio-
 latio. nec enim arbor illa, quemadmodum Iosephus et Nemesius an-
 tistae Emesenus declarant, eiusmodi naturam habebat ut ex se de-
 cerpentibus inderet prudentiam, qua bonum ac malum agnoscerent.
 tametsi nimirum litterae sacrae illam scientiae lignum nuncupant,
 non ideo dicendum nobis est talem ei vim adfuisse: sed quia
 mandati transgressio in eo facta est, de quo consecuta porro est
 peccati agnitio atque pudor, ideo nomen hoc meruit. conseve-
 runt enim litterae sacrae de rerum eventis nomina etiam indere. au-
 di quid hac in parte Chrysostomus dicat. unus quidam in solitudine
 fons adversationis aqua est nuncupata (Num. 20 13), non quod eius-
 modi naturam haberet ut ex se haurientes in mutuas adversationes
 excitaret: nam si res ita comparata fuisset, etiam ipse Moses hausta
 fontis huius aqua deo contradixisset. quemadmodum ergo fons ille
 non sua natura, sed propter diffidentiam populi, quam erga deum
 declaraverat, adversationis aqua nuncupatus est, sic et arbor illa
 cognitionis mali atque boni vocatur, non quod ipsa scientiam ha-

κούμεν κακὸν δὲ τὸ παραβαίνειν ἐστίν. ὅθεν καὶ τοιαύτην C
ἐκωνυμίαν, ὡς ἔφημεν, ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ συμβεβηκυίων ἔσχη-
κεν ὕστερον.

Τοῦ Ἀδάμ δὲ φθορᾶ καὶ θνητότητι περιπεσόντος μετὰ
5 τὴν παραβάσιν, εἶπεν ὁ θεός „ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἷς
ἐξ ἡμῶν.” πρόσχε δέ, ἀγαπητέ. ἄλλοι μὲν εἰρωνικῶς ἔφα-
σαν τουτοινὸ τὸν λόγον εἰπεῖν τὸν θεόν· θεώσεως γὰρ ἔρωτα
σχὼν ὁ Ἀδάμ, καὶ ὢν ἀγαθῶν μέτοχος ἦν ἀθλίως ἐξέπεσε
καὶ θνητός ὁ ἀθάνατος γέγονεν. ἕτεροι δὲ προληπτικῶς τὸ
10 τοιοῦτον ῥητὸν κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς γραφῆς ἐξέλαβον, λέγον-
τες „ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν,” τουτέστιν ὀψέ
ποιε γενήσεται εἷς ἐξ ἡμῶν ἄνθρωπος ὁμοιος τῷ Ἀδάμ. τοῦ D
το προληπτικῶς, ὡς ἔφημεν, εἴρηται κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς
γραφῆς, ἥτις εἶωθε τὰ μέλλοντα γενέσθαι ὡς ἤδη παρόντα ἢ
15 καὶ γεγονότα διαγορεύειν, καθὰ καὶ ἐπὶ τῆς προμήτορος εἰ-
ρημένον εὐρίσκομεν. μήπω καὶ γὰρ αὐτῆς παραχθείσης λέ-
γει ὅτι ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν
αὐτούς, εἰ καὶ καθ' ἕτερον νοῦν ὁ θεϊότατος Ἀναστάσιος τὸ
τοιοῦτον ἐνόησε θεῖον ῥητόν. ἐν γὰρ τῷ περὶ ἀναστάσεως
20 λόγῳ αὐτοῦ καὶ τὰς περὶ τούτων λέγων εὐρηται. „διπλῆ
τίς ἐστίν ἢ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευη, ἢ τε πρὸς τὸ θεῖον V. 80
ὁμοιωμένη καὶ ἢ πρὸς τὴν διαφορὰν ταύτην τῶν σχημάτων

buerit, sed quia quicumque peccat, cognitionem adsequitur intelli-
gendi, quod obtemperare deo bonum sit, delinquere malum. hinc
appellationem hanc habuit, ab eventu nimirum posteriore.

Caeterum posteaquam Adamus post transgressionem iam interitui
ac mortalitati factus erat obnoxius, ait deus „en factus est Adamus
quasi unus de nobis.” heic animam, dilecte fili, advertito. nonnulli
tradunt deum haec per ironiam protulisse: quippe divinitatis desi-
derio flagrans Adamus etiam iis bonis quorum erat particeps, misere
exciderat, et immortalis antea mortalis iam factus erat. alii dictum
intelligi volunt per praereceptionem temporis, quae sacris litteris est fa-
miliaris. en factus est Adamus quasi unus de nobis, hoc est, tandem
aliquando de nobis unus homo fiet, Adamo similis. consueverunt
enim litterae sacrae peculiari quodammodo ea quae futura sunt sic
effere, quasi si praesentia forent aut iam accidissent. consimile
quiddam proferri de matre hominum illa primaeva videmus: nam cum
ipsa necdum creata foret, haec nihilominus dicuntur „fecit hominem
deus, et quidem marem ac feminam eos fecit.” divinus autem vir
Anastasius dictum hoc alio quoque sensu cepit. nam in oratione de
resurrectione verba ipsius haec reperiuntur „duplex est naturae no-
strae structura, prior ad numinis similitudinem conformata, et alte-

P. 103 διηρημένη τελευταίον κατασκευασθεῖσα." καὶ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἁγίαν ἐπιφέρει γραφὴν ὁ Θεὸς οὗτος ἀνὴρ, ὥστε τὸ δόγμα τοῦτο γενέσθαι σαφέστερον. λέγει γὰρ „καὶ ἐποίησά τὸν ἄνθρωπον· κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. πρώτη ποίησις αὕτη, ἅπλῃ, μονότροπος, ἄζυγος, μὴ ἔχουσα τίνα διαφοράν. καὶ κατ' εἰκόνα γὰρ Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. δευτέρα δὲ ποίησις, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς." ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, δῆλον ἐκ τῶν ῥημάτων αὐτῶν. ἐκεῖ μὲν εἶπεν αὐτόν, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἐνταῦθα δὲ εἶπεν αὐτούς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν 10 αὐτούς. πρόσεχε δέ. ἐπειδὴ ἡ ἁγία γραφὴ προλαβοῦσα εἶπε „κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν," εἶτα, μετὰ τὴν αὐτοῦ δηλαδὴ ποίησιν, ἐπήγαγεν „ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς," ἔδειξε προφανῶς ὅτι ἄλλη ποίησις ἐκείνη καὶ ἕτερα ποίησις αὕτη, ἢ μὲν τὸ τοῦ δημιουργοῦ παριστώσα φιλότιμον 15 (κατ' εἰκόνα γὰρ Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν), ἢ δὲ τὴν τῶν σχημάτων ὑπεμφυτίνουσα διαφοράν (ἄρσεν γὰρ καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς). δοκεῖ μὲν οὖν ὁ λόγος οὕτως φορητικός, ἀλλὰ τοῖς ἐπομένοις τῷ ἰδίῳ λογισμῷ. τοῖς γὰρ ἐκζητοῦσι τὰς ἱεράς τῶν πατέρων γραφὰς καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιους, ὅτι καὶ σαφῆς ὁ τοιοῦτός ἐστι. καὶ ἄκουε τί φησιν ὁ τὰ θεῖα σοφός C' *Αναστάσιος*. τοῖς γὰρ προειρημένοις καὶ τὰδε προσέθετο, σα-

ra sexuum discrimine distincta, quae quidem officio nostro postremum accessit." neque tantum haec Anastasius profert, sed etiam litteras sacras allegat, quo doctrinam hanc clariorem efficiat. sic enim ait. fecit hominem deus, et quidem eum ad imaginem dei fecit. haec prima nostri est creatio, simplex, uniformis, experta societatis, discrimen nullum habens: quippe ad imaginem dei fecit eum. succedit altera formatio: marem ac feminam fecit eos. quae quidem ita se omnino habere de verbis ipsis est perspicuum: nam istic ait numero unitatis „ad imaginem dei fecit eum," heic vero numerus multitudinis usurpatur. consideres igitur quod cum litterae sacrae prius dixissent „ad imaginem dei fecit eum," deinde subiecerit, post hominis nimirum formationem, „marem ac feminam fecit eos." quibus verbis clarissime ostendit aliam esse formationem illam priorem, aliam hanc posteriorem. nam illa dignitatem officis repraesentat, de qua scilicet dicitur „ad imaginem dei fecit eum:" haec sexuum discrimen denotat, hisce verbis comprehensum „marem ac feminam fecit eos." videtur autem haec oratio parum tolerabilis, sed iis qui rationem propriam sequuntur. nam caeteris, sacra patrum scripta pervestigantibus, omnino digna existimatur quae recipi debeat, praesertim cum aperta sit atque plana. quid idem Anastasius dicat audi. nam hactenus expositis haec etiam adiecit, pluribus id quod protulerat declarare

φηίσαι θέλων ἐκ πολλῶν τὸ λεγόμενον. „δευτέρα κτίσις ἐστὶ τοῦ τε ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεος προσκατασκευασθεῖσα τῷ πλάσματι, τῷ κατὰ τὴν πρώτην δηλονότι γεγεννημένῳ κατ' εἰκόνα θεοῦ, ἐν ᾗ διαφορὰ σχημάτων οὐκ ἦν, ὅτι μηδὲ ἐν τῇ 5 θείᾳ καὶ μακαρίᾳ εἰκόνι τοιοῦτόν τι ἐπιενότηται.“ εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, λέγειν οὖν εὐλογον ὅτι ἐκ προγνώσεως ὁ θεὸς τοιαύτην ἀπ' ἀρχῆς κατασκευὴν δέδωκε τῷ Ἀδάμ, εἰ γε τῆς δευτέρας ἐστὶ κτίσεως ἢ τοιαύτη τῶν σχημάτων διαφορὰ, ἣν δὴ καὶ ἀναγκαιῶς ἐπήγαγε μετὰ τὴν πρώτην, ὡς εἴρηται, 10 ποίησιν· οὐδὲ γὰρ ἠγνῶει τὸ συμβησόμενον. καὶ πρόσχες, D εἰ βούλει, τῷ Λαμασκηῷ Ἰωάννῃ περὶ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου λέγοντι „εἰδὼς δὲ ὁ προγνώστης θεὸς ὅτι ἐν παρυβύσει γενήσεται καὶ ὅτι φθορᾷ ὑποπεσεῖται, διὰ τοῦτο παράγει τὸ θῆλον ἔξ αὐτοῦ.“ ὥστε εἰ μὴ τῆς ἀγγελικῆς ἔξεπιπτε βιοτῆς, 15 οὐκ ἂν ἦ τῶν σχημάτων αὕτη προσκατεσκευαστο διαφορὰ, ὅτι μηδὲ χρεῖαν εἶχε ταύτης ὁ κατ' εἰκόνα γεγεννημένος θεοῦ πρὸς γε τὴν ἐκ διαδοχῆς τοῦ γένους σύστασιν, ἅτε κατὰ τοὺς ἀγγέλους, ὡς ἄνω διελήπται, μέλλων πληθύνεσθαι. ἀλλ' ἐπαναληπτέον κἄν ἀνθὶς τὸν λόγον.

20 Θεία μετὰ τὴν παράβασιν πρὸς τὸν ὄφιν ἀπόφασις „ἐπὶ P. 104 τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ.“ ἐπειδὴ καρδίαν ἠπάτησας καὶ κοιλίαν ἔπεισας ἄψασθαι βρωμάτων, ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ. οὐδὲ γὰρ ὡς πόδας κεκτημένου τὸ πρό-

volens. secunda creatio est maris ac feminae formatio, quae figmento dei accessit, quod ratione creationis primae ad imaginem dei factum erat, nec sexuum discrimen habebat, quando nec in divina illa beataque imagine quid eiusmodi existit. quae cum ita sint, a ratione non abhorret, dicere deum ex praescientia talem ab initio structuram Adamo concessisse, cum hoc sexus discrimen a secunda creatione profectum fuerit, quam necessario priori, ceu dictum est, adiecit. nec enim quid futurum esset ignorabat. et animum, si libet, adverte Iohannis Damasceni de homine primo verbis. quia deus futurorum praescius norat hominem mandato non pariturum ac interitui futurum obnoxium, iccirco seminam ex eo producit. adeoque si homo vita angelica non excidisset, sexuum discrimen nullum factum fuisset, quippe cuius haud eguisset ad generis propagationem is qui ad imaginem dei factus erat. nam more angelorum, ut indicatum est supra, semet amplificaturus fuerat. sed enim ad institutam orationem redeundum est.

Haec est illa dei ad serpentem post hominis lapsum oratio (Gen. 3 14) „in pectus ac ventrem ambulabis.“ hoc est quandoquidem cor decepisti, et ventri persuasisti ut cibum illum decerperet, iccirco

τερον, καθὰ Ἰώσηπος τέ φησι καὶ ἡ λεγομένη Λεπτὴ Γένεσις, νῦν ἀποφαίνεται τὸν ἐπὶ τῇ κοιλίᾳ περιπάτον. ἀλλ' V. 81 ἐπειδὴ κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην ἀπὸ τοῦ ὀρθίου σχήματος τοιαύτην ἄδειαν ἔσχεν ὥστε πρὸς τὸ ὅς τῇ Εὐᾷ πληθυσίασαι καὶ περὶ τοιούτων διαλεχθῆναι, τῇ γῆ καὶ πάνυ δι-5 καίως ἐπισύρεσθαι κατεδικάσθη. εἰ γὰρ καὶ ἄπους ἔξ ἀρχῆς διεπέπλαστο, ἀλλὰ κύκλοις τινῶν κάτωθεν ἐλιγμῶν ἐνορθούμενος τεταμένους τοῖς στήθεσιν ἔπνευσε. διὸ καὶ νῦν ὁ ὄφις πολλάκις θυμούμενος ἀνίστησιν ἑαυτὸν καὶ κυκλικῶς ἐλισσόμενος τρέχει. προβάς δὲ ὅσον δεῖξαι τοῦ παλαιοῦ βαδίσματος τὴν μνήμην, πάλιν τῷ τῆς ἀποφύσεως καταβάλλεται τόμῳ. ὅρα δὲ νουνεχῶς ὅτι τοσοῦτόν ἐστι βαρὺ τό τινα καθ' ἑαυτὸν ἀμαρτάνειν, ὅσον ἄρα τὸ καὶ ἐτέρους ἐνάγειν εἰς C ἁμαρτίαν. κατὰ τοῦτο καὶ βαρυτέραν ὑπέστη τῆς Εὐᾶς τὴν κόλασιν. ἡ Εὐᾷ πάλιν τοῦ Ἀδάμ, ὅτι τὸν Ἀδάμ ἠπάτησεν ἡ Εὐᾷ καὶ τὴν Εὐᾶν ὁ ὄφις.

Ἄλλ' ἐκ τούτου νοεραῖς μετέχειν ψυχῆς καὶ τὰ ἄλογα οἱ Μανιχαῖοι ἐνόμισαν· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, ὡς ἐκεῖνοί φασιν, οὐκ ἂν ἐτιμώρησε τὸν ὄφιν ὁ Θεός, οὐκ ἂν ἀρᾶ καθυπέβαλεν. ἀλλ' οὐκ ἐστι τοῦτο, οὐκ ἐστι. καὶ δῆλον ἔξ ὧν ὁ προφήτης λέγει Δαβὶδ „μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος,

1. καθὰ deorat.
81.] ὅτι οὐ?

3. τὸν deorat.

8. τεταμένους P.

12

in pectus ac ventrem ambulabis. non enim propterea deus inambulatorum ventri serpentem pronuntiat, quasi prius ille pedes habuisset, ut Iosephus et parvus ille de rerum ortu liber aiunt: sed quia de sententia Chrysostomi prius facultatem habens erecto corpore conveniendi Evam et cum ea colloquendi, nunc damnatus fuerit, ac merito quidem, ut humi serperet. nam tametsi ab initio serpens ita conditus erat a deo, pedibus uti careret, tamen orbibus quibusdam factarum inferius convolutionum erectus iis ipsis extenso pectore velut inequitabat. iccirco videmus et hodie serpentem iratum semel erigere ac in orbis convolutum progredi. quo facto, quasi veteris incessus memoria nobis in mentem revocata, rursum iuxta divini pronuntiatum legem semet demittit. caeterum prudenter observabis aequae grave esse quempiam alios ad peccandum impellere, ac si delinquat ipse. propterea gravior serpentis poena fuit quam Evae, rursusque gravior Evae quam Adami, quod Adamum Eva decepisset, Evam serpens.

Existimarunt autem Manichaei, hac narratione moti, bruta quoque praedita esse anima mentis ac intelligentiae vi participenam absque illo sit, inquit, deus supplicio serpentem non adflectet. at enim hoc minime verum esse, de verbis hisce Davidicis per-

οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις." ἄλλως τε εἰ διὰ τὸ τιμωρηθῆναι τὸν ὄφιν δοκοῦσι καὶ τὰ ἄλογα νοεῖν μετέχειν ψυχῆς, τὸ κωλύον πάντως οὐδὲν μὴ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν φυτῶν τὸ τοιοῦτον δόγμα κρατεῖν, εἰ γὰρ τὴν συκῆν ἀρῆ καθυπέβαλεν ὁ 5 Χριστός, ἡνίκα πεινάσας οὐχ εὔρεν καρπὸν ἐν αὐτῇ. ὑποβάλλει τοίνυν ὁ θεὸς τὸν ὄφιν κατάρα, ἵνα καὶ τὸν διάβολον οὐ βλέπη τις τί ἔπαθε, τὸν ὄφιν αἰεὶ βλέπων συρόμενον τὸν ποτε διανεστηκότα, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησὶν, ὑπόμνησιν λάβη ὅτι εἰ ὁ ὑπουργὸς τῆς κακίας ἐπὶ τοσοῦτον κολάζεται, 10 περὶ τοῦ πρωταίτιον τί χρῆ καὶ λέγειν. τιμωρεῖται τὸν ὄφιν ὁ θεὸς τοιοῦτόν τι ποιῶν ὅποῖον δὴ καὶ φιλόστοργος πατήρ. οὐ μόνον γὰρ τὸν φονέα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τιμωρεῖται, ἀλλὰ P. 105 καὶ τὸ τοῦ φόνου ὄργανον συνθλάττει τε καὶ εἰς πολλὰ κατατέμνει. „αὐτός σου τηρήσει τὴν κεφαλὴν." οὐκέτι, φησί, 15 πρὸς ἐπιβουλάς, ὃ ὄφι, ἀνθρώπων παρερησιάση καθά δὴ καὶ τὸ πρότερον, ἀλλὰ σὺ μὲν τοσοῦτον ἔξεις τῶν ἀνθρώπων τὸν φόβον ὥστε περιπατούντων καὶ ἐκείνων ἀκούων φωνῶς ἐγκατακρύπτειν ἑαυτόν.

Ὁ μὲν οὖν μέγας Μακάριος ἐν ἐπιστολαῖς αὐτοῦ περὶ 20 τοῦ διαβόλου φησὶν ὅτι ἅμα τῷ ἐκπεσεῖν τῇ γενένη παραδοθῆναι ἔμελλεν, ἀλλ' εἰάθη πολεμεῖν, ἵνα φωνῶσιν οἱ τοῦ

19. Μακάριος] μακάριος Παῦλος F.

apicue patet (Psalm. 31 8) „nolite consimiles equis et mulis fieri, quae intelligentia carent." alioqui si propterea putant brutas bestias animae intelligentiae vi praeditae participes esse, quia supplicio serpens adfectus fuerit, nihil est omnino quod impediatur quominus eadem in arboribus quoque valeat opinio, quando ficum execrationi Christus subiecit, cum esuriens fructum in ea nullum reperiret. deicit ergo serpentem in terram deus, ut tametsi quis haud cernat quid diabolo acciderit, nihilominus serpentem, qui de sententia Chryso-stomi olim erectus stabat, humi repentem intuens secum ad animum revocet, quod cum facinoris huius administer multetur, multo magis existimandum sit principem mali auctorem puniri. caeterum supplicio serpentem adficiens deus, eiusmodi quid facit quale liberum amans pater. non tantum enim is de interfecitore filii sui supplicium sumit, sed ipsum etiam caedis instrumentum confringit ac multas in partes lacerat. secundum haec deus ait (Gen. 3 16) „observavit ille caput tuum." non iam amplius, inquit, audebis tu serpens hominibus insidias struere, quod hactenus fecisti, sed tantus erit metus tantaque formido tua ut ambulantiibus illis temet in latebras tuas sis abditurus.

Tradit enim suis in epistolis magnus ille Macarius de diabolo, futurum fuisse ut statim a lapsu gehennae traderetur, sed ei conce-

Β Χριστοῦ στρατιῶται· ἀντιδίκου γὰρ μὴ προκειμένου οἱ γνή-
 σιοι στρατιῶται τοῦ βασιλέως οὐ φανεροῦνται. Ἔθεν ὡς κα-
 ταδικώτερος σφοδρότερον εὐρήσει τὴν κόλασιν. ὁ δὲ μέγας
 Βασίλειος ἐν τῇ εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν ἐρμηνεῖα καὶ τά-
 δε περὶ τοῦ διαβόλου διέξεισι. „τάχα γὰρ πρὸ τοῦ κτισθῆναι⁵
 τὸν ἄνθρωπον τόπος τῆς μετανοίας καὶ τῷ διαβόλῳ ὑπελείπε-
 το, καὶ ἡδύνατο ὁ τύφος, εἰ καὶ ἀρχαιότερον νόσημα ἦν, ἕως
 διὰ τῆς μετανοίας ἐναντὸν ἐξιασάμενος ἀποκαταστῆσαι αὐτὸν
 εἰς τὸ ἐξ ἀρχῆς. ἀφ' οὗ δὲ τοῦ κόσμου ἡ κατασκευὴ καὶ τοῦ
 παραδείσου, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐν αὐτῷ, καὶ ἐντολὴ καὶ φθό-¹⁰
 νος τοῦ διαβόλου καὶ φόνος τοῦ τετιμημένου, ἀποκλείεται
 αὐτῷ καὶ ὁ τόπος τῆς μετανοίας. εἰ γὰρ ὁ Ἡσαΐ μετανοίας
 V. 82 τόπον οὐχ εὔρε τὰ πρωτότοκία ἀποδόμενος, τίς τόπος ὑπε-
 λέλειπται μετανοίας τῷ τὸν πρωτόπλαστον ἀποκτείναντι Ἀδὰμ
 καὶ ἐκείνου τὸν θάνατον εἰσενεγκόντι;” ἀλλὰ καὶ ὁ Σιναΐτης¹⁵
 θεὸς Ἀναστάσιος εἰς ἐπιστροφὴν, ὡς ἔοικεν, ἔλκων καὶ τοὺς
 λίαν ἀπεγνωσμένους, καὶ τάδε κατὰ ῥῆμα φησίν. „εἰ Μα-
 νασσῆν ὁ θεὸς διὰ μετανοίας ἐδέξατο, τάχα τολμῶ εἰπεῖν
 ὅτι καὶ τὸν διάβολον μετανοῦντα ὀλοφύχως δέξεται.” καλῶς
 δὲ εἶπεν ὅτι τολμῶ εἶπεν· ὅρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ Δαμασκηνός²⁰
 D' Ἰωάννης οὐ δίδωσι τῷ διαβόλῳ μετάνοιαν. λέγει καὶ γὰρ
 ὅτι ὅπερ ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος, τοῦτο τοῖς ἀγγέλοις

sisse deum ut humanum genus oppugnaret, quo Christi milites sese
 probarent ac declararent. eandem ob causam magis etiam damnabi-
 lis supplicio graviori multabitur. Basilius in Esaiæ vatis enarratio-
 ne huiusmodi quaedam de diabolo protulit. fortassis ante creationem
 hominis diabolo quoque poenitentiae locus relictus fuisset, ac po-
 tuisset superbus ille, quanquam malum inveteratum foret, per poe-
 nitentiam adhibito sibi remedio pristinam ad condicionem seipsum
 restituere. verum posteaquam secuta est mundi creatio itemque pa-
 radisi, ac homo in paradiso existere coepit, et mandatum et invidia
 diaboli accessit et hominis ornati a deo caedes, ex eo scilicet tem-
 pore modus ei poenitentiae nullus est relictus. quippe si Esau poe-
 nitentiae locum non invenit, cum primigeniorum iura vendidisset,
 quis ei relictus sit poenitentiae locus, qui Adamum illum principem
 humani generis interfecit eiusque morti causam praebuit? divinus
 autem vir, Anastasius ille Sinaites, quo vehementer desperatos ho-
 mines, uti quidem videtur, ad conversionem invitet, haec ad verbum
 profert „si Manassem deus per poenitentiam recepit, anaim dicere
 quod etiam diabolum toto pectore atque animo resipiscentem in gra-
 tiam recepturus fuerit.” quibus verbis recte illud inservit „audeam
 dicere.” nam et Damascenus ille Iohannes diabolo poenitentiam nul-

ἡ ἔκπτωσις· μετὰ γὰρ τὴν ἔκπτωσιν οὐκ ἔστιν αὐτοῖς μετάνοια, ὡσπερ οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις μετὰ θάνατον. οὐκ ἐξεδόθη δὲ καὶ τοῖς ἔκπεσοῦσιν ἀγγέλοις μετάνοια, ὡς ὁ Νεμέσιος φησιν, ὅτι καὶ ἀσώματος ἢ φύσις αὐτῶν· ὁ γὰρ ἄνθρωπος διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθενεῖαν τῆς μετανοίας ἔτιγεν. ἀλλ' ἔμοιγε τέως ὁ λόγος οὗτος ὃς ἐπὶ τῷ Ἀδάμ οὐκ ἔστιν ἀποδοχῆς ἄξιος. οὐδὲ γὰρ ὑπὸ σωματικῶν ἐπιθυμιῶν ἠτηθεὶς ὁ Ἀδάμ ἐνέβη παραβάτης τῆς ἐντολῆς (ἄπαγε τῆς Ὠριγένους φρενοβλαβείας) ὅτι μηδὲ χώραν εἶχον αὐταὶ πρὸ 5 τῆς παραβάσεως ἐν αὐτῷ. καὶ τί χρῆ πολλὰ λέγειν; αὐτὸς ὁ Ἀδάμ ἐκβληθεὶς τοῦ παραδείσου καὶ ἀπέθανε καθίσης αὐ- P. 106 τοῦ παρ' ὄλην ἐθρήνηε τὴν ζωὴν αὐτοῦ. ἐφ' ᾧ κάμπτεται ὁ θεός, καὶ πάντα ποιεῖ καὶ πάσχει δι' αὐτόν. ὁ δὲ διάβολος ἔκπεσόν οὐ μόνον οὐκ ἐθρήνησεν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ πλά- 15 σματος ἐλύττησε θεοῦ, καὶ τὸν θεὸν αὐτὸν διέβαλε πρὸς τὸν Ἀδάμ. λοιπὸν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν οὕτω διατεθέντα μετανοίας ἐπιτυχεῖν πάντως ἀμήχανον.

Ἄκουε δὲ καὶ τί φησιν ὁ Θεοδώρητος ἐν τῇ Θεραπευτικῇ αὐτοῦ περὶ τούτου. ἐπαρθεὶς ὁ διάβολος λέγεται πεπτω- 20 κέναι, εἶτα κατὰ τῶν ἀνθρώπων ὡς εἰκόνι θεοῦ τετιμμημένων λυτῆσαι, καὶ τὸν κατὰ τούτων ἀναδέξασθαι πόλεμον, τὸν δὲ

6. 85] ὡς an ἕσον?

lam tribuit, cuius haec verba sunt „quod mors est hominibus, hoc angelis est lapsus: quippe post lapsum nulla restat eis poenitentia, quemadmodum nec post mortera hominibus.” et quidem poenitentia lapsis angelis propterea non est concessa, sicut Nemesius ait, quia corporis experti est eorum natura. homo enim propter imbecillitatem corporis poenitentiam consecutus est. quae tamen extrema verba, quod Adamum attinet, equidem admittenda non puto. nec enim ille corporeis a cupiditatibus victus mandati violator factus est. Apage sis cum istac Origenica insania. quippe nullum illae locum habebant in ipso ante transgressionem. quid multis haec verbis indicemus? Adamus paradiso eiectus et eius ex adverso collocatus omnem vitam plorando exigit. quapropter deus flectitur, eiusque causa nihil non facit ac patitur. diabolus autem lapsus non modo non casum suum deploravit, verumetiam dei signentum furenter aggressus, deum ipsum adversus Adamum criminatus est. quo quidem pacto cum adfectus a delicto fuerit, nequit omnino accidere particeps ut poenitentiae fiat.

Audi quid de hoc in sua Therapeutice Theodoritus dicat. cum fastu, inquit, elatus fuisset diabolus, lapsus esse dicitur, contraque homines exornatos imagine dei furore quodam percitus bellum in eos suscepit. verum opifex ille rerum angelis hominibus praeesse iussit

Βποιητὴν τῆ τῶν ἀγγέλων ἐπιστασίᾳ φρουρηῆσαι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὅπως μὴ βία καὶ τυραννίδι χρώμενος, ἀοράτως ἐπιῶν, ἀδεῶς διαφθείρῃ οὓς διὰ φθόνον ἐμίσησεν. οὐκ οὖν ὁ φθόνος οὗτος, μάλιστα δὲ ἡ ἔπαρσις αὐτοῦ καὶ ἀπόνη (καὶ τῶν γὰρ ὑπ' αὐτὸν ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι, ὡς ὁ Παῦλος 5 φησί), πρὸς τοῦτοις δὲ ἡ ἀπόγνωσις (εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἔλεγον ὅτι πρὸ καιροῦ ἤλθες βασιανίσαι ἡμᾶς) μεταποιεῖν τὸν ἀποστάτην οὐκ ἔα.

Πρὸς τοῖς εἰρημένοις εἰδέναι σε καὶ τοῦτο βούλομαι, ὅτι C δὲ ἀποστάτης οὗτος διάβολος ἐν ταῖς ἀγγελικαῖς δυνάμεσι πρω-10 τοστάτης ἦν, ἀγαθὸς παρὰ Θεοῦ γενόμενος καὶ μηδὲν ἔχρος κακίας ἢ πονηρίας ἐν ἑαυτῷ φέρων. πάντα γὰρ ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς καλὰ, καὶ καλὰ λίαν. κακὸν δὲ οὐδὲν ἐποίησεν ὁ Θεός. τὸ γὰρ κακὸν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τοῦ καλοῦ ἀναχώρησις, ὡσπερ οὖν καὶ τὸ σκύτος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ φωτὸς 15 στήφησις. καλῶς οὖν εἶπεν ὁ λόγος ὅτι τοῦ κακοῦ ποιητῆς οὐκ ἐστὶν ὁ Θεός. οὐχὶ δὲ τῶν μὴ ὄντων. εἰ γὰρ τὰ καλὰ D παραχθῆναι λέγεται παρὰ Θεοῦ, ταῦτα καὶ ὄντα πάντως εἰ-10 σί. τὸ δὲ κακὸν ἐπειδὴ οὐ παρήχθη παρὰ Θεοῦ, οὐδὲ ὄν V. 83 ἔστι. τοῦ κακοῦ λοιπὸν οὐκ ἔστι ποιητῆς ὁ Θεός, εἶγε τῶν 20 μὴ ὄντων, ὡς ἔφημεν, οὐκ ἔστι ποιητῆς, λέγεται δὲ μὴ εἰ-

17. οὐχὶ] ὄντων γάρ, οὐχὶ?

mortale genus custodit, ne vi ac saevitia usus diabolus, inadspectabiliter eos aggressus, quos odit ex invidia perdat. quapropter illa invidia, praesertimque fastus elationis et dementatio (nam hodieque sunt inter eos imperia et potestates, quemadmodum Paulus (Ephes. 6 12) ait) et praeterea desperatio (absque qua foret, nequaquam dixissent (Matth. 8 29) „quamobrem ante tempus ad excruciamdam nos venisti?“) desertorem illum dei poenitentia uti non sinunt.

Volo autem praeter indicata te hoc etiam scire, desertorem hunc diabolum primum inter angelicas potestates locum habuisse, cum bonus a deo factus esset, nec ullum vitiositatis aut improbitalis in se vestigium contineret. nam omnia quae fecit deus bona erant, et quidem valde bona, cum malum nullum condiderit. etenim malum nihil est aliud quam a bono secessio, quemadmodum caligo nihil aliud est quam lucis ademptio. quapropter praeclare dicitur deum non esse mali auctorem. quippe rerum per se subsistentium conditor est deus, non earum quae non existunt. quodsi bona dicuntur in ortum a deo producta, putandum est eorum appellatione venire res omnes quae existunt, at malum cum a deo conditum non fuerit, non etiam in numero rerum est existentium. de quo consequitur deum non esse mali auctorem, quando is nequaquam rerum non existentium opifex est, ut iam ante monuimus. dicitur autem malum non es-

ναί τι τὸ κακόν, ἐπειδὴ ἀγνώστου καὶ ἐφ' ἑαυτοῦ μὴ ὑφέ-
στηκε.

Τοιαῦτος οὖν ἦγον ἀγαθὸς ὑπὸ Θεοῦ παραχθείς ὁ διά-
βολος τῆς περιγείου τάξεως καὶ τῆς γῆς ἐνεχειρίσθη τὴν φν-
5 λακὴν παρ' αὐτοῦ. μὴ ἐνέγκας δὲ τὸν τε φωτισμὸν καὶ τὴν
τιμὴν ἣν ὁ Θεὸς αὐτῷ ἐχαρίσατο, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ P. 107
παρὰ φύσιν ἐτράπη, καὶ ἐπήρθη κατὰ τοῦ πεποιηκότος αὐ-
τὸν Θεοῦ. „θῆσω” καὶ γὰρ εἶπε „τὸν θρόνον μου ἐπὶ τῶν
νεφελῶν, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ.” ἐνθεν τοι καὶ ὡς
10 ἀστραπή κατὰ τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ
γῆς ἔπεσε. συναπεσπάζθη δὲ αὐτῷ καὶ συνέπεσε πλήθος ἄπει-
ρον τῶν ὑπ' αὐτὸν τεταγμένων ἀγγέλων. τοῦτο δὲ καὶ ὁ προ-
φήτης Ἡσαΐας ἔδειξεν οὕτως εἰπὼν „πῶς ἐξέπεσαν ὁ Ἐωσφό-
ρος ὁ τὸ πρῶτ' ἀνατέλλων, καὶ συνετρίβη εἰς τὴν γῆν;” Ἐω-
15 σφόρον δὲ αὐτὸν ἐκάλεσαν δι' ἣν ἀπὸ Θεοῦ ἔσχε λαμπρότητα.
τούτοις οὖν ἀκολουθῶς καὶ τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ διελίηται. B
Ἐωσφόρον γὰρ αὐτὸν εἶπε διὰ τὴν λαμπρότητα, σκότος δὲ
διὰ τὴν ἔπαρσιν καὶ γενόμενον καὶ λεγόμενον. ἔκτοτε δὲ οἱ
ἀκάθαρτοι δαίμονες τὸν καθ' ἡμῶν ἀνεδῆξαντο πόλεμον. σὺ-
20 δὲ γὰρ ἀνέχονται τοὺς ἀνθρώπους δρῶν ἐκεῖσε σπεύδοντας
ἀνελεῖν ὅθεν κακοβούλως ἐξέπεσαν, ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασι-
λειος. δοχεῖα καὶ γὰρ πάσης ὄντες κακίας καὶ τὴν τοῦ φθό-

se aliquid propterea quod substantiam nullam habet nec per se
subsistit.

Talis ergo, nimirum bonus, a deo conditus diabolus, terrestri
ordinis et ipsius adeo terrae custodiam a deo sibi mandatam accepit.
cum autem ferre non posset illustrationem et honorem, quem deus
ei largitus fuerat, de naturali statu in alienum a natura sua exorbi-
tavit, adversusque suum opificem fastu quodam elatus est. „collocabo”
inquit (Es. 14 14) „solium meum in nubibus, et supremo par-
ero.” quam quidem ob causam etiam fulguris instar de coelo in ter-
ram cecidit, uti dominus ipse loquitur (Luc. 10 18). estque avulsa
cum eo, simulque lapsa multitudo quaedam angelorum ipsi subiecto-
rum infinita. significavit hoc vates Esaias (14 14) hisce verbis „qui
delapsus est Lucifer ille, qui pridem oriebatur, terraeque allisus est?”
Luciferum appellans ob splendorem divinitus ei concessum. consimi-
lia Gregorius ille theologus tradidit, cum luciferum vocari ait splen-
doris sui causa, qui caligo deinceps propter elationem factus sit et
appelletur. secundum haec impuri genii bellum adversum nos susce-
perunt. nequeunt enim aequo animo pati ut homines eo studiose
contententes videant, unde ipsi pessimo consilio deciderunt, quem-
admodum magnus ille Basilius ait. quippe cum omnia improbitatis re-

τον νόσον ἐδέξατο. οὐδὲ γὰρ ἐχθρὸς ἡμῖν ὁ διάβολος ἐπίσθη παρὰ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ ζηλοτυπίας ἡμᾶς πολεμεῖ. ὄρων γὰρ ἑαυτὸν ἐκ τῶν ἀγγέλων καταρριφέντα, οὐκ ἔφερε βλίσσειν τὸν γῆινον ἐπὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἀγγέλων διὰ προκοπῆς ἀνυψούμενον. καὶ μία μὲν παρὰ γε τοῖς ἀγγέλοις καὶ τοῖς δαίμοσιν ἡ οὐσία, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ προαίρεσις, καθὰ δὴ καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν ἀνθρώπων καὶ πονηρῶν ἔστιν ἰδεῖν· μία μὲν καὶ παρ' αὐτοῖς ἡ φύσις ἐστίν, οὐ μὴν δὲ καὶ γνώμη καὶ θέλησις ἡ αὐτή.

Καὶ τὸ μὲν ὀρθόδοξον τῆς ἐκκλησίας φρόνημα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· οἱ δὲ τῶν Ἑλλήνων σοφοί, Πορφύριος καὶ Ἰάμβλικος, διαφέρειν τοὺς δαίμονας κατὰ τὴν οὐσίαν λέγουσι, καὶ ἀλόγους τινὰς αὐτῶν καὶ ὑλαιοὺς εἶναι, ἐμπίπτειν δὲ αὐτοὺς ἡμῖν οὐχ ὡς δυσμενεῖς ἀλλ' ὡς ἡμῶν κελαστίαι. Δὲ ἀλλὰ καὶ προγινώσκειν αὐτοὺς καὶ τὸ μέλλον εἰδέσθαι λέγουσι, πλὴν οὐχὶ πάντας· τοὺς μὲν γὰρ τὰ ἄνω λαχόντας δαίμονας ἀληθεύειν παντάπασι, τοὺς δὲ ταρταρωθέντας ψευδεῖς εἶναι φασί, τοὺς δὲ περιγισιότερους καὶ μέσους λοξοὺς εἶναι καὶ ἀμφιβόλους λέγουσιν. ἀλλ' ἡμῖν οὐχ οὕτω δοκεῖ. ἐὰν γὰρ οἱ φωτεινοὶ ἄγγελοι τὸ τῆς προγνώσεως οἴκοθεν οὐκ ἔχωσι χάρισμα (καὶ γὰρ ἐκεῖνα προλέγουσι, καθὰ δὴ καὶ ὁ Λαμυσκηρὸς Ἰωάννης φησὶν, ὅσα ἂν αὐτοῖς ἀπακαλυφθῆναι πε-

ceptacula sint, etiam invidiae morbo sunt infecti. nec sic creatus a deo putari debet diabolus, ut hostis noster esset: sed ex aemulatione quadam nos oppugnat. cum enim se cerneret angelorum ordine locoque motum, ferre non poterat ut hominem terrestrem ad angelorum dignitatem profectu suo subvectum adspiceret. est et angelis malisque genis una quaedam essentia sive natura, verum non eadem electio; quemadmodum et in hominibus tum bonis tum improbis est videre naturam quidem unam et eandem, sententiam vero voluntatemque diversam.

Haec de malis genis eorum est sententia qui rectam ecclesiae fidem amplectuntur. at Graecorum illi sapientes, Porphyrius et Iamblichus, genios essentia naturaque differre a se invicem tradunt, eorumque volunt aliquos rationis expertes et crassiore materia praeditos esse. addunt irruere ipsos in nos non ut infestos sed tanquam castigatores, a quibus puniamur. eosdem aiunt futura prospicere atque nosse, non tamen universos: nam superiora loca nactus genios omnino vera praedicere perhibent, cum alii Tartaro conclusi mendaces sint; medios autem terraeque nonnihil vicinos adserunt anticipes ac ambiguos esse. qua in sententia nos minime sumus. nam si etiam luci consimiles angeli non ex se donum futura prospiciendi habent, ut qui praedicunt ea teste Iohanne Damasceno quaecumque

ρὰ θεοῦ φθάσῃσι), πολλῶ μᾶλλον οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες προλέγειν οὐ δύνανται. προγνώστης γὰρ καὶ καρδιογνώστης μόνος ὁ θεός. καὶ πείθου τῇ θείῃ Λαβίδ πρὸς τὸν θεόν P. 108 οὕτω λέγοντι „σὺ γινώσκεις τὰς καρδίας μονώτατος.”

5 Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ἀγαπητέ, κατ' ἐπιτομήν ὁ λόγος διηλθέ σοι. καὶ μὴ δυσχέραινε τούτον ἕνεκεν ἅτε φιλομαθῆς ᾖν· ἀλλαχοῦ γάρ, οἴδας, ἐσχεδιάσθη σοι τὰ περὶ τούτων κλαυτέρον.

Ἄγει γὰρ ἡ γραφή „καὶ εἶδεν ἡ γυνή ὅτι καλὸν τὸ V. 84
10 ξύλον εἰς βρώσιν, καὶ ὅτι ἀρεστόν τοις ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὄραϊόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι, καὶ λαβοῦσα τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγε.” πρόσεχε, ἀγαπητέ, τῇ μεγάλῃ κἀνταῦθα Βασιλείῃ. φροῖ γὰρ διὰ τί δὲ καὶ ἦν ἐν παραδείσῳ τὸ ξύλον τῆς βρώσεως; εἰ μὴ γὰρ ἦν αὐτό, οὐκ ἂν ἡμᾶς ὁ διάβολος ἀπατήσας εἰς θάνατον κατήγαγεν. ἔδει εἶναι ἐντολὴν τὴν δοκιμά- B
ζουσαν ἡμῶν τὸ ὑπήκοον. διὰ τοῦτο ἦν φυτόν ὀραίων καρπῶν εὐφορον, ἵνα ἐν τῇ ἀποχῇ τοῦ ἡδέος τὸ τῆς ἐγκρατείας καλὸν ἐπιδειξάμενοι τῶν τῆς ὑπομονῆς στεφάνων δικαίως ἀξιωθῶμεν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

20 Ὁ δὲ γε Νύσσης ὑψηλότερον ἐκλαμβάνει τὰ περὶ τούτου, καὶ οὕτω φησί. προδείκνυσιν ὁ ὄφις τὸν πονηρὸν τῆς ἀμαρτίας καρπὸν, οὐχ ὡς ἔχει φύσεως (οὐ γὰρ ἠπατήθη ὁ ἄν-

9. γὰρ] δὲ? 17. ἀπαρχῆ CF.

divinitus ipsis revelata fuerint, multo magis impuri genii nihil quod praedicant habent. quippe futurorum notitia cum agnitione cordium soli deo peculiaris est. cuius quidem rei fidem tibi Davidis haec verba faciant (2 Par. 6 30) „tu solus omnino corda nosti.”

Haec compendio quodam explicare tibi, dilecte fili, volumus; neque brevitatis esse tibi molesta debet, homini discendi perstudioso, cum moris haec a nobis alibi prolixius exposita.

Caeterum sacris in litteris (Gen. 3 6) haec verba legimus „ut vidit mulier arborem esse ad vescendum accommodam et oculorum aspectui gratam, et ad discendum pulchram, sumpsit de fructu eius et comedit.” heic attente mihi, quid magnus ille Basilius dicat, advertito. quamobrem, inquit, erat in paradiso lignum de quo vesci quis posset? nam absque illo fuisset, nequaquam diabolus nos deceptos in mortem praecipites egisset. nimirum oportebat esse mandatum quoddam in quo nostra obedientia exploraretur. iccirco arbor ista erat elegans et fructuum ferax, ut per abstinentiam a re suavi temperantiae bono declarato digni censeremur quibus tolerantiae sarta merito tribuerentur.

Sic ille de his disserit. Nyssenus autem antistes sublimius haec verbis huiusmodi exponit. malum illum peccati fructum serpens com-

θρωπος τῷ προδήλῳ κακῷ), ἀλλὰ διὰ τινος ὄρας τὸ φαινόμενον ἀγλαΐσας, καὶ τινα κατὰ τὴν αἴσθησιν ἡδονὴν ἐγγοητεύσας τῇ γενέσει, πιθανὸς ἐφάνη τῇ γυναικί. τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν ἀνθρώπον ὁ διάβολος εἴωθεν ἀπατᾶν. καὶ εἰ μὴ διόλου νήφων ὀράται, οὐκ ἂν ἐκφύγη τὰς αὐτοῦ μηχανάς, οὐκ ἂν εὐρεθείη τῶν παγίδων ἀνώτερος. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Ἡ δὲ Λεπτὴ Γένεσις λέγει τὸν Ἀδάμ ἀπροόπτως ἀπὸ τοῦ ξύλου λαβεῖν καὶ φαγεῖν, καὶ μὴ προσχεῖν ὅλως τῷ λόγῳ τῆς Εὐας, ὅτι λεπιδουμῶν ἦν ἀπὸ τε μόχθου καὶ πείνης.¹⁰ ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἀγαπητέ, σιωπᾶν ἄμεινον, ὅτι καὶ σιωπῆς, ὡς προείρηται, τυγχάνουσιν ἄξια. εἰ μὴ βούλει καὶ σὺ λέγειν ὅτι γυναικῶν ἔλαβεν ὁ Ἀδάμ, ἵνα μὴ ἐφ' ἕτερα τῶν ζώων τραπήσεται. ὁ ὄφις ἀπὸ κτήνους ἐρπετὸν ἐγένετο, χεῖρας τε καὶ πόδας ἐκέκτητο. ἀφηρέθη δὲ ταῦτα διὰ τὸ τολῶ¹⁵ μῆρῳ εἰς τὸν παράδεισον εἰσελθεῖν, καὶ διὰ τὸ πρῶτος ἀπὸ τοῦ ξύλου λαβεῖν καὶ φαγεῖν. ὁ Ἀδάμ ἀπεσῦβει τὰ πετεινὰ καὶ ἐρπετά, συνῆγε τὸν καρπὸν ἐν παραδείσῳ, καὶ σὺν τῇ γυναικί αὐτοῦ ἤσθιεν αὐτόν. ταῦτα μὲν οὖν, ἵνα μὴ λέγω, καὶ ἔτι πολλῇ πλείονα τούτων, ἡ Λεπτὴ διέξεισι Γένεσις.²⁰ ἀλλ' ἄφες αὐτά. τοῖς γὰρ ὀπωσοῦν ἐγκύπτουσι τῇ ἀγίᾳ γραφῇ γέλωσ ἄντικρυς δοκοῦσι καὶ παίγνια.

monstrat, non illum quidem eo pacto quo comparatus erat a natura (non enim aperto malo circumscriptus homo fuisset), sed externam eius specie per venustatem quandam exornata, et in ipso sensu dulcedine gustui praestigii quibusdam indita, visus est mulieri fidem omnino mereri. eo pacto fallere diabolus hominem consuevit, qui nisi plane prudens atque sobrius sit, molitiones eius vitare laqueosque superare nequit. atque haec in hunc modum comparata sunt.

Caeterum parvus ille de ortu rerum liber Adamum citra circumspeditionem sumpsisse de ligno et comedisse, prorsus Evae verbis haud impulsus, tradit. sensisse nimirum molestiam animi quandam ex fatigatione ac fame. verum haec silentio tegi praestat, cum perpetuum silentium mereantur, nisi tu quoque velis dicere mulierem Adamo concessam, ne alia se ad animalia converteret; serpentem ex iumento factum bestiam reptibilem, cum manus ac pedes prius haberet, quibus spoliatus propterea fuerit quod paulo audacius paradisum fuisset ingressus ac primus de ligno sumpsisset et comedisset; Adamum volucres et reptiles bestias abegisse, ac fructibus paradisi congestis una cum uxore victitasse; quae quidem, ne multo his plura commemorarem, parvus ille de rerum ortu liber narrat, omnino tibi reiicienda, uti quae pro ludo iocoque ducant quotquot aliquo saltem modo litteras sacras inspexerunt.

Καὶ χιτῶνας δερματίνους ἐνέδυσεν αὐτούς. ὁ P. 109
 μὲν οὖν θεῖος Γρηγόριος ὁ Νύσσης φησὶν ὅτι χιτῶνας δερ-
 ματίνους ἐπιβάλλει τοῖς πρωτοπλάστοις ὁ κύριος, οὐ δέρμα-
 τα δέ. ποίων γὰρ ἀποσφαγέντων ζώων καὶ δαρέντων ἐπινο-
 5 εῖται αὐτοῖς ἢ περιβολή; ἐκ τῆς τῶν ἀλόγων λοιπὸν φύσεως
 κερότητα ἐντέθεικεν οικονομικῶς τῇ εἰς ἀθανασίαν κτισθείσῃ
 φύσει, ἵνα μὴ ἀθάνατον ἢ τὸ κακόν. ὁ δὲ χρυσορρήμων B
 Ἰωάννης κατὰ τὸ γράμμα τοὺς τοιοῦτους ἐκλαμβάνων χιτῶ-
 νας καὶ τάδε φησὶν. „εἰ πόθεν εὐρέθησαν τὰ δέρματα μὴ
 10 σφαγέντων τῶν ζώων, φιλοτιμούμενοι λέγουσιν οἱ ἀλληγορη-
 ταί, οὐκοῦν ἀκούω καγὼ αἷμα ἐν Αἴγυπτῳ, καὶ ζητῶ πόθεν
 μετέβαλε τὸν Νεῖλον εἰς αἷμα, ποῖα ἔδυσσε ζῶα; καὶ ὁ ποτα-
 μὸς γέγονεν εἰς αἷμα, καὶ οὐδὲν αἷμα ἐτύθη ζώων. δέρ-
 ματα δύο γέγονε, καὶ ζητοῦσιν ἀπὸ ποίων ζώων ἐγένετο. V. 85
 15 ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖ ἐκτὸς ζώου αἷμα, οὕτως ἐνταῦθα ἐκτὸς
 ζώου δέρμα.”

Γίνωσκε δὲ ὅτι οὐ τοσοῦτον ὁ πατὴρ ἐπὶ τῇ τῶν παιδῶν
 ἀνατροφῇ μεριμνᾷ ὡς ἡ μήτηρ, ὅτι καὶ αὐτὴ τότε ἤκουσεν C
 „ἐν λίπαις τέξῃ τέκνα· επικατάρατος ἢ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις
 20 σου.” ἐγὼ ἁμαρτάνω, καὶ ἡ γῆ ταῖς ἀφορίαις μαστίζεται.
 επικατάρατος ἢ γῆ διὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, τουτέστιν οὐχ ἔτοιμα
 εὐρίσκονται ἀπὸ γῆς τὰ ἐκείθεν ἀναδιδόμενα ὥσπερ δὴ καὶ

Tunicis, inquit litterae sacrae, pelliceis induit eos. tradit heic
 Gregorius antistes Nyssenus dominum pelliceis quidem tunicis homi-
 nes illos principe loco formatos amicivisse, non autem pellibus. et-
 enim quibus, obsecro, mactatis animalibus pelles detraxit, ut homi-
 nibus amictum reperiret? restat igitur deum certo consilio de natura
 brutorum petitam mortalitatem indidisse naturae huic ad immortalita-
 tem conditae, ne malum perpetuum foret. Iohannes autem Chryso-
 stomus hasce tunicas intelligens, ut verba sonant, inquit „si quis est
 hominum in alios sensus scripta sacra torquentium, qui ambitiose
 roget unde pelles istae repertae fuerint, cum animalia nulla mactata
 forent, is sciat me quoque audientem de Aegypti sanguine scire cu-
 pere quo pacto deus Nilum in sanguinem converterit, qualianam mac-
 tavit animalia? nimirum in sanguinem commutatus est amnis, cum
 animal nullum mactatum esset. itidem pelles exstitere duae, atque
 illi quaerunt de quibus animalibus sumptae fuerint? ut ibi scilicet
 absque animali sanguis erat, ita heic absque animali pellis.”

Hoc quoque scire debes, non tantopere patrem de liberorum
 educatione sollicitum esse atque mater est, quippe quae id temporis
 sibi dici audiverit (Gen 3 16) „cum dolore natos paries.” secundum
 haec deus ait „exsecratione quadam infelix erit humus propter ea
 quae designasti.” nimirum me peccante solum sterilitate flagellatur,
 adeoque infelix humus est facinorum nostrorum causa: hoc est, quae

τὸ πρότερον. καὶ ἔγραψαν φύλλα συκῆς, ἀπεδύσαντο τὴν ἀθανασίαν, ἢ στολὴ περιηρέθη τῆς δόξης, ἐγυμνώθη τὸ σῶμα καὶ ἦν λοιπὸν πηλός. ὅθεν καὶ φύλλα συκῆς ῥάπτουσιν. ὅθεν δὲ τὴν ῥαπτικὴν εὖρε, μὴ ζῆται· εἰ γὰρ ἦν θεοῦ εἰκὼν, μὴ ἀμφαβάλλης περὶ τὴν γυνῶσιν αὐτοῦ. 5

D Ἐνταῦθα μὲν οὖν ὁ χρυσορρήμιον Ἰωάννης ἐμπαίζει καὶ τοὺς ἐν οὐρανῷ λέγουσι τὸν παράδεισον εἶναι καὶ πνευματικόν. εἰ γὰρ ἄνω ἦν, κατέρχεσθαι ἂν ἐλέγοντο οἱ ποταμοί, οὐ μὴν ἐξέρχεσθαι. ἐντεῦθεν οὖν ὁ κατάρατος Ὠριγένης ἀπικνιγόμενος φαίνεται, καὶ μᾶλλον ἐν οἷς ἐκευολόγησεν ἀσώματον τὸν Ἀδάμ. εἰ γὰρ ἀσώματος ἦν, οὐκ ἂν ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ὁ θεὸς καὶ ᾤκοδόμησε τὴν γυναῖκα· πρόδηλον οὖν ὡς ἐπειδὴ πλευρὰν ἔλαβεν ἐξ Ἀδάμ, πλευρὰ δὲ τοῖς P. 110 ἀσώματοις οὐ πρόσεστιν, οὐκ ἦν ἄρα κατ' ἐκείνον ἀσώματος ὁ πρωτόπλαστος. μετὰ μέντοι τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδείσου ὁ Ἀδάμ ἔγνω Εὐάν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γενῆ τὸν Κάϊν. ἔγνω δὲ πῶς; ἐμπαθῶς, τῆς ἀγγελικῆς ἐκπεσῶν ὁ ἄνθρωπος διαγωγῆς, ἐπειδὴ παραβάτης ὄφθη τῆς ἐντολῆς, τῆ κτηνώδει τούτῳ τρόπῳ καὶ ἐμπαθεῖ περιέπεσε. ταύτη τοι καὶ ὀδυρόμενος ὁ Δαβὶδ ἔλεγεν „οἴμοι ὅτι ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὦν οὐδὲ συνῆκε. παρασυνεβλήθη τοῖς ἀνοήτοις κήνησι καὶ ὁμοιω-

10. ἐκαιυολόγησεν F. 17. τῆς] τῆς γὰρ?

ex ea nascuntur, non iam amplius sponteveniunt, uti prius consueverant. et folia ficulna consueverunt, immortalitatem exuerunt, amictus ille gloriosus eis ademptus est, corpusque nudatum et in latum redactum. ea scilicet de causa sibi ficulna folia consueverunt. artem ipsam consuendi unde repererit homo, noli quaerere: nam si erat imago dei, de scientia ipsius ambigendum non est.

Atque hoc loco Chrysostomus eos irridet qui paradisum in coelis collocant et spiritualem esse volunt. quippe si superioribus istis in locis erat, dicere debebant litterae sacrae flumina eius deorsum ferri, non exire. quae ratio Origenem illum execrabilem quasi suffocatum manifesto perimit, simulque vanam ipsius orationem, qua corporis expertem Adamum fecit. nam si corporis fuisset expertus, non sumpsisset unam ex eo costam deus mulieremque de illa formasset. itaque perspicuum est, quod cum ex eo costam sumpserit, quae in expertibus corporis nulla est, statui debeat hominem primo formatum corporis expertem non fuisse. caeterum posteaquam Adamus eiecit paradisi fuisset, Evam uxorem suam cognovit et Cainum procreavit. quoniam autem pacto cognovit? non citra corporis adfectiones. quippe cum homo angelica vita excidisset, ex quo mandati violator exstitit, in statum vitae brutorum consimilem et adfectionibus obnoxium lapsus est. iccirco Davides (Psalm. 48 13) plorans inquit „hei mihi, cum homo dignitate floreret, animum non advertit. iccir-

θῆ αὐτοῖς." κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Μάξιμος ἐν τοῖς B
 πρὸς Θαλάσσιον ἔλεγεν ὅτι τὰ πάθη ταῦτα, ἧγουν ἡδονὴ λύ-
 πῃ ἐπιθυμία καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων
 προηγουμένως οὐ συνεκτίσθησαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς τελειό-
 5 τητος ἔκπτωσιν ἐπεισηλθε ταῦτα τῷ ἀλογωτέρῳ μέρει προσ-
 φερέντα τῆς φύσεως, δι' ὧν ἀντὶ τῆς θείας καὶ μακαρίας
 εἰκόνος εὐθὺς ἕμα τῇ παραβάσει διαφανῆς καὶ ἐπίδηλος ἐν
 τῷ ἀνθρώπῳ γέγονεν ἡ τῶν ἀλόγων ζώων ὁμοίωσις. ἔδει
 γὰρ τῆς ἀξίας τοῦ λόγου καλυφθεῖσθαι ὑφ' ὧν γνωμικῶς ἐπε-
 10 σιάσατο τῶν ἀλόγων γνωρισμάτων, ἐνδίκως τὴν φύσιν τῶν
 ἀνθρώπων κολάζεσθαι, σοφῶς εἰς συναίσθησιν τῆς λογικῆς C
 μεγαλονοίας ἐλθεῖν οἰκονομοῦντος τοῦ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον.
 πλὴν οὐκ ἀναγκαιῶς τῷ ὄντι κατέδησεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς μετὰ
 τὴν παράβασιν ταῖς ἐπιθυμίαις ταύταις, ὑφ' ὧν ἐπὶ τε βρω-
 15 σεις καὶ πόσεις καὶ ἐπὶ ἀφροδίσια καταφερόμεθα. ἐντεῦθεν
 γὰρ ταῖς γεννητοῖς ἡμῶν σώμασι τὸ γεννᾶσθαι τε καὶ τρέφε-
 σθαι καὶ διαμένειν ἕως πλείστου, καθ' ὅσον ἂν ἐκάστω τοῦ
 σώματος ἡ σύστασις ἐπιδέχεται. καὶ γὰρ ἐκ τεσσάρων αὐτὸ
 στοιχείων συγκείμενον ἐπακολουθοῦσαν ἕξ ἀνάγκης κέκχηται
 20 τὴν διάλυσιν. σύνθεσις γὰρ ἀρχὴ διαστάσεως, ὡς ὁ Θεολό- V. 86
 γος φησὶ Γρηγόριος. λέλυται οὖν ἐπὶ τισὶ μὲν τάχιον ἐπὶ
 ἰωὶ δὲ βράδιον. καὶ πείθου τῷ μεγάλῳ Κυρίλλῳ λέγοντι D

co brutis iumentis est comparatus, eisque factus similis." idem exi-
 mius etiam ille Maximus in iis ad Thalassium quae perscripsit expo-
 suit, adfectiones nimirum hasce, voluptatem dolorem appetitum,
 caeteras, initio cum hominum natura non fuisse conditas, sed pro-
 pter amissionem perfectionis irrepsisse, ac parti naturae paulo lon-
 gius a ratione recedenti adhaesisse, per quas statim una cum trans-
 gressionem pro divina beataque imagine brutorum animalium similitu-
 do in homine manifesta et conspicua exstitit. erat enim necesse ut
 cooperta rationis dignitate natura mortalium aequissimo iure per ea
 puniretur brutorum naturae indicia et argumenta, quae ipsa sibi
 sponte sua accessivisset, sapienter efficiente deo ut hoc pacto intel-
 ligentiae rationalis amplitudinem homo secum expenderet. enimvero
 post transgressionem reapse nos deus cupiditatibus illis alligavit et
 constrinxit, per quas ad cibum, potum, res Venerae impellimur.
 hinc est in corporibus nostris per procreationem in lucem editis,
 quod et gignantur et alantur, et tam diu maxime durent quamdiu
 cuiusque corporis constitutio vitae capax est. cum enim corpus ex
 elementis quattuor constet, ita necessario comparatum est ut eius
 dissolutio tandem sequatur. quippe compositio nostri ortus initium
 est, quemadmodum Gregorius ille theologus inquit. iccirco corpus in
 quibusdam celerius dissolvitur, in aliis tardius. persuadeat hoc etiam

„εἶασε δὲ μετὰ τὴν ἀπόπτωσιν ἕκαστον ὁ θεὸς τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν ἐκπληροῦν ὡς ἂν ἔτυχε κρῆσεως.” ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ τὰ συστατικὰ τῆς ζωῆς ἡμῶν, καρδίαν δηλονότι ἐγκέφαλον ἥπαρ καὶ ὅσα τοιαῦτα, στεροῦς ἀπανταχόθεν ὁστέοις ἢ φύσις ἐφροῦρησεν, ὥστε μὴ καὶ ταῖς τυχούσαις προφάσει κα-
 5 ταβλαπτομένων αὐτῶν ἐτοίμως οὕτω τὸν θάνατον ἐπεσθαι, ταύταις μέντοι ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ ἡδονῇ ὥσπερ τι δέλεαρ ἐγκατέμιξεν, ὡς ἐντεῦθεν ἡμῶς ἐτοίμως καθέλκεσθαι. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐπὶ βρώσεις καὶ πόσεις ἐτρέχομεν, οὐκ
 P. 111 ἂν ἀφροδισίοις ὀλοσχερῶς προσεκείμεθα. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, 10 τάχα ἂν ἐξ ἀνάγκης τὸ γένος ἀπόλωλε τὸ ἀνθρώπινον. κατὰ τοῦτο μὲν οὖν καὶ ἡ γονή, περιττώμα οἶον οὐσα, κατεπιγίγει καὶ ἀνιᾶ καὶ ἀναγκάζει τὸ ζῶον ὀρμῶν ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν αὐτῆς, εὐμεθόδως καὶ τοῦτο τοῦ θεοῦ συγχωρήσαντος ἕνεκα τῆς τοῦ γένους διαμονῆς. ταῦτα δὲ Μάνης καὶ Οὐαλεπίνος 15 ἡγροηκότες, ὡς ἔοικε, κτίσμα τοῦ διαβόλου ἔλεγον εἶναι, ἐπ’ αὐτοῦ τε πυροῦσθαι καὶ πρὸς ἀτιμίας ἀποκυλίεσθαι. πλὴν Βούκ ἀφῆκε πρὸς συναφείας ἡμῶς ὁ θεὸς εἶναι πάντη κατοφειρεῖς, οὐδὲ ζῆν ἀνεπαισθήτως εἶασεν ὡς τὰ ἄλογα. τῇ γὰρ ἡδονῇ καὶ ἀηδίᾳ συνέζευξεν καὶ σύμμικτον ταύτην ἐποίησεν, 20 ὡς ἐκεῖθεν μὲν ἐπὶ τὴν τοῦ γένους αὐξήσιν ἔλκεσθαι, ἐντεῦθεν δὲ ταλανίζειν ἑαυτούς, τῶν προτέρων ἐπιμεμνησθαι, καὶ

20. καὶ alterum deorat.

magnus ille tibi Cyrillus, qui ait „post lapsum deus unicuique vitam suam explere pro ratione temperamenti sinit.” nam illam ob causam partes eas corporis nostri quae vitam nostram continent, cuius generis sunt cor cerebrum iecur aliaque talia, firmis ossibus undique natura munivit, ut ne per quasvis occasiones fortuitas iis laesis ex-templo mors consequeretur. atque his, de quibus antea locuti sumus, cupiditatibus voluptatem quoque velut escae condimentum quoddam miscuit, ut ea nos commode delentis flecteret. nam caeteroquin ad cibum potumque nos haud conferremus, et a rebus Venereis prorsus abstineremus. quibus rebus omissis ac neglectis necessario genus humanum interiret. hinc fit ut semen, quod superfuitas quaedam est, nos urgeat, et molestia quadam adficiendo cogat ut eius ad excretionem progrediamur, optima id ratione permittente deo propter generis nostri durationem. quae cum Manes atque Valentinus ignorarent, uti quidem videtur, carnem esse diaboli opificium dixerunt et accendi ab eo, quo turpes in libidines proruat. enimvero non concessit nobis deus ut nimirum ad complexus Venereos proclives, nec brutorum in morem absque sensu vivendi potestatem fecit. nam voluptati quandam insuavitatem adiunxit atque miscuit, ut hinc quidem ad generis propagationem excitaremur, inde vero miseras nostras deploraremur, prioris status memoriam refricaremur, pecca-

τῆς ἁμαρτίας μέγα καταβοῶν, δι' ἣν τοῖς ἀνόητοις παρα-
συνεβλήθημεν κτήνησι.

Πρὸς τοῦτοις εἰδέναι καὶ τοῦτό σε βούλομαι, ὅτι τὸ
ἐπιθυμητικὸν μέρος τῆς ψυχῆς τῷ ἥπατι ἐγκαθίδρυσται, τὸ C
5 δὲ θυμικὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ποιεῖται τὴν οἴκησιν, τὸ δὲ λογι-
κὸν ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκεφάλῳ. τοῦτο μὲν οὖν τὸ λογικὸν ἐχαρι-
σατό σοι ὁ τῶν ὄλων πρῶτανις, ἵνα συμμαχῶ καὶ τῷ θυμι-
κῷ χρώμενος γενναίως ἀνθίστασαι κατὰ τῆς ἀλόγου καὶ βο-
σκηματώδους ψυχῆς, τῆς ἐπιθυμητικῆς δηλαδή· οἷδε γὰρ
10 ὁ τῆς φύσεως δεσπότης ὅση περ' ἐκείνης ἐστὶν ἡ ὁρμή. ὅτι
δὲ τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν αὐτῷ τῷ ἥπατι ἐγκαθίδρυσται,
καὶ τὸν Τιτυὸν παράγει ὁ Γαληνὸς εἰς σύστασιν τούτου τοῦ
λόγου, ἐν μὲν τῇ διαγνωστικῇ αὐτοῦ ὑπὸ ἀετοῦ λέγων αὐτοῦ
κατεσθίεσθαι τὸ ἥπαρ, ἐν δὲ τῷ περὶ ἡθῶν ψυχῆς μονοβίβλῳ D
15 ὑπὸ γυπῶν. ὁ γὰρ Τιτυὸς οὗτος κατὰ τὴν ἔξω μυθολογίαν
ἐρασοῦσθαι λέγεται τῆς Αἴτουσ, ἐφ' ᾧ καὶ παρὰ τῶν παιδῶν
αὐτῆς Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἀρτέμιδος κολάσει καθυποβληθῆ-
ναι, καὶ κατὰ μὲν τὸν Γαληνὸν ὑπὸ ἀετοῦ εἶτε καὶ γυ-
πῶν τὸ ἥπαρ ἐσθίεσθαι, κατὰ δὲ τινὰς ἄλλους τοξευθῆναι
20 αὐτὸν κἀντεῦθεν ἔχειν τὰ βέλη ἐμπεπαρμένα τῷ ἥπατι.
εὐδὴλον οὖν ἐντεῦθεν τῷ ἥπατι τὸ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμητικὸν
ἐστί.

8. χρώμενος] χαρισάμενος F. 21. τῷ] ὅτι ἐν τῷ?

tum denique graviter incusaremus, cuius causa paradisi vita spoliati
sumus brutisque iumentis similes facti.

Praeter haec etiam illud scire te volo, partem eam animi quae
appetendi facultatem continet in iecinore sedem obtinere, al-
teram qua irascendi vis continetur in corde, rationis denique domi-
cilium in cerebro esse. atque hanc ipsam rationis facultatem guber-
nator ille rerum universitatis propterea tibi donavit, ut ab irascibili
facultate adiutus fortiter adversari brutae pecunaeque concupiscen-
tiae possis. norat enim dominus ille naturae quantus esset eius im-
petus. et hanc appetendi vim sedem in iecinore suam habere Gale-
nus etiam Tityi commemorata fabula probat, in libro quidem eo cui
Diagnostics titulum fecit, iecur eius ab aquila comedi, in altero
autem libro singulari qui est de animi moribus, a vulturibus devo-
rari tradens. etenim Tityus hic, ut externae disciplinae fabulis con-
tinentur, Latonam adamasse perhibetur, eamque ob causam ab illius
liberis Apolline ac Diana supplicio adfectus, Galeno quidem narrante
hominem vel ab aquila vel a vulturibus absumi, aliis vero tradenti-
bus sagittis eum fuisse confixum, quae quidem adhuc iecinori eius
inhaereant. de quo intelligi non obscure potest appetentem animae
vim esse in iecinore sitam.

Πρόσεχε λοιπόν. ὅταν μὲν γὰρ τὸ λογιστικὸν ἄρχῃ, πει-
 θόμενον μὲν ἑαυτῷ τὸ θυμοειδὲς ἔχον, ἀσθενὲς δὲ καὶ ταπει-
 P. 112 ρὸν τὸ ἐπιθυμητικόν, οὔτε ἀκόλαστος ὁ τοιοῦτος βίος οὔτε οἴ-
 V. 87 ον οἱ λησται βιοῦσι καὶ τύραννοι, ἀλλὰ σεμνὸς πάντῃ καὶ
 δίκαιος. καὶ τούτου χάριν ἀμφιβάλλειν οὐ χρῆ. εἰ μὴ γὰρ ὅ-
 τουτο ἦν, εἰ μὴ ἔξ αὐτῆς τῆς σώματος κατασκευῆς οὗτος μὲν
 ὑπὸ παθῶν ἤττητο, ἐκεῖνος δὲ πάλιν ἐγκρατῆς αὐτῶν κατε-
 φαιέτο, οὐκ ἂν ὁ μέγας Βασιλεῖος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν
 ἐξηγούμενος εἰσηγγέ τινας ἐκ φύσεως ἔχοντας τινα προτερή-
 ματα καὶ κατὰ γε τὴν σύγκρισιν τῆς σαρκὸς πολλῶν διαφέ-
 ροντας εἰς ἀνάληψιν ἐπιστήμης ἢ ἄσκησιν ἀρετῆς. ἐντεῦθεν
 οὖν καὶ σώφρονα ἴδοι τις ἂν καὶ ἀκόλαστον, θυμῶδη καὶ
 B πρᾶον, ἐχέφρονα καὶ μὴ τοιοῦτον, ὥσπερ δὴ καὶ τοῖς ἔμ-
 προσθεν εἴρηται. ταῦτα μὲν οὖν δύναιτ' ἂν τις ἐπὶ τὸ κρεῖτ-
 τον μεταφέρειν ἀπὸ τοῦ χειρόνος, καὶ ἐπὶ τὸ χειρόν αὐ μ-
 15 ταρπέειν ἀπὸ τοῦ κρείττονος. καὶ δῆλον ἔξ ὧν ὁ θεολόγος
 Γρηγόριος ἔλεγεν „ἀρκετὸν τῷ σώματι ἡ κακία αὐτοῦ. τί
 δὲ δεῖ τῆ φλογὶ πλείονος ὕλης, τῷ θηρίῳ δαψιλεστέρας τρο-
 φῆς; ἵνα δυσκάθεκτον γένηται καὶ τοῦ λογισμοῦ βιαιότερον.“
 πρόσσεχε οὖν ὅσα βιάζουσιν ἑαυτούς οἱ θέλοντες μὲν σωφρο-
 20 νεῖν, ἔχοντες δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἰσχυρόν· ἡ μὲν γὰρ φύσις
 ἐὰ ἑαυτῆς ἔξ ἀνάγκης ἐπιζητεῖ, ὁ δὲ ἀγνέειν αἰρούμενος τοῖς

10. σύγκρισιν?

Atque hoc loco quid sim dicturus considerato. cum rationis facul-
 tas imperium obtinet eique vis irascibilis paret, appetente debilitata
 summissequae se gerente, tum vero nec intemperanter homines vi-
 vunt, nec praedonum aut tyrannorum in morem, sed honesta plane
 iustaque vita degitur. hac de re dubitari non debet. nam si res ita
 comparata non foret, et si corporis in eadem structura non hic ad-
 fectionibus foret obnoxius, ille se superiorem iis declararet, nequa-
 quam magnus ille Basilius Esaiam vatem enarrans quosdam a natura
 praecellere diceret aliis, et ipsius etiam carnis comparatione multis
 praestare, sive in scientiae alicuius perceptione sive in cultu virtu-
 tis. hinc videre est varios homines, temperantes et intemperantes,
 iracundos et mites, prudentes et stolidos, ut supra quoque monui-
 mus. atque haec de condicione deteriore in melius commutari pos-
 sunt, ac vicissim a bono in peius licet deflectere, quemadmodum ex
 hisce Gregorii theologi verbis perspicue intelligimus. satis est, in-
 quit, corpori sua vitiositas. cur flammae materies amplior suppedite-
 tur? cur huic belluae nutrimentum largius? ut intractabilis scilicet
 fiat ac rationem violentia sua superet. animum igitur advertito. quan-
 tam sibi vim adferant homines ii qui frugi quidem esse cupiant vi-
 tamque angelicam imitari, verum facultatem appetentem in se vali-
 dam sentiunt (etenim natura requirit ea quae sua sunt; cuius volun-

θελημασι τῆς σαρκὸς ἀντιπίπτει καὶ βίον ἀγγελικὸν μιμεῖσθαι C
 φιλονεικεῖ. ὅσον δὲ βαρὺ τὸ πρὸς φύσιν μάχεσθαι, καὶ οἷον
 ἐντεῦθεν τὸ ἔπαθλον, ὃ τῆς Κλίμακος Ἰωάννης ὁ ἀγιώτα-
 τος ἐθῆλωσεν οὕτως εἰπὼν „ὁ σῶμα νικήσας φύσιν ἐνίκησεν·
 5 ὁ δὲ φύσιν νικήσας ὑπὲρ φύσιν ἐγένετο· ὁ δὲ τοῦτο γενόμε-
 νος βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἡλάττωται, ἵνα μὴ λέγω μηδέν.”
 πρόσεχε δὲ ὅτι καὶ σφόδρα βαρυναλοῦσι καὶ ἄχθονται οἱ
 θέλοντες μὲν σωφρονεῖν, ἔχοντες δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἰσχυρὸν
 πολυπληθῆ τε τὴν γονήν, πρὸς ἔξοδον ἀεὶ ἐπειγομένου τοῦ
 10 ἐνοχλοῦντος αὐτοῦ. καὶ μὴ κατὰ τι ἀμφίβαλλε. εἰ γὰρ ὁ D
 Διογένης ἐκεῖνος ὁ Κυνικὸς τὸ τῆς φύσεως βάρος οὐκ ἐνεγκῶν,
 καὶ ταῦτα τοσοῦτον ἀσκητικώτατος ὢν, γυναῖκα ζητῆσαι λέγεται
 ὥστε τὸ βαρῦνον ἀποθέσθαι καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα κουφίσαι,
 τί χρῆ καὶ λέγειν ὅσον ὑπομένουσι κάματον οἱ σφοδρὸν μὲν,
 15 ὡς εἴρηται, λαχόντες τὸ ἐπιθυμητικόν, ἐν ἀγνείᾳ δὲ φυλάσ-
 σαι ἑαυτοὺς προθύμουμενοι. ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, τῶν ὁσίων
 τινές, ἵνα τὴν φυσικὴν ἀποσβέσωσι πύρωσιν, καὶ γυμνοὶ τὸ
 σῶμα μέσον ὑδάτων διημερεύοντες ὥφθησαν. μηδεὶς λοιπὸν
 ἐπὶ μέσῳ προσφερέτω τὴν γένεσιν, μηδεὶς οὐκ ἀγαθοῦς ἀστέ- P. 113
 20 ρων προφασιζέσθω σχηματισμούς. ἀστέρων μὲν γὰρ κινή-
 σεις, ἀνατολὰς καὶ δύσεις αὐτῶν, τοῖς προσήκονσι γίνεσθαι

tati atque motibus adversatur quisquis vitam agere castam instituit),
 quamque adeo grave sit repugnare naturae velle, cui respondet ipsi-
 us etiam praemii magnitudo, sanctus ille vir Iohannes auctor scalae
 haece verbis declarat „qui corpus vicit, naturam vicit; qui naturam
 vicit, supra naturam semet extulit; hoc qui consecutus est, paulum
 angelis est inferior, ne nihil ab iis differre dicam.” nimirum scito
 gravibus eos molestiis premi qui casti esse desiderant, cum appeti-
 tum in se fortem experiantur et geniturae magnam copiam, quae ne-
 gotii plurimum eis facessit ac nunquam non, ut emittatur, urget.
 nihil de hoc ambigendum. quippe si Diogenes ille Cynicus, cum
 onus illud naturae nequiret amplius ferre, homo perpetuis et maxi-
 mis exercitationibus ad abstinentiam condoceratus, mulierem ali-
 quando quaesisse perhibetur, quo rem molestam sibi deponeret et
 corpus onere velut excusso levaret, quantum illos sustinere laboris
 atque molestiarum existimandum est, in quibus a natura vehemens
 est appetitus impetus, cum nihilominus servare seipsos in continentia
 velint? atque hanc ob causam, dilecte fili, quidam viri religiosi nudis
 corporibus totos dies in medias aquas semet abiecisse traduntur, quo
 inflammationem et aestum illum naturalem restinguerent. itaque ne-
 mo posthac nativitatem suam in medium proferat, nemo inauspicatos
 siderum positus et inter se conformationes caussetur. nam sapiens
 ille moderator universorum praeclaro consilio instituit, ut suis tem-

καιροῖς φρονόμησεν ὁ σοφῶς τὰ πάντα διευθετῶν, ὡς ἐπιεῖ-
 θεν ἀέρος μετατρεπομένου καὶ ὄμβρων καταρρηγνυμένων ἐν-
 καιρῶς αὐξεσθαι τὰ φυτὰ. καὶ γὰρ τῶν τροφῶν ὡς ἐν κύ-
 κλῳ διηγεκῶς χορηγουμένων ἀνελλιπῆς καὶ ἡ τῶν προσφερο-
 μένων τοὺς καρποὺς διαμένει φύσις, ὡς εὐρίσκεσθαι μὲν 5
 V. 88 ἐκεῖνα διὰ τοὺς καρποὺς, τοὺς δὲ καρποὺς διὰ τὰ ζῶα καὶ
 τὸν ἄνθρωπον. οὐ γνόμας λοιπὸν οἱ ἀστέρεις μετατρέπονται,
 Βοῦδὲ καθάπερ τι ἀνδράποδον τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ περιάγου-
 σιν ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ εἰς τοσοῦτον ἂν εὐρεθεῖεν ἄδικοι,
 τοὺς μὲν μοιχοὺς ποιοῦντες, τοὺς δὲ φονεὰς καὶ ἄρπαγας. 10
 ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ἀστέρων ὁ δημιουργὸς αὐτῶν τὴν αἰτίαν
 ἀποφέρειται, εἶπερ τοιαῦτα κατεσκεύασεν ἅ τὴν ἐπιφορὰν
 ἡμῶν ἐξ ἀνάγκης τῶν κακῶν ἐπιτίθῃσι, καθὰ δὴ καὶ πρὸς
 Φαῦστον ὁ κορυφαῖος ἔλεγε Πέτρος, γενέσει καὶ εἰμαρμένη
 τὸ πᾶν ἐπιτρέπονται. 15

Ὅρα λοιπὸν ρουνεχῶς, καὶ μὴ ἐπὶ πλέον τοῖς λόγοις αὐ-
 τῶν θορυβοῦ. εἰ γὰρ καὶ λέγουσιν ὅτι ἡ ὥρα καθ' ἣν ἡ
 C σύλληψις τοῦ συλλαμβανομένου γίνεται, ἐκείνη καὶ τὸ πλα-
 στουρογούμενον, εἴτε ἄρρεν εἴτε θῆλυ, διαπλάττειν ἄριστα
 εἴωθεν, ἀλλ' εὐθέως ἀνθυποφέρειν ἔχεις καὶ σύ, καὶ οὕτω λέ- 20
 γειν αὐτοῖς, ὡς εἶπερ ἐν μιᾷ ὥρᾳ καὶ τῇ αὐτῇ καταβολῇ
 τῶν διδύμων ἡ σύλληψις γίνεται, ἔπρεπε πάντως μὴ τὸ μὲν

poribus certi siderum motus ortus occasus eveniant, quo commutato
 per has causas aëre pluviisque delabentibus plantas incrementum
 commode sumant. cum enim alimenta quodam velut ambitu perpetuo
 suppeditata non desiderantur, etiam illorum natura, qui fructus
 ipsos percipiunt, vel egere vel deficere nequit. de quo intelligimus
 sidera quidem cum motibus suis fructuum, fructus autem animalium
 et hominis esse causa factos. quapropter animorum voluntates atque
 sententias sidera non mutant, nec hominem ad imaginem dei factum
 mancipii cuiusdam vilis instar hac illac ducunt. non tam enim ipsa
 deprehenderentur iniusta esse, quosdam adulteros efficientia, quos-
 dam homicidas ac praedones, quam eorum opifex, qui praecipuam
 in hac parte culpam mereretur, ob res eiusmodi conditas quae neces-
 sario nos ad mala proclives redderent. iccirco non abs re scripsit ex-
 imis ille Petrus ad Faustum, quosdam falso universum hoc natalicis
 sideribus et fato committere.

Prudenter igitur haec considerato, nec horum verbis plus aequo
 perturbari te sinito. cum enim dicunt eam horam qua fetus conce-
 ptio fiat, fetum ipsum, tam marem quam femineum, optime forma-
 re, mox eis obicere vicissim potes quod si quidem una et eadem
 hora, una et eadem seminis deiectione gemellorum conceptio fiat,

αὐτῶν ἄρρεν τὸ δὲ θῆλυ, ἀλλ' ἄρρενα καὶ ἄμφω κατὰ τὴν
 ἐπικρατοῦσαν ὥραν ἢ θῆλεα ταυτὶ διαπλάττεσθαι. οὕτω μὲν
 οὐδ' εἶδει μὴ τὸ μὲν αὐτῶν τάχιον τελευτᾶν τὸ δὲ βράδιον,
 ἀλλ' ὁμοῦ καὶ ἄμφω τῶν ὧδε μεθίστασθαι· κατὰ γὰρ ἐκεί-
 νους εἰπεῖν, ὁ αὐτὸς ἀστὴρ κακείνῳ καὶ τούτῳ τὴν ζῶην
 ἐγαρίσαστο. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τισὶ παθήμασι καὶ σινώμασιν ὑφ' ὧν
 ἄλίσκονται πολλάκις τὰ κατὰ μήτραν πηγνύμενα (τὰ τε
 γὰρ θῆλεα σχῆμα πολλάκις ἀνδρῶν περὶ πον τὰ γεννητικὰ
 φέρονται μόρια, καὶ τοῦναντίον ἀνδρὶς τὰ ἄρρενα) τοὺς ἀστέ-
 10 ρας αἰτίους ἡγῆται. ταύτῃ τοι καὶ ἔρμαφροδίτους τοὺς τοι-
 ούτους ἐπωνομιάζουσι. κομψεύονται γὰρ, ἐπειδὴν ὁ Ἑρμῆς
 καὶ ἡ Ἀφροδίτῃ εὐρεθεῖεν ὁμόκεντροι, συνόντος αὐτοῖς τοῦ
 Κρόνου, πρὸς δὲ καὶ σχηματιζομένου τοῦ Ἄρεος, αἵτιοι τη-
 ρικαῦτα καὶ τῶν παρὰ φύσιν παθῶν τοῖς τικτομένοις καθί-
 15 στανται. ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν ἢ γὰρ διαπλάττουσα P. 114
 τὸ ἔμβρυον φύσις αἰτία πολλάκις τῶν τοιούτων εὐρίσκεται,
 καθὼς ἄνωθεν εἴρηται. ἀλλὰ καὶ ὁ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἑλλη-
 σι τιμώμενος Ἑρμῆς Ἀμμωνι τῷ σοφῷ ἐπιστέλλων αὐτοὺς
 αἰτιάται τοὺς ἀστέρας ἐπὶ τε τοῖς μαινομένοις καὶ τὸ φρο-
 20 νημα κεκτημένοις παράφορον ὡς αἰτίους δῆθεν τοιούτων πα-
 θῶν. φησὶ καὶ γὰρ ὡς ἐπειδὴν εἰς ἀγαθοῦ σχήματος ὁ τοῦ
 ἐγκεφάλου κυριεύων ἀστὴρ κατοπτεῖει τὸ πλαστουρούμενον,

13. τηρικ.] παρανίκα F.

omnino necesse sit alterum eorum non esse marem, alterum femi-
 nam, sed vel ambos mares vel feminas formari. consimiliter eadem
 ratione sequeretur alterum eorum non debere citius extinguī, tardius
 alterum, sed utrumque rebus humanis pariter eximi. nam, ut ipsi
 loquuntur, idem sidus tam huic quam illi vitam praebuit. quinetiam
 eo progrediuntur, ut morbos quosdam et formas quae fetibus in ipsa
 matrice nonnunquam accidunt (solent enim interdum femellae verendis
 in partibus virilem habere speciem, ac vice versa mares femineam)
 astris auctoribus tribuant. vocant eiusmodi fetus, de quibus modo
 loquebamur, hermaphroditos. nam perbelle fingunt Mercurium
 (qui Graecis Hermes est) et Venerem (quae Aphrodite) in iisdem
 centrīs coniunctos, Saturno etiam accedente certaue conformatione
 aëris, fetus quosdam praeter naturam adfectos producere. sed enim
 hoc minime verum est. nam ipsa fetus formatrix natura nonnunquam
 huiusmodi efficit, quemadmodum est supra demonstratum. Hermes
 quidem ille philosophus, quem Graeci tanto habent in honore, scrip-
 ptis ad sapientem Ammonem litteris, morborum in iis causas qui
 furore corripuntur et mente sunt alienati, ad sidera refert. cum
 enim, inquit, sidus illud in cuius potestate cerebrum est, fetum bo-
 no quodam adpectu intuetur, eiusque cerebrum in ipsa formatione

κάκειθεν ἀκτίνα βύλλει τῷ ἐγκεφάλῳ τοῦ πηγνυμένου, καλῶς
 ἔξουσιν αἱ ἡγεμονικαὶ δυνάμεις τῷ πλαττομένῳ τηνικαῦτα
 ἐμβρύῳ· εἰ δὲ κακούμενος ὀπωσθήποτε τύχη ὁ τοιοῦτος
 ἄστηρ, τῶν ἀναντίων ἔσται πάντως ποιητικός. καὶ οὕτω μὲν
 οἱ τοῖς μετεώροις προσέχοντες καὶ φρονοῦσι περὶ τούτων καὶ 5
 Β λέγουσιν. σὺ δέ, ἀγαπητέ, μὴ οὕτως, ἀλλὰ μοχθηροῖς τισὶ
 χυμοῖς κατακρατεῖσθαι τὸν ἐγκέφαλον πίστευε, ἤνίκα δὲ θεά-
 ση τινὰ παρακοπῇ φρενῶν συνεχόμενον· ὁ γὰρ ἐγκέφαλος
 ὄργανόν ἐστι τοῦ νοός· ταύτη τοι καὶ κατὰ τὴν ὄργανου
 διάθεσιν καὶ ὁ τεχνίτης εἶωθε νοῦς ἐνεργεῖν. ἐπὶ γὰρ τοῦτ' 10
 καὶ βοτάνας ἀκισσωδύρους παρήγαγεν ὁ θεός, καὶ σοφίας
 ἰατρικῆς τοὺς ἀνθρώπους ἐνέπλησεν· ἐντεῦθεν γὰρ καὶ κε-
 φαλὴν καθαιρομένην ἴδη τις, καὶ πάθη ἄλλα τινὰ θεραπείας
 ἀξιούμενα φαρμάκων καταλλήλων ἐπαγωγαῖς. μὴ οὖν συναρ-
 C πάξου τοῖς λόγοις αὐτῶν, ὅτι μὴδὲ καθ' εἰμαρμένην, ὡς εἴ- 15
 ρηται, τὰ πάθη τοῖς ἀνθρώποις ἐμπέπτουσιν. τί δὲ τὸ τῆς
 εἰμαρμένης ἐστὶ σημαίνόμενον; ὡς ἐκεῖνοι φασίν, ἡ ἀπὸ τῆς
 καθ' εἰρμόν τῶν οὐρανίων σωμάτων κινήσεως ἀπαράβατος
 ἔκβασις, ἣν δὴ καὶ πάντων ὁ τῶν ἁγίων χορὸς πόρρω πον
 ῥίπτει καὶ ἀποπέμπεται. τίνας ἔνεκεν; ὅτι πολὺ μὲν τὸ ἀνόη- 20
 τον κέχτηται, πολλαπλάσιον δὲ τὸ ἀσεβές, ὡς ὁ μέγας φησὶ
 Βασίλειος.

7. δῆ?

radiis eiusmodi collustrat, omnino fit ut facultates animi principes
 in tali fetu praeclare comparatae sint. at si quomodocunque sidus
 ipsum male adficiatur, etiam diversa erit et contraria priori eius ef-
 fectio. hunc in modum spectatores illi sublimium sentiunt atque lo-
 quuntur. eorum tu opinionem relicto, ac pravis quibusdam humori-
 bus cerebrum eius repletum esse credito, quem animo alienatum
 conspexeris. nam cerebrum mentis est instrumentum, ideoque pro
 ipsius instrumenti adfectione mens etiam, velut artifex, agere con-
 suevit. propterea deus herbas quasdam condidit quibus variis doloribus
 atque morbis medeamur, et hominibus medicam sapientiam abunde
 largitus est. hinc et cerebrum purgari videmus, et morbos alios, qui
 curationem requirunt, convenientium medicamentorum adbibitione
 sanari. non igitur eorum verbis decipi te patitor. ac ne fato quidem,
 ceu dictum est, hi morbi hominibus accidunt. quid enim aliud sibi
 fati vult vocabulum, de ipsorum sententia, quam quod sit eventus
 quidam inevitabilis, ortus ex serie perpetua motus coelestium corpo-
 rum? quod ipsum totus ille sanctorum virorum coetus longissime
 reiicit. quamobrem istuc? quia multum amentiae stoliditatisque con-
 tinet, plus impietatis, ut imagus ille Basilius loquitur.

Φυσικῶς μὲν οὖν, ὡς προεῖρηται, καὶ διοικεῖσθαι τὸ V. 89
 ἡμέτερον σῶμα καὶ διεξάγεσθαι συγκεχώρηται πάντως παμ'
 αὐτοῦ τοῦ δεσπότου τῆς φύσεως. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ
 ἂν ἡ τῆς ζωῆς ἡμῶν σύστασις καὶ ἄερος ἐχρηζε καθαροῦ καὶ
 5 ὑδάτων διειδῶν τόπου τε ὑγιεινοῦ καὶ καταλλήλων ὡσαύτως
 βρωτῶν καὶ ποτῶν. ἀλλ' ὄρα τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, ἀγυνη- D
 τέ, εἴ γε καὶ φυσιολογίας μικρὸν ἄψασθαι. ἵνα γὰρ μὴ τὰ
 καιριώτατα τοῦ σώματος ἡμῶν μόρια καὶ ταῖς τυχοῦσαις
 προφάσει καταβλάπτωνται, πολυτρόπως, ὡς προείπομεν, καὶ
 10 πολυειδῶς ἠσφαλίσατο. αὐτίκα γὰρ τὴν κεφαλὴν ἡμῶν, ἅτε
 δὴ τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν περιέχουσαν ἐν ᾧ τὰ τῆς ζωῆς
 ἡμῶν περιεῖληπται, καὶ θριξὶ κατωχύρωσε καὶ ὀστέοις πρὸ
 τούτων στεροῦς. ἀπαλὸν δὲ ἡ φύσις τοῦτον ἐποίησεν, ἐπει-
 δὴ ταῖς αἰσθήσεσι πύσαις αὐτὸς χορηγεῖ τὰς πηγὰς. ἵνα δὲ
 15 μὴ τῇ στεροῦτητι τῶν ὀστέων συντριβόμενος περὶ τὴν οἰκίαν
 βλάπτηται φύσιν, ἀπαλὸς καὶ γὰρ, δυοὶ μὲνιγξιν αὐτὸν πε-
 ριέλαβε, καὶ ταύταις οὐκ ἁπλῶς, ἀλλ' ἀπαλῇ μὲν οὔσῃ τῇ P. 115
 ἴσωθεν διὰ γε τὴν τοῦ ἐγκεφαλοῦ ἀνάπαισιν, στεροστερεὰ δὲ
 πάλιν τῇ ἕξωθεν, ὡς ἐντεῦθεν ἄμφω φυλάττεσθαι. οὕτω
 20 μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῆς καρδίας ἐποίησε, καθὰ δὲ καὶ ὁ χρυ-
 σορρήμων Ἰωάννης φησὶν, ὀστέοις μὲν περικυκλώσας, παρα-
 θεῖς δὲ αὐτῇ καθάπερ ἀπαλὸν στρῶμα τὸν πνεύμονα, ἵνα
 μὴ τῇ ἀεικνησίᾳ καὶ αὐτῇ τοῖς ὀστέοις συντριβῆται. ἀλλὰ πολ-

8. καιριώτατα cod. aliquis.

18. γε] τε P.

23. ἀλλὰ] ἀλλὰ
 καὶ τὸ ?

Naturaliter quidem, ceu diximus, gubernari regique corpus no-
 strum ipse rerum dominus voluit; absque quo foret, nec aëre puro
 nec aquis pellucidis nec loco salubri nec sumptis per vices esculen-
 tis ac poculentis vita nostra indigeret. enimvero, care fili, fac divi-
 nam mihi sapientiam intueare, siquidem nonnihil de rerum natura
 nobis est commentandum. etenim ne maxime principales necessariae-
 que corporis nostri partes quibusvis de causis laederentur, caput no-
 strum, uti quod cerebrum continet quo vita nostra tota nititur,
 tum capillis tum ossibus praeter illos solidis durisque munivit. cere-
 brum ipsum natura tenerum fecit, quandoquidem cunctis sensibus
 suos quasi fontes suppeditat. rursus ne tam tenera substantia pro-
 pter ossium duritiam collisa velut attereretur ac detrimentum cape-
 ret, duabus eam membranis est complexa, iisque non unius generis,
 sed interiore quidem molli ob cerebri quietem, exteriore vero soli-
 diori, quo per illam utriusque saluti consuleretur. idem in corde
 factum, Iohanne Chrysostomo teste, quod ossibus quidem cinxit de-
 us: sed nihilominus eidem, quasi teneram quandam vestem stragu-

λαχόθεν ἔχειν θαυράς πολλῆς ἀσφαλείας ὑπόθεσις· ἐξαμιζεται γὰρ ἐκεῖθεν αὐτός, ὥστε μὴ συμπνίγεσθαι ὑπὸ τῶν ἀναφερομένων ἀτμῶν. πληγὴ τε εἴ τις ἐπενεχθεῖη ποτέ, οὐχ ὀλοσχε-
 Βρωῶς ἢ βλάβη γίνεται· εἰ μὲν γὰρ ἐν καὶ συνεχῆς ἦν τὸ ὄστυν, καὶ μία κατενεχθεῖσα πληγὴ τὸ πῦν ἐλυμηματο, εἰς 5
 πολλὰ δὲ νυνὶ διαιρουμένον γενέσθαι τοῦτο πάντως ἀμήχανον. εἰ γὰρ καὶ συμβαίη τραυθῆναι μέρος ἐν, ἀνάγκη πῦσα τὸ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος κείμενον ὄστυν παραβλάπτεσθαι, ἀσινῇ δὲ τὰ λοιπὰ πάντα διαφθλάττεσθαι, τοῦ συνεχοῦς τῆς πληγῆς διακοπτομένου τῇ τῶν ὄστων διαιρέσει. περὶ δὲ τῶν 10
 τῆς κεφαλῆς περιττωμάτων τί χρὴ καὶ λέγειν, εἴ γε τὰς ἐκ-
 C κρίσεις αὐτῶν, ὡς ὀρεῖς, ἢ ὄσφρησις κενίστευται. ἐπειδὴ γὰρ τοὺς κάτωθεν ἀναπεμπομένους ἀτμοὺς ὡς ὑπερκειμένη αὐτῆ τοῦ σώματος ὑποδέχεσθαι εἴωθεν, ἢ δὲ τούτων πλημ-
 μύρα πολλὴν ἂν εἰργάσατο τῷ ἐγκεφάλῳ τὴν λάβην, οὐδὲ 15
 τεύτου κατημέλησεν ὁ τῶν ἀπάντων ποιητής, ἀλλὰ πόρους τινὰς ἐν τοῖς ὀστέοις ἐργασάμενος τὰ ὑγρὰ καὶ παχέα τῶν περιττωμάτων ἐπὶ τὴν ὑπερήαν καὶ τοὺς μυκτῆρας ἐδήγησε, καὶ δύο τούτοις ἐκκρίσεων ἀπέπειμε μόρια, ἵνα συντόμως τὸ
 βλαβερὸν ἐκφορηῆται. τὸ δὲ γε ἀτμῶδες περιττώμα διὰ τῶν τοῦ 20
 κρανίου θαυμάτων ἄνωθεν ἐξωθεῖται. μὴ θαύμαζε εἴ γε ψυ-
 D χρός ἐστὶν ὁ ἐγκέφαλος φύσει, καὶ ὅτι μείζονα τοῦτον ὁ ἄ-

lam, pulmonem adiunxit, ne et ipsum ad ossa propter perpetuitatem motus allideretur. quin illud etiam, quod non continuum et unum sit os quo cerebrum tegitur, sed omni ex parte suturas habeat, quam praeclare consultum sanitati nostrae sit, argumento est. nam per eas vapores suos emittit, ne per halitus sursum contendentes suffocetur; et eadem ratione consequimur ut illata forte cerebro plaga non totum laedat. quippe si os continuum et unum foret, ab uno vulnere totum laederetur. nunc cum in ossa plura divisum sit, fieri hoc omnino nequit. nam si maxime pars una vulneretur, necesse est illud os laedi quod illa est in parte situm, cum illaesa caetera maneat, vulneris continuitate per ossium divisionem interrupta. quid de capitis excrementis dicam? quorum egestioni nares sunt, uti vides, destinatae. cum enim caput tanquam supremum in corpore locum consecutum vapores deorsum adscendentes excipere soleat, quorum redundantia cerebro plurimum detrimenti allatura erat, ne id quidem opifex ille rerum negligere voluit, sed quibusdam meatibus effectis in ipsis ossibus excrementa humida et crassa in palatum ac nares deduxit, quas ipsas quoque duas in partes divisit, quibus excretio fiat, ut compendiarie quasi via breviterque noxia egerantur et excrementa sursum exhalantia per cranii suturas sursum expellantur.

θρωπος ἢ τὰ λοιπὰ ζῶα κέκτηται. τὴν γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ
 θερμότητά τε καὶ ζῆσιν χωρεῖν ἐπὶ τὸ εὐκρατον ἐντεῦθεν ὁ
 Ἀριστοτέλης φησίν, αὐτὸν δὲ αὐτὸν ἐγκέφαλον μὴ ὑπερθερ-
 μαινέσθαι τῇ ἀναφερομένῃ θερμότητι. ὄρα δὲ νουνεχῶς · V. 90
 5 ἐπειδὴ γὰρ ἡ τοιαυτὴ θερμότης μειζων ἐστί, μειζων ἄρα καὶ
 ἡ ἐξ ἐγκεφάλου ψυχρότης τε ὁμοῦ καὶ ὑγρότης ἀντίκειται, ἥς
 ὑγρότητος ἕνεκα καὶ ὀψιαίτατα πῆγνυται τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν
 ὄστυον, ὃ δὴ καὶ βρέγμα καλοῦσι τινές. ἀλλὰ καὶ ἄσφαις
 πλείους ὁ ἄνθρωπος κέκτηται, καὶ μᾶλλον ὁ ἀνὴρ. τίτος
 10 ἐνεκεν; ὅτι καὶ πλείων ὁ ἐγκέφαλος αὐτῷ πρόσσεστιν· ἵνα γοῦν
 ἔμπρους ὁ τόπος ἦ, πλείονων ὁ ἀνὴρ ἐδεήθη ἄσφαι. καὶ P. 116
 ξηρὸς μὲν ὁ τοιοῦτος καὶ ἀπέριτος ὧν συντετόν τινα ποιεῖ
 καὶ ηἰσάλιον, κάθυγρος δὲ ὧν τᾶναντία ποιεῖ, νοσθρόν δηλον-
 οῦσι καὶ ὑπνώδη καὶ ῥάθυμον. καὶ πρόσχευς, εἰ βούλει, τῷ
 15 σοφῷ Ἡρακλεῖτῳ· ξηροτέρη ψυχὴ σοφωτέρη. ἐπὶ γὰρ τῶν
 ὑγρῶν κατακλυζόμενον οἶονεὶ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, καθάπερ καὶ
 ἐπὶ τῶν γυναικῶν ἔστιν ἰδεῖν, ἐνεργεῖν ἀρίστως οὐ δύναται.
 κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ τῆς τῶν ἀνδρῶν εὐφυΐας καὶ ἐξ ἡμισείας
 ἀπολείπεσθαι τὸ θῆλυ φησιν ὁ θειότατος Κύριλλος. καὶ οὐ-
 20 τω μὲν ὁ λόγος περὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων διέξεισιν. ἡνί-
 κα δὲ ξηρότερος ἑαυτοῦ καὶ πλέον τοῦ δέοντος ὁ ἐγκέφαλος
 γένηται, παραπαίειν ἐξ ἀνάγκης ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον. αἰ με- B

neque cerebri naturam esse frigidam miraberis, nec quod in homine
 cerebrum sit amplius quam in animalibus caeteris. nam hinc tradit
 Aristoteles calorem ebullitionemque cordis temperatiorem effici, et
 ipsum cerebrum propter calorem sursum tendentem non nimium ef-
 fervescere. quod sane si fieret, non parum effectiones eius impedirentur.
 atque hoc loco mentem mihi velim adhibere. quia magnus est cordis
 calor, iccirco etiam maior illi frigiditas cerebri et humiditas opponitur;
 cuius humiditatis causa perquam sero capitis os consolidatur, quod
 bregma nonnulli vocant. et suturas capituli, ceu diximus, homo plures
 habet, praesertimque vir. quamobrem istuc? quis cerebrum in eo quo-
 que maius est. ut igitur hic locus foetoris expertus esset maxime, vir
 pluribus suturis egebat pro ipsius nimirum cerebri amplitudine. quodsi
 cerebrum quis siccum minimeque gravatum ab excrementis habeat, pru-
 dens atque sobrius evadit, cum eiusdem humiditas contrarium quiddam
 efficiat, hominem videlicet desidem somnolentum ignavum. licet hoc de
 sapientis Heracliti verbis intelligas, qui animam sticcioram dixit esse
 sapientiore. nam in cerebris humidis spiritus animalis veluti submersus,
 ut et in feminis est videre, praeclarissime suas effectiones absolvere ne-
 quit. iccirco divinus ille Cyrillus sexum femineum dimidia parte virorum
 indoli cedere dixit. atque haec de statu conditioneque cerebri natu-
 rali dicta sunt. cum autem plus aequo siccasset, necesse est hominem

γάλαι γὰρ δυσκρασίαι τὰς ἐνεργείας τῶν μορίων ἀμβλύνειν εἰώθασιν. ὅθεν ἡ ἀσιτία πολλακίς, ναὶ μὴν καὶ ἡ ἀγρυνία, τὴν κατὰ φύσιν ἐπεκτείνουσα τοῦ ἐγκεφάλου ξηρότητα, ποιεῖν εἴωθε τοιαῦτα συμπτώματα. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὑγροτέρῃ διαίτῃ κεχορησθαι τοὺς οὕτω διατεθέντας ἐπανάγκες· τὰ γὰρ διὰ ξηρότητα πάθη τῇ ὑγρότητι θεραπεύονται. ψυχρότερος δὲ πάλιν ἑαυτοῦ διὰ τινὰ νόσον γεγονώς ὁ ἐγκέφαλος καὶ λήθην ἐπάγει καὶ μώρωσιν, κατὰ τοσοῦτον δὲ ὥστε καὶ τεχνῶν καὶ γραμματίων καὶ τοῦ ὀνόματος πολλακίς αὐτοῦ μετὰ τὴν ὑγίαν ἐπιλεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον. τρισὶ καὶ γὰρ 10 ἡμέσαι διήρηται ὁ ἐγκέφαλος. καὶ ἡ μὲν ἡ ἐμπρόσθιος αὐτοῦ κοιλία ὄργανόν ἐστι τοῦ φανταστικοῦ, ἡ δὲ μέση κοιλία ὄργανόν ἐστι τοῦ διανοητικοῦ καὶ ἡ ἑτέρα πάλιν τοῦ μνημονευτικοῦ. πρότερον μὲν γὰρ φανταζόμεθα τότε τὸ πρῶμα· μετὰ ταῦτα διαλογιζόμεθα τὸ φαντασθέν, τί τε καὶ ποταπὸν 15 αὐτὸ τὴν φύσιν ἐστίν· εἰδ' οὕτως τῇ μνήμῃ τὸ τοιοῦτον ἐναποκίθεμεν. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ἐχόντων καλῶς τε καὶ ὑγιῶς· ἀλλ' ἐπειδὴν ἐν ἑξ αὐτῶν πάθει τινὶ ὀπωσθὴ ποιε περιπέση, τότε κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἡ ψυχὴ καθαρώς ἐνεργεῖν οὐ δύναται. ταῦτα δέ, τέκνον, ὑποτίθημί σοι, ὅπως 20 μὴ τοὺς τῶν ἀστέρων σχηματισμοὺς αἰτιώσει καθυποβάλλης, εἰ γε φυσικοῖς τισὶ λόγοις τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι εἴωθε.

laedi et adfigi. nam vehementes quaedam temperamenti iusti perturbationes partium ipsarum effectiones quasi redundere consueverunt. itaque fieri plerumque solet ut vel ieiunia vel vigiliae naturalem cerebri siccitatem plus aequo augentes huiusmodi morbos gignant. estque propterea necessarium ut homines in hunc modum adfecti victus ratione aliquanto humidiores utantur: nam orti de siccitate morbi per humiditatem curantur. rursus si ex morbo quodam plus aequo sit humidum cerebrum, subsequi rerum oblivio et infatuatio quaedam solet, eaque tanta ut saepenumero tam artium quam litterarum siquae adeo nominis homo prorsus obliviscatur. tribus nimirum membranis cerebrum distinguitur, ac ventriculus quidem eius anterior facultatis informantis et imaginantis est instrumentum, medius vero cogitantis, posticus denique recordantis. etenim primo rem hanc aut illam informatione quadam concipimus; deinde de informato ratiocinamur, quid et quotuplex a natura sit, atque ita in memoriam tandem recondimus. et haec quidem accipienda de iis sunt qui recte adfecti sunt atque sani. quodsi vel unum aliquid horum morbo quodam quocumque pacto adficiatur, tunc eius partis ratione anima pure nequit efficax esse. haec tibi, dilecte fili, monendo subiicio, ne siderum inter se conformationes et adspectus causeris, cum naturalibus huiusmodi quaedam rationibus evenire consueverint.

Ταῦτα μὲν οὖν εἰ καὶ παρεκβατικώτερον εἴρηται, ἀλλὰ φιλομαθείας ἔνεκα πάντως τῆς σῆς. ἐφέσει καὶ γὰρ, ὡς ὀρέῃς, τῇ σῇ χαριζόμενος, καὶ φιλοπόνως ταῦτα συνέλεξα καὶ φιλοτίμως τῷδε διείληφα τῷ συντάγματι.

5 Τ Μ Η Μ Α Δ Ε Ψ Τ Ε Ρ Ο Ν .

Γενῆ τοίνυν ὁ Ἀδάμ τὸν Κάϊν, τὸν Ἄβελ, τὸν Σήθ, θυ-ρ. 117
 γατέρας δὲ δύο, καθά φησι Γεώργιος, τὴν Ἀζούραν, ἣν ὁ V. 91
 Κάϊν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα, καὶ τὴν Ἀσουνάμ, ἣν ἔλαβεν ὁ
 10 Σήθ. ὁ γὰρ Ἄβελ φονευθεὶς παρὰ τοῦ Κάϊν διὰ φθόνον
 ἀπῆλθε παρθένος. ἐφθόνει δὲ τῷ Ἄβελ ὁ Κάϊν, ὅτι προσέ-
 σχε ταῖς αὐτοῦ θυσίαις ὁ θεὸς μᾶλλον ἢ ταῖς τοῦ Κάϊν.
 ἀπειστέφετο δὲ παρὰ τοῦ Κάϊν τὰ προσαγόμενα οὐχ ὅτι B
 καρποὶ ἦσαν ἀπὸ τῆς γῆς, καθά φησιν ὁ παράφρων Ἰουλι-
 15 ὄς, τὴν ζωοθυσίαν εὐμεθόδως εἰσάγων, ἀλλ' ὅτι ἄχρηστα
 ἦσαν. προσέσχε λοιπὸν τοῖς τοῦ Ἄβελ. ἀπὸ τῶν πρωτοτο-
 κίων καὶ γὰρ ταῦτα, τουτέστι τῶν ἐξαιρέτων, ὡς ὁ χρυσορ-

5. ἀρχὴ τῆς χρονολογίας F.

Ac sumus quidem hactenus longioribus in expositione hac digressionibus usi, verum id omne studio discendi tuo, quo sane singulari flagras, tributum est. quippe dum cupiditati, ceu vides, tuae gratificamur, magno haec labore atque industria collegimus et in hunc commentarium studioso digessimus.

P A R S I I .

AB ADAMO USQUE AD CAESARIS IMPERIUM.

Secundum haec Adamus Cainum Abelum Sethumque genuit, et filias duas, uti Georgius memoriae prodidit, Azuram videlicet, quae cum Caino nupta fuit, et Asuam, quam Sethus uxorem accepit: etenim Abelus per invidiam a Caino necatus exsors coniugii ac virgo decessit. causa, quamobrem Abelo Cainus invideret, haec erat, quod sacrificiis eius magis deus esset propitius quam Cainicis, quae omnino aversabatur, non quia terrae fructus ille offerret, quemadmodum vesanus ille Iulianus scripsit, animalium mactationes hoc argumento comprobare volens, sed quod inutilia prorsus essent. itaque deus Abeli sacrificia respiciebat, quae ille de pecorum suorum, et quidem eximiorum, primigenis offerebat: hoc est, ut Chrysostomi verbis

ρήμων φησί. τὴν προαίρεσιν λοιπὸν καὶ ἀποδέχεται καὶ αὐτὸ ἀποστρέφεται, οὐμενοῦν αὐτὰ τὰ προσαγόμενα.

P. 118 Ἄλλὰ πόθεν ὁ Κάϊν εἰς τοιαύτην ἤλθεν ἔννοϊαν, ὥστε
 θυσίαν προσενεγκεῖν τῷ θεῷ; ἢ πάντως ἐκ τῆς ἐν τῷ συνει-
 δότι αὐτοῦ γνώσεως, ὃ χρυσοῦς τὴν γλώττην φησί. καὶ πό-5
 θεν ὁ Κάϊν ἐπέγνω ὅτι οὐ προσέσχε τοῖς αὐτοῦ δώροις ὁ θε-
 ὸς; ἀπὸ τοῦ μὴ κατελθεῖν ἄνωθεν πῦρ ἐπὶ ταῖς θυσίαις αὐ-
 τοῦ, καθάπερ ἐπὶ ταῖς τοῦ Ἀβελ γέγονεν· ἐπὶ γὰρ ταύταις
 κατέβη πῦρ καὶ ἠγάλωσεν αὐτάς, τὴν ἀποδοχὴν ἐπεῦθεν
 τοῦ θεοῦ παριστῶν. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ζητοῦσιν ἐπταῦθα, διὰ¹⁰
 πὶ κατ' ἀρχὰς πῦρ μὲν ἔξ οὐρανοῦ κατήρχετο καὶ τὰς προσ-
 βαγομένας τῷ θεῷ θυσίας ἐπεβόσκετο, νυνὶ δὲ τοῦτο οὐ γί-
 νεται. μὴ ταῖς τῶν ζώων θυσίαις ὁ θεὸς ἔχαιρεν; οὐχί·
 κατὰ γὰρ τὸν θεϊότατον Κύριλλον τύπος ἦν ἐκεῖνο τὸ πῦρ
 καὶ προεικόνισμα τοῦ παναγίου πνεύματος τοῦ κατιόντος μὲν¹⁵
 ἀοράτως καὶ τὰς πνευματικὰς ἡμῶν θυσίας προσδεχομένου,
 καθὰ δὴ καὶ ἐπὶ τὸν Χριστὸν αὐτὸν κατῆει ἐν Ἰορδάνῃ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχ ὡς δεόμενον πνεύματος, ἀλλ' ἵνα μά-
 θωμεν ὅτι καὶ ἐπὶ παντὶ βαπτιζομένῳ ἀοράτως τὸ πνεῦμα
 κάτεισι καὶ ἀγιάζει αὐτόν. εἰ δὲ καὶ νῦν, ἀγαπητέ, σημεῖα²⁰
 τοιαῦτα οὐχ ὄρας, μὴ ἀπίσται· εἰ γὰρ καὶ ὄψεις ἐγένοντο
 κατ' ἀρχὰς αἰσθηταὶ διὰ γε τοὺς ἀνοητοτέρως ἐπικειμένους,

utar, institutum animi vel probat vel improbat, non res ipsas quae offeruntur.

Sed enim unde Caino ad animum accidit ut deo sacrificium offerendum esse statueret? num ex conscientiae notitia quadam, ut Chrysostomus ait? et unde tandem Cainus idem intellexit deum munera sua non respicere? nimirum ex eo quod in eius hostias ignis e coelo non delaberetur, quemadmodum in Abeli sacrificiis fieri consueverat. nam eius hostias ignis superne delatus absumebat, quo ipso declarabatur deum eas acceptas et gratas habere. solet illud etiam hoc loco quaeri, quamobrem initio de coelo delapsus ignis oblatas hostias deo depascebatur, cum id modo non fiat? num victimis animalium deus oblectabatur? nequaquam, sed uti Cyrillus inquit, ignis ille typus et imago sancti spiritus erat, qui descendit inadspicibiliter et spirituales victimas nostras acceptat; quemadmodum in ipsum quoque Christum in Iordane descendebat, non quod ille spiritus egeret, sed uti nos disceremus spiritum in quemvis hominem, qui baptizatur, inadspicibiliter descendere ac eum sanctificare. caeterum nequaquam tibi nunc abicienda est fides propterea quod talia prodigia modo nulla videas. quamvis enim spectacula quaedam sensilia tunc oculis exhibebantur eorum causa qui paulo rudiores

ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησί, καὶ μηδεμίαν ἔννοιαν ἀσω- C
 μίτου φύσεως δυναμένους λαβεῖν; ἀλλ' ἡμῖν αἰσθητῶν ἄψε- V. 9
 ων οὐκ ἔστι χρεῖα λοιπὸν ἀντὶ πάντων ἕρκουσης τῆς πί-
 στειως· τὰ γὰρ σημεῖα, φησί, τοῖς ἀπίστοις, οὐ μὴν ἀν-
 5 τοῖς τοῖς πιστεύουσι.

Καὶ ὁ μὲν Κάϊν, ἀγαπητέ, μείζον ἤμαρτεν ἢ ὁ Ἀδάμ.
 καὶ δῆλον ἐκ τῆς γεγυυίας πρὸς αὐτοὺς κατάρως τοῦ Θεοῦ.
 ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Ἀδάμ „ἐπικατάρατος ἢ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις
 σου” ἐπὶ δὲ τοῦ Καῖν, ὀλεθροῦ ὄντος τοῦ πλημμελήματος,
 10 αὐτὸς ὁ Καῖν τὴν κατάρων ἐδέξατο. καὶ τούτω χάριν οὐδὲ
 ταχέως ἐπάγεται τούτω ὁ Θάνατος, ἵνα καὶ τοῖς λοιποῖς δι- D
 δύσκαλος γένηται.

Πᾶς ὁ εὐρίσκων με ἀποκτενεῖ με. τοῦτο δὲ
 ἔλεγεν εἰς αὐτὴν ἀφορῶν τὴν πάρεσιν τῶν μελῶν. ἀλλὰ μὴ
 15 δέδιθι, ἔφη ὁ κύριος· ὁ γὰρ ἀποκτείνας σε ἐπὶ ἐκδικούμε-
 να παραλύσει, τουτέστιν ἐπὶ τιμωρίαις ἑαυτὸν ὑπεύθυνον
 καταστήσει. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως· ὁ δὲ Γεώργιος
 οἰκτρῶ θανάτῳ τελευτῆσαι τὸν Καῖν φησίν. ὁ δὲ ἱερός Με-
 20 θύδιος Πατάρων φησίν ὅτι ὁ Λάμεχ φονεύσας τὸν Καῖν κατ'
 ἄγνοιαν (τυφλὸς γὰρ ἦν) θανάτῳ παρέδωκεν. ὅπερ ἀπίθω- P. 119
 νον· τίς γὰρ εἶδεν ὅτι ὁ Καῖν διετέλει ζῶν κατὰ τοὺς χρό-
 νους τοῦ Λάμεχ; ἄδηλον τοῦτο ἦν, ὅτι τῶν ἀπὸ τοῦ Καῖν

21. 51] ὅπερ P.

animis erant, ut Chrysostomi verbis utar, nec incorpoream naturam
 cogitatione complecti poterant, non tamen iccirco necesse est nobis
 offerri spectanda consimilia, cum illorum omnium loco fides nobis
 sufficiat. nam prodigia, ut ille ait (1 Cor. 14 22), infidelibus servi-
 unt, non fidem habentibus.

Nec ignores, dilecte fili, gravius Cainum deliquisse quam Ada-
 mum; id quod ex utriusque potest intelligi. execratione, cui divini-
 tus subiecti sunt. nam de Adamo dicitur „execratione infelix erit
 humus propter ea quae designasti.” at vero quia Caini delictum erat
 exitiale, propterea Cainus ipsemet execrationem commeruit. eandem
 ob causam nec celeriter moritur, quo nimirum et alios exemplo suo
 commonefaceret ac erudiret.

„Quisquis me repererit, occidet” inquit de semetipso Cainus
 (Gen. 4 14), et quidem ad membrorum suorum luxationem respici-
 ens. verum deus e diverso „ne tibi formidaveris” ait: „nam qui te
 necaverit, septupli vindictam sustinebit,” hoc est septem poenis se-
 ipsum obnoxium faciet. in hunc modum haec perscripta legimus.
 Georgius autem memoriae prodit Cainum miserabili morte per igno-
 rationem fuisse peremptum, uti quem Lamechus ab oculis destitutus
 occiderit; quod sane fidem merefi nequit. nam quis, obsecro, scire

οὐκ ἀναγράφει Μωσῆς ὡσπερ δὴ τῶν ἀπὸ τοῦ Σήθ. ἄλλως τε καὶ σημεῖον τοῦ Θεοῦ δόντος τῷ Κάϊν τοῦ μὴ ἀναιρεθῆναι (σημεῖον δὲ νοητέον ἢ τὸν ὄρον αὐτὸν τοῦ Θεοῦ ἢ τὸν τῶν μελῶν αὐτοῦ κλόνον) πῶς ἀνηρέθη λοιπίν;

Εἰ δὲ ζητεῖς πῶς τὰ ἔτη τῶν ἀπὸ τοῦ Κάϊν οὐκ ἀναγράφει Μωσῆς, ὁ μέγας Κυρίλλος ἐν τοῖς γλαφυροῖς αὐτοῦ Β διδάξει σε λέγων ὅτι οὐ κατ' ἄγνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ ἔτη καὶ ἀπλῶς καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν ἐν βίβλῳ ζώντων γεγραμμένην ἔχειν οὐ θέλει. καθὰ δὲ τῷ διαληφθέντι πατρὶ τύπος ἦν ὁ Κάϊν καὶ ὁ Ἄβελ τοῦ πρωτοτόκου λαοῦ τοῦ Χριστοῦ τε καὶ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευσάντων. ὡσπερ γὰρ ὁ Κάϊν διὰ φθόνον καὶ τὸ τοῦ ἀδελφοῦ αἷμα ἐξέβη ἀπὸ προσώπου Θεοῦ, ναὶ μὴν καὶ κατηρέθη στένειν καὶ τρέμειν ἐπὶ τῆς γῆς περιπατῶν, οὕτως ἄρα καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς διὰ φθόνον καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ αἷμα ἐξέβη ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ περιπατεῖ στένων καὶ τρέμων.

Σημεῖον οὖν δέδωκε τῷ Κάϊν ὁ Θεός, ὥστε μὴ φονευθῆναι παρά τινος, ὡς ἐκεῖνος ὑπώπτευε· καὶ „ἔσται” γὰρ φησι, „πῶς ὁ εὐρίσκων με ἀποκτενεῖ με.” ὁ δὲ Ἰωσήπος φησὶ ὅτι τὸν Θεὸν ὁ Κάϊν ἰκέτευε, μήποτε θηρίοις ἀλώμενος πε-²⁰

1. Μωσῆς] Μωσῆς τὰ ἔτη?

9. διαβληθέντι F.

potest num Cainus adhuc Lamechi temporibus superstes fuerit? certi nihil statui de hoc potest, cum annos posteriorum Caini Moses ita memoriae non prodiderit, ut oriundorum a Setho: ne dicam deum Caino quandam apposuisse notam, ne a quoquam necaretur. per hanc vero notam vel ipsa dei de Caino sententia debet intelligi vel membrorum eius trepidatio. quonam igitur pacto dici potest esse interemptus?

Iam si quaeras quamobrem Moses Caini posteriorum annos non recensuerit, magnus ille tibi Cyrillus in Glaphyris sive varietatibus suis respondebit. non hoc factum est, inquit, ex ignoratione quadam dei, sed quia peccatorum annos totamque adeo vitam libro viventium contineri nolit. idem Cyrillus refert Cainum et Abelum fuisse figuram primigeni populi Iudaici et Christi Christoque fidentium. quemadmodum enim Cainus invidia flagrans profuso fratris sanguine non solum a dei conspectu profugit, verumetiam in eiusmodi execrationem incidit ut vagabundus in terris gerneret atque tremere, sic etiam Iudaica natio propter invidiam qua flagravit, et profusum ipsius Christi sanguinem, e dei conspectu excessit, iamque adeo tremens et gemens obvagatur.

Hoc modo notam Caino deus apposuit, ne ab aliquo perimeretur, id quod futurum existimarat. etenim ipse dixerat „accidet ut qui me cunque repererit occidat.” Iosephus tradit Cainum obsecrasse deum, ne in obvagatione sua forte in belluas incideret; eoque pacto

ρησίση καὶ τουτονὶ τὸν τρόπον ἀπόληται. εἰ δὲ ζητεῖς πόθεν ἔγνωσε τρόπον ὁ Κάϊν δι' οὗ τῆς ζωῆς ταύτης ὑπεξαγάγη τὸν Ἄβελ, ἐπεὶπερ οὐκ εἶδεν ἕτερόν τινα παρὰ τινος ἀναιρούμενον, ὁ μέγας Ἀθανάσιος διδάξει σε λέγων ὅτι κατ' ὄναρ ὕπιδειξεν ὁ διάβολος αὐτῷ τὸν τρόπον τῆς ἀναιρέσεως.

Θάνατος μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, τῇ τοῦ Κάϊν ἔγκαθιδρύσεως ψυχῇ τὸν τοῦ Ἄβελ ὄνον ἀπέτεκεν. τοιοῦτοις γὰρ πάθειαι αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ γεγόνασι. κάτοχοι μετὰ τὴν τῆς ἀπαθείας ἐκείνην καὶ τελειότητος ἔκπτωσιν. ἀλλ' ἔνια 10 μὲν τῶν ψυχῶν κρείττους εὐρίσκονται τῶν τοιοῦτων παθῶν, ὁ ἔνια δὲ πάλιν ἀντιβαίνειν μὴ θέλουσαι καὶ ταῖς τυχοῦσαις V. 93 ἀφορμαῖς καταβέβληται. καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων ἔστιν ἰδεῖν (ἔνια μὲν γὰρ αὐτῶν εὐεξίας δι' ὄλου μετέχουσιν, ἐν οὐδενὶ τῶν ἐμπιπτόντων ἔξωθεν περιτρεπόμενα, ἔνια 15 δὲ τοσοῦτόν εἰσιν ἀρρωστηματικά ταῖς ἐκ γενετῆς κατασκευαῖς ὥστε μὴ πρὸς οὐδὲν ἀντιπράττειν τῶν ἔξωθεν αἰτίων, ἀλλὰ καὶ θालφθῆ βραχὺ καὶ ψυχθῆ, καὶ ἀγρυπνήση καὶ κοιμηθῆ πλέον τοῦ δέοντος, εὐθέως νοσεῖ), οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ψυχῶν αὐτῶν διανοεῖσθαι σε ἄξιον.

20 Μετὰ δὲ ταῦτα παραμυθούμενος τὸν Ἀδὰμ ὁ θεὸς τῇ P. 120 ἀπὸ τοῦ παραδείσου τε ἀδημονοῦντα ἐκπτώσει καὶ τῷ τοῦ

1. ἀπόλλυται P.

perisse hominem refert. quodsi etiam scire desideras unde Cainus modum occidendi fratris acceperit, qui neminem sciret adhuc a quaquam interfectum, licet hoc de magno illo Athanasio cognoscas, qui diabolum ait Caino per quietem necandi fratris rationem ostendisse.

Invidia quidem certe, ceu diximus, in Caini corde quodam quasi domicilio constituto, Abeli caedem peperit. nam eiusmodi adfectionibus mortalium animi facti sunt obnoxii, posteaquam e statu perturbationum experte ipsaque adeo perfectione exciderunt. nihilominus animi quidam adfectiones hasce superant, cum e diverso alii nolentes iis semet opponere quibuslibet occasionibus, etiam levissimis, quasi prostrati succumbant; cuiusmodi quiddam in ipsis etiam corporibus est videre. nam quaedam eorum optime prorsus adfecta sunt, nec a rebus extrinsecus accidentibus ullo modo laeduntur, cum alia tantopere debilitati ac morbis obnoxia sint ex constitutione quadam naturali, ut causis extrinsecus accidentibus resistere vel tantillum nequeant. nimirum si paulo plus aequo vel incalescant vel frigeant vel vigilent vel dormiant, continuo morbus subsequitur. idem in animis etiam usuvenire cogitabis.

Secundum haec ut Adamus deus consolaretur, qui tum propter amissionem paradisi tum Abeli caedem magnopere adflectaretur, prae-

Ἄβελ θανάτω, ἔδωκεν αὐτῷ τὸν ἐνάρτερον Σήθ. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡ Ἐὐὰ ἔλεγεν „ἔξανέστησέ μοι ὁ θεὸς σπέρμα ἔτερον ἀπὸ τοῦ Ἄβελ ὃν ἀπέκτεινε Καῖν.”

Γίνωσκε δὲ ὅτι πρὸς ταῖς ἄλλαις αἰρέσεσι καὶ τὴν λεγομένην τῶν Καϊανιτῶν αἵρεσιν ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἔγραψεν. 5 οὗτοι μὲν οὖν Καῖν ἐτίμων ὡς δύναμιν τινα, ἔλεγον δὲ ὅτι τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν μὴ κατὰ γνώμην εἶναι ἀνθρώποις ἀλλὰ κατὰ φύσιν. τιμῶσι δὲ καὶ τὸν Ἰούδαν· διὰ γὰρ τοῦ προδοῦναι τὸν κύριον ἔργον καλὸν ἤγουν τὴν ἡμῶν σωτηρίαν εἰργάσατο. καὶ βιβλίον δὲ παρ' αὐτοῖς Ἀναβατιανὸν λεγόμενον, 10 περιέχον ἃ εἶδεν ὁ Παῦλος καθ' ὃν ἀνέβη καιρὸν εἰς τρίτον οὐρανόν. βιβλίον δὲ τὸ τοιοῦτόν ἐστι παρ' αὐτοῖς, ὅτι οὐ προσέσχον τῷ μεγάλῳ Παύλῳ, ῥήματα μὲν ἀκοῦσαι λέγοντι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, μὴ ἐξεῖναι δὲ ταῦτα γλωσσῆσι ἀνθρώπων λαλήσαι. ὅτι δὲ τὰ ῥήματα ἐκεῖνα οὔτε ἐλαλήθησαν οὔτε τινὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐγνώσθησαν, καὶ ὁ Θεολόγος 15 C Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ Θεολογίας λόγῳ αὐτοῦ δεικνύσιν οὕτως εἰπὼν „εἰ μὲν οὖν ἔκφορα γέγονεν ἃ τῷ Παύλῳ παρέσχεν ὁ τρίτος οὐρανὸς καὶ ἡ μέχρι ἐκείνου πρόοδος, τάχα ἂν περὶ Θεοῦ πλέον ἐγνώμεν.” ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐν ταῖς εἰς τὴν ἐξαήμερον αὐτοῦ ὁμιλίαις οὕτω φησὶν

10. Ἀναβατιανὸν] ναυατιανὸν F.

stantem ei virtute filium Sethum dedit. quamobrem his Eva verbis est usa (Gen. 4 25) „deus mihi sobolem alteram in locum Abeli a Caino preempti reposuit.”

Scire debes magnum illum Epiphanium inter ceteras Caianitarum quoque sectam commemorare. colebant illi Cainum ceu quandam potestatem, aiebantque bonum et malum in hominibus a voluntate non pendere ac proficisci, sed a natura. iidem et Iudam honore prosequuntur ut qui servatorem prodendo praeclari operis, nostrae nimirum salutis, auctor extiterit. circumfertur apud eosdem liber quem Anabatianum (ab adscensu) vocant. continentur hoc ea quae Paulus id temporis conspexerit quo in coelum tertium adscendit. retinent hunc illi librum, non animadvertentes Paulum profiteri se tum verba quaedam audisse quae linguis humanis offerri sit nefas. atque illa certe verba nec prolata fuisse unquam nec a mortalium quoquam cognita, Gregorius etiam Theologus in oratione, quae est de recta disserendi de deo ratione, verbis hisce demonstrat „quodsi Paulo licuisset effari ea quorum ipsi cognitionem coelum tertium et usque ad illud progressio suppeditavit, fortasse de deo nobis aliquid amplius constaret.” consimiliter Iohannes ille Chrysostomus in orationibus illis quibus opera sex dierum enarravit, his verbis utitur „si magnus ille Paulus, quem se dignatus est honore deus ut audiret

„εἰ ὁ μέγας Πιυῶλος ὁ τῶν ἀρρήτων ἐκείνων ῥημάτων ἀκοῦσαι καταξιωθεὶς, ὧν μέχρι τῆς σήμερον οὐδεὶς ἄλλος ἤκουσε, γράφων ἔλεγεν ὑπωπιᾶζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, τί ἂν εἴποιμεν ἡμεῖς;” καὶ περὶ τούτων οὕτως.

5 Ὁ δὲ Ἀδὰμ μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδείσου (την-
καῦτα γὰρ ἄρχεται ἡ χρονογραφία) ζήσας ἐννακόσια ἔτη
πρὸς τοὺς τριακόντα τελευτᾷ ἐν Ἰουδαίᾳ, κακεὶ τέθνηται. καὶ
πῶς ἄκουε. ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἐν τοῖς Παναριοῖς, ὡσαύ-
τως καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ εἰς τὸν προφήτην Ἠσαΐαν
10 ἑρμηνείᾳ λέγει ἄγραφον παράδοσιν περιωσῆσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ
περὶ τοῦ Ἀδὰμ, ὡς εὐθὺς μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδεί-
σου εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθεῖν χάριν παρηγορίας ὧν ἀπόλεσεν
αὐτὴ καὶ γὰρ γῆ πίων καλεῖται. ἐκεῖσε λοιπὸν ἐνδιατρίβει,
ἐκεῖσε καὶ τέθνηται. Θαῦμα μὲν οὖν ἐδόκει τοῖς ὁρῶσιν ἡ
15 ἐκείνου κεφαλὴ τῆς σαρκὸς διαρρυσίσης, ὅτι καὶ πρῶτον ἐκε-
τον Ἰουδαία νεκρὸν ἐδέξατο. ἐν τόπῳ λοιπὸν τινι καταθέμε- P. 121
ροι τὸ τοιοῦτον κρανίον, τόπον κρανίου τὸν τόπον ἐκείνων ἀνό-
μασων. ἐκεῖσε οὖν σταυροῦται ὁ κύριος, ἵνα διὰ ξύλου ζωώ-
ση τὸν διὰ ξύλου σχόντα τὴν νέκρωσιν. φλυαροῦσι λοιπὸν V. 94
20 αἱ Τατιανοὶ μὴ σωθῆναι τὸν Ἀδὰμ λέγοντες. περὶ μέντοι
τοῦ ἐλθεῖν τὸν Ἀδὰμ ἐν γῇ τῇ Ἰουδαίᾳ κακεῖσε ταφῆναι δια-
λαμβάνει ὁ Ἰωσήπος ἀπὸ Ἑβραϊκῆς ἱστορίας τοῦτο μαθῶν.

ineffabilia verba nulli ad hunc usque diem alii mortalium audita, dicere non dubitavit (1 Cor. 9 27) se corpus suum contundere ac subigere, quid nos tandem de nobis dicere par est?" ac de his quidem hactenus.

Adamus autem eiectus e paradiso (hinc enim temporum annotatio inchoatur) cum annos 930 vivendo expleisset, in Iudaea mortuus est, ibidemque sepultus. unde id constet, audi. Epiphanius in Panariis et Basilius in Esaiæ vatis enarratione tradunt traditionem quandam non scriptam in ecclesia retineri, Adamum de paradiso eiectum mox in Iudaeam pervenisse, quo damni facti solatium aliquod haberet. nam eius terrae solum pingue sacris in litteris appellatur, in qua deinceps cum vixisset ibidem sepultus fuit. et videbatur eius caput, ubi iam carnes defluxissent, mirum quoddam intuentibus esse spectaculum, praesertim cum Iudaea primum omnium cadaver ipsius excerpisset. itaque loco quodam hac ipsius calvaria condita, locum ipsum calvariae locum dixere; quo loco deinceps in crucem dominus agitur, ut in ligno enim restitueret vitae, qui per lignum mortalitati factus fuerat obnoxius. qua de causa nugas agere Tatianos est necesse, cum Adamum salutem consecutum negant. eundem, ceu diximus, in Iudaeam delatum ibidem terrae mandatum esse, Iosephus etiam, de Hebraica perceptum historia, memoriae prodidit.

Διαφωνοῦσι δὲ κατὰ τοὺς χρόνους οἱ τὰ τοιαῦτα συγγραφόμενοι. κατὰ γὰρ τοὺς ἑβδομήκοντα εὐρηγται ἐν ταῖς Β ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Νῶε δέκα γενεαὶς ἔτη βσμβ', κατὰ δὲ τὸ παρὰ Ἰουδαίους Ἑβραϊκὸν ἐπὶ ταύταις ταῖς ἰ γενεαῖς ἔτη αχγς', κατὰ δὲ τὸ παρὰ Σαμαρείταις ἔτη 5 ατζ'. λέγεται δὲ ὅτι ὁ ἐν τοῖς ἀστράσι τεταγμένος ἄγγελος, ὁ θειότατος δηλαδὴ Οὐριήλ, πρὸς γε τὸν Σῆθ καὶ τὸν Ἐνώχ κατιῶν ἐδίδαξεν αὐτοὺς ὥρῶν μηνῶν τροπῶν καὶ ἐνιαυτῶν διαφορᾶς. κατὰ δὲ τὸν Γεώργιον πρῶτος ἐξευρεν ὁ Σῆθ γραμματα Ἑβραϊκὰ καὶ τὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰς τροπὰς 10 τῶν ἐνιαυτῶν καὶ τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἑβδομάδας, καὶ τοῖς ἀστροῖς καὶ τοῖς πέντε πλανήταις ἐπέθηκεν ὀνόματα ὥστε γνωρίζεσθαι.

C Ὁ μέντοι Σῆθ ἔτη ζήσας ἐννακόσια δώδεκα τελετιῆ, θεὸς εἶναι διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ νομιζόμενος καὶ διὰ τὸ 15 πρῶτος εὐρηγέναι τὰ Ἑβραϊκὰ γραμματα καὶ τὰς τῶν ἀστέρων ὀνομασίας. οὗτος ὁ Σῆθ γενᾶ τὸν Ἐνώς, θεὸν καὶ αὐτὸν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ νομιζόμενον. οὗτος ζήσας ἔτη ἐννακόσια πέντε τελετιῆ. ἐγέννησε δὲ τὸν Καϊνῶν. οὗτος ἔτη ζήσας ἐννακόσια δέκα τελετιῆ. ἐγέννησε δὲ τὸν Μαλε-20 λεήλ. οὗτος ζήσας ὡς τελετιῆ. ἐγέννησε δὲ τὸν Ἰάρεδ. οὗτος ἔτη ζήσας ἐννακόσια ἐξήκοντα δύο τελετιῆ. ἐγέννησε

Casterum in annotatione temporum scriptores hoc loco dissentiunt. nam ex septuaginta interpretum auctoritate reperiuntur in decem ab Adam ad Noam aetatibus anni 2242. Iudaeorum Hebraica lectio tradit in iisdem aetatibus annos 1656. libri Samaritanorum Hebraici annos 1307 habent. perhibetur etiam divinum angelum Urielium, cuius est inter astra statio, descendisse ad Sethum et Enochum, eosque de temporum anni mensium conversionum, ipsorumque annorum adeo discriminibus erudiisse. Georgius tradit Sethum primum invenisse litteras Hebraicas, signa coelestia, conversiones annorum, menses, septimanas; eundem sideribus et stellis septem erraticis indidisse nomina, de quibus agnoscerentur.

Hic Sethus cum annos 912 vixisset, fato functus est, tum propter virtutem pro deo habitus, tum quod Hebraicas litteras et appellationes siderum primus invenisset. procreavit autem Enosum, qui et ipse pro deo virtutis nomine haberi meruit. cum annos vixisset 905. rebus humanis exemptus est. filium habuit Cainam, qui cum annos aetatis 910 expleisset, obiit relicto filio Maleleelo, qui annis vitae 895 exactis mortuus est. filium is habuit Jaredum, qui post annum vitae 962 terras reliquit. genuit autem Enochum, ex quo Mathus-

δὲ τὸν Ἐνώχ. οὗτος γεννᾷ τὸν Μαθουσαάλα. ξήσας δὲ ἔτη D
τξ᾽ οὐχ ἠύρισκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός.

Δίς δὲ φησιν ἡ γραφή ὅτι ἐγέννησεν Ἐνώχ τὸν Μαθου-
σαάλα. ταύτη τοι καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐπὶ τούτοις
5 οὕτω διεξιειν „οὐκ ἔστι γάμος ἐμποδῶν τοῖς εὐαρεστεῖν ἐθέ-
λουσι τῷ Θεῷ· διὰ γὰρ τοῦτο ἅπαξ καὶ δίς ἡ Θεία λέγει
γραφή ὅτι μετὰ τὸ γεννηθῆναι τὸν Μαθουσαάλα εὐηρέστησεν
Ἐνώχ τῷ Θεῷ,” ἐφ’ ᾧ καὶ μετατίθεται. καὶ ὅρα δεσπότου
ἀγαθότητα· εὐρῶν γὰρ ἄνδρα κατορθωκότα τὴν ἀρετὴν,
10 οὐκ ἀπεστέρησεν αὐτὸν τῆς ἀξίας ἣν τῷ πρώτοπλαστῷ ἐχα-
ρίσατο πρὸ τῆς παραβύσεως τῆς ἐντολῆς. ὅτι δὲ τοὺς θνη-
τότητι διὰ τὴν ἁμαρτίαν πεσόντας παραμυθούμενος ὁ Θεός P. 122
τὸν Ἐνώχ μετέθηκεν, ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ εἰς τὴν ἀνά-
ληψιν λόγῳ αὐτοῦ σαφῶς οὕτω διείληψε „θάνατος μὲν εἰσ-
15 ἦλθε διὰ τὴν παρακοήν. λύων δὲ ὅμως τὴν τῆς ἀπειλῆς
ἀμῆν ὁ Θεός ἐλπίδα εὐθὺς ἀθανασίας ἀνατέλλει τῷ γένει,
καὶ τὸν Ἐνώχ ἐκ μέσου ἀρπάζει. κἀντεῦθεν τὴν θνητὴν φύ-
σιν ἐδίδασκειν ὅρους ἀθανασίας ἐκδέχασθαι, καὶ ἡ τοῦ δικαί-
ου κατάστασις θανάτου στάσις ἐγένετο.” ὁ δὲ Γεωργίος φη-
20 σιν ὅτι τοῦ Λάμεχ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, τοῦ Ἐνώχ δηλα-
δῆ, φονεύσαντος καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν λαβύντος προσηύ-

12. περιπεσόντας?

las natus est; cumque vixisset Enochus annos 365, sublatus a deo nusquam exstitit.

Bis autem litterae sacrae tradunt Enochum Mathusalam procreasse. propterea Chrysostomus haec ita declarans inquit: coniugium illis qui grati et accepti esse deo volunt, nihil impedimenti adfert. nam ea de causa semel atque iterum indicant litterae sacrae Enochum deo fuisse gratum, postquam Mathusalam genuisset, ideoque sublatus e medio fuisse. atque heic mihi bonitatem heri nostri adspice. nam homine reperto qui summa virtute praeditus esset, noluit eum illius dignitatis expertem esse, qua principe loco formatum hominem ante violationem edicti ornaverat. et vero propterea de medio sublatus Enochum fuisse divinitus, ut homines mortalitati propter peccatum factos obnoxios deus consolaretur, magnus ille Athanasius in oratione sua de Adsumptione verbis his aperte significat: propter inobedientiam quidem ingressa mors est, verum nihilominus extremam illam comminationis suae severitatem mitigans deus humano generi spem immortalitatis illustrem ostentat, Enocho de medio mortalium sublato. quo ipso facto nos docuit naturam mortalem fines immortalitatis excipere. adeoque iusti hominis haec condicio nihil erat aliud quam mortis velut insistere iussae inhibitio. Georgius scribit interfectis Enochii fratribus a Lamecho, qui deinde coniuges

Βῆατο μετατεθῆναι ὁ δίκαιος, ὡς μηκέτι τοιοῦτόν τι θεάσεται.

Ἔγγω δὲ Καῖν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Ἐνώσ. τούτῳ τῷ Ἐνώσ γεννᾶται Γαῖδᾶν, Γαῖδᾶν δὲ γεννᾶ τὸν Μαλελεήλ, Μαλελεήλ δὲ γεννᾶ τὸν Μαθουσαλά, 5 καὶ Μαθουσαλά ἐγέννησε τὸν Λάμεχ. ἔλαβε δὲ ἑαυτῷ ὁ Λάμεχ δύο γυναῖκας, Ἀδᾶ καὶ Σελᾶ, καὶ ἔφη πρὸς αὐτάς V. 95, „ἀκούσατε τῆς φωνῆς μου, γυναῖκες Λάμεχ, ἐνωτίσασθέ μου τοὺς λόγους, ὅτι ἄνδρα ἀπέκτεινα εἰς τραῦμα ἐμοὶ καὶ νεανίσκον εἰς μῶλωπα ἐμοί, ὅτι ἐπτάκις ἐκδεδίκηται ἐκ Καῖν, 10 Ἐξ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἐπτά.” καὶ ζητοῦσιν ἐνταῦθα διὰ τί ἐκ μὲν Καῖν ἐπτάκις ἐκδεδίκηται, καὶ ταῦτα τὸν οἰκεῖον ἀδελφὸν ἔργον φόνου ποιήσαντος, ἐκ δὲ Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἐπτά. καὶ λέγομεν ὅτι ὁ μὲν Καῖν οὐπω ἔγνω ὁποῖόν ἐστιν ὁ φόνος κακόν, οὐπω εἶδε φονεῖα τιμωρούμενον, 15 οὐπω εἶδε τὸν Θεὸν ἐπ’ αὐτῷ ἀγανακτοῦντα· ἐφ’ ᾧ καὶ τιμωρίας οὐ τοσοῦτον βαρείας μετέσχηκεν. ὁ δὲ Λάμεχ βαρύνεται τῇ κολάσει, ὅτι φονεὺς ἦν μετὰ τὸν νόμον καὶ τὸ κατὰκριμα, ὅτι τοῦ Καῖν ἑαυτὸν οὐκ ἔσωφρόνισεν ὑποδείγματι. 20 ὅθεν καὶ βαρύτεραν ἐκείνου τὴν κόλασιν δέχεται. ἀλλ’ ὁ μὲν Καῖν ἐπὶ τῷ φόνῳ συγγνώμης οὐκ ἔτυχεν, ὅτι καὶ παρὰ Θεοῦ ἐλεγχόμενος κρύπτειν ἔσπευδε τὸ ἁμάρτημα· ὁ δὲ Λάμεχ τῆς μισοφονίας ἀπαλλάσσεται, ὅτι τὴν κατ’ ἑαυ-

eorum sibi matrimonio iunxerit, iustum hunc virum precatum esse ut quid eiusmodi amplius spectaret.

Cainus etiam cum uxore cum liberis operam dedisset, concepto illa foetu Henosum enixa est, Henosus Gaidanem procreavit, Gaidan Maleleelum, Maleleelus Mathusalam, Mathusalas Lamechum. is duabus uxoribus Ada Selaque ductis, sic eas est allocutus (Gen. 4 23) „audite meam orationem, uxores Lamechi, et quae dicam attendite. occidit hominem cum vulnere meo, iuvenem non sine plagis meis. in Caino septupli poena fuit, in Lamecho septuagcupli septupli erit.” quaeri solet hoc loco quamobrem in Caino quidem septupli poena statuatur, cum is proprium fratrem occiderit, in Lamecho autem septuagcupli septupli? respondemus Cainum necdum scivisse cuiusmodi malum caedes foret; necdum quenquam homicidam punitum novisse; necdum indignationem dei compertam habuisse: quamobrem poena non usque adeo gravi fuisse adfectum. Lamechi vero supplicium eo fuisse gravius, quod homicidium post legem latam et condemnationem promulgatam commisisset, nec Caini exemplo munitus frangi factus fuisset. iccirco gravius punitur. rursus Cainus veniam caedis non est consecutus, idque propterea quod deo ipsum redarguente delictum

τοῦ ψῆφον καὶ μόνος ἐξήνεγκεν, ὅτι μείζονος ἐαυτὸν ἔδειξε κολάσεως ἄξιον οὕτως εἰπὼν „ἐκ δὲ Λάμεχ ἐβδομηκοντάκις ἑπτά.”

Εἰ δὲ κάκεινο πολυπραγμονεῖς, ἀγαπητέ, ὅπερ πρὸς
 5 Καὶν εἶπεν ὁ Θεός, ὅτι πᾶς ὁ ἀποκτείνας Καὶν ἑπτὰ ἐκδι-
 κούμενα παραλύσει, ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐν τῷ κατ' Ἰου-
 δαίων ἔκτῳ λόγῳ διδάξει σε κατὰ ῥῆμα διεξιῶν οὕτως· „μὴ
 φοβοῦ, φησί· βιώση βίον μακρόν· καὶν ἀνέλη σέ τις, πολ-
 λαῖς ἔσται τιμωρίας ὑπέθνυος. ὁ γὰρ ἑπτὰ ἀριθμὸς παρὰ P. 123
 10 τῇ γραφῇ ἀδιορίστου πληθους ἔστι σημαντικός. ὁ ἀνελὼν σε,
 φησί, καὶ τῶν ἐπικειμένων σοι ἀπαλλάξει κολάσεων, αὐτὸς ἐφ'
 ἑαυτὸν ἐπισπάσεται τὴν τιμωρίαν. καὶ δοκεῖ μὲν εἶναι βαρὺ
 τὸ λεγόμενον, πολλῆς δὲ ὅμως κηδεμονίας ἔστι. καὶ γὰρ τοὺς
 μετὰ ταῦτα σωφρονίσαι βουλόμενος τοιοῦτον ἐπενόησε κολά-
 15 σεις τρόπον, ὃς ἀπαλλάξει κάκεινον τῆς τιμωρίας ἡδύνατο.
 εἰ μὲν γὰρ εὐθέως αὐτὸν ἀνεῖλεν, ἀπῆλθεν ἂν ἔχων τὴν
 ἁμαρτίαν, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα οὐκ ἂν ἐγένετο γνώριμος. νυ-
 νι ἀφειδὲς πολὺν χρόνον ζῆσαι ἐν ἐκείνῳ τῷ τρόμῳ διδάσκα-
 λος τοῖς ἀπαντῶσι καθίστατο πᾶσι διὰ τῆς ὕψεως. ἀλλὰ τί
 20 δὴ ποτε τὴν ἁμαρτίαν ὁμολογήσας, καὶ εἰπὼν μείζονα συγ- B
 γνώμης ἡμαρτηκέναι, οὐκ ἂν ἴσχυσεν ἀπονίψασθαι τὸ ἁμάρ-

occultare conatus fuerit. at eodem a piaculo Lamechus absolvitur, quod ipse suo se calculo damnaverit, seque maiori supplicio dignum verbis hisce pronuntiaverit „in Caino septupli poena fuit, in Lamecho septuagecupli septupli erit.”

Quodsi, dilecte fili, curiose tibi libet etiam de hoc inquirere quod ad Cainum a deo profertur, „quicumque Cainum necaverit, septupli vindictam sustinebit,” licet ex Iohannis Chrysostomi oratione in Iudaeos septima discas, ubi haec verba ipsius exstant. „dicere voluit deus, ne metuas tibi, Caine: vitam longaeavam exiges, quodsi quis te necaverit, multarum poenarum se reum faciet. septenarius enim numerus sacris in litteris indefinitae multitudinis significationem habere solet. qui ergo te interfecerit, iisque poenis exemerit / quae te nunc premunt, is supplicium in semetipsum transferet. quod quidem dictum perquam esse grave videtur, verum a providentia singulari proficiatur. cum enim deus posteriores efficere frugi vellet, huiusmodi poenae modum reperit, qui et ipsum liberare supplicio posset. nam si mox eum sustulisset, suo cum delicto perisset nec posteris innotuisset. nunc cum facta fuerit ei potestas in illa trepidatione diu vivendi, vel ipso intuitu sibi occurrentes erudiebat. enimvero qui factum est ut cum delictum suum fassus ipse verbis his esset (Gen. 4 13) „maior est mea culpa quam ut remittatur,” peccatum abluere nequiverit? atqui vates ait „iniquitates tuas domino

τημα; καὶ τοί γε ὁ προφήτης φησί 'λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς.' ἀλλὰ διὰ τοῦτο κατεκρίθη, ὅτι οὐκ εἶπεν ὡς ὁ προφήτης ἐκέλευσε. τὸ γὰρ ζητούμενον τοῦτο ἔστιν, οὐ τὸ εἰπεῖν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ πρῶτος εἰπεῖν, τὸ μὴ ἀναμεῖναι τὸν ἐλέγχοντα. οὗτος δὲ οὐκ εἶπε πρῶτος, ἀλλ' ἀνέμεινεν ἐλεγχθῆναι παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως εἶπε τὴν ἁμιρτίαν. ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐξομολόγησις. τὸ γὰρ πρῶτος εἰπεῖν, ἐκεῖνο πάντως καὶ δικαιοῦ."

Καὶ τὰ μὲν τοῦ Χρυσοστόμου τοιαῦτα, μετὰ δὲ τὸν C' Ἐνὸχ ὁ Μαθουσαάλα, μετὰ δὲ τοῦτον ὁ Λάμεχ, ἐκ δὲ τοῦ-10 του ὁ Νῶε. οὗτος γεννᾷ τρεῖς υἱούς, Σῆμ Χαμ Ἰάφεθ. καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἤρξαντο οἱ ἄνθρωποι πολλοὶ γενέσθαι ἐπὶ τῆς γῆς, θυγατέρας ἐγεννήθησαν αὐτοῖς. ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλαὶ εἰσιν, ἔλαβον¹⁵ ἑαυτοῖς γυναῖκας ἀπὸ πασῶν ὧν ἐξελέξαντο. καὶ εἶπε κύριος ὁ Θεός „οὐ μὴ καταμείνη τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι V. 96 αὐτούς σάρκας. ἔσονται δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι ἔτη." οἱ δὲ γίγαντες ἦσαν ἐπὶ τῆς²⁰ γῆς ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις. τηνικαῦτα καὶ τὸν κατακλυσμὸν ἐπάγει ὁ Θεός. ἡ δὲ αἰτία καὶ πάνυ σαφής. καὶ ἄκουσ προὐ τῶν ἄλλων αὐτοῦ τοῦ Ἰωσήπου λέγοντος „ἐπὶ

prior exponito, ut iustificeris." nimirum propterea damnatus est, quod sic delictum suum fassus non fuerit quemadmodum vates praecipit hoc enim requiritur non ut simpliciter profiteretur, sed ut prior hoc facias, nec coarguentem expectes. at vero Cainus prior non exposuit, sed tantisper expectavit donec a deo coargueretur; quo facto delictum suum exposuit, id quod esse confessio nequit. nam priorem esse in satendo, id vero iustificat.

Huiusmodi Chrysostomus verbis his indicavit. caeterum Mathusalas Enochum est subsecutus, Mathusalam Lamechus, a quo Noa procreatus fuit, cui tres fuere filii, Semus, Chamus, Iaphetus. accidit autem ut iam hominum multitudo per orbem crescere inciperet; quibus cum filiae nascerentur, filii dei animadverso filias hominum venustas esse, de omni numero eligebant quas uxores ducerent. tum dominus dixit „non permanebit spiritus meus in hisce mortalibus, cum caro sint. itaque reliquos eis faciam annos 120." erant ea tempestate in terris Gigantes, qua quidem et diluvium deus immisit, cuius nota est admodum causa. quid praeter alios Iosephus tradiderit, audi. septem aetatibus in eo statu persistere mortales, ut deum

γενεαῖς οἱ ἄνθρωποι διέμειναν θεὸν ἡγούμενοι δεσπότην καὶ πάντα πρὸς ἀρετὴν βλέποντες. μετὰ δὲ ταῦτα μεταβάλλονται πρὸς τὸ χεῖρον. πολλοὶ γὰρ ἄγγελοι θεοῦ γυναῖξι συμμιγέντες ὕβριστὰς ἐγέννησαν παῖδας καὶ παντὸς ὑπερόπτας καλοῦ διὰ τὴν ἐπὶ τῇ δυνάμει πεποίθησιν. ὅθεν διανοεῖται ὁ θεὸς καὶ πᾶν ὅσον ἦν ἀνθρώπινον διαφθεῖραι σὺν αὐτοῖς, καὶ ποιῆσαι γένος ἕτερον πονηρίας καθαρόν, ἐπιτεμνόμενος καὶ αὐτὰ τὰ ἔτη ἄπερ πρότερον ἔζων.” ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Κύριλλος λέγει ὅτι ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ, τουτέστιν οἱ ἀπὸ τοῦ Σήθ P. 124
 10 καταγόμενοι (ἐκείνον γὰρ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ θεὸν ἔλεγον), τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ἤγουν τὰς ἀπὸ τοῦ Κάιν, ὅτι καλαὶ τῷ εἶδει εἰσίν, ἔλαβον αὐτὰς εἰς γυναῖκας. ὅθεν καὶ ἐγενῶντο οἱ γίγαντες, ἄνδρες δυσειδεῖς καὶ πᾶν εἴ τι κάκιστον ὄντες, τοῦ θεοῦ παραχαράξαντος αὐτοὺς διὰ τὴν μυ-
 15 σαρὰν αὐτῶν μῆξιν. ὅθεν καὶ κατακλύζει αὐτούς, καθὼς καὶ ὁ κορυφαῖος ἐνέφηνε Πέτρος ἐν τῇ καθολικῇ αὐτοῦ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ οὕτως εἰπὼν „κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας.” διὰ τί δὲ τοὺς ἕνα θεὸν προσκυνοῦντας ἀσεβεῖς ἐκά- B
 20 ἀνδράσι τὴν γυναῖκα περιφέρεσθαι. ἐκ τούτου γὰρ καὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ θεοῦ, τοὺς ἐκ τοῦ Σήθ δηλαδὴ, πρὸς μῆξιν εἰλκυ-
 25 σαι. υἱοὶ δὲ τοῦ θεοῦ λέγονται καὶ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐ-

pro rerum domino agnoscerent solamque virtutem in omnibus respicerent. ab eo deinceps tempore mutati sunt in peius. nam complures ex dei filiis cum mulieribus consuescentes, liberos ex iis contumaces et omnis honesti contemptores propter potentiae fiduciam progenuerunt. quapropter visum est deo cum iis universam nationem mortalium excindere, genusque purum ab omni flagitio facere, resectis ipsis etiam annis vitae longaevae quam prius degebant. consimiliter et eximius ille Cyrillus disserit. filii dei, ait, hoc est a Setho prognati, (nam illum virtutis causa sui deum appellaverunt) animadverso filias hominum, id est ortas ex posteritate Caini, forma venustas esse, matrimonio sibi eas iunxerunt, natiq̄ue sunt ex eis gigantes homines informes omnesque pravitatem referentes, indente turpem eis hanc speciem deo propter nefandam et execrabilem generis utriusque commistionem. eandem ob causas diluvis sunt extincti. significavit idem magnus etiam Petrus, in epistolarum suarum catholicarum altera (2 5) verbis hisce disserens „impiorum generi diluvium invexit.” cur hec vocat impios, qui unum deum religiose colendo venerabantur? quia tantopere in libidinem exarserunt ut viginti viri una cum femina consuescerent. hoc enim pacto dei quoque filii, nimirum a Setho prognati, ad concubitus vagos invitati sunt; qui quidem virtutis etiam nomine dei sunt appellati filii, quemadmodum Israelus

τῶν ὡσπερ υἱὸς πρωτότοκος ὁ Ἰσραήλ, καθὼς ὁ Θεὸς ἔφη Ἐφραΐμ. καὶ ὁ χρυσοῦς δὲ τὴν γλῶτταν οὐκ ἄλλου τινὸς ἔεκα, τῆς δὲ τῶν γενῶν ἐπιμιξίας ἀνοιχθῆναι λέγει τὰς καταράκτας τοῦ οὐρανοῦ. ὅτι δὲ διὰ φιληθονίαν καὶ τὴν μουσαρὰν ἐκείνην μῆξιν, ὧν ἔνεκεν ἀσεβεῖς ἐκάλει τοὺς γίγαντας ὅς κορυφαῖος Πέτρος, ἐπήγαγε τὸν κατακλυσμὸν ὁ Θεός, καὶ οὐ
 Cδι' ἀθεΐαν ἢ ἄλλην κακίαν τινά, ὁ θειότατος Κύριλλος ἐν τῇ κατὰ Ἰουλιανῶ βίβλῳ παρίστησι τοῦτο σαφέστατα λέγων „οἱ ἔξ Ἀδάμ καὶ μέχρι τοῦ Νῶε γεγονότες ἄνθρωποι θεὸν ἔρα τὸν ἀληθινὸν τετιμήκασι, μετὰ δὲ τὴν τοῦ πύργου κατασκευὴν καὶ τὴν τῶν γλωσσῶν διαφορὰν ἀσύμβατον καὶ αὐτὴν ἐσχῆκασι τὴν περὶ θεοῦ δόξαν· πανταχοῦ γὰρ διασκεδασθέντες καὶ τὴν πολύθεον πλάνην ἐσχῆκασι.“ ὅτι δὲ δι' ἀσωτίαν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὁ παγκόσμιος ἐκεῖνος γέγονε κατακλυ-
 Dσμός, αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν „οὐ μὴ καταμείνη¹⁵ τὸ πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας,” ἤγουν διὰ τὸ ζῆν αὐτοὺς ἐμπαθῶς τε καὶ σαρκικῶς. οὕτω μὲν οὖν ὁ μέγας Παῦλος τοὺς ἐγκρατῶς ζῶντας ἀσάρκους καλεῖ, λέγων „ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί.“ σάρκας μὲν οὖν, ὡσπερ δὴ καὶ ἀσεβεῖς, εἶωθα καλεῖν ἢ γραφῇ τοὺς βίον²⁰ ἔχοντας ἄσωτον· ἀσέβεια γὰρ οὐ μόνον ἢ τῶν εἰδώλων προσκύνησις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἀσελγῆς βίος καὶ ἄσωτος. καὶ

vocatur filius primogenitus. tradit haec divinus ille vir Ephraemus et Chrysostomus adfirmat alia nulla de causa quam ob hanc utriusque generis commistionem coeli meatus reclusos fuisse. itidem non impietatis deum negantis vel alia quapiam causa diluvium fuisse in-
 vectum, extra solam hanc voluptariae vitae libidinem et commistionem exsecrandam, quo nomine gigantes impios summus ille Petrus appellavit, praeclarissimus ille Cyrillus in scripto adversus Iulianum libro perspicue verbis hisce demonstrat „homines ab Adamo ad Noam usque prognati deum unum et verum coluere. post extractionem vero turris illius linguarumque divisionem coeperunt etiam opinionibus de deo dissidere mortales. nam in omnes dispersi partes deum quoque multitudinis errorem imbuerunt.“ denique propter utriusque partis luxuriam diluvium illud orbem universum invasisse deus ipse denotat, cum ait (Gen. 6 3) „non permanebit spiritus meus in hisce mortalibus, cum caro sint;“ hoc est pro adfectionum et carnis libidine vivant. sic enim et Paulus (Rom. 8 9) homines temperanter viventes carnis expertes in his verbis vocat „vos in carne non estis.“ nimirum litterae sacrae carnem et impios appellare consueverunt eos quorum vita luxuriae dedita est. nam impietas non deastorum modo cultus est, sed significat etiam lasciviae luxuriaeque vitam obnoxiam. patet

τοῦτο δηλοῖ ὁ μακάριος Δαβὶδ λέγων „ἐγὼ εἶπα, ἔξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῇ κυρίῳ καὶ σὺ ἀφῆκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου.” μὴ γὰρ ἀλλόπιτος ἦν ὁ Δαβὶδ; μὴ τὸν Θεὸν ἔξωμόσατο πάντως; οὐχί, ἀλλὰ τὴν ἐπι- V. 97
 5 θυμίαν ἣτις ἔτεκε τὴν μοιχείαν, ἀσέβειαν ἐκεῖνος ἐκάλυψε. P. 125.
 παγκόσμιον δὲ τὸν κατακλυσμόν ἐκείνον ἐπήνεγκεν ὁ Θεός, ὅτι καὶ πάντες ἐκεῖνοι καθάρσεως ἔχρηζον. καὶ τοῦτο πα-
 ρίστησιν ἢ γραφῇ λέγουσα „καὶ εἶδε κύριος ὁ Θεὸς τὴν γῆν, καὶ ἦν κατεφθαρμένη, ὅτι κατέφθειρε πᾶσα σὰρξ τὴν ὁδὸν
 10 αὐτῆς ἐπὶ τῆς γῆς.”

Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ. εἰ γὰρ οὐκ ἐφείσατο τότε τινὸς ὁ Θεός, ἀλλὰ πάντας ἄρδην κατέκλυσε, μηδὲν ὀφεληθέντας ἐκ τοῦ λόγου μόνω σέβασθαι τὸν Θεόν, εὐδῆλον πάντως ὡς οὐδὲ ἡμῶν ἐν ἐκείνῃ φείσεται τῇ ἡμέρᾳ, εἰ καὶ τὸ τῶν Χρι-
 15 στιανῶν ἐπιφερόμεθα ὄνομα. ἐρεῖ γὰρ ἀληθῶς ὁ δεσπότης B πάντων Χριστὸς καὶ ἡμῖν, ὕπερ εἶπε τοῖς Ἰουδαίοις, ἡνίκα καυχώμενοι ἔλεγον „ἡμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ Ἀβραάμ ἐσμεν.” καθάπερ γὰρ ἐκεῖνοις ἔλεγεν „εἰ ἐκ τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα ἂν ἐποιεῖτε τοῦ Ἀβραάμ,” οὕτως ἐρεῖ καὶ
 20 ἡμῖν „εἰ Χριστιανούς ἐαυτοὺς εἶχετε, τὰ ἔργα ἂν ἐποιεῖτε τὰ τοῖς Χριστιανοῖς ἀρμόζοντα.” μὴ οὖν ἐπὶ τούτοις ἀμφί-
 βαλλε· διὰ γὰρ τοῦ παγκοσμίου ἐκείνου κατακλυσμοῦ καὶ

hoc ex beati viri Davidis hac oratione (Psalm. 3: 51) „dixi apud me, improbitatem meam adversus me ipsum domino fatebor; et tu mei cordis impietatem mihi condonasti.” quaeso te, num fidem quandam extraneam Davides sectabatur? num deum abiuraverat? nequaquam certe. nimirum impietatis vocabulo cupiditatem illam, quae adulterium pepererat, innuit. et universale diluvium invexit propterea deus quod omnes illi homines repurgationis egerent. significatur hoc sacris in litteris (Gen. 6 12) per haec verba „vidit deus orbem terrarum esse corruptissimum et omnium mortalium mores depravatos.”

Heic animum mihi, dilecte fili, advertito. nam si deus id temporis nemini pepercit, sed diluvio funditus omnes obruit, nihil adiuutos ex eo quod verbis deum religiose venerarentur, intelligi perspicue potest futurum ut ne nobis quidem in illo die parcat, tamen si nomen Christianorum habeamus. revera enim Christus ille dominus omnium verbo nos illo compellabit, quo Iudaeos adfatus est (Ioh. 8 33), cum iactabundi dicerent „nos ex Abrahamo patre nostro sumus orti.” nimirum ut illis respondit „si Abrahami nati essetis, Abrahamo digna faceretis,” ita nobis etiam dicturus est „si pro Christianis vos gerere volebatis, ea praestare conveniebat quae Christianos omnino decerent.” atque hac in parte minime tibi est ambigendum. nam per

του ἐν Σοδόμοις ἐμπρησμοῦ σαφῶς ἔδειξεν ὁ θεὸς ὅποιον ἀπαντᾷ τέλος τοῖς ἐν ἀσωτία τὸν βίον καταλύουσιν.

C Ὁ μέντοι Νῶε πεντακοσίων ἐτῶν γεγονώς γενῆ τὸν Σήμ, τὸν Χάμ, τὸν Ἰάφεθ. ἐφ' ᾧ καὶ ἄξιος θανμασμῶν ὁ ἀνήρ, ὅτι τοσοῦτος παρίππευσε χρόνος, καὶ μίξεσι νομίμοις ὑποκύπτειν οὐκ ἤθελε. καὶ ὡς ὁ χρυρορρήμων φησίν, εἰ μὴ θεία τις ἦν οἰκονομία, ὥστε δι' αὐτὸν ἀθῆς τὸ τῶν ἀνθρώπων συστήσαι γένος, οὐκ ἂν οὐδ' ὄλωσ σαρκικαῖς ἐπιθυμίαις ὑπέκλυε· κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ τέλειον αὐτὸν ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ καλεῖ ὁ θεός, τῇ διεστραμμένῃ δηλαδῆ. ἀλλ' ὄρα μα- 10
 D κροθυμίαν τοῦ θεοῦ. οὐκ εὐθὲως ἐπάγει τὸν κατακλυσμόν, ἀλλ' ἔτη μὲν ἑκατὸν ἐτοιμάζει τὴν κιβωτόν, κἂν οἱ ἄφρονες τὸν Νῶε θελήματι θεῖῳ ὑπηρετούμενον ἐξεμυκτήριζον. ἀλλὰ καὶ συναγόμενα ὄρωντες τὰ θηρία πάντα, καθά φησιν ὁ θεὸς Ἐφραΐμ, ἐλέφαντας μὲν ἀπὸ Ἰνδικῆς καὶ Περσίδος 15
 ἐρχόμενα, λέοντας καὶ παρδάλεις μετὰ προβάτων καὶ αἰγῶν μιγάδας, ἐρπετὰ καὶ πετεινὰ ἄνευ τινὸς διώκοντος ἐρχόμενα καὶ κύκλω τῆς κιβωτοῦ ἀυλιζόμενα, οὐδαμῶς κατενόησαν. ἀλλὰ μὴ καὶ ἡμεῖς τοῦτο πάθοιμεν, γρηγοροῦν- 20
 τες αἰεί.

P. 126 Πόθεν δὲ οἶδεν ὁ Νῶε τὰ καθαρὰ καὶ ἀκάθαρτα, μήπω τῆς αὐτῶν διαιρέσεως παρὰ Μωσέως γεγονυίας, ὡς ὁ

orbis universi diluvium et Sodomorum incendium deus manifesto declaravit qualis imminet iis exitus qui vitam in luxuria prodigunt.

Quum Noa quingentos esset annos natus, Semum genuit, indeque Chamum et Iaphetum (Gen. 5 31). meretur in illo viro magnam hoc admirationem, quod cum tot annos vivendo explesset, ne legitimos quidem amplexus desideraverit. Chrysostomus certe ait, ni divino decretum fuisset consilio per ipsum genus humanum instaurandum esse, nunquam omnino carnalibus eum cupiditatibus se summissurum fuisse. propter hanc causam deus eum vocat hominem aetatis suae integrum, quae plane perversa erat. heic dei tolerantiam mihi considerato. diluvium subito non invehit, sed totis centum annis arca construitur. interim homines stolidi Noam voluntati divinae obsequentem irridebant. immo tametsi cernerent universas belluas coire, quemadmodum divinus ille vir Ephraemus ait, elephantos ab India Persideque adventare, leones ac pardalides inter oves atque capras promiacue accedere, reptiles bestias cum avibus eodem se persequente nemine conferre ac circum arcam commorari, nihilo tamen magis poenitentiae stimulos sentiebant. idem ne nobis incidat, nunquam non vigilemus.

Sed enim unde Noa didicerat quae animalia munda, quae immunda essent, cum nondum id temporis ea Moses segregasset? hanc

χρυσορρήμων φησίν; ἐκ τῆς ἐναποκειμένης αὐτῷ φυσικῆς γνώσεως, ἢ ἐκ τῆς δοθείσης αὐτῷ παρὰ Θεοῦ σοφίας. ὡς καλὸν ἢ ἀρετῆ. αὕτη τὸν Ἐνώχ μετέθηκεν, αὕτη τὸν Νῶε διεσώσατο. ὄρα γὰρ ὅτι πάντας ἐκείνους ἀπολεία παραδιδούς ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Νῶε ἔλεγεν „εἰσελθε σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου εἰς τὴν κιβωτόν, ὅτι σε εἶδον δίκαιον ἐναντίον ἐμοῦ ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ καὶ διεστραμμένῃ.” ἀλλὰ καιρὸν διδούς αὐτοῖς ἐμπρόθεσμον εἰς μετάνοιαν φησίν „ἔσονται δὲ αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἕτη ρκ,” εἰ καὶ ταῦτα πάντα οὐκ ἔζησαν V. 98
 10 διὰ τὴν κακίαν αὐτῶν· οἱ γὰρ μὴ φθάσαντες διὰ μέσον τῶν Β ἑκατὸν μετανοῆσαι οὐδὲ ἐν τοῖς εἴκοσι μετενόησαν ἄν. πρόσ-
 εχε δὲ ὅτι ποτὲ μὲν ἦν ὑπισχνεῖται δοῦναι ζωὴν ὑποτέμνει, ὡς ἐπαυθα, ἐὰν μὴ μετανοήσωμεν, ποτὲ δὲ ἀπειλῶν ἀπολέ-
 15 σαι τοῦτο οὐ ποιεῖ μετανοησάντων ἡμῶν, ὡς ἐπὶ τῶν Νι-
 νευιτῶν ἔστιν ἰδεῖν.

Τὸ δὲ ὕδωρ ὑψώθη ἐπάνω τῶν ὄρεων ἐπὶ πῆχσει πεντε-
 καιδεκα, ἵνα τὰ τῆς θείας πληρωθῆ ἀποφάσεως. „ἔξαλείψω” γάρ
 φησι „πᾶσαν τὴν ἔξανάστασιν ἣν ἐποίησα, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως
 κτήνους καὶ ἀπὸ ἐρπετῶν ἕως πετεινῶν ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ.”
 20 εἰ μὴ γὰρ ὑψώθη τοσοῦτον, οὐκ ἂν τὸ τῶν πετεινῶν ἀπώλετο C
 γένος. ὅτι δὲ ὑπεράνω τῶν ὑψηλοτέρων ὄρεων ἐπῆρθη τὸ ὕδωρ

enim quaestionem Chrysostomus movet. num proficisceretur hoc a naturali quadam cognitione, quam habebat, an a sapientia divinitus ei concessa? praeclara profecto res virtus est. haec Enochum transtulit, haec Noam conservavit. nam vide mihi, quaeso, quid fiat. omnes id temporis homines deus exitio destinans solum ad Noam inquit (Gen. 7 1) „ingredere tu una cum omni familia tua in arcam, quoniam quidem te animadverti esse omnium huius perversi pravique saeculi meo in conspectu facile iustissimum.” simul tempus caeteris definitum ad resipiscendum tribuens inquit „reliquos eis faciam annos 120.” quanquam ne hos quidem universos vixerunt propter insignem perversitatem. nam qui prius durante 100 annorum intervallo non resipuerant, intra viginti annos poenitentiam acturi non erant. atque hoc loco mihi observa deum nonnunquam nobis resipiscen-
 tibus eam vitam praecidere quam prius pollicebatur, ut haec fieri videmus, nonnunquam minatum se perditurum reapse minas non exsequi, nobis resipiscen-
 15 tibus; id quod Ninevitis videmus usu-
 venisse.

Caeterum aqua supra ipsos montes excrevit ad 15 usque cubitos, ut eveniret quod futurum deus minatus fuerat (Gen. 6 7) „quicquid ortum est delebo, non homines solum, sed etiam pecora et reptilia, et volucres, quae sub coelo sunt.” quippe si tantam ad altitudinem non excrevisset, volucres haud quaquam periissent. et quidem aquam

ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, κἀντεῦθεν πιστοῦται. λίθους γάρ τινες ἐκ τῶν τοῦ Λιβάνου ἀκρωρειῶν εἰς οἰκοδομὰς μετακομίζοντες διεβεβαιουῦντο ὡς εὔρον ἐν τοῖς κοιλώμασι τοῦ Λιβάνου ἰχθύας τεταριχευμένους καὶ τῇ ἰλύϊ πεπηγότας, καθά φησι καὶ Ἰώσηπος.

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ κατακλυσμοῦ παῦλαν Θυσίαν ὁ Νῶε τῷ Θεῷ ἀνήνεγκε. τίνος ἔνεκεν; ἵνα τοῖς ἐσομένοις ἐν ἀσθενείᾳ συγγνώμονά τε καὶ γαληνὴν προσαπεργάσῃται τὸν Θεόν, ὡς ὁ μέγας διδῆξαι Κύριλλος, ἵνα μὴ πάλιν μία κατὰ πάντων ἐλεύσεται ψῆφος, δευτέρῳ κατακλυσμῷ τὸ ἀνθρώπινον ὑποτιθεῖσα γένος. ἐφ' ᾧ καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, „διανοηθεὶς οὐκέτι προσθήσω τοῦ καταρύσασθαι τὴν γῆν διὰ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ πονηρὰ ἐκ νεότητος.” τούτου χάριν, ὡς εἴρηται, Θυσίαν ἀνήνεγκε τῷ Θεῷ. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἑπτὰ ἑπτὰ ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν καθαρῶν εἰσαχθῆναι ἐν τῇ κιβωτῷ, δύο δύο δὲ ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων. ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλε συγχωρεῖν τοῖς ἀνθρώποις μεταλαβεῖν κρεῶν, ἔμελλον δὲ καὶ Θυσίας προσφέρειν αὐτῷ τῆς εὐσεβείας οἱ τρόφιμοι, πλείονα τὰ καθαρὰ φυλαχθῆναι προσέταξε, τὰς μὲν τρεῖς συζυγίας εἰς τὴν ἀΰξῃσιν τοῦ γένους, τὸ δὲ περιττὸν ἔν εἰς Θυσίαν. ὁ δὲ καὶ πεποίηκε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, ἀπὸ πάντων τῶν καθαρῶν

huiusce diluvii montes etiam sublimissimos operuisse, vel hinc colligere licet. quidam cum e Libani cacuminibus ad structuram aedificiorum saxa congererent, adseruerunt se intra Libani concavitates reperisse pisces induratos in limo defixos, uti Iosephus etiam memorias prodidit.

Cum diluvium desisset, Noa deo sacrificium obtulit. quamobrem istuc? ut iis qui aliquando futuri essent infirmiores, deum benignum ac propitium redderet, sicut eximius ille Cyrillus ait, ne rursum aliquando unus adversus omnes ferretur calculus, quo genus mortalium alteri diluvio subiceretur. iccirco deus his eum verbis compellat (Gen. 8 21) „statui cum animo meo nunquam deinceps terram tanta diritate prosequi propter hominum facinora, quorum cogitationes et studia inde usque a pueris ad prava quaeque proclivia sunt.” hanc igitur ob causam sacrificium illud obtulit, cuius etiam respectu mandaverat deus ut ex mundis animalibus in arcam septena, ex immundis bina reciperentur. nam quia carnibus vescendi potestatem mortalibus facturus erat, atque etiam litaturos sibi religiosos homines sciebat, iccirco mundorum animalium maior numerus servatus est, quorum tria paria incrementum, reliquorum sacrificio destinatum esset; id quod a diluvio Noa non neglexit, de omni

προσαγαγῶν τῷ Θεῷ, ὡς εἶναι δῆλον ὅτι γε τούτου χάριν ἀνὰ ἐπίτῃ προσέταξεν εἰς ἐκάστου γένους τῶν καθαρῶν ἐν τῇ κιβωτῷ εἰσαχθῆναι, ἵνα τὸ ἐν ζῶον εἰς ἐκάστου γένους ὁ Νῶε προσφέρων μὴ διαφθείρη τὰς συζυγίας. τοσοῦτον δὲ 5 τὴν τοῦ Νῶε προαίρεσιν ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ τῆς θυσίας ἀπεδέξατο ὁ Θεὸς ὡς καὶ τὴν γραφὴν οὕτως εἰπεῖν „καὶ ὡσφρανθῆ κύριος ὁσμὴν εὐωδίας.” μετὰ γνώμης λοιπὸν ὑγιουσὶ καὶ ἡμᾶς τὸ πᾶν ἐργάζεσθαι χρῆ. εἰ δὲ μὴ, κἂν ὀτιοῦν προσά- B ξωμεν, ἀποστραφήσεται αὐτὸ ὁ Θεός. ὕρα γὰρ ὅτι καὶ ἐν- 10 ταῦθα ἡ τοῦ δικαίου ἀρετὴ τὸν καπνὸν καὶ τὴν κνίσσαν ὁσμὴν εὐωδίας εἰργάσατο. ἀλλ’ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων ἢ τῶν προσ- αγόντων πονηρία τὸ θυμίαμα τὸ εὐῶδες βδέλυγμα ὀφθῆναι παρειακέυασεν.

Ὁ μὲν οὖν Ἰώσηπος καὶ κατ’ αὐτὸν τὸν κόρακα τὸν ἀπο- 15 λυθέντα παρὰ τοῦ Νῶε τοῦ ἰδεῖν εἰ τὸ ὕδωρ ἐκόπασεν, ἐννιτιούμενος φαίνεται τῇ τοῦ Μωσέως ἱστορίᾳ. ὑποστρέψαι καὶ γὰρ πρὸς τὴν κιβωτὸν λέγει τὸν κόρακα, ὡς ἐπὶ πάσῃ τῇ γῆ τοῦ ὕδατος ἐτι λιμνάζοντος. ὁ δὲ Μωσῆς περὶ τού- C των οὕτω φησὶν „καὶ οὐχ ὑπέστρεψεν ὁ κόραξ ἕως οὗ εἰξη- 20 ράνθη ἡ γῆ.” κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ περιστερὰν ἀπέστειλεν ὑστερον, ὥστε δὴ παλινοστήσαι τοῦ κόρακος πρὸς αὐτὸν μὴ θε- λήσαντος. ἀλλὰ καὶ ἱστορικοὺς εἰσάγει τινὰς ὁ Ἰώσηπος, περὶ V. 99 99 τι λέγοντας ὄρος τῆς Ἀρμενίας ὑψηλότατον ἐν τῷ τοῦ κατω-

mundorum pecorum genere deo victimas offerens. ex quo perspicue licet intelligere propterea fuisse praeceptum ut septena in arcam animalia sumerentur, ne Noa unum animal ex quovis genere deo mactans ipsa paria distraheret atque corrumperet. caeterum usque adeo deus in oblatione huius sacrificii Noae studium ac voluntatem probavit, ut his uti verbis litterae sacrae non dubitaverint (Gen. 8 21) „delectatus est deus odoris illius suavitate.” quapropter nos quoque nihil non animo sano et puro faciamus, absque quo fuerit, omnino deus aversabitur quodcunque tandem a nobis offeratur. nam vides heic virtutem iusti hominis de ipso fumo ac nidore suavissimum odorem effecisse, cum apud Iudaeos pravitas offerentium faceret ut suffitus etiam fragrantissimus a deo piaculi loco duceretur.

Caeterum in narratione de corvo, qui a Noa dimissus fuit ut exploraret an aqua defecisset, Iosephus historiae Mosis aperte refragatur. commemorat enim corvum illum ad arcam revertisse, quasi aqua per omnem terrarum orbem adhuc restagnaret. at Moses haec in hunc modum narrat „non revertit corvus, donec ab aquis exsiccata terra foret. nam illa ipsa de causa columbam deinceps emisit, quod corvus redire noluisse. idem Iosephus probat auctoritate quorundam

κλυσμοῦ πεφευγέναι καιρῷ τῶν ἀνθρώπων τινάς, κάκειῳσθε σπηλιάς διὰ τὸ ὕψος τυχεῖν. ἀλλ' ἐξω βάλλουσι ἐκεῖνοι τοῦ σκοποῦ, καὶ τῆς εὐθείας πόρρω που φέρονται. εἰ γὰρ ὑψώθη τότε τὸ ὕδωρ ἐπάνω τῶν ὑψηλοτάτων ὄρεων ἐπὶ πηχέσι πεντεκαίδεκα, καθὰ Μωσῆς ἱστορεῖ, οὐκ ἂν ὀτιοῦν ὑπέλει-5
 D φθη τμηκαῦτα ὄρος, ὡς οἶμαι, τοὺς ἐν αὐτῷ πεφευγῆσθε ἰσχυρὸν ἀβλαβεῖς διασώσασθαι.

Ἡ μέντοι κιβωτὸς τριακοσίων μὲν πηχέων τὸ μῆκος ἦν, πενήκοντα δὲ τὸ πλάτος, τὸ ὕψος τριάκοντα. πῆχυν δὲ ἀκούων μὴ τοιαύτην εἶναι νόμιζε ὅποια τίς ἐστι παρ' ἡμῖν, 10 ἀλλὰ γεωμετρικὴν. ὁ γὰρ Μωσῆς γεωμέτρης ἐξ Αἰγύπτου ὧν τοιαύτην ἔφη πῆχυν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ, ἧτις ὄργυιαν μεγίστην ποιεῖ. πρῶτοι γὰρ Αἰγύπτιοι, καθὰ φησι Κύριλλος, τὴν γνωμετρίαν εὐρον ἐκ τοῦ ἀπλέτου τῆς γῆς καὶ τῆς διαιρέσεως. ἡ δὲ τῶν φαινομένων θεωρία παρ' Ἑλλήσιν ἐτελειώ-15
 P. 128 θη, τῶν πρώτων τηρήσεων ἐν Βαβυλῶνι γενομένων. τὸ δὲ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τῶν ἐμπόρων Φοινίκων ἤρξασθε. καὶ περὶ μὲν τοῦτων οὕτως.

Μετὰ δὲ πεντακόσια τριάκοντα καὶ ἔξ ἔτη τοῦ κατακλυσμοῦ ἢ τοῦ πύργου γέγονεν οἰκοδόμησις, ματαιοποιησάντων 20 ἐπὶ ταύτη τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ἐν ἔτει τεσσαράκοντα.

historicorum, quos citat, diluvii tempore quosdam homines in altissimum Armeniae montem confugisse, atque ibi salutis suae per ipsius montis sublimitatem consuluisse. verum hi a scopo, quod dicitur, aberrarunt et a semita recta longe deflexerunt. nam si aqua id temporis supra montes quosque sublimissimos ad 15 usque cubitos excrevit, quemadmodum Moses memoriae prodidit, nullus mea quidem sententia mons reliquus esse potuit, qui a periculo servaret immunes quotquot in eum confugissent.

Arcae ipsius longitudo 300 cubitos habebat, latitudo quinquaginta, altitudo triginta. cum autem cubiti vocabulum audis, non talem intelligi putato qualis apud nos est in usu, sed geometricum. Moses enim, qui apud Aegyptios artem geometriae didicisset, in hac de arca narratione cubitum eiusmodi intelligit qui maximam ulnam efficeret. nam Aegyptii primi, referente Cyrillo, geometriam propter amplitudinem terrae suae eiusque divisionem reppererunt, cum motus siderum consideratio sit a Graecis perfecta, quorum observationes primae apud Babylonios exstiterant. itidem doctrina numerorum a Phoenicum mercatoribus est profecta. de his hactenus.

Post annos a diluvio 536 turris est aedificata, hominibus in ea perficienda totis 40 annis incassum laborantibus. cohortabantur enim, ceu Moses (Gen. 11 3) narrat, invicem ut lateres facerent coquerentque, quibus urbem turrisque sibi exstruerent, quae fastigio

„καὶ εἶπε” γὰρ φησιν „ἄνθρωπος τῷ πλησίον αὐτοῦ δεῦτε καὶ πλινθεύσωμεν πλίνθους, καὶ ὀπτήσωμεν αὐτάς πυρί, καὶ Β οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς πόλιν καὶ πύργον, οὗ ἔσται ἡ κεφαλὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ.” διὰ τί δὲ καὶ τίνος ἐνεκεν τοῦτο; ἵνα 5 κατακλυσμὸς εἰ γένηται δεύτερος, ἐπὶ τὴν αὐτοῦ κορυφὴν ἀναδράμωσι, κἀντεῦθεν τὸν εἰς ὕδατος ὄλεθρον φεῦξονται. ταύτη τῶν καὶ τὴν ματαιοπονίαν αὐτῶν ἐκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν. καὶ ἄκουε τῆς γραφῆς οὕτω λεγούσης „καὶ εἶπε κύριος ἰδοὺ γένος ἐν καὶ χεῖλος ἐν πάντων. δεῦτε καὶ 10 καταβάντες συγχέωμεν ἐκεῖ τὴν γλῶσσαν, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν ἕκαστος τῆς φωνῆς τοῦ πλησίον; καὶ διέσπειρεν αὐτοὺς κύριος C ὁ θεὸς ἐκείθεν ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς.” τῆνικαὐτα καὶ μέροπεσ καλοῦνται ἀπὸ τοῦ μερισμοῦ τῆς φωνῆς καὶ τῆς γῆς. ὁ δὲ παρῴφρων Ἰουλιανὸς καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις ἔλεγεν, 15 ὅτι θεωρῶν αὐτοὺς ὑψουμένους διὰ τοῦ πύργου, καὶ οὐ μικρῶς ἐπὶ τούτῳ πτοηθεῖς, εὐμεθόδως αὐτοῖς κωλύει τὴν ἄνοδον διὰ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν.

Ὁ μέντοι πύργος ἐκτίζετο ὁ καὶ β' τοῦ κτίσματος ἀρχηγῶν ὄντων. κατὰ τούτους λοιπὸν καὶ ἡ διαίρεσις τῶν γλωσσῶν 20 γέγονε, χεῖλους ὄντος ἑνὸς καὶ φωνῆς ἐπὶ πᾶσι μιᾷ, ὡς ἄνωθεν εἴρηται. μόνος δὲ ὁ Ἑβραὺς μὴ συγκατατεθεὶς τῇ ματαιοπονίᾳ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώσσῃ ἔμεινε. ἀρχῆθεν D λοιπὸν ἡ Ἑβραϊκὴ φωνή. ὅτι δὲ τῇ Ἑβραίων γλώσσῃ ἐχρῶν-

22. ἐν deerat.

23. τῆ] τῶν P.

coelum attingeret. quamobrem? ut si alterum diluvium ingrueret, ad eius se verticem conferrent eoque pacto imminens ab aquis exitum effugerent. vanum hunc laborem et conatum eorum deus per confusionem linguarum inhibuit. verba quidem sacris in litteris (Gen. 11 6) haec leguntur „en una est mortalium natio, qui cuncti eodem sermone utuntur. age descendamus, et ibi eorum sermonem ita confundamus ut alii aliorum orationem non intelligant, itaque illinc eos per omnes terras dominus, qui deus est, dissipavit.” et appellari coeperunt homines ab eo tempore Meropes a sermonis linguarum terreaeque divisione. furiosus ille Iulianus hoc etiam inter alia scripsit, deum conspicientem homines in altum ope turris sublato, eaque de causa non mediocriter perturbatum, commoda quadam ratione ac via, linguis inter se confusis ulteriorem adscensum prohibuisse.

Caeterum turris ipsa 72 praefectorum opera fuit exstructa, quorum ad numerum linguae quoque divisae sunt, cum antea sermone linguaque una, ceu dictum est, omnes uterentur. solus Heberus reliquorum stulto conatui non adsensus linguam suam retinuit; de quo colligitur ab initio mortales usos Hebraica lingua fuisse. Adami cer-

Glycas.

16

το οὐ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, δῆλον μὲν καὶ ἀπὸ τοῦ καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἀβραάμ τῇ τοιαύτῃ χρῶσθαι διαλέκτῳ, δῆλον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τὸν δεύτερον Ἀδάμ Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν τῇ Ἑβραίων χρῶσθαι φωνῇ. καὶ δηλοῦσι μὲν τοῦτο καὶ τὰ ἐν τῷ σταυρῷ, οὐχ ἦττον δὲ κἀκεῖνα ἐν οἷς ἔλεγεν „ἐφαθά;”⁵
 V. 100 τουτέστι διανοιχθῆτι, καὶ πάλιν ἄλλαχού „ταλιθὰ κούμι,”
 τουτέστι σοὶ λέγω τῷ κορασίῳ. πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος περὶ τούτων οὕτω φησὶ „μετὰ τὸν κατακλι-
 σμὸν ὁ πύργος, εἶτα ὁ Ἑβραῖος ὁ τῶν Ἑβραίων πρόγονος, ὃν λέγουσι μὴ βουληθέντα κοινωνῆσαι τοῖς τὸν πύργον οἰκοδο-
 μοῦσι μεῖναι ἐν τῇ ἰδίᾳ γλώττῃ. τούτου ἕκγονος ὁ Ἀβραάμ,
 P. 129 ὄθεν καὶ ἡ Ἑβραία γλώττα.” τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις καὶ Ἰω-
 σηπὸς φησὶ. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως, ὁ δὲ Θεοδώρητος τῇ Σύ-
 ρφ γλώττῃ τοὺς ἐξ Ἀδάμ χρῶσθαι φησὶν.

Ἰστίον δὲ ὅτι ὁ τοῦ Χάμ υἱὸς Χαναάν ἰδὼν τὴν πρὸς τὸν Λίβανον γῆν ὅτι ἀγαθὴ ἔστι, μετὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς κληροδοσίαν, καὶ κρείττων τῆς ἑαυτοῦ γῆς, τυραννικῶς καθήρπαξεν αὐτήν, καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Σὴμ κληρονόμους ἐκείθεν ἐξήλασε. καὶ οὕτω πᾶσα ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Χαναάν προσηγορεύθη. καὶ Ἰωσήπος δὲ φησιν ὅτε Χαναάν τέταρτος²⁰ ὢν τοῦ Χάμ παῖς, τὴν Ἰουδαίαν καλουμένην οἰκήσας Χαναάν ἀφ’ ἑαυτοῦ προσηγόρευεν.

B Ὁ δὲ Σὴμ γενῆ τὸν Ἀρφαξᾶ, Ἀρφαξᾶ δὲ τὸν Καϊνᾶν.

te posteros hac esse locutos, inde quoque colligitur, quod et Abrahami familia eandem usurparit et Adamus ille secundus, qui Christus est, deus ille noster. idem animadvertitur ex inscriptione crucis, et hisce Christi verbis cum ait ephata, hoc est aperitur. idem quod alibi ait talita cumi, hoc est puella surge. eadem de re magus Epiphanius ille sic disserit: post diluvium aedificata turris est. vixit illi temporis Heberus, auctor et propagator Hebraicae gentis, quem perhibet propterea quod cum turrim exstruentibus commercii nihil habuisset, linguam suam retinuisse. fuit eius ex posteris Abrahamus, et Hebraea lingua nomen ab eodem accepit. adsentitur huic et Iosephus. Theodoritus vero posteros Adami lingua Syriaca vult usos fuisse.

Sciri autem debet Chanaanem Chami F. animadverso terram Libano vicinam fertilem esse suaque meliorem, post divisionem iater Noae liberos factam per vim hanc ipsam rapuisse, ac posteros ex ea Semi eiecisse. quo factum ut universa terra illa promissionis Chanaanis regio vocaretur. Iosephus quoque commemorat a Chananae Chananaeam fuisse appellatam.

Semus autem Arphaxam procreavit, Arphaxas Cainanem, qui

οὗτος δὲ ὁ Καϊνᾶς, ὡς φησι Γεώργιος, συνεγράψατο τὴν ἀστρονομίαν, εὐρηκῶς τὴν παρὰ τοῦ Σήθ καὶ τῶν αὐτοῦ τέκνων ἐκτεθείσαν ὀνομασίαν τῶν ἀστέρων ἐν πλακί λιθίνῃ γεγραμμένην. οἱ γὰρ τοῦ Σήθ ἔγγονοι προμυηθέντες ἄνωθεν 5 τὴν μέλλουσαν γενέσθαι φθορὰν τῶν ἀνθρώπων διὰ τε πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ποιήσαντες δύο στήλας, μίαν μὲν λιθίνην ἐτέραν δὲ πλινθίνην, ἔγραψαν τὰ ἐκ τοῦ πάππου αὐτῶν Σήθ ἐπιθέτα οὐράνια πάντα, λογισάμενοι ὅτι εἰ μὲν δι' ὕδατος ὁ κόσμος φθαρή, ἢ λιθίνῃ στήλῃ μενεῖ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμ- 10 μένα (ἧτις στήλῃ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν εἰς τὸ Σίδιρον ὄρος ἔμεινε, καὶ ἔστιν ἕως ἄρτι, ὡς φησιν Ἰωσήπος), εἰ δὲ διὰ C . πυρὸς γένηται ἢ φθορά, μενεῖ ἂν ἡ πλινθίνη.

Ἄνεψις δὲ ἐκ τῆς τοῦ Σήμ φυλῆς ἕτερος γιγαντογενὴς τοῦτομα Κρόνος. οὗτος πάντῃ γενόμενος δυνατὸς καὶ πολλοὺς 15 ὑπέταξας, πρῶτος κατέδειξε τὸ βασιλεύειν καὶ τῶν ἄλλων κρατεῖν, καὶ βασιλεύσας πρῶτος Ἀσσυρίων ἔτη γ' ὑπέταξε πᾶσαν τὴν γῆν Περσίδος. μετὰ δὲ Κρόνον ἐβασίλευσε Νε- 20 ρος ἔτη νβ', ὃς γε τὴν οἰκίαν μητέρα Σεμίραμιν λαβὼν εἰς γυναῖκα, νόμος ἐγένετο Πέρσαις λαμβάνειν τὰς ἑαυτῶν μητέ- 25 ρας καὶ ἀδελφάς. ἐξ οὗ γένους ἐγένετο καὶ Ζωροάστρως ὁ περιβόητος Περσῶν ἀστρονόμος, ὃς εἶπε τοῖς Πέρσαις, „ἐάν D

10. σίριδος F.

13. τῆς deerat.

auctore Georgio libris astronomiam complexus est, cum appellationes siderum a Setho eiusque posteris indicatas et lapidea in tabula perscriptas reperisset. nam cum ii multo ante fuissent edocti futurum ut homines tam per ignem quam aquam interfrent, erectis duabus columnis, quarum una lapidea foret altera latericia, coelestium rerum descriptiones ab avo expositas iis ipsis insculperant, cum secum rationes has inivissent, siquidem usuveniret ut per aquam mundus interiret, lapideam columnam cum inscriptis litteris superfuturam, quae sane post diluvium in monte Sidiro salva reperta est hodieque restat Iosepho teste; sin per ignem mundus corrumpetur, omnino superaturam columnam latericiam.

Caeterum ex stirpe Semi quidam exstitit, Gigantum origine satius, cui nomen esset Cronus. hic cum magnam ad potentiam esset evectus imperioque suo multos mortales subiecisset, primus regnandi modum et alios sub ingum mittendi ostendit. cumque princeps Assyriorum regno totos 56 annos potiretur, universam sibi Persidem dicto audientem reddidit. post Cronum 52 annos Ninus regnavit, qui cum matrem germanam Semiramidem matrimonio sibi iunxisset, lex apud Persas inolevit, qua fas esset matres ac sorores in uxores ducere. prodiit ex hac familia et Zoroaster, insignis ac celeberrimus ille Persarum astronomus; qui Persis praecepit ut si ab igne coele-

καύση με τὸ οὐράνιον πῦρ,“ (τοῦτο γάρ καὶ ἤϋχετο) „λάβετε ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ φυλάσσετε εἰς σύστασιν τῆς βασιλείας ὑμῶν.” ὁ δὴ καὶ γέγονεν. ἐν δὲ ταῖς ἱστορίαις αἷς ἐχρήσατο κατὰ Ἰουλιανοῦ ὁ θεολόγος μέγας Γρηγόριος καὶ τὰδε φησί. τὴν ἀστρονομίαν λέγονται πρῶτον εὐρηκέναι Βαβυλώνιοι διὰ Ζωροάστρου, δεύτερον δὲ ἐδέξαντο οἱ Αἰγύπτιοι. τὴν δὲ μαγίαν εὐρον Μῆδοι, εἶτα Πέρσαι. διαφέρει δὲ μαγεία γοητείας. καὶ ἡ μὲν μαγεία ἐπικλήσις ἐστίν, ὡς φασί, δαιμόνων ἀγαθοποιῶν πρὸς ἀγαθοῦ τινὸς σύστασιν· γοητεία δὲ ἐστὶ δαιμόνων κακοποιῶν περὶ τοὺς τάφους εἰλουμένων ἐπὶ κακοῦ τινὸς σύστασιν. γοητεία δὲ ἤκουσεν ἀπὸ τῶν γοῶν καὶ τῶν θρήνων τῶν ἐν τοῖς τάφοις γινομένων, μαγεία δὲ ἀπὸ Μαγουσαίων ἤτοι Περσῶν, ὅθεν ἔσχε καὶ τὴν ἀρχὴν· Μαγῶς ἐγχωρίως οἱ Πέρσαι λέγονται. ὁ μέντοι μέγας Κύριλλος ἐν τοῖς κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ τὰδε γράφων εὐ-ρηται, ὅτι μετὰ ἐννακόςια ἔτη τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν Ἀσσυρίων ἐβασίλευσεν Ἀρβυλος πρῶτος. ἐν ἀνθρώποις. οὗτος ἔσχε πρῶτος εἰς ἑαυτὸν τὸ τῆς θεότητος ὄνομα. ἀλλὰ καὶ Νίνος ὁ ἐκεῖνον παῖς πρῶτος Ἀσσυρίων ἐπιφανῶς βασιλεῦσαι λέγεται, οὗ ἐπώνυμος ἡ Νινευή, ἧς τὰ τεῖχη Σεμίραμις μεγαλο-φυῶς ἐσκευάσατο.

V. 101 Μετὰ δὲ τὴν πυργοποιίαν, ὡς εἴρηται, διασκεδασθέντες

sti exureretur, id quod votis expetebat ut fieret, ossium suorum reliquias sumerent, easque ad regni excitationem conservarent; cui praedictioni eventus deinde respondit. in historiis illis quibus adversus Iulianum Gregorius ille theologus usus est, haec etiam verba reperiuntur: astronomiam primi Babylonii per Zoroastrum invenisse perhibentur, a quibus eam deinceps Aegyptii acceperint. magia Medorum inventum est, a quibus ad Persas manavit. differt haec a goetia, quod magia sit imploratio, sicut aiunt, beneficorum geniorum ad boni alicuius effectioem, goetia vero maleficorum compellatio geniorum, qui circum sepulcra volutantur, ad mali alicuius effectioem et goetiae nomen factum est a plorantibus et lamentis, quae consueverunt in sepulcris existere, cum magia dicatur a Magusaeis, hoc est Persis, eiusdem auctoribus. nam Persas Magos appellari lingua ipsis vernacula constat. Cyrillus autem in libris adversus Iulianum scriptis refert post annos a diluvio nongentos Arbylum regem Assyriis imperitasse, qui primus hominum sibi divinitatis appellationem arrogarit. eiusdem filius Ninus primus apud Assyrios regum illustri ratione administrasse perhibetur, a quo nomen inditum urbi Ninevae, quam Semiramis magnifice moenibus cinxit.

Post turris aedificationem, de qua locuti sumus, homines hinc

ἔπθεν κἀκεῖθεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἀτόπους πράξεις ἔξεκνλί-
 σθησαν, καὶ τελευταῖον πρὸς εἰδωλομανίαν ἀπεπλανήθησαν,
 ὑπὸ τῶν δαιμόνων αὐτῶν ἀπατηθέντες τουτονὶ τὸν τρόπον οἱ
 δειλαιοι. ὁ γὰρ ἀπὸ τοῦ Νῶε ὄγδοος Σερουχ τὰ τῶν ἀγαλ-
 5 μμάτων ἀρχῆθεν εὔρατο· λέγεται γὰρ οὗτος τοὺς ἔργον οἶον
 δῆποτε λαμπρὸν ἐπιδειξαμένους ἀνδριᾶσι καὶ στήλαις τιμῆ-
 σαι. οἱ δὲ μετὰ ταῦτα τὴν τῶν προγόνων ἀγνοήσαντες γνώ-
 μην, καὶ ὅτι μνήμης ἕνεκα τοὺς ἀνδριάντας ἔστησαν, κατὰ
 μικρὸν πλανώμενοι τῇ τοῦ ἀρχεκάκου συννεργείᾳ, ὡς ἀθανά-
 10 τοις θεοῖς τοῖς ὁμοιοπαθέσι καὶ φθαρτοῖς ἀνθρώποις προσε-
 τέθησαν καὶ θυσίας αὐτοῖς ἐπενόησαν, τῶν δαιμόνων τοῖς Ἰ
 ζοῖσι ἐνοικησάντων. ἐντεῦθεν ἄλλοις καὶ ἄλλοις θεοῖς τὸ
 τῶν ἀνθρώπων γένος ἐλάτρευσεν. Αἰγύπτιοι δὲ μᾶλλον τῶν
 ἄλλων εἰς ἀθεΐαν ἐξώκειλαν· αἰλούρους γὰρ καὶ πιθήκους ἐσε-
 15 βάσθησαν, τράγους τε ὁμοίως καὶ βόας καὶ κροκοδείλους. πλεόν
 δὲ τῶν ἄλλων τὸν Ἄπιν ἐσεβάζοντο, βοῦν ὄντα πολύχρου
 αὐτὸν. ἡνίκα γὰρ ἐγεννήθη τοιοῦτος βοῦς παρ' αὐτοῖς παρὰ
 τῇ γλώττῃ φέρων καὶ τῇ κέρκῃ σήμαντρα, ὡσαύτως παρὰ
 τῷ μετώπῳ σελήνης ὡσπερ διχότομον μίμημα, ἐχόρουον φαι-
 20 δρῶς καὶ ἐπανηγύριζον ἅτε θεοῦ καινοπρεποῦς αὐτοῖς ἐνδη-
 μήσαντος. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ὁγδοος δὲ ἀπὸ τοῦ Νῶε λέγεται εἶναι ὁ Σερουχ· ὁ γὰρ

5. ἀρχῆθεν] ἐκεῖθεν F.

inde dispersi ad facta quaedam absurda exorbitarunt, ac tandem mi-
 seri deastrorum cultus errorem amplexi sunt, a malis geniis hoc quo-
 dam modo decepti. octavus a Noa Seruchus simulacrorum formando-
 rum rationem invenit. fertur enim homines qui praesclarum aliquod
 facinus edidissent, statuarum et columnarum honoribus ornasse. ve-
 rum posteri cum maiorum mentem et consilium ignorarent, neque
 scirent statuas illas memoriae causa collocatas esse, paulatim princi-
 pis omnium malorum auctoris impulsu sic colere consimiliter secum
 adfectos et interitui obnoxios homines coeperunt ac si dii forent im-
 mortales; adeoque sacra quaedam eis excogitarunt, ipsis malis geniis
 intra statuas domicilium collocantibus. hinc factum ut deinceps genus
 humanum aliis atque aliis diis religiose serviret. ac Aegyptii quidem su-
 pra caeteros ad impietatem maximam prolapsi sunt: nam feles simios
 hircos boves crocodilos coluerunt; atque imprimis bovem illum variis
 coloribus praeditum, quem Apim vocabant. cum enim bos apud ipsos
 pascebatur, qui in lingua et cauda notas quasdam referret et in fron-
 te similitudinem lunae dimidiatae imitaretur, perhilariter choreas
 ductabant et conventus publicos celebrabant, quasi novus quispiam
 deus ad ipsos se contulisset. ac de his quidem hactenus.

Recte autem octavus a Noa Seruchus fuisse dicitur. quippe Cai-

Καϊνῶν γεννᾷ τὸν Σαλᾶ, ὁ Σαλᾶ τὸν Ἑβερ, ὁ Ἑβερ τὸν Φαλέκ, ὁ Φαλέκ τὸν Ῥαγαῦ, ὁ Ῥαγαῦ τὸν Σερούχ. οὗτος δὲ ὁ Σερούχ γεννᾷ τὸν Ναχώρ, ὁ Ναχώρ τὸν Θάρα, καὶ ὁ Θάρα τὸν Θεσπέσιον Ἀβραάμ. ὁ Ἀβραάμ γεννᾷ τὸν Ἰσαάκ, ὁ Ἰσαάκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ Ἰακώβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας, 5
 Ῥουβείμ Συμεὼν Λευὶ Ἰούδαν καὶ τοὺς λοιπούς, ἀφ' ὧν αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραήλ. καὶ τηρικαῦτα μὲν περὶ τοῦ Ἀβραάμ οὕτως φησὶν Ἰώσηπος, ὅτι κατελθὼν εἰς Αἴγυπτον ἀριθμητικὴν αὐτοῖς ἐχαρίσατο καὶ τὰ περὶ ἀστρονομίας αὐτοῖς παρέδωκε· πρὸ γὰρ τοῦ Ἀβραάμ τῆς ἐκεῖσε παρουσίας τῶν τοι- 10
 P. 131 οῦτων ἀμαθῶς εἶχον Αἴγυπτιοι. ἀπὸ Χαλδαίων οὖν ταῦτα καταπεφοίτηκεν εἰς Αἴγυπτον, κἀκεῖθεν εἰς Ἑλλάδας. ὁ δὲ Γεώργιος περὶ τούτου καὶ τάδε. ὁ Ἀβραάμ ἐτῶν ιδ' ὡν θεογονσίας ἤρξατο, καὶ πρῶτος τὸν θεὸν δημιουργὸν ἀνεκήρυξεν. ὄρων γὰρ οὐρανὸν ποτὲ μὲν λαμπρὸν ποτὲ δὲ ζοφώ- 15
 δη, καθ' ἑαυτὸν ἔλεγεν „εἰ καὶ τιμῶσιν αὐτὸν ἕτεροι, ἀλλ' οὐκ ἔστι θεός.“ ὁμοίως ἔλεγε τοῦτο καὶ πῶ ἡλίφ, τῆ σελήνῃ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀστράσι· καὶ γὰρ ἀστρονόμος ἄκρος ἦν. ἐφ' ᾧ τοιοῦτον ἰδὼν ὁ θεὸς ἐκάλεσεν. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ 20
 Β' Ἀβιμέλεχ φησὶ κατελθεῖν αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον διὰ τὸν λιμὸν, 20
 καὶ τοὺς ἐκεῖσε τότε καταισχῦναι σοφοὺς καὶ εἰμαρμένην δοξάζοντας. μετὰ γὰρ τὴν θεογονσίαν οὐκέτι προσέχειν ἀστράσιν ἤθελε, καὶ ἦν ἰδεῖν ἐπ' αὐτῷ πεπληρωμένον τὸ τοῦ ἀπο-

21. καὶ εἰ] γένεσιν καὶ?

nianis filius fuit Sala, qui Heberum procreavit, Heberus Phalecum, Phalecus Ragauum, Ragauus Seruchum, Seruchus Nachorem, Nachor Tharam, Thara divinum hominem Abrahamum, Abrahamus Isaacum, Isaacus Iacobum, Iacobus duodecim familiarum principes, Rubenum, Symeonem, Levium, Iudam, caeteros, a quibus ortae sunt duodecim tribus Israelicae. de Abrahamo Iosephus memoriae prodidit eum in Aegyptum itinere suscepto numerorum sidereorumque motuum doctrinam cum Aegyptiis communicasse, qui ante Abrahami adventum nihil horum cognitum habuerint. ab Aegyptiis deinceps ad Graecos manasse. Georgius autem haec de Abrahamo tradit, natum scilicet annos 14 agnoscere deum coepisse, ac primum omnium clara voce deum rerum opificem praedicasse. cum enim coelum modo serenum modo nubilum cerneret, secum ipse ratiocinabatur, etiamsi ab aliis pro deo coleretur, esse tamen deum haudquaquam posse. idem de sole, de luna, de sideribus reliquis statuebat, ut qui esset insignis astronomus; cumque talis foret, a deo vocabatur. addit eum Abimelecho imperante famis causa in Aegyptum descendisse, ac sapientes Aegyptios, qui opiniones de natalitio sidere ac fato amplecterentur, pu-

στόλου ῥητόν τὸ λέγον „τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται·” τὸν γὰρ ποιητὴν θεὸν ἐκ τῶν ποιημάτων ὁ θεϊότατος κατέλαβεν Ἀβραάμ. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Πλούταρχος ἔλεγεν „ἔλαβον δὲ ἔννοιαν 5 θεοῦ· ἀεὶ τε γὰρ ἥλιος καὶ σελήνη καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἄστρον τὴν ὑπόγειον ἐνεχθέντα ὁμοια μὲν ἀνατέλλει τοῖς χρώμασιν ἴσα δὲ τοῖς μεγέθεσι, καὶ κατὰ τόπους τοὺς αὐτοῦς.”

Μέγας ὄντως ὁ Ἀβραάμ. τοῦ γὰρ θεοῦ ἀκούσας λέγον· C
 10 τος „ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς γῆς συγγενείας σου, V. 102
 καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἂν δείξω σοι” εὐθέως ἠκολούθει, τῶν ἐν μέσῳ δυσχερῶν καταφρονῶν, καὶ μηδὲ εἰδῶς ὅπου πορεύεται. ἡμεῖς δὲ καλοῦντος καθ’ ἐκάστην ἀποτόντες τοῦ κυρίου οὕτε τῶν γῆντων ἐκστῆναι θέλομεν, οὕτε πρὸς τὴν γῆν ἐκείνην τὴν ἐπηγγελμένην ἔρχεσθαι. ἀλλὰ καὶ τὴν ταπεινῶσιν 15
 15 θαναμάζων ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης καὶ τάδε φησὶν „ἀληθῆς ταπεινώσις, ὅτε τις ἐτέρῳ παραχωρεῖ τῶν πρωτείων, καθὰ δὴ καὶ Ἀβραάμ ποιεῖ, ἵνα δὲ μὴ διαδικάζηται μετὰ τοῦ Λωτ καὶ τῶν ποιμένων αὐτοῦ· ἐφ’ ᾧ καὶ ὁ μὲν Λωτ τὴν κρεῖττονα γῆν ἔλαβε, τὰ Σόδομα δηλαδὴ, ὁ δὲ D
 20 Ἀβραάμ κατώκησε παρὰ τὴν δρῦν τὴν Μамβρη. ὄρα δὲ καὶ τὰς Θείας ἀμοιβάς. εἶπε γὰρ πρὸς Ἀβραάμ ὁ θεὸς ὅτι

dore adfectos vicisse: nam posteaquam ad agnitionem dei pervenerat, non iam astris amplius intentus erat. nimirum habebat in eo locum illud apostoli verbum (Rom. 1 20) „quae dei sunt inadspectabilia, ea ex mundi creatione, dum considerantur per opera, perspicuntur.” ex ipsis operibus deum auctorem vir hic divinus percipit. in eandem sententiam et Plutarchus inquit „dei notionem quandam sum consecutus. nam semper sol et luna reliquaque sidera sub terram delata consimilibus vicissim coloribus praedita exoriuntur, et magnitudines easdem eademque loca retinent.”

Magnus reapse vir fuit Abrahamus. cum enim deum (Gen. 12 1) dicentem audivisset „emigrato ex tua terra tuaque cognatione, ac illam in terram proficiscitor quam tibi monstravero,” mox obtemperabat, difficultatibus omnibus quas interficere se poterant neglectis, cum ne sciret quidem quomam abundum foret. nos autem deum cotidie vocantem audientes nec terrena deserere volumus, nec ad terram illam promissam contendere. quin etiam ipsius humilitatem Chrysostomus admirans his verbis utitur: vera istaec est humilitas, cum quis alteri partes priores cedit, quemadmodum fecit Abrahamus, ne cum Loto eiusque pastoribus litigaret. quo factum ut Loto fertiliori terra Sodomorum potiretur, cum Abrahamus ad quercum Mambrae migraret. atque haec vide quas ei vices deus referat. quamcunque,

πᾶσαν τὴν γῆν ἣν σὺ ὕρῃς ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου, σοὶ δώσω αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματί σου ἕως αἰῶνος. ἡ δὲ κρείττων ἐκείνη γῆ ἣν ἔλαβε Ἀβὼτ, ἡ παραδείσου μηδὲν διαφέρουσα, οὐκ εἰς καλὸν ἀπέβη τῷ λαβόντι αὐτήν· αἰχμάλωτος γὰρ μετὰ μικρὸν ἀπήγετο ὑπὸ τῶν κατ' αὐτοῦ στρατευσάντων πέπτε⁵ βασιλέων. ἀλλ' ὁ Θεὸς αὐτὸν ῥύεται Ἀβραὰμ μετὰ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ οἰκογενεῶν αὐτοῦ ἐπελθόντων καὶ κα-
 P. 132 τακόψας αὐτούς. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ὁ Παῦλός φησιν, ὅτι ὑποστρέφοντα τὸν Ἀβραὰμ ἐκ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων ἄρτω καὶ οἴνῳ δεξιούται ὁ Μελχισεδέκ, κάκεινος ἀφ' ὧν ἐπεφέρε-
 το λαφύρων δέδωκε δεκάτας αὐτῷ. πρόσεχε λοιπόν. καὶ ἡμᾶς γὰρ ὑποστρέφοντας ἀπὸ τοῦ νοητοῦ πολέμου ἄρτω καὶ οἴνῳ δεξιούται ὁ Μελχισεδέκ ὄντως, τῷ σώματι καὶ αἵματι δηλονότι αὐτοῦ. εἰ δὲ τοῦτο, κατὰ τὸν Ἀβραὰμ πάντως σφειλομεν καὶ ἡμεῖς τὰς δέκα ἡμῶν αἰσθήσεις ἀντὶ δεκατῶν¹⁵ προσάγειν αὐτῷ, τῆς ψυχῆς δηλαδὴ καὶ τοῦ σώματος.

B Ὁ μὲν οὖν Ἀβραὰμ καθήμενος παρὰ τῆς δρυὸς τῆς Μამβρῆ πάντας ἐφιλοξένει τοὺς παροδεύοντας, πιστοὺς ὁμοῦ καὶ ἀπί-
 στους, κατὰ μηδὲν ἐπὶ τούτοις διακρινόμενος· καὶ τοσοῦτον ἀπλῶς φιλόξενος ἦν ὥς καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν τριάδα κατελ-
 θεῖν ἐπὶ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ καὶ τῶν παρατεθέντων αὐτῇ πε-
 ριχαρῶς ἐμφορηθῆναι. οὐ γὰρ θανμάζειν. ἀγγέλους ἐσθί-
 οντας ἀκούεις παρὰ τῆς γραφῆς· ἐνεργεῖα καὶ γὰρ ἀοράτω

sit, terram ex hoc loco conspicis, omnem tibi ego dabo et tuo se-
 mini in sempiternum. e diverso fertilior illa terra quam Lotus acce-
 pit, paradiso non cedentem, parum ei profuit. nam haud longo post
 intervallo a quinque regibus, qui expeditionem in haec loca suscepe-
 rant, captivus abducitur. quanquam divinus vir Abrahamus cum 318
 domi suae natis hostes adortus iisdem caesis Lotum liberat. atque
 hoc illud est, quod Paulus ait (Hebr. 7 10), Abrahamum reverten-
 tem a caede regum pane ac vino exceptum a Melchisedeco fuisse,
 cui spoliatorum secum allatorum decumas vicissim obtulerit. haec ni-
 hi verba diligenter considerato. etenim nos etiam revertentes ab in-
 tellectili bello verus ille Melchisedecus pane ac vino excipit, nimi-
 rum corpore sanguineque suo. quod cum ita sit, omnino Abrahami
 nos etiam exemplo decem nostros sensus, animi nimirum et corporis
 loco decumarum offerre debemus.

Idem Abrahamus ad quercum Mambrae considens hospitio eue-
 ctos iter istac facientes, fideles pariter ac infideles, citra discrimen
 excipere solebat; et usque adeo erat hospitalis, ut ipsa etiam sacro-
 sancta trinitas eius tabernaculum sit ingressa hilariterque cibis appo-
 sitis satiata. quod quidem minime tibi mirum videri debet. nam et

κατηύλασαν τὰ παρακείμενα, προσποιήσεται τοῦ φαγεῖν. ἀλλὰ
καὶ Θεοδώρητος οὕτω φησὶν „οὔτε τῇ φύσει ἄνδρες ἦσαν,
ἀλλ' ἐδόκουν εἶναι, οὔτε ἔφαγον ὡς ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐδόκουν C
ἐσθίειν τῇ ὄψει τῶν ὀρώντων, ἀναλισκομένων τῶν προτιθε-
5 μένων κατὰ θείαν ἐνέργειαν.” εἰ δὲ καὶ λέγει ἡ γραφή ὅτι
παρέθηκεν αὐτοῖς καὶ ἔφαγον, καινὸν οὐδέν· ἴσως γὰρ τὸ
ἀνηλώσθαι αὐτοὺς φαγεῖν εἶπεν ἡ γραφή. καὶ τρεῖς μὲν ἐν
τῇ σκηνῇ φαίνονται ἄνδρες, καθάπερ ὁ χρυσοῦς τὴν γλωτ-
ταν φησί, δύο δὲ ἐπὶ Σόδομα παραγίνονται. ἐκεῖ μὲν γὰρ
10 καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ ὁ τούτων δεσπότης κατὰ ταυτὸν ὥφθησαν.
ἀλλ' οἱ μὲν ὡς ὑπηρεταὶ ἀπεστέλλοντο, ὁ δὲ ἔμεινε καθάπερ
φίλος φίλῳ μονονουχί κοινολογούμενος τῷ δικαίῳ ἄπερ ἐμέλ-
λε ποιεῖν· „οὐ μὴ” γὰρ φησὶ „κρύψω ἀπὸ Ἀβραάμ τοῦ
παιδός μου ἃ μέλλω ποιῆσαι.” Κύριλλος δὲ ὁ μέγας περὶ D
15 τούτων οὕτω. „καὶ τρεῖς μὲν ἐν ἀρχῇ τῷ Ἀβραάμ προσέ-
βαλον ἐν τῇ δρυὶ τῇ Μαμβρηῇ, δύο δὲ τοῖς Σοδόμοις ἐπεφοί-
τησαν. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρινεῖ οὐδένα, πᾶσαν δὲ τὴν κρι- V. 103
σιν δέδωκε τῷ υἱῷ, κατὰ τὴν φωνὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου, συν-
όντος φυσικῶς καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.” ὅτι δὲ ὁ υἱὸς
20 καὶ τὸ πνεῦμα ἐπὶ Σόδομα ἐπορεύοντο, καὶ ἡ τοῦ Ἀβραάμ
ξενία σαφῶς παριστά, καθάπερ ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος.
εἰ μὴ γὰρ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα ἦσαν, οὐκ ἂν τῷ θεῷ καὶ

angelos sacris in litteris comedissee audis. etenim vi quadam inad-
spectabili apposita sub eo praetextu absumebant, quasi eis vesce-
rentur. et Theodoritus ait hos neque natura fuisse homines, sed hanc
prae se tulisse speciem; nec ut homines comedissee, quippe qui ocu-
lis intuentum comedere viderentur, cum interim divina quadam vi
appositos cibos absumerent. iam quod ita litterae sacrae loquantur
quasi apposita comederint, nihil est novum. nam par est credere vocari
manducationem ipsam ciborum absumptionem. tres quoque vi
conspiciti sunt in tabernaculo, ut Chrysostomi verbis utamur, cum
duo tantum Sodoma venerint. nam istic quidem conspiciti sunt et
angeli simul et eorum dominus: heic vero illi tanquam ministri ab-
legantur, manente apud Abrahamum domino, et tantum non in mo-
rem amici cum amico, viro iustissimo, de iis quae facturus erat dis-
serente. egone, inquit (Gen. 18 17), ut Abrahamum famulum meum
celem de iis quae sum facturus? aliter hac de re Cyrillus loquitur.
tres, ait, apud quercum Mambrae Abrahamum convenerunt, cum
Sodoma duo tantum pervenerint. pater enim non iudicat quenquam,
ceu dominus ipse loquitur (Ioh. 5 22), sed omne iudicium filio con-
cessit, cui spiritus etiam sanctus naturaliter adest. et filium cum spi-
rita Sodoma se recepisse, satis intelligi de hospitali exceptione Abra-

πατρὶ συνεκάθητο. ὅτι δὲ συνεκάθητο, δῆλον ἐκ τοῦ περὶ
 τούτων οὕτω λέγειν „οἱ ἐξανόστησαν ἐπιβλέψαντες ἐπὶ πρόο-
 P. 133 ωπον Σοδόμων.“ εἰ οὖν ἐξανόστησαν, πάντως καὶ συνεκά-
 θητο. εἰ δὲ ὁ υἱὸς ἐκ δεξιῶν κάθηται, λείπεται πάντως ἐξ
 εὐωνύμων τὸ πνεῦμα καθῆσθαι. ναί, εἶγος περιγραπτὸς ἦν
 ὁ πατήρ· ἄλλως γὰρ παρ' αὐτῷ οὐκ ἔστιν ἀριστερὰ καὶ
 δεξιὰ. τοῦ υἱοῦ τοίνυν συγκαθημένου συγκαθῆται καὶ τὸ
 πνεῦμα, ἐπεὶ ἐν αὐτῷ μένει, τῷ νῖψ̄ δηλαδή. τοιοῦτον δὲ
 κατηξίωσεν ἀγαθοῦ τῷ Ἀβραάμ ἢ φιλοξενία, ὡς καὶ τὴν
 ἀγίαν τριάδα κατελθεῖν ἐπ' αὐτὸν καὶ καρπὸν αὐτῷ κοιλίας¹⁰
 χαρίσασθαι κατὰ γε τὸν τοῦ γήρους καιρὸν· τοσοῦτον γὰρ ἦν
 ἡ Σάρρα προβεβηκυῖα ὥστε καὶ γλαῖσαι αὐτὴν περὶ τούτου
 ἀκούσασθαι.

B Μετὰ δὲ ταῦτα προφάσει τῇ τοῦ λιμοῦ μεταστάσης ὁ
 Ἀβραάμ γίνεται, κάκειθεν ἐκ Γεράροις ἔρχεται, πρὸς Λίγν¹³
 πτον ἀφικνεῖται, καὶ αὐθις ἀφαιρεῖται τὴν Σάρραν καὶ πα-
 ρὰ τοῦ Ἀβιμέλεχ· ἤθελε γὰρ αὐτὴν εὐπρεπεστάτην οὖσαν
 πρὸς γάμου κοινωνίαν λαβεῖν, εἶγος καὶ μᾶλλον ἀδελφῇ τοῦ
 Ἀβραάμ ἐλέγετο εἶναι. εἰ γὰρ ἀνεψιῶν φησι τὴν Σάρραν ὁ
 Ἰώσηπος τοῦ Ἀβραάμ, ἀλλὰ κατὰ τὴν Μωσαϊκὴν ἱστορίαν²⁰
 ἐκ μητρὸς μὲν τῆς αὐτῆς, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ἄλλου πατρός.

8. τοσοῦτου? 9. τῷ τὸν?

hami posse magnus etiam Athanasius ille tradit. nam nisi filius atque
 spiritus fuissent, deo non adsedissent. consedissee autem cum deo
 perspicuum ex hisce verbis est „tunc illi consurrexerunt et ad Sodo-
 ma se converterunt.“ quodsi una consurrexerunt, etiam una sede-
 runt; et si filius a dextris sedet, restat omnino spiritum a sinistris
 considerare. quod quidem valet, si loco pater circumscribatur. nam
 caeteroqui apud ipsum nec dextra est nec sinistra. igitur adsidente
 filio spiritus etiam una sedet, cum in s̄tio maneat. haec autem ho-
 spitalitas Abrahamo tantum boni peperit, seu diximus, ut ipsa etiam
 sacrosancta trinitas eum invisit et in senecta sobolem ei sit largi-
 ta. Sarra quidem aetate tam proventa erat ut hanc promitti audiret
 rideret.

Secundum haec Abrahamus ob causam famis solum verit ac
 Gerara proficiscitur. hinc demum se in Aegyptum confert, ubi Sarram
 ei coniugem Abimelechus adimit. cupiebat enim illam forma venustis-
 sima praeditam sibi matrimonio iungere, praesertim quod esse soror
 Abrahami perhiberetur. quanquam enim Iosephus adserit Sarram fuisse
 consobrinam Abrahami, sciendum tamen est ex narratione Mosai-
 ca fuisse tum coniugem ipsius tum sororem, ut quae matre quidem
 eadem, diverso vero patre nata esset. itaque occultato uno, ne tan-
 quam vir mulieris e medio tolleretur, alterum fatetur, sororem vide-

κρίπτων οὖν τὸ ἐν, ἵνα μὴ φονευθῆ δῆθεν ὡς ἀνὴρ αὐτῆς, τὸ ἔτιμον ἔλεγεν, ὅτι ἀδελφὴ μου ἐστίν. μεγαλόψυχος ὄντως ὁ Ἀβραάμ. δις γὰρ εἰς Αἴγυπτον προφάσει τοῦ λιμοῦ κα- C
 τιλῶν καὶ δις τὴν Σάρραν ἀφαιρεθεῖς, παρὰ τε τοῦ Φα-
 5 ραῶ καὶ παρ' αὐτοῦ ὕστερον τοῦ Ἀβιμέλεχ, γενναίως ἔφερε τὴν ἀφαίρεσιν· ἀκολουθεῖν γὰρ καθάπαξ κρίνας θεῷ, πολυπραγμονεῖν οὐκ ἤθελε τὰς ἀρρήτους οἰκονομίας αὐτοῦ. ἐφ' ᾧ καὶ κατοπιν αἱ θεῖαι ἠκολούθησαν αὐτῷ ἀμοιβαί.

Τοὺς μέντοι Σοδομίτας ἢ κακίστη ἐκείνη συνήθεια ἐν
 10 ἀγγέλοις αὐτοῖς ἔπεισε τὴν ἀσέλγειαν ἐπιδειξασθαι, ὅθεν καὶ
 ἄσβεστου πυρὸς ἔργον γεγόνασι. τὰ γὰρ Σόδομα ἐκεῖνα πε-
 ρικαλλῆ μὲν ἐστῶτα, τέφρα δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὄντα (καὶ αὐτὸς
 γὰρ ὁ ἀὴρ σὺν τοῖς ὕδασι ἐκπυροῦται) τεκμήριον ὅτι σαφὲς D
 τοῦ διακονεῖν ἐκέῖσε τὴν κόλασιν. ταῦτα δὲ περὶ Παλαι-
 15 στίην, Ἀσκάλωνος καὶ Γάζης ἄνωθεν, περὶ τὸ τοῦ Ἰορδά-
 νου τέλος, οὐδὲν ἀπειοκίκα τότε τοῦ παραδείσου. ὁ γοῦν
 ἀπιστῶν τῇ γεένῃ ἀναλογιζέσθω τὰ Σόδομα, καὶ οὕτω τὴν
 ἀδελφάειαν φευγέτω· τοιαῦτα γὰρ εἶωθεν αὐτῇ πύθη γεν-
 νάν. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Μωσῆς ἔλεγεν τῷ Ἰσραὴλ „φαγῶν
 20 καὶ πινὼν πρόσχε σεαυτῷ, μήποτε ἐπιλήση κυρίου τοῦ θεοῦ
 σου.” ἀλλὰ καὶ ὁ τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἄριστος Γαληνὸς τῶν
 τοιούτων παθῶν αἰτίαν αὐτὴν δείκνυσι τὴν τρυφήν, κατὰ

licet suam esse. magno certe praeditus animo fuit Abrahamus. nam ob famem bis in Aegyptum profectus, uxore bis spoliatus, semel a Pharaone, iterum ab Abimelecho, generoso nihilominus animo hanc ademptionem pertulit. quippe cum semel obtemperandum esse deo decrevisset, in consiliis administrationis eius ineffabilibus perquirendis curiosus esse noluit. propterea vicissim suis eum beneficiis deus ornavit.

Caeterum Sodomitis consuetudo vivendi flagitiosissima persuasit ut etiam in angelos ipsos exercere proterviam suam vellent; quamobrem inextincto igne sunt puniti. nam Sodoma illa quondam pulcherrima, cum adhuc starent, nunc reapse nihil sunt aliud quam cinis. aër enim ipse cum aquis inflammatur, argumentum illustre de perpetuis eorum suppliciis. sita sunt autem in Palaestina, haud procul a Gaza et Ascalone, ad amnis Iordanis ostia. tum quidem temporis ab ipso paradiso non differebant. quodsi quis gehennae parum adhibet fidei, secum ipse de Sodomis cogitet, atque hoc modo luxum omnem fugiat: nam is huiusmodi flagitia gignere consuevit. iccirco Moses Israelitis praecipit (Deuter. 6 13) „ubi comederis ac biberis, caveto ne forte domini dei tui obliviscaris.” etiam praestantissimus ille medicorum Galenus voluptatem ac delicias ostendit esse huiusmo-

- τὴν ἡμετέραν λέγων Μυσίαν τὴν ὁμορον Περγάμου σπανίως ἄν τις εὖρη γυναῖκα μοιχευομένην, ἔτι δὲ ἄνδρας ἀσελγείς
- P. 134 ἀπορρήτοις ἀφροδισίοις ἠκραιωμένους, ἀλλ' ἐν Ῥώμῃ διὰ τὴν ἐπιπολάζουσαν τε καὶ συνήθη τρυφήν καὶ ῥάδια ταῦτα. εἰ δέ, καθά φησι Πτολεμαῖος ὅτι διὰ τὸ οἰκτιροῦσθαι τινὰς πρὸς
- V. 104 τὸ τοῦ ζωδιακοῦ πρῶτον τρίγωνον, τὸν κριὸν δηλαδὴ, τὸν λέοντα καὶ τὸν τοξότην, διὰ τοῦτο ἄδυσμα τινὰ πράττουσι, καὶ νομίζουσι μηδὲν τι ποιεῖν ἀποτρόπαιον ἄτε ὑπὸ ζῳδία ὄντες τὰ μὲν ἐμπροσθεν ἀρρηνούμενα τὰ δὲ ὀπισθεν θηλυόμενα, ἄρα μὴ ἄδικος ὁ θεὸς ὁ διὰ πυρὸς ἐκτεφρώσας τὰ 10 Σόδομα; ἀλλ' οὐκ ἂν ποτε ὁ δίκαιος ἄδικος. ἐν πλησμοῇ
- B γὰρ ἄρτων οἱ τοιοῦτοι κατὰ τὴν γραφὴν σπαταλῶντες, οὐ μὴν ὑπὸ τρίγωνον τοιοῦτον ὄντες, κἀντεῦθεν εἰς ἀθέσμονς κοίτας ἐγκυλισθέντες, πυρὸς εἰκότως γεγόνασι παρανάλωμα. οὐκοῦν ἐντεῦθεν μανθάνομεν ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν οἱ 15 δίκαιοι, καθάπερ ἐνταῦθα Νῶε τε καὶ Λώτ, τῶν βασιάνων ἀνώτεροι εὐρεθήσονται, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ κἀν ἅπας εἰς ὁ κόσμος, σχεδὸν αἰωνίοις ὑποπεσοῦνται κολάσεσι, καθάπερ ἐνταῦθα κατακλυσμῷ καὶ πυρὶ παρεδόθησαν ἅπαντες οἱ τὰ χεῖριστα πρῶττοντες. 20

Ὁ μέντοι Ἀβραάμ Ἀβράμ ἐκαλεῖτο τὸ πρότερον, ὃ λέγεται περὶ τῆς. θεῖα γάρ, ὡς εἴκειν, ἡ μήτηρ αὐτοῦ προμη-

di scelerum causam, cum ait, in Mysia nostra, quae Pergamo finitima est, raro quis feminam adulterii facinore se obstringentem reperiat, et rarius etiam protervos homines, qui dediti sint iis amoribus, quorum ne nomen quidem aperiendum est. at Romae propter abundantiam deliciarum, quae istis minime sunt insolentes, proclive est huismodi patrare. quodsi de sententia Ptolemaei quidam propterea quod eorum natura primo Zodiaci trigono cognata sit, quo aries leo sagittarius continentur, nefanda quaedam committunt, et abominabile tamen omnino nihil designare se putant, ut qui signis subiecti sint ab antica parte masculis a postica femineis, iniustus est deus, qui Sodoma per ignem in cineres redegit. at fieri nequit unquam ut iustus ille sit iniustus, nimirum eiusmodi homines in saturitate panum, quemadmodum litterae sacrae loquuntur, salaciter luxuriando. non quod tali vel trigono subiecti essent, ad concubitus nefandos devoluti et ab igne sunt absumpti. atque hinc discimus etiam in illa iudicii die futurum ut iusti poenas et tormenta effugiant, Noe ac Loti exemplo, cum peccatores, etiamsi totus propemodum mundus eiusmodi fuerit, aeternis suppliciis sint mancipandi, quemadmodum heic omnes facinorosi diluvio et igni puniti sunt.

Caeterum Abrahamus initio nomen Abrami habebat, ut sacris est in litteris, inditum sibi matris quadam praesagitione, ceu credi par

- θεία οὕτως αὐτὸν ἐπωνόμασεν, ἐπεὶ περᾶσαι τὸν Εὐφράτην C
 ἐμίλλε καὶ εἰς Παλαιστίνην οἰκῆσαι. ἐτῶν δὲ ἦν ἑβδομή-
 κοντα πέντε ὁ Ἀβραάμ, ὅτε τὰς ἐπαγγελίας ἐδέχετο. γενιᾷ
 δὲ τὸν Ἰσμαήλ ἐτῶν ὢν πς'. ἤνικα δὲ γέγονεν ἐτῶν 79',
 5 ᾤφθη αὐτῷ ὁ θεὸς λέγων „ἐγὼ εἰμι ὁ θεός.” τότε λοιπὸν
 περιτέμνεται καὶ ὁ δίκαιος, κανὼν ὡσπερ τοῖς πῦσι προκεί-
 μενος. ὅτι δὲ ἡ τῶν κατὰ πόλιν δικαίων παρρησία τῆς τοῦ
 θεοῦ μακροθυμίας πρόξενος ἡμῖν ἐστίν, ἐξ αὐτῆς μάνθανε
 τῆς περὶ τὰ Σόδομα ἱστορίας. „ἐὼν δέκα” γάρ φησι „δικαί-
 10 ος εὗρω, οὐ μὴ ἀπολέσω τὰς πόλεις.” πολλάκις δὲ καὶ διὰ D
 τὴν τῶν τετελευτηκότων ἀρετὴν ἢ καὶ αὐτὴν τὴν οἰκείαν μα-
 κροθυμίαν κήδεται τῶν ζώντων, καὶ βοᾷ λέγων „ὑπερα-
 σπιῶ τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά
 μου.”
- 15 Πῶς δὲ πιστὸς ὀνομάζεται ὁ Ἀβραάμ εἰρηκῶς τῷ θεῷ
 „κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο, ὅτι κληρονομήσω αὐτήν;” τὴν
 Παλαιστίνην δηλαδὴ. τὸ κατὰ τί οὐκ ἀπιστοῦντός ἐστιν,
 ἀλλὰ μαθεῖν ποθοῦντος, τῆς κληρονομίας τὸν τρόπον. ἔθνη
 καὶ γὰρ μυρία τῷ τότε τὴν Παλαιστίνην κατὰκου. καὶ τοῦ-
 20 του χάριν ἔφη ὁ θεὸς μετὰ τὴν θυσίαν „γινώσκων γνώση ὅτι
 πύροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ κακώ-
 σουσιν αὐτούς ἔτη 4', τετάρτη δὲ γενεᾷ ἀποστραφήσονται p. 135

est, quod Euphratem traiecturus ac in Palaestinam migraturus esset. cum acciperet divina promissa, natus erat annos 75. Ismaelum anno aetatis 86 procreavit. cum annum 99 ageret, apparuit ei deus, et his verbis usus est (Gen. 17 1) „ego sum deus ille tuus.” quo facto iustus hic vir et omnibus instar regulae cuiusdam propositus circumciditur. ac iustorum quidem hominum, qui alicubi sunt per urbes, libertatem nobis dei prolixam mansuetudinem parere, licet ex hac ipsa de Sodomis historia cognoscas. si decem, inquit deus (Gen. 18 32), iustos homines reperero, haec oppida non evertam. saepenumero etiam propter illorum virtutem, qui iam vita functi sunt, vel ex mera sua tolerantia vivos cura sua complectitur, ut cum ait „propugnabo hanc urbem propter me ac propter ministrum meum Davidem.”

Quo autem pacto fidelis appellatur Abrahamus, qui tamen deo dixit (4 Reg. 20) „unde cognoscam futurum ut terram hanc possideam?” nimirum Palaestinam. vox istaec „unde” non diffidentis est, sed modum quo possessionem aditurus esset cognoscere gestientis. nam id temporis vel sexcentae nationes Palaestinam inhabitabant. propterea post sacrificium deus inquit „omnino scito posteros tuos futuros esse peregrinos in terra extraneorum, qui eos annis 400 graviter

ὡδε· οὐπω γὰρ ἀναπεπλήρωονται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν." οὐδέπω, φησὶν, ἕξια πανωλεθρίας δεδράκασιν. ἄλλως τε καὶ τινες ἦσαν ἐκεῖσε εὐσεβεῖς· καὶ ὄλιον ἔκ τε τοῦ Μελχισεδέκ καὶ τοῦ Ἀβιμέλεχ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

5

5. post οὕτως codex Claromontanus: ὁ δὲ Ἀβραὰμ μετὰ τῆς Σάρρας ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ καὶ μετὰ τῆς Ἄγαρ τὸν Ἰσμαήλ, ὁ δὲ Ἰσαὰκ μετὰ τῆς Ρεβέκκας τὸν Ἠσαὺ καὶ τὸν Ἰακώβ, ὃς διὰ τοῦ Ἠσαὺ τὴν ἀπειλὴν μετέβηκε πρὸς τὸν Ἀβραὰμ τὸν πρὸς μητρὸς αὐτοῦ θεῖον, οὐ καὶ τὰς θυγατέρας τὴν Λεῖαν καὶ τὴν Ραχὴλ ἔλαβεν εἰς γυναῖκας. οὗτος οὖν ὁ Ἰακώβ ἐγέννησε τοὺς δώδεκα πατριάρχας ἧτοι τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραήλ.

Ἰστέον ὅτι μετὰ τὸ ξενισθῆναι τοὺς τρεῖς ἀνδρας παρὰ τοῦ Ἀβραὰμ κατέλαβον οἱ δύο εἰς τὴν τῶν Σοδὼμων κατάληψιν, ὃ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Ἀὐτ κατοικίαν κατήντησαν. ὃπερ οἱ ἀσελγεῖς Σοδομίται μαθόντες ἐκεῖσε κατέλαβον ἐκζητούντες τοὺς ξένους πρὸς τὸ τὴν ἀθεμιτοπραξίαν πληρῶσαι αὐτῶν. ὁ δὲ Ἀὐτ τοῦτοις εἰς ἄκρον ἀπήντα· βιαζόμενος δὲ πολλὰ παρ' αὐτῶν ἐξέδοτο τὴν θυγατέρα αὐτοῦ πρὸς τὴν μιὰν ἐκείνην παράχρησιν, μόνον μὴ εἰς τοὺς ξένους τοιοῦτον αἰσχροῦ τι γενήσεται. οἱ δὲ ἀσελγεῖς οὐκ ἐπέιδοντο, ζητούντες δὲ τοὺς ξένους ἀραι βιαίως μετὰ τοῦ Ἀὐτ κατεμάχοντο. οἱ δὲ ξένοι τὰς θύρας τοῦ πυλῶνος ἀνοίξαντες καὶ φανέντες τοῦτοις μόνον κυρὶ τοῦς πάντας ἐνέληρονσαν. ἐκπλαγεῖς δὲ ὁ Ἀὐτ ἐπὶ τὸ γεγονός, καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, παρεκάλεε αὐτοὺς μαθεῖν τίνες εἰσίν. οἱ δὲ πρὸς αὐτόν, „ἐπαρον τοὺς μετὰ σὲ ἀπαντας, καὶ ἐξέλθε ἐκ τοῦ τόπου τούτου· αὐριοὶ γὰρ οἱ πάντες κατακαυθήσονται, καὶ ὁ τόπος ἐκλιμισθήσεται καὶ ἀφανισθήσεται διὰ τὰς τῶν κατοικῶν μιὰς ἀσελγείας." ὁ καὶ ταχέως ποιήσας ὁ Ἀὐτ πρὸς τὸ Σιγῶρ ὄρος ἐξέφυγε. κατόπισθεν δὲ βρέξας τὸ πῦρ ὁ κύριος, κατεκαύθησαν ἀπαντες κατὰ τὴν τῶν ἀγγέλων πρόρρησιν. ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἀὐτ, οἷα γυνὴ οὐσα καὶ πρὸς τὴν προβαξίν τῶν ἀγγέλων μὴ δευλιόσασα, καὶ στραφείσα τὸ γεγονός ἰδεῖν, εὐθὺς ἀπελιθώθη καὶ ὡς στήλη ἐγεγόνει ἄλως. αἱ δὲ θυγατέρες τοῦ Ἀὐτ νομίσασαι ὅτι ὁ κόσμος ἅπας ἤδη ἐπώλειτο καὶ σπέσμα ταύταις οὐκέτι γενήσεται, ἐμέδυσαν τὸν πατέρα αὐτῶν ὄντω, καὶ συνουσιάσθη αὐταῖς, μὴ εἰδὼς ἕκ τῆς μέσης τὸ γεγονός παρ' αὐτοῦ. τοῦτο γοῶν γνωρίσας ἐξ αὐτοῦ ὁ θεῖος αὐτοῦ Ἀβραὰμ καὶ λυπηθεὶς ἐξῆλθε αὐτὸν εἰς τὰ μέρη τοῦ ποταμοῦ Νείλου, ἐπαίρειν ἐξ αὐτοῦ ὡς δῆθεν θαλοῦς τρεῖς, τῆ δ' ἀληθείᾳ ἵνα θηριοβρωτος γένηται, καὶ ἐξελείψας τὸ ἀφάρτημα. ὁ δὲ Ἀὐτ ταχυδρομίσας οἰκονομίᾳ θεοῦ προσήγγειε τῷ Ἀβραὰμ θαλοῦς τρεῖς, ἦγον ἐκ κυπαρίσσου, ἐκ πεύκης καὶ ἐκ κέδρου. καὶ θαναμάσας ὁ Ἀβραὰμ ὅτι διεσώθη ἐκ τῶν θηρίων

adfecturi sint. quarto autem saeculo huc redibunt: nondum enim ad summum pervenit Amorrhaeorum improbitas."nondum, inquit, extremum interitum flagitiis suis promeruerunt, et erant praeterea quidam inter ipsos religiosi, quemadmodum colligi de Melchisedeci et Abimelechii exemplis potest. ac de his quidem in hunc modum dictum esto.

Ὁ δὲ Μελχισεδὲκ εἶ καὶ ἀπάτωρ παρὰ τῆ γραφῆ καὶ ἀμήτωρ λέγεται, ἀλλὰ κατὰ τὸ γένος ἀπὸ Σίδου υἱοῦ Αἰγύπτου τοῦ καὶ τὴν Σίδωνα κτίσαντος. ἐν τῷ ὄρει δὲ Σιών πόλιν ἐκεῖνος κτίσας Σαλήμ, καὶ βασιλεύσας ἐν αὐτῇ ἔτη ιγ', τελεντᾷ δίκαιος καὶ παρθένος. αὕτη δὲ ἐστὶ μετὰ τῆς ἱεροῦ Β προσηφίας ἢ περιφήμιος Ἱερουσαλήμ. ἐκ γένους δὲ τοιοῦτου μισροῦ καταγόμενον ἀφῆκεν ἡ γραφὴ ἀγενεαλόγητον, εἰ καὶ τινες θεὸν αὐτὸν ἐνόμισαν ὡς ἀναρχον τύχα καὶ ἀτελεύτητον, τοῦ ῥητοῦ καὶ μᾶλλον τοῦ ἀποστολικοῦ δραξάμενοι τοῦ λέγοντος „ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν ἔχων μήτε τέλος ζωῆς.“ κατὰ τοῦτο καὶ ἀφομοίωμα λέγε- V. 105 ται τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀμήτορος μὲν τὸ πρότερον ἀπάτορος δὲ τὸ δευτέρου, καὶ ὅτι τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἦν αὐτὸς ὁ

ἀλώβητος, ἐδόξασε τὸν θεόν. ἀνελθόντες δὲ ἀμφότεροι μετὰ τῶν θαλῶν εἰς τὸ ὄρος, ἐπηξεν αὐτοὺς ἐπὶ πέτραν ὁ Ἀβραάμ χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, πλησίον δέ, ὡς φέροντας σχῆμα τριγώνου. προσέταξε δὲ τῷ Ἀβρᾷ ἀπερχέσθαι, καὶ ἀντλεῖν ὕδωρ ἐκ τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ποτίσειν αὐτὰ καθ' ἡμέραν. ὁ δὲ καὶ ἐποίησεν. ἀπέιχε δὲ τὸ ὄρος ἐκ τοῦ Ἰορδάνου ὡσεὶ μίλια κθ'. ἐντὸς δὲ μηνῶν τριῶν ἐβλάστησαν οἱ θαλοί. καὶ κατελθὼν ὁ Ἀβρᾷ εἶπε τοῦτο τῷ Ἀβραάμ. καὶ ἀνελθόντες ἰδεῖν τὸ γεγονός, εὐροσαν ὅτι ἠνώθησαν οἱ τρεῖς θαλοὶ καὶ εἰς ἓν ἐγεγενήσαν, αἱ ῥίζαι δὲ μόνον ἐναπελείφθησαν, ὡς καὶ ἐφρυτεύθησαν, κεχωρισμέναι. ἰδὼν δὲ Ἀβραάμ τὸ γεγονός ἐν τοῖς ἡγεροῖς ξύλοις, πεσὼν προσεκύνησε τῷ κυρίῳ, καὶ εἶπε „τοῦτο τὸ ξύλον ἐστὶν ἁμαρτίας ἀπόφασις.“ τὸ δὲ ξύλον εἰς μέγα δένδρον ἐγένετο, διαρκέσαν αὐτὸ μέχρι καὶ τῆς βασιλείας Σολομῶντος. ἔλαβε δὲ πληροφορίαν ὁ Ἀβραάμ περὶ τῆς ἀφάσεως τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀβρᾷ. ὅτε δὲ ὁ ναὸς τῶν Ἱεροσολύμων ἐκτίζετο, μετὰ τῶν ἄλλων ἐξεκόπη καὶ αὐτὸ τὸ δένδρον, καὶ παλεηθὲν ἔκειτο ἀργὸν ἐν τῷ ἱερῷ, οἰκονομικῶς καὶ τοῦτο θεοῦ. ὅτε δὲ ἐμείλε παθεῖν τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου σωτήριον πάθος ὁ Χριστὸς καὶ θεὸς ἡμῶν, ἐσταυρώθη ἐν αὐτῷ παρὰ τῶν Ἰουδαίων. 1. καὶ] γὰρ P.

Melchisedecus autem, licet in sacris litteris patre matreque care-
re dicatur, generis tamen ortum habuit a Sido Aegypti F. qui Sido-
nem condidit. cumque oppidum in monte Sione Salemam exstruxis-
set ac 13 ibidem annis regnum tenuisset, et iustus et virgo dece-
sit. Salema vero est celebris illa Hierusalema, quadam adiectione
litterarum facta. et quia Melchisedecus ex familia tam impura natus
erat, iccirco litteras sacras generis ipsius seriem non recensuerunt.
fuerunt tamen nonnulli qui deum fuisse censuerunt tanquam principii
ac finis expertem, plus aequo verbis his apostolicis (Hebr. 7 1) in-
haerentes „sine patre, sine matre, sine maioribus, nec aevi principii
nec vitae finem habens.“ quo etiam nomine imago et similitudo
Christi dicitur, ut qui prius quidem erat absque matre, deinceps
vero absque patre. idem et incruentum illud sacrificium, quod Chri-

Χριστὸς τοῖς μὴθῆταις παραδίδωκεν, αὐτὸς ἀνέκαθεν προει-
 C κόνιζε. καὶ ἄκουσον τί περὶ τούτου φησὶν ὁ τὴν γλώτταν
 χρυσοῦς. „προμηνίων ὁ θεὸς τὴν κατὰ λυσιν τῆς νομικῆς
 ἱεροσύνης εἶρηκε διὰ τοῦ Δαβὶδ σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα
 κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ὃς οὐ θυσίας νομικὰς ἱέρειεν⁵
 ἀλλ' εὐχὰς καὶ ἄρτους καὶ οἶνον, ὡς ἱστορία διδάσκει.” κα-
 τὰ τοῦτο καὶ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου παρὰ τῆ γραφῆ
 λέγεται, ἱερεὺς αὐτοχειροτόνητος, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησί·
 τοιοῦτοι καὶ γὰρ τῷ τότε οἱ ἱερεῖς· ἢ καθὸ θύων ἦν ὡς
 Ἄβελ, ὡς Νῶε καὶ οἱ λοιποί.

Eὶ δὲ καὶ ἄνθρωπος ἦν ὁ Μελχισεδέκ, πῶς λέγεται μί-
 τε ἀρχὴν μῆτε τέλος ἔχειν; καὶ ἴσθι εἰπεῖν ὅτι τοὺς ἀπὸ
 D Σὴθ καταγομένους γενεαλογοῦσα ἡ γραφὴ οὕτως ποιεῖ. ὁ
 Ἄδὰμ τῶσων γενόμενος ἐνιαυτῶν γεννᾷ τὸν Σὴθ, ὁ δὲ Σὴθ
 πάλιν τῶσων χρόνων γενόμενος τῶν ὡδὲ ἀφίσταται. δὴλη¹⁵
 οὖν ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν ἡμερῶν τοῦ Σὴθ καὶ τὸ τέλος
 τῆς ζωῆς αὐτοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ Μελχισεδέκ μὴδὲν τοιοῦτον
 ποιήσασα παρέπεισέ τινας ἄναρχον αὐτὸν λέγειν καὶ αἰε-
 λεύτητον, κἀντεῦθεν δύναμιν μεγάλην αὐτὸν οἰεσθαι τοῦ
 θεοῦ.

Βασιλεὺς μὲν οὖν καὶ ἱερεὺς ὁ Μελχισεδέκ, ὡς ἄνωθεν
 εἴρηται, ὅτι καὶ τύπος ἦν καὶ ἀφομοίωμα τοῦ Χριστοῦ. ὁδιν²⁰

10. ες] ὁ P.

stus ipse discipulis tradidit, longe ante repraesentavit. audi quid hac
 in parte Chrysostomus tradat. cum vellet, inquit, deus multo ante
 sacerdotii legalis abolitionem ostendere, per Davidem inquit (Psal.
 109 4) „tu sacerdos es in aeternum, secundum ordinem Melchisede-
 ci.” qui videlicet non legales hostias sacrificavit, sed vota panem vi-
 num obtulit, quemadmodum ipsa docet historia. iccirco sacris in lit-
 teris (Gen. 14 18) supremi dei sacerdos appellatur, sacerdos ab se-
 metipso constitutus, ut Chrysostomus loquitur: erant enim sacerdotes
 id temporis tales. vel quatenus sacrificium offerebat, ut Abelus, Noa,
 caeteri.

At vero si Melchisedecus erat homo, quonam pacto dicitur eum
 nec principium nec finem habuisse? respondendum litteras sacras se-
 riem generis posterorum Sethi recensentes hac forma orationis uti:
 Adamus cum tot ac tot natus esset annos, Sethum genuit; Sethus
 rursum cum tot ac tot annos vivendo expleisset, e terris sublatus
 est. hinc et principium vitae Sethi et finis cognosci potest cum au-
 tem in Melchisedeco nihil tale factum sit, in eam persuasionem non-
 nulli venerunt ut Melchisedecum principii ac finis expertem statue-
 rent, eundemque magnam esse dei potestatem putarent.

Rex quidem ille, ceu supra diximus, et sacerdos erat, figura et

εὐδελίς, ἀγαπητὴ, μαθεῖν ὅση τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερωσύνης ἢ
 ὑπεροχῇ, τῷ χρυσορρήμονι πρόσχες Ἰωάννη. ἐν γὰρ τῷ κα- P. 136
 τὰ Ἰουδαίων πέμπτῳ λόγῳ φησὶν ὅτι καὶ ἐν τοῖς τύποις ἢ
 καθ' ἡμᾶς ὑπεροχῇ τῆς ἱερωσύνης δεικνύνται. ὁ γὰρ Ἀβραάμ
 5 τοῦ Ἰσαὰκ πατὴρ ἦν καὶ τοῦ Ἰακώβ πάππος καὶ τοῦ Λευὶ
 πρόγονος· τοῦ γὰρ Ἰακώβ υἱὸς ὁ Λευὶ, ἀπὸ δὲ τοῦ Λευὶ
 ἢ ἱερωσύνη παρὰ Ἰουδαίοις τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν. ἀλλ' οὗτος
 ὁ Ἀβραάμ ὁ πρόγονος τῶν Λευιτῶν, τῶν Ἰουδαϊκῶν δηλα-
 δὴ ἱερέων, ἐπὶ τοῦ Μελχισεδέκ, ὃς ἦν τύπος τῆς καθ' ἡμᾶς
 10 ἱερωσύνης, λαϊκοῦ τάξιν ἐπέεχε. καὶ τοῦτο δι' ἀμφοτέρων
 ἐδήλωσε, καὶ διὰ τοῦ δοῦναι δεκάτας, καὶ ὅτι ἠὲλογήθη
 παρ' αὐτοῦ· οἱ γὰρ λαϊκοὶ καὶ δεκάτας διδόνασιν τοῖς ἱερεῦ- B
 σιν καὶ παρ' αὐτῶν εὐλογοῦνται. ἀλλὰ καὶ τοῦ Μελχισεδέκ
 ἑλάσσαν ὁ Ἀβραάμ ὁ τὰς ἐπαγγελίας δεξάμενος. καὶ πῶς ;
 15 ὅτι τὸ ἔλασσαν ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. ἀλλὰ καὶ ὁ
 δεκάτας λαμβάνων Λευὶ δεδεκάτωται, ὡς ὁ Παῦλος φησι
 „δεκάτας γὰρ ἔδωκε καὶ αὐτὸς τῷ Μελχισεδέκ δι' Ἀβραάμ
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ μήπω γεννηθεὶς.“ ἔτι γὰρ ἐν τῇ
 ὁσφύϊ τοῦ Ἀβραάμ ἦν, ὅτε συνήτησεν ὁ Μελχισεδέκ. προσ-
 20 ἔχε οὖν ὅτι σκια καὶ τύπος ἦσαν τὰ Ἰουδαϊκά. εἰ γὰρ διὰ
 τῆς Ἰουδαϊκῆς ἱστορίας καὶ ἱερωσύνης τελείωσις ἦν, τίς ἔτι

similitudo Christi. quamobrem si cognoscere voles, dilecte fili, quan-
 ta sit nostri sacerdotii praestantia, Iohannis Chrysostomi verbis ani-
 mum advertito, qui in oratione adversus Iudaeos quinta inquit etiam
 in ipsis figuris ostendi quantum a nostro sacerdotium illud vetus
 superetur. Abrahamus enim pater Isaaci et Iacobi avus erat, Levii
 proavus, ut qui Iacobi filius existeret. at enim sacerdotium illud Iu-
 daicum in Levio principium habuit. nihilominus Abrahamus generis
 Levitarum auctor, hoc est Iudaicorum sacerdotum, sub Melchisedeco,
 qui nostri sacerdotii figuram repraesentabat, pro laico sese gerebat.
 atque hoc ipsum duabus rebus significabat, tum quod decimas daret,
 tum quod ominationem ab eo faustam acciperet. nam laici decimas
 sacerdotibus pendunt, et eorundem precibus felicitantur. quin etiam
 Abrahamus, quanquam promissis divinis beatus esset, nihilominus
 Melchisedeco minor erat. quinam istuc? quia minori maior benedi-
 cit praeterea Levius ipse, cui decumarum ius concessum est, heic
 decumatus fuit, quemadmodum Paulus (Hebr. 7 g) loquitur. nam et
 ipse Melchisedeco per Abrahamum patrem decimas solvit, tametsi
 necdum editus in lucem foret: quippe adhuc in Abrahami lumbis
 erat, cum Melchisedeco is occurreret. de quo licet intelligas hasce
 Iudaicas res non nisi umbram et figuram quandam fuisse. nam si per
 Iudaicum sacerdotium perfectionem licuisset adsequi, ecquid causae
 foret quamobrem constitui sacerdos alius secundum ordinem Melchi-

Χρεία κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀνίστασθαι ἕτερον ἱερεῖα καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι; ἐπεὶ οὖν ἕτερα ἱερωσύνη ἐλθεῖν ἔμελλεν, ἀνάγκη πᾶσα καὶ πολιτείαν ἕτεραν συνεισελθεῖν. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν ὅτι τῆς ἱερωσύνης μετατιθεμένης ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμον μεταῖσθαι γί-5 νεται. καὶ ταῦτα μὲν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς.

Προσευχομένους δὲ ἡμᾶς καὶ μὴ εὐθιῶς εἰσακουομένους
 V. 106 οὐ δέον ἐκκαεῖν, ἐπεὶ καὶ ὁ Ἰσαὰκ ἔτη εἴκοσι τοῦ θεοῦ
 ἐδέετο διὰ τὴν ἀπαιδίαν αὐτῶν. ἐδέετο γάρ, φησί, τοῦ θεοῦ
 D οὐ περὶ Ῥεβέκας τῆς γυναιχὸς αὐτοῦ, ὅτι στεῖρα ἦν. δου-10
 χεραινούση δὲ τῇ Ῥεβέκα ἠνίκα ἐγκυμονοῦσα ἦν τὸν τε
 Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ (οὐ μικρῶς γὰρ ἐσκήρτων ἐν τῇ κοιλίᾳ
 αὐτῆς, μηνύοντε, ὡς εἶοικε, τὴν ἐσομένην ὑστερον μέσον αὐ-
 τῶν διαμάχην) ἔφη ὁ κύριος „δύο λαοὶ ἐκ τῆς κοιλίας σου
 διασταλήσονται, καὶ λαὸς λαοῦ ὑπερέξει, καὶ ὁ μείζων δου-15
 λεύσει τῷ ἐλάσσονι.” πρόσεχε οὖν· σαφῶς γὰρ ἐδήλωσεν
 ὁ θεὸς τὰ κατὰ τῶν Ἰουδαϊκῶν λαῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν.

Λιμὸς δεύτερος ἐπὶ τοῦ Ἰσαὰκ γίνεται, ἐφ' ᾧ ἐν Γερά-
 ροις κατέρχεται· εἰς Αἴγυπτον μέντοι ἀπελθεῖν οὐ συγγω-
 P. 137 ρεῖται παρὰ θεοῦ. εἰ γὰρ καὶ συνεχωρήθη κατελθεῖν ὁ
 Ἄβραάμ, ἀλλὰ χάριν καὶ τοῦ γνωσθῆναι καὶ τοῖς ἐκείσε τῆ

17. τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ?

sedeci, non Aaronis, diceretur? cum ergo sacerdotium aliud subsecu-
 turum esset, omnino necessarium erat alium quoque rerum statum
 subsequi. quod quidem Paulus indicare volens ait (Hebr. 7 12) „trans-
 lato sacerdotio necessario quoque legis fit translatio.” haec ita sunt
 a Chrysostomo tradita.

Caeterum cum precamur nec continuo exaudimur, haudquaquam
 despondere animum debemus. nam et Isaacus ob suam coniugisque
 sterilitatem deum totos 20 annos precibus urgebat. sunt enim haec
 sacrarum litterarum verba (Gen. 25 21) „obsecrabat deum Rebeccae
 uxoris nomine, quae sterilis erat.” postea cum Rebeccae, quae Esau
 et Iacobum utero gestabat, aegre esset, quod fetus in utero non
 mediocriter subsultarent, indicantes, uti quidem credi par est, dis-
 sidium illud quod deinceps inter ipsos exstiturum erat, his verbis
 deus utitur (Gen. 25 23) „duae gentes ex utero tuo dividentur, qua-
 rum altera plus altera poterit, maiorque minori serviet.” quibus in
 verbis animadvertite deum perspicue rationem populi Iudaici et gen-
 tilis indicasse.

Huius Isaacii tempore fames alia fuit, cuius causa Isaacus se
 Gerara contulit, quominus in Aegyptum proficisceretur, ab ipso deo
 prohibitus. quanquam enim is Abrahamo concesserat ut eo se con-
 ferret, tamen id alia nulla de causa factum fuit quam ut istis etiam

αὐτοῦ ἀρετὴν. σπείρει δὲ κριθὴν ὁ Ἰσαὰκ, καὶ παραδόξως ἑκατοστῆσαι. εἰ δὲ τὸ καταβληθὲν εἰς ἑκατὸν παρέδωκεν ἡ γῆ, πῶς ὁ ποιῶν ἐλεημοσύνην καὶ ταῖς τοῦ Θεοῦ χεροὶ παραιτιεῖς τὸ διδόμενον ἑκατονταπλασίονα τὸν μισθὸν οὐ λήψεται; εἰ γὰρ ἐνταῦθα τὸ ἐν ἑκατοστῆσαι, πολλῶ μᾶλλον ἐκεῖσε.

Ὁ δὲ Ἰσαὰκ ὄτε τὸν Ἰακώβ ἠυλόγησεν, ὥσει ἑκατὸν χροῶν ἦν· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπεπῆρωτο. ἡ μῆντοι Ῥεβέκα μετὰ τὴν ἐπαινετὴν τῆς εὐλογίας κλοπὴν συνβούλευσε τῇ Ἰακώβ πρὸς Λάβαν ἀπελθεῖν, ὅπως τὸ ἀκμαῖον τῆς τοῦ Ἡσαῦ ἐκφύγη μανίας. ἀποδιδράσων οὖν τὸν Ἡσαῦ ὁ Ἰακώβ ἐκοιμήθη καθ' ὁδὸν καὶ ἐνυπνίσθη. καὶ ἰδοὺ κλίμαξ ἐστηριγμένη ἐν τῇ γῆ, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτήν, ὁ δὲ κύριος ἐπεστήρικτο αὐτῆς, καὶ εἶπεν „ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ μὴ φοβοῦ.” οἱ δὲ ἀνιόντες καὶ κατιόντες τὴν κλίμακα, καθὺ καὶ ὁ μέγας φησὶ Κύριλλος, τὴν θείαν ἐδήλουν διακονίαν· περὶ τούτων γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ἔφη „οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;” ὁ δὲ εἶδεν οὖν διὰ τούτων σαφῶς ὅτι δυνάμειν ἀγγελικαῖς τὰ πάν-

hominibus virtus ipsius innotesceret. Isaacus autem hordei sementem fecit, quod inaudito quodam modo fructum centuplum edidit. quod si deiectum illud semen in se terra ratione centupla reddidit, quoniam fieri pacto potest ut qui benignitatem in egentes ex commiseratione animi exercet ac munus ipsum in manus dei deponit, mercedem centuplo maiorem non accipiat? nam si unum heic fructum fert centuplum, multo magis et istic idem usuveniet.

Caeterum cum Isaacus Iacobo felicissima quaeque precaretur, annos 100 plus minus natus erat, ob quam ipsam aetatis profectionem eius oculi caligaverant. Rebecca post laudabilem hanc felicitationis interversionem id consilii Iacobo dedit ut flagrantis adhuc Esai furoris gratia semet ad Labanem reciperet. quamobrem Iacobus arrepta fuga, vitandi Esai causa, sopitus in itinere somnium vidit. nam scala quaedam terrae innixa erat, cuius vertex coelum attingeret, ac divini angeli per eam adscendebant ac vicissim descendebant. eidem imminens deus sic loquebatur (Gen. 28 13) „ego tecum sum: non est quod formides.” atque hi tam adscendentes quam descendentes angeli, quemadmodum et magnus ille Cyrillus ait, ministerium divinum significabant. nam de angelis et Paulus inquit (Hebr. 1 14) „nonne sunt omnes administri spiritus, qui ad ministerium ablegantur propter eos qui salutem adepturi sunt?” quamobrem deus per haec nobis clare ostendit omnia se per potestates angelicas

τα οικονομεί και ὡς οὐδὲν ἀπρονόητον τῶν τῆδε καὶ ὡς ἔτυχε φέρεται. καὶ μὴ μοι λέγε, τίνας ἐνεκεν ἢ ἀγία γραφή πρῶτον ἀνέρχεσθαι τοὺς ἀγγέλους εἶπεν, εἰθ' οὕτως κατέρχονται; ἔχεις γὰρ αὐτὴν τὴν ἀγίαν γραφὴν καὶ τὸν περὶ τοῦτου λόγον διευκρινουσάν σοι. τῶν ἀνθρώπων ἕκαστος φύλακα τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς θεῶν ἄγγελον κέκτηται, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν καθ' ἡμῶν ὁρμὴν τῶν δαιμόνων ἀναχαιτίζεσθαι („παρρεμβαλεῖ” γὰρ φησιν „ἄγγελος κύριου κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν”) καὶ τὰς αἰτήσεις ἡμῶν ἀνάγεσθαι πρὸς τὸν θεὸν δι' αὐτῶν. καὶ πειθέτω ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος ἐν εὐαγγελίοις λέγων „ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τούτων· οἱ γὰρ ἄγγελοι αὐτῶν διηνεκῶς ὁρῶσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῦς,” οὐδὲν ἄλλο ποιοῦντες, ὡς ὁ ἐν πατριαρχαῖς ἀοιδιμὸς φησι Νικηφόρος, ἢ τὰς αἰτήσεις ἡμῶν εἰσάγοντες εἰς τὰ ὄτα τοῦ κυρίου σαβαώθ. ἐπιβεβαιοῖ ταῦτα καὶ ὁ θεϊότατος Ῥαφαήλ πρὸς τὸν Τωβίτη οὕτως εἰπὼν „ὄτε προσηύξω σὺ καὶ ἡ νύμφη σου, ἐγὼ προσήγαγον τὸ V. 107 μνημόσυνον τῆς προσευχῆς σου ἐνώπιον τοῦ ἁγίου θεοῦ, P. 138 καὶ νῦν ἀπέστειλέ με λάσασθαι σε καὶ τὴν νύμφην σου Σάρραν.” ἀλλὰ καὶ ὁ καταπεμφθεὶς ἐπὶ Κορνήλιον τὸν ἑκατοντάρχην θεὸς ἄγγελος οὕτως πρὸς αὐτὸν ἔλεγε „Κορνήμιε, αἱ προσευχαὶ σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημό-

5. διακρινουσαν P.

gubernare, nec quicquam in rebus humanis absque providentia fortuito geri. neque heic obieceris mihi, quamobrem litterae sacrae narrent angelos primum adscendisse ac deinceps descendisse. nam ipse tibi huius rei rationem aperiuunt. quilibet homo vitae suae praesidem angelum habet, ut hoc pacto malorum geniorum in nos impetus frangatur: iungit enim, ut ille ait (Psalm. 33 8), angelus domini castra castris in circuitu timentium eum. nostras etiam preces ipsorum opera perferri ad deum dominus ipse nobis persuadeat, qui sacris in evangeliiis (Matth. 18 10) inquit „cavete ne unum ex hisce pusillis despiciatis: nam angeli eorum perpetuo faciem patris mei coelestis intuentur,” nihil scilicet aliud agentes, quemadmodum clarissimus ille patriarcha Nicephorus loquitur, quam quod preces nostras ad aures dei Sabaoth deferunt. idem angelus ille divinus Raphael confirmat, cum hisce verbis Tobaeum alloquitur (Tob. 12 12) „quo tempore tu nurusque tua precabimini, ego precationis tuae monumentum coram sancto illo deo subvehēbam, qui me nunc misit ad te nurusque tuam Sarram sanandos. consimiliter angelus ille divinus, qui ad Corneliū centurionem missus fuit, eum compellat (Act. 10 4) „Corneli, tuae preces ac benigna facta ad deum, ceu tui monumentum quoddam, adscenderunt. itaque Ioppem mittens

σνον ἐνάπιον τοῦ Θεοῦ. κάλεσαι ἐξ Ἰόπης τὸν Πέτρον." εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, εἰ, καθὼς ἀποδέδεικται, τῶν ἀνθρώπων ἕκαστος ἄγγελον κέκτηται τὰς αἰτήσεις ἡμῶν εἰσάγοντα εἰς τὰ ὄτα κυρίου σαβαώθ, ἀνάγκη πῦσα τοὺς ἀγγέλους πρῶτον ἀνερχεσθαι, καὶ δι' αὐτῶν τὰς αἰτήσεις ἡμῶν, εἰδ' οὕτως τὰς θείας ἄνωθεν δωρεὰς κατέρχεσθαι πρὸς ἡμᾶς. B ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ ἀγγέλους εἶδεν ἀνερχομένους καὶ κατερχομένους ὁ μακάριος Ἰακώβ· διὰ γὰρ τούτων, ὡς εἴρηται, λειτουργικῶν ὄντων πνευμάτων, καὶ οἰκονομοῦνται τὰ τῆδε 10πάντα καὶ διεξάγονται. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ἀνερχόμενον δὲ τὸν Ἰακώβ ἀπὸ τοῦ Λάβαν, καὶ τὸν Ἡσαῦ δεδιότα, παραδαρρύνει καὶ αὐθις ὁ Θεὸς παλαιῶν μετ' αὐτοῦ ἕως πρῶτῆ καὶ πείθων ἐντεῦθεν μὴ φοβεῖσθαι· εἰ γὰρ μετὰ Θεοῦ δυνατός, πολλῶ μᾶλλον μετὰ ἀνθρώπων. τοῦ- 15το δὲ καὶ ὁ Ἰακώβ ἐδήλωσεν εἰπὼν „εἶδον τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή," τουτέστιν ἡ τεθηκυῖα ὡσπερ ὑπὸ δέους θύρσους ἐνεπλήσθη. τηνικαῦτα C καὶ Ἰσραὴλ μετονομάζεται ὡς ἐν φαντασίᾳ Θεοῦ γενόμενος. ὁ μέντοι Ἰακώβ διυπνισθεὶς χωλεύων ἦν, ὡς ἡ ἱστορία δη- 20λοῖ. Ἰνα δὲ μὴ μετὰ τὴν τελευταίην τοῦ δικαίου σβεσθῇ ἡ πρὸς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ κηδεμονία, σοφίζεται τὴν περὶ τούτου μνή-

Petrum accessito." quae cum ita sint, et cum quilibet homo, ceu demonstravimus, angelum habeat preces suas ad aures dei Sabaoth deferentem, omnino necesse est angelos primum ascendere, atque una cum ipsis preces quoque nostras, deinde vero divina munera coelitus ad nos pervenire. nam iccirco beatus ille Iacobus angelos ascendentes et vicissim descendentes vidit, per quos tanquam spiritus administros, ceu diximus, res terrenae gubernantur. hoc modo de his responsum esto.

Caeterum revertentem a Labane Iacobum, qui Esau fratrem magnopere formidabat, rursus deus consolatur, lucta cum ipso ad matutinum usque diluculum congressus; quo quidem facto persuadere Iacobo voluit ne quid sibi metueret. nam si adversus deum sese robustum praestare poterat, multo magis robur adversus homines habebat. significare voluit hoc ipse Iacobus, cum ait (Gen. 32 30) „praesentem deum conspexi, et incolumitatem anima mea consecuta est," hoc est, quae tantum non prae formidine mortua erat, fiducia repleta est. tunc et nomine mutato Israeli appellationem accepit, ut qui dei quandam informationem consecutus esset. id quidem ex historia constat, Iacobum cum evigilasset, altero crure claudicasse. ac ne post iusti huius viri mortem memoria curae providentiaeque dei de ipso extingueretur, iccirco rationem invenit deus qua factum hoc perpetuaretur. inquit enim „nepotes Israelici nervo femoris, qui emarcuit,

μην διηνεκῆ ὁ θεός, καί φησιν „οὐ μὴ φάγωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ νεῦρον τοῦ πλατύς τοῦ μηροῦ, ὃ ἐνάρκησεν.” καὶ ἔστιν ἐνταῦθα μαθεῖν ὅτι ἡ αἰτία τῶν πλειόνων παρατηρήσεων τοῦτο ἐστὶ τὸ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι αὐτοὺς τοῦ θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ εὐεργεσιῶν, καὶ ἅτε δὴ ὄντας ἀγνώμονας. ἀλλὰ καὶ χωριζόμενος τοῦ Λάβαν ὁ Ἰακώβ, καὶ μέλλον συναπτῶν τῷ Ἡσαῦ, παρεμβολὴν ἀγγέλων ὄρᾳ ὡς ἐντεῦθεν θαρρεῖν καὶ μὴ τοὺς συνόντας τῷ Ἡσαῦ δεδιέναι.

Ὁ Λάβαν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν εἴκοσι ἐνιαυτῶν, ὑποσχεθεὶς ἀποστειλεῖν τὸν Ἰακώβ μετὰ μισθοῦ, ἀνεβάλλετο, ὑπὸ τινῶν μεταβληθεὶς. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς Λεῖαν καὶ Ραχὴλ ἔφη ὁ Ἰακώβ „ὄρῳ ἐγὼ τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ἡμῶν ὅτι οὐκ ἔστι πρὸς με ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν. ὁ δὲ θεὸς τοῦ πατρὸς μου ἦν μετ' ἐμοῦ.” καὶ δῆλον ὅτι τῷ Λάβαν καταδιώκοντι τὸν Ἰακώβ ἐπέστη ὄναρ λέγων „φύλαξον σεαυτὸν μήποτε λαλῆσαι μετὰ τοῦ Ἰακώβ πονηρά.” μέγα ὄφελος ἡ δικαίου τινὸς παρουσία. καὶ δῆλον ἔξ ὧν ὁ Ἰακώβ πρὸς Λάβαν ἔλεγεν „εὐλόγησέ σε ὁ θεὸς ἐπὶ τῷ ποδί μου.” ἀλλὰ τῶν γυναικῶν αὐτοῦ ἕνεκα τοιαύτην ἐποίει πρὸς αὐτὸν ἀπολογίαν· οὐκ ἐγὼ, τὸ δὲ προσὸν φίλτρον ταῖς γαμεταῖς γυναιξὶ παρέπεισεν αὐτὰς ἐκ τῆς αὐτῶν ὑπάραι γῆς. κατὰ μέντοι τὸν Γεώργιον ὁ Ἰακώβ ἀνερχόμενος ὑπὸ τοῦ Λάβαν

non vescentur.” atque hinc animadvertere licet huiusmodi priscarum observationum magna ex parte causam illam fuisse, ne tam dei quam beneficiorum eius, tanquam ingrati, obliviscerentur. idem Iacobus a Labane discedens, et iamiam Esao fratri occursurus, angelorum castra conspicit, ut ex hac re fiduciam conciperet nec advenientes cum Esao formidaret.

De Labane accepimus eum 20 annis exactis Iacobo pollicitum, se hominem data mercede dimissurum; deinde quorundam calumniis immutatum in dies rem extraxisse. quapropter et Liam Rachelemque Iacobus in hunc modum allocutus est (Gen. 31 5) „video ego non esse eundem vestri patris in me vultum, qui erat heri ac nudiostertius: atenim hactenus patrium mihi deum praesentem habui.” quod sane deinceps clarius animadvertere poterant, nam Labanem deus Iacobum persequentem noctu per somnium aggressus „cave” inquit (Gen. 31 24), „cum Iacobo durius agas.” magnum certe quiddam est praesentem alicubi virum iustum habere, quemadmodum ex Iacobi ad Labanem verbis hisce perspicue intelligi potest „deus te me praesente beavit.” uxorum nomine ad Labanem hac uti purgatione poterat: non ego, sed insitus nuptis erga maritum amor eis persuasit ut terram patriam relinquerent. Georgius memoriae prodij Iaco-

εἶδε πάλιν ὄρασιν ἐν Βεθῆλ, καὶ πάντα ἀποδεκατώσας ἤπερ ἐκίτητο, τελευταίους ὑποβάλλει τοὺς παῖδας. καὶ ἀριθμήσας αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Βενιαμὴν ἀρξάμενος ἀνάπαλιν, καὶ ἐπὶ τὸν Λευὶ ἐλθὼν, ἐπεὶ δέκατον εὗρεν αὐτόν, τῇ Θεῷ τοῦτον B
5 προσηγάγεν, ἀποδεκατώσας καὶ πάντα ὅσα φθάσας ἐκτίησας, V. 108
καθὰ δὴ καὶ προὔποσχόμενος εἶπε τῇ Θεῷ ἐν τῇ ἀποδιδράσκειν
„πάντα ὅσα ἂν μοι δῶς, δεκάτη ἀποδεκατώσω αὐτῷ σοι.“
καὶ εὐθὺς ἐνδύσας τὸν Λευὶ στολὴν ἱερατικὴν, δι' αὐτοῦ
θυσίας τῇ Θεῷ προσήνεγκεν ἐν Βεθῆλ. κἀντεῦθεν οἱ μὲν τῆς
10 παλαιᾶς Λευίται λέγονται, οἱ δὲ τῆς νέας κληρικοὶ διὰ τὸ
γεγράφθαι „οὐκ ἔσται τοῖς Λευίταις κληρος ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ·
ὁ γὰρ κύριος μερίς αὐτῶν καὶ κληρος.“

Καὶ κατὰ μὲν τὴν τοῦ Μωσέως ἱστορίαν ὃ τε Ἡσαῦ καὶ C
Ἰακώβ πρὸς ἀλλήλους ἐσπέισαντο· ὃ δὲ Ἰώσηπος τῇ περὶ
15 τούτων ἱστορίᾳ καὶ τάδε προστίθησιν. ὃ Ἰσαὰκ τελευταῖον
περὶ ὁμονοίας τῷ Ἰακώβ καὶ τῷ Ἡσαῦ ὠμίλησε. τούτου δὲ
τελευτήσαντος ὃ Ἡσαῦ ἐδίωκε τὸν Ἰακώβ. εἰσελθὼν δὲ ἐν
τινὶ πόλει οὗτος, καὶ παρακύψας ἄνωθεν, ἀνεμίμνησκεν αὐ-
τὸν τῶν πατρικῶν παραγγελιῶν. ὃ δ' οὐκ ἐπέθετο. καὶ
20 τείνας τῶν ἔβαλλε τὸν Ἡσαῦ κατὰ τοῦ μαζοῦ. τότε οὖν
ἐληρωθή η ἢ τοῦ Ἰσαὰκ προφητεία „ἤνικα ἂν καθέλης τὸν

bo a Labane redeunti rursus Bethelē visum quoddam oblatum fuisse. cumque decimas omnium bonorum suorum exhiberet deo, tandem et liberos stitisse. hos vero numerantem, a Beniamine facto vice versa initio delatumque ad Levium, quod illum invenisset decimum, deo recta eum obtulisse, persolutis hoc modo decumis omnium quae antehac consecutus erat. atque hoc sane Iacobum vult ex voto id temporis concepto fecisse, cum fugam artiperet, ac verbis hisce. deum compellaret (Gen. 28 22) „de cunctis rebus, quas mihi dederis, decimas tibi persolvam.“ hoc modo cum Levium sacerdotali veste induisset, eius opera Bethelē deo rem sacram fecit. hinc ortum ut sacerdotes illi prisci foederis Levitae vocarentur, cum novi clericos appellemus, illo sacrarum litterarum verbo permoti (Deut. 10 9) „non habebunt Levitae clerum, id est sortem, inter Israelicos: nam dominus pars et sors eorum est.“

Caeterum in historia Mosaica reperimus Esauum et Iacobum inter se reconciliatos esse. Iosephus autem huic narrationi tale quiddam adiecit. Isaacus, inquit, vivendi finem facturus de reconcilianda gratia inter Esauum et Iacobum egit. cum autem rebus humanis exemptus esset, Esauus Iacobum nihilo secius persequabatur; qui urbem quandam ingressus et sublimi de loco prospectans paternas admonitiones homini ad animum revocabat. iis cum nihil apud ipsum proficeret, contento arcu fratrem Esauum in pectore ad mamillam ferit.

Δ ζυγὸν τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐκ τοῦ τραχήλου σου, πλημμέλεια
πλημμελήσεις θανάτου." καὶ τὰ μὲν τοῦ Ἰωσήπου τοιαῦτα,
προσέχειν δὲ τοῖσι ὡς ἀληθείαισιν οὐκ ἄξιον. τὸ γὰρ „πλημ-
μέλειαν πλημμελήσεις θανάτου" προσθήκη ἐστὶ τοῦ Ἰωσή-
που· ἐν γὰρ τῇ προφητείᾳ τοιοῦτον ῥητὸν γεγραμμένον οὐχ⁵
εὐρηται. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Κρατεῖ δὲ μετὰ ταῦτα τῶν Ἀσσυρίων καὶ Σαρδανάπα-
λος, διάγων χαύνως πάντη καὶ τρυφηλῶς, εὐνούχοις ἔσω
συγκεκλεισμένος καὶ γυναιξί, μὴ τινι τῶν ὑπ' αὐτὸν θεωρού-
μενος, χρώμασί τε καὶ βάμμασι καὶ τῇ τῶν γενεῶν ἐκκοπή¹⁰
θηλυδρίαν ποιῶν ἑαυτὸν, ὡς ἐντεῦθεν μισητὸν τοῖς πᾶσι γε-
P. 140 νέσθαι. καὶ τις δὲ τῶν ὑπὸ χεῖρα θέλων ἰδεῖν αὐτὸν οὐκ
ἐδύνατο. ποτὲ οὖν ἐπιτυχὼν τοῦ ποδουμένου ξίφος ὠθεῖ καί
αὐτοῦ, καὶ τῆς ζωῆς αὐτὸν ἀθλίως ἀποστερεῖ. μετὰ δὲ
Σαρδανάπαλον κρατεῖ τῶν Ἀσσυρίων ὁ υἱὸς Πίκου τοῦ καὶ¹⁵
Διὸς Περσεύς, ὃς νικήσας τοὺς Λυκάονας καὶ πόλιν κτίσας
ἐκεῖ, καὶ τὴν ἑαυτοῦ στήλην στήσας, Ἰκόνιον αὐτὴν ἐκάλεσεν
ἐκ τοῦ ἰδίου ἀπεικονίσματος. εἶτα πρὸς Ἰσσυρίαν καὶ Κι-
λικίαν ἐλθὼν, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰππου κατελθὼν καὶ πῆξας τὴν
ταρσὸν τοῦ ποδὸς ἐν τῇ γῆ καὶ πόλιν ἐκεῖ κτίσας, ἐπωνό-²⁰
μασεν αὐτὴν Ταρσόν. ἐπ' ὀνόματι μὲν οὖν αὐτοῦ καὶ τοὺς
Ἀσσυρίους Πέρσας ἐκάλεσεν. ἔφ' οὗ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ ἐπεσε,

3. ὡς deerat.

tunc Isaaci vaticinium illud impletum est „cum iugum fratris tui de
cervice tua excuties, peccatum morte multandum committes." in hunc
modum haec Iosephus commemorat, quae tamen pro veris recipienda
non sunt. nam istaeca verba „peccatum morte multandum committes"
ab Iosepho auctoritate propria Mosaicis adiecta sunt, cum nullum
huiusmodi verbum in ipso vaticinio reperitur. de his hactenus.

Secundum haec et Sardanapalus Assyriis imperavit. molliter is vive-
bat ac voluptarie, inter eunuchos et foeminas oclusus; nec cuiquam
subditorum hominis intuendi facultas erat. praeterea coloribus, tinctu-
ris, genarum rasura seipsum effeminabat. quibus rebus factum est ut
in se cunctorum odia concitaret. inter alios imperio subiectos quidam
erat qui omnino eum videre cuperet, sed incassum. tandem vero voti
compos aliquando factus gladio tyrannum trucidat et vita spoliat.
post Sardanapalum Perseus Pici, cognomento Iovis F., regnum apud
Assyrios obtinuit. is cum Lycaonas vicisset ac urbem in iis finibus
extruxisset, columnam erexit et ab simulacro imagineque sua urbi
nomen Iconii dedit. deinde versus Isauriam Ciliciamque profectus et
delapsus ab equo, cum terrae calcem pedis allisisset, urbem id loci
conditam ab hoc eventu Tarsum appellavit. idem a nomine suo au-
cupavit Assyrios Persas. cumque regnante ipso accideret ut ignis de

καὶ κρίσας ἐπ' αὐτῷ ναὸν πυρσολατρῆν ἐδίδαξεν. οὐκοῦν Β
πρώτη μὲν βασιλεία ἢ τῶν Ἀσσυρίων ἢ τοῖν Βαβυλωνίων, δευ-
τέρα δὲ ἢ τῶν Περσῶν ὁμωνύμως καὶ αὐτῶν Βαβυλωνίων
κληθέντων.

5 Γίνωσκε δὲ ὅτι ἐπὶ τῆς τοῦ Φοίνικος βασιλείας ἤκμαζεν
Ἡρακλῆς ὁ Τύριος καὶ φιλόσοφος, ὁ τῆς κογχύλης εὐρετής.
τὸ γὰρ ἔριον τὸ ἀπὸ τοῦ ποιμενικοῦ κυνὸς ἀπομαχθὲν ἰδῶν,
καὶ νοήσας ὡς οὐκ ἔστιν αἷμα ἀλλὰ βάμματος ὑπόθεσις (ἔτυ-
χε γὰρ ὁ κύων οὗτος παρ' αἰγιαλῷ κογχύλην εὐρῶν καὶ φα-
10 γῶν), προσῆξεν ὡς δῶρον τῷ βασιλεῖ. πρῶτος οὖν ὁ Φοίνιξ
τὴν ἀλουργίδα ἐφόρεσε, κελεύσας μηδένα ἕτερον τὴν τοιαύ- C
την χροιάν φορεῖν, καὶ οὕτως ἐκ τῆς ἀλουργίδος τὸν βασιλέα
γνωρίζεσθαι· πρὸ δὲ τούτου κοινὸς ὁ βασιλεὺς ἐδόκει. ἐν
δὲ Τύρῳ αὕτη εὐρέθη.

15 Ὅτε ὁ Κροῖσος χρησμὸν λαβὼν τὸν Ἄλυν διεπέρασεν, εἰς V. 109
φυγὴν ὁ Κῦρος ὤρμησεν, ἢ δὲ γυνὴ αὐτοῦ συνεκράτησεν
αὐτὸν λέγουσα τὸν αἰχμάλωτον Δανιὴλ ἀγαγεῖν καὶ δι' αὐ-
τοῦ μαθεῖν τὸ πᾶν. ὁ δὲ καὶ γέγονεν. καὶ οὕτω θάρσος
ἐκείνος ἔλαβε. μετακαλεσάμενος δὲ τὸν Δανιὴλ μετὰ πάσης
20 ὁμοφροσύνης, εἶπεν αὐτῷ „τάδε λέγει κύριος περὶ τῷ χρηστῷ
Κύρῳ· καὶ τὸν Κροῖσον νικήσεις.” ὁ καὶ γέγονε· καμῆ- D
λους γὰρ ἔμπροσθεν τῆς παρατάξεως προτείναντος, καὶ τῶν

19. μετακαλ. — γὰρ] ἔθεν καὶ καμήλους F.

coelo laberetur, templo condito auctor fuit ut ignem sui religiose
colerent. primum ergo regnum fuit penes Assyrios sive Babylonios,
alterum penes Persas, qui communi appellatione ipsi quoque Baby-
loniorum nomen habebant.

Scire autem debes regnante Phoenice fuisse quendam Herculem
Tyrium philosophum, qui purpuram invenit. cum enim canis oviarii
pilos hoc colore respersos videret, ac simul animadverteret non hunc
sanguinem esse sed coloris ad tingendum apti materiam (nam canis
ille forte fortuna purpurae concham repertam in litore devoraverat),
muneris cuiusdam instar eam regi obtulit, qui sane primus per hanc
occasionem purpuram gestavit, publicato edicto ne quis alius hoc co-
lore vestium uteretur; quo de purpura scilicet rex agnosceretur, qui
ante id temporis vestitu cum caeteris communi utebatur. atque haec
Tyri est inventa.

Caeterum post illa tempora cum Croesus oraculo accepto amnem
Halym transiiceret, Cyrus in fugam se proripuisse perhibetur. verum
uxor eum ab hoc instituto retraxit, cum Danielum carceribus man-
cipatum adduci deque re tota consuli iuberet. id cum factum esset,
resumpto Cyrus animo camelos in acie prima collocavit. hoc modo

ἀντιθέτων ἵππων εἰς φυγὴν τραπέντων, κρατεῖται μὲν ὁ Κροῦσος, ἀπώλοντο δὲ χιλιόδες υ'· εὐδὲ γὰρ ἴσχυον ἀντιπερᾶσαι τὸν ποταμὸν πλημμυροῦντα.

Μετὰ δὲ Κῦρον Δαρειὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἶτα Ἀρταξέρξης, ἐφ' οὗ ἦν τις ἐν Ἰταλίᾳ ὀνόματι Πάλας. οὗτος κτίσας οἶκον Παλάτιον ὀνόμασεν, ὅθεν τὸ βασιλικὸν κατοικητήριον παλάτιον λέγεται. καὶ ὁ μὲν Γεώργιος οὕτως, ὁ δὲ Ζωναρᾶς περὶ τούτου καὶ τάδε. „ἡ δὲ τῶν αὐτοκρατόρων κατοικία παλάτιον ὀνομάσθη, ὅτι ἐν ὄρει τῷ καλουμένῳ Παλατίῳ, ἐν ᾧ Φανστοῦλος διῆγεν ὁ τὸν Ῥωμύλον θρεψάμενος, ὁ Καί-
 P. 141 σαρ ἔκει, καὶ διὰ τοῦτο, κἄν ἀλλαχοῦ που καταλύη, τὴν τοῦ παλατίου κλῆσιν ἢ καταγωγὴν αὐτοῦ ἔχει.” μετὰ δὲ ταῦτα Ῥῶμος ὁ κτίσας τὴν Ῥώμην καὶ Ῥῆμος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. οὗτοι κτίσαντες γὰρ τῷ Διὶ Καπετώλιον Ῥώμης ὀνόμασαν, τουτέστι κεφαλὴν τῆς πόλεως. ὁ μέντοι Ῥῶμος τὸν Ῥῆμον
 15 φρονεύσας, καὶ τὸν δῆμον ὄρων στασιάζοντα, πρῶτος ἵππικὸν ἀπετέλεσεν εἰς τιμὴν τοῦ ἡλίου καὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων. ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ πόλις ἐταράσσετο. ἐρωτήσας οὖν εἰς τὸ μαντεῖον διὰ τί ἐς τοσοῦτον ἡ πόλις σείεται, ἤκουσεν „εἰ μὴ
 20 συγκαθίσει ὁ ἀδελφός σου μετὰ σοῦ, οὐκ ἂν ἡ πόλις ἤρε-
 μεῖ.” ἐντύπωμα ποιήσας τοῦ ἀδελφοῦ χρυσοῦν συνεκάθισε μετ' αὐτοῦ καὶ συνέκρινεν.

equis oppositis in fugam versis, Croesus in hostium potestatem venit, caesis quadringentis hominum millibus, cum amnem, qui supra modum exundaverat, rursum transiicere non possent.

Cyros Darius filius successit, Dario Artaxerxes; quo regnante quidam in Italia Palas exstitit. is domum exstructam ab se Palatium nuncupavit; unde mos inolevit ut aedes regiae Palatium diceretur. haec est Georgii sententia. Zonaras vero memoriae prodidit domum imperatoriam Palatium vocari propterea quod in monte Palatino, quem olim inhabitavit Faustulus is qui Romum educavit, Caesar domum habuerit. qua de causa factum sit ut tametsi aliis etiam in locis imperator divertat, nihilominus hospitium eius palatium dicatur. secundum haec vixere Romus, qui Romam condidit, et frater eius Remus. hi cum Iovi templum extruxissent, ei nomen Capitolii Romae dederunt, hoc est totius urbis capitis sive verticis. inde Romus interfecto Remo, cum populum seditionem concitare cerneret, primus ludos equestres in honorem solis et quattuor elementorum instituit. cum ne hac quidem ratione motus urbani sedari possent, percunctatus est oraculum quatenam horum tumultuum causa foret. responsum, ni fratrem secum eodem solio locaret, urbem minime conquieturam. quapropter aureo fratris simulacro facto, id ipsum solio suo, quoties pro tribunali sederet, recepit.

Ὅτις ὁ τοῦ Ἀρταξέρξου υἱὸς Ὀχος τὴν Αἴγυπτον κατέ-
 σθεν, ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Νεκτεναβὸ ἀλλάξας τὴν ἐσθῆτα
 ἔφυγεν εἰς Μακεδονίαν, διὰ λεκανομαντείας προγνοὺς τὴν
 Αἴγυπτον κατὰσχαισι, καὶ διὰ τὰς αὐτοῦ μαγγανείας γνώρι-
 5 μος γίνεται Φιλίππῳ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Ὀλυμπιάδι, ἣ
 καὶ μιν γινόμενος διὰ μηχανῶν ἔτεκε τὸν Ἀλέξανδρον. ὁ μέ-
 ντοι Φιλίππος Μακεδονίας βασιλεύσας καὶ Θεσσαλίαν ὑποτά-
 ξας πόλιν ἐν αὐτῇ κτίζει καὶ Θεσσαλονίκην καλεῖ. μετὰ τοῦ-
 10 τος Ἀλέξανδρος. ὅτε τοίνυν οὗτος κατὰ Περσῶν καὶ Μήδων C
 ἄρμησε, συμμαχίαν τοὺς Ἰουδαίους ἐζήτησε. καὶ μὴ λαβὼν
 (συνθήκας γὰρ εἶχον πρὸς Δαρεῖον μὴ πολεμεῖν αὐτὸν) ἐπήγει
 κατ' αὐτῶν. ὁ γοῦν ἀρχιερεὺς πρὸς ἐκπλήξιν τὴν θαυμα-
 στήν ἐκείνην στολὴν ἐνδυσάμενος τῷ Ἀλέξανδρῳ ὑπήντησε.
 καὶ ὅς ἐκπλαγείς, κἀντεῦθεν τοῦ ἵππου καταβάς, τῷ ἀρχιε-
 15 ρεῖ προσέειπε. τῶν γοῦν ἀλλοφύλων ἐκπλαγέντων ἔφη „οὐ
 τὸν ἱερέα προσκυνῶ, ἀλλὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ τιμώμενον θεόν·
 τοιοῦτόν γὰρ σχήματι καὶ τὸν θεὸν εἶδον κατὰ Περσῶν θαρ-
 20 ρύνατά με.” ἐφ' ἧ καὶ θυσίαν ἐκέλευε τῷ θεῷ προσή- D
 νεγκεν.

Ὁὗτος μὲν οὖν καὶ πάντῳ σοφῶς καὶ εὐμηχάνως ἐχειροῦ-
 20 το τὰ πάντα· μετενδύμενος γὰρ εἰσήρχετο πανταχοῦ, καὶ

Quo tempore filius Artaxerxis Ochus Aegyptum occupavit, rex
 Aegyptius Nectenabo veste commutata, in Macedoniam aufugit, quum
 antea per vaticinationem, quae pelvi solet fieri, futurum cognovisset
 ut Aegyptus in hostium potestatem veniret. cumque per quasdam
 praestigias Philippo regi et Olympiadi coniugi eius innotuisset, oc-
 cultis machinationibus furtivam cum ea consuetudinem habuit et
 Alexandrum procreavit. Philippus Macedonum regno potitus, Thessa-
 lia imperio adiecta, urbem in ea condidit, quam Thessalicam ap-
 pellavit. ei successit Alexander, qui cum adversus Persas atque Me-
 dos expeditionem suscepisset, a Iudaeis petiit ut sibi copias auxi-
 liares mitterent. re non impetrata, quod illi dicerent se Dario foe-
 dere coniunctos esse, quo contineretur ne bellum adversus ipsum ge-
 rerent, recta in eos cum exercitu contendit. tum vero pontifex ma-
 ximus terroris causa vestem illam admirandam iudutus occurrit Ale-
 xandro; qui formidine perculsus et ex equo delapsus ad pedes pon-
 tificis accidit. ad hanc rem cum homines extranei magnopere obstu-
 pescerent, respondit Alexander non se congenulando sacerdotem ven-
 nerari, sed cultum ab eo deum, quem eiusmodi habitu conspexerit
 se contra Persas instigantem et animantem. hanc ob causam deo quo-
 que rem sacram Hierosolymis fecit.

Itaque deinceps prudenter admodum ac sollerter occupavit omnia.
 nam veste mutata se quaevis ad loca conferebat; et cunctis explora-

κατασκοπεύων ὄντως ἐνίκα. τοῦτο ποιεῖ καὶ ἐπὶ τῇ χῆρᾳ
 Κανδάκη. ἀλλ' ἐάλω· ἐκείνη γὰρ τὰ συστήματα αὐτοῦ μα-
 V. 110 θουσα (ἦν γὰρ τὸν μὲν τῶν ὀφθαλμῶν γλαυκὸς τὸν δὲ μί-
 λας) ἄμα τῷ ἰδεῖν αὐτὸν εἶπε „βασιλεῦ Ἀλέξανδρε, τὸν κόσ-
 μον ἔλαβες, καὶ γυνή σε παρέλαβεν.” ἦν καὶ λαβὼν εἰς 5
 γυναῖκα, καὶ εἰς Αἴγυπτον ἀπελθὼν, καὶ τὴν μεγάλην Ἀλε-
 ξάνδρεια πτίσας, καὶ ὑποστρέψας εἰς Βαβυλῶνα, τελεστῆ
 P. 142 ἐτῶν λβ', δώδεκα καὶ μόνα κρατήσας ἔτη, φρονιμώτατος
 πάντων καὶ ἀνδρειότατος. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ πτηνῆν αὐτὸν
 πάρδαλιν ὃ προφήτης προεῖδε, τὸ φραγαδίον αὐτοῦ καὶ ὄξυ 10
 παριστῶσα καὶ τὸ ἄφνω διαπτηῆναι μετὰ τροπαίων τὴν οἰ-
 κουμένην. λέγεται δὲ ὅτι καὶ φιλοσόφου τινὸς ἤκουσεν εἰ-
 πόντος ἀπείρους εἶναι κόσμους, καὶ μέγα στεναῖζας ἔφη „ἀπεί-
 ρων ὄντων μηδεὸς ἐγὼ κεκράτηκα.” ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σωφρο-
 σύνη ἐθανμάζετο· τὴς γὰρ Δαρείου θυγατέρας αἰχμαλώτους 15
 κρατήσας οὐδὲ ἰδεῖν ἠέσχετο, ἀπρεπὲς εἶναι εἰπὼν τὸν ἄρ-
 B θρας κρατήσαντα ὑπὸ γυναικῶν κρατηθῆναι. ὡσαύτως δὲ
 καὶ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ καὶ ἀγγινοίᾳ· τῷ γὰρ Ἀριστοτέλει πα-
 ρηκολούθησε. πολεμικώτατος δὲ καὶ τολμηρότατος ὢν, καὶ
 ἰδὼν ὁμώνυμον αὐτῷ νεανίσκον τινὰ δειλῶς μαχόμενον, εἶπεν 20
 „ἦ τὸν τρόπον ἄλλαξον ἢ τὴν κλήσιν.”

tis victoria facill potiebatur. eadem arte Candacen viduam aggressu-
 rus interceptus est: nam cum ea notas ipsius indiciaque naturalia
 percepisset, quod alter scilicet oculus ei caeruleus alter niger esset,
 simulac eum intuita est, dixit „mundum tu quidem, rex Alexander,
 occupasti, at te mulier cepit.” igitur hac uxore ducta, in Aegyptum
 profectus magnam illam Alexandriam condidit. inde Babylonem rever-
 sus, annos iam 32 natus, rebus humanis excedit, cum duodecim tan-
 tum annos imperasset, vir haud dubie sapientissimus ac fortissimus
 omnium. iccirco vates eum se conspexisse tradit in volucris pardali-
 dis specie, volens hoc pacto impetum et celeritatem ipsius ostende-
 re, quodque subito victoriis suis orbem terrarum pervolaverit per-
 hibent aliquando eum inaudivisse de philosopho quodam, qui mun-
 dos infinitos esse diceret. tum vero gemitu ingenti edito „itane” ait,
 „infiniti sunt, cum ego ne unum quidem adhuc devicerim?” etiam
 pudicitiae castitatisque nomine magnam laudem meruit. cum enim
 captivas Darii filias sua in potestate haberet, ne intueri quidem eas
 voluit, quod nequaquam decere diceret eum qui viros devicisset, a
 mulieribus vinci. non minus ex philosophia et acumine ingenii lau-
 dis adeptus est, ut qui Aristotelem audivisset. cumque in praeliis
 concitatissimus et audacissimus esset, forte conspicatus aliquando
 quendam adolescentem sibi cognominem, qui trepide pugnaret, „vel
 indolem” inquit „et animum hunc mutato, vel nomen.”

Οὗτος μὲν οὖν Ἀλέξανδρος καὶ μέχρι τῶν ἐνδοτάτων
 Ἰνδῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τῆς μεγίστης νήσου τῶν
 Βραχμίωνων φθάσας, ὧν καὶ τὸν θαυμασίον βίον θαυμάσας καὶ
 τὴν εἰς θεὸν εὐσέβειάν τε καὶ λατρείαν ἐξεπλάγη, ἐν ᾗ τό-
 5^κμα καὶ στήλην στήσας ὑπέγραψεν „ἐγὼ μέγας Ἀλέξανδρος
 βασιλεὺς ἐφθασα μέχρι τούτου.” ἐν ἐκείνῃ τῇ νήσῳ κατοί- C
 κούσιν οἱ λεγόμενοι Μακρόβιοι· ζῶσι γὰρ αὐτῶν οἱ πλείους
 περὶ τὰ ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη διὰ τὴν τοῦ ἀέρος εὐκρασίαν
 καὶ τὰ ἀνεξερευνήτα τοῦ θεοῦ κρίματα. ἐκεῖσε ὁπώρα τὸν
 10^α πάντα χρόνον οὐ λείπει. ἐκεῖ τὰ μέγιστα κάρνα καὶ τὰ
 δυσπόριστα ἀρώματα καὶ ἡ Μαγνητικὴ λίθος· παρ’ οἷς οὐκ
 ἔστι τετράποδον, οὐκ οἶνος, οὐκ ἄρτος, οὐχ ἱμάτιον. μικρᾶς
 δὲ ὁπώρας καὶ ὕδατος ἀπολαύουσι τὸν ποταμὸν παροικούν-
 15^ατες καὶ τῷ θεῷ γνησίως λατρεύοντες. καὶ οἱ μὲν ἄνδρες εἰς
 ποταμὸν παροικούσιν, αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ἐντεῦθεν εἰσι
 τοῦ ποταμοῦ Γάγγου τοῦ παραρρέοντος εἰς τὸν ὠκεανὸν ἐπὶ D
 τὸ μέρος τῆς Ἰνδίας. καὶ οἱ μὲν ἄνδρες περῶσι πρὸς τὰς
 γυναῖκας Ἰούλιον καὶ Ἀγνοστον, παρ’ οἷς ὑπάρχουσι ψυχρό-
 20^ατοι, τοῦ ἡλίου πρὸς ἡμᾶς ὑψωθέντος. τηρικαῦτα γὰρ εὐκρα-
 μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἡμέρας τεσσαράκοντα πάλιν ἀντιπε-
 ρῶσι. μεθ’ ὃ δὲ τέκῃ ἡ γυνὴ δύο παῖδας, οὐκέτι μίγνυνται.
 ἐὰν δὲ τις εὐρεθῇ στεῖρα μέχρι πενταετίας, ἔκτοτε ἀμιγῆς

Cum ad Indos extremos ipsumque Oceanum et maximam Brach-
 manum insulam pervenisset, eorum erga deum pietatem cultumque
 miratus columnam statuit cum inscriptione huiusmodi „Alexander rex
 hic usque penetravi.” ea in insula qui Macrobiani vocantur a diuturna
 vita, degunt. nam maiori ex parte vivunt istic homines ad annos
 150 propter aëris idoneum maxime temperamentum et imperscrutabi-
 lia dei iudicia. nullo anni tempore fructus maturi desunt. abundant
 et maximis nucibus et aromatis, quae tanti nos redimus, et lapi-
 de magnete. quadrupedes bestias nullas habent, nec vinum nec pa-
 nem nec vestes. ad flumen habitantes exiguis fructibus et aqua con-
 tenti sunt, deoque pura et integra religione serviunt. viri ad fluminis
 ripas accolunt, feminae ex altera Gangis fluvii parte degunt Indiam
 versus, qui quidem fluvius in Oceanum semet exonerat. Iulio et
 Augusto mensibus ad uxores viri transiiciunt, quod iis frigidiores
 sint, sole nostrum ad finitorem sublimius adsurgente. tunc nimi-
 rum consecuti temperamentum corporis optimum oestro quodam con-
 citari feruntur. exactis autem apud uxores 40 diebus amnem vi-
 cissim transiiciunt. feminae posteaquam liberos duos in lucem

ἔστι δι' εὐλάβειαν. ὁ μέντοι ποταμὸς ὧν δυσπέρατος διὰ τὸ
 P. 143 ὀδοντοτύραννον ζῶον· καὶ γὰρ οὗτος ἀμφίβιον μέγιστον,
 ὥστε καὶ ἐλέφαντας καταπίνειν, εἰ καὶ τοὺς ἄνδρας τούτους
 οὐ βλάπτει διαπεραιουμένους. ἐν δὲ τοῖς ἐρημοτέροις τόποις
 δράκοντές εἰσιν ὡσεὶ πηχέων ἑβδομήκοντα, σκορπίαι δὲ πη-5
 χυαῖοι, μύρμηκες παλαιστιαῖοι· ἐφ' ᾧ καὶ αἰοίκηποι μένου-
 σιν οἱ τόποι ἐκεῖνοι. ἀλλὰ καὶ ἐλέφαντες ἐκεῖσε ἀγεληδὸν
 βόσκονται. ἐνδότερον δὲ εἰσιν ἄνθρωποι ἀνθρώπους ἐσθίου-
 V. 111 τες. Χαλδαίοις νόμος μητρογαμεῖν καὶ ἀδελφοτεκνοφθορεῖν.
 παρ' Ἀγίλαοις αἱ γυναῖκες ἀψθεντοῦσι τῶν ἀνδρῶν καὶ πορ-10
 νεύουσιν ὡς βούλονται, μὴ ζηλοτυπούμεναι παρὰ τῶν ἀν-
 δρῶν αὐτῶν, γεωργίαν δὲ καὶ οἰκοδομίαν καὶ πάντα τὰ ἀ-
 Βδρῆα πράττουσιν. ἐν δὲ Βρεττανίᾳ πλεῖστοι ἄνδρες μῆ σὺν-
 καθεύδουσι γυναῖκί καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἐνὶ ἀνδρὶ. Ἀμαζό-
 νες δὲ ἄνδρας οὐκ ἔχουσι, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα κατὰ τὸ ἔαρ 15
 τοῖς γειτνιωσὶ μίγνυνται, καὶ μέγα πανηγυρίζουσαι οἰκάς
 ἀποστρέφουσι, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κηρύσεως τὸ μὲν ἄφ-
 ρεν ἀναιροῦσι, τὸ δὲ θῆλυ ζωογονοῦσι.

Ταῦτα μὲν οὖν πάντα νόμος τοῖς κατὰ τόπους ἔθνεσιν
 ἐκ διαδοχῆς κατὰ τὸν μέγαν Καισαρίον γέγονε. μετὰ μέντοι 20

edidere, rem cum viris amplius nullam habent. quodsi qua totos
 quinque annos sterilis reperiatur, religione quadam a coitu arce-
 tur. amnis ipse non citra periculum ac difficultatem Odontotyran-
 ni causa transiicitur. animal hoc quoddam est in terra perinde ac aqua
 degens, idque maximum, uti quod elephantum quoque deglutiat,
 quanquam viris hisce traicientibus haudquaquam noceat. in locis de-
 sertioribus sunt dracones 70 cubitos longi, scorpii cubitales, formi-
 cae palmares. propterea istaec loca nullos incolae habent. gregatim
 ibidem elephantum pastum quaerunt. in partibus adhuc penitioribus
 homines reperiuntur qui a carnibus humanis non abstinere. apud
 Chaldaeos lege concessum est ut matrem quis sibi matrimonio iungat,
 et tam sorores quam filias ineat. apud Agilaeos feminae sua viros in
 potestate habent, proque lubitu Venere exercent citra ullam mari-
 torum aemulationem. eadem agros colunt, aedes exstruunt, omnes
 operas viriles obeunt. in Britannia viri complures una cum muliere
 cubant, et contra multae mulieres uno cum viro. Amazones viros
 nullos habent, sed brutorum in morem appetente verno tempore cum
 vicijis rem habent, quasique mercata magno celebrato tandem do-
 mum revertunt. ubi deinde partum in lucem ediderunt, mares tol-
 lunt, femellas servatas educant.

Hae consuetudines apud varias locisque separatas nationes qua-
 si per manus a maioribus acceptae paulatim in leges abierunt, quem-
 admodum magnus ille Caesarius scripsit. post obitum Alexandri re-

τὴν Ἀλεξάνδρου τελευτὴν εἰς πολλὰς ἀρχὰς ἢ βασιλεία αὐ-
τοῦ διηρέθη, καὶ οὐ διέλειπον αἰεὶ κατ' ἀλλήλων ἐπανιστάμε-
νοι, ἕως οὐ ἢ Ῥωμαίων ἀρχὴ τὰς τοπαρχίας πάσας κατέλυ- C
σε. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

- 5 Ὁ δὲ Ἰακώβ γενῆ τὸς δώδεκα πατριάρχας, τὸν Ῥου-
βίμ, τὸν Συμεὼν, τὸν Λεβὶ, τὸν Ἰουδᾶν καὶ τοὺς λοιποὺς
καθεξῆς. ἡγάπα δὲ τὸν Ἰωσήφ πλέον τῶν ἄλλων καὶ διὰ τὸ
πρώτατον αὐτὸν εἶναι καὶ διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἀρετὴν.
ἐφ' ᾧ καὶ φθονοῦσιν αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ. οὐ διὰ ταῦτα
10 δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἰδέσεις ὧν ἐκεῖνος γέγονε θεω-
ρός. ἑώρα γὰρ ἀστέρων ἑνδεκα, σὺν αὐτοῖς τε τὸν ἥλιον καὶ
τὴν σελήνην, προσκυνοῦντας αὐτόν. καὶ οἱ μὲν ἀστέρες ἐδή- D
λουν τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ, ὁ ἥλιος τὸν πατέρα, ἡ δὲ σελή-
νη τὴν μητέρα. εἰ δὲ λέγει τις, πῶς ἡ μήτηρ λέγεται προσ-
15 κυνῆσαι, ἐπεὶ προαποθανεῖν ἔφθασεν, ἀκουέτω ὅτι τοῦ Ἰα-
κώβ κατελθόντος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ προσκυνήσαντος συμπροσ-
κυνῆσαι λέγεται καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ὅτι καὶ σῶμα ἐν ἀμφό-
τεροι οὗτοι. οὐκοῦν ἐφθόνον αὐτῷ διὰ τοῦτο οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ. καὶ φθονοῦντες εἰς ἐπιβουλήν προσήλως χωροῦσι, καὶ
20 θανατώσαι θέλοντες αὐτὸν ἐμβάλλουσι λάκκῳ δεινῷ. ἐνὸς
δὲ τινος ὑποθήκαις, δηλαδὴ τοῦ Ῥουβίμ ἄτε πρὸς αὐτὸν φθ- P. 144

gnum eius complures in dominatus et imperia divisum fuit. principes ipsi non destitere seipos alter alterum invadere, donec imperium Romanum particulares istos dominatus omnes e medio sustulit. ac de his quidem hactenus.

Caeterum Iacobus patres illos familiarum principes 12 genuit, Rubenum Symeonem Levium Iudam et reliquos ordine subsequentes. amabat autem plus caeteris Iosephum, tum quod esset natu minimus, tum virtutis causa, qua singulari praeditus erat. itaque illi caeteri fratres invidabant, et quidem non has ob causas modo, verumetiam propter insomnia, quae ei se noctu offerebant. nam videre videbatur aliquando stellas 11 cum ipso sole ac luna se congenulando venerantes. ac stellae quidem ipsae fratres significabant, sol patrem, luna matrem. quodsi quis roget quo pacto dicatur mater eum venerata esse, quae multo ante diem in terris supremum obierat, is quid dicturi simus audiat. cum Iacobus in Aegyptum profectus Iosephum summis veneratus est, eundem ei venerationis honorem et uxor exhibuisse dicitur, uti quae corpus unum cum ipso existeret. atque hanc ob causam fratres eum invidia persequerentur, qua quidem impulsu eo quoque progrediuntur ut insidias ei manifestas struerent. cumque morte multaturi hominem essent, periculosam in voragine abiciunt. sed unius cuiusdam e fratribus consilio, qui Rubenus erat, vir proprio ac benevolo in Iosephum animo, de voragine rursus eum ex-

λίως διακειμένον, τοῦ λάκκου τε αὐτὸν ἐξάγουσι, καὶ κατὰ τὴν τοῦ Ἰωσήπου ἱστορίαν εἴκοσι μυνῶν τοῖς ἐμπόροις ἀποδιδόασι. μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸν πατέρα ἐπιστρέψαντες τὸν μὲν Ἰωσήφ ἔλεγον μὴ ἰδεῖν, χιτῶνα δὲ τούτου εὐρεῖν ἡμαγμένον καὶ λελασσομένον, ὡς ἐντεῦθεν ὑπόνοιαν τάχα διδόναι⁵ παρὰ θηρίων αὐτὸν ἀπολέσθαι. κατὰγεται οὖν παρὰ τῶν ἐμπόρων εἰς Αἴγυπτον, καὶ ὡς δοῦλος ἔκεισε πιπράσκειται. Βοῦ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ εἰς ἔρωτας ἀσέμνους παρὰ τῆς κυρίας αὐτοῦ ἐφέλκεται. ὁ δὲ οὐκ ἐπειθετο· εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμα δοῦλος, ἀλλὰ τὴν γνώμην ἐλεύθερος. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς ὄργην¹⁰ αὐτὴν κινεῖ. μελετᾷ κατ' αὐτοῦ, κατηγορεῖ, πείθει εἰς φυλακὴν αὐτὸν ἐμβαλεῖν. γίνεται ταῦτα, καὶ τρισκαίδεκα ἔτεσιν κατὰκλειστος ἦν· τῇ δὲ τοιαύτῃ φυλακῇ καὶ ἕτεροι δύο συνῆσαν, οἰνοχόος τε καὶ ἀρτοποιός· οἷς δὴ παραδόξως καὶ τὰ ἐσόμενα προηγόρευσε. καὶ τῷ μὲν οἰνοχόῳ ἐλευθερί-¹⁵

V. 112 αν προέλεγε διὰ τριῶν ἐμμένειν ἡμερῶν· ἐώρα γὰρ ἐκ τρι-
C ῶν κλημάτων ἀποθλιβομένους βότρυας δεῖ αὐτοῦ εἰς φιάλην,
καὶ τὸν βασιλέα χαριέντως ἐξ αὐτοῦ ταύτην λαμβάνοντα. ὅθι
καὶ πρὸς αὐτὸν ἔλεγε „μὴ ὑπερίδης ἡμᾶς δια ταῦτα ἀπερ-
χόμενος· οὐδὲν γὰρ ἁμαρτόντες ἐν δεσμοῖς γεγόναμεν, ἀλλὰ²⁰
σωφροσύνης ἕνεκα τὰ τῶν κακούργων ὑπομένειν κατεκρίθη-

3. ὑποστρέψαντες? 21. κατεκρίθημεν] ἰξιώθημεν F.

trahunt, ac viginti minis (sic enim Iosephus in historia sua memoriae prodidit) quibusdam mercatoribus vendunt. hinc ad parentem reversi Iosephum quidem se nusquam vidisse narrant, tunicam vero ipsius reperisse cruentatam ac discerptam, ut hoc modo pater in suspicione veniret fortasse filium a feris interemptum esse. interim ipse a mercatoribus in Aegyptum abducitur, atque illic in morem mancipii venditur. non longo tempore interiecto ab hera sua foedus et turpes ad amores pellicitur, a qua tamen eo minime perpellitur: quamvis enim corpore servus esset, nihilo tamen minus animo erat ingenuus. hanc ob causam illa excandescit, aliquid in Iosephum mali molitur, accusat, marito persuadet, hominem in vincula coniciat. succedit quod instituerat, adeoque totos 13 annos Iosephus in vinculis detinetur. erant in eodem carcere conclusi et alii duo, quorum unus a poculis regis fuerat, alter pistor. his ille nova et inaudita quadam ratione futura praedixit, atque illi quidem, a poculis qui fuerat, libertatem intra triduum restituendam vaticinatus est. nam somniaverat se de tribus palmitibus uvas in phialam Pharaonis exprimere, ac deinde regem ex ea non illubenter hausisse. monuit autem hunc ut carcere liberatus sui per contemptum non oblivisceretur: nam nullo, inquit (Gen. 40 14), facinore designato in hosce carceres compacti sumus, sed propter castitatem ad haec flagitioso-

μεν." τῷ δὲ ἀρτοποιῷ λέγοντι τρία κανῶ φέρειν ὑπὲρ κεφαλῆς ἑαυτοῦ, καὶ δύο μὲν ἄρτων πλέα, τὸ δὲ τρίτον ὄψων τε καὶ ποικίλων βρωμάτων, καταπαμένους δὲ οἰωνοὺς ἅπαντα δαπανῶν, κἀντεῦθεν προσδοκῶντι ὁμοίαν τῷ οἰνοχόῳ τὴν D
 5 πρὸρρησιν ἔσεσθαι, δύο τὰς πάσας ἔτι τοῦ ξῆν ἔλεγεσθαι ἔχειν ἡμέρας· τὰ γὰρ κανῶ τοῦτο σημαίνειν, τῇ τρίτῃ δὲ αὐτὸν σταυρωθέντα βορᾶν ἔσεσθαι πετεινοῦς. γενέθλιον ἐπιτελεῖ δὲ βασιλεὺς, καὶ τριηκᾶντα τὰ τῆς προρρήσεως γίνεται. ἐπι-
 10 λανθάνεται τούτου δὲ οἰνοχόος. ἐνιαυτοὶ δύο παρέρχονται.
 10 ὥρᾳ κατὰ νύκτα δράσεις δύο δὲ Φαραώ. ἀμμηχανοῦσιν ἐπὶ τούτοις οἱ τῶν Αἰγυπτίων σοφοί. καλεῖται δὲ Ἰωσήφ, τοῦ οἰνοχόου τοῦτο προτρέψαντος. ἡ δὲ ὄρασις βόες εὐτραφεῖς ἐπὶ ἀπὸ τοῦ γάματος ἐπὶ τὸ ἔλος ἐρχόμεναι· ἄλλαι ἰσά-
 15 κτισθῆναι τὰς εὐτραφεῖς καὶ μεγάλας, κἀν οὐδὲν ἐκ τοῦ φαγεῖν ὠφελούνητο. ἡ δὲ δευτέρα ὄρασις στάχυνες εὐτραφεῖς ἐπὶ ἀπὸ μιᾶς ὄλης, ὑφ' ἐτέρων ἐπὶ διεφθαρμένων καὶ ἀσθενῶν δαπανώμενοι. ἔτος δὲ τριακοστὸν ὁ Ἰωσήφ τριη-
 20 Φαραώ, ἄρχων Αἰγύπτου καθίσταται. πρὸς τούτοις δὲ καὶ

8. td deorat.

rum hominum supplicia toleranda sumus condemnati. pistori vero, qui diceret se visum sibi gestare tria canistra in capite, quorum duo panibus essent plena, tertium obsonio variisque cibis, sed aves advolasse ac omnia surrepta devorasse, quique futurum adeo exspectaret ut ipsi quoque Iosephus consimile priori vaticinium promeret, respondit duos in universum vitae dies ei superesse, qui per bina canistra denotarentur, tertio in crucem actum corpore suo pasturum alites. secundum haec Pharaon diem suum natalitium celebrat, quo eventus omnia comprobant quae praedicta fuerant. Iosephi tamen obliviscitur is qui regi a cyathis erat. anni duo praetereunt. insomnia duo Pharaoni per quietem offeruntur. Aegyptiorum sapientes ea nulla ratione possunt interpretari: hortatu eius qui regi a poculis erat, Iosephus accessit. somnium unum fuerat huiusmodi. rex videre sibi visus erat septem vaccas corpore pingui ac bene curato, quae emersae de flumine in carectum se conferrent; atque his alias numero pares occurrere, macie confectas admodum, quae tametsi opimas illas atque magnas devorarent, nihilo tamen inde pinguiores fieri viderentur. alterum erat tale: septem opimae spicae, de radice una enatae, ab aliis septem spicis tenuibus atque corruptis absumebantur. compleverat id temporis Iosephus annum aetatis trigesimum, cum haec somnia interpretaretur. quo facto magnis a Pharaone honoribus adficiatur et princeps atque praefectus Aegypti conatuitur, indente ipsi

Φομποφάνιχον αὐτὸν ὁ Φαραὼ προσαγορεύει, τουτίστιν
 ὀφρευρετὴν τῶν κρυπτῶν. τὸν δὲ λιμὸν ἐκείνον ἰστορεῖ γενέ-
 Βασθαι διὰ τὸ μῆτε τὸν Νεῖλον τότε ἀνελεθεῖν μῆτε δρόσον ἀνα-
 θεν κατελεθεῖν. γενεῇ δὲ Ἰωσήφ καὶ δύο υἱοῦς, Μανασσῆν
 καὶ Ἐφραΐμ. καὶ τῷ μὲν Μανασσῆς σημαίνει ἐπιληθον ἐν-5
 δαιμονήσας γὰρ λήθη τῶν ἀτυχημάτων ἔλαβε, τὸ δὲ Ἐφραΐμ
 ἀποδιδούς· αὐτὸς γὰρ τοῖς προγόνοις τὴν ἐλευθερίαν ἀπέδω-
 κε. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

Οἱ δὲ γε τοῦ Ἰακώβ υἱοὶ ἀκούσαντες τὰ παρὰ Σοχῆμ
 τοῦ υἱοῦ Ἐμὼρ γεγενημένα ἀπὸ τῆ ἀδελφῆ αὐτῶν Δινᾶ κα-10
 τενηύθησαν ἤγον κέλυπηθήσαν, ἀσχημοσύνην τὸ πρῶγμα ἐλογι-
 Cσαντο. ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς ἐκείσε παροικούντας ἔργον φόνου πε-
 ποιήκασιν. ὅθεν καὶ συγχωρεῖ αὐτοὺς ὁ θεὸς καιρὸν ἰκανὸν
 κακωθῆναι κατ' Αἴγυπτον. αὕτη οὖν ἡ αἰτία τῆς πολυτετοῦς
 καὶ πρώτης αἰχμαλωσίας αὐτῶν. ὁ μέγιστος Ἰακώβ ζητηθεῖς 15
 παρὰ τοῦ Ἰωσήφ, ἠνίκα πρὸς αὐτὸν ἀπῆλθον οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
 τοῦ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ λιμοῦ, κατῆλθον εἰς Αἴγυπτον ἐν ὁ
 καὶ ε' ψυχαῖς. τίθησι δὲ τὸν ἀριθμὸν ἢ γραφή, ἵνα μάθωμεν
 D ἐκ πόσων πόσοι γεγονόσιν. ὁ δὲ γε Ἰακώβ μικροῦ δεῖν ἐξέλειπεν
 V. 113 ἐκ τῆς ἀπροσδοκίτου χαρᾶς, ὡς φησιν Ἰωσήφ, εἰ μὴ ὁ Ἰω-20
 σῆφ αὐτὸν ἀνεζωπύρησεν· εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐφ' ἡδονῆς ἦ-

novam appellationem Pharaona, qua Psomtophanichus deinceps voca-
 retur, quae vox occultorum repertorem significat. caeterum caritatem
 illam annonae profectam ex ea causa perhibent, quod iis annis ne-
 que Nilus extra suas se ripas effuderit neque ros ex aëre fuerit de-
 lapsus. duos autem Iosephus filios genuit, Manassem et Ephraemum.
 Manassis appellatio significat priorum oblitum: posteaquam enim ad
 eam felicitatem pervenisset, calamitatum pristinorum oblivionem con-
 secutus erat. Ephraemus tantundem sonat ac si dicas, qui restituit
 eum: nam libertatem maioribus restituit. et haec quidem in hunc
 modum evenere.

Iacobi autem filii cum accepissent quid Sichemus Emoris F. cum
 sorore sua Dina perpetrasset, puncti sunt, hoc est dolore adfecti,
 ut qui facinus hoc turpissimum ducerent. itaque cunctos loci eius
 incolae ferro trucidarunt. quamobrem concessit deus ut satis longo
 tempore in Aegypto affligerentur. nam haec causa fuit quamobrem
 diuturnam et primam illam captivitatem experirentur. caeterum Ia-
 cobus, adventum ipsius flagitante Iosepho, quo tempore fratres ad
 ipsum urgente annonae caritate se contulerant, in Aegyptum 75 cum
 capitibus est profectus. atque hunc numerum quoque litterae sacrae
 penitus exprimunt, ut quanta hominum multitudo procreata de tot
 capitibus fuerit sciremus. Iacobus ipse, quemadmodum in historia sua
 Iosephus meminit, prae necopinato gaudio parum absuit quin expi-

των τοῦ πάθους γέγονεν, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆ Ἰακώβ.
 ὁ μέτοι Φαραὼ πολίων ἰδὼν τὸν Ἰακώβ ἐρωτᾷ περὶ τῶν
 εἰῶν αὐτοῦ. καὶ ὃς ἀπεκρίνατο λέγων, „αἱ ἡμέραι τῶν εἰῶν
 τῆς ζωῆς μου ὡς παροικῶ, ῥλ' ἔτη, μικραὶ καὶ πονήραι γε-
 5 γόνασι.” ταῦτα δὲ ἔλεγε δι' οὓς ὑπέστη πειρασμούς. ἐπέ-
 ζησε δὲ μετὰ ταῦτα ἔτη ἰσ' εἰς παράκλησιν ὧν ἔπαθε δεινῶν P. 146
 τὰ πρὸ τοῦ. καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ πολὺν χρόνον ἔζων, ὥστε
 ἀξήδηται τὸ γένος ἐν τῷ πλείονι χρόνῳ. διὰ τοῦτο καὶ πολ-
 λαῖς συνήπτοντο γυναιξίν. αὐτίκα γοῦν καὶ μετὰ τὸν κατα-
 10 κλυσμὸν μακρόβιοι ἦσαν. ἐπειδὴ δὲ τὴν οἰκουμένην ἐπλή-
 ρωσαν, ἤλαττώθη λοιπὸν ὁ τῶν εἰῶν ἀριθμὸς. κατὰ δὲ τὸν
 θειότατον Κύριλλον, ἤλαττώθη τὰ ἔτη διὰ τὴν φύσιν αὐ-
 τὴν ἀδρανεστέραν τῷ χρόνῳ γενέσθαι καὶ μὴ ἐπὶ πλείοσιν
 15 ἰσχύειν εἶσαι παρεκτείνεσθαι. καὶ πολυτελεῖς μὲν ἦσαν οἱ
 παλαιοὶ δι' ἣν αἰτίαν ἐφθασεν ὁ λόγος εἶπελεν. ὁ δὲ Ἰώση-
 20 πος τῆ περυσιακομένη τότε τροφῆ μακροβίους γενέσθαι τοὺς
 ἀνθρώπους ἔλεγε. .

Καὶ γεννᾷ μὲν, ὡς εἴρηται, τοὺς δώδεκα πατριάρχας ὁ
 Ἰακώβ, ἀφ' ὧν αἱ δώδεκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ. διὰ γὰρ
 25 οὗτο καὶ πατριάρχας ἐκείνος ὁ λόγος ἐκάλεσεν ὡς τῶν πα-

raret, ni videlicet Iosephus eum recreasset, qui tametsi et ipse vo-
 luptatis magnitudine superaretur, non tamen eodem modo quo Iaco-
 bus adiciebatur. atque heic cum Pharao Iacobum iam canum intue-
 retur, quot natus esset annos interrogat. respondet is hanc in sen-
 tentiam (Gen. 47 9) „anni vitae meae, quos peregrinatus sum, omni-
 no sunt centum et triginta, quos ipsos sane paucos et malos exper-
 tus sum.” quae quidem verba propter eas afflictiones et aerumnas
 protulit quas perpassus fuerat. vixit autem ab hoc tempore quindecim
 adhuc annos, quibus nonnihil scilicet a calamitatibus, quas antehac
 pertulerat, recrearetur. et vivebant sane longam aetatem homines illi
 prisca, quo genus humanum in maloribus illis vitae spatlis eo felici-
 us propagaretur et amplificaretur. eadem causa fuit cur pluribus si-
 mul uxoribus iuncti essent. post diluvium quidem certe multos ad-
 huc annos vivendo explebant. at ubi paulatim orbem terrarum com-
 plessent, annorum etiam vitae numerus imminui coepit. quodsi cre-
 dere Cyrillo debemus, viro divinissimo, illa quoque de causa homi-
 num annis aliquid decessit, quod ipsa natura paulatim debilior fiat
 et ad plures annos se conservare nequeat.

Genuit autem, ceu iam ante monuimus, patriarchas Iacobus
 duodecim, a quibus duodecim Israelicae tribus ortae sunt. etenim
 30 hanc ipsam ob causam in litteris sacris appellari patriarchae consue-
 verunt, quasi patrum archontes, id est tribuum sive familiarum
 principes. Epiphanius scripsit, tribus existisse tredecim. quanquam

τριῶν ἦτοι τῶν φυλῶν ἄρχοντας. κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασι-
φάνιον δέκα καὶ τρεῖς αἱ φυλαί. εἰ γὰρ καὶ φυλή τις οὐκ
ἔστιν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλ' αἱ ἀπὸ τῶν παίδων αὐτοῦ, τοῦ
τε Μανασσῆ καὶ τοῦ Ἐφραΐμ, δύο φυλαὶ τοῦ Ἰωσήφ γινώ-
σκονται. ὁμως μέντοι τῆς Λευὶ φυλῆς ὑπεξαιρουμένης ὡς 5
μηδὲν ἐργαζομένης, δώδεκα πάλιν αἱ φυλαί. καὶ Ἰακώβ μὲν
γεννᾷ τὸν Λευί, Λευὶ δὲ τὸν Καάθ, Καάθ δὲ τὸν Ἀμράμ,
Ἀμράμ δὲ τὸν Μωσέα καὶ τὸν Ἀαρών. καὶ Μωσῆς μὲν
ἔκτος ἀπὸ Ἀβραάμ.

Ἐκεῖθεν γενεαλογούμενος ὁ Ἰῶβ πέμπτος εὐρίσκειται. οὗ-
τος ὁ Ἰῶβ κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου Κυρίλλου ἐξηγήσιν ἑστῶν
ὁ καὶ ἡ ἦν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ πειρασμοῦ, ἐν δὲ τῇ πλη-
γῇ διατελέσας ἔτη ἑπτὰ γέγονεν ἑτῶν πέντε. καὶ πόθεν τοῦτο
δῆλον; ἐκ τῶν μετὰ τὴν πληγὴν δοθέντων αὐτῷ ῥοῖ ἑτῶν.
Ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὸ διπλάσιον δέδωκε πάντα τῷ Ἰῶβ ὑστερον 15
ὁ Θεός, ἕξ ἀνάγκης διπλᾶ καὶ τὰ ἔτη αὐτῷ ἔχαρίσατο. οὐκ-
οῦν τῶν ῥοῖ τὰ ἡμίση π' καὶ εἴ τυγχάνουσι. ἐντεῦθεν οὐκ
εὐρίσκονται τὰ πάντα ἔτη τοῦ Ἰῶβ σνέ. εἰ δὲ γε τὸν κά-
τα χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ σμῆ ἔτη λέγει ἡ γραφή, μὴ ζε-
σθῆς· τὰ γὰρ ἑπτὰ ἔτη τῆ ζωῆ τῆς πληγῆς αὐτοῦ οὐ συνῆ- 20
ψεν ὁ συγγραφεύς, ἐπεὶ μὴ ζωῆς χρόνον τὸν τῆς πληγῆς

enim ex Iosepho nulla tribus est denominata, duae tamen illae tri-
bus, quae a filiis eius Manasse ac Ephraimo profectae sunt, Iosepho
accensentur et tribuuntur. sed enim Levia tribu detracta, uti quae
nihil inter reliquas tribus habet fructus, rursum tribus duodecim
efficiuntur. erat inter caeteros Iacobi filios Levius, qui Caatham pro-
creavit; ex Caatho natus est Amramus; Amramus Mosem et Aaronem
progeniuit. hoc modo sextus ab Abrahamo fuit Moses.

Ab eodem Abrahamo si Iobi generis seriem repetas, deprehea-
des eum ab illo fuisse quintum, hoc est Abrahami adnepotem. atque
hic Iobus, quemadmodum a magno illo Cyrillo perscriptum legimus,
initio suae tentationis annos natus erat 78. cumque totos annos se-
ptem in istac aerumna exegisset, pervenit scilicet ad aetatis annum
85. unde vero potest hoc colligi? de annis illis 170, quorum post
plagam in historia fit mentio. nam quia deinceps duplum omnium
deus Iobo concessit, necessario statuendum est quod ei duplum etiam
annorum vitae largitus fuerit. iam si de 170 annis dimidium sumas,
85 habebis. atque hinc deprehenditur annos vitae Iobi fuisse in uni-
versum 255. quod autem litterae sacrae tradunt totum vitae Iobi
tempus habuisse 248 annos, id vero tibi novum et insolens hand
videatur. nam septem illos annos quibus misere divexatus adfectur-
que fuit, historiae scriptor ipsius vitae non adnumeravit, quod tem-

καιρόν ἐλογίσατο διὰ τὴν ἐκ τοῦ πάθους νέκρωσιν. οὐκοῦν ἔοικεν ὁ μακαριος Ἰωβ εἰς ἔνδειξιν τῶν θεόθεν αὐτῷ δοθέντων ἀγαθῶν ὕστερον ταῖς θνηγατράσι τεθεικέναι τὰς προσηγορίας P. 147 τοῖς πράγμασι γὰρ ἀκολούθως ἐπήνεγκεν αὐταῖς καὶ τὰ ὄνο· V. 114 μματα, καὶ τὴν μὲν πρώτην Ἡμέραν ἐκύλεσεν ὡς ἀπὸ τινος βαθείας νυκτὸς τῶν περιστοιχισάντων αὐτὸν χαλεπῶν ἡμέρας αὐτῷ φωτεινῆς ἐπιλαμψύσης, τὴν δὲ δευτέραν Κασίαν ἀνόμασεν ὡς ἤδη λοιπὸν ἐν εὐωδίᾳ τινὶ καὶ ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν γενόμενος, τὴν δὲ τρίτην Ἀμαλθείας κέρας προσηγόρευσε ὡς ἅπασι λοιπὸν τοῖς ἀγαθοῖς περιρροόμενος. Ἀμαλθείας γὰρ κέρας οἱ παλαιοὶ τὴν ἀφθονίαν ἐκάλου· λέγεται γὰρ B ὅτι ἦν αἰπόλῳ τινὶ αἰξ Ἀμάλθεια καλουμένη, ἣτις ὀρύξασα τῷ κέρατι θησαυρὸν ἀνέδειξε τῷ δεσπότη. καὶ οὐχ εὐρέθησαν γὰρ, φησι, κατὰ τὰς θνηγατέρας Ἰωβ βελτίους αὐτῶν 15 ἐν τῇ ὑπ' οὐρανόν. διὰ τί δὲ τοῦτο; ἵνα τῇ θῆα τούτων ἡ τοῦ πάθους ἀπαλειφθῇ μνήμη παντάσῃ. καὶ δέκα μὲν ἔλαβε παιδας μετὰ τὴν πληγὴν ὁ Ἰωβ, ὅτι καὶ δέκα τούτους ὄντας ἀπώλεσεν. εἰ δὲ διπλᾶ λέγει τὰ πάντα λαβεῖν τὸν Ἰωβ ἢ γραφῇ, μὴ θαύμαζε. τὰ γὰρ, λοιπὰ πάντα, καμή- 20 λους, ἡμίονους, προβάτων ἀγέλας, καὶ ὄσα τοιαῦτα, διπλᾶ C

pus Illud aerumnosum, quo tantum non prae magnitudine doloris emortuus erat, nequaquam pro vita duceret. videtur autem beatus ille Iobus ad commonstrandum ea bona quae deinceps ei concessa divinitus fuerunt, nomina filiiabus suis dedisse. nam eiusmodi sane appellationes eis indidit, quae rebus ipsis accurate convenirent. ac primae quidem cognomentum diei dedit, quasi iam ex profunda quadam nocte rerum adversarum, quibus undique fuisset circumdatus, dies ipsi clarissima illuxisset, alteram Cassiam vocavit, quasi iam deinceps in fragrantia quadam et fruitione bonorum degeret. tertiam appellavit cornu Amaltheae, quasi posthac futurum esset ut bonis omnibus adflueret. nam homines illi prisci cornu Amaltheae vocabant rerum omnium copiosam abundantiam. perhibent enim caprarium quendam pastorem habuisse capram cui Amaltheae nomen esset. ea cum terram fodiendo aperuisset, hero suo thesaurum ostendit. legimus autem hac in historia verba quaedam huiusmodi (Iob. 42 15) „nec lobi filiiabus pulchritudine pares ullae sub coelo extabant.“ quamobrem deus istud ita voluit? ut harum videlicet intuitu paterni doloris memoria prorsus aboleretur. idem a calamitate liberis decem procreavit tantum, cum antea quoque liberis decem orbatus fuisset. haec mirari desine quamobrem litterae sacrae dicant omnia divinitus Iobo conduplicata fuisse. nam caetera quidem omnia, camelos mulos ovium greges aliaque talia conduplicata, ceu litterae sacrae loquuntur, recepit. quippe morti cuncta illa sunt obnoxia, nec in extremo

κατὰ τὴν γραφὴν ἔλαβε· θνητὰ γὰρ ταῦτα πάντα, καὶ οὐκ ἀναστήσονται τότε. οἱ δὲ παῖδες ὁμολογουμένως ἀναστήσονται τότε. ἐφ' ᾧ δέκα καὶ μόνους ἐνταῦθα λαμβάνει μετὰ τὴν πληγὴν. ὅψὲ δὲ κἀκείνους οὐκ ἀπώλεσε λήψεται, ὡς ἐτεῦθεν δις δέκα παιδας ἔχειν αὐτόν, τοντέστιν εἴκοσι. κ. 5
 λῶς οὖν ἡ γραφὴ διπλῶ λαβεῖν ἔλεγε τὰ πάντα μετὰ τὴν πληγὴν τὸν Ἰωβ.

Καὶ γεννῆ Ἀμράμ, ὡς εἶρηται, τὸν Μωσεία, καὶ παρευθὺς εἰς ποταμὸν ῥίπτουσιν αὐτόν, ἐν θίβῃ τινὶ πρότερον ββαλόντες, διὰ γε τὸν φόβον τοῦ Φαραῶ· τὰ γὰρ ἄρρητα τῶν Ἑβραίων παιδία θανατοῦσθαι ἐκέλευσε χάριν τοῦ μὴ καταδυναστεῦσαι διὰ τὸ πλῆθος αὐτούς. ἡ δὲ τοῦ Φαραῶ θυγάτηρ περιπατοῦσα κατ' αἰγιαλόν, καὶ ἰδοῦσα τὴν θίβην, ἐβληθῆναι τοῦ ποταμοῦ κελεύει αὐτήν. ἔνθεν τοι καὶ μαθῶσα ὄθεν τὸ παιδίον καὶ ὅπως εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίφη, παρ' αὐτοῦ λαμβάνει αὐτὸ καὶ ἀνατρέφεται δίδωσιν. εἰδ' οὕτως εἰς ἄνδρας ἔρχεται. ὁρᾷ Ἰουδαῖον ὑπὸ Αἰγυπτίου θλιβόμενον, οὐκ ἀνέχεται, κτείνει τὸν Αἰγύπτιον, παρὰ τῆ ἄμμη P. 148 κρύπτει αὐτόν. μετὰ τοῦτο δύο Ἑβραίους ὁρᾷ πρὸς ἀλλήλους διαπληκτιζομένους, καὶ καταλλάσσειν ἐπεχειρεῖ αὐτούς. εἰ δὲ πρὸς αὐτόν „τίς σε κατέστησεν ἐφ' ἡμῖν ἄρχοντα; μὴ βούλει καὶ ἡμᾶς ἀνελεῖν, ὡς χθὲς τὸν Αἰγύπτιον;” ταῦ

die resurgent. at vero de liberis dubitari nullo modo potest quia resurrecturi sint. propterea decem a calamitate tantum recipit, nimirum et alios illos pridem amissos tandem aliquando recuperaturus. quo de colligitur eum habuisse bis decem liberos, hoc est viginti. atque hoc modo patet litteras sacras recte locutas esse, cum lobum aiunt a calamitate omnia conduplicata recepisse.

Cæterum Mosem, ceu diximus, Amramus ex se genitum, mox Pharaonis metu quadam in theca depositum in flumen abiicit. nam Pharaeo masculos Hebraeorum fetus, ut primum in lucem editi forent, necari iusserat eam ob causam, ne propter multitudinem Aegyptios imperio suo subiicerent. at vero filia Pharaonis in littore deambulans, ubi cistam illam iunceam conspexisset, ut e flumine ad terram euiceretur imperat. deinde cognito unde puer eo pervenisset et quo pacto fuisset in flumen abiectus, ad se illum recipit et alendum tradit. posteaquam Moses virilem aetatem attigisset, forte quendam Hebraeum ab Aegypto vexari conspiciens haud tulit iniuriam. sed Aegyptium illum interficit, et arena interfectum obruit. hinc duos Hebraeos videt inter se rixando confligentes, quos cum reconciliare conaretur, et quis, aiunt illi (Exod. 2 14), te nobis principem constituit? an et nos interficere cogitas, quemadmodum heri necasti

οὐν ὁ Μωσῆς ἀκούσας, καὶ πτοηθεὶς μήποτε κατάδηλος γένηται, ὑπαίρει τῶν ὀρίων Αἰγύπτου καὶ δραπτεῖναι πρὸς ἕρημον. εἶτα θεὸν ὁρᾷ, κάκειθεν πρὸς Φαραὼ στέλλεται τοῦ ἐξαγαγεῖν τὸν λαόν. καὶ ταῦτα μὲν ἡ Μωσαϊκὴ διέξει-
5 οῖν ἱστορία.

Ὁ δὲ Ἰωσήπος περὶ τούτου καὶ τάδε. τῶν ἱερογραμμα-
τέων τις (καὶ γὰρ εἰσι δεινοὶ περὶ τῶν μελλόντων τὴν ἀλή- B
θειαν) ἀγγέλλει τῷ βασιλεῖ τεχθῆσισθαί τινα κατ' ἐκείνον τὸν
καιρὸν τοῖς Ἰσραηλίταις, ὃς ταπεινώσει μὲν τὴν τῶν Αἰγυπτίων V. 115
10 ἡγεμονίαν, ἀυξήσει δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας τραφεῖς, ἀρετὴν
πάντας ὑπερβαλεῖ καὶ δόξαν ἀείμνηστον κτήσεται. δείσας δὲ
ὁ βασιλεὺς κατὰ γνώμην τὴν ἐκείνου κελεύει πᾶν τὸ γεννηθὲν
ἄρσεν παρ' Ἑβραίοις εἰς τὸν ποταμὸν ῥιπτοῦντας διαφθεῖρειν,
παραφυλύσσειν τὰς ὠδῖνας τῶν Ἑβραίων γυναικῶν τὰς Αἰ-
15 γυπτίας μαιίας· ὑπὸ γὰρ τούτων αὐτὰς ἐκέλευσε μαιουῖσθαι.
ἡ ἐπίνοια δὲ αὕτη πρὸς τὸ διαφθεῖρεσθαι ὑπ' αὐτῶν τὰ τι- C
κτόμενα. γεννᾶται οὖν κατὰ τὴν πρόρρησιν ὁ παῖς ἐκείνος,
λαθὼν τοὺς φύλακας διὰ τὴν τῶν ὀδυνῶν ἐπιείκειαν καὶ διὰ
τὸ μὴ βιαίας ἐν τοκετῷ περιπεσεῖν τῇ τικτούσῃ τὰς ἀληθό-
20 τας. καὶ τρεῖς μὲν μῆνας παρ' ἑαυτοῖς τρέφουσι λανθάνον-
τες· εἶτα δείσας Ἀμράμ μὴ κατάφωρος γέννηται, πλέγμα
τι βύβλιον ποιήσας καὶ ἀσφαλτώσας αὐτῷ τὸ παιδίον ἐντί-

18. ὠδίνων?

Aegyptium? his auditis Moses terrore perculsus, ne forte res palam fieret, e finibus Aegyptiis excedit et in solitudinem fuga se confert. secundum id temporis deum conspicit, et ad Pharaonem educendū ex Aegypto populi causa ablegatur. in hunc modum historia Mosaica rem actam commemorat.

Iosephus autem haec quoque refert, quendam nimirum ex his qui litteras sacras callerent (imprimis autem homines illi periti erant in coniectanda rerum futurarum veritate) regi nuntiasse gignendum id temporis hominem, qui Israelitis educatus omnes virtute superaturus esset et gloriam nulla saeculorum delendam oblivione sibi comparaturus. heic regem metu correptum, de illius consilio sententiaque mandasse ut omnes Hebraeis nati mares in fluvium abiicerentur et necarentur. simul edixisse ut obstetrices Aegyptiae mulierum Hebraearum partus observarent; quas quidem solas Hebraeis obstetricari vellet. astutum hoc consilium eo spectasse ut ab eis infantes nati perirentur. itaque puerum hunc natum esse, quemadmodum praedictum fuerat, idque clam custodibus propter dolorum in partu lenitatem. eum parentes clanculum apud se aliquantulum educasse. cumque deinceps Amramus formidaret ne factum palam fieret, fiscelam quandam papiraceam confecisse, ac in ea bitumine oblita muntaque

φησι καὶ κατὰ ποταμοῦ βάλλει αὐτό. εἶτα Θερμουδὶς ἡ τοῦ
 βασιλέως θυγάτηρ παρὰ τῷ ποταμῷ παίζουσα καὶ τὸ πλέγμα
 Θεασαμένη κολυμβητᾶς ἐπιπέμπει, καὶ ἄγουσιν αὐτό. καὶ
 D ἰδοῦσα ὑπερηγάπησεν αὐτὸ τὸ παιδίον μεγέθους τε ἐνεκεν καὶ
 κάλλους, καὶ φροντίζει ὅπως αὐτὸ τρέφῃται. τὸ δὲ οὐ προσ-5
 ἴεται γυναῖκα Αἰγυπτίαν. ὅθεν καὶ παρατυχοῦσα ἡ Μα-
 ριάμ, καὶ εἰποῦσα ὅτι τὸ συγγενὲς ἐπιζητεῖ, προτρέπεται γυ-
 ναῖκα Ἑβραίαν ἀγαγεῖν. ὅθεν καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ εὐμεθόδως
 μετακαλεῖται. τὴν δὲ ἐπὶ κλησὶν αὐτῷ κατὰ τὸ συμβεβηκὸς
 ἔθετο· τὸ γὰρ ὕδωρ μὲν καλοῦσιν Αἰγύπτιοι, ὕσεις δὲ τοὺς 10
 ἐξ ὕδατος σωθέντας. ἦν δὲ οὗτος ἑβδομος ἀπὸ Ἀβραάμ.
 καὶ τριετὴ μὲν αὐτὸν γεγενημένου, θανυμαστὸν ὁ θεὸς τὸ τῆς
 ἡλικίας ἐξῆρξεν ἀνάστημα. πρὸς δὲ κάλλος οὐδεὶς ἀφιλότιμος
 P. 149 ἦν οὕτως ὡς Μωϋσῆν Θεασάμενος μὴ ἐκπλαγῆναι τῆς εὐμορ-
 φίας. ὅθεν ἡ Θερμουδὶς ἄγονος οὖσα ἰδιοποιεῖται αὐτόν. ἐφ' 15
 ᾧ καὶ προσάγει τῷ βασιλεῖ, πάντα τε ἀναγγέλλει, καὶ οὕ-
 διάδοχός σου γενήσεται, παίδος οἰκείου μὴ εὐποροῦντος. καὶ
 ταῦτα λέγουσα ταῖς τοῦ πατρὸς χερσὶν ἐπιτίθει τὸ βρέφος.
 ὁ δ' ἐπιτίθει αὐτῷ τὸ διάδημα. ὁ δὲ Μωσῆς καταφέρει
 τε αὐτὸ καὶ τοῖς ποσὶν ἐπιβαίνει, κατὰ νηπιότητα δῆδιν. 20
 ταῦτ' οὖν ἰδὼν ὁ ἱερογραμματεὺς ἐκεῖνος ὄρμησεν ἀποκτεῖ-

puerum deposuisse, atque ita in flumen abiecisso. tum regis fillam
 Thermutim propter ripam fluminis lusitantem, re conspecta, quosdam
 urinatores immisisse qui cistellam adferrent. intuitam vero puerum
 magnopere gavisam fuisse, tum ob eius magnitudinem tum eleganti-
 am. itaque mox secum ipsam fuisse sollicitam quo eum pacto educa-
 ret. infantem ipsam feminam Aegyptiam fuisse aversatum. ea de cau-
 sa factum ut Maria praesens diceret puerum lacte cognato ali velle.
 cumque propterea reginam mōneret de arcessenda quadam Hebraea
 muliere, commodissime successisse ut ipsa pueri mater advocaretur.
 nomen ei fuisse datum ab eo quod acciderat: nam Aegyptios aquam
 mo dicere, hyses autem illos qui ex aqua sint extracti liberatique.
 puerum ipsum ab Abrahamo fuisse septimum. ubi tertium attigisset
 annum, deum ei concessisse ut supra modum aetatis caeteros ante-
 celleret. venustate tanta fuisse ut nemo tam illepidus esset, qui Mo-
 sem intuitus propter insignem elegantiam formae non obstupesceret.
 hinc factum ut Thermutis per se sterilis eum sibi adoptaret, ad re-
 gem adduceret, omnem regi exponeret animi sui sententiam, nimirum
 regi hunc successorem fore, qui filium ex se natum omnino nullum
 haberet atque his dictis infantem in manus patris deposuisse, qui
 mox eum fascia regali ornaverit. tum Mosem puerili quadam simpli-
 citate de capite illam detraxisse ac proculcasse pedibus. ea re con-
 specta hominem illum sacrarum litterarum peritissimum ad infantem

να αὐτὸν, παροτρύνων εἰς αὐτὸ τοῦτο καὶ τὸν Φαραῶ. φθά-
 νει δ' αὐτὸν ἢ Θερμουθὶς ἐξαρπάσασα. ἔκτοτε οὖν καλῶς B
 ἀντρεφέτο. εἶτα δὴλη καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ
 γίνεται. Αἰθίοπες ἐκστρατεύουσι κατ' αὐτῶν. ἀντιστρατεύ-
 5 ονται καὶ οὗτοι, ἐκατέρωθεν δὲ οὐκ ὀλίγοι πίπτουσι. ὕθην δ
 βασιλεὺς θεῖοθεν ὀδηγηθεὶς πείθει τὴν θυγατέρα τὸν Μωσέα
 παρωχεῖν στρατηγόν. δέχεται τὸ ἔργον, κατ' Αἰθιοπῶν ὁρμῆ.
 καὶ διὰ γῆς μέλλων διελθεῖν ἐρήμου, ἔνθα ἐρπετὰ δεινὰ
 ἐτρέφοντο, τί μηχανᾶται; πλέγματά τινα ἐμφερῆ κιβωτοῖς
 10 ἐκ βίβλου κατασκευάζει, καὶ πληρώσας ἴβρων ἐκόμιζε. πολέ- C
 μωτάτων δὲ ἐστὶ τοῖς ὄφει τοῦτο τὸ ζῶον· φεύγουσί τε
 γὰρ ἐπερχομένας, καὶ ἀνδιastάμενοι καθάπερ ὑπ' ἐλάφων
 ἀρπαζόμενοι καταπίνονται. χειροθήθεις δὲ εἰσὶν αἱ ἴβεις, καὶ
 πρὸς μόνον τὸ τῶν ὄφρων γένος ἄγριοι. παρέρχεται οὖν διὰ V. 116
 15 τούτων τὴν θηροτρόφον γῆν. συμβάλλει τοῖς Αἰθίοψι, κατὰ
 τινα νῆσον διάγουσι δυσπόρθητον οὖσαν διὰ τὸ ποταμοῖς πε-
 ριρρέεσθαι. Θάρβις δὲ ἡ τοῦ βασιλέως θυγάτηρ δεξιῶς ἀπο-
 μαχόμενον ὁρῶσα τὸν Μωσέα εἰς ἔρωτα δεινὸν ὄλισθεν ἀν-
 20 κειῶν τοὺς πιστοτάτους, διαλεγομένη περὶ γάμων καὶ τῆν

12. ἀφιστάμενοι Labbeus.

19. περιόντος] αὐξόντος margo P.

necandum accurrisse, idque ut omnino fieret Pharaonem exhortatum
 esse. verum Thermutim hunc antevertisse Mosemque surripuisse. ab
 eo tempore fuisse praeclare admodum educatum, et ipsis adeo Ae-
 gyptiis virtutem eius innotuisse, qui cum aliquando adversus se vi-
 derent Aethiopes expeditionem suscipere, ipsi quoque castra castris
 hostilibus opposuerint. heic cum utrinque non pauci caderent, regi
 divino quodam instinctu filiam persuasisse ut Mosem suis ducem im-
 peratoremque concederet. id muneris Mosem imponi sibi passum fu-
 isse, in hostes Aethiopes copias eduxisse; quodque solum quoddam
 desertum peragraturus esset, in quo magna reptilium noxiorum copia
 foret, insigne quiddam molitum fuisse. nimirum corbes quosdam ro-
 tundos fieri curasse; in eos coniectas ibes secum deportasse: ibes
 enim serpentibus infestissimae sunt, qui quidem eas accedentes fu-
 giunt, ac si restitent, perinde atque a cervis deglutuntur. et sunt
 ibes omnino cicures ac mansuetae, inque serpentum genus solum im-
 maniter saeviunt. harum igitur ope Mosem inaccessam alioquin ter-
 ram peragrassae; manum cum Aethiopicibus conseruisse, qui quandam
 insulam incolerent aditu perdifficilem propterea quod amnibus undi-
 que circumfluentibus clauderetur. tum Tharbidem regis Aethiopicum
 filiam, quae Mosem naviter admodum praeliantem cerneret, vehe-
 menti eius amore captam esse, famulosque sibi fidissimos ad ipsum
 indicandae animi sui adfectionis causa misisse; simul coniugii men-

πόλιν προδιδούσα. γίνεται ταῦτα, τελείται τὰ τοῦ γάμου.
 τοὺς Αἰθίοπας ἀναιρεῖ, καὶ τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τὴν ἑαυτῶν
 ἀπάγει γῆν. ἔκτοτε οὖν φθόνος κατὰ Μωσέως· ἐπτοοῦντο
 γὰρ μήποτε κατ' Αἰγυπτίων νεωτερίσῃ. μανθάνει ταῦτα, καὶ
 λαθῶν ἔξεισιν ἐκεῖθεν, καὶ τῶν ὁδῶν φυλασσομένων διὰ τῆς 5
 ἐρήμου ποιεῖται τὸν δρασμόν. ἐφίσταται τῷ φρεάτι ἔνθα τοῦ
 'Ραγουήλ αἱ θυγατέρες τὰ θρέμματα ἐπότιζον. ἀνήνεκται
 τῷ 'Ραγουήλ τὰ περὶ τοῦ Μωσέως, τίς τε ἦν καὶ ὅπως ταῖς
 P. 150 αὐτοῦ θυγατραῖσιν ἐπαμῦναι οὐκ ᾔκνησεν· ἐφ' ᾧ καὶ γαμ-
 βρόν τὸν Μωσέα ποιεῖ. ὁ μέντοι Μωσῆς τοιοῦτων τυχῶν 10
 τῶν παρὰ τοῦ Ἰοθόρου (τοῦτο γὰρ ἦν ἐπίκλημα τῷ 'Ραγουή-
 λῳ) διῆγεν αὐτόθι ποιμαίνων τὰ βοσκήματα. τηρικαῦτα καὶ
 κατ' αὐτὸ τὸ Σίναιον περιάγει αὐτά, ἔνθα καὶ τὸν θεὸν ὄρῃ
 ἐκ τῆς βύτου καλοῦντα αὐτόν. ὁ θεὸς ἀποστέλλων πρὸς Φα-
 ραῶ τὸν Μωσέα, καὶ ὑπισχνούμενος συμπαρεῖναι αὐτῷ, πρὸς 15
 πίστιν τοῦ λόγου εἰς δράκοντα μεταβάλλει τὴν ῥάβδον αὐτοῦ.
 ὁ μέντοι Μωσῆς παρρησιασάμενος πρὸς Φαραῶ, τὴν ῥάβδον
 Β αὐτοῦ κατὰ γῆς τε ῥίπτει καὶ εἰς ὄφιν μεταβάλλει. οὐκοῦν
 περιουῶσα τὴς τῶν Αἰγυπτίων ῥάβδους, αἱ δράκοντες ἐδόκουν,
 κατήσθιε. καὶ οὕτω μὲν ὁ Ἰωσήπος, ὁ δὲ Νυσσαεὺς θεὸς 20
 Γρηγόριός φησιν ὅτι διὰ τοῦτο ἐπὶ μὲν τῆς βύτου καὶ τοῦ

tione facta urbis proditorem esse pollicitam. his eius postulatis Mo-
 sem annuisse; nuptias fuisse celebratas, Aethiopes interfectos, Ae-
 gyptios in solum patrum reductos. ab eo tempore fuisse Mosem ex-
 positum invidiae, formidantibus Aegyptiis ne aliquando etiam adver-
 sus se novas res moliretur. iis animadversis subtraxisse se Mosem, et
 cognito vias itineraque passim obsideri a custodibus, per solitudinem
 instituta fuga salutis suae consuluisse. hinc ad puteum pervenisse,
 ubi filiae Ragueli paternum pecus adaquabant. mox relata Raguelo
 fuisse quae Moses fecisset, quis esset, quo pacto filius ipsius sine
 cunctatione succurrisset, his illum rebus permotum Mosem sibi gene-
 rum adscivisse. talibus adfectum Mosem beneficiis ab Iothoro (id enim
 Raguelo cognomen fuisse) cum eo victitasse ac soceri pecus pa-
 visse. cumque illud iuxta Sinaeum montem circumduceret, deum ab
 eo conspectum fuisse, qui eum ex medio rubo arcesseret secundum
 haec Mosem ablegatum ad Pharaonem a deo, qui ei polliceretur se
 semper ipsi adfuturum; utque promisso fides fieret, baculum eius in
 draconem commutatum fuisse. tum Mosem intrepide semet apud Pha-
 raonem gerentem virgam suam humi proticisse ac in serpentem con-
 vertisse. illam vero virgam Aegyptiorum, quae esse dracones viderentur,
 obeuntem devorasse. huiusmodi sane Iosephi de his rebus gestis existat
 narratio. caeterum divinus ille vir Gregorius Nyssensis ait propterea

Ἰσραὴλ ὁ θεὸς τὴν ῥάβδον εἰς ὄφιν μεταβάλλει, ἐπὶ δὲ τοῦ Φαραῶ εἰς δράκοντα, ἵνα τῷ μεγέθει καταπλήξῃ αὐτούς. δῆλον δὲ ὅτι ἀληθὲς τοῦτο τὸ σημεῖον ἦν, τὸ δὲ τῶν μάγων φαντασία· διὸ καὶ κατεπόθη ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἡ φαντασία. 5 ἄλλ' οὐκ ἐντεῦθεν ὁ Φαραῶ πείθεται, μαίνεται δὲ μᾶλλον, καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐπὶ πλέον ἐπιτίθεται. ὄθεν καὶ μαστιγίζει αὐτὸν ὁ θεός. ταῖς ἐπενεχθείσαις δὲ κατ' αὐτοῦ μᾶστιξι καὶ τοιαύτην λέγει προσεῖναι μᾶστιγα· φθειρῶν γὰρ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐξῆνθησεν ἄπειρόν τι πλῆθος ἐνδοθεν ἀναειδομένων, 10 οὐδ' ὧν ἐκεῖνοι κακῶς ἀπόλωντο, μήτε λουτροῖς μήτε χρίσεσι φαρμάκων διαφθεῖραι τὸ γένος αὐτῶν δυνάμενοι. καὶ οὕτω μὲν ὁ Ἰώσηπος.

Αἱ πληγαὶ δέ, ἀγαπητέ, ὡς ὁ θεὸς ἐπήνεγκε τῷ Φαραῶ μὴ πειθομένῳ τὸν λαὸν ἀπολῦσαι, δέκα τὸν ἀριθμὸν κατὰ 15 τὸ ἐν ἐξόδῳ γεγραμμένον εἰσί· δέκα καὶ γὰρ κολάζει πληγὰς διὰ γὰρ τὸν τέλειον ἀριθμὸν τοὺς ἡμαρτηκότας τὰ τέλεια. καὶ πρώτη μὲν ἡ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πάντων ὑδάτων εἰς αἷμα P. 151 μεταβολή. διὰ τί δὲ καὶ τίνος ἕνεκεν ἐξ ὑδάτων αὐτούς τὰ V. 117 πρώτα κολάζει ὁ θεός; διότι τὸ ὕδωρ διαφερόντως ἐτίμων, 20 ἀρχὴν τοῦτο τῆς τῶν ὄλων γενέσεως εἶναι οἰόμενοι. ἔνθεν τοι καὶ πολλοὶ τηρικαῦτα τῶν ἀνθρώπων ἐφθάρησαν· ἐπὶ

deum in caetera quidem conspectum virgam in serpentem mutasse, coram Pharaone vero in draconem, ut ipsa magnitudine formidinem hominibus incuteret. est autem perspicuum prodigium istuc reapse factum esse, cum magorum prodigia nil nisi merae forent praestigiae, quae oculos praestringerent. iccirco imaginaria isthaec species a veritate in nihilum redigebatur. neque tamen hoc modo parere Pharaon voluit, sed magis etiam furens Hebraeos gravius urget. quapropter subsequuta flagella poenaeque dei sunt, et inter alias quibus est adfectus, etiam huiusmodi quandam exstitisse Iosephus tradit. infinita pediculatorum multitudo apud Aegyptios proveniebat, ex interioribus eorum partibus scaturiens, a quibus excarnificati misere peribant, nec vel lavacris vel pharmacorum inunctionibus pediculos perdere poterant. hoc modo rem Iosephus narrat.

Te autem, dilecte fili, scire volo plagas illas, quibus Pharaonem adflixit deus, persuaderi sibi non ferentem ut populum Israelicum dimitteret, numero decem fuisse, quemadmodum in libro qui est de Israelitarum ex Aegypto profectione perscriptum legimus. nimirum decem plagae propter huiusce numeri perfectionem, eos divexarunt qui perfecte deliquerant. princeps omnium erat aquarum in sanguinem per Aegyptum universam commutatio. quamobrem istuc factum? cur per aquas deus eos primo loco punit? quod aquam eximie colerent, quam esse principium ortus rerum universarum existimabant.

γὰρ ἐπὶ τῆς ἡμέρας ἡ πάντων τῶν ὑδάτων ἐξαιμάτωσις ἐπεκρά-
 Βησε, τοῦ Ἀαρῶν διὰ τῆς βακτηρίας, καθὼς ἐλάλησεν Κύρι-
 ος, τὸ τέρας τοῦτο τελέσαντος. ὅτι δὲ οὐ κατὰ φαντασίαν
 ἐρυθρὰ τὰ ὕδατα γέγονεν, ἀλλὰ καὶ ἡ γεῦσις αὐτῶν μετε-
 βλήθη καὶ ἄλλη ἐξ ἄλλης ἐγένετο, ἡ τῶν ἰχθύων τελευτῆ τοῦ-
 5 το δεδήλωκε. „καὶ οἱ ἰχθύες” γὰρ φησὶν „οἱ ἐν τῷ ποτα-
 μῷ ἐτελεύτησαν, καὶ ἐπώλεσεν ὁ ποταμὸς, καὶ οὐκ ἠδύνατο
 οἱ Αἰγύπτιοι πιεῖν ὕδωρ ἐκ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἦν τὸ αἷμα ἐν
 πάσῃ γῆ Αἰγύπτου.”

Δευτέρᾳ πληγῇ ἡ ἐξ ὑδάτων τῶν βατράχων ἀνάδοσις. 10
 „καὶ ἐξέτεινε” γὰρ φησὶν „ὁ Ἀαρῶν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὰ
 C ὕδατα Αἰγύπτου, καὶ ἀνήγαγε τοὺς βατράχους, καὶ ἐκάλυ-
 ψε τὴν γῆν Αἰγύπτου, καὶ εἰσῆρχοντο εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν
 καὶ εἰς τὰ ταμεῖα αὐτῶν.” ὁσαύτως καὶ οἱ ἐπαιδοὶ τῶν
 Αἰγυπτίων ἐποίησαν ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν, καθὰ δὲ καὶ 15
 ἐπὶ τῇ ἐξαιμάτωσι τοῦ ὕδατος. ἀλλ' ἰκέτετε Φαραὼ τὸν Μω-
 σέα δεηθῆναι τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ δοῦναι αὐτῷ τῶν βατράχων
 ἀπαλλαγὴν· οἷον γὰρ κακὸν οἱ βάρραχοι τῶν ὑδάτων ἀπὸξε-
 νωθέντες καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀποχερσωθέντες, ἐρπετῶν ἰσθόλων
 κατ' οὐδὲν διαφέρουσι. γίνεται ταῦτα, δέεται τοῦ Θεοῦ ὁ 20
 Μωϋσῆς, καὶ τελευτῶσιν ἀντίκα οἱ βάρραχοι, κῆν ὁ Φαραὼ

propterea tum magna hominum multitudo periit. quippe totos septem
 dies haec omnium aquarum in sanguinem commutatio duravit, Aaro-
 ne per baculum suum, ut praeceptum ei divinitus fuerat, hoc pro-
 digium efficiente. neque vero specie tenuis aquas tum rubuisse, sed
 gustum quoque illarum prorsus immutatum esse, aquis ipsis in rem
 aliam conversis, colligi vel inde perspicue potest quod pisces extin-
 guiebantur. sic enim perscriptum sacris in litteris legimus (Exod. 7 21)
 „et emortuis fluminis piscibus tantus exstitit foetor. fluminis, ut Ae-
 gyptii de eius aqua bibere non possent, totaque adeo Aegyptus hoc
 ipso sanguine redundabat.”

Altera plaga fuit ranarum ex aquis scaturientum illuvies. sic enim
 est sacris in litteris (Exod. 8 6) „Aaro manum suam protendit in aquas
 Aegypti, quo facto tot exstiterae ranae ut eis Aegypti solum cooper-
 tum sit. simul Aegyptiorum domos illae ingrediebantur.” idem vene-
 ficis suis imitati sunt excantores Aegyptiorum, quemadmodum et
 antea fecerant, aquam in sanguinem mutando. sed tamen necesse
 habuit Pharaon, supplex ut Mosem oraret, quo ranarum a se depel-
 lendarum causa deum deprecaretur. quantum enim mali esse putas
 aquis effusas ranas ac passim per terram sparsas? nihil profecto ve-
 nenosis a reptilibus differunt. impetrat postulata Pharaon; deum ob-
 secrans Mose continuo ranae exspirant. nihilominus Pharaon, cum

θρασίμενος. ὅτι γέγονεν ἀνάψυξις, ἀπειθείᾳ τῇ προτέρᾳ ἐνέ- D
μεινε.

Τρίτη πληγὴ ἡ ἀπὸ τοῦ χοῦς τῶν σκνιπῶν ἀνάδοσις.
„ἔξειπνε“ γὰρ φησιν „Ἄαρὼν τῇ χειρὶ τὴν ῥάβδον, καθὼς
5 ἐλάλησε κύριος, καὶ ἐπάταξε τὸ χῶμα τῆς γῆς, καὶ ἐγένοντο
οἱ σκνίπες ἐν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς τετράποσι.“ γίνω-
σκε δὲ ὅτι τὸ ζῶον οἱ σκνίπες, εἰ καὶ βραχύτατον ἐστιν, ἀλλ’
ὁμως ἀργαλεώτατον· οὐ μόνον γὰρ λυμαίνεται τὴν ἐπιφά-
νειαν τοῦ δέρματος τοῖς ἀφανέσι δῆγμασι κνησμοὺς ἐμποιοῦν
10 ἀηδεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐντὸς βιάζεται διὰ γε μυκτηρῶν καὶ
ῶτων. πρὸς τούτοις δὲ καὶ κόρας βλάπτει ὀφθαλμῶν εἰσπε- P. 152
τόμενον. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἐπαυδοὶ τῶν Αἰγυπτίων ἐποίη-
σαν τοῦ ἐξαγαγεῖν τὸν σκνίπα, καὶ οὐκ ἠδύναντα. εἶπον οὖν
τῷ Φαραῶ ὅτι δάκτυλος Θεοῦ ἐστὶ τοῦτο.

15 Τετάρτη πληγὴ ἡ διὰ τῆς κυνομυίας. „καθὼς“ γὰρ φη-
σιν „ἐποίησε κύριος, παρεγένετο ἡ κυνόμυια πληθὸς εἰς τοὺς
οἴκους Φαραῶ καὶ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου. καὶ ἐξωλο-
θρεύθη ἡ γῆ ἀπὸ τῆς κυνομυίας ὀδονηρῶς.“ καὶ γὰρ ἐμφέ-
ται διὰ τοῦ δῆγματος τουτί τὸ ζῶον τοῖς σώμασι. κυνόμυι-
20 αν δὲ ἀκούων τὸ αὐθαδες νόει τοῦ ζῴου· καθάπερ γὰρ B
βέλος εἰσπετομένη, τῶν Αἰγυπτίων καὶ μόνων κατεπεμβαίνου-

tanto e malo se respirasse cerneret, in obfirmatione animi pristina
perstitit.

Tertia plaga fuit culicum e pulvere natorum productio. sic enim
perscriptum legimus (Exod. 8 16) „Aaro manu virgam suam de man-
dato domini protendit, ac terrae pulverem percussit, qua percussio-
ne culices tum in hominibus tum quadrupedibus exstiterunt.“ atque
heic discito animalculum illud, quod culices appellamus, tametsi vel
minimum sit, nihilo tamen minus longe nobis esse molestissimum. non
enim tantum cutis superficiem stringit atque laedit, obscuris morsi-
bus graves molestosque pruritus efficiens: verumetiam per nares et
aures ad interiora vi penetrare nititur, ac praeterea pupulis oculo-
rum, in eos involando, detrimentum adfert. deinde heic etiam Ae-
gyptiorum excantores consimile quiddam moliri nitebantur, ut culi-
ces producerent, sed irrito conatu. quamobrem Pharaoni confessi sunt
haec dei digito effecta esse.

Quarta plaga deus Aegyptios per muscas, quas caninas appel-
lant, vexavit. nam, ut sacris est in litteris, efficiente deo tanta mus-
scarum vis atque multitudo in Pharaonis aedes et totam Aegyptum
est immissa, ut ab eis universa regio devastaretur. nimirum non sine
dolore animal hoc in corpora morsu penetrat. cumque caninas appel-
lari muscas audis, hoc ipsum ad impudentiam et ferocitatem animalis
referto, quod involans in morem teli solos in Aegyptios irruebat. hoc

V. 118 σα ἦν. καὶ τοῦτο δηλοῦσα ἡ γραφή κατὰ λέξιν οὕτω φησὶ
 „καὶ παραδοξάσομαι τὴν γῆν Γεσέμ, ἐφ' ἧς ὁ λαός μου ἐπ'
 αὐτῆς, ἐφ' ἧ οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ἡ κυνόμεναι, ἵνα ἴδῃς ὅτι ἐγὼ
 κύριος ὁ θεός σου πάσης τῆς γῆς. καὶ διαστελῶ ἀναμέσον
 τοῦ ἐμοῦ λαοῦ καὶ ἀναμέσον τοῦ σου λαοῦ.” δέεται οὖν⁵
 ἐπὶ τούτοις ὁ Μωσῆς τοῦ θεοῦ, καὶ περιεῖλε τὴν κυνόμεναι
 ἀπὸ τοῦ Φαραῶ, καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἔξαποστελεῖλαι αὐτούς.

C Πέμπτη πλῆγῆ ἡ τῶν τετραπόδων φθορά. „ἴδου” γὰρ
 φησὶ πρὸς Φαραῶ ὁ Μωσῆς, „ὅτι χεῖρ κυρίου ἔσται ἐν πᾶ-
 σι τοῖς κτήρεσί σου, καὶ θάνατος μέγας σφόδρα. καὶ ἐποίη-¹⁰
 σε κύριος τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἐτελεύτησαν πάντα τὰ κτήρη
 τῶν Αἰγυπτίων, ἀπὸ δὲ τῶν κτηνῶν τῶν νύων Ἰσραὴλ ἐτε-
 λεύτησεν οὐδὲ ἓν. ἐβαρύνθη οὖν ἡ καρδιά Φαραῶ, καὶ οὐκ
 ἀπέστειλε τὸν λαόν.

Ἐκτη πλῆγῆ ἡ τῶν φλυκτιδῶν ἐπίθεσις, καθὰ φησὶν¹⁵
 „ἐλάλησεν κύριος καὶ ἔλαβεν Μωσῆς τὴν αἰθάλην τῆς καμίνου
 D ἐναντίον Φαραῶ, καὶ ἔπασεν αὐτὴν εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ
 ἐγένετο ἔλκη, φλυκτιδὲς ἀναζέουσαι ἔν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ
 ἐν τοῖς τετραπόδοις, καὶ οὐκ ἠδύναντο οἱ φαρμακοὶ στήναι
 ἐναντίον Μωσέε διὰ τὰ ἔλκη. εἶπε δὲ κύριος πρὸς Μωσῆν²⁰

indicare litterae sacrae volentes his ipsis verbis usae sunt (Exod. 8
 22) „Gesemam vero, qua in terra populus meus degit, praeter opi-
 nionem hominum immunem faciam, ut in ea nullae sint muscae;
 quo scilicet intelligas me dominum deum esse in terris, qui discrim-
 inem inter meum tuumque populum ponam.” secundum haec iterum
 Moses deum deprecatur, qui muscas illas caninas a Pharaone popu-
 loque ipsius abegit ita ut ne una quidem reliqua foret. sed Pharao-
 tum quoque suum pertinaciter obduravit animum, nec populum di-
 mittere voluit.

Itaque secuta est plaga quinta, videlicet iumentorum et peco-
 rum omnium lues. sic enim sacrae litterae narrant (Exod. 9 3) „dixit
 Pharaoni Moses, en manum suam dominus in omnia tua iumenta sic
 immittet, ut ingens subsecutura sit lues. fecitque dominus, quod
 minatus erat, et omnis generis Aegyptiorum pecoribus mortuis, ne
 unum quidem iumentum ex iis quae Israelici possidebant interit.”
 nihilominus obfirmatus est Pharaonis animus, nec abeundi potestatem
 populo fecit.

Quamobrem plagam deus sextam immisit, quae pustularum erat
 exulceratio, sicut auctor historiae sacrae narrat. quemadmodum, in-
 quit (Exod. 9 11), dominus praeceperat, sumpsit Moses favillam de
 calcaria, spectante Pharaone, atque illam in aëra sparsit. tum ulcera
 pustulaeque ferventes exstiterunt tam in hominibus quam caeteris qua-
 drupedibus, adeo ut ipsi etiam venefici amplius propter ulcera con-

ῥοθρισον τὸ πρῶτ', καὶ εἰπέ πρὸς Φαραώ. εἰ μὴ ἐξυποστεί-
λης τὸν λαόν μου, ἀποστείλας τὴν χεῖρά μου πατύξω σε καὶ
τὸν λαόν σου θανατώσω. καὶ ἔνεκεν τούτου διετηρήθης, ἵνα
ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελθῆ τὸ
ῥῆμά μου ἐν πάσῃ τῇ γῆ·”

Ἐβδόμη πληγὴ ἡ διὰ χαλάζης καὶ πυρός. „ἔβρεξε γὰρ P. 153
ὁ κύριος χάλαζαν ἐπὶ πᾶσαν γῆν Αἰγύπτου, καὶ διέτρεχε τὸ
πῦρ ἐπὶ τῆς γῆς. ἐπάταξε δὲ ἡ χάλαζα πάντα ὅσα ἦν ἐν
τῷ πεδίῳ, ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους. πλὴν ἐν γῆ Γεσέμ,
10 ὅθ' ἦσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, οὐκ ἐγένετο ἡ χάλαζα.” δέεται
οὖν καὶ αὐθις ὁ Μωσῆς τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν λόγον Φαραώ,
καὶ ἐπαύσαντο αἱ φωναὶ καὶ ἡ χάλαζα. γίνωσκε δὲ ὅτι τοὺς
Αἰγυπτίους οὐ μόνον ἡ ἐξαίσιος φορὰ χαλάζης τε ἅμα καὶ
πυρός, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ πράγματος κατέπληττεν ἄηθες· οὐ-
15 δὲ γὰρ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἡ Αἰγύπτος παραδέχεται διὰ γὰρ
τὸ μὴ πόρρω τῆς κεκαυμένης εἶναι ζώνης· τοῦ γὰρ πυρώ-
B δους ἐκείθεν ῥέοντος ἄφανῶς τὰ κύκλω πάντα λεαίνεσθαι
πέφυκα.

Ὀγδόη πληγὴ ἡ διὰ τῶν ἀκρίδων. ἐπῆρε γὰρ ὁ Μωσῆς
0 τὴν ῥάβδον εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ κύριος ἐπήγαγεν ἄνεμον
τότον ὄλην τὴν ἡμέραν καὶ ὄλην τὴν νύκτα, καὶ ἀνέλαβε τὴν

sistere coram Mose non possent. secundum haec deus hoc modo Mo-
sem compellavit: cras summo mane sic Pharaonem alloquere. ni po-
pulum meum dimiseris, exserta manu mea te percutiam populum-
que tuum morte multabo. scitoque adeo te illa de causa incolumen
relinqui, ut potestatem in te meam declarem meumque nomen per
universum terrarum orbem celebretur.

Septima plaga fuit immissio grandinis et ignis. nam grandine
prius per universum Aegypti solum delapsa etiam ignis undique dis-
currit. grando ipsa nihil non eorum prostravit quae in terra erant,
tum homines tum iumenta. non tamen in Gesemae solo, quod in-
colebant Israelici, grando quicquam detrimenti dedit. rursus vero
Moses obsecrante Pharaone deum exorat, quo facto tonitrua et grand-
ine cessarunt. atque heic notato non solum grandinis et ignis in-
sultatam ex aere delationem Aegyptiis terrori fuisse, sed etiam ipsius
insolentiam rei. nam hiemem Aegyptus nullam experitur, idque pro-
pterea quod a zona quam torridam vocant prope adsit. nimirum ar-
dore illinc occulte promanante, vicinae in orbem regiones universae
leniori coelo fruuntur.

Octava deinceps plaga vexavit Aegyptios, quae locustarum erat
immissio (Exod. 10 12). nam Mose baculum in aëra protendente, do-
minus australem ventum adduxit die toto totaque nocte, qui locu-

ἀκρίδα, καὶ ἀνήγαγεν αὐτὴν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύπτου. ἐφ' ᾧ καὶ ἡμάρτηκα ἔλεγε τῷ Θεῷ ὁ Φαραώ. δέεται οὖν αὐθις ὁ Μωσῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξάγει ἄνεμον ἀπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ πᾶσαν τὴν ἀκρίδα εἰς τὴν ἐρυθρὰν ἐπέβαλε θάλασσαν. περὶ δὲ αὐτῆς καὶ Δαβὶδ οὕτω φησὶν „εἶπε, καὶ ἤλ-5
Cθεν ἀκρίς καὶ βροῦχος οὗ οὐκ ἦν ἀριθμὸς.” βροῦχος δὲ ἐστὶν ἡ νεογενῆς καὶ ἄπτερος ἀκρίς.

Ἐνάτη πληγὴ ἡ διὰ τοῦ ψηλαφητοῦ σκότους. „ἔξει-
V. 119νε γὰρ Μωσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐγένε-
το σκότος καὶ γνόφος καὶ θύελλα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν Αἰγύ-10
πτου τρεῖς ἡμέρας. οὐκ εἶδεν οὐδεὶς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξανέστη οὐδεὶς ἐκ τῆς κοίτης αὐτοῦ τρεῖς ἡμέρας· κᾶσι δὲ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἦν φῶς ἐν πῦσιν οἷς κατεγίνοντο.” ἐπειδὴ γὰρ ἀφέντες τὸν κτίστην τοῖς κτίσμασιν ἐλά-
Dτρευόν, διὰ τῶν κτισμάτων αὐτοῦ καὶ μάλα δικαίως ἐκαί-15
θενε. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων μερῶν καταλαμπομένην ἡ Αἴγυπτος μόνη τῷ ψηλαφητῷ περιεστοιχίζετο σκότει. καὶ γὰρ πρὸς ἀναγκαίαν ἐξοδὸν Αἰγύπτιος ἐβιάζετο, τὴν Θύραν, καὶ πολλὰ ψηλαφῶν εὗρεν οὐκ ἐδύνατο.

Δεκάτη πληγὴ ὁ τῶν πρωτοτόκων θάνατος. τελευταία²⁰
μὲν ἡ τοιαύτη πληγὴ, τῇ δυνάμει δὲ καὶ τῷ πότῳ, καθά
φησι καὶ Δαβὶδ, ἀπαρχὴ καὶ πρώτη πασῶν. περὶ γὰρ μ-

stas sublatas in universum Aegyptiorum solum dispersit quo factum ut Phraeo se in deum deliquisse fateretur. itaque Moses iterum deprecatur ad deum, ac ventum educit e mari, cunctasque locustas in mare rubrum abiectas demersit. de hisce locustis Davides in haec verba meminit (Psalm. 104 34) „ipso iubente locustae venerunt et bruchi exstiterunt innumerabiles.” vocamus autem bruchos recens natas et alarum adhuc expertes locustas.

Nonam plagam deus per tenebras tactiles inflixit. quippe manum suam Mose coelum versus porrigente mox tenebrae caligo tempestasque tanta per Aegyptum universam exstitit, ac toto quidem triduo, ut neque fratrem suum quisquam illo triduo cerneret neque de lecto suo surgeret. interim omnes Israelici lucem suis in sedibus habebant. quia enim Aegyptii rerum opifice relicto creatis religiose serviebant, iccirco deus ipsos aequissimo iure per ipsa creata castigavit. nam propter eam ipsam causam caeteris mundi partibus luce fruentibus Aegyptus sola tactilibus erat involuta contactaque tenebris, et quidem tantis ut cum Aegyptius aliquis rei necessariae curandae causa exire conabatur, multum palpando ianuam reperire non posset.

Subsecuta demum est plaga decima, nimirum primigenorum caedes, postrema quidem omnium calamitas, quod temporis attinet seriem, verum declaratae in ea potestatis divinae miseriaeque respe-

σας νύκτας καὶ ἄνευ νόσου ἀνηροῦντο τὰ τέκνα αὐτῶν. ἐγει-
ρόμενοι δὲ τὸ πρωτὶ, καὶ τὰ φίλιτατα νεκρὰ ὄρωντες, καὶ
μηκέτι κατέχεσθαι δυνάμενοι, τῷ Φαραῶ κατεβόων, ἐφ' ᾧ P. 154
καὶ τὸν λαὸν ἄκων ἀπέλυσε.

5 Πλὴν ἐπὶ τούτοις, ἀγαπητέ, μὴ ἀνθίστασο, μηδὲ λέγε
ὅτι εἰ ὁ Θεὸς σκληρύνει τὴν καρδίαν Φαραῶ, τίος ἔνεκεν
ἐπιμέμφεται αὐτῷ σκληρυνόμενῳ; γίνωσκε γὰρ ὅτι ἡ ἀνοχὴ
τῶν μαστίγων αἰτία τῆς πωρώσεως αὐτῷ γέγονεν, ὡς ὁ μέ-
γας φησὶ Βασίλειος. οὐδὲ γὰρ εἴκουσαν τὴν ἐκείνου καρδίαν
10 λαβῶν καὶ πειθομένην αὐτοῦ τοῖς προστάγμασι, πρὸς τὸ σκλη-
ρὸν καὶ ἀπειθὲς μετεπλάσατο. τῇ μακροθυμίᾳ λοιπὸν ἐπὶ
πλέον ἐποίει ταύτην σκληρύνεσθαι. ὅρα γὰρ ὡς ἐπειδὴν ἐπῆ-
γεν ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς, ἀπολύειν τὸν λαὸν ἐπηγγέλλετο, B
ἤνικα δὲ ἤφειε τῶν βασάνων αὐτόν, ἐσκληρύνετο. ὁ δὲ καὶ
15 ἡ γραφὴ σημαίνουσα ἔλεγεν „ἰδὼν δὲ Φαραῶ ὅτι γέγονεν
ἀνάψυξις, ἐβάρυνε τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν
αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ λέγοντος ἄκουσον τοῦ Θεοῦ ὅτι εἰς
αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν
μου, καὶ ὅπως διαγγελθῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῆ. μὴ

17. αὐτοῦ] αὐτοῦ τοῦ P.

tu, quemadmodum et Davides ait (Psalm. 104 36), facile princeps
omnium ipsaeque veluti primitiae. nam nocte media, nullo urgente
morbo, liberi Aegyptiorum interficiebantur. cum autem diluculo ex-
pergiacerentur et carissimos natos extinctos viderent, non iam ampli-
us se continere valentes cum clamoribus Pharaonem adibant; qui-
bus ille permotus populum tandem vel invitus dimisit.

Caeterum nolo te, dilecte fili, hac in narratione mihi refragan-
do adversari, nec huiusmodi quiddam obiicere: si deus animum Pha-
raonis obstinatum reddidit, quamobrem pertinaciter et obfirmato ani-
mo sibi reluctanti irascitur? nimirum scire debes adfictionum tole-
rantiam fuisse causam unicam, sicuti magnus ille Basilus loquitur,
quamobrem Pharao tantopere suum animum obduraret. deus enim,
qui animum eius haud cedentem suisque mandatis obtemperantem
accepisset, nequaquam illum ad duritiem pertinaciamque fixit. de
quo consequi necesse est dei tolerantia factum fuisse ut magis ani-
mus ipsius obfirmaretur. nam vide mihi obsecro, quo pacto res gesta
fuerit. quoties hominem calamitatibus et plagis adficeret, dimissurum
ille se populum pollicebatur. at ubi e diverso finem adfigendi facie-
bat, obstinator evadebat. hoc indicare volentes litterae sacrae verbis
huiusmodi sunt usae „cum Pharao se tanto e malo respirasse cerneret,
in obfirmatione animi pristina perstitit, nec Aaroni Moisque paruit.”
quin etiam cum deum ipsum dicentem audis „excitavi te illam ipsam
ob causam, ut potestatem in te meam declarem per universum or-
bem terrarum,” noli animo ancipiti ac dubitante dicere: itane pro-

Glycas.

19

λέγεις διαπορούμενος, ἵνα γνωρίζῃς τὴν δύναμίν σου, κολάζεις
 C ἄνθρωπον; ἄφες αὐτά, καὶ πρόσχεες τῷδε τῷ ὑποδείγματι.
 ἢ λατρικὴ τέχνη ὠφέλιμόν τι ποιῆσαι τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει
 σπουδάζουσα ζῶντας ἀνθρώπους ἀνέτεμεν. ἀλλ' ἦν μὲν καὶ
 τοῦτο ἀδίκον, τὸ διὰ τὴν ἑτέρων σωτηρίαν ζῶντας ἄλλους 5
 θύεσθαι. τί οὖν ἐποιοῦν οἱ ἀρχαῖοι; τὸν κατακριθέντα θανα-
 τὰν ὑποπεσεῖν διὰ ληστείαν ἢ φαρμακείαν, τοῦτον λαμβά-
 νοντες ἀνέτεμνον ζῶντα, οὔτε ἀδικοῦντες τὸν κολαζόμενον
 καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει βοήθειαν ἐφειρούσκοντες. ἀνέτεμνον
 οὖν ἐκεῖνον ζῶντα, ἵνα ἔτι σκαιρόντων τῶν σπλάγγων κα-10
 D ταμάθωσι τὴν ἐνέργειαν. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ ἀριστοτέλης
 θεὸς διὰ τοῦ ἀνιάτως ἡμαρτηκότες Φαραὼ σημεῖα μεγάλα
 δείκνυσι, τὸν μὲν ἄξιον τιμωρίας κολάζων, τοὺς δὲ μετὰ
 V. 120 ταῦτα γενομένους ἄριστα θεραπεύων, σωτηρίας ὑπόδειξιν τὴν
 ἐκείνου τιμωρίαν αὐτοῖς παρεχόμενος. καὶ περὶ μὲν τούτων
 οὕτως.

Μετὰ δὲ τὴν δεκάτην πληγὴν θύουσι τὸ πρόβατον οἱ
 Ἑβραῖοι καὶ οὕτω τῆς Αἰγύπτου ἐξίασιν κατὰ τὴν τεσσαρεσκα-
 δεκάτην τῆς σελήνης. ἐφ' ᾧ καὶ νῦν ἔτι κατὰ τὸ ἔθος οὕτω
 P. 155 θύουσι, τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα καλοῦντες· σημαίνει δὲ ὑπερ-
 βασίαν. ἀλλ' ὡς Ἰωσήφός φησι, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἑσπέ-
 ραν ὁ θεὸς αὐτῶν ὑπερβῆς Αἰγυπτίους ἐναπέσκηψε τὴν νό-

pterea punis hominem, ut potestatem tuam testatam facias? omite
 istaec verba, et huic exemplo animum adverte. ars medica nonnihil
 hominum naturae utilitatis adferre magno studio volens vivos homines
 secare instituit. verum enimvero periniquum et inhumanum erat alio-
 rum salutis causa vivos alios mactari. quid igitur homines illi prici
 tandem fecerunt, nimirum sumtis iis qui vel alios depraedati fuis-
 sent vel veneno sustulissent ac propterea condemnati ad mortem es-
 sent, vivos secabant. hoc modo fiebat ut neque puniendo homini fa-
 cerent iniuriam et naturae mortalium aliquid adiumenti reperirent
 itaque vivum aliquem talem secabant, ut visceribus adhuc motum
 suum retinentibus eorum effectiones cognoscerent. eodem pacto deus
 artifex ille praestantissimus in Pharaone insanabiliter delinquente
 prodigia quaedam ingentia edit, tum ut ipsum poenas commeritam
 puniret, tum ut posteris optime consuleret, quibus Pharaonis sup-
 plicium origo salutis existeret. et haec quidem in hunc modum ex-
 plicata sunt.

Post decimam hanc calamitatem Aegyptiorum Israelici agnum mac-
 tant, atque ita demum excedunt Aegypto, die mensis illis decimo-
 quarto. unde mos inolevit ut etiam nunc agnum ita mactent, ac fe-
 stum illud Pascha nuncupant, quae vox transitum significat, quod
 nimirum, Iosepho teste, deus illo vespere transiens Israelicos cae-

σον. φεύγοντες δ' οὖν οἱ Ἑβραῖοι, καὶ μηδενὸς τῶν ἀπὸ τῆς γῆς εὐποροῦντες διὰ τὴν ἐρημίαν, πεφυραμένοις τοῖς ἀλεύροις καὶ πεπηγῶσι μόνον ὑπὸ βραχείας θερμοτήτος τοῖς ἀπ' αὐτῶν ἄρτοις διετρέφοντο. καὶ τοῖτοις ἐπὶ τριάκοντα ἡμέραις ἐχρήσαντο· πρὸς πλείονα γὰρ οὐκ ἐξήρκεσαν χρόνον αὐτοῖς ὅσα ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐπεφέροντο. καὶ τὰ μὲν τοῦ Ἰωσήπου τοιαῦτα.

Ὁ δὲ μέγας Βασιλεῖος καὶ τάδε περὶ τοῦ Μωσέως φη-
σίν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ μαρτυρηθεὶς ἀστειὸς εἶναι παρὰ θεῶ
10 ἔτι ὑπομύζιος ὢν· ὃν εἰσεποίησατο μὲν ἡ θυγάτηρ Φαραῶ,
ἐξέθρεψε δὲ βασιλικῶς, τοὺς σοφὸν τῶν Αἰγυπτίων διδα-
σκάλους αὐτῷ τῆς παιδείσεως ἐπιστήσασα· ὃς τὸν ὄγκον τῆς
τυραννίδος μισήσας, καὶ πρὸς τὸ ταπεινὸν τῶν ὁμοφύλων
ἀναδραμών, εἴλετο συγκακοχηεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ· ὃ
15 φυγαδευθεὶς παρὰ τῶν εὐεργετηθέντων, κἀντεῦθεν εἰς τὴν
Αἰθιοπίαν καταλαβὼν, κἀκεῖ πᾶσαν σχολὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων
ἄγων καὶ ἐν τεσσαράκοντα ὄλοις ἔτεσι τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων
ἀποσχολάσας· ὃς ὀδοηκοστὸν ἤδη γεροντῶς ἔτος εἶδε τὸν
θεὸν ὡς ἀνθρώπων ἰδεῖν δυνατόν, μᾶλλον δὲ ὡς οὐδεὶς τῶν
20 ἄλλων ὑπῆρξε κατὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, „ὅτι ἐὰν
γένηται προφήτης ὑμῶν τῷ κυρίῳ, ἐν ὄραματι αὐτῷ γνω-
σθήσομαι καὶ ἐν ὑπνῷ λαλήσω αὐτῷ, οὐχ οὕτως ὡς ὁ θε-

dem in Aegyptios immiserit. hinc fugam arripientes Hebraei, cum terrae fructuum copiam nullam haberent, quod essent illa loca deserta, saltem panibus victitabant, qui de farina leviter subacta et exiguo calore percocta facti essent. his ad trigesimum usque diem sunt usi, non sufficientibus ad longius temporis spatium farinis quas ex Aegypto secum attulerant. haec a Iosepho sic memoriae prodita sunt.

Magnus autem Basilius noster huiusmodi quaedam de Mose adiecit. hic ille fuit quem deus ipse scitum ac elegantem esse praedixit, etiam tum quum adhuc mammam sugeret; quem filia Pharaonis adoptavit, quem regio more educavit, praefectis ei sapientibus Aegyptiorum magistris, a quibus erudiretur; qui tyrannidis regnique fastum aspernatus et ad humilitatem suae nationis hominum reversus una cum dei populo aerumnis vexari maluit; qui ab iis eiectus in exilium de quibus bene merebatur, in Aethiopiam pervenit, ibique a cunctis rebus alius otiosus ac liber totis annis quadraginta contemplationi universi huius intentus vacavit; qui annum iam octogesimum agens deum conspexit, quatenus homini deum intueri fas est, vel potius eo pacto quo nemini hominum videre deum contigit, ipsius etiam dei testimonio, qui dixit (Num. 12 6) „si quis erit vestrum domini vates, illi ego per visa notus fiam et in somnis cum eo loquar. at

ράπων μου Μωσῆ; ἐν ὄλῳ τῷ οἴκῳ μου πιστός ἐστι, σιγήμα
κατὰ στόμα λαλήσω αὐτῷ, ἐν εἶδει καὶ δι' αἰνιγματίων." καὶ
D μετὰ ταῦτα πρὸς Φαραῶ ἀποστέλλεται χάριν τοῦ ἐκείδιν
ἐξαγαγεῖν τὸν λαόν. παραγενόμενος οὖν εἰς Αἴγυπτον ἔλαβε
τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθε. διὸ καὶ ἀγ-5
γελος φαίνεται φοβῶν αὐτόν· οὐ γὰρ οἰκῆσαι ἐκεῖ ἐπέμπε-
το, ἀλλ' ἐξαγαγεῖν τὸν Ἰσραήλ. ὅπερ καὶ αὐτὸς σπυδῶν
ἀφίησι τὴν γυναῖκα. καὶ δῆλον ἐκ τοῦ Ἰοθὸρ μετὰ τῆς γυ-
ναικὸς αὐτοῦ ὑπαντῆσαι αὐτῷ ἐξερχομένῳ. τὸν μέντοι Φα-
ραῶ μὴ πειθόμενον ἀποδοῦναι τὸν λαὸν ἀφορήτοις ὑποβάλλει¹⁰
μύστιξιν.

Καὶ τί δὴ ποτε συνεχώρησεν ὁ θεὸς τοῖς φαρμακοῖς τὰ
αὐτὰ δοῦσαι τῷ Μωσῆ; ἵνα δειχθῇ τὸ διάφορον τοῦ τι
ψεύδους καὶ τῆς ἀληθείας. μετέβαλλον γὰρ καὶ αὐτοὶ τὰς
ῥάβδους εἰς ὄφεις, ἀλλ' ἡ Μωσέως ῥάβδος τὰς ἐκείνων κα-¹⁵
P. 156 τέπειε. μετέβαλλον κάκεινοι τὸ ὕδωρ εἰς αἷμα, ἀλλ' εἰς τὴν
προτέραν φύσιν ἐπαναγαγεῖν τὸ ὕδωρ οὐκ ἴσχυσαν. καὶ τοῖς
βατράχοις ἐξήγαγον, οὐ μὴν καὶ ἀπαλλάξαι αὐτῶν τὰς τῶν
Αἰγυπτίων ἠδυνήθησαν οἰκίας. καὶ εἰς μὲν τὸ παιδεύειν
τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοῖς φαρμακοῖς ἐνεδίδото, εἰς τὸ παι-²⁰
ειν τὴν τιμωρίαν οὐκέτι. μᾶλλον δὲ τὰς φλυκτίδας καὶ τοῖς
ἐκείνων ἐπήνεγκε σώμασιν, ὡς ἐντεῦθεν δῆλον ὡς οὐ μόνον

cum Mose meo non item, cui totius meae domus fides habetur: quin eum praesens praesentem affabor, coramque me ille cernet, non per aenigmata." secundum haec idem Moses ad Pharaonem ablegatur, ut ex Aegypto populum educeret. in Aegyptum igitur ubi venisset, eodem uxorem quoque cum liberis transtulit. ob hanc causam ei se angelus offert terrorem incutiens. non enim illuc propterea mittebatur, ut istic habitaret, sed ut populum educeret. qua re secum animadvertens uxorem dimittit. hoc omnino factum esse vel inde patet, quod Iotorum cum uxore obvium habuit, cum ex Aegypto egrederetur. idem Pharaonem restituere deo populum suum recusantem intolerabilibus plagis adficit.

Cur autem permisit, obsecro, deus ut excantores eadem perficerent quae Moses praestiterat? nimirum ut mendacii veritatisque discrimen patefieret. nam et ipsi quidem virgas in serpentes convertebant, verum virga Mosis ipsorum virgas deglutiebat. mutabant et ipsi aquam in sanguinem, sed immutatam semel naturae priori restituere non poterant. educebant et ipsi ranae, sed ab iisdem aedes Aegyptiorum repurgare non poterant. iisdem facultas erat Aegyptios vexandi, sed sedandi supplicii potestatem nullam habebant. quin etiam ipsorum corpora pustulis deus magis adflixit quam reliquorum.

ἐπέχειν οὐ δύνανται τὰς θεηλάτους ὀργάς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ
 συντιμωροῦνται τοῖς ἄλλοις. ὄθεν καὶ δακτύλῳ θεοῦ τὰ ση- V. 121
 μεῖα οἱ μάγοι ἔλεγον γίνεσθαι. μηδεὶς οὖν θαυμαζέτω, εἴ-
 περ ἑλθὼν ὁ Ἀντίχριστος σημεῖα ποιήσῃ καὶ τέρατα· καὶ B
 γὰρ οἱ μάγοι οὗτοι, ὃ τε Ζαμβρῆς καὶ Ἰαννῆς, τὰς ῥάβδους
 εἰς ὄφεις μετέβαλλον. ἀλλὰ καὶ Σίμων ὁ μάγος ἀνδριάντας
 ἐποίει περιπατεῖν, καὶ εἰς πῦρ κυλιόμενος οὐκ ἐκαίετο, καὶ
 εἰς ἀέρα ἵπτατο, καὶ ἐκ λίθων ἄρτους ἐποίει, μετεμορφοῦτο,
 διπρόσωπος ἐγίνετο, πῖς χρυσὸν μετεβάλλετο, θύρας κεκλει-
 10 σμένους αὐτομάτως ἐποίει ἀνοίγεσθαι, τὰ ἐν οἰκίᾳ σκευή ὡς
 αὐτομάτως φερόμενα πρὸς ὑπηρεσίαν ἐποίει ὀραῖσθαι, σκιάς
 πολλὰς προηγείσθαι αὐτοῦ ἐποίει, ὡς περ ψυχὰς τῶν τεθνεώ-
 των εἶναι ἔφρασκε. ζητούμενός ποτε ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ
 15 φοβηθεὶς ἀπέδρα, τὴν ἑαυτοῦ μορφὴν ἐτέρῳ περιθείς. εἰ δὲ
 καινὸν πάντως οὐδὲν εἶγε κατὰ τὸν τῆς συντελείας καιρὸν
 ὄργανον καὶ αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος ἐπιτηδειότερον ἐρώων, αὐ-
 τὸν δηλαδὴ τὸν Ἀντίχριστον, καὶ μείζονα δι' αὐτοῦ ποιήσῃ
 σημεῖα καὶ τέρατα. αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ ἀπόστολος περὶ
 20 τοῦ Ἀντιχρίστου διέξεισι, λέγων „οὗ ἡ παρουσία γενήσεται
 κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ, δυνάμει πολλῇ καὶ σημείοις καὶ
 τέρασι ψεύδους.”

9. χρυσόν] κίονα margo P.

ut hinc manifestum fieret non solum ipsos poenas divinitus irrogatas
 inhibere non potuisse, sed etiam cum caeteris eadem supplicia per-
 tulisse. quo factum est ut istaec prodigia Magi divino digito perfici
 faterentur. iccirco nemini mirum videri debet Antichristum quoque,
 ubi scilicet advenerit, prodigia multa portentaque editurum: nam et
 hi Magi, Zambres atque Iannes, virgas in serpentes commutarunt.
 quinetiam Simon ille magus effecit ut statuæ ambularent. idem in
 ignem prosilire non tamen urebatur; in aëra subvolabat; ex lapi-
 dibus panes faciebat; alias atque alias in formas migrabat; facies
 aliquando binas habebat; in columnam convertebatur; efficiebat ut
 ianuae clausae sua sponte aperirentur, vasa domestica sua sponte
 moveri ad usus humanos viderentur, umbrae ipsum multas praee-
 derent, quas mortuorum esse animas aiebat. cum aliquando a Caesa-
 re perquireretur, terrore percussus alteri forma sua relicta fugit.
 quodsi talia tantaque hic ope Satanæ perfecit, omnino nihil novum
 erit etiam mundi consummationis tempore Satanam organo reperto,
 quod ipso quoque Simone magis sit idoneum et aptum, nimirum
 Antichristo, maiora per ipsum prodigia portentaque perficere. nam hoc
 ipsum et apostolus de Antichristo praedicit, his verbis utens (Thess.
 2 9) „adventus eius erit cum efficacitate Satanæ coniunctus, ma-
 gnamque potestatem, prodigia portentaque falsa designabit.”

Ὁ μὲν οὖν Φαραὼ δέκα πληγαὺς ἐπεβάλλεται. τῆρος οὖν ἕνεκα; ὅτι τέλειος ὁ δέκατος ἀριθμὸς. ὁ γοῶν τελείως ἀμαρτῆσας καὶ τελείως δικαίως μαστίλλεται. μετὰ γὰρ τὸν θάνατον Ἰωσήφ καὶ τοῦ κρατοῦντος τῶν Αἰγυπτίων Φαραὼ ἐπιτρος ἄρχων ἀνίσταται τοῖς Αἰγυπτίοις, καὶ λίαν πικρὸς, Φαραὼ καὶ οὗτος καλούμενος. καὶ γὰρ καθάπερ οἱ τῶν Ῥωμαίων βασιλεῖς Καίσαρας ἑαυτοὺς ἐπονομάζειν ἤθελον εἰς τὴν τοῦ μεμοναρχηκότος Ἰουλίου Καίσαρος εὐκλειαν ἑαυτοῖς περιποιούμενοι, οὕτω καὶ οἱ τῶν Αἰγυπτίων ἄρχοντες ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐκείνου Φαραὼ Φαραὼ καὶ οὗτοι κατονομάζονται ἤθελον.

Ὁ μέντοι Μωσῆς μετὰ τὸ περᾶσαι τὴν ἐρυθρὰν φρονίζει τοῦ δοθῆναι νόμον τῷ λαῷ. ὅθεν καὶ περὶ τὸ Σίναϊον ἄνεισιν. ὁ δὲ Γεώργιος λέγει ὅτι ὁ Μωϋσῆς ὀδοήκομα P. 157 ἡμέρας νῆστις ἦν ἐν τῷ ἔρει. δις καὶ γὰρ εἰς τὸ ὄρος ἀνέβη, τὰς πλάκας συντρίψας ἃς ἔλαβε πρότερον ἐκ Θεοῦ, ἐνδίκως κατ' ἐκείνων ὡς μοσχοποιησάντων θυμωθεῖς. κατελθὼν γὰρ ἀπὸ τοῦ ὄρους, καὶ τὰς πλάκας συντρίψας διὰ τὸ τὴν λαὸν ἰδεῖν ἀνομήσαντα, πῶς ἔμελλε βρώσεως μετωσχεῖν, εἰ μὴ καὶ πάλιν ἀνῆλθεν εὐθύς καὶ τὸν Θεὸν ἐξιλεώσατο; ἐφ' ᾧ καὶ π' ἡμέρας ἕξ ἀνάγκης νηστεύει. δις γὰρ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος, ἐπειδὴ τὰς πρώτας συνέτριψε πλάκας, ἀνάξιον κρί-

Hunc igitur in morem Pharao decem plagis vexatur. quomobrem istuc? quia numerus denarius perfectus est; ideoque par erat ut qui perfecte deliquerat, etiam perfecto calamitatum numero mactaretur. quippe post Iosephi mortem et Pharaonis illius qui vivo Iosepho rerum potiebatur, Aegyptii principem alium nacti erant, et valde quidem acerbum, qui et ipse Pharaonis nomen usurpabat. nam ut Romanorum imperatores sive reges sibi Caesarum nomen arrogarunt, tanquam Iulii Caesaris, qui primus dominatum ad se unum transtulit, gloriam sibi vindicantes, sic et Aegyptiorum principes a Pharaone primo denominari Pharaones voluerunt.

Moses autem ubi mare rubrum traiecisset, occupabatur in premulganda populo lege. quapropter Sinasum in montem ascendit. ibi dies totos, quemadmodum Georgius memoriae prodidit, octoginta cibus abstinet. nam bis in montem ascendit, altera scilicet vice cum tabulas fregisset divinitus acceptas, iusta in suos iracundia doloreque percitus, qui vitulum sibi fecerant. etenim id temporis de monte degressus, confractis tabulis, quod populum se improbe gessisse cerneret, quonam pacto cibum sumere potuit? nimirum mox in montem rursus ascendit et deum placavit. de quo consequi necesse est eum 80 dies a cibus abstinuisse, ut qui secunda vice montem fractis prioribus tabulis conscenderit, quod his populum impium ac-

τας ἐπέειπον τὸν ἀσέβη λαὸν καὶ παρόνομον. καὶ τὰ μὲν τοῦ Γεωργίου τοιαῦτα, καὶ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον· οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ τὰ τοῦ πράγματος οὕτως ἔχει καθὼς ἐκείνος ὑπέλα- B βεν. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐν τῷ Δευτερονομίῳ ἔλεγεν ὁ 5 Μωσῆς ὅτι τεσσαράκοντα ἡμέρας ἄρτον οὐκ ἔφαγον καὶ ὕδωρ οὐκ ἔπιον. δις μὲν οὖν ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος, δις δὲ καὶ ἐνηστευσεν. ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τούτων τῶν ἡμερῶν καὶ φαγεῖν ἔοικεν ἄρτον καὶ ὕδωρ πίνειν· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, ὀγδοή- 10 κοντα ἂν ἡμέρας ἐν τῷ Δευτερονομίῳ νηστεῦσαι ἔλεγεν, οὐ μὴν, ὡς εἴρηται, τεσσαράκοντα. τοῦτο μὲν οὖν ἐπιβεβαιῶσθαι ὁ τὴν γλωττίαν χρυσοῦς· ἐν γὰρ τῷ εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς 15 ἁγίας τεσσαρακοστῆς λόγῳ αὐτοῦ καὶ τάδε φησὶν „ἵνα γὰρ C μὴ νομισθῇ ὁ κύριος ἀνεπιληφέναι δοκῆσει τὴν σάρκα, τεσσα- V. 122 ράκοντα ἡμέρας ἐπ' ἰσῆς τῷ Μωσῆ καὶ τῷ Ἡλίᾳ, καὶ οὐ πλείον, ἐνηστευσεν.” εἰ γὰρ ἡμέρας π' ἔφθασε νηστεῦσαι ὁ Μωσῆς, καθά φησιν ὁ Γεώργιος, μὴδ' ἄπωσοῦν τῶν τοιού- των ἡμερῶν ἀψάμενος βρώσεως, οὐκ ἂν ὁ χρυσορρήμων Ἰω- ἄνης ἐπ' ἰσῆς τῷ Μωσῆ νηστεῦσαι τὸν κύριον ἔλεγεν.

18. Post *ἔλεγεν* Labbei codex: περὶ τοῦ Ἀμαλήκ. μετὰ δὲ τὰ τοιαῦτα ἦλθεν ὁ Ἀμαλήκ ἐν χιλιάσι καὶ μυριάσι συναρπάσαι πόλεμον μετὰ τῶν Ἑβραίων ἀόπλων ὄντων. ἀνῆλθε Μωσῆς ἐν τῷ ὄρει, καὶ ἔξέπεινε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς προσευχὴν. καὶ ὅτε ὕψει τὰς χεῖρας ὁ Μωσῆς ἐν τῷ ὄρει, ἐτροποῦτο τὸν Ἀμαλήκ, ὅτε δὲ ἐνάρξει καὶ ἐκατείνωσεν αὐτὰς, ἔτριπεν ὁ Ἀμαλήκ τοὺς Ἰουδαίους. τοῦτο οὖν προσέξαντες ὁ τε Ἀαρὼν καὶ Ὁρ εἰσηλθόντες εἰς ἐκ δεξιῶν καὶ ἕτερος ἐξ ἐναντύμων, καὶ ἐστηρίζον τὰς χεῖρας τοῦ Μωσέως εἰς ὕψος, καὶ οὕτως εἰς τέλος ὁ Ἀμαλήκ ἀπέ- 110 λειτο. καὶ ἐπληρώθη τὸ τοῦ Δαβὶδ „ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν

leratamque prorsus indignum iudicaret. in hunc modum Georgius ratiocinatur. ego vero nescio num res ita se habeat quemadmodum ipse putavit. nam si locum ipsius haberet narratio, Moses in Deuteronomio (9 9) non dixisset se quadraginta diebus panem non comedis- 115 disse nec aquam bibisse. bis quidem ascendit in montem et bis ieiunavit: sed diebus intermediis comedissem panem et aquam bibissem videtur. quod nisi verum esset, in Deuteronomio dixisset se 80 dies ieiunasse, non 40, qui numerus istic exprimitur. atque hanc nostram sententiam Chrysostomus quoque confirmat. nam in oratione quam in exordio et ingressu sanctae Quadragesimae pronuntiavit, huiusmodi quaedam profert „et non existimaretur dominum opinione ac specie tenuis carnem adsumpsisse, quadraginta dies itidem ut Moses ac Elias ieiunavit.” quodsi de Georgii sententia Moses ad 80 dies ieiunando processisset, nullo cibo diebus interiectis degustato, haudquaquam Iohannes hic noster, orator vere aureus, dominum totidem 120 dies quot Mosem ieiunasse dixisset.

Ἐπὶ τούτοις εἰδέναι σε χρὴ ὡς εἰ καὶ χάριν τινὸς δῆθεν συμφέροντος χρήσεται τις τῇ ἁμαρτίᾳ, οὐδὲ οὕτως ἀνεύδουτος. καὶ γὰρ Ἄαρὼν γλύψας τὸν μόσχον τῷ λαῷ ἐπὶ τῷ κατασχεῖν αὐτόν, οὐ παντάπασι συγγνώμης ἄξιός ἦν· ἐφ' ᾧ καὶ θείας ἐδεήθη φιλανθρωπίας ὥστε τὴν τιμωρίαν ἐκφυγεῖν. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Μωσῆς ἔλεγεν „ἐδεήθην τοῦ κυρίου περὶ Ἄαρὼν τοῦ ἀδελφοῦ μου, καὶ οὐκ ἀπέθανεν.”

Οὗτος μὲν οὖν ὁ τῆς αὐτοπροσώπου θείας τοῦ θεοῦ ἐξ ἴσου τοῖς ἀγγέλοις ἀξιοθεΐς, καθὰ φησιν ὁ μέγας Βασίλειος, κελεύεται διὰ τὴν ἐν τῷ ὕδατι ἀντιλογίαν ἐλθεῖν εἰς τὸ ὄρος τὸ Ἀβαρίμ, ὃ καὶ Ναβαῦ ἐλέγετο, καὶ ἰδεῖν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ οὕτως ἐκεῖ τελευτῆσαι. οὐδὲ γὰρ συγχωρεῖ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ὁ θεὸς γενέσθαι κατάδηλον, ἵνα μὴ τὰ ὁσπία ἐκείνου λαβόντες οἱ τὸν μόσχον προσκυνήσαντες Θεοποιήσωσιν αὐτά. τοῦτον μέντοι τὸν θειότατον δηλαδὴ Μωσαίαν καὶ παρὰ θείων ἀγγέλων ἐνταφιασθῆναι ὁ μέγας φησὶν Ἐπιφάνιος. εἰ γὰρ καὶ ἐπέστη τηρικαῦτα ὁ διάβολος, καθὰ φησιν Ἰούδας ἐν τῇ καθολικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ, ζητῶν τε αὐτὸν ὡς φρονεῖα καὶ ὡς ἀντιλογία θανάοντα, ἀλλ' ἀνθίσταται ὁ ἀρχιστράτηγος Μιχαὴλ, καὶ „ἐπιτιμῆσαι σοι ὁ κύριος” λέγει

αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός.” ὅτε δὲ ἐφθάσαν Ἰουδαῖοι εἰς τὴν ἔρημον Κὰδδην, καθίσθιον αὐτοὺς οἱ ὄφεις, καὶ ἀπέθνησκον τότε καὶ τὸν χαλκοῦν ὄφιν ἐγκαρσίως εἰς ὕψος ἡλώσας ὁ Μωσῆς, ἔστησαν οἱ δάκνοντες ὄφεις· ἀλλὰ καὶ ἔσοι ἐδάκνοντο ὑπὸ τῶν ὄψεων, ἀτενίζοντες εἰς τὸν χαλκοῦν ὄφιν ἐρρύντο τοῖς θανάτου.

Praeter haec scire debes, etiamsi quis utilitatis alicuius causa peccato se polluat, non tamen eum iccirco reum non esse. nam et Aaro, qui vitulum populo conflavit ut eum in officio contineret, veniam simpliciter non meruit, sed dei benignitatem expertus est, ut poenam effugeret. hoc ipsum indicare Moses volens inquit „deprecatus sum dominum pro Aarone fratre meo, ne morte multaretur.”

Atque hic ipse Moses, qui facie sua, ceu Basilius loquitur, deum perinde meruit intueri quemadmodum ab angelis spectatur. propter adversationem illam quae ad aquam acciderat, in montem Abarim, qui et Nabo dicitur, adscendere iubetur, atque istic promissam terram intuitus fato fungi. non enim mortem ipsius palam fieri deus voluit, ne qui vitulum summissee venerati fuerant, sumpta ipsius ossa pro divinis ducerent. eundem virum profecto divinisissimum Epiphanius tradit ab angelis sepultum esse. quanquam enim tum advolavit diabolus, ut in epistola sua catholica Iudas inquit, ipsum homicidam tanquam sibi vindicans, et qui in adversatione deliquisset, tamen princeps ille dux Michaelus ei restitit, ac verbis huius-

πρὸς αὐτόν. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, ποῦ θήσομεν τὰ τοῦ Ἰωσήπου, ἢ πῶς αὐτὰ παραδεξόμεθα; ὁμῶς μέντοι προσθε-
 10 τείον τοῖς ἄνω καὶ ταῦτα δι' εἰδήσιν. παρᾶγει γὰρ τὸν Μω-
 σία κατὰ τὸν τοῦ Θανάτου αὐτοῦ καιρὸν καὶ τὰδε κατὰ ῥῆμα
 5 πρὸς τὸν λαὸν λέγοντα „ἄνδρες συστρατιῶται, ἐπεὶ τῷ Θεῷ
 δοκοῦν ἤδη καὶ τῷ γήρῳ, χρόνων ῥί καὶ ἑ ἡνυσμένων, δεῖ
 με τοῦ ζῆν ἀπελθεῖν, ὑποτίθημι καὶ νῦν τὰ δέοντα πρὸς
 ὑμᾶς, ἄπειμι δ' αὐτὸς χαίρων ἐπὶ τοῖς ὑμετέροις ἀγαθοῖς.”
 πορευομένη δὲ αὐτῷ οὐ ἔμελλεν ἀφανισθῆναι, πάντες εἶπον-
 10 το δεδακρυμένοι. ἀσπαζομένου δὲ αὐτοῦ καὶ τὸν Ἐλεάζαρον
 καὶ Ἰησοῦν καὶ προσομιλοῦντος αὐτοῖς, ἔτι δὲ ἐπὶ τοῦ ὄρους
 τοῦ Ἀβαρίμ, νέφους αἰφνίδιον ὑπὲρ αὐτοῦ σάντος ἀφανί-
 ζεται κατὰ τινος φάραγος. καὶ ὁ μὲν Ἰωσήπος ἔστιν ὅτε
 μυθολογῶν οὕτω φαίνεται.

15 Ὁ δὲ γε Μωσῆς τελευτῶν ἐπιτίθησι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν C
 Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ υἱόν, καίτοι γε προμαρτυρηθέντα πνεῦ-
 μα ἅγιον ἔχειν. ἀφ' οὗ δὴ καὶ νόμος κεκράτηκεν ὥστε τοὺς
 ἀρχιερεῖς χεῖρας ἐπιτιθέναι τοῖς χειροτονοῦμένοις, καὶ οὕτω
 20 σι „τὰς χεῖράς σου ἐπ' αὐτόν.” τούτου δὲ τοῦ Ἰησοῦ συμ-
 μαχοῦντος τοῖς Γαβαωνίταις (ἑστράτευσαν γὰρ τινες κατ' αὐ-

modi compellavit (Iudae 10) „increpet te dominus.” quae si vera sta-
 tuemus esse, quo loco Iosephi narrationem habebimus? vel quonam
 pacto illam admittemus? lubet autem et ipsa prius indicatis adiace-
 re, quo saltem nota sint. tradit enim Mosem sub ipsum mortis tem-
 pus huiusmodi oratione populum compellasse: „quando, commilito-
 nes, sic deo visum est ac senectuti, exactis iam annis aetatis centum
 viginti quinque, ut hac vita nunc excedam, etiam modo vos de
 iis admonebo quae faciunda erunt. ipse quidem laetus ob vestra bo-
 na migro.” cum haec prolocutus ad eum locum pergeret quo lo-
 co futurum erat ut ex ipsorum conspectu abriperetur, cum lacrymis
 omnes sequebantur. interea vero, dum Eleazarum et Iesum amplecte-
 retur, ac sermones cum eis conferret in monte Abari, mox nube su-
 hito se supra ipsum demittente videri desiit, in vallem quandam ab-
 reptus. sic rem gestam Iosephus recenset, qui sane nonnunquam fa-
 bulis consentanea litteris mandasse videtur.

Caeterum Moses vivendi finem facturus Iesu Navae F. manus im-
 posuit, quanquam ei testimonium iam antea quoque tributum esset,
 quod spiritum sanctum haberet. hinc mos inolevit et obtinuit ut
 muneri alicui praeficiendis sacerdotes manus imponant, quo facto
 divinae gratiae participes fiunt. impones, inquit deus (Ios. 10), ma-
 num tuam ipsi, et gloriam tuam in eum transferes. cum hic Iesus
 opem Gabaonitis ferret, quos invaserant propterea nonnulli quod

τῶν ὧς δῆθεν αὐτομολησάντων τῷ Ἰησοῦ) Θαῦμα περὶ τὸν ἥλιον γέγονεν ἐν τῷ μεσουρανήματι· καὶ γὰρ ἔστη τῆς πρώτου φορᾶς ἡμέρας ὀλοκλήρου διαστήμα.

- D Εἰ δὲ καὶ σὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἀπορία κατέχει διὰ τὴν τεσσαράκοντα ἔτη τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ἐξὶόν ἐξ Αἰγύπτου 5
 V. 123 ἀνά τὴν ἐρημον ἐπλανᾶτο, ἄκουε· ἐν γὰρ τῇ βίβλῳ τῶν ἀριθμῶν σαφῆς ἡ αἰτία σοι πρόκειται. τῶν παρὰ Μωσέως ἀποσταλέντων εἰς κατασκοπὴν τῆς τῶν Χαναταίων γῆς ὑπιστρεφάντων, καὶ τὸν λαὸν ἐκφοβησάντων ἐπὶ τοσοῦτον ὥσπερ καὶ πολλὰ κατὰ θεοῦ γογγύσαι, ἄνευ τοῦ Χάλεβ καὶ τοῦ Ἰησοῦ, εἶπεν ὁ θεός „οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν ἐφ' ἣν ἐξέτεινα τὴν χεῖρά μου ἄλλ' ἢ Χάλεβ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναη καὶ τὰ παιδία ἃ εἶπατε εἰς διαρπαγὴν ἔσεσθαι. ὑμῶν δὲ
 P. 159 τὰ κῶλα πεσεῖται ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ. οἱ δὲ υἱοὶ ὑμῶν ἔσονται νεμόμενοι ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη, καὶ ἀνύσσοσι 15
 τὴν πορείαν ὑμῶν ἕως ἂν ἀναλωθῶσι τὰ κῶλα ὑμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν ὅσας κατεσκέψασθε τὴν γῆν, τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ γνώσεσθε τὸν θυμὸν μου.” μετὰ γὰρ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο εἶπον εἰς διαστροφὴν τοῦ λαοῦ „ὅκεῖ εἶδομεν τὴν γενεὰν τοῦ Ἐναάκ, ἀνδρας ἰσχυροὶ μίχρεις, γίγαντας, ὧν ἐνώπιον ἤμεν ὡσεὶ ἀκρίδες.” ἔφερον

sponte sua Iesu partes secuti fuissent, miraculum in sole contigit: nam cum is medium coeli attigisset, ulterius progredi per totius diei spatium desiit.

Quodsi autem scire nequis quamobrem Hebraeorum natio, postquam ex Aegypto migrasset, totos annos quadraginta in solitudine oberraverit, quid dicturi simus audiam. nam in libro Numerorum causa perspicuae indicata est. quippe cum ii qui ablegati erant a Mose terram Chananaeam exploratum, revertissent, ac populum tanto metu perculissent ut non parum adversus dominum murmuraret, Chalebo et Iesu exceptis, tum ergo deus hisce minis est usus (Num. 14 30) „nemo ex omni vestrum numero in terram perveniet, supra quam manum meam extendi, praeter Chaleb et Iesum Navae filium, et pueros vestros, quos praedae futuros dixistis. vestra quidem membra in ista solitudine cadent. nati autem vestri degent in hac solitudine annos 40, et tandiu vestrum hoc iter conficient, donec membra vestra in desertis absumantur. quot diebus terram explorastis, qui omnino quadraginta fuerunt, per totidem annos ad totidem dies relatos culpas vestras luetis, et quid ira mea sit experiemini.” nimirum illi exploratores inter alia hoc etiam pervertendi populi causa protulerant, se familiam Enaquinorum in his locis vidisse, qui essent homines supra modum proceri et gigantes, cum quibus ipsi collati locustae sibi esse visi fuissent. attulerunt id temporis secum tantae botrum magnitudinis, ut vectibus et palis gestari eum necesse foret.

δὲ καὶ βότρυν ἐκαίθην ὑπερμῆκη τοσοῦτον ὡς ἐπ' ἀναφορεῦ- B
 σιν αὐτὸν βαστάζεσθαι. ὅτι δὲ παιδευόμενος ὁ Ἰσραήλ κα-
 τὰ θείαν ὄργην τοσοῦτον ἐν ἐρήμῳ διεβίβασε καιρὸν, καὶ τοῦ
 μεγάλου Κυριλλου λέγοντος ἄκουε. ἐν γὰρ τῇ περὶ τῆς ἐν
 5 πνεύματι λατρείας βίβλῳ αὐτοῦ καὶ τάδε φησίν, ὅτι προσ-
 κρούσας ὁ Ἰσραήλ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἐπλανᾶτο κατὰ τὴν
 ἐρημον· ὄρκῳ γὰρ ὤμοσεν ὁ θεὸς μὴ εἰσάξῃσιν αὐτοὺς εἰς
 τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. καὶ τοῦτο διὰ τοῦ Δαβὶδ ἔδειξεν
 εἰκὼν ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὄργῃ μου, εἰ εἰσελεύδονται εἰς τὴν
 10 καταπέτασίν μου. καὶ ἦν ὄρος αὐτοῖς τῆς ὄργης, καθὼς ἄνω- C
 θεν εἴρηται. παρωχηκός δὲ τοῦ καιροῦ λάλυται μὲν ἡ ὄρ-
 γή, διέβησαν δὲ τὸν Ἰορδάνην οἱ ἐξ αὐτῶν καὶ εἰσέβησαν
 εἰς τὴν γῆν, οὐδ' ὑπερδραμούσης τῆς ἀγανακτήσεως τὸ τεσ-
 σαρακοστὸν ἔτος. τύπος ἄρα καὶ τοῦδε σαφῆς τὸ μέχρι πλη-
 15 γῶν τεσσαράκοντα καταπαύεσθαι τινος· ἀφέσεως γὰρ ὁ μετὰ
 τοῦτο καιρὸς, διάβασιν ἡμῖν εἰσφέρων Ἰορδάνου τὴν μυστι-
 κήν. μετὰ γὰρ τεσσαράκοντα ἔτη κἀκεῖνοι τὸν Ἰορδάνην διέ-
 βησαν.

Οὗτος μὲν οὖν ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς Αὐσῆς πρότερον
 20 ἐκαλεῖτο, ἠποστρέψας δὲ ἀπὸ τῆς κατασκοπῆς παρὰ τοῦ Μω- D
 σέως μετονομάζεται. τούτῳ δὲ τῷ Ἰησοῦ μετὰ γε τεσσαρά-
 κοντα ἔτη ἂ διεβίβασεν ἐν τῇ ἐρήμῳ, λέγει ὁ θεὸς „καδίσας

caeterum Israelicos, ob iram divinam castigatos, tantum in solitudi-
 ne temporis exegisse Cyrillus etiam verbis hisce testatur, in eo libro
 exstantibus quem de spirituali cultu inscripsit. quia fremitu suo de-
 um offenderant Israelici, quadraginta per solitudinem annis sunt ob-
 vagati. deus enim iureiurando futuram confirmavit se in terram pro-
 missam ipsos haudquaquam introducturum. atque hoc iniurandum
 dei Davides his verbis exposuit (Psalm. 94 11) „iratus iuravi non es-
 se meam in requietem perventuros.“ huius irae terminus tot annis de-
 finitus erat. quot superius expositi sunt; atque illis elapsis omnino
 extincta est. tum deinde nati eorum Iordanem transierunt et terram
 promissam ingressi sunt, divina illa iracundia quadragesimum annum
 non excedente. fuit huius rei quondam illa quoque figura, quod pla-
 gas 40 acciperent qui deliquerant. post illum enim numerum tempus
 liberationis succedit, quod mysticam Iordanis transitionem secum
 adfert: nam et ipsi post annum quadragesimum Iordanem traiece-
 runt.

Iesus autem hic Navae F. Anses prius appellabatur: verum post-
 equam ab exploratione reversus fuisset, a Mose nomen eius est
 immutatum. eundem post annos 40, quos in solitudine populus exe-
 git, deus in hunc modum allocutus est (Ios. 5 2) „circumcide popa-

περιτεμε τὸν λαὸν μαχαίραις πετρίναις, καὶ οὕτω τὸν Ἰορδάνην διαβήθῃ." ὁ γὰρ Μωσῆς περῶσαι οὐ συνεχωρήθη, καίτοι πολλὰ περὶ τούτου τοῦ Θεοῦ δεηθεῖς. μετὰ γὰρ τὸ λαλῆσαι τὰ τῆς ψῆδης τῷ λαῷ, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός „ἀνάβηθι εἰς τὸ ὄρος Ἀβαρίμ. τοῦτο ὄρος Ναβαῦ κατὰ πρόσω-5 πον Ἰεριχώ. καὶ ἴδε τὴν γῆν Χαναάν, καὶ τελευτά, ὃν τρόπον ἀπέθανεν Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου ἐν Ὄρ τῷ ὄρει, διότι ἠπειθήσατε τῷ ῥήματί μου ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας." ὅτι δὲ ἐδέετο τοῦ Θεοῦ περῶσαι τὸν Ἰορδάνην, „καὶ P. 160 ὑπερεῖδε κύριος ἐμέ ἐνεκεν ὑμῶν, καὶ οὐκ εἰσήκουσέ μου. 10 καὶ εἶπε κύριος πρὸς με ἰκανούσθω σοι, μὴ προσθῆς ἔτι λα- V. 124 λῆσαι τὸν λόγον τούτου. ἀνάβαινε γὰρ εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἴδε τοὺς ὀφθαλμοῦς, ὅτι οὐ διαβήθη τὸν Ἰορδάνην τούτου." καὶ τί δήποτε διὰ μικρὰν πλημμέλειαν πόρρωθεν ἰδεῖν ὁ Μωσῆς προσετάχθη τὴν γῆν, τὸν δὲ λαὸν εἰσαγαγεῖν ἐκωλύθη; δι-15 δάσκει ἡμᾶς ὁ δεσπότης διὰ τούτων ὡς τοὺς ἐν ἀρετῇ τελείους τὴν ἄκραν ἀκριβείαν ἀπαιτεῖ. „ὁ μὲν γὰρ ἐλάχιστος" B φησὶ σοφία Σολομῶντος „σύγγνωστόν ἐστιν ἔλλεους, δυνατοὶ δὲ δυνατῶς ἔτασθήσονται." ὅτι δὲ μέγα ἔδοξε τὸ τοῦ Μωσῆος ἀμάρτημα, δεδήλωκεν αὐτὸς ὁ Θεὸς οὕτως εἰπὼν „ἀνά-20

19. εἶδειξε P.

lum cultris saxeis, atque ita Iordanem traicito." nam Mosi potestas Iordanem transeundi facta non est, quanquam crebris ille precibus hoc exposceret. quippe cum carminis verba populo recitasset, his verbis eum deus compellavit (Deut. 32 49) „ascende in montem Abarim, qui Nabo mons est, e regione Hierichuntis, atque istic terram Chananaeam intuitus morere, quemadmodum et Aaro frater tuus in Oro monte mortuus est. non enim verbis meis ad aquam adversationis et rixae fidem habuistis." iam quod obsecrarit deum ut Iordanem traiceret, ipse significavit, cum diceret „equidem amne traicito praeclaram illam regionem, trans Iordanem sitam intuiturus eram: verum deus me vestra causa est aspernatus, nec preces meas exaudivit. respondit enim in haec verba mihi: satis hoc esto tibi, noli tale quiddam amplius a me petere. saltem in montem hunc ascendito, et terram oculis tuis intuere: nam Iordanem hunc non traicies." quidnam vero causae fuit quamobrem ob delictum exiguum Moses longo quidem ex intervallo terram intueri iussus est, sed eidem denegatum ne populum in eam introduceret? nimirum per haec docere nos dominus voluit se ab iis, qui virtute perfecti sint, extremam accurationem requirere. nam qui perpusillus est, inquit Sapiientia Salomonis (6 7), ob misericordiam quodam modo veniam meretur: at valentes valide explorabuntur. et vero delictum Mosi ingens sibi visum fuisse deus ipse verbis his declaravit „ascende ac morere,

βαινε, καὶ τελεύτα, διότι ἠπειθήσατε τῷ ῥήματί μου ἐπὶ τοῦ ὕδατος τῆς ἀντιλογίας." πάντα ταῦτα πεποιήκεν ἡ Θλίψις. ἐπιτιθέντες γὰρ Ἰουδαῖοι τῷ θεῷ Μωσεί, ὅτε ἀθυμῶν ἦν διὰ τὴν τῆς Μαριὰμ τελευτήν, καὶ βιαζόμενοι χάριν ὕδατος, ὡς ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἁριθμῶν γέγραπται, ἠνάγκασαν τὴν ἀμφίβολον ἐκείνην προΐεναι φωνήν. ἄφες λοιπὸν τὰ τοῦ Ἰωσήπου, ὅτι καὶ κατὰ πάντα ταῖς ἰεραῖς γραφαῖς ἐναντιού- C
μενα φαίνονται· καὶ γὰρ διὰ θεῖαν ὄργην ἐτελεύτησεν, οὐ μὴν διὰ γῆρας, ὡς ἐκεῖνος φησὶν. ὅτι δὲ τοῦ θεοῦ ὀργισθέν-
10 τοις ἐπὶ τοῖς κατασκόποις ἔτη τεσσαράκοντα διέτριψεν ὁ λαὸς ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ τοῦτο σαφῶς δεδήλω-
ται. ἡνίκα γὰρ ὁ Μωσῆς τὴν τελευταίαν τῷ λαῷ διελέγετο, καὶ τότε πρὸς τοὺς ἄλλοις ἔλεγεν „ἤλθομεν καὶ πρὶν εἰς τὸ περᾶσαι καὶ κατακληρονομησαι τὴν Χαναανίτιδα γῆν." ἀλλ'
15 οἱ διάστροφοι ἐκεῖνοι κατάσκοποι καὶ ὁ τοῦ λαοῦ γογγυσμὸς ἔτη μὴ περιπλανᾶσθαι αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ πεποιήκε. ταῦτα δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν ἐν τῇ δευτέρῃ ὑποστροφῇ, τῶν μὴ D
ἔτων δεκάτῃ συμπληρώσει. πρῶσεχε λοιπὸν· φαίνεται γὰρ ἐπεῦθεν ὅτι εἰ μὴ θεία ἦν ὄργη τῆς τῶν κατασκόπων δια-
20 στροφῆς ἕνεκεν, ἐν βραχεὶ διήλθον τὴν ἐρημον καὶ τὸν Ἰορ-
δάνην ἐπέρασαν ἄν.

Οὐκοῦν ἔτη μὴ περιπατοῦντες κατὰ τὴν ἐρημον τὸ μάννα

propterea quod verbis meis ad aquam iurgii fidem non habueritis," atque haec omnia de quadam afflictione profecta erant. nam cum Hebraei ad Mosem convolarent, ipso propter Mariae sororis obitum tristi, et violenter eum urgerent ob aquae defectum, sicut in Numerorum libro perscriptum legimus, hanc ei vocem dubitationis plenam extorserunt. quapropter missam fac Iosephi narrationem, quae prorsus litteris sacris adversari videtur. Moses enim propter iram divinam hoc modo mortuus est, non ob senectutis molem, quemadmodum ille tradit. quod autem deo propter exploratores irato populus annis quadraginta in solitudine commoratus sit, etiam in Deuteronomio perspicue indicatur. cum enim Moses extrema oratione populum alloqueretur, inter alia verbis huiusmodi usus est „accessimus etiam antea traiecturi flumen, et terram Chananitidem occupaturi: sed exploratores illi perversi populique fremitus effecerunt ut annis quadraginta per solitudinem obvagamur." quae quidem verba protulit in altera reversione ad Iordanem, cum anni scilicet quadraginta iam completi essent. atque haec, quae mihi animam advertito. videtur enim futurum fuisse ut nisi divina istaec ira intercessisset ob exploratorum perversitatem orta, brevi admodum temporis spatio solitudinem peragrarent, ac Iordanem traicerent.

Caeterum dum annis 40 per solitudinem hinc inde oberrabant,

- ἡσθιον, τροφήν ἄσπαρτον καὶ ἀνήροτον. καθ' ἐκάστην γὰρ ἔβρεχεν ἡμέραν αὐτὸ ὁ θεός, ἄνευ μέντοι τοῦ σαββάτου, διδάσκων ἀντεῦθεν αὐτοὺς μηδὲν ἐν σαββάτῳ ποιεῖν. ἐφ' ᾧ
- P. 161 καὶ τὸ ἐν παρασκευῇ κατερχόμενον μάννα διπλάσιον ἦν, ὡς ἔχειν αὐτοὺς καὶ τὴν ἐν σαββάτῳ τροφήν. εἰ δὲ ἐν δευτέρῃ τυχὸν ἡμέρᾳ ἢ τρίτῃ λαβῶν ἐκ τοῦ μάννα ἐφύλαξέ τις, εἰς τὴν ὑστεραίαν διεφθαρμένον ἦν ἐξ ἀνάγκης τὸ τοιοῦτον ἰδεῖν. τίνος ἔνεκεν; ἐπειδὴ νόμον παράβασις ἦν. διδάσκων γὰρ αὐτοὺς τῶν φροντίδων ἐλεύθερον βιοῦν, ὑπέσχετο καθ' ἐκάστην ἡμέραν παρέχειν τὴν ἀναγκαίαν αὐτοῖς τροφήν. ἐκείνοι δὲ ἀπιστήσαντες μέρος τι τοῦ συλλεγέντος εἰς τὴν ὑστεραίαν ἐφύλαξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἐπώλεσεν. ὅτι γὰρ οὐ τῆς τοῦ μάννα φύσεως ἦν τὸ πάθος, μαρτυρεῖ τὸ σάββητον, ἐν ᾧ Βαλώβητον διετηρεῖτο τὸ χάριον αὐτοῦ κατὰ τὴν παρασκευὴν συλλεγόμενον τε καὶ φυλασσόμενον. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ ἐν 11
- V. 125 τῇ κιβωτῷ ἐπὶ πολλαῖς διαφυλαχθὲν γενεαῖς. τοῦτο δὲ τὸ μάννα κατὰ γε τὸ πρῶτ' καὶ μόνον συνήγαστο· ἡλίον γὰρ ἀνατείλαντος ἐτήκετο. τοῦτο μέντοι τὸ μάννα, καθά φησιν ὁ Θεοτάτος Νύσσης ἐκ τῆς σοφίας Σολομῶντος τὰς ἀφορμὰς λαβῶν, μονοειδὲς ἦν, ἣ δὲ ποιότης αὐτοῦ τὸ ποικίλον εἶχεν, 20 ἐκάστῳ προσφόρως κατὰ τὸ εἶδος τῆς ἐπιθυμίας ἐγγυωμένη.

Manna vescebantur, cibo non sato nec per arationem comparato. nam in dies singulos divinitus instar pluviae de coelo labebatur, unico sabbato excepto; quo ipso docebat eos nihil esse sabbato faciendum operis. eademque de causa quod die sabbatum praecedente, quem a praeparatione Parascaeum nuncupabant, manna delabebatur, duplum erat aliorum dierum respectu, quo videlicet abunde ipsis etiam sabbato durante alimenti sufficeret. quodsi quis autem die secundo septimanae vel tertio acceptum manna servasset in diem alterum, non poterat deinceps aliter quam putrefactum intueri, quamobrem istuc? quia legis erat haec violatio. quippe deus volens eos docere quid esset vita curis soluta et libera, se praebiturum eis pollicebatur in dies singulos tantum victus quantum ipsis alendis sufficeret huic pollicitationi cum fidem quidam non haberent nec mandato parere, forte collecti mannae partem aliquam in diem posterum servarunt, quae continuo foetuit. et hanc nequaquam profecto mannae naturam fuisse, colligi tum de sabbato potest, quo quicquid eius causa praeparatorio die coactum erat incorruptum manebat, tum de illo manna quod in arca multis saeculis est conservatum. colligebatur autem matutino tempore tantum: quippe quamprimum sol ortus fuisset, liquescebat. idem manna, quemadmodum Nysseus antistes ille divinisissimus ait, sapientiam Solomonis secutus, unius quidem erat eiusdemque formae, qualitatem vero multiplicem habebat, uti quod cui-

οὕτω μὲν οὖν καὶ ὁ ἄριστος ὁ καταβάς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τὸ νοητὸν δηλονότι μάννα, πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς ἐκάστου ψυ-
 χῆς διατίθεσθαι εἴωθε. τοῦτο δὴ τὸ μάννα εἶδος εἶχε κορί-
 σον, οὗ τὴν φύσιν ὄλην διόλου λόγον ἔχειν σπέρματος λέγου-
 5 σιν, ὥστε μηδὲ ἐν τῇ κατακόπτεσθαι ἐξαφανίζεσθαι τὴν πρὸς
 τὸ σπεῖρεσθαι δύναμιν αὐτοῦ. οὕτω μὲν οὖν καὶ τὸ θεῖον
 μάννα καὶ πνευματικὸν πανταχοῦ σκεδαννύμενόν τε καὶ κα-
 τακερματιζόμενον ὅλον διόλου ἐν ὄλοις εὐρίσκειται. καὶ τί
 10 χρὴ πολλὰ λέγειν; ὥσπερ ἐπὶ τοῦ μάννα ἐκείνου κατερχομέ-
 νου ἀναθεν τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ὑπερεκπληττόμενον ἔλεγε
 εἰ τοῦτο ἐστιν; οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ νοητοῦ μάννα τοῦ ἄρτου D
 τῆς ζωῆς, αὐτοῦ δηλαδὴ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ καταβάλλοντος ἐξ
 οὐρανοῦ καὶ ἐπὶ γῆς ὀφθέντος, ὑπερεκπληττόμενοι ἔλεγον
 ἀπαντες τί τοῦτο ἐστι; πῶς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ κατήλθεν εἰς
 15 τὴν γῆν; πῶς σάρκα ἐφόρεσε; πῶς ἄνθρωπος γέγονε; καὶ περὶ
 μὲν τούτων οὕτως.

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Μωσέως τελευτὴν εἶπε πρὸς τὸν Ἰη-
 σοῦν ὁ θεὸς „Μωσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκεν· νῦν
 οὖν ἀναστὰς διάβηθι τὸν Ἰορδάνην σὺ καὶ πᾶς ὁ λαὸς οὗ-
 20 τος.” καὶ ὡς ἤκουσαν οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀμορραίων, οἱ ἦσαν
 πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅτι ἀπεξήρανε κύριος ὁ θεὸς τὸν Ἰορ-
 δάνην ποταμὸν, κατετάκησαν αὐτῶν αἱ διάνοιαι, καὶ οὐκ ἦν
 ἐν αὐτοῖς φρόνησις οὐδεμία ἀπὸ προσώπου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ. P. 162

que pro ratione cupiditatis saperet. eodem modo panis ille qui de
 coelo descendit, manna scilicet intellectile, pro adfectione animi
 quorumlibet et ipse adfectus esse solet. idem manna quandam esse
 coriandri speciem aiunt, cuius naturam in universum semini respon-
 dere perhibent, ita ut si dissecetur, nulla sit particula quae vim suam
 amittat. sic et divinum illud ac spirituale manna ubique locorum
 dispersum et quasi concisum minutas in partes nihilominus totum in-
 tegre in integris reperitur. quid multa proferemus? quemadmodum
 illo manna coelitus demisso Hebraeorum natio admirabunda dicebat,
 quid hoc est? sic et intellectili manna, pane scilicet vitae, unigena
 dei filio, coelitus delapso et in terris conspecto cuncti obstupescent-
 es aiebant: quid hoc est? quonam pacto dei filius in terram descen-
 dit? qui carnem gestat? qui homo factus est? ac de his quidem hoc
 modo dictum esto.

Caeterum post mortem Mosis deus Iesum allocutus est in hunc
 modum (Ios. 1 2) „quandoquidem meus servus Moses mortuus est,
 age tu, traice Iordanem istum una cum omni hoc populo.” cumque
 reges Amorraeorum, qui ultra Iordanem erant, inaudivissent domi-
 num, qui deus est, Iordanem fluvium exsiccasse, mentes et animi

καὶ τοιοῦτόν τι πεπόνθασιν ὁποῖον ἀπὸ χαρᾶς ὁ Ἰακώβ, ἥν-
κα κατελθὼν εἰς Αἴγυπτον τὸν Ἰωσήφ ἐθεάσατο· ἀπὸ μὲν
γὰρ τῆς χαρᾶς διάχυσις, ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου σύνεσις τῆς
ζωογονούσης ἡμᾶς δυνάμεως γίνεται, καὶ οὕτως ἡ ἐκείνος
ἔστιν ὅτε ὁ θάνατος ἐξ ἀνάγκης ἐπεται. μετὰ δὲ τὸ περᾶσαι⁵
τηνικαῦτα χωρὶς ὄπλων τὴν Ἰερικῶν κερρατήκασιν· ἐφ' ἧ
καὶ ἀνεθεμάτισαν αὐτήν, τουτέστι τῷ θεῷ ἀφιέρωσαν. Ἀχαρ
λοιπὸν ὁ τοῦ Χαρμῆ ἀπὸ τῶν ἀναθεματισθέντων τῷ κυρίῳ
στολήν τινα καὶ μᾶζαν χρυσοῦν ἀποσυλήσας τὸν θεὸν εἰς ὄρ-
B γῆν ἤγειρε· δεηθεὶς οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῦ θεοῦ, καὶ μαθὼν τὸν¹⁰
τῆς ὄργης αἴτιον, λίθοις αὐτὸν πανοικὶ κατέχωσαν. ἐν τού-
τῳ δὲ τῷ κατὰ τῆς Ἰερικῶν πολέμου ἀρχὴν ἔλαβε καταλύ-
σθαι τὸ σάββατον· ἐπτὰ γὰρ ἡμέρας αὐτήν μετὰ σαλιγ-
γων περιεκύκλωσαν, ἐν αἷς καὶ τὸ σάββατον ἐξ ἀνάγκης συμ-
περιείληπται. ἀλλὰ καὶ μετὰ πάντα βασιλέων, ὡς ἄνωθεν¹⁵
εἴρηται, τοῦ Ἰησοῦ μαχομένου ἔσθη ὁ ἥλιος κατὰ τὸ μέσον
τοῦ οὐρανοῦ· οὐ προεπορεύετο εἰς ὄσπυρ ἕως εἰς τέλος
ἡμέρας μιᾶς. καὶ πάντα δὲ τὰ τῶν Χαναανίων ἔλαβεν ὁ
Ἰσραὴλ ἐν πολέμῳ, ὅτι διὰ κυρίου ἐγένετο. ἀλλὰ καὶ Χά-
C λεβ υἱὸς Ἐφωναῖ ἐξωλόθρευσε τοὺς τρεῖς υἱοὺς Ἐναὰκ, τὸν²⁰
Σουση, τὸν Θολμὰ καὶ τὸν Σχιμαῖν. γίγαντες δὲ καὶ οὗτοι

3. σύμμυσις?

eorum contabuerunt, nec prae metu Israelicorum prudenter rebus
suis consulere ullo modo poterant. consimile quiddam scilicet eis
accidit illi, quod Iacobus expertus est prae gaudio, cum profectus
in Aegyptum Iosephum filium adspiceret. nimirum de laetitia quae-
dam oritur sanguinis diffusio, de formidine vero facultatis vitalis
contractio in nobis existit utroque modo fieri nonnunquam solet et
mors hoc pacto adfectos necessario comitetur. postquam Israelici flu-
men traiecissent, mox absque armis Hierichunte potiuntur; quo no-
mine factum ut eam pro anathemate ducerent, hoc est deo consecra-
rent. secundum haec Achar ille Charmae F., ex iis quae deo consecra-
ta erant, veste quadam cum auri massa clanculum surrepta, deum
ad iram provocavit. quapropter Iesus deum precatum, iraeque causa
cognita, lapidibus hominem universa cum domo obruit. in hac Hie-
richuntis obsidione primum omnium violari sabbatum coepit: dies enim
septem oppidum cum tubis cinxerunt atque circumierunt, quo die-
rum numero sabbatum quoque necessario comprehenditur. eodem
Iesu, quemadmodum et supra meminimus, contra quinque reges
praeliante sol in medio coelo restitit nec ad occasum progressus est
unius integri diei spatio. et ceperunt Israelici bello cunctas Chana-
naeorum ditiones et opes, domino ipsis suppetias ferente. Chalebus
quoque Ephronae F. tres Enaaci filios prorsus exetirpavit, nimirum

ἐπιήκεις ἦσαν· εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν υἱοὺς τοῦ
 Ἐνυὶκ ἐκείνους ὠνόμασαν.

Ἰστέον ὅτι πρῶτος νόμος παρ' Ἑβραίοις ἐν ἐξόδῳ γέ-
 γραπται οὗτος. οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. οὐ
 5 ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα ὅσα ἐν τῷ V. 126
 οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῆ κάτω. οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ταυ-
 τολογία τό τε εἰδωλον καὶ τὸ ὁμοίωμα· τὲ γὰρ ὁμοίωμα
 τινός ἐστιν ὁμοίωμα εἴτε χερσαίου ζώου εἴτε θαλαττίου εἴτε D
 10 πτηνοῦ, τὸ δὲ εἰδωλον κατὰ τὴν Ὠριγένους ἐξήγησιν ἀνάπλα-
 σμα διανοίας ἀνυπόστατόν ἐστιν, ὡς ὁ παρ' Αἰγυπτίους τι-
 μώμενος κυνοκέφαλος καὶ ὁ παρ' Ἑλλήσιν ἵπποκένταυρος.

Μετὰ μέντοι τὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν ὑπὸ κριτῶν ὁ λαὸς
 ἐκρίνετο. ὧν πρῶτος Ἰούδας ὁ τὸν Ἀδωνιβεζέκ χειρωσόμε-
 νος καὶ ἀκρωτηριάσας αὐτοῦ χεῖράς τε καὶ πόδας, βασιλεῖα
 15 τῶν ἀλλοφύλων ὄντα. οἱ γὰρ Χαναταῖοι μετὰ θάνατον τοῦ
 Ἰησοῦ κρατῆσαι τῶν Ἰουδαίων θαρρήσαντες τῷ Ἀδωνιβεζέκ
 τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτρέπουσι, καὶ κατ' ἐκείνων χωροῦσιν. ἄλλ'
 ἐσφάλησαν τοῦ σκοποῦ· κτείνονται γὰρ ἐξ αὐτῶν οὐκ ὀλίγοι, P. 163
 20 κραιται δὲ καὶ ὁ Ἀδωνιβεζέκ, καὶ χεῖρας καὶ πόδας ἀκρω-
 τηριασθεῖς ἔλεγεν „οἱ βασιλεῖς τὰ ἄκρα τῶν χειρῶν καὶ τῶν
 ποδῶν αὐτῶν ἀποκεκομμένοι ἦσαν συλλέγοντες τὰ ὑποκάτω

Susem Tholmeum et Schimam; qui gigantes erant supra modum
 proceris corporibus, qua de causa Enaaci filii sacris in litteris appel-
 lati sunt.

Atque hoc loco illud etiam scire debes, legem primam apud
 Hebraeos in eo libro perscriptam esse qui est de Israelicorum ex Aeg-
 ypto protectione. suntque legis haec prima verba „deos alios, prae-
 ter me, nullos habeto. simulacrum tibi ne facito, nec imaginem cu-
 iusquam rei quae exstet aut supra in coelo aut infra in terra.” non
 est hic eiusdem rei inepta iteratio: neque enim idem sonant simu-
 lacrum et imago, cum imago sit sive terrestris animalis sive marini
 sive volatilis, simulacrum autem de Origenis sententia et enarratione
 conceptum mente figmentum, quod tamen reapse non existat, quale
 quiddam erat Cynocephalus ille religiose cultus apud Aegyptios, vel
 Graecorum Hippocentaurus.

Post Iesum Navae F. populus a iudicibus gubernabatur, quorum
 primus fuit Iudas, qui Adonibezecum in potestatem rededit, regem
 extranearum nationum, eique manuum ac pedum extremas partes
 amputavit. quippe Chananaei post Iesu mortem de Iudaeis subigen-
 dis fiducia concepta principatum Adonibezeco detulerunt, eoque du-
 ce copiis in illos ductis sine ac instituto suo exciderunt. nam haud
 paucis interfectis Adonibezecus vivus captus est, extremisque pedum
 ac manuum partibus mutilatus „septuaginta” inquit (Iud. 1 7) „reges

Glycas.

20

τῆς τραπέζης μου. καθὼς οὖν ἐπαίησα, οὕτω καὶ ἀνταπέδω-
κέ μοι ὁ θεός.”

Ἄλλὰ καὶ Βαράχ σὺν Δεβώρα τῇ προφήτιδι διέκρινε
τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μί. προφῆτις δὲ ἦν ἡ Δεβώρα. αὕτη τοὺς
Β' Ἰουδαίους ἀναχωρεῖν βουλομένους διὰ τὸ πλῆθος τῶν κατ' 5
αὐτῶν ἐπιστρατενομένων Χαναναίων καὶ κατέχει καὶ πείθει
τοὺς πολεμίους συμβαλεῖν. ὅθεν καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀπέκτε-
ναν. χειμῶν γὰρ βαρὺς γεγωνὸς τοὺς μὲν Χαναναίους τὰ
μέγιστα ἔβλαπτε, τοὺς δὲ Ἰουδαίους οὐδαμοῦ. τότε καὶ ὁ
Σισάρας ἰδὼν τὴν γενομένην τροπὴν ἐκπηδᾷ τοῦ ἄρματος, 10
καὶ πρὸς γυναῖκά τινα καταφεύγει λεγομένην Ἰαήλ τοῦ σω-
θῆναι παρ' αὐτῆς. τούτῳ δὲ τῷ Σισάρα καὶ ποτὸν αἰτήσα-
τι γάλα δίδωσιν ἤδη διεφθορός. καὶ ὅς πλέον τοῦ μέτρος
πιῶν εἰς ὑπνον ἐτρέπη βαθύν. τότε γοῦν Ἰαήλ φονεῖ αὐ-
τόν, τὸν πάσσαλον τοῖς κροτάφοις ἐμπερονήσασα. καὶ οὕτως 15
C αὐτοῖς ἡ νίκη περίεστι κατὰ τὴν τῆς Δεβώρας προφητείαν.
καλῶς οὖν ἡ γραφὴ τὸν Σουπη, τὸν Θολμὲ καὶ τὸν Σχιμᾶν
υἱοὺς ἐκάλεσε τοῦ Ἐναάκ, γιγαντιαία φέροντας σώματα. ὅρα
γὰρ ὅτι καὶ ὁ Ἰωσήφος ὑπολειλεῖσθαι λέγει τοῖς Χαναναίοις
τὸ τῶν γιγάντων γένος, οἳ διὰ σαμάτων μεγέθη καὶ μορφῶν 20
οὐδὲν τοῖς ἄλλοις παρὰπλησίαις ἀνθρώποις παρόδοσον ἦσαν

extremis pedum manuumque partibus truncati mea sub mensa micas
collegerunt. quemadmodum in illos ego me gessi, ita mihi divinitus
est repensum.”

Barachus quoque cum Debora, muliere vate, iudicis apud Israe-
licos officio functus est annos quadraginta. mulier ea vaticinandi pe-
rita erat, cumque Iudaeos cerneret ob hostium Chananaeorum mul-
titudinem pedem referre velle, non solum eos in officio continuit, sed
etiam persuasit ut manum cum hoste consererent; quo facto maguae
illorum copiae sunt occisae. nam tempestas ingens exorta Chananaeos
quidem gravissime laedebat, Iudaeis vero nihil damni dabat. itaque
tum Sisaras suos in fugam versos conspiciens de curru exsilit, et ad
feminam quandam se fugiens confert, cui nomen esset Iaele, ut apud
ipsam vitae suae consulere. tum illa Sisarae, qui potum sibi dari
postulasset, lac iam corruptum praebet; quo ille immodice hausto gravi
somno corripitur. ibi Iaela clavo tempora ei trasadigit hominemque
interficit. hoc modo victoria potiti sunt, quemadmodum Debora va-
ticipinata fuerat. caeterum litterae sacrae Susem Tholmeum et Schi-
mam non abs re, ceu diximus, Enaaci filios appellarunt, uti quorum
corpora Gigantium corporibus magnitudine paria fuerint. nam et Io-
sephus commemorat apud Chananaeos tum reliquam Gigantium fuisse
nationem, qui propter corporum molem atque formam, quae reli-
quorum hominum formae non responderet, inusitatum mortalibus

θεάμα καὶ δεινὸν ἄκουσμα. δείκνυται δὲ καὶ νῦν ἐτι τοῦτων
δοτῶ μηδὲν τοῖς ὑπὸ πίστιν ἐρχομένοις εἰκότα.

Ἐπὶ μὲν Βαράχ καὶ Δεβώρας Προμηθεὺς καὶ Ὀρφεὺς
Θραῖς ἐγνωρίζοντο οἱ παρ' Ἑλλήσι σοφώτατοι, καὶ Ἀσκληπιὸς D
5 ὁ ἰατρός καὶ Λυκούργος ὁ νομοθέτης. τοσοῦτον δὲ λέγουσι
ἐν Ἀσκληπιὸν ἠκριβωκέναι τὴν ἰατρικὴν τέχνην ὡς καὶ νε-
κροὺς ἀνιστᾶν, ἐφ' ᾧ χαλεπήναντα τὸν Δία κεραυνῷ βυλεῖν
αὐτόν, καὶ οὕτω τῶν τῆδε ἐκστῆσαι.

Δεῖξαι δὲ θέλων ὁ θεὸς ὅτι τῆ δυνάμει αὐτοῦ τὰ πάντα
10 γίνονται καὶ οὐ πλήθει λαοῦ, συμβουλεύει τῷ Γεδεῶν, ἥνικα
κατὰ Μωδιαναίων ὀρμᾶν ἤθελε, περὶ μεσοῦσαν ἡμέραν ἐν
ἀμῆ τῷ καύματος ὄντος, ἄγειν τὴν στρατιὰν ἐπὶ τὸν ποτα-
μόν, καὶ τοὺς μὲν κατακλιθέντας καὶ οὕτω πίνοντας εὐψύχους V. 127
ὑπολαμβάνειν, ὅσοι δ' ἂν ἐσπουδασμένως καὶ μετὰ θορύβου P. 164
15 πίνοντες τύγοιεν, τούτους δὴ νομίζειν ὑπὸ θείας τοῦτο πά-
σχειν. τοῦ μέντοι Γεδεῶν κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ θεοῦ
ποιήσαντος τριακόσιοι ἄνδρες εὐρέθησαν ταῖς χερσὶ μετὰ τρό-
μου προσενεγκάμενοι τὸ ὕδωρ, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ. ὄθεν
καὶ διὰ τῶν τοιούτων ἔφη ὁ θεὸς τοῖς πολεμίοις ἐμβα-
20 λῶν. νυκτὸς οὖν αὐτοῖς ἐπεμβαίνουσι, σάλπιγγας ταῖν χε-
ρῶν φέροντες καὶ λαρπάδας ἀπτομένας ἐντὸς ἀγγελίων τινῶν.

10. συμβασιλεύει P.

spectaculum erant et famam de se terribilem concitabant. eorum
nunc quoque monstrantur adhuc ossa fidem plane superantia.

Horum aetate, videlicet Barachi atque Deborahae, sapientissimi
apud Graecos viri Promethus et Orpheus oriundus e Thracia cele-
bres fuerunt, itemque medicus Aesculapius, et Lycurgus legum apud
Lacedaemonios lator. Aesculapium aiunt artem medicam tam accu-
rate cognitam habuisse, ut etiam mortuum quendam vitae restitue-
rit; quo facto Iuppiter iratus hominem fulmine tactum rebus huma-
nis exemerit.

Secundum haec indicare deus volens omnia per ipsius potestatem
fieri, non per hominum ingentes copias, Gedeoni Madianaeos inva-
dere conanti auctor fuit ut ipsa in meridie, cum aestus maximus
foret, exercitum ad flumen duceret. ibi vero quicumque in genua
procumberent atque ita biberent, eos ut pro magnanimis haberet,
monet: quotquot autem festinanter et cum tumultu quodam biberent,
eos existimaret hoc prae formidine facere. cum Gedeo dei monitis
parens hoc ipsum fecisset, 300 homines reperti sunt qui cum trepi-
datione manibus aquam haustam ori admoverent, quemadmodum Iose-
phus memoriae prodidit. quapropter ei praecepit deus ut cum illis
hostem adoriretur. noctu ergo Medianaeos invadunt, cum tubas ma-
nibus itemque faces accensus intra vasa quaedam gestarent.

Καὶ ὁ μὲν Γεδεὼν γηραιὸς τελευτᾷ, παῖδες δὲ ἦσαν αὐ-
 τῷ γνήσιοι μὲν ὁ (πολλὰς γὰρ ἔγημε γυναῖκας), νόθος δὲ εἰς
 ἐκ παλλακῆς. ἐξ ἐπαγγελίας τίκτει ὁ Μανωῆ, τὸ δὲ γεννη-
 θέν παιδίον Σαμψῶνα καλοῦσιν· ἰσχυρὸν δὲ κατὰ τὸν Ἰω-
 σηπον σημαίνει τὸ ὄνομα. τηρικαῦτα καὶ Ἡρακλῆς ἤκμαζε. 5
 τοσοῦτον δὲ ἦν ἀνδρείος ὁ Σαμψὼν ὅτι καὶ ἐπὶ Γαζαν εἰσελ-
 θὼν καὶ παρὰ πόρην τινὶ καταχθείς, ἐπειδὴ παρετηρεῖτο
 παρὰ τῶν ἐκεῖσε, ἀνεμόχλευσε διὰ χειρῶν τὰς πύλας καὶ
 ἐξῆλθεν. ἀλλὰ καὶ πρὸ τούτου κατὰ Παλαιστινῶν ἔχων ὁ
 Σαμψὼν τί ποιεῖ; θέρους ὄντος καὶ πρὸς ἀμητὸν ἤδη τῶν 10
 καρπῶν ἀκμαζόντων συλλαβὼν τὰς ἀλώπεκας, καὶ τῶν οὐρῶν
 αὐτῶν ἐξάψας λαμπάδας ἡμμένας, ἀφίησιν εἰς τὰς ἀρούρας
 τῶν Παλαιστινῶν, καὶ οὕτω τοὺς καρποὺς αὐτῶν διέθι-
 ρεν. οἱ οὖν ἀλλόφυλοι μετὰ τὸ ἐμπροσθῆναι τὰς ἀρούρας
 αὐτῶν πόλεμον πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας συναπτουσι, τὸν Σαμ- 15
 ψῶν αἰτούμενοι ἕκδοτον. τί οὖν οἱ Ἰσραηλίται; τὴν τῶν
 πολεμίων δεδιότες ἔφοδον δέσμιον αὐτοῖς τὸν Σαμψὼν ἐκδι-
 δόασιν. καὶ ὃς ἰδὼν ἐκείνους ὀρμήσαντας κατ' αὐτοῦ τὰ μὲν
 δεσμὰ διέρρηξε, σιαγὸνα δὲ ὄνον λαβὼν χιλιούς ἀνδρας τῶν
 20 ἀλλοφύλων ἀπέκτεινεν. ὅθεν ἐπὶ τοσοῦτον ἀγωνιζόμενος ἐπὶ
 δίψους ἐφλέγετο. δέεται οὖν τοῦ Θεοῦ, καὶ τηρικαῦτα πα-
 ραμυθεῖται αὐτόν· ἢ γὰρ σιαγὼν παρ' αὐτοῦ ἐκθλιβεῖσα

Post haec Gedeo senectute confectus vita fungitur, relictis filiis legitimo toro natis septuaginta, quos ex pluribus uxoribus suscep- rat, et uno spurio e concubina nato. hinc Manoas accepto divinitus promisso filium gignit, cui Samsonis nomen est inditum, quod ex interpretatione Iosephi robustum significat. eodem cum hoc tempore Hercules quoque vixit. erat autem Samsoni tam virilis animus, ut cum Gazam ingressus ad meretriculam quandam divertisset atque ab incolis oppidi universis custodiretur, manibus suis portas cum repa- gulis evulserit atque ita oppido sit egressus. quin etiam priusquam hoc accideret, suscepto adversus Palaestinos bello quiddam huiusmo- di fecit. erat tempus aestivum, iamque fructus ita maturuerant ut messis appeteret, cum Samsō trecentis vulpibus captis earum caudis faces ardentis alligat, atque ita in Palaestinos agros eas immittit. hoc pacto segetes eorum exustae fuerunt. illi segetibus succensis hel- lum Israelitis faciunt, simulque Samsonem sibi dedi iubent. quid heic factum ab Israelitis? nimirum illi hostiles incursus veriti vincitum Samsonem eis dedunt. heic cum ille Palaestinos ad se contendentes cerneret, ruptis vinculis quibus adstrictus erat, asini maxillam na- ctus mille hostes interficit. cum autem tanta virium contentione praeliaretur in hostem, accidit ut sitis ardens eum graviter addigeret. quapropter deum obsecrat, qui mox opem suppeditans hominem cou-

ὕδωρ ἔβλυσεν ἄφθονον. ὄθεν ἡ τοιαύτη πηγή μέχρι καὶ τήμερον ἐν τοῖς προαστείοις Ἐλευθεροπόλεως φαίνεται, σιαγόνος ἐπονομαζομένη πηγή. ὁ μὲν οὖν Ἰώσηπος φησιν οτι τῆ οἰκεία δυνάμει καὶ οὐ τῷ θεῷ τὴν νίκην ἐπιγραφάμενος δι-
 5 ψῆσαι κατὰ πολὺ συγκεχώρηται. πλήν ὁ τοσοῦτος τὴν ἰσχὺν ὑπὸ γυναικὸς κατέστη παίγνιον ὕστερον. μετὰ ταῦτα γὰρ ἠγάπησε τὴν ἐκ Παλαιστινῶν Δαλιλάν, ἧτις παρὰ τῶν ἀλλοφύλων δωροφορηθεῖσα ἡξίου αὐτὸν ἐξαιρεῖν αὐτῇ ἐν τίνι τυγχάνει ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ. καὶ ὃς παρελογίζετο μὲν αὐτὴν τὰ
 10 πρῶτα, λέγων „ἐὰν δῆσώσι με ἐν ἐπτὰ κληματίσιν ὕγρας P. 165 ἡγουν νευραῖς, ἀτονήσω, καὶ ἔσομαι ὡς εἷς τῶν ἀνθρώπων.” καὶ δὴ λαβοῦσα νευράς ἔδωκεν αὐτόν, εἰδ' οὕτως ἐβόησεν „ἀλλόφυλοι ἐπὶ σὲ Σαμψών.” καὶ ὃς ἀναστάς διέρρηξεν αὐτάς. παραλογοισθεῖσα οὖν ἐνέκειτο, καὶ αὐτὸς ἡξίου
 15 μαθεῖν ὄθεν ἡ ἰσχὺς αὐτῷ. καὶ ὃς ἀπατῶν αὐτὴν ἔλεγεν „ἐὰν δῆσώσι με ἐν ἐπτὰ καλωδίοις ἀθίγκοις, ἐκλείψει ἡ ἰσχὺς μου.” ποιησάσης οὖν καὶ τοῦτο, καὶ βοησάσης „ἀλλόφυλοι ἐπὶ σὲ Σαμψών,” διέρρηξεν αὐτὰ παραχρῆμα ἐκ τῶν βραχιόνων αὐτοῦ. πάλιν οὖν ἀξιούσης αὐτῆς ἔλεγεν „ἐὰν τοὺς B
 20 ἐπτὰ βοστρύχους τῆς κεφαλῆς μου διεστῶτας ἀπ' ἀλλήλων V. 128 ἐπὶ πασσάλων ἐκδήσης καὶ ἐπὶ τοῦ τοίχου προσπῆξης, ἀσθε-

solatur. quippe de maxilla, quam abiecerat, ingens aquae copia promanavit. atque hic fons in hodiernum usque diem in Eleutheropolis suburbio conspicitur et Fons maxillae nuncupatur. atque hoc loco Iosephus ait, quod suis viribus, non deo victoriam acceptam tulisset, tanta siti esse vexatum. sed enim tanto vir praestans robore deinceps unius mulierculae opera cunctis se deridendum praebuit. nam haud multo post amore Dalilae Palaestinae captus est, quae ab alienigenis muneribus corrupta petebat ab eo ut sibi fateretur, quoniam in membro situm robur illud haberet. tum ille mulierem initio fallens „si me tui constrinxerint” ait „septem nervis humidis, vires me destituent, similisque caeteris mortalibus ero.” illa vero sumptis nervis hominem constrinxit, ac deinde clamorem verbis hisce sustulit (Iudic. 16 g) „alienigenae te invadunt, Samsó.” quibus auditus surrexit et nervos laceravit. quapropter illa decepta rursus hominem precibus urgere, scireque cupere quoniam esset illius roboris causa. Samsó contra feminam fallere, ac vicissim dicere, si se funibus septem recentibus et nullum ad usum adhibitis colligarent, vires suas omnino defecturas. cum hoc etiam illa fecisset et inlammasset „alienigenae te invadunt, Samsó,” mox funes discerpit, quibus erant eius colligata brachia. cum rursus igitur idem ex eo quaereret, respondit, si capitis sui cincinnos divisos clavis alligaret ac parieti adligeret, debilem se futurum reliquisque mortalibus consimilem. verum ne tum quidem

νήσω και ἔσομαι ὡς οἱ λοιποὶ καγῶ." ἀποτυχοῦσα οὖν κἀν τούτῳ ἐξελιπάρει αὐτὸν αὐθις· ὄθεν ἀνακαλύπτει τὸ ἀπόρητον, καὶ οὕτω φησὶ πρὸς αὐτήν „ξυρὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου οὐκ ἀνέβη, ὅτι Ναζαραῖος Θεοῦ εἰμὶ ἐγὼ ἐκ κοιλίας μητρὸς μου. καὶ εἰ ξυρήσωμαι, ἀσθενήσω, καὶ ἀποστήσεται ἅπ' ἐμοῦ ἡ ἰσχύς μου, καὶ ἔσομαι ὡς εἷς τῶν ἀνθρώπων." κατακοιμίσασα οὖν αὐτὸν ἡ Δαλιλὰ ἐξύρῃσε, καὶ τούτο ποιήσασα ἐβόησεν „ἀλλόφυλοι ἐπὶ σὲ Σαμψῶν." καὶ ὅς ἀναστίας οὐκέτι ἐνεργεῖν ἴσχυεν, ὡς καὶ πρότερον. οὐκοῦν ἐμπέτουν σιν αὐτῷ οἱ ἀλλόφυλοι, καὶ κρατήσαντες ἐκηροῦσιν αὐτόν.¹⁰ ἀλλὰ τί τὸ μετὰ ταῦτα; ἔκλαυσεν Σαμψῶν πρὸς κύριον, καὶ εἶπεν „Ἄδωναὶ κύριε τῶν δυνάμεων, μνησθητί μου νῦν, καὶ ἴσχυσόν με ἔτι ἅπαξ τοῦτο, θεέ, καὶ ἀνταποδώσω ἀνταποδοσιν μίαν περὶ τῶν δύο ὀφθαλμῶν μου τοῖς ἀλλοφύλοις." ἔφ' ᾧ καὶ οὐ παρείδεν αὐτὸν ἐπικερτομούμενον ὁ Θεός· καὶ¹⁵ παιδαρίοις γὰρ εἰς γέλωτα μετὰ τὸ τυφλωθῆναι προύκειτα. **Π**αραδόξως οὖν ἐνισχύει αὐτόν. ἔφ' ᾧ καὶ καθημένων ἐκείνων καὶ μεθύοντων (ἐπινικίων γὰρ ἐνεκεν τοῖς εἰδώλοις ἐπαγγήριζον) ἐπιδράσεται τῶν τοῦ οἴκου δύο κίονων ἐν ᾧ ἦσαν καθημένοι, καὶ μετὰ τὸ κρατῆσαι αὐτούς εἶπεν „ἀποθάνετω²⁰ ἡ ψυχὴ μου μετὰ τῶν ἀλλοφύλων." ὁ δὲ καὶ γέγονεν. ἀφ'

10. ἐκηροῦσιν] ἐκτυφλοῦσιν F.

voti compos facta de integro blanditiis hominem exorare nititur quamobrem ille tandem arcanum ei patefacit. capiti, ait (Iud. 16 17), meo novacula nunquam est admota; nam inde usque a ventre matris dei sum Nazaraeus. quodsi tondebatur, abiturae sunt a me vires, et infirmus caeterorumque omnium similis ero. quapropter ubi hominem Dalila consopivisset, totondit; quo facto, exclamat „invadunt alienigenae te, Samsa." tum ille consurgens non amplius eo corporis uti robore poterat quo dudum. quapropter in eum alienigenae irrunt, hominemque suam in potestatem redactum oculis spoliant. quid vero secundum haec factum? plorans Samsa dominum his verbis invocavit (Iud. 16 38): „domine deus exercituum, memento nunc, quaeso, mei, meque hoc saltem postremum corrobora, deus, dum pro ambobus oculis meis alienigenas semel ulciscor." quapropter illum ab hostibus non neglexit nec aversatus est deus: nam ex quo amiserat oculos, etiam ludibrio pueris erat. novo igitur et inusitato quodam modo deus ei vires adauget. quo facto sedentibus illis ac vino se ingurgitantibus, ut qui celebritatem quandam simulacris instituisent victoriae, quam de hoste suo consecuti fuissent, causa, domus illius, qua in domo sedebant, columnas duasprehendit easque complexus „volo" inquit „ex vita cum alienigenis discedere." quod quidem mox ita factum est. atque hoc exemplo declaravit deus se adfectos

οὐ καὶ δεινύουσιν ὁ θεὸς ὡς οὐ παραβλέπει τοὺς ἀδικουμένους δεομένους αὐτοῦ· τοσαύτην γὰρ ἰσχὺν ἔχαρίσατο τῇ Σαμψὼν ὡς κλονῆσαι μὲν τοὺς φέροντας κίονας τὸν τῶν εἰδῶλων σηκὺν, συγκατενεγκεῖν δὲ τοῦτοις τὸν ὄροφον, καὶ γὰρ ἄνδρας συγχῶσαι, καὶ γυναικῶν ὡσαύτως παραπλήσιον ἀριθμόν.

Οὐ μικρῶς δὲ τὴν ἄρρητον τοῦ θεοῦ οἰκονομίαν καὶ P. 166
φιλανθρωπίαν ἐπὶ τοῦτοις ἐκπλήττεται ὁ θεϊότατος Ἀναστασι-
σιος ὁ Σιναΐτης, ἄνοιῶν ὅπως τῆς τῶν σεσωσμένων μοίρας
10 ἠξίωσε τὸν Σαμψὼν, καὶ ταῦτα πρὸς φρόνον ἑαυτὸν ἐκδεδω-
κίαι τῶν ἀδικησάντων αὐτὸν ἕνεκεν. ἀλλὰ καὶ τίνος χάριν
τοσαύτην ἰσχὺν ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐκτήσατο ὁ Σαμψὼν, οὐ
παρελθεῖν ἄξιον. ἐπειδὴ γὰρ οἱ Ἰσραηλῆται τεσσαρακονταετῆ
χρόνον τοῖς ἄλλοφύλοις δουλεύσαντες τοῦ θεοῦ τέλος ἐπελά-
15 θοντο, δικαίου μηδενοῦ ὄντος παρ' αὐτοῖς, τούτου χάριν ἐκ
σπαργάνων αὐτὸν ὁ θεὸς δίκαιον ἄνδρα καὶ ἰσχυρὸν παρέ-
σχεν αὐτοῖς, ὅπως διὰ τῆς ἀναρέτου πολιτείας καὶ παραδό-
ξου ἀνδρείας παρεχομένην αὐτοῖς ὀρῶντες τὴν σωτηρίαν ἑαν-
τούς τε διορθώσωνται καὶ τὸν τῶν ὄλων θεὸν ἐκζητήσω-
20 σιν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μᾶλλον καὶ τοῦ θεοῦ λήθην ἐλάμβανον,
καὶ τὸν εὐεργέτην αὐτῶν εἰς χεῖρας τῶν πολεμίων φέρον-
τες ἔρριπτον. ὅθεν εὐλόγως ἢ τοῦ θεοῦ ἐξέλιπεν αὐτούς

iniuriis non negligere. tantum enim robora hoc tempore Samsoni largitus est, ut non solum columnas confractas dirueret, quibus fanum illud simulacrorum fultum innitebatur, sed etiam eadem vi tectum deiceret, ac viros quidem tria milia, mulierum vero parem numerum ea ruina opprimeret.

Hoc loco divinus ille vir Anastasius Sinaites, non parum dei tum administrationem tum benignitatem obstupescens demiratur, expendens ipse secum quod Samsonem dignatus sit eorum in numerum recipere qui salutem consequuntur, cum tamen hoc etiam ille praeter alia commiserit, ut eos ulciscendi causa quorum iniuriis laesus fuerat, semetipsum morti dederet. nec omittenda haec nobis est indicatio causae, quam ob causam a ventre matris Samsō tantum roboris habuerit. quia enim Israelitae, qui iam totos annos quadraginta servitutem alienigenis servierant, dei prorsus erant oblitī nec ullum apud se iustum hominem habebant, iccirco Samsonem deus ipsis tribuit, virum a primis incunabulis iustum ac magno robore praeditum, ut per ipsius virtutem ac fortitudinem plane admirandam servari se liberarique animadvertentes vitam suam emendarent et deum illum huius universi quaerent. verum enimvero magis illi deum oblivioni tradebant, ac virum praeclare de se meritum in manus hostiles traditum scelerate reliciebant. quamobrem deus etiam aequissi-

ἐπισκοπή· μετὰ γὰρ τὸν Σαμψῶν οὐκέτι παρ' Ἑβραίους κριτής.

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο ζητεῖς, ἀγαπητέ, τίνος ἔνεκεν ὁ θεὸς τὴν τοῦ Ἰεφθάε θυγατέρα σφαγῆναι συνεχώρησε (κριτής δὲ V. 129 καὶ οὗτος παρ' Ἑβραίοις ἦν), ἄκουε. ἀνόητος ἄγαν ἢ τοῦς Ἰεφθάε ὑπόσχεσις· ἔδει γὰρ αὐτὸν συνιδεῖν, ὥς εἰκός, κίνα πρῶτον ἢ ὄνον συναντῆσαι, τὰ κατὰ νόμον ἀκάθαρτα. παιδεύων οὖν ὁ θεὸς δι' ἐκείνου τοὺς ἄλλους ὥστε μετὰ σκοποῦ ποιεῖσθαι τὰς ὑπόσχεσεις (ὑπεσχέθη γὰρ ἐκεῖνος τὸ συναντῆσαν αὐτῷ ἐκ τῆς οἰκίας θύσαι τῷ θεῷ) οὐκ ἐκάλυψε τὴν σφαγῆν. ἢ δὲ θυγάτηρ πολλῶ κρείττων τοῦ Ἰεφθάε· Διδούσα γὰρ αὐτὸν τὴν ἐσθῆτα ἔργυνύτα καὶ ὀλοφυρόμενον εἶπεν „εἰ ἐν ἐμοὶ ἤνοιξας τὸ στόμα σου, ποίει μοι ὄν τρόπον ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στόματός σου, ὑπὲρ ὧν ἐποίησέ σοι ὁ κύριος ἐκδίκησιν ἐκ τῶν ἐχθρῶν σου ἐκ τῶν υἰῶν Ἀμμών.” 15

Γίνωσκας δὲ καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς εἰρημένοις, ὅτι μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Σαμψῶν ἡ φυλὴ τοῦ Βενιαμὴν τὴν παραφύσιν τῶν Σοδομιτῶν ἐνενόησεν ἡδονὴν καὶ τοῖς ἐπιξενουμένοις ἐπεμαίνοντο. Λευίτης δὲ τις ἐν Ἱερουδὶμ κατοικῶν γυναῖκα ἐκ Βηθλεὲμ ἄγεται παλλακίδα, ἣτις δι' ὀλιγοψυχίαν τινὰ πρὸς τοὺς πατέρας ὑπέστρεψε. παραγίνεται οὖν ἐκείσι

mo iure curam ipsorum habere desiit: nam post Samsonem nullus apud Hebraeos iudex amplius exstitit.

Quodsi etiam intelligere de nobis aves, dilecte fili, quamobrem deus Iephthae filiam mactari et iugulari permiserit (fuit autem is quoque iudex apud Hebraeos), quid dicturi simus audito. promissum hoc votumque Iephthae perquam stultum erat. nam expendere secum ipse prius debuerat, fieri fortassis posse ut vel canis vel asinus vel aliquid aliud immundum ex indicatione legis animal ipsi primum occurreret. quapropter eius exemplo, qui voto concepto promiserat se immolaturum deo quicquid ex domo sua primum obvium habuisset, alios monere volens deus ut non absque consideratione vota conciperent, iugulationem hanc non impedivit. filia quidem ipsa longe Iephtham patrem virtute superavit. nam cum eum cerneret vestimenta sua lacerantem atque plorantem, „si quidem” ait (Iud. 11 36) „de me aliquid pollicitus es, facito mihi ut tua fert promissio, postquam tibi dominus tuos hostes Ammonitas ultus est.”

Praeter hactenus autem indicata scire debes post Samsonis e vita migrationem Beniamineam tribum voluptati se Sodomitarum abhorrenti a natura tradidisse, ac furiose in homines peregrinos irruisse. forte quidam Levita, qui habitaret Ierudimae, uxorem duxerat concubinam a Bethlehema, quae ex animi quadam infirmitate suos ad parentes est reversa. quapropter eodem et Levita proficiscitur, et

καὶ ὁ *Λευίτης*, καὶ φιλοτίμως δεξιωθείς παρὰ τοῦ πενθαροῦ
 αὐτοῦ λαμβάνει τὴν γυναῖκα, καὶ παραγίνεται εἰς *Γαβαά* P. 167
 πόλιν τῆς φυλῆς *Βενιαμίν*, καὶ κατ'αίγεται παρὰ πρεσβύτη
 κατοικοῦντι τὴν πόλιν. γνόντες οὖν οἱ τὴν πόλιν οἰκοῦντες
 5 *Βενιαμίν* τοῦ πρεσβύτου τὸν οἶκον περιστοιχίζουσι καὶ τὰς
 θύρας συντριβουσι, ἐμπαροινῆσαι τῷ ξένῳ ζητοῦντες. ὁ δὲ
 τὴν θυγατέρα ἐτι ἄγαμον οὐσαν καὶ τοῦ ξένου τὴν παλλακὴν
 εἰς παράχρησιν ἐδίδου αὐτοῖς, φείσασθαι τοῦ ξένου ἀξιῶν.
 οἱ δ' οὐκ ἠνέσχοντο. ἀλλὰ καὶ ὁ *Λευίτης* παρελθὼν τὴν παλ-
 10 λακὴν αὐτοῦ ἐκδίδωσι, κάκεινοι δὲ ὅλης νυκτὸς αὐτῇ παρα-
 χροσάμενοι ἐξαπέστειλαν. ἐγγίσασα οὖν αὐτῇ τῇ θύρᾳ ἐνθα *B*
 κατήγετο, εὐθέως ἐξέπνευσεν. ὁ γοῦν ἀνὴρ αὐτῆς νεκρὰν ἰδὼν
 αὐτὴν ἐπέθετο τῷ ὑποζυγίῳ αὐτοῦ καὶ οἶκαδε ἀπεκόμισε, καὶ
 15 ἐξαπέστειλε, τὴν παρανομίαν τῆς τοῦ *Βενιαμίν* κηρύττων
 φυλῆς. σχετλιάζει οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ *Ἰσραήλ*, δέονται τοῦ
 θεοῦ. ἐφ' ᾧ καὶ κατ' αὐτῶν ὀρμήσαντες, ἐπεὶ τοὺς ὑπαιτί-
 οὺς δοῦναι πρὸς τιμωρίαν οὐκ ἤθελον, αὐτοὺς μὲν κατασφάτ-
 τουσι, τὴν δὲ πόλιν ἔργον ποιούσι πυρός.
 20 Τὸ μέντοι πρόβλημα ὅπερ ὁ *Σαμψὼν* προεβάλλετο, τοῦ-*C*
 τον ἔχει τὸν τρόπον. τί βρωτὸν ἐξῆλθεν ἐκ βιβρώσκοντος καὶ
 ἀπὸ ἰσχυροῦ γλυκὺ βρωτὸν; ἤδὲ τὸ μέλι καλεῖ, βιβρώσκον-

exceptus a socero perhonorifice uxorem suam recipit. inde Gabaam discedit, oppidum Beniamineae tribus, ibique ad senem quendam agricolam, inquilinum eius loci, divertit. ea re cognita Beniaminei, qui cives eius oppidi erant, senis illius domum undique cinctam obsident, et impulsis foribus hospitem per scelus violare conantur. ibi senex ille filiam suam necdum nuptam et hospitis concubinam eis offert, quibus ad libidinem abuterentur, saltem petens ut hospiti parcerent. quod cum illi facturos se negarent, egressus e domo *Levita* concubinam suam eis exhibet. illi tota nocte ad libidinem illa abusi, tandem dimittunt. quapropter ad hospitii fores progressa continuo vitam cum morte commutat. tum maritus eius mortuam videns iumento suo imponit, ac domum deportatam in partes duodecim dissectat; quarum partium singulas quamlibet ad tribum mittit, simulque Beniamineae tribus scelus demonstrat. quo facto rem Israelici perquam moleste ferunt, ipsumque deum precantur. deinceps Beniamineos cum copiis invadunt. qui cum auctores facinoris ad noxam se dedituros negarent, Israelici eos interficiunt et oppidum igne iniecto cremant.

Caeterum problema quod Palaestinis *Samsō* proposuit, erat huiusmodi (*Iud.* 14 14): ex comedente cibo, ex robusto exiit dulcedo. per dulcedinem mel intelligit, per comedentem ac robustum leonem,

τα δὲ ἰσχυρὸν τὸν λέοντα, ἐν ᾧ νεκρῷ ἄντι μέλι ἐξέφανεν
 μέλισσαι, ἀπ' οὗ λαβῶν ἔφαγεν ὁ Σαμψών. ἀλλ' ἐντεῦθεν,
 ἀγαπητέ, συνοραῖν ἄξιον ὅτι μάτην οἱ Ἰουδαῖοι ἀκαθάρτους
 καλοῦσιν ἡμᾶς. εἰ γὰρ ἀκάθαρτοι ἦμεν ἡμεῖς ὅτε δὴ τὸν
 λαγῶν, τὸν χοῖρον, καὶ ὅσα τοιαῦτα, μὴ κατὰ νόμου⁵
 ταῦτα ἐσθίοντες, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸν ἐν προφήταις μέ-
 ριστον Ἡλίαν τοῖς αὐτοῖς ἐγκλήμασι καθυποβάλλεσθαι. τι-
 Dρος ἔνεκεν; ὅτι τὸν ἄρτον ἐξ ἀκαθάρτου ζώου τοῦ κόρα-
 κος δεχόμενος ἔσθιε. διὰ τί δὲ ταῦτα συνέβαινε, καὶ τί-
 νος ἔνεκεν; ἵνα μάθωμεν ὅτι καὶ πρὸ τῆς χάριτος ἡ πα-
 λαιὰ τὰ τοῦ νόμου ἀνέτρεπεν. εἰ γὰρ ἀκάθαρτος ἦν ὁ κό-
 ραξ, πῶς ἐξ αὐτοῦ τὴν βρωαίην ὁ τοσοῦτος Ἥλιος ἐδέξα-
 το; πῶς δὲ καὶ ὁ Σαμψών Ναζαρεῖος ὢν καὶ ὑπὸ νόμου τε-
 V. 130 λῶν τὸ κηρίον τοῦ μέλιτος ἔφαγεν, ὅπερ ἐν νεκρῷ λέοντι
 ἐξέφανεν μέλισσαι; πῶς δὲ καὶ διψήσαντα διὰ τῆς ἀκαθάρ-¹⁵
 του καὶ μαιφόνου σιαγόνος παρεμυθίσαστο ὁ θεός, ἐὰν ὁ
 κόραξ, ὁ νεκρὸς λέων καὶ ἡ σιαγὼν τοῦ ὄνου ἀκάθαρτα; πῶς
 διὰ τῶν τοιούτων ὁ θεὸς τοὺς ἑαυτοῦ θεραπεύοντας ἐθεράπειε;
 P. 168 πῶς δὲ καὶ ἀκάθαρτα ὄντα κοινήν ἀρχήθεν τὴν εὐφημίαν
 ἐδέξαντο; „εἶδε” γὰρ φησιν „ὁ θεὸς αὐτά, καὶ εἶπεν ὅτι
 καλά.” εἰ οὖν ὁ χοῖρος καλὸς ὡς κτίσμα θεοῦ, πῶς ὁ ἀν-

12. ἰδέχεται margo P.

13. ναζωραῖος F.

in cuius cadavere mel apes finxerant, quod inde sumptum Samsō comederat. est autem operae pretium, dilecte fili, te hinc animadvertere nos nulla de causa iusta immundos a Iudaeis appellari. nam si propterea sumus immundi, quod leporibus porcis aliisque talibus contra legis interdictum vescamur, omnino sequi necesse est ut maximus ille vatum Elias eodem nobiscum crimine teneatur. quamobrem istuc? quia panem ab immundo animali, nimirum corvo, acceptum comedit. qua vero de causa haec ita facta sunt? ut sciremus etiam ante patefactam dei gratiam, durante adhuc veteri foedere, legis quaedam praecepta violata fuisse. nam quamvis animal immundum sit corvus, nihilo tamen minus eximius ille vates Elias allatum ab eo cibum accepit. quo item pacto factum ut Samsō, qui Nazareus esset ac legi subiectus, favo mellis vesceretur quod apes in cadavere leonino fixassent? qui hominem siti vexatum per immundam pollutamque maxillam deus recreat? si corvus, si leoninum cadaver, si asini mortui maxilla res immundae sunt, cur per ea deus ministrorum suorum vitae consuluit et opem tulit? praeterea qui factum est ut si quidem immunda sunt quaedam, initio tamen rerum communem illam cum caeteris benedictionem acceperint? sic enim sacris in litteris (Gen. 1 31) perscriptum legitimus „vidit deus omnia quae fecerat, et quae bona esse pronuntiavit.” si ergo porcus tanquam res a deo creata bonus erat, qui deinceps fa-

τὸς ἀκάθαρτος ὕστερον; εὐδηλον οὖν ὅτι τὸ τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς
κακίαν ὑξύρροπον διορθούμενος ὁ θεὸς τοιοῦτους εἶδετο νόμους
καὶ τοιαῖοις θεραπεύειαις ἐχρήσατο. οὕτω μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ
Νῶε διαίρεσιν τεχνῶνται τῶν ζώων. ἐπειδὴ γὰρ ἑώρα τοὺς
5 ἀνθρώπους εἰς εἰδωλομανίαν ἐκκλίνοντας, εὐμεθύδως, ὡς
ἔφημεν, εἰς καθαρὰ ταῦτα διιστᾷ καὶ ἀκάθαρτα. τίνος ἔνε-
κεν; ἵνα τὰ μὲν αὐτῶν ἐσθίοντες ὡς καθαρὰ, τὰ δὲ πάλιν
ὡς ἀκάθαρτα φεύγοντες μηδὲν ἐξ αὐτῶν ὡς θεὸν προσκυνή-
10 σωσιν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐκάλεε ἀκάθαρτα τὰ
κοινῶς ἀρχῆθεν παρ' αὐτοῦ τὴν εὐφημίαν δεξιόμενα. ὅτι δὲ
σγκαταβάσεως ἦν ἡ γεγνηῖα τότε τῶν ζώων διαίρεσις, καὶ
ὁ μακάριος εἶδεις Παῦλος οὕτως εἰπὼν „οὐδὲν κρίσμα θεοῦ
ἀπόβλητον μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον.” ἐπιβεβαιοῦ ταῦ-
τα καὶ μᾶλλον ἡ γεγνηῖα θεία φωνὴ πρὸς τὸν κορυφαῖον
15 Πέτρον, ἥνικα τὴν ἐξ οὐρανοῦ κατενεχθεῖσαν ὁσόννη ἑώρα-
κεν. „ἀναστάς” γὰρ φησι, „Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε, καί ε
ἂ ὁ θεὸς ἐκάθηρε, σὺ μὴ κοῖνον.” εἰ δὲ καὶ νῦν ἀκαθαρτά
τινα παρ' ἡμῶν, ὡς ὁ λύκος ὁ λέων καὶ ἡ πάρδαλις, μὴ θανά-
μας τούτου ἔνεκεν. ἔχεις γὰρ τὸν μέγαν Βασίλειον ἐν τοῖς
20 ἁσκητικοῖς αὐτοῦ τὰ περὶ τούτων οὕτω διευκρινουῦντά σοι.
„ὡς ἐν λαχάνοις τὸ βλαβερὸν τοῦ καταλλήλου χωρίζομεν,

ctus est immundus? de quibus omnibus perspicue potest intelli-
gendum corrigere volentem Israeliticorum ad vitia propensionem huius-
modi leges tulisse atque huiusmodi remediis usum fuisse. eadem ra-
tione Noe quoque temporibus animalium discrimen instituit. nam
quia futurum prospiciebat ut homines ad insanum deastorum cultum
deflecterent, optimo sane consilio sic distinguit animalia, quo alia
pro mundis alia pro immundis haberentur. quam illud, obsecro,
de causa? nimirum ut partim iis victitantes tanquam mundis, partim
aversantes velut immunda, neutra pro diis venerarentur. nam caste-
roquin ea non dixisset immunda, quae cum aliis communem a deo
benedictionem initio rerum acceperant. et vero factam id temporis
animalium distinctionem profectam esse de consilio dei se nostra
causa demittentis, etiam Paulus hinc verbis ostendit (1 Tim. 4 34)
„nulla dei creatura reiici debet, modo cum gratiarum actione su-
matur.” idem magis quoque confirmat illa dei vox, qua summum il-
lum apostolum Petrum compellavit (Act. 10 13), quo tempore de-
missum e coelo linteum conspexit: „surge, Petre, macta et vesce-
re.” item „quae deus purgavit, tu ne polluta dicito.” neque vero
mirum tibi videatur etiam modo quaedam pro immundis haberi,
verbi gratia lupum, leonem, pardalim. quippe magnus ille Basilius
haec in Asceticis suis, qui libri rationes exercitiorum pietatis con-
tinent, in hunc modum explicavit et illustravit. quemadmodum in

οὕτω καὶ ἐν τοῖς κρέασι τοῦ χρησίμου τὸ βλαβερὸν διακρίνο-
 μεν, ἐπεὶ λίχανόν ἐστι καὶ τὸ κώνειον, ὡσπερ κρέας ἐστὶ
 καὶ τὸ γύπειον· ἀλλ' ὅμως οὔτε ὑοσκύαμον φάγοι ἂν τις
 νοῦν ἔχων, οὔτε κυνὸς ἄψαιτο μὴ μεγάλης ἀνάγκης κατε-
 D πειγούσης, ὡς ὁ γε φυγὼν οὐκ ἠνόμησε." μάνθανε οὖν οἷς
 τὸ βλαβερὸν ἐκφεύγοντες τὰ μὲν τῶν ζώων ἐσθίωμεν, ὅσα
 καὶ μᾶλλον εὐχυμά τε καὶ τρόφιμα, τὰ δὲ μυσαττόμεθα,
 καχεξίας καὶ ἕως καὶ ἀηδίας ὄντα παρεκτικά. ταύτη τοι καὶ
 ὄρους οἱ πατέρες ἐπὶ τούτοις τεθείκασι, τὸ λίγνον κἀντεῦθεν
 ἡμῶν ἀναστέλλοντες. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. 10

Ἄξιον δὲ καὶ τινῶν ἱστοριῶν ἐπιμνησθῆναι φιλομουθείας
 χάριν τῆς σῆς ἐκ τῆς Ἰουδήθ. ὁ Ναβουχοδονόσορ διὰ τὸ
 μὴ ἐπικουρῆσαι αὐτῷ πάντας ὅτε ἐπολέμει μετὰ τοῦ Ἀρφα-
 ξᾶ, ἐπέστειλε τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Ὀλοφέρνην κατὰ πό-
 σης τῆς γῆς, εἰπὼν πρὸς αὐτόν „τάδε λέγει βασιλεὺς ὁ μέ- 15
 γας, ὁ κύριος πάσης τῆς γῆς." ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ ταύτην τὴν
 κέλευσιν ἀπαινοῦντι τῷ Ὀλοφέρνη κατὰ Ἰουδαίων, ἔφη καὶ
 τάδε ὁ Ἀμμανίτης Ἀχιώρ „εἰ μὲν ἔστιν ἀγνόημα ἐν τῷ λαῷ
 V. 131 τούτῳ καὶ ἁμαρτάνουσιν εἰς τὸν θεὸν αὐτῶν, ἀναβησάμεθα
 καὶ ἐκπολεμησώμεν αὐτούς· εἰ δὲ μὴ γε, παρελθέτω ὁ κύ- 20

oleribus quod noxium est, ab eo secernimus quod naturae nostrae
 convenit, sic etiam in carnibus ab utilibus quaecumque noxiae sunt
 secernimus. nam et cicuta perinde olerum appellatione venit, ubet
 vulturum carnes pro carnibus ducuntur. nemo tamen mentis compos
 hyoscyamum comederit nec carnem caninam gustaverit, nisi forte
 magna quaedam necessitas urgeat; quod quidem si usuveniat, nihil
 hoc modo vescens delinquit. quapropter scire debes nos opera data
 res noxias aversari, et iis quidem animalibus vesci quaecumque sicuti
 boni sunt utileque nutrimentum praebent, ab aliis autem abhorre-
 re, quae forte valetudinem incommodam vel aliquid aliud ingratae rei
 nobis sint conciliatura, si comedantur. prisci quidem illi patres cer-
 tas hac in parte leges praescripserunt, ut lasciviae voluptatique
 nostrae modum statuerent. ac de his sane dictum hactenus esto. quia
 vero studium in discendo tuum mihi perspectum est, operae preti-
 um facturus sum, si quarundam ex Iudithae libro narrationum me-
 minero.

Nabuchodonosor propterea quod nationes caeterae sibi adversus
 Arphaxam bellum gerenti opem non tulissent, copiarum suarum im-
 peratorem Olophernem adversus quosvis ablegavit, seque totius ter-
 rarum orbis magnum regem ac dominium appellavit. hoc mandato ac-
 cepto adversus Iudaeos Olophernes copias movet. eum Achior Amma-
 nites in hanc sententiam monere: si quod esset delictum eius natio-
 nis quo deum offendissent, recte se facturos, si regionem illam in-

ριός μου." και ὁ Ὀλοφέρνης πρὸς Ἀχιώρ „και τίς ὁ θεός, εἰ μὴ Ναβουχοδονόσορ; οὗτος ἀποστελεῖ τὸ κράτος αὐτοῦ, και ἐξολοθρευσει αὐτοὺς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς." ἐφ' ᾧ και ἀπετημήθη τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ σοφῶς τῷ ὄντι και εὐμε-
5 θόδως παρὰ γυναικὸς τῆς Ἰουδήθ, πάντα τε τὰ ἐκείνου πα-
ρὰ Ἰουδαίων ἐσκυλεύθησαν. τότε δὴ τότε και Ἀχιώρ πι-
στεύσας τῷ θεῷ και περιτέμνεται.

Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν κριτῶν λιμοῦ γεγονότος ἀπῆρην ἐκ P. 169
Βηθλεὲμ ἢ Νοεμὶν σὺν τοῖς παισὶν αὐτῆς ἐν ἀγρῷ Μωάβ·
10 κἀκείσε νύμφας ἔλαβον Ὀρφανὴν και Ροῦθ. μετὰ δέκα δὲ C
εἴη τῶν ἀνδρῶν θανόντων ὑπέστρεψεν ἡ Νοεμίν. ἠκολούθουν
αὐτῇ και αἱ δύο νύμφαι. και ἡ μὲν Ὀρφανὴ πεισθεῖσα τοῖς
λόγοις Νοεμίν ὑπέστρεψεν, ἡ δὲ θανμασία Ροῦθ οὐκ ἐπέισθη,
λέγουσα „ἐ λαός σου λαός μου, και ὁ θεός σου θεός μου."
15 και συνελθοῦσα ἐμίγη τῷ Βοῶς, και τέτοκε τὸν Ὁβῆδ τὸν
πατέρα Ἰεσσαί, ἀφ' οὗ Δαβίδ.

Ἀπὸ Ναβουχοδονόσορ αἰχμάλωτοι Μαρδοχαῖος, γυνὴ
Ἑσθήρ, και λοιποί, οἱ ἦσαν ἐπὶ Ἀρταξέρξου. οὗτος ὁ Μαρ-
δοχαῖος ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ βασιλέως ἀκούσας δύο εὐνούχων με- D
20 λιώντων κατὰ τοῦ βασιλέως ἀνέφερε περὶ τούτων αὐτῷ· οἱ
και ἀπόλονται. τούτων οὖν ἕνεκεν ὁ παρὰ τῷ βουσιεὶ μέγι-

vaderent quippe quam bello haud dubie capturi essent: sin autem, consulere se Olopherni tanquam domino suo, illam ut nationem missam faceret. his auditis Achiozem vicissim Olophernes interrogare, putaretne deum quempiam esse praeter Nabuchodonosorem: illum scilicet ablegaturum copias suas, et nationem illam funditus extirpaturum. hoc modo factum ut bello moto caput ei Iudithae mulieris consilio plane callido et feliciter succedente praecideretur, omnesque ipsius opes a Iudaeis diriperentur, Achioze divinam fidem cum circumcissione amplexo.

Caeterum quo tempore iudices Israelicorum nationi praeerant, oborta fame Noema cum filiis suis Bethlehemam reliquit et Moabitaram in terram profecta est. ibi cum uxores filii duxissent, Orphanam scilicet ac Rutham, annisque decem exactis mortui essent, Noema nuribus suis se comitantibus in patriam suam reversa est (Ruth. 1. 16). nolebat enim ei roganti ut istic manerent Orphana parere, quod se diceret gentem eius agnituram pro sua, deumque ipsius pro suo deo habituram. hoc modo profecta cum socru Booso nupta est, ac Obedum Iessae patrem, Davidis avum peperit.

Inter alios quos Nabuchodonosor captivos abduxerat, fuerunt Mardocheus et Esthera mulier. hi cum regnante Artaxerxe superstites adhuc forent, forte accidit ut cum Mardocheus in aula regia duorum eunuchorum consilia deprehendisset adversus regem inita,

στους Ἀμμάν λυπηθεῖς ἔπεισε τὸν βασιλέα κατὰ Ἰουδαίαν
 ἐπέξελεῖν, καὶ γράμματα στείλαι τοῖς τῶν εἴκοσι καὶ ἐπὶ
 χωρῶν ἄρχουσιν, ἀπὸ Ἰνδικῆς ἕως Αἰθιοπίας, τοὺς ἑποδῆ
 ποτε παρενρισκομένους Ἰουδαίους τελείως κατασφάττειν κατὰ
 τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτῃν τοῦ δωδεκάτου μηνός. μαρθάνει
 ταῦτα ἡ βασίλισ Ἔσθηρ, καὶ νηστεύσασα τρεῖς ἡμέρας δέ-
 ται πρῶτον τοῦ θεοῦ, εἶτα καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀρταξέρξου, λέ-
 ρ. 170 γουσα „εἰδὼν σε κύριε ὡς ἄγγελον θεοῦ, καὶ ἐταράχθῃ ἡ
 καρδία μου ἀπὸ φόβου τῆς δόξης σου,“ καὶ ἔπεισεν ἐκλυθεῖ-
 σα. ὁ δὲ πρῶτρεπεν αἰτῆσαι ὃ θέλει. ὁ δὲ Ἀμμάν ἰδὼν τὸ
 τὸν Μαρδοχαῖον ἐπὶ τῆς αὐλῆς παρασκευάζει κρεμασθῆναι
 αὐτὸν ἐπὶ ξύλου. ὁ δὲ θεὸς τοῦτον ἐκάλυψεν, τὸν τοῦ βα-
 σιλέως ἀφελόμενος ἕπνον· ἀκηδιῶν γὰρ νυκτὸς εἰς ἀνάγνω-
 σιν ἦλθεν, ἐφ’ ᾧ καὶ ἐμνήσθη ὧν ἐποίησεν εἰς αὐτὸν ὁ Μαρ-
 δοχαῖος. ὄθεν καὶ μὴ βουλομένου τοῦ Ἀμμάν ἐτιμήθη τὰ ἰδ
 μέγιστα. ὁ δὲ Ἀμμάν κατ’ ἑαυτοῦ τὴν κακίαν ἔφερεν· ἐκρε-
 Β μωσθη γὰρ ἐπὶ ξύλῳ τῇ δεήσει καὶ κατασκευῇ τῆς Ἔσθῆρ.
 καὶ γράμματα δὲ ἕτερον ἐστάλησαν οὐ μόνον εἰς σπηρίαν αὐ-
 τῶν, ἀλλ’ ἵνα καὶ τοὺς ἀντικειμένους ἀμύνωνται· καὶ γὰρ
 ἄνδρας φ’ ἀπέκτειναν, καὶ ἑτέρους πλείονας. ἐκρεμώθησαν
 δὲ καὶ οἱ δέκα υἱοὶ τοῦ Ἀμμάν. κατὰ τοῦτο καὶ ἡ γραφή

rem omnem regi renuntiaret, qua patefacta illi morte multabatur.
 hinc offensus Ammanus, qui plurimum apud regem poterat, auctor
 regi fuit ut Iudaeos adoriretur, missisque litteris ad centum viginti
 septem regionum praesides, quae regiones inter Indiam et Aethiopi-
 am sitae sunt, imperaret ut quotquot ubique gentium Iudaei reper-
 rentur, omnino morte adficerentur a. d. XIV mensis XII. hanc rem
 ubi Esther regina cognovisset, completo trium dierum ieiunio, de-
 um initio precatur, inde regem Artaxerxem huiusmodi verbis allo-
 quitur (Esther. 5 2): cum te, rex, intuerer angelo divino consimi-
 lem, cor meum formidine maiestatis tuae percussum plane se demit-
 sit et contabuit. tum rex eam hortari ut quod vellet ab se peteret.
 interim Ammanus Mardocheo in regia conspecto totus in hoc iu-
 cumbere, ut hominem in crucem ageret. verum deus adempto regi
 somno, quominus Ammani consilium succederet, impedit. cum enim
 rex noctu prae quadam animi aegritudine non dormiret, forte se-
 cum ipse Mardochaei meritum recognoscens expendit. quapropter in-
 vito Ammano Mardocheus honoribus amplissimis ornatur; et Amma-
 nus e contrario suae perversitatis poenas luens, Esthera regina obse-
 crante ac rem persciantem, cruci adfigitur. simul diversam in senten-
 tiam perscriptae litterae mittuntur, quibus non Iudaeorum modo sa-
 luti consulebatur, verumetiam mandabatur ut adversarios suos necerent.
 itaque factum est ut illi supra quingentos homines interficerent,

φησιν „ἔσονται δὲ ἡ ιγ' καὶ ἡ ιδ' τοῦ Ἀδάρ ἡμέρα ἑορτίος εἰς γενεάς αὐτῶν.”

Ὁ Τωβίητ ἡχμαλωτίσθη ἐν ἡμέραις Ἐνεμεσάρου βασιλέως Ἀσσυρίων. „ἐγὼ Τωβίητ ὁδοῖς ἀληθείας ἐπορευόμεν καὶ δίκαιοσύνης πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. καὶ ὅτε μετὰ V. 132 Σάρρας καὶ Τωβίου ἡχμαλωτίσθη ἐἰς Νινευί, πάντες οἱ ἐκ τοῦ γένους μου ἦσαν ἄρτους τῶν ἐθνῶν, ἐγὼ δὲ οὐ. καὶ εἴ τις ἀπέκτεινε Συναχρηίμ ὁ βασιλεύς, ὅτε ἦλθε φεύγων ἐκ τῆς Ἰουδαίας, ἔθραψα αὐτοὺς κλέπτων· πολλοὺς γάρ 10 ἀπέκτεινεν ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ. καὶ νυκτὸς διὰ φόβου πολλοὺς ἔθραπτον. ὄθην καὶ ἐκοιμήθην παρὰ τὸ τεῖχος τῆς ἀύλης ἀκαλύπτῳ προσώπῳ· καὶ οὐκ ᾔδειν ὅτι στρουθία ἐν τῷ τοίχῳ ἐστὶ. καὶ ἀφοδεύσαντα θερμὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, ἐγενήθη λευκώματα ἐν αὐτοῖς. ἡ δὲ γυνή μου προσή- 15 γαγέ μοι ἔριφον, ὃν εἰς μισθὸν τοῦ κόπου ἔλαβεν. ἐγὼ δὲ δοκῶν κλεψιμαῶν εἶναι οὐκ ἔφαγον, καὶ ὠνειδίσθη παρ' αὐτῆς ὡς δῆθεν μηδὲν ὠφελούμενος ἐξ ἀρετῆς. καὶ ἔκλαυσα πρὸς κύριον ἄναιτελεῖ μοι ἀποθανεῖν ἢ ζῆν, ὅτι ὠνειδισμοὺς ψευδεῖς ἤκουσα.’ τότε δὲ καὶ Σάρρα ἡ τοῦ Ραγουήλ ὠνει- 20 δίσθη ὡς δῆθεν ἀποπνίξασα οὐς ἔλαβεν ἄνδρα ἐπτά· τοῦτους δὲ Ἀσμοδαῖος τὸ πονηρὸν δαιμόνιον ἀπέκτεινε πρὶν ἢ γενέσθαι μετ' αὐτῆς, ὡς καὶ βουληθῆναι αὐτὴν ἐντεῦθεν

3. μεσάρου F.

decem Ammani filiis in crucem actis. hanc ob causam institutum legimus ut 13 et 14 Adaris mensis dies Iudaeis perpetuo festi sint.

Tobaeus imperante Enemesaro Assyriorum rege in captivitatem abductus est. is per omnem vitam veritatis et iustitiae studiosissimus fuit, cumque captivus Nineven una cum uxore Sarra et Tobia filio perductus esset, cognatis caeteris pane gentium vescentibus ab eo prorsus abstinuit. deinde necatos a rege Senacherimo, quo tempore is revertebatur e Iudaea profugiens, furtim sepeliebat; qui sane ab irato rege non pauci sunt interfecti. quin etiam noctu multos ob regis metum terrae mandabat. quapropter aliquando accidit ut vultu aperto iuxta parietem consopitus cubaret, ignorans istuc passeris in pariete nidificasse. illi vero calidum stercus in oculos eius excernunt, ex quo innata ipsius oculis est albugo. consimiliter cum uxor die quodam ipsi hoedum adferret datum sibi mercedis nomine, nolebat eo vesci propterea quod furtivum existimaret, eaque de causa probris ab uxore incessabatur ut qui fructum ex virtute nullum caperet. tum ille plorare, ac domino dicere satius sibi fore, si moriatur, quando falsis probris adficiatur. eodem hoc tempore Sarra quoque Ragueli filia verbis contumeliae plenis est exagitata, quasi viros septem, quibuscum nupta fuerat, suffocasset, quos tamen Asmodaeus ille nequam

ἀπάγξασθαι. ἀλλ' ὁ θεὸς οὔτε Τωβίητ οὔτε Σάρρας παρῖδι
 P. 171 τὸν ὀνειδισμόν. ἀποστελλομένου γὰρ τοῦ Τωβίου ἐπὶ τῷ τὰ
 εἰς παρακαταθήκην κείμενα πατρῷα ἀργύρια λαβεῖν, ὁ τοῦ
 κυρίου ἄγγελος Ῥαφαὴλ συνηκολούθησε. καὶ καθ' ὁδὸν ἰθύν-
 ος φανέντος παρὰ ποταμὸν ἐπιτόρηθη ὁ παῖς. ὁ δὲ ἄγγελος
 ἐπέτρεψε λαβεῖν αὐτὸν καὶ φαγεῖν, τὴν δὲ καρδίαν καὶ τὸ
 ἥπαρ φυλάσσειν, τὸ μὲν ἥπαρ εἰς θυμίαςιν τοῦ Ἀσμοδαίου,
 τὴν δὲ καρδίαν εἰς χρεῖσιν τῶν πατρικῶν ὀφθαλμῶν. ἀπίγ-
 γε δὲ αὐτὸν εἰς τὸν Ῥαγουήλ οἶκον, ὅθεν καὶ λαμβάνει μὲν
 εἰς γυναῖκα τὴν Σάρραν, τὸν δὲ φιλοῦντα αὐτὴν Ἀσμοδαῖον
 B ἐκείθεν διώκει. ἀναλαβόμενος δὲ τὸ ἀργύριον καὶ τὴν Σάρ-
 ραν ὑπέστρεψε. ταύτη τοι καὶ τῶν τοῦ Τωβίητ ὀφθαλμῶν
 χρισθέντων θαῦμα ἐγένετο. μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τάδε πρὸς
 αὐτοὺς ὁ ἅγιος ἄγγελος ἔλεγεν „ἐλεημοσύνη ἐκ θανάτου ῥύε-
 ται, καὶ αὐτὴ ἀποκαθαριεῖ πᾶσαν ἁμαρτίαν. καὶ νῦν ὅτε
 προσηύξω σὺ καὶ ἡ νύμφη σου Σάρρα, ἐγὼ προσήγαγον τὸ
 μνημόσυνον τῆς προσευχῆς ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ ἁγίου θεοῦ.
 καὶ ὅτε ἔθαπτες τοὺς νεκροὺς, συμπαρήμην σοι. καὶ ὅτε οὐκ
 ᾤκησας ἀναστῆναι καὶ καταλιπεῖν τὸ ἄριστόν σου, ὅπως
 ἀπελθὼν περιστείλῃς τὸν νεκρόν, οὐκ ἔλαθές με ἀγαθοποιῶν,
 C ἀλλὰ σὺν σοι ἤμην. καὶ νῦν ἀπέστειλέ με ὁ θεὸς ἰάσασθαι

4. Ῥαφαὴλ om V.

genius interfecerat prius quam cum ea consuescerent; quam illa rem tam aegro tulit animo ut ipsa sibi manus adferre cogitaret. verum deus neque Tobaei neque Sarrae probra neglexit. nam cum Tobaeus filium suum Tobiam ablegasset ad repetendum argentum quod albi deposuerat, angelus dei Raphael eum comitatus est. in eo itinere puer conspecto ad fluminis ripam pisce vehementer est exterritus; quem Angelus hortatur ut piscemprehendat, eiusque partes caeteras comedat, solum cor et iecur sibi reservet; quorum alterum, videlicet hepar, serviret ad abigendum suffitu Asmodaeum, cor autem ad inungendum paternis oculos. secundum haec iuvenem Ragueli domum deducit, qui Sarrae filiam eius uxorem accipit et Sarrae amatorem Asmodaeum abigit. hinc sumpto secum argento et coniuge Sarra domum revertitur. cumque peruncti forent ab eo Tobaei patris oculi, prodigium fit ingens visu ei restituto. quibus in hunc modum gestis angelus ipso verbis talibus alloquitur (Tob. 12 9): beneficentia perfecta de commiseratione cordis hominem a morte vindicat et omne peccatum expiat. quo quidem tempore tu nurusque tua Sarra deum precabimini, ego precationis vestrae monumentum coram sancto illo deo subvehēbam. cum tu mortuos sepeliebas, aderam tibi. cum minime cunctabaris quin surgeres relictoque prandio tuo discederes obvelatum mortui hominis cadaver, haec tua praeclara facta me nos

σε καὶ τὴν νύμφην σου Σάρραν. ἐγὼ εἶμι Ῥαφαὴλ εἰς τῶν ἐπὶ ἀγγέλων, οἳ προσαναφέρουσι τὰς εὐχὰς τῶν ἀγίων." καὶ ταῦτα παραινέσας ἀνέβη πρὸς τὸν ἀπόστειλαντα. καὶ τοῦτο μὲν τὸ Ῥαφαὴλ ὄνομα ἔμαθες ἤδη ἐκ τοῦ Τωβίτη· τὸ 5 δὲ Οὐριήλ, καθά φησι τῷ ὄντι Ψελλός, οὔτε τὰ τῆς παλαι-
 αῖς οὔτε τὰ τῆς νέας ἡμῖν ἐγνώρισεν. ἔστι δὲ τι βιβλίον Ἑβραϊκὸν ἄγνωστον τοῖς πολλοῖς, προσευχὴ δὲ Ἰωσήφ ἐπι-
 γεγραμμένον, ἔνθα δὴ ὁ ἐκείνου πατὴρ Τακὼβ εἰσῆχται τοῦ-
 10 τῆ δὴ τῷ ἀγγέλῳ Ῥαφαὴλ διαλεγόμενος, εἰ καὶ ἄρτι τοῖς V. 133
 Ἑβραίοις, ὡς καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀποκρύφων, ἀπῶσται τε καὶ ἠδέιηται. ὁ μὲντοι Τωβίτη ῥν' ἔτη ἔζησεν, ὁ δὲ Τωβίας ρζ'.
 μετὰ δὲ τὸ θάψαι τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἀπῆλθεν πρὸς Ῥαγουήλ
 τὸν πενθερὸν αὐτοῦ, καὶ ἤκουσε πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν τὴν ἀπό-
 15 λειαν Νινευί, ἣν ἠχμαλώτευσσε Ναβουχοδονόσορ κατὰ τὴν
 Τωβίτη πρόρρησιν.

Μετὰ μὲντοι τὸν Σαμψὼν ἕως Ἡλεί τοῦ ἱερέως ἀναρχία ἦν παρ' αὐτοῖς ἔτη μί, καὶ ἀλλήλοις ἐπανιστάμενοι συνωλο-
 20 θρύνοντο. ὅσον μὲν οὖν κακὸν ἔστι τὸ περιορᾶν τοὺς ὑπὸ χεῖρα
 ἀμαρτάνοντας καὶ μὴ σφοδρῶς ἐπιστύπτειν αὐτούς, εἰδείξῃ P. 172
 τὰ κατὰ τὸν Ἡλεί, τὴν κιβωτὸν καὶ τὸν λαὸν συμβάνα. τη-
 νικαῦτα γὰρ ὁ μὲν Ἡλεί θανάτῳ οἰκτρῷ περιπίπτει, ἡ κιβω-

5. φησι] φησιν ἑ σοφὸς Leunclavius. 9. εἰ deerat.

latebant semper tibi scilicet praesentem. meque nunc adeo misit de-
 us ad te nurumque tuam Sarram sanandos. sum enim genius ille Ra-
 phaelus, unus de septem angelis, qui ad deum sanctorum preces de-
 ferunt. his pronuntiatis ad eum ascendit a quo fuerat ablegatus. hoc
 ipsum autem Raphaeli nomen ex hac de Tobaeo narratione cognitum
 scilicet habes. verum appellatio Urieli, quemadmodum vir reapse sa-
 piens Paellius scripsit, nec prisci foederis libris nec novi continetur,
 sed exstat in libro quodam Hebraico, qui vulgo non est notus, ha-
 bens inscriptionem precationis Iosephi; quo in libro Iosephi pater
 Iacobus hoc cum angelo colloquens introducitur. liber ipse apud He-
 braeos, ut alii quoque apocryphi, pro reiectio ducitur et nihil au-
 thoritatis habet. caeterum Tobaeus annos 150 vivendo explevit, To-
 bias filius 127, cumque parentes suos humo tradidisset, ad Rague-
 lum socerum suum profectus est, et ante mortem suam de Nineves
 interitu cognovit, quam Nabuchodonosor cepit, uti futurum Tobaeus
 praedixerat.

Ad Samsonem ut redeamus, post obitum eius ad Elium usque
 pontificem totis annis 40 Israelici nullius imperio parebant. quapro-
 pter se invicem alii alios adorti, communis interitus et excidii sibi-
 met auctores erant. quantum quidem in eo mali sit, cum nobis sub-
 iecti animadvertente nemine delinquant, nec acriter coercentur, Eli

τὸς αἰχμαλωτίζεται, καὶ ὁ λαὸς ἀναιρεῖται μαχαίρῃ. Παλαιστῖνοι καὶ γὰρ κατὰ Ἰουδαίων ὁρμῶσι, συμπλέκονται ἀλλήλοις, καὶ πίπτουσιν· Ἐβραῖοι ὡσεὶ τετρακισχίλιοι. εἶτα τὴν κιβωτὸν ἀράμενοι σὺν αὐτῇ κατὰ τῶν πολεμίων ὁρμῶσι, κρητῆσαι συνήθως θυρορήσαντες. συμβάλλουσιν ἀλλήλοις, καὶ 5
 Βπίπτουσι· μὲν ἐκ τῶν Ἐβραίων οὐκ ὀλίγοι, αἰχμαλωτίζεται δὲ καὶ αὐτὴ ἡ κιβωτός. οὐκ ἀγαθὴ λοιπὸν ἀγγελία καταλαμβάνει τὸν Ἥλει· καὶ τὴν μὲν τῶν αὐτοῦ παίδων ἀπόλειαν φέρει γενναίως, καὶ ὅτι καὶ σφάλματα προσῆσαν αὐτοῖς, πορνεῖα καὶ γαστριμαργία (γάμους γὰρ ἀλλοτρίους ἐξώρτυτον 10 καὶ τὰ κρέα πρὸ τοῦ ἁγιασθῆναι ἡσθιον), τὴν δὲ τῆς κιβωτοῦ αἰχμαλωσίαν οὐκ ἐνεγκὼν καταπίπτει τοῦ θρόνου καὶ τελευτᾷ· ἔτυχε γὰρ τότε κατὰ γε τὰς πύλας τοῦ ἱεροῦ καθήμενος ἐπὶ δίφρου, ὀκτῶ καὶ 5' βιώσας ἔτη.

Τὴν μέντοι κιβωτὸν οἱ Παλαιστῖνοι λαβόντες εἰς πόλιν 15
 Ἀζωτον αἰχμάλωτον ἤγαγον. τότε καὶ Δαγῶν συνετρίβη τῆς Κοιτικίας ἐκατὰς ἑδρας καὶ ὡς ἐν σχήματι προσκυνῶντος πεσών. ἔδειξε γὰρ ὁ θεὸς ἐνταῦθα ὅτι οὐχ ὡς ἀσθενὴς ἤχμωλωτίσθη ἡ κιβωτός (εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν τῇ παρουσίᾳ αὐτῆς ὁ θεὸς αὐτῶν Δαγῶν συνετρίβη, [ὥστε] εἰ μὴ θεία 20 χάρις προσῆν αὐτῇ), αἰχμαλωτισθῆναι δὲ συνεχωρηθῆ δι

21. αὐτῇ] ἐν αὐτῇ P.

demonstrat historia cum iis quae arcae populoque Israelico acciderunt. nam et Elius miserabili sine vitam claudit, et hostium in potestatem arca venit, et gladio populus occiditur. quippe Iudaeos Palaestini bello invadunt, praelio inter se utrique congrediuntur, Hebraeorum ad quattuor milia cadunt, hinc arca Israelici advecta, cum ea in hostes irruunt, quod omnino futurum considerent ut ea praesente superiores ipsi pro more discederent. conscruntur ergo manus, Hebraeorum plurimi cadunt, arca ipsa ab hostibus intercipitur. quam obrem infeliciter gestae rei tristem nuntium Elius accipit, ac suorum quidem filiorum interitum generoso fert animo, quod ii vitiiis suis non caruissent, scortationi ac luxuriae dediti (consueverant enim toros alienos polluere, oblatibus deo carnibus ante vesci quam consecratae forent): verum ob arcae captivitatem gravissime percussus solio suo delabitur, moxque vivendi finem facit. nam forte tum pro templi foribus in sella versatili consederat annos iam nonaginta et octo natus.

Arcam Palaestini ab se captam in oppidum Azotum avehant neque multo post Dagon loco suo motus est, allisusque terrae venerabundi speciem coram arca prostratus exhibuit. voluit autem deus ostendere non ex imbecillitate quadam sua fuisse captam arcam: nam caeteroqui deus adversariorum Dagon arca praesente non fuisset at-

τὴν τῶν Ἰουδαίων κακίαν. τότε δὴ τότε καὶ ὑπὸ δυσεντερίας ἀπέθνησκον οἱ αἰχμλωτίσαντες αὐτήν, τὰ ἐντὸς ἕξεμῶντες διεφθαρμένα. ἀλλὰ καὶ μυῶν πληθος ἀνελθὼν τὰ τῆς χώρας κατέβλαπτε. μόλις οὖν οἱ Ἀζώτιοι συνῆκαν ὡς ἐκ τῆς 5 κιβωτοῦ τὰ τοιαῦτα προσγίνονται αὐτοῖς· ἀξιοῦσι λοιπὸν D τοὺς Ἀσκαλωνίτας. καὶ ταύτην προσδεξάμενοι ἐν τοῖς ὁμοίοις γίνονται κακοῖς. οἱ δὲ Ἀσκαλωνῖται πρὸς ἑτέροισι πέμπουσι, κακεῖνοι πρὸς ἄλλους. καὶ πάντες τὰ αὐτὰ πάσχουσι. συνέρχονται οὖν οἱ τῶν παθουσῶν πέντε πόλεων ἄρχοντες, 10 Ἀκαρῶν Γαζης Ἀζώτου καὶ τῶν λοιπῶν, καὶ περὶ τούτου σκοποῦσιν. ὅθεν καὶ βόας ὑποζεύξαντες ἀρτιτόκους, καὶ τὴν κιβωτὸν αὐτοῖς ἐπιτιθέουσι, καὶ ἐπὶ τριόδου καταλιπόντες ἐπιτρέπουσιν αὐτοῖς ἢ βούλονται ὁδὸν ἀπελθεῖν· καὶ μὲν τὴν Ἑβραίων ἀπίουσι, ὑπολαμβάνειν τὴν κιβωτὸν αἰτίαν εἶναι P. 173 15 τῶν τοιούτων κακῶν, ἃν δὲ ἄλλην τράπονται, καταδιώξωμεν V. 134 αὐτὴν ἔφασαν ἅτε μὴ τοιαύτην ἔχουσαν δύναμιν. γίνεται ταῦτα, καὶ θεῖαν τῇ κιβωτῷ προσεῖναι διέγνωσαν δύναμιν.

Οἱ μὲν οὖν Ἑβραῖοι τοιαῦτα πάσχοντες ζητοῦσι βασιλείαν, καὶ λαμβάνουσι τὸν Σαούλ, εἰ καὶ μὴ πρῶτος ἔφερεν ὁ Θεὸς 20 τοῦ τοιούτου χάριν ζητήματος, ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς τὸν Σαμουὴλ

11. τὴν deerat.

tritus. de quo colligere licet praesentem in ea quidem fuisse divinam gratiam, sed ob Iudaeorum sceleratam vitam deum permisisse ut hostium in potestatem veniret. eodem tempore morbo intestinorum adfecti moriebantur quotquot arcam ceperant, visceraque corrupta exercebant. praeterea murium ingens enata copia fines eorum infestabat. quapropter Azotii vix tandem intellecto se malis huiusmodi ob arcam vexari, Ascalonitas orant ut eam ad se reciperent. hoc illi cum fecissent, consimiles calamitates experiuntur. ad alios igitur eam Ascalonitae ablegant, iique vicissim ad alios, omnibus eadem mala perpressis. hanc ob causam congressi optimates illarum quinque urbium, quae hisce suppliciiis multatae fuerant, nimirum Accaronis Gazae Azoti et reliquarum, de tota re deliberant, statuuntque duas vaccas foetas currui alligandas esse, cui arca imponatur. hoc facto vaccas in trivio relinquunt, easque potestatem faciunt eundi quo velint. quodsi pergerent in Hebraeorum fines, omnino existimandum aiunt arcam ipsis eiusmodi malorum causam fuisse, sin alio deflecterent, persequendam, uti quae potestatem eiusmodi nullam haberet. huic consilio cum paruisent, adesse divinam quandam arcae vim ac potestatem deprehenderunt.

In hoc statu cum res Hebraeorum essent, regem dari sibi postulant et Saulum accipiunt, quanquam deus huiusmodi petitionum eorum perquam graviter tulit, ac propterea verbis hisce Samuelum allocutus est. „non te locciferunt, sed me ipsum, ne regnum scilicet in

ἔλεγεν „οὐ σὲ ἐξουθενήκασιν ἀλλ' ἐμέ, τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐν αὐτοῖς.” οὗτος μὲν οὖν ὁ Σαοὺλ ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος ὑπῆρχε φυλῆς, υἱὸς τοῦ Κίς, ὁ καὶ τὴν μορφὴν ἄριστος καὶ τὸ Βσῶμα μέγας. τὰς ὄνους τοῦ πατρὸς ἀπώλεσε, καὶ πρὸς τὸν προφῆτην Σαμουὴλ ἔρχεται περὶ ἐκείνων ἐρωτήσων. ὁ δὲ προφῆτης λαβὼν τὸ ἅγιον ἔλαιον τῆς τοῦ νεανίσκου κατακέφαλῆς, καὶ κατασπασάμενος αὐτὸν „ἴθι” φησὶ „βασιλεὺς ὑπὸ Θεοῦ κεχειροτόνησαι σήμερον.” ἀλλὰ καὶ τὰ συμβησόμενα καθ' ὁδὸν αὐτῷ ἔλεγεν, ἐντυχεῖν τε προφήταις, καὶ σὺν αὐτοῖς προφητεῦσαι γενόμενον ἐνθεον. χρεῖι δὲ αὐτὸν καὶ τοῦ πλήθους ὀρώντος. καὶ οὕτως ἡ τῶν Ἑβραίων πολιτεία εἰς βασιλείαν μετέπεσεν. ἔλεγε δὲ πρὸς αὐτούς ὅτι πολλὰ

C παρωρογίσατε τὸν Θεόν, βασιλέα αἰτησάμενοι. καὶ δῆλον ἐντεῦθεν· ὁ γὰρ οὐδέποτε τις εἶδεν ἐν θέρους ἀκμῇ χειμῶνα, τοῦτο γεγενημένον θαύσασθε. καὶ ταῦτα εἰπόντος τοῦ προφήτου ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ χάλαζαι καταφέρονται, ὡς ἐντεῦθεν τὸν λαὸν ἁμαρτεῖν εἰς Θεὸν ἔλεγεν.

Ὁ μὲντοι Σαοὺλ μέλλων κατὰ Παλαιστινῶν δρῆσαι, κελύει τὸν ἀρχιερέα λαβόντα τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν προφητεύειν αὐτῷ περὶ τῶν μελλόντων. τοῦ δὲ προτρεψάτος

D ἐξέρχεται κατὰ Παλαιστινῶν. ὁ μὲντοι Σαοὺλ τῇ νίκῃ ἐπαρθεὶς ἐπαρᾶται τοῖς Ἑβραίοις· ἦν τις ἀποσχόμενος τοῦ φ-

10. γενόμενος ἐνθεος P.

ens obtineam.” Saulus hic oriundus Beniamitide tribu, Cisi F, forma praeditus longe praestantissima corporeque procero et amplo, forte patris asinas amiserat, et earum indagandarum causa vatem Samuelum convenerat. ibi vates sumptum oleum sacrum in caput invenis effundit, eumque peramanter complexus „esto” inquit „rex gentis nostrae divinitus approbatus.” simul ei significat omnia quae ipsi essent in itinere illo eventura, futurum scilicet ut in vates incidere, et divino correptum spiritu cum eis vaticinaturum. deinde rursus eum inspectante populo inungit. atque hoc modo Hebraeorum res publica in regni formam est commutata. Samuelus quidem Israelicos aiebat petendo regem gravem in se concitasse indignationem dei. licebat eius rei coniecturam vel ex eo sumere, quod cum nemo aetate media tempestatem eiusmodi vidisset, illa tamen id temporis conspecta sit. quippe cum vates hanc orationem ad populum habuisset, fulgura cum tonitruis et grandine exstiterunt; quo facto profiteri populus se in deum deliquisse.

Secundum haec Saulus cum copiis Palaestinos invasurus pontifici mandat ut sumpta pontificia veste sibi vaticinaretur, quinam eius belli futurus esset exitus. illo regem ad bellum excitante, copias Saulus adversum Palaestinos educit; cumque victoria potitus esset,

νέειν τοὺς ἐχθροὺς φύγῃ, καὶ μὴ μέχρις οὗ νῦν ἐπελθοῦσα
 τῆς ἀναίρεσως αὐτοὺς ἀποπαύσῃ τῶν πολεμίων, ἐπικατάρα-
 τος εἶη. οὕτω τοίνυν τοῦ Σαουλ φήσαντος, ἐπεὶ κατὰ τινα
 δρυμὸν ἐγένοντο μελισσῶν γέμοντα, ὁ τοῦ Σαουλ παῖς οὐκ
 5 ἀκηκῶς τῆς τοῦ πατρὸς ἀρᾶς ἀποθλίψας τι κηρίον τοῦ μέ-
 λιτος ἤσπιεν. εἶτα γνοὺς τὸ γεγονός οὐκ ὀρθῶς ἔφη τὸν πα-
 τέρα τοιαύτην ἀρὰν θείναι· εὐψυχότατα γὰρ κατατρέχει
 τῆς τῶν ἐναντίων, εἴ γε τροφῆς ἐν τῷ μέσῳ φθάσει μεταλα-
 βεῖν. ὁ δὲ Σαουλ μετὰ τὸ νικῆσαι καὶ θῦσαι τῷ θεῷ κελεύ- P. 174
 10 οὖν τὸν ἀρχιερέα καὶ αὐθις γνῶναι εἰ δίδωσιν αὐτοῖς ὁ θεὸς
 ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν ἐλθεῖν καὶ διαφθεῖραι αὐ-
 τοὺς. εἰπόντος δὲ τοῦ ἀρχιερέως μὴ ἀποκρίνεσθαι τὸν θεόν,
 ὁ Σαουλ ἔφη μὴ ἄνευ αἰτίας τοῦτο γίνεσθαι· ἀλλ' ἔστι τι
 λανθάνον ἐξ ἡμῶν ἁμάρτημα τῆς τοῦ θεοῦ σιωπῆς αἴτιον,
 15 καὶ ὄμνημι, κἄν ὁ παῖς ὁ ἐμὸς Ἰωνάθαν εἶη ὁ τὸ ἁμάρτημα
 τοῦτο ποιήσας, ἀποκτείνειν αὐτὸν καὶ τὸν θεὸν οὕτως ἰλεώ-
 σασθαι. πίπτει οὖν ὁ κληρὸς ἐπὶ τὸν Ἰωνάθαν, καὶ τοῦ πα-
 τρὸς ἐρωτῶντος αὐτὸν τί τε πεποίηκε καὶ ὅπως εἰς θεὸν ἐξή-
 20 μασται, μηδὲν ἕτερον ἔλεγεν συνιδεῖν ἢ μέλιτος χθῆς ἀπογενέ-
 σασθαι, τὴν ἀρὰν ἀγνοῶν. διομνύεται οὖν ὁ Σαουλ ὑπο-

insolentior factus huiusmodi quadam exsecratione sibi Hebraeos de-
 vincit (1 Reg. 14 24), si quis hostibus parcens cibum sumeret, nec
 in eis occidendis tamdiu perseveraret dum nox superveniens caedendi
 finem faceret, is ut execrabilis foret ac diris devoveretur. haec
 Saulus cum prolocutus fuisset, forte accidit ut militibus silvam quan-
 dam ingressis, quas referta esset apibus, Sauli filius exsecratione
 paterna non audita favum mellis avulsus comederet. cumque dein-
 ceptis rem uti gesta fuisset intellexisset, male factum a patre dicebat,
 qui hac devotione milites obstrinxisset: sic enim comparatum esse ut
 animo quis fortissimo invadat adversarium, ubi cibum nactus semet
 aliquantulum recrearit. Saulus victoria potitus, cum rem sacram deo
 fecisset, iterum pontifici mandat ut deum consuleret, num feliciter
 hostium castra invasuri essent et cladem eis illaturi. respondente
 pontifice divinum oraculum silere, „non hoc” ait Saulus „absque
 certa causa fit, sed necesse est aliquid occultum esse delictum no-
 strum, cuius gratia nobis deus haud respondeat. equidem sacramento
 confirmo me, si vel Jonathan filius meus huius peccati sit auctor,
 omnino eum interfectorum, atque hac ratione deum placaturum.” hoc
 modo factum ut sors ducta in Ionathanem caderet. cumque filium
 pater interrogaret quid facinoris designasset quave re in deum deli-
 quisset, nullius ille se conscius sibi esse facti respondet quam quod
 hesterno die mel degustasset, ignarus eius exsecrationis qua populum
 pater obstrinxisset. hoc audito Saulus eum se necaturum iurat, cum-

V. 135 κτείναι αὐτόν. οὐκ ἀνθίσταται ὁ παῖς, τὰ τοῦ ὄρκου βιάζει προβῆναι. ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἀλγεῖ, καὶ τὸν Ἰωνάθαν ἐξαιρεῖ τῆς χειρὸς Σαοὺλ, καὶ ἰκετεύει τὸν Θεόν, Ἰλεον ἐπὶ τούτῳ ποιεῖ. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Εἶπεν δὲ τὸν Θεὸν ἔλεγεν ὁ Σαμουὴλ ὡς ἐπεὶ πολλὰς κακὰ τοὺς Ἑβραίους οἱ Ἀμαληκῖται κατὰ γῆν τὴν ἐρημον διέθνηκαν, ἥνικα τῆς Αἰγύπτου ἐξεπορεύοντο, κελεύειν πολέμῳ τιμωρησασθαι αὐτοὺς τὸν Σαοὺλ καὶ μηδενὸς αὐτῶν φείσασθαι. νικᾷ τοίνυν αὐτοὺς κατὰ κράτος, λαμβάνει δὲ τὸν αὐτῶν βασιλέα Ἀγάγ αἰχμάλωτον, οὗ θραυμάσας τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος, ὡς Ἰώσηπός φησι, σωτηρίας ἄξιον ἔκρινε. καὶ θυσίας ἀπὸ τῶν λαφύρων ἐκείνων ἀνήνεγκε τῷ Θεῷ. ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς τὸν Σαμουὴλ ἔφη ὁ Θεός, „μεταμέλημαι ὅτι ἔχρισα τὸν Σαοὺλ εἰς βασιλέα, καὶ γὰρ ἐξουδένωσα αὐτὸν τοῦ μὴ βασιλεύειν ἐν Ἰσραὴλ.“ ὅθεν καὶ πρὸς τὸν Σαοὺλ οὕτως ἔλεγεν ὁ Σαμουὴλ, ἥνικα τὸν Ἀγάγ ἐξωογήσῃς τῶν Ἀμαληκῖτῶν βασιλέα, „μεματαιώσαι σὺ, ὅτι οὐκ ἐφύδλαξας τὴν ἐντολὴν ἣν ἐντείλατό σοι ὁ κύριος. ὅθεν καὶ οὐ στήσεται σοι ἡ βασιλεία, καὶ ζητήσῃ κύριος ἄνθρωπον κατὰ καρδίαν αὐτοῦ εἰς ἄρχοντα ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ.“ πρὸς τοὺς τοις δὲ καὶ τάδε πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν, ἥνικα τὴν θυσίαν ἔφερον, „οὐ θέλει κύριος ὀλοκαυτώσεις καὶ θυσίας ὡς τὸ ἀκού-

2. προσβῆναι P.

3. ἰκετεύων?

5. Σαοὺλ P.

que nihil adversante filio prorsus iuramento satisfactorum esset, misertus Ionathanis populus eum de Sauli manu liberat deumque supplicando placat. et haec quidem in hunc modum narrata sunt.

Cum autem Saulus praecipisse sibi deum diceret ut quando Amalecitarum in deserto Israelicos misere tractassent, ex Aegypto id temporis migrantes, ipse bello sceleratos homines puniret ac omnino eorum nemini parceret, obtemperans mandato divino vincit eos acie, regemque Agagum captivum abducit. verum pulcritudinem eius proceritatemque corporis admiratus, quemadmodum et Iosephus memoriae prodidit, hominem dignum iudicat cuius salutis vitaeque parcat. simul de spoliis Amalecitarum deo victimas offert. tum vero deus his verbis Samuelum compellere (1 Reg. 15 11) „poenitet me Sauli regis Israelitarum creati: quapropter hominem indignum esse statui qui cum imperio Israelitis praesit.“ ea de causa vicissim Samuelus ita Saulum alloqui: „quandoquidem Agagum conservasti, gessisti te dementer, non praestando edicto quo te dominus obstrinxit. iccirco regnum penes te non manebit, sed hominem deliget deus animo suo gratum, qui populo suo cum potestate praesit.“ addit et alia verba, cum Saulus sacrificium suum offerret (1 Reg. 15 22): „deus non tam placent hostiae ac sacrificia quam si quis eius mandato sit obtem-

σαι τῆς φωνῆς αὐτοῦ," καὶ αὐθις „διέρρηξες κύριος τὴν βου-
 σιλείαν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς σου σήμερον, καὶ δώσει αὐτὴν τῷ
 πλησίον σου τῷ ἀγαθῷ ὑπὲρ σέ." ὅθεν τοῦ προφήτου πολ-
 λὰ φροντίζοντος περὶ τοῦ Σαοὺλ, „παῦσαι" πρὸς αὐτὸν ἔφη
 5 ὁ θεός, „καὶ λαβὼν τὸ ἅγιον ἔλαιον εἰς Βηθλεεὴμ ἄπελθε
 πρὸς Ἰεσσαί, καὶ χρίσαι εἰς βασιλέα ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ." P. 175
 ἔρχεται οὖν, καὶ πάντων ἄλλων ἀποδοκιμασθέντων τῶν υἱῶν
 Ἰεσσαί (οὐδὲ γὰρ εἰς αὐτούς τὸ ἅγιον ἔβλυσεν ἔλαιον) χρίε-
 10 ται ὁ πάντων ὑστάτος Δαβίδ. ἐφ' ᾧ καὶ πνεῦμα ἅγιον ἐκ-
 ποτε ἦν ἐν αὐτῷ, τὸν δὲ Σαοὺλ πνεῦμα πονηρὸν ἐπέρχεται.
 πνιγόμενου τοίνυν αὐτοῦ ἔλεγον οἱ ἰατροί, κυθαί φησιν Ἰώ-
 σηπος, ὅτι μὴ ἄλλως τὸ τοιοῦτον καταπαύσεται πάθος, εἰ
 μὴ τις οἶδε διὰ κινύρας ἄδειν. ὅθεν καὶ ζητηθεὶς εἶ που
 τοιοῦτός τις ἔστιν, ἄγεται ὁ Δαβίδ. ποιεῖ οὖν αὐτὸν ὄπλο-
 15 φόρον, καὶ διὰ τιμῆς ἄγει. καὶ ὁ μὲν Ἰώσηπος οὕτως. τὸ B
 δὲ δαιμόνιον τὸ συμπνίγον τὸν Σαοὺλ ἢ μὲν τοῦ Δαβίδ κιν-
 νύρα κατέπαυε, πλὴν ὡς τῷ παναγίῳ πνεύματι κινουμένη·
 τούτου γὰρ ἐπάδοντος ἐκεῖνο καὶ ἄκον ἠσύχαζε.

Μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ Ἰουδαίων ἐκστρατεύουσι Παλαι-
 20 στινοί. ἀφ' ὧν καταβάς ἀνὴρ τις Γωλιὰτ τοῦνομα παμμα-
 γέθης (ἦν γὰρ πῆχτων τεσσαρῶν καὶ σπιθαμῆς), ἐνδεδυμένος

perans. certe dominus abruptit a te hodie regnum Israelitarum, Idque alteri te meliori tradet." hinc etiam factum ut cum magnopere Sauli causa vates hic sollicitus esset, dominus diceret (1 Reg. 16 1) „desine lugere Saulum, acceptoque oleo sacro Bethlehemam ad Iessaeum proficiscere, deque filiis eius unum in regem ungito." quapropter eo Samuelus se confert; omnibusque caeteris Iessaei filii reiectis, ut in quibus oleum sacrum non emanaret, tandem natu minimus omnium Davides ungitur. ea de causa deinceps ille spiritum apud se sanctum habebat, cum e diverso malus spiritus Saulum invaderet. quoties autem ille Saulum corripere, aiebant medici, quemadmodum Iosephus narrat, fieri aliter non posse ut malum istud conspiretur, quam alicuius opera qui fidibus caneret. itaque facta pervestigazione ecquis alicubi peritus eius artis esset, Davides adducitur, quem Saulus armigerum suum creat et honorato loco penes se retinet. sic Iosephus rem gestam commemorat. ac verum quidem est malum istum genium, qui Saulum vexabat, Davidis cithara sedatum fuisse: sed ita factum hoc statuatur, quod ea nimirum a spiritu sancto pulsata fuerit. illo namque carmen accinente malus genius vel invite conquiescebat.

Secundum haec Palaestini expeditionem adversus Iudaeos suscipiunt, deque castris illorum vir quidam prodit nomine Goliathus, ingentis magnitudinis (erat enim sex cubitorum et unius spithamae),

Θώρακα σταθμὸν ἄγοντα πέντε χιλιάδας σίκλων καὶ τὰ λοι-
 πὰ ὄπλα ἀναλόγως, φωνὴν μεγάλην ἀφήσει καὶ μονομαχεῖν
 C ἐζήτει. καὶ πάντων ἐξιπορευμένων εἰσάγεται ὁ Δαβὶδ, καὶ
 τὸν Σαοὺλ παραμυθησόμενος, μόλις δὲ καὶ πείσας αὐτὸν
 V. 136 (οὐδὲ γὰρ ὁ Σαοὺλ ἐθάρρει, πρὸς τὴν τοῦ Δαβὶδ ἡλικίας⁵
 ἀφορῶν) ὁρμῆ κατὰ Γωλιὰτ καὶ διὰ σφενδόνης αὐτὸν ἀναι-
 ρεῖ. ἔκτοτε οὖν τῶν γυναικῶν λεγουσῶν ὅτι Σαοὺλ μὲν χι-
 λιάδας Παλαιστινῶν κατηκόντισε Δαβὶδ δὲ μυριάδας, πιστε-
 ται καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ὁ Σαοὺλ· ἐφ' ᾧ καὶ ὑπο-
 πτον εἶχεν ἔκτοτε τὸν Δαβὶδ, καὶ φθόρον ἔτρεφεν οὐ μ-
 10 κρόν. ὅθεν καὶ εἰς ἐκστρατείας αὐτὸν ἀπέστειλεν ὡς ἐντεῦ-
 D θεν τῇ πολέμῳ ἀναιρεθῆναι. ὁ δὲ Δαβὶδ τὸν Θεὸν ἔχων με-
 ἑαυτοῦ ἡρίστευε πανταχοῦ, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν θυγατέρα
 Σαοὺλ παρθένον οὖσαν ἔρωτα σχεῖν αὐτοῦ. δῆλα γίνεται
 ταῦτα καὶ τῷ Σαοὺλ. καὶ ὅς δραξάμενος ἀφορμῆς πρὸς τὴν¹⁵
 κατ' ἐκείνου ἐπιβουλήν, ὡς Ἰωσήπος ἱστορεῖ, ἀποδοῦναι τὴν
 θυγατέρα ἔλεγεν, ἂν χιλίας μοι κεφαλὰς κομίση τῶν πολε-
 μίων. γίνεται ταῦτα, καὶ εἰς γυναῖκα λαμβάνει τὴν Μελχῶ.
 οὐ φέρει ταῦτα Σαοὺλ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον φθονεῖ αὐτε καὶ περὶ
 τῆς βασιλείας αὐτοῦ δεδιώς· ἀποκτεῖναι λοιπὸν αὐτὸν μελε-
 20 τῶν. ἀνατίθησι ταῦτα τῷ νιῶ τε Ἰωνάθαν καὶ τοῖς πιστοτά-
 τοις τῶν οἰκετῶν. ὁ δὲ μνηύει τῷ Δαβὶδ τὰ τῆς βουλῆς, καὶ

indutus aeream loricaem quinque milia siclorum pendentem, cuius
 magnitudini et ponderi arma quoque caetera respondebant. hic ergo
 vocem immanem tollit, deque castris Israeliticorum aliquem ad singu-
 lare certamen provocat. omnibus autem perterritis Davides ad Saulum
 introducitur, qui regem consolatus, eoque vix persuaso, quod parum
 in Davide, si respiceretur ipsius aetas, fiducia ponendum existima-
 ret, Goliathum aggreditur hominemque fundae iactu interficit. cum
 autem ex eo tempore mulieres in carmine quodam canerent Saulum
 quidem mille Palaestinos fudisse, Davidem vero decem milia, regno
 suo metuere Saulus incipit, et ab eo die suspectum Davidem habens
 non parum invidiae adversus eum alit. quapropter ad expeditiones
 hominem ablegat, ut aliquo pacto in praeliis necaretur. ille vero,
 qui deum scilicet praesentem haberet, ubique rem praeclare gerit;
 quo factum est ut ipsa quoque Sauli filia virgo singulari eum amore
 complecteretur. qua re Saulo patefacta oblatam ad struendum insidias
 occasionem minime negligit, uti Iosephus commemorat, significari
 iubens ipsi se filiam suam ei collocaturum in matrimonium, si mille
 hostium capita regi referret. atque haec ita facta sunt: Micholem
 uxorem accipit. verum indigne ferens Saulus quod accidisset, maiori
 aestuat invidia, quasi iam regno suo metuens. quamobrem interfici-
 endum deinceps hominem statuit, simul consilium suum Ionathani

ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ πατρὶ διαλέγεται. μετὰ δὲ ταῦτα διώκει τὸν Δαβὶδ καὶ ἄπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις. τηνικαῦτα τῷ ἀρχιερεὶ Ἀβιάθαρ προσέρχεται· τότε καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν. ἐκεῖθεν αὐθις φεύγει πρὸς Ἀβιμέλεχ· τότε δὲ καὶ τὰ τῶν ἐπιληπτικῶν ὑποκρίνεται. ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ Δαβὶδ εὐρῶν τὸν Σαοὺλ καὶ ἄπαξ καὶ δις, καὶ ἀποκτείνει αὐτὸν εὐχερῶς ἔχων, ποιῆσαι τοῦτο οὐκ ἤθελε, τῷ θεῷ πάντα τὰ κατ' αὐτὸν ἀνατιθεῖς. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

10 Παλαιστινοὶ δ' αὐθις κατὰ Ἰουδαίων στρατεύονται, ἐφ' ἧ καὶ τοὺς αὐτοὺς συμμάχους ὁ Ἀγχὸς καλεῖ. ὄρει δὲ τῷ Γελβονᾷ προσβάλλει καὶ ὁ Σαοὺλ, καὶ πολυπληθῆ τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων ἰδὼν ἐταράχθη, καὶ ἐξέστη ἡ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἐπηρεώτησε τὸν κύριον διὰ τοῦ Ἐφούθ, καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ· καὶ γὰρ εἰ μὴ εὐδοκίμου παρ' αὐτῷ, οὐκ εἰσηκουσεν αὐτῶν. ἐφ' ἧ καὶ ζητεῖ ἐγγαστρίμυθον, εἰ καὶ τὸ γένος αὐτῶν ἔφθασεν ἐκ τῆς πόλεως αὐτοῦ ἐκβαλεῖν ὡς πρὸς θεὸν πρότερον εὐσεβῶν. ἐγγαστρίμυθοι δὲ ἐλέγοντο διὰ τὸ δαίμονα ἔχειν ἐν τῇ γαστρὶ αὐτῶν ἐγκαθήμενον καὶ C
20 τὰ μέλλοντα μυθευόμενον εἰπ' οὖν μαντευόμενον. τὸ μέντοι γύναιον ἐκεῖνο πείθεται μόλις, καὶ τὴν τοῦ Σαμουὴλ ψυχὴν ἐξ ἄδου ἀνάγει, ὡς Ἰωσήπος ἱστορεῖ. ὁ γὰρ τὰ θεῖα σοφῶς

7. τῷ θεῷ τὸ κατ' αὐτοῦ F.

8. μὲν deerat.

filiis ministrisque fidissimis aperit. at filius ad Davidem paternum consilium enuntiat, eiusque causa patrem alloquitur. ille semel, bis, multoties Davidem persequitur; qui tali rerum suarum statu Abiatharum pontificem accedit et panibus propositionis vescitur. hinc ad Abimelechum fuga se confert, ubi morbo teneri epileptico iudicabatur. interim Davides Saulum semel atque iterum repertum necare cum facili momento posset, nequaquam tamen id facere voluit, deo nimirum permittens quicquid de ipso futurum esset.

Rursus Palaestini copias suas adversum Iudaeos educunt. ideoque suos etiam auxiliares Achis rex convocat. tum Saulus quoque cum suis ad montem Gelboem contendit; cumque maximas in alienigenarum castris esse copias conspexisset, perturbatus est animique gravi terrore correptus. eam ob rem dominum per ephodum consultit, qui nihil ei responderet: quippe ni bona essent apud deum Israelitae in gratia, non exaudiebat eos. igitur feminam inquit quae oracula per ventrem redderet, quanquam antea, cum adhuc in deum se religiose gereret, totam huiusmodi mulierum nationem e re publica sua expulerat. vocantur autem huiusmodi feminae ventriloquae propterea quod genium in ventre delitescens habeant, qui de futuris respondeat et vaticinetur. vix Saulus, quod poscebat, a muliercula tandem

Θεοδώρητος δυσσεβῆ λέγει τὸν λόγον τουτοῖ καὶ ἀνόσιον· οὐδὲ γὰρ πείθεται νέκυσ ψυχῆν ἐξ ἄδου καὶ τὴν τυχοῦσαν ἀνάγειν, μήτοι γε τοσοῦτου προφήτου. ἄλλοι δὲ τὸν λόγον τουτοῖ μὴ θέλοντες ἀνόσιον δέξασθαι, λαοπλάκων τινὰ λέγουσι δαίμονα τὰ κατὰ τὸν Σαοὺλ ἀναγγεῖλαι τῇ ἐγγαστριμύθῳ. 5 ὁ μὲν Θεοδώρητος οὕτε τὸ πρῶτον ὡς δυσσεβῆς καταδέχεται

D οὕτε πάλιν τὸ δεύτερον· εἰ γὰρ δαίμων ἦν ὁ φανείς, οὐκ ἂν ἀληθῆ ἐφθέγγετο ῥήματα. οὐκοῦν αὐτὸς ὁ Θεὸς τὸ εἶδος, φησί, τοῦ Σαμουὴλ σχηματίσας ἠβουλήθη, ἐξενήροχε τὴν ἀπόφασιν· ἔφη καὶ γὰρ διὰ τοῦ τῶν προφητῶν „ἐὼν ἀπέλ-10 θητε πρὸς τὸν ψευδοπροφήτην, ἐγὼ κύριος ὁ Θεὸς ἀποκρι-

V. 137 θήσομαι δι' αὐτοῦ.” οὕτω διὰ τοῦ Βαλαὰμ ἠυλόγησε τὸν λαόν, καὶ διὰ δυσσεβοῦς μάντεως προηγέθησαν τὰ ἐσόμενα. γίνεται ταῦτα, καὶ οἱ Παλαιστινοὶ τοῖς Ἑβραίοις προσβάλλουσι. πίπτει λοιπὸν ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. 15 μέντοι Σαοὺλ πολλὰς δεξάμενος πληγὰς, καὶ μὴ φέρειν δύ-

P. 177 νάμενος, κελεύει τινὶ τῶν αὐτοῦ τὸ ξίφος αὐτοῦ ἐπενεγκεῖν, ἵνα μὴ ταῖς ἐχθρῶν χερσὶ παραδοθῆ. ὁ δ' οὐκ ἐπειθεῖτο. ἐπιπίπτει λοιπὸν αὐτὸς τῇ μαχαίρᾳ, καὶ μηδὲ οὕτως ἰσχύων θαντῆ τὸ τέλος ἐπενεγκεῖν πείθει τινὰ τῶν Ἀμαληκитῶν, καὶ 20 τσελοῖ αὐτόν. οἱ δὲ Παλαιστινοὶ σκυλευόντες τοὺς πολεμι-

6. μὲν] μέντοι? τὸ om P. 9. σχ. ἢ ἠβουλήθη?

impetrat, quae animam Samueli ex orco producit, ut Iosephus memoriae prodidit, quanquam peritissimus ille rerum divinarum Theodoritus orationem huiusmodi vocat impiam et irreligiosam. non enim persuaderi sibi patitur vel vilis alicuius hominis mortui animam ex orco reduci posse, nedum talis ac tanti vatis. alii negantes hanc orationem impiam esse, velut impostorem statuit deum ipsum representata Samueli specie, pro arbitrato suo, verba istaef eflatum esse. nam alicubi per vatem quendam dixit „quodsi falsum vatem accesseritis, ego dominus per ipsum respondebo.” sic opera Balaami populo fausta imprecatus est, perque vatem improbum quae futura essent indicavit. respondit heic quoque praedictioni eventus: Palaestini Hebraeos invadunt, Saulus cum filiis occumbit; cumque multis vulnibus adfectus esset, nec amplius imperare animo suo posset, suorum cuidam mandat ut se stricto gladio transadigat, ne hostium in potestatem veniret. sed eo recusante gladium cepit, eique incubuit. cumque ne sic quidem adimere sibi vitam posset, Amalecitarum quaedam exorat, qui finem ei vivendi attulit. tum Palaestini spoliatis

ους ἐντυγχάνουσι τῷ Σαούλ τε καὶ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, καὶ κώπαντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν περιῆγον διὰ πάσης τῆς χώρας, τὰ δὲ σώματα αὐτῶν ἀνασταυροῦσιν ἔξω τοῦ τείχους, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ.

5 Οὕτω κατέστρεψε τὸν βίον ὁ Σαούλ διὰ τὸ ἐπὶ τοῖς Β Ἀμαληκίταις παρακοῦσαι τοῦ θεοῦ καὶ διὰ τὸ τῶν ἱερέων γένος ἀπωλεία παραδοῦναι· διὰ γὰρ τοῦ Σύρου Δωὴκ ὡσεὶ τῶν ἱερέων ἀπέκτεινεν αἶροντας τὸ ἐφούθ. ἐκράτησε δὲ τὸν Ἰσραὴλ ὁ Σαούλ ἔτη μ', ὑπερωμίας ὧν παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ. 10 τοῖς Ἑβραίοις ὁ θεὸς χαρίζομενος τοιοῦτον ἄνδρα βασιλευῖεν ἐν αὐτοῖς ἐξελέξατο· ἀνδραγαθίας γὰρ τῆς ἐν πολέμοις ἐνεκεν, οὐ μὴν εὐσεβείας ἤτησαντο βασιλέα. ταύτη τοι καὶ τὸν μέγιστον πάντων ἐκλέγεται, ἐπειδὴ περ οὐ ψυχῆς ἀρετὴν ἀλλὰ σώματος θανυμύζομεν μέγεθος.

5 Μετὰ δὲ θάνατον τοῦ Σαούλ ἐβασίλευσεν ἐν Ἰσραὴλ ὁ C υἱὸς αὐτοῦ Μεμφοστὲ, ἐν Ἰουδα δὲ ὁ Δαβίδ· παρὰ Σαμουὴλ καὶ γὰρ χρισθῆναι προέφθασεν. εἶτα Ῥιγαῦ καὶ Βανέας λάθρα τὸν Μεμφοστὲ ἀνελόντες ἤλθον πρὸς τὸν Δαβίδ ὡς δῆθεν εὐδοκίμησαντες διὰ τὸν φόνον. ὁ δὲ ἀνελθὼν αὐτοὺς κατὰ δὴ καὶ τὸν Ἀμαληκίτην ἐκείνον, δι' οὗ ὁ Σαούλ τὸ τέλος ἐδέξατο. 10 τῆνικαῦτα παντὸς τοῦ λαοῦ καθίσταται βασιλεὺς ὁ Δαβίδ. τὴν δὲ θυγατέρα τοῦ Σαούλ, εἰ μὴ ὡς

17. βῆχάβ καὶ βανὰ F.

hostibus in Saulum eiusque filios incidunt; cumque capita ipsorum rescuissent, ea per omnem ditionem suam circumferebant, corporibus extra muros suspensis, ut Iosephus narrat.

Hoc modo vitam Saulus finiit propterea quod in exscindendis Amalecitis deo non paruisset et sacerdotum nationem delevisset. nam Doeci Syri opera sacerdotes ad trecentos quinquaginta, qui ephodum gestarent, interfecerat. regnum apud Israelicos obtinuit annos 40, humeris Israelitas omnes supereminens. quippe deus Hebraeis gratificari volens eiusmodi virum elegerat, qui eis cum imperio praesesset, quod illi bellicae fortitudinis adversus hostes causa, non pietatis, regem dari sibi petiissent. quo factum ut eis maximum omnium praeficeret, quando sic a natura comparati sumus ut non virtutem animi sed proceritatem corporis admiremur.

Post Sauli mortem filius eius Memphibosetus regnum apud Israelicos occupat, Davide Iudaeorum nationis imperio contento. nam et Samuele prius apud hos regno inunctus fuerat. deinde Richabus et Baneas Memphiboseto clam interfecto ad Davidem se conferunt, quasi praeclaram eius caedis patraetae causa laudem apud illum inveniunt. Davides vero utrumque supplicio mortis adficit, quemadmodum et ante puniverat Amalecitam illum, per quem Saulus occi-

Ἰώσηπος ἱστορεῖ, ἀλλ' οὖν ἐπαθλον ἔλαβεν, ἤνικα τὸν Γολι-
 ἀθ ἐσφενδόνησεν· οὕτω γὰρ ἀναμέσον αὐτῶν συμπεφώνητα.
 Δὲ γοῦν Δαβὶδ μετὰ τὸ ἀναγορευθῆναι βασιλεὺς ἐφίσταται τῇ
 Ἱερουσόλυμα, καὶ τοὺς ἐκεῖσε κατοικοῦντας Ἰεβουσαιούς τρε-
 πωσάμενος βασιλείαν ἑαυτοῦ ποιεῖται τὰ Ἱερουσόλυμα. πρῶ-
 τος μὲν οὖν Δαβὶδ, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ, τοὺς Ἰεβουσαιούς
 ἐκείθεν ἐκβαλὼν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν πόλιν προσαγορεύει· Σάλο-
 μα καὶ γὰρ ἐπὶ Ἀβραάμ ἐκαλεῖτο.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὄρᾳ τὴν Βηρσαβεὲ λουομένην ἐν τῇ αὐ-
 κῆ αὐτῆς, ὅθεν καὶ ταύτης ἐρῆ. μίγνυται λοιπὸν αὐτῇ, καὶ 10
 τὸν Οὐρίαν οἰκονομεῖ θανάτῳ περιπεσεῖν, ὃς ἀνὴρ αὐτῆς ἦν.
 οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ διὰ Νάθαν ἐλέγχεται. εἰτα φε-
 γει διὰ τὴν τοῦ Ἀβεσσαλώμ ἐπανάστασιν, καταλείψας τὰς
 αὐτοῦ δέκα παλλακὰς φυλάσσειν τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἡ δὲ αἰ-
 τία τοῦ Ἀβεσσαλώμ πατραλοῖαν γενέσθαι αὐτῆ. τῷ Δαβὶδ 15
 P. 178 θυγάτηρ ἦν σφόδρα περικαλλῆς, τῷ Ἀβεσσαλώμ ὁμομήτρις.
 ταύτης ὁ Ἄμμων ἐρῆ τῶν ἀδελφῶν ὁ πρεσβύτατος. καὶ μὴ
 ἔχων τὰ τῆς ἐπιθυμίας πληρῶσαι σφόδρα κατέτηκτο. ἐρ-
 ῶ καὶ νοσεῖν ὑποκρίνεται. ἱκετεύει τὸν πατέρα συμπαραμέ-
 νειν αὐτῇ τὴν ἀδελφὴν δουλείας ἐνεκεν. γίνεται ταῦτα. ἀπο-
 καλύπτει τὸ πάθος αὐτῇ, ἡ δ' οὐκ ἐπέθρετο. βιάζεται αὐ-

sus fuerat. post id temporis Davides universae nationis rex declara-
 tur. Sauli quidem filiam uxorem accepit, aliter tamen quam Iose-
 phus exponat, videlicet praemii loco, cum Goliathum fundae iacta
 necasset, quemadmodum inter ipsos convenerat. posteaquam vero Da-
 vides rex designatus est, Hierosolyma cum copiis invadit, et eiectis
 iacolis oppidi Iebusaeis regiam suam Hierosolyms constituit. primus
 quidem certe Iebusaeis inde pulsus, ut Iosephus narrat, de suo no-
 mine urbem Davidicam appellavit: nam Abrahami aetate Solyma
 nuncupabatur.

Secundum haec forte conspecta Bersabea, quae se domi suae ad-
 luebat, eius amore captus est; cumque in amplexus mulieris venis-
 set, procurat ut maritus eius Urias in praelio quodam occumberet.
 non longo tempore interiecto a Nathane vate facinoris illius arguitur.
 secuta est ipsius fuga propter Abesalomi filii rebellionem; qua qui-
 dem in fuga concubinas suas 10 relinquit, quae domum custodirent.
 causa vero quamobrem Abesalomus hoc parricidium moliretur, haec
 fuit. habebat filiam Davides elegantissima forma praeditam, quae
 eadem cum Abesalomo nata matre fuerat. hanc cum Amnon, regio-
 rum filiorum natu maximus, misere deperiret, nec libidinis explen-
 dae rationem ullam reperiret, totus contabescebat. tandem morbum
 simulat, ac patrem orat ut sororem adesse sibi velit in eo morbo
 ministrandi causa. impetrat a patre quod volebat. amorem suum

τὴν, ἐφ' ᾧ καταπειθῆς ὄραται. παραχρῆμα μίσος τίκτεται V. 138
κατ' αὐτῆς τῷ Ἀμνών, ἐφ' ᾧ καὶ ἐκβάλλει αὐτήν. θλίβεται
οὐ μικρῶς αὐτή, ἀποκαλύπτει ταῦτα τῷ Ἀβεσσαλώμ. πα-
ρατρηρεῖται καιρόν, ἐξέρχεται εἰς κουράν τῶν θρεμμάτων αὐ- B
5 τοῦ, συλλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἀδελφούς. τελεῖται
συμπόσιον, καὶ καρωθέντα τὸν Ἀμνών κτείνουσιν οἱ οἰκέται
αὐτοῦ. ἐντεῦθεν οὖν ὁ Ἀβεσσαλώμ πτοηθεὶς φρονεῖν ἤρξα-
το κατὰ πατρός. καὶ πρῶτον μὲν πείθει αὐτὸν ὁ Ἀχιτόφελ
εἰς τὰς παλλακὰς εἰσελθεῖν τοῦ πατρός, ἔπειτα συμβουλεύει
10 αὐτῷ μετὰ στρατιᾶς ὄρμησαι κατὰ τοῦ Δαβίδ. μὴ εἰσακου-
σθεὶς δὲ διὰ τὸ ἀγαθὴν δόξει τὴν τοῦ Χουσί συμβουλὴν (ἔτυ-
χε γὰρ φίλος εἶναι τῷ Δαβίδ ὁ Χουσί) ἀγχόνῃ ἐχρήσατο.
ἐπὶ δὲ τούτῳ διώκεται μᾶλλον ὁ Ἀβεσσαλώμ, καὶ δὴ κατα-
λαμβάνεται. ἀλλ' ὃ Δαβιδικῆς ψυχῆς! καὶ τσοαῦτα γὰρ C
5 παθὼν παρὰ τοῦ πατραλοῖα ἔλεγε „φείσασθε τοῦ παιδαρίον
Ἀβεσσαλώμ.“ ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰωάβ κατὰ καρδίας βυλόντος
τὸν Ἀβεσσαλώμ, ἦνίκα τῷ δένδρῳ ἀπηρωρήθη τῶν τριχῶν,
ἐθρήνησεν ἄμετρα.

Τῷ μέντοι Δαβίδ μελετῶντι ναὸν οἰκοδομηῆσαι τῷ κυρίῳ
οἱ εἶπεν ὁ Νάθαν „πάντα ὅσα ἐν τῇ καρδίᾳ σου βᾶδιζε καὶ
ποιεῖ, δεῖ θεὸς μετὰ σοῦ.“ ἠγγνόησε γὰρ καὶ οὗτος τὸ μέλ-
λον, ὡς ὁ Σαμουὴλ τὸν χρισθησόμενον υἱὸν τοῦ Ἰεσσαί, καὶ

16. βᾶλλοντος P.

puellae aperit, quae cum eius desiderio non adsentiretur, vitium ei
per vim offert. mox concepto in eam odio foras violatam eicit. illa
non parum semet adflicare, fratri Abesalomo rem patefacere; qui
temporis opportunitate observata, suorum ad pecorum tonsuram pro-
ficiscens fratres suos invitatos secum abducit. hinc epulum instruit,
Amnonemque factum hilariorum Abesalomi fratris famuli ex composi-
to necant. ex eo tempore metuens sibi Abesalomus consilia quaedam
contra patrem molitur. ac primo quidem auctor ei fuit Achitophelus
ut patris concubinas iniret; deinde ut cum exercitu Davidem inva-
deret. verum cum ei propterea non obtemperaretur, quod Chusaei
consilium melius esse visum fuisset, hominis Davidi valde familiaris,
suspendio vitam finit. secundum haec Abesalomus impetu maiori pa-
trem persequitur: sed haeret tandem. atque heic mihi Davidicum
animum adspice. quanquam talia tantaque perpessus a parricida fuis-
set, nihilominus in haec verba suos alloquitur (2 Reg. 18 5) „parci-
te iuveni Abesalomo.“ idem, cum Abesalomus arbori crinibus inne-
xis adhaesisset, supra modum calamitatem eius deploravit.

Secundum haec cogitanti cum animo suo Davidi de templo in
honorem domini exstruendo Nathan respondet, quicquid secum fa-
cere constituisset, id moliri deo secundo pergeret. ignorabat enim

Δ ὡς ὁ Ἐλισσαῖος τὸ τῆς Σομανίτιδος πάθος. νύκτωρ δὲ ἐπι-
 φανείς αὐτῷ ὁ κύριος ἔφη „πορεύου, καὶ εἰπέ τῷ δούλῳ μου
 τῷ Δαβὶδ „ὅτι οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μου οἶκον, ὅτι αἵματα
 πολλὰ ἐξέχεας ἐπὶ τῆς γῆς ἐναντίον μου.“ τοῦτο δὲ εἰρησθαι
 δοκεῖ εἰς ὠφέλειαν τῶν τὰς μαιφρονίας ἐργαζομένων· οὐδὲ
 γὰρ ἂν δίκαιον φόνον ἐμὲμψατο τῷ βασιλεῖ ὁ τοῦ Φινεὲς
 τὸν δίκαιον φόνον θυσίας προσαγορεύσας. ἐφ' ᾧ καὶ δίδωσι
 Δαβὶδ Σολομῶντι τῷ νιῷ αὐτοῦ τὸ παρὰδειγμα τοῦ ναοῦ καὶ
 τῶν οἰκῶν αὐτοῦ. πάντα ἐν γραφῇ ἐκ χειρὸς κυρίου δίδω-
 κεν αὐτῷ. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Νάθαν ἠνίκα πρὸς αὐτὸν ἀπε-
 P. 179 στάλη παρὰ Θεοῦ, εἶπε „καλὸν τοῦτο ἐποίησας, ὅτι ἐγενήθη
 ἐν τῇ καρδίᾳ σου περὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι οἶκον· ἀλλ' οὐ σὺ,
 οἰκοδομήσει ὁ ἐκ σοῦ δέ.“

Εἰ καὶ μακροθυμεῖ ὁ Θεὸς τῆς ἀμαρτίας τολμωμένης,
 ἀλλ' ὀψέ ποτε κολάζει. ἴδε γὰρ ὅτι μετὰ τῶν Γαβωνιῶν
 οἱ Ἰσραηλῆται συνέθεντο μὴ φρονεῖσαι αὐτούς, ὁ δὲ Σαουλ
 σὺν τοῖς ἄλλοις ἀλλοφύλοις καὶ αὐτούς ἀπέκτεινε. τὰς μέ-
 ται τοῦ τοιοῦτου τολμήματος δίκας ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ εἰσέπραξε,
 λοιμὸν ἐπενεγκῶν. καὶ εἰ μὴ τοὺς τοῦ Σαουλ ἐπὶ τὰ παῖδα,
 Β ἐρόνευσαν, οὐκ ἂν ἡ θεία ὄργη ἔπαυε. μανθάνομεν οὖν ἐκ
 τούτου ὡς γένους ὁ δεσπότης οὐκ οἶδε διαφορᾶν, ἀλλὰ τὰς

vates quid futurum esset, quemadmodum inungendus Iessaei filius a
 Samuele non agnoscebatur, et Elissaeus calamitatem Sumanitidis
 ignorabat. sed noctu deus Nathani conspectus inquit (1 Paral. 17. 4.)
 „abi significatum famulo meo Davidi, non ipsum esse qui aedem do-
 mino sit exstructurus, multum enim ab eo sanguinis esse fustum.“
 quod quidem postremum ad utilitatem eorum dictum esse videtur
 qui caedibus sese coinquinant. nam caeteroqui minime putandum est
 deum huic regi caedes iustas exprobrare voluisse, cum perpetrata
 a Phineaso caedem aequissimam sacrificii nomine dignetur. hanc igitur
 ob causam Davides Solomoni filio suo tradit exemplar exstructendi
 templi et aedificiorum eius, idque manu domini expressum. Nathan
 certe, cum ad Davidem a deo fuisset ablegatus, ostendit eum his re-
 bus filio relinquendis occupatum fuisse. factum, inquit, abs te praec-
 clare, quod huiusmodi curam susceperis de templi structura: non
 tamen ea per te sed natum ex te filium perficietur.

Observandum obiter quod tametsi deus facinore quodam desi-
 gnato longa utatur patientia, tandem tamen aliquando puniat eius
 rei licet a Gabaonitis exemplum petere. pacti cum Gabaonitis fuerant
 Israelici non se illos interempturos. at Saulus eos nihilominus una
 cum exteris nationibus reliquis excidit. eius facinoris poenas deus
 per illatam regnante Davide famem exegit. quod nisi septem Sauli
 filii fuissent interempti, ira dei non cessasset. hinc animadvertere licet

ἡδίκημένοις, καὶ ἀλλογενεῖς ὦσιν, ἐπαμύνει δικαίως θεός. καὶ αὐτὸς ὁ Δαβὶδ τὸν Οὐρίαν ἀδικήσας ἀλλόφυλον ὄντα (Χετταῖος γάρ) οὐκ ἀτιμώρητος ἔμεινε. τὸ δὲ μοιχίδιον βρέφος, ὃ πρῶτον τῇ Βηρσαβεῖ γέγονε μοιχευθεῖσιν τῷ Δαβίδ, ἐπάταξεν ὁ θεός. ζῶν γὰρ ἔμελλεν εἶναι τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ὄνειδος καὶ τῆς αὐτοῦ παρανομίας ἔλεγχος. κηδόμε- V. 139
νος οὖν αὐτοῦ ζῆν τὸ τοιοῦτον ὁ δεσπότης οὐκ εἴωσεν.

Ἡ δὲ πρώτη βίβλος τῶν Παραλειπομένων αἰνίττεται ὡς C
τοῦ Δαβίδ εἰσιν ἅπαντες οἱ ψαλμοί, καθά φησι Θεοδώρη-
10τος. λέγει γὰρ ὅτι ἔταξε Δαβὶδ ἐν ἀρχῇ τοῦ αἰνεῖν τὸν κύ-
ριον ἐν χειρὶ Ἀσαφῆ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. ὁ μόντοι
Δαβὶδ ἑτῶν τριάκοντα βασιλεύσας, ὡς φησι Θεοδώρητος, πε-
ρὶ τὰ ἑβδομήκοντα τὸ τοῦ βίου τέλος ἐδέξατο. προσθετέον
δὲ τοῖς ἄνω καὶ τάδε καθ' ἱστορίαν ὄντα τοῦ Ἰωσήπου. κα-
15 τὰ Παλαιστίνων ἐποστρατεύει ὁ Δαβίδ, καὶ διώξας ἐπὶ πολὺ
διέστη τῶν αὐτοῦ πάντων. καὶ ἰδὼν αὐτὸν μεμονωμένον καὶ D
ὑπὸ κόπον ἔκλυτον τις τῶν ἐναντίων, ὃς καὶ ἀπόγονος τῶν
Γιγάντων ἦν, ἠπέλεγτο θανατῶσαι αὐτόν. καὶ τοῦτο ἂν ἐγε-
γόνει, εἰ μὴ Ἀβεσαῖος ὁ ἀδελφὸς Ἰωάβ παρευθὺς εὐρε-
20 θεὶς ἐκέλευε ἀπέκτεινε τὸν πολέμιον, ἐκεῖνον δὲ σῶον ἐπανε-
σώσατο. ὄθρον καὶ ὄρκωσεν αὐτὸν ὁ λαὸς ἅπας ὡς μὴ τοῦ

13. τὰ] τοὺς P.

dominum generis discrimen nullum admittere, sed adfectos iniuria, tametsi generis diversi et peregrini sint, iusto iudicio suo vindicare. quinetiam ipse Davides, quod Uriam per scelus violasset, hominem caeteroquin alienigenam, ut qui Chettaeus esset, impune non tulit. ex adulterio quidem conceptus infans, primus ei natus ex Bersabea, divinitus morbo adfectus interiit: quippe si superstes mansisset, pio regi fuisset probro et manifestum admissi facinoris indicium atque argumentum. quamobrem divina de Davide cura providentiaque factum est ut eiusmodi puero vita longior non concederetur.

Caeterum in Omisorum primo libro significatur omnes psalmos Davidis esse. testatur idem Theodoritus quoque, primum Davidem ordinasse dicens, Asaphati et fratrum eius opera, ut hymnis deus concelebraretur. cum autem Davides, eodem Theodorito auctore, annos triginta regnasset, septuaginta vixisset, fato functus est. libet hoc loco superioribus haec quoque de Iosephi narrationibus adice-
re. accidit aliquando ut copias Davides adversus Palaestinos edu-
cet, cumque persecutus eos diu fuisset, longo intervallo a suis omni-
bus est divulsus. tum quidam ex hostibus, e gigantum posteritate
natus, eum solum desertumque videns ac prae labore viribus desti-
tutum, interficere festinabat; ac factum id sane fuisset, ni Abisaeus
loabi frater mox adfuisset hostemque peremisset ac Davidem salvum

λοιποῦ σὺν αὐτοῖς ἀπαντᾶν εἰς πόλεμον. στρατοπεδεύουσι καὶ αὐθις κατὰ τῶν Ἑβραίων οἱ Παλαιστινοί, ἐν οἷς ἦν ἀνὴρ τὸ μὲν ὕψος ἕξ πήχεων, δακτύλους δὲ ἐν ἑκατέρῃ τῶν βάσεων καὶ τῶν χειρῶν περισσοτέρους εἶχε τῶν κατὰ φύσιν· ἀπόγονος γὰρ τῶν Γιγάντων ἦν. τοῦτον ἀποκτείνει μονομαχίᾳς 5
 P. 180 Ἰωνάθαν τις Σουβαίος, ὅθεν καὶ νίκης αἴτιος γίνεται. ἔκπτε οὖν παύονται οἱ Παλαιστινοὶ τοῦ πρὸς Ἑβραίους μάχεσθαι. ἐφ' ᾧ λαβὼν ἄδειαν ὁ Δαβὶδ ὑμνεῖν ἤρξατο τὸν θεὸν καὶ τὰς ψδὰς ἔπλεκεν.

Ἰστέον δὲ ὅτι στρατιώτας ἀμάχους μὲν τὴν ἰσχὺν πολ- 10
 λούς ὁ Δαβὶδ ἐκτήσατο, ἐξαιρέτως δὲ πέντε. ὁ μὲν γὰρ αὐ-
 τῶν χ' ἀνεῖλεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, ὁ δὲ κατ' ἐχθρῶν ἐκπηδήσας οὐκ ἂν ἐπαύετο εἰ μὴ ἐννακισίους ἀνεῖλε. τοσοῦτον γὰρ
 τολμηροὶ ἦσαν ὡς καὶ τρεῖς ἕξ αὐτῶν πρὸς Βηθλεὲμ ἀπει-
 θεῖν καὶ ἀγαγεῖν ὕδωρ τῷ Δαβὶδ ἐντὸς ὄντι Ἱεροσολύμων, 15
 Βεῖσελθόντας αὐτοὺς καὶ ἐξελθόντας διὰ μέσων τῶν Παλαι-
 στινῶν ἔξω παρακαθημένων καὶ μὴ τολμησάντων αὐτοῖς ἀν-
 τιπεσεῖν διὰ τοσοῦτον θράσος αὐτῶν. ὁ ὕδωρ οὐκ ἠδέλη-
 σε πιεῖν ὁ Δαβὶδ, ἀλλ' ἔσπεισε, τῷ θεῷ, καὶ τοὺς στρατιώ- 20
 τας ἐθανύμασε.

Μετὰ δὲ ταῦτα χειροτονηθεὶς παρὰ τοῦ Δαβὶδ ὁ Σολο-
 μὼν ἐκάθισεν ἐπὶ θρόνου κυρίου εἰς βασιλείαν, τουτέστιν εἰς

suis restituisset. qua de causa populus universus eum iureiurando adstrinxit, quo se deinceps cum caeteris in praelia non profecturum polliceretur. rursus Palaestini castra castris Hebraeorum opposuerant, habebantque secum hominem proceritate sex cubitorum, cui essent in utraque planta pedis et utraque manu digiti plures quam naturae conveniret: erat enim et ipse de gigantum posteris oriundus. hunc, duello congressus, Ionathan Subaeus quidam interfecit, eoque pacto victoriae suis auctor exstitit. ab eo tempore Palaestini bello Hebraeos adoriri desierunt, qua occasione Davides otium a negotiis nactus hymnis deum laudare coepit odasque sacras contexere.

Sciendum est autem habuisse quidem milites Davidem complures invicti roboris, verum quinque omnino eximios. horum in numero fuit unus qui sexcentos hostes uno die interemit, item alius qui adversus hostes prosilens caedendi finem prius non fecit quam non-gentos occidisset. tanta itidem praediti erant audacia, ut tres eorum Bethlehemam pergerent ac Davidi tum Hierosolymis degenti aquam adferrent, profecti eo vicissimque reversi per medios Palaestinos, extra oppidum in castris considerentes, nec propter insignem hanc audaciam se ipsis obicere ausos. atque hanc aquam bibere Davides noluit, sed militum virtutem admiratus eam deo libavit.

Secundum haec designatus a Davide Salomo, consedit in throno

τὴν δοθέντα θρόνον αὐτῷ παρὰ κυρίου. τῆς δὲ πρώτης βίβλου τῶν Παραλειπομένων τὸ τέλος δηλοῖ ὅτι καὶ Σαμουὴλ ὁ ῥῶν καὶ Νάθαν ὁ προφήτης καὶ Γαδ ὁ ῥῶν βίβλους εἰχον συγγεγραμμένας. ἰστέον ὅτι Ὁρνίας καὶ Ἀδωνίας ὁ αὐ-
 5 τὸς ἦν, υἱὸς δὲ Δαβὶδ· διώνυμος γάρ. οὗτος δειπνοκλήτο-
 ρας ἔχων τὸν Ἰωάβ καὶ τὸν Ἀβιάθαρ περὶ τῆς βασιλείας ἐμελέτα. ὁ δὲ Νάθαν μνηύει τὰ περὶ τούτων τῇ Βερσαβέ (οἶδε γάρ τὸν σκοπὸν τοῦ Θεοῦ), αὕτη δὲ μνηύει τῷ Δαβίδ.
 ὁ μέντοι Δαβίδ δι' ἑαυτοῦ μὲν τὸν Ἰωάβ τιμωρῆσαι μὴ θελή-
 10 σαις ἕτε ὑπὲρ αὐτοῦ πολλὰ κοπιάσαντα, τῷ Σολομῶντι πα-
 ραιεῖ ἀποκτεῖναι αὐτόν, ἵνα μὴ τῆς νεότητος αὐτοῦ κατα-
 φρονήσῃ. τὰ αὐτὰ δὲ συμβουλεύει αὐτῷ καὶ περὶ τοῦ Σε-
 μεὶ ὡς ἀρχηγῷ ὄντος; εἰ καὶ αὐτὸς ἐκαρτέρει πολλὰ καὶ C
 15 τηρικαῦτα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ὁρνίαν φρονεῖει. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
 τῷ Ἰωάβ ὡσαύτως ποιεῖ, κἄν τῷ Θεῷ προσέφωγεν· ὁ γὰρ V. 140
 Θεὸς νόμος τὸν προσπεφενγότα τῷ ναῶ ἀνδροφόνον ἀναιρεῖ-
 σθαι προσέταξεν.

Ὁ Σολομῶν ἐν χιλιόμβοις ἰσρατεύσας ἰκέτευε τὸν Θεόν,
 10 καὶ σοφίας τυχεῖν ἤρησε καὶ συνέσεως. ὦφθη δὲ αὐτῷ κύ-
 ριος ἐν ὕπνῳ καὶ εἶπεν „αἴτησαι τὸ αἶτημα σεαυτῷ.” ὁ δὲ
 εἶπε „σὺ ἔδωκας τὸν δούλόν σου ἀντὶ Δαβίδ τοῦ πατρός μου,

domini ad obtinendum regnum, hoc est in solium Davidi a domino tributum. in Omissorum primo libro perscriptum legimus Samuelum Nathanem Gademque vates commentariis res a Davide gestas complexos esse. sciendum eundem fuisse Orniam et Adoniam, ut qui duplex nomen habuerit. hic cum ad convivium invitasset Ioabum et Abiatharem, de occupando regno sollicitate cogitabat. tum Nathan vates horum consilia Bersabeae aperit (norat enim dei mentem atque institutum), Bersabea rem ad Davidem desert. Davides, qui per se Ioabum adfici supplicio nollet, quod is multos labores ipsius causa pertulisset, Solomoni filio consuluit ut eum interficiat, ne iuventutem ipsius flocci faceret. idem ei dat consilii de Semeio plane seditioso homine; quem tamen ipse tulerat, licet multis ab eo fuisset aliquoties iniuriis adfectus. secundum haec regno potitur Solomo, et fratrem suum Orniam interficit. idem Ioabo accidit, quanquam is ad aram dei profugisset. lex enim divina homicidam, qui ad templum fugisset, interfici iubet.

Hinc Solomo cum mille aliquando victimas immolasset, deo supplicat, et sapientiam prudentiamque sibi ut largiatur orat. nam deus ipse per somnum ei se obtulerat et aliquid ab se uti postulareret iusserat. ille vero respondens „tu me” inquit (3 Reg. 13 7) „in patris

καὶ ἐγὼ εἶμι παιδάριον μικρόν, καὶ ἐγὼ οὐκ οἶδα τὴν εἰσο-
φὸν μου καὶ τὴν ἐξουσίαν μου, καὶ δώσεις τῷ δούλῳ σου καρ-
δίαν ἀκούειν καὶ διακρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ.”

P. 18 καὶ εἶπε κύριος πρὸς αὐτόν. „ἀνθ' ὧν ἤτήσω παρ' ἐμοῦ τὸ
ῥῆμα τοῦτο, καὶ οὐχ ἡμέρας πολλὰς οὐδὲ πλοῦτον οὐδὲ ψυ-
χὰς ἐχθρῶν σου, ἀλλ' ἤτήσω σεαυτῷ σύνεσιν τῶ εἰσακού-
ειν ῥῆμα, ἰδοὺ πεποιήκα κατὰ τὸ ῥῆμά σου. ἰδοὺ δέδωκά σοι
καρδίαν φρονίμην καὶ σοφίην, ὅση οὐ γέγονεν ἐμπροσθέν σου,
καὶ μετὰ σέ οὐ γενήσεται ὅμοιός σοι ἐν βουσιλευσί. καὶ εἰς
πορευθῆς ἐν τῇ ὁδοῦ μου ὡς Δαβὶδ ὁ πατήρ σου, πληθύνω
τὰς ἡμέρας σου.” μετὰ ταῦτα οἰκοδομεῖ ναὸν τῷ θεῷ, καὶ
βαίτεῖ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀνεπηγμένους ἐπὶ τὸν οὐ-
ρανὸν καὶ εἰσακούειν αὐτῶν. καὶ ὠφθῆ κύριος τῷ Σολο-
μῶντι δευτέρον, καθὼς ὠφθῆ ἐν Γαβιά, καὶ εἶπεν „ἤκουσα
τῆς φωνῆς τῆς προσευχῆς σου, καὶ ἤγισα τὸν ναὸν τοῦτον ἵ
καὶ ἔσονται οἱ ὀφθαλμοί μου ἐκεῖ καὶ ἡ κωδέια μου πᾶσαι
τὰς ἡμέρας. ἐὰν δὲ ἀποστραφῆτε ἀπ' ἐμοῦ, ἐξαρῶ τὸν
Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς ταύτης, καὶ τὸν οἶκον τοῦτον ὃν ἤγισ-
σα τῷ ὀνόματι, ἀποσφίψω αὐτόν ἐκ προσώπου μου.” τοῦ
μέγιστοι Σολομῶντος προσευξαμένου πῦρ οὐρανόθεν κατηρέχθη
καὶ τὰς προσερχθείσας θυσίας ἠγάλωσεν. ὄρα λοιπὸν ὅση
C πρῶτον ἢ τοῦ Σολομῶντος εὐσέβεια, εἶγε καὶ πῦρ ἐπὶ ταῖς

mei Davidis locum suffecisti, famulum tuum. ego vero pner ad hoc
sum admodum, et per aetatem res neclum administrare possum.
quamobrem famulo tuo da mentem docilem ad regendum populum
tuum, utque ins ei dicere ex ipsa aequitate possim.” tum dicit
„quando” ait „tu istud petiisti, non longam aetatem, non divitias,
non hostium tuorum necem, sed prudentiam ad discernenda iura po-
stulasti, scito me tibi quod in votis erat concessisse. en tantam men-
tis prudentiam atque sapientiam tibi largior, ut tibi par inter reges
nemo neque ante te fuerit neque post te sit futurus. quodsi tradi-
tam a me vitae rationem patris tui Davidis exemplo secutus fueris,
etiam tibi aetatem producarn.” secundum haec sanum exstruit, atque
deum precatur ut apertis ac vigilantibus oculis divinam hanc aedem
respiciat, et homines in ea supplicantes exaudiat. tum altera vice
deus ei perinde se obtulit atque apud Gabaonem factum fuerat, et
haec effatus est verba (2 Paral. 7 12) „ego tuas ad me preces et
supplicationem exaudivi, et istam a te constructam aedem consecra-
vi. tam oculos ibi quam mentem semper habebō. quodsi a me de-
sciveritis, Israelicos ego de hac terra exstirpabo; et hoc templum,
quod nomini meo consecravi, a conspectu meo repudiabo.” eodem
Solomone preces concipiente ignis de coelo lapsus est et hostias ob-

θυσίαις αὐτοῦ καταφέρεται. καὶ τὸν μὲν ναὸν λίθοις ἀπελε-
κῆποις οἰκοδομεῖ (αὐτοφυεῖς γὰρ εὐρέθησαν θεῖα προνοία,
ἵσπε μηδενὸς ἀρμονίαν δεηθῆναι σιδήρου, ὡς φησι Θεοδώ-
ρητος), τὸν δὲ τοῦ ἱεροῦ περιβόλον τμητοῖς λίθοις ἰδομήσα-
510 στω, κάπελ καὶ λατόμων δέεται. τὸ μέντοι μῆκος τοῦ ναοῦ
ἑξήκοντα πήχεων ἦν, καὶ εἴκοσι τὸ εὖρος. κύκλιον τοῦ ναοῦ
οἰκίσαι ἠκούδομάθηθησαν χάριν τῶν Λευιτῶν καὶ τῆς τῶν σκευ-
ῶν ἀπεθέσεως· τὰ γὰρ ἅγια μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν ἦσαν βα-
τά. τὸ δὲ τοῦ ναοῦ ὕψος ρά πήχεων ἦν. πάντα δὲ τὸν
10 ναὸν χρυσὸς συνεκάλυπτε. ταῦτα δὲ πάντα τὰ τοῦ ναοῦ ἢ μὲν D
χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑπέδειξε τῷ Σαβιδῷ, αὐτὸς δὲ τῷ
Σολομῶντι. οἰκοδομεῖ δὲ τὸν θεῖον οἶκον δεκνὸν μετὰ τλ' ἔτη
τῆς ἐξόδου. παρῆλθον δὲ τοσαῦτα ἔτη, ὅπως ἀποκαμόντες
τῇ εἰς τὰ ὄρη περιπλανήσει τὸν ἕνα τόπον τὴν Ἱερουσαλήμ
15 ἀγαπήσωσι.

Ταῦτα δὲ τὰ κατὰ γῆ τὸν παλαιὸν ναὸν, ὃς εἰς τρία
διήρηται, εἰς τε τὴν τῶν λαϊκῶν δηλαδὴ στάσιν, τὴν τῶν
ἱερέων καὶ τῶν Λευιτῶν, ὃς δὴ καὶ τόπος ἅγιος ἐλέγετο, καὶ
εἰς αὐτὰ τὰ ἄδυτα, ἃ δὴ καὶ ἅγια τῶν ἁγίων ἐκαλεῖτο, ἐν
20 οἷς οὐδεὶς εἰσῆρχετο εἰ μὴ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, κάκεινος ἦπαξ P. 182

12. τλ' 480 numerari Reg. 3 6 monet Labbeus, nec deesse qui
580 malint. 16. τὰ om P.

Itas absumpsit. de quo licet animadvertas quanta Solomoni in illo
pietas et religio fuerit, quando impetrare potuit ut in victimas ipsius
ignis e coelo delaberetur. templum autem de lapidibus extruxit
ascia nulla politis: nam divina providentia factum est ut sic per se
nati reperirentur, nullo ut ferro quemadmodum Theodoritus memo-
riae prodidit, ad eos inter se compingendos et concinnandos opus
esset. at vero templi munimentum exterius e caesis lapidibus aedifi-
cavit, ibique lapidarum necessaria erat opera. templi longitudo
fuit sexaginta cubitorum, latitudo viginti. in eiusdem circuitu passim
aediculae quaedam ad Levitarum usus adstructae sunt, et ut vasa
sacra in eis reponerentur: nam hoc sacrarium solis a sacerdotibus
adiri fas erat. altitudo fani cubitorum erat centum viginti. et quidem
fanum hoc universum auro integebatur. omnia vero istaec in templo
construenda spiritus sanctus per gratiam suam Davidi demonstravit,
Davides rursus Solomoni filio; qui divinam hanc aedem anno ab
Israelicorum ex Aegypto migratione 320 aedificavit. tot autem inter-
cesserunt anni, ut tandem pertaesi obvagationum illarum quosvis
in montes locum unicum, videlicet Hierosolyma, diligenter.

Caeterum quae in hoc veteri fano fuerunt, diviso tres in partes,
nimirum in locum ubi laici consisterent, et ubi versarentur sacerdo-
tes ac Levitae, qui locus peculiare sacrarii nomen habebat, in Adyta
denique sacrarium sanctissimum nuncupata, quae adire novini pro-

τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ ταῦτα οὐ χωρὶς αἱματος, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς οὐρανοῖς εὐρήσεις. ἐν γὰρ τῷ πρὸς ἡμᾶς οὐρανῷ, τῷ
 V. 141 ἀέρι δηλονότι, πάντα δὴ τὰ ἀγελαῖα ζῶα, ἐσώτερον δὲ τοῦ φαινομένου στερεώματος, ὡς φησιν ὁ Σιναΐτης Θεὸς Ἀναστασίας, τὰς οὐρανίας διαγούσας δυνάμεις, ἴσως δὲ καὶ αὐ-5
 τὰς τὰς τῶν ἁγίων ψυχάς. ἀνώτερον δὲ τοῦ δευτέρου καὶ ἀοράτου οὐρανοῦ οὐδεὶς εἰσελήλυθεν εἰ μὴ ὁ μόνος ὁ ἀληθὴς ἀρχιερεὺς Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν. ὅτι δὲ τὰ τοῦ
 B ἐπιγείου τοῦδε ναοῦ κατ' εἰκόνα τῶν ἐπουρανίων ἔπιςται, καὶ αὐτὸς ὁ πάμμεγας Παῦλος ἔδηλωσεν οὕτως εἰπὼν „οὐδὲ 10
 γὰρ εἰς χειροποίητα ἄγια εἰσηλθεν ὁ Χριστός, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν.” ὄρα γὰρ νουνεχῶς ὅτι καὶ τὰ φαινόμενα τοῦ ναοῦ τοῦδε κάλλη τῆς ἀφανοῦς ἐκείνης εὐπρεπείας εἰσὶν ἀεικονίσματα, αἱ δ' οὖν αἰσθηταὶ εὐωδαὶ τῆς νοητῆς διαδόσε- 15
 ως ἐκτυπώματα. τὰ δὲ ὑλικά φῶτα τῆς αὐλοῦ φωτοδοσίας εἰκόνες τυγχάνουσι· καὶ γὰρ διὰ τῶνδὲ τῶν ὑλαίων πρὸς τὴν ἄρρητον ἐκείνην θεωρίαν, καθὰ δήπου καὶ τῷ μεγάλῳ
 Cδοκεῖ Διονυσίῳ, χειραγωγούμεθα.

“Ὅτι δὲ πάντας ὑπερβαίνων ἦν ἐπὶ πᾶσιν ὁ Σολομών, ἡ 20
 γραφὴ διδασκέτω σε λέγουσα „καὶ ἐμεγαλύνθη Σολομών ὑπὲρ

ter summum pontificem fas erat, ac ne illi quidem aliter quam semel in annos singulos, nec sine sanguine: haec igitur etiam licet in coelis deprehendere. nam in coelo nobis proximo, nimirum in aëre, sunt animalia quaevis promiscue; in altero, quod intra firmamentum adspectabile continetur, ut Anastasius ille Sinaites ait, coelestes illae potestates degunt ac fortassis etiam sanctorum hominum animae; ultra vero illud alterum et inadspectabile coelum nemo pervenit unquam praeter verum illum Christum. et quidem sanum illud terrestre conditum fuisse ad imaginem rerum coelestium etiam maximus ille Paulus noster hisce verbis significavit (Hebr. 9 24) „non in manufactum sacrarium Christus ingressus est, quod veri sacrarii foret exemplar, sed in ipsum coelum, ut nunc deo coram pro nobis appareat.” atque heic si diligenter animum advertas, videbis ornamenta fani sub oculos cadentia quasi quasdam expressas imagines esse pulcherrimae illius inadspectabilis. sensiles quidem suffituum fragrantiae repraesentant nobis halitum et suffitum illum intellectilem. facta de terrestri materie lumina sunt imagines lucis illius coelestis et materiei prorsus expertis. nimirum per hasce res materie constantes ac terrenas ad contemplationem illam ineffabilem, quemadmodum et magno illi Dionysio videtur, quasi manu ducimur.

Ut autem ad Solomonem revertamur, superasse illum omnes omnibus rebus sacris ex litteris cognoscas licet. tantum, inquit

πάντας τοὺς βασιλεῖς Αἰγύπτου πλοῦτην καὶ φρονήσει, καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἐζήτουν τὸ πρόσωπον Σολομῶντος τοῦ ἀκοῦσαι τῆς φρονήσεως αὐτοῦ. ἐπληθύνθη γὰρ ἡ σοφία αὐτοῦ ὑπὲρ πάντα φρόνιμον Αἰγύπτου." τὰς τοῦ Σολομῶντος βίβλους, ἀφ' ὧν καὶ οἱ τῶν ἱατρῶν παῖδες τὰς ἀφορμὰς ἔλαβον. μετὰ γὰρ τὸ λαβεῖν ἐκ θεοῦ τὴν σοφίαν τρισχιλίαις μὲν παραβολαῖς καὶ πεντακισχιλίαις ᾠδαῖς ἐλάλησε περὶ πάντων τῶν τε ἐκ γῆς φρομένων καὶ πάντων τῶν ζώων. ἐπὶ γὰρ τούτῳ καὶ ὁ συγγραφεὺς φησιν ὅτι ἐλάλησεν περὶ τῶν ἰξύλων ἀπὸ τῆς κέδρου τῆς ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ ἕως τῆς ὑσσώπου τῆς ἐκπορευομένης ἐκ τοῦ τοίχου. παρὰ δὲ Ἐζεκίου κευθαί φησιν ὁ πολυμαθὴς καὶ πολυῖστωρ Εὐσέβιος. ὅσα καὶ γὰρ ἐν γῇ καὶ θαλάσῃ, ἐν ἀέρι, ἀφορμαὶ τῆς ἐκείνου φιλοσοφίας ἔγένοντο. οὕτω μὲν οὖν ὁ Ἐζεκίας καὶ ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ ἐποίησε ψαλμοὺς. τούτων καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀλχημασώσις ἀπολωλότων, Ἔσδρας τις ἀνὴρ εἰς ἄκρον τῆς Ἑβραϊδος διαλέκτου ἐηλακῶς τ' ὄλους ἀπηριθμήσατο ἢ καὶ πλείους συλλέξας. ἀλλ' ὁ Ἐζεκίας τοὺς πλείους τῶν ψαλμῶν ἀθετήσας ὡς μὴ τοῦ Δαβὶδ εἶναι ἀμολογημένους, τοὺς ἄλλοι καὶ μόνους ἀπέκρινεν, ὡς ὁ σοφώτατος Ψελλὸς ἱστορεῖ. ἐφυσιολόγησε δὲ Σολομῶν καὶ περὶ λίθων, οὐχ ὅπως ἐχρῶσθησαν μόνον ἢ

9. τοῦτο P.

(3 Reg. 4 34), divitiis et sapientia cunctos Aegypti reges excelluit Solomo, ut omnes orbis terrarum reges conspectum eius requirerent audiendae sapientiae causa, qua longe amplissima praeditus quosvis sapientiam Aegyptios post se relinquebat. idem Solomo cum divinitus sapientiam tantam nactus fuisset, sententiarum tria milia protulit, et odorum quinque milia de omnibus e terra nascentibus et cunctis animalibus composuit. hoc enim indicare volens auctor historiae verbis huiusmodi usus est „disseruit de arboribus, a cedro Libani usque ad hysopum, in parietinis qui nascitur." ex his libris Solomonis medicorum natio multa comentandi occasiones sumpsit: nam quaecumque in terra, in mari, in aere existunt, Solomoni ad philosophandum materiam suppeditarunt. nonnulla tamen Solomonis praesferentia fuisse ab Ezecia concremata, doctissimus ille plurimarumque rerum cognitione praeditus Eusebius memoriae prodidit. idem hic Ezecias in Davidicis etiam psalmis praestitit: nam cum in captivitatibus illi amissi forent, Esdras quidam, vir ad summum Hebraicae linguae peritus, trecentos, immo plures collectos recensuit: verum Ezecias compluribus ex hisce psalmis plane reiectis, ut qui citra controversiam Davidis appellari nequirent, solos 150 reliquos suffragio suo approbavit, quemadmodum Psellus ille doctissimus scripsit. praeterea Solomo de gemmis quoque disseruit earumque natura, non tantum quo illae pacto

συνεπάγησαν, ἀλλὰ καὶ ὅκου ἐκάστη συντελεσθῆ. τὴν μὲν σο-
 φροσύνης ἔφησε φυλακτήριον, τὴν δὲ πρὸς τὰ θεῖα ἀπί-
 χειν πυρσῦ, ἐτέραν δὲ φυγαδεύειν πνεύματα πονηρὰ. ἀλλὰ
 καὶ περὶ δαιμόνων ἐτέθη βιβλίον αὐτοῦ, ὅπως τε κατὰ γέναι
 B καὶ ἐν οἷσι εἶδеси φαίνονται. φύσεις δὲ τούτων καὶ ἰδιότη- 5
 τας ἔγραψε, πῶς τε δεσμοῦνται καὶ πῶς ἐμφιλοχωροῦντες
 ἀπολύονται. ὅθεν ἔργα τούτοις ἀχθοφόρα ἐπέταττεν, ὑλοτο-
 μεῖν τε, ὡς λόγος, ἠνάγκαζε, καὶ καιωμαδὸν τὰ ἀχθὰ φέ-
 V. 142 ρειν παρεβιάζετο. ῥηθῆκα τε σπλάγγνα ἢ ἐπερδαῖς ἢ βοτά-
 ναις περιτιθεῖς ἔθεράπευεν. ἀλλ' ὁ γε θεὸς Ἐλεσίας θεῖο
 ἑαυτὸν ἀνατιθεῖς, καὶ πάντα τῆς ἐκείθεν προνοίας ἐξαοτή-
 σας, τῶν ὑπὲρ φύσιν τῷ Σολομῶντι φιλοσοφηθέντων ὀλιγό-
 ρησεν. ὧν δὲ ἰστόρησεν ὁ Ψελλός, καὶ ὁ Ἰώσηπος μάρτυς
 ἐστὶ λέγων „καὶ ἐπερδὰς κατὰ δαιμόνων καὶ ἐξορισμούς ἐκ-
 C γνώσεν, αἷς" φησὶν „οἶδα χρώμενον Ἐλεάζαρ τὸν Ἰουδαῖον, 15
 δακτύλιον ἐπιτιθέντα τῇ ῥινὶ τοῦ πάσχοντος, καθὰ Σολομῶν
 ὑπέδειξε· καὶ ὀσφραινόμενον τὸ δαιμόνιον εὐθέως ἐκίπτεν
 ἠλαύνετο. δῆλον δὲ τοῦτο γίνεσθαι διὰ τινος ὑποτεθέντος
 ἀγγείου μεστοῦ ὕδατος· συνεταράσσετο γὰρ τὸ τοιοῦτον ὕδωρ
 ἐκείνου ἐξερχομένου." ταῦτα δὲ πάντα τὰ περὶ Σολομῶνος 20
 ἱστορούμενα καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ἐπιβεβαιοῦ ἐν τῇ βίβλῳ αὐτοῦ

9. φθδικαίατά P.

colores hos vel illos accipiant vel gignantur et coalescant, verum
 etiam quis uniuscuiusque sit usus: aliam enim pudicitiae custodem
 esse pronuntiavit, aliam sulfureis inflammationibus resistere, aliam
 malos genios abigere. quinetiam librum de genis composuit, quo mira-
 rum pacto e sublimi deducantur et qualibus formis appareant. eo-
 rundem naturas atque proprietates complexus est, tum quo pacto
 vituculis adstringantur et certis locis adsueti abigantur. hinc factum
 ut operas quasdam gestandorum onerum eis imponeret: nam et ma-
 teriem, ceu perhibent, eos caedere cogebat, et humeris onera por-
 tare. idem hominum viscera exulcerata vel carminibus vel herbis ad-
 hibitis sanabat. verum divinus homo Ezechias, qui se totum deo co-
 sacrasset ac mancipasset eiusque ad providentiam cuncta referret,
 parvi ea fecit quae supra naturam Solomo philosophatus esset. haec
 autem a Psello tradita veritati consentanea esse Iosephus quoque ver-
 bis hisce testatur: etiam carmina quaedam adversus genios et eoru-
 dem adquisitiones excogitavit; quibus, inquit, memini Iudaeum quos-
 dam Eleazarum utentem, annulum naribus hominis agitati malo e
 genio sic admovisse, quemadmodum indicavit Solomo; quem cum
 genius olficcisset, continuo ex eo migravit. et migrationem haec fieri
 de vase quodam, aqua repleto, perspicue animadverti poterat: nam
 aqua genio exeunte turbabatur. atque haec omnia de Solomone com-

τῆ λεγομένη Σοφίᾳ Σολομῶντος, καὶ ταῦτε κατὰ ῥῆμα διεξι-
 ων „θεὸς ἔδωκέ μοι τῶν ὄντων γινῶσιν ἀψευδῆ, εἰδέναι τε
 σύστασιν κόσμου, θέσεις ἀστέρων καὶ φύσεις ζώων, διαφο- D
 ρὰς φυτῶν καὶ δυνάμεις ῥιζῶν, καὶ γινῶσιν τὴν ἐν κρυπτῷ.”
 5 οὐκοῦν ἀξιοπίστου πάντα τὰ περὶ Σολομῶντος λεγόμενα.

Σοβὰ ἔθνος Αἰθιοπικόν. τούτων ἐβασίλευσεν ἡ θαυμα-
 στη ἐκείνη Σίβυλλα. μήτε γὰρ νόμον εἰδυῖα μήτε προφητῶν
 ἀκούσασα διὰ τοῦ Σολομῶντος τὸν τῆς σοφίας ὕμνησι χορη-
 γόν. „γένετο” γὰρ ἔφη „κύριος ὁ θεὸς σου εὐλογημένος,
 10 ὃς ἠθέλησεν ἐν σοὶ δοῦναί σε ἐπὶ θρόνου Ἰσραὴλ.” ἐν οἷς
 δὲ τὸν Σολομῶντα ἐπείραζεν αὕτη, καὶ τοῦτο ἐπερόησεν.
 εὐόπτους παῖδας ἄρρενάς τε καὶ θηλείας ὁμοτρόφῳ στολῇ καὶ P. 184
 κουρῇ τῇ αὐτῇ καλλωπίσασα παρέστησεν αὐτῷ, ζητοῦσα ἑκα-
 τέρου γένους αὐτὴν διάκρισιν ποιήσασθαι. ὁ δὲ νύφασθαι
 15 τούτους προστάξας τὸ πρόσωπον, ἐκτιέρων τὴν φύσιν διέγνω-
 κε, τῶν μὲν ἄρρενων ἀνδρικῶς τὰς ὕψεις κατιψώπων, τῶν
 δὲ θηλειῶν ἀπαλῶς. ἡ δὲ ἐκπλαγεῖσα εἶπεν ὅτι πλείονα ἐώ-
 ρακα ὑπὲρ ὃ ἤκουσα. καὶ δοῦσα αὐτῷ χρυσίου τάλαντι φέ-
 καὶ ἡδύσματα καὶ λίθους τιμίους καὶ δὴ καὶ τὴν, τοῦ ὄπο-
 20 βαλομένου ῥιζαν, ἀφ’ οὗ ἡ Παλαισιτίη τοῦτο γεωργίον ἔσχεν,
 ὡς φησὶν Ἰώσηπος, ὑπέστρεψε. τὸ δὲ τάλαντον ἔχει λίτρας

memorata confirmat ipse in eo libro qui Sapientia Solomonis appel-
 latur (7 20), his ipsis verbis „deus mihi dedit rerum cognitionem
 verissimam ut mundi compagem perspectam habeam, siderumque si-
 tos et naturas animantium et stirpium differentias et radicum vires
 et abditorum cognitionem.” quibus sane verbis ostenditur omnia de
 Solemone prodita fidei mereri.

Caeterum Sabaei natio sunt Aethiopica. eorum regina fuit admiran-
 da illa Sibylla, quippe quae cum legem ignoraret nec vates audisset,
 per Solomonem sapientiae subministratorem deum praedicavit. cele-
 bretur, ait (3 Reg. 10 9), dominus deus ille tuus, qui tibi sic fave-
 rit ut te Israelicorum solio imponeret. haec inter alia quibus Solo-
 monem tentavit, etiam huiusmodi quiddam excogitavit. formosos ali-
 quot pueros, tam mares quam femellas, uniusmodi vestitu et eadem
 tonsura cum exornasset, Solomoni eos exhibuit, utriusque sexus di-
 scrimen in his ut indicaret postulans. tum ille iussis pueris facies
 suas abluere, naturam in utrisque suam deprehendit, cum mares
 quidem viriliter vultus suos fricarent, feminae vero molliter ac de-
 licate. illa vero obstupescens inquit „maiora vidi quam auditu acce-
 perim.” simul ei largita centum viginti auri talenta, cum aromatibus
 gemmis et opobalsami radice, unde Palaestina deinceps haec germen,
 Iosepho teste, habuit, ad suos est reversa. talentum vero libras 120

Βρί και ε', ὡς ἐντεῦθεν λυβείν αὐτὸν ἐξ ἐκείνης χρυσίου
 ρ̄ ρ̄ ρ̄.

Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἕως ἠυσέβει, πάντας τοὺς
 ἀπ' Εὐφράτου μέχρι Νείλου δασμοφοροῦντας εἶγεν. ἔκτισε
 δὲ τοῖς δυσμενέσιν εὐεπεχείρητος γέγονε. καὶ κατ' ἀρχῆς μὲν⁵
 ὁ Σολομῶν ἐθαυμάζετο, τὰς παροιμίας γράφων καὶ τὸν ναὸν
 ἀνιστῶν, ὡς φησιν ὁ μέγας Κύριλλος, ἠνίκα καὶ Ὅμηρος
 τὰς τῶν Τρώων ἐτραγῶδει συμφορὰς, μετὰ ρξ̄ ἔτη τῆς Ἰλίου
 ἀλώσεως. ὕστερον δὲ ἀσεβεία περιέπεσε. δῆλον δὲ τοῦτο
 καὶ ἐξ ὧν ἡ θεία γραφή διεξιεισι περὶ αὐτοῦ λέγουσα „καὶ¹⁰
 C ἐξέκλιναν αἱ ἀλλότριαι τὴν καρδίαν Σολομῶντος ἐπίσω θεῶν
 ἑτέρων.” οὐχ ἦτιον δὲ καὶ ἐξ ὧν ὁ προφήτης Ἀχίας ἔφη
 πρὸς τὸν ἐκείνου δοῦλον Ἰεροβοάμ, *μανθάνομεν ὅτι τοῖς εἰ-
 δώλοις λελάτρευκεν ὁ Σολομών.* ἔφη δὲ οὕτως „τάδε λέγει
 κύριος. ἰδοὺ ἐγὼ ῥήσω τὴν βασιλείαν ἐκ χειρὸς Σολομῶν¹⁵
 τος, καὶ δώσω σοι τὰ δέκα σκῆπτρα, καὶ δύο σκῆπτρα δώ-
 σω αὐτῷ διὰ Δαβὶδ τὸν δοῦλόν μου καὶ διὰ Ἱερουσαλὴμ
 V. 143 τὴν πόλιν μου, ἀπ' ὧν ἐγκατέλιπέ με καὶ ἐδοῦλευσε τῇ Ἀστάρ-
 τη βδελύγματι Σιδωνίων, καὶ τῷ Χαμῶς εἰδώλῳ Μωάβ, καὶ
 D τῷ Μελχὼ προσοχθίσματι υἱῶν Ἀμμών.” καὶ Ἀστάρτην²⁰
 μὲν αὐτὸν εἶναι τὸν Ἑωσφόρον μυθολογοῦσι, τὴν καὶ Ἀφρο-

continet. de quo colligi potest eum a regina centenarios auri nostros
 centum accepisse.

Neque vero tantum Solomo praestabat his rebus, verumetiam
 quamdiu religiosus in deum erat, omnes ab Euphrate ad Nilum us-
 que nationes tributarias habebat. sed ab eo tempore suis inimicis
 male vivendo talem se praebuit ut eis resistere non posset. nimirum
 ab initio admirationi mortalibus erat, cum Proverbia litteris manda-
 bat et exstruebat fanum, sicut eximius ille Cyrillus ait, eodem sci-
 licet tempore quo Homerus Troianorum calamitates suis exponebat
 tragice versibus, annis ab urbe Troiana capta 160. verum deinceps
 ita se gessit ut in summam impietatem prolaberetur. licet id colligas
 ex huiusmodi verbis, quae sacris in litteris exstant „deflexa mens
 Solomonis est per exteras uxores ad alienos deos.” quin etiam illa-
 strius intelligi potest ex Achiae vatis ad famulum Solomonis lero-
 boamum oratione Solomonem deastris religioso cultu honorem exhi-
 buisse. sunt enim haec ipsius verba „significat haec tibi dominus ego
 Solomoni regnum de manu extorquebo, et tibi decem scipiones da-
 bo. unum illi scipionem relinquam propter Davidem famulum meum
 et propter Hierosolymam urbem meam, quandoquidem ille relicto me
 Astartem Sidoniorum piaculum et Chamosum Moabitum deastrum et
 Melchomum Ammonitarum offendiculum coluit.” Astartem sunt qui

διάη. βδέλυγμα καὶ προσύχθισμα τὰ εἰδῶλα καλεῖ ἡ γραφή. καὶ πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν Σολομῶντα οὕτω φαίνεται λέγων ὁ Θεός „ἀνθ' ὧν ἐγένετο ταῦτα μετὰ σοῦ, καὶ οὐκ ἐφύλαξας τὴν ἐπιτολὴν μου καὶ τὰ προστάγματά μου, ἃ ἐντειλάμην σοι, διαρρήσων διαρρήξω τὴν βασιλείαν σου ἐκ χειρὸς σου, καὶ δώσω ταύτην τῷ δούλῳ σου.“ ἐπειδὴ γάρ, φησί, τὴν πρέπουσαν ἔμοι τῷ κτίστῃ τιμῇ καὶ δόξαν τῇ δούλῳ κτίσει ὑπένειμας, δώσω καὶ γὰρ τὴν δόξαν σου τῷ δούλῳ σου. ὄθεν καὶ ἐπαρθεῖς ὁ Ἰεροβοάμ ἤρξατο ἀπὸ Σολομῶντος τὸν λαὸν p. 185
 10 ἀφιστᾶν. τοῦτο μαθὼν ὁ Σολομῶν ἐζήτει τὸν Ἰεροβοάμ συλλαβεῖν· ἐφ' ᾧ καὶ φεύγει πρὸς Αἴγυπτον, τὴν τελευταίην Σολομῶντος καρτερῶν. καὶ κατὰ μὲν τὴν θείαν γραφὴν ἐβασίλευσε Σολομῶν ἔτη μί, κατὰ δὲ τὸν Ἰωσήφον ἔτη ὀγδοήκοντα. ἐτελεύτησε δέ, ὡς ἐκεῖνος ἔφησεν, ἑτῶν ἑνενήκοντα καὶ
 15 τεσσαράκων.

Ἰλὴν ἡ γραφὴ καὶ τάδε περὶ αὐτοῦ διεξείσι. καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομῶν ἦν φιλογύναιος, καὶ ἔλαβε γυναῖκας ἀλλοτριῶν πολλὰς, καὶ τὴν θυγατέρα Φαραῶ, Μωαβίτιδας, Ἀμμα-
 10 νιτιδας, Σύρας καὶ Ἰδουμαίας, Χετταίας καὶ Ἀμορραίας· καὶ ἦσαν αὐτῷ γυναῖκες ἄρχουσαι ψ' καὶ παλλακαὶ τ'. τότε ἀποδόμησεν ὑψηλὰ τοῖς εἰδώλοις πασῶν τῶν γυναικῶν αὐτοῦ. ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὸν παραβάτην Ἰουλιανὸν ὀρμηθῆναι

Luciferum esse tradunt, eandem scilicet deam cum Venere. piaculum et offendiculum appellant litterae sacrae deastros ac simulacra. quin etiam deus ipse Solomonem verbis hisce compellat (3 Reg. 11 11) „quoniam tu commisisti ut praeepto meo non obtemperares et mandata mea tibi praescripta non servares, eripiam ego tibi de manu tua regnum tuum, idque servo tuo dabo.“ nimirum hoc dicere vult: quia debitum mihi creatori honorem gloriamque creaturae servae detulisti, ego quoque gloriam maiestatemque tuam ad servum tuum transferam. quibus sane verbis elatus Ieroboamus populum a Solomone coepit abducere; quo ille cognito, quo pacto Ieroboamus comprehenderet, cogitabat. verum is fuga in Aegyptum evasit, ibique Solomonis exitum expectavit; qui de sacrarum quidem litterarum auctoritate regnavit annos 40, sed iuxta Iosephum 80. idem tradit Solomonem mortuum esse cum natus esset annos 94.

Narrant etiam litterae sacrae Solomonem mulierum amori fuisse deditum et uxores exteras complures duxisse, nimirum filiam Pharaonis, Moabitides aliquot et Ammanitides et Syras et Idumaeas et Chetaeas et Amorraeas, ita ut principes uxores 700, concubinas 300 haberit. ex eo tempore sublimibus in locis delubra simulacrorum cunctis uxoribus suis extruxit. unde sumpsit occasionem desertor ille fi-

καὶ εἰπεὶν ὅτι τὸν Σολομῶντα σοφὸν μὴ λέγετε, καθύπερθε ὁ μέγας διέξιστος Κύριλλος· εἰ δὲ πεπιστεύκατε εἶναι σοφόν, μήτοι παρὰ γυναικὸς ἐξηπατῆσθαι νομίζετε, κρίσει δὲ οἰκείῃ καὶ παρὰ τοῦ φανερώτος ἀντὶ Θεοῦ πειθόμενον λελατρευμένῳ τοῖς ἄλλοις Θεοῖς. πρὸς οὖν ταῦτα ὁ Θεός οὗτος ἀνὴρ ἄν-5 ταποκρινόμενος καὶ τὰδε προστίθησεν „ἀπὸ μὲν ὧν ἔγραφε, σοφὸς ἂν λέγοιτο παρ' ἡμῶν δὴ καὶ νοοῖτο κατὰ ἀλήθειαν ὁ Σολομῶν· ὅτι δὲ πεπλημμέληκεν ὁμολογουμένως τοῖς κενθ- νύμοις λατρεύσας Θεοῖς, ἀρνήσασθ' ἂν οὐδεὶς. ὅθεν οὔτε προ- φήταις ἁγίοις οὔτε μὴν ἀποστόλοις ποιῶμεν αὐτὸν ἐναρ-10 θμιον, εἶγε καὶ μᾶλλον κατὰ μὲν τὴν νεότητα τὰ πρὸς δέξω Θεοῦ πληροῦν ἠπειρέετο, κατὰ δὲ τὸν τοῦ γήρους καιρὸν κί- γην ἀντὶ τὴν ἀπὸ γυναικὸς ὁ Σατανῆς κατεσκεύασε.” τοῖ- ταις μὲν οὖν καὶ Ἰωσήπος συμφωνεῖ διέξιαν οὕτως· „ἀλλ' οὐ τοιοῦτος ὁ Σολομῶν ἐν τῇ καιρῷ τοῦ γήρους, ὁποῦς ἄρα ἰσ καὶ ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ ἦν. προβαινούσης γὰρ τῆς ἡβῆς, καὶ τοῦ λογισμοῦ διὰ τὸν χρόνον ἀσθενούντος ἀντέχειν πρὸς 15 τὴν μνήμην τῶν Θεῶν ἐντολῶν, τοῦ ἰδίου τε Θεοῦ καταλι- γώρησε καὶ εἰς γυναικίαις ἀλλοφύλους ἐξώκειλε, τοῖς Θεοῖς ἐ- τῶν πρότερον καταθύσας. καὶ πρὸ τούτων δὲ εἰς τὴν φυλα- κὴν τῶν σομίμων ἐξήμαρτεν, ὅτε τὰ τῶν χαλκῶν βού- ὁμοιώματα κατεσκεύασεν καὶ τῶν λέοντων τῶν περὶ τὸν θρό-

dei Iulianus, ut diceret Christianos Solomonem minime debere sapientem appellare. nam hoc eius verbum Cyrillus memoriae prodidit. quodsi omnino, inquit, sapientem fuisse persuasi estis, nolite putare deceptum a muliere fuisse, sed potius existimate certo iudicio et auctoritate illius dei fretum, qui ei semet videndum obtulerat, diis peregrinis serviisse. quibus verbis Cyrillus respondens, huiusmodi quaedam subiicit: „nos Solomonem propter ea quas scripsit, et dicere sapientem et re ipsa statuere possumus. eundem colendis deastris haud dubie deliquisse, nemo certe negarit. qua de causa nec inter sacros eum vates nec inter apostolos numeramus. vel potius ita statuimus, in iuventute studiosissimum fuisse ut quae ad dei gloriam pertinerent efficeret, in senecta vero Satanam ei per mulieres insidias struxisse.” quibus sane postrema Cyrilli testimoniis hoc Iosephi testimonium consentit. nequaquam, ait, talis in senecta Solomo fuit, qualem in iuventute se genuerat nam aetate iam proveciore, cum eius ratio paulatim debilitaretur in retinenda divinorum mandatorum memoria, deum suum non magnificet, et exteras ad mulieres non solum deflexit, verumetiam diis eorum sacra fecit. quin etiam antea deliquit in legis edicta, cum abaeonorum hominum simulacra leonumque circa solium suum fingeret, quantumvis ei bis deus in somno apparuisset. quam ob causam deus Adaeon Idumaeum adversus eum concitavit. Solomonia autem solium

τον τὸν ἴδιον, καὶ ταῦτα δις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καθ' ἑαυτὸν φανερός. ὅθεν καὶ Ἄδερ τὸν Ἰδομαῖον ἐγείρει κατ' αὐτοῦ ὁ θεός." ὁ μόντοι θρόνος τοῦ Σολομῶντος ἐλεφάντινος ἦν, ἀναβαθμίδας ἔχων ἕξ. καὶ ἐν μιᾷ ἐκάστη αὐτῶν λέοντες εἰ-
 5 στήκεισαν ἐκατέρωθεν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὁμοίωμα μύσχου ἦν παρ' αὐτῷ. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, καθὼς ἀνωθεν εἴ-
 ρηται, προσέχειν ἄξιον, ἀγαπητέ, καὶ μὴ συναρπάζεσθαι P. 186
 τοὺς λέγουσιν ὅτι μετανοία περὶ τὸ γῆρας ὁ Σολομῶν ἐχρή- V. 144
 σατο. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, προφήτως ἂν ἀγίοις ἐναριθμῶς ἦν,
 10 καὶ οὐκ ἂν αὐτὸν ὁ θειότατος Κύριλλος τῆς τῶν προφητῶν
 ἐποίει μερίδος ἀλλότριον.

Μετὰ δὲ ταῦτα κρατεῖ ὁ τοῦ Σολομῶντος υἱὸς Ρεβοῶμ,
 ἐφ' οὗ καὶ διασχίζεται ὁ λαὸς ἄτε μὴ θελήσαντος ἀναπαῦσαι
 αὐτούς βεβαρημένους ἤδη ὄντας τῷ τοῦ Σολομῶντος ζυγῷ.
 15 καὶ δύο μὲν φυλαί, ἧ τε τοῦ Ἰουδα καὶ ἧ τοῦ Βενιαμίν,
 αὐτῷ ἐναπέμειναν, αἱ δὲ λοιπαὶ δέκα ὑπετάγησαν αἰς Ἱερο-
 βοῶμ ἐν Σαμαρείᾳ διαίγοντι. διὰ γὰρ τὸν φόβον τοῦ Σολο-
 μῶντος ἐν Αἰγύπτῳ διέτριβαν, ἐκείνου δὲ παρελθόντος εἰς
 Σαμάρειαν ἔρχεται. καὶ ὁ μὲν ὑπ' αὐτὸν λαὸς καὶ Ἰσραὴλ
 20 ἐλέγετο· ἀπὸ γὰρ τοῦ Ἐφραΐμ υἱοῦ Ἰωσήφ ὁ Ἱεροβοῶμ κα-
 τήγετο. τοῦτον δὲ τὸν λαὸν ἠχμαλώτευσεν ὁ πρὸ τοῦ Σα-
 ναχηρείμ κρατῶν τῶν Ἀσσυρίων Σαλμανασάρ, ἐν οἷς ἦν καὶ
 ὁ δίκαιος Ἰαβήτ. ἀφ' ὧν πολλοὺς ἔργον φόνου πεποιήκειν ὁ

istud eborennum erat, et gradus sex habebat, in quorum graduum quo-
 libet utrinque leones stabant, et praeter hos vituli quoque simulacrum
 habebat. quae hactenus indicata si vera sunt, caveto, dilecte filii, ne
 cui fidem habeas qui Solomonem in senectute poenitentia ductum
 fuisse dixerit. nam si hoc accidisset, omnino inter sacros vetos re-
 ferretur, nec vir ille divinus Cyrillus eum de vatam numero exclu-
 deret.

Post Solomonem Roboamus eius filius imperio potitus est, quo
 regnante populus duas in partes se disiecit, quod Roboamus eos ni-
 mium a Solomone gravatos servitutis iugo tractare mitius nolet. tum
 duae tantum tribus, nimirum Iudaica et Beniaminea, reliquae ipsi
 manserunt, caeteris decem tribubus Hieroboami Samariae degentis
 imperio se subicientibus. is metu Solomonis in Aegypto prius vixe-
 rat, verum eo rebus humanis exempto se Samariam contulerat. subie-
 ctus illius regno populus Israelici et Ephraemi appellationem habebat
 propterea quod ab Ephraemo Iosephi F. generis originem Ieroboamus
 traheret. eum populum Salamanassar rex Assyriorum, qui proximo
 Senacheribum antecessit, in captivitatem abduxit; quorum in numero
 fuit iustus ille Tobaeus. magna vero pars illorum a Senacheribe est

Συναγχεσίμ, ὅτε μετ' αἰσχύνῃς ἐξ Ἱεροσολήμ ὑποστρέψει, εἰ καὶ τὸ τέλος οὐκ εἰς καλὸν ἀπέβη αὐτῷ· εἰς γὰρ τὸν θεὸν βλασφημησας ὑπὸ τῶν ἰδίων τέκνων ἀνήροτο τὴν ζωὴν.

- C** Ὁ Ἱεροβοάμ, ἵνα μὴ ἀποσχίληται ὁ λαὸς θέλων εἰς Ἱε-
ροσόλυμα ἔρχεσθαι διὰ τὸν ναόν, τῆς ἀσβεστίας κατάρχεται
πρῶτος καὶ τὰς χρυσᾶς θαμάλεις ἴστησι. τῆνικαῦτα καὶ ὁ
προφήτης Ἰωήλ, ὁ καὶ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, ἐξ Ἰούδα πα-
ρεγένετο εἰς Βαιθὴλ ἐν λόγῳ κυρίου, καὶ εἶπε „θυσιαστήριον,
θυσιαστήριον, ἰδοὺ τίκεται τῷ οἴκῳ Δαβίδ, Ἰωσίας ὄνομα αὐτῷ,¹⁰
καὶ θύσει ἐπὶ σὲ τοὺς ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν, καὶ ὅσα ἀνθρώπων
ἐπὶ σὲ κατακαύσει.” τότε δὴ τότε καὶ τὴν χεῖρα τοῦ Ἱερο-
βοάμ ξηρανθεῖσαν διὰ τὸ κινήθῃναι κατὰ τοῦ προφήτου αὐ-
τὸς ὁ προφήτης ἴασατο. προφήτης δέ τις ὧν ἐκεῖσε ἐβίωσα-
το τὸν ἄνθρωπον τοῦ θεοῦ φαγεῖν ἄρτον μετ' αὐτοῦ, καὶ¹⁵
- D** ταῦτα τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτὸν εἰπόντος ἀπελθεῖν μὲν εἰς Βαι-
θὴλ, καὶ μῆτε ἄρτον φαγόντα μῆτε ὕδωρ πίνοντα ὑποστρέ-
ψαι. ἐφ' ᾧ καὶ καθημένων ἐπὶ τραπέζης λόγος κυρίου ἐγέ-
νητο πρὸς τὸν προφήτην ἐκεῖνον, ἵνα εἶπῃ πρὸς τὸν ἄνθρω-
πον τοῦ θεοῦ „ἀνθ' ὧν ἐπέστρεψας καὶ ἔφαγες ἄρτον καὶ²⁰
ἔπιες ὕδωρ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, οὐ μὴ εἰσέλθῃ τὸ σῶμά σου
εἰς τὸν τάφον τῶν πατέρων σου.” ἐφ' ᾧ καὶ ὑποστρέφων
ὑπὸ λέοντος κατὰ τὴν ὁδὸν θανατοῦται. καὶ ὁ μὲν θῖρε

interfecta, cum ille singulari cum ignominia Hierosolymis revertetur, tandem et ipse tristi fine vitam claudens, quia enim contumeliosis in deum verbis usus fuerat, a propriis filiis vita spoliatus est.

Ieroboamus autem, ne regnum amitteret populo Hierosolymam proficiscente fani gratia, primus impietatis cuiusdam auctor exiit, iuencasque aureas duobus in locis constituit. quo facto Ioelus vates et homo divinus e Iudaea Bethalem se confert, deque mandato dei verbis huiusmodi utitur (3 Reg. 13 2) „o ara, ara. en Davidis e familia quidam nascetur, cui nomen erit Iosias. is super te sacerdotes excelsorum mactabit et ossa humana in te comburet.” quae verba cum pronuntiasset, etiam manum Ieroboami, quae propterea pronus emarcuerat, quia sustulisset illam adversus vatem, vates ipse sanavit. tum vates quidam alius, qui iis in locis degeret, hominem illum divisum urget ut secum vesceretur, quauquam Ioelo mandasset deus ut Bethalem proficisceretur, non tamen ibi vel cibo vel potu sumpto reverteretur. itaque cum mensae adsiderent, deus alteri vati praecipit ut divinum hominem Ioelum verbis huiusmodi compellaret „quandoquidem in oppidum te contulisti, et cibo potuque te recreasti hoc in loco, corpus tuum sepulcro maiorum tuorum non inferetur.” itaque deinceps factum est ut ad suos revertens in itinere a leone pesime-

ἀπέπνευσε μόνον αὐτόν, ἐπὶ πλέον δὲ χωρῆσαι οὐκ ἐτόλμησε· τὸ γὰρ σῶμα τοῦ προφήτου δίκας εἰσπραχθὲν διὰ τὴν παρακοήν, αὐτὴν δηλαδὴ τὴν πνιγμονήν, ἐδικαιώθη ἔκτοτε, καὶ P. 187 οὐκέτι βορὰ τῷ λέοντι προύκειται. καὶ τὸν μὲν προφήτην ἔδεικνον ψευδοπροφήτην εἶναι λέγει καὶ πονηρὸν καὶ ἀπατεῶνα τοῦ Ἰεροβοάμ ὁ Ἰωσήπος. ὁ δὲ Θεοδώρητος ἀληθῆ προφήτην τὸν τοιοῦτον εἶναι λέγει, παράγων καὶ τὴν γραφὴν οὕτω λέγουσαν „διεσώθη τὰ ὄστιά τοῦ προφήτου τοῦ πρεσβύτου τοῦ κατοικοῦντος ἐν Βαιθῆλ, μετὰ τῶν ὄστων τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ ἤκοντος ἐξ Ἰούδα καὶ λελαληκός τις πάντα τὰ ἔργα ἃ ἐποίησεν Ἰωσίας.” ὡσαύτως καὶ τὸν ἀνθρώπον τοῦ Θεοῦ ὁ μὲν Ἰωσήπος Ἰαδὼν αὐτὸν ὀνομάζει, ἡ δὲ βίβλος τῶν Παραλειπομένων Ἰωὴλ αὐτὸν ἡμᾶς καλεῖσθαι Β ἐδίδαξεν.

15 Ἐκαινεὶ ἡ γραφὴ καὶ τοῦ Ἀσα τὴν προτέραν εὐσέβειαν „ἐποίησέ” γὰρ φησιν „Ἀσα τὸ εὐθὺ ἐνώπιον κυρίου τοῦ Θεοῦ V. 145 οὐ αὐτοῦ.” ὅθεν καὶ τοὺς ὁμόρους πάντας ὑπέταξεν. ἀλλὰ καὶ ἐορτὴν ἐπινίκιον ἐκτελέσας ὁμόσαι παρεσκεύασεν ἅπαντας ὡς τῆς ἐννόμου πολιτείας οὐκ ἀποστήσονται. ἀλλὰ καὶ τὴν 20 ἡμέτερα αὐτοῦ τῇ Ἀστάρτῃ λατρεῦσαι προσλομένην τῆς βασιλείας ἐγύμνωσεν. οὐκ ἐν πᾶσι δὲ τέλειος ἦν· οὐδὲ γὰρ ἐξῆς τὰ ὑψηλά. καὶ τοῦ Βασά δὲ στρατεύσαντος κατ' αὐ- C

12. γαδὼν F. 16. δασά F. 22. βασσά F.

retur. ac interfecit ille quidem vatem, sed ulterius progredi non est ausus. quippe corpus vatis supplicio propter inobedientiam adfectum, quod supplicium erat ipsa necatio, deinceps immune factum, a leone devorari non poterat. caeterum vatem hunc alterum Iosephus tradit fuisse talem, qui falso nomen hoc mentiretur et improbus esset ac Ieroboami regis impostor. verum Theodoritus eum in verorum vatum numerum refert, atque id ut probet, litterarum sacrarum auctoritatem allegat, in quibus memoriae proditum sit vatis illius senis, qui habitaverit Bethelle, ossa cum ossibus divini hominis, e Iudaea profecti, et omnia prolocuti quae Iosias deinceps executus est, sepulta fuisse. itidem divinum hunc hominem Iosephus quidem Iadonem appellat, Omissorum vero liber docet ei nomen Ioeli fuisse.

Secundum haec praedicant litterae sacrae regis Asae pietatem, quam ab initio declaraverit recte, inquit (3 Reg. 15 11), se gessit Asa erga dominum deum suum. quo factum ut finitimos omnes imperio suo subiceret. quinetiam triumphali festo instituto cunctos sacramento devinxit se a praescripta in lege disciplina vindicque ratione non discessuros. praeterea matrem suam quae Astartæ cultum probaret, regno abdicavit. non tamen in omnibus perfectum sese gessit. nec enim sacella editorum sustulit, ac deinceps Basa Israeli-

τοῦ, οὐ τὸν θεὸν εἰς σύμμαχίαν ἐκάλεισεν ἀλλὰ τὸν βασιλεὺς Συρίας. ἐφ' ἧ καὶ δι' Ἀνανῆ τοῦ προφήτου τὴν ἀπιστίαν διήλεγξεν ὁ θεὸς εἰπὼν „ἐν τῷ πεποιθέναι σε βασιλεῖ Συρίας, καὶ μὴ ἐπὶ κύριον τὸν θεόν σου, ἦτοι ὁ Βασῦν καὶ σου, διὰ τοῦτο ἐσώθη ἡ δύναμις βασιλείας Ἰσραήλ.” ὁ δὲ Ἰσᾶ μὴ θρηνήσας ἐπὶ τούτοις, ὡς δέιον ἦν, τὸν προφήτην ἐφυλάκισσε, καὶ νοσήσας ὕστερον οὐ τὸν κύριον ἐζήτησεν ἀλλὰ τοὺς ἰατροὺς, ἴσως δὲ τοὺς φαρμακοὺς.

- D Ἐπαινεῖ δὲ καὶ τὸν Ἰωσαφάτ ὡς τὴν ἀρετὴν ἐξηλωκίτα κατ' ἀρχὰς τοῦ Δαβίδ. τὸ γὰρ „ὑψώθη αὐτοῦ ἡ καρδιά” 10 οὐ κατηγορία ἀλλ' ἄπαινος· ἐπήγωγε γὰρ „ἐν ὁδοῖς κυρίου.” ἐπιπέμφεται δὲ αὐτῷ τὴν γαμικὴν ἐπιμιξίαν ἣν πρὸς τὸν Ἀχαάβ ἐποίησατο· Γοθολίαν γὰρ τοῦ Ἀχαάβ τὴν θυγατέρα κατεγγύησε τῷ παιδί αὐτοῦ. ὅπερ δὲ ἀφῆκεν ἡ τῶν βασιλειῶν ἱστορία, ἐπαυῖθα ῥηθήσεται. ἐπανιόντι γὰρ αὐτῷ 15 ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀχαάβ παρατάξεως τῷ Ἰωσαφάτ ἀπήτησεν Ἰησοῦ προφήτης ὁ τοῦ Ἀνανῆ, καὶ εἶπεν αὐτῷ „βασιλεῦ Ἰωσαφάτ, εἰ ἀμαρτωλῆ σὺ βοηθεῖς; εἰ μισουμένην ὑπὸ κυρίου P. 188 ἐν φιλιάζῃ; διὰ τοῦτο ἐγένετο ἐπὶ σὲ ὄργη παρὰ κυρίου. ἀλλ' οἱ ὀλίγοι ἀγαθοὶ ἐρέθησαν ἐν σοί, ὅτι ἐζῆρας τὰ ἄλλα ἀπὸ τῆς γῆς Ἰούδα.” ἐντεῦθεν οὖν μανθάνομεν ὡς ἐλαττοῖ τὰ;

corum rege cum exercitu adversus ipsum profecto auxiliium operique dei non imploravit, sed Syriae regem arcessiit. ideo per Ananiam vatem deus ipsius diffidentiam huiusmodi verbis obiurgavit (2 Paral. 16 7): „quoniam Syriae regi, non domino deo tuo innixus es, propterea manus tuas Israelici regis exercitus evasit.” tum Asa nequam deplorato delicto suo, quemadmodum facere debuerat, etiam fatidicum in carcerem coniecit. deinde morbo correptus non ad speciem domini confugit sed ad medicos; quorum appellatione fortassis venefici et excantores veniunt.

Laudant et litterae sacrae Iosaphatum, ut qui virtutem exemplo Davidis, unius ex maioribus suis, unico dilexerit. nam quod in eis prescriptum legimus (2 Paral. 17 6) „elatum est cor eius,” id vero non ad vituperationem spectat sed ad laudem atque commendationem: subiiciuntur enim huiusmodi quaedam verba, „in praescriptis et institutis a domino.” unum in eo reprehenditur, conjugalis videlicet vinculi et affinitatis coniunctio cum Achaabo instituta. quippe Gotholiam Achaabi filiam suo filio coniugem dedit. atque hoc loco recitandum est, quod scripta de regibus historia memoriae non predidit. cum ex acie Iosaphatus reverteretur, qua suppeticas Achaabo tulerat, filius vates Ananis F. occurrit, ac regem in hunc modum compellavit „tene, Iosaphate rex, homini scelerato ferre auxilium? tene cum exosis domino amicitiam colere? ergo istius rei domine

ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασι τιμωρίας τὰ πρῶτα κατορθώματα. ὁ
 τοῖνυν Ἰωσαφάτ δεξιόμενος τὸν ἔλεγγον διορθώσατο ἐπὶ πᾶ-
 σιν, καὶ κριτὰς τῇ πόλει ἐπέστησεν, ἵνα δικαίως πάντα πράτ-
 ταιτο. ἀλλὰ καὶ πολεμίων ἐπιστάντων πρὸς θεὸν κατέφρυγεν,
 5 ὃς καὶ παρεθάρρυνεν αὐτὸν διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ λέγων „μὴ φο-
 βηθῆτε τὸ πολὺ πλῆθος, ἀλλ' αὐριον ἐξέλθετε.” πρῶτους
 δὲ τοὺς Λευίτας ὁ βασιλεὺς ἐξήγαγεν· ὅθεν καὶ οἱ πολέ-
 μοι ἀλλήλους κατέκοψαν. ὅρα δὲ καὶ ἑτέραν βίβλον προφη-
 τικὴν· λέγει γὰρ ἡ ἱστορία „καὶ οἱ πολλοὶ λόγοι Ἰωσαφάτ
 10 οἱ πρῶτοι καὶ οἱ ἔσχατοι οὐκ ἴδον γεγραμμένοι εἰσὶν ἐν λόγοις
 Ἰησοῦ υἱοῦ Ἀνανῆ.”

Καλῶς δὲ ὁ θεὸς ψάλλει Δαβὶδ „λῆθροσαί με ἀπὸ συ-
 κοφαντίας ἀνθρώπων.” „ἠθλόγησε” γὰρ φησιν „Ναβουθαὶ
 θεὸν καὶ βασιλέα, τουτέστιν ἐβλασφήμησε, κατὰ τὸ ἐν Ἰωβ
 15 γεγραμμένον „ἦ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλόγησεν,” ἐφ' ᾧ καὶ C
 τὸν βίον ἐξέλιπεν, τῆς Ἰεζάβελ τοῦτο οἰκονομησάσης. ἐφ' ᾧ V. 146
 καὶ παρορσιάζεται ὁ μέγας Ἡλίας πρὸς Ἀχαὺβ λέγων „ταῦτα
 λέγει κύριος· ὡς σὺ ἐφρόνουςας καὶ ἐκληρονόμησας, διὰ τοῦ-
 το ταῦτα λέγει κύριος. ἐν παντί τόπῳ ᾧ ἔλαβας αἱ ὕες καὶ

irato poenas daret: sed exstiterunt in te laudabilia quaedam, quod
 lucos scilicet e solo ditioneque Iudaica exterminaveris.” quibus ex
 verbis discere licet praeclara hominum facta, quae prius sint prae-
 stita, delictorum sequentium poenas imminuere. Iosaphatus quidem
 certe cum hanc reprehensionem benigne tulisset, cunctis in actio-
 nibus se deinceps egregie gessit, ac iudices reipublicae praefecit. eis-
 dem imperans ut omnia de iuris et aequi praescripto facerent cum-
 que hostes ipsam invasissent, ad deum confugit. is hominis animo
 robur addidit, huiusmodi verbis per Iezecielum vatem editis (3 Reg.
 20 15) „nolite tantam istam multitudinem metnere, sed cras ad illam
 egredimini.” quo facto rex primos omnium Levitas eduxit, nec multo
 post ipsinet hostes se mutuis vulneribus conciderunt. licet autem ex
 iudiciis quibusdam colligere, quendam alium quoque librum de Io-
 saphato scriptum fuisse: nam huiusmodi verba exstant in historiae
 monumentis (2 Paral. 20 34) „an nom multae Iosaphati orationes et
 facta tum ineuntis aetatis tum defectae in libris hiei vatis, Ananis
 F. perscripta sunt?”

Caeterum praeclare divinus ille Davides canit (Psalm. 118 134)
 „libera me ab hominum calumnia.” nam de Nabuthaeo perscriptum
 legimus, fuisse qui verbis huiusmodi hominem deferret (3 Reg. 21 13)
 „Nabuthaeus deo et regi bene precatus est,” hoc est maledixit. sic
 enim verbum istud hoc loco debet accipi, quemadmodum et in Iobo
 legimus (Iob. 1 11) „in os profecto bene tibi precabitur.” hoc pacto
 delatus vitam amisit, Iezebele rem consilio et astu suo procurante.

οὐκ ἔκνεσεν τὸ αἷμα Ναβουθαί, ἐκεῖ λείξουσιν οἱ κύνες τὸ αἷμα σου, καὶ αἱ πόρνοι λούσονται ἐν τῇ αἵματί σου." σφόδρα δὲ κατανυγεῖς ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀχαάβ οὐκ εὐθύς ἐτιμωρήθη **D** διὰ τὴν κατάνυξιν. ἀλλὰ καὶ τὸν υἱὸν Ἀδερ τὴν Σαμάρειαν παρακαθίσαντα μετὰ τριάκοντα καὶ δύο βασιλέων εἰς χεῖρας ⁵ αὐτοῦ τοῦ Ἀχαάβ ἔδωκεν ὁ θεός. διότι δὲ ζωογονήσας αὐτὸν παρὰ τὴν κέλευσιν ἀπέστειλε μετὰ δορυφορίας, ὠργίσθη ὁ θεός, καὶ διὰ τοῦ προφήτου (Μιχαίας δὲ οὗτος, ὡς φησὶν Ἰωσήπος) τοῦ παταχθέντος τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ὑπὸ τινος ὁδίτου εἶπε πρὸς αὐτόν „διότι ἐξήνεγκας σὺ ἄνδρα δέλιον ἐκ τῆς χειρὸς σου, καὶ ἔσται ἡ ψυχὴ σου ἀντὶ τῆς **P. 189** ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ λαὸς σου ἀντὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ." καὶ μετὰ τρία ἔτη λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἰωσαφὰτ βασιλέα Ἰουδα, ἠρώτησε τετρακοσίους προφήτας αὐτοῦ λέγων „εἰ πορευθῶ εἰς Ῥεμὰ Γαλαὰθ εἰς πόλεμον ἢ ἐπίσχω." καὶ εἶπον ¹⁵ „ἀνάβαινε" οἱ ψευδοπροφήται τοῦ Βαάλ. ἐπὶ τούτοις τοῦ Ἰωσαφὰτ εἰπόντος, εἰ ἔστιν ἐνταῦθα προφήτης κυρίου, ἐρωτήσωμεν τὸν κύριον δι' αὐτοῦ, „ἔστι μὲν" εἶπε ὁ Ἀχαάβ, „καὶ Μιχαίας καλεῖται, οὗ ποτε δὲ προφητεύει τὰ θυμῶν." καλεῖται λοιπὸν, καὶ πρῶτα μὲν ἔλεγε πρὸς αὐτόν „ἀνάβαινε, καὶ

5. περιχθίσαντα? ρ ὑπό] ἀπό P.

hinc factum ut magnus ille vates Elias verbis talibus Achaabum compellere non dubitaret (3 Reg. 21 19) „haec tibi dominus denuntiat tunc hominem occideris et eius bona possideas? atenim a domino sic habeto. quo in loco linxere porci et canes Nabuthaei sanguinem, ibidem canes tuum quoque cruorem lingent, seque scorta tuo sanguine abluent." quibus verbis Achaabus admodum contristatus non mox poenus luit propterea quod moerore adfectus fuisset. quinetiam deus Aderis filium, qui Samariam obsidebat, cum duobus et triginta regibus in potestatem ei dedit; quem ubi vita donatum praeter edictum divinum, satellitibus etiam adiunctis, dimisisset, iram dei adversus se concitavit. nam is continuo per vatem Michaeam (hoc enim ipsius nomen Iosephus memoriae prodidit) quodam a viatore laesum ac vulneratum in capite, verbis huiusmodi allocutus est (3 Reg. 20 42): „quoniam tu exitialem virum de manu emisisti, tam vita illius tua vita quam populus populo rependetur." post haec tribus elapsis annis, sumpto secum Iosaphato Iudaeae rege, vates suos quadringentos consulit, censerentne sibi cum exercitu pergendum adversus Rema Galaditidis oppidum, an expeditionem potius omittendam. respondēt Baalis vates omnino pergendum. at cum Iosaphatus quaereret equis praeterca domini vates adesset (eius enim opera dominum esse consulendum), „est" inquit Achaabus (3 Reg. 22 8) „adhuc quidam vates, cui Michaeae nomen. sed nunquam ille animo meo grata vaticinatur."

ος εὐδοῶσει ἐν χειρὶ βασιλέως," εἶτα δροκωθεὶς τὰ θεῖα προσ-
 μήνυε. τοῦ γοῦν Ἀχαάβ πρὸς τὸν Ἰωσαφάτ εἰπόντος „οὐκ B
 εἰπὸν σοι ὅτι οὐ προλέγει μοι καλὰ ἀλλ' ἢ κακά;" ὁ προφή-
 της ἔφη „οὐκ ἐγώ. ἀκουσον τὸν λόγον κυρίου. εἶδον κύριον
 5 τὸν θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ καθήμενον ἐπὶ θρόνου αὐτοῦ, καὶ πᾶ-
 σα ἡ στρατιὰ τοῦ οὐρανοῦ παρειστήκει αὐτῷ, καὶ εἶπε 'τίς
 ἀπατήσει τὸν Ἀχαάβ βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἀναβήσεται
 εἰς Ῥεμὰ Γαλαάθ, καὶ πεσεῖται ἐκεῖ;' καὶ ἐξῆλθε πνεῦμα,
 καὶ ἔστη ἐνώπιον κυρίου, καὶ εἶπεν 'ἐγὼ ἀπατήσω αὐτόν.' καὶ
 10 εἶπε κύριος πρὸς αὐτό 'ἐν τίνι;' καὶ εἶπεν 'ἐξελεύσομαι, καὶ
 ἔσομαι πνεῦμα ψευδὲς ἐν τῷ στόματι πάντων τῶν προφητῶν C
 αὐτοῦ, καὶ ἀπατήσω αὐτόν.' καὶ εἶπε; 'δυστήρη ἐξελθεῖν, καὶ
 ποιήσον.'" ταῦτα δὲ πάντα, καθά φησι Θεοδώρητος, προσ-
 ωποποιία ἐστὶ διδάσκουσα ἡμᾶς τὴν θεῖαν συγχώρησιν. οὐ-
 5 τω μὲν οὖν καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἰώβ, ἐν οἷς ἡ γραφὴ φησι τοὺς
 ἀγγέλους ἐνώπιον παραστῆναι τοῦ θεοῦ καὶ τὸν διάβολον ἐν
 μέσῳ αὐτῶν, καὶ οὕτω διαλεχθῆναι πρὸς τὸν κύριον, προσ-
 ωποποιίαν εἶναι φησιν ὁ θεὸς Χρυσόστομος. τὸν μέντοι
 Βαάλ θεὸν εἶναι λέγει Τυρίων ὁ Ἰώσηπος, τὴν δὲ Ἀστάρ-
 07 τιν Σιδωνίων, Βαυλήμ δὲ τὸν τοῦ Βυάλ σηκόν. καὶ περὶ
 μὲν τούτων οὕτως, ὁ δὲ Ἰωσαφάτ καὶ προφήτην Ἰητήσας καὶ D

hilominus accessitur; et primo quidem respondet eundem esse, quod
 domino favente regi feliciter res omnes sint successuræ. verum dein-
 ceptum eum obstante per sacramentum rege, divinam mentem aperit.
 tum Achaabo ad Iosaphatum dicente: „nonne prædixi vatem hunc
 mihi nihil boni denuntiare, sed tantum infausta?" subiecit Michæas
 „videbam dominum, deum Israelitarum, in solio suo consistentem,
 cumque universæ copiæ coelestes ipsi adstant, hæc fatus est:
 quis Achaabum regem Israelicum decipiet, ut cum exercitu Rema Ga-
 laaditidis oppidum proficiscatur atque ibi pereat? tum se spiritus qui-
 dam proripuit, et coram domino se sistens in hunc modum locutus
 est: „ego vero hominem decipiam." cui dominus „et quo tandem pacto?"
 „abibo" inquit „et ero spiritus mendax in ore cunctorum vatum
 eius, eoque modo ipsum fallam." tum dominus „abi ergo" ait,
 „quodque dixisti, facito." sunt autem hæc omnia, quemadmodum
 Theodoritus scripsit, merae personarum fictiones, quæ nos de per-
 missionem divina erudiunt. eodem modo cum in narratione de lobo
 litteræ sacrae referunt angelos coram domino adstitisse, ac inter eos
 ipsum quoque diabolum, qui deum compellaverit, divinus ille Chry-
 sostomus personarum fictionem agnoscit. caeterum Baal Iosepho deus
 est Assyriorum, Astarte vero Sidoniorum, Baalim denique sacellum
 Baal interpretatur. ac de his quidem hæc indicata sunt. Iosapha-
 tus autem requisito vate ac huiusmodi rebus ex eo cognitis nihilo-

τοιαῦτα μαθὼν ἤμως συναπῆρεν εἰς πόλεμον μετὰ τοῦ Ἀχαάβ· πλὴν διὰ τὴν ἄλλην αὐτοῦ ἀρετὴν, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, διφυλάχθη. ὁ μὲντοι Μιχαίας φυλακῆ ἐμβληθεὶς παρὰ τοῦ Ἀχαάβ ἔλεγε μετὰ παρορησίως „ἐὰν ἐπιστρέφων ἐπιστρέψῃς V. 147 ἐν εἰρήνῃ, οὐ λελάληκεν ἐν ἡμῖν ὁ κύριος.” ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς τοῦ Ἀχαάβ διὰ τοῦ Ἥλιου θεῖα πρόορησις πέρας ἔσχε. τρωθεὶς ἐπὶ πολὺ τῷ ἄρματι ἵστατο, ἵνα μὴ τροπὴν ἐργασθῆται τῇ φυγῇ. τὸ δὲ αἷμα φερόμενον ἐνεπέγη τῷ ἄρματι. τοῦτο παρὰ κρήνη ὁ ἠνίοχος ἐπλυνεν, οἱ δὲ κύνες ἐξέλειχον. P. 190 αἱ δὲ πόρνοι περὶ τὴν ἑω κατὰ τὸ ἔθος ἐλούσαντο· πηγι-10 μαδον γὰρ ἦν τὸ ὕδωρ, κεχρωσμένον δὲ τῷ αἵματι.

Ἰωρᾶμι δὲ τοῦ κηδεστοῦ Ἀχαάβ ζηλώσας τὴν ἀσέβειαν ἀξίαν τὴν τιμωρίαν εὔρατο. ὁ γὰρ μέγας Ἥλιος διὰ γραμμάτων μεμήνηκε τὴν ἀπόφασιν „τάδε λέγει κύριος· ἂν ὦν οὐκ ἐπορεύθῃς ἐν ὁδῷ Ἰωσαφάτ τοῦ πατρὸς σου, ἀπί-15 κεινας δὲ τοὺς ἀδελφοίς σου, ἰδοὺ κύριος κυτάσσει πληγὴν μεγάλην ἐν τῷ οἴκῳ σου, καὶ σὺ ἔσῃ ἐν ἀρρωστίαις ποηραῖς, ἐν ἀρρωστίᾳ κοιλίας, ἕως ἂν ἐξέλθῃ τὰ ἔντερά σου.” ἐπεστράφησαν τοίνυν ἀλλόφυλοι κατ’ αὐτοῦ, καὶ πάντα ἐξη- B ὄραπόδισαν, καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ πάντα κατέκτειναν ἄνευ τοῦ Ὁχοζίου. ἐπέσκηψε καὶ ἡ νόσος, καὶ οὐδὲ μετὰ θάνα-

minus cum Achaabo ad bellum profectus est. quia tamen alioqui vir magnae virtutis erat, ut supra quoque diximus, incolumis domum evasit. Michaelis in carcere ab Achaabo coniectus magna cum eris libertate dixit „quodsi prospere domum reversus fueris, deum per me minime locutum esse fatebor.” enimvero divinum illud oraculum de Achaabo, quod Elias edidit, eventus ipse comprobavit. nam cum vulnus accepisset, diu admodum in curru stetit, ne conspecta regis fuga milites hosti terga darent. ibi sanguis e vulnere profluens curru adhaesit; quem deinceps auriga ad fontem abluvit et canes linxerunt. mane vero meretricis ad fontem Achaabi sanguine tinctum accedentes etiam in eo corpora sua pro more abluerunt.

Secundum haec rex Ioramus impietatem Achaabi socii sui semelatus meritis omnino poenas luit. nam magnus ille vates Elias hominamodi verbis eum per litteras compellavit (2 Paral. 21 12): „haec tibi dominus significat. quoniam institutum paternae Iosaphati vitae non es sectatus, sed fratres tuos interfecisti, in magna calamitate dominus familiam tuam adficiet, ac tu graves admodum morbis laborabis, quos inter erant viscerum tormina, tam diu durantia donec intestina egeris.” non multo post exterarum nationes in eum copias effudit, omnes e medio tollunt, liberos regios interficiunt, Ochozia solo excepto. simul et morbus hominem invadit, ac ne regiam quidem

τον βασιλικῆς ἡξιώθη τωφῆς. ἀληθῶς φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος.

Μετὰ τοῦτον Ὀχοζίας ζηλωτῆς καὶ αὐτὸς τῆς πατρικῆς ἀσεβείας. ἀποστέλλονται τοίνυν πρὸς τὸν μέγαν Ἕλληνα δύο πεντηκόνταρχοι μετὰ σοβαρότητος καλοῦντες αὐτὸν ἐπὶ τῷ ἐρωτηθῆναι τῆς νόσου τοῦ βασιλέως ἕνεκεν· ἐφ' ᾧ καὶ πῦρ κυταγωγῶν ἄνωθαι κατέκαυσεν αὐτούς. ἀλλ' ἐταῦθα οἱ ὠμότητα τοῦ προφήτου κατηγοροῦντες αὐτοῦ κατηγοροῦσι τοῦ Θεοῦ· δι' αὐτοῦ γὰρ τὰ πάντα. στέλλεται οὖν τρίτος πεν-
 10 τηκόνταρχος, καὶ ἠπίοις λόγοις χρυσάμενος τὴν τιμωρίαν διέφυγεν. κατερχόμενος οὖν καὶ συναντήσας τοῖς ἀποσταλέ-
 σιν ἐπὶ τὰ εἶδωλα εἶπε „παρὰ τὸ μὴ εἶναι Θεὸν ἐν Ἰσραὴλ, πορευῆ ζητῆσαι μυῖαν Θεὸν Ἀκαρῶν; ἡ κλίνη ἐφ' ἧς ἀνέ-
 βης, οὐ καταβήσῃ.” ἴστωσαν οὖν ἐντεῦθεν οἷς κρίματι πε-
 15 ριπίπτουσι, καὶ ὅπως ἀγανακτεῖν παρασκευάζουσι τὸν Θεόν, οἱ τὰς ἐλπίδας αὐτῶν ἀστρολόγοις καὶ μάντεσιν ἀναθέμενοι. Ὁ
 ἄξιον δὲ θρηνηῆσαι τῶν δυσσεβῶν τὴν ἀλογίαν. οὐ γὰρ μό-
 νον τὰ μέγιστα τῶν ζῴων ἐθεοποίησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρό-
 20 τата καὶ μύσους μεστά. τί γὰρ μυσσώτερον μυίας; ἀλλ'
 οὐδὲ καὶ τὴν εἰκόνα ταύτης Θεὸν ἀνηγόρευσαν, καὶ ἦν ζῶ-
 σαν ταῖς ῥιπίσι ἐλευθέρουσι, ταύτης τὸν τύπον Θεὸν ὀνομάκασιν.

sepulturam a morte consecutus est. nimirum reapse formidabile est in dei viventi manus incidere (Hebr. 10 31).

Successit in regno filius Ochozias, et ipse paternae impietatis aemulator. hoc tempore missi sunt ad magnum illum vatem Eliam duo quinquagenum militum praefecti, qui eum superbe arcessunt de regis morbo consulendum. tum ignem ille caelitus deducens universos concremavit. hoc loco qui crudelitatem vatis accusant, dum ipsam criminantur: nam per eum haec omnia facta sunt. tandem et tertius quidam militum quinquagenum praefectus ablegatur, qui vatem mitibus verbis allocutus supplicium quo priores adfecti fuerant evasit. quamobrem vates de monte descendens, cum incidisset in homines ablegatos a rege ad consulendos deastros, huiusmodi verba protulit (4 Reg. 1 16): „quandoquidem delinquere non dubitasti, et quasi deus apud Israelicos nullus foret, muscam Accaronis deum consulisti, ex eo lecto, quem semel iam conscendisti, non evades.” de quo licet aestiment quali iudicio et poena pereant, quantamque dei con-
 citent in se iracundiam, qui spes suas in astrologos et vates collo-
 cant. estque adeo non abs re depleranda hominum impiorum bruta fatuitas. non enim tantum olim illi maxima quaevis animalia pro diis habuerunt, sed etiam minima, etque piacularia. nam quid, obsecro, musca potest esse foedius et abominabilis? nihilominus illi muscae simulacro divinitatem tribuerunt; quamque vivam flabellis abigebant, eius imagini appellationem dei concesserunt.

Ὁ δὲ γε τῶν προφητῶν κορυφαῖος Ἡλίας, ὁ παρρησίαν ἔχων τσαυτήν ὥστε καὶ πρὸς Ἀχαάβ οὕτως εἶπεν „ἤ κὺριος ὁ θεός μου, εἰ ἔσται τὰ ἔτη ταῦτα δρόσος ἢ ὑέτις εἰ μὴ διὰ λόγου στόματός μου,” ὁ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βαάλ ἐπὶ P. 191 τοσοῦτον καταισχύνας ὥστε καὶ πάντας αὐτοὺς τῇ προτροπῇ αὐτοῦ παρὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀποκτανθῆναι, ἵνα μὴτι πάθῃ ὑπέρογκον, τοσοῦτον παρὰ τῆς Ἰεζάβελ συγχωρεῖται διακυσθαι ὡς καὶ πρὸς τὸν θεὸν εἶπεν „ἰκανοῦσθω δὴ, λάβε τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ. μὴ κρείσσων ἐγὼ ὑπὲρ τοὺς πατέρας V. 148 μου;” ἀπορήσεις δ' ἂν τις πῶς ἄγιος ὢν ὁ προφήτης καὶ κατὰ νόμον πολιτευόμενος ἦσθις τὴν διὰ κοράκων τροφήν. αὐτὸς δὲ νομοθέτης ταύτην αὐτῇ διὰ τῶν κοράκων προσέφερε, καὶ Βῆρτον μὲν ἔωθεν, δειλῆς δὲ κρέα. οἱ γὰρ νόμοι οὗτοι διὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀσθένειαν ἐτέθησαν. καὶ γὰρ καὶ Συμφωνὸν διὰ μὲν τὴν μέθην καὶ τὴν λαγνεῖαν ἐγυμνωθῆ τῆς χά-15 ριτος, φαγὼν δὲ τὸ κηρίον τοῦ μέλιτος, ὃ ἐν νεκρῷ λέοντι ἐξύφαναν μέλισσαι, κατηγορίαν οὐδεμίαν ἐδέξατο.

Πρόσεχε δὲ, ἀγαπητέ. ἤνικα προσῆλθε τῇ Σαραφθίᾳ ὁ προφήτης καὶ ἄρτιφ ἐδέξιώθη ἀπτοσχεδίῳ ἐν τῇ καιρῷ τοῦ λιμοῦ, τοῖς ἀγγείοις ἐκείνοις ἐπηύξατο οὕτως εἰπὼν „ἢ ὕδρια τοῦ αἰθύρου οὐκ ἐκλείψει, καὶ ὁ καμψάκης τοῦ ἐλαίου οὐκ

20. ὑπνύξατο P.

Caeterum ille vatum princeps Elias, cui tanta libertas oris erat ut huiusmodi verbis Achaabum alloqueretur (3 Reg. 17 1) „ita vivat dominus deus ille meus, ut annis hisce nec rorem nec pluviam habituri sumus, nisi me iubente,” qui praeterea Baalis sacrificio tantum pudore adfecit ut omnes etiam ipso exhortante ab Israelitis occiderentur, Elias ergo, ne quam in superbiam fastumque prolaberetur, tantum permittente deo persecutionis est a Iezabele perpressus, ut etiam deum his verbis appellaret (3 Reg. 19 4) „tandem satis hoc esto tibi, vitam quaeso meam mihi aufero. egone meis maioribus praesto?” possit autem mirum alicui fortasse videri, qui factum sit ut vates hic, vir omnino sanctus et legis e praescripto se gerens, cibum a corvis praebitum comederet. nimirum ipse legislator eum per corvos sic alebat, ut matutino quidem tempore panem, vespertino carnes acciperet. leges hae scilicet propter Iudaeorum imbecillitatem latae fuerunt. iccirco videmus Samsonem propter temulentiam lasciviamque divinitus sibi concessio beneficio fuisse spoliatum, cum nequaquam propterea culpetur quod favum mellis ab apibus in leonis cadavere congestum comederit.

Hoc etiam, dilecte fili, factum scito. cum Saraphthiam vates Elias pervenisset ac faminis tempore qualicumque pane exciperetur, huiusmodi votum de vasis ipsis concepit (3 Reg. 17 14) „hydria qua farina continetur, ne deficiat, et cadus olei nunquam minus habeat.” fue-

ἐλαττονήσει." ἀλλ' ἐνταῦθα ζητήσουσιν ἄξιον εἶπερ ἀληθῶς ἐν
 τῇ καμψάκῃ ἐκείνῃ ἐλαίον ἦν. ἔγωγε γὰρ τοῦ προφήτου **C**
 ἀκούων λέγοντος „καὶ ὁ καμψάκης τοῦ ἐλαίου οὐκ ἐλαττονή-
 σει, ἕως οὗ δώσει τὸν ὑετὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς" οὐκ οἶμαι
 5 τὸν προφήτην περὶ ἐλαίου εὐξασθαι. τοσοῦτου γὰρ ὄντος
 ἀνγμοῦ, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκλειπόντων τηνικαῦτα τῇ ἀνυ-
 δρίᾳ, τίς ἢ ὠφέλειμ εἶπερ ὁ καμψάκης ἐπήγαγεν ἐλαίον;
 οὐκ ἦν λοιπὸν ὁ καμψάκης ἐκεῖνος ἐλαίου καμψάκης, ὅτι μη-
 δὲ χρεία ἐλαίου τοῖς ἔνεκεν ὕδατος κάμνουσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ
 10 ἐλαίον ἀγαλλίαισιν ὑπεμφαίνει περὶ τῆς γραφῆς, διὰ τοῦτο
 καμψάκῃ ἐλαίου τὸν καμψάκῃ ἐκείνον ὁ προφήτης ἐκάλεσεν. **D**
 οὐδὲ γὰρ ἕτερον ἀγαλλίαισιν ἐπὶ τοσοῦτον εἰσφέρει ἄς αὐτὸ
 τὸ ὕδωρ ἐν ἀνγμῶδει καιροῖ. καὶ παιδέτω σε ἡ ἄγιμ γραφῆ
 μέλι τὸ ὕδωρ καλέσασα. οἱ γὰρ Ἑβραῖοι δίψει συσχεθέντες
 5 ὑφορήτω κατὰ τὴν ἔρημον, καὶ ὕδωρ εὐρόντες, μέλιτος ἐδό-
 κουν ἐμπίμπλασθαι. πρὸς γοῦν τὴν διάθεσιν τῶν πινότων
 ὑφορῶσα ἡ γραφῆ μέλι ὕδωρ ἐκάλεσεν.

Μετὰ δὲ ταῦτα κρατεῖ Ἰωῦς, ὃς ἐποίησε τὸ εὐθὺς ἐνω-
 πιον τοῦ θεοῦ πάσας τὰς ἡμέρας Ἰωδῆ τοῦ ἀρχιερέως. οὐ-
 10 τοις ζήσας ἔτη ρλ' καὶ θανάων θήκης ἤξιώθη βασιλικῆς. **av-P. 192**
 τοῦ δὲ θανόντος ἐξέκλινεν Ἰωῦς εἰς ἀσέβειαν. ἐφ' ᾧ καὶ
 στέλλονται προφήται πρὸς αὐτὸν τὸν Ἰωῶν, μεθ' ὧν καὶ ὁ

rit autem heic operaepretium quaerere num reapse in illo caso fue-
 rit oleum. equidem cum vatem dicere audio „cadus olei nunquam
 minus habeat, donec huic regioni deus pluviam suam concesserit,"
 nequaquam existimo vatem hoc de oleo votum concepisse. nam cum
 tantus esset aestus, hominesque propter aquae inopiam id temporis
 perirent, quid quaeso fructus attulisset, si cadus oleum de perpetuo
 quasi fonte quodam suppeditasset? de quo licet intelligere non fuisse
 cadum illum plenum oleo, quandoquidem oleo non indigebant qui
 aquae penuria graviter laborabant. verum certa quadam de causa ca-
 dum illum vates olei cadum appellavit. non enim quicquam esse po-
 test quod homines tantopere possit exhilarare ut aqua magni alicuius
 aetatis tempore. licet hoc de sacris literis intelligas, quae alicubi
 aquam mel nuncupant: nam cum Hebraei adfigerentur intolerabili
 quadam in solitudine siti, aqua reperta melle satiari se putabant. quo
 fit ut respicientes litterae sacrae ad illorum adfectionem qui aquam
 hauriebant, eam ipsam appellatione mellis dignatae sint.

Secundum haec imperio potitus est Ioas, qui erga deum se recte
 gessit, quamdiu pontifex maximus Ioiadas superstitis fuit; qui cum
 annis centum et triginta vivendo expletis fato functus fuisset, tantum
 honoris est consecutus, ut regio sepulcro inferretur. cum autem rebus
 humanis exemptus esset, ad impietatem deinde rex ioas deflexit.

τοῦ Ἰωδᾶς Ζαχαρίας, ὃν καὶ κατέλευσαν ἄνδρον τοῦ ἐπαί-
θρου ἐν τῷ ναβί. καὶ ἀποθνήσκων εἶπεν „Ἰδοὺ, κύριε, καὶ
κρίνω.” καὶ οὐ διήμαρτε τῆς αἰτήσεως· ἀρρωστίᾳ γὰρ πε-
ριπεσῶν ὑπὸ τῶν ὑπηκόων ἐσφάγη. ὁ δὲ τούτου υἱὸς Ἀμα-
σίας βασιλεύσας καὶ τῇ θείᾳ συμμαχίᾳ τοὺς Ἰθουμαίους ν-5
κήσας καὶ τοὺς θεοὺς αὐτῶν ἀνδροποδίσας ὕστερον ἱερουργῶν
αὐτοὺς ὁ ἀνόητος ἐτίμησε, τὴν νύκην αὐτοῦς λογισάμενος.
B πρὸς ὃν ὁ προφήτης „ἔγγων διὲ βουλευσάτω κύριος τοῦ δι-
φθεῖραί σε.” ὁμοίως γὰρ πατρὶ ἐτελειώθη.

Ἐπαινεῖ δὲ τὸν Ὀζιαν ἡ θεία γραφή· „ἦν” γὰρ φησὶ 10
„ἐκζητῶν τὸν κύριον ἐν φόβῳ κυρίου ἐν ταῖς ἡμέραις Ζαχαρίου.”
μετὰ δὲ ταῦτα ἐπιθυμήσας εἰσελθεῖν εἰς τὰ ἄδυστα καὶ θυμῶ-
σαι, καὶ ἐλεγχθεῖς ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν ἐγδοίκετα
ἱερέων. εἶπον γὰρ πρὸς αὐτόν „οὐκ ἔξιστί σοι, Ὀζία, θυμῶν,
ἀλλὰ τοῖς ἱερεῦσι τοῖς υἱοῖς Ἀαρῶν.” ὁ δὲ „οὐχὶ βασι- 15
V. 149 λέως εἰμι καὶ ἀλουργίδα βασιλικὴν περιβέβλημαι;” ἐλεπρώθη
C οὖν ἐπὶ τούτῳ. ἐντὸς δὲ τούτου καθημένου διὰ τὴν λέπραν,
ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωθαμὴν τὴν βασιλείαν διυθύνων ἦν. ἕτερος δὲ
Ζαχαρίας ἦν ὁ τοῦ Ἰωδᾶς, ὃν Ἰωᾶς κατέλευσε, καὶ ἕτερος
ὁ ἐπὶ τοῦ Ὀζίου. οἶμαι δὲ τοῦτον εἶναι, φησὶ Θεοδώρητος, 20
περὶ οὗ πρὸς Ἡσαΐαν ἔφη ὁ κύριος „ποιήσόν μοι μάρτυρας

1. κατέλευσεν F, κατέλιθωσαν margo P. 6. ἱερουργία? 19.
κατέλευσε] κατέλιθωσε P.

quam ob causam vates nonnulli ad eum ablegantur, quos inter et
Ioiaedae pontificis filius Zacharias fuit, quem Ioas rex in parte templi
sub dio sita lapidibus adobruit. cum moreretur, huiusmodi verbis
usus est (2 Paral. 24 22) „inspicio haec, domine, ac punito.” ne-
que petitio ipsius irrita fuit: nam rex in morbum cum incidisset, suis
a subditis est interfectus. eius filius Amasias cum regnum occupasset
et ope divina victoriam de Idumaeis reportasset eorumque viros
evertisset, tandem fatuus homo consecratos religiose coluit et partem
victoriam ipsis acceptam retulit, quapropter ei vates quidam denuncia-
vit statuisse deum Amasiam e medio tollere (2 Paral. 25 16). neque
multo post consimili mortis genere quo pater extinctus est.

Celebrant deinde litterae sacrae regem Oziam, nimium quod
dei studiosus et metuens fuerit, quamvis Zacharias fuerit superstes.
ab eo tempore incensus est libidine quadam ingrediendi adyta et sus-
sistum in eis faciendi; quo in conatu a pontifice ac sacerdotibus non
reprehensus, qui dicerent nequaquam ipsi fas esse suffitum ut istic sa-
ceret, cuius rei posteris Aaronis sacerdotibus ius esset, lepra conceptus
est. cum autem leprae causa domi conclusus delitesceret, Ioathamus
ipsius filius regnum administrabat. ac Zacharias hic, qui Ozia regnante
vixit, alius fuit ab Ioiaedae pontificis filio, quem Ioas rex lapidibus obruit.
Theodoritus ait existimare se Zachariam hunc illum ipsum esse. de

πιστοὺς ἀνθρώπους, τὸν Οὐρίαν τὸν ἱερέα καὶ Ζαχαρίαν
 υἱὸν Βαραχίου."

"Ἀχαιζ δὲ ὁ τοῦ Ἰωάθαμ πάντας ὑπερβίασεν τῇ ἀσε-
 βείᾳ, ἐπ' ᾧ καὶ πολλὰ κακὰ εὔρατο. καὶ οὐδὲ οὕτω συν-
 5 ἦκεν, ἀλλὰ „ζητήσω" ἔλεγεν „τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν τοὺς
 τύποτάς με, καὶ θύσω αὐτοῖς, καὶ ἀντιλήψονται μου."
 ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ διῆγεν ἐν πυρὶ. τί δὲ τοῦτο D
 ἐστιν; ὡς μὲν Ἰωσήπος ἱστορεῖ, ἓνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὠλο-
 καύτως τῷ Βαάλ. ἐγὼ οἶμαι, φησὶ Θεοδώρητος, τὸ μέχρις
 10 ἡμῶν φθάσαν τῆς πλάνης εἶδος ἐντεῦθεν αἰνίττεσθαι. ἡπαξ
 γὰρ τοῦ ἔτους πυρὰς ὀρώμεν ἀναπτομένους, καὶ ταύταις τε-
 νὺς ὑπερβαλλομένους παῖδάς τε καὶ ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ βρέφη
 παραφερθόμενα διὰ τῆς φλογὸς ὑπὸ τῶν μητέρων αὐτῶν. ἐδό-
 κει δὲ τοῦτο ἀποτροπιασμός τις εἶναι καὶ κίθαρσις. ταύτην
 15 οἶμαι κατὰ τοῦ Ἀχαιζ γεγενῆσθαι τὴν καττηγορίαν, ἣν καὶ
 ἀποθνέοντα τιμῆς βασιλικῆς οὐκ ἤξιωσαν.

Ἐξεκίας δὲ ὁ τούτου υἱὸς τὴν ἀκροτάτην κατώρθωσεν P. 193
 ἀρετὴν, καὶ πάντι ὅσα ἐποίησε Δαβὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. σὺν
 τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν χαλκοῦν ὄφιν συνέτριψεν, ὃν ἐποίησε
 20 Μωσῆς· ἕως γὰρ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἦσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ
 θυμῶντες ἀντὶ. καὶ ἄλλην πῦσιν ἐπιμίλειαν ποιεῖται τοῦ

12. ὑπερβαλλομένους F.

quo dominus ad Esaiam verbis hisce mentionem fecerit (Is. 8 2) „ad-
 hibeto mihi testes, viros fide dignos, Uriam sacerdotem et Zachariam
 Barachiae filium."

Post hunc Achazus Ioatham filius impietate cunctos superavit. ac
 ac sic quidem pudentior factus „quaeram" inquit „deos gentiles, qui
 me flagellant, eisque sacra faciam, ac impetrabo tandem ut opem
 mihi ferant." quin etiam liberos suos per ignem traiecit. quid autem
 istuc verbum sibi quaeso vult? Iosephus tradit Achazum quandam
 suorum filiorum Baali calido sacrificio concremasse. verum Theodori-
 tus aliter censet. „arbitror," inquit, „hisce verbis significari speciem
 quandam erroris, qui ad nostra usque tempora duravit. videmus enim
 saepe in anno rogos accendi, quibus iniiciantur pueri quidam et viri.
 quin etiam infantes ab ipsis matribus per flammam transportantur.
 quae res videtur esse quasi quaedam averruncatio et lustratio. hanc
 ob causam Achazum ipse reprehendi putat, quem morte sublatum re-
 gio funere sui non coonestarunt.

At filius ipsius Ezechias summa virtute praeditus fuit, omniaque
 praestitit quae olim Davides, unus ex maioribus ipsius, praestiterat.
 inter alia serpentem abeneum a Mose factum attrivit. nam ad illa
 usque tempora suffitum ei faciebant Israelitae. idem summam templi
 curam habuit cumque sacerdotes mactandis victimis non sufficerent,

ναοῦ. τότε δὴ τῶν ἱερῶν μὴ ἐξαρκούντων εἰς τὰς θυσίας, ὡς ἡ τῶν Παραλειπομένων βίβλος φησί, συνεβόηθησαν καὶ οἱ Λευῖται ὅπερ καὶ νῦν ἔστιν ἰδεῖν· πρεσβυτέρου γὰρ μὴ παρόντος καὶ τῆς χρείας κατεπειγοῦσης ἀναγκάζεται καὶ διάκονος προσφέρειν τῷ δεομένῳ τὸ βάπτισμα. τοῦ Σαναχρηίμ⁵ Βασιρατεύσαντος κατ' αὐτοῦ, ἀπέστειλε πρὸς Ἡσαΐαν λέγων „ἡμέρα θλίψεως καὶ ἐλεγμοῦ καὶ παροργισμοῦ ἡ ἡμέρα αὕτη, ὅτι ἦλθον οἱ υἱοὶ ἕως ᾧδίνων, καὶ ἰσχυρὸς οὐκ ἔστι τῇ τικτούσῃ.” ἐμπιπράμεθα, φησί, καὶ ἐξαπτόμεθα τῷ θυμῷ τῶν τοῦ Ῥαψάκου βλασφημιῶν ἀκούσαντες· κολάσαι δὲ τοὺς δυσσεβεῖς σὺ δυνάμεθα. ἔλεγε γὰρ ὁ Σαναχρηίμ διὰ τοῦ Ῥαψάκου „μὴ ἀπατάτω σε ὁ θεὸς σου ἐφ' ἧ πέποιθας.” ἀλλ' ὁ θεὸς ἀνιδύοντι τῇ βασιλεῖ εἰς τὸν ναὸν καὶ εὐξαμένη αὐτίκα στέλλε τὸν Ἡσαΐαν, μηνύων τὰ ἐσόμενα αὐτῷ χρηστά. τηρηκῆναι C καὶ γὰρ ἔλεγεν „ὑπερασπιῶ τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμέ καὶ 15 διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά μου.” ἵνα γὰρ μὴ νομίση Ἐζεκιᾶς ὅτι διὰ τὴν αὐτοῦ δικαιοσύνην ἡ δέσις αὐτοῦ εἰσηκούσθη, ταῦτα λέγει κύριος. ἐμάθομεν οὖν ἐντεῦθεν ὅτι καὶ τεθνηκότις οἱ δίκαιοι τῶν ζώντων προϊστανται. ὁ μέντοι Ἐζεκιᾶς καὶ τῷ θεῷ ἐθάρρει καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ συνεισέφερε. καὶ πρῶτον 20 τὸν ναὸν πρὸ τῆς πόλεως πηγὰς ἐνέφραξεν, ἔπειτα τοὺς πύργους ἀνέστησεν εἰς ὕψος, καὶ προτείχισμα προσεκοδόμησεν

ut in Omissorum libro narratur (2 Paral. 30 15), Levitas eis operas subsidiarias facere iussit, quod quidem nunc etiam fieri videmus: nam cum senior non adest atque usus ita postulat, etiam diaconus requirenti baptismum impertiri cogitur. cum autem Senacheribus expeditionem adversus ipsum suscepisset, ad Esaiam cum hisce verbis misit (4 Reg. 19 3) „dies angustiae et explorationis et iracundiae hodie: nunc dies est. nam partus quasi quidam instat, nec matri tantum est virum ut eniti possit.” quibus verbis hoc scilicet voluit: ardent animi et ira succensi sunt, ex quo Rapsacis blasphemias audivimus; neque tamen impios homines poenis adficere possumus. iusserat enim Senacheribus ei per Rapsacem dici ne se decipi a deo suo pateretur, cuius ope fretus esset. verum deus progresso in templum regi atque ibi peccato vatem Esaiam mox adesse iubet, ac futuram ipsi prosperitatem significat, huiusmodi usus inter alia verbis „propugnabo hanc urbem tam mea quam Davidis funuli mei causa.” quae quidem ita divinitus prolata sunt, ne putaret Iezechias orationem suam iustitiae causa, qua praeditus erat, exauditam esse. praeterea licet hinc intelligere impios homines etiam vita functos viventium patronos agere. caeterum Iezechias et fidebat deo et suam quoque diligentiam adhibebat. primum enim fontes, qui ante urbem erant, obstruxit; deinde turres in altum excitavit, itemque munitionem quandam aliam aedificavit. deinde ac-

ἕτερον. τότε συνέβη καὶ τὰ πρὸς θάνατον μαλακισθῆναι αὐτόν, ὥστε ταπεινωθέντα ἐπιστρέψαι πρὸς κύριον, ὡς ἐν τῇ V. 150 βίβλῳ τῶν Παραλειπομένων ἱστόρηται. „καὶ ἐταπεινώθη” D γὰρ φησὶν „Ἐζεκίας ἀπὸ τοῦ ἔψους τῆς καρδίας αὐτοῦ.” τοῦ γὰρ πατρὸς αὐτοῦ Ἀχατὶ τὴν προφητείαν δεξαμένον „ἰδοὺ ἢ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει” αὐτὸς τε ἐνόμισεν εἶναι ὁ Ἐμμανουήλ, καὶ ὡς εἰς αὐτὸν τὰ τῆς ἐπαγγελίας ἐκβήσεται. ἐφ’ ἧ παρθενίαν ἀσπῶν γάμοις ὀμιλῆσαι οὐκ ἤθελεν. ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἀλλοφύλων ἰδὼν ἀπώλειαν (ὑπ’ ἀγγέλου καὶ γὰρ 10 ἐν μέσῃ νυκτὶ τὲ χιλιάδες ἀνηρέθησαν) ἐπηύξατο μᾶλλον τὴν αὐτοῦ ἀπόνοιαν. ἐφ’ ἧ συνειζέεται παρὰ κυρίου, σήψει ποδὸς ὑποβληθεῖς. σημεῖόν τε δίδωσιν αὐτῷ ὡς οὐκ ἀποθνήσκει οὕτως ἔχων. „ἰδοὺ ἐγὼ στρέφω τὴν σκιάν τῶν ἀνα- P. 194 βαθμῶν οὓς κατέβη ὁ ἥλιος τοὺς δέκα ἀναβαθμοὺς τοῦ οἴκου 15 τοῦ πατρὸς σου.” φασὶ γὰρ τὸν Ἀχατὶ ἐκ μηχανῆς τινὸς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ἀναβαθμοὺς κατασκευάσαι τινὰς οἷον ὥρολογούοντας καὶ τὸν τοῦ ἡλίου δρόμον ἐκμετροῦντας. τότε λοιπὸν ὁ θεὸς εἰς πίστιν τῶν λεγομένων (προσετίθη γὰρ αὐτῷ καὶ ἕτερα ζωῆς ἕτη πεντεκαίδεκα) ἀνόπιν ἰέναι ποιεῖ τὴν τοῦ 20 ἡλίου σκιάν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἐζεκίας ἀπὸ δυσμῶν τοῦ βίου ἐπὶ δευτέραν ἀρχὴν ἐπαυλινδρόμει ζωῆς. ἐφ’ ἧ τὸ τοῦ ἡλίου B σημεῖον, καὶ οὐχ ἕτερον, δίδωσιν ὁ θεός. γίνεται οὖν ἡ

10. πῆ F, ρπῆ Labbeus.

cidit ut cum praesenti mortis periculo langueret. quamobrem demisso animo semet ad dominum convertit, quemadmodum in Omissorum libro memoriae proditum est (2 Paral. 32 26). Iezechias, inquit, ex imo pectore se demisit. quia enim pater ipsius oraculum acceperat huiusmodi (Isaiae 7 14) „en virgo praegnans erit,” seipsum putarat illum Emmanuel esse, ac promissionis eventum in se finem habiturum. quapropter virginitatem colens nullo coniugii studio tenebatur. praeterea cum extraneorum interitum conspexisset, ex quibus una nocte 185 milia sunt ab angelo interempta, magis etiam in opinione sua stolidam confirmabatur. quapropter a domino ad frugem revocatur, pede sic afflicto ut iam putresceret. sed tamen ei deinde signum quoddam dedit, ex quo se mortem id temporis non obituum intelligeret. „en” inquit, „ego convertam umbram graduum, quos iam decem sol descendit in iis qui sunt in domo tua paterna gradibus.” tradunt enim Achazum per machinam quandam in domo sua gradus quosdam effecisse, qui horas commonstrarent et solis cursum metirentur. itaque deus ut iis quae praedixerat fidem faceret (adiecturum enim se promittebat ipsius vitae quindecim annos), effecit ut umbra solis retro graderetur, quando etiam Iezechias ipse ab occasu vitae suae ad alterum quasi quoddam vitae principium revertebatur. qua-

ἡμέρα ἐκείνη κατὰ τὸν Ἱππόλυτον τρεῖς ὥραι καὶ δύο ὥρων·
 τοὺς γὰρ δέκα ἀναβαθμοὺς διαδραμῶν ὁ ἥλιος τοὺς αὐτοὺς
 πάλιν ἀνέβηκεν, εἴτε τῇ ἰδίᾳ διατάξει χρησάμενος ἐπὶ δε-
 σμῆς ἦλθε πρὸς δώδεκα πάλιν διαδραμῶν. καὶ οὕτω μὲν ὁ
 Ἱππόλυτος, ὁ δὲ πατριάρχης Ἀντιοχείας Εὐστάθιος εἰκοσι
 καὶ δύο λέγει γενέσθαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὥρων· ἐν ἑπῆ
 γὰρ ὀφθαλμοῦ λέγειν ἔοικεν, οὐ μὴν ἐν ὥραις δέκα τὸν τοῦ
 Ἥλιου γενέσθαι ἀναποδισμόν. οὕτω μὲν οὖν καὶ ὥρων ἡ ἡμέ-
 ρα ἐκείνη γέγονε, καθ' ἣν ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς ἐν αὐτῷ τῷ
 μεσουρανήματι τὸν ἥλιον ἔστησεν ἡμέρας ὅλης διώστημα·¹⁰
 διὰ γὰρ ἔξ ἀνῆλθεν ὥρων, καὶ δι' ὁμοίων αὐτίς μέσον τοῦ
 οὐρανοῦ. γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι οὕτω προηγουμένως ἔστη
 ὁ ἥλιος, οὕτε τὸ θαῦμα περὶ μόνον τὸν ἥλιον γέγονεν ἀλλὰ
 περὶ αὐτὸν τὸν πρῶτον οὐρανόν· αὐτοῦ γὰρ κωλυθέντος τις
 πρόσω φρεῶς καὶ θεῖον προστάγματι, ἀνάγκη πῶσα σῆραι¹⁵
 καὶ τὸν αὐτῷ συγκινούμενον ἥλιον. καὶ πεῖθον τῷ μεγάλῃ
 Δ Μαξίμῳ ἐν τοῖς πρὸς Θαλάσσιον οὕτω κατὰ ῥῆμα διεξιόντι
 περὶ τούτου. „ἡλίου δὲ καὶ σελήνης δρόμον ἀκώλυτον ἐπέ-
 σχε παραδόξως ὁ θεός, τὴν αἰκίνητον τοῦ παντὸς φύσιν
 στήσας ἀκίνητον. ταῦτα δὲ ὁ τῶν ὄλων θαυματουργὸς θεός,²⁰

14. γὰρ] καὶ P.

propter hoc ei de sole signum deus, non aliud dedit. ac diem quidem
 illum tradit Hippolytus triginta duas horas habuisse: sol enim gra-
 dus decem permensus deinceps per eisdem recurrebat, quo facto
 suum ad cursum ordinarium reversus in reliquis gradibus peragratis
 ad occasum pervenit. haec Hippolyti est sententia. verum Eusebiius,
 Antiochenus ille patriarcha, vult diem illum non habuisse plures
 quam viginti duas horas. videtur enim ita sensisse, quasi solis retro
 facta regressio non horis decem sed oculi uno momento acciderit. e-
 dem modo dies ille viginti quattuor horarum fuit, quo Iesus Navae
 filius in ipso meridie totum diei spatium solem subsistere iussit. nam
 sol id temporis intervallo sex horarum ad meridiem usque progressus
 erat, ac totidem horas habuit donec ad occasum perveniret; in ipso
 autem meridie, quemadmodum diximus, totius diei spatium in medio
 coeli substituit. debes vero scire hoc loco, dilecte fili, solem princip-
 liter non instituisse, nec prodigium ad unum solem referri debere, sed
 etiam ad primum illud coelum. nam ille per divinum mandatum im-
 pedito quominus in motu suo progredieretur, omnino necesse erat so-
 lem quaque subsistere, qui una cum ipso moveretur. hoc verum esse.
 velim eximius ille Maximus tibi persuadeat; qui in eis ad Thalassium
 quas scripsit, hac de re verbis huiusmodi disseruit. deus solis et lu-
 nae cursus, qui alias impediri nequit, id temporis nova et inusitata
 ratione quadam inhibuit, cum naturam universi huius, nunquam non
 mobilem, motus expertem esse iussit. et fecit profecto deus ille re-

Ἰν' ἐντεῦθεν δείξῃ σαφῶς ὡς οὔτε ὄρος οὔτε ἀνάγκη τὰς ὕστραις ἐπίκειται, καθάπερ ᾤήθησαν οἱ πολλοί, βλέποντες ὡσαύτως αἰεὶ κινουμένους αὐτούς. Ἰστυσι λαμπρὰν αὐτούς, τὴν ἐπὶ κῆσι προσοῦσαν αὐτῷ κυριστῶν-ἔξουσίᾳ, καὶ φέρεσθαι αὐθις ἐκ κατὰ τὸν ἀρχῆθεν αὐταῖς ἐπιτεθέντα θεομόν."

Οὐκοῦν ἀποστέλλει πρὸς Ἐζεκίαν Μαρδοάχ ὁ βασιλεὺς P. 195 Βαβυλωνος τῆς νόσου τε ἔνεκα καὶ τῆς περὶ τὸν ἥλιον θαύματος. ἀλλ' ἐκεῖνος τὰλλα πάντα παρεῖσας τὸν πλεῖστον αὐτοῦ V. 151 3 10 ταῖς πρόσβειν ἐδείξεν. ἐφ' ᾧ καὶ τὰδε παρὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου πρὸς αὐτὸν ἐλαλήθη „ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι, καὶ ληφθήσονται πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ σου καὶ εἰς Βαβυλωνᾶ ἀπελεύσονται. καὶ αἱ υἱοὶ σου, οὓς γεννήσεις, ἔσονται εὐνούχοι ἐν τῷ οἴκῳ βασιλείως Βαβυλωνος." υἱοὺς δὲ λέγει τοὺς 15 τρεῖς παῖδας σὺν τῷ προφήτῃ Δανιήλ· ἀπόγονοι γὰρ οὗτοι τοῦ Ἐζεκίου γεγονόσιν. εἰώθεν οὖν ἡ γραφὴ τοὺς ἀπαγόνους ἐπονομάζειν υἱοὺς, καθὰ δὴ καὶ τὸν Δαβὶδ πατέρα τοῦ Ἐζεκιου καλεῖ· οὐδὲ γὰρ υἱὸς τοῦ Δαβὶδ ὁ Ἐζεκίας, ἀλλ' ἀπόγονος πάντως αὐτοῦ. ὁ μόντοι Μαρδοάχ, ὡς ἄνωθεν εἰρηνοῦται, τοῦ περὶ τὸν ἥλιον χάριν θαύματος πρὸς Ἐζεκίαν ἀπέστειλε· τὸν γὰρ ἀναποδισμὸν αὐτοῦ κοσοῦτον εἶναι λέγει

rum universitatis huiusmodi prodigium ea potissimum de causa, ut luculente declararet neque certae legi neque necessitati sidera esse obnoxia, quemadmodum plerique sunt arbitrati, cum cererent semper eodem illa modo moveri. quamobrem aliquando ea subsistere iussit, ut potestatem suam in res universas ostenderet; ac deinde rursus eadem ferri motu suo permisit, quem ab initio rerum ipais praescriperat.

Secundum haec Marodachus rex Babyloniorum ad Ezechiam legatos suos mittit, tum eius morbi causa ex quo convalescerat, tum prodigii quod in sole acciderat. tum caeteris rebus Ezechias omissis et neglectis opes suas legatis ostentat. quamobrem Esaias vates cum verbis huiusmodi compellavit (4 Reg. 20 17) „scito fore tempus cum omnia quae domi tuae sunt, auferentur et Babylonem transferentur. quia et de filiis tuis a te ortis atque genitis sumantur, qui in regis Babyloniorum domo sint eunuchi." quibus in verbis filiorum appellatione veniunt tres illi pueri, quibuscum et Danielis vates fuit: nam illi Ezechiae nepotes ac posterii exstiterunt; et frequens est literis sacris posteros nepotesque vocare filios, sicut et Davidem Ezechiae patrem nuncupant: atqui non filius Davidis erat Ezechias, sed eius e posteris ortus. caeterum Marodachus alia nulla de causa legatos ad Ezechiam miserat, ut supra quoque indicatum est, quam quod miraculum illud in sole accidisset. nam solis illam regressionem tam

παραδοξότατον δ' Ἀρεοπαγίτης θεῖος Διονύσιος, ὥστε καὶ ἑπεροβλήν ἐκπλήξαι τοὺς Βαβυλωνίους καὶ ὡς ἰσοθέη τι νῶ Ἐζεκία καθυποτάξαι αὐτούς.

Μετὰ δὲ Ἐζεκίαν κρατεῖ Μανασσῆς ὁ υἱὸς αὐτοῦ. οὗτος σὺν ταῖς λοιπαῖς αὐτοῦ κακίαις προσεκίνησε καὶ πάση **C**τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, τουτέστι τοῖς ἀστροῖσι, καὶ ἐκληδονίζετο, ἤγουν διὰ λόγων παρετηρεῖτο τὰ ἐκβησόμενα, εἰ καὶ τινες ἕτεροι κληδόνα λέγουσι τὴν διὰ τινων ἐπιφῶδων ὄλην τῶν δαιμόνων καὶ καταφοράν· ἐφ' ᾧ καὶ κληδῶν ἐτυμολογεῖται παρ' αὐτοῖς παρὰ τὸ κλῶ τὸ καλῶ. καὶ οἰωνίζετο δὲ ἰο πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ Μανασσῆς, ἤγουν τὰς τῶν ὀρνέων πτήσεις παρετηρεῖτο κἀντεῦθεν τοῦ μέλλοντος καταστοχαζόμενος ἦν. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ὁ ποιητῆς Ὅμηρος ἔλεγεν „ἀλλ' ἄγε δὴ τίνα μάντιν ἐρείομεν ἢ ἱερῆα ἢ καὶ ὄνειροπόλον· καὶ **D**γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστιν.” πρόσεχε σὺν ὅτι καὶ διὰ τῆς **15** τοιαύτης πτήσεως τῶν ὀρνέων καὶ δι' ἡπατος προβάτων καὶ δι' ὀνείρων αὐτῶν ἐδόκουν οἱ παλαιοὶ τὸ μέλλον προσηρᾶν. καὶ οἱ μὲν ἀρχαιότεροι ἐκεῖνοι, καθάπερ εἴρηται, καὶ πτήσεις ὀρνέων καὶ ἄλλοις τοιούτοις, κατὰ γε δοκοῦν αὐτοῖς, τοῦ μέλλοντος ἐστοχάζοντο. 20

Ὅτι δὲ τὸ παρατηρεῖσθαι τοιαύτης ἢ τοιαύτης κεκώλυται, δῆλον μὲν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἐξ ὧν ὁ

novam prorsus et inusitatum fuisse tradit Areopagita Dionysius, ut Babylonis stupori esset, eisque praeberet occasionem ultro se summittendi Ezechiae tanquam homini divino.

Post Ezechiam Manasses eius filius imperio potitur. hic inter alia facinora quae commisit, etiam copias coeli universas adorabat, hoc est sidera et hariolationibus utebatur, hoc est omina de futurorum eventu observabat, quod Graeci κληδονίζεσθαι dicunt. quanquam alii quidam volunt κληδόνα vocari geniorum per excantationes certas attractionem et e sublimi deductionem; qua de causa tradunt eius vocis originem esse a verbo κλῶ, quod idem sit cum κλω, significationem evocandi habente. praeterea Manasses auguriis utebatur, hoc est avium volatus observabat, deque illis coniecturas rerum futurarum sumebat. atque hoc illud ipsum est, cuius in hisce versibus mentionem Homerus fecit: „quin vel sacrificium vel vatem arcessimus ultro, vel coniectorem, faciat qui somnia plana. a Iove namque ipso proficisci somnia scimus.” nimirum hinc animadvertere potes, existimasse priscos illos homines futurorum cognitionem percipi de tali vel tali avium volatu vel ex pecudum iecinoribus vel ipsis denique somniis.

At vero quod volatus avium, pecudum iecinora somniaque hoc

μέγας διείληψε Βασιλείας. ἐπεξηγούμενος γὰρ τὸ ἐν τῇ κατὰ
 τῆς Ἰουδαίας δευτέρᾳ δράσει τοῦ προφήτου Ἡσαΐου ῥητὸν
 τὸ κατὰ λέξιν οὕτως ἐδιαλαμβάνον ὅτι ἐνεπλήσθη ὡς τὸ ἀπ'
 ἀρχῆς ἡ χώρα αὐτῶν κληδονισμῶν, ὡς ἡ τῶν ἀλλοφύλων, P. 196
 5 καὶ ταῦτα διέξεισιν. ὄρθῃς ἤλικον κακὸν τὸ κληδονίζεσθαι. ἔξω
 τῆς παρὰ Θεοῦ ἐπιμελείας ποιεῖ τὸν προσέχοντα αὐτῷ. πολ-
 λοι τῶν Χριστιανῶν ἀδιαφόρως ὠτακουστοῦσι καὶ φήμας
 θηρῶνται καὶ συμβόλοις προσέχουσιν. ἀλλ' ἄκουε ὅτι ἀπερ-
 ρίφη ὁ λαὸς ὁ ταῦτα περιεργαζόμενος. πολλαὶ γὰρ ἐκ τοῦ
 10 Μωσαϊκοῦ νόμου μαντεῖαι καὶ κληθόνες καὶ οἰωνισμοὶ καὶ
 ὄρνιθοσκοπία διαβέβληνται ὡς δαιμόνων εὐρέματα. οὐκ οἰω-
 νισθε' γὰρ φησιν, οὐδὲ ὄρνιθοσκοπεῖσθε. τὰ γὰρ ἔθνη,
 οὗς κύριος ὁ Θεὸς ἐξολοθρεύει ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, οὗτοι
 κληθόνων καὶ μαντεῶν ἀκούσονται. σοὶ δὲ οὐχ οὕτως δέ- B
 15 ὄσκει κύριος ὁ Θεός σου. ἄτοπον γὰρ τὸν ἔχοντα τὴν ἐκ τῶν
 δικαιομάτων τοῦ Θεοῦ συμβουλήν πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν πρ- V. 15a
 κίων σκέψιν συμβούλους ἑαυτοῦ παραλαμβάνειν τὰ ἄλογα,
 μᾶλλον δὲ οὐδὲ συμβούλους, ἀλλὰ διδασκάλους χρῆσθαι καὶ
 νομοθέταις. καὶ τὸν μὲν ἑαυτοῦ κίνδυνον παρακείμενον καὶ
 20 ἐν ὀφθαλμοῖς ὄντα οὐκ οἶδεν ἢ ὄρνις, σοὶ δὲ τὸ μέλλον προα-
 γορεύσει; εἰ δὲ ἀπὸ δαιμόνων ἐνεργείας ἀπατηλῶς περιπέτον-

illove modo observari nefas sit ac prohibitum, cum aliis ex argumen-
 tis et indicis est perspicuum, iisque non paucis, tum ex illis quae
 magnus noster Basilius est complexus. declarans enim hoc in secunda
 visione adversus Iudaeos Esaiæ (2 6) vatis dictum, cuius haec ipsa
 verba sunt „referta est regio ipsorum hariolationibus, sicut olim, cum
 eam extranei possiderent,” huiusmodi quaedam subiicit. vides quan-
 tum malum sit hariolatio, quod scilicet faciat ut homo ipsi deditus
 dei cura prorsus excidat. at vero multi Christianorum citra ullum
 discrimen auribus ostenta captant, omina venantur, animum notis et
 signis advertunt. sed audi tu, quid hoc loco dicatur, nimirum popu-
 lum illum reiectum esse qui haec curiose observaverit. etenim com-
 plices divinationes, ut hariolationes ominationes auguria, lege Mo-
 saica tanquam malorum geniorum inventa prohibentur. nam exstant
 haec in ea verba (Deut. 18 10) „non ulla vel omina vel auguria cap-
 tabitis. quippe nationes istae, quas dominus vestra causa de me-
 dio tollit, hariolationibus et aliis vaticiniis utuntur. vobis autem do-
 minus deus ille vester id nequaquam permittit.” absurdum enim fue-
 rit, ut qui de praescriptis a deo consilium habere potest, ad consi-
 derationem rerum agendarum animalia bruta pro consiliariis adhibe-
 at, immo eis ne pro consiliariis quidem sed magistris et legum qua-
 si latoribus utatur. itidem propositum sibi periculum et ante oculos
 imminens ignorat avis: tibi vero quod futurum sit indicabit? quodsi

ται, μή μοι καθέξον δεσποτῶν ἀπάταις προσεκηγώς, μηδὲ
 C γίνου διαβολικαῖς ἐκδοτος ἐνεργείαις, ὅς ἐπειδὴν ἀπαξ λάβῃ
 ψυχὴν ἐπάγωγον εἰς ἀπώλειαν, πάντα τρέπον ἐντῆ καταχρώ-
 μενος σὺκ ἀνίησιν. ἀλλὰ καὶ κράζοντες κόρακες καὶ αἰετοὶ
 εἰλύοντες δι' ἀπορίαν θήρας τὴν δεσποδαίμονα καρδίαν πτήσ-5
 σουσι. καὶ τοσαύτη τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὄβρις,
 ὥστε καὶ γαλῆ παραφανείσα καὶ κύων διακόψας καὶ ἄνθρω-
 πος ἐπιφαιεῖς ἔωθεν τοὺς ἐντυγχάνοντις πάντα ποιούσιν ἐκ-
 πῆλτεςθαι. τί ἐλεσινότερον τοῦ τοιοῦτου βίου, πάντα ἐπο-
 πτεῦειν, ὑπὸ πάντων ἐμποδιζέσθαι, δόον πανταχόθεν τὴν 10
 D ψυχὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν θεὸν ἐπατάγειν; ὅταν ἴδῃς ὄρνιθας
 διαπετομένους τὸν αἴρα, μὴ τὰ σχήματα τῶν πτήσεων περι-
 ερογάζου, ἀλλὰ ταῦτα καταλιπὼν τοῦ δημιουργοῦ τὴν ἐκ' αὐ-
 τοῦ σοφίαν καὶ διακόσμησιν θαύμαζε, πῶς βάρως τοσοῦτον
 δι' αἴρος φέρεται, πῶς ἡ ἀπαλὴ τοῦ αἴρος φύσις ὄχημα γί-15
 νεται τῷ περῆῳ, πῶς τῇ μὲν ἐκτύσει τῶν περῶν ἐπινηγῶ-
 ται τῷ αἴρει, τῇ δὲ οὐρᾷ οἷον πηδαλίῳ τὴν πτήσιν ἐναντῶν
 ἀπενθύνουσι. καὶ τοιαύτη μὲν ἡ σοφία τοῦ θεοῦ· ὁ δὲ μι-
 κρόψυχος καὶ ταπεινὰ φρονῶν τὰς τῶν ἀλόγων κινήσεις τῇ
 ἰδίῳ σκοπῇ συναρμόζειν ἐπιχειρεῖ, καὶ καταλιπὼν τὸν θεὸν διαι-20
 μωσιν ἐπιβούλοις ἐκδέδωκεν ἑαυτὸν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως

1. δεσποτῶν ?

aves malorum efficacitate fraudulenta geniorum hinc inde volant,
 noli horum dominorum, a quibus agitantur, fraudibus inhiando de-
 sidere, nec te diabolicis imposturis capi patitor. quippe diabolus tibi
 semel nactus est animum proclivem ad proprium interitum, omnibus
 eo modis abuti non desinit. videmus autem crocitantantes corvos et
 aquilas propter inopiam cibi oberrantes cordi superstitioso pavorem
 incutere. tantaque adeo nostri hostis illius est in hominem petulan-
 tia, ut alicunde se offerens mustela vel prospectans canis vel ab or-
 tu adventans homo magnam in eis formidinem excitent in quos forte
 inciderunt. quid eiusmodi vita miserabilis esse possit, in qua omnia
 suspecta sint et negotia quaevis ab omnibus impediuntur? potius ve-
 diquaque noster animus ad deum revocandus est. cum aves aëra per-
 volantes intueris, noli figuram volatus curioso perscrutari, sed illis
 rebus omissis declaratam in eis sapientiam creatoris et ordinationem
 admirare, qui scilicet fiat ut tantum pondus aëre permeet, quo pacto
 tenera istaec aëris natura volucrum alis pro vehiculo sit, qui per
 alarum extensionem in aëre natent ac motu caudae ceu clavi cuius-
 dam volatum suum dirigant. in his enim dei sapientia conspicitur. et
 homo quispiam pusilli animi et humilia tantum respiciens animalium
 rationis expertium motus instituto suo accommodare nititur, deorsum
 relicto malis se genitis dedit, qui reapse nihil aliud sunt quam insu-
 diatores. ac de his quidem rebus in hunc modum dictum esto.

Ὁ δέ γε διαληφθεὶς βασιλεὺς καὶ ἐγγαστριμύθους ἐποίησεν P. 197
 σε, καὶ γνώστας ἦτοι μάντιες ἐπλήθυνε, καὶ τὸ πάντων
 ἀνοσιώτερον, ἐν τῷ θείῳ νεφὲ τὸ τῆς ἀκολάστου δαίμονος
 ἕστησεν ἄγαλμα. οὐ μόνον δὲ εἰδώλοις ἐλάτρευεν ἐν ἔτεσι
 5 πενήκοντα καὶ δύο, ἀλλὰ καὶ αἷμα ἀθῆρον ἐξέχεεν, εἴτε
 προφητῶν εἴτε καὶ ἄλλων τινῶν εὐσεβῶν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν
 Ἡσαΐαν ξυλίνῃ λέγουσι πρῆσαι πρίονι. πλὴν ὡς φησι Γεώρ-
 γιος, Μαροδάχ βασιλεὺς Ἀσσυρίων δεσπότην ἤγαγε τὸν Μα-
 νασσην, καὶ βαλὼν ἐν φυλακῇ ἄριον πιτυρίῃ καὶ ὕδατι σὺν
 10 ὄξει ἔτραπεν. ὡς δὲ καὶ ὁ θειότατός φησιν Ἀναστάσιος ἐξ B
 ἱστορικῶν τινῶν τοῦτο μαθὼν, καὶ ζωδίῳ χαλκῷ παρὰ τοῦ
 βασιλέως Βαβυλωνῶνος ἐμβάλλεται· ἀλλ' ἔνδον τοῦ ζωδίου ὧν
 ἐπέγνω τε τὸν θεὸν καὶ τὴν ἠδὴν ἐψάλλεν. ἐφ' ᾧ καὶ δυ-
 νάμει θεία διεγράφη τὸ εἶδωλον, καὶ ἄγγελος κυρίου κατήγα-
 15 γεν αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἔζησε τὸ λοιπὸν ἐν μετανοίᾳ,
 καὶ τὰ προλαβόντα διορθώσατο. τούτων δὲ εἰς θεὸν ἐπλημ-
 μέλησεν ὡς καὶ τὸν θειότατον Ἀναστάσιον οὕτως εἶπεν „εἰ
 Μανασσην ἔσωσεν ὁ θεός, τολμῶ εἶπεν ὡς καὶ τὸν διάβολον
 ἔσωσεν ἂν, εἴπερ ἐπιστρέψαι ἠθέλησεν.”

20 Μετὰ δὲ Μανασσην ἐβασίλευσεν Ἀμμῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ. C
 οὗτος τὴν μὲν πατρικὴν ἀσέβειαν ἐμιμήσατο, οὐ μὴν δὲ τῆς

Caeterum hic ipse rex, quo de agimus, etiam ventriloquos insti-
 tuit et gnostarum sive divinatorum numerum auxit; quodque omnium
 maxime impium erat, impudicus deae simulacrum divino in templo
 statuit. neque tantum deastros religiose coluit totos quinquaginta duos
 annos, verumetiam sanguinem innoxium tam vatium quam aliorum
 quorundam piorum hominum fudit. quin et ipsum Esaiam perhibent
 ab eo serra lignea dissectum esse. sed tandem, ut Georgius auctor
 est, Marodachus rex Assyriorum Manassem ab se captum et in vin-
 cula coniectum abduxit, ac pane de furfure confecto et aqua aceto
 permista aluit. praeterea divinus ille Anastasius commemorat, ac-
 cepta haud dubie huiusmodi narratione quibusdam ex historicis,
 Manassem in animal quoddam abensum a rege Babylonio conclusum
 fuisse; in quo deinceps deum agnovit et carmen illud suum cecinit.
 quapropter divina vi simulacro rupte angelus eum Hierosolyma redu-
 xit, ubi deinceps in anteactorum poenitentia vixit et priora delicta
 emendavit. tot autem tantaque facinora Manasses patravit, ut divinus
 ille Anastasius dicere non dubitaverit „si Manassem deus servavit,
 equidem ausim dicere quod etiam diabolum ipsum servaturus fuerit,
 si reverti ad deum voluisset.”

Post Manassem Amosus filius eius imperium obtinuit. is paternam
 quidem impietatem est aemulatus, at non poenitentiam. fuerit autem

μετάνοιαν. ἄξιον δὲ ζητῆσαι διὰ τί τοῦ μὲν Μανασσῆ τὴν ἐπιστροφὴν ἀνέμεινεν ὁ θεός, τοῦ δὲ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀμμώσ V. 153 οὐχί, ἀλλ' ἐθέρωσεν αὐτὸν ἔτη δύο βασιλεύσαντα. φησὶ γὰρ ἢ γραφῇ „καὶ παρελογίσατο Ἀμμώσ λογισμὸν πονηρὸν, καὶ εἶπεν· ὁ πατήρ μου πολλὰ ἐκ νεότητος παρηνόμησε, καὶ ἐν 5 γῆρει μετενόησε. καὶ νῦν ἐγὼ πορεύσομαι καθὼς ἐπιθυμῆ ἢ ψυχῇ μου; καὶ ὕστερον ἐπιστρέψω πρὸς κύριον.” διὰ D τοῦτο οὐκ ἀνέμεινεν ὁ θεός, διότι οὐκ ἐσωφρονίσθη ἀφ' ὧν ὁ πατήρ αὐτοῦ πέπονθεν.

Μετὰ τοῦτον Ἰωσίας ὁ ἔγγονος αὐτοῦ. οὗτος τοῦ προ-10 γόνου Δαβίδ ἐκτίησατο τὴν εὐσέβειαν. καὶ πρῶτον μὲν ἐπε-μελήθη τοῦ ναοῦ, κατασκύπας πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τὸν οἶκον ὧν ἠκοδόμησε Σολομὼν τῇ Ἀστάρτῃ προσοχθίσματι Σιδονί-ων· ἔπειτα δὲ τῶν ἐν τῷ Δευτερονομίῳ θείων λόγων ἀκού-σας καὶ τὴν ἐσθῆτα διέρρηξε καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐθρήνησε. διὰ 15 τοι τοῦτο καὶ ὁ θεός κατα μὲν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ ναοῦ τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε, τῷ δὲ βασιλεῖ χρηστὰ προηγόρευσεν· „ἀνθ' P. 198 ὧν” γάρ φησιν „ἤκουσας τῶν λόγων μου καὶ ἠπαλύνθη ἡ καρ-δία σου καὶ διέρρηξας τὰ ἱμάτιά σου καὶ ἐκλαυσας ἐνώ-πιόν μου, οὐκ ὄψονται οἱ ὀφθαλμοί σου πάντα τὰ κακὰ ἧτο ἐγὼ ἐπάγω ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦτον.” καὶ τὰ μὲν σκευὴ τῶν

pretium operae inquirere quamobrem deus Manassis quidem poenitentiam exspectaverit, sed non itidem filii quoque ipsius Amosi, quem annis duobus regno potitum, ut sacrae litterae loquuntur, instar maturae segetis demessuit. nimirum cogitationem quandam pravam apud animum instituit Amosus, cum secum ita loqueretur „pater meus a puero multa scelerate fecit, ac in senecta poenitentiam egit, quamobrem et ipse hac in aetate pro animi mei libidine me geram, et deinceps ad dominum me convertam.” hac igitur de causa deus poenitentiam ipsius non exspectavit, quando paternis calamitatibus nullo modo factus erat melior.

Eum Iosias filius in regno secutus est. is Davidis, sui generis auctoris, pietate praeditus fuit. ac primum quidem templi curam habuit, everso inter alia etiam illo fano quod Solomo Sidoniorum piculo Astartae condiderat. deinde cum perscripta in Deuteronomio divina oracula ipsi recitata fuissent, non solum vestem suam dilaceravit, sed etiam maximo opere lacrymis suam miseriam deploravit. quamobrem deus adversus ipsum quidem sanum atque populum sententiam suam pronuntiavit, verum regi prospera quaeque praedixit. „quoniam” inquit „praeceptis meis auditis cor tuum se demisit, tuque vestimenta tua dilacerasti et coram me lamentatus es, oculi tui cuncta illa mala non adspicient, quibus ego familiam hanc adfecturus sum.”

ειδώλων ἐν τῇ χειμάρρῳ τῶν Κέδρων συνέτριψαν, ἢν δὲ τῇ Βαιθὴλ τοὺς τῶν ειδώλων ἱερέας κατέκαυσε, κατὰ τὴν προφητείαν Ἰωὴλ ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ. ἐπὶ μέντοι τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως Ἰωσίου, ὡς φησι Γεώργιος, ἐκτίσθη τὸ Βυζάντιον ὑπὸ Βύζου βασιλέως Θρηίκης.

Ἰστέον ὅτι τρίτον ἐπόρθησε τὴν Ἱερουσαλήμ ὁ Ναβουχοδονόσορ, ἐπὶ Ἰωακείμ Ἰεχονίου, καὶ ὕστερον ἐπὶ Σεδεκίου, B ὡς φησι Γεώργιος. ὁ δὲ Θεοδώρητος Ἰωακείμ καὶ Ἰεχονίαν τὸν αὐτὸν εἶναι λέγει, τῷ θειοτάτῳ Ἱερεμῆ ἐπόμνος. ὁ δὲ 10 Σεδεκίας κατὰ τὸν μέγαν Ἐπιφάνιον τυφλωθεὶς καὶ εἰς Βαβυλῶνα ἀπαχθεὶς ἐνεβλήθη μύλωνι ἐπὶ ἔτεσιν εἴκοσι καὶ ἕξ, εἰ καὶ ὕστερον ἐτιμήθη. γίνονται οὖν ὁμοῦ τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ βασιλευσάντων ἀπὸ Δαβὶδ ἄχρι Σεδεκίου τὰ ἔτη 57 καὶ ἡ, οἱ δὲ βασιλεῖς εἴκοσι καὶ δύο πάντες ἕξ ἐνὸς γένους 15 τοῦ Δαβὶδ, οἱ δὲ ἐν Σαμαρείᾳ βασιλεύσαντες 17, ἀπὸ Ἰεροβοὰμ ἕως Ὠσηέ, ἐφ' οὗ πέπναιται καὶ ἀπόλωτο Σαμάρεια ὑπὸ Σαλμανασάρ. ἀντὶ δὲ τῶν Σαμαρειτῶν Ἀσσύριοι ἐκέ- C σε κατήκισαν, ἕξ ὧν οἱ αἰρετικοὶ Σαμαρεῖται καὶ Σαδδουκαῖοι. οὗτοι μὲν οὖν ὑπὸ λεόντων βιβρωσκόμενοι ἐξυπίνης 20 αὐτοῖς ἐμπιπνάντων, καὶ μαθόντες ἀπὸ γερόντων ἀρχαίων τὸν τιμωμένον ἐκεῖος Θεόν, καὶ ὅτι παρ' ἐκείνου τὰ τοιαῦτα πάσχουσι, τὴν τοῦ Μωσέως ἐπικτιῶνται πεντάτευχον· καὶ

idem rex simulacrorum vasa in torrentem Cedronem confracta deiecit, et Bethelae deastrorum sacrificos concremavit, quemadmodum Ioeilus homo divinus futurum vaticinatus fuerat. eiusdem Iosiae regis imperio, quemadmodum Georgius memoriae prodidit, urbs Byzantium a Byzo Thracum rege condita est.

Secundum haec sciendum Hierosolimam a Nabuchodonozore ter spoliatam esse, videlicet regnantibus Ioacimo Iechonia et Sedecia, quemadmodum Georgius scripsit. Theodoritus autem, divinissimum vatem Ieremiam secutus, ex Ioacimo et Iechonia facit unum eundemque regem. Sedecias vero, sicut Epiphanius meminit, effossis oculis Babylonem abductus et in pistrinum coniectus ibidem annos viginti sex contrivit, ac tandem honorifice vicissim est habitus. sunt igitur anni regum, quotquot a Davide ad Sedeciam usque Hierosolymis imperarunt, in unum collecti 498, et reges ipsi viginti duo, Davidici generis omnes. Samariae vero regnarunt 18, ab Hieroboamo usque ad Oseam, sub quo Salmanasar Samariam delevit ac regnum eius evertit, Samaritanorum loco deductis eo coloniis Assyriorum, a quibus ortae sunt Samaritanorum et Sadducaeorum haereses. cum autem a leonibus hi devorarentur subito in ipsos irruentibus, deque senioribus edocti fuissent quinam iis in locis deus antiquitus coli consuevisset, a quo malis eiusmodi adficerentur, quinque Mosis volumi-

οὕτω τὸν ἀληθινὸν θεὸν ἐπιγινόντες ἀβλαβεῖς τοῦ λοιποῦ διετηρήθησαν, εἰ καὶ εἰς αἰρέσεις ἐντεῦθεν ἐξώκειλαν ἅτε μὴ κατ' ὀρθὸν λόγον ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἐγκύπτοντες. τὰ δὲ ἔτη τῶν βασιλευσάντων ἐν Σαμαρείᾳ σὺ καὶ γ', ἐκ διαφορῶν μὲν γεγονότων, πάντων δὲ πεποηκότων τὸ πονηρὸν κατὰ τῆς 5
D ἁμαρτίας Ἰεροβοάμ.

Τὴν μὲν οὖν ἀπὸ Περσίδος τῶν Ἰουδαίων ἐπάνοδον ἐξηγήσατό τε ὁ Ἑσδρας καὶ συνεγράψατο. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπάνοδου κατὰ τὸν Ἰώσηπον αὕτη. τρεῖς στρατιῶται φυλάσσοντες τὸν βασιλέα, ἐν οἷς ἦν καὶ Ζοροβάβελ, ἤρισαν ἐν 10
προβλήματι τεθείσης συμφωνίας αἰτῆσαι τὸν νικῶντα ἄπερ V. 154 ἂν ἐθέλῃσει παρὰ τοῦ βασιλέως. τοῦ τοίνυν ἐνός εἰπόντος νικᾶν τὸν οἶνον, καὶ τοῦ ἑτέρου τὸν βασιλέα, ὁ Ζοροβάβελ εἶπε νικᾶν τὰς γυναῖκας, καὶ ὑπὲρ πάντα τὴν ἀλήθειαν. καὶ ἐπεὶ ταῦτα εἰρηκῶς νενίκηκε, καὶ ἤκουσεν αἰτήσασθαι αὐτοῦ 15
P. 199 λεται, ἠξίωσεν αὐτὸν ἀφεθῆναι τὴν αἰχμαλωσίαν. ὁ δὲ καὶ γέγονε. τῆρικαῦτα καὶ γὰρ ἐπληροῦντο τὰ ὅ ἔτη τῆς θείας ὀργῆς. καὶ οἱ μὲν οἰκοδομοῦντες τὸν ναὸν ἦσαν Ζοροβάβελ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ, οἰκοδομηθῆναι δὲ ὁ τοιοῦτος; ἔφθασε ναὸς τὴν δευτέραν ταύτην οἰκοδομὴν ἐν χρόνοις μὲν 20
διὰ τὸ παρὰ τῶν γειτονούντων ταύτην κωλύεσθαι. ἡ γὰρ πρώτη ἐν χρόνοις εἴκοσι ἐγένετο παρὰ Σολομώντος, ὡς Ἑσδρας

8. τε] τότε P.

na receperunt, eoque modo agnito vero numine nihil ab eo tempore mali perpassi sunt, quauquam in sectas quasdam deinceps etiam exorbitarunt, ut qui recta ratione libros sacros non inspicerent ac pervolverent. anni autem illorum qui Samariae regnarunt sunt 253, ac fuerunt hi diversis orti familiis, et omnes ad exemplum Hieroboami se impie gesserunt.

Iudaeorum autem e Perside reditum scriptis libris Esdras est complexus. eius autem reversionis haec fuit occasio, sicuti Iosephus quidem memoriae prodidit. tres milites, satellites regii, quorum erat in numero Zorobabelus, contendebant inter sese per occasionem pacti conventi, ut qui vicisset, potestatem haberet a rege petendi quicquid vellet. cum igitur unus dixisset vincere vinum, alter regem. Zorobabelus feminas vincere statuit, ante omnia vero veritatem. quod verbum ubi protulisset, victoriam caeteris eripuit petereque iustus est quod lubuisset, tum ille nationem suam captivam in libertatem restitui postulavit, idque continuo factum est: quippe tum etiam 70 illi anni divinae irae completi erant. exstruebant autem deinceps Hierosolymitanum templum Zorobabelus et Iesus Iosedeci F. neque peribit secunda istaec structura potuit ante annum quadragesimum sextum. quod a finitimis nationibus impediretur. prior vero intra vigesimum

ιστορεῖ, καὶ τὴν μέντοι ἀπὸ Βαβυλῶνος τῶν Ἰουδαίων ἐπάνοδον,
 καὶ μὴν καὶ τὴν τῶν νεκρῶν παγκόσμιον ἀνάστασιν αἰνιτιό- B
 μενος ὁ θεὸς ὑπέδειξε τῷ Ἰεζεκιήλ πεδίον πλήρες ὄστων νεκρῶν,
 ἃ παραδόξως ἔζωογονήθησαν. ὁ μὲν οὖν Ἑσδρας εὐφυῆς ὢν
 5 προεκόμισε τότε τὸν νόμον, καὶ ἀνέγνω, καὶ ὑπετίπωσε πάν-
 τα τὰ κατὰ τὸ ἱερόν, καὶ τοὺς λαβόντας ἄλλογενεῖς γυναῖ-
 κας ἐν τῷ καιρῷ τῆς αἰχμαλωσίας ἐκβαλεῖν πεποίηκε. καὶ
 οὕτω πάντες καθαρισθέντες ἐποίησαν τὸ πᾶσχα. ἀλλὰ καὶ
 αὐδὶς γυναῖκας ἑωρακῶς Ἀζωτίους Ἑβραίοις ἐπιμιγείας, καὶ
 10 θρηγήσας, ἔπεισε τὸν λαὸν ταύτας ἐκβαλεῖν ὡς γάμον παρά-
 νομον. λέγεται δὲ καὶ τοῦτο, ὡς εἰ μὴ ἦν ὁ Ἑσδρας, οὐκ C
 ἂν οὐδὲ ἐν βιβλίον διὰ γε τὴν τῶν Ἰουδαίων ῥαθυμίαν καὶ
 τὴν πολυχρόνιον αἰχμαλωσίαν μέχρι τοῦ νῦν διεσώζετο. προσ-
 σχεῖν δὲ ἄξιον καὶ τῷ μεγάλῳ Κυρίλλῳ ἐν τοῖς κατὰ Ἰου-
 15 μανῶ καὶ ταῦτα περὶ τούτου διεληφότε. ἐπεὶ δὲ πρὸς τὴν
 ἐγκουῶσαν ἀπεκομίζοντο οἱ Ἰουδαῖοι καὶ νόμῳ τῷ διὰ Μω-
 σέως παιδαγωγείσθαι κάλιν ἐσπούδαζον, τότε δὴ τότε παρ'
 αὐτοῖς ἐδέχτο σκηπτρον Ζοροβάβελ ὁ τοῦ Σαλαθιήλ ἐκ φυ-
 λῆς Ἰούδα, ὥστε εἰ καὶ καταληξάι φησιν ὁ παρύφρων εἰς
 20 Σεδεκίαν τὴν τοῦ Δαβὶδ βασιλείαν, ματαιάζειν ἔοικε προφα-
 νῶς, εἴγε μετὰ τὸν τῆς αἰχμαλωσίας καιρὸν τοῖς τῆς βασι- D
 λείας θῶκοις ὁ Ζοροβάβελ ἐνδρυσμένος ἐφαίνετο. οὗτος μὲν

annum a Solomone absoluta fuerat, ut Esdras commemorat. caeterum
 exemplo quodam declarare volens deus non modo Iudaeorum e Ba-
 bylone reditum sed etiam universalem ex mortuis resurrectionem,
 Iezechiello campum ossibus cadaverum plenum ostendit, quae novo
 et inusitato modo vitam recuperabant. Esdras autem, vir praestantis
 ingenii, legem id temporis protulit, eaque recitata templi structuram
 universam lineis deformavit. effecit etiam ut quicumque peregrinas
 uxores durante captivitate duxissent, excluderentur; quo pacto lustratis
 omnibus pascha celebratum est. cumque rursus vidisset Ebraeos quos-
 dam cum Azotiis mulieribus consuescentes, deplorato malo auctor
 populo fuit ut earum coningio tanquam illegitimo valedicerent ipsas-
 que feminas repudiarent. hoc quoque memoriae proditum est, quod
 absque hoc viro fuisset, ne unum quidem librum sacrum habituri
 essemus, ob Iudaeorum negligentiam diuturnamque captivitatem. ani-
 madvertendum hoc etiam, quod eximius ille Cyrillus in libris adversus
 Iulianum scriptis exposuit. posteaquam, ait, in patriam suam Iudaei
 reversi fuissent, aequae rursus ad praescriptum legis a Mose traditae
 magno studio conformare coepissent, Zorobabelus Salathieli F. ex
 Iudaica tribu regnum apud eos accepit. quapropter cum vesanus ille
 Iulianus regnum Davidis in Sedecia finem habuisse dicit, palam de-
 lirat, quando post captivitatis tempus in regio solio Zorobabelus con-

οὖν παρέπεμψε τὸ σκήπτρον διὰ τῶν ἐφεξῆς μέχρι τῆς Ἡρώδου βασιλείας, ὅς μητρός μὲν γέγονεν Ἰουδαίας, ἀλλογενούς δὲ πατρός. ἐκλειοπέτων γὰρ οὕτω τῶν ἐκ τῆς Ἰουδα φυλῆς τὸ ἄρχειν λαχόντων ἐγεννήθη ὁ Χριστός· ὅς καὶ γέγονεν ἔθνῶν προσδοκία. οὗτος μὲν οὖν, ὁ διαληφθεὶς δηλονότι τῆς Ἡρώδης, τῷ Ἀνθούστῳ συμμαχήσας Καίσαρι μετὰ τῶν οἰκείων ἀναλωμάτων, ἤνικα κατὰ Κλεοπάτρας ὄρμησε, τὴν βασιλεύειν ἐν Ἰουδαίᾳ ὥσπερ τι παρ' ἐκείνου φιλοτιμία ἐλαβε. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

P. 200 Ἰουδὴ Ναβουχοδονόσορ δὲ μεγαλαυχόντος καὶ μεγαλορρημονούντος ἐφ' ἧ πέλει παγκάλῳ ἔκτισε, φρονὴ γέγονεν ἐξ οὐρανοῦ λέγουσα „Ναβουχοδονόσορ, ἡ βασιλεία σου παρήλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκδιώξουσί σε, καὶ μετὰ θηρίων ἢ κατοικήσεις σου, καὶ χεῖρον ἀγροῦ φωμιούσῃ σε. καὶ ἐπτά καιροὶ ἀλλαγῆσονται ἐπὶ σέ, ἕως ὅδ' ἰσχυρὸς ὅτι κεραιεύει ὁ ἕμιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων. καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ταῦτα συνετελέσθησαν, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις ἐμεγαλύνθησαν αἱ τρίχες αὐτοῦ ὡς λέοντος καὶ βοῖ ὄνυχες ὡς ὄρνέου.” ταῦτα δὲ πέπονθεν ὥστε μεγαλαυχῆσας ἐπὶ τῷ τῆς εἰκόνης ὄραματι· θεὸν γὰρ ἐντεῦθεν ἐαυτὸν ἐπέλαβεν. εἶδεν καὶ τὴν ἐαυτοῦ εἰκόνα ἵστησι τοῦ προσπελάσασθαι ἔνοησεν, καὶ τὴν κείμενον ἐκείνην ἀνῆκεν. μετὰ δὲ

sedit. Idem ad posteros sceptrum transmisit usque ad Herodis imperium, qui matre quidem Iudaea prognatus fuit, patre vero extraneo. quippe cum defecissent ex tribu Iudaide principes, Christus expectatio gentium natus est. Herodes autem, cuius mentionem modo faciebamus, cum opem Augusto Caesari suis impensis atque sumptibus id temporis tulisset, quo contra Cleopatram copias ducebat, regnum Iudaicum tanquam liberale navatae operae praemium ab eo consecutus est. ac de his quidem haec tenet.

Caeterum cum Nabuchodonosor magnifice semet iactaret eius urbis nomine quam condendo ad elegantiam insignem perduxisset, vox quaedam de coelo est audita, quae huiusmodi verba pronuntiaret (Daniel. 4 22) „regnum tuum, Nabuchodonosor, iam tibi perit, adeoque abigeris a mortalium coetibus, inter feras belluas deges, agri gramine vesceris, anni denique septem hoc modo tibi peragentur, donec agnoveris esse quendam excelsissimum, cuius dominatu ac potestate regna mortalium contineantur.” quae ubi dicta fuissent, eadem hora respondit eventus. nam inter alia crines eius excreverunt ad leoninorum crinium magnitudinem, itidemque consecutus est uagnum qui volucrium unguis aequarent. haec autem propterea perpessus est quod inter alia nimis magnos sumpsisset animos ob conspectam in somno imaginem. nam deum se putabat esse, qua ductus opinione

ταῦτα ὁρᾷ δευτέρου ὄνειρον, δένδρον εἰς οὐρανὸν φθάνον παντοίως πετεινοῖς περιηχόμενον. φωνὴ ἄνωθεν τομὴν ἀπειλοῦσα τοῦ δένδρου, ἄνευ μέντοι τῆς ῥίζης. σαφηνίζει καὶ τοῦτο τὸ ὄραμα ὁ Δαυιδ, καὶ ἑπταετίαν λέγει αὐτὸν συνα-
5 γελᾶσθαι τοῖς ἐν ὄρεσι θηρίοις, εἶτα πρὸς τὴν βασιλείαν ἐπανελθεῖν. ὃ τι δὴ καὶ γέγονε.

Μετὰ τοῦτον κραταί ὁ υἱὸς αὐτοῦ, εἶτα ὁ ἕτερος υἱὸς C
αὐτοῦ Βαλθάσαρ. οὗτος συμπόσιον ποιήσας καὶ τοὺς μεγα-
στᾶνας αὐτοῦ συγκαλεσάμενος ἐκάθητο μεθύων καὶ γαστριζό-
10 μενος, ὑπηρετούμενα ἔχων τῷ τοιοῦτῳ συμποσίῳ τὰ ἱερὰ
σπυρὴ ἐκεῖνα ἄπερ ὁ Ναβουχοδονόσορ ἀφείλετο τοῦ ἐν Ἱερο-
σολύμοις θεῖου παυῖ. ἐπὶ τούτοις ὀργίζεται ὁ θεός. ἐφ' ᾧ καὶ
παντέλῃ καταψηφίζεται τῶν αὐτοῦ καταφρονούντων ἀπάλει-
αν. ὁρᾷ λοιπὸν ὁ Βαλθάσαρ ἐπὶ τῷ κονιάματι τοῦ σίκου, ἐκ
15 ἑκάστηο, ἀστράγαλον χειρὸς καὶ γράμματα οὕτω διαγο-
ρεύοντα „μανὴ θεκὴλ φαρές.” ὕδεν καὶ οὐ μικρῶς ὁ βασι- D
λεὺς ἐπὶ τούτοις ἀπορεῖ. ἐρωτᾷ περὶ τούτων τοὺς ἐαυτοῦ
σοφοὺς· οἱ δὲ μηδὲν εἰδέναι ὁμνυται. μετακαλεῖται καὶ
ὁ προφήτης Δαυιδ· ἐφθασε γὰρ ἡ ἐν αὐτῷ προφητικῇ δύ-
20 γαμῖς γενέσθαι κατὰ δῆλος, ἤνικα τὴν θαυμαστὴν ἐκείτην τοῦ
Ναβουχοδονόσορ ὄρασιν καὶ εἶπεν καὶ διεσάφησεν. εἰκόνα

simulacrum suum erexit, ut adoraretur, incensa etiam fornace, in quam praecipitarentur, si qui facere imperata renuissent. secundum haec alterum illud somnium habuit, in quo videbat arborem ad coelum usque pertingentem, in qua omnis generis volucres cantillarent. secuta est vox coelitus edita, quae resectionem arboris, radice tamen excepta, minitabatur. illud etiam somnium Danielus interpreta-
tur, simulque futurum praedicit ut annos septem inter belluas mon-
tanas vagaretur; quo tempore exacto regnum, sicut etiam accidit, recuperaret.

Nabuchodonosoris in imperio successor fuit filius ipsius, ac post eum filius alter Balthasarus. hic instituto convivio, cum magnates suos invitasset, forte sedebat temulentiae gulaeque deditus, adhibitis illud ad convivium sacris etiam vasis quae Nabuchodonosor et divina Hierosolymorum aede secum abstulerat. hanc ob causam iratus deus adversarios invidentes sibi perdere in universum statuit. quapropter accidit ut rex Balthasarus in albarie parietis opere domus illius, qua in domo sessitabat convivium celebrans, manus articulos cerneret atque litteras, quae huiusmodi quiddam indicarent „mane thecel phares.” quibus verbis rex non mediocriter perturbatus suos de iis sapientes consulit. qui cum nihil eorum se intelligere sacramento confirmassent, Danielus vates arcessitur. nam vaticinandi vis in eo palam facta iam ante fuerat, cum visum illud nocturnum Nabuchodonosoris

γὰρ εἶδε κατ' ὄναρ πολύχρονον καὶ λίθον ἄνευ χειρὸς ἐξ ὄρου
 τμηθέντα καὶ τὴν εἰκόνα συντριψάντα. ἀλλ' ἐπελύθητο τοῦ
 P. 201 ὄραματος. ἔξυπνος γεγωνὸς μαθεῖν ἐζήτηε τὴν ὄρασιν. καὶ
 πάντων ἀποροῦντων τῶν αὐτοῦ σοφῶν τε καὶ ἐπαιδῶν (θεοῦ
 γὰρ ἔλεγον τὰ τοιαῦτα πράγματα) ὁ προφήτης μετεκλήθη⁵
 Δανιήλ; καὶ ὡς εἶχε τὰ τῆς ὄρασεως τῷ βασιλεῖ διεσέφησε.
 μανθάνει ταῦτα καὶ Βαλθάσαρ, καὶ τὸν προφήτην οὐ μικρῶς
 αἰτεῖ περὶ τῆς ἐπιλύσεως τῶν ὄραθέντων ἐκείνη γραμμῶν.
 πεῖθεται οὖν καὶ φησι πρὸς αὐτόν „μανή, ἠρίθμησεν ὁ θεὸς
 τὴν βασιλείαν σου καὶ ἐπλήρωσε· τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύει ἡ Σύρα¹⁰
 γλώττι καὶ Ἑβραῖς. θεκέλ, ἐστάθμησεν ὁ θεὸς τὴν βασιλείαν
 B σου, καὶ ἐνέσθη ὑστεροῦσα. φαρές, διήρηται καὶ ἡ βασι-
 λεία σου καὶ ἐδόθη Πέρσαις καὶ Μήδοις.” τότε καὶ γὰρ
 μόνον ἦν ἡ βασιλεία τῶν Βαβυλωνίων. ὁ τοίνυν Βαλθάσαρ
 τὰ συμβησόμενα αὐτῷ δεινὰ μεμαθηκῶς οὐ μόνον οὐκ ἐδυσ-¹⁵
 χέρανε κατὰ τοῦ Δανιήλ, ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπέσχετο, θωρεαῖς
 αὐτὸν μεγίσταις ἡμείψατο, πορφύραν ἐνδύσας καὶ χρυσοῦν
 μανιίκιον. ἀλλὰ καὶ ἐρωτήσας αὐτὸν ὅπως ἐξενεμένισαι δυ-
 νηθεῖν τὸ θεῖον, ἤκουσεν „ἐν ἐλεημοσύναις τὰς ἁμαρτίας
 σου λύτρωσαι, καὶ ἀσέβειάν σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων.”²⁰

8. αἰτεῖ] πτελεῖ F.

sane admirandum et indicaret et declararet. quippe visus ille sibi fue-
 rat videre per quietem statuam quandam ingentis magnitudinis, quam
 lapis absque manu revulsus a monte contriverit. verum ipsius somnii
 fuerat oblitus. quapropter expectatus quodnam fuisset nocturnum illud
 visum, cognoscere gestiebat. heic cum omnes ipsius sapientes ac magi
 de re desperassent, quod effari talia solius esse dei dicerent, tandem
 vates Danielus accessit regi somnium suum exposuit. haec ita tam
 fuisse gesta Balthasar cognoscit. quapropter vatem sollicitè rogat ut
 quid eae sibi litterae vellent, quas conspexisset, declararet. cui Da-
 nielus aequiescens „verbum” inquit (Dan. 5 26) „Mane denotat deum
 annos regni tui numerasse ac complevisse: nam significationem nu-
 merandi tam Syra quam Hebraea in lingua habet. Thecel, appendit
 ad stateram deus regnum tuum, idque iusto pondere deficere depre-
 hendit. Phares, divisum est regnum tuum ac Persis Medisque con-
 cessum.” etenim id temporis soli Babylonii per orbem regnabant. has
 calamitates cum imminere sibi Balthasar de vatis indicatione cogno-
 visset, non modo non succensuit Danielo, verumetiam, uti pollicitus
 fuerat, amplissimis eum muneribus ornavit, purpura videlicet auro-
 que torque donatum. cumque vatem interrogasset quo pacto numen
 divinum placare posset, responsum huiusmodi tulit „beneficentia re-
 dime delicta tua, et impietatem tuam commiseratione erga pau-
 peres.”

Μετὰ δὲ ταῦτα στρατεύει κατὰ Βαβυλωνίων ὁ Δαρεῖος κατὰ τὴν τοῦ Δανιὴλ πρόρρησιν, καὶ ἄγει σὺν τοῖς λοιποῖς αἰχμαλώτοις καὶ αὐτὸν τὸν Δανιὴλ, ὃν καὶ διὰ τιμῆς εἶχε πολλῆς. φθονοῦσιν αὐτῷ οἱ σατράπαι. πείθουσι τὸν βασι-
 5 λέα τοιάνδε θέσθαι κέλευσιν, ὅς ἂν εὔρεθῆι εὐξάμενος εἰς V. 156
 θεόν, τῷ τῶν λέοντων ἐμβληθῆναι λάκκῳ. ὁ γοῦν Δανιὴλ μηδὲν τούτων φροντίσας ἤρχετο εἰς θεόν. ἐφ' ᾧ καὶ τοῖς λέουσι παραδίδονται. ἀλλὰ σῶος τῇ ἐπαύριον τοῦ λάκκου ἐξέρχεται. τῶν δὲ εἰπόντων μὴ ἄλλως τὸν Δανιὴλ σωθῆναι,
 10 εἰ μὴ κατακορεῖς ἦσαν οἱ λέοντες, τί γίνεται; τοῖς λέουσι καὶ αὐτοὶ παρατίθενται, καὶ εὐθέως βορὰ τούτοις γίνονται. μετὰ ταῦτα, ἤγουν μετὰ τοὺς λέοντας, τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης ἀνερχόμενα τέσσαρα θηρία ὄρα· καὶ ὁ Γαβριὴλ δὲ ἐν πεδίῳ τι D
 διαλέγεται αὐτῷ καὶ τὰ μέλλοντα διδάσκει.

15 Μετὰ ταῦτα κρατεῖ Κῦρος ὁ Πέρσης τὸν τοῦ Ἀστυάγου Δαρεῖον ἀνελὼν καὶ τὸν Κροῖσον ἀφανίσας. τότε δὴ τότε ὁ Δανιὴλ καὶ τὸ τῶν Βαβυλωνίων εἰδωλον, αὐτὸν δηλαδὴ τὸν Βῆλ, ἐκ μέσου πεποίηκε, καὶ τὴν τῶν ἱερέων κακουργίαν διὰ τῆς αἰθάλης ἀπήλεγε. ἀναιρεῖ δὲ καὶ τὸν παρ' ἐκείνοις τι-
 20 μώμενον δράκοντα. εἶτα τί; ἐπανίστανται κατὰ τοῦ Κύρου ὡς δῆθεν Ἰουδαΐζοντος οἱ ἱερεῖς, ἔκδοτον λαμβάνουσι τὸν Δανιὴλ, καὶ ἐν ἑξ ἡμέραις λάκκῳ κατακλείουσιν, ἐπὶ λέου-
 σι παραδόντες αὐτόν. ἀλλὰ βληθεῖς καὶ τότε ἀβλαβῆς δια- P. 202

Secundum haec Darius exercitum in Babylonios ducit, quemadmodum Danielus futurum praedixerat. is inter captivos caeteros ipsum quoque Danielum abduxit, et magno deinceps in pretio habuit. hinc orta satraparum invidia: persuadent regi mandatum ut publicaret, quo significaretur leonum in foveam abiiciendum esse, qui a deo quicquam petere deprehenderetur. hoc edictum Danielus minime reveritus, deum precibus implorabat. quamobrem leonibus obicitur, sed altero mox die salvus e fovea progreditur. heic illi dicere Danielum alia nulla de causa incolumem evasisse quam quod leones saturi fuissent. quid inde factum? ipsi quoque leonibus obiciuntur, et ab eis continuo devorantur. post id temporis Danielo visum offertur, quo e mari animalia quattuor egredi cernit; angelusque Gabrielus quodam in prato cum ipso colloquens futura declarat.

Deinceps imperio Cyrus Persa potitur, Dario Astyagis F. extincto sublatoque de medio rege Croeso. id temporis Danielus Belum simulacrum Babyloniorum abolevit, et improbitatem sacrificorum per cinerem coarguit. sustulit item draconem illum quem religiose venerabantur. hinc factum ut orta sacrificorum seditione adversus Cyrum, quasi iam sperte iudaissantem, Danielus eis dederetur et totos sex dies in ea-

μένει. τῆνικαῦτα καὶ ὁ Ἀβακούμ ἐν ἀκαρεῖ τῆ Δανιὴλ ἐφίσταται, καὶ ταῦτα τοῦ λάκκου ἐσφραγισμένου ὄντος, τὸ τῶν θειοστῶν ἐξ Ἰουδαίας βρώμα κομίζων αὐτῷ· τοιαῦτα καὶ γὰρ τὰ τοῦ θεοῦ θαυμάσια. καὶ τῆ Δανιὴλ δέεσθαι, καὶ τῶν θειοστῶν οὐκ ἀπελιμπάνετο. 5

Μετὰ δὲ Κῦρον Καμβύσης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ καὶ Ναβουχοδονόσορ ἐπικληθεὶς, οὗ στρατηγὸς Ὀλοφέρνης, ὃν ἡ Ἰουδῆθ παρσόφως ἀποκτείνουσα καὶ πάντα τὰ αὐτοῦ λαβοῦσα Βούχ ὑψώθη τὴν καρδίαν, ἀλλὰ ταῦτα πάντα τῷ κυρίῳ ἀνθεμένη τῇ χηρεία ἐδοῦλευσε μετὰ τῆς συνήθους ἐγκρατείας 10 ζήσασα ἕτη ρε'. μετὰ τοῦτον Σμέρδιος ὁ Μάγος, εἶτα Δαρρεῖος ὁ τοῦ Ὑστίσπου, ἐφ' οὗ πάλιν ὁ Ζοροβάβελ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐτελείωσαν τὸν ναὸν ἀμεληθέντα ἕτη μ'. μετὰ Δαρρεῖον Ἀρταβάνης. μετὰ τοῦτον Ἀρταξέρξης ὁ μακρόχειρ, ἐφ' οὗ Σοφοκλῆς καὶ Ἡράκλειτος, Ἀνυξιάγορας καὶ Πυθαγόρας καὶ Θουκυδίδης καὶ Εὐριπίδης καὶ Ἡρόδοτος καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ Διογένης καὶ Ἰπποκράτης, Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ἐγνωρίζοντο. μετὰ δὲ Ἀρταξέρξην ἕτερος Ἀρταξέρξης, καὶ ἕως Δαρρείου τοῦ Ἀραάμου, ὃν κἀθελὼν Ἀλέξανδρος τὴν βασιλείαν τῶν Περσῶν κατέλυσε καὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐκράτησε. 20

dem cum septem leonibus fovea concluderetur. verum ne tum quidem aliquid detrimenti accepit. quinetiam vates Abbacumus in oculi momento ad Danielum pervenit, quanquam fovea ipsa obsegnata foret, eiq̄ue coctum messoribus in Iudaea cibum defert. eiusmodi sunt divina prodigia. vates idem et Danielo adest et a messoribus non desideratur.

Cyrum in regno Cambyses filius, qui et Nabuchodonosoris cognomen habuit, secutus est. eius copiarum imperator fuit Holofernes ille, quem cum Iuditha prudenter necasset ac rebus ipsius omnibus potita fuisset, non tamen insolenter animos sumpsit, sed omnibus deo consecratis in viduitate solitaque continentia vixit ad annum usque 105. post Cambysem magus quidam Smerdis regnum occupavit. eum Darius Hystaspis F. est consecutus, sub quo Zorobabel et Iesus fanum, quod annos totos 40 neglectum iacuerat, rursum aedificando perfecerunt. post Darium regnavit Artabanes, quem Artaxerxes Longimanus excepit. eius aetate Sophocles, Heraclitus, Anaxagoras, Pythagoras, Thucydides, Euripides, Herodotus, Empedocles, Diogenes, Hippocrates, Plato, Aristoteles clari fuerunt. post Artaxerxem hunc et alius Artaxerxes exstitit, succedentibus ordine sibi Persarum regibus usque ad Darium Arsamis F. quo defecto sublatoque regnum Persicum Alexander evertit et orbis imperio potitus est.

Μάνθανε ὅτι ἐντεῦθεν ὅτι πρώτη βασιλεία ἡ τῶν Ἀσ-
συρίων ἦτοι Βαβυλωνίων, δευτέρα ἡ τῶν Μήδων ὡς ἐκείνην
καθελούσα, μετὰ ταῦτα ἡ τῶν Περσῶν ὡς ἐκείνην διαδεξα-
μένη, ἔπειτα ἡ τῶν Μακεδόνων ὡς καταγωνισαμένη τοὺς
5 Πέρσους, καὶ τέλος ἡ τῶν Ῥωμαίων.

Μετὰ μέντοι τὸν Ἀλέξανδρον οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ μεγα-
στᾶνες τὴν βασιλείαν διεῖλον, καὶ τῆς μὲν Αἰγύπτου Πτολε-
μαῖος ὁ Ἀγαῶς καὶ οἱ καθ' ἑξῆς Πτολεμαῖοι δέκα τὸν ἀριθμὸν
ὄντες καὶ τρεῖς ἕως Κλεοπάτρας, τῆς δὲ Ἀσίας Ἀντίγονος,
10 τῆς δὲ Συρίας καὶ Παλαιστίνης Σέλευκος ὁ Νικάνωρ, ὃς καὶ
πόλεις δύο κτίσας εἰς τὰ μέρη Κελικίας καὶ ἑτέραν ἐν Συρίᾳ D
τὴν μὲν Σελεύκειαν ἐκάλεσε, τὴν δὲ Ἀντιόχειαν, τὴν δὲ
Λαοδίκειαν, εἰς ὄνομα ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τῆς θυ-
γατρὸς αὐτοῦ. ἔφ' οὗ Ῥόδιοι θαλασσοκρατήσαντες ἀνέστη-
15 σαν ἐν τῇ νήσῳ χαλκοῦν ἀνδριάντα εἰς τιμὴν τοῦ ἡλίου, ὃν V. 157
διὰ τὸ μέγεθος ἐκάλεσαν κολοσσόν, ἀφ' οὗ καὶ αὐτοὶ Κολοσ-
σεῖς ὠνομάσθησαν. μετὰ δὲ Σέλευκον Ἀντίοχος ὁ υἱὸς αὐ-
τοῦ καὶ ἕτεροι πέντε. εἶτα Ἀντίοχος ὁ ἐπιφανῆς υἱὸς Σε-
λεύκου τοῦ φιλοπάτορος· ἔφ' οὗ ἡ δευτέρα ἄλωσις τῆς Ἰε-
20 ρουσαλήμ. οὗτος γάρ τὴν Αἴγυπτον πῦσαν χειρωσάμενος ὡς
ἄρπαξ καὶ ἄδικος ἐπὶ τὴν Ἰερουσαλήμ μετὰ θυμοῦ ἐπέστρε-

14. οὐ] ψ P.

Hinc ergo discito primum omnium regnum fuisse Assyriorum sive
Babyloniorum, alterum Medorum, a quibus illud primum sublatum
fuit; tertium Persarum, quod Medorum imperio successit; quartum
Macedonum, a quibus debellati sunt Persae; postremum Roma-
norum.

Post Alexandrum eius famuli atque proceres regnum diviserunt.
Aegypto praefuit Ptolemaeus Lagi F. quem ordine Ptolemaei 13 sub-
secuti sunt usque ad Cleopatram. Asiam occupavit Antigonus, Sy-
riam et Palaestinam Seleucus Nicanor, qui urbes duas in Cilicia
condidit et unam in Syria. harum primam Seleuceam appellavit, al-
teram Antiocheam, tertiam Laodiceam, inditis nimirum huiusmodi
nominibus a suo et filii filiaeque nomine. sub hoc Rhodii maris im-
perio potiti statum solis ex aere sua in insula excitarunt, quam
propter magnitudinem Colossum dixere, ac vocati sunt ipsi deinceps
Colossenses. post Seleucum Antiochus filius regnavit, eiusdemque no-
minis alii quinque. deinde regnum obtinuit Antiochus illustris, Se-
leuci Philopatoris F. sub quo Hierosolyma secunda vice capta est:
cum enim Aegyptum universam praedonis et iniusti hominis in mo-
rem cepisset, Hierosolymam iracundus se convertit, ibique 180 ho-
minum millia necavit. elapso biennio rursus copiarum imperatorem

P. 203 ψεν, ἔνθεν τοι καὶ ἀνῆρέθησαν-μουριάδες ἐπ'. μετὰ δὲ δύο
 ἔτη ἀπέστειλε στρατηγόν, ὃς πολλὰ κακὰ τῇ πόλει τῇ ἁγίᾳ
 ἐνεδείξατο καὶ τὸν λαὸν ἑλληνίζειν ἠνάγκαζε. Ματθαῖος δέ
 τις ἔχων υἱοὺς πέντε, ἀφ' ὧν Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος, ὃς
 ζήλω θείῳ κινήσεις τὸν στρατηγὸν ἀπέκτεινε τοῦ Ἀντιόχου⁵
 καὶ μυρία ἄλλα εἰργάσατο. ὁ δὲ Ἀντιόχος κατὰ Περσίδος
 μὲν ὀρμήσας, ἀτίμως δὲ ὑποστρέφων μετὰ καὶ νόσου βαρυ-
 τάτης, συνῆκε καθ' ἑαυτὸν λέγων, «ἄξιμ πύσχω ὧν εἰς τὴν
 Β' Ἱερουσαλήμ πέπραχα.» καὶ σκώληκας ἐκβράσας τὴν ψυχὴν
 ἀπερρῆξατο. μετὰ δὲ τοῦτον Ἀντιόχος εὐπάτωρ ὁ υἱὸς αὐ-¹⁰
 τοῦ, ἐφ' οὗ Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος τοὺς φρουράρχους Ἀν-
 τιόχου τροποσάμενος ἤγειρε καθ' ἑαυτοῦ τὸν Ἀντιόχον μετὰ
 πλήθους ἀπέριου καὶ ἐλεφάντων ἅ καὶ ἐ, ἐφ' ὧν πύργοι ξύ-
 λινοι, ἔχοντες ὁ καθ' ἑνὸς ἀνὰ στρατιώτας ἐνόπλους λβ'. τοῖς
 δὴ τότε μεγάλα εἰργάσατο ὁ Ἰούδας, ὡς καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην¹⁵
 λαβεῖν παρὰ τοῦ λαοῦ. ἐφ' οὗ ὁ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Σιραχ τὴν
 πυνάρετον συντάξας Ἰουδαίους ἐγνωρίζετο.

mist, qui multa mala urbi sacrae intulit, populumque coegit ut Graecam religionem ac mores amplecteretur. exstitit tum Matthias quidam, cui quinque filii erant, et inter alios Iudas ille Maccabaes, qui divina quadam aemulatione commotus regium ducem interemit et egregia facinora vel sexcenta patravit. rex autem Antiochus suscepta in Persidem expeditione, cum et gravissimo correptus morbo nec sine singulari dedecore domum reverteretur, ipsemet scelera sua tandem agnovit, cum diceret se meritas eorum facinorum poenas pendere quae adversus Hierosolymam commisisset. atque hoc modo pediculis ex ipso largiter erumpentibus animam efflavit. successit ei filius Antiochus Eupator, quo regnante Iudas Maccabaes in fugam coniectis Hierosolymitani praesidii ducibus Antiochum ipsum contra se cum infinitis copiis concitavit, quas inter et elephantum erant 55, quibus impositae turres spectabantur, quarum singulae milites armatos 32 continebant. in eo praelio tam insignia facinora Iudas edidit, ut etiam pontificatus ipsi a populo deferretur. eadem aetate Iesus, Sirachi F, qui librum de quovis virtutum genere composuit, celebrer apud Iudaeos fuit.

Τ Μ Η Μ Α Τ Ρ Ι Τ Ο Ν .

Τὰ δὲ τῶν Ῥωμαίων πράγματα διψεῖτο πρώην ὑπὸ ὑπά- P. 204
των ἐπὶ ἔτη τξ̄ καὶ δ' ἕως Ἰουλίου Καίσαρος τοῦ μὴ γεννη- V. 158
θέντος· τῆς γὰρ μητρὸς αὐτοῦ θανούσης ἐν τῷ ἐννάτῳ μηνί
5 τῆς ἐγκυμονίας αὐτῆς, τὴν κοιλίαν αὐτῆς ἀναιτέμνουσι καὶ
σῶον αὐτὸν ἐκεῖθεν ἐκβάλλουσι, ὅθεν Καῖσαρ ἐλέγετο, ἀφ'
οὗ καὶ πάντες οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς Καῖσαρες προσηγορεύ-
θησαν· κατὰ γὰρ τὴν Ῥωμαίων γλώτταν ἀνατομὴ τὸ Καί-
σαρ λέγεται. οὗτος δ' Ἰούλιος Καῖσαρ δικτάτωρ ἐκαλεῖτο,
10 τοιούτεσι μονάρχῃς· αὐτὸς γὰρ μόνος καὶ πρώτος τὸ Ῥω-
μαϊκὸν ἐκράτησε σκῆπτρον ἔτη ιη'. ὃς καὶ νόμους Ῥωμαίοις
ἔδωκε, καὶ τὰς ἰνδίκτους καὶ τὸν βίσεκτον ἔφερε, καὶ τὸν
μῆνα Ἰούλιον ὠνόμασε πρότερον Κιντίλιον λεγόμενον.

Μετὰ δὲ Ἰούλιον ἐβασίλευσεν ὁ ἐκ βρέφους μὲν Ὀκτάβι- P. 205
15 ος, Αὔγουστος δὲ διὰ τὴν λαμπρότητα ὕστερον, εἰ καὶ τινες
αὐτὸν ἔστροι λέγουσιν Ὀκταβίου υἱόν, ἔτη ν' καὶ ε'. ἀφ' οὗ
καὶ σεβαστοὶ καὶ Αὔγουστοι οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς, καὶ ὁ

P A R S I I I .

A B I M P E R I O C A E S A R I S

U S Q U E A D C O N S T A N T I N U M M A G N U M .

Res Romanae a consulibus administratae sunt 364 annis usque ad
Iulium Caesarem, qui partu materno in lucem editus fuisse negatur.
nam cum mater ipsius mense nono, ex quo praegnans fuerat, e vivis
excessisset, utero secto vivus et incolumis inde sumptus esse perhibetur.
atque hinc Caesaris ei nomen datum aiunt, quod deinceps omnes
Romanorum imperatores usurparunt: nimirum lingua Romana factum
est id vocabulum a caedendo, quod fuisset excisus ex alvo materna.
Iulius autem Caesar dictatoris appellationem consecutus est, qua
significatur is qui solus imperium obtinet. quippe primus omnium
solus rem publicam romanam administravit annis 12. leges tulit, in-
dictiones ac bissextos ordinavit. ab eodem mensis Iulius dictus, qui
antea Quinctilis vocabatur.

Post Iulium imperio potitus est Octavius: hoc enim a puero no-
men habuit, deinceps ob rerum gestarum splendorem atque gloriam
nuncupatus Augustus, cum esset, ut plerique tradunt, Octavii filius.
regnavit annos 56. ab eo Romanorum imperatores Augusti sunt ap-

μὴν Αὐγουστος ἐκλήθη ὁ καὶ πρότερον Σεκτίλιος. Αὐγουστος δὲ ὁ Καῖσαρ καλεῖται παρὰ Ῥωμαίοις ὡς καὶ πλείον τι ἢ κατὰ ἀνθρώπους ὑπάρχων· πάντα γὰρ τὰ ἱερώτατα καὶ σεβύσμια Αὐγουστα προσαγορεύονται. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ σεβαστὸν εἶπον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ σεβαῖζεσθαι, ὡς περ τιτὰ σε-
 5 πτόν. ὁ Καῖσαρ μετὰ τὸ τοῦς ἀντικειμένους αὐτῷ νικῆσαι, Β καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἀντώνιον ναυμαχοῦντα, τὰ κράτος ἄπαν ἔσχε καὶ μονάρχης γέγονεν. ἐν δὲ τῷ τοῦ στρατοπεδίου τόπῳ κτίσας πόλιν Νικόπολιν ταύτην ὠνόμασεν. ἔστησε δὲ καὶ στήλας χαλκῆς ἀνθρώπου καὶ ὄνου. λέγεται γὰρ νυκτὸς ἐπι-
 10 οῦσης, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ναυμαχία συνέστη, ἀνθρώπων συναντήσαι ὄνον ἐλαύνοντι· καὶ ὅς ἐρωτηθεὶς „ἐμοὶ μὲν” ἔφη „Εὐτυχῆς ὄνομα, τῷ δὲ ὄνῳ Νίκων.” αἱ δὲ στήλαι αὐτοῖς ἕστερον ἀνεκομίσθησαν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ ἔστησαν ἐν τῇ Ἰκποδρομίῳ. ἀλλὰ καὶ Κλεοπάτραν χειρωσάμενος καὶ πῶσαν ἴς
 15 Ἐτὴν Αἴγυπτον ὑποτάξας, καθέλετο τὴν βασιλείαν Πτολεμαίων V. 159 διαρκέσασαν ἔτεσι διακοστοῖς καὶ ἐννενηκόντα. καὶ πύσης δὲ τῆς γῆς κυριεύσας καὶ τοὺς τοπάρχας καταλύσας, ἀπέλετο τοὺς φρονεῦσοντας τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἰούλιον. τότε δὴ τότε καὶ τὰ τοῦ Ἡσαίου πέρασ εἰληφεν „μὴ λήψεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος μί-
 20 χαιραν.” κατελύθησαν γὰρ αἱ κατὰ τόπους τοπάρχειαι καὶ

15. Ἰκποδρόμῳ Meursius.

pellati, et mensis Augustus, qui antea Sextilis dicebatur. nimirum Caesar Romanorum Augusti nomen habet, ut qui supra sortem humanam positus sit: nam quae maxime sacra sunt et religiosa, dicuntur augusta. quo factum ut Graeci Sebastum vocent, a veneratio-
 ne, quasi religiose colendum. caeterum Caesar hic posteaquam suos adversarios vicisset ac inter eos navali pugna ipsum etiam Antonium superasset, potestatem omnem in se transtulit, ac solus dominari coepit. cumque illo ipso in loco, ubi castrametatus fuerat, oppidum extruxisset, a victoria Nicopolis ei nomen dedit. eodem in loco hominis et asini statuas aeneas columnis imposuit. nam perhibetur ea nocte quae praelii navalis diem antecessit, in hominem quendam incidisse, qui asinum ageret. cumque illius de nomine sciscitatus fuisset, mihi quidem, respondit ille, nomen est Eutyches, hoc est felix, asino vero Nicon, hoc est victor. atque hae columnae deinceps Byzantium deportatae sunt et in Circo equestri collocatae. quin etiam victa Cleopatra et omni Aegypto in potestatem redacta Ptolemaeorum regnum sustulit, quod annis 290 duraverat. deinde terrarum orbem universum sibi subliciens, et abrogato certorum quorundam locorum regulis imperio, interfectores Iulii, qui avunculus ei fuerat, necavit. id temporis oraculum Esaiiae (2 4) comprobavit eventus, „gens una contra gentem aliam gladios non sumet.” nam sublati singula-

βασιλείαι καὶ οὐδ' ἀνὰ μέσον αὐτῶν πόλεμοι· ἢ οὐκ οἶδας ;
 ἀπηνίκα ταῦτα ἐπροφητεύετο, ἄλλος μὲν τῆς Ἱερουσαλήμ
 ἐκράτει, ἄλλος δὲ τῆς Σαμαρείας, καὶ ἕτερος Μωαβιτῶν. D
 τοῦ δὲ Χριστοῦ κατὰ σάρκα γεννηθέντος ἐπὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν
 5 ἀρχὴν αἱ ἐθναρχίαι πᾶσαι γέγονασιν. οὐποῦν ἀπὸ τῆς οἰκο-
 δομῆς Ἱερουσαλήμ, ἣτις ἐγένετο ἐπὶ Νεεμίου καὶ Ἐσδρα,
 μέχρις Ἰρκανοῦ τελευταίου ἀρχιερέως, οὐδ' Ἡρώδης ἀπέλειπεν,
 ὃ τῶν ἑβ' ἐτῶν ἀριθμὸς συμπληροῦται. ἔκοιτε δὲ καὶ μέχρι
 τῆς ἐν τῷ Ἰουδαίῳ ἐπιφανείας τοῦ κυρίου αἱ λοιπαὶ ἑπτὰ
 10 ἑβδομάδες κατὰ τὴν τοῦ Δανιὴλ πρόφησιν τὴν οὕτω λέγου-
 σαν „ὁ ἑβδομάδες συνετημήθησαν τοῦ καταλύσαι ἕρασιν καὶ
 προφήτην καὶ τοῦ χρισθῆναι ἅγιον ἄγιον,“ τοῦτέστιν αὐτὸν
 τὸν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν. μετὰ μένου τὴν P. 206
 ἀταίρασιν τοῦ Ἰρκανοῦ παρανόμως οἱ ἀρχιερεῖς ἐγένοντο·
 15 οὐδὲ γὰρ εἷς ἐκείνου κατήγοντο.

Λέγεται δὲ καὶ τοῦτο περὶ τοῦ Ἀγούστου Καίσαρος,
 οὗ ὁξόχολος μὲν ἦν, μετεβύλλετο δὲ τάχιστα. οὗτος κατὰ
 πολλῶν τε ἀσφράσιων ἀπεφάνετο θάνατον· σοφὸς δὲ τις
 κατ' ἐκείνου καιροῦ χάριτι γράψας ἐνώπιον ἀκοντίζει τοῦ Καί-
 20 σαρος. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε „δῆμιε, παῦσαι κρίνων.“ ταῦ-
 τα οὖν ὁ Καίσαρ ἀναγνὸς ἐξίσταται τοῦ θρόνου, καὶ ἀκύν-

8. ἐκπληροῦται M.
ποτὲ?

12. προφητείαν margo P.

18. τε]

rum regionum principibus atque regibus etiam bella, quae inter se
 gerebant, extincta sunt. quis enim ignorat illo saeculo, quo vates
 oraculum hoc edebat, alium Hierosolymis regnasse, alium Samariae,
 alium apud Moabitas? at vero cum Christus, quod carnem attinet,
 natus est, omnes omnium nationum dominatus imperio Romane pa-
 rebant. heic illud etiam animadvertendum, ab aedificatione Hieroso-
 lymae, quam Nehemias et Esdras instituerunt, usque ad Hyrcanum
 ultimum pontificem, quem Herodes interemit, numerum 62 annorum
 compleri. deinceps vero septem reliquae usque ad domini baptismum
 in Iordane recensentur, iuxta Daniell (9 24) vaticinium, cuius haec
 verba sunt „septuaginta septimanae abbreviatæ sunt ad tollendam
 visionem ac vaticinationem et ad unguendum sanctorum sanetissimum,“
 hoc est ipsum Christum dei filium et deum. post interfectum autem
 Hyrcanum pontifices contra legis praescriptum designabantur: non
 enim illi praeficiebantur qui ab ipso generis originem ducerent.

Ceterum de Augusto etiam hoc memoriae proditum accepimus,
 fuisse videlicet hominem pronum ad iram, sed qui facillime rursum
 placaretur. hinc factum ut cum aliquando multos mortales capitis
 damnasset, vir quidam sapiens eo tempore chartam litteris notatam
 versus Caesarem elacularetur. ea in charta perscriptum erat „desine

ρωτα πάντα τὰ ψηφισθέντα τίθησιν. οὗτος πολὺς ἦν εἰς
 Β γυναικας, καὶ μάλιστα τὰς ὑπάνδρους· καὶ δὴ τὸ χεῖρον,
 προσέταττε τοῖς ἀνδράσι καὶ μὴ βουλομένοις τοιοῦτου μύσους
 ἐπηρέτας γίνεσθαι. σοφὸς δὲ τις Ἀλεξανδρεὺς Ἀθηνόδορος
 τοῦνομα πολλὰ μὲν παρῆναι τῷ Καίσαρι τῶν τοιοῦτων ἐνε- 5
 κα, πείθειν δὲ ὅλως μὴ ἔχων ἄλλην ὁδὸν μετέρχεται. ἄ-
 θρωπον γάρ τινα τὰ πρῶτα ἐν τῇ συγκλήτῳ φέροντα ὀλορυ-
 ρόμενον ἰδὼν (ἠναγκάζετο γὰρ τὴν αὐτοῦ γαμητὴν ἐγκλείσαι
 φορεῖω καταστέγῳ καὶ πρὸς τὸν Καίσαρα πέμψαι) παρεγ-
 γνᾶται αὐτῷ μηκέτι πενθεῖν, αὐτὸν δὲ τῷ φορεῖω ἐγκλείσαι 10
 C ἀντὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ στείλαι πρὸς τὸν Καίσαρα.
 πείθεται οὖν, εἰ καὶ μόλις, ὁ ἀνὴρ. καὶ τίνα τὰ μετὰ ταῦ-
 τα; εἰσεῖσιν ὁ Ἀθηνόδορος ξίφος ἐπιφερόμενος, καὶ οὕτω
 διὰ τοῦ φορεῖου πρὸς τὸν Καίσαρα πέμπεται. δέχεται ὁ
 Καῖσαρ, ῥήγγυσι τὰς σφραγίδας. ἔξεισιν ὁ Ἀθηνόδορος, 15
 ἐπισαίει τὸ ξίφος. προεῖται ὁ Καῖσαρ, ὄπισθενεῖται δι' ὄρκου
 μηκέτι κοίταις ἀλλοτρίαις χρᾶνθῆναι. μετὰ ταῦτα ὁ Ἀθη-
 νόδορος πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην ἀπαίρων, καὶ εἰδὼς τὸν Καί-
 σαρα ὄξυ μὲν θυμούμενον ταχὺ δὲ μεταβαλλόμενον, κῆπι
 πρὸς οὗς ὡς δῆθεν καταφιλήσων αὐτόν, καὶ οὕτως ἔφη „σε- 20
 D βασιτὲ Καῖσαρ, τοῦτό σοι λείπει μόνον, μὴ τὰς ψήφους ἐξ-
 νεγκεῖν πρὶν ἂν ἐν ἑαυτῷ λαλήσης τὴ κῶ γράμματα.” τε-

pro tribunali sedere, carnifex." quibus verbis lectis Caesar e tribu-
 nali se proripit, et quae prius statuerat, irrita esse iubet. idem
 mulierum cupidissimus erat, et praesertim earum quae maritis uo-
 psissent; quodque peius erat, maritis imperabat vel invitissimis ut
 in eiusmodi piaculo sibi obsecundarent. forte quidam vir sapiens
 erat, Alexandrinus patria, nomine Athenodorus; qui cum horum fa-
 cinorum causa saepenumero Caesarem summoneret neque tamen ali-
 quid apud ipsum efficere persuadendo posset, alia via rem aggredi-
 tur. nam cum virum quendam, principem in senatu, plorantem con-
 spexisset quod uxorem suam opertae lecticae includere ac Caesari
 mittere cogeretur, hortatur Athenodorus hominem, eo nomine amplius
 ne se afflicteret, sed uxoris loco ipsum in lecticam includat ac Caesari
 mittat. vix ei, rem ut faceret, persuadet, sed persuadet tamen. quid
 inde factum? Athenodorus sumpto secum gladio lecticam intrat, et ad
 Caesarem in ea deportatur. Caesar lecticam excipere, signa reserare;
 Athenodorus exire, gladium vibrare; formidine Caesar corripit, tan-
 dem sacramento praestito polliceri nunquam se deforceps toros alie-
 nos contaminaturum. hoc facto rediturus in patriam Athenodorus.
 quod Caesarem nosset hominem esse praecipitis quidem irae, sed
 quae subito deflagraret, ad aurem eius se inflectit quasi videlicet
 ipsum deosculaturus, et „Caesar" inquit „Auguste, unum adhuc

σοῦτον δὲ παρὰ τοῖς ὑπηκόοις ἀγαπώμενος ἦν ὥστε Ῥωμαῖος ἀνὴρ τὸν βίον ἐκλιπεῖν μέλλον ἐπέτρπε τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ V. 160
 χριστιανοῖς θυσίας ἐνεγκεῖν τοῖς θεοῖς, ὅτι ζῶντα κατα-
 λιμπάνει τὸν σεβαστόν. ἐπεὶ δὲ ὁ Καῖσαρ ἐξίστατο τοῦ βί-
 50ου, „πλήρη” ἔφησε „τὴν πόλιν εὐρῶν καλλίπυργον ταύτην
 καὶ στερεμνίαν πεποιήκα. πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ πολλοὺς ἐν τῇ
 τελευτῇ μου βούλομαι κροτῆσαι χεῖρας, ὡς ἐπὶ μίμου τελευ-
 τῇ καὶ παίκτου τινός.” ταῦτα δὲ καταπαύζων τοῦ βίου πάν-
 τως ἔλεγε. καὶ περὶ μὲν τοῦτων οὕτως.

- 10 Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι ἐν τῷ μβ̄ ἔτει τῆς βασιλείας P. 207
 τοῦ μνημονευθέντος ἄνωθεν Καίσαρος γεννᾶται τὸ κατὰ σάρκα
 ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μα-
 ρίας. ἡ γὰρ ἄμωμος αὕτη γεννᾶται μὲν ἐξ ἐπαγγελίας, τριε-
 15τίζουσα δὲ προσάγεται τῷ ναφ̄, καιρὸν ἰκανὸν ἐν τοῖς αὐτοῦ
 15διάγει ἀδύτοις, ὅπ' ἀγγέλου κομίζεται τὴν τροφήν, ὥσει δέ-
 κα γίνεται καὶ τεσσαρῶν ἔτων. σκέπτονται περὶ τούτου οἱ
 ἀρχιερεῖς, ὡς εἰκός· δεήσεις προσάγουσι τῷ θεῷ. μνηστεύε-
 ται τηρικῶτα τῷ Ἰωσήφ, τοῦ θεοῦ καὶ τοῦτο διὰ τῆς βλα-
 στησάσης ῥάβδου προτραψαντος. τότε δὴ τότε καὶ πέρας
 20λαμβάνει προφητικῇ ῥῆσις ἡ λέγουσα „ἰδοὺ δίδοται βιβλίον B
 ἐσφραγισμένον ἀνδρὶ εἰδοῖτι γράμματι,” τουτέστι γάμοις προσ-

quiddam tibi deest. noli de reis sententiam prius ferre quam apud te litteras viginti quattuor recitaveris.” ceteroqui tanto erat apud subditos in amore Caesar, ut Romanus quidam civis e vita decessurus liberis suis praeceperit, gratiarum actionis ergo diis victimas immolarent, quod Augustum post se salvum relinqueret. Caesar ipse cum e vita migraret, „luteam” inquit „urbem inveni, quam ipse pulcris ornatam arcibus et marmoream effeci.” praeterea dicebat velle se plurimos ipso moriente manibus plausum dare, quemadmodum mimo vel ludione desinente fieri consueverit. quae sane verba non spectabant alio quam quod vitam hanc rideret. ac de his quidem haec tenus.

Scito autem, dilecte fili, anno imperii huius, de quo loquimur, Augusti Caesaris 42, quod carnem attinet, dominum nostrum Iesum Christum ex perpetua virgine Maria natum esse. quippe mulier haec inculpata ex divino promisso nata fuit, cumque tertium attigisset annum, ad templum deducta diu in penetralibus eius vixit, cum quidem ab angelo victus ei praeberetur, donec ad annum aetatis 14 pervenisset. hac de re pontifices, ut fieri par erat, inter se consultant et precibus deum implorant. inde Iosepho despondetur, deo per virgam quae germinaverat, ut omnino id fieret, monente. quapropter id temporis huic oraculo vatis (Is. 29 12) eventus respondit: „en liber obsignatus viro litterarum non ignaro datur” (hoc est ei qui in coniugio

ωμληχότι, „καὶ ἄρα, εἴ δύναμαι ἀγαγῶμαι αὐτό, οὐ
 ἐσφραγισμένον ἔστιν.“ οὐ πολὺς παρῆλθε καιρὸς, καὶ θεὸς
 ἄγγελος πρὸς αὐτὴν καταπέμπεται, „χαῖρα κεχαρισμένη“
 λέγων· „ὁ κύριος μετὰ σοῦ.“ ἔκθαμβος οὖν ἐπὶ τῷ ῥήμα-
 τι γεγονυῖα, καὶ „πῶς ἔσται μοι τοῦτο“ εἰπαῦσα, „ἐπεὶ ὡ-
 δρα οὐ γινώσκω;“ παρὰ τοῦ Γαβριὴλ ἀκούει καὶ τὰδε „πνεύ-
 μα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισυά-
 σει σοι.“ πρόσχε δὲ οὐκ πνεῦμα ἅγιον εἰπὼν καὶ δύναμιν
 Ἐψίστου, ὃ σημαίνει τὸν Χριστόν (Χριστὸς γὰρ θεοῦ δύνα-
 μιν) ὄλην ἐν τούτῳ τὴν ἁγίαν τριάδα ἐνέφηνεν. εἰ γὰρ καὶ ἰο
 μόνος ὁ υἱὸς ἐσαρκώθη, ἀλλὰ καὶ ὁ πατήρ καὶ τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον συμπαρήσαν αὐτῷ σαρκουμένη κατὰ τὸ ἀδιαίρετον
 τῆς ὁμοουσιότητος, ὡς ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος, κατὰ τοῦ-
 το καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλή-
 ρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, τουτέστιν οὐσιωδῶς. 15

Ἐγκυμονεὶ τηλικαῦτα λοιπὸν, ὀγκοῦται ἡ παρθενικὴ γυ-
 ναστὴρ αὐτῆς. οὐ μικρῶς ἐπὶ τοῖτοις ὁ Ἰωσήφ ταράσσεται,
 λαθραίως ἀποκῶσαι τὴν ἐγκύμονα μελετῆ. θεὸς αὐτῷ ἐφί-
 σιταται ἄγγελος κατ' ἄναρ, „μὴ φοβηθῆς“ λέγων „παραλαβῶ
 Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐστὶν
 πνευματὸς ἐστὶν ἁγίου.“ ἔξυπνος οὖν γεγονὼς παρῆλθε τὴν
 γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγένωσκειν αὐτήν, ἕως οὐ ἔτεκε τὸν

vixerat), „atque is respondebit: equidem librum hunc legere nescio,
 quoniam obsignatus est.“ non longo interiecto tempore divinus an-
 gelus ad eam ablegatur, qui huiusmodi verbis eam compellat (Luc.
 1 28) „salve accepta, cui dominus adest.“ his et aliis angeli verbis
 illa perturbata, cum rogasset quonam id pacto fieri posset, quando
 virum ipsa nesciat, vicissim a Gabrielo audit „te spiritus sanctus in-
 vadet, ac supremi potentia inumbrabit.“ quibus in verbis notato quod
 spiritus sancti mentione facta, itemque potentiae supremi, qua voce
 Christus indicatur (Christus enim dei potentia est), tota sacrosancta
 trinitas expressa sit. quanquam enim filius solus carnem adsumpsit,
 nihil tamen minus pater atque spiritus sanctus carnem adsumenti
 aderant, quando identitas substantiae dividi nequit, ut eximius ille
 noster Athanasius loquitur. Idcirco Paulus etiam dixit (Colosa. 2 9)
 in Christo totam divinitatis plenitudinem corporaliter habitare, id
 est essentialiter.

Hoc pacto illa utero concipit, virgineus venter intumescit: non
 parum Iosephus eo nomine perturbatur, praegnantem a se clam dimit-
 tere cogitat. verum divinus angelus ei per somnum adstat (Matth.
 1 20) et „ne metuas“ inquit „adsciscere Mariam uxorem tuam: nam
 quod in ea genitum est, ex sancto spiritu est.“ quapropter expecte-
 ctus a somno coniugem suam adscivit; nec eam cognovit, donec ea

ἰὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. ὁ μὲν οὖν μέγας Βασιλειὸς φησιν ὅτι οὔτε πρὸ τοῦ τόκου οὔτε μετὰ τὸν τόκον ἔγνω τὴν πάνωνον ὁ Ἰωσήφ. τὸ γὰρ ἕως οὗ πολλαχοῦ τῆς γραφῆς ἀόριστον εὑρίηται, ὡς ὅταν λέγει „καὶ οὐχ ὑπέστρεψεν ὁ κόραξ ἕως οὗ ἀξηράνθη ἡ γῆ” καὶ γὰρ ὁ κόραξ οὐδὲ μετὰ τὸ ξηρανθῆναι τὴν γῆν ὑπέστρεψε. καὶ ἀλλαχοῦ „εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου P. 208 ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου.” εἶπερ οὐκ ἦν ἀόριστον τὸ ἕως, ἐγεροθῆναι λοιπὸν εἶπαμεν τὸν κύριον μετὰ τὸ τεθῆναι τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ ὁ σωτὴρ Χριστὸς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἔλεγε „καὶ ἔσομαι μεθ' ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας.” εἰ οὖν οὐκ ἦν ἀόριστον τὸ ἕως, μετὰ τὴν συντέλειαν λοιπὸν οὐ συνέσεται τοῖς V. 161 μαθηταῖς ὁ Χριστός. καὶ μὴν ὁ Παῦλος οὕτω φησὶν „ἀρπαγῆσόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα.” καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος φησιν ὅτι οὐκ B ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἀληθῶς ἕως οὗ ἔτεκε τὸν κύριον. οὐκ ἤδει τί τὸ ἐν αὐτῇ. μόνον ὅτε ἔτεκε, τότε δὴ καὶ ἐγνώρισε. 10 τότε ἔγνω ὁ Ἰωσήφ τίς ἡ δύναμις τῆς παρθένου. τότε ἔγνω, ὅτε ἐξελόχευσε καὶ τὰ τῶν λεχῶν οὐ κατενόησεν, ὅτε γάλα

9. ἐπωμεν?

peperit filium suum primogenitum. atque hoc loco magnus ille Basilus ait Iosephum nec ante partum nec a partu castissimam hanc virginem cognovisse. nam vocabulum *donec*, ait, multis in locis sacrarum litterarum indefinite positum reperitur. verbi gratia cum dicitur (Gen. 8 7) „neque reversus est corvus, donec exsiccata est terra.” nimirum ne postea quidem quam exsiccata terra foret, corvus ille reversus est. item in alio loco (Psalm. 109) „dixit dominus domino meo, sede ad meam dexteram, donec tuos hostes scabellum pedum tuorum effecero.” quodsi *donec* indefinite non usurpatur, restat ut dicamus desinere dominum sedere, posteaquam hostes ipsius sub pedes eius subiecti fuerint. etiam discipulis suis servator dixit „adfuturus sum vobis perpetuo, donec saeculi finis appetat.” si vox *donec* indefinita non est, sequitur Christum a mundi consummatione discipulis suis non adfuturum. atqui Paulus (1 Thes. 4 16) ait futurum ut in nubes abrepti et ipsum in aëra domino occurramus, atque ita perpetuo cum domino simus. haec a Basilio sic prodita sunt, at magnus ille Athanasius ait reapse Iosephum non cognovisse ipsam, donec dominum peperisset. ignorabat scilicet quid illud esset quod erat in ipsa. saltem ubi peperisset, agnovit. tunc nimirum intellexit Iosephus quae vis esset illius virginis. tunc cognovit eam partum edidisse nullas tori leges expertam, cum lac novo et inusitato modo manans suppeditavit et

παρεῖχε ξενορρούς καὶ θηλὴν τῆς φυσικῆς νομῆς ἀλλοτριάν, ὅτε μαζὸν ἔδωκε καὶ γλεβουσλίαν οὐχ ὑπέμεινεν. ἀλλὰ μὴ ξένον τὸ πρῶγμα ἤγού. ἐπειδὴ γὰρ θεὸς ἦν καὶ ἄνθρωπος τὸ τικτόμενον, ἔξ ἀνάγκης ἐαυτῷ συνέζευξε τὰ τε θεῖα τὰ τε ἀνθρώπινα. καὶ ἀνθρώπινα μὲν ὁ ἥγκος τῆς γαστροῦ, ὁ τῆς 5 C κνοφορίας ἐνναμηνιαῖος καιρὸς, ἡ τοῦ τικτομένου συνηθῆς ἔξοδος, ἡ γαλακτοτροφία καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ μικροῦ ἐπὶ τὸ καθῆκον αὐτοῦ σώματος ἀΐζησις. κατὰ γὰρ τὸν μακῦριον Παῦλον πάντων πεπείραται τῶν ἡμετέρων ἄνευ μόνῃς τῆς ἁμαρτίας. θεῖα δὲ πάλιν ἡ ὑσπορος σύλληψις, ἡ παρὰ τοῦ οὐκυήσις καὶ ἀρρῦπαντος γέννησις. καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ ἡ θεολόγος ἔλεγε γλωττα „νόμοι φύσεως καταλύονται.” πρὸς τοῖς ἄλλοις γὰρ καὶ μητρικῶν ὠδίνων ἄνευθεν Χριστὸν ἡ πάναγνος ἔτεκε. κατὰ γὰρ τὸν Λιμασακρὸν, ἔνθα ἡδονὴ οὐ προηγῆσατο, εἰκότως οὐδὲ ὀδύνη ἐπηκολούθησεν. ὅτι δὲ τὰ 10 τῆς κνοφορίας παράδοξα ἦσαν, καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος D ἔδειξεν, οὕτως εἰπὼν περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὸ μὲν ἀνδρῶν οὐσιωθῆναι αὐτὸν ἐκ τῶν ἱερῶν λογίων ἐμάθομεν, ἀγνοοῦμεν δὲ ὅπως ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων ἐτέρῳ παρὰ τὴν φύσιν θεσμῷ διεπλάττετο. καλῶς οὖν ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐφῆσεν 15 „ὅτε ἐξελόχευσε, καὶ τὰ τῶν λεχῶν οὐ κατενόησεν.” εἰ μὴ

7. ἐξοδία F.

15. ὠδίνη P.

nutrimentum a naturali diversum; cum mammam praebuit, ac veni-
tamen ne quidquam decederet. nec abhorrere putabis haec a veni-
nam quia pariter homo erat id quod gignebatur, et deus, necessario
tam divina quaedam quam humana coniunxit. humana erant tum
alvi, tempus novem mensium, quo uterum mater gerebat, fetus in
lucem editio pro more facta, lacteum nutrimentum, a parvo ad con-
venientem corporis staturam incrementum. nam uti beatus ille Pau-
lus ait (Hebr. 14 15), expertus est omnia nostra, solo peccato ex-
cepto. rursus divina erant expertus seminis conceptio, partus inusitatus,
nulli foeditati nullisque sordibus obnoxia nativitas. atque hoc illud est
quod Gregorius theologus dixit „leges naturae solvuntur.” nam inter
alia citra maternos etiam parturigiuis dolores virgo purissima Chri-
stum peperit. quippe de Iohannis Damasceni sententia, ubi voluptas
et delectatio nulla praecessit, ibi non abs re dicendum etiam dolo-
rem nullum consequi. et vero fuisse factam conceptionem uterique
gestationem prorsus inusitato modo, testatur ipse quoque Dionysius
Areopagita verbis huiusmodi: „quod humano quidem more substā-
tiam adsumperit, de sacris oraculis percepimus: sed ignoramus
tamen quo pacto de virgineo sanguine, prorsus abhorrenti a naturae
lege, formatus sit.” ideoque dictum ab Athanasio praeclare: „partum
edidit nullas tori leges experta.” etenim abaque illo foret, non et-

γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἡ αὐτὴ καὶ τίκτουσα καὶ σπαργανοῦσα καὶ τῇ φάτιγῃ τὸ παιδίον ἐπανακλίνουσα. καὶ οὕτω μὲν οἱ διαληφθέντες θεοὶ πατέρες περὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ τοῦ λέγοντος „καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν, ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον.” οἱ δὲ τοῦ Μάνεντος κληρονόμοι P. 209 Παυλικιανοὶ τὸ τοιοῦτον ῥητὸν πρὸς ἴδιον ἐκλαμβάνοντες θέλημα, τὴν ἄσπιλον τοῦ κυρίου μητέρα τερατολογοῦσι μετὰ τὸν σωτήριον τόκον ἑτέρους υἱοὺς ἐκ τοῦ Ἰωσήφ παιδοποιῆσαι.

10 Γεννᾶται οὖν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ Μάγοι ἐκ Περσίδος ἐγείρονται τὸν καινότερον ἀστέρα θεασάμενοι, καὶ εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ παραγίνονται, προηγούμενον ἔχοντες τὸν τοιοῦτον ἀστέρα καὶ τὴν ὁδὸν οἷον ὑποδεικνύοντα. πρόσχε δέ, ἀγαπητέ· διαφωνία γὰρ οὐ μικρὰ
15 παρὰ τοῖς ἀγίοις γίνεται τῆς παρὰ τῶν Μάγων ἕνεκα προσ-
κνήσεως. πρῶτον γὰρ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἐν τῇ βίβλῳ

g. hac refer quae p. 211 ima post υποκείμενον habet F: καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν ἕως οὗ ἔτεκετο τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. τέθεικεν οὖν ἐνταῦθα τὸ ἕως οὗ, ἵνα μάθωμεν ὅτι πρὸ τῶν ὁδίων ἀνέπαφος ἦν ἡ παρθένος ἐν ἀληθείᾳ· τὸ γὰρ μετὰ ταῦτα ἡμῖν κατέλιπε συλλογίζεσθαι, ὅτι τὴν οὕτω γενομένην μητέρα καὶ καινῶν ὁδίων καὶ ξένων λοχευμάτων καταξωθεῖσαν οὐκ ἂν οὐδὲ μετὰ ταῦτα δίκαιος ἂν ἐπίκεινος ὑπέμεινε γνῶναι λοιπὸν. καὶ οὕτω μὲν ὁ τὰ θεῖα πολὺς Ἀθανάσιος ἐπὶ τῷδε τῷ εὐαγγελικῷ καὶ θεῖῳ ῥητῷ. οἱ δὲ τοῦ καταράτου Μανέντος κληρονόμοι Παυλικιανοὶ μηδὲν τοι τοῦτο ἐννοῆσαι δυνήσασθαι καὶ τοῦτο παρήχθησαν, ὡς προείρηται, εἶπειν ἐπὶ τῇ ἀσπίλῳ καὶ παναμώμῳ τοῦ κυρίου μητρὶ, ὅτι μετὰ τὸν σωτήριον τόκον ἑτέρους υἱοὺς ἔσχεν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ. μετὰ μέγτος et quae sequuntur initio pag. 212.

dem peperisset ac infantem fasciis involutum in praesepe reclinasset. hanc in sententiam divini patres, quos indicavimus, de isto evangelii dicto „non cognovit eam, donec filium suum primogenitum peperit” disseruerunt. at Manis heredes illi Pauliciani dictum hoc arbitrato suo torquentes, labis expertem domini matrem portentose fingunt post salutarem partum liberos alios ex Iosepho suscepisse.

Postquam hoc modo dominus noster Iesus Christus natus esset, Magi e Perside ad iter, conspecto sidere prorsus inusitato, se comparant, adorandique illius causa proficiscuntur, stellam ducem sequentes, quae viam iter ingressis commonstrabat. hoc loco, dilecte fili, diligenter iis animum, advertito quae dicturi sumus. nam de Magorum adoratione contentio non exigua inter viros sanctos existit. nam primum eximius ille noster Epiphanius in libro quem Panaria vocavit, Christum iam bimum et quadam in domo tradit a Magis

Παναρίῳ διετῆ λέγει καὶ ἐν οἰκίᾳ παρὰ τῶν Μάγων προσκυνηθῆναι τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ γὰρ ὁ κατὰ τὴν χοῖραν αὐτῶν φανείς ἀστὴρ τὴν κατὰ σάρκα ἐμήνυσε τοῦ Χριστοῦ γέννησιν, προέφθασε δὲ δι' ὀλίγου τοὺς Μάγους ἀγαγεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα (κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ Ἡρώδης ἀπὸ διετοῦς ἀναι-
 V. 162 ρεῖσθαι τὰ βρέφη προσέταξε, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβως παρὰ τῶν Μάγων), τούτου χάριν ἀναμνησθεῖς ὁ Θεὸς ἀτῆ διετῆ παρὰ τῶν Μάγων ἔφη προσκυνηθῆναι τὸν Χριστόν.
 C ἀλλ' ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης οὐχ οὕτως· οὐδὲ γὰρ ἄμα τῆ γεννηθῆναι τὸν Χριστόν τηνικαῦτα καὶ τὸν ἀστέρα φησὶ τοῖς Μάγοις ὀφθῆναι. καὶ ἄκουε τί κατὰ ῥῆμα διεξιῖσιν ἐν τῇ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἐρμηνείᾳ. „ὁ ἀστὴρ δὲ πρὸ πολλοῦ τῆς γεννήσεως ἐφάνη τοῖς Μάγοις, ἔν ἐν σπαργάνοις τὸν Χριστόν προσκυνήσασιν. πολὺν γὰρ ἔμελλον ἐν τῇ ὁδῷ ἀναλίσκειν τὸν χρόνον. συνεμέτρησε γάρ” φησὶ „τὸν χρόνον εἰς Θεός, ὃν ἔμελλον ἐν τῇ ὁδῷ ἀναλώσαι οἱ Μάγοι· καὶ οὕτω κατ' ἐκεῖνον προέφθασεν αὐτοῖς τὸν ἀστέρα, ὡς ἐπτεῦθεν ἐν σπαργάνοις προσκυνῆσαι τὸν κύριον. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας
 D Ἀθανάσιος, αὐτὸς τε ὁ Λαμιασκηνὸς Ἰωάννης, ἐν σηλαιῖφ λέγοντες παρὰ τῶν Μάγων προσκυνηθῆναι τὸν Χριστόν, τῆ τοῦ χρυσορρήμονος ἐπιβεβαιουῖσι πάντως ἐξήγησιν.
 Οἶδα δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς τοῦ ταιού-

1. τῶν παναρίων M. 7. ὁ om P.

adoratum esse. quia enim conspectum in patria Magorum sidus carnalem Christi nativitatem significabat, neque Magos exiguo tempore Hierosolymam perducere poterat, qua quidem ipsa ratione motus Herodes iussit infantes bimulis maiores interfici, habita nimirum temporis eius ratione quod a Magis exacte cognoverat, iccirco divinus ille vir, cuius mentionem modo faciebamus, Christum bimulum a Magis adoratum esse prodidit. verum aliter Iohannes ille noster aureus orator sentit. non enim eodem tempore quo Christus est natus, etiam sidus illud a Magis conspectum esse dicit. in explicatione Matthaei ad verbum quae tradat audi. multo ante Christi nativitatem sidus illud Magis apparuit, ut Christum in ipsis cunarum fasciis adorarent: quippe non parum in itinere temporis assumpturi erant nimirum hoc dicere vult, deum tempus certum Magis admensuratum esse, quod assumpturi essent in itinere; itaque de ipsius sententia stellam eius ante monstravit, ut hoc modo Christum in cunis repertum venerentur. hanc Chrysostomi expositionem tunc Athanasius tum Iohannes Damascenus confirmant, cum in antro et spelunca Christum a Magis adoratum perhibent.

Non autem ignoro, dilecte fili, te de quibusdam aliis quoque

του ἀστέρος οὐ μικρῶς ἀμφιβάλλεις, τῇ παραδόξῳ τε κινήσει, τῇ στάσει, τῇ ἀποκρυβῆ, τῇ ἀφ' ὕψους συγκαταβάσει, καὶ πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς τοιοῦτοις. ἀλλὰ μὴ ἐπὶ πλέον ἀμφίβαλλε· οὐδὲ γὰρ ὁ τοιοῦτος ἀστὴρ εἰς ἐτύγγανε τῶν πολλῶν, οὗς ὁ Θεὸς ἐν τῷ στερεώματι κατ' ἀρχὰς ἔθετο, ἀλλὰ δύναμις τις ἀόρατο; ἦν, εἰς ταύτην μετασχηματισθεῖσα τὴν ὄψιν, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν. ἔδει γὰρ καὶ ἐπὶ παραδόξῳ τοιαύτη γεννήσει καὶ παράδοξον ἀστέρα γενέσθαι μηνυτὴν καὶ προάγγελον, ὡς ὁ Θεϊότατός φησι Κύριλλος· εἰ μὴ γὰρ P. 210
10 τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐπὶ τοσοῦτον ἔφαιγεν, οὐκ ἂν ἐν ἡμέρᾳ μέσῃ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ὑπερηκόντιζεν. εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἔπεισεν τοὺς Μάγους ἐκείθεν ἔγερθῆναι καὶ τοσαύτην ὁδὸν στείλασθαι, οὐκ ἂν οὕτω θαυμασιῶς εἰς Ἱεροσόλυμα ἦγαγεν, οὐκ ἂν ἐξ ὕψους συγκαταβάς ἐπάνω τοῦ τεχθέντος
15 ἔσθη παιδίου, οὐκ ἂν ἀφαντος μετὰ ταῦτα ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ ὀδηγούμενοι παρ' αὐτοῦ προσεληλύθασι τῷ Χριστῷ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἀπλανεῖ πίστει γεγονάσι κάτοχοι, χειραγωγίας οὐκέτι τοιαύτης ἐδέοντο. ἔνθεν τοι καὶ κατ' ἄναρ χρηματισθέντες δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. B
10 Πρὸς τούτοις δέ, ἀγαπητέ, τὴν τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ ἀρχιεπισκόπου ἐξηγήσιν ἐπὶ μέσου παράγεις, κἀντεῦθεν δισχυρίζῃ μὴ ἐν αὐτῷ τῷ σπηλαίῳ ἀλλ' ἐν οἰκίᾳ γενέσθαι τινὲ τὴν

non parum ambigere, quae in hac stella consideranda veniunt; et imprimis admirari motum novum ac inusitatum, institutionem, occultationem, de sublimi descensum, aliaque talia. verum haec nolim tibi nimium negotii facessere. non enim haec stella de illorum siderum numero fuit, quae initio rerum deus in firmamento collocavit, sed potestas quaedam inadspectabilis, in huiusmodi speciem transformata, quemadmodum Iohannes Chrysostomus ait. oportebat enim in nativitate admirabili et inusitata etiam stellam novam ac inusitam oriri, quae index esset ac praenuntia, sicuti divinus ille Cyrillus loquitur. nam absque illo foret, non tantum lucis et splendoris habuisset, non medio die radios solares superasset, non Magis persuasisset ut e patria profecti tantum itineris susciperent, non eos modo tam admirabili perduxisset Hierosolymam, non ex alto se demittens supra natum infantem constitisset, non deinceps conspici desiisset. posteaquam enim ab ea ducti ad Christum accesserant et vera illum fide amplexi fuerant, non iam amplius eiusmodi manu-ductionis egebant. ideoque oraculo per quietem admoniti alia via suam in patriam sunt reversi.

Fortassis autem, dilecte fili, Bulgariae pontificis enarrationem in medium prolatam nobis oppones, et ex ea probabis non in spe-

παρὰ τῶν Μάγων προσκύνησιν. ὁ γὰρ θεὸς οὗτος ἀνὴρ ἐκ τῶν τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου, ὡς ἔοικεν, ὁρμώμενος, τῶν οὕτω περὶ τῶν Μάγων λεγόντων „καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ;” καὶ τὰδε φησὶν, ὅτι μετὰ τὸ γεννηθῆναι τὸν κύριον καὶ ἐν τῇ φάτῃ ἀνακλιθῆναι εἰκὸς ἦν εὑρεθῆναι καὶ οἰκίαν τινά, ἐν ἧ παρὰ τῶν Μάγων τὴν προσκύνησιν δέξασθαι. καὶ ὁ μὲν διαληφθεὶς ἀνὴρ ἔοικε προφανῶς λέγειν μὴ ἐν τῇ σπηλαίῳ, ἐν ᾧ καὶ ἡ φάτῃ, τοὺς Μάγους ἰδεῖν τὸν Χριστόν· ὁ δὲ τὴν γλωττίαν χρυσοῦς τὰ τε τῆς οἰκίας συμβιβάζων καὶ τὰ τῆς φάτῃς αὐτῆς οὕτω φησὶν, ὅτι τεκνῶσα μὲν εὐθέως κατέκλινεν· ἐκεῖ πολλῶν καὶ γὰρ συνιόντων διὰ τὴν ἀπογραφὴν οὐκ ἦν οἰκίαν εὑρεῖν. παράγει δὲ καὶ τὸν θειότατον Λουκᾶν ἐπισημαίνοντα τοῦτο καὶ λέγοντα ὅτι διὰ τὸ μὴ εἶναι τόπον ἐν τῷ καταλύματι, ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτῃ, μετὰ δὲ τοῦτο ἀνείλετο καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων εἶχεν. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἔκτη ὁμίλῳ περὶ V. 163 τῶν Μάγων οὕτω φησὶ „τί δὲ ὄλωσ καὶ βασιλείας σύμβολων Δεῖδον, καλύβην καὶ φάτῃν καὶ παιδίον ἐν σπαργάνοις καὶ μετέτρα πτωχῶν ἰδόντες;” καὶ μετ’ ὀλίγα „πῶς δὲ καὶ ὁ ἀστήρ, ἦ εἰπέ μοι, τόπον οὕτω στενὸν φάτῃς καὶ καλύβην ἐδεικνυε, εἰ μὴ τὸ ὑψηλὸν ἐκείνο ἄφεις κύτω κατέβη καὶ ὑπὲρ αὐτῆς

lunca sed domo quadam Christum a Magis adoratum esse. nimirum divinus ille vir occasione de verbis evangelii per Matthaeum conscripti (Matth. 2 11) sumpta, quae de Magis ita loquuntur „ingressi domum ibidem cum matre Maria puerum viderunt,” scribit consentaneum esse, post id temporis quo editus in lucem dominus in praesepe reclinatus fuerit, inventam fuisse domum quandam in qua Magi eum venerarentur. adeoque palam Theophylactus indicare videtur Magos Christum in antro illo non conspexisse quo praesepe continebatur. verum Chrysostomus inter se tam ea quae de domo dicuntur quam quae de praesepe concilians, ubi primum, inquit, mater eum peperisset, in praesepe reclinavit. quippe quod magae hominum copiae census causa confluisissent, domum invenire non potuerant eius rei testem citat Lucam, qui verbis hisce idem innuerit (2 7) „quia in diversorio locus non esset, in praesepe eum reclinavit.” atque inde post eum sublatum in genua collocavit. idem in eorum orationum sexta quibus evangelium Matthaei explanavit, in hunc modum de Magis loquitur „cum tugurium et praesepe et fascis involutum puerum et matrem pauperem cernerent, quodnam, obsecro, regni signum videbant?” et paulo post „quonam” inquit „facto (dic mihi) stella tam artum praesepe et tugurii locum indicabat, si non relicto sublimi se demisit et supra caput ipsius pueri constitit?”

ἔστη τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδίου;” καὶ μετὰ ταῦτα „ἅπει οὖν ἤγαγε καὶ ἐχειρωγώγησε, καὶ πρὸς τὴν φρίνην ἔστησεν, οὐκ ἐπι δὲ ὑστέρως ἀλλὰ δι’ ἀγγέλου λοιπὸν αὐτοῖς διαλέγεται.” καὶ ἐν τῇ ὀγδόῃ δὲ ὁμιλίᾳ κατὰ λέξιν οὕτω φησὶ περὶ τῶν 5 Πλάτων „ἀλλὰ τί τὸ πείσων αὐτοῖς προσκυνῆσαι; οὔτε γὰρ ἢ παρθένος ἐπίσημος ἦν οὔτε ἢ οἰκία περιφανής.” καὶ μετ’ ὀλίγα „οὐδέν τι τῶν αἰσθητῶν μέγα ἐκεῖ, ἀλλὰ φύτη καὶ καλύβη καὶ μήτηρ πτωχή, ἵνα γυμνὴν τῶν Πλάτων ἴδῃς τὴν P. 211 φιλοσοφίαν.” μάνθανε οὖν ἐπευθεν ὅτι καὶ οἰκίαν καὶ κυ- 10 λυβὴν τὸ σπῆλαιον ὁ χρυσορρήμων ἐκάλεσεν, εἶδα καὶ ἡ φύτη. μὴ οὖν ἔνθεν κάκειθεν περιπλανήσῃ σου ἡ διάνοια, τῇ χρυσορρήμονι δὲ πρόσεχε μᾶλλον, ὅτι καὶ σάλμιξ οὗτος χρυσοῦ τοῦ παναγίου κεχηματίκε πνεύματος.

Γεννᾶται οὖν, ὡς εἶρηται, ὁ Χριστός, κἀνευθεν ὀκταῆ- 15 μερος περιτέμνεται, ἐν τῇ νυκτὶ προσάγεται μεθ’ ἡμέρας μί. „καὶ ἐπλήσθησαν” γὰρ φησιν „αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ κατὰ τὸν νόμον Μωσέως, καὶ ἀνήγαγον τὸ παιδίον εἰς Ἱεροσόλυμα,” κατὰ τὸν οὕτω λέγοντα νόμον „ἐὰν σπερματιοδῆ B γυνὴ ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ τέκνη παιδίων ἄρρην, ἀκάθαρτος αὕτη 10 μενετω ἡμέρας μί, ἐὰν δὲ θῆλυ τέκνη παιδίων, ἡμέρας π’.” διὰ τί δὲ καὶ τίνος ἕνεκεν ταῦτα; ὁ ἐμπρόθεσμος οὗτος τῆς ἀκαθαρσίας καιρὸς διπλουίων ἐδόθη τῇ μητρὶ τοῦ θήλειως;

postquam post haec „ubi iam adduxisset eos ac iuxta praesepe stitisset, non amplius per stellam sed per angelum eos deinceps alloquitur.” iidem in oratione octava de Magis ad verbum haec tradit „quid tandem eis persuasit ut puerum summissime venerarent? nec enim virgo speciem quandam illustrem prae se ferebat, nec domus erat splendida.” et paulo post „nihil istic magnum et insigne conspiciebatur, ex iis quidem rebus quae sensu percipiebantur, sed tantum praesepe ac tugurium materque paupercola, ut nimirum huic undam Magorum philosophiam agnoscas.” de quibus omnibus animalveritas licet, Chrysostomum id loci quo praesepe continebatur, et domum et tugurium et speluncam appellasse. quamobrem hinc inde mens tua non obvagetur, sed oratori huic aureo fidem habeat, qui tuba sancti spiritus fuit, ex auro solido ducta.

Postquam hoc quo diximus modo Christus natus fuisset, octavo deinceps die circumceditur, et post 40 dies in templum deportatur. sic enim perscriptum legimus (Luc. 2 22) „completis purificationis diebus, ex lege Mosis, puerum Hierosolymam tulerunt.” lex autem illa huiusmodi est (Levit. 12) „si mulier e viro concepto semine marem pepererit, polluta esto 40 dies, sin femineam ediderit, dies 80.” quamobrem quae so ita sunt haec instituta? et cur tempus hoc pollutioni praescriptum matri femellae duplicatur? Theodoritus haec

ὁ μὲν οὖν Θεοδώρητος οὕτως εὖρηται περὶ τούτων διεξιόν, ὅτι τὰ τῆς τοιαύτης ἀκαθαρσίας ἀναπαύσεως χάριν ἐνομοθετήθη ταῖς γυναῖξι, βαρυνόμεναις δῆθεν τῇ τῆς ἐγκυμονίας καιρῷ· διὰ γὰρ τοῦ φόβου τῆς ἀκαθαρσίας ἀναχαιτίζει τοὺς ὁμοζύγους ὁ νόμος, καὶ πείθει τηρικαῦτα ταῖς γαμεταῖς αὐτῶν μὴ προσέρχεσθαι. καὶ ἐπειδὴ τὸ θῆλυ μείζονι καθυποβάλλει ἀχθηδόνι τὴν αὐτὸ φέρουσαν (λέγεται γὰρ ὅτι τάχιστα ἐν τῇ γαστρὶ σκαίρει τὸ τοιοῦτον ἢ τὸ ἄρρεν), τούτου χάριν ὁ τῆς ἀκαθαρσίας καιρὸς διπλασιῶν ἐδόθη ταῖς τικτούσαις τὰ θήλαα, ὡς ἐντεῦθεν αὐτὰς διπλασιῶν κεκτηῖσθαι καὶ τὴν ἀνάπασιν. καὶ τὰ μὲν τοῦ Θεοδώρητου τοιαῦτα· ὁ δὲ θειότατος Κύριλλος ἐν ἡμέραις μὲν εἰδοποιεῖσθαι τὸ ἄρρεν φησὶ μί, τὸ θῆλυ δ' αὐτῶν ἡμερῶν πέντε δεκάσαι πρὸς γε τὴν εἰς εἶδος τὸ ἀνθρώπινον πάροδον. καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν ἄρρεν καθαρισμοῦ χάριν ἐν ἡμέρᾳ τῇ τεσσαρακοστῇ τὸ δὲ θῆλυ τῇ ὀγδοηκοστῇ προσεφέρετο τῷ ναῷ, φαίνεται πάντως ὅτι καθάρσεως ἢ τοιαύτη πλάσις δέεται παρὰ Θεοῦ. καὶ οὕτω μὲν οἱ θεοὶ περὶ τούτου πατέρες· ἡ δὲ λεγομένη Λεπτὴ Γένεσις, οὐκ οἶδ' ὅθεν συγγραφεῖσα καὶ ὄπως, φησὶ ὅτι μεθ' ἡμέρας μί εἰσῆλθεν ὁ Ἀδάμ εἰς τὸν παράδεισον, ἡ δὲ Ἐῦα μεθ' ἡμέρας πέντε, καὶ τούτου χάριν ἐν ἡμέραις τσσαταῖς προσάγονται τῷ ναῷ τὸ τε ἄρρεν καὶ τὸ θῆλυ, ἀναλόγως τάχα τῷ Ἀδάμ καὶ τῇ Ἐῦα. ἀλλ' ἄφες αὐτῆν· ἡ γὰρ

de re in hunc modum disserit, nimirum pollutionis hoc tempus requietis causa praescriptum esse mulieribus, uti quae magnopere graventur dum uterum gerunt. quippe metu inquisitionis lex maritus retrahit, neve suas uxores id temporis adeant suadet. et quia feminea soboles matrem molestia maiori adhaerent (aiunt enim hanc citius in utero se movere quam marem), ideo femellas parientibus duplum pollutionis templum est praescriptum, ut hac ratione duplo quoque longiorem requietem haberent. haec Theodoriti est sententia. divinus autem vir ille Cyrillus ait marem intra dies 40 formam suam consequi, femellam vero dies 80 ad humanae formae expressionem requirere. et quia mascula soboles purificationis causa die quadragesimo, femina vero octogesimo ad templum deferretur, apparet omnino per haec significari quod huiusmodi formatio purificationis. quae divinitus fiat, indigeat. sic divini patres hac de re disseruerunt caeterum liber ille qui parva Genesis dicitur, haud scio cuius auctoris, Adamum quidem ait post 40 dies paradisum esse ingressum. Evam vero post 80; eaque de causa post totidem dies tam mares quam femellas in templo sisti. verum tu mihi librum hunc missum facito. nam vera Mosis historia monstrat deum die sexto Adamum

τοῦ Μωσέως ἀληθῆς ἱστορία δείκνυσιν ὅτι τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ τὸν Ἀδάμ ἐπλασεν ὁ θεός, καὶ ἔθετο αὐτὸν εὐθέως ἐν τῇ παραδείσῳ· καὶ τὴν Ἐῦαν ὡσαύτως ἐν αὐτῷ πλαττει τῇ παραδείσῳ ἐν τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ, μίαν τῶν πλευρῶν λαβὼν τοῦ 5 Ἀδάμ· μετὰ γὰρ τὴν ἕκτην ἐποίησεν οὐδέν.

Ἀνήγαγον οὖν εἰς Ἱεροσόλυμα τὸν Ἰησοῦν, ὡς προσίρηται, v. 164 τῇ Μωσαϊκῇ νομῇ καὶ αὐτὸν ὑποκείμενον. μετὰ μέντοι τὸ p. 212 ἀναχθῆναι τὸν Ἰησοῦν εἰς Ἱεροσόλυμα, καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς, φεύγει πρὸς Αἴγυπτον. ἐκεῖθεν εἰς Ναζαρέθ 10 ἔρχεται, κακεῖ τὴν σωματικὴν αὔξησιν δέχεται. ὡσεὶ ἐτῶν λ' γίνεται, καθά φησιν ὁ θεηγόρος Λουκᾶς, πρὸς Ἰορδάνην πορεύεται, παρὰ Ἰωάννου τὸ βύπτισμα δέχεται. τότε δὴ τότε καὶ τοῖς ἀγνωστοῖσι γνώριμος γίνεται· εἰ μὴ γὰρ ἄγνωστος παντάπασι 15 ἦν, οὐκ ἂν ὁ πρόδρομος τοῖς ἀπεσταλμένοις πρὸς αὐτὸν Ἰερεῦσι καὶ Λευίταις ἔλεγεν „ἰδοὺ μέσος ὑμῶν ἔστηκεν, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε.“ ὁ πατὴρ ἄνωθεν διὰ τοῦ παναγίου πνεύματος αὐτὸν ὑποδείκνυσι. καὶ πρόσχευς τῷ βαπτιστῇ λέγοντι B „ἐγὼ οὐκ ἤδωκα αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐκεῖνός μοι εἶπεν 'ἐφ' ὃν ἂν ἵδῃς τὸ πνεῦμα κατερχόμενον, ἐκεῖνός 20 ἔστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός.'“ εὐδὴλον οὖν ἐντεῦθεν ὅτι πρὸ τῆς ἐν Ἰορδάνῃ ἐπιφανείας αὐτοῦ κατάδηλος οὐκ ἦν οὐδενί· εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν αὐτὸς ὁ πρόδρομος ἔλεγεν „ἐγὼ διὰ τοῦτο ἦλθον βαπτίζων ἐν ὕδασι, ἵνα φανερωθῇ

fixisse, ac mox in paradisum collocasse. consimiliter Evam die sexto de Adami costa, quam sumpserat, formatam sexto item die in paradisu collocat. et quidem post sextum hunc diem nihil amplius condidit.

Igitur, ut diximus, Hierosolymam Iesus defertur tanquam et ipse Mosaiscaē legi subiectus. post id temporis vero, quemadmodum Chrysostomus censet, in Aegyptum fugit, ac inde Nazaretam revertitur, ubi corporis incrementum accipit. annos autem, ceu Lucas (3 23) indicat, triginta iam natus ad Iordanem se confert et a Iohanne baptissatur. atque hoc tempore cunctis innotescit, incognitus antea. nam nisi plane fuisset incognitus, non vates ille sacerdotibus ac Levitis ablegatis ad se dixisset „en medius inter vos versatur, quem vos ignoratis.“ deinde pater eum coelitus per spiritum sanctum monstrat. atque heic mihi vide quid ipse Baptista dicat. „equidem“ ait „non noram ipsum; verum qui me ad baptissandum ablegavit, is mihi dixit: in quem spiritum sanctum descendere videris, ille mihi carissimus est filius.“ de quibus sane verbis admodum perspicuum est ante ipsius ad Iordanem adventum nemini Christum fuisse notum. quippe si notus fuisset, praecursor ille non dixisset ac ve-

τῷ Ἰσραὴλ," καὶ αὐθις „καγὼ ἐώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ." ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀγαπητέ, διὰ τοῦτο κατήλθεν ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, ἵνα μὴ τις νομίῃ ὅτι χάριν τοῦ βαπτιστοῦ κατη-
 C χθῆ ἄνωθεν ἢ πατρικὴ καὶ θεία φωνή, εἶγε καὶ μῦλλον 5 ἐκεῖνος μελῶν ἐδόκει τοῦ βαπτιζομένου· καὶ ἀρχιερέως γὰρ ἦν υἱὸς καὶ ἐκ στεῖρας γεγέννηται, καὶ μῦλλον ὅτι τὸν Ἰησοῦν αὐτὸς ἐβάπτιζεν ὡς ἓνα τῶν πολλῶν ἐκεῖσε παραγετόμενον. οὐδέπω καὶ γὰρ δῆλα γενέσθαι τὰ κατ' αὐτὸν ἐφθασεν, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματ-
 10 θαιον δωδεκατῆ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ φησίν.

Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, εἰ πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι πα-
 τάπασιν ἄγνωστος ἦν, τὰς εὐρισκομένας ὀπουδήποτε λοιπὸν
 ἱστορίας, περὶ τε τοῦ ὕδατος δηλαδὴ τοῦ ἐλεγκμοῦ καὶ περὶ
 τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτῆς, ἣν λέγουσι παρὰ τῶν Ἰουδαίων 15
 δέξασθαι τὸν Χριστόν, ὡς οὐδὲν ἤγού καὶ ἀπόρριπτε. ἢ
 D γὰρ τοιοῦτόν τι γενέσθαι προέφθασεν, οὐκ ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς
 Ἰωάννης ἔλεγε „ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ἐν
 Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ
 ἐπίστευσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς αὐτόν." εἰ γὰρ καὶ περὶ 20
 τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς κατὰ σάρκα ἡλικίας αὐτοῦ ἀνῆλθεν
 εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐνεφάνισε δῆθεν ἑαυτόν, ἀλλ' οὐ τῆν

13. τὰς] εἰ τὰς P.

nisse propterea baptissatum aqua, ut Israelicis Christus innotesceret. idem rursus ait „vidi ego, veritatisque testimonium perhibui, eum dei filium esse." spiritus etiam sanctus, dilecte fili, propterea descendit in Iesum, ne quis existimaret Baptistae causa paternam divinamque vocem illam coelitus auditam esse, quamquam is baptisato longe maior esse videretur. nam et patre pontifice natus fuerat, et matrem habuerat antea sterilem; denique maximum illud erat, quod Iesum ipse baptisaret, qui tanquam unus ex multis eo venerat. etenim necdum ipsius condicio et status mortalibus nota erant. quemadmodum Iohannes ille Chrysostomus ait in orationum illarum quibus Matthaei declaravit evangelium duodecima.

Quae cum ita sint, cumque prorsus ante baptismum ignotus fuerit, historias illas, ubicunque tandem eas repperis, nimirum de aqua explorationis deque pontificatione, quem a Iudaeis Christo delatum esse perhibent, flocci plane facito proque reiecticis ducito. nam si quid eiusmodi ante contigisset, Iohannes evangelista non dixisset (2 11) „hoc miraculorum initium Canae in Galilaea Iesus praebuit, suamque maiestatem declaravit, et ipsius discipuli fidem ei habuerunt." etenim quamquam id quoque temporis, cum duodecim natus

οἰκείαν θεότητα κατάδηλον ἐντεῦθεν ἐποίησεν, ὅτι μηδὲ σήμερον ἐκέλευε τηρικαῦτα εἰργάσατο, μόνην δὲ τὴν ἐπικαθημένην τοῖς αὐτοῦ χεῖλεσι χάριν ὑπέδειξε καὶ ἔκοιτε πάλιν ἐαυτῷ συννεσκίασεν, ὡς ὁ χρυσοῦς τὴν γλωττίαν ἐν τῇ κατὰ 5 Ἰωάννην ἐρμηνείᾳ φησίν.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἦγον μετὰ τὸ βύπτισμα καὶ τὸ ἐν P. 213 Κανᾷ σημειον, ἐκλέγεται μαθητὰς δυοκαίδεκα τὸν ἀριθμόν, ἀπόρους δὲ πάντας καὶ ἰδιώτας, ἀλιεῖς, ἀγραμμάτους καὶ τῆς μερίδος ὄντας τῶν ἀφανῶν. διὰ τί δὲ ταῦτα καὶ τίνας ἔνεκεν; 10 ἵνα τὸ δι' αὐτῶν κατορθούμενον τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει καὶ σοφίᾳ λογίζηται. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ἔλεγε πρὸς Παῦλον ὁ κύριος „ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται.” καὶ ὁ μὲν ἀληθὴς λόγος πτωχείαν καὶ ἰδιωτεῖαν λέγει προσεῖναι τοῖς μαθηταῖς τοῦ Χριστοῦ· Ἐπι-

8. πάντῃ FM. 14. post Χριστοῦ F: ὁ μέντοι καλοσκέπαστας ὁ μεταφραστὴς ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ συγγραφέντι μαρτυρεῖ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Βαρτολομαίου καὶ Βαρνάβα φησὶ ταῦτα. ἀρετὴ δὲ τὸν παράλυτον ὁ σωτὴρ ἰασάμενος κατὰ τὴν προβατικὴν εἶχε θεατὴν τοῦ θαύματος τὸν Βαρνάβαν· διὸ καὶ πρὸς τὰ βᾶθη τῆς καρδίας ἀποβλεψάμενος καὶ λόγου μετέδωκε καὶ παρηγοσίας τῆς πρὸς αὐτόν. ὁ τοίνυν Βαρνάβας τὴν οἰκίαν Μαρίας τῆς μητρὸς Ἰωάννου, δε Μάρκος ἐπέλεγετο, καταλαβὼν (θεῖαν δὲ τοῦτου ταύτην εἶχεν ὁ λόγος) φησὶ πρὸς αὐτήν „ὁ μέλλων ἔρχεσθαι, δὲν ἐπιθέσομαι ἰδεῖν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἰδοὺ παραγγέλλομαι.” καὶ ἅμα καταλιπούσα πάντα κατέλαβε τὸν ναόν, καὶ τῷ Χριστῷ προσπέσοῦσα πρὸς τὸν οἶκον αὐτῆς ἀσελεθεῖν αὐτὸν παρεκάλεε. καὶ δὴ καὶ ἀψήκετο. καὶ ἔστιν οὗτος ἐν ᾧ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν ἐπετέλεσε. λόγος δὲ ἀνωθεν εἰς ἡμᾶς καταβέβηκεν ὡς κεράμιον βασιάζων τοῦ ὕδατος, ᾧ κατακολουθεῖν ὁ Χριστὸς τοὺς μαθητὰς ἐπέτρεψε, Μάρκος ἦν ὁ σοφός, ὁ τῆς

esset annos, illa de aetate loquendo, ad carnem quae referenda est, in templum ascendit aeque palam exhibuit, non tamen divinitatem suam istic hoc ipso patefecit, quando nullum Hierosolymis prodigium id temporis edidit, sed tantum insidentem labris suis gratiam commonstravit, et ab eo tempore rursum in umbra quasi quadam delituit, quemadmodum orator ille aureus in enarratione scripti per Iohannem evangelii loquitur.

Secundum haec, videlicet post baptismum ac editum Canae miraculum, 12 quidem numero discipulos eligit, at homines prorsus inopes et indoctos, nimirum piscatores, litterarum doctrinaeque rudes et plebeiae conditionis atque status. quibusnam, obsecro, de causis istud? ut quicquid ipsi praeclare dicerent atque facerent, id omne dei potestati sapientiaeque tribueretur. atque hoc illud ipsum est quod dominus ad Paulum pronuntiavit „satis esto tibi gratia mea: quippe mea vis et potestas in imbecillitate perficitur” non dubium est autem quin verum sit Christi discipulos pauperes ac rudes fuisse. nihil

φάνιος δέ τις πρεσβύτερος ἐν λόγῳ αὐτοῦ, ὃν ἐπὶ τῷ γενε-
 V. 165 θλίφῃ δῆθεν τῆς παναμώμου μητρὸς τοῦ κυρίου ἔξέδωκε, καὶ
 B τὰδε φησὶν, ὅτι ὁ υἱὸς Ζεβεδαίου Ἰωάννης μετὰ τὸ ἀποθα-
 νεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐπώλησε πᾶσαν τὴν αὐτοῦ κτῆσιν
 τὴν ἐν Ζεβεδῇ καὶ ἔλθων εἰς Ἱερουσαλὴμ ἠγόρασε τὴν ἀγίαν
 Σιών· ὅθεν ὡς τοῦ Καϊάφα καταμένοντος ἐν τῇ ἀγορασίᾳ
 Ἰωάννου, κατὰ τοῦτο λέγεται οὗτος εἶναι γνώριμος τῷ ἀρ-
 χιερεῖ· καὶ τὰ μὲν ἡμίση ἔδωκε τῷ ἀρχιερεῖ, εἰς δὲ τὰ
 λοιπὰ ἡμίση ἠτοίμασε τὸ πᾶσχα ἡγῶν τὸ μυστικὸν δεῖπνον
 τοῦ Χριστοῦ. ἦνίκα καὶ γὰρ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν ὁ Χρι-
 στὸς „ὑπάγετε πρὸς τὸν δεῖνα,“ Ἰωάννην ἐδήλου τὸν θεολό-
 γον. ἐκεῖ λοιπὸν ἐτέλεσαν τὸ μυστικὸν δεῖπνον, καὶ ἐκὶ
 ἔμειναν· καὶ ὡς οὐκ ἤμην ἐκεῖ, μηδὲ πιστεύσης μοι. ὁ γὰρ
 C χρυσορρήμων Ἰωάννης τσαυτὴν ἔλεγε πτωχείαν ἔχειν τί-
 τε Ζεβεδαιὸν καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ὥστε καθῆσθαι παρὰ τῷ¹⁵
 πλοίῳ καὶ δίκτυα ῥάπτειν διερωγῶτα καὶ παλαιὰ. πῶς δὲ
 καὶ παρὰ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰωάννου τὸ μυστικὸν δεῖπνον ὁ δι-
 ληφθεὶς ἀνὴρ ἐτοιμασθῆναι λέγει, τὸν δεῖνά τε αὐτὸν εἶναι
 πρὸς ὃν οἱ μαθηταὶ παρὰ τοῦ κυρίου ἐστάλησαν; εἰ γὰρ
 αὐτὸς ὁ Ἰωάννης συνάμα τῷ Πέτρῳ ἀπεστάλη πρὸς τὸν δεῖνα²⁰
 τῆς τοῦ πᾶσχα χάριν ἐτοιμασίας κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἰστο-

*Μαρίας ταύτης υἱός. ἐν δὲ τῷ τοιοῦτῳ οἴκῳ καὶ μετὰ τὴν
 ἀνάληψιν ἀνήλθον ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι μετὰ τῶν λοι-
 πῶν ἀδελφῶν, ἐν οἷς ἦν καὶ Βαρνάβας καὶ Μάρκος. Ἐπιφά-
 νιος δὲ τις et reliqua.*

tamen minus Epiphanius quidam presbyter in oratione sua, quam de impollutae domini matris nativitate dixit, Iohannem Zebedaei F. inquit post patris obitum possessiones universas quas Zebedae habuerit vendidisse, cumque se contulisset Hierosolymam, sanctam eum Sionem emisse. qua de causa factum sit ut quoniam Iohannis emptioni Caiaphas adfuisset, deinceps pontifici notus perhibeatur. quippe dimidium bonorum suorum pontifici dederat, reliquum dimidium in adornandum pascha impenderat, hoc est in coenam illam Christi mysticam. ideoque Christum, cum discipulis diceret „ad certum illum hominem divertite,“ Iohannem theologum intellexisse tradit, apud quem deinde coenam illam mysticam sumpserint atque permanserint. at vero Iohannes Chrysostomus adserit tanta Zebedaeam et filios ipsius inopia laborasse, ut etiam aliquando naviculae addidentes vetera fractaque retia consuierint. et quanam, obscuro, fronte audet Epiphanius dicere coenam illam mysticam in Iohannis domo praeparatam fuisse, atque ipsum Iohannem esse ad quem discipulos dominus ablegaverit? nam si Iohannes cum Petro praeparandi paschatis causa certum quendam ad hominem missus fuit, quemadmo-

ρίαν, φαίνεται προφανῶς ὅτι ὁ πρεσβύτερος οὗτος εὐαγγέλιον οὐκ ἀνέγνω ποτέ. εἰ γὰρ ἀναγνώνας ἐφθασεν, ἔγνω ἂν ὅτι ὁ Ἰωάννης ἀπεστάλη πρὸς τὸν δεῖνα, οὐ μὴν αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ἦν ὁ δεῖνα ἐκεῖνος πρὸς ὃν ἀπεστάλησαν οἱ μαθηταὶ παρὰ τοῦ κυρίου.

Περὶ δὲ τοῦ Παύλου τί χρὴ καὶ λέγειν, εἶγε καὶ τοῦτον εἶναι νομίζεις ἓνα τῶν δώδεκα κατὰ τὴν πλειόνων ὑπόληψιν; ἄφες τοὺς τῶν πολλῶν λόγους, καὶ τοὺς ἱεροῖς προσεχέ γραμμασι. δώδεκα μὲν οὖν ἐξελέξατο μαθητὰς ὁ Χριστός, οἷς οὐκ ἔστι συνηριθμημένος ὁ Παῦλος. πῶς καὶ γὰρ, εἶγε μετὰ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος κάθοδον προσελήλυθε τῷ Χριστῷ; δώδεκα μὲν οὖν οἱ μαθηταί, ἐφ' ὧν ὁ Ἰούδας τῆ τῆς φιλαργυρίας νόσφ κάτοχος γεγονώς τοῦ τῶν μαθητῶν ἐκπίπτει χοροῦ. εἰσάγεται δὲ ἀντ' αὐτοῦ μετὰ τὴν τοῦ κυ- P. 214
 15ρίου ἀνάληψιν ὁ Ματθίας, ὡς ἡ βίβλος διαγορεύει τῶν πράξεων. οὐκοῦν οἱ τὸν Παῦλον ἓνα λέγουσιν εἶναι τῶν δώδεκα, ἢ τὸν ἐκπεσόντα τοῦ χοροῦ δεξιότασσαν ἡμῖν (εἰ μὴ γὰρ ἐξέπεσέ τις, οὐκ ἂν ὁ Παῦλος εἰσῆλθε) ἢ τὸν Παῦλον ἓνα εἶναι τῶν δώδεκα μὴ λεγέτωσαν. πλὴν εἰ καὶ μὴ τῷ
 20χορῷ τῶν ἑβ' συνηριθμημένος ἔστιν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπάνω στήσεται Παύλου, καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς. εἰ γὰρ ἕκαστος κατὰ τὸν ἴδιον κόπον καὶ τὸν μισθὸν λήψεται, Παύλου δὲ πλεῖον οὐδεὶς ἐκοπίασε, τί χρὴ καὶ λέγειν; εὐδῆλον

dum evangelica historia narrat, manifesto paret Epiphanium hunc seniore[m] evangelium non legisse; quod sane si prius legisset, Iohannem ad alterum illum certum hominem ablegatum animadvertisset, nec illum fuisse ad quem a domino mittebantur.

Caeterum de Paulo nihil dicendum aliud quam quod in numero discipulorum illorum duodecim non fuerit, quod tamen vulgus hominum existimat. tu illis opinionibus omissis, quae sacris in litteris tradita sunt retineto. duodecim videlicet discipulos Christus selegit, quorum in numero Paulus nequaquam exstitit. nam qui referri possit inter eos, cum a sancti spiritus in apostolos descensu primum Christo accesserit? ex duodecim vero discipulis cum Iudas unus avaritiae morbo correptus hoc ordine ac coetu excidisset, post domini ascensionem in coelum Matthias in eius locum successit est, sicut Actorum liber (1 26) commemorat. itaque si qui Paulum in numerum illorum duodecim referre volunt, vel quis eo coetu exciderit demonstrant, in cuius ipse locum successerit (quippe ne quis exciderit, Paulus inter eos relatus fuisse dici non potest), vel Paulum facere de duodecim unum desinant. utut autem coetu illorum duodecim comprehensus non fuerit, nemo tamen alium quenquam apostolum supra Paulum collocabit, ut Io-

Βγάρ ἐντεῦθεν ὡς οὐκ ἔστιν αὐτοῦ μείζων οὐδεὶς. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Ὁ δὲ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τὸ βαπτισθῆναι καὶ τοῦ θαυματουργεῖν, ὡς προείρηται, καὶ τοῦ διδάσκειν ἀπάρχεται, ἐφ' ᾧ καὶ λαὸν οὐκ ὀλίγον ἐφέλκεται. 5 ταύτη τοι καὶ φθονοῦσιν αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς· ὄθεν ὕβρεσι πλύνουσι καὶ μώμους αὐτῷ προσεπιτίθουσι, Σαμαρείτην ἀποκαλοῦντες καὶ δαιμονῶντα φάγον τε καὶ οἰνοπότην αὐτόν. ἀλλὰ καὶ λίθοις βάλλουσι, καὶ μᾶλλον ἤνικα τετραήμερον ἤγειρε τὸν Λαζάρου ἐκ νεκρῶν. οὐκέτι 10 Ἐλπιὸν παρηρησιᾶ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλ' ἀπῆλθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου εἰς Ἐβραΐμ λεγομένην πόλιν. 166 κακεὶ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὡς Ἰωάννης φησί. μεθ' ἡμέρας δὲ τινὰς ἐκεῖθεν ἔρχεται, καὶ μετὰ βαίῶν προσυπαντιῶσιν αὐτῷ τοῦ κατὰ τὸν Λαζάρου ἔνεκα 15 θαύματος. ἐν δὲ γε τῇ μεγάλῃ τετραδί παρὰ Σίμωνι ἔστιν αὐτῷ πατρὶ τοῦ Λαζάρου, ὃν αὐτὸς τῆς λέπρας ἰάσατο. τότε δὴ τότε ἡ γυνὴ πύρρη τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ μύρον ἐπιχει πολύτιμον. ὄρα δὲ νουνεχῶς ὅτι αἱ γυναῖκες αἱ τὸ μύρον ἀλείψασαι τὸν κύριον τρεῖς αἱ πᾶσαι εἰσίν. ἄλλη μὲν γάρ 20 Δέστιν ἡ παρὰ τῷ Ἰωάννῃ· τιμία δὲ αὕτη, καὶ ἡ ἀδελφὴ

hannes ille Chrysostomus ait. quippe si pro laboris sui ratione merces etiam unicuique tribuatur, et si nullus illorum plus Paulo laboravit, quid, obsecro, dicendum? perspicuum hinc profecto est neminem eo maiorem esse. de his hactenus.

Dominus autem noster Iesus Christus posteaquam baptisatus esset, tum miracula quaedam edere, ceu prius indicabamus, coepit, tum docendi fecit initium. quo factum ut populum ad se non exiguum pertraheret, quam rem pontificum et scribarum invidia secuta est. hinc iniuriarum adpersiones et reprehensionum usurpationes, quibus eum exagitabant, Samaritanum appellantes et genio malo obnoxium et comedonem et temulentum. quinetiam lapidibus ipsum petebant, ac tum praesertim cum Lazarum toto triduo mortuum in vitam revocasset. quare non iam amplius audacter inter Iudaeos versabatur, sed in vicinam solitudini regionem, ubi oppidum erat quam Ephraeam dicebant, secedebat, ibique cum discipulis suis aliquandiu, ceu Iohannes (11 54) memoriae prodidit, degebat. post aliquot dies revertenti palmarum cum ramis occurrunt, eius miraculi causa quod in resuscitando Lazaro ediderat. inde magna illa quarta feria apud Simonem Lazari patrem, cuius lepram sanaverat, convivio excipitur; quo in convivio mulier quaedam, quae corpore suo meruisset, unguento maximi pretii caput eius perfundit, atque hec prudenter advertito quod mulieres quae Christum unguento perfunde-

τοῦ Λαζάρου. ἄλλη δὲ ἡ παρὰ τῆς οἰκίας Σίμωνος τοῦ λεπροῦ· πόρνη δὲ αὐτῇ προσελθοῦσα τῷ Χριστῷ, καθὼς δὲ Ματθαῖος ἱστορεῖ. καὶ ἕτερα πόρνη πάλιν, ὡς φησιν ὁ Λουκᾶς, ἣ προσελθοῦσα παρὰ τῆ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου, τοῦ καὶ σκανδαλιωθέντος ἐπ' αὐτῷ τῷ Χριστῷ καὶ οὕτως εἰπόντος „εἰ προφήτης ἦν, ἔγνω ἂν ὅποια τίς ἐστίν ἡ ἁμαρμένη αὐτοῦ.”

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῇ μεγάλῃ τετραδί γενέσθαι τινὲς ἀπομάχονται. πλὴν ὁ λόγος αὐτῶν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, καὶ λῖαν ἐστὶν ἀναπόδεικτος. εἰ γὰρ τὸ θαῦμα τοῦτο κατὰ P. 215 τὸ Θαβώριον ὄρος ἐγένετο, ἐν Ἱεροσολύμοις δὲ ὁ κύριος κατὰ γε τὴν μεγάλην τετραδά παρὰ τῆ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ ἐστιώμενος ἦν, φαίνεται προφανῶς ὡς ἐν ἄλλῃ 15 γέγονεν ἡμέρα τὸ τῆς μεταμορφώσεως θαῦμα καὶ οὐ κατὰ τὴν τετραδά πάντως αὐτήν. εἰ γὰρ ἀναμέσον τοῦ τε Θαβώρ καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ὡσεὶ δύο ἡμερῶν ὑπάρχει τὸ διάστημα, πῶς λοιπὸν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ λέγουσιν ἐν τε Θαβώρ εὔρεθῆναι καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις τὸν Χριστόν; ἡδύ- 20 νατο μὲν οὖν ὡς θεὸς ὧδε κάκεισε κατ' αὐτὸν εὔρεθῆναι, ἀλλ' ἵνα μὴ φαντασία νομισθῆι τὸ πρᾶγμα, πρὸ τοῦ πάθους τοῦτο ποιῆσαι οὐκ ἤθελεν. ἐνθεν τοι καὶ κατὰ τὴν κοι- B

rint omnino tres fuerint. harum una erat illa cuius mentionem Iohannes fecit, mulier certe praeclara Lazarique soror. altera vero, quae cum antea se prostituisset, in domo Simonis leprosi ad Christum accessit, ut Matthaeus narrat, tertia vero et ipsa meretrix erat, ut Lucas (7 39) indicat, quae Christum in aedibus Simonis Pharisaei convenit, offensi ea de causa, secumque verba huiusmodi prolocuti „si vates hic foret, cognovisset quanam haec sit, quae ipsum attrectavit.

Scio quoque, dilecte fili, quosdam contentiose disceptare ac adserere transformationem domini nostri Iesu Christi magna illa quarta feria factam esse: verum ea ratio qua nituntur, mihi quidem videtur parum esse probabilis. nam si prodigium quidem istud in monte Thabore accidit, at vero dominus Hierosolymis die magnae illius quartae feriae in Simonis leprosi domo conviva erat, manifesto patet miraculum hoc transformationis non ista quarta feria sed alio die quodam contigisse. quippe cum mons Thabor ab Hierosolymis intervallo duum dierum absit, quo tandem pacto dicent uno eodemque die Christum et in monte Thabore pariter et Hierosolymis fuisse? poterat ille quidem ceu deus efficere ut eodem tempore tam heic quam illic reperiretur: verum ne id pro re quadam imaginaria

νήν τῶν σωμάτων φύσιν τὰς τοπικὰς αὐτοῦ μεταβάσεις ποιούμενος ἦν.

Μετὰ δὲ ταῦτα δύο τῶν μαθητῶν ἀποστέλλει πρὸς τὸν δεῖνα τῆς τοῦ νομικοῦ πάσχα χάριν ἐτοιμασίας· ὃ δὴ καὶ προλαβὼν ἔφαγε κατὰ τὴν τῆς μεγάλης πέμπτης ἑσπέραν, ὡς ἵ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν· εἶθ' οὕτως ἀναπεσὼν δι' ἄρτον καὶ οἴνου τὸ οἰκεῖον πάσχα τοῖς μαθηταῖς παρέδωκε· „λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, καὶ πίετε πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου.” πρὸ μέντοι τῶν μαθητῶν. **Κ**αὐτὸς τοῦ οἰκεῖου μετέλαβε σώματός τε καὶ αἵματος. τίνας ἔνεκεν; ἵνα μὴ καὶ πάλιν οἱ μαθηταὶ θορυβηθῶσι, καθάπερ καὶ πρότερον. ἤνικα καὶ γὰρ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος ἤκουσαν „εἴαν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς;” ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ οὐκέτι περιεπάτουν μετ' αὐτοῦ, λέγοντες „ὁ ἵ λόγος σῆς σκληρὸς ἐστι· τίς δύναται ἀκούειν αὐτοῦ;” ἵνα γοῦν μὴ καὶ πάλιν τοιοῦτόν τι πάθωσιν ἄτε σάρκα ἐσθίειν καὶ αἷμα πίνειν μέλλοντες, πρῶτος αὐτὸς τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς ἀπεγεύσατο, θέλων ἀνευδοιάστως τῶν τοιούτων ἐμφορηθῆναι καὶ αὐτούς. τὸ δὲ τοιοῦτον ἐτοιμάζει δειπνον ὁ σωτὴρ εἰς τὸ **Π**αρακάλησιν τῶν μαθητῶν· εἴωρα γὰρ αὐτοὺς σὺ μικρῶς

duceretur, ante passionem tale quid facere noluit. quapropter etiam, pro communi corporum natura, localiter hinc inde proficiscebatur.

Secundum haec duos ex discipulis ad certum quendam hominem ablegat, qui pascha legale appararent, quod quidem ante passionem comedit, ipsa magnae quintae feriae vespera, quemadmodum Iohannes Chrysostomus inquit. deinde accubans pane ac vino pascha suum discipulis praebuit, cum his verbis uteretur „sumite, comedite: hoc est corpus meum.” item „bibite omnes: hic meus est sanguis.” (Matth. 26 26, Marc. 14 22, Luc. 22 19, 1 Cor. 11 24) et quidem ante discipulos ipse proprium corpus atque sanguinem participavit. quamobrem istuc? ne scilicet rursus discipuli perturbarentur, quemadmodum ante acciderat, cum Christum dicentem audivissent (Io. 6 54) „nisi comederitis carnem filii hominis et sanguinem eius biberitis, vitam in vobis nullam habetis;” quo quidem tempore ab eo recedentes non amplius cum ipso ambulabant, quod dicerent verbum istuc durum esse, quod audire nemo facile possit. quamobrem ne rursus eiusmodi quiddam ipsis accideret, ut qui carnem comesturi et bibitori sanguinem essent, primus ipse carnem suam degustavit, ut qui citra omnem vacillationem et ipsos hisce rebus saturari vellet. atque hanc coenam dominus ad consolandos discipulos instituit. videbat enim illos non parum pavidis et fractis animis esse propter suam ab ipsis discessionem. itaque, cea

ἀδημονοῦντας ἐπὶ τῷ χωρισμῷ αὐτοῦ. μεταδίδωσι λοιπὸν αὐτοῖς, ὡς προείρηται, τοῦ οἰκείου σώματος καὶ αἵματος, „τοῦτο ποιεῖτε” εἰπὼν „εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.” μεταλαμβάνει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὁ Ἰούδας, καὶ τηρικαῦτα πρὸς V. 167 5 Ἰουδαίους ἀπέρχεται, τὰ πεπραγμένα παρὰ τοῦ κυρίου καταμηνύων αὐτοῖς. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ εὐαγγελιστὴς ἔλεγεν ὅτι καὶ λαβὼν τὸ ψωμίον ἐξῆλθεν, ἦν δὲ νύξ. ἀπέρχεται οὖν πρὸς οὓς συνεφώνησε παραδοῦναι τὸν κύριον.

Καὶ ὁ μὲν κύριος τὰ τελευταῖα τοῖς μαθηταῖς διατίθει-
10ται· εἰθ' οὕτως εἰς τόπον ἔρχεται ὃν ᾔδει καὶ ὁ προδότης,
ὃς ἀντίκα καὶ λαβὼν τὴν σπεῖραν ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Θα- P. 216
ρσαίων ὑπηρέτας ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων.
ἐπερωτᾷ λοιπὸν αὐτούς· πίπτουσι χαμαί. ἀποκίπτει τὸ
ὄπιόν τοῦ Μάλχου ὁ Πέτρος, εἰ καὶ τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν
15 ὑποτεμεῖν οὐκ ἴσχυσε· τοῦτο καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ τὸ σπουδα-
ζόμενον. τότε δὴ τότε καὶ πρὸς αὐτὸν ἔφη ὁ κύριος „ἢ δο-
κεῖ σοι ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου,
καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων;
πῶς εὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι;”
20 ταῦτα δὲ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν ὁ σωτὴρ ἐκφοβῶν αὐτούς καὶ
πεῖθων ἐντεῦθεν μηδέν τι τῶν γινομένων πολυπραγμονεῖν. εἰ B
γὰρ ταῖς γραφαῖς, φησί, τοῦτο δοκεῖ, τὸ παθεῖν ἐμὲ δηλον-

dictum est, corpus et sanguinem proprium cum ipsis communicat, haec verba subiiciens „hoc in mei recordationem facite.” inter alios et Iudas participat, eoque facto se ad Iudaeos confert, ut quae a domino acta fuissent ipsis indicaret. id enim significare volens auctor historiae evangelicae dixit „simulac sumpsit buccem, exivit, quum quidem nox esset.” abit igitur ad eos quibuscum pactus fuerat se dominum ipsis traditurum.

Interim dominus rebus suis postremum inter discipulos ordinatis atque dispositis, in locum quandam se recipit proditori non ignotum. is vero cohorte militum continuo secum sumpta cum pontificibus et Pharisaeis ministris, eo cum lucernis et facibus advolat. ibi Christo eos interrogante sumi cornunt. Petrus Malcho auriculam abscindit, cum caput homini abscindere non posset, id quod studiose facere conabatur. tum his eum verbis dominus compellat. (Matth. 26 53) „an non existimas posse me patrem exorare modo ut plures mihi quam duodecim legiones angelorum suppeditet? at quonam pacto confierent quae fieri oportere sacris proditum est litteris?” quae sane dominus ad discipulos ita protulit, ut metum eis incuteret, ac persuaderet ne quid eorum quae acciderent curiosius scrutarentur. nam si sacris ita visum est litteris ut patiendum mihi sit, qui fit ut vos gladiis uten-

ὅτι, πῶς ὑμεῖς ἐναντιοῦσθε μαχαίραις χρώμενοι; τὸ ποτήριον δὲ δέδωκέ μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;

Ἀθήσαντες οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Ἄνναν πρῶτον, καί κεισε κρίνεται. περὶ τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας καὶ τῶν μαθητῶν ἐρωτᾶται. ἀποκρίνεται ὡς εἰκός. ῥάπισμα δέχεται, καὶ φησιν „εἰ μὲν κακῶς ἐλάλησα“ καὶ τα ἐξῆς. ἐκεῖθεν οὖν ἄγεται πρὸς Καϊάφαν, ἔπειτα πρὸς Πιλάτον πρῶτας οὔσης· πρὶν ἢ μὲν ἀλέκτορα φωνῆσαι πρὸς Καϊάφαν ἄγεται, πρῶτὸ δὲ πρὸς Πιλάτον. δείκνυσιν ὁ εὐαγγελιστὴς ὅτι τὸ ἡμῖς τῆς νυκτὸς C ἄπαν ὑπὸ Καϊάφα ἐρωτώμενος οὐδὲν ἐξηλέγγετο, διὸ καὶ 10 παρέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. καὶ ὁ μὲν Μάρκος περὶ τῆς ἀλεκτοροφωνίας διεξιὼν οὕτω φησὶν „πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς, τρεῖς ἀπαρνήθη με“ (ὅτε γὰρ ἅπαξ ἤρνήσατο, ἐφώνησεν ὁ ἀλεκτροῶν τὸ πρῶτον, ὅτε δὲ τρίτον ἤρνήσατο, τὸ δεύτερον ἐφώνησεν), ἀκριβέστερον ἐξηγουόμενος τὴν τοῦ Πέτρου ἀσθένειαν παρ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου μαθῶν, ὅτι καὶ φοιτητὴς ἐκεῖνου ἦν. ὁ δὲ Ματθαῖος εἰπὼν ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρεῖς ἀπαρνήθη με, τὴν ὕλην ἀλεκτοροφωνίας ἐνέφηγε, τοῦτ' ἔστι τὴν πρώτην, ἧτις διὰ διαφόρων ἐκφωγήσεων γίνεται, ὥσπερ οὖν καὶ ἡ δευτέρα ἀλεκτοροφωνία καὶ 20 D ἡ τρίτη. πρὶν οὖν ἀλέκτορα φωνῆσαι ὁ Ματθαῖος εἰπὼν τρεῖς ἀπαρνήθη με, τοῦτο. ὡσανεὶ ἔλεγεν, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ

12. ἀλέκτωρ M.

tes adversari velitis? poculum illud, quod pater mihi dedit, non bibam?

Igitur colligatum vinculis Iesum ad Annam primum abducunt, ibique iudicio sistitur, de doctrina et discipulis interrogatur: respondet ut par erat. cum alapam accepisset, „si male locutus sum“ inquit, „testificare de malo: sin beue, cur me caedis?“ inde ad Caiapham ducitur, a Caiapha rursus ad Pilatum. atque heic ostendit evangelicae historiae scriptor tota dimidia nocte interrogatum a Caiapha nullius improbae rei convinci potuisse, ideoque ad Pilatum a Caiapha missum esse. caeterum de galli cantu Marcus (14 30) ita locutum esse dominum refert „priusquam bis gallus cantet, ter me negabis“ quippe cum vice prima negaret, primum gallus cantavit: cum vero negaret tertium, gallus secundo cecinit. hoc modo accuratius ille imbecillitatem Petri exposuit, re tota de ipsius magistri sui narratione cognita; fuit enim Marcus Petri sectator et discipulus. Matthaeus autem (26 34) cum ait „priusquam gallus cantet, ter me negabis,“ totum galli cantum indicare voluit, videlicet primum. qui diversis editur vocibus, et secundum et tertium. quapropter cum Matthaeus inquit „priusquam gallus cantet, me ter negabis,“ huius-

φθάσαι τὴν πρώτην παρελθεῖν ἀλεκτοροφωγίαν τρεῖς ἀπαρ-
νήση με.

Μετὰ μέντοι τὸ κριθῆναι τὸν κύριον ὑπὸ τοῦ Πιλάτου
μαστιζέται τὸν νῶτον λώροις πλεκτοῖς τοιοῦτον καὶ γὰρ τὸ
5 φραγγέλλιον. εἰθ' οὕτως εἰς τὸ σταυρωθῆναι παραδίδοται.
ταῦτα δὲ πάντα πεποίηκεν ἡ ἄκαιρος ἀνανδρία τοῦ Πιλά-
του· τοὺς γὰρ Ἰουδαίους δυσωπῆσαι θέλων ἐφ' οἷς ἐνεκά-
λων, ἀντίρτην αὐτὸν ἀποδεικνύοντες, εἰς τὸ σταυρωθῆναι
παραδίδωσι, φραγγελλίοις πρότερον μαστίξας αὐτόν. διὰ
10 τοῦτο καὶ κολάσεως ὁ Πιλάτος ἄξιός, ὅτι καὶ δυνάμενος
ἀπολύσαι αὐτόν („ἔξουσίαν” γὰρ φησὶν „ἔχω ἀπολύσαι σε, P. 217
καὶ ἔξουσίαν ἔχω σταυρῶσαι σε”) τοῦτο οὐκ ἐποίησε, τοὺς
Ἰουδαίους καὶ μάλιστα πτοούμενος λέγοντας „ἐάν τοῦτον ἀπο-
λύσης, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος.” ἐφ' ᾧ καὶ κατακρίνε-
15 ται· καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ κύριος ἔλεγε πρὸς αὐτόν „ὁ παρα-
διδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει.”

Τὸν μέντοι καιρὸν ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης παριστῶν, V. 168
ἤνικα ὁ Πιλάτος ἐκάθισεν εἰς τόπον λεγόμενον Λιθόστρω-
τον, ἵνα κρίνη τὰ κατὰ τὸν Ἰησοῦν, ἔλεγεν „ἦν δὲ παρασκευῆ
20 τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὥσει ἕκτη.” διὰ τί δὲ ἡ ἕκτη τῆς ἑβδο-
μάδος ἡμέρα παρασκευῆ τοῦ πάσχα λέγεται παρὰ τῷ εὐαγ-
γελιστῇ Ἰωάννῃ; σαφῶς ἡ αἰτία σοι πρόκειται. καθάπερ B

modi quiddam dicere videtur, futurum scilicet ut Petrus eum ter-
prius negaret quam galli cantus finem haberet.

Posteaquam in dominum Pilatus inquisivisset, tergum ei loris
implexis caeditur: hoc enim vocis flagelli est significatum. deinde ad
crucifigendum traditur. atque haec omnia per importunam animi
deiectionem in Pilato acciderunt, qui Iudaeos reverebatur accusantes
dominum tanquam hominem seditiosum. ideoque suas etiam poenas
ille commovit. quippe cum potestatem eius absolvendi haberet, ut
qui dicere non dubitaret (Io. 19 10) se habere potestatem ipsius vel
dimittendi vel crucifigendi, quod facere poterat non praestitit. formi-
dabat enim Iudaeos clamantes „si istum absolvis, non es Caesaris ami-
cus.” quare non dubium est eum condemnatum esse, de ipsis etiam
domini verbis hoc ipso non obscure apparente, cum ait „qui me tibi
tradidit, in maiore culpa est.”

Caeterum Iohannes historiae scriptor evangelicae tempus indicare
volens, quo tempore Pilatus in loco quodam consederit qui Lapidipavium
diceretur, ut Iesu causam cognosceret, ait factum hoc fuisse
in praeparatione Paschae, hora sere sexta. cur sextus hic dies septi-
manae ab evangelista Paschae praeparatio dicitur? eius rei causam
tibi perspicue subiiciam. quemadmodum sabbatum dies septimanae

γὰρ τὸ σάββατον ἐβδόμη μὲν ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος ἐστί, λέγεται δὲ ὁμοῦς σάββατον ἦτοι κατάκατοις διὰ τὴν ἐν αὐτῇ γενομένην ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων κατάκατον (τοῦτο γὰρ ἀργεῖ ὁ δοῦλος, τὸ κτήνος καὶ τὰ λοιπὰ πάντα), οὕτω καὶ ἡ παρασκευὴ ἕκτη μὲν ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος ἐστί, λέγεται δὲ παρασκευὴ διὰ τὸ παρασκευάζειν καὶ οἶον εἰπεῖν ἐτοιμάζειν τοῖς Ἰουδαίοις ἐν αὐτῇ τὰ τοῦ σαββάτου. ἐν αὐτῇ γὰρ οὔτε πῖρ ἄνωγει οὔτε σιγχοῦνται οὔτε ξύλα στυάζονται οὔτε τὰ πρὸς τροφήν ἀπλῶς ἐτοιμάσονται. ταῦτα λοιπὸν ἢ ἕκη παρασκευάζουσα παρασκευῆς κατανύσσονται. ὁ τοίνυν εὐα- 10
Γυελιστῆς Ἰωάννης παρασκευῆς τοῦ πάσχα τὴν τοιαύτην ἡμέραν καλέσας ἔδειξε προφανῶς ὅτι πρώτην τοῦ πάσχα τρι-
 καῦτα παρασκευάζοντο ἑορτήν οἱ Ἰουδαῖοι κατὰ τὴν τοῦ νόμου διάταξιν· ἀπὸ γὰρ ἕκτης ὥρας τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης τῆς σελήνης ἡμέρας πᾶς μὲν ζευκτὸς ἄρτος πρὸς καίωμενος ἤφανίζετο, τὰ δὲ γε ἄζυμα κατὰ τὸ εἶδος ἡτοιμάζοντο. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, φαίνεται προφανῶς ὅτι τὸ δοθῆναι δι- 15
 ἄρτου καὶ οἴνου παρὰ Χριστοῦ κατὰ τὴν τῆς μεγάλης πέμ-
 πτης ἰσπέραν ἐνζυμον ἦν, ὅτι μηδὲ καιρὸς ἄζυμον ἐνζυμον
 τότε κατὰ τὴν τῶν πλειόνων ἐπόληψιν. ἄφες λοιπὸν τοῖς 20
 τῶν πολλῶν λόγους, καὶ τῇ ἀπαλουθίᾳ τῶν ἱερῶν λογίων
Βπρόσεχε. οἱ μὲν γὰρ κατὰ τὴν ἰσπέραν τῆς μεγάλης παρα-
 σκευῆς, σὺ μὲν ἐν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ τυθῆναι ὁ ἄμνός ἐμίλλει,

septimus est, et nihilominus sabbatum vocatur, hoc est requies, propter quietem qua tunc a quibusvis operibus abstinebant. otium agentibus eo die mancipiis iumentis et caeteris omnibus, sic praeparatio dies est septimae sextus, et praeparatio propterea nuncupatur, quod in eo Iudaei praepararent omnia quibus usuri per sabbatum erant; quo die nec ignem accendi facultatem habebant nec congerendorum lignorum, nec cibos adeo coquere licebat. quae omnia quod die sexto apparerentur, nomen illo praeparationis accepit igitur cum Iohannes evangelista diem hunc praeparationem Paschae vocat. aperte ostendit Iudaeos eo tempore se ad Paschae festum ex praescripto legis praeparasse. quippe post horam sextam, die mensis quarto decimo, fermentati panes omnes igne concremati e medio tollebantur et in fermentati de more praeparabantur. quae cum ita sint, manifesto licet intelligere, id quod Christus discipulis porrecto pane ac vino dederit ipsa magis quinae feriae vespera, fermentatum fuisse: quippe necdum id tempus appetierat quo non fermentati panibus utendum esset, ut hominum vulgus existimat. eorum tu sermonibus valere iussis, seriei sacrorum oraculorum inhaereto. nam quod magis quidem praeparationis

δῆλον μὲν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἐκ τῶν
 ἤδη φηθησομένων σοι. τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἥς τῇ ἐσπέρῃ
 τὸ πάσχα ἐθύετο, καὶ ἀζύμων ἡμέραν καὶ πάσχα ὁμοίως
 καλεῖν εἰώθασιν ἀπὸ τῆς ἐσπέρας πάντως αὐτῆς· καὶ γὰρ
 5 διὰ τὸ τὸν ἀμνὸν θύεσθαι καὶ τὰ ἄζυμα ἐσθίεσθαι τῇ ἐσπέρῃ
 τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης, κατὰ τοῦτο καὶ ἡ ἰδ' αὕτη καὶ πά-
 σχα καὶ ἀζύμων ἡμέρα ἐλέγετο. ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα καὶ
 τὴν μεγάλην παρασκευὴν κεκτημένην εὐρίσκομεν. καὶ πρόσχες, P. 218
 εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. πρώτη τῶν ἀζύμων λέγεται ἡ
 10 μεγάλη πέμπτη ὡς πρὸ τῶν ἀζύμων οὖσα· καθάπερ γὰρ ὁ
 Μάρκος τὴν παρασκευὴν προσάββατον ἔλεγεν ὡς οὖσαν πρὸ
 τοῦ σαββάτου, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην πέμπτην πρώτην
 τῶν ἀζύμων λέγει ὁ Μαιθαῖος ὡς πρὸ τῶν ἀζύμων οὖσαν,
 καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς „τὴν μεγάλην ἐνέφηνα
 15 πάντως παρασκευὴν.” ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λουκᾶς, ἔλθειν λέ-
 γων, τουτέστιν ἠγγικέναι, τὴν τῶν ἀζύμων ἡμέραν, τὰ αὐτὰ
 τῷ Μαιθαίῳ ἠνίξαστο. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης πρὸ τῆς ἐορ-
 τῆς τοῦ πάσχα γενέσθαι λέγων τὸ δεῖπνον αὐτὴν εἶπε τὴν B
 παρασκευὴν, καὶ δηλοῦσι τὰ μετὰ ταῦτα· λέγει γὰρ „καὶ
 20 αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ
 πάσχα,” καὶ αὐθις „ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῖν ἵνα ἕνα ὑμῖν

13. λέγεται P.

vespera, non autem magnae quintae feriae mactandus fuerit agnus, cum aliis multis ex argumentis colligi perspicue potest, tum vero in primis ex illis quae nunc indicaturi sumus. diem illum sub cuius vesperam Pascha mactabatur, et infermentatorum panum diem, et consimiliter etiam Paschae vocabulo appellare solebant, nimirum ab eius vespera. nam quia mactabatur agnus et infermentati panes comdebantur ipsa diei decimi quarti vespera, iccirco etiam dies hic quartus decimus tum Paschae tum azymorum nomen habebat. has autem appellationes et magnae praeparationis diei tribui solere deprehendimus. et animum, si lubet, iis advertito quae dicturi sumus. primus azymorum dies vocatur magna quinta feria, ut qui diem azymorum proxime antecederet. quemadmodum enim Marcus magnae praeparationis diem vocavit antesabbatum, uti quae sabbatum praecederet, sic et magnam illam quintam feriam Matthaeus primam azymorum dixit, uti quae azymorum dies proxime antecederet: sic enim aurea lingua praeditus orator colligit. eodem modo Lucas etiam dicens adventasse, hoc est appetiisse diem azymorum, significare prorsus idein quod Matthaeus voluit. denique Iohannes cum ante Paschae festum cenam peractam scribit, diem praeparationis hoc Paschae vocabulo denotat. licet hoc de verbis apud ipsum deinceps subiectis intelligere. sic enim ait „ipsi in praetorium non intrarunt, ne pollueren-

ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα," τῷ ἐνισταμένῳ δηλαδὴ. ἀλλὰ καὶ τὸν καιρὸν παριστιῶν ἤνικα ὁ Πιλάτος ἐκάθισεν εἰς τόπον V. 169 τινὰ Διθόστρωτον λεγόμενον οὕτω φησὶν „ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη." καὶ παρακατιῶν „ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου." μεγάλην δὲ αὐτὴν οὐκ ἂν ἄλλως ἐκάλεσεν εἰ μὴ πον συνένιπτε τῷ σαββάτῳ C ἐκείνῃ ἡ πρώτη τῶν ἀζύμων ἡμέρα ἡ καὶ ἁγία παρὰ τῷ νόμῳ καλουμένη. ταῦτα δὲ πάντα σαφῶς ὑπεμφαίνουσι ὅτι κατὰ τὴν παρασκευὴν ἐκείνην ἐσπέρας ὁμολογουμένως τὸ πάσχα ἐθύετο· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ παρασκευὴν τοῦ πάσχα 10 εἶπεν αὐτὴν ὡς παρασκευάζουσιν τὰ τοῦ ἐνισταμένου πάντως πάσχα. χωρὶς οὖν ἀντιλογίας ἐν τῇ ἐσπέρᾳ φαίνεται τῆς παρασκευῆς τὸ πάσχα γίνεσθαι. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τοῦτο ἔλεγε, „καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φά- 15 γωσι τὸ πάσχα." καὶ πρόσχευς, εἰ βούλει, τῷ μεγάλῳ Κυ- D ρίλλῳ πρὸ τῶν ἄλλων ἐπισφραγίζοντι τὰ τοιαῦτα καὶ λέγοντι ὅτι τὸν τύπον τιμῶντες ἦτοι τὸ πρόβατον, κἀντιεῦθεν εἰσελθεῖν εἰς τὸ πραιτώριον οὐ προαιρούμενοι, τὴν ἀλήθειαν αὐτὸν τὸν Χριστὸν ὑβρίζον· ἔμελλον γὰρ θύειν τὸ πάσχα 10 κατὰ τὸν νόμον τὸν μηδὲν παρ' αὐτοῖς ἰσχύοντα. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, ματαιάζουσι προφανῶς οἱ λέγοντες ὅτι κατὰ

tur, sed pascha vescerentur." et rursum „est vobis is mos. ut unum vobis in Pascha condonem," videlicet nunc imminente. praeterea tempus indicans quo tempore Pilatus in loco quodam conseriderit qui Lapidipavium diceretur, „erat" inquit „Paschae praeparatio, hora fere sexta." hinc ulterius progrediens „erat enim" ait „magnus atque celebrer ille dies sabbati." at vero magnum et celebrem hunc diem non dixisset, si primus dies azymorum in sabbatum illud non incidisset, qui sane dies sanctus etiam in lege vocatur. haec autem omnia clare ostendunt in more fuisse ut ad praeparationis vesperam Pascha citra controversiam mactaretur. nam iccirco diem hunc evangelista praeparationem Paschae nuncupavit, uti quo res ad eminentem Paschae diem necessariae praepararentur. itaque citra omnem adversationem apparet mactari solitum fuisse agnum ipsa praeparationis vespera. nam ni res ita se haberet, Iohannes evangelista prius non dixisset „ipsi in praetorium non intrarunt, ne polluerentur, sed Pascha vescerentur." vide quid magnus ille Cyrillus dicat, cum huiusmodi verbis haec velut obsignando confirmat „cum figuram honorifice colerent, hoc est agnum, ideoque ingredi nollent in praetorium, veritatem ipsam, videlicet Christum, contumeliis adficiebant. nam ex lege Pascha mactari debebat, quae tamen lex parum apud ipsos habebat roboris et auctoritatis." quae cum ita sint, perspicuum est eos vana

τὴν ἐσπέραν τῆς μεγάλης πέμπτῃς τὸ τυπικὸν δοθῆναι πρό-
 βτον· τὰ γὰρ ἄζυμα συστῆσαι φιλονεικοῦντες παραχαράτ-
 τειν ἐπιχειροῦσι κακοθελῶς τὴν ἀλήθειαν. καὶ μὴ μοι τὸν
 χρυσορρήμονα παρείσαγε Ἰωάννην ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματ-
 5 θαῖον πρὸς ὁμιλίαν λέγοντα ὅτι τὸν Χριστὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπροσ- P. 219
 δοκῆτως κρατήσαντες καὶ τὴν τοῦ πάσχα πυριδεῖν εἴλοντο
 ἑορτὴν τηρικαῦτα συμπύπτουσαν. ἔχεις γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ
 κατὰ Ἰωάννην ἐρμηρείᾳ, ἥνικα λέγεται „καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσηλ-
 θον ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα,“ τέλεον
 10 ἀναιροῦντα τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν. ἔνθεν τοι καὶ τὰ τοῦ
 θεῖου κατεξετάξουσιν ἄνδρες, ἥνικα καὶ μᾶλλον ἐναντιοῦται
 πρὸς ἄλληλα, „μὴ πρὸς ἰσχύος ἔχοντες, σιωπῇ καὶ μάλιστα
 τιμᾶσθαι τὰ τοιαῦτα δεόν κρίνομεν, εἴγε καὶ μᾶλλον εὐλογον
 τὰ ὕστατα κατέχειν, ὅτι καὶ σύμφωνα ταῦτα ταῖς τῶν λοι-
 15 πῶν πατέρων ἐπεξηγήσει φαινόνται. λέγει καὶ γὰρ ὅτι ὁ Ὁ
 Χριστὸς πρὸ μιᾶς ἔφαγε τὸ πάσχα, τηρῶν τὴν ἑαυτοῦ σφα-
 γὴν τῇ παρασκευῇ, ὅτε καὶ τὸ νομικὸν πάσχα ἐθύετο. ὅτι
 δὲ τὸ παρὰ κυρίου τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ δεῖπνῳ δοθὲν ἐνζυ-
 μος ἄρτος ἦν, οὐ μὴν ἄζυμος, ὡς ἐκεῖνοι δισχυρίζονται,
 20 ὁ θεϊότατος οὗτος ἀνὴρ σαφέστατα σοι περιστήσει. περὶ γὰρ
 τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας τὸν λόγον ποιούμενος καὶ τάδε

14. τὰ om P.

dicere, qui ad vesperam magnae quintae feriae mactari solitum fuisse
 typicum illum agnum tradunt. dum enim panum infermentatorum
 usum probare insigni contentione nituntur, malevole veritatem de-
 pravare conantur. neque mihi hoc loco Iohannem Chrysostomum
 opposueris, qui in orationum illarum octogesima quarta, quibus
 tionibus evangelium Matthaei explanavit, Iudaeos ait Christo praeter
 expectationem potitos etiam Paschae festum negligere non dubitasse,
 quod in illum diem incidisset. nimirum habes alia eiusdem verba in
 explicatione evangelii a Iohanne scripti, cum dictum hoc declarat
 „ἵπρι non intrabant, ne polluerentur, sed Pascha vescerentur.“ heic
 enim opinionem istam prorsus evertit. quapropter cum nos verba
 divini huius viri a se invicem non parum discrepantia satis exami-
 nare nequeamus, tacite venerari potius ea decrevimus. ac fortasse
 magis rationi consentaneum fuerit ultimo loco ab ipso perscripta reti-
 neri, quod ea cum reliquorum patrum enarrationibus consentire
 videantur. ait enim Christum Pascha comedendo diem unum antici-
 passe, mactationem suam ad diem praeparationis differentem, quo
 die Pascha legale mactari consueverit. fuisse autem illud quod in
 cena dominus apostolis praebuit panem fermentatum, non fer-
 menti expertem, ut illi adserunt, idem hic divinissimus vir claris-
 sime significat, nam de veteri novoque foedere verba faciens „istic“

κατὰ ῥῆμα διέξεισιν „ἐκεῖ τὸ γράμμα, ὡδὲ τὸ πνεῦμα· ἐκεῖ ἡ κιβωτός, ὡδὲ ἡ παρθένος· ἐκεῖ ἡ ῥύβδος Ἀαρῶν, ὡδὲ ὁ σταυρός· ἐκεῖ ὁ ἄμνός, ὡδὲ ὁ Χριστός· ἐκεῖ τὰ ἄζυμα, ὡδὲ ὁ ἄρτος.“ ταῦτα μὲν ἐνεχαράχθη σοι κατ' ἐπιτομήν, ὡς ὁρθῶς· οὐδὲ γὰρ ἐγχωρεῖ τὰ τοῦ καιροῦ πλεον ἐνδιατριψαί τοις περὶ τούτων λόγοις.

Ὁ δὲ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός εἰς τὸ σταυρωθῆναι παραδίδοται· καὶ ὄρα τὰ μετὰ ταῦτα. ἀπὸ γὰρ ἐκτῆς ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης, ἀγανακτοῦντος ἐπὶ τοῖς τολμωμένοις, οἷα εἰκός, τοῦ θεοῦ. 10 ὅτι γὰρ οὐκ ἦν ἔκλειψις, καθὺ φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς, ἀλλ' ὄργη καὶ ἀγανάκτησις, καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ δῆλον· τρεῖς γὰρ ὥρας παρέμεινεν ἡ ἔκλειψις, ἧτις ἐν μῆ V. 170 γίνεται καιροῦ ῥοπή. καὶ τὰ μὲν τοῦ Χρυσσοστόμου τοιαῦτα D ὁ δὲ θεϊότατος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης οὐχ ἀπλῶς οὕτω, 15 κατὰ δὲ ἀντίφραξιν τῆς σελήνης τὸ σκότος ἐκεῖνο λέγει γενέσθαι καινοπρεπῶς τὸ παγκόσμιον. ἐπιστέλλων γὰρ ἱεράρχῃ τῷ Πολυκαρπῷ διὰ τὸν σοφιστὴν Ἀπολλοφάνην μὴ καταδέχομενον τὰ Χριστιανῶν καὶ τὰδε φησὶ κατὰ ῥῆμα πρὸς αὐτόν. „εἰπὲ δὲ αὐτῷ τῷ Ἀπολλοφάνει, τί λέγεις περὶ τῆς ἐν τῷ σωτηρίῳ σταυρῷ γεγονυίας ἐκλείψεως; ἀμφότεροι γὰρ τότε κατὰ τὴν Ἡλίου πόλιν ἄμμι παρόντες καὶ συνεσιῶτες

12. καὶ ἀπὸ] καὶ γὰρ ἀπὸ P.

ait „littera erat, heic spiritus. istic arca, heic virgo. istic Aarons virga, heic crux. istic agnus, heic Christus. istic fermentata, heic panis.“ haec quodam in compendio, ceu vides, perscripta tibi sunt: tempus enim non patitur ut diutius de rebus hisce commentemur.

Deinceps dominus noster Iesus Christus ad crucifigendum traditur: tu quae consecuta sint, vide. nam ab hora diei sexta tenebras terram universam occuparunt ad horam usque nonam, deo, ceu credi par est, propter ea quae designabantur indignante. non enim solis defectum accidisse, quemadmodum Chrysostomus ait, sed rem totam ab ira et indignatione divina profectam fuisse, licet ex ipso etiam tempore colligere. duravit enim haec caligo tres horas, quae caeteroqui fieri solet in uno temporis momento. haec Chrysostomi est ratio. divinus autem vir ille, Dionysius Areopagita, non ita simpliciter, sed per obiectionem corporis lunaris, solem velut obstructis, universales hasce tenebras exstitisse novo quodam et inusitato modo tradit. nam ad Polycarpum hierarcham de eo perscribens quod Apolophanes sophista Christianam religionem non amplecteretur, ad verbum haec profert. „dicito autem ei,“ nimirum Apolophani, „quid de illa censēs eclipsi, quae salutiferae passionis tempore accubuit?“

παραδόξως τῷ ἡλίῳ τὴν σελήνην ἐμπίπτουσαν ἐωρῶμεν (οὐ γὰρ ἦν συνόδου καιρὸς) αὐθις τε αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐναντίας ὄρας ἄχρι τῆς ἐσπέρας εἰς τὸ τοῦ ἡλίου διάμετρον ὑπερ- P. 220
 φως ἀντικατασταῶσαν. τοσοῦτον δὲ καὶ αὐτὸς ἐξεπλάγη τότε
 5 ὡς οὕτω πρὸς με εἶπεν 'ταῦτα, ὦ Διονύσιε, θεῶν ἀμοιβαί
 πραγμάτων εἰσί.''' καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον,
 περὶ δὲ τοῦ σκοτασμοῦ ἐκείνου τοῦ κατὰ τὸ σωτήριον πάθος
 γεγονότος θαυμασίως πως καὶ τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ διείλη-
 πται· λέγει γὰρ „ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς" (ἤνικα
 10 δηλαδὴ σταυρωθῆσεται ὁ Χριστός), „ἀλλὰ ψυχὸς καὶ πάθος
 ἔσται μίαν ἡμέραν· καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ κυρίῳ." ἀνω γὰρ ἅπαντα προεγίνωσκεν ὁ θεός· καὶ γὰρ οὐχ ἡμέρα
 καὶ οὐ νύξ. οὔτε γὰρ ἡμέρα κυρίως ἦν διὰ τὸ τρίωρον ἐκεῖνο
 σκότος, οὔτε νύξ ἀληθῶς διὰ τὸ μέχρις ἑκτῆς ὄρας καὶ B
 5 μετὰ τὴν ἐναντίαν γενόμενον φῶς. ὃ δὲ καὶ δηλῶν ὁ προφή-
 τῆς ἔλεγε „καὶ πρὸς ἐσπέραν ἔσται φῶς." ταῦτα δὲ, ἀγα-
 πητέ, οὐ μόνον προφητῆται προεἶπον, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς
 Ἑλληνικοῖς ὑπομνήμασιν εὐρηγται· καὶ σεισμὸν γὰρ μέγαν
 τηρικαῦτα λέγουσι γενέσθαι, καὶ σκότος τοσοῦτον ὥστε ἀστέ-
 κρας φανῆναι.

6. μὲν om P.

ms enim ambo id temporis Heliopoli una eramus, et eodem in loco
 consistentes lunam inusitato modo in solem incidere cernebamus:
 quippe non illud colitionis eorum siderum tempus erat. deinde rursus
 eam conspiciebamus ab hora nona usque ad vesperam ratione qua-
 dan ultranaturali eo reversam, ut oppositum sibi ex diametro solem
 haberet. quinetiam ipse adeo tum temporis percussus metu quodam
 obstupuit, ut ad me conversus diceret: haec, Dionysi, rerum divi-
 narum sunt vicissitudines." hunc in modum hac de re Dionysius. de
 iisdem tenebris salutiferae passionis tempore obortis etiam Zacharias
 vates (14 6) admiranda quadam ratione loquitur. „illo" inquit „die
 lux nulla existet," quo videlicet Christus in crucem agetur: „sed
 toto die frigus ac gela durabit; quem quidem diem dominus novit."
 deus enim omnia prius cognita habet. non is dies erit, nec item
 nōx. nimirum appellari dies proprie non poterat propter illas trium
 horarum tenebras; nec reapse nōx erat propter eam lucem, quae sex-
 tam horam antecessit et nonam est subsequuta. quod ipsum quoque vates
 innuens subiicit „sub vesperam lux erit" neque tantum haec, dilec-
 te fili, sic a vatribus exposita sunt, verumetiam in multis Graeco-
 rum monumentis et commentariis reperiuntur, qui eo tempore tra-
 dunt terrae motum ingentem accidisse, tantasque tenebras, ut ipsa
 quoque sidera conspicerentur.

Τότε ἰδὴ τότε καὶ προφητικὴν ἐπιφέρει εἴησιν ἐπὶ σταυροῦ τὴν οὕτω λέγουσαν „θεός μου, θεός μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;” Ἑβραϊστὶ δὲ ταῦτα ἔλεγεν ἡλί ἡλί, λαμμᾶ σαβαχθανί. τίνος ἔνεκεν; ἵνα καὶ τοῖς Ἰουδαίοις ταῦτα κατώδη γένηται. ἀλλ’ ἐπὶ τοσοῦτον ἀκόλαστοι καὶ ἀσελεγεῖς ὄντες ἐκείνοι, καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν χρυσοῦς, ἐνόμισαν Ἥλιαν καλεῖν. καὶ οὗτοι μὲν οὕτως. ἀλλ’ ἡ φωνὴ ἐκείνη καὶ τὸ καταπέτασμα ἔσχισε καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέψξεν. ἀλλ’ οἱ μάταιοι καὶ τοιαῦτα βλέποντες συνιέναι ὄλωσ οὐκ ἤθελον. μᾶλλον μὲν οὖν „καταβάτω ἐκ τοῦ σταυροῦ” ἔλεγον „ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν.” ἀλλ’ ἐκεῖνος ἐν τῷ σταυρῷ μένων, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησίν, ἐν τοῖς τῶν δούλων σώμασιν ἐκ περιουσίας ἐδείκνυε τοῦτο πολλῆς· εἰ γὰρ τὸ τεταρταῖον ἐξελθεῖν τὸν Λάζαρον μέγα, πολλῶ μᾶλλον τὸ πολλοὺς τῶν πάλαι κοιμηθέντων φανῆναι ζῶντας ἀθρόον. καὶ πρόσχες τῷ Θεοτάτῳ! Ματθαίῳ περὶ τούτων οὕτω λέγοντι „πολλὰ δὲ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν, καὶ εἰσηλθόν εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ.” αἱ ἐνταῦθα προσέχειν σε ἄξιον. εἰ γὰρ κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην ἐπὶ σταυροῦ ἔτι ὄντος τοῦ Χριστοῦ τὰ τοιαῦτα ἠγέρθησαν σώματα, πῶς ἐμφανισθῆναι ταῦτα μετὰ τὴν τοῦ

Protulit tum Christus in cruce verbum istuc vatis (Psalm. 21 2) „mi deus, mi deus, cur me deseruisti”? protulit autem vocibus Hebraicis huiusmodi: „eli eli, lamasabachthani”. cur istuc? ut Iudaei ea intelligerent. illi vero tanta furebant petulantia et procacitate, quemadmodum Chrysostomus ait, ut ipsum existimarent Eliam vocare. verum ea vox et templi velum diffudit et aperuit sepulcra; quae etsi cernerent homines illi stolidi, prorsus tamen intelligere volebant. immo etiam verbis huiusmodi obganniebant (Matth. 27 42): „Descendat de cruce, ut ea re visa fidem ipsi habeamus”. verum ipse in cruce manens, ut Chrysostomus inquit, quod ab eo postulabatur, in suorum servorum corporibus excitatis a morte quadam velut et abundantia declarabat. quanquam enim magnum aliquid fuit Lazarus toto iam quatridduo mortuum e sepulcro exire, longe tamen maius id erat quod multi iam olim vita functi subito vivi conspicerentur. factum autem hoc omnino esse, licet ex hisce Matthaei (27 52) verbis cognoscas: „multa corpora sanctorum, qui obdormiverant, suscitata sunt, et ipsi urbem sanctam ingressi, post resurrectionem eius a multis sunt conspecti”. quibus verbis operae pretium fuerit te diligentius animum advertere, nam si de Iobannis Chrysostomi sententia Christo adhuc cruci suffixo corpora ista sunt resuscitata, qui sit et evangelicae auctor historiae dicat ea post Christi e mortuis resurrectio-

Χριστοῦ ἔγερσιν ὁ εὐαγγελιστῆς ἱστορεῖ; ἐγὼ δέδοικα μήποτε τὸ αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ αὐτῶν ὀφείλει ἀναγινώσκεισθαι· τὰ γὰρ σώματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν αὐτῶν καὶ V. 171 εἰσηλθούσαν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. P. 221

5 τότε δὴ τότε καὶ ἡ προφητικὴ ῥῆσις ἔλαβε πέρας ἡ λέγουσα τοῖς ἐν δεσμοῖς ἐξέλθετε καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει ἀνακαλύπτεσθε. καὶ κατὰ μὲν τὴν ἕκτην ὥραν, ὡς φασιν αἱ γραφαί, σταυροῦται ὁ κύριος, κατὰ δὲ τὴν ἐνάτην τὸ πνεῦμα ταῖς πατρι-

10 καῖς χερσὶ παρατίθησιν.

Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄδην ἀκούεις τὴν αὐτοῦ κατιέναι ἁγίαν ψυχὴν, μὴ θαύμαζε τούτου ἕνεκεν, ἀδύνατον εἶναι λέγων καὶ πρὸς ἄδην αὐτὴν κατελθεῖν καὶ ταῖς τοῦ πατρὸς παρατεθῆναι χερσίν. ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ χεῖρ, ἡ τὰ πάντα δηλαδὴ συγκρατοῦσα δύναμις, καὶ ἄνω ἐστὶν ἐν οὐρανῷ καὶ κάτω ἐπὶ 5 τῆς γῆς, καὶ τῶν τοῦ ἄδου μυχῶν οὐ διμαλίνει ποτέ. ὥστε B εἰ καὶ πρὸς ἄδην ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ψυχὴ τηρικαῦτα κατήρχετο, ἀλλὰ τῆς τὰ πάντα συγκρατούσης δυνάμεως, καθάπερ εἵπομεν, οὐ κατελιμπάνετο, εἶγε καὶ μᾶλλον δύναμις τοῦ πατρὸς αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός, ὡς ὁ Παῦλός φησι. πα-

15 ρατίθησιν μὲν οὖν ταῖς πατρικαῖς χερσὶ τὴν ψυχὴν, ὡς ἐντεῦθεν καὶ πάσαις ταῖς τῶν δικαίων ψυχαῖς τὴν ἐπὶ τὰ ἄνω πορείαν χαρίσασθαι (οὐδὲ γὰρ ἀπέθανε δωρεὰν ὑπὲρ αὐτῶν),

2. τὸ αὐτῶν ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ Meursius.

nem apparuisse? vereor equidem ne pro vocabulo eius legendum sit eorum. nam illa corpora postquam a mortuis resuscitata erant, urbem sanctam ingressa sunt et multis apparuerunt. tunc et illud vatis (Is. 49 9) oraculum finem habuit, quod vinculis alligatos exire iubet, et in tenebris versantes lucem accipere. Fuit autem hora sexta, quemadmodum litterae sacrae significant, dominus crucifixus: nona vero spiritum suum in manus paternas deposuit.

Ad orcum descendisse cum sanctam ipsius audis animam, noli obstupescere, neque dicere fieri haud quaquam potuisse ut eadem anima migraret ad orcum et paternis in manibus deponeretur. quippe dei manus, videlicet illa continens omnia vis et potestas, tum in coelo est superne tum in terris deorsum, neque adeo ipsis ab orci angulis unquam abest. quo fit ut si maxime sancta Christi anima id temporis ad orcum sit profecta, minime tamen a vi potestataeque illa, ceu diximus, omnia continente abfuerit. immo dicendum potius potentiam patris ipsum esse Christum, quemadmodum Paulus loquitur. Iponit igitur animam suam paternas in manus, ut hoc modo cunctis iustorum animabus iter ad superna coelestiaque largiretur: non

κάτεισι δὲ κρῆς τὸν ἄδην, ἵνα καὶ τοῖς ἐκεῖσε κατεχομένοις κηρύξῃ καὶ διδάξῃ πάντας ἢν ἠγνοήκασιν θεοσεβείαν. καὶ κείνου τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ περὶ τούτων οὕτω διεξιόντι „καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεῖς ἐκήρυξεν ἀπειθήσασί ποτε.“ ἀλλὰ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐπιτεῦθεν ὀρμώμενος; περὶ τούτων οὕτω φησὶν „ἄρα πάντας ἔσωσεν ἐπιφανείς ἐν ἄδῃ ὁ κύριος, ἢ κακεῖ τοὺς πιστεύσαντας;“ μὴ οὖν ἀμφίβαλλε· καθάπερ γὰρ τοῖς ἐν γῆ εὐαγγελίσαστο εἰρήνην, καὶ τοῖς μὲν πιστεύσασιν σωτηρίας γέγονε πρόξενος τοῖς δὲ ἀπειθήσασιν ἀπιστίας ἔλεγχος, ὡς ὁ Λαμωσκηνὸς Ἰωάννης φησὶν, οὕτω καὶ τοῖς ἐν ἄδῃ. μὴ θαύμαζε δέ, ἀγαπητέ, εἴη καὶ D ψυχαὶ τινες ἐν ἄδῃ κατεχόμεναι τὸ κατὰ Χριστὸν οὐκ ἠδὲ λησαν δέξασθαι κήρυγμα· καθάπερ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Παύλου, ἠνίκα τὰ τῆς φυλακῆς ἔσεισε θεμέλια, ὁ μὲν θεομοφύλαξ εὐθέως ἐπίστευσεν, οἱ δὲ δεσμοῦται τῇ ἀπιστίᾳ ἐναπέ- (1) μειναν, καὶ ταῦτα τὰς σιδηρᾶς αὐτῷ χειροπέδας ἐφορακίαις ἄφνω διαρραγείσας, οὕτω καὶ τοῖς ἐν ἄδου γενήσεσθαι πίστει.

Εἰ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν βούλει μαθεῖν δι' ἣν ἐκήρυξε καὶ ταῖς ἐν ἄδου ψυχαῖς ὁ σωτήρ, αὕτη ἐστίν. ἐν τῷ ἐφ' ἔπι P. 222 γέγονεν ἡ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησις. τίνος ἔσκεν; 10

13. καθάπερ] ἀλλὰ καθάπερ?

enim gratis et frustra pro nobis est mortuus. ad orcum vero descendit (1 Petr. 3 19), ut etiam iis qui istuc detinerentur praedicaret, ac religiosam illam pietatem docendo commonstraret quam prius ignorassent. fidem hac in parte summo illi Petro habeto, qui de rebus hisce in hunc modum disserit „etiam spiritibus qui erant in carcere praedicatum ivit, qui antea fidem non habuerant“. quae sane verba secutus Gregorius ille theologus, in hunc modum hac de re disputat: num quaeo conspectus in orco salvavit omnes dominus, an eos tantum qui crediderant? noli scilicet hac de re ambigere. quemadmodum enim hominibus in terra degentibus laetum pacis nuntium exposuit, et credentibus quidem salutis exstitit auctor, incredulis vero propriae incredulitatis index, ut Iohannes Damascenus loquitur, ita cum iis etiam egit qui erant in orco. nec mirum, dilecte fili, tibi videatur quasdam in orco detentas animas praedicationem Christi nequaquam admisisse. Sicut enim accidisse videmus ut deo Pauli causa succutiente ipsa carceris fundamenta custos quidem ipse carceris continuo fidem amplecteretur, at reliqui vinculis adstricti et persistenter in incredulitate, quanquam pedicas suas ferreas subito diruptas laceratasque cernerent, ita putato cum iis etiam actum fuisse qui orco detinebantur.

Quodsi causam quoque cupis cognoscere, qua de causa servator etiam iis animabus praedicaverit quae erant in orco, scito illam hanc esse. naturam nostram servator adsumpsit anno ab orbe condito 5500

ὅτι κατ' ἐκείνον καιρὸν προήχθη εἰς φῶς ἢ τῆ κατὰ Χριστὸν μυστηρίῳ ὑπηρετοῦσα, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος, ὅτι τῆς κακίας ἢ νόσος, ὡς ὁ Νυσσαεὺς ἔφη Θεῖος Γρηγόριος, τῆνικαῦτα παρήκμαζεν, ἢ ἀρχῆθεν ἐνοσηψασα τῆ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι τὰ ἔθνη καλούμενα τότε πείθεσθαι ἔμελλον· καὶ τοῦτο ἔστιν ὅπερ ὁ πάμμεγας ἔλεγε Παῦλος ὅτι ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καλῶς οὖν ἐν τῆ διαληφθέντι ἔτει σαρκούται ὁ κύριος, ὅτι καὶ κατὰ πάντα τὸ τοιοῦτον εὔθετον ἦν. ἀλλ' ὅ ἐπειδὴ καὶ τινες τῶν ἐν ἀσεβείᾳ τὴν ζωὴν καταλυσάντων ἀγαθῆς τοσοῦτον ὑπῆρχον ψυχῆς ὥστε καὶ προσελθεῖν καλούμενους αὐτοὺς καὶ τὸ κατὰ Χριστὸν ἐτοιμῶς εὐαγγέλιον δέξασθαι, εἶπερ εἶδον αὐτὸν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις μετὰ V. 172 σαρκῶς ἐπὶ γῆς διατρίβοντα, τούτου χάριν οὐ παραιτεῖται καὶ πρὸς ἄδην αὐτὸν κατελθεῖν καὶ ταῖς ἐκεῖσε κηρῦξαι ψυχαῖς, ὡς ἐντεῦθεν ἀναπολογήτους εἶναι ἅπαντας, καὶ μήτε τοὺς ἀγαθοὺς ἀπολέσαι τὴν ἑαυτῶν ἀγαθότητα, μήτε τοὺς οὐκ ἀγαθοὺς ἀντιλέγειν δύνασθαι ὡς εἶπερ εἶδομεν ἐπιστευσαμεν ἄν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν (ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου), ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον, καὶ τὰ ἐξῆς.

Quamobrem istuc? quod eo tempore ad lucem ea perduceretur quae mysterio Christi servitura erat, ut magnus ille Basilius inquit, etenim vitiositatis morbus, ceu Nyssensis ille Gregorius loquitur; qui ab initio naturam humanam invaserat, vigorem iam suum amiserat, quippe gentes nunc per vocationem crediturae erant, uti magnus etiam Paulus ille (Gal. 4. 4) verbis hisce significat „posteaquam plenitudo temporis advenit, filium suum deus ablegavit.” recte igitur anno iam indicato carnem dominus adsumit, quod esset is ad hanc rem omnino appositus atque commodus. quia vero nonnulli eorum qui vitam in pietatis ignoratione suam clauserant, tam egregiis erant animis praediti, ut vocati omnino accessuri fuissent et evangelium de Christo amplecturi, si quidem eum superioribus saeculis cum carne in terris degentem conspexissent, propterea non recusat etiam ad orcum descendere ac detentis istis animabus praedicare, ut hoc modo nemini ullus se purgandi locus relinqueretur, nec vel boni suam bonitatem perderent, vel mali respondere verbis huiusmodi possent „si vidissemus, omnino adhibuissemus fidem”. haec de his dicta sunt.

Caeterum Iudaei ne in cruce corpora per sabbatum manerent, quando tamen praeparationis dies erat, sabbati autem dies celebris atque magna, exorato precibus Pilato Iesum de ligamo dimittunt, isque

Cκατάγονσιν οὖν ἀπὸ τοῦ ξύλου τὸν Ἰησοῦν, καὶ μνήματι
 καινῷ κατατίθενται. ἀλλ' ὄρα κἀνταῦθ' τὴν τοῦ θεοῦ σο-
 φίαν, ἀγαπητέ, ἵνα μὴ τὸν σταυρὸν αὐτὸν ζημιωθῶμεν, ἵνα
 μὴ τὸ πανάγιον τοῦ κυρίου σῶμα πυρὸς ἢ θαλάσσης ἔργον
 ποιήσωσι, τῇ συνήθει κἀν τούτῳ μανίᾳ χρῆσάμενοι, τὸν Ἀν-
 5 γουστον ἤγειρε Καίσαρα τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἀπογράψα-
 σθαι. γίνεται ταῦτα, καὶ τὸ τῶν Ἑβραίων γένος τῇ τῶν Ῥω-
 μαίων ὑποπίπτει ἀρχῇ. ταύτη τοι καὶ τῷ λαχόντι Πιλάτῳ
 τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν παριστώσι τὸν κύριον, μὴ συγχωροί-
 μενοι τὸ βουλευτὸν αὐτοῖς ἐπ' αὐτῷ διαπραῖσθαι. καὶ γὰρ 10
 D εἰ συνεχωρήθησαν, λιθοῖς ἂν τὸν Χριστὸν ἐθανάτωσαν ἢ ξυ-
 λίνῳ κατέπρισαν πρίονι, κἀντεῦθεν ἡμεῖς τὸν φύλακα ἡμῶν
 ἐζημιούμεθα σταυρὸν. εἰ γὰρ τὸν φιλόθεον Ἱερεμίαν βορ-
 βόρου λάκκῳ ἐνέβαλον, τί οὐκ ἂν εἰς τὸ τοῦ κυρίου σῶμα
 ἐποίησαν, εἰ μὴ γε τὸν Ῥωμαϊκὸν εἶχον νόμον αὐτοὺς ἀνα-
 15 στέλλοντα; γίνεται λοιπὸν ἡ ἀπογραφή, τὰ τῆς εὐταξίας εἰσ-
 ἀγεται, κἀντεῦθεν τὸ τοῦ κυρίου σῶμα τελείᾳ ταφῇ παραδίδοται.
 Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ περὶ τῆς τριημέρου ταφῆς
 τοῦ κυρίου πολλὴν ἐποίησω συζήτησιν, ἡμέρας ἐκμετρήσας
 δῆθεν ἐπὶ ταύτης τρεῖς μὴ δυνάμενος. ἀλλ' ἄφες, εἰ βούλει, 20
 τῶν πολλῶν, ὅτι καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων εἰσὶν ἐφευρέ-
 P. 223 μτα. πείθου δὲ μᾶλλον Ἰσιδώρῳ τῷ Πηλουσιώτῃ λέγουσι

13. φιλόθεον] φίλον αὐτοῖς MV.

novum in monumentum deponitur. heic quoque, dilecte fili, sapien-
 tiam mihi divinam intuere. quippe ne crucis beneficio spoliemur,
 neve sacrosanctum illud domini corpus Iudaei vel igne vel mari per-
 derent, furore videlicet consueto usi, Augustum Caesarem excitat ut
 mundum universum censeret. quo facto Hebraeorum natio Romano-
 rum in potestatem devenit. propterea captum ab se dominum Pilato
 sistunt, qui praetoris apud ipsos munere fungebatur. ita potestas eis
 adempta est, quominus ex animi sui libidine cum ipso agerent. ete-
 nim si permissum hoc eis fuisset, vel lapidibus ad mortem usque
 Christum obruissent vel aera lignea dissecuissent, eoque pacto nobis
 custos illa nostra crux periisset. quippe si Dei amicum Ieremiam in
 voraginein lutosam abiecerunt, quid non in ipsum domini corpus desi-
 gnassent, ni lege Romana repressi fuissent? hac igitur de causa cer-
 sus institutus fuit et egregie ordinata res publica, ut domini quoque
 corpus expert sepulturae non foret.

Memini etiam, dilecte fili, te mecum multa de tridua domini
 sepultura contulisse, cum trium dierum heic spatium metiri non pos-
 ses. velim te autem hac in parte opiniones plerorumque missas sc-
 cere tanquam humanarum ratiocinationum inventa. potius Isidoro
 Pelusiotae fidem adhibeto, qui huiusmodi quaedam tradit. quod in

οἱ καθάπερ ἐπὶ τῶν τελευταίωντων ποιεῖν εἰώθαμεν, ὁποῖα δ' ἂν ὥρα τελευτήσῃ τις, τὴν ἐξῆς μὲν ὑπεριθέμεθα, τῇ δὲ ἑτέρα ἑσθὲν τριταίαν ἄγομεν ἡμέραν αὐτοῦ· καὶ οὕτω καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ διανοεῖσθαι σε χρὴ. καὶ γὰρ κατὰ 5 τὴν παρασκευὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα· τοῦτο μία ἡμέρα. τὸ σάββατον ὅλον ἐν τῇ τάφῳ ἐποίησεν· ἰδοὺ δύο ἡμέραι. μετὰ δὲ τοῦτο τῆς κυριακῆς ἐπιφωσκούσης ἐκ τάφου ἐγήγερται· ἰδοὺ καὶ τρίτην ἔχεις ἡμέραν. καὶ πείθου τοῖς περὶ Λουκᾶν καὶ Κλεόπαν οὕτω λέγουσι πρὸς αὐτὸν τὸν Χριστόν „ἀλλὰ γε 10 οὐκ ἔστιν οὕτως τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο". εἰ δὲ καὶ τάχιον ἐκ τάφου ἐγήγερται, οὐ κατὰ τοῦτο πάντως αἰτιασθήσεται, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ προσκνηθήσεται παρὰ πάντων, ὅτι μὲν τὴν ἐμπρόθεσμον κυριότησας ὑπόσχεσιν τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ τάχιον ἐποίησατο ἔγευσιν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως ὁ διαληφθεὶς θεὸς ἀνὴρ, ὁ δὲ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησὶν ὅτι καὶ λίαν ἐποίησε 15 καλῶς ὁ Χριστὸς πρὸ τῆς τῶν τριῶν ἡμερῶν συμπληρώσεως ἐγεῖραι ἐκ νεκρῶν. εἰ μὴ γὰρ τότε ἀνέστη καθημένων αὐτόθι τῶν στρατιωτῶν καὶ φυλασσόντων, ἀλλ' ἀναχωρησάντων μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, εἶλον ἂν τι καὶ λέγειν οἱ κάκιστοι. προέφθασε λοιπὸν ἀναστᾶς. ἔδει γὰρ παρα-

13. μὲν] μὴ?

his facere consuevimus qui vita decesserunt, ut quacunque tandem hora quis moriatur, modo dies alter intercedat, eum summo tertii diei mane triduo iam mortuum perhibeamus, idem de Christo cogitare nos oportet. nam is ipso praeparationis die spiritum deo tradidit: dies igitur hic unus est. sabbatum totum in sepulcro mansit: ea diem alterum habes. deinde cum iam dominicus dies diluxisset, e sepulcro resurgit: en diem tibi tertium. haec vera dabis, si Lucae (21 21) voles et Cleopae credere, qui ad ipsum Christum aiunt „accedit ad haec omnia, quod tertius hic dies agitur, ex quo haec facta sunt.” citius autem aliquanto Christum e sepulcro resurrexisse, culpam omnino nullam meretur: sed potius hoc nomine magis etiam ab omnibus est adorandus, quod praestita toleranter promissione, certi temporis spatio definita, celerius resurrectionem ex mortuis suam maturaverit. in hunc modum divinus ille vir, quem diximus, hac de re disseruit. Iohannes autem Chrysostomus ait Christum etiam valde in eo praclare fecisse, quod ante dies tres completos resurrexerit. etenim si eo ipso tempore non resurrexisset, commemorantibus adhuc istis militibus sepulcrumque custodientibus, adeoque si milites illinc tertio die discessissent, homines improbisimi fortasse nonnihil habuissent quo se purgarent. quapropter resurgendo ipsos antevertit, quod oporteret omnino illis adhuc sepulcrum

- C καθημένων αὐτῶν γενέσθαι τὴν ἀνάστασιν. οὐκοῦν ἡραγὰ·
 V. 173 ζεο καὶ τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐντὸς ἐκ νεκρῶν ἐγερεθῆναι, ὡς
 εἶγε παρελθουσῶν αὐτῶν κἀκείνων ἀναχωρησάντων ἡ ἀνά-
 στασις γέγονεν, ὑποπτον ἂν εἶναι τὸ πρᾶγμα ἐμελλε· διὸ καὶ
 σφραγίσαι τὸν τάφον, ὡς ἐβούλοντο, συνεχώρησεν ὁ Πιλᾶτος·
 εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, μὴ ἐπὶ κλέον τὰ θεῖα περιεργάζον
 ῥητά, μηδὲ ζῆτει τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐπὶ τῇ ταφῇ
 τοῦ Χριστοῦ καὶ σωτήρος ἡμῶν, ὅπου γε καὶ ταύτας, εἰ βου-
 λει, τὸν θειότατον ἔχεις Ἰσίδωρον ἐκμετροῦντά σοι. ἐπι-
 ὄρα τῆς παρασκευῆς ἐσταυρωθῆ ὁ κύριος. ἀπὸ ταύτης ἕως 10
 ὥρας ἐννάτης σκότος ἐγένετο· τοῦτὸ μοι νύκτα νόησον. πύ-
 D λιν ἀπὸ ἐννάτης ἕως ἐσπέρας αὐτῆς φῶς· τοῦτο νόησον ατ-
 θις ἡμέραν. ἔχεις ἰδοῦ νυχθήμερον ἓν. πάλιν ἡ νύξ τῆς
 παρασκευῆς καὶ ἡ τοῦ σαββάτου ἡμέρα νυχθήμερον· ἔχεις
 ἰδοῦ νυχθήμερα δύο. πάλιν ἡ τοῦ σαββάτου νύξ καὶ ὁ τῆς 15
 κυριακῆς ὄρθρος νυχθήμερον· ἔχεις ἰδοῦ νυχθήμερον τρίτον,
 ἐν ᾧ καὶ ἀνάστη ὁ κύριος, εἶγε καὶ ἄδηλος ἦν ἡ ὥρα τῆς
 ἀναστάσεως, καθὰ δὴ καὶ ἡ τῆς δευτέρας παρουσίας αὐτοῦ.
- P. 224 Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ζητοῦντά
 σε, τίνος ἕνεκεν ἡ τοῦ κυρίου ταφῆ τριήμερος καὶ οὐ πλείων
 ἢ ἐλάσσωσιν αὐτὴ ἐγένετο. ὑπὲρ πάσης ἔπρεπε τῆς τῶν ἀ-

obsidentibus resurrectionem fieri. quod si accidere debebat, neces-
 sario intra diem tertium ipsi a mortuis resurgendum erat. quippe si
 facta resurrectio fuisset triduo iam praeterito et illis a sepulcro digres-
 sis, omnino res suspecta fuisset. hac ipsa de causa Pilatum conce-
 dere voluit deus ut sigillo sepulcrum obsignaretur. quae cum illa
 sint, cave in divinarum litterarum verba curiosius inquiras, neve tres
 integros dies cum tribus noctibus in sepultura Christi ac servatoris
 nostri desideres, praesertim cum Isidorum plane divinum hominem ha-
 beas, qui spatium hoc tibi metitur. sexta praeparatorii diei hora domi-
 nus est crucifixus. ab hac ad nonam usque horam caligo exstitit: eam
 tu mihi pro nocte ducito. rursus ab hora nona usque ad vesperam
 lux fuit: hic iterum tibi dies esto. quamobrem iam integrum diei
 noctisque spatium habes. secuta est diem praeparationis nox, indeque
 dies sabbati; quae duo rursus diei noctisque spatium integrum con-
 stituunt, ut iam dies duos totidemque noctes habeas. post haec
 sabbati nox et dominici diluculum noctem diemque similiter efficiunt;
 quod iam diurnum nocturnumque spatium tertium erit, quo domi-
 nus resurrexit, quanquam incerta fuerit hora resurrectionis eius,
 sicut et de alterius adventus hora nemo certus esse poterit.

Memini vero, dilecte fili, te inter alia de hoc etiam quaesivisse,
 quamobrem scilicet domini sepultura triduaana fuerit, non maiori vel
 minoris intervalli. nimirum pro universa hominum natura Christum

ἄνθρωπων φύσεως ἀποθανεῖν τὸν Χριστόν, ὅπερ τε δηλαδὴ τῶν προαποθανόντων τῶν τε περιόντων καὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι, ἐπειδὴ καὶ τρεῖς εἰσι καιροί, παρεληλυθώς ἐνεστὼς μέλων. καὶ τοὺς μὲν προαποθνήσκοντας ἔσωσε κατελθὼν ἐν τῷ 5 ἁδῆ, τοὺς δὲ τότε περιόντας ἔσωσεν ὡς πιστεύσαντας εἰς αὐτόν, τοὺς δὲ μετὰ ταῦτα γεννησομένους ὡς πιστεύσαντας εἰς τὸ τῶν ἀποστόλων κήρυγμα καὶ βαπτισθέντας. εἰ οὖν τὴν ὅλην ἡμῶν φύσιν ἔλαβε, ὁῦλον ὅτι καὶ τὴν ὅλην ἡμῶν φύσιν Β ἀνέπλασε. καλῶς ἔβῃ ἡ τοῦ κυρίου ταφή τριήμερος γέγονεν.

10 Ἀνίσταται οὖν ὁ κύριος ἐκ νεκρῶν, ἀλλ' οὐκ ἀπτόκα πρὸς οὐρανοῦς ἀνάγεται. κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, τοὺς μαθητὰς δπιστηρίζαι βουλόμενος ἡμέρας ἐνταῦθα ποιεῖ μί, ὀπτανόμενος αὐτοῖς ἔστιν ὅτι καὶ τὰ πρὸς εἰρήνην διαλεγόμενος, ὡτειλᾶς ἐν τῷ Θεοειδεῖ δεικνύων ἐκεῖνην σῶματι, συν- 15 θεοδίων αὐτοῖς ἄμα καὶ πίνων, οὐχ ὡς τροφῆς δεόμενος ἀλλὰ πιστούμενος, καὶ τἄλλα πάντα ποιῶν ὅσα περ εἶωθε τοὺς ἀσθενεῖς ἀσφαλίζεσθαι. καὶ πρῶτα μὲν ὦφθη θυσι γυναιξίν, ἡνίκα καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ κρατήσασαι κατησπάζοντο. ἔπειτα C τῇ Μαγδαληνῇ μόνη ὀπτανεται, μετὰ δὲ ταῦτα τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ, καθὺ καὶ Παῦλος φησὶν „ὁ κύριος ἐγερεθεὶς ἐκ νεκρῶν ὦφθη πρῶτον Κηφᾶ”. ὦφθη τοῖς περὶ Λουκᾶν καὶ

mori oportebat, pro iis scilicet qui iam ante in fata concesserant, pro vivis adhuc, et pro exstituris aliquando. quippe tria quoque tempora sunt, praeteritum, futurum, praesens. eos qui iam decesserant, servavit ad orcum descendens; superstites autem id temporis, ut qui credidissent in ipsum; exstituros denique aliquando, tanquam in apostolorum praedicationem credituros et baptismum consecuturos. si ergo totam naturam nostram adumpsit, perspicuum est etiam totam naturam nostram ipsum refinxisse. quamobrem domini sepultura non abs re tridua fuit.

Hoc modo ex mortuis dominus resurgit, sed non statim ad coelos subvehitur. nam de magni Athanasii sententia propterea dies in terris 40 commoratus est dominus, quod discipulos confirmare vellet. iccirco se conspiciendum eis interdum praebet, amice pacificeque cum eis loquitur, cicatrices in corpore divino commonstrat, comedit atque bibit una, caetera denique facit omnia quae ad confirmandos imbecillos aliquid adferre momenti possent. primum omnium a duabus mulierculis conspectus est, quo tempore pedibus illae comprehensis eum amplectebantur. deinde soli Magdalenae apparet; hinc Petro Apostolorum principi, vel ipso Paulo teste, qui ait (1 Cor. 15 5) „resuscitatus ex mortuis dominus primo a Cepha conspectus est.” secundum haec conspectus est a Luca et Cleopa, conspectus a discipulis decem,

Κλεόπαν, ὡφθη τοῖς δέκα, εἶτα τοῖς ἑνδεκα· ὡφθη κατὰ τὴν Γαλιλαίαν αὐτοῖς, ὁμοίως ἐν τῇ Τιβεριάδι· ὡφθη Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφοθέῳ· ὡφθη ἐπάνω πενταχοσίων ἀνδρῶν. καὶ τελευταῖον ἐφάνη αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν, ἐν ᾧ καὶ τὴν χαμόθεν ἐποιήσατο ἔπαρσιν μεθ' ἡμέρας, ὡς εἴρηται, μ.⁵

Εἰ δὲ καὶ τοῦτο βούλει μαθεῖν, τίνος ἕνεκεν μετὰ τὴν Δέκ νεκρῶν αὐτοῦ ἔγερσιν ἡμέρας ἐπὶ γῆς ἐποίησε μὲν καὶ οὐ
 V. 174 πλεῖον ἢ ἑλασσον, ὁ μέγας ἰδοὺ Ἐπιφάνιος δι' ὀλίγων ἐκλήσει σοι τὸ τοιοῦτον ἀπόρητον. „ὄν γὰρ τρόπον” φησὶ „μετὰ τὸ γεννηθῆναι ὁ Χριστὸς ἀνεκλήθη ἐν φάτνῃ, ἐσπαργανώθη,¹⁰ καὶ μεθ' ἡμέρας μὲν προσήχθη τῷ θείῳ ναῶ καὶ κατὰ τὸν κοῦ Μωσέως νόμον παρέστη τῷ θείῳ, οὕτω καὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν γεγονὼς ἡμέρας ἑνταῦθα ποιεῖ μὲν, εἰδ' οὕτως πρὸς τὸ ἄνω Ἰερουσαλήμ ἐπανάγεται, τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ἐμφανισθόμενος ὑπὲρ ἡμῶν”. καὶ πείθου τῷ μεγάλῳ Παύλῳ¹⁵ λέγοντι „οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἄγια ἐσῆλθεν ὁ Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν.”

P. 225 Οὐκοῦν ἀνελήφθη ὁ κύριος. ἡμέραι μετὰ ταῦτα διέρχονται δέκα, καὶ ἡ τοῦ παναγίου πνεύματος γίνεται καθόδος, μετὰ δέκα δὲ συμπλήρωσιν ἡμερῶν ἡ τοιαύτη γίνεται καθόδος, διότι τέλειος ὁ δέκατος ἀριθμὸς. ἐπειδὴ τοίνυν τὸ πνεύ-

14. τὸ om P. 22. δέκα?

conspicuum ab undecim; ab eisdem conspicuum in Galilaea, consimiliter ad Tiberiadem; conspicuum a Iacobo Christi dei fratre, conspicuum a pluribus quam quingentis hominibus; conspicuum postremum ab eis in olivarum monte, ubi etiam a terra sublatus est, post diem, seu diximus, quadragesimum.

Quodsi iam illud quoque cognoscere cupis, quamobrem post excitationem de mortuis dies illos 40 in terris egerit, non plures vel pauciores, en magnus Epiphanius hanc tibi dubitationem paucis dissolvat. quo pacto, inquit, Christus statim a natiuitate sua reclinatus est in praesepe, fasciis involutus, post quadragesimum diem ad templum deportatus ac secundum Mosaicæ legis praescriptum oblatum deo, sic etiam tum, cum primogenitus mortuorum factus esset, dies in terris 40 commoratur, atque ita deinde supernam Hierosolyman revertitur, coram vultu dei nostra causa compariturus. persuadeat hoc ipse tibi Paulus, cum ait (Hebr. 9 24) „non in sacraria manufacti Christum ingressus est, quae verorum sacrariorum simulacra sunt: sed in coelum ipsum, ut modo nostra causa coram dei facie compareat.

Posteaquam vero adsumptus fuisset dominus, decem elapsis diebus sanctus ille spiritus e coelo descendit. factum hoc est decimo post die propterea, quod numerus denarius sit perfectus. quoniam

μα τὸ ἅγιον ἐπὶ τοῦτο, καταρχόμενον, ἵνα καὶ τοὺς ἀτελεῖς μαθητὰς τελείους ἀπεργάσῃται, τούτου χάριν ἐν ἀριθμῷ τελείῳ, τουτέστιν ἐν ἡμέρᾳ δεκάτῃ, πρὸς αὐτοὺς ἐπεφοίτησεν.

ἃτι δὲ τελείους ἔδειξε τοὺς ἀτελεῖς μαθητὰς, ὁ κορυφαῖος Πέτρος τοῦτο παρέστησεν. ὄρα γὰρ νουνεχῶς ἃτι παιδίσκη τινὶ πρότερον οἰκτρῶ θροηθεῖς τὸν διδάσκαλον τρίτον ἤρνησατο, τῷ παραγίῳ δὲ πνεύματι στομωθεῖς ὕστερον μετὰ παραρησίας ὅτι πολλῆς ἐδημηγύρει μέσον λαοῦ κἀντεῦθεν ἐπειθεν ἄπαντας ἀνευδοιάστως προσέρχεσθαι τῷ Χριστῷ.

10 Μεθ' ἡμέρας οὖν, ὡς εἴρηται, πενήκοντα τῆς ἐκ νεκρῶν ἐγέρσεως τοῦ Χριστοῦ ἢ τοῦ παραγίου πνεύματος γίνεται κἀθόδος. τίνας ἔνεκεν; ὅτι καὶ ὁ παλαιὸς νόμος ἐν ἡμέρᾳ πενήκοντῃ Θεοῦ φανέντος ἐδίδοτο. κατὰ γὰρ τὸν χρυσορρήμονα καὶ θεῖον Ἰωάννην, μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν τοῦ Θεόπτον

15 Μωσέως ἱστορίαν, πενήκοντα διῆλθον ἡμέραι μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου τῶν Ἰουδαίων ἔξοδον, καὶ τηρικαῦτα τὰς θεοχαράκτους ὁ Μωσῆς πλάκας ἔλαβεν. εἰ τοίνυν ἐν ἡμέραις πενήκοντα ὁ παλαιὸς ἐδίδοτο νόμος, ἔδει πάντως κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν δοθῆναι καὶ τὴν τοῦ παραγίου πνεύματος χάριν,

10 ὡς ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, κατὰ γε τὴν παλαιὰν καὶ τὴν νέαν, ἀδιαίρετον δειχθῆναι τὴν φύσιν τῆς Θεότητος, καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνομοθέτει καὶ τότε καὶ νῦν.

20. γε] τε?

igitur spiritus sanctus iccirco demittebatur, ut imperfectos adhuc discipulos perfectos efficeret, ea de causa in perfecto quoque numero, decimo nimirum die super eos descendit. quod autem ex imperfectis discipulis perfectos effecerit, summus ille Petrus satis ostendit. nam si hunc diligenter inspicere voles, videbis illum a misera territum ancillula magistrum suum ter negasse. deinceps vero confirmatus a sancto spiritu maxima cum fiducia et oris libertate medio in populo perorabat, omnibusque persuadebat ut ad Christum citra dubitationem omnem accederent.

Post diem ergo, ceu diximus, quinquagesimum a Christi de mortuis resurrectione, spiritus sancti descensus accidit. quamobrem illud? quia vetus etiam lex quinquagesimo die post dei patefactionem data fuerat. nam ut divinus ille vir Iohannes Chrysostomus scripsit, vel potius teste Mosis dei spectatoris historia, dies ab exitu Hebraeorum ex Aegypto 50 elapsi erant, cum perscriptas divinitus tabulas Moses accepit. quare si prisca lex illa data fuit intra diem quinquagesimum, oportebat omnino eadem die sancti etiam spiritus gratiam dari. de quo, filii dilecte, colligi potest tam in prisco quam novo foedere nobis ostendi, quod natura divinitatis indivisa sit, sanctusque spiritus tam id temporis quam modo legem promulget.

Καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλωσσαι ὡσεὶ πο-
 ρός. διὰ τί γλωσσαι; ἐπειδὴ κηρύγματος χρεῖα, καὶ ἵνα τὸ
 σχῆμα τὴν ἐνέργειαν ἐρμηνεύσῃ, καθά φησιν ὁ τὴν γλωτταν
 χρουσοῦς. ἄλιεῖς γὰρ ἦσαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ πρὸς τὸ κή-
 ρυγμα λόγου ἐδέοντο. μεριζόμεναι δὲ εἶπεν, ὅτι πῦρ ἐράνη⁵
 D κατερχόμενον μονοειδές, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις ἐμερίζετο. τὸ
 δὲ πῦρ ἐκεῖνο οὐκ αὐτὸ ἦν τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ δύναμις πνεύ-
 ματος. οὐκ ἐν τῷ στόματι δὲ αὐτῶν ἐβλήθησαν αἱ γλωσσαι,
 ἀλλ' ἐπὶ κεφαλῆς ἐκάθισαν. ἄρχοντες γὰρ τῆς οἰκουμένης
 ἐχειροτονοῦντο καὶ κήρυκες. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ἕως ἄρτι τουτο¹⁰
 κρατεῖ. ἐπιτίθεται γὰρ τῇ κεφαλῇ τοῦ μέλλοντος χειροτο-
 νηθῆναι ἀρχιερέως τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅταν ἐπιτεθῇ, οὐδὲ
 ἄλλο ἔστιν ἰδεῖν ἢ γλωσσαν προσεπικειμένην τῇ κεφαλῇ. ἐν
 εἶδει δὲ πρὸς διὰ τὸν εἶποντα „πῦρ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον
 βυλεῖν" χάριν τῶν ὑλομανούντων παθῶν. 15

P. 226 Καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἑνα ἕκαστον αὐτῶν. πᾶς οὖν ὁ δια-
 κονῶν τῷ θεῷ θρόνος ἔστι τοῦ θεοῦ· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐκά-
 θισεν εἶπε.

Καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο
 V. 175 λαλεῖν ἑτέροις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς;²⁰
 ὑποφθέγγεσθαι. ἐφ' ᾧ καὶ οἱ παρεστῶτες ἔλεγον οὐκ ἰδοῖ

Conspectae sunt autem in apostolis linguae velut igneae disper-
 titae (Act. 2 3). cur obsecro linguae conspectae sunt? quia praedica-
 tionis opus erat, et ut ipsa figura declararet effectiōnem, quemadmo-
 dum aureus ille noster orator inquit quippe piscatores erant apo-
 stoli, et vi orationis ad praedicandum egebant. dispersitae autem
 fuisse dicit, quod ignis uniformis dividi videretur ac in apostolos
 distribui. et ignis ille non ipse spiritus erat, sed vis quaedam spi-
 ritus. atque hae linguae non in eorum ora fuerunt immissae, sed ca-
 pitibus insidebant. nam hoc modo apostoli confirmabantur, et con-
 stituebantur quasi quidam mundi principes et praecoces. nam vides
 hodieque morem illum obtinere, ut pontificis praefrandi capiti evan-
 gelium imponatur; quod ubi fuerit impositum, nihil est videre aliud
 quam capiti linguam talem incumbentem. in ignis autem forma con-
 spectus est spiritus propter illum qui dixit „ignem in mundum immis-
 surus veni," propter excrescentia scilicet quasique silvescentia si-
 mium vitia.

Sedit autem in eorum quolibet. quisquis igitur dei ministerium
 obit, thronus atque solium dei est.

Nam ea de causa dicitur spiritum in eis consedisisse. atque hoc
 modo repleti fuerunt omnes sancto spiritu, coeperuntque loqui lin-
 guis aliis, prout spiritus ille dabat eis loqui propterea dicebant adstab-

πάντες οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖος οὗτοί εἰσι; καὶ πῶς ἡμεῖς
 ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ ἡμῶν διαλέκτῳ, Πάρθοι καὶ Μη-
 δοὶ καὶ Ἑλαμίται καὶ οἱ λοιποί; ἐὶ δὲ γλωσσῶν τέως ἔλαβον
 χάρισμα, κατὰ φησὶν ὁ τὴν γλώτταν χρυσαῦς, ὡσον πρὸς
 5 τοὺς παρόντας. τίς γὰρ ἦν ἡ χρεῖα Περσικῆς γλώττης μὴ Β
 παρόντων Περσῶν; δεκαπέντε δὲ γλώσσαι ἐφάνησαν καὶ διὰ
 τοῦτο, ἵνα καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς τριάδος φανῆ καὶ ὑψηθῆται
 οἱ δώδεκα. καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν Γαλιλαῖον Πέτρον Ῥωμαῖστί
 λαλοῦντα, γλώσσαι ἦν οὐκ ἕμαθεν, ὡσπερ δὴ καὶ ἕνα ἕκα-
 10 στον τῶν λοιπῶν ἰδίᾳ γλώσσαι λαλοῦντα. εἰκαρομεὶ γὰρ
 τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ στίσις ἢ ἐν τοῖς ἀποστό-
 λαις περὶ τοῦ πού δεῖ ἕκαστον ἀπελθεῖν. ἐφ' ᾧ καὶ διδοται
 ἐκάστῳ ἰδίᾳ γλώσσα ὡσπερ κωνίον. ἦγουν, Ῥωμαῖστί λα-
 15 λεις; ἀπαθε εἰς τὴν Ῥώμην. Περσιστί λαλεῖς; ἀπαθε εἰς
 τὴν Περσίαν. καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ μὲν, ὡς εἴρηται, ἔλαβον C
 τὸν κωνίον· ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν ἔρχῃν αὐτοὺς ἀπερχομένους
 εἰς Ῥώμην διέρχεσθαι διὰ πολλῶν ἐθνῶν, ἐλάμβανον ὡσπερ
 παραβοηθούς ἐτέραις γλώσσαις, τὴν πρώτην ἀπὲι χειροτονίας
 ἔχοντες. εὐρίσκεται γὰρ ἕκαστος τῶν ἀποστόλων καὶ διαφόροις
 20 γλώσσαις λαλῶν, ἐπειδὴ καὶ διὰ πολλῶν παρήσαν ἐθνῶν.

tes (Act. 2 8) „annon ecce omnes Isti, qui loquuntur, Galilaei sunt?
 quomodo igitur nos audimus eos sua quisque lingua, in qua nati
 sumus, Parthi et Medi et Elamitae et caeteri?“ quindecim vero lin-
 guarum dona tunc acceperunt apostoli, quemadmodum Chrysostomus
 inquit, ad usum illorum qui praesentes erant. quid enim opus fuisset
 lingua Persica vel aliis, non praesentibus iis qui uterentur? et fue-
 runt omnino linguae quindecim propterea, ut hinc intelligeretur
 sacrosanctae trinitatis efficacia cum ministris duodecim coniuncta.
 Videre tum erat Petrum, qui Galilaeus esset, Romana lingua utentem,
 quam nunquam antea discendo percepisset, itidemque singulos reli-
 quorum peculiari quadam lingua loquentes. hoc enim spiritus san-
 ctus singulari quodam consilio sic administravit, ne qua inter apo-
 stolos esset ea de re discordia, quo scilicet unicuique abeundum
 foret. ideoque singulis sua in lingua data est quaedam quasi norma
 et regula. verbi gratia, Romana uteris lingua: Romam igitur abito.
 Persice loqueris: ad Persas proficisitor. hanc igitur in certa lingua
 regulam acceperunt. rursus vero, quia Romam profecturis per natio-
 nes multas iter faciendum erat, ideoque linguas alias tanquam opi-
 tulatrices prioris accipiebant, cum illam primam ordinationis quasi
 loco haberent. videmus enim singulos apostolos etiam diversis usos
 fuisse linguis, ut quibus variae nationes peragrandae fuerint. li-
 cet hoc de Pauli verbis (1 Cor. 14 18) hinc colligas „ago deo

δῆλον ἐξ ὧν ὁ Παῦλος φησὶν „εὐχαριστοῦ τῷ θεῷ, πάντων ὑμῶν γλώσσαις λαλῶ”.

Τότε δὴ τότε καὶ ἡ τοῦ θειοτάτου Ἰωὴλ προφητεία πέρας ἐλάμβανεν ἢ οὕτω λέγουσα „ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματος μου **D** ἐπὶ πᾶσαν σάρκα”, πιστεύουσαν δηλαδὴ. οὐ μόνον γὰρ οἱ 5 ἀπόστολοι γλώσσαις ἐλάλουν, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ παρ’ αὐτῶν βαπτίζομενοι τὸ τοιοῦτον ἐδέχοντο χάρισμα. καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ ὁ κύριος ἔλεγε „σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσι ταῦτα κήρακοιουθήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς.” καὶ ὅρα δώδεκα ἐν Ἐφέσῳ ἄνδρες, 10 ὡς ὁ Λουκᾶς ἱστορεῖ, προβαπτισθέντας μὲν εἰς τὸ τοῦ Ἰωάννου βάπτισμα, πνεῦμα δὲ μὴ εἰδέναι τί ποτέ ἐστι λέγοντας· ἀλλ’ ἤνικι τὰς χεῖρας ὁ Παῦλος ἐπέθηκε, τηλικαῦτα τὸ τῶν γλωσσῶν ἐδέχοντο χάρισμα. ἐπειδὴ γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον P. 227 ἄδρατον ἦν, ἔδει πάντως τῆς ἐκείνου παρουσίας αἰσθητῆ 15 τινα γίνεσθαι ἔλεγχον, ὡς ἐντεῦθεν ἀδιοστάτως ἐπὶ τὸ θεῖον λουτρόν ἄπαντας ἔρχεσθαι. τοῦτο μέντοι τὸ χάρισμα ἡτέρισε καὶ τὸν Σίμωνα τοῖς ἀποστόλοις τε προσελθεῖν καὶ τὸ βάπτισμα αἰτήσασθαι· εἰ μὴ γὰρ αἰσθητὴν ἐώρα τὴν τοῦ πνεύματος δύναμιν, οὐκ ἂν ἐκεῖνος τοῖς Χριστοῦ προσήρχετο 20 μαθηταῖς, οὐκ ἂν ἐπιδείξῃ αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἐφαίμετο. καὶ

16. ἀδιοστάτως M.

meo gratias, quod magis quam vestrum quisquam linguas teneo peregrinas.”

Caeterum id temporis etiam divinissimi Ioannis (2 28) vaticinio respondit eventus, cuius quidem haec sunt verba „perfundam meo spiritu omnem carnem,” videlicet credentem. non enim apostoli tantum linguis peregrinis loquebantur, sed etiam caeteri omnes, quotquot baptisabantur ab ipsis, donum eiusmodi consequerentur. atque hoc illud est quod dominus dixit (Marc. 16 17) „signa credentes haec comitabuntur. in nomine meo genios expellent, et linguis novis inusitatisque loquentur.” vide quid viris illis duodecim acciderit, qui Ephesi degentes, ut Lucas commemorat, baptisati quidem erant in baptismum Iohannis, nondum tamen scire se profiterentur quid esset spiritus. verum posteaquam Paulus eis manus imposuisset, linguarum donum illud accipiebant. nam quia spiritus sanctus erat inadspectabilis, oportebat omnino sensibile quoddam argumentum praesentiae ipsius edi, ut citra ullam haesitationem omnes divinum illud ad lavacrum accederent. hoc autem donum Simonem etiam incitavit ut ad apostolos accederet ac baptismum postularet: quippe nisi vim potestatemque spiritus adspectabilem vidisset, ad Christi discipulos non accessisset, nec se ipsorum indigere opera putasset. ac tunc sane qu

τότε μὲν οἱ βαπτίζομενοι τῇ τοῦ παναγίου πνεύματος ἐπιφοιτήσῃ τὸ τῶν γλωσσῶν ἐδέχοντο χάρισμα· ἐπὶ δὲ γε τοὺς περὶ τὸν Κορνήλιον καὶ πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι ἠπέσσεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐλάλουν γλώσσαις. διὰ τί δὲ καὶ πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ἐνέργειαν ἐδέχοντο; διὰ τὴν πολλὴν τῶν ἐκ περιτομῆς πιστευουσίων διάκρισιν· διεκρίνοντο γὰρ οὗτοι μὴ θέλοντες καὶ βαπτίζο- V. 176 μένους τοῖς ἔθνεσιν ἀναμίγνυσθαι.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τὸν καιρὸν ἐκβιάζῃ μαθεῖν καθ' ὃν ἡ τοῦ μακαρίου Παύλου γέγονε κλήσις. καὶ κατὰ τινας μὲν ιστορικούς, καὶ μᾶλλον Ἰππόλυτον τὸν Θηβαῖον, ἐνιαυτὸν διήλθον ζ' μετὰ τὴν τοῦ κυρίου ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο· μετὰ δὲ ταῦτα ὡσεὶ μῆνες διήλθον ἕξ, καὶ ἡ τοῦ Παύλου γέγονε κλή- C 15σις. ἀλλ' ἡ Εὐσεβίου τοῦ Παμφύλου ἱστορίᾳ διεξιεῖσιν ὡς οὐκ εἰς ἐνιαυτὸς ἐπεπλήρωτο μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν, καὶ ταῦτα πάντα ἐγένετο, οἱ ἄθλοί τε τοῦ πρωτομάρτυρος καὶ ἡ τοῦ μακαρίου Παύλου προσέλευσις. ἀλλ' ἦν ἰδεῖν ἐπ' αὐτῷ τηρικαῦτα πληρούμενον τὸ λόγιον τὸ λέγον „ποῦ ὑπάγεις, οἶδας· τί δὲ μέλλεις παθεῖν, οὐκ οἶδας“. ἐπιστολὰς γὰρ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων λαβῶν ὥστε ἀπελθεῖν καὶ τοὺς ὀπουδήποτε παρευρισκομένους Χριστιανούς ἀναίρειν, πηροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καθ' ὁδόν· πε-

20. ἀπάγεις M.

baptissabantur, donum linguarum accipiebant una cum spiritus sancti immissione. at in eos qui cum Cornelio erant, idem spiritus sanctus etiam decidit antequam baptissarentur, itidemque linguis ante baptismum diversis loquebantur. cur hi, quaeso, prius etiam sancti spiritus efficacitatem experiebantur quam baptissarentur? propter nimium superba scilicet eorum praeiudicia, qui antea circumcisi crediderant. etenim illi se ab aliis segregabant, et ne cum baptissatis quidem ethnicis quicquam habere commercii volebant.

Praeterea non ignoro, dilecte fili, cupere te illud etiam tempus nosse quo beatus ille Paulus vocatus fuerit. de nonnullorum quidem historicorum sententia, praesertim Hippolyti Thebani, post domini ex mortuis resurrectionem anni septem praeterierant, cum testium veritatis princeps ille Stephanus beatum vitae finem est consecutus; ab eius autem morte mensibus prope sex elapsis Pauli vocatio facta est. verum Eusebii Pamphili F. narrat historia nondum a Domini resurrectione annum unum exactum fuisse, cum haec omnia fierent, nimirum principis illius testis certamina beatique Pauli ad fidem accessio. erat autem in eo videre perfici tum temporis oraculum hoc, quo dicitur „nosti quo pergas, ad quid eventurum tibi sit, ignoras.“ et-

ριήστραψε γὰρ ἄνωθεν αὐτὸν ἄρρητον φῶς, καὶ οὕτως αἰ
 τοῦ σώματος αὐτοῦ λύχνος παραχρῆμα ἐσβέσθησαν. ἀλλὰ
 D καὶ φωνῆς ἄνωθεν ἤκουσε πρὸς αὐτὸν οὕτω λεγομένης „Σαούλ
 Σαούλ” (τοῦτέστιν ἀδελφὲ ἀδελφῆ) „τί με διώκεις”; στέλλε-
 ται λοιπὸν πρὸς Ἀναγίαν, καὶ βάπτισμα δέχεται, κἀντιῦθεν⁵
 φωτίζεται τοὺς τε ψυχικοὺς καὶ σωματικοὺς ὀφθαλμούς.
 κηρύσσει λοιπὸν ὁ πάμμεγας Παῦλος ἕτη λέ. ἐν γὰρ τῇ δε-
 κάτῃ ὀγδόῃ ἔτει Τιβερίου Καίσαρος τὸ σωτήριον πάθος
 γέγονε τοῦ Χριστοῦ. οὐπω τὸ τοιοῦτον ἐπ’ ἔτος πεπλήρωται,
 καὶ τὰ διαληφθέντα τηριναῦτα γέγονασι. ἐρέχειν ἤρξατο τὸ
 10 18’ ἔτος τῆς βασιλείας Τιβερίου Καίσαρος, καὶ κηρύσσει ὁ
 Παῦλος ἄρχεται, ὡς ἱστορίῳ φησί. διέρχονται τοίνυν ἕτη
 P 228 δ’ τὰ ἐπιλοιπα τῆς βασιλείας Τιβερίου· καὶ γὰρ εἴκοσι καὶ
 δύο ἔτη τὰ πάντα κρατήσας εὗρίσκεται. διέρχονται δὲ ὁμοίως
 καὶ τὰ τῆς βασιλείας Γαίου ἕτη δ’, καὶ Κλαυδίου δὲ ὁμοίως¹⁵
 διέρχονται ἕτη ὡσεὶ 18’. τοῦτον ὁ Νέρων διαδέχεται, καὶ
 τῷ 19’ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀναίρει τὸν ἀπόστολον. τρι-
 κόντα λοιπὸν καὶ πέντε εὗρίσκονται τὰ ἕτη ἐν οἷς ὁ Παῦλος
 ἐκήρυξε. τοσοῦτον δὲ τὰ τῆς αὐτοῦ μετεχειρήετο διακονίας,
 ὡς καὶ πρὸς Ἰακώβον τὸν ἀδελφόθεον εἰσελθεῖν καὶ συμβου-
 20 λην ἐξ ἐκεῖνον δεῦξασθαι ξυρηθῆναι καὶ ἀγνοσθῆναι τῶν Ἰου-
 δαίων ἐνεκεν.

nim cum litteras a pontificibus accepisset, ut profectus in alia loca
 ubi gentium deprehensos Christianos e medio tolleret, ipso in itinere
 suos oculos amittit. nam lux quaedam inexplicabilis eum coeli-
 tus circumfulsit, quo factum ut corporis ipsius faces continuo extin-
 guerentur. praeterea vocem e sublimi se compellantem his verbis audi-
 vit „Saul, Saul, quid me persequeris?” (Act. 9 4) hinc ad Ana-
 niam remittitur, baptismum recipit; oculi eius tam animales quam cor-
 porales collustrantur; denique vir eximius ab eo tempore totis 35
 annis praedicationis munere fungitur. nam decimo et octavo Tiberii
 Caesaris anno salutifera Christi passio contigit. is vero 18 annus
 nondum exactus erat, cum commemorata hactenus acciderunt, ubi 19
 annus Tiberii Caesaris currere coepisset, Paulus initium praedicandi
 facit, quemadmodum ipsa historia demonstrat. praetereunt hinc impe-
 rii Tiberii Caesaris quattuor anni reliqui: nam 22 annos in univer-
 sum Tiberius rerum potitus esse reperitur, consimiliter imperii Caii
 Caesaris quattuor anni elabuntur, itemque Claudii propemodum 14
 anni. huic in imperio successit Nero, qui anno regni sui 13 Paulum
 interfecit. quapropter anni esse triginta quinque deprehenduntur,
 quos in praedicatione Paulus exegerit. Tam diligenter autem mini-
 sterium suum obibat, ut Iacobum quoque domini fratrem conveniret,
 eiusque consilium exploraret num se tondere ac lustrare Iudaeorum
 causa deberet.

Οὗτος ὁ Ἰάκωβος ἀρχιερεὺς Ἱεροσολύμων πρῶτος ἐχρη-
 μίπισα· προείλοντο γὰρ αὐτὸν ὥστε μὴ Πέτρον καὶ Ἰωάν-
 νην καὶ Ἰάκωβον δόξης ἔνεκεν ἐπιδικαίεσθαι, καθὰ Κλήμης B
 ὁ στρωματεὺς ἱστορεῖ. τούτον μέντοι τὸν Ἰάκωβον καὶ δί-
 5 καιον ἐκάλουν διὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν. οὗτός ἐστιν ὁ κατὰ
 τοῦ περυργίου βληθεὶς καὶ παρὰ τοῦ κναφέως ἔυλη πληγείς
 κατὰ κεφαλῆς εἰς θάνατον. Ἰουδαῖοι γὰρ τοῦ Πανύλου Καί-
 10 σαρα ἐπικαλουμένου καὶ ὑπὸ Φίσιτου πεμφθέντος, τῆς ἀπί-
 στας καθ' ἣν ἐξήρτων αὐτῷ τὴν ἐπιβουλὴν ἐκπεσόντες, ἐπ'
 αὐτὸν τρέπονται, καὶ λέγουσιν „ἐπίσχος τὸν λαόν, ἐπεὶ ἐπλα-
 15 γήθη εἰς Ἰερουσαλὴμ· ἡμεῖς γὰρ μαρτυροῦμέν σοι, καὶ πῦς ὁ
 λαός, ὅτι δίκαιος εἶ“. ἦν δὲ πίσχα. καὶ στήσαντες αὐτὸν
 ἐπὶ τὸ κτερόντων εἶπον „δίκαιε, σοὶ πάντες κειθόμεθα. ἐπεὶ
 20 δὲ ὁ λαὸς πλανᾷται ὑπίσω Ἰησοῦ τοῦ σταυρωθέντος, ἀπώγ· C
 ἔγειλον ἡμῖν τίς ἢ θύρα τοῦ θεοῦ“. ἐκείνον δὲ ἀποκριθέντας
 ὅτι Ἰησοῦς κἀθήται ἐν τῷ εὐρωκῆρ ἐκ δεξιῶν τῆς μεγάλης
 25 δυνάμεως, καὶ μέλλει ἔρχεσθαι ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ· V. 177
 τοῦ, ἔκραξαν „ὦ ὦ, καὶ ὁ δίκαιος ἐπλαγήθη“. κατέβαλλον
 οὖν αὐτὸν ἀναβιάστας, καὶ ἄβαλλον λίθοις. καὶ εὐθύς Οὐά-
 30 σπασιαγὸς πολιορκεῖ αὐτούς. τοσούτων δὲ ἦν δίκαιος ἐξ
 οὗτος ἔμφρονας τῶν Ἰουδαίων νομίζειν δι' αὐτὸν ταῦτα γε-
 νέομαι. γράφει δὲ καὶ Ἰώσηπος „ταῦτα δὲ συμβέβηκεν Ἰου- D

He Jacobus primus Hierosolymorum pontifex fuit, delectus ad
 hoc muneris, ne Petrus et Iohannes et Iacobus gloriae causa conten-
 derent, quemadmodum Clemens ille Stromateus memoriae prodidit.
 eundem Iacobum et iustum virtutis causa nuncupabant. estque ille
 ipse qui de templi pinnis praecipitatus est, et a fulgore ligno quo-
 dam ita percussus in caput ut moreretur. etenim Iudael, cum ad
 Caesarem Paulus provocasset et ad Caesarem a Festo praetore mis-
 sus esset, spe sua frustrati propter quam insidias ei struxerant, ad
 hunc se Iacobum confugerunt, eumque sic compellant: „inhibeto popu-
 lum hunc, quandoquidem errore quodam in Iesum propendet. nam
 tibi nos testimonio sumus, ac populus adeo universus, quod sis vir
 iustus.“ erat, cum haec agerentur, Paschae festum. quare cum in pin-
 nas eum templi statuissent, aiebant „tibi, o iuste, cuncti fidem adhi-
 bebimus. quia vero populus errore impulsus Iesum illum crucifixum
 sectatur, indicato nobis quodnam dei sit ostium.“ tibi cum ipse respon-
 disset Iesum in coelo ad dexteram magnae illius potestatis considerare
 ac in aëris nubibus aliquando reversurum, exclamarunt omnes „heu heu,
 iustus etiam in errorem perductus est.“ itaque ad templi pinnas adscen-
 dentes eum delecerunt et lapidibus obruerunt. neque multo post
 Vespasianus eos obsedit Iacobus ipse tam iustus erat, ut homines

Ἰθαίοις κατ' ἐπίκλησιν Ἰακώβου τοῦ δικαίου, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ". τὸν μὲν ὅτ' ἔτριψε τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ἤγουν τὸ κρημνωθῆναι καὶ λιθωθῆναι καὶ γονυπετῆσαι καὶ εὐξασθαι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ξύλω πληγέντα τελειωθῆναι, ὁ Κλήμης ἰστέρησεν, ὁ δὲ Ἰωσήπος ταῦτα· οἶνον καὶ σίκερα οὐκ ἔπιεν, ἔμψυχον οὐκ ἔφαγεν, ξυρὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ οὐκ ἀνέβη, ἔλαιον οὐκ ἤλειψατο, καὶ βαλανεῖον οὐκ ἐχρήσατο. τούτῳ μόνῳ ἔξῃν εἰς τὰ ἄγια εἰσεῖναι καὶ δέεσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ὡς ἐπεῦθεν ἀπε-

P. 229 σκληκέναι τὰ γόνατα αὐτοῦ δίκην καμήλου, γονυπετούπτος καὶ 10 δεόμενος ἄφσειν τῷ λαῷ. ἀπέκτειναν δὲ αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν τελευτὴν Φήσιου ἀναρχίαν εὐρόντες.

Καὶ ὁ μὲν Ἰακώβος οὗτος, ὁ ἀδελφός τος δηλαδὴ, τῇ δωδεκάδι τῶν μαθητῶν οὐκ ἦν ἐναριθμῶς, τὰ πρῶτα δὲ ὄμω παρ' αὐτοῦ ἔφερε. καὶ γὰρ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν ὁ κύριος, ἄς 15 ὁ Κλήμης φησί, Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ καὶ Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφῷ τὴν γνώσιν ἔδωκεν, οὗτοι δὲ τοῖς λοιποῖς. πρὸ γὰρ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἐνεκόντων τῷ κυρίῳ καὶ ἠπίστοις αὐτῷ Βοὶ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὡς ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης φησί. πρῶ- 20 εχε δὲ, ἀγαπητέ. εἰ γὰρ καὶ πρῶτους ἐκείνους ὁ κύριος

apud Iudaeos mente praediti existimarent obsideri urbem ipsius caedis causa. Iosephus quidem certe in haec verba scribit: „e venerunt haec Iudaeis, ut iusti illius Iacobi caedes vindicaretur, qui frater erat eius Iesu quem Christum nuncupant.” quo pacto extinctus sit, nimirum quod praecipitatus, quod lapidibus obrutus, quod positus genibus pro adversariis deum precatus, quod ligno percussus tandem mortuus fuerit, Alexandrinus ille Clemens litteris consignavit. addit autem Iosephus huiusmodi „vinum et siceram non bibebat; animatum nihil comedebat; novaculam in caput nullam admiserat; oleo se non perungebat; balneo nullo utebatur. et quidem ei soli fas erat in adyta templi et penetralia ingredi, ut preces pro populo conciperet; qua sane de causa occalluerant instar cameli eius genua, dum perpetuo in iis procumberet ac deum exoraret ut Iudaico populo venia ignosceret. interfectus a Iudaeis est post Festi praetoris mortem, quo tempore necdum alio praetore surrogato neminis imperio parebant.

Caeterum Iacobus hic, domini frater, non erat ille quidem unus ex duodecim illis discipulis, sed princeps tamen apud eos loco habebatur. quippe cum primum ex mortuis dominus resurrexisset, ut Clemens narrat, Petro et Iohanni et Iacobo huic, domini fratri, primis id patefecit; qui deinde rem ad discipulos reliquos retulerunt. etenim ante resurrectionem fratres domini etiam indignabantur ei, nec fidem habebant, quemadmodum evangelicae scriptor historiae Iohannes meminit. hoc autem loco est, dilecte fili, quod animadvertat.

- τοὺς δώδεκα ἐξελέξατο, εἰ καὶ τιμῆς ἡξίωσε πλείονος, εἰ καὶ ἐπὶ ἰβ' θρόνων ὑπέσχετο καθίσαι αὐτούς τὰς δώδεκα φylaς τοῦ Ἰσραὴλ κείμενας, εἰ καὶ σύνδειπνοι αὐτῷ ἔσονται κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐπειδὴ μεμενήκασι μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἔχομεν ἀλλαγὴν τὸν κύριον αὐτὸν πρὸς τοὺς ἐκ Ζεβεδαιου, ἡνίκα δεξιὰν ἠτήσαντο καὶ ἀριστερὰν καθέδραν, οὕτω λέγοντα „οὐκ ἐμὸν ἔστι τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἠτοιμάσται πῦρὰ τοῦ πατρὸς μου". οὐκοῦν εἰ τὰ τῆς τιμῆς ἐκείνης οὐ δίδεται κατὰ χάριν ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας οὓς ὁ καθ' ἓνα ἐνδείξεται, μὴ θαύμαζε εἶγε καὶ οἱ κατὰ τὸν Παῦλον, γαί μὴν καὶ Ἰακώβον C τὸν ἀδελφόθεον ἀγωνισάμενοι κοινῶν καὶ συμμετοχοὶ τῆς τῶν δώδεκα τιμῆς εὐρεθήσονται. καὶ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς ἔλεγε, Παύλου μείζονα στήναι τότε μηδέτερον.
- 15 Ὅτι δὲ οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ δώδεκα τὸν ἀριθμὸν καὶ οὐ πλείους ἢ ἐλάσσους εἶναι ἔμελλον, ἀρχῆθεν τοῦτο δεδήλωται. καὶ πρόσχε, εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. ἦν γὰρ τρόπον ὁ αἰσθητὸς οὗτος ἥλιος ἀπὸ τοῦ πρώτου σημείου ἀρξάμενος, καὶ διὰ τῶν ἰβ' ζωδίων τὴν αὐτοῦ ποιήσας περίοδον, καὶ τούτοις τὰ αὐτοῦ πάντα πληρώσας, ἐκείσε πάλιν ὑποστρέφει ὅθεν τοῦ δρόμου κατήρξατο, οὕτω καὶ ὁ νοητὸς D ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ἔξανατείλας τῷ κόσμῳ καθὼς αὐτὸς ἠνύ-

quam enim discipulos illos duodecim dominus primos elegit, quamquam honore maiori dignatus est, quamquam se illos promiserit supra duodecim solia collocaturum, ut duodecim tribus Israelicas iudicent, quamquam illo die convivae ipsius erunt propterea quod apud ipsum manendo perseveraverint, nihilo tamen minus alibi dominum ad Zebedaei filios, cum illi dexterum laevumque solium penes ipsum petissent, his verbis uti videmus (Matth. 20 23) „eius rei concedendae facultas non me penes est, sed illis hoc obtinget quibus a patre partum erit” quapropter si honos ille non tribuetur ex gratia, sed pro ratione certaminum quae quilibet exanclabit, desine mirari futurum ut quidam exemplo Pauli et Iacobi huius, domini fratris, certaminibus suis peractis eius participes honoris fiant, qui discipulis illis duodecim est promissus. hoc enim et Chrysostomus pronuntiavit, Paulo dicens illo tempore neminem appariturum maiorem.

Caeteroqui tantum duodecim Christi discipulos, non plures nec pauciores fuisse, iam ante demonstravimus. attinge, obsecro, quae dicemus. quemadmodum sol hic sensillis a primo signo exorsus per signa duodecim cursu suo circulari absoluto, postquam in iis ipsis effectiones suas complevit, eo revertit, unde cursus initium fecerat.

κησε, και διὰ τῶν ἰβ' μαθητῶν τὴν ὑπ' ἀφρονῶν διαδραμῶν,
 V. 178 πᾶσαν τὴν αὐτοῦ βούλησιν δι' αὐτῶν ἐπιτελέσας ἐκείσε πάλιν
 ὄθεν ἦλθεν ὑπέστρεψεν. ὅτι δὲ οἱ παρὰ κυρίου ἐκλεγέντες
 ἰβ' μαθηταί, καὶ μὴν καὶ οἱ κατ' αὐτοὺς ἀγωνισάμενοι κριτί-
 τονα τόπον ἐσχῆκασιν τῶν προπατόρων ἐκείνων, ὃ χρυσορρή- 5
 P. 230 μων Ἰωάννης ἀριδηλότερον ἔδειξεν. ἐπὶ ἰβ' γὰρ ἔφη θρό-
 νων καθίσαι αὐτούς, καὶ κρῖναι τὰς ἰβ' φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ,
 ἣν δὲ τιμὴν οὐκ ἔδωκε τοῖς προπατόρσι. καὶ ὅτι πολλοὶ ἀπὸ
 ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἐλεύσονται, καὶ μετὰ Ἀβραάμ καὶ
 Ἰσαὰκ ἀνακληθήσονται· τοῖς δὲ γε ἀποστόλοις οὐδεὶς ἕτερος 10
 ἐσειταὶ συγκάθεδρος. καὶ ὅτι ὑπὸ σκιᾶν ἐκείνοι τότε φανέν-
 τες ἐλάττονός εἰσι τῶν ἐναχμασάντων τῇ ἀληθείᾳ. καὶ ταῦτα
 μὲν ὃ τὴν γλωττίαν χρυσοῦς, ὃ δὲ Θεοδώρητος σφάλλεσθαι
 λέγει τοὺς οὕτω περὶ τῶν προπατόρων καὶ φρονούντας καὶ
 λέγοντας. εἰ γὰρ καὶ μὴ ἀληθινῶς ἐκείνοι τὸν κύριον εἶδον, 15
 Β ἀλλὰ νοητῶς εἶδον αὐτόν. πῶς δὲ καὶ ἐλάσσωσιν ὃ τοὺς ἄγι-
 ους εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ δεχόμενος, καὶ ὃ τῇ τοῦ κυρίου
 μεταμορφώσει συμμεταμορφωθείς Μωϋσῆς ἅμα τῷ Ἠλίῃ
 μετὰ τσαύτης δόξης ὥστε συλλαβῆν αὐτῷ περὶ τοῦ σταυροῦ
 καὶ θανάτου; καὶ ὃ μὲν Θεοδώρητος οὕτω· σὺ δὲ, ἀγα- 20
 πητὲ, τοῖς τοῦ χρυσορρήμονος ἐπὶ πλέον πρόσκεισο. τίνας

sic etiam intellectus ille sol iustitiae dominus noster Iesus Christus.
 dei filius et deus, mundo pro benignitate sua exortus, posteaquam
 orbem terrarum, quacunq; coelo ille subiectus est, per duodecim
 discipulos suos percurrit, omneque institutum animi sui eorum opera
 perfectit, rursus eodem reversus est unde profectus fuerat. et vero
 duodecim illos discipulos a Domino selectos, itemque alios, quicun-
 que praecleara ipsorum exemplo certamina obierunt, potiori loco fu-
 turos esse quam priscos illos patres, multo clarius orator ille noster
 aureus ostendit. promisit enim dominus illos se supra duodecim solia
 collocaturum, ut duodecim tribus Israelicas iudicent; quae sane hono-
 rem priscis illis patribus non concessit. praeterea multi ab ortu et
 occasu venient et cum Abrahamo ac Isaaco recumbent: at soliorum
 apostolicorum alius nemo particeps erit. itidem illi cum in umbra
 dixerint, omnino sunt iis inferiores qui in ipso vigore veritatis existi-
 terunt. haec Chrysostomus. Theodoritus autem errare dicit eos qui
 hoc modo de priscis illis patribus et sentiant et loquantur. quan-
 quam enim illi dominum sensiliter non viderint, mentis tamen intel-
 ligentia conspectum ab iis esse. et qui aliis inferior atque minor
 sit is qui sinu suo sanctos excipit? qui Moses, qui transformato do-
 mino et ipse transformatus est, Elia quoque praesente, tanta cum
 maiestate ac gloria, ut etiam cum ipso tam de cruce quam morte
 secutura colloquerentur? haec Theodoriti est sententia. tu veru.

ἔβλεπεν; ὅτι τοὺς τοῦ κυρίου λόγους τὰ τοιαῦτα συνίδουσιν. ἐπὶ γὰρ τῇ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίᾳ καὶ ταῦτα τοὺς ἀποστό-
λοις ἔλεγε „μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἢ βλέπετε.
λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ προφηταὶ καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν
5 ἰδεῖν ἢ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἢ ἀκούετε, C
καὶ οὐκ ἤκουσαν.” τίνα δὲ ταῦτα; τὰ κατὰ τὴν ἔνσαρκον
πάντως οἰκονομίαν, ὧν οἱ ἀπόστολοι μόνοι κατηξιώθησαν.
κατὰ δύο λοιπὸν ὑπερέχουσι τῶν προφητῶν οἱ ἀπόστολοι,
καὶ κατὰ τὸ σωματικῶς ἰδεῖν καὶ κατὰ τὸ πνευματικῶς μνη-
10 θῆναι τὰ θεῖα.

Ἄλλὰ καὶ τὰς ἐκ νεκρῶν ἐγέρσεις εἶχε μαθεῖν ἐπιζητεῖς,
πόσαι εἰσὶν αὐταὶ καὶ τίνων εἰσὶν, ἰδοὺ σοὶ ταύτας ἀπαρι-
θμήσασθαι οὐκ ὀκνήσομεν. ὀκτὼ μὲν οὖν εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν,
τοῦ τῆς Σαραφθίας υἱοῦ ὃν ὁ Ἠλίας ἤγειρε, τοῦ τῆς Σωμα-
15 νίτιδος υἱοῦ ὃν ὁ Ἐλισσαῖος ἤγειρε, καὶ τοῦ στρατιώτου ἐκεί-
νον ὃς ἐγγίσας τοὺς τοῦ Ἐλισσαίου λειψάνοις ὡς ἀπὸ πυρὸς D
ἐξεπήδησε, τῆς τοῦ Ἀρχισυνναγώγου θυγατρὸς, τοῦ τῆς χήρας
υἱοῦ, τοῦ Λαζάρου, τῶν πολλῶν σωματῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ
παναγίου καὶ κυριακοῦ σώματος, εἰ καὶ μανέντες οἱ Ἀπελ-
20 λιανοὶ ἔλεγον ἐν τῇ τάφῳ διαλυθῆναι τὸ σῶμα τοῦ κυρίου
εἰς τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἐξ ὧν καὶ συνέστηκε. τὰ μέντοι

dilecte fili, potius oratoris illius aurei verbis accedito. et quam de
causa? quoniam ea cum domini verbis consentiunt, qui etiam in evan-
gelio per Lucam litteris consignato (10 23) sic apostolos alloquitur.
„felicis oculi, quibus ea datum est intueri quae vos cernitis. hoc
enim vobis confirmo, complures vates atque reges videre cupivisse
quae vos videtis, nec tamen vidisse; ac audire cupivisse quae vos audi-
tis, nec tamen audivisse.” quaeenam vero illa sunt? omnino scilicet ea
quae a Christo administratione ipsius in carne durante gesta sunt,
quorum spectandorum potestas solis apostolis contigit, quapropter apo-
stoli duabus rebus vates superant, tum quod corporaliter Christum vide-
rint, tum quod spiritualiter ab eodem rebus divinis fuerint initiati.

Quodsi etiam cognoscere tibi lubet quam multi ex mortuis sint
resuscitati, et quinam illi fuerint, has ipsas excitationes recensendo
commemorabimus. acciderunt igitur in universum octo numero mor-
tuorum resuscitationes. prima, revixit Saraphthanae mulieris filius,
quem Elias vates vitae restituit. altera, Somanitidis filius, quem Elis-
saeus excitavit. tertia, miles ille, qui cum reliquiis Elissaei contigis-
set, tanquam ex igne prosiliit. quarta, collegii principis filia. quinta
viduae mulieris filius. sexta, Lazarus. septima, multa sanctorum
corpora. octava denique resuscitatum est sanctissimum illud corpus
dominicum; quanquam haeretici quidam Apelliani fuere, qui furiose

πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἀνέστησαν ὡς ἐπιεύ-
 θεν θεὸν ἀνακηρυχθῆναι τὸν πάσχοντα, πιστωθῆναι τε τῆς
 P. 231 τελευταίας καὶ κοινῆς ἀναστάσεως τὸ μυστήριον καὶ τῶν κα-
 τεχομένων ἐν ἄδου ψυχῶν τὴν ἐλευθερίαν ὁμοῦ καὶ ἐπ' ἀνο-
 δον. καὶ γὰρ αἱ πιστεύουσαι ψυχαὶ τῷ Χριστῷ καταβάντι 5
 πρὸς ἄδην εὐθύς ἀπελύθησαν. καὶ ἐπεὶ ἀδύνατον ἦν ψυχὰς
 οὕτω γυμνὰς αἰσθητοῖς δραθῆναι ὀφθαλμοῖς, οἰκονομία θεία
 V. 179 πρὸς πίστιν μετὰ σωμάτων ἐφάνησαν αἱ τῶν κεκοιμημένων
 ἁγίων ψυχαί, εἰδ' οὕτως εἰς τοὺς ἀνήκοντας αὐταῖς τόπους
 ἀπέπτησαν. 10

Ὅρα δέ, ἀγαπητέ, μήτε τοῖς ὧδε κἀκεῖσε μισθολογουμέ-
 ροις καὶ ἡ σὴ διάνοια περιτραπήσεται. ὅτι μὲν γὰρ φημί-
 ζεται παρὰ τοῖς πολλοῖς τῇ Μαγδαληνῇ ἐκείνη ἐντυχθεῖν τὸν
 B Γαληνὸν ἰατρόν, καὶ ἀκοῦσαι παρ' αὐτῆς ὅτι τυφλὸν ἐκ γενε-
 τῆς ὁ Χριστὸς ἴασατο, κἀντεῦθεν εἰπεῖν πρὸς αὐτὴν καλῶς 15
 ἐκείνον εἰδέναι τὰ τῆς γῆς μέταλλα (εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν,
 οὐκ ἂν τὸν τυφλὸν ἐκείνον ὠμμάτωσε), οἶδαμεν τοῦτο καὶ
 ἡμεῖς, ἀλλὰ τὴν τοιαύτην φήμην μετὰ τῶν μύθων ἐτάξαμεν.
 ἀδύνατον γὰρ τῇ Μαγδαληνῇ ἐντυχόντα Γαληνόν, ὡς ἐκεῖ-

11. μήτε ἂν μήπως?

aiebant domini corpus in sepulcro resolutum in elementa quattuor
 esse, de quibus et constitisset. caeterum multa illa sanctorum, qui
 obdormiverant, corpora potissimum iccirco resurrexerunt, ut per hoc
 ipsum prodigium publice declararetur deum illum esse qui tum pa-
 tiebatur; ac eadem opera mysterio de postrema et communi resur-
 rectione mortalium fides conciliaretur, ut manifesta denique fieret
 earum animarum liberatio simul et reditus, in orco detentae quae
 fuerant. etenim animae quae ad Christum ad orcum descendentes
 crediderunt, mox dimissae liberaetaeque sunt. et quoniam fieri non
 poterat ut animae nudaes sensilibus oculis conspicerentur, divino quo-
 dam consilio sanctorum illorum hominum, qui obdormierant, animae
 cum ipsis corporibus apparuerunt, ut fides amplior esset; deindeque
 rursus ad loca sibi destinata convolarunt.

Cave autem, dilecte fili, ne forte per ea quae hinc inde fabulosa
 sparguntur, tua quoque mens pervertatur. famam enim apud multos
 obtinuisse, quod medicus ille Galenus in Magdalenam incidere, et
 audiverit ex ea Christum quandam a nativitate caecum sanasse; cui
 Galenus responderit necesse fuisse ut Christus terrae metalla bene
 cognita habuerit, alioqui visum caeco restituere non potuisse. hoc igitur
 nos quoque novimus: verum eiusmodi rumorem fabularum in
 ordinem atque numerum referimus. nam fieri prorsus nequit ut ipso-
 rum de sententia Galenus cum Magdalena sit collocutus, qui Marci
 imperatoris in iis meminerit quae ad Pisonem perscripsit, itaque

νοί φασι, Μάρκον μὲν βασιλέως ἐν τοῖς πρὸς Πίσωνα μεμνησθαι, Κομμόδου δὲ πάλιν ἐν τῷ περὶ ἡθῶν πρώτῳ βιβλίῳ αὐτοῦ· ἀπὸ γὰρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἕως αὐτῆς τῆς βασιλείας Κομμόδου ὡσεὶ ἑκατὸν πενήτηντα ἑτῆ C 5 εὐρίσκονται. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις ἠπόρηκας, „ἵνα τί λέγων „οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀποστολοὶ τὰ λοιπὰ συγγραψάμενοι, τὰ κατὰ τὴν κοίμησιν τῆς ἀειπαρθένου παντάπασι σεσιγήκασι;” καὶ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι τὰ 10 τῆς ἐνσάρκου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίας οἱ εὐαγγελισταὶ διηγουμένοι μέχρι καὶ αὐτῆς κατηγήκασι τῆς ἀπὸ γῆς αὐτοῦ ἀναλήψεως. ἡ δὲ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πανάμωμος μήτηρ εἰς γῆρας λέγεται ἐφθακέναι βαθύ, καθά D φησιν ὁ θειότατος Ἀνδρέας ὁ Κρήτης. οὐκοῦν ἀδύνατον ἦν 15 τῇ εὐαγγελικῇ παραμεμῆχθαι ἱστορίᾳ καὶ τῆς ἀειπαρθένου κῆν κοίμησιν, ἅτε πολλῷ τῷ χρόνῳ γεγονούταν, ὡς ἔφημεν, ὕστερον. ἰδίᾳ δὲ πάλιν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ διαλαβέσθαι περὶ ταύτης οὐκ ἔφθασαν, ὅτι περὶ τὸν τῆς οἰκονομίας ἀσχολούμενοι λόγον, καὶ διὰ φροντίδος ἔχοντες ὅτι πολλῆς 20 πῶς τε πιστοὺς τοὺς ἀπίστους ποιήσαιεν καὶ ὅπως τῇ κατὰ Χριστὸν ἀμωμήτῳ πίστει πάντες προσέλθοιεν, τὰ λοιπὰ παρεβλέποντο, καὶ μάλιστα ταῦτα τῷ θεῷ κηρύγματι μὴ συντεί-

Commodi mentionem imperatoris in primo de moribus libro fecerit. nam inter aetatem domini nostri Iesu Christi et imperium Commodi propemodum anni CL intercedunt. ac de his quidem haec tenent.

Memini quoque, dilecte fili, te inter caetera huiusmodi dubitationem aliquando mihi proposuisse. quamobrem, aiebas, discipuli Christi et apostoli rebus aliis in commentarios et historias relatis, prorsus de obdormitione perpetuae virginis illius obticuerunt? hac de re satis est respondere, auctores evangeliorum Christi administrationem in carne commemorantes ad eius a terris in coelum adsumptionem pervenisse. at experta illa maculae domini nostri Iesu Christi mater provectam aetatem attigisse perhibetur, ut divinus ille vir, Andreas Cretensis antistes, auctor est. quapropter fieri non potuit ut virginis illius perpetuae obdormitio evangelicae historiae insereretur, uti quae longo deinceps tempore, ceu diximus, acciderit. praeterea seorsum peculiari quodam libro de ipsa nihil Christi discipuli memoriae prodiderunt, propterea quod in explicanda ipsius administratione occupati, magnopereque de una illa re solliciti, quo nimirum pacto incredulos fideles efficerent ac omnes ad puram sinceramque in Christum fidem perducerent, caetera negligebant, praesertim ea quae ad divinam illam praedicationem nihil facerent. non tamen omnino di-

- P. 232 *γοντα*. πλὴν οὐ πάντη σεσίγηται τὰ τῆς θείας ἐκείνης κοιμήσεως· ὁ γὰρ θεοφάντωρ καὶ μέγας Διονύσιος θανυμωτά τινα περὶ ταύτης ἐν τοῖς πρὸς Τιμόθεον γραφῶν εὐρίσκειται. καὶ πρόσχευς, εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. ὁ γὰρ θεῖος οὗτος ἀνὴρ καὶ τάδε κατὰ ῥῆμα περὶ τούτου διδάξει, „καὶ ἡμεῖς⁵ μὲν οὖν, ὡς οἶσθα, καὶ αὐτὸς καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ζωαρχικοῦ καὶ θεοδόχου σώματος συνελήλυθαμεν, παρῆν δὲ καὶ ὁ ἀδελφόςθεος Ἰάκωβος καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία τῶν ἀποστόλων ἀκρότης.” πρὸς τοῦτους δὲ καὶ τὸν τοῦ θείου ἐκείνου ὕμνον παρῶγει προεξάρχοντα.¹⁰
- B θεόληπτον γεγονότα ἐξιστάμενον καὶ οἶον ἐκδημῶντα πρὸς τὴν φανωδίαν μεταποιούμενον. καὶ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; δίδασκει διὰ τῶν αὐτοῦ λόγων ὁ θεοπέσιος Διονύσιος ὡς ἕκαστος σχεδὸν τῶν ἀποστόλων ὁ θίασος καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἐβδομήκοντα περὶ τὸ σεπτὸν ἐκεῖνο τῆς θεομήτερος συνή¹⁵ θροιστο θέατρον, καὶ ὅτι κατ’ αὐτὸν πάντες συνήλθοσαν οἱ ἀνα πᾶσαν ἑσκαρπισμένοι τὴν γῆν μαθηταί, ὧν εἰς ἐτήγχανε καὶ αὐτὸς συνάμα Τιμόθεω καὶ Ἱεροθέω. καὶ ἤλιον ἐξ ὧν αὐτὸς ἔγραψε πρὸς Τιμόθεον· „ἦνίκα” γὰρ φησι „καὶ
- V. 180 ἡμεῖς, ὡς οἶσθα καὶ αὐτὸς, καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ζωαρχικοῦ σώματος συνελήλυθαμεν.”
- C καὶ οὕτω μὲν ὁ διαληφθεὶς θεῖος Διονύσιος.

16. κατὰ ταῦτόν?

vina ista: obdormitio silentio est praeterita. Nam rerum ille divinarum interpres magnus Dionysius de hac admiranda quaedam in perscriptis ad Timotheum epistolis tradere deprehenditur. ac vide mihi, obsecro, quae dicturi simus ex illius narrationibus decerpta. „nos quidem” ait „una tecum multisque sacris fratribus, ceu meministi, ad spectandum corpus illud, quod vitae principium et ipsum deum aliquando continuerat, conveneramus. simul aderant frater domini Iacobus et Petrus, vertex apostolorum ille supremus.” praeter haec et praecentorem divini illius hymni commemorat, qui divino quodam motu extra seipsum raptus et quasi traductus alio sacrum illum cantum occiperit. quid multa proferri necesse est? ostendit in hac narratione sacer ille Dionysius universum prope coetum apostolorum et ipsorum septuaginta discipulorum ad venerandum hoc spectaculum congregatum fuisse; tum quod eodem tempore discipuli omnes per universum terrarum orbem dispersi convenerint, quorum in numero et ipse fuerit una cum Timotheo et Hierotheo. audivisti enim haec ipsius ad Timotheum verba „nos quidem una tecum multisque sacris fratribus, ceu meministi, ad spectandum corpus illud, quod vitae principium aliquando continuerat, conveneramus.” haec a praedicto Dionysio sunt tradita.

Πλὴν εἰ τοῖς τῆς φύσεως νόμοις ὑπέπεσεν, εἰ καὶ θά-
 νατον ἐγεύσατο, εἰ καὶ μνήματι κατετέθη ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ
 τοὺς ὄρους νενίκηκε τῆς φύσεως, ἀλλὰ τάφος καὶ νεκρῶσις
 αὐτῆν οὐ κεκράτηκε· τοῦ γὰρ μνήματος ἐξανέστη καὶ αὕτη
 5 παραπλησίως τῷ νύμφῃ αὐτῆς καὶ Θεῷ, μόνῃ παρὰ τῷ τάφῳ
 καταλείψασα τὰ ἐντάφια. καὶ πιστοῦται τὸν λόγον Ἰουβενά-
 λιος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων χρηματίσας θεῖος ἐπίσκοπος, τὴν τε
 τοῦ Θεοῦ διηγησάμενος ἀπόλειπιν, τὴν ἐσῆστερον αὐτοῦ
 παρὰ τῷ τάφῳ προσέλευσιν καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῷ τάφῳ γεγο- D
 10 νῦσαν παρ' αὐτοῦ κατεξέτασιν. οἱ γὰρ ἀπόστολοι τηρικαῦτα
 διανοιγῆναι τὸν τάφον κελεύουσιν ἅτε τὸν Θεοῦ ὄρωντες
 ἐπὶ τῇ ἀπολείψει πολλὰ δυσχεραίνοντα, καὶ ὁ μὲν τάφος
 ἠνοιγέτο, ὁ δὲ θησαυρὸς ἐντὸς ἦν οὐδαμῶς, μόνῃ δὲ κεί-
 μενα, καθάπερ εἴρηται, τὰ ἐντάφια. ὅτι δὲ ἡ αὐτὴ καὶ ἡ
 15 ἐπὶ τῆς Θεομήτορος ἔμελλε γενέσθαι ἀνάστασις, καὶ ταύτην
 ἐκ νεκρῶν ἐγερεῖσθαι καθὰ δὴ καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, ὁ μακά-
 ριος Δαβὶδ προφθάσας ἐδήλωσεν οὕτως εἰπὼν „ἀνάστηθι,
 κίριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἀγιά-
 σματός σου.” ἐπειδὴ γὰρ τὴν ἐν γαστρὶ βαστάσασαν αὐτὸν P. 233
 10 κἀνεῦθεν κιβωτὸν ἀγιάσματος χρηματίσασαν, οὕτως ἐγγε-
 μένην ἐκ τάφου προέγνωκεν ὁ Δαβὶδ καθὰ δὴ καὶ τὸν ἐξ
 αὐτῆς γεννηθέντα Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν, εἰκό-

14. ὅτε P.

Caeterum tametsi virgo mater naturae legibus fuit obnoxia, tametsi mortem degustavit, tametsi ut homo in sepulcrum est deposita, naturae tamen fines atque terminos superavit et excessit, neque sepulcrum et mortalitas eam in potestate sua retinere potuit. nam et ipsa de sepulcro resurrexit, prorsus uti filius eius idemque deus fecerat, solis sepulcralibus exuviis in monumento relictis. huic narrationi fidem facit divinus ille Iuvenalis, qui Hierosolymorum antistes fuit. exponit ille quo pacto id temporis Thomas abfuerit, quo pacto deinceps ad sepulcrum accesserit, quo pacto illud ipsum perquisiverit. etenim apostoli Thomae gratia sepulcrum aperiri iusserunt, quod illum cernerent absentiam in morte virginis suam molestissimo ferre animo. itaque sepulcrum quidem aperitur, at ipse thesaurus in eo reconditus nusquam apparebat: solae, quod dictum est, sepulcrales exuviae reperiebantur. consimili nimirum modo et ipsam dei matrem ex mortuis resurrecturam fuisse, quo filius resurrexerat, multo autem beatus ille Davides huiusmodi verbis significaverat (Ps. 131 8): „surge, domine, in requietem tuam, tu inquam ipse, et arca sanctitatis tuae.” nam quia narrant Davides eam, quae Christum utero suo gestasset ac illam ipsam ob causam arca sanctitatis esset atque nuncuparetur, eodem

Glycas.

28

τως ἄρα καὶ ἐπὶ ταύτῃ τὴν ὁμοίαν προέγραψεν ἔγερσιν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐκεῖνος εἰπὼν „ἀνάστηθι κύριε σὺ, τῆρκαῦτα ἐπήγγυε „καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος σου.” μὴ οὖν ἀμφίβαλλε. ἐπειδὴ γὰρ τὰ δύο τῶν πρωτοπλάστων σώματα τῇ λύμῃ τῆς φθορᾶς ὑπέπεσε διὰ τὴν παράβασιν, καὶ τεῦθεν τὸ τοιοῦτον ὑφέρον κακὸν διαδόσιμον ἐφ' ἅπαν γέγονε τὸ ἀνθρώπινον, διὰ τοῦτο καὶ νῦν πρώτως δύο σώματα ἀποτιναζόμενα ἀπαρχῇ τοῖς ἐλπίζομένοις ἀφθαρσίας γεγόνασιν. καὶ μὴ μῦθον ἡγοῦ τὰ λεγόμενα. ὅρα γὰρ νοσηχεῶς ὅτι καὶ ὁ ἐν πατριάρχαις ἁγιώτατος Γερμανὸς τὰς ἀφορμὰς ἐκείθεν¹⁰ λαβὼν ἐν τῷ εἰς τὴν κοιμήσιν λόγῳ αὐτοῦ καὶ ταῦτε κατὰ ῥῆμα διέξεισιν ὅτι „ζῆ σου τὸ πνεῦμα διὰ παντός, καὶ ἡ σὰρξ σου διαφθορὰν οὐχ ὑπέμεινε τάφου. πάντα ἐπισκέπη, καὶ ἡ ἐπισκοπὴ σου πρὸς πάντα, ὥστε κὰν οἱ ὀφθαλμοὶ¹⁵ Σῆμῶν κεκράτηνται μὴ βλέπειν σε, ἀλλὰ σὺ παναγία τοῖς ἀξίοις ἑαυτὴν ἐμφανίζεις· ἡ γὰρ σὰρξ οὐκ ἐμποδίζει τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ πνεύματος σου.” καὶ αὐδὴ „τὸ μὲν σῶμά σου τὸ πυρθενικὸν ὄλον ἁγίον ἐστίν, ἀλλὰ κὰν μὴ ὡς ἀνθρώπινον πρὸς ἅκρην ἀφθαρσιαν ζωῆς, σῶον δὲ ὁ τοῦτο

19. ὁ τοῦτο] ταῦτό?

pacto resurrecturam e sepulcro quo et natus ex ipsa Christus dei filius et deus resurrexit, iccirco non abs re consimilem utriusque resurrectionem ex mortuis multo aute quasi pictura quadam expressit. etenim ni res ita se haberet, non sane posteaquam dixerat „surge, domine,” subiecisset „et arca sanctitatis tuae.” quapropter hac quidem in parte amplius haesitare noli. nam quia duo illa primum omnium creatorum hominum corpora interitui facta sunt obnoxia propter inobedientiam, indeque porro subsecutum aliud, nimirum ut malum eiusmodi latius serpens in universam naturam humanam sese dideret, iccirco nunc quoque primum omnium duo corpora excusso depositoque interitu facta sunt primitiae quasi quaedam eius immortalitatis, quam spe certa nobis pollicemur. atque haec quae dicimus cave pro fabula duxeris. nam ecce sanctissimus ille patriarcha Germanus hinc occasione sumpta, sic ad verbum in oratione sua de obdormitione virginis loquitur: „semper vivit spiritus tuus, et caro tua sepulchralem corruptionem non est experta. omnia intueris, et inspectio tua versus cuncta dirigitur. quo fit ut quamvis oculi nostri praepediantur quominus te cernant, tu tamen, virgo sanctissima, dignis temet conspicendam praebes. nam caro vi et efficacitati spiritus tui nequit officere vel impedimento esse.” ac rursus „corpus tuum virgineum omnino sanctum est, et humanum quidem, sed quod ad summam immortalitatis vitam pervenerit adeoque integrum sit et absolute vivum et obdormitioni non obnoxium, quippe quod vas

ζωοτελές καὶ ἀκοίμητον ὡς σκεῦος ὑπάρχον θεοδόχον. ἔρρετω κύφος, ἔρρετω χοῦς ἐπὶ σοί, θεοτόκα." πρὸς τοῦτοις δὲ ὁ ἀγιώτατος Ἄνδρέας ὁ Κρήτης αὐτὴν ταύτην εἰσάγει λέγουσαν ὅτι τῇ μὲν ψυχῇ μεγαλύνω τὸν κύριον καὶ ἀγαλλιωμαι V. 181
 5 τῷ πνεύματι, τῷ σώματι δὲ μεταλλάττομαι καὶ μορφοῦμαι D τὴν ἐν χάριτι θέωσιν. καὶ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον.

Μετὰ δὲ Ἀύγουστον Καίσαρα κρατεῖ Τιβέριος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κγ'. οὗτος κτίσας πόλιν παρὰ τῇ λίμνῃ Τιβεριίδα ταύτην ὠνόμασεν. ἐφ' οὗ σεισμὸς γεγωνὸς ἰ' καὶ γ' πόλεις
 10 κατέχωσεν. ὁ Τιβέριος οὗτος τοὺς βαρεῖς καὶ δεινούς φορολόγους αἰκίζων δεινῶς ἔλεγε „χειρσόθωσαν μὲν τὰ πρόβατα, πλὴν οὐ μέχρῃς αὐτῆς ἐπιδερμίδος." ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς εἰς
 5 ἄξιαν παρ' αὐτοῦ προαγομένους θῦττον οὐκ ἤμειβεν. ἐρωτηθεὶς πῶς τοῦτο ποιεῖ, ἔφη διὰ τὴν τῶν ἀγομένων ἀνάπαν-
 5 σιν. ἐπὶ τοῦτοις δ' ἔφερε καὶ παράδειγμα. τραυματίας τις P. 234 ἔκειτο, καὶ τὰ ἔλκη αὐτοῦ πληθὸς μυιῶν ἀνιμώμενον ἦν. παριῶν δὲ τις ἐπεχείρει ταύτας ἀποσοβεῖν. ὁ δὲ εἶπεν „ἄφες αὐτάς. κορροθεῖσαι γὰρ οὐ τοσοῦτον ὀδύνας μοι παρέχουσιν. ἐὰν ἔλθωσιν ἄλλαι λιμώττουσαι, σφόδρα με ἐπιπλήξουσι." ὀλέγεται δὲ ὅτι μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία μέχρι καὶ Ρώμης τρέχει, πολλὰ καταβοῶσα τῶν

14. ἀγομένων] ἀρχομένων?

dei capax fuerit. valeat, te quod attinet, sepulcrum; valeat pulvis, o deipara." quinetiam sanctissimus ille Cretensis praesul Andreas in hunc modum ipsam loquentem introducit: „animo quidem magnifico dominium celeberrimo et spiritu exulto, corpore vero immutet et ad divinitatem ex gratia profectam transformor." ac de his quidem hactenus.

Post Augustum vero Caesarem Tiberius ipsius filius annis 23 imperio praefuit. hic ad lacum urbe condita Tiberiadem appellavit. eodem regnante terrae motus exstitit, qui urbes tredecim subvertit. solebat Tiberius graves subditis et atroces publicorum vectigalium exactores acute verbis huiusmodi pungere, tendendas quidem esse pecudes, at non deglubendas. eadem de causa si quos ad magistratum dignitates provexerat, non cito summos cum aliis commutabat. cumque interrogatus esset quamobrem istuc faceret, propter subditorum, inquit, commodum et recreationem. simul rem exemplo declarabat. quidam, inquit, confectus vulneribus, humi iacebat, eiusque ulcera ingens muscarum multitudo sugebat. praeteriens vero alius eas abigere nitebatur. tum ille „missas" ait „has facito. nam satiatas cum sint, magno me dolore non adficiunt. at si aliae advolescent esurientes, me diriter pungendo excruciant." caeterum nonnulli perhibent post adsumptionem Christi Mariam illam Magdalenam Romam pervenisse, graviterque accusasse omnes, quotquot in

παρηνομηκότων εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν. τοσοῦτον δὲ Τιβε-
ριος τὸν θυμὸν ἀνήψεν ὥστε θανάτῳ καταδικάσαι τοὺς ἱερεῖς
B καὶ γραμματεῖς σὺν αὐτῷ τῷ Πιλάτῳ, εἰ καὶ τινες ἕτεροι
αὐτόχειρα λέγουσι τὸν Πιλάτον ἑαυτοῦ γενέσθαι.

Μετὰ τοῦτον κρατεῖ Γαῖος ἔτη δ'. οὗτος πάμπολλα δεινά⁵
ποιήσας ἀναιρεῖται ὑπὸ στρατιωτῶν ἐν τῷ λουτρῷ· οὐ γὰρ
ἔφερον αὐτὸν ὄραν τὴν ἰδίαν θυγατέρα προσάγοντα τῷ εἰδώ-
λῳ αὐτοῦ, καὶ λέγοντα „σὺ ταύτης πατήρ, καὶ σὺ ταύτην
γεγέννηκας.” οὗτος ὁ Γαῖος ὀλονύκτως κυβέειν ἤθελεν. ὅθι
ἐπὶ τούτῳ δυσθυμήσας ὁ βασιλεύς, ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἔξεκ-¹⁰
κένωτο τὸ χρυσίον ἅπαν, ὥστε καὶ τὸν θησαυροφύλακα δυσ-
C θυμοῦντα ὄραν τοὺς ὀπουδήποτε πλουσίους ἀναιρεθῆναι
κελεύει καὶ τὰς αὐτῶν περιουσίας λαβεῖν. οὗτος ἐν στενωπῇ
τῆς Ῥώμης πηλὸν θεασάμενος κόλποις Οὐεσπασιανῶ τοῦ
στρατηγικωτάτου βληθῆναι προσέταξε.

Τότε δὴ τότε Φίλων ὁ σοφὸς καὶ Ἰώσηπος ἤκμαζον. οὗ-
τος δὴ φιλαληθῆς ἀλέγετο διὰ γε τὸ τὸν βαπτιστὴν τοῦ κυ-
ρίου ἐπαινεῖν, καὶ διὰ τὸ τὸν Χριστὸν ὁμοίως ἄνδρα σοφὸν
μαρτυρεῖν καὶ μεγάλων σημείων ἐργάτην, σταυρωθέντα δὲ
ζῶντα φανῆναι μετὰ τρίτην ἡμέραν. σὺ δὲ ἀγαπητέ, μὴ
θαύμαζε εἴγε καὶ βάρβαροί τινες προείλοντο τὰ καλὰ· τὸν

Christum deliquerant. usque adeo illam denique Tiberii animum
accendisse, ut et sacerdotes et scribas et ipsum quoque Pilatum
capitis damnaret. sunt tamen alii qui Pilatum sibimet ipsi manus
attulisse commemorant.

Post Tiberium Caius imperio 4 annos potitus est. is cum multa
crudeliter admodum designasset, a militibus in balneo necatus est.
nam moleste ferebant, quod eum vidissent propriam filiam ad simu-
lacrum quoddam cum huiusmodi verbis adducere „tu pater huius
es, tu hanc procreasti.” solebat Caius totas noctes aleas lusa transi-
gere. qua prodigialitate factum est ut tandem egens magnum in mo-
rorem incideret. nam prorsus exhaustum erat aerarium. quapropter
cum eius rei causa praefectum aerario tristem imperator aliquando
cerneret, iussit ut omnes locupletes e medio tollerentur eorumque
facultates diriperentur. idem cum Romae quodam in angiportu lutum
videret, mandavit ut in sinum Vespasiani, viri bellicosissimi, conii-
ceretur.

Hoc tempore sapiens ille Philo et Iosephus claruerunt. Iosephus
veritatis amans extitit. nam et Baptistam domini laudat, et Christum
consimiliter virum sapientem magnorumque prodigiorum effectorem
appellat, ac posteaquam crucifixus fuisset, die tertio vivum conspe-
ctum esse tradit. caeterum, dilecto fili, mirari desine fuisse barbaros
quosdam qui virtutis et honesti amore ducerentur. nam cum homi-

γὰρ ἀνθρώπων πλαίτων ὁ θεὸς ἐντέθεικεν αὐτῷ τὴν τοῦ καλοῦ D
καὶ κακοῦ διάγνωσιν. διόπερ οὐ μόνον οἱ περὶ τὸν Πλάτωνα
τὸν ἀδικὸν βίον ἐμίσησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων οὐκ ὀλί-
γοι. καὶ γὰρ τοὺς ὑπερβορέους οἰκεῖν μὲν ὑπὲρ τὰ Ῥίπαια
5 ὄρη φασίν, ἀσκεῖν δὲ δικαιοσύνην, ἀκροδρῦοις καὶ ὕδασι
ζῶντας. ἀλλὰ καὶ τοὺς Βραχμῶνας ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀσκεῖν,
φύλλοις τὸ σῶμα σκεπομένους καὶ ἐν ὕλαις διάγοντας. καὶ
Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύθην τοσοῦτον ὁ τῆς σωφροσύνης καὶ
τῆς ἀσκήσεως ἔρωσ κατέσχεν ὡς καὶ κοιμώμενον τὰ χεῖλη
10 αὐτοῦ καὶ τὰ αἰδοῦτα κρατεῖν δι' οἰκείων χειρῶν· οὐ μόνον
γὰρ γρηγορῶν ἀλλὰ καὶ ὑπνώτων ἐδείκνυε πόσης ἀσφαλείας P. 235
τὰ τοιαῦτα δέονται μόρια.

Μετὰ δὲ Γαῖον κρατεῖ ὁ Κλαύδιος ἔτη γ'. οὗτος ὁ V. 182
Κλαύδιος τοσοῦτον λέγεται εἶναι δειλὸς ὥστε τοὺς παριστα-
5 μένους ἐρξυῶν, μὴ ποτε ξίφος ἐν κόλποις φέροιεν. μετὰ δὲ
τοῦτον Νέρων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιδ'. οὗτος ὁ παμμύαρος
ἑὼν ὡσεὶ ε' καὶ ζ' ὢν πρῶτος τοῦ διωγμοῦ ἤρξατο, καὶ
τοὺς κορυφαίους ἀναιρεῖ, ὡς μὲν ἱστορικοὶ τινες ἕτεροι λέ-
γουσιν, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ, ἐν ἄλλῳ δὲ καὶ ἄλλῳ
10 ἕτει, ὡς δὲ Εὐσέβιος ὁ τοῦ Παμφίλου, καὶ ἕτει τῷ αὐτῷ
καὶ ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ. ἀλλὰ Τερτουλλιανὸς τις ἀνὴρ τῶν ἐπὶ B
Ῥώμῃ λαμπρῶν καὶ Γαῖος ἀνὴρ ἐκκλησιαστικὸς καὶ Διονύσιος

nem fingeret deus, eidem honesti et pravi discrimen indidit. quo
factum est ut non Platonis modo sectatores vitam iniustam et sceleratam odio prosecuti sint, verumetiam homines barbari non pauci.
accepimus enim Hyperboreos quosdam ultra Rhiphaeos montes habi-
tare, qui iustitiam studiose colant, arborumque fructibus et aqua
victitent. itidem Brachmanas in virtute colenda supra modum huma-
num exercere se tradunt, cum foliis tantum corpora tegant et vitam
in silvis agant. Anacharsis natione Scytha tanto castitatis et exerci-
tiorum virtutis amore tenebatur, ut etiam cubans labra verendaque
nis ipse manibus comprimeret. nimirum non vigilans modo, verum-
etiam dormiens ostendebat quam accurata custodia duo istae corporis
nembra indigeant.

Post Caium Claudius imperium 13 annis obtinuit. perhibetur
utem Claudius usque adeo formidolosus fuisse, ut adstantes sibi
requireret ac scrutaretur ane gladium in sinu gestarent. successo-
em habuit Neronem, qui annis 14 rebus praefuit. impurissimus hic
rinceps cum annos plus minus 17 natus esset, primus persequi
hristianos coepit, et duos summos viros interfecit, ut nonnulli qui-
em *historici* volunt, uno ac eodem die, verum diversis annis ut
usebius autem Pamphili memoriae prodidit, et anno eodem et ea-

ἐπίσκοπος Κορίνθου γράφουσι καθ' ἓνα καιρὸν καὶ ὁμοῦ μαρτυρήσαι Πέτρον καὶ Παῦλον, τρισκαιδεκάτῃ ἔτει τῆς βυσιλείας Νέρωνος. καὶ Πέτρον μὲν ἀναίρει δι' αἰτίαν ταύτην. ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ὁ Σίμων ὁ μάγος ἦν, πρὸς ὃν ὁ κορυφαῖος ἐλθὼν εἶρε κύνα δεδεμένον ἀλύσει ἐν τῇ πλῆθι αὐτοῦ, κατεσθίνοντα τοὺς ἄνευ προτροπῆς ἐπιχειροῦντας εἰσελθεῖν ἐπὶ τὸν Σίμωνα. ἣ δὴ καὶ ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν, καὶ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ περὶ Πέτρον ἀναγγεῖλαι. καὶ τηρικαῦτα τοῖσι ἐποίησε, καὶ πάντες οἱ ὄντες ἐντὸς ἐξεπλάγησαν. αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Σίμων ἐποίησε, καὶ τὸν Πέτρον ἐκάλεσεν. ὁ μὲντοι Σίμων καὶ τὰδε πρὸς τοὺς ἄλλοις τῷ κορυφαίῳ διαλεγόμενος ἔλεγεν." εἰ πρόγνωσιν εἶχεν ὁ Ἀδύμ, διὰ τί οὐ προέγνω τὴν τοῦ ὄφρεως ἀπάτην;" καὶ ὁ Πέτρος, „εἰ πρόγνωσιν οὐκ εἶχε, πῶς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐσομένας πράξεις ἅμα τῷ γεννηθῆναι ἐπέθηκεν ὀνόματα; τὸν μὲν γὰρ Καὶν ἀνόμασεν, ὃ ἔστι ζῆλος· ζηλώσας γὰρ ἀνείλε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. τὸν δὲ Ἀβὲλ ἐκάλεσεν, ὃ ἔστι πένθος· ἐπ' αὐτῷ γὰρ φονεῖν ὁθένοι ἐπένησαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ." εἰ δὲ τὸ πλάσμα προήνωσκε, πολλῷ μᾶλλον ὁ πλάστης αὐτός, εἰ καὶ ὁ παράφρων ἐκεῖνος ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν τὴν γραφὴν ὅτι ἐπεύραζεν ὁ θεὸς τὸν Ἀβραάμ καὶ ὅτι „καταβῆς ἐπὶ Σόδομα ὑψομαι" ἔλεγεν

dem die. quin etiam Tertullianus, vir apud Romanos illustris, et Caius scriptor ecclesiasticus, et Dionysius Corinthi episcopus simul et eodem tempore Petrum atque Paulum testimonio suo doctrinam Christianam obsignasse scribunt, anno videlicet imperii Neronis decimo tertio. Petrum quidem Nero huiusmodi quandam ob causam interfecit. imperante Nerone vixit Simo magus, ad quem ubi summus ille vir accessisset, canem alligatum catenae in eius limine reperit, devorantem eos quotquot iniussu ad Simonem ingredi conarentur. is vero Petrum intrare iussit, et humana voce Petrum adesse nuntiavit quo facto cuncti qui erant in aedibus obstupuerunt. Simo idem facere quod canis antea factitaret, et ad se Petrum accersere. deinceps cum summo viro colloquens inter alia quiddam huiusmodi obiecit. si futuri notitiam Adamus habuit, quamobrem serpentis fraudem non praecognovit? tum Petrus „si futuri" ait „nullam notitiam habuit, quo tandem modo filiis suis ipso nativitatibus tempore nomina indidit, quae ipsorum factis essent accommodata? nam unum appellavit Cainum, quae vox aemulationem denotat; etenim impulsus aemulatione quidam fratrem suum occidit. alterum vocavit Abelum, quod nomen luctum significat: nam eius interfecti causa parentes in luctu fuerunt. quodsi Adamus, qui dei figmentum erat, futurorum habebat notitiam, multo magis ea debet opifici tribui." at insanus ille colligebat in deum quandam ignorationem propterea cadere, quod

ἄγωνιαν ἔχειν τὸν Θεόν. πρὸς μέντοι ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ φαν-
 τασίαις καὶ εἰς ἄερα ἐπήρθη ὁ Σίμων, ἐπαγγελάμενος ἐκείθεν
 ἀγαθὰ καταβιβᾶσαι τῷ λαῷ. ἐγὼ δὲ ὁ Πέτρος ἠδύχομην καθ'
 ἑαυτὸν, καὶ εἶπον ἐναυτενίσας αὐτῷ „εἰ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χρι-
 50του εἰμι ἐγὼ καὶ οὐ πλάνος, ὡς φησι Σίμων, προστάσω
 ταῖς πονηραῖς δυνάμεσιν ἀφεῖναι τῆς κρατήσεως αὐτόν.” καὶ P. 236
 παραχρησάμενος εἰς ἕλην κατηνέχθη καὶ συνετριβή. διὸ δὴ καὶ
 τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπίσημον ἄγουσιν αἱ Ῥωμαῖοι· σαββα-
 τον γὰρ ἦν, ἐν ᾧ καὶ προσεσχη καὶ θησεῖται τοῖς πιστοῖς,
 οὐ καὶ μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου. τοῦτο δὲ καὶ μέχρι τοῦ
 νῦν ἐκεῖσε κρατεῖ. ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ Νέρων τὸν Πέτρον
 ἐσταύρωσε. τὸν δὲ Παῦλον, καθά φησιν ὁ τὴν γλωττίαν
 χρυσοῦς ἐν τῷ πρὸς τοὺς κωλύοντας μονάζειν λόγῳ αὐτοῦ,
 διὰ ξίφους ἐπέλειωσεν ἄτε κατηγήσωντα Ἐπέραστον αὐτοῦ
 ἰκαλακῆν. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸν διωγμὸν ἤγειρε· λύγνος
 γὰρ ὢν οὐκ ἠνέσχετο τὰς αὐτοῦ παλλακὰς ἐπιστρέφειν πρὸς
 κύριον. ὁ μέντοι θεὸς Ἰωάννης καὶ ταῦτα πρὸς Παῦλον εὐρη- B
 ται λέγων „ποδὸς τόπος τὸ σὸν ἐδέξατο αἷμα, τὸ γαλακτοει-
 δὲς ὄραθεν ἐν τῷ χιτῶνι τοῦ σε ἀνασκολοπίσαντος; δ δὴ καὶ V. 183
 τὴν βάρβαρον αὐτοῦ ψυχὴν ὑπὲρ μέλι γλυκῆναν πιστὸν ἐποίησε

14. ἐπέραστον Labbeus.

litterae sacrae dicant deum tentasse Abrahamum; item quod memi-
 nerint deum ita secum locutum esse „descendam et Sodoma inspi-
 ciam.” deinde post alias praestigias in aëra Simo sublatus est, pol-
 licitus inde se bona quaedam populo demissurum. ibi Petrus secum
 precari, et defixis in eum oculis dicere „si apostolus ego sum Iesu
 Christi, non hominum impostor, ut Simo praedicat; malis potestati-
 bus impero ut eum dimittant nec amplius teneant.” mox in terram
 ille delapsus minutus in partes atteritur. atque illum sane diem
 olenniter Romani celebrant. nam sabbato haec gerebantur, quo fide-
 es magistri causa cibis abstinebant et precibus operam divinam im-
 lorabant; id quod etiam usu confirmatum, adhuc in hodiernum ibi
 diem servatur. Nero autem his cognitis Petrus in crucem egit;
 aulam vero, quemadmodum aurea lingua praeditus orator meminit
 in oratione sua, quam ad vetantes solitariam vitam habuit, gladio
 opterea ferri iussit quod Eperastum, amores deliciasque suas, ad
 religionem Christianam instituisset. qua ipsa de causa persecutionem
 quoque concitavit: nam quia lascivus erat, concubitos suos ad do-
 minum se convertere graviter omnino ferebat. idem Iohannes Chryso-
 somus, vir plane divinus, etiam huiusmodi verbis alicubi Paulum
 impellat: „quinam, quaeso, locus lacteum illum sanguinem tuum
 recepit, conspectum in eius veste qui te in palum suffixit? quod
 sum sane barbarum eius animum maiore vi dulcem efficiens quam

τηνικαῦτα τὸν ἄπιστον.” κεκοίμηται δέ, ὡς ἐκεῖνοί φασί, καὶ ἀμφοτέροι ἐν τῇ πόλει Ῥώμῃ, μηνὶ Ἰουνίῳ κθ', ἐπὶ Νέρωνος βασιλείῳ.

Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τὴν τοῦ Θεγγόρου Λουκᾶ περὶ τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων ἐπελθὼν ἱστορίαν εὐλόγως ἠλύρηκας, εἶγε τὰ λοιπὰ Παύλου διηγησάμενος ὁ Λουκᾶς τὸ μακάριον αὐτοῦ τέλος σεσίγηκε. καὶ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι μέχρι τῆς εἰς Ῥώμην πρώτης ἀφίξεως τοῦ μεγάλου Παύλου καταλείπει τὴν ἱστορίαν ὁ Λουκᾶς. καὶ ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι διασχισθεὶς ὁ Λουκᾶς Παύλου τὸ τῶν πράξεων τηνικαῦτα συνεγράψατο βιβλίον, ὃθεν τὰ λοιπὰ μὲν Παύλου διηγήσατο, τὸ δὲ μαρτύριον ὡς μήπω γεγονὸς εἰκότως παρέθεραμεν. ὁ γὰρ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν Ῥώμῃ ἄνετος ὢν ἐκήρυσσε· μέχρι γὰρ τούτου καὶ ὁ Λουκᾶς αὐτῷ συνῆν. αὐτῷ οὕτως ἀπολογησάμενος εἰς τὸ κήρυγμα πάλιν ἐπέλλετο καὶ τοῖς ἐκεῖσε κηρύσσων ἦν. ἐκ δευτέρου δὲ τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημήσας, καὶ κατηχήσας τὸν οἰνοχόον Νέρωνος καὶ παλλακὴν αὐτοῦ Ἐπέραστον, τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο. ὅτι δὲ οὕτως ἦν ὁ Λουκᾶς μετὰ Παύλου τὸ πρότερον, αὐτὸς φησι πρὸς Τιμόθεον ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν δευτέρᾳ ἐπιστολῇ, ἣν ἔγραψε κατὰ δέσμιος ὢν ὑπὸ Νέρωνος· „ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ αὐτοῖς λογιθεῖη. ὁ δὲ κύριός μου

mel ipsum, infidelem antea fidelem effecit.” uterque, seu Chryostomus idem testatur, obdormivit in urbe Roma, a. d. 3 Kal. Quinctiles, imperatore Nerone.

Caeterum memini, dilecte fili, te divini Lucae historiam de actis Apostolorum perlegentem, non abs re dubitasse num vero sit consentaneum, Lucam caeteris a Paulo gestis rebus omnibus expositis beatam eius ex hac vita migrationem praeterire silentio voluisse. licet ad eam quaestionem hoc modo respondere, Lucam librum actorum id temporis exarasse, cum Paulus prima vice Romam appulisset ea de causa factum esse ut caetera quidem acta Pauli recenseret, perhibitum vero fidei testimonium, uti quod necdum accidisset, omitteret. Paulus enim, cum biennium totum Romae liber ageret, praedicationis munereungebatur; ad quod usque tempus ei Lucas aderat. deinde Romam altera vice reversus, cum religionis Christianae rudimenta Eperasto, Neroni a poculis atque etiam concubino, tradidisset, beato illo exitu vitam clausit. Lucam ipsum prius cum Paulo non fuisse, fatetur in secunda ad Timotheum epistola Paulus, quam a Nerone coniectus in vincula scripsit. in prima, inquit, defensionem mea cuncti me deseruerunt. nolim hoc eis culpaedetur. dominus

παρόστη και ἐνεδυνάμωσε με." κατὰ δὲ γε τὸ τέλος μόνος
παρῆν ὁ Λουκᾶς.

Μετὰ μέντοι τὴν πρώτην ἀπολογίαν εἰς Ἰσπανίαν ὁ Παῦ-
λος παραγίνεται. γύναιον οὖν τι τῶν ἐπισήμων ἐκ πρὸ πολ-
5 λῶ θέλον τὸν Παῦλον ἰδεῖν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐνηχηθῆναι,
παρακῦψαι λέγεται κατὰ τὴν ἀγορὰν καὶ ἰδεῖν αὐτὸν διερχό-
μενον, καὶ πείσαι τὸν αὐτῆς ἄνδρα Πρόβον ἐντὸς τοῦ οἴκου P. 237
δέξασθαι αὐτόν. εἰσελθόντος οὖν θαῦμα παράδοξον γίνεται·
τὸ γὰρ γύναιον ἀνακαλυφθέντων τῶν τοῦ νοδὸς ὀφθαλμῶν
10 ἑώρα ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ ἀποστόλου ἐπίχρυσα γράμματα
„Παῦλος ὁ τοῦ Χριστοῦ κήρυξ" διαγορευόντα. καὶ προσπε-
σοῦσα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ ἡ τοιαύτη γυνὴ κατηχήθη καὶ ἐβα-
πτίσθη. ὁμοίως καὶ Πράβος ὁ ἀνὴρ καὶ πάντες οἱ λοιποὶ
καθεξῆς.

15 Τοῦ μέντοι Νέρωνος Ἀνίκητόν τινα στείλαντος ἐπὶ τῇ
τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἀγριππῖαν ἀποκτείνει, τί ποιεῖ αὕτη; B
τὴν ἑαυτῆς γαστέρα γυμνώσασα „παῖς Ἀνίκητε" ἔφη, „παῖς,
ὅτι Νέρωνα ἐγέννησεν." οὗτος ὁ Νέρων πρὸς τοῖς ἄλλοις
αὐτοῦ κακοῖς καὶ κιδαρφοῖς καὶ μίμοις ἐπέχαιρεν, ἀκρατο-
20 ποτῶν ἔσαιε κἀντεῦθεν τοὺς ἀναιτίους ἀποστερῶν τῆς ζωῆς.
τοσοῦτον δὲ Ῥωμαῖοι ἀπεστράφησαν αὐτόν ὡς ἐπιστῆναι καὶ
ποτε τοῦτον ἀναιρήσοντες. τοῦτο δὲ γνοὺς ὁ Νέρων ἑαυτὸν

autem adstitit mihi meque confirmavit. ad finem vero solus Lucas
aderat.

Cæterum post defensionem hanc primam Paulus in Hispaniam
pervenit, ubi muliercula quaedam illustri orta loco, quae multo
ante Paulum videre cuperet deque veritate ab ipso viva voce erudiri,
prospectasse in forum perhibetur, ibique conspecto Paulo, qui forum
transiret, maritum suum Probum persuadendo impulsisse ut hominem
domo sua exciperet, ingresso in aedes Paulo prodigium quoddam no-
vum et inusitatum accidisse: mulierem enim oculis suis adaptis in
apostoli fronte litteras aureas vidisse, quarum huiusmodi sententia
foret „Paulus Christi praeco." quapropter ad pedes ipsius provoluta
doctrinam Christianam accepit, ipsaque cum Probo marito familiaque
universa baptisata est.

Cæterum Nero cum Anicetum quendam ablegasset, qui matrem
suam Agrippinam occideret, illa ventre suo denudato „hunc, Anicete,
ferito" ait, „qui Neronem ediderit." inter alia vitia Neronis hoc
etiam erat, quod citharoedis et mimis delectaretur, ac semper tem-
ulentus esset; quo fiebat ut innocentes vita spoliaret. hinc tantopere
hominem aversati sunt Romani, ut motu concitato eum ad necem
poscerent. qua re cognita Nero sibimet ipsi manus attulit, huiusmodi

διεχειρίσατο, μηδὲν ἄλλο εἰπὼν ἢ τοῦτο καὶ μόνον „ὄϊον, ὦ Ζεῦ, καθαρωδὸν ὁ βίος ζημιούται.” λέγεται δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Λουκῆς ὁ ἀπόστολος ἐπὶ καρποφόρου ἐλαιίας ἐσταυρωθήη. C ἄδελον δὲ ἦν τὸ τίμιον αὐτοῦ λείψανον διὰ τὸ μέσον πολλῶν σκηνομάτων ῥιφῆναι· διὰ προσευχῆς δὲ ἔπεμαρην ὁ θεός 5 κουλούρια ἱατρικὰ σύμβολα τῆς τέχνης αὐτοῦ, καὶ οὕτω φανερωθὲν ἐνταῦθα ἐπανεσώθη.

Οὐ πολὺς μετὰ ταῦτα παρερρήη καιρός, καὶ ἡ τῶν Ἰου-
V. 184 δαίων ἐφθάσει ἀπώλεια. οὐκ ἐν ἄλλῳ δὲ καιρῷ ἤλθεν, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς. καὶ εἰκότως· ἐχρῆν γὰρ αὐτοὺς ἐν 10 αἷς εἰς τὸν κύριον ἐξήμαρτον, ἐν αὐταῖς καὶ τὰ ἐπίχειρα εὐρεῖν, καίτοι γε πολλὰ τοῦ θεοῦ ποιήσαντος ἵνα διορθωθῶσι. καὶ γὰρ ἄνθρωπος τις Ἰησοῦς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας ἐλθὼν ἐν τῷ ἱερῷ ἀνέκραξε φωνῇ ἀπὸ τῶν τεσσαράκοντα 15 D μερῶν ἐπὶ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν λαόν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν ἵπασαν περιερχόμενος καὶ τυπτόμενος ἔλεγεν „οὐαὶ οὐαὶ, Ἱεροσόλυμα.” δύο καὶ γὰρ ἔτη περικυκλωθέντες καὶ ἀπορήσαντες τοὺς ζωστήρας καὶ τὰ δέρματα τῶν θυριῶν ἐμασῶσι. γυνὴ δὲ τις Μαρία τοῦνομα, πλουσία οὕσα σφόδρα, ἐκ τῆς χώρας πρὸς τὴν πόλιν εἰσῆλθε, καὶ τὰ προσόντα αὐτῆς 20 σκυλευθεῖσα ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ ἔχουσα ζῆσαι, ἐπομάζων αὐτῆς παῖδα ἀπτήσασα ἔφαγε. τοῦτο οὖν ἰδόντες ἤχοντο τὰ-

7. διεσώθη M. 8. διερρήη M.

quaedam fatus „qualem, o Iupiter, hominum vita citharoedum amittit.” caeterum hoc quoque memoriae proditum est, Lucam auctorem evangelicae historiae in olea frugifera suffixum fuisse. cumque pretiosas ipsius reliquiae nusquam reperirentur, quod essent inter multa tuguria reiectae, precibus impetratum est a deo ut collyria quaedam medica demitteret, artis sancti viri symbola; quibus conspectis reliquiae ibidem repertae servataeque sunt.

Secundum haec non multo interiecto tempore, Iudaeorum exodium appetiit, idque non alio tempore quam festo, nec id abs re, nam par erat ut quibus illi diebus in dominum deliquissent, iisdem et praemia consequerentur. quamquam sane multis modis efficere conatus est deus ut emendarentur. etenim inter alia vir quidam, cui nomen esset Iesus, ipso tabernaculorum festo templum ingressus alta voce ab utraque parte Hierosolimam et populum lamentatus est. quin etiam urbem universam obibat, seque feriens aiebat „vae vae Hierosolymae.” duobus elapsis annis cingula sua clypeorumque coria mandebant. forte mulier quaedam, quae Mariae nomen haberet, admodum opulenta, in urbem ex agro migraverat. eam cum populis commeatu facultatibusque suis spoliasset nec amplius ei quicquam

χιον ἀποθανεῖν. καὶ θύελλα τότε ἔπνευσε, καὶ τὰ μὲν βέλη
 τῶν πολεμίων ὄρθια ἔφερε, τὰ δὲ τῶν Ἰουδαίων πλάγια, ὡς
 ἐνεῦθεν καὶ τὴν Ἰερεμίου προφητείαν πέρας λαβεῖν τὴν οὕτω
 λέγουσαν „καὶ καταβαλῶ αὐτούς ἐν μαχαίρᾳ ἐνώπιον τῶν P.238
 5 ἐχθρῶν αὐτῶν, καὶ τᾶς τὴν πόλιν ταύτην εἰς ἀφανισμόν
 καὶ εἰς συρρηγμὸν αἰώνιον. καὶ ἔδονται τὰς σάρκας τῶν
 υἰῶν καὶ τῶν θυγατέρων αὐτῶν. καὶ συντρίψω τὴν πόλιν
 ταύτην ὡς ἄγρος ὄστράκινον; ὃ οὐ δυνήσεται λαθῆναι ἔτι.”
 τί τούτου σαφέστερον; πάντα γὰρ πεπλήρωται κατὰ τὴν
 10 ἱστορίαν Ἰωσήπου. ἵνα γὰρ μηδεὶς Ἰουδαῖος ἀπιστήσειεν,
 οὐκ ἀλλόφυλόν τινα ἀλλ' ὁμόφυλον καὶ ζηλωτὴν παρεσκεύα-
 σεν ἢ ἀλήθεια τὰ δυσεξήγητα ἐκτραγωδήσαι πάθη αὐτῶν.
 τοιαύτην γὰρ θεήλατον ὄργην οὐδεὶς εἶδε ποτε. ὁ μὲντοι B
 Ἰώσηπος ἐν Ἱεροουσαλήμ παρὼν τῷ πολέμῳ συνέγραψε τρια-
 15 κοσίας ἀνδρῶν μυριάδας ἀπολέσθαι λιμῷ μαχαίρᾳ πυρὶ καὶ
 τοῖς τοιούτοις, καὶ μὴν καὶ τῇ κατὰ Ῥώμην θηριομαχίᾳ. γέ-
 γονε δὲ ταῦτα ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις τοῦ Τίτου μετὰ μί-
 ῃ καὶ πλείονα ἔτη τῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως.

Γίνωσκε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι τρεῖς δουλείας ἐπέστησαν οἱ
 20 Ἰουδαῖοι καὶ λίαν δεινὰς, τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, τὴν ἐν Βαβυ-

13. ταύτην P. οἰδέ P. 14. παρὰ F.

superaret unde viveret, filium suum lactentem assat et comedit. quare
 re conspecta cuncti quam primum emori cupiebant. eodem tempore
 ventus ingens hostium quidem tela directo in Iudaeos ferebat, Iu-
 daeorum vero abripiebat in transversum. hoc modo Ieremiae vaticinio
 satisfecit eventus, id quod erat huiusmodi „gladio sternam eos in
 conspectu suorum hostium, et urbem hanc ad interneccionem ruinam-
 que perpetuam redigam. carnes etiam filiorum filiarumque suarum
 comedent. adeoque conteram hanc urbem instar vasis testacei, quod
 amplius redintegrari reficique nequit.” hoc oraculo quidnam possit
 esse clarius et dilucidius? nam haec omnia sic prorsus evenerunt,
 id quod historia Iosephi testatur. quippe ne Iudaeorum quispiam
 historiae fidem derogaret, non aliquem extraneum, sed eadem na-
 tione prognatum et insignem aemulatorem veritas excitavit, qui Iu-
 daeorum calamitates inexplicabiles tragice describeret. tale profecto
 exemplum irae divini numinis declaratae nemo potest aliud ex omni
 temporum memoria repetere. Iosephus quidem, Hierosolymae qui
 degebat durante bello, trecentas hominum myriades fame gladio
 igne aliisque talibus casibus periisse scripsit. plurimi etiam Romae
 bestiis obiecti sunt. gesta sunt omnia sub Tito, post Christi adsum-
 ptionem in coelum quadraginta et paulo amplius annis.

Velim autem scias, dilecte fili, Iudaeos ter servitutem dnam
 perpressos esse, primam in Aegypto, alteram Babylone, tertiam sub

λῶνι καὶ τὴν ἐπ' Ἀντιόχου τοῦ ἐπιφανοῦς. ἀλλ' ἐπὶ τούτοις καὶ αἱ ἀλχμάλωσται προηγορεύοντο καὶ ἡ ἐπάνοδος, ἐπὶ δὲ τῆς ἐσχάτης ἀλχμάλωσίαις τοῦτο οὐ γέγονε. καὶ ὄρα τὸ τοῦ C' Ἰωσήπου φιλάλληθες· ὅτι μὲν γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων ἐρημωθῆσται τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔγραφε, παράγων καὶ τὸν προφήτην Δανιὴλ μάρτυρα τοῦ λόγου αὐτοῦ, ὅτι δὲ στήσεται τῆς ἐρημώσεως, οὐκ ἔγραφεν, ἐπεὶ μηδὲ τὸν προφήτην εἶδρε τοιοῦτόν τι προειπόντα. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μετὰ δὲ Νέρωνα κρατεῖ Γάλβας μῆνας ζ', μετὰ δὲ Γάλβαν Ὄθων μῆνας γ', μετὰ δὲ τοῦτον Βιτέλλιος μῆνας η'. οὗτος κηρύγματα τοῖς ἀστρολέσχαις προτέθεικε φεύγειν ἐξ Ἰταλίας. οἱ δ' ἀντιπροτεθείκασι „φεῦγε τοῦ βίου, Καίσαρ,” καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν καθ' ἣν ἀποκτανθεῖη γράψαντες. μετὰ δὲ τοῦτον Οὔεσπασιανὸς ἔτη Ϛ', καὶ μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τίτος ἔτη β', ἐφ' οὗ καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἄλωσις γέγονε. ταύτης μὲν πρῶτος Οὔεσπασιανὸς κατήρξατο· ἀλλ' ἐκείθεν V. 185 ἀπάρας πρὸς Ῥώμην ἀφῆκε τὸν γενναιότατον Τίτον τὴν πόλιν πολιορκεῖν. οὗτος δὲ ὁ Τίτος τοσοῦτον ἦν θαυμαστός ὥστε καὶ θρηνησθαι διὰ τὴν κατὰ τῶν Ἰουδαίων θεήλατον ὀργήν, καὶ μᾶλλον ἤνικα τὸν ναὸν ἐώρα πυρπολούμενον. ἀλλὰ καὶ P. 239 τοῦ Θεοῦ δεόμενος ἔλεγεν „οὐκ ἐγὼ ἀλλὰ σὺ τούτου αἴτιος.”

Antiocho, cui cognomen Illustris erat. verum et captivitas et servitutes istae praedictae ipsis fuerant, promissusque reditus. at de captivitate huius ultimae liberatione promissum nihil fuit. in Iosepho certe veritatis studium haec quoque considerandum est. nam quod Romani eversuri essent Hierosolimam scripsit, Danieli vatis ea de re testimonium proferens: quod autem illius desolationis aliquando finis futurus esset, non scripsit, quando vatem nihil eiusmodi praedixisse reperiebat. ac de his quidem in hunc modum dictum esto.

Post Neronem Galba rerum potitus est menses septem, post Galbam Otho menses tres, post Othonem Vitellius menses octo. hic edictis propositis Italia iussit excedere, quotquot ex astris futura se praedicturos garrarent. at illi vicissim haec verba legenda publice proposuerunt „excede vita Caesar.” quinetiam diem ipsum, quo interficiendus esset, adscripserunt. successit ei Vespasianus, qui cum annis 9 regnasset, imperium Tito filio reliquit. is annos duos praefuit. sub eodem Iudaeorum natio in potestatem redacta est. coepert eos Vespasianus obsidere, verum profectus inde cum copiis Romanum Titum filium, virum fortissimum, ad urbis obsidionem reliquit. in eo tam admiranda virtus erat, ut propter Iudaeorum calamitates divinitus immissas etiam ploraret, praesertim id temporis cum ignem templo iniectum cerneret. praeterea deum obsecrans „non ego” in-

ἀλλὰ καὶ εἴ τις νικητὴν αὐτὸν ἀνηγόρευσεν, ὠργίζετο κατ' ἐκείνου. τοσοῦτον δὲ ἦν ὁ Τίτος οὗτος φιλότιμος ὥστε καὶ λέγειν „οὐ δεῖ τινὰ βλέποντα βασιλεῖα ὑποστρέφειν λυπούμενον.” λέγεται δὲ καὶ τοῦτο τοῦτον εἰπεῖν „σήμερον οὐκ ἐβασιλεύσαμεν, ἐπειδὴ τινα οὐκ εὐεργετήσαμεν.” ἤχημαλώτευσεν δὲ οὗτος ὁ Τίτος μυριάδας ρ', καὶ ἀνέτελε καὶ ὁ, ὡς φησι Γεώργιος. μετὰ δὲ ταῦτα ἀναιρεῖται ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δομετιανοῦ, λαγῶν αὐτῷ παραθέντος θαλάσσιον.

Μετὰ δὲ Τίτον κρατεῖ Δομετιανὸς ἔτη ιε', ὑφ' οὗ δ' ὁ θεολόγος εἰς Πάτμον ἐξορίζεται, ἔνθα καὶ τὸ εὐαγγέλιον καὶ τὴν ἀποκάλυψιν ἔγραψε. τότε δὲ καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς ἀπανταχοῦ περιπατῶν καὶ εἰς Βυζάντιον ἔρχεται, ὅθεν καὶ παρακληθεῖς ὑπὸ τῶν ἐποίκων τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς σκορπίους ἐκ τῆς πόλεως ἐφυγάδευσε, καὶ τῶν ἵππων τὴν ἀταξίαν ἐχαλίωσε. καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ ὡσαύτως ἐποίησεν ἐπὶ τε τοῖς σκορπίοις καὶ κώνωπι (πολλὰ γὰρ ὑπὸ τῶν τοιούτων ἐβλάπτοντο), χαλκοῦν μὲν σκορπίον χώσας ἐν γῆ, ὑπὸ καλύμων δὲ σειομένων διωχθῆναι παρασκευάσας τοὺς κώνωπας. ὁ μὲντοι Δομετιανὸς Τίτου μὲν ἦν ἀδελφός, μηδὲν δὲ ἀδελφῶν πρὸς αὐτὸν ἔχων, ὡς εἶναι τὸ θρυλλούμενον ἐκεῖνο πανάληθες „ἀμῖς καὶ ποτιστήριον ἐκ τῆς αὐτῆς ὑέλου.” ἦν γὰρ ἐρασιχρήματος, κίμασι χαιρῶν ἀνθρώπων. τούτῳ προ-

quit, „sed tu harum rerum auctor es. quodsi quis etiam victorem appellasset, id ipsum indigne cum iracundia quadam ferebat. tam benignus erat et honestus, ut diceret neminem, qui adspexisset imperatorem, abire tristem debere. quinetiam saepenumero verbis usus huiusmodi perhibetur „hodie non imperavimus, quia neminem beneficio adfecimus.” tandem a fratre Domitiano sublatu est, qui leporem ei marinum apposuerat.

Igitur post Titum Domitianus annis 15 rerum potitus est. is Iohannem theologum cognomento in Patmum insulam relegavit, ubi et evangelicam historiam suam et Revelationem conscripsit. eo tempore Tyanensis Apollonius, qui ubique terrarum obvagabatur, etiam Byzantium venit; ubi cum rogatus fuisset ab incolis, ex urbe serpentes atque scorpios abegit et equos indomitos fraenis coercuit. consimiliter Antiocheae scorpios et culices exegit, a quibus cives mirum in modum excruciabantur. effecit autem hoc abeneo scorpione in terram defosso, et instituto ut quassatis arundinibus culices abigerentur. caeterum Domitianus Titi quidem ille frater germanus erat, verum in eo nihil omnino fraternum conspiciebatur, ut verum adeo verbum illud vulgo iactatum foret, matula et poculum ex eodem vitro. nam et avarus erat, et humani sanguinis effusione gaudebat.

εἰπέ τις ἀστρονόμος καὶ τὸ τέλος καὶ τὸν διαδόχον αὐτοῦ. εἰ δὲ ἐπήνεγκε πρὸς αὐτὸν „ἢ δὲ σὴ ζωὴ πόση ἐστί, καὶ πόσον τὸ τέλος αὐτῆς;” καὶ ὃς ἀπεκρίνατο φιλαλήθως κατὰ τοὺς δρόμους τῶν ἀστέρων. ὁ δὲ Δομετιανὸς θέλων ἀπελθεῖν φενακιστὴν τὸν ἀστρονόμον, κελύει πῦρ ἀναφθῆναι καὶ δεξιὸν δεμένον αὐτὸν ἐμβληθῆναι τῇ πυρᾷ. γίνεται ταῦτα. ἀλλὰ τὸ ἐγγείρημα τοῦτο τέλος οὐ δέχεται. ὑετός γὰρ ἄνωθεν καταροήγνυται, καὶ σβέννυται ἡ πυρὰ, λύεται ὁ δεσμός. καὶ ὁ βασιλεὺς ὄναρ ἑώρα. Ἐπιπρὸς μελαντέρῳ ἐπεκάθητο κατὰ Δομετιανὸς ὄπλοισι. τούτων γοῦν ἀπορροήτων αὐτομάτως εἰς τὸ γάσμα γῆς ἐδόκει καταπίπτειν, καὶ σὺν Ἐπιπρῷ καὶ στολῇ ἄφαντος γέγονεν. ὄθεν καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ βραχέως ἐκρήξαντος εἰς Νερούαν τὸ σπήπτρον ἔρχεται. κρατεῖ τοίνυν μετὰ Δομετιανὸν Νερούας ἔτος ἐν μῆνας δ'. ἐφ' οὗ ἐπανεκλήθη τῆς ἄξορίας ὁ Θεολόγος, ὡς φησὶν Ἰσκόλυτος. εἶτα τελειῖ, καὶ ζητηθεὶς, τὸ λείψανον αὐτοῦ οὐχ' ἐνρήθη.

Μετὰ δὲ Νερούαν κρατεῖ Τραιανὸς ἔτη ιθ' μῆνας ζ, ὃς τοσοῦτον ἦν φιλοδίκαιος ὡς γυμνώσει σπάθην καὶ ἐπιδοῦναι τῷ P. 240 ἐπύρχῳ, καὶ οὕτως εἰπεῖν „εἰ μὲν καλῶς ἄρχω, ὑπὲρ ἐμοῦ ἔσομαι κεχρημένος αὐτῇ, εἰ δὲ κακῶς ἄρχω, κατ' ἐμοῦ.” οὗτος καὶ τὸς ἐν τῇ πρεσβυτέρῳ Ῥώμῃ γαφύρας ἐποίησεν, ὧν ἕνεκα καὶ οὕτω

5. πυρὰν V.

praedixit ei quidam astrologus tum vitae finem tum successorem. quo Caesar audito „tua vero” inquit, „vita quamdiu durabit, et quo sine claudetur?” respondet ille sic ut veritatem omnino indicaret, pro ratione cursus siderum. tum Domitianus, qui vellet hominem convincere tanquam impostorem, rogam accendi iubet eumque colligatum vinculis in illum abici. fit quod imperaverat, sed comatus non respondit eventus: nam pluvia subito impetu coelitus delapsa rogam extinguitur et vinctus solvitur. deinde per quietem imperator huiusmodi somnium habuit. insidere sibi equo nigro videbatur, toto corpore armatus. illis autem rebus sponte sua evanescentibus, in quendam hiatus terrae delabi se putabat et una cum equo ipsoque ornatu ex hominum conspectu tolli. quapropter ipso rebus humanis per violentam mortem exempto ad Nervam imperium delatum est. a morte Domitiani regnavit annuum unum menses quattuor. revocatus est sub eo Iohannes theologus ab exsilio, quemadmodum Hippolytus memoriae prodidit. deinde moritur, quaesitaeque reliquiae eius non sunt inventae.

Post Nervam Traianus annis novem mensibusque septem imperavit. is iustitiae tam observans erat, ut enses nudatum praefecto praetorio traderet cum huiusmodi verbis „siquidem recte imperavero, pro me, sin male, adversum me hoc utitor.” pontes apud veterem

ρίας ἔτυγεν, εἰ καὶ ἐν ἀσεβείᾳ τὸν βίον κατέλυσεν. ὁ δὲ καὶ πα-
 ράδοξον. ὁ γὰρ διάλογος μέγας Γρηγόριος, ὁ τῆς τοιαύτης
 Ῥώμης χρηματίσας ἐπίσκοπος, ἀνὰ τὴν λιθίνην πορείαν γενό-
 μενος ἦν ὁ Τραϊανὸς οὕτως ἀποδομήσεν, εὐχὴν κραταϊάν,
 5 ὡς ὁ Θεοτάτος Ἰωάννης ὁ Λυμασκηνὸς ἀφηγοῦμενος εὐρηται,
 πρὸς τὸν φιλόψυχον κύριον ὑπὲρ συγχωρήσεως ἁμαρτιῶν V. 186
 τοῦ τοιοῦτου βασιλέως πεποίηκε. καὶ ὃς αὐτίκα φωνῆς Θεοῦ B
 Ἰσὺ ἐνεχθείσης αὐτῷ ἐπακήκοε τὰς φησάσης „τῆς εὐχῆς
 ἐπήκουσα, καὶ τῷ Τραϊανῷ συγγνώμην δίδωμι. σὺ δὲ μη-
 10 κέτι προσθῆς ὑπὲρ ἀσεβῶν εὐχὰς προσενέγκαι μοι.” ὁ μὲν-
 τοι Τραϊανὸς μετὰ τοῦ συγκάμπτεσθαι ξένους καὶ παραμυ-
 θίσθαι φίλους ἀνεξικακῶς ἅπασαν ἔφερε λοιδορίαν, δεῖν ἐξι-
 σοῦσθαι τῷ Θεῷ λέγων τὸν βασιλέα καὶ πάσης ἀνέχεσθαι
 ὕβρεως.

5 Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Ἀδριανὸς ἔτη κδ',
 ὃς συγκροτήσας πόλεμον κατὰ Ἰουδαίων στασιασάντων, ὡς
 ἄνωθεν εἴρηται, ἀνέειλεν ἐξ αὐτῶν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ μυριάδας
 ἀνδρῶν νη'· συστάντες καὶ γὰρ τηρικαῦτα ἐπὶ τὴν παλαιάν C
 ἑσπούδαζον πολιτείαν ἐπανελθεῖν. ἀλλ' αὐτὸς χειρωσάμενος
 αὐτούς κατέστρεψε τὴν πόλιν καὶ παντελῶς ἐξηδάφισε. τό-
 τε δὲ τότε πέρας ἐλάμβανε καὶ ἡ κυριακὴ φωνή „οὐ μὴ

2. διάλογος] ὃς διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόμενα θεῖα ποιήματα διά-
 λογος ἐκλήθη. Cedrenus apud Meursium. 18. παλαιάν] πό-
 λις P.

Romam aedificavit, et per eos salutem consecutus est, quanquam in
 pietatis ignoratione vitam clausisset, admirabili sane modo. nam ce-
 leber ille magnusque Gregorius, Romanus antistes, cum ad viam
 istam lapideam pervenisset quam Traianus straverat, vehementi ora-
 tione, quemadmodum Iohannes Damascenus narrat, ad amantem ani-
 marum dominum usus est, ut huic imperatori delicta sua condona-
 ret. moxque vocem divinitus ad ipsum perlata audit, qua haec
 ipsi significarentur „preces tuas exaudivi, et Traiano veniam delictor-
 um facio: tu vero cave deinceps pro impiis mihi preces obtuleris.”
 Traianus ipse praeterquam quod cum peregrinis ignotis colloque-
 retur et amicos solaretur, etiam quaevis convicia toleranter ferebat,
 quod imperatorem diceret deo similem esse debere, et quasvis con-
 umelias aequo animo pati.

Successit ei gener Adrianus, et annos 24 imperio potitus est. is
 bello adversus Iudaeos excitato, qui continuas seditiones movebant,
 t supra quoque indicatum a nobis est, eorum uno die myriades 58
 interfecit. nam hoc regnante coniunctis viribus ad statum rei publi-
 cae priorem reverti conabantur. verum Adrianus eis in potestatem
 iam redactis urbem rursus everlit et solo prorsus aequavit. quo fa-

μείνη λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται." καὶ ἐν τοῖς ἀδύτοις δὲ τοῦ ναοῦ τὸ εἶδωλον αὐτοῦ ἔσθησε, καὶ Αἴλιος χρηματίζων Αἴλιαν καὶ τὴν πόλιν καλεῖσθαι παρ-
 ούσεν ἔκοιτε· ὁ μὲντοι Ἀδριανὸς καὶ τοὺς θεραπευτὰς τοῦ λόγου μεγάλως ἐδέξιοῦτο, συνεπομένους ἔχων αὐτῷ καὶ οὗς ἤδει ἄνδρας σοφοῦς. καὶ τοὺς μὲν Ἰουδαίους ἔκοιτην σπεύδοντας τῆς Ῥωμαϊκῆς ἰσχύος ἄρδην ἀπώλεσεν, αὐτὸς δὲ τὸν βίον ὑδέρω καταστρέφει. ἡ μὲντοι πόλις Ἱεροσόλυμα Αἴλια κεχρημάτικε τρόπῳ τοιῷδε. ὁ Ἀδριανὸς οὗτος φιλόστωρ ἐγένετο, ἐφ' ᾧ καὶ τὴν ἐπ' αὐτὸν ἐπικράτειαν ἰδὲν¹⁰ ἐπεθύμησε. φθάσας οὖν ἕως Ἱεροσολύμων, καὶ τὴν πόλιν ἰδὼν εἰς τοσοῦτον ἠρημωμένην, κακῶς τοὺς Ἰουδαίους διέθετο· καταγαγὼν γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ πανηγύρει ἐκέλευσε ἀπεμπολεῖσθαι τῷ θέλοντι τέσσαρας Ἰουδαίους ἐνὶ μοδίῳ τῆς κριθῆς· αὐτὸς δὲ ἤρξατο κτίζειν τὴν πόλιν καὶ τὰ τεῖχη,¹⁵ οὐχὶ δὲ καὶ τὸν ναὸν αὐτόν. καθίστησι δὲ τῷ ἔργῳ ἐπιστάτην τὸν Ἀκύλαν ἐκεῖνον Ἕλληνα ἔτι ὄντα. ἦν δὲ ὁ Ἀκύλας P. 24: θεωρῶν τοὺς Χριστιανούς προστρέχοντας καθ' ἐκάστην ἡμέραν πίστει, καὶ τὸν θεὸν δὲ σημεῖα πολλὰ ποιοῦντα καὶ τέρατα κατενόηεν τηλικαῦτα, καὶ Χριστιανοὺς ἐναριθμῖος γέγονεν. ἦν δὲ ὁ Ἀκύλας οὗτος ἀστρονόμος ἀκρότατος, ὃθεν καὶ Χριστιανὸς γεγονὼς τῶν προτέρων ἐπιτηδευμάτων αὐτοῦ κατέσ-

ctum ut id temporis voci dominicae responderet eventus (Luc. 21. 6) „ne lapis quidem supra lapidem relinquetur, qui non disiciatur." praeterea in templi penetralibus imaginem suam statuit. cumque cognomentum Aelii haberet, urbem ex eo tempore iussit Aeliam vocari. magnopere Adrianus et doctrinae cultores amplectebatur, secumque semper habebat quos sapientes esse nosset homines. cumque Iudaeos funditus sustulisset, qui se de Romanorum eximere potestate conabantur, ipse tandem intercute morbo laborans rebus humanis exemptus est. urbs Hierosolyma nomen Aeliae ab ipso consecuta est modo quodam huiusmodi. cupidus erat Adrianus spectandi res varias, quapropter imperium, quod ipsi pareret, coram inspicere volebat. igitur Hierosolymam cum pervenisset, urbemque vidisset omnino in solitudinem redactam magis etiam Iudaeis succensebat. adeoque productos in forum sic vendi cui libet emptori iussit, ut Iudaei quattuor uno hordei modio venirent. secundum haec urbem incipit instaurare ac moenia reficere, solo templo excepto. simul Aquilam operum praefectum constituit, qui tunc adhuc religioni Graecae addictus erat. hic autem Aquila cum quotidie Christianorum augeri numerum cerneret, deumque ostenta et prodigia per eos edere, stimulo quodam animi percitus se Christianis aggregavit. erat autem astrologiae peritissimus. quo factum ut posteaquam Chri-

σθαι οὐκ ἠθέλησεν. οἱ οὖν ἱερεῖς τῶν Χριστιανῶν ὡς ἐώρων αὐτὸν μετὰ πολλὰς παραιτήσεις τοῦ ἀστρονομεῖσθαι μὴ παραιτούμενον παύσασθαι, τῆς ἐκκλησίας πόρρω που βάλλουσι, τοῖς ἐπιτιμίαις αὐτὸν διορθωθῆναι νομίζοντες. ἀλλὰ 5 θυμοῦ μᾶλλον ἐκεῖνος ἐντεῦθεν πλησθεὶς τοῖς τῶν Ἰουδαίων Β ἱερεῦσι προσέρχεται, καὶ τὸν χριστιανισμόν ἀναθεματίσθαι περιτομὴν καταδέχεται. ταύτη τοι καὶ τὴν Ἑβραϊδα γλωτταν ἐκπαιδευθεὶς δευτέραν ἔκδοσιν τῶν γραφῶν ἐποίησατο, τὰς περὶ Χριστοῦ μαρτυρίας ἐπικαλύψαι τέλεον μηχανώμενος. 10 ἔχεις ἰδοὺ καὶ τὴν αἰτίαν, ἀγαπητέ, δι' ἣν ὁ Ἀκύλας ἐκεῖνος ἐνόθευσε τὰς γραφάς.

Μετὰ δὲ Ἀδριανὸν Ἀντωνῖνος ὁ διὰ χρηστὸν τρόπον λεγόμενος εὐσεβῆς ἔτη κβ', ἐφ' οὗ καὶ Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος καὶ Διονύσιος ὁ ἐπίσκοπος Κορίνθου τὸ διὰ μαρτυρίου 5 τέλος ἐδέξαντο. μετὰ δὲ τοῦτον Μάρκος ὁ Ἀντωνῖνος μετὰ V. 187 Σεβήρου γαμβροῦ ἔτη ιθ', ἐφ' οὗ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ φερόμενον C ὤφθη. οὗτος ὁ Μάρκος σοφία καὶ λόγοις ἐντεθραμμένους τοὺς μετόχους σοφίας καὶ γνώσεως διὰ τιμῆς εἶχεν ὅτι πολλῆς. οὗτος περιστάτων αὐτὸν ποτε πολεμίον, ἐπειδὴ χρη- 0 μάτων ἐσπᾶνιζεν εἰς τὸ συλλέξαι στρατόν, τὸν κόσμον, ὡς φασί, τὸν βασιλεῖον εἰς ἀγορὰν προέθετο, κηρύξας ἀννηποστό-

stianorum religione fuisset imbutus, priora studia deserere nollet. itaque Christiani sacerdotes, qui eum post multas admonitiones ab astrologicae disciplinae studio desistere nolle cernerent, hominem a coetu sacro prohibent, quod hisce poenis scilicet ipsum emendaturos se putarent. tum ille quadam iracundia magis etiam accensus ad Iuliaeorum sacerdotes se confert, ac per execrationem christianismo eiurato circumcissionem recipit. atque hac ipsa de causa linguam Hebraicam edoctus, novam quandam sacrarum litterarum interpretationem instituit, testimonia de Christo prorsus obscurare ac tegere summo studio conatus. hinc intelligere, dilecte fili, potes quamobrem iste Aquila divinas litteras adulterando quasi corruperit.

Post Adrianum Antonius, cognomento Pius ob morum benignitatem, annos 22 imperavit; sub quo Iustinus philosophus et Dionysius Corinthi antistes, ut doctrinae Christianae testimonio essent, vitam amiserunt. successit huic Marcus Antoninus, qui collega Severo genero suo 19 annos imperavit. eius imperio ignis conspectus est, qui e coelo delaberetur. erat imperator Marcus sapientiae doctrinarumque studiis innutritus, ideoque homines sapientia litterarumque cognitione praeditos magno habebat in pretio. cum hostibus aliquando ingruentibus ad conscribendum militem pecunias nullas haberet, suppellectilem, ut aiunt, ornamentaque imperatoria in foro proposuit,

λωσ τὸν βουλόμενον ἐξωνεῖσθαι λίθους μαργαίρους καὶ ὅσα
 τοιαῦτα. γίνεται ταῦτα· συνῆκτο χρήματα. σκορπίζε
 ταῦτα τῷ στρατιῷ, ὄρμῃ κατὰ τῶν ἐναντίων, τροποῦται, σκί-
 P. 242 λεύει, νικητῆς ὑποτρέφει. τίθησι λοιπὸν χρήματα τῇ ἀγορῇ.
 τίγος ἔνεκεν; ὥστε καὶ πάλιν τὸν θέλοντα τὰ ἐξωρηθέντα δι-
 δόναι καὶ τὸ τίμημα λαβεῖν.

Μετὰ τοῦτον Κόμμοδος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιβ'. οὗτος
 γυναιξὶ μὲν καὶ μίμοις συνέχαιρε, τοὺς δυνατοὺς καὶ πρού-
 χοντας διὰ ξίφους ἐθανάτου, ἐφ' ᾧ καὶ διὰ φαρμάκου τῆς
 ζωῆς ἐξίστατο. οὗτος ὁ Κόμμοδος θηλυμανῆς ἐγένετο τρέμα¹⁰
 τοιοῦτον. κατ' ἐκέλεο καιροῦ νόσημα τῇ πύλει λοιμῶδες ἐπί-
 σκηψε. πτόηθεῖς οὖν μὴ ποτε καὶ αὐτὸς τῇ τοιοῦτῃ φθορο-
 ποιῷ διαφθαρεῖη νόσηματι, μύροις πολυτιμήτοις κατεχρίσατο.
 P. 242 καὶ τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ νοσήματος βλάβην ἐξέφυγεν, ἀλλὰ κα-
 τωφρερῆς ἐντεῦθεν εἰς ἀφροδίσια γέγονε.

Μετὰ τοῦτον Περτίναξ μῆνας β'. μετὰ τοῦτον Σεβήρος
 ἔτη ιζ', ἐφ' οὗ Κλήμης ὁ στρατωματῆς καὶ Σύμμαχος καὶ
 Ὀριγένης. οὗτος τὸ Ζεύξιππον λουτρὸν ἔκτισεν ἐν Βυζαντίῃ,
 καὶ τὸ πρῶτον κτίσμα τῷ ἵπποδρόμῳ παρέδωκεν. ὁ μὲντοι
 Ὀριγένης ἀκμιάζων τότε τοῖς θείοις λόγοις πολλοὺς ἐχειραγωγεί¹⁰
 πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πιστοὺς τε καὶ ὑπίστονς· ὑφ' ὧν καὶ

perque praeconem proclamari iussit ut quicumque vellet, citra metum
 ultimum gemmas uniones aliaque talia coemeret. hoc facto large pre-
 tium harum rerum in milites erogat, in hostem pergit, eum in fugam
 coniecit, spoliis potitur, victor revertitur inde pecunias e praeda par-
 tas in foro publice deponit. quamobrem istuc? ut rursum, qui sane
 vellet, accepto pretio coempta restitueret.

Post Marcum filius eius Commodus 12 annis imperio praefuit. in
 mulieribus et mimis in cottidiana consuetudine delectabatur. homi-
 nes potentes et illustres gladio percussos e medio tollebat. quae
 causa fuit ut tandem veneno extingueretur. in muliebres libidines
 occasione quadam huiusmodi exarsit. morbus quidam id temporis
 omnino pestilens in urbe grassabatur. itaque veritas imperator ne et
 ipse correptus hoc exitiali morbo periret, unguentis magni pretii su-
 pra modum uti coepit. hoc modo consecutus ille quidem est ut morbi
 vim noxiam esurgeret, verum ex eo tempore proclivior ad res vene-
 reas erat.

Post hunc Pertinax menses duos imperavit. eum secutus in im-
 perio Severus idipsum annis 17 tenuit. vixere sub hoc Clemens, qui a
 librorum varietate Stromateus appellatur, et Symmachus et Origenes.
 Severus Byzantii balneum extruxit quod Zeuxippum nuncupant. et
 circum equestrem aedificare coepit. is autem, cuius modo mentionem
 faciebamus, Origenes id temporis propter doctrinae sacrae cognitum.

Ἀμφιρόσιος τις ἀνὴρ ἐπίσημος καὶ φιλολόγος ἐκ τῆς Οὐαλεν- B
 τίνου αἰρέσεως ἐκστάς. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔξωθεν μέγας ἐγνω-
 ρίζετο, γεωμετρίας καὶ τὰ λοιπὰ παραδιδούς αὐτοῖς· εὐ-
 φψῆς γὰρ ἦν ἐκ βρέφους, καὶ ἐπέπληττεν αὐτὸν ὁ πατὴρ ὡς
 5 παρ' ἡλικίαν τὰ θεῖα καὶ μεγάλα ζητοῦντα. πολλάκις δὲ καὶ
 καθεύδοντας αὐτοῦ τὰ στέφρα τοῦ Ὀριγένους ὁ πατὴρ κατε-
 φιλεῖ ὡς θεῖου πνεύματος μεστά, καὶ τῆς εὐτεκνίας ἑαυτὸν
 ἐμακάριζε· θεῖος γὰρ ὁ ἀνὴρ, ἐπειδὴ καὶ μάρτυς γέγονεν.
 ὁ δὲ Ὀριγένης τοσοῦτον ἦν ἐγκρατῆς ὡς ὀβολοῖς τέσσαρσι
 10 καθ' ἑκάστην ἀρκεῖσθαι, οἴνου καὶ ἐλαίου ἀπεχόμενος, κατα- C
 σκληρώς τε ἦν καὶ ψιαδίῳ κείμενος, ἐν ἔργον ἔχων τὴν θεῖαν
 μελέτην. ἐφ' ᾧ καὶ πολλοὺς Ἕλληνας τοῦ μαρτυρίου στέφα-
 ρον ἀναδήσασθαι πεποίηκεν. ὁ μέντοι Ἀμφιρόσιος τὰ πρὸς
 χρεῖαν αὐτῷ παρέχων ἐν ἔτεσιν ἢ τὴν γραφὴν ἐρμηνεύσαι
 5 ἠγάπησεν. λέγεται δὲ ὅτι καὶ 5 βίβλους συγγράψατο. τε-
 λευτῇ δὲ ἑτῶν 59, εἰ καὶ δι' αἰτίαν τιὰ τὸ κλέος αὐτοῦ
 μέχρι τέλους οὐ διεμίειεν ἄσβεστον· ἐξ αὐτοῦ γὰρ καὶ
 Ἀρειανοὶ καὶ Ἀνόμοιοι τὰς ἀφορμὰς ἔσχον. τῶν σωματίων ἀθ- V. 188
 τεῖ τὴν ἀνάστασιν· τέλος δοξάζει τῆς κολάσεως καὶ τῶν δαι- D
 μόνων ἀποκατάστασιν. τοσαύτην δὲ μετήρχετο ἄσκησιν ὡς καὶ

nem clarus complures tum fideles tum infideles ad veritatem manu
 quasi ducebat. inter eos fuit Ambrosius quidam, vir illustris et lit-
 terarum doctrinaeque studiosus, qui eius auctoritate motus sectam
 Valentini reliquit. idem Origenes ob externas etiam disciplinas ma-
 gnus habebatur, ut qui geometriam artesque caeteras discipulis suis
 traderet. nam praeclara fuerat a primis annis indole praeditus, ipse-
 que pater eum nonnunquam obiurgavit ut qui supra modum aetatis
 res divinas et magnas indagaret. saepe tamen ipso dormitante pectus
 eius exosculabatur pater tanquam sancti spiritus plenum, seque pro-
 pter egregiam hanc sobolem beatum praedicabat. erat enim Leontius
 pater vir omnino divinus, ut qui testis etiam veritatis factus sit.
 adeo vero temperanter victabat Origenes, ut in sumptum cottidia-
 num quattuor obolis contentus esset. a vino et oleo prorsus abstine-
 bat. corpus omnino propter labores exaruerat. in storea cubabat, uni
 modo rei intentus, ut divinas scilicet res meditaretur. quo ipso effe-
 cit ut multi Graeci corona testimonii cingerentur. praebat Ambro-
 sius ei cuncta quae ad usum necessarios requirerentur, ideoque per-
 pulit hominem ut litteras sacras annorum 18 spatio interpretaretur.
 litteris etiam consignatum scimus Origenem sex librorum milia con-
 scripsisse. mortuus est anno aetatis 69. unam tamen ob causam ipsius
 gloria usque ad finem non perduravit: nam Ariani et Anomoei sua-
 um haeresium occasiones ab ipso hauserunt. praeterea corporum re-
 uirrectioni fidem negat, suppliciorum finem opinione sua statuit,

τὸν αὐτοῦ ἀνατραπῆναι θώρακα. καὶ φάρμακον δὲ λέγοναι ἐπιθεῖναι τοῖς γεννητικοῖς αὐτοῦ μορίοις ὥστε καταξηρᾶναι αὐτά; καὶ βοτάνην δὲ εὐρεῖν μνήμης ἔνεκεν. μετὰ ταῦτα φθόνῳ διαβληθεὶς πρὸς γε τοὺς τῆς ἐξουσίας ἄρχοντας συνεργῆς Σατανικῆ τῆς πίστεως ἐξίσταται· ἐκεῖνοι γὰρ τὴν προσοῦσα⁵ αὐτῷ σωφροσύνην εἰδότες προσάγουσιν αὐτῷ Αἰθίοπα, καὶ P.243 ἢ πείθεται τοῖς λόγοις ἐκείνων ἢ τῷ Αἰθίοπι καταχραίνεται. ἐκεῖνος οὖν μηδὲ ἄκροις ὡσὶν ἀνεχόμενος τοιαύτην ἄθεσμον ἀκοὴν ἐνωτίσασθαι, αὐτοχειρῶ θυσίᾳ διὰ λιβανωτοῦ περιέπασεν. ὅθεν τὴν Ἀλεξάνδρειαν τοῦ μὴ ὀνειδίεσθαι χάρι¹⁰ καταλιπὼν εἰς Ἱεροσόλυμα ἔρχεται. ἐφ' ᾧ καὶ ἀναγκασθεὶς ἐπ' ἐκκλησίας λόγον εἰπεῖν (πρεσβύτερος γὰρ ἦν) ἐκ τοῦ παρτυχόντος εἶπε καὶ τάδε „τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ θεός Ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου;” καὶ πτύξας τὸ βιβλίον¹⁵ B ἐδάκρυσε σὺν ἅπασι. μανεῖς οὖν ἔκτοτε τὴν ἁγίαν πᾶσαν γραφὴν ἀνατρέψαι ἐσπούδασεν, ὅθεν καὶ ἀναθεματίσκει μέχρι τῆς σήμερον.

Μετὰ δὲ τοῦτον Ἀντωνῖνος ὁ Καρακάλλος ἔτη ε' καὶ μῆνας β'. ἐφ' οὗ Σαραπίων τις μαθηματικὸς ἦν, ὃς ὑπέμνη²⁰

genios malos in integrum restitutum iri censet. interim tanto studio corporeis exercitiis deditus erat ut etiam pectus ipsius corrumpetur. perhibent item genitalibus eum quoddam imposuisse medicamentum quo illa exarescerent. herbam quoque reperit, cuius vis in iuvanda memoria permagna foret. verum deinceps invidia quadam ad magistratus, qui cum imperio erant ac potestate, delatus Satanae auxilio a fide descivit: nam cum illi castitatem in ipso insignem plane cognitam haberent, homini Aethiopen admovent: simul indicant ut vel ipsorum mandatis pareret vel cum Aethiopo se pollueret. heic cum Origenes ne extremis quidem auribus tam nefandam rem audire sustineret, manu sua thure simulacris oblato lapsus est, quapropter Alexandria relicta, ne illius rei causa quicquam audiret exprobrationis, Hierosolymam se confert. cumque coactus esset in coetu concionae publica orationem habere (nam ex casu, qui acciderat ipsi, Petro scilicet similis erat) huiusmodi verba pronuntiavit (Psalm. 49 16) „peccatori dixit deus: qui sit ut tu iusta mea decreta enarres, et ore tuo foedus meum usurpes?” hinc libro complicato cum omnibus lacrymas profudit. eo modo factum ut deinceps ex quadam mentis insania litteras sacras universas perverteret, ideoque in hodiernam usque diem execrationi ecclesiasticae obnoxius est.

Severo mortuo Antoninus Caracallus annos 6 menses 2 imperium obtinuit. erat eo regnante Serapio quidam mathematicus, qui Antonino in senatu Macrinum quendam commonstravit, non multo post

ζεν Ἀντωνίνῳ Μακρινόν τινα τὸν μετ' οὐ πολὺ διαδεξόμενον
 αὐτὸν ἐπὶ συγκλήτου. καὶ ὁ Ἀντωνίνος παριδὼν ἄλλον ἀντὶ
 Μακρίνου φονευθῆναι ἐκέλευσε· μετὰ δὲ Ἀντωνίνου Μακρί- C
 νος ἔτος ἔν καὶ μῆνας β'. μετὰ δὲ τοῦτον Ἀντωνίνος ὁ Ἡλιο-
 5 γάβαλος ἔτη γ' καὶ μῆνας θ', ὅς τοσοῦτον ἦν ἀσελγῆς ὥς καὶ
 τὸν Ἱεροκλέα ἔννομον αὐτοῦ ἄνδρα ποιῆσαι. ὥς δὲ λέγουσι,
 καὶ τινὰς τῶν ἰατρῶν ἠντιβόλει διφυῆ αὐτὸν δι' ἐντομῆς
 ἐμπροσθίου ποιῆσαι. μετὰ δὲ τοῦτον Ἀλέξανδρος ὁ τῆς Μα-
 10 μαίας ἔτη ιγ' μῆνας η'. αὕτη θεοσεβῆς οὕσα τὸν Ὠριγένην
 ἐξ Ἀντιοχείας ἐκάλεσεν ὥστε τὸ κατὰ Χριστὸν διδασκῆναι
 μυστήριον. μετὰ τοῦτον Μαξιμίνος ἔτη ε'. μετὰ τοῦτον Μάξιμος
 καὶ Βαλβίνος ἡμέρας κβ'. μετὰ τούτους Γορδιανός, εἶτα Φίλιπ- D
 πος ἔτη ε'. οὗτος σπονδὰς ἐποίησε μετὰ Σαβῶρον βασιλέως Περ-
 σῶν, ὃς ἐθανυμάζετο ἐπὶ μεγέθει σώματος· μέχρι γὰρ ἐκείνου
 15 τοῦ χρόνου τηλικούτος οὐκ ὤφθη ἄνθρωπος. ἐπὶ τούτου τοῦ
 Φιλίππου δὲ καὶ Σαβέλλιος ἦν. τότε δὴ καὶ καθ' ὁδὸν Ἰου-
 δαῖος ἔκειτο νοσῶν· ἀλλὰ βαπτισθεὶς ὑπὸ Χριστιανοῦ, καὶ
 ταῦτα λαϊκοῦ, ὑγιῆς αὐτίκα ἐγένετο. τούτου δὲ Διονυσίου
 τῆ ἀρχιεπισκόπῳ ἀνενεχθέντος τὸ θεῖον καὶ αὐθις ἐδέξατο
 20 φῶτισμα· κατὰ γὰρ τοὺς ἀποστολικούς κανόνας οὐκ ὄξεσι

14. ὑπὸ Ρ.

in imperio successurum. qua in re negligentius se gerens Antoninus,
 alium quendam pro Macrino iussit interfici. post Antoninum igitur
 annum unum mensesque duos Macrinus imperavit. secutus est illum
 Antoninus Heliogabalus, imperioque potitus est annos 3 menses 9.
 is tam prodigiose lascivus erat ut Hieroclem sibi pro marito legitimo
 iungeret. praeterea, ceu perhibetur, medicos quosdam obsecrabat ut
 ab anteriore parte corporis sectione facta se utriusque naturae par-
 ticipem facerent. post hunc Alexander Mamaeae F. annis 13 et octo
 mensibus imperio praefuit. Mamaea, quae religioso cultu deum ve-
 neraretur, Antiochea Origenem ad se arcessivit, ut ab ipso de Christi
 mysterio erudiretur. post Alexandrum Maximinus sex annis regnavit,
 post Maximinum Maximus et Balbinus dies 22. excepit hos Gordia-
 nus. deinde Philippus annos 5 regnavit. is cum Sapore Persarum rege
 fecit inducias, qui propter magnitudinem proceritatemque corporis in
 omnium erat admiratione: nam ad illud usque tempus hominum nemo
 conspectus fuerat qui corpore tam vasto esset.

Sub Philippo Sabellius vixit, eodemque imperante Iudaeus qui-
 dam morbo laborans, in via publica cum iaceret, a Christiano, et
 laico quidem, baptissatus mox convaluit. quapropter ad Dionysium
 antistitem deductus, secunda vice lustrationem divinam accepit. quippe
 de canonum apostolorum praescripto nemini laico fas est, ut quicquam
 earum rerum peragat quae ad sacerdotum munus pertinent, etiamsi

τῷ λαϊκῷ μεταχειρίζεσθαι τι τῶν ἱερατικῶν, καὶ περιστάσις ἤ.
 P. 244 καὶ οὗτοι μὲν οὕτω διετάξαντο, ὥστε μηδὲν τῆς τάξεως ἀνα-
 V. 189 τραπῆναι. ὄρα γὰρ νουνεχῶς ὅτι καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ μεγάλου
 Ἀθανασίου τοιοῦτόν τι γέγραπται. ὁ μέγας Ἀθανάσιος οὗτος
 ἔτι παιδίον ὢν ἔρχεται ποτε μετὰ τῶν ἡλικιωτῶν ἐπὶ τινα⁵
 τῆς θαλάσσης ἀκτῆν. καὶ συμπαίξουσιν μὲν αὐτοῖς παρὰ ταῖς
 ὄχθαις ἐὼκει, τύπος δὲ τῶν μελλόντων τὸ πᾶν ἦν· ὑποφι-
 νόμενοι γὰρ ἐν τῇ παιδιᾷ τὰ τῶν ἱερέων οἱ παῖδες Ἀθανά-
 σιον μὲν ἐπίσκοπον χειροτονοῦσιν, αὐτοὶ δὲ εἰς πρεσβυτέρους
 καὶ διακόνους ἀφορισθέντες προσῆγον ἑτέρους παῖδας ἀντὶ¹⁰
 Β ὑσφραγίτους, κάκεινος τῷ θαλαττίῳ ὕδατι τοὺς παῖδας ἐβά-
 πτιζεν. ὁ γοῦν τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως ἐπίσκοπος Ἀλέξαν-
 δρος παρ' αἰγιαλὸν παρερχόμενος, καὶ ταῦτα ἰδὼν καὶ θαν-
 μύσας, ἐπιχρῆσι αὐτοὺς καὶ τελειοῖ διὰ τοῦ βαπτίσματος.
 ἀλλὰ καὶ ὁ νῦν κανὼν τοῦ ἐν πατριάρχαις Κωνσταντινουπό-¹⁵
 λεως ἀγιωτάτου Νικηφόρου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἁγίων πατέ-
 ρων τὰδε διορίζεται „τὰ ἀβάπτιστα νήπια, μὴ ὄντος ἱερέως,
 καὶ πατὴρ αὐτὰ βαπτίσει, καὶ οἶος ἕτερος τύχη, μόνον ἔστι
 ἕρθόδοξος.”

C Μετὰ τοῦτον Δέκιος ἔιη β, ἐφ' οὗ Ναυῆτος. μετὰ²⁰
 τοῦτον Γάλλος καὶ Βολουσιανὸς ἔιη β, μῆνας ἧ. μετὰ τοῦ-

12. ἐπίσκοπος] πρόεδρος FM.

maxime casus aliquis et necessitas urgeat. hoc nimirum illi sic con-
 stituerunt et decreverunt, ut ne qua in parte contra ordinem delin-
 quatur. nam diligenter mihi, quaeso, adverte, quid in illius magi
 Athanasii vita sit perscriptum. cum puer adhuc esset Athanasius,
 forte suis cum aequalibus maris ad litus accessit. ac videbatur ille
 tum quidem in litore cum eis ludere, sed res tota quaedam erat
 imago eius quod aliquando futurum esset. nam pueri eo in lura re-
 praesentatis sacerdotum personis, eorumque muneribus sibi sumptis,
 Athanasium quidem episcopum collatis quasi suffragiis creabant, ipsi
 vero seniorum et ministrorum in ordinem adsciti, quosdam alios pue-
 ros ad ipsum perducebant, qui baptismo necdum obsignati forent
 eos Athanasius aqua marina baptissabat. igitur Alexander antistes
 Alexandrinorum, cum in litore deambulans haec conspexisset et ad-
 miratus esset, pueros inungit et per baptismum perficit. canon autem
 51 sanctissimi patriarchae Cpolitani Nicaphori et aliorum sanctorum
 patrum, qui praesentes ipsi adfuerunt, haec determinat et decorat:
 „infantes non baptissatos, si sacerdos nullus adsit, et pater baptis-
 sare potest et quisvis alius, modo recte Christiana de doctrina sentiat.”
 Post Philippum Decius annos 2 imperavit, sub quo Novatus vixit.
 Decio Gallus et Volusianus successerunt, imperioque biennium et
 menses 8 potiti sunt. post eos Aemilianus quattuor menses praefuit.

τον Αιμιλιανὸς μῆνας δ'. μετὰ τοῦτον Οὐαλεριανὸς ἔτη 15,
 ἐφ' οὗ λιμὸς γέγονεν οἷος οὐ γέγονε πώποτε, καὶ φθορὰ ἀν-
 θρώπων ἄρρητος· ἀπὸ γὰρ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης ἀτμοί
 τινες ἀνῆσαν, ἐκ ποταμῶν τε καὶ λιμνῶν, τοσοῦτον φθορο-
 5 ποιοὶ ὡς νομίζειν ἔχῳρας νεκρῶν εἶναι τὰς δρόσους. ἐφ' ᾧ
 καὶ οὐκ ἦν οἰκία ἐν ἧ οὐκ ἦν τεθνηκὼς καὶ ἀπόζων· ἀνα-
 ριθμητος γὰρ τηρικαῦτα τῶν ἀνθρώπων ὁ ὄλεθρος.

Μετὰ τοῦτον Κλαύδιος ἔτος ἐν, ὃ καὶ πρόπαππος τοῦ D
 μεγάλου Κωνσταντίνου. μετὰ τοῦτον Κιντίλιος ὀλίγας ἡμέ-
 10 ρας· τὸν γὰρ Αὐρηλιανὸν ὄρων τῆς βασιλείας κατεπεμβαί-
 νοντα τὴν τῆς χειρὸς φλέβα τέμνει, καὶ ἀφήσιν αὐτὴν ἕως
 οὗ λειποψυχῆσας ἀπέθανε. μετὰ τοῦτον Αὐρηλιανός, ἐφ'
 οὗ Μάνης ὁ κατάρατος ἦν, ὃ καὶ τὸ γένος Βραχμάν, καὶ
 ὁ Σαμοσατεὺς Παῦλος. ἐν δὲ τοῖς ἐξῆς καὶ Ἀπολιναρίου ὁ τῆς
 15 Λαοδικείας ἐπίσκοπος, ὃς τῶν Ἀρειανῶν λεγόντων ἄψυχον
 εἶναι τὴν τοῦ κυρίου σάρκα, ἔλεγε σάρκα μὲν ἐψυχαμένην λα-
 βεῖν τὸν κύριον, οὐ μὴν δὲ καὶ νοῦν τὸν ἡμέτερον· ἤρκει γὰρ ἡ
 θεότης τῆς σαρκὸς ἐκείνης ἡγεμονεύειν. μετὰ ταύτους Θεόδω- P. 245
 ρος ὁ Μοψουεστίας πόλεως οὔσης ἐν Κιλικίᾳ τὴν ἡγεμονίαν
 10 λαχών, δυσφημῶν τὸν κύριον ἕνα τὸν καθ' ἡμᾶς καὶ κοινὸν
 εἶναι, κατὰ προκοπὴν τὴν χάριν δεχόμενον, καὶ ἐν ἀντιᾷ τῷ

hunc Valerianus excepit, et annos omnino 15 regnavit. sub eius im-
 perio tanta fames exstitit quanta nunquam antea; secutusque morta-
 lium interitus, cuius diritas explicari verbis nequeat. nam ex mari
 fluminibus atque stagnis vapores quidam exhalabant adeo pestilentes
 et letales, ut ipsi rores nihil esse viderentur aliud quam veri cada-
 verum succi ac humores. itaque pulla domus erat in qua non cada-
 ver aliquod foeteret. peribant enim homines innumerabiles.

Delatum hinc est imperium Claudio, qui uno tantum anno regnavit,
 proavusque magni Constantini fuit. post eum paucos dies Quintilius rebus
 praefuit. cum enim animadverteret Aurelianum pro se imperium usur-
 pare, vena quadam manus secta sanguinem tam diu misit, donec anima
 deficiente prorsus exspiraret. itaque successit Aurelianus, quo imperante
 Manes ille, vir execrabilis, natione Brachmanus ortus, vixit; itemque
 Paulus Samosatensis, quem deinceps Apollinarius antistes Laodiceae
 secutus, cum Ariani dicerent Christi carnem anima carere, contrariam in-
 sententiam adseruit Christum quidem anima praeditam carnem adsum-
 pisse, non tamen mentem nostram. putabat enim divinitatem solam
 satis idoneam esse quae illi carni praeesset. post hos autem Theodo-
 rus antistes eius urbis in Cilicia, quae Mopsuestiae nomen habebat,
 summa dominum adsciebat ignominia, quem unum ex nobis ac simi-
 lem paremque nobis fuisse diceret, ut qui non sine profectu quodam

βαπτίσματι τῆς τοῦ παραγίου πνεύματος δωρεῆς γεγόμενον μέτοχον. ὁ δὲ γὰρ Νεστόριος ἀπὸ Γερμανικεῖας τῆς Συρίας ὤρμητο. ἦν δὲ καί τις Ἰουλιανὸς ἐπίσκοπος μὲν Ἀλικαρνασσοῦ τῆς Ἀσίας, αἰρεσιάρχης δὲ· τὴν γὰρ ἀγίαν σάρκα τοῦ Χριστοῦ πρὸ τοῦ παθεῖν ἀφθαρτον ἔλεγεν εἶναι. 5

Μετὰ δὲ Αὐρηλιανὸν Τάκιτος ἔτη β'. μετὰ τοῦτον Πρόβρος καὶ Φλωριανὸς ἔτη β' μῆνας δ'. τοῦτον δὲ τὸν Φλωριανόν ἀνεῖλεν ὁ Πρόβρος, παράφρονα ποιήσας ἑαυτὸν. τότε δὴ καὶ βροχῆς γεγωνίας σίτος μεμιγμένος τῇ ὕδατι πολὺς ἄνωθεν κατηνέχθη. τοῦτον συνάγοντες σωροὺς μεγάλους ἐποίησαν. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ ψεκάδας ἀργύρου κατηνέχθησαν φυσί. 10

Μετὰ δὲ τούτους Κᾶρος καὶ Καρίνος ἀνὰ ἔτη β'. μετὰ δὲ τούτους Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρκοῦλιος ἔτη ββ'. οὗτοι τὴν βασιλείαν ἐξ ἀπονοίας ἀφέντες ἰδιωτικὸν ἀνελάβοντο ἰσχῆμα. κατὰ γὰρ τὸν μεταφραστὴν κύριον Συμεὼν πολλὴν ἔδεικτο σποδὴν οὗτοι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καταγωνίσασθαι, ἣν κραταιοτέραν μείναι καὶ ἄδου πυλῶν αὐτὸς ἀπεφῆναιτο. ἀλλ' ἐπειδήπερ ἔγνωσαν ἀδυνατοῖς ἐπιχειροῦντες, ἐκάτερος αὐτῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τὴν βασιλείαν ἀπεσκευάσαντο, πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους κόρον τῆς τύχης καὶ μεταβολῆς ἔρωτα προφασισάμενοι· οἷς δὲ τῶν ἀπορη-

gratiae dei particeps factus fuisset et in baptismo sancti spiritus donum accepisset. Nestorius inde Germanicea Syriae urbe fuit oriundus. denique Iulianus quidam antistes Halicarnassensis in Asia princeps fuit cuiusdam sectae peculiaris, ut qui sacrosanctam Christi carnem etiam ante passionem dixerit interitus expertem fuisse.

Post Aurelianum Tacitus biennium imperavit. post Tacitum Probus et Florianus annos duos menses quattuor. Florianum Probus interfecit, insania quadam simulata, sub horum imperio pluvia et aëre delapsa, ingens tritici copia coelitus aquae permista decidit; qua congesta magnos acervos homines excitabant. itidem imperante Aureliano guttas argenteas pluisse traditum est.

Secutus est hos imperatores Carus cum Carino, quorum quisque biennium regnavit. hinc Diocletianus et Maximianus Hercules 22 annis imperium administrarunt. cumque mentis vesania quadam imperio se abdicassent, habitum vitamque privatam amplexi sunt, nam ut Symeon ille cognomento Metaphrastes ait, imperatores hi magnopere conati sunt fidem Christianam expugnando quasi abolere, quam Christus ipse firmius perduraturam esse pronuntiavit quam ipsas Ori portas. verum posteaquam ea se moliri animadvertissent quae pernici omnino non possent, uterque reliquit imperium, inter alia cau-

των κοινωνούντων εἶχον καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἐξεκάλυπτον, τοῦ Χριστοῦ τὴν ἰσχὺν ἔλεγον καὶ τὴν ἀπὸ τῶν σημείων πειθῶν καταναγκάσαι αὐτοὺς ἐκστῆναι τῆς βασιλείας. ἐφ' ᾧ κατέστησαν ἀνθ' ἑαυτῶν βασιλεῖς τῆς μὲν ἐώας Γαλέριον Μαξιμιανόν, τῶν δὲ ἐσπερίων μερῶν Κώνσταντα τὸν πατέρα τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, κρατήσαντα ἔτη δ'. οὗτος τελευταῖον ἐν Βρετανίαις καὶ πάνυ εὐσεβὴς ὢν, ἀναγορεύει δὲ ἀνθ' ἑαυτοῦ Κωνσταντίνον υἱὸν αὐτοῦ. ὁ μὲντοι Μαξιμιανὸς ὁ Γαλέριος θείᾳ ψήφῳ λέγεται ἐξενεγκεῖν τραῦμα ἐν τοῖς γεννητικαῖς αὐτοῦ μορίοις δι' ἣν εἶχεν ἀστέγειαν, καὶ οὕτω κατασκληκίως τὴν δυσώδη αὐτοῦ παρέδωκε ψυχὴν.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι, καθά φησιν ὁ χρονογράφος, Ἰωάννης ὁ Σκυλίτζης, τῆς χρονογραφίας μὲν κατήρξατο Γεώργιος ὁ καὶ σύγκελλος χρηματίας Ταρασίου τοῦ ἀγνωστῆς 15 τοῦ πατριάρχου, ἀπὸ καταβολῆς δὲ κόσμου, καὶ μέχρις αὐ- P. 246 τῶν τῶν τυράννων κατέληξε, Μαξιμιανοῦ δηλονότι καὶ Μαξιμίνου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. μετὰ δέ γε τὸν Γεώργιον ὁ ὁμολογητῆς Θεοφάνης, καὶ τοῦ Ἀγροῦ ἡγούμενος, τὰ ἐπιλοιπα συνειτάξατο ἕως τελευταίας βασιλείας Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ γενικῶν. 20 ἐφ' ᾧ καὶ ἀπὸ Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγγαβῆ τῆς χρονογραφίας ὁ Σκυλίτζης κατήρξατο.

21. post κατήρξατο C: οἱ βασιλεῖς οἵτινες ἐβασίλευσαν ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, F: σύνοψις ὡς ἐν πίνακι τῶν βασι-

sam instituti sui hanc adferentes, quod fortunae iam saturi essent commutandaeque vitae desiderio tenerentur. si quos autem habebant arcanorum participes, quibus animi sui cogitata libere possent patefacere, ad eos fatebantur Christi potentiam prodigiorumque vim ipsos eo perpulisse ut imperium resignarent. eaque de causa loco suo designarunt imperatores, Orientis quidem Galerium Maximianum, Occidentis vero Constantem, magni Constantini patrem, qui annos 4 rerum potitus est, inque Britannia diem supremum obiit, princeps omnino religiosus, cum moreretur, loco suo Constantinum filium constituit. Galerius Maximianus divino iudicio vulnus in genitalibus membris accepisse fertur propter singularem lasciviam; itaque pediculis scatens foetidam animam exhalavit.

Debes autem scire, dilecte fili, temporum annotationem inchoatam esse, Iohanne Scylitza chronographo auctore, ab Georgio sanctissimi patriarchae Tarasii syncello, qui a mundi exorsus initio in his ipsis tyrannis, Maximiano scilicet ac Maximino eius filio, desinit. deinde post Georgium Theophanes confessor et Agri praefectus, reliqua litteris est complexus usque ad Nicephori generis logothetae finem; qua de causa Scylitzae chronographiam suam a Michaelo Rangaba voluit auspicari.

λέων, V: βασιλεῖς Κωνσταντινουπόλεως ἐνιεῦθεν ἐσχηκασί τὴν
 ἀρχήν. deinde omnes haec nomina:
 ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἔτη ιβ' μῆνας ια'.
 Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κγ'.
 ὁ Ἰουλιανὸς ἔτη β' μῆνας ἐπτά.
 ὁ Ἰοβιανὸς ἔτος ἐν.
 ὁ Οὐαλεντινιανὸς ἔτη ιβ'.
 Οὐάλης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη ιγ'.
 Γρατιανὸς ἔτη τρία.
 ὁ μέγας Θεοδόσιος ἔτη ιζ'.
 Ἀρχάδιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιγ'.
 Θεοδόσιος ὁ μικρὸς ἔτη μβ'.
 Μαρκιανὸς ἔτη ζ'.
 Αἰών ὁ μέγας ἔτη ιζ'.
 Αἰών ὁ υἱὸς τοῦ Ζήνωνος ἔτος ἐν.
 Ζήνων ὁ καὶ Ἰσαύρων σὺν τῷ Βασιλικῷ ἔτη ιζ'.
 Ἀναστάσιος ὁ Δυρραχινὸς ἔτη κζ'.
 Ἰουστῖνος ὁ γέρον ἔτη θ', ὁ καὶ ὁ Θραξὲ λεγόμενος.
 Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας ἔτη λθ'.
 Ἰουστῖνος ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἔτη ιγ'.
 ὁ Τιβέριος ὁ Θραξὲ ἔτη θ'.
 ὁ Μαυρικίος ἔτη εἴκοσι.
 Φωκᾶς ὁ Καππαδόκης ἔτη η'.
 ὁ Ἡράκλειος ἔτη λ'.
 Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτος ἐν.
 Ἡρακλεῶνας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μῆνας ζ'.
 Κώνστας ὁ υἱὸς Κωνσταντῖνου ἔτη κζ'.
 Κωνσταντῖνος ὁ Πωγωνάτος ἔτη ιζ'.
 Ἰουστινιανὸς ὁ ὀινόμητος ἔτη ιβ'.
 Λεόντιος ἔτη τρία.
 Ὀνήμαρος ὁ Τιβέριος ἔτη ζ'.
 Ἰουστινιανὸς πάλιν ὁ ὀινόμητος ἔτη ζ'.
 Φιλιππικὸς ἔτη δύο.
 Ἀρτέμιος ἔτη δύο.
 Θεοδόσιος τῶν κάτω ἔτη δύο.
 Αἰών Ἰσαυρὸς ὁ Κώνων ὁ καὶ εἰκονομάχος ἔτη κγ'.
 Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος ἔτη λθ'.
 Αἰών ὁ ἐκ τῆς Χαζάρας υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ε'.
 Κωνσταντῖνος καὶ Εὐρήνη ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔτη ια'.
 Νικηφόρος ὁ ἀπὸ γενικῶν ἔτη θ', σὺν Σιαυρακίῳ τῷ υἱῷ αὐ-
 τοῦ μῆνας β'.
 Μιχαὴλ ὁ Παγγαβὲ ἔτη θ' μῆνας θ'.
 Αἰών ὁ Ἀρμένιος ἔτη ζ' καὶ ἡμισυ.
 Μιχαὴλ ὁ τραυλὸς ἔτη η' μῆνας θ'.
 Θεόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιβ' μῆνας γ'.
 Μιχαὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ μέθυσος σὺν Θεοδώρῳ τῇ μητρὶ αὐτοῦ
 ἔτη ιθ', καὶ μόνος ὁ Μιχαὴλ ἔτη ια'.
 Βασίλειος ὁ Μακεδῶν ἔτη θ'.
 Αἰών ὁ φιλόσοφος ἔτη κς'.
 Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μῆνας ιγ'.
 ὁ Κώνστας ὁ υἱὸς τοῦ φιλοσόφου ἔτη ε'.
 Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς ἔτη κς'.
 Κωνσταντῖνος πάλιν ὁ τοῦ φιλοσόφου ἔτη ιθ'.
 Ῥωμανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιγ'.

ὁ Νικηφόρος ὁ Φωκῆς ἔτη ζ'.

Ἰωάννης ὁ Τριμισχῆς ἔτη ζ'.

Βασίλειος ὁ Προφουρογέννητος ἔτη ν'.

Κωνσταντῖος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη ιγ'.

Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυροπούλος ἔτη ιε' Σ'.

Μιχαὴλ ὁ Παφλαγῶν ἔτη ζ'.

ἡ Ζωὴ σὺν τῷ Μιχαὴλ τῷ καλαφάτῃ μῆνας δ'.

Κωνσταντῖνος ὁ μονομάχος σὺν τῇ Ζωῇ ἔτη ιβ' Σ'.

Θεόδωρος ὁ ἀδελφὸς τῆς Ζωῆς ἔτος ἔν.

Μιχαὴλ γέρον ὁ στρατιωτικὸς ἔτος ἔν.

Ἰσάκιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη β'.

Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας ἔτη ζ' Σ'.

Εὐδοκία σὺν τῷ Μιχαὴλ υἱῷ αὐτῆς μῆνας ζ', καὶ μετὰ Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένοους ἡ Εὐδοκία ἔτη γ' μῆνας η'.

Μιχαὴλ ὁ παραπινάκης ἔτη ε' Σ'.

Νικηφόρος ὁ Βοταρειάτης ἔτη γ'.

Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη ιζ'.

Ἰωάννης ὁ Κομνηνὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κδ' καὶ ἡμισυ.

Τ Μ Η Μ Α Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο Ν .

- P. 247 Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἠνίκα κατὰ Μαξεντίου ἐστράτευσε,
 V. 191 τότε εἶδεν ἐν οὐρανῷ τὸν τίμιον σταυρὸν, ἐφ' ᾧ νεκίακει.
 εἶτα θραυμήσας καὶ κατ' ἐχθρῶν ὀρμήσας ἤττάται, καὶ ἀθυ-
 μήσας ὑπνωσε, καὶ κατ' ὄναρ ὑπὸ ράβδου πληττεται τοὺς 5
 μυκτῆρας, κάκειθεν αἷμα ἐξιὸν τὸν σταυρὸν ἐν ὀθόνη ἐχάρα-
 ξε. ταῦτα δὲ ἰδὼν, καὶ μετὰμελος ἐπὶ τῷ πράγματι γεγο-
 νώς, νικᾷ καὶ αὐτίς τοὺς ἐχθρούς, αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταῦτα
 ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Φαύστας εἰς εἰδοσλομανίαν ἐκκλίνει.
 ἀλλ' ὁ θεὸς ἔλκει πάλιν αὐτὸν διὰ τῆς λέπρας· κατασχούσα 10
 P. 248 γὰρ αὐτὸν μέγαν ἐστενοχώρει παντοίως καὶ ἐθλίβε. καθὰ
 δὲ συνεβούλευσαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Καπετωλίου Διός, βροφη
 συνελέγησαν ὥστε σφαγιασθῆναι ταῦτα καὶ τῷ αἵματι αὐτῶν
 ἐμβληθῆναι καὶ οὕτω δῆθεν αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τῆς νόσου.
 διερχόμενος οὖν καὶ τῶν μητέρων αὐτῶν ἀκούσας θρηνησῶν, 15
 καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ θρήνου μαθὼν, εἶπε „κρεῖσσον πάσχειν

4. ἀθυμ.] θραυμήσας P.

P A R S I V .

DE CONSTANTINOPOLITANIS IMPERATORIBUS

QUI DEINCEPS REGNARUNT.

Quo tempore Constantinus magnus copias contra Maxentium dace-
 bat, signum venerandae crucis in aëre conspexit, indeque cum hoste
 congressus victor discessit. tum vero negligentior factus, ubi rursus
 in hostem prorupisset, victus est. quo detrimento accepto quendam
 in moerorem incidit et consopitus est. heic per quietem visus est
 sibi nares virga quadam verberari. moxque de naribus sanguis pro-
 manans in veste linea notam crucis expressit. qua re conspecta, poe-
 nitudine sui delicti ductus est, ideoque rursus hostibus suis supe-
 rior evadit. secundum haec denuo per uxorem Faustam ad furiosum
 deastrorum cultum exorbitantem deus per lepram retraxit. nam ea
 cum magni huius viri corpus occupasset, omnibus hominem modis
 urgebat et excruciat. ibi de Capitolini Iovis sacerdotum consilio
 colligi quidam infantes iussi sunt, in quorum occisorum sanguinem
 ipse mersus morbo isto liberaretur. cum autem alicubi transiens ma-
 tres infantum lamentantes audivisset ploratusque causam cognovisset.

ἐμὰ ἢ τοσούτων βρεφῶν καταψηφίσασθαι θάνατον." ἐφ' ᾧ
καὶ τυκτὸς ἐφίστανται αὐτῷ οἱ ἀπόστολοι λέγοντες τὸν ἐπί-
σκοπον Σίλβεστρον καλέσαι. καλεῖται οὖν ὁ ἅγιος, καὶ βα-
πτίσας αὐτὸν τῆς λέπρας ἐλευθεροῖ. ὁ δὲ μέγας ὕστερον B
5 τοσοῦτον ὑπὲρ πίστεως ἠγωνίσαστο ὡς καὶ πάντα μεταποιῆσαι
τὰ ἔθιμα, τετραδά και παρασκευὴν ἠηστεύειν καὶ κυριακὴν
ἀργεῖν, τοὺς Ἰουδαίους οἰκέτας μὴ ὠνεῖσθαι, καὶ σταυρῷ
μηκέτι καταδικάζεσθαι τινα διὰ τὸ πρὸς τὸν τίμιον σταυρὸν
τοῦ Χριστοῦ σέβας. μετὰ τῶν ἄλλων δὲ καὶ τὰς τῆς ἐβδό-
15 μύδος ἡμέρας μετονομάζει, ἀπὸ Κρόνου καὶ Ἄρεος καὶ τῶν
λοιπῶν ἀστέρων ὀνομαζομένας τὸ πρότερον.

Ἡ μέντοι τοῦ μεγάλου σύζυγος Φαῦστα θυγάτηρ Μα-
ξιμιανῶ, ἦν ἐν λουτρῷ πυρῶδει τὴν ψυχὴν ἀπορρηξαι ποιεῖ C
τὸ δὲ αἴτιον ὁ πρόγονος αὐτῆς Κρίσπος, ὃν ἐκ παλλακῆς
15 ἔσχεν ὁ μέγας. τὸν μέντοι Κωνσταντῖνον Κώνσταντα καὶ V. 192
Κωνσταντίον ἐκ Μαξιμίνας ἔσχε θυγατρὸς Διοκλητιανοῦ.
ἐν δὲ γε τῷ Καπετωλίῳ Ῥώμης ἐν τινι καταδύσει βαθμοὺς
ἐχοῦσῃ τξῆ δράκων ἦν πολλοὺς βλάπτων τῷ φυσήματι, ὅτε
τῆς καταδύσεως παρέκλυπεν· ὃν ὁ μέγας Σίλβεστρος ἐκλει-
20 σεν ἐκεῖσε παρακληθεῖς. μετὰ δὲ γε τὸ θαῦμα ἐκείνο ὅπερ
ἐπὶ τῷ ἀγρίῳ ταύρῳ πεποίηκεν ὁ Σίλβεστρος, ἠνίκα μετὰ

14. Πρῶτος codices.

„praestat” inquit „me hoc modo excruciaci quam tot infantes inter-
fici.” quapropter noctu sibi videre visus est adstantes apostolos, qui
monerent ut Silvestrum antistitem arcesseret. is cum perductus ad
Constantinum esset, baptissatum lepra liberavit. ex quo sane tem-
pore magnus hic imperator tantopere fidem propugnauit, ut etiam
ipse praestanda susciperet omnia quae in more Christianis est obser-
uare. nam et quarta feria et praeparationis die ieiunabat; omni opere
die dominico vacabat; mancipia Iudaei ne deinceps emerent vetabat;
ad crucem neminem amplius condemnabat, ut pretiosae cruci Christi
religiosum hunc honorem deferret. inter alia diebus etiam septima-
nae, qui prius a Saturno, Marte, sideribus caeteris nuncuparentur,
alias appellationes indidit

Uxorem Faustam, quae Maximiani erat filia, in balneo supra
modum calfacto necavit. eius causa fuit Priscus, Faustae privignus,
ob novercae criminationes interfectus, quem Constantinus e concu-
bina sustulerat. filios autem reliquos, Constantinum Constantem et
Constantium, ex Maximina Diocletiani filia suscepit. caeterum hoc
tempore Romano in Capitolio quidam erat draco, additus in antro,
cuius descensus 365 gradus habebat. is multos mortales laedebat
adflatu suo, si quando extra illud antrum prospectaret. sed magnus
ille Silvester eum rogatus ibidem occlusit. deinde post editum mira-

Δ τοῦ Ζαμβροῆ ἐκεῖνου τοῦ μίγνου περὶ τε τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως
 καὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων διελέγετο ἐνώπιον τοῦ τε μεγάλου Κων-
 σταντίνου καὶ αὐτῆς τῆς ἁγίας Ἐλένης, ἔτι τῶ Ἰουδαίων μέ-
 ρει προσκειμένης, πόλιν εἰς ὄνομα αὐτοῦ κτίσαι βούλεται ὁ
 θειότατος βασιλεὺς. καὶ δὴ προθυμούμενος τούτου χάριν⁵
 ἀπελθεῖν ἐπὶ τὰ ἐσπέρια, κατ' ὄναρ ἐπετρέπη ὁδεῦσαι τὴν
 πρὸς τὸ Βυζάντιον φέρουσαν. ὅθεν ἔσπευδε καὶ περὶ τὴν
 Χαλκηδόνα τὴν πόλιν οἰκοδομησαί. ἀλλ' ἐκωλύετο ἀνωθεν·
 αἰετοὺς γὰρ φασὶ τὰ τῶν τεχνιτῶν ἐργαλεῖα ἀφαρπαξέειν ἀπὸ
 Χαλκηδόνος καὶ ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ταῦτα διαπερᾶν, ὅπερ¹⁰
 P. 249 ἐπισκοπὴ πρότερον ἦν τῆς κατὰ Θράκην Ἡρακλείας. ἐπί-
 πτεσε δὲ τῇ Ἡρακλείᾳ τὸ Βυζάντιον τρόπον τοιούτου. ἀρχαία
 πόλις τὸ Βυζάντιον ἦν; καὶ καθ' ἑαυτὸ διοικουμένην. ἐπὶ
 Σεβήρου δὲ τοῦ Ῥωμαίων αυτοκράτορος πολιορκηθὲν παρὰ
 τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τὸν πόλεμον ἔπισταν¹⁵
 ὕστερον ἐάλω, τῶν ἀναγκαίων ἐπιλειψάντων τοῖς ἐπιείκοις αὐ-
 τοῦ. καὶ κωδηρέθη μὲν καὶ τὰ τείχη αὐτοῦ, ἀφηρέθη δὲ καὶ
 τὰ πολιτικά δίκαια, καὶ οὕτως ἐπέτεθη Πειρινθίοις. Πει-
 ρινθος δὲ ἐστὶν ἡ Ἡρακλεία. ὅθεν καὶ τῶ Ἡρακλείας ἡ χει-
 βροτονία τοῦ πατριάρχου ἀπονενέμηται, ὡς παρ' αὐτοῦ χειρο-
 γραφευμένου τοῦ ἐπισκόπου Βυζαντίου.

culum, quod in tauro immaniter saevo Silvester declaravit, cum de
 fide nostra et Iudaeorum adversus magnum illum Zambrem disputa-
 ret, ipso Constantino magno et sacrosancta ipsius matre Helena
 praesente, quae tum adhuc obnixae Iudaeorum partibus adhaerebat,
 imperator plane divinus urbem, quae ab ipsius nomine appellaretur,
 condere instituit. cumque decrevisset ipse secum hoc nomine versus
 Occidentem proficisci, per quietem impulsus est ut instituto priori
 relicto iter aliud ingrederetur, quod Byzantium scilicet duceret, quo
 factum est ut circa Chalcedonem magno studio condendae urbi ope-
 ram daret: sed irrito conatu, quod nimirum coelitus impediretur.
 nam proditum est monumentis litterarum aquilas instrumenta artificum
 et fabrorum Chalcedone surrepta et trans fretum deportata Byzantii
 deposuisse. hoc oppidum quondam Heracleae sitae in Thracia praefere-
 batur, verum huiusmodi quadam ex causa Heracleae subici coepit. erat
 sane Byzantium urbs perantiqua, et suis legibus administrabatur.
 sed regnante Severo imperatore Romano cincta obsidione a Romanis,
 cum totum triennium obsidionem tolerasset, tandem in deditioem
 venit, quod incolis commeatus plane defecisset. tum vero et moenia
 diruta sunt et iura ei civilia prorsus adempta, denique locus ipse
 iurisdictioni Perinthiorum adsignatus: nam Heracleam Perinthum
 olim vocabant. iccirco deinceps usus obtinuit ut patriarchae Cpoli-
 tani confirmatio ad Heracleae spectet antistitem; a quo scilicet olim
 quoque Byzantino antistiti manus imponebatur.

Ἀναγεώσας οὖν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τὸ ὑπὸ Βύζου βασιλέως Θράκης κτισθὲν τεῖχος προσέθετο καὶ ἕτερον διάστημα, καὶ νέαν οὕτω Ῥώμην τὴν πόλιν ταύτην ἀνόμασεν. ἀπαρτίζεται δέ, καὶ μὴν καὶ ἐγκαινίζεται ἡ μεγαλόπολις αὕτη 5 κατὰ τὴν αἰ' τοῦ Μαΐου μηνὸς ἔτους ἐπισταμένου εὐλητηνικαῦτα κληθεῖς ὁ τῶν ἀστρονόμων δῆθεν ἀκριβέστατος Οὐάλης ποιεῖ θεμάτιον δι' οὗ εἰς χ'ς ἐνιαυτοὺς διαμεῖναι τὴν πόλιν ταύτην ἐφοίβασεν. ἐντεῦθεν οὖν διεψευμένη ἡ τοῦ Οὐάλεντος πρόρρησις καὶ διημαρτημένη προφανῶς ἡ C 10 τέχνη ἐλέγχεται.

Ἵστω δὲ τὴν αὐτοῦ πόλιν ὁ μέγας ὀλιγάνθρωπον, τοὺς ἀξιολογωτέρους Ῥώμης ἐκείθεν παρήγαγεν· ἀφ' ὧν εἰσὶ καὶ οὗτοι, Ὀλύβριος, Βῆρος, Οὐρβίκιος, Καλλίστρατος, Ζωτικός, 15 Ἐγγένιος, Εὐβουλος, Στούδιος, Φλωρέντιος, Μαυριανός, Σεβῆρος καὶ Ἰσίδωρος, οἵτινες οἴκους ναοὺς καὶ ξενῶνας ἀνήγειραν. τούτους μὲν τοὺς διαληφθέντας Ῥωμαίους ἄνδρας τοιουτοτρόπως ἐνταῦθα μετοικίζει ὁ μέγας Κωνσταντῖνος. λαβῶν γὰρ τοὺς δακτυλίους αὐτῶν ἀποστέλλει αὐτοὺς εἰς τὸν D βασιλέα Περσῶν Σάρβαρον, ὃν καὶ νικήσαντες ὑπέστρεψαν· 20 ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς ἐκδημίας αὐτῶν ἀποστέλλας τοὺς δακτυλίους εἰς Ῥώμην ἄγει τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐνταυθοῖ. κτίζει

4. μεγαλωτάτη F, μεγάλη πόλις ceteri.

Igitur magnus ille Constantinus instaurato castro, quod olim a Byzo Thracum rege fuerat extractum, magnum loci spatium adiecit, urbique cognomentum Novae Romae dedit. absoluta fuit urbs longe amplissima, celebrataque ipsius Renovalia a. d. 5 id. Maias, anno 5838. arcessitus est id temporis Valens astronomorum excellentissimus, qui collocatione siderum descripta 696 annos urbem duraturam vaticinatus est; quae sane Valentis praedictio deinceps falsitatis convicta est, arte nimirum ipsius palam a vero aberrante.

Cum autem magnus imperator urbem suam hominum exiguam habere copiam cerneret, quotquot Romae illustriores erant Cpolim transtulit; quorum in numero erant Olybrius, Verus, Urbicius, Zoticus, Eugenius, Eubulus, Studius, Florentius, Callistratus, Maurianus, Severus et Isidorus; qui Cpoli domos, templa, hospitum aedes extruxerunt. et quidem hos patricos Romanos, quos recensuimus, hoc quodam modo Constantinus eo migrare perpulit. cum annulos eorum ad se recepisset, contra Persarum regem Sarbarum ipsos cum copiis ablegavit; quo illi victo tandem reversi sunt. interea vero dum domo aberant, annulis Romam missis uxoribus eorum persuadet ut Cpolim se conferrent. secundum haec ipsis aedificia condit, prorsus eiusmodi tam amplitudine quam forma, qualia Romae habuerant. cum igitur

V. 193 δὲ καὶ οἶκους κατὰ γὰρ τὸ μῆκος καὶ σχῆμα τοιοῦτους οἶον
εἶχον ἐν Ῥώμῃ. ὑποστρέψαντες οὖν ἐκεῖνοι καὶ τὸ δῶμα
μαθόντες ἐξέστησαν. τούτων οἱ μὲν τέσσαρες μάγιστροι, οἱ
δὲ ὀκτὼ πατρίκιοι.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι τῆς πόλεως ἐξισουμένης καθ' ὅ
δν ἐκτίζετο καιρὸν λίθοι παρὰ λιθοξῶν ἐτμήθησαν, οὓς προ-
P. 250 τείχισμα διὰ τὴν τῆς θαλάσσης βίαν ἔδεικτο, ἀπὸ τῆς Βαρβά-
ρας σχεδὸν ἕως αὐτῆς τῆς χρυσῆς πόρτης ἐντὸς τὸ τεῖχος
φυλάσσοντας. ὁμοίως δὲ μετεκόμισεν ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐν
τῷ φόρῳ κίονα μονόλιθον ὄντα, καὶ ἴδρυσεν ἐπάνω αὐτοῦ τὸν
ἀνδριάντα ἐκεῖνον ὃν ἤνεγκεν ἀπὸ Ἡλιουπόλεως τῆς Φρυγίας.
ὁ δὲ τοιοῦτος λίθος ἔτη τρία διεπλωῖζετο, ἐνιαυτὸν δὲ ὅλον
ἀνεβιβάζετο ἔνθα καὶ ἴσταται. μετὰ δὲ ταῦτα ποιήσας Καί-
σαρας Κώνσταντα μὲν ἐνταῦθα Λικίνιον δὲ τὸν γαμβρὸν αὐ-
τοῦ ἐν Νικομηδείᾳ, κατὰ Περσῶν ἐστράτευσεν. οὗτος δὲ ὁ 15
Λικίνιος κατὰ Χριστιανῶν ἤρξατο διωγμὸν κινεῖν. τότε δὲ
B τότε καὶ τὸν Ἀμασιάς ἐπίσκοπον Βασιλέα οὕτω καλούμενον
ἀνείλε. τότε δὲ τότε καὶ ὄφεις ἐν Μελιτηνῇ τοσοῦτον ἐπολι-
μυσαν κατ' ἀλλήλων ὥστε καὶ τὴν χώραν ἐποζέσαι τῷ φόρῳ
αὐτῶν. τότε καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος γέγονεν, ἐν ἣ τὸν 20
ἄμαχον Εὐλόγιον Ἕλληνα ὁ μέγας καὶ ἀπλοῦς τῷ λόγῳ Σπυ-
ρίδων ἐχειρώσατο. ἡ τοιαύτη σύνοδος καὶ τὸ πάσχα διεφί-

illi reversi fuissent, ac rem uti gesta fuerat, cognovissent: cum stupore quodam factum imperatoris admirati sunt. erant autem inter hos quattuor illi quidem magistri, octo vero posteriores patricii.

Et animadvertite, dilecte filii, urbe id temporis, quo condebatur, exaequata et complanata, saxa quaedam a lapicidis exsecta fuisse, ac munimenti loco adversus maris impetum a Barbara propemodum ad Auream usque portam collocata, ut per ea murus interior exars detrimenti conservaretur. praeterea Cpolim Roma deportavit columnam illam ex uno confectam lapide, quae in Foro stabat; eique statuum illam imposuit, quam Heliopoli, urbe Phrygiae avexerat hinc creatis Caesaribus, quorum alter Constans ageret Cpoli, alter Licinius sororis maritus Nicodemiae, adversus Persas exercitum duxit. Licinius autem per ipsius absentiam persecutionem adversus Christianos movere coepit, et antistitem Amasiae Basilem, hoc enim ei nomen erat, interfecit. eodem tempore serpentes in Melitena provincia tam acriter inter se depugnarunt ut propter cadavera necatorum passim regio foeteret. secutum est non multo post concilium ad urbem Nicaeam, in quo inexpugnabilem Graecae religionis propagatorem Eulogium magnus ille verbisque simplex ac rudis Spyrido vicit et suam in sententiam perduxit, decretum inter alia est in hac

οπιτο ἐορτάζειν ἡμῶς κατὰ τὴν νῦν κρατοῦσαν συνήθειαν· πρότερον γὰρ κατὰ τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην τῆς σελήνης ἐτελεῖτο τὸ πάσχα, ὅθεν καὶ τοὺς οὕτως ἐορτάζοντας ἡ C ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ δευτέρα σύνοδος ἐν τῷ ἑβδόμῳ κανόνι 5 αὐτῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης καὶ τετραδίας καλεῖ. οὐ γὰρ ἐν κυριακῇ τὸ πάσχα ἐώρταζον, ἀλλ' ὅτε τεσσαρεσκαίδεκά- ταία ἡ σελήνη γένηται, ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ τόχη πλήρη ταύτην γενέσθαι. ἐορτάζουσι δὲ τότε νηστεύοντες καὶ ἀγρουπνοῦντες.

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Κωνσταντίος ὁ υἱὸς τοῦ 10 μεγάλου Κωνσταντίνου ἀρειανίσας τὴν πρώτην ἀνατρέψαι σύνοδον ἔσπευδε. τοῦτο μαθὼν ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πάπας ἀνήνεγκε Κώνσταντι τῷ τοῦ Κωνσταντίνου ἀδελφῷ, D καὶ ὃς πόλεμον ἠπέλησε τῷ ἀδελφῷ διὰ γραμμάτων, εἰ μὴ παύσαιτο τὴν ἄρθῃν πίστιν σαλεύων. ἐφ' ᾧ καὶ βουλῇ τῶν 5 βασιλέων σύνοδος ἐν Σαρδικῇ συγκροτεῖται ὑπὸ πατέρων τμᾶ, βεβαιούσα τὸ ἅγιον σύμβολον· Σαρδικῇ δὲ ἐστὶν ἡ νῦν λεγο- μένη Τριάδιτσα. ὁ μέγας Κωνσταντίνος ἀπέστειλε τὸν Ἄρειον ὕστερον πρὸς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ὥστε συγκαίνωνεῖν αὐ- τόν· διεβεβαιοῦτο γὰρ δι' ὄρκου φρονεῖν καλῶς. ὁ δὲ 10 μέγας οὐκ ἐδέξατο αὐτόν· ἐφ' ᾧ καὶ τοῦ θρόνου ἐξι- στῶσιν αὐτόν· προκατέλαβον γὰρ τὰς βασιλικὰς ἀκοὰς οἱ ἀρειανίζοντες, καὶ πολλὰ τοῦ ἁγίου κατεῖπον. ὅσον οὖν κακὸν

synodo ut paschatis festum ita celebretur quemadmodum hodie mos obtinet. nam antea die mensis lunaris 14 pascha celebrabatur, quomodo quicumque festum hoc celebrant, eos sacrosanctum et univ- ersale secundum concilium canone 7 quartodecumanos et quartanos appellat. non enim die Dominico pascha celebrabant, sed ubi deci- mus quartus mensis lunaris dies appetiisset, quo nimirum die luna plena esset. et quidem ita festum hoc celebrabant ut in eo ieiuna- rent ac pervigiis utorentur.

Etiam hoc scire te volo, magni Constantini filium Constantium, Arianorum partes secutum, magno studio primam synodum abolere voluisse. quod ubi veteris Romae papa cognovisset, ad Constantem Constantii fratrem detulit. is vero bellum fratri per litteras illatu- rum se minatus est, nisi rectam fidem convellere succutereque desine- ret. itaque de imperatorum consilio synodus Sardicae coit, in qua patres erant 341. hi sacrosanctum illud symbolum Nicaeae conditum confirmarunt. est autem Sardica illud oppidum quod modo Tri- alitzam nuncupant. deinceps magnus Constantinus, celebrata scilicet iicaena synodo, Arium misit ad magnum illum Athanasium, ut ab eo ad communionem admitteretur. nam constanti iureiurando adfir- mabat rectam ac deinceps sententiam secuturum. cum autem vir nimis ipsam non admitteret, ab Arianis solio deturbatus est. nam

P. 251 τὸ ἀπεινεῦσθαι τοὺς κατηγοροῦντας παραδέχεσθαι καὶ τὰς ἀποφάσεις ποιεῖν κατὰ τῶν κατηγορουμένων, εἶδεν τὰ μεταξὺ τοῦ ἁγίου βασιλέως καὶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου συμβῆναι.

V. 194 ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Κωνσταντίου τὰ ἀντὶ κήπουθεν, ἐφ' ᾧ καὶ προσφυγῶν παρὰ τινὰ κερθῆσαν διεκέλευσεν παρ' αὐτῆ κρυπτό-5 μενος εἶη εἶ. μετὰ δὲ μέρος αὐτοῦ αὐθις ἀπανήλαθε. τοῦ δὲ κατὰ πόδας Ἰουλιανοῦ πάντα τεράξαικος πάλιν ὑπέδρα ὁ ἅγιος περὶ τὸν τοῦ Σεραπίδος γρόν. κορῶναι ἔκραζον. καὶ ἐρωτηθεῖς παρὰ τῶν Ἑλλήνων „τί βοῶσιν αὐταί, κακώγηρε;” εἶπε „τὰ κρῶ τῆ Σύρων φωνῆ αὐρίων δηλοῦ· αὐρίων καί 10 Βγάρ ὄψεσθε τὴν τοῦ Θεοῦ πρᾶναιαν.” ἐφ' ᾧ καὶ ἠγγέλθη τοῦ ἀλιτηρίου ὁ θάνατος.

Ὁ μὲντοι μέγας Κωνσταντῖνος ἐν Ῥώμῃ ἐκράτησεν εἴη 15, ἐντυῦθα εἴκοσι, καὶ ἐν Νικομηδείᾳ ἀπέθανε κατὰ Περσῶν ἀπαίρων. τελευταῖα δὲ τὸν βίον ἐξ ἐπιβουλῆς τῶν ἑτεροδολούντων αὐτῷ 15 ἀδελφῶν, φάρμακον αὐτῷ δηλητηριῶν ἐγχεαμένων, ἀστέρος, ὡς φασι, κομήτου τὸν θάνατον αὐτοῦ προμηνύσαντος· εἶπεν γὰρ ἐν τοιοῦτοις πομήτας ἐν οὐρανῷ πολλακίς φαίνεσθαι, καὶ τοῦτο C δηλῶν ὁ μέγας Βασίλειος εἶπε „συνέσταται δὲ κομήται σημεῖα διαδοχῆς βασιλέων φέροντες.” καὶ ὁ μὲν μεταχῆς 20 Ἀλέξανδρος ἐν τῇ διὰ τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ εὐρεσιν ἴστο-

13. 14' F.

qui partes Arianas fovebant, imperatorias anres occupaverant, et multipliciter virum sanctum criminabantur. quantum certe malum sit accusatores admittere contraque delatos inaudita causa pronuntiare. licet ex his cognoscere quae inter magnum Athanasium et sanctum hunc imperatorem acciderunt. eadem Athanasius etiam imperante Constantio perpressus est, quo quidem tempore virginem ad quandam profugit, et occultatus ab ea-totos ibidem sex continuos annos delituit. post imperatoris vero mortem ad suos reversus est. at cum Iulianus mox omnia de integro perturbasset, rursum fuga sibi consilere coactus est. forte tum temporis circa Serapidis fanum cornices erocitabant. heic ab ethnico quodam vir sanctus interrogatus quid illarum vociferatio sibi vellet, respondit „Syrorum, o improbe, lingua vox era diem crastinum significat: cras enim dei providentiam videbitis.” neque multo post hominis scelerati mors nuntiata est.

Ceterum Constantinus magnus Romae 12 annos imperavit, apud nos 20. cumque contra Persas cum copiis moveret, Nicomediae vita functus est, per insidias fratrum sublatus e medio, qui propter similitates quasdam, cum eo quas exercebant, letale venenum ei propinarunt. mortem eius cometes exortus, ut memoriae proditam est, portendit. magnus certe Basilius significare volens, huiusmodi vis cometarum esse „quoties” inquit „existunt cometae, signa sunt suc-

μία λέγει μὲν ἐν Νικομηδείᾳ τελευτῆσαι τὸν ἅγιον Κωνσταν-
 τίνον νόσιω θανασίμω συσχεθέντα, τηρικαῦτα δὲ καὶ βυπτι-
 σθῆναι· ἀνεβάλλετο γὰρ, ὡς ἐκεῖνός φησιν, ἕως θέλων ἐν
 5 Ἰορδάνῃ τυχεῖν τοῦ θείου λουτροῦ. ἀπίθανον δὲ τοῦτο τῆ
 ὄντι δοκεῖ. ἀληθέστερον γὰρ φαίνεται εἶναι τὸ ἐν Ῥώμῃ τῆ
 πρεσβυτέρῳ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου βαπτισθῆναι αὐτόν.
 εἰ γὰρ καὶ Ἀρσιανοὶ τινες δισχυρίζονται ὅτι ὑπὸ Εὐσεβίου
 τοῦ Νικομηδείας ἐβαπτίσθη διὰ τὸ καὶ συμβῆναι αὐτὸν ἐκεῖσε D
 κοιμηθῆναι, ἀλλὰ κατὰ τὴν Ῥώμην βαπτιστῆρ τοῦ μεγάλου
 10 λαμπρῶς παριστῆ τὴν ἀλήθειαν, εἶγς καὶ μᾶλλον ἀδύνατον
 ἦν ἀκοινώνητον εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ·
 πῶς γὰρ ἠδύνατο ἢ συνενῆχεσθαι ἢ συλλειτουργεῖν αὐτοῖς
 οὕτως ἔχωρ αὐτός; τὸ λέγειν οὖν καὶ φρονεῖν οὕτω περὶ τοῦ
 μεγάλου καὶ λίαν ἐστὶν ἀτοπώτατον.

15 Ὅσον δὲ ἡ ἁγία ψυχὴ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου συγκα-
 ταβαίνουσα εἰς καὶ συγγνωμονοῦσα ταῖς τῶν πολλῶν ἀσθε-
 νεῖαις ἐτόγγχευε, δῆλον κἀντεῦθεν. αἰτιάματα ἔγγραφα προσ- P. 252
 εκομίσθησαν αὐτῷ κατ' ἐπισκόπων· καὶ ὃς τοὺς μὲν χάρι-
 τας αὐτίκα κατέκαυσεν, ἔλεγε δὲ „εἰ εἶδον ἁμαρτάνοντα ἱερέα,
 20 διὰ τῆς χλαμύδος ἐσκέπασα ἂν αὐτόν, ἵνα καὶ ὁ θεὸς σκε-
 πῶσῃ τὰ ἐμὰ ἁμαρτήματα.“ καὶ Σεβῆρος μὲν, ὡς ἄνωθεν

cessionis regum." Alexander monachus in historia de pretiosae cru-
 cis inventione tradit magnum hunc principem Nicomediae fato fun-
 ctum, cum lethifero morbo laboraret. ibidem eum morbi tempore
 baptissatum esse: Constantinus enim, ut ipse quidem commemorat,
 ad illud usque temporis baptismum distulerat, quod divinum hoc
 lavacrum in Iordane consequi cuperet. verum haec narratio reap-
 parum vero consentanea videtur. nam plus meretur fidei quod alii
 tradunt, eum apud Romam veterem a sancto Silvestro baptissatum
 esse. quanquam enim Ariani quidam constanter adserunt eum ab
 Eusebio Nicomediae antistite baptissatum esse, ut qui Constantino
 illum ad locum usque comes fuerit, itaque deinceps obdormivisse,
 non tamen dubium est quin magni huius imperatoris baptisterium,
 quod adhuc Romae conspicitur, illustri ratione veritatem common-
 stret. immo fieri non potuit ut Nicaeno in concilio baptismi expers
 ipse foret: quo enim pacto vel preces una concipere vel sacris adesse
 rebus poterat nondum baptismi particeps? quapropter in hunc mo-
 dum de viro maximo vel loqui vel sentire prorsus absurdum fuerit.

Quam insigniter autem sancta magni Constantini anima se demi-
 serit ac multorum imbecillitatibus ignoverit, vel hinc colligi manifesto
 potest. erant ad ipsum allati libelli quibus antistitum accusationes
 scriptae continebantur. tum Constantinus chartas mox concremavit,
 et huiusmodi verba subiecit „si sacerdotem delinquentem viderem,

εἶρηται, τὸ πρῶτον κτίσμα δέδωκε τῷ ἵπποδρομίᾳ, ὃ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος τοὺς περιπάτους, τὰς βαθμίδας καὶ τὸν λοιπὸν αὐτῇ κυλλωπισμὸν ἔφερεν. ἀπὸ τε Νικομηδείας Ἀντιοχείας καὶ λοιπῶν πόλεων τὰ ἐν αὐτῇ ἀγάλματα ἤχθησαν· τηρικαῦτα καὶ γὰρ τὸ σέβας αὐτῶν καταλέλνται. ἐν οἷς καὶ πολλὰ 5
 B περὶ τῶν μελλόντων ἐγγέγραπται. καὶ αὐτὰ δὲ τὴ Μάγγα παρὰ τοῦ μεγάλου κτίζονται Κωνσταντίνου· ἀπέκειντο γὰρ ἐκεῖσε πάντα τὰ πολεμικὰ ὄργανα καὶ αἱ μηχανικαὶ βίβλοι. ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἐν τῷ στρατηγίῳ εὐρών τὰς φυλακὰς τοῦ Βυζαντίου ἐκεῖσε καὶ αὐτὸς ἐφυλάκιζε, καὶ διήρκεισε 10
 V. 195 τοῦτο ἄχρι Φωκᾶ. χήρα δὲ τις πατρικία, Μάρη τοῦνομα, ἐλεήσασα τοὺς φυλακισμένους δι' ἣν εἶχον δυσωδίαν, τὸν ἑαυτῆς οἶκον δέδωκε τῷ βασιλεὶ χάριν μισθοῦ, καὶ γέγονε τὸ νῦν καλούμενον Πραιτώριον. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

C Κρατεὶ δὲ μετὰ ταῦτα Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐτῆ 15
 κγ'. οὗτος ἠγάγκαζε τὸν πατριάρχην Ἀλέξανδρον δεξασθᾶ εἰς κοινωσίαν τὸν Ἀρειον. ὃ δὴ καὶ γέγονεν ἄν, εἰ μὴ τὰ τῆς θείας δίκης προέφθασεν. ὄπισθεν γὰρ τοῦ φόρον τὸν βίον κατέστρεψεν· ἐνυξε γὰρ αὐτὸν ἢ γαστήρ ἐκεῖσε διερχόμενον, ἐφ' ᾗ καὶ καθίσας τὰ ἔγκατα αὐτοῦ κάτω διεβίβη 20

hac eum chlamyde tegerem, ut deus etiam mea peccata tegat." diximus autem supra Severum Imperatorem primum condendi Circi equestris initium fecisse. post illum Constantinus magnus Circo peripatos gradus ornatumque reliquum addidit. nam quaecumque Nicomediae, Antiochiae, ceteris in urbibus erant simulacra, Cpsolim allata sunt: quippe veneratio simulacrorum prisca iam obsoleverat. multa erat videre simulacris illis inscripta de rebus futuris. praeter haec ipsa quoque Mangana sunt a Constantino magno extracta; quo in loco reposita erant omnia bellica instrumenta librique de rebus mechanicis. idem Constantinus cum in magistratuum domo sive curia Byzantii carceres invenisset, ipse etiam carceres eodem in loco reliquit. atque illi sane istic ad Phocae imperatoris usque tempora permanserunt. tum patricia quaedam mulier, eaque vidua, cui Mare nomen esset, sortem acerbam carceribus inclusorum miserata, quod foetoribus excruciantur, accepto pretio suam ipsius domum imperatori concessit. quamobrem id temporis conditum est id quod Praetorium modo nuncupatur. et de his quidem haecenus.

Post Constantinum filius eius Constantius annos 23 rerum potitus est. is Alexandrum patriarcham coegit ut Arium ad communionem admitteret; idque factum omnino fuisset, nisi divina iustitia rem antevertisset, Ario rebus humanis a posteriore parte Fori exempto. cum enim istac praeteriret, forte alvus hominem pungendo urgebat. quapropter in cloaca considens ipsa intestina per anum deiecit. patruales Constantii, Gallus et Iulianus, Antiochiae lectorum, quos an-

σεν. οἱ μέντοι ἀνεψιοὶ τοῦ μεγάλου, Γάλλος καὶ Ἰουλιανός, ἀναγνώσται γεγόνουσιν ἐν Ἀντιοχείᾳ. ἀλλὰ καὶ ἐκκλησίαν τῇ μάρτυρι Μάμαντι ἐκτίζον. τὸ μὲν παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ κτιζόμενον μέρος ἡδαφισμένον πρῶτας ἠύρισκετο. ἐπὶ τούτου 5 δὲ τοῦ Κωνσταντίου Φλαβιανὸς Ἀντιοχείας διχῆ τὸν ψάλλοντας διελὼν τὰ τοῦ Δαβὶδ ψάλλειν ἐκ διαδοχῆς ἐνομοθέτησεν.

Ὁ Κωνσταντίος οὗτος παρὰ τῶν ἀσεβούντων ἀναγκαζόμενος μετακαλεῖται τοὺς ἐπισκόπους ὥστε σύνοδον συγκαρο-
10 τῆσαι κατὰ τῆς ὁμοουσίου τριάδος. ἀλλ' ἀργεῖ τὸ ἐγγείρημα· νόσφ γὰρ περιπίπτει δεινῆ, καὶ τὸ ζῆν ἀπογνοῦς Εὐζωΐον μετακαλεῖται τὸν Ἀντιοχείας, καὶ διὰ τάχους τὸ θεῖον δεξάμενος φῶτισμα, ὡς ὁ μεταφραστῆς ἱστορεῖ, τηρικαῦτα τοῦ ζῆν ἀπαλλάττεται. κατὰ δὲ τὸν χρόνον τῆς
15 ζωῆς αὐτοῦ ἀρχιερεὺς Ἱεροσολύμων ὁ μέγας Κύριλλος ἦν, P. 253
ὃς δὴ καὶ γράφει τῷ Κωνσταντίῳ ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ σου πατρὸς ἐπὶ γῆς εὐρηται ὁ σταυρός, ἐπὶ δὲ σου πάλιν ἐξ οὐρανοῦ πεφανέρωται. κατὰ γὰρ τὸν τοῦ Γολγοθᾶ τόπον περὶ τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας, κατ' αὐτὴν δὲ τὴν Πεντηκοστὴν,
20 ὠφθῆ τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον ἐκ φωτὸς ὑπερλάμπρου κατεσκευασμένον. ὠφθῆ δὲ οὐχ ἐνὶ καὶ κατὰ φαντασίαν, ἀλλὰ περὶ ὧρας ἰκανῶς καὶ πᾶσι.

Μετὰ δὲ Κωνσταντίον κρατεῖ Ἰουλιανὸς ἔτη β' μῆνας ζ'.

gnostas dicimus, munere allquandiu functi sunt. cumque templum martyri Mamanti conderent, exstructa Iuliani sumptu pars mane reperta est solo aequata. sub eiusdem Constantii imperio Flavianus Antiochenus, duas in partes divisus qui psallerent, eos Davidis hymnos alternatim concinere iussit.

Secundum haec ab impiae sententiae sectatoribus impulsus hic Constantius antistites accessit, ut synodus coiret, per quam decerneretur Trinitatem unius et eiusdem essentiae non esse. verum conatus omnis irritus fuit: nam cum gravem in morbum incidisset deque vita iam desperasset, Euzoium Antiochenum antistitem ad se venire iussit, illustrationemque divinam celeriter consecutus vivendi finem fecit. ipso vivente pontifex Hierosolymorum erat Cyrillus, vir eximius, qui ad Constantium in haec verba perscripsit „patre tuo regnante crux in terris reperta est. rursus te regnante crux de coelo est patefacta. nam in Golgothae loco, circiter horam diei tertiam, in ipso Quinquagesimae festo, signum crucis conspectum est, de luce quadam fulgentissima compactum. neque tantum ab uno conspectum est vel per imaginationem quandam, sed ab omnibus et iultas quidem in horas.

οὗτος ὁ κάκιστος πρὸ γε τῶν τῆς βασιλείας καιρῶν, καθὼς
 Βὸ μέγας διαλαμβάνει Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας, τοῖς πιστευ-
 σασιν ἐναρίθμιος ἦν, ἤξιώθη δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ βαπτί-
 σματος, εἰ καὶ ὕστερον ἀπεδύσατο αὐτὸ δι' αἵματος μαρσῶ,
 ἐνήσητο δὲ ταῖς ἱεραῖς βίβλοις. ἀλλ' ἄνδρες ὕστερον αὐτὸν 5
 δεισιδαίμονες γεγονότες γνώριμοι τοὺς ὑπὲρ γε τῆς ἀποστα-
 σίας καθῆκαν λόγους, καὶ λάτριν ἀπέφηναν δαιμονίων ἀκα-
 θάρτων τὸν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις καὶ μοναστηρίοις ἐπιτε-
 θραμμένον. ἔχων τοίνυν εὐφυῶ τὴν γλωττίαν κατέδηξεν αὐ-
 τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ δὴ τρία συγγέ- 10
 γραφα βιβλίῳ κατὰ τῆς εὐαγοῦς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας.
 C τοσοῦτον δὲ μέμνηε κατὰ τῶν ἀγίων, ἤνικα καὶ μάλιστα πῦρ
 ἄνωθεν καταρραγὲν τὸ περικαλλὲς ἐκεῖνο προάσπειον, τὴν
 Λύβνην δηλονότι, σὺν αὐτοῖς τοῖς εἰδώλοις κατέκαυσεν, ὡς
 καὶ τὸν τοῦ Χριστοῦ χαλκοῦν ἀνδριάντα τὸν ἐν Καισαρείᾳ 15
 τῆς Φιλίππου τῇ νῦν Πανεάδι, ὃν ἡ αἰμορροῦσα ἤγειρεν,
 ἀπανθρώπως συντρίβῃ, καὶ τοῦ βαπτιστοῦ Ἰωάννου κατα-
 καῦσαι ἄγρια λείψανα, ὁστέοις ἀλόγων παραμιζας αὐτά. ἀλλὰ
 N. 196 καὶ τοὺς Ἰουδαίους κατὰ Χριστιανῶν ὄπλιζε, συνήργει δὲ
 αὐτοῖς εἰς τὴν τοῦ ναοῦ οἰκοδομήν, εἰ καὶ ἐκωλύθησθε 20
 ὑπὸ λαίλαπος σεισμοῦ καὶ τελευταῖον πυρός· πῦρ γὰρ

Post Constantium successit in imperio Iulianus, annisque duobus
 et septem mensibus eo potitus est. princeps hic nequissimus ante
 initium regni tempora, quemadmodum magnus ille Cyrillus antistes Ale-
 xandrinus commemorat, in numero fidelium erat, ipsum quoque bap-
 tismum consecutus, utut deinceps illum per sanguinem impurum et
 execrandum deposuit, et egregie sacris erat in libris exercitatus.
 verum deinceps viri quidam superstitiosi cum familiares ei facti fuis-
 sent, habitis ad ipsum de fidei desertione sermonibus tandem perfe-
 cerunt ut qui sacrosanctis in ecclesiis et monasteriis educatus erat,
 impurorum geniorum cultor evaderet. cumque facundus esset a na-
 tura, linguam suam adversus servatorem nostrum Iesum Christum
 exacuit et libros adversus religionem Christianorum cultum tres con-
 scripsit. tanto furore sanctos oppugnabat, ac praesertim illo ipso tem-
 pore quo delapsus ignis e caelo pulcherrimum illud Antiochiae subur-
 bium, quod Daphnen vocant, una cum ipsis simulacris exusserat, ut
 athenaeam Christi statuam, a muliere sanguinis fluxum perpessa collo-
 catam Caesareae Philippi, quam nunc Paneadem vocant, inhumaniter
 confregerit; et sacras Iohannis Baptistae reliquias brutorum ossibus
 permistas concremaverit. praeterea Iudaeos adversus Christianos ar-
 mabat, eosdemque iuvabat in extructione templi sui, quanquam in
 hoc conatu sunt impediti a vento gravi, terrae motu, et igne deique

ἐξ αὐτῶν ἐκπηθῆσαν τῶν θεμελίων τῆς ὁρμῆς αὐτοῦ ἀνι-
καίτις.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι ὁ ἀκοντίσας αὐτὸν ἐν Πέρ- D
σαις διάγοντα μέχρι καὶ τήμερον οὐχ εὐρίσκειται. εἰ γὰρ
5 καὶ κατὰ κέλευσιν τῆς ἀειπαρθένου θεοτόκου διὰ τοῦ ἁγίου
Μερκουρίου, δεηθέντος τάχα τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἀκον-
τισθῆναι τὸν παραβάτην εὐρίσκομεν ἐν τοῖς τοῦ ἁγίου Βα-
σιλείου θαύμασι, ἅπερ ὁ μέγας Ἀμφιλόχιος γραφῇ παρ-
δοῦναι λέγεται, ἀλλ' οὐκ εὐθέως πείθεσθαι ἄξιον. τίνος ἐνε-
10 κεν; ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης γραφῆς καὶ ἀρχιερέα τῆς Καισα-
ρέων μαρθάνομεν χρηματίζειν τὸν μέγαν Βασιλεῖον, ἠνίκα
διερχόμενος ἦν κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη ὁ κάκιστος κατὰ Περ- P. 254
σῶν τὴν ἐμπορεύσασαν ποιούμενος. ἀλλ' οὐ δοκεῖ ταῦτα καὶ
τῷ μεγάλῳ Γρηγορίῳ τῷ θεολόγῳ. εἰ γὰρ ἔν τοις προσι-
15 μίοις, καθὼς οὗτός φησι, τοῦ μετὰ ταῦτα κρατήσαντος Οὐά-
λεντος εἰς Πόντον ἐκάθητο ὁ μέγας Βασίλειος, τοῦ Εὐσεβίου
τηρικαῦτα τῆς Καισαρέων χρηματίζοντος ἀρχιερέως, πολλῇ
μᾶλλον οὐκ ἦν ἐκεῖνος ἀρχιερεὺς ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουλιανοῦ.
φαίνεται οὖν ἐντεῦθεν ὡς οὔτε τὸν μέγαν Βασίλειον εὔρεν
20 ἀρχιερέα διερχόμενος ὁ Ἰουλιανός, οὔτε ἠπέλιπεν αὐτῷ καὶ

nam ignis e fundamentis ipsis cum prosiliisset, eos ab opere insti-
tuto deterruit et detraxit.

Sciendum est autem tibi, dilecte fili, quod in hodiernum usque
diem nomen illius, qui Iulianum in expeditione Persica iaculo con-
fixit, ignoretur. quanquam enim perscriptum reperiamus in libro de
sancti Basilii miraculis, quae magnus ille vir Amphilocheus litteris
commendasse perhibetur, mandato perpetuae virginis deiparae per
sanctum Mercurium magni Basilii precibus desertorem hunc traiectum
fuisse, non tamen haec narratio meretur ut ei continuo fidem adhi-
beas. quamobrem istuc? quoniam in eodem scripto legimus magnum
Basilium Caesareae pontificem id temporis fuisse, cum eas regiones
imperator improbissimus contra Persas expeditione suscepta peragra-
ret. at vero aliter eximius ille Gregorius cognomento theologus
memoriae prodidit: nam si Basilius, hoc ita narrante, in Ponto dege-
bat sub initium imperii Valentis, qui aliquanto post tempore regna-
vit, cum Caesareae pontifex esset Eusebius, multo minus Iuliano
imperante Basilius antistitis munere fungebatur. de quo satis evi-
denter apparet Iulianum iter per Cappadociam facientem neque Basi-
lium istic pontificem reperisse neque ipsius ecclesiae minatum esse.
consimili modo nec precatus est hoc nomine deum Basilius pontifex,
nec ad tollendum e medio desertorem Mercurius ille Christi testis
fuit ablegatus. quippe si hoc pacto res gesta fuisset, obscurum non
esset in hodiernum usque diem a quo Iulianus telo confixus fuerit.
nam iaculo traiectum constat, auctore facti promus incognito. quin-

τῆ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ. ἀλλ' οὔτε δέησιν ἐκεῖνος τούτου ἐνε-
 κεν ἐποίησατο, οὔτε μὴν εἰς ἀναίρεσιν ἀπεστάλη τοῦ πα-
 Βραβίου ὁ Χριστοῦ μάρτυς Μερχούριος· εἰ γὰρ ταῦθ'
 οὕτω γέγονεν, οὐκ ἂν ὁ ἀκοντίσας αὐτὸν ἄθλος ἦν μί-
 χρι καὶ τήμερον. ἀκοντίῳ τοίνυν ὁ ἄθλιος βάλλεται, κἄν
 ὁ ἀκοντίσας ἄθλος. ὡς δὲ ἐγὼ τινος ἤκουσα, φησὶν ὁ θεό-
 λογος, μηδὲ τῆ τάφῳ προσλαμβάνεσθαι αὐτόν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς
 σιαιοθείης δι' αὐτὸν γῆς ἀποσειέσθαι τε καὶ ἀναβραύεσθαι,
 προοίμιον, οἶμαι, τῆς ἐκεῖθεν κολάσεως. πολλὰ γὰρ μιὰ
 ποιήσας ὡσεὶ ἐτῶν λ' τελευτᾷ. ἀλλὰ καὶ ἐκ Περσίδος δαι-
 μόνιον στείλας πρὸς δύσιν ἐπὶ τῷ ταχέως ἀγαγεῖν ἀπόκρισιν,
 C ἐσφάλλετο κἄνταῖθα τοῦ σκοποῦ· τὸ γὰρ δαιμόνιον ὃ στεί-
 λας ἐντυχὸν μοναχῷ τινὶ Πουπλίῳ τοῦνομα προσευχομένῳ
 ἡμέρας δέκα διελεῖν οὐκ ἠδυνήθη, καὶ ὑποστρέψαν ἄπρα-
 κτον τὴν αἰτίαν ἐβόα καὶ πόρωθεν. καὶ γυναῖκας δὲ ἀνα-
 15 τέμνων ὁ ἄσπλαγγος δι' αὐτῶν ἐμαντεύετο.

Μετὰ δὲ Ἰουλιανὸν ἐβασίλευσεν ἄριστα Ἰοβιανὸς εἰς
 ἓν, ὃς ἐκλεγόμενος ὑπὸ πάντων εἶπεν „οὐ δύναμαι βασιλεὺς
 εἶναι προμεμολυσμένων ἀνθρώπων,” ἐφ' ᾧ πάντες τὸ „Χρι-
 στιανοὶ ἔσμεν” ἐκραζαν. μετὰ μῆντι μηνῆς ἢ τῆς αὐτοῦ
 βασιλείας ἐν Κιλικίᾳ ἐτελεύτησεν, μέγα πένθος πᾶσιν ἀφίς.
 D μετὰ δὲ τούτων Οὐαλεντινιανὸς ἔτη ιβ', μισθὸν παρὰ θεοῦ
 τὴν βασιλείαν λαβὼν διὰ τὸ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ ἐβληθῆναι

12. δ] δ ἦν?

etiam se audisse de quodam scribit Gregorius ille theologus ne se-
 pulcri quidem participem factum fuisse Iulianum, sed a solo ipsis
 causa exsusso absorptum; quae res, ait, credo suppliciorum alterius
 vitae quoddam prooemium et exordium erat. multis enim flagitiis
 execrandis designatis annos plus minus triginta natus periit. ante
 mortem e Perside genium quendam in occidentem ablegavit, ut eius
 opera celeriter responsum acciperet: sed quod cupiebat, non est
 adsecutus. nam cum genius in monachum quemdam, cui Publico
 nomen esset, totos 10 dies precautem incidisset, progredi ulterius
 non potuit. itaque re infecta reversus ad Iulianum causam ei longo
 etiam ex intervallo multoque clamore significabat. praeterea saetum
 homo, cuius viscera nulla commiserationis adfectione moverentur,
 mulierculas vivas vaticinandi causa dissecabat.

Postquam e vivis excessisset, praeclarissime Iovianus imperio
 praefuit, qui cunctis a militibus ad hoc delectus „equidem” ait „ho-
 minum pollutorum imperator esse nequeo.” tum omnes exclamare
 „Christiani sumus.” post octavum imperii mensem in Cilicia diem
 obiit, magno sui apud omnes desiderio relicto. post Iovianum Va-
 lentinianus annis 12 imperavit. is imperium praemii loco divinitus

παρὰ Ἰουλιανοῦ τῆς εἰς Χριστὸν ἔνεκεν ὁμολογίας. εἶχε δὲ συμβασιλεύοντα κατὰ γε τὴν ἀνατολὴν τὸν αἰσχιστον Οὐάλεντα. καὶ πῶς γὰρ οὐ κάκιστος, εἴ γε τοὺς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως σταλέντας πρὸς αὐτὸν π' ἰερατικούς ἀνδρας πρεσβείας 5 ἔνεκεν ἐπὶ πλοίου κατέκωσεν; οὗτος ὑπὸ Γότθων πολεμού- V. 197
μενος ἐζήτησε τὸν θειότατον ἀδελφὸν αὐτοῦ συμμαχίαν. ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ ἀνείδισεν, οὕτως εἰπὼν P. 255
„οὐ χρὴ ἀνδρὶ βοθηεῖν πολεμοῦντι θεόν." καὶ ὁ μὲν Οὐά-
λης ἔτη ἑ' καὶ δ' βασιλεύσας ἀνοσίως ὑπὸ πολεμίων ἐν ἀχυ-
10 ρῶνι πυρὶ παραδίδοται. ὁ δὲ μοναχὸς ἐκεῖνος Ἰσαάκιος
ἐλέγχων μὲν αὐτὸν, δεσμωθεὶς δὲ παρ' αὐτοῦ καὶ εἰρκτῆ
παραδοθεὶς, ὡσφράνθη ἐν τῇ φυλακῇ τῆς δυσωδίας ἐκκυ-
θέντος ἐκείσε, ὡς εἶρηται. ὁ μέντοι Οὐαλεντινιανὸς καὶ τῶν
ἀγωγὸν ὑπεκόδησε καὶ τὸ ἕδωρ εἰς τὴν πόλιν εἰσήγαγεν.
5 οὗτος καὶ πραιπόσιτόν τινα διὰ τὴν τῆς γυναικὸς Βερονίκης
ἀδικίαν ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ κατέκωσε. τηρικαῦτα ὁ μέγας B
Μακάριος σκύλακας ὑαίνης τυφλοὺς ἐθεράπευσε. ἡ γοῦν
μήτηρ αὐτῶν δέρμα προβάτου ἤνεγκε τῷ ἁγίῳ δῶρον ὑπὲρ
τῆς τῶν παιδῶν ἰάσεως.

0 Μετὰ δὲ Οὐάλεντα Γρατιανὸς ὁ υἱὸς Οὐαλεντινιανοῦ
ἔτη γ'. τηρικαῦτα καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρῶγμα ἐξμίσιον γέγο-
γεν. ἡ γὰρ θάλασσα ἐντὸς εἰσηλθε τοσοῦτον ὡς καὶ τὰ

9. 17' F.

accepit propterea quod confessionis Christi causa fuisset a Iuliano
exauctoratus. in oriente consortem imperii turpissimum illum Valen-
tem habuit. cur enim hunc sceleratissimum non appellemus? quando
missos ad se Cpoli 80 viros ex sacerdotum ordine legationis obeun-
dae causa in navi combussit. cum a Gotthis ei bellum esset illatum,
a fratre, viro plane divino, suppetias sibi ferri postulabat. is vero
non tantum copias auxiliares denegavit, verumetiam cum exprobratione
quadam respondit opem hominum cum deo bellum gerenti ferendam
non esse. quapropter Valens, cum annos decem et quattuor impie
reguasset, ab hostibus in palearum tugurio quodam igne concrematus
est. accidit eo tempore ut Isaacius monachus, qui Valentem obiur-
zare solebat eaue de causa vincitus in custodia detinebatur, foeto-
em exusti alio loco Valentis, ceu diximus, in carcere sentiret. Va-
entinianus aquaeductum Cpoli condidit et aquam in urbem introduxit.
raepositum quendam ob Beronicae mulieri cuidam illatam iniuriam
ivum in circo equestri combussit. id temporis magnus ille Macarium
yaenae catulis caecis visum restituit. tum byaena catulorum mater
ellem ovinam viro sancto pro sanata sobole loco muneris obtulit.

Post Valentem Gratianus Valentiniani filius annos tres imperavit.
oc regnante quiddam horrendum Alexandriae contigit. nam mare

πλοῖα μέλαι ἐν ξηραῖ. συρρευσάντος δὲ τοῦ λαοῦ τὸ θαῦμα
 ἰδεῖν, ἀνέδραμεν αὐθις ἢ θάλασσαι καὶ τοῦ ὄρισμένου τότε
 C ὕπερθεν, ὡς ἐντεῦθεν ὑποπνιγῆναι μυριάδας ε'. ἀλλὰ καὶ
 τὰ μέρη Κρήτης καὶ Σικελίας πάντα σχεδὸν κατεκλύσθησαν,
 τῆς θαλάσσης ἐπαναδραμούσης καὶ ἐξεληθούσης ὡσεὶ στάδια 5
 ρ'. καὶ πελάγη τὰ μεγάλα διχῆ τότε διέσθησαν, ὡς ἐπὶ βο-
 θοῦ τὰ πλοῖα καθίσαι καὶ αὐθις ἀνελεθεῖν ἀποκαταστάντες
 τοῦ ὕδατος. μετὰ τῶν ἄλλων δὲ καὶ ἡ κατὰ Βιθυνίαν Νί-
 καια ὑπὸ σεισμοῦ κατέπεσεν ἅπασα. τοσοῦτος δὲ φόβος ἦν
 ὥστε τοὺς ἀνθρώπους ἐν ὄρεσι φεβγῆναι. τοσοῦτον δὲ ὁ Γρα-
 10 τιανὸς τοξότης εὔστοχος ἦν ὡς ἄδεσθαι πανταχοῦ Γρατιανοῦ
 D βέλη φρένας ἔχειν. οὗτος ὁ βασιλεὺς γυναικὸς αὐτῆ προ-
 εληθούσης ποτέ, καὶ τοῦ ὁμοζύγου καταβοώσης ὅτι πληγὰς
 ἐπάγει καὶ ῥαβδισμοὺς αὐτῇ, „οὐδὲν ᾧ γύναι τοῦτο πρὸς
 με" ἔφησεν. ἀλλὰ καὶ τὸν ὁμοζύγον αὐτῆς βουλευέσθαι καὶ
 15 αὐτοῦ προσεπειπούσης τοῦ Γρατιανοῦ, πάλιν ἀνταπεκρίνατο
 „τί σοι πρὸς τοῦτο, γύναι;"

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ ὁ μέγας Θεοδοσίος ἔτη ιζ'. οὗ
 δὲ νουνεχῶς ὅτι νικῆσαντα τοὺς Γότθους θέλων ὁ Γρατιανὸς
 αὐτὸν ἐνδύσαι πορφύραν, οὐχ εὔρισκεν ἰσομήκη αὐτοῦ δια-
 P. 256 τὸ ὑπερωμίαν εἶναι, εἰ μὴ τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου

tanto spatio retrocessit ut etiam naves in sicco subsisterent. cum
 autem vulgus hominum confluxisset spectandi prodigii causa, raris
 mare suum in locum recurrit, et quidem ultra litorum praescriptas
 metas. quo factum est ut aquis hominum quinquaginta milia extin-
 guerentur. Praeter haec Cretae Siciliaeque regiones propemodum uni-
 versae maris inundatione coopertae sunt, quod extra consueta litora
 plus minus 100 stadiis procurrebat. itidem alti magni maris sinu
 sic duas in partes divulsi recesserunt, ut naves in funulo subsiderent
 et aqua loco pristino restituta vicissim emergerent. recensendum
 inter alia, quod urbs Bithyniae Nicaea terrae motu subruta prostrata
 corruerit. tanta quidem mortalium erat trepidatio ut cuncti ad mor-
 tes se fuga reciperent. Gratianus autem arte ac dexteritate feliciter
 sagittandi tantopere valebat ut ab omnibus vulgo decantaretur tela
 Gratiani mente intelligentiaque praedita esse. cum mulier quaedam
 aliquando ad imperatorem accessisset, quae maritum vociferando accu-
 sabat verberibus et flagris pessime ipsam tractantem, „nihil hoc, o
 mulier," ait „ad me pertinet." ibi cum ipsa subiecisset etiam mari-
 tum suum adversus ipsum Gratianum insidias moliri, denovo respon-
 dit „quid cum ea re tibi negotii est, mulier?"

Post Gratianum magnus ille Theodosius 17 annis imperio potius
 est. hoc loco diligenter illud etiam observabis. cum Gothicis a
 Theodosio devictis Gratianus eum purpura vellet induere, nullum

οὗτος ἦν ἡ τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐνεχειρίσθη, ἡγά-
 γητο Γάλλαν τὴν γυναῖκα τοῦ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως, ὡς Πλα-
 κίλλης θανούσης, ἀφ' ἧς ἔτεκεν Ἀρχάδιον καὶ Ὀνώριον. Θέ-
 λων δὲ τὰ ἱερὰ τούτους διδάξαι γράμματα, καὶ μὴ εὐρίσκων
 5 τινὰ φιλόσοφον δημοῦ καὶ φιλόθεον, πέμπει πρέσβεις πρὸς γε-
 τὸν ἐν Ῥώμῃ συμβασιλευόντα, εἴ ποιν τοιοῦτον ἔχει τινά. καὶ
 ὃς συνάμα τῷ πάπα πολλὴν περὶ τούτου ποιησάμενος ἔρηναν
 οὐχ ἔτερον εἶρε τινὰ εἰ μὴ τὸν μέγαν Ἀρσένιον διακόνου V. 198
 τηρικαῦτα ὄντα. πέμπουσι λοιπὸν αὐτὸν πρὸς τὸν μέγαν B
 10 Θεοδοσίον, εἰ καὶ πολλὰ δυσχεραίνων ἦν διὰ τὸ τὴν ἐγκύ-
 κλιον παιδεύειν ἅμα τῷ χειροτονηθῆναι κατὰ τὸν νότον ποιή-
 σασθαι. ὃν καὶ ἀσμένως ἐδέξατο, καὶ παρέδωκεν αὐτῷ ὡς
 τέκνα καὶ μαθητὰς, οὐ μὴν ὡς βασιλεῖς, τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ.
 ποτὲ γοῦν ἑωρακῶς τοὺς μὲν παῖδας καθημένους μετὰ δια-
 5 δημάτων, τὸν δὲ Ἀρσένιον ἰστάμενον καὶ διδάσκοντα, μετ'
 ὀργῆς εἶπεν „οὕτω σοι παρήγγειλα; δὴ αὐτοὺς ποιεῖς βασι-
 λεῖς. ὁ Θεὸς ἔχει τὴν περὶ τούτων ἐξουσίαν.” καὶ ξίφας τὰ
 διαδήματα εἶπε „κρεῖσσόν ἐστι τεθνάναι θεοσεβῶς ἢ βασι-
 λεύειν ἀσεβῶς.” μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ Ἀρσενίου μελετώτος C
 ὀποδραῖσαι, ἐπεὶ συνέβη καὶ μῦλλον ἢ τοῦ Ἀρχαδίου πληγῇ

omnino reperit quae ipsius proceritati responderet, praeter eam qua
 magnus ille Constantinus fuerat usus. Theodosius enim supra ceteros
 homines ipsis humeris eminebat. Posteaquam imperium divinitus
 ei traditum in manus fuerat, Gallam sui antecessoris uxorem sibi
 matrimonio iunxit. etenim Placilla iam obierat, ex qua filius Arca-
 dium et Honorium sustulit. eos cum sacris erulliri litteris vellet,
 nec quenquam reperiret qui et philosophus (hoc est sapientiae doctri-
 naeque studiosus) et philotheus (hoc est studiosus dei rerumque di-
 vinarum) pariter esset, ad consortem imperii Romae degentem missis
 legatis interrogari iussit equem virum talem haberet. is vero cum
 papa sollicité huius rei causa quadam pervestigatione instituta, nemi-
 nem alium magis idoneum reperit quam esset magnus ille Arsenius,
 qui tum diaconi munere fungebatur. quapropter hunc magno Theo-
 dosio mittunt, quamquam graviter id ipsum ferentem quod se disci-
 plinas illas orbiculares ex eo tempore, quo muneri suo praefectus
 fuisset, neglexisse diceret. imperator hominem perbenigne ac hila-
 riter excepit, eique filios suos commendavit et tradidit, non ut impe-
 ratores sed liberorum atque discipulorum loco habendos, cumquē
 vidisset aliquando suos quidem filios sedentes, qui diademata gesta-
 rent, Arsenium vero stantem eosque docentem, excandescens ait
 „egone sic tibi mandavi? num tu eos imperatores facis? eius rei
 potestas in solius est dei manu posita.” simul abiectis diadematis
 „praestat” inquit „pie mori quam impie regnare.” secundum haec

καὶ ἡ διὰ ταῦτα ἐπιβουλή, φωνὴ πρὸς αὐτὸν γέγονεν „Ἀρσένιε, φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ σάζη.” φωνῶν δὲ καὶ ἀπειθῶν ἐν Σκήτει πάλιν ἤκουσε „φεῦγε, σιώπα, ἡσυχάζε.” αἱ γοῦν παῖδες βασιλεύσαντες ἐγριψαν αὐτῷ συγχωρῆσαι αὐτοῖς, καὶ μάλιστα τῷ Ἀρκαδίῳ, ὑπὲρ οὗ ἐβούλετο ἀποκτεῖναι διὰ σπαδαρίου αὐτόν. ὁ μὲντοι μέγας ἀκούσας καὶ τοῦτο, „λάβε δημόσια Αἰγύπτου, καὶ διάνειμαι ὅπου θέλεις,” εἶπεν „ἐγὼ τῷ κόσμῳ ἀπέθανον, καὶ οὐκέτι ζῶ· πλὴν ὁ θεὸς συγχωρῆσαι ὑμῖν.”

D Ἡ δευτέρα σύνοδος καὶ ὁ μέγας Θεοδοσίος ἐπίδρουντο τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως τὸν μέγαν Γρηγόριον, καὶ ἐξ Αἰγύπτου τινὲς ὑπὸ φθόνου ἐταράχθησαν, ἐφ' ᾧ καὶ ἕκαστος ἐξέστη. ἀντιεσάγεται δὲ Νεκτάριος, τὸ μὲν γένος Ταρσῆς, τὴν δὲ τοῦ πραιτῶρος ἀρχὴν διέπων, ὃς τὸν μὲν βίον θαυμαστός, ἀβάπτιστος δὲ μέχρι τότε. καὶ ὁ μὲν συγκαλητικῶς 15 Νεκτάριος προχειρίζετο, ὁ δὲ Μακεδόنيος ἀναθεματίζετο.

P. 257 Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ἀπαίροντος ἐπὶ τὰ κάτω μέρη, στρατιῶται ἐν Θεσσαλονίκῃ εἰσελθόντες διὰ τινα χρεῖαν ἀνταρσίαν ἐποίησαν, ἐφ' ᾧ ἀντίστησαν οἱ τῆς πόλεως καὶ λίθοις ἔβαλον. τοῦ γοῦν βασιλέως 20

14. βίον ἦν θ.?

Arsenio fugam cum animo suo propterea instituentem, quod Arcadium forte verberaverat, isque propter hanc causam insidias ei strueret, vocem huiusmodi audivit „fuge mortales, Arseni, et salvus eris.” hac de causa cum profugisset ac Scetam se contulisset, rursus aliam vocem audivit „fuge, sile, quiesce.” deinceps ubi ad imperium Theodosii filii pervenissent, litteris ad eum perscriptis orarunt ut culpam eis condonaret, Arcadio praesertim, qui magistrum interficere per satellitem voluisset. cumque magno illi viro significatum hoc etiam ab ipsis foret, „accipe publicas in Aegypto pecunias, et eas arbitrato tuo distribuito,” „equidem” respondit „huic mundo mortuus sum, nec amplius vivo: deus tamen vobis ignoscat.”

Post haec secundum concilium et magnus ille Theodosius eximium virum, Gregorium cognomento theologum, in Cpoli solio collocarunt, tametsi quidam antistites Aegyptii nonnihil turbarum per invidiam darent, quae res Gregorium movit ut solio sponte sua cederet. successit in eius locum Nectarius, natione Tarsensis, dignitate praetor, vir admiranda quidem innocentia vitae praeditus, verum ad illud usque tempus nondum baptizatus. hic ergo Nectarius ex ordine senatorio delectus antistes designatur, Macedonius vero execrationis sententiae subiicitur.

Cum autem aliquando magnus ille Theodosius Cpoli discedens ad partes occiduas pergeret, accidit ut necessariae cuiusdam rei causa

ζέσαντος ἐπὶ τούτοις τῷ Θυμῷ, καὶ τῷ ἐκείσε ἐπαρχεύοντι τὰ
 περὶ τούτων ἐπιτρέψαντος, χιλιάδες ἕ ἀνῆρέθησαν. διερχό-
 μενος δὲ ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Μεδιολάνων (πόλις
 δὲ Ἰταλίας τὰ Μεδιόλανα) οὐ συνεχωρήθη παρὰ τοῦ Θειο-
 5 τάτου Ἀμβροσίου τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιβῆναι, ἀλλ' ἔμεινεν ἀφω-
 ρισμένος μῆνας ἧ, καὶ μόλις διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ γένησιν Β
 ἐλύθη τε τῶν δεσμῶν καὶ εἰς κοινωνίαν ἐδέχθη, πρότερον τὰ
 τοῦ λιβέλλου νομοθετήσας. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Θυσιαστηρίῳ μετὰ
 ταῦτα οὐ μνησθῆναι ἐνεχωρήθη. „ἦ γὰρ ἀλουργὶς”
 10 ἔφη „βασιλεῖς, οὐ μὴν ἱερεῖς ποιεῖ.” ὅθεν ἐπανελευθῶν ὁ βασι-
 λεὺς καὶ παρὰ τοῦ Νεκταρίου ἀρωγῆς δι' ἣν αἰτίαν οὐκ
 εἰσέρχεται ἐν τῷ Θυσιαστηρίῳ, εἶπεν „εἰς ἐπίσκοπος ὁ Ἀμ-
 βρόσιος.”

“Ὅτε ἡ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀνδριάντων καταστροφὴ γέγονε,
 15 τότε οἱ τὰς ἀκρωρίας τῶν ὁρέων οἰκοῦντες μοναχοὶ τὴν V. 199
 οἰκίαν ἐπεδείξαντο φιλοσοφίαν. κατῆλθον γὰρ καὶ τοῦ Θεοῦ C
 ἀντελάβοντο, λέγοντες οὕτω πρὸς γε τοὺς ὑπηρέτας τοῦ βασι-
 λέως „εἶπατε τῷ κυρίῳ ἡμῶν βασιλεῖ. εἶπερ τοσοῦτον σὺ ἐπὶ
 τῇ χαλκῇ εἰκόνι καταστραφείση ἐδυσχέρανας, πῶς οἶει τὸν
 10 Θεὸν ἀρτίως ἔχειν τὴν αὐτοῦ ὀρῶντα εἰκόνα κακῶς οὕτω παρὰ
 σοῦ πάσχουσαν;” τηρικαῦτα καὶ ἡ τιμία κεφαλὴ τοῦ βαпти-

Thessalonicam ingressi milites seditionem concitarent, iis se cives
 opponerent, et lapidibus milites petebant. ob hanc causam cum
 imperator ira offerbisset, connivente militum ad furorem loci prae-
 tore septem hominum milia sunt interfecta. hinc imperator itinere
 facto Mediolanum ut pervenit, urbem Italiae, diviniissimus antistes
 eius urbis Ambrosius vetuit quo minus ecclesiam ingrederetur. Ita-
 que secretus a coetu Christianorum publico totos octo menses fuit,
 vixque propter Christi nativitatem sacris illis vinculis est solutus et
 in communionem admissus, libello primum de 30 diebus dictato et
 legis vim habere iusso. quinetiam prohibitus est eodem tempore ab
 eodem Ambrosio, quo minus in sacrarium ingrederetur, cum is dice-
 ret purpuram imperatores facere, non sacerdotes. quo factum est ut
 Cpolim reversus imperator, et a Nectario rogatus quam ob causam
 sacrarium non ingrederetur, his tantum verbis responderet „unus epi-
 scopus Ambrosius.”

Ceterum quo tempore a populo Antiocheno imperatoriae statuae
 deturbatae ac eversae fuerant, homines solitariam vitam in iugis mon-
 tium exercentes egregie philosophiam doctrinamque suam declararunt.
 nam deum precati descenderunt, et in haec verba ministros impera-
 toris compellarunt „haec imperatori domino vestro renuntiate. si
 tantopere tu propter eversam imaginem aeream indignaris, qui deum
 aequo laturum animo censes, si abs te suam imaginem indignum in

στον Ἰωάννην ἐν Κωνσταντινουπόλει διακομίσθη. ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κτισθέντα ναὸν τοῦ Σαράπιδος καθείλε Θεόφιλος. ἐν τούτῳ δὲ τῇ ναῷ ξόακον ἦν ὑσχετός ἀπρωρη-
 D μέγαν· διὰ γὰρ τοὺς κύκλῳ αὐταῦ, τοῦ ξοάνου δηλαδὴ, πεπηγμένους σιδήρους καὶ τοὺς κατακτικρὺν τούτων ἔγκλω-
 λαμμένους μαγγήτας μέσον ἐδάφους καὶ ὀρόφου ἐκρέματο. Ἰσοδυναμίας γὰρ τετραμερῶδες ἐλκόμενον, καὶ μὴ ἔχον ὄπου καὶ νεύσειε, μέσον ἕξ ἀνάγκης ἀπώρητο.

Ἐδὴ ποθὲν ἄπειρα κατὰ τοῦ μεγάλου ἐγείρονται Θεο-
 δοσίου. τί τὸ ἐπὶ τούτοις; γραφει τῆνικαῦτα ὁ βασιλεὺς τῆ 10
 τῆς Ἀλεξανδρείας πράξασθαι ἵνα τὸν κατ' Αἴγυπτον μέγαν
 Σερνύφιον πωλήσῃ πρὸς συμμαχίαν τοῦ βασιλέως ἐλθεῖν. ὁ
 δ' οὐ πείθεται, στέλλει δὲ τῷ βασιλεὶ ῥύβδον καὶ μικρὸν
 P. 258 αὐτοῦ τριβώνιον, οἷς δὴ καὶ χρησόμενος ὁ βασιλεὺς ἀπὶ
 κρήτους καὶ ὄρατος κατὰ τῶν πολεμίων ἔργῳ, καὶ διὰ χι-
 ρῶν αὐτοῦ κατατροπαῖται αὐτούς· τοιαῦτα καὶ γὰρ κατὰ τῆς
 εἰλικρινοῦς πίστεως κατορθώματα.

Μετὰ δὲ Θεοδόσιον Ἀρκαδίου ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη 17, ὃς
 τὸν κίονα τοῦ Ἐρηλόφου στήσας ἐν αὐτῷ τὸν ἑαυτοῦ καθί-
 δρυσεν ἀνδριάντα. ἐφ' ᾧ ἡ γῆ ἐμυκήσατο ἡμέρας ζ, καὶ ὁ
 σεισμός γέγονε μέγας τῆ καὶ πύχασμος. μετὰ μέτροι τὸν

5. ἔγκλωλλήμενους? 20. ἡμέρας] ἐπὶ μῆνας ζ F.

modum tractari videat?" eodem tempore pretiosam Iohannis Bapti-
 stae caput Cpolim perlatum est. praeterea Theophilus Alexandrinus
 antiastes Serapidis templum, quod erat Alexandriae, demolitus est
 in eo templo statua quaedam erat, quae ita sursum penderet ut
 nulli rei videretur adhaerere: nam quia statuae ferrum undique im-
 xum erat et ferro magnes lapis ex adverso copiose oppositus, inter
 pavimentum et tecti laquearia pendebat. nimirum vi pari quatitac
 a partibus attrahebatur, cumque nullam in partem vergere posset.
 necessario harum in medio suspensa manebat.

Secundum haec gentes quaedam infinitae contra Theodosium
 hunc magnum se commovent. quid heic imperator? per litteras
 Alexandrino antiastiti significat ut magnum illum Senuphium in Ae-
 gypto degentem auxilio sibi venire suberet. appellatus hac de caus
 Senuphii ad imperatorem proficisci renuit: mittit autem ei baculum
 cum lacero suo et attrito palliolo. quibus sane tum galeae tum ha-
 stae loco imperator usus, in hostes copiis ductis, suismet eos mani-
 bus in fugam coniecit. tam egregia nimirum facinora pura sincera-
 que fides edere consuevit.

Postquam Theodosius rebus humanis excessisset, filius eius Arca-
 dius 13 annis imperavit. is cum Xerolophi columnam erexisset, in
 ea statuam suam collocavit. eodem regnante septem totos dies terra

Νεκτάριον τὸς τῆς ἐκκλησίας οἰακας ὁ χρυσορρήμων Ἰωάν-
 νης καὶ λίαν καλῶς ἀναδέχεται. οὗτος πολὺς ἦν περὶ τὸ λέ-
 γειν. ἢ καὶ Λιβάνιος ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ προσεμαρτύρησεν·
 ἐρωτηθεὶς γὰρ ἀνθ' ἑαυτοῦ τίνα προβάλλεται διδάσκαλος, B
 5 Ἰωάννην ἔλεπεν, εἰ μὴ πως οἱ Χριστιανοὶ τοῦτον ἀφ' ἡμῶν
 ἀπεσύλησαν. ὀκτωκαίδεκατον γὰρ ἔτος ἄγων ἀφηνίασεν ἀπ'
 αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ Μελετίου βαπτισθεὶς καὶ χειροτονηθεὶς ἀνα-
 γνώστης ἀνεχώρησε καὶ ἀπεκάρη, καὶ τὰ θεῖα διδάχθεις ἐπέσει
 πάλιν ὑπέστρεψε. γίνεται διάκονος, . παρὰ δὲ Φλαβιανοῦ
 10 πρεσβύτερος. διεβάλλετο δὲ ὁ μέγας ὡς ὀφρῦϊ κατὰ τῶν ὑπη-
 κῶων μείζονι χρώμενος. ὅθεν ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος καὶ
 μαθητὴς αὐτοῦ ὑπεραπολογούμενος τοῦ μέγαν, τὸν ἄρχοντα C
 ἔλεγεν ὅτι καὶ ἀγαθὸν εἶναι δεῖ καὶ φοβερόν. τίς ἐνεκεν;
 ὅτι καὶ ἀγαθοὶ καὶ πονηροὶ ἐν τοῖς ἀρχομένοις ἑπάρχουσι.
 5 μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς γε τὴν μεγαλόπολιν ἔρχεται, καὶ εἰς τὸν
 πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάγεται. ἀνθίσταται τῇ βασιλίσση
 Εὐδοξίᾳ, πάσχει πολλὰ διὰ τοῦτο δεινά. ὄρα γὰρ ὅτι καὶ ὁ
 μέγας Ἐπιφάνιος ἐν τῇ ἑβδόμῃ ἑλθὼν χειροτονίας καὶ συν-
 ἄξεις παρὰ τὴν Ἰωάννου ἐποίησε γνώμην· καὶ οὗτος γὰρ
 10 οὐαὶς ὑπὸ Θεοφίλου κατὰ τοῦ ἁγίου μελετηθείσας διαβολαῖς
 προκατελήπητο. ἢ μέντοι Εὐδοξία τὸν μέγαν Ἐπιφάνιον ἠρέ- D

mgitum edidit, maximoque motu terrarum orbis universus concus-
 sus est. post Nectarium ecclesiae Cpolitanae gubernacula Iohanni
 aureo illi oratori magno cum bono publico sunt commissa. vir erat
 eloquentissimus, et ipsius etiam Libanii magistri sui testimonio com-
 mendatus: interrogatus enim quemnam suo loco doctorem discipulis
 praeficiendum iudicaret, „Iohannem” inquit, „nisi Christiani eo nos
 intercepto spoliassent.” quippe cum annum aetatis octavum atque
 decimum ageret, Libanium magistrum reliquit, et a Meletio baptis-
 tus lectorque designatus solitarios ad secessus sese coma tonsa rece-
 pit. In iis res divinas edoctus ad Meletium revertitur, et diaconi
 munus accepit. inde Flavianus sacerdotem creat. unum in eximio
 viro nonnulli criminabantur, quod in subditos graviore nonnihil su-
 percilio uteretur. qua quidem de re magnum hunc virum Isidorus
 Pelusiensis, qui eo magistro fuit usus, purgans atque defendens, eum
 qui aliis praesit, et bonum esse debere pronuntiat et formidabilem.
 quamobrem istuc? quoniam tum boni tum mali sint inter eos qui
 ab aliis reguntur. secundum haec magnam ad urbem hanc venit, et
 in solium patriarchicum sublatus Eudoxiae imperatrici semet opponit,
 eaque de causa multa sane adversa perfert. nam cum Hebdomum
 magnus Epiphanius ille venisset, praeter Iohannis voluntatem multos
 sacris initiabat et conventus agebat: quippe criminationibus a Theo-

- V. 200 *θισε κατὰ τοῦ χρυσορρήμονος καὶ τάδε εἰπούσα „πάντα μὲν τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἐξουσίαν ἐστίν, ὁ δὲ Ἰωάννης οὗτος δι' ἔχθρας τέ μοί ἐστι καὶ τὰ ἔσχατα εἰς ἡμᾶς ἐξυβρίζει. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ δόξαν τινὰ πρεσβεύει τῆς ἐκκλησίας ἀπάθουσαν. ἐφ' ᾧ καὶ δίδωμί σοι 5 πᾶσαν ἐξουσίαν, ὥστε σύνθεον ἀθροῦσαι καὶ τοῦ θρόνου δικαίως αὐτὸν καθέλειν.”* τούτων ἀκούσας Ἐπιφάνιος εἶπε „εἰ μὲν οὖν αἵρεσιν ἔχει τινά, ἄλλου τοῦτο λόγου ἐστίν· εἰ δὲ ὅτι κακῶς ἡμᾶς ἔλεξε, παρὰ ταύτην δὴ μόνον αἰτίω
- P. 259 *Ἰωάννην ἐκκήρυκτον δέδοκται γενέσθαι τῆς ἐκκλησίας, Ἐπιφάνιον ἡμῶν οὐχ ἔξετε συναινοῦντα.”* ταῦτα δὲ ἡ Εὐδοξία πρὸς τὸν διωληφθέντα ἔλεγεν ἅγιον, ἐπειδὴ διαφορὰν ἔμαθέ τινα συμβῆναι ἀνὰ μέσον αὐτῶν. ὁ μὲντοι θειότατος Ἰωάννης ἐν δευτέρου ἐξορισθείς καὶ ἀπαχθείς εἰς Κουκουσὸν κἀκεῖσε τρία ἔτη καὶ μῆνας β' ποιήσας ἀπηρέχθη εἰς Ποτιοῦς, καὶ 15 θεν ἀπαίρει πρὸς κύριον, ἐπισκοπεύσας ἐνταῦθα ἔτη ε' καὶ μῆνας ε'. ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ πάπας Ῥώμης Ἰννοκέντιος γράφει πρὸς Ἀρκάδιον καὶ τάδε. „φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ
- V μον Ἰωάννου βοᾷ πρὸς τὸν θεὸν κατὰ σοῦ, βασιλεῦ, ὡς ποτε Ἀβὲλ τοῦ δικαίου κατὰ τοῦ ἀδελφοκτόνου Καὶν, καὶ 20 κατὰ τὴν τῶν ἐκδικηθῆσεται. οὐ μόνον δὲ τοῦτο πέπραχας,

5. πρεσβεύειν P.

philo contra virum sanctum excogitatis praeoccupatus fuerat. et eundem magnum Epiphanium Eudoxia quoque contra Chrysostomum magis incitabat, cum diceret universum quidem Romanum imperium sua potestate contineri: solum hunc Iohannem simultates secum exercere, ac iniuriis imperatricem extremis adficere. nec in hoc tantum ab eo delinqui, verumetiam fovere hominem quandam opinionem ab ecclesiae doctrina prorsus abhorrentem. ea de causa se potestatem omnem Epiphanio concedere tum cogendi concilii, tum solio suo Iohannem aequissimo iure deiiciendi. quibus Epiphanius auditis respondit „si quam ille sectam peculiarem habet, alterius hoc loci rationisque fuerit. sin ea tantum de causa, quod conviciis vobis dixerit, Iohannem decrevistis per praeconium publicum ecclesia pelleri, nequaquam Epiphanium instituti vestri approbatorem habebitis.” haec autem illi, quem diximus, viro sancto Eudoxia sic proponebat, quod aliquid dissensionis exortum inter eos intellexisset quibus actis Iohannes, vir divinissimus, secunda vice proscriptus et Cucusus exulandi causa deportatus, cum istic annos tres duosque menses exegisset, Potlios delatus est, ibique migravit ad dominum, Cpoli annos 5 menses 6 antistitis munere functus. secundum haec Innocentius papa Romanus litteras ad Arcadium dedit, in haec verba perscriptas. „vox sanguinis fratris mei Iohannis imperator, contra

ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης διωγμὸν κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλη-
 σίας καὶ τῶν ἱερέων αὐτοῦ συνεστήσω, ἐξέσας τὸν μέγαν
 τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον τοῦ θῶκου τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ
 ἀκρίτως, συνδιώξας αὐτῷ τὸν Χριστόν. ἀλλ' ὁ μακάριος
 5 Ἰωάννης τὸν βίον κατέλειπε, τὴν πίστιν τηρήσας καὶ στηρίζου-
 τούς σαλευομένους. ἀλλ' εἰς ἀλήκτους αἰῶνας τὴν ἀδάπανον
 τρυφήν καὶ ἀθάνατον ζωὴν ἐκληρονόμησεν. ἡ δὲ νέα Δαλι-
 λά, ἡ κατὰ μικρὸν τῷ Ξυρῷ τῆς πλάνης δεσμεύσασα φορτίον
 ἀμαρτημάτων βαρὺ καὶ δυσβάστακτον. διὸ ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος,
 10 ὁ πιστευθεὶς τὸν θρόνον τοῦ μεγάλου ἀποστόλου Πέτρου,
 ἀφορίζω σέ τε κἀκείνην τῆς μεταληψεως τῶν ἀχράντων μυστη-
 ρίων Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. ἀλλὰ καὶ πάντα κληρικὸν τολ-
 μήσαντα μεταδοῦναι ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἀναγνώτῃ μου τὸν πεμφθέν-
 τα σύνδεσμον, ὑπὸ καθαιρέσειν εἶναι. Ἀρσάκιον δέ, ὃν εἰσά-
 5 γετε εἰς τὸν θρόνον τῆς ἐπισκοπῆς ἀντὶ τοῦ μεγάλου Ἰωάν-
 νου, καὶ μετὰ θάνατον καθαιροῦμεν σὺν πᾶσι τοῖς κοινωσήσα-
 σιν αὐτῷ. ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ γραφήσεται ἐν τοῖς
 ἱεροῖς διπτύχοις· ἀνάξιος γάρ ἐστιν ὡς μοιχέυσας τὴν ἐπι-
 σκοπήν. προστιθέαμεν δὲ τῇ καθαιρέσει. Θεοφίλου ἀφορισμὸν

4. δ] ὁ μὲν? 6. ἀλλ' ὥστε?

te deum appellat, quomodo Abeli iusti sanguis olim adversus Cainum
 fratricidam vociferabatur. dabitur autem omnino poenas, qui non hoc
 tantum feceris, verumetiam ipso pacis tranquillitatisque tempore per-
 secutionem adversus ecclesiam dei et sacerdotes ipsius molitus sis.
 magnum illum orbis terrarum doctorem episcopatus sui solio causa
 indicta expulisti, unaque cum eo Christum abegisti. ac beatus quidem
 ille Iohannes vitam hanc finiit, fide retenta et dubitationis quasi
 procella quādam vacillantibus stabilitis, sed idem saeculis nunquam
 finiendis deliciarum et voluptatis inexhaustae vitaeque perpetuae
 haereditatem adiit. e diverso nova ista Dalila, quae te paulatim no-
 vacula imposturae rasis, multorum ex ore profectam execrationem
 sibi accessivit, fascem peccatorum gravem portatuque difficillimum
 colligavit, eumque pristinis suis atrocibus ac plurimis delictis adiecit.
 iccirco equidem minimus omnium, ut cui creditum commissumque sit
 solium illius magni apostoli Petri, teque illamque a participatione
 sacrorum Christi dei nostri mysteriorum secludo et arceo. praeterea
 clericos omnes, qui ea vobiscum ausi fuerint ab eo tempore communi-
 care quo colligationem et vinculum hoc meum resciveritis, ordine
 moveo. consimiliter Arsacium, quem in solium episcopatus loco magni
 Iohannis illius substituistis, etiam post mortem cum omnibus qui cum
 ipso commercium habuerunt ordine movemus, neve perscribatur eius
 nomen sacris in tabulis vetamus. hoc enim indignus est honore, ut
 qui episcopatum adulterio quasi commisso polluerit. atque huic no-
 strae de his ordine movendis sententiae Theophili segregationem,

Glycas.

31

καὶ ἀναθεματισμὸν καὶ τελείαν ἀλλοτριώσειν τοῦ χριστιανισμοῦ." τούτων ἀκούσας Ἀρχάδιος ἀπιγράφει πρὸς Ἰννοκέντιον „πάντες ἄνθρωποι ἴσασιν οἱ εὖ φρονοῦντες ὅτι περ τὰ κατὰ ἄγνοιαν γινόμενα οὔτε θεὸς οὔτε νόμοι κολάζουσιν· ἀλλ' P. 260 οὐδέ τις ὑπὲρ ἑτέρου δίκην εἰσπραύττειται. ὅθεν ταῦτα γέ-5 γραφα πληροφωρῶν τὴν ὑμετέραν πραύτητα ὡς ἐπιμαρτυροῦν- V. 201 τος τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ οὐκ ἔγνων τι τῶν συμβάντων τοῖς ἡμετέροις ἐπισκόποις καὶ κληρικοῖς, ἀλλ' ἀθῆός εἰμι τοῦ κρίματος αὐτῶν· εἰ γὰρ ἤμην συμμετοχος αὐτῶν εἰς τοῦτο, οὐκ εἶχον τούτους κακῶσαι. περὶ δὲ τῆς σῆς θυγατρὸς Εὐδοξίας γινῶσθι ὅτι καὶ αὐτῇ ἀνταπέδωκα κατὰ τὸ σφάλμα αὐτῆς οὐ μετρίως, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης λύπης καὶ θλίψεως ἐν ἀρρωστίᾳ βαρυτάτῃ κατακεῖσθαι αὐτήν. παρακαλῶ λοιπὸν B ἵνα τοῦ ἀφοριαμοῦ λύσης ἡμᾶς καὶ μὴ ἐκδικήσης πολλαχῶς οὐ γὰρ πατάξει κύριος δις ἐπὶ τὸ αὐτό." πρὸς ταῦτα καὶ 15 πάλιν Ἰννοκέντιος „ἀπεδέξαμην ὑμῶν τὴν κατὰ θεὸν σπουδὴν, ἥνπερ διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀνεδείξασθε. ὅθεν τῶν ἱερῶν δεσμῶν ἀνεθύντες ἐν τοῖς δεσποτικοῖς συμβόλοις προσέλθετε ἐρρωμένοι." ταύτῃ τοι καὶ διὰ φροντίδος ὁ Ἀρχάδιος ποιεῖται τὴν τοῦ ἁγίου πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἐπίνοδον. 20

exsecrationem, absolutam denique Christianorum a coetu exclusionem adiungimus." quas litteras ubi recitari Arcadius audivisset, in haec verba Innocentio rescripsit. „norunt omnes homines mentis compotes commissa per ignorantem nec divinitus nec per leges puniri, neque adeo quenquam alterius nomine supplicium luere. quod quidem propterea scripsi, ut mansuetudinem tuam certam redderem nos nihil eorum cognitum habuisse quae nostris antistitibus et clericis acciderunt, cuius rei testem benignum illum deum imploramus. nimirum purus et innocens sum, quod ipsorum condemnationem attinet: quippe cum eorum communione sim usus, causae nihil erat quamobrem eos adfligerem. quod autem attinet filiam tuam Eudoxiam, scito me illi parum moderate pro ratione delicti mercedem retulisse. quo sane factum est ut ex eo moerore ac angustia difficili gravissimaque correpta aegritudine decumbat. igitur, quod superest, enixe te obsecro ut nos a segregatione liberes nec multipliciter punias: nec enim ipse dominus idem ob delictum bis hominem percudit." ad hasce litteras Innocentius in hunc modum respondit „studium diligentiamque vestram dei praescripto et voluntati consentaneam, quam propter ipsius nomen declarastis, accepimus et probavimus. quapropter sacris et viculis soluti ad signa dominica confirmatis animis accedite." hanc ob causam sollicito cogitare coepit Arcadius quo pacto virum sanctum magnam hanc in urbem reduceret.

Μετὰ δὲ Ἀρκάδιον ἐβασίλευσε Θεοδοσίως ὁ υἱὸς αὐτοῦ, C
ὁ καὶ καλλιγράφος, ἦν μβ. οὗτος ἐξεληθὼν ἰππασθῆναι καὶ
συμπεσὼν τῷ ἰππῷ τὸν βίον τελευτᾷ. οὗτος τὸν ἐν τοῖς
Χυλοκρατείοις τῆς Θεοτόκου ναὸν ἔκτισε, πρότερον ὄντα συν-
5 αγωγὴν Ἰουδαίων. ἀλλὰ καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως παρεξέβα-
λεν. ἐφ' οὗ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, ὥστε πεσεῖν τὰ τεῖχη τῆς
πόλεως καὶ πολὺ μέρος αὐτῆς. ἐπεκράτει δὲ ὁ σεισμὸς καὶ
κατὰ πᾶσαν χώραν μῆνας τρεῖς. τότε δὴ τότε τοῦ πατριάρ-
χου Πρόκλου καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἀνυποδέτων λιτανειών-
10 των, συνέβη παιδίον ἀρπαγῆναι καὶ τὸν τρισάγιον ἕμνον D
μνηθῆναι, καὶ οὕτω τὴν θείαν στήναι ὀργήν. τότε καὶ Ἰου-
δαῖος παρύλτος βαπτισθεὶς ὑγιῆς εὐρέθη. ὁ μέντοι διαλυ-
φθεὶς πατριάρχης Πρόκλος ἐν Κυζίκῳ χειροτονεῖται πρότερον
καὶ μὴ δεχθεὶς παρὰ τῶν ἐκείσε χειροτονεῖται ἐνταῦθα. ὁ
15 δὲ δυσσεβὴς Νεστορίος σὺν ἑξ ὁμόφροσιν αὐτοῦ ἔλεγεν ὅτι
διμνηναῖον καὶ τριμνηναῖον οὐ δύναμαι λέγειν Θεόν. Ἰωάννης
δὲ ὁ Ἀντιοχείας μετὰ τὴν τοῦ Νεστορίου καθάρσειν κατα-
λαβὼν, καὶ λυπηθεὶς ὅτι χωρὶς αὐτοῦ καθηρέθη Νεστορίος,
παραλαβὼν τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπισκόπους, ἐν οἷς καὶ Θεοδώ- P. 261
20 ρητος Κύρου καὶ Ἰβας ὁ Ἐδέσσης, καθάρσειν ὑπαγορεύει
τοῦ μεγάλου Κυρίλλου.

Rebus autem humanis exempto Arcadio, filius eius Theodosius,
qui ab elegantia scripturae, qua pulcherrime libros exarabat, Calli-
graphus nuncupatus fuit, annos 33 imperavit. cum equo conscenso
profecturus aliquo foret, una cum ipso collapsus equo fatoque fun-
ctus est. deiparae templum in Chalcopratiis exstruxit, quod antea
collegium et conventiculum Iudaeorum erat. itidem urbis murum lon-
gius extendit. ingens sub ipso terrae motus exstitit, quo et muri et
magna pars urbis corruerunt, durante per omnem vicinum agrum
hac succussione soli totos tres menses. itaque patriarcha Proclo et
imperatore discalceatis supplicationes instituentibus, accidit ut puer
quidam abriperetur in aëra et rationem hymni sanctissimi concinendi
edoceretur; quo facto ira divina sedata fuit. eodem tempore Iudaeus
quidam paralyticus, cum baptissatus esset, sanitatem corporis recu-
peravit. Proclus ille patriarcha, cuius modo mentionem faciebamus,
Cyzici primum episcopus erat designatus; cuius ab urbis civibus non
admissus Cpolis factus est antistes. exstitit his ipsis annis impius ille
Nestorius, quod cum aliis sex opinionis consortibus aiebat se duum
triumve mensium deum probare non posse. hic Nestorius cum iam
ordine sacro fuisset motus, Iohannes Antiochenus episcopus ad con-
cilium venit, graviterque offensus quod absque auctoritate sua Ne-
storius ordinae delectus fuisset, adiunctis sibi quibusdam episcopis,
quos secum habebat, et in iis Theodorito Cyrensi, Edesseno Iba,
magnum illum Cyrillum loco movendum pronuntiat.

Ἡ τοῦ βασιλέως ἀδελφὴ Πουλχερία λαβεῖν ἄνδρα οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλὰ τὴν ἑαυτῆς παρθενίαν τῇ Θεοτόκῃ ἀνέδωκε. αὐτὴ καὶ τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν τῆς Θεοτόκου ἐδίδματο. γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ τοῦ βασιλέως κυρὰ Εὐδοκία θυγάτηρ ἐγένετο φιλοσόφου τινὸς ἐξ Ἑλλάδος ὄντος. οὗτος δὲ 5
 Β αὐτοῦ, περὶ δὲ ταύτης εἶπεν „Ἀθηναῖδι τῇ ποθεινοτάτῃ μου θυγατρὶ ἀφίημι νομίσματα” ῥ'. ἀρκεῖ γὰρ αὐτῇ ἡ τύχη αὐτῆς.” ἡ μέντοι Ἀθηναῖς μηδὲ ταῦτα τὰ ῥ' λαμβάνουσα καταλαμβάνει τὴν μεγαλόπολιν, ἐκδίκησιν ὥστε λαβεῖν. καὶ 10
 V. 202 οὕτω διὰ τὴν αὐτῇ παροῦσαν εὐπρέπειαν τοῦ βασιλέως γυνὴ ἐχρημάτισεν. ὅθεν καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς αὐτῆς, ἐλθόντας ὑστερον πρὸς αὐτήν, εἶπεν „εἰ μὴ ὑμεῖς ἠδίκησατέ με, οὐκ ἠναγκαζόμην ἐλθεῖν ἐνταῦθα καὶ βασιλευσαί.” μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ βασιλέως σκανδαλισθέντος ἐπ' αὐτῇ διὰ τὸν Παυλίον 15
 C (ἑώρακε γὰρ εἰς αὐτὸν τὸ πάμμεγα μῆλον ἐκεῖνο, ὅπερ πένης μὲν αὐτῷ τῷ βασιλεῖ δῶρον ἔφερεν, ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς τὴν δέσποιναν αὐ μετεκόμισεν) ἐξήτησεν αὐτὴ ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ δὴ καὶ ἀπῆλθε καὶ ἐξαίσιά τινα ἐποίησε καὶ τὰ ἐκεῖσε τείχη ἔκτισεν, ὡς ἐν αὐτῇ πέρας λαβεῖν τὸ Ἰουδαϊκὸν ἐκεῖνο ῥητὸν τὸ λέγον „ἀγάθυνον κύριε ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών, καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τείχη Ἱερουσα-

Habuit Theodosius imperator sororem Pulcheriam, quae nubere viro noluit, sed virginitatem suam deiparae consecravit. eadem Pulcheria deiparae templum in Blachernis condidit. scito autem, dilecte fili, dominam Eudociam, coniugem huius imperatoris, cuiusdam e Graecia philosophi filiam fuisse. cum is vita decederet, universas facultates tribus filiis legavit, de hac vero filia dixit „Athenaidi filiae meae dulcissimae 100 aureos relinquo: nam ei fortuna sua sufficiet.” verum Athenais ne 100 quidem illis aureis acceptis, Cpolim se confert, ut adversus fratres hereditatis causa ius suum persequeretur. atque hac occasione tandem imperatori propter formae venustatem, qua insigni praestabat, nupsit. cumque deinceps fratres ad eam venissent, „nisi vos” inquit „iniuria me adfecissetis, non fuisset me huc conferre ac imperio potiri.” accidit deinde ut vir quidam pauper imperatori pomum insigni magnitudine loco muneris offerret. hoc imperator ad dominam cum detulisset eique donasset, non multo post oblatum ab ea Paulino conspexit. ea de causa cum imperatrici offensus esset, ea sibi fieri potestatem Hierosolyma proficiscendi petiit, et impetrata re discessit. fecit istic quaedam insignia et admiranda, moenibus urbis inter cetera extractis, adeoque in ipsa Iudicum illud oraculum finem habuit „benefac domine per Eudociam”

λήν." ἀλλὰ καὶ τελευταῖα εἶπεν μηδὲν τῆ Παυλίῳ συνιδεῖν, εἰ καὶ φιλοτίμως εἶχε πρὸς αὐτὸν οὐ μικρῶς ὅτε συνερογήσαντα, ἤνικα Πουλχερία τῆ Θεοδοσίῳ δοῦναι ταύτην πρὸς λέχους κοινωνίαν ἐπρόντιζεν.

5 Ὅσπην δὲ ὁ Θεοδόσιος οὗτος κεκρυμμένην ἀρετὴν ἐκέκ-
τητο, δῆλον ἐντεῦθεν. μοναχὸς τις ἔτη μὲν δουλεύσας ὡς δεῖ
τῷ Θεῷ ἐπέλαβέ τι μέγα περὶ ἑαυτοῦ, καὶ ζητεῖ μαθεῖν ἐν
ποιᾷ τάξει κέκτηται αὐτὸν ὁ Θεός, καὶ μανθάνει ὁμοίος εἶναι
Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ. ἀπαίρει λοιπὸν πρὸς αὐτὸν, καὶ ζη-
10 τεῖ μαθεῖν τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ. καὶ ὁ βασιλεὺς πολλὰ μὲν
αὐτῷ ἀπεκάλυψεν ἑτερα, ὅσον ξηροκοίτιαν, ἐνδυνεμίαν τρί-
χινον, ἀπογὴν γυναικός, νηστείαν, ἐλεημοσύνην, δικαιοπρα-
γίαν, καὶ ἕσα τοιαῦτα. ὁ δὲ μοναχὸς ἀπαρεσκόμενος δῆθεν
τοῖς ἀπαριθμηθεῖσιν, ἐβιάζετο τὸν βασιλέα εἰπεῖν καὶ εἶπερ P. 262
15 τι ἕτερον μείζον τῶν εἰρημένων κέκτηται. καὶ ὅς εἶπεν ἐν
ἡμέρα ἱππικοῦ θεάτρου καθῆσθαι μὲν ἐν τῇ συνῆθει τόπῳ
αὐτοῦ, μὴ ἀνατενίξειν δὲ τῷ θεάτρῳ, καλλιγραφεῖν δὲ πρὸς
τούτοις, καὶ οὕτω τὴν ζωὴν αὐτοῦ ταῖς ἰδίαις χερσὶ συγκρα-
τεῖν. τούτων ἀκούσας ὁ μοναχὸς τσαύτην ἐδέξατο ἔκκληξιν

(Latine benignitatem dixeris) „tuam Sioni .et muri Hierosolymae instaurentur.” cum moreretur, nihil se sibi de Paulino consciam esse dixit, nisi quod hominem magnificerit et in pretio habuerit propterea quod non parum id temporis adiumenti attulisset, cum se Pulcheria Theodosio fratri dare tori consortem moliretur.

Ceterum, in hoc Theodosio quantum latentis et occultae virtutis exstiterit, vel hinc colligi potest. erat quidam solitariae vitae sectator, qui cum deo 40 totos annos ita serviisset ut decet, magnam de se quandam opinionem conceperat. itaque cognoscere cupiebat quoniam se loco deus haberet. significatur ei divinitus imperatori Theodosio parem esse. quapropter ad imperatorem se confert, illius quanta virtus foret explorare nititur. ei permulta patefacit imperator, verbi gratia quod aridis tantum cibis degustatis cubaret *), quod aspera uteretur interluta, quod abstineret ab uxoris amplexibus, quod ieiunaret, quod benignitatem exerceret in pauperes, quod iustitiae rationem in actionibus suis haberet, aliaque talia. cum haec enumerata parum monacho satisfacerent, imperatorem fateri coegit, num quid his maius ab ipso praestaretur. tum imperator „quibus” ait „diebus equestrium certaminum spectacula exhibentur, equidem consueto loco sedeo, verum oculos in ipsa spectacula defixos non habeo.” praeterea fassus est se libros eleganter ac munde describere, atque hoc pacto suismet laborantem manibus vitam sustinere. quibus auditis tantopere mona-

*) quid si ad χαμυνίας potius respexerit, aut duram in asserere storea matta aut nuda humo cubandi rationem? LXX.

ὡς καὶ ἑαυτὸν ἀγαπήσῃς ὅτε τοσοῦτω τὴν ἀρετὴν ἀνδρείῳ
συντέτακται.

Ὁ μέντοι Θεοδοσίος οὗτος τοσοῦτον ἦν ἀπόνηρός τε καὶ
ἀπλαστος, ὡς εἶ τις χάρτην αὐτῷ γεγραμμένον ἔφερε, γράμ-
μασιν αὐτὸν ἐρυθροῖς εὐθέως ἐσημειούτο, μὴ κατεξείλαζεν⁵
Βόβοια δὴ τὰ γεγραμμένα καὶ ἔκτος εἰσὶ δυνάμειος. ἡ οὖν
Θαυμαστὴ Πουλχερία θελήσασα καὶν τούτῳ διορθώσασθαι
τὸν ἄνακτα, πλάττεται χάρτην ὡς αὐτοῦ δῆθεν βασιλέως
οἰκέτιν αὐτῇ τὴν βασιλίδα χαρίζομένου, εἶτα δίδωσιν αὐτὸν
τῷ βασιλεῖ, καὶ δέεται γράμμασιν ἐρυθροῖς τὸν τοιοῦτον ἐ-
σημανθῆναι. γίνεται ταῦτα· λαμβάνει τὸν χάρτην, κἀντε-
θεν ἔλκει τὴν βασιλίδα καθάπερ δούλην τινα. δυσχεράνατος
οὖν ἐπὶ τούτῳ τοῦ βασιλέως ἐκίνη τὸ γράμμα προῦφερε τὸ
βασιλεῖον, κἀκείθεν ἔλεγεν αὐτὴν ἐπὶ τούτῳ δικαιοῦσθαι.
C συνῆκε τὸ δρᾶμα ὁ βασιλεύς, κἀντεῦθεν οὐ μικρὰν ἐπὶ τῷ¹⁵
σφάλματι δέχεται τὴν διόρθωσιν.

Μετὰ δὲ Θεοδοσίον Μαρκιανὸς ἔτη ἕξ, οἰκονομία καὶ
σπουδῇ Πουλχερίας τῆς ἀδελφῆς Θεοδοσίου· ἡ γὰρ Θα-
μαστὴ αὕτη γυνὴ τὰ τῆς βασιλείας σῆπτρα μετὰ τὸν τοῦ
V. 203 Θεοδοσίου θάνατον δεξαμένη, καὶ γνοῦσα ὅτι βασιλέως τὰ²⁰
τῶν Ῥωμαίων χρῆζονσι πράγματα, τὸν εὐσεβῆ μετακαλεῖται

9. οἰκέτιν P. 19. τὰ om P.

chus obstupuit, ut etiam multum sibi placeret, quod tantae virtutis homini comparatus fuisset.

Idem Theodosius usque adeo fraudis expertus erat et simplex, ut si quis ad eum chartam detulisset in qua perscriptum aliquid esset, litteris ei rubris continuo subscriberet, nequaquam examinans quae-
nam essent in ea perscripta quidve sibi vellent. quapropter hac etiam in parte fratrem corrigere volens admirabili virtute praedita Pulcheria chartam conficit, et in ea perscribit eiusmodi quiddam, quasi videlicet imperator ei donet imperatricem ancillae mancipiique loco. deinde chartam imperatori porrigit, rogat eam rubris litteris subscriptis approbet. quod petit, impetrat: chartam recipit, tanquam mancipium aliquod imperatricem abducit. eam rem cum imperator aegerime ferret, scripturam illa profert imperatoriam, cuius auctoritate se hoc in imperatricem iuris habere diceret. tum vero negotium intellexit imperator, et ex eo tempore suum in iis rebus erratum non parum emendavit.

Post Theodosium Marcianus annos sex imperavit, consilio studioque Pulcheriae Theodosii sororis ad imperium evectus. nam admiranda haec mulier cum imperii sceptrum post Theodosii mortem ad se transtulisset et res Romanas imperatoris egere perspexisset, Marcia-

Μαρκιανὸν καὶ τὸ τῆς βασιλείας στέφος αὐτῷ περιτίθησι, φρικτοὺς αὐτὸν πρότερον ὄρκους καταδεσμήσασα τοῦ φυλάξαι αὐτῇ τὴν ἀγγελίαν ἀδιαλώβητον. οὗτος μὲν οὖν ὁ Μαρκιανὸς πένης ἦν, ἀλλὰ χρηστὸς τοὺς τρόπους. οὗτος στρατιώτης ὢν D
5 εἰς ἐκστρατεῖαν ἀπήρξεν ποτὶ, καὶ καθ' ὁδὸν ὑπνώσαντα τοῦτον εἶδον οἱ συγκοιμώμενοι αὐτῷ πρότερον ἀναστάντες ὑπὸ πτερύγων αἰετοῦ σκεπόμενον. ἀλλὰ καὶ κατὰ Γιζεριχόν τοῦ τῶν Λιβύων ἄρχοντος ἐκστρατεία γίνεται, ἐν ἣ καὶ ὁ Μαρκιανὸς συνὼν αἰχμάλωτος ἄγεται. ὁ γοῦν Γιζεριχὸς ἰδὲν
10 τοὺς αἰχμαλώτους θελήσας ἀφ' ὑψηλοῦ τούτοις ἐπεσκόπηκε, καὶ δὴ τὸν Μαρκιανὸν ὑπνοῦντα ὄρα καὶ σκιᾶς ὑπὸ αἰετοῦ ὑπολαύοντα. θαυμάζει τὸ πρῶγμα, θεῖον εἶναι κρίνει τὸν ἄνδρα καὶ τοῦ τῶν Ῥωμαίων κράτους ἄξιον. ὄθεν καὶ οὐχ δαιον ἔκρινεν τοιοῦτον ἄνδρα κτείνει, προβεβλημένον εἰς βυσιλείας
15 ὕψος ἄνωθεν, ἀλλὰ καὶ τιμῆ καὶ ἰκετεύει, εἶγε κρατήσῃς, P. 263
μὴ μάχην συγκροτῆσαι τοῖς Λίβυσι. ἀπολύεται οὖν ἐκεῖθεν καὶ πρὸς γὰρ τὴν μεγαλόπολιν ἔρχεται. τελευταῖα τὸν βίον ὁ Θεοδοσίος, καὶ κρίσει τῆς Πονηγερίας βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀναγορεύεται. τότε δὴ τότε καὶ λίθοι τρεῖς ἔπεσον ἐκ τοῦ
20 οὐρανοῦ παμμεγέθεις. οὗτος ἐκέλευσε μὴ γίνεσθαι ἄρχοντας ἐπὶ δόσει νομισμάτων.

15. εἶτε P.

num accessit, virum omnino religiosum, eique coronam imperatoriam imponit, horrendis primum sacramentis obstrictum, quibus se castitatem ipsius impollutam conservaturum polliceretur. fuerat olim pauper Marcianus, sed egregia praeditus indole ac moribus. cumque miles esset, forte quandam ad expeditionem se conferebat. in hoc itinere cum consopitus aliquando esset, ii qui cum eo cubabant, citius expectati aquilam homini suis alis umbram praebere vident. itidem cum adversus Gizerichum Libyae principem expeditio susciperetur, accidit ut Marcianus inter alios hostium in potestatem veniret. itaque Gizerichus captivos inspicere volens ex sublimi quodam loco eos intuebatur. heic Marcianum consopitum cernens umbra frui, quam expansis alis ei suppeditaret aquila, rem pro miraculo habuit, eumque virum divinum esse iudicavit et imperio Romano dignum. quapropter impie se facturum arbitratus, si virum talem occideret, qui caelitus ad imperii sublimitatem destinatus esset, etiam honoribus adfectum rogavit ut si quando potiretur imperio, bellum adversus Libyas non susciperet. hoc modo libertate restituta magnam ad urbem hanc reversus est. inde Theodosio vita functo, Pulcheriae iudicio, ceu diximus, Romanorum imperator est appellatus. eo tempore tres ingentis magnitudinis lapides e caelo sunt delapsi. legem Marcianus tulit, qua edixit ne quis magistratum per largitionem consequi conetur.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι ἡ δ' σύνοδος ἐδέξατο Θεοδορητον καὶ Ἴβαν ὡς ἀναθεματίσαντας Νεστόριον. ὁ μὲντοι αἰρεσιάρχης Εὐτυχῆς ἀρχιμανδρίτης ἦν, ὁ δὲ Διόσκορος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας. οὗτος ὁ Εὐτυχῆς μετὰ δέκα ἐνιαυτοὺς ἀνεφάνη τῆς τρίτης συνόδου. ἑτεροῦσιον ἡμῶν εἶναι ἔλεγεν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μίαν φύσιν αὐτὸν ὅλον εἶναι. καθ' οὗ πεποίηκε τοπικὴν σύνοδον ὁ μακάριος Φλαβιανὸς ἐπίσκοπος ὧν Κωνσταντίνου πόλεως, καθελὼν αὐτὸν καὶ ὀρίσας ὁμοούσιον ἡμῖν εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. εἶτα δέησιν ὁ Εὐτυχῆς ἐπιδοστικῶς τῷ βασιλεὶ μετέπεισεν αὐτόν, καὶ μεταστειλάμενος Διόσκορον τὸν τοῦ μεγάλου Κυρίλλου διάδοχον ἐποίησε τὴν ἐν Ἐφέσῳ τὸ δεύτερον σύνοδον κατὰ Φλαβιανοῦ τὴν λεγομένην ληστρικὴν, ἐν ἣ κυλλωθεὶς ἀπὸ πληγῶν ὁ Φλαβιανὸς ἀπέθανεν ἐξ αὐτῶν. ἐφ' ᾧ καὶ C γέγονεν ἡ ἐν Χαλκηδόνι τετάρτη σύνοδος κατὰ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου, εἰποῦσα καὶ τοῦτο „Κυρίλλον αἰωνία ἡ μνημῆ.“ διὰ μὲντοι τὸ καθαιρεθῆναι τὸν Διόσκορον διεσχίσθησαν ἀλλήλων ἡ τε Κωνσταντίνου πόλις καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια.

Μετὰ δὲ τὴν τοιαύτην τετάρτην σύνοδον ἔσπευδον ἀδελφίτινες ἱερεῖς τε καὶ μοναχοὶ τὸ τοῦ Εὐτυχοῦς δόγμα συσταῖν. ὅθεν ὁ τηρικαῦτα χρηματίζων πατριάρχης Ἀνατό-

In quarto concilio, dilecte fili, scito receptos esse Theodoritum et Ibam, posteaquam Nestorium exsecrati fuissent. erat tunc princeps quidam sectae recentis Eutyches, qui archimandritae munere fungebatur. ei se Dioscorus adiunxerat, antistes Alexandrinus. Eutyches iste post 10 annos a tertia synodo Christi corpus alterius et diversae perhibebat a nostro esse substantiae, adeoque Christum totum unius esse naturae. coegit adversus eum localem synodum beatus ille Flavianus, Cpolis antistes, in quo Eutychem ordine movit et esse Christi corpus eiusdem cum nostro substantiae naturaeque decrevit. quibus actis, Eutyches supplicii libello imperatori oblato in aliam eum sententiam perduxit, nam accessit Dioscoro, magni Cyrilli successore, rursus aliam synodum Ephesi contra Flavianum instituit, quae latronum concilium appellatur. etenim istic Flavianus verberibus multatus mortem obiit. hanc ob causam Chalcedonenis quarta synodus adversus Eutychem et Dioscorum est convocata. in hac illa quoque verba sunt pronuntiata „aeterna recordatio Cyrilli esto.“ quia vero Dioscorus ibidem ordine sacro summovebatur, divalvae sunt a se invicem Cpolis et Alexandria.

Post habitam quartam rursus quidam sacerdotes et monachi summo studio doctrinam Eutycheis stabilire nitentur. quare Anatolius, qui tunc patriarchae munere fungebatur, hoc con-

λιος συμβουλευσει γραφῆναι δυσι χάρταις και ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τὰ δόγματα, και τῇ λάρνακι τῆς μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας ἐμβληθῆναι, και οὕτω δηλωθῆναι τὴν ἀλήθειαν. γίνεται ταῦτα, και θαῦμα παράδοξον ἦν ἰδεῖν· παρὰ γὰρ D 5 τοῦς πόδας τῆς ἀγίας ἐρριμμένος εὐρέθη ὁ τῶν ἀντιδικούντων τῇ ἀληθείᾳ χάρτης, ὁ δὲ ἕτερος παρὰ τῇ χειρὶ αὐτῆς.

Ἐπὶ μέντοι τούτου τοῦ Μαρκιανοῦ και Συμεὼν ὁ μέγας ἐπέβη τοῦ στύλου· ἀκοινωνητος γὰρ μέχρι πολλοῦ ἔμενε V. 204 ἰοδιὰ τὸ καταρχὴν τοιαύτην ἐνδείξασθαι· πολλοὶ γὰρ οἱ μεμψίμοιροι.

Μετὰ δὲ Μαρκιανὸν Λέων ὁ μέγας ἔτη-ιη' κρατήσας τελευτᾷ δυσεντερικός· ἐφ' οὗ σημεῖον ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ, P. 264 νεφέλη σαλπυγοειδῆς ἐπὶ ἡμέρας μ', και ἔβρεξε σποδὸν ἐν 15 Κωνσταντινουπόλει, σπιθαμὴν τὸ πάχος ἔχουσαν. και πάντες ἐλιτάνευσον, λέγοντες ὅτι πῦρ ἦν και τῇ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐσβέσθη. τότε και Δανιὴλ ὁ μέγας ἐπέβη τοῦ στύλου ἐν τῷ Ἀνάπλῳ. τότε και ἡ θεία ἐσθῆς τῆς τοῦ κυρίου μητρὸς ἀνεκομίσθη. οὗτος ὁ μέγας Λέων ἐκέλευσε τὰς κυ- 20 ριακὰς ἀπράκτους εἶναι και μῆτε ἵππικὸν τελεῖσθαι μῆτε μουσικὰ ἤχεῖν ὄργανα, ἀλλὰ πάντας τοῖς θεοῖς ἐνασχολεῖ-

10. κατ' ἀρχὴν P. 12. ιζ' F.

silli dedit, ut duas in chartas utriusque partis dogmata perscriberentur et in urnam eximiae martyris Euphemiae conicerentur, quo veritas hoc pacto elucesceret. huic consilio cum obtemperatum fuisset, prodigium quoddam novum et inopinatum erat cernere: nam adversariorum veritatis charta sic reperta est, ut ad sanctae martyris pedes abiecta iaceret, altera vero ad manum eius.

Marciano regnante Symeon ille magnus columnam ascendit. is longo tempore nihil omnino cum hominibus habuit commercii, propterea quod eiusmodi rem novam primus ostendisset. sic enim comparatum est in rebus humanis ut multi sint reprehensores.

Post Marcianum Leo magnus imperio per 18 annos potitus, ex intestinorum morbo vitam finit. eo regnante prodigium in caelo quoddam apparuit, nimirum nubes tubae consimilis, quae totos 40 dies duravit. itidem Cpoli cinere pluit, cuius crassities palmum aequabat. iccirco supplicatum ab omnibus, quod dicerent ignem hunc fuisse, verum benignitate divina extinctum esse. tunc et magnus ille Danielus Cpolim in Anaplo conscendit, et matris domini sacra vestis Cpolim est allata. Leo magnus edicto cavit ne quid dominicis diebus operis fieret, neve ludi circenses peragerentur, neve musica instrumenta resonarent, sed omnes rebus divinis occupati essent. Romanum imperium id temporis prorsus extinctum et abolitum est.

Βοθαι ναοῖς. τότε δὴ τότε καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων πάντῃ βασιλεία. σημειῶσαι δὲ ὅτι ἀπὸ Ῥωμύλου ἤρξατο αὕτη, καὶ μετὰ αὐτὸ καὶ γ' ἔτη ἐν Ῥωμύλῳ πάλιν πέπαιται, κρατούτων ἐκέισε μετὰ ταῦτα ῥηγῶν μεγιστάνων καὶ ὅσοι τοιοῦτοι χαράραχαι βάρβαροι. 5

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ Λέων ὁ ἔγγονος αὐτοῦ καὶ υἱὸς Ζήνωνος τοῦ ἐξ Ἰσαυρίας ἔτη β'. τὸν γὰρ ἐπὶ Θυγατρὶ αὐτοῦ Ἀριάδῃ γαμβρὸν Ζήωνα παριδῶν ὁ μέγας Λέων τῷ ἔγγονῳ αὐτοῦ τὰ τῆς βασιλείας ἐνεχείρισεν σκῆπτρα. μετὰ δὲ τὸν τοιοῦτον Λέοντα Ζήνων ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ Ἰσαυρος 10 ἔτη ις'. οὗτος μετὰ τὸ βασιλεῦσαι ὑπὸ πενθερᾷ αὐτοῦ Βερίνης ἐπιβουλευθεὶς ὡς παρὰ γνώμην αὐτῆς βασιλεύσας, πρὸς τὴν αὐτοῦ φεύγει πατρίδα. κρατεῖ λοιπὸν ὁ τῆς Βερίνης ἀδελφὸς Βασιλίσκος ἔτη β'. οὗτος ἐν Κωνσταντινουπόλει κτίσας παλάτιον ἐκάλεσεν αὐτὸ τὰ Βασιλίσκου. ὁ μὲντοι 15 Βασιλίσκος οὗτος βραχὺ τοῦ κράτους γευσάμενος χειροῦται ὑπὸ Ζήνωνος ἐξ Ἰσαυρίας αὐτὸν ὑποστρέψαντος, πυρρίσκει δὲ στερερῆ σὺν τῇ γυναικὶ αὐτοῦ κατακλεισθεὶς καὶ μείνας ἀπρόϊτος λιμῷ θανατοῦται. ὁ μὲντοι Ζήνων ὑποστρέψας ἐκείδιν, ὡς εἴρηται, τὸν μὲν Ἀρμάτιον, ὃς αὐτῷ κατὰ Βασιλίσκου 20 συνήρογος, θανάτῳ παραδίδωσιν ὡς τοῦ οἰκείου δεσπότου Ὀπροδότῃν, τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ, καθὼς ὑπέσχετο, Καισαρα

7. ἔτος Ἐν F.

atque heic mihi notabis, illud ipsum imperium a Romulo initium habuisse ac post 1303 annos itidem sub Romulo principe defecisse. nam deinceps istic reges, principes aliique tales barbari certorum locorum domini rerum potiti sunt.

Post Leonem magnum eius e filia nepos, Zenonis oriundi ex Isauria filius Leo, duos annos imperium tenuit. quippe Leo magnus genero suo, Ariadnae filiae marito Zenone praeterito, nepoti tradere sceptra imperii maluit. sed hoc rebus humanis exempto, pater eius Zeno, qui et Isauri cognomentum habuit, 16 annis imperavit. posteaquam ad imperium pervenisset, insidiis a socru Verina petitus, ut qui non ex eius sententia imperium administraret, suam in patriam fuga se contulit. quamobrem Verinae frater Basiliscus duobus annis rebus praefuit. hic palatio Cpoli condito, id ipsum Basilisci palatium nuncupavit. verum imperio Basiliscus perexiguam ad tempus degustato, Zenonis in potestatem venit, qui iam reversus ex Isauria fuerat. itaque cum uxore quandam in turriculam sane munitam inclusus, ubi nemini pateret ad ipsum aditus, fame necatus est. Zeno reversus ex Isauria, ceu diximus, Harinatium, qui contra Basiliscum adflumento ipsi fuerat, morte multat tanquam heri sui proditorem.

προβάλλεται· μετὰ δὲ μικρὸν καὶ τὰς αὐτοῦ τριχὰς ἐκκό-
 ψας ἀρχιερέα Κυζικηνὸς καὶ ἄκοντα ἐπίστησι. τούτῳ ποτὲ
 τῷ βασιλεῖ προεῖπεν ἀστρονόμος τις ὅτι μετὰ βραχὺ τελευ-
 τῆς, καὶ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν, καὶ μὴν καὶ τὴν συνοικον
 5 ἄνηρ ἐκ τῆς συγκλήτου λήψεται. τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς
 τοὺς πλείους ἀπώλεσεν, ὅσοι τε λαμπροὶ καὶ ὅσοι τὸν βίον
 εὐτυχεστεροί. ἀλλ' ἔλαθεν ἑαυτὸν τῷ θεῷ πάντων καὶ τῇ
 αὐτοῦ προνοίᾳ μαχόμενος· ὥς γὰρ ὁ Ζήνων ἔλιπε τὸν βίον
 καὶ τὸ κράτος, μεταπίπτει τὰ τῆς βασιλείας εἰς Ἀναστάσιον.
 10 κρατεῖ τοίνυν ὁ Συρρακηνὸς Ἀναστάσιος οὗτος ἔτη κζ'.
 οὗτος μὲν οὖν καὶ δίκωρος ἐλόγετο· τὴν γὰρ ἑτέραν κόρην ἐτυ- P. 265
 χεν ἔχων μέλαιναν, γλαυκόχρου δὲ τὴν ἄλλην. τότε δὴ
 τότε περὶ τὸ παλάτιον ἀστραπαὶ καὶ βρονταί. καὶ ὁ βασι-
 λεὺς ἐνθεν κἀκεῖθεν διὰ φόβον περιειλούμενος ἐν ἐνὶ τῶν
 5 κοιτωνίσκων τῇ θείᾳ περιπίπτει ὄργῃ· καταπεσὼν γὰρ οὗτος
 νεκρὸν ἐκείνον εἰργάσατο. ἐφ' οὗ πῦρ ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ,
 σημαίνον, ὥς εἶοικε, τὴν γεγονοῦσαν ἀντίστασιν. ὁ γὰρ λογο-
 θέτης καὶ ὁ ἔπαρχος ἀναβάντες ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς μεγάλης V. 205
 ἐκκλησίας ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῷ ἐκφωνῆσαι τὸ
 10 τρισάγιον μετὰ τοῦ „ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς” ἔλεγον ἡμᾶς, B
 ἀντιστῆναι κατ' αὐτῶν ἐποίησαν τὸν λαόν. καὶ τοσαύτη γέ-

Harmatii vero filium, quemadmodum se facturum receperat, Caesarem
 creat. sed non multo post crinibus tonsis eum vel invitum Cyzicenis
 pontificem dedit. praedixerat huic imperatori aliquando quidam astro-
 logus futurum ut non multo post moreretur, et uxorem eius cum
 imperio senatorii quidam ordinis acciperet. hoc ille cognito complu-
 res neci dedit, qui vel illustres vel opulentiores essent. verum igno-
 rabat omnino se cum deo et providentia ipsius pugnare. quippe cum
 Zeno vitam cum morte commutasset imperiumque reliquisset, ad Ana-
 stasium illud recidit, qui patria Dyrrachenus erat et Bipupulus dice-
 batur: nam pupularum alteram nigram habebat alteram caeruleam.
 eo regnante circa palatium exsitere fulgura et tonitrua, quibus im-
 perator consternatus, hinc inde formidinis causa cursitans, quodam
 in cubiculo tandem ex divina vindicta periit. nam cubiculum colla-
 psum ruina sua imperatorem oppressit et extinxit. etiam ignis in caelo
 conspectus seditionem, uti quidem videtur, ortam sub ipso portende-
 bat. etenim logotheta cum urbis praefecto iussu imperatoris conscenso
 magnae ecclesiae ambone sive suggesta, ut sanctissimum hymnum una
 cum hisce verbis pronuntiaret „qui crucifixus est propter nos,” cum
 primum vocem Nos expressisset, populum universum adversus se con-
 citavit. tantaque adeo tum temporis exstitit calamitas ac rerum per-
 turbatio, ut aedificia subiectis flammis exurerentur; doctor quidam

γονεν ἀνάγκη ὡς καὶ οἴκους ἐμπρῆσαι, καὶ ἡγούμερον τινα καὶ στυλίτην τῷ βασιλέως μέρει προσκειμένους φρονεῦσαι, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν κατακαῦσαι· ἀλλὰ καὶ τὸν βασιλέα εἰς πρόσωπον ὑβρίζον. οὗτος ἄνθρωπον εἶδε κατ' ὄναρ κρατοῦπα κώδικα, καὶ πρὸς αὐτὸν λέγοντα „ἰδοὺ διὰ τὴν κακοί. 5 στίαν σου ἀπαλείφω ἔτη ἰδ' τῆς ζωῆς σου.“ ὁ δ' ἤ και γέγονε, καὶ ἀστραπόβλητος γεγονῶς θνήσκει, ἐτῶν 5 καὶ ἡ. οὗτος ἔκτισε τὴν κιστέρναν Μωκησίαν.

C Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τινὲς μὲν τουτονὶ τὸν Ἀναστάσιον, ἕτεροι δὲ Ζήνωνα κατόχῳ συσχεθῆναι νοσήματι λέγουσι, 10 καὶ οὕτω ταφῆναι, καὶ μετὰ ταῦτα φωνὴν ἐκ τοῦ τάφου προίεναι, εἰδ' οὕτως ἀνοιγέμενος τοῦ μνήματος εὐρέθηται τοὺς βραχίονας αὐτοῦ βεβρωμένους ὑπὸ πείνης παρ' αὐτοῦ. ἐν τῷ κατ' ἀκρόπολιν ἁγίῳ Μητῶ εὐρέθη ὄργανα ἐν ᾗ ὄσι γιγάντων πολλὰ· ταῦτα ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος χάριν θαύματος ἐν τῷ παλατίῳ κατέθετο. οὕτω μὲν οὖν κατὰ τὸν ἔρημ Μάμαντα γέφυρα ἦν ἐπὶ μεγάλῳ ποταμῷ. ἐκεῖσε οὖν διὰ τὸ οἰεσθαι δράκοντα κατοικεῖν, ἐν τῇ γεφύρᾳ δηλονότι, παρ' 15 θένους καὶ θυσίας προσέφερον. ταῦτα δὲ Ζήνων κατέστρεψε.

Γίνωσκε δὲ ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος καὶ τι κάλλιστον εἶχε τοῖς αὐτοῦ παραμειγμένον κακοῖς· καὶ εἰ μὴ περὶ τοῦ

et alius, in columna qui stabat, quod imperatoris partes severentur, occiderentur, et quidem occisorum iam corpora concremarentur: imperatori denique convicia coram et in faciem ingererentur. vidit aliquando per quietem Anastasius virum quendam, qui codicem manu teneret ac huiusmodi verbis ipsum compellaret „en propter fidei tuae perversitatem annos de vita tua quattuordecim deleo.“ quod sane deinceps evenit: nam fulmine tactus moritur, annum aetatis 98 aegritudinem Mocesiam condidit.

Ac observandum hoc loco nonnullos esse qui hunc Anastasium, alios qui Zenonem comitali morbo correptum atque ita sepulcro mandatum fuisse tradant. inde vocem de sepulcro exauditam, quo recluso inventum cadaver, cui brachia deessent ab ipsomet nimirum prae fame devorata. apud sanctum Menam in arce, solo effosso, subterranea concavitas inventa est, qua multa gigantum ossa continebantur. ea iussit imperator Anastasius admirationis causa in palatio collocari. consimiliter apud sanctum Mamantem magni fluminis pons erat, sub quo ponte quod existimaretur draco quidam degere, virgines inter alias hostias immolabantur. haec sacra Zeno imperator prohibita sustulit.

Debes autem animadvertere quiddam longe pulcherrimum in hoc imperatore Anastasio, permistum vitiis eius, existitisse; quod ipsum

θεῖον σέβας ἐπαύλατο, ἴσχυσεν ἄν τὸ τοιοῦτον καλὸν πάντων περιγενέσθαι τῶν ἐκείνου κακῶν. πρόρριζον γὰρ ἀνεσπυσε τὴν κακίστην ταύτην εἰσπραξίν, ἣν ἰστορήσαι ὁ λόγος ἐπείγεται. ἄσπας ἀνὴρ καὶ γυνή, κύρη παῖς καὶ βρέφος, 5 πτωχὸς ἐλεύθερος καὶ δοῦλος ὑπὲρ σκυβάλων κοπρηγῶν, προσέτι δὲ καὶ οὐρων, ἀργυροῦν τῷ ταμίῳ προσέφερον νόμισμα. τουτὶ δὲ τὸ βάρος καὶ τοῖς κτήνεσιν αὐτοῖς ἐπέκειτο · P. 266 ὑπὲρ γὰρ ἐκάστου κτήνους φόλλεις ἄξ ὁ δεσπότης κατεβάλλετο. ὁ τοίνυν Ἀναστάσιος μοναχοὺς ἀνδρας εὐλαβηθεὶς ἐντιεύξεις ποιησαμένους πρὸς αὐτὸν τὸ βάρος τοῦτο παντάπασιν ἐπέτευθεν ἀπῆλασε. Κουδης δὲ ὁ Περσῶν βασιλεὺς ἐν τινι φρουρίῳ λίθους τιμίους μαθῶν ἀποκείσθαι, καὶ κωλυόμενος παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ κατοικούντων δαιμόνων ἀναλαβέσθαι αὐτούς, πάση μαγγανείᾳ ἐχρήσατο, Ἰουδαίους τε καὶ πάντας 5 ἄλλους προσκαλεσάμενος, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθη ποιῆσαι τι, μόνος δὲ ὁ ἐκεῖσε ἐπισκοπεύων, τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἐκδιώξας αὐτούς. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Μετὰ δὲ Ἀναστάσιον Ἰουστινὸς ὁ Θραξ ἔτη θ'. ἐφ' B οὐ ἄσθηρ ἐφάνη ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπάνω τῆς χαλκῆς πύλης τοῦ οὐλατίου, ἐπὶ ἡμέρας κς', καὶ γέγονε σεισμὸς φοβερώτατος. καὶ ἡ μὲν Κωνσταντινούπολις ἐν διαφόροις τόποις ἀμυπτώσεις ὑπέμεινεν, ἡ δὲ μεγάλη Ἀντιόχεια πᾶσα σχεδὸν κατε-

sane praeclarum facinus elevare mala cetera potuisset, si nihil in cultu religioneque divina erroris fovisset. nam tributum quoddam iniquissimum substulit, cuius rationem exponere lubet. singuli mortales, viri mulieres, puellae pueri, infantes mendici, ingenui servi, excrementorum stercoreorum et urinarum nomine numum argenteum aerario pendebant. atque idem hoc onus ipsis etiam iumentis impositum erat: nam cuiusque iumentum nomine sex oboli, quos folles appellant, a domino exigebantur. igitur Anastasius viros quosdam solitariae vitae deditos reveritus, qui apud ipsum hanc ob causam intercesserant, onus hoc in universum substulit. erat his temporibus rex Persarum Coades, qui cum in castello quodam gemmas esse magni pretii didicisset, ac quo minus eis potiretur ab incolis loci genis impediretur, omni genere praestigiarum usus est. nam et Iudaeos et quosvis alios accessitos adhibebat; neque tamen illorum quisquam aliquid efficere poterat. tandem antistes eius loci solo crucis signo genios expulit. ac de his quidem hoc modo dictum esto.

Post Anastasium annos novem Iustinus oriundus e Thracia regnavit, sub quo sidus in caelo peculiare conspectum est, supra portam aeream palatii, totos 26 dies. simul terrae motus maxime formidabilis accidit. Cpoli quidem variis in locis aedificia corruerunt, urbe

πόθη καὶ τάφος τῶν οὐκιστόρων ἐγένετο· τοὺς δὲ ἔτι ζῶντας
 πῦρ κάτωθεν ἀνερχόμενον κατέφλεγεν. ἡ δὲ Πομπηϊοῦσι;
 V. 206 μέσον ἐρράγη, καὶ τὸ ἥμισυ αὐτῆς κατεπόθη μετὰ τῶν οὐκισ-
 τῶρων. ἐσείετο δὲ ἡ γῆ ἐνιαυτὸν ὄλον. καὶ γυνὴ δὲ ἐφανη
 C ἀπὸ Κιλικίας γιγαντογενής, ὑπερέχουσα πάντα ἀνθρώπων
 μακρὸν πῆχυν ἕνα· ἦν δὲ καὶ πλατεῖα σφόδρα.

Μετὰ δὲ τοῦτον Ἰουστινιανὸς ὁ μέγας ἔτη λθ'. οὗτος ὁ βα-
 σιλεὺς καὶ πρὸ τῆς βασιλείας αὐτοῦ φιλικῶς διέκειτο πρὸς Ἰνδέ-
 ριχον ῥῆγα τῶν Οὐανδάλων. βασιλεύσας οὖν, καὶ γράμματα δε-
 ξάμενος ὅτι κατ' αὐτοῦ ὁ Γελίμερ ἐπανέστη καὶ κατασχὼν αὐτὸν
 σὺν γαμετῇ καὶ τέκνοις ἐν φυλακῇ κατέκλεισε, πόλεμον συνεκρό-
 τησε κατὰ τῶν Οὐανδάλων καὶ τοῦ ῥηγὸς αὐτῶν Γελίμερος, στίλβων
 ἐκπέμψας ἐκεῖσε μυριάνδρον, τῷ στρατηγικωτάτῳ Βελισαρίῳ
 D παραδοὺς αὐτόν. ἀπέρχεται οὖν ἐκεῖσε, καὶ πῶσαν Λιβύων
 φυλαρχίαν τροποῦται, καὶ τοὺς ὑψάχοντας Οὐανδάλους καὶ τι-
 λίαν ἐπικλινεῖς δείκνυσιν. ἡ τε τῶν Καρχηδονίων πόλις τὰς
 πύλας αὐτῷ ἀνεπέτασεν· ὥς γὰρ πατέρα παῖδες, οὕτως
 ἐφίλον ἀπαντες Βελισάριον. ἐν δὲ γε τοῖς βασιλείοις Γελίμερος
 πλοῦστον εὐρὼν ὅτι πολὺν τῷ στρατῷ φιλοτίμως διένειμε. τὸν
 μέντοι Γελίμερα σὺν γαμετῇ καὶ τέκνοις λαβὼν δορυβαλῶτους
 μυριάδικος ὑποστρέφει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. ἔνθεν τοι καὶ

vero illa magna Antiochia propemodum tota terrae hiatu absorpta
 est et sepulcrum incolarum facta. si qui restabant vivi, eos e terra
 prorumpens ignis absumpsit. Pompeiopolis media divulsa est, par-
 que altera cum habitatoribus absorpta. duravit haec terrae succussio
 totum annum. ex Cilicia quoque mulier quaedam advenit, genere
 gigantum orta, quae virum quemvis, etiam maxime procerum, uno
 cubito superabat, cui longitudini crassities quoque respondebat.

Secutus est Iustinum in imperio magnus ille Iustinianus, eoque
 39 annis est potitus. hic etiam ante quam regnaret, amore comple-
 cebatur Hinderichum Vandalorum regem. quapropter imperium ade-
 ptus, cum litteras accepisset quibus significaretur Gelimerem adver-
 sus illum seditionem concitasse comprehensumque cum uxore ac libe-
 ris in carcerem conclusisse, Vandalis bellum intulit, adversus Geli-
 merem ipsorum regem infinitis hominum copiis cum classe missis.
 quibus praestantissimum ducem Belisarium praefecit. is profectus in
 Africam Libyam universam subegit, et in sublime cervices attollentes
 Vandalos admodum demissos effecit: nam ipsa quoque Carthaginiensis
 urbs ei portas aperuit. nimirum ut liberi patrem, sic omnes Be-
 lisarium diligebant; qui magnis in regia Gelimeris opibus repertis,
 eas liberalissime militibus distribuit. cumque Gelimerem et uxorem
 eius et liberos suam in potestatem redegit, sexcentis victoriis in-

αἰξίως αὐτὸν ἀμειβόμενος ὁ βασιλεὺς ἰδίους ἐν νομίμασι, χρυ-
 σείοις ἀργυρεῖσι, ὀπλίτην ἐνεχάρμζε ῥομφαίαν ἐσπασμένον.
 ἀλλὰ καὶ Θρίαμβον αὐτῷ λαμπρὸν ἤτοιμωσεν, ἐν ᾧ προπο-
 ρευόμενος ἦν αὐτοῦ καὶ Γελίμερ. ἔτι δὲ καὶ Ῥώμην τὴν P. 267
 5 παλαιτάτην ὑπὸ Γότθων ἀλοῦσαν Ῥωμαίοις ἐπανεσώσατο.
 ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα κινδυνεύοντα καθ' ἣν ἡμέ-
 ραν ἱππικὸν ἐκτελεῖται θάατρον, ὁ Βελισάριος συνάμα τῷ
 Ναρσῇ τοῦ προκειμένου κινδύνου ἐξείλτο. καὶ οὕτω μὲν ὁ
 Βελισάριος. ἀλλ' οὐκ ἀνεκτὰ καὶ τῷ φθόνῳ δοκεῖ τὰ κατ'
 10 ἐκεῖνον. ἐντεῦθεν ὁ τὸν Χοσρόην ἐκφοβῶν, ὁ τόσα Λιβίων
 ἔδνη χειρωσάμενος πτώμα πέπτωκεν ἐλεεινόν, πολλῶν δα-
 κρύων ἄξιον· ἐκάθητο γὰρ ἀναμένων τὸν δῆμιον ἀποκόψαι
 τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι τὴν τοῦ Θεοῦ μεγάλην ἐκκλη- B
 15 σίαν, ξυλότρουλον καὶ δρομικὴν πρότερον κτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ
 μεγάλου Κωνσταντίνου, ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς εἰς ὃ νῦν
 ἔχει κάλλος τε καὶ μέγεθος ἤγειρε. διηγήθη δὲ εἰς τὸ θαυ-
 μαστὸν τοῦτο ἔργον διὰ τὸν πολυπληθῆ φόνον ἐκεῖνον, ὃν ἡ
 ἀντιστασία τοῦ Ὑπατίου προξένησεν. εἰ γὰρ καὶ εἰς φυγὴν
 10 ἐτράπη πρότερον ὁ βασιλεὺς οὗτος, ἥνικα οἱ τοῦ πρασίνου
 δήμου τὸν Ὑπάτιον ἀνηγόρευον, ἀλλ' ἡ γυνὴ αὐτοῦ Θεοδώρα

signis ad imperatorem est reversus. quo factum ut imperator eum me-
 ritis praemiis honestans propriis in numis, tam aureis quam argen-
 teis, virum armatum insculperet cum gladio stricto. quin etiam trium-
 phum ei splendidum apparavit, in quo Gelimer ante ipsum captivus
 incedebat. idem Belisarius Romam veterem a Gotthis captam Romanis
 recuperavit; et ipsum imperatorem eo die periclitantem quo equestre
 spectaculum edebatur, adiuvante Narse, praesenti mortis e periculo
 eripuit. hoc modo quanquam se Belisarius gesserit, non tamen eum
 tolerare poterat invidia, nec res ab eo praeclare gestas aequo animo
 pati. quamobrem is qui Chosroi terrori fuerat totque Libyae populos
 in ditionem redegerat, ruina miserabili multisque deploranda lacry-
 mis est oppressus. nam coniectus in custodiam cottidie carnificem
 opperiebatur, qui cervicem ei praecideret.

Scito autem, dilecte fili, magnam dei ecclesiam, quae trullam
 ligneam et versatilem habebat, prius a Constantino conditam, impe-
 ratorem Iustinianum ad eam pulcritudinem et amplitudinem perdu-
 xisse qua nunc conspicitur. estque permotus ad opus hoc admirabile
 perficiendum propterea quod per Hypatii seditionem compulsus fuisset,
 ut maximam hominum multitudinem occideret. quanquam enim
 coniectus ab initio fuerat imperator in fugam, cum factio Prasinorum
 Hypatium imperatorem salutasset, ab uxore tamen Theodora vicissim

- ἐκράτησεν αὐτόν, „καλόν” εἰπούσα „ἤντάφιον ἢ βασιλεία.”
 C 578 καὶ πολέμου συγκροτηθέντος ἅ καὶ εἰ πίπτουσι, ὡς
 φασι, χιλιάδες, καὶ αὐτὸς ὁ Ὑπάτιος, τοῦ Βελισαρίου καὶ
 αὐτοῦ τοῦ Ναρσῆ, καθάπερ ἔφημεν, ἀριστευδάντων ἐπὶ τοῖτοις
 τὰ μέγιστα. ἔκτοτε γὰρ καὶ τὸ ἡμισὺ μέρος τοῦ ἵππικοῦ, 5
 τὸ κατανατικρὺν τοῦ βασιλικοῦ καθίσματος, νεκρὰ προσηγορέ-
 θη διὰ τὸ τὰ νεκρὰ σώματα ἐκεῖσε κατατεθῆναι. ὅθεν καὶ
 τὸν θεὸν τούτου ἔνεκεν ἐξιλεούμενος ὁ Ἰουστινιανὸς τὸ θαν-
 μαστὴν τοῦτο ἔργον ἀνυποκόδησε, γράψας πανταχοῦ γῆς,
 ὅπου δ' ἂν εὗρεθῆ λίθος ἢ κίων ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον λαμπρὸν, 10
 D ἐνταῦθα μετακομίσεσθαι. ἐπτά ἔτη συνήγετο ἡ ὕλη ἀπὸ Κν-
 V. 207 ζίκου ἢ πλειῶν. ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκήματα τὰ τῆ ἐκκλησίᾳ τοῦ
 θεοῦ πλησιάζοντα καὶ πάνυ δικαίως ἐπιπράσκετο. ἰδοὺ γὰρ γυνή
 τις Ἄννα τοῦνομα, οἰκῆμά τι ἔχουσα, οὐκ ἐβούλετο πωλῆσαι
 αὐτό, πρὸς ἣν ὁ βασιλεὺς ἀφικνεῖται αὐτός. ἦτις αὐτὴν 15
 ἰδοῦσα ἔφη „κατὰ δωρεάν αὐτὸ βούλομαι δοῦναι μισθοῦ καὶ
 μνήμης ἕνεκεν, ἄλλως δὲ οὐχί.” καὶ ἔστιν αὐτὸ τὸ σκευοφ-
 λάκιον σὺν τῷ ἀγίῳ Πέτρῳ· οἶκος ἕτερος Ἀντιόχου ὀστια-
 ρίου ἀπειμιμήθη λίτρας λη', ἀλλ' αὐτὸς οὐκ ἐβούλετο πωλῆ-
 σαι αὐτό. ἡθύμει ὁ βασιλεὺς, ἐφ' ᾧ καὶ μάγιστρος τις τὸ 20
 P. 268 πρᾶγμα μεταχειρίζεται. τελεῖται ἵππικόν, φρουρεῖται ὁ Ἀν-
 τίοχος· μέγα βοᾷ „εἰ θεύσομαι τὸ ἵππικόν” (σφόδρα καὶ

confirmatus et erectus est, quae regnum diceret sepulturam sane praeclaram esse. quapropter pugna conserta hominum, ut aiunt, 35 milia cum ipso Hypatio caesa sunt; Belisario, ceu diximus, et Narse rem felicissime gerentibus. etenim ab eo tempore pars theatri equestris dinidia, sellae nimirum imperatoris opposita, mortua dici coepit, quod istic reposita cadavera fuerint. itaque Iustinianus dei placandi causa dignum hoc admiratione condidit opus, litteris in omnes orbis terrarum partes dimissis, quibus significabat Cpolim deportandum esse quidquid exstaret ubique gentium vel lapidum vel columnarum vel aliarum rerum splendidarum. materia totos septem annos congebatur et Cyzico maiori ex parte advehebatur. praeterea si quae vicinae erant ecclesiae domus et aedificia, perquam aequo pretio vendebantur. forte mulier quaedam, cui nomen esset Annae, domum habebat quam recusabat vendere. hanc ubi rex ipse convenisset, illa rege conspecto „gratuito” inquit „domum meam concessura sum, non aliter quam mercedis et memoriae causa.” quae quidem domus eo loco exstitit ubi nunc sacrorum vasorum penus est, cum S. Petro. erat alia quoque domus Antiochi ostiarii, quae pretio 38 librarum aestimabatur: verum et ille se venditurum negabat. ea res imperatori permolesta cum foret, magister quidam huiusmodi ratione cum Antiocho agere instituit. ludii equestres per-

ἐφίλει αὐτό, καὶ ταῦτα φιλοβένετος ὢν), „τὸ τοῦ βασιλέως ποιήσω θέλημα.” γίνεται ταῦτα, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βασιλικῷ καθίσματι τοῦ διωληφθέντος οἴκου ἢ διάπρασις γέγονεν. ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μὴ βλασφημεῖν τοὺς ἐκεῖσε κάμνοντας νομμία 5 πρὸς ἐσπέραν ἐμίγησε τῷ χώματι, καὶ εὐρίσκοντες αὐτὰ μετὰ χαρᾶς ὑπεχώρουν.

Ἐν ἡμέρᾳ σαββάτου πρὸς τὸ ἄριστον ἀπῆλθον διὰ τάχους οἱ κάμνοντες, τὸν τοῦ πρωτομαϊστόρου υἱὸν ἀφέντες εἰς φυλακὴν τὴν ἐργαλείων. εὐθὺς ἐφίσταται ἄγγελος, χολοῦται, B 10 πέμπει πρὸς ἐκείνους αὐτόν· ὁ δ' οὐ πείθεται. ὄμνυσιν ὁ ἄγγελος „μὰ τὴν ἁγίαν σοφίαν τὴν νῦν κτιζομένην, ἣτις ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἀφίσταμαι τῶν ὧδε, εἰ μὴ λαλήσας ἐκείνους ὑποστρέψεις.” μὲνεται ταῦτα τῷ βασιλεῖ. στέλλεται ἀλλαχοῦ ὁ τῶν ἐργαλείων φύλαξ χάριν τοῦ μὴ τὸν 15 θεῖον ἐκείθεν ἀναχωρῆσαι ἄγγελον. καὶ αὐτῷ περὶ τὰ τέλη τοῦ κτίσματος, ἀθνυοῦντος τοῦ βασιλέως χρυσίου ἔνεκεν, ἐφίσταται τις ἐννοῦχος λέγων αὐτῷ „δός μοι ἀνθρώπους, καὶ παρέξω σοι χρυσίον ἱκανόν.” καὶ ὁ μὲν ἀπέρχεται, οἱ δὲ ἀκολουθοῦσιν. ὀρῶσιν οἰκήματα λαμπρά, χρυσίον ἐπ' ἔδα-C 10 φος πολὺ. λαμβάνουσιν ὡσεὶ κεντηνάρια κ', καὶ ὑποστρέφου-

20. π'] ρρ" alii codices.

gehantur, cum Antiochum in custodiam dari praecipit. tum ille clamare, si potestas spectandi ludos equestres sibi fieret, voluntati se imperatoris obtemperaturum: nam iis mirifice oblectabatur, et Veneratorum praesertim partibus addictissimus erat. impetrat ergo quod volebat, et ad ipsum adeo locum sellae imperatoriae domus indicata venditur. etiam aliud quiddam Iustinianus excogitabat. etenim ut operarii, qui laborabant in construendo templo, citra querelas et convicia facerent officium, numulos quosdam vespere spargebat in fossis, quibus illi repertis hilares discedebant.

Accidit aliquando ut die sabbati ad prandium citius operarii discederent, protomaistori filio ad instrumentorum custodiam relicto. mox angelus accedit, et indignabundus hominem ad operarios abire iubet, eo non obtemperante iusiurandum verbis huiusmodi concipit „per sacrosanctam iuro sapientiam, quae nunc extruitur, dei nimirum sermonem, hinc me prius non discessurum quam tu es allocutus huc redieris.” quae cum renuntiata imperatori essent, alio custodem instrumentorum ablegavit, ne divinus angelus illinc discederet. rursus ubi structura propemodum esset ad finem perducta, imperatore de auro sollicito, quidam eunuchus ad eum veniens viros aliquot adiungi sibi iubet: quippe satis auri se imperatori suppeditaturum. igitur illum abeuntem nonnulli comitati splendida quaedam aedificia conspiciunt, et eorum in pavimento vim auri maximam; unde cum

Glycas.

32

σιν. ἀπαρτίζεται δ τρουῖλος μετὰ βησάλων κούφων πάντη, οὐ μὴν κισσηροειδῶν, καθά τινές φασι. τελεῖται τὸ ἔδαφος διὰ μαργάρων ποικιλοχρόων, ὡς ὄρασθαι θάλασσαν ἀντικρῆν. τὸν δέ γε βασιλέα βουλόμενον τὸ ἔδαφος, καὶ αὐτὰ τὰ πλάγια καταχρυσῶσαι κωλύουσί τινες μαθηματικοί, λέγοντες ὅτι ἐπ' ἐσχάτων βασιλεῖς ἐλεύσονται πένητες καὶ ἐκδαφιοῦσιν αὐτά. ὁ δέ γε ἄμβων καὶ ἡ σωλαία πάνυ λαμπρῶς κατεσκευάστο· χρόνου γὰρ πάντων τῆς Αἰγύπτου εἰς αὐτὰ καταβύβλουσιν ἦγον ῥ' ῥ' τ' ξ καὶ ε'. ὁ δὲ ναὸς ἀπαρτίζεται ἅπασ ἐν χρόνοις ἐπτακαίδεκα. μετὰ δὲ ταῦτα λέγεται τὸν Ἰουσιπιανὸν ἀνελθεῖν ἀπὸ τοῦ παλατίου ἄχρι τοῦ Ἀγυουσιτιῶτος ἐν ἄρματι τεθρίππῳ καὶ εἰσοδεῦσαι μετὰ τοῦ πατριάρχου Εὐτυχιῶν, καὶ εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ, δι' οὗ τὸ τοιοῦτον ἔργον ἐτέλεσε πρὸς τοῖς ἄλλοις. εἶπεν δὲ καὶ τοῦτο „ἐνίκησά σε, Σολομών.” ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κινστέρνῃ τῇ λεγομένῃ βασιλικῇ στήλῃν ἔστησε τοῦ Σολομῶντος ὁ διαληφθεὶς βασιλεὺς ἀφορῶσαν πρὸς γε τὴν οἰκοδομηθεῖσαν μεγάλην ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ κρατοῦσαν τὴν σιαγόνα αὐτῆς, ὡς δῆθεν ἤτηθητος τοῦ Σολομῶντος ἐπὶ τῷ κτίσματι τῆς νέας Ἱερουσαλήμ. καὶ περὶ μὲν τοῦτο οὕτως.

V. 208 Ἡ δὲ τῶν ἀγίων ἀπρστόλων ἐκκλησία δρομικὴ ξυλότροσ-

6. ἐκδαφιοῦσιν? 20. τούτων? 21. ξυλόλουτρος F,

centenarios plus minus octoginta sumpsissent, revertuntur. hinc absoluta trulla cum besalis admodum levibus, non tamen pumiceis, uti quidam tradunt. itidem pavementum ex diversi coloris unionibus perfectum, ut mare quoddam cerni omnino videretur. decreverat quidem imperator hoc pavementum et ipsa latera deaurare, verum ab hoc instituto quibusdam a mathematicis est revocatus: nam postremis regni temporibus aiebant futuros imperatores admodum pauperes, qui auro pavementum atque latera spoliaturi essent. suggestum cum solea splendidissime extruxit, quippe totius anni ex Aegypto reditus in hac impendit, nimirum centenarios 365. templum universum annis 17 absolutum est. itaque Iustinianus venisse de Palatio perhibetur ad Augustionem usque (loci hoc nomen est) quadriga vectus; unaque cum Eutychio Patriarcha templum ingressus egisse deo gratias, cuius operam praeclarum opus inter caetera perfecisset, ac huiusmodi denique verba subiecisse „vici te, Solomo.” praeterea collocavit idem imperator in cisterna, quae imperatoria dicitur, statuam Solomonis respicientem in exstructam ab se magnam ecclesiam dei maxillamque suam comprimentem; quo significaretur hoc aedificio novae Hierosolymae Solomonem esse superatum.

Caeterum ecclesiae sanctorum apostolorum trulla lignea versatilis a

λος ἐκίσθη τὸ πρότερον παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐμεγαλύνθη δὲ καὶ ὡς ἔχει νῦν κατεσκευάσθη παρὰ Θεοδώρας, γυναικὸς Ἰουστινιανοῦ. τὸ δὲ ἅγιον βῆμα ἐκεῖσε εἰάθη διὰ τὰ ἐν αὐτῷ κείμενα τίμια λείψανα πατριαρχῶν τε καὶ 5 ἀποστόλων.

Γίνωσκε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι κατ' ἀκείνο καιροῦ καὶ ἡ ὑπαπαντὴ ἐορτάζεσθαι ἤρξατο, ἥτις κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην οὐκ ἔστιν ἐναριθμὸς ταῖς δεσποτικαῖς ἐορταῖς. οἷς B γὰρ ἐν ἑξ ἡμέραις τὰ πάντα ἐποίησεν, οὕτω καὶ ἐν ἑξ ἐορ- 10 ταῖς τὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας ἐπλήρωσε, τῇ γεννήσει, τῇ βαπτίσματι, τῷ σταυρῷ, τῇ ἀναστάσει, τῇ ἀναλήψει καὶ τῇ πεντηκοστῇ. λείπεται οὖν ἡ ἑβδόμη, ἐν ἣ πᾶσα κατά- παυσις.

Τότε καὶ ἡ θάλασσα ἐξελθοῦσα τῶν ὄριων αὐτῆς ἐπὶ 15 μίλια τρία πρὸς τὰ μέρη τῆς Θρακίας, καὶ πολλὰς χώρας καὶ ἀνθρώπους ἀποπνίξασα ὑπέστρεψε. τότε δὲ καὶ θανατι- κὸν ἀνθρώπων ἐν Κωνσταντινουπόλει γέγονε. τοσοῦτον δὲ ἦν ὥστε μένειν ἀτάφους τοὺς ἀποθνήσκοντας ἡμέρας γ' οὐδὲ γὰρ ἦν ὁδὸς διὰ τὸ πλῆθος θάπτεσθαι. ἐπεκράτει δὲ C 20 μῆνας Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον. ἐντεῦθεν καὶ πᾶσα ἡ γῆ ἐπώ- ζεσε διὰ τὰ πτώματα. τοσοῦτον δὲ τὸ πλῆθος τῶν ἀποθνη- σκόντων ἦν ὥστε χιλίους κραββάτους τὸν βυσιλέα ποιῆσαι

magno quidem Constantino primum est condita: verum et amplior facta et ita exstructa est uti modo conspicitur, a Theodora Iustiniani coniuge. sacra tamen ara propterea relicta fuit, quod istic venerabiles patriarcharum et apostolorum reliquiae sint conditae.

Scito etiam, dilecte fili, festum quod Hyrapanta dicitur illis primum temporibus institutum fuisse, quod ceteroqui de Iohannis Chrysostomi sententia inter festa domini non recensetur. quemadmodum enim sex diebus omnia condidit, sic etiam sex festis ea completi deus voluit, quae Christus per administrationem in carne sua effecit. ea vero sunt nativitas, baptismus, crux, resurrectio, adsumptio et quinquagesima. restat festum septimum, quod omnem requie- tem habebit.

His annis etiam mare suos egressum limites ad tria miliaria versus Thraciam, agris et hominibus multis oppressis, ad loca pristina rediit. secuta est Cpoli tanta tamque dira pestis ut mortui triduum insepulti manerent: nec enim ulla se via ratiove sepeliendi eos offerebat ob morientium multitudinem. grassata est continuis Iulio et Augusto mensibus. hinc factum ut propter cadavera tota regio foete- ret. tam copiose autem homines passim extinguebantur, ut imperator mille grabatos ac foretra fieri curaret, quibus cadavera exportarea-

χάριν τοῦ ἀποκομιζέσθαι αὐτούς. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀμάξας πλείστας καὶ ἡμιόνους ὡσαύτως ἐκέλευσεν ἐπι τῇ μετακομιδῇ αὐτῶν ὑπηρετεῖν. ἐπιτεινομένης δὲ τῆς θνήσεως εἰς τὸν αἰγιαλὸν τοὺς πλείους ἔρριπτον. καὶ ἀπλῶς εἶπεῖν, τόπος οὐκ ἦν ἐν ᾧ οὐκ ἔκειντο νεκροὶ ἀπόλοις.⁵ βροταὶ δὲ καὶ ἀστραπαὶ τοσοῦτον γεγόναι φοβεραὶ ὥστε D καὶ καθεύδοντας τινας κενθῆναι. γέγονε καὶ σεισμός παγκόσμιος· πᾶσαι γὰρ πόλεις καὶ χῶραι καταπαθῆναι ἐκινόνεον. καὶ ἡ θάλασσα μίλια β' παρεξέβη. δεύτερος αὖθις σεισμός ἡμέρας δέκα, δι' ὅλου σείων, ὡς καὶ τὸν βασιλεῖα¹⁰ χωρὶς στέμματος διελθεῖν τὴν τοῦ Χριστοῦ γέννων ἡμέραν. ἕτερον θανατικὸν ἐκ βουβῶνος διαφθειρόν ἅπαντας, οὐκ ἦτον τοῦ προτέρου, μῆνας δ'. καὶ πύλιν ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμός ἐπὶ ὄραν μίαν, καὶ χιλιάδες εἰ συνεπύθησαν. καὶ εἰ μὴ κατὰ τὸν ὄνειρον ὃν εἶδε τις, ἔγραψαν ἐν τοῖς προθύραις¹⁵ „Χριστὸς μεθ' ἡμῶν, στήτε,“ πᾶσα ἡ πόλις συνεχάθη.

P. 270 Ἐφάνη καὶ κομήτης ἡμέρας κ', καὶ μετὰ χρόνον τιπὸ γέγονεν ἀστέρων δρόμος ἀφ' ἑσπέρας ἕως πρωῆ, ὡς πάντες λέγειν ὅτι πίπτουσιν οἱ ἀστέρες. εἶτα ὁ ἥλιος ἔλαμψε χωρὶς ἀκτίων, ὥσπερ καὶ ἡ σελήνη. τότε δὴ καὶ ἄνθρωπος ἦλθεν ἀπὸ δύσεως κωμοδρόμος, ἔχων κύνα ξανθὸν καὶ τυφλόν, ἐς

tur. praeterea mandavit ut plurimi currus ac muſi cadaveribus iisdem efferendis servirent. verum peste magis etiam invalescente complures in littus eiiciebant. ut uno denique verbo rem complectamur, nullus restabat locus in quo cadavera tam foetentia non iacerent. simul existere tam horrenda tonitrua fulguraque, ut etiam nonnulli dormientes cremarentur. accessit terrae motus per omnes se partes orbis extendens; quo durante civitates omnes atque regiones in metu erant ne absorberentur. hinc rursus ad duo miliaria suos extra fines mare procurrat, alterque terrae motus urbem dies decem ita succussit ut imperator ipse natalicii Christi sine corona per urbem incederet. secuta pestis alia, quae totia quattuor mensibus nihilo mitius per bubones passim universos perimebat ac prior illa fecerat. iterum quoque terrae motus Antiochiam corripuit ad unius horae spatium, quo quinque milia hominum una sunt absorpta. quodsi de somni cuiusdam sententia, quod oblatum alicui per quietem fuerat, in adium vestibulis haec verba non perscripsissent „Christus nobiscum, state,“ civitas universa ruinis oppressa fuisset.

Conspectus est et cometes ad vigesimum usque diem, neque magno temporis interiecto spatio sidera visa sunt a vespere usque ad matutinum tempus discursitare, ita ut omnes ea decidere dicerent. deinde sol abaque radiis instar lunae fulsit. venit id temporis ab occidente vir quidam, qui passim pagos percurabat et canem sul-

παρὰ τοῦ κομοδρόμου καλυόμενος ἐποίησεν θαναμίσιά τινα. καὶ ἀδυσμοκοβαί τινες εὐρεθέντες ἐθριαμβεύθησαν κανλοτομηθέντες, μεγαστᾶνες ὁμοῦ καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ οὕτω περιηγόμενοι οὐκ ἐτρέψαν. κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ τὸ 5 μέγα κῆτος ἐάλω τὸ εἰς ἐνιαυτούς τὴν Βυζαντίδα κατατρῦχον Β πενήκοντα· τὰς νῆάς τε γὰρ κατεβύδιζε καὶ τοὺς ἀνθρώπους διέφθειρεν, ἧ ὄνομα Πορφύριος. ποτὲ γοῦν δελφίνας διώκων ἐν παραλίῃ κατεσχέθη τέλματι, τῶν δελφίνων περὶ V. 209 τὴν γῆν ἐκπηδησάντων. καὶ οὕτως ἀλώσιμος γίνεται ὁ πάσης 10 ἀνώτερος μηχανῆς ὀρώμενος τὸ πρὸ τοῦ. μῆκος μὲν πῆχεις τριάκοντα, εὐρος δὲ πῆχεις δέκα κατὰ τὸν Καισαρέα Προκόπιον.

Τότε δὴ καὶ τὰ τῶν Σηρῶν νήματα, τοῦτ' ἔστιν ἡ μετὰ 5 τάξα, παρὰ Ῥωμαίοις ἤρξατο γίνεσθαι. κατὰ γὰρ τὸν δια-5 ληφθέντα Προκόπιον ἦγετο μὲν ἡ μετὰξι δι' ἐμπόρων ἐνταῦ- C θα, οὐκ ἐγνωσκετο δὲ οὐθ' ὅπως γίνεται οὐθ' ὅτι Σηρῶν νημάτων ἔστι. μοναχοὶ δὲ δύο τινὲς ἐξ Ἰνδίας ἐλθόντες τὴν γένεσιν αὐτῆς διηγήσαντο, καὶ ὑπισχνούντο κομίσει τὸν τῶν σκολήκων ἐκείνων γόνον, φηὶ ὄντα καὶ πάνυ σμικρὰ, δεῖξαι 10 οτ' Ῥωμαίοις ὅπως ἐκεῖνα ζωογονοῦνται θαλάσσιμα καὶ εἰς σκόληκας μεταβάλλονται, καὶ ὅπως δημιουργοῦσι τὴν με-

rum atque caecum habebat, qui iussus a circulatore quaedam prodigiosa faciebat. praeterea cum reperti quidam essent illicitis utentes amplexibus, tanquam in triumpho per urbem, veretris prius amputatis, ducti sunt. horum in numero quidam magnates et pontifices erant, qui hoc modo circumducti misere vitam finiebant. eodem tempore captus est ingens ille cetus, qui oram Byzantinam totos annos quinquaginta vexaverat: nam et naves demergere consueverat et homines perdere. datum ei nomen erat Porphyrii. cum autem delphinos aliquando persecueretur, in uligine mari vicina, delphinis se ad terram efficiantibus, haesit; quapropter captus est, quanquam autem id temporis visus fuisset omni conatu et machinatione superior esse. longitudinem habuit triginta cubitum, latitudinem decem, quemadmodum Procopius ille Caesariensis scripsit.

Tunc et Serum telae, nimirum metaxa, ceperunt apud Romanos elaborari. nam ut ille ipse, cuius mentionem faciebamus modo, Procopius indicat, advehebatur quidem metaxa per mercatores Cypolim, sed ignorabatur quomodo fieret, nemine praeterea sciente vermium illas telas esse. monachi autem duo ex India cum venissent, originem metaxae declararunt, polliciti se foetum illorum vermium, una perexigua scilicet, allaturos, Romanisque monstraturos quemadmodum illa fovendo animata in vermes mutantur metaxamque texant.

ταῖσαν. ὃ δὲ καὶ πεποιήκασι, πολλὰ παρὰ τοῦ βασιλέως εὐεργετηθέντες.

Ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλείας καὶ ἡ πέμπτη σύνοδος γέγονεν, ἀναθεματίσασα τὸν Ὠριγένην, εἰ καὶ πάλαι ἤμαξε τὰ ἀσεβῆ τούτου δόγματα, προσέτι δὲ καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ Νε-
D στορίου τοῦ Θεοδορήτου συνηγορίας, καὶ τὴν τοῦ Ἰβᾶ ἐπιστολὴν, ἣν πρὸς Μάρην τὸν Πέρσην ἔγραψε λέγουσαν μὴ τὸν Θεὸν λόγον ἐκ τῆς ἀειπαρθένου γεννηθῆναι.

Γίνωσθε δὲ, ἀγαπητέ, ὅτι τῷ εἰκοστῷ ἔτει τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου γέγονεν ἡ ἐν Νικαίᾳ πρώτη σύ-
1 οδος, ὑπὸ πατρῶν ἁγίων τη. ὑπῆρχον δὲ προεξάρχοντες τῆς συνόδου ταύτης Σιλβέστρος πάπας Ῥώμης, Μητροφάνης Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδρείας, Εὐστάθιος Ἀντιοχείας καὶ Μακάριος Ἱεροσολύμων. συνηλθον δὲ καὶ
P.271 Ἀρείου βλασφημοῦντος τὸν Θεὸν λόγον, καὶ κρίσμι λέγοντος αὐτὸν καὶ ἑτεροούσιον τοῦ πατρός, καὶ ὅτι ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν. ὃν καθελούσα ἡ ἁγία σύνοδος τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ἐκράτουνεν.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου γέγονεν ἡ δευτέρα σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει,
20 ὑπὸ πατρῶν ἁγίων ῥν', κατὰ Μακεδονίου τοῦ πνευματομάχου, ὅτε καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος τῆς ἐκκλησίας ἐξεβλήθη. ὑπῆρ-

hoc ubi praestitissent, magnis ab imperatore muneribus ac beneficiis adfecti sunt.

Eo regnante quintum quoque concilium coactum celebratumque fuit, in quo facta est Origenis exsecratio, quanquam impia illius dogmata iam olim vigerent. eodem modo damnatae sunt Theodori pro Nestorio defensionibus, et Ibae ad Maren Persam scriptae litterae, quibus inter alia continebatur deum sermonem ex virgine perpetua natum non esse.

Volo te autem scire, dilecte fili, anno Constantini Magni vigesimo primam Nicaeae synodum coivisse, ad quam 318 sacri patres convenierint. et praefuere Silvester papa Romanus, Metrophanes Cyprianus, Alexander Alexandrinus, Eustathius Antiochenus, et Macarius Hierosolymorum antistes. conventum fuit Arii causa, deum sermonem adficientis ignominia, quem creatum quoddam esse diceret, et a natura essentiaeque patris alienum. addebat fuisse tempus cum ille non existeret. itaque sacrum hoc concilium Ario deiecto et abdicato reclusam fidei sententiam confirmavit.

Rursus anno imperii Theodosii magni secundo synodus altera Cpoli a 150 sanctis patribus est celebrata, contra Macedonium sancti spiritus oppugnatorem. eo durante concilio Gregorius ille theologus

γον δὲ προεξάρχοντες τῆς συνόδου ταύτης Τιμόθεος Ἀλεξανδρείας, Μελέτιος Ἀντιοχείας, Κύριλλος Ἱεροσολύμων, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος Κωνσταντινουπόλεως καὶ Δάμασος πάπας Β' Ῥώμης, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν Μακεδόνιον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημοῦντα, καὶ σὺν αὐτῷ Σαβέλλιον καὶ Ἀπολιναρίου τὸν τῆς Λαοδικείας πρόεδρον.

Ἐν δὲ τῷ ἰγ' ἔτει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ μικροῦ γέγονεν ἡ ἐν Ἐφέσῳ τρίτη σύνοδος. ὑπῆρχον δὲ οἱ τῆς συνόδου ταύτης προκαθήμενοι Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, Κελεσιτίνος πάπας Ῥώμης, Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων. συνήλθον δὲ κατὰ Νεστορίον ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, παρόντος καὶ αὐτοῦ ἐν Ἐφέσῳ καὶ λέγοντος μὴ θεοτόκον ἀληθῶς τὴν ἁγίαν παρθένον Μαρίαν καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι. τότε καὶ οἱ ζ' παῖδες ἀνέστησαν οἱ ἐπὶ Δεκίου κοιμηθέντες. C

15 Ἐπὶ δὲ Μαρκιανοῦ βασιλέως γέγονεν ἡ τετάρτη ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος, ὑπὸ πατρῶν ἑξακοσίων τριάκοντα, ἧς ἡγούνητο Λέων πάπας Ῥώμης, Ἀνατόλιος Κωνσταντινουπόλεως, Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων. συνήλθον δὲ κατὰ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου, λεγόντων μὴ εἶναι τὴν σάρκα τοῦ κυρίου ὁμοῦ- V. 210
20 αἰον ἡμῖν, ἀλλ' ἐκ δύο μὲν φύσεων τὴν ἕνωσιν γενέσθαι, μίαν δὲ ἀποτελεσθῆναι μετὰ τὴν ἕνωσιν, μυθολογούντων δὲ καὶ φαντασίᾳ φορηῆσαι τὴν σάρκα τὸν κύριον, καὶ τῇ Θεότητι

has ecclesia spoliatus et eiectus est. praesidebant Timotheus Alexandrinus, Meletius Antiochenus, Cyrillus Hierosolymitanus, Gregorius theologus Cpolitanus, et Romanus papa Damasus; qui Macedonium execrati sunt, hominem adversus spiritum sanctum contumeliose ac impie locutum, itaque Sabellium et Apollinarium Laodiceae antistitem.

Hinc anno Imperii Theodosii minoris 13 concilium tertium Ephesi habitum est, quo in concilio praesidebant Cyrillus Alexandrinus, Coelestinus papa Romanus, Iuvenalis Hierosolymitanus. convenere patres adversus Nestorium Cpolis pontificem, qui Ephesi praesens aiebat sacrosanctam virginem Mariam vere deiparam nec esse nec dici posse. tunc et septem illi pueri sunt experrecti, qui sub Decio consopiti obdormierant.

Deinceps imperante Marciano quarta synodus 620 patrum Chalcedone coivit, cuius praesides erant Leo papa Romanus, Anatolius Cpolitanus, Iuvenalis Hierosolymorum antistites. collecta fuit adversus Eutychem et Dioscorum, qui domini carnem cum nostra negabant eiusdem esse tum essentiae tum naturae: nimirum volebant duabus quidem ex naturis unionem factam esse, verum deinceps post unionem naturam unam effectam fuisse. fabulose nugabantur

πάθημα προσνεμόντων. οὓς καθελόντες ὡς βλασφήμους ἀπεθεμάτισαν, καὶ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ ἀφθάρτους καὶ ἀτρέπτους σαφῶς ἐθεολόγησαν.

Ἐν δὲ τῷ ἰδ' ἔτει τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ μεγάλου ἐν Κωνσταντινουπόλει γέγονεν ἡ πέμπτη σύνοδος ὑπὸ πατρῶν ρξέ'. ἤγοῦντο δὲ ταύτης Εὐτύχιος Κωνσταντινουπόλεως, Ἀπολιναρίου Ἀλεξανδρείας, Δόμνος Ἀντιοχείας, Βιγίλιος πάπας Ῥώμης. συνῆλθον δὲ κατὰ Σεβήρου τοῦ ἀκεφάλου καὶ τοῦ ματαιόφρονος Ὀριγένους· ἐληφθεὶς καὶ γὰρ τὰς ψυχὰς προὔπαρχειν τῶν σωμάτων, τὴν τε μετεμψύχωσιν ἠδύσαζε, καὶ τέλος εἶναι τῆς κολάσεως ἔλεγε, καὶ τὴν τῶν δαιμόνων εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασιν, καὶ τὰ σώματα δὲ ἡμῶν μὴ ἀνίστασθαι ταῦτά ἐν τῇ ἀναστάσει. τὸν παράδεισον ἠλληγορεῖ· μήτε γὰρ αἰσθητὸν αὐτὸν ἔλεγε εἶναι, μήτε μὴ ἐν σαρκὶ πλασθῆναι τὸν Ἀδάμ.

Ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγοπάτου γέγονε σύνοδος ἡ ε', ὑπὸ σπεί πατρῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, βεβαιωσάντων μὲν καὶ τὰ δόγματα τῶν προλαβουσῶν ἁγίων πέντε συνόδων, ἀναθεματισάντων δὲ καὶ τὴν τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσιν καὶ δύο θελήσεις φυσικὰς καὶ ἐνεργείας ἐν Χριστῷ βεβαιωσάντων, καὶ καθελόντων Σέργιον καὶ Πύρρον, ὡσαύτως δὲ καὶ Ὀκώριον Ῥώμης.

5. πέμπτη om P. 17. σπ[ε] ρ[ο] C.

idem dominum Imaginarie carnem gestasse; ac praeterea passionem divinitati attribuebant. hos ergo tanquam blasphemus ordine maius execrati sunt, divinitusque censuerunt naturas duas in Christo incorruptibiles et immutabiles existere.

Secundum haec anno regni Iustiniani magni decimo quarto Cpoli quinta synodus a 165 patribus est celebrata, cui praerant Eutychius Cpolitanus, Apollinarius Alexandrinus, Dominus Antiochenus, Vigilius Romanus papa. Severi causa conventus hic institutus fuit, qui Acephalus dicebatur, itemque prave sentientis Origenis, nam is nugaciter admodum tradidit animos ante corpora existere deque corporibus aliis in alia migrare; finem suppliciorum aliquem fore; malos genios in pristinum statum aliquando restitutum iri; corpora nostra non eadem resurrectura. paradisum quoque trahebat in allegoricum sensum, quippe quem sensilem fuisse negaret, adserendo etiam Adamum in carne formatum non esse.

Dehinc Pogonato Constantino imperante sexta synodus exstitit Cpoli, patrum omnino 285. confirmarunt isti hoc in concilio quinquae celebratarum hactenus sacrarum synodorum decreta, sectamque Monothelitarum execrati sunt, duas esse voluntates naturales et operationes in Christo adserentes; Sergium denique ac Pyrrhum itemque Honorium Romanum antistitem sacris ordinibus eummoreerat.

Ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου ἐγγόνου Κωνσταντίνου τοῦ Κο-
 B
 πρωνόμου, καὶ Εἰρήνης τῆς μητρὸς αὐτοῦ, γέγοναν ἢ ἐν Νι-
 καίᾳ τὸ δευτέρου σύνοδος, ὑπὸ πατρῶν τῆ, ἐπὶ ἀναστηλώσει
 τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ καθαιρέσει τῶν Χριστιανοκατηγόρων,
 50 δὲ δέσυσσον τοὺς Χριστιανοὺς ὡς εἰδῶλα τάχα προσκυνού-
 τας τὰς ἁγίας εἰκόνας. διωρίζαντο λοιπὸν οἱ πατέρες οὗτοι
 τὸν τίμον στανρόν καὶ τὰς σεπτὰς εἰκόνας προσκυνεῖσθαι,
 τοὺς δὲ εἰκονομάχους ἢ χριστομάχους ἐκ μῦθου ποιήσαντες.

Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι τὴν τοῦ Θεοῦ μεγάλην ἐκκλη-
 10 σίαν ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεγείρας ἔστησε καὶ τὴν σιγήλην αὐτοῦ C
 ἐν ὑψηλῇ κίονι, τῇ μὲν ἀριστερᾷ χειρὶ κρατοῦσαν σφαῖραν
 μετὰ σταυροῦ, ἀφ' οὗ δηλοῦται ὅτι διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πί-
 στιν ἐγκρατῆς γέγονε τῆς γῆς (σφαιροειδῆς καὶ γὰρ ἡ γῆ),
 τὴν δὲ δεξιᾷν χεῖρα κατὰ ἀνατολὴν ἀνατεταμένην ἔχουσαν,
 15 καὶ ἐπαπειλοῦσαν ὡσπερ τοῖς Πέρσαις καὶ παρεγγυῶσαν ἡσυ-
 χῇ μένειν καὶ μὴ χωρεῖν ὄλωσ ἐνταῦθα· οὐδὲ γὰρ συμφέ-
 ρει αὐτοῖς. ἐν δὲ τῇ λῃ ἐνιαυτῷ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ
 βασιλεὺς οὗτος ἄφθαρτον τὸ τοῦ κυρίου σῶμα ἔλεγεν εἶναι
 καὶ τῶν φυσικῶν παθῶν ἀνεπίδεκτον, καὶ οὕτως ἐσθίειν πρὸ
 20 τοῦ πάθους καὶ πίνειν καθὰ δὴ καὶ μετὰ τὸ πάθος. ἀλλὰ
 καὶ τὸν πατριάρχην Εὐτύχιον μὴ καταθεχόμενον ταῦτα ἔξο- D
 ρίζει ἐν Ἀμασίᾳ, ὅθεν καὶ ὠρμητο.

1. *γγ. Κωνσι.*] υἱοῦ Λέοντος τοῦ υἱοῦ C. 3. τξξ' C.

Tandem sub Constantino Constantini Copronymi nepote, ac ma-
 tre ipsius Irena, collecta fuit altera Nicaeae synodus, in qua patres
 comparuere 308, ut sacras imagines erigerent et Christianorum accu-
 satores confutarent, qui propterea criminabantur eos tanquam simu-
 lacrorum adoratores, quod imagines sacras colerent. definiverunt au-
 tem venerandam crucem una cum religiosis imaginibus adorari de-
 bere, ac imaginum Christique oppugnatores compescendos esse.

Ceterum his cognitis illud etiam scito, dilecte fili, quod videlicet
 Iustinianus magna illa dei ecclesia condita suam quoque statuam
 columna sublimi collocaverit, laeva manu globum insignitum cruce
 continentem, quo significatur eum per fidem in Christum totius ter-
 rarum orbis imperio potitum esse, qui et ipse globi formam refert;
 dextram vero orientem versus extendentem, quasi Persis minuetur
 eosque iubeat esse tranquillos nec ad urbem propius accedere, quod
 illud ipsis detrimento sit futurum. cum autem imperator annos iam
 38 rerum potitus fuisset, profiteri coepit domini corpus interitus ac
 naturalium adfectionum prorsus expers fuisse; itaque cibus ac potu
 ante resurrectionem usum, uti post ipsam quoque passionem vesci
 consueverit. cumque non probaret haec Eutychius patriarcha, Iustinia-
 nus eum Amasiam relegavit, unde Cpolim venerat.

Μετὰ δὲ Ἰουστινιανὸν Ἰουστίνος ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἐπὶ
 17. οὗτος κτίσας παλάτιον ἔξω τῆς πόλεως καὶ λιμένα ἐν
 αὐτῇ τῇ πόλει, τὰ μὲν Σοφίας ἐκάλεσε τὰ δὲ Σοφιανῶς, εἰς
 ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σοφίας. ἡ θαυμαστὴ αὕτη Σο-
 V. 211 φία ἐπισυναΐξασα εἶπον ἦσαν ἐνέχυρα κείμενα τοῖς δεσποταῖς
 ταῦτα δέδωκε, τὰ δὲ δάνεια τοῖς δανείσασιν ἐπανεσώσατο
 οἰκοθεν. κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀνεφάνη καὶ ὁ ὑελεψὸς Ἰουδαῖος
 ὁ τὸ παιδίον αὐτοῦ διὰ τὸ ἐνωθῆναι Χριστιανοῖς παιδίαις
 καὶ φαγεῖν ἀπὸ τῆς μυστικῆς τραπέζης βαλὼν εἰς τὸν κάμνον,
 P. 273 εἰ καὶ οὐκ ἐφλέχθη τῆς θεοτόκου φυλαξίσεως αὐτό, καθὰ δὴ τὸ
 παιδίον διεβεβαίουτο. ταύτη τοι καὶ τοῦ τοιοῦτου θαύματος
 διὰ τοῦ πατριάρχου Μηναῖ γνωρισθέντος τῷ βασιλεῖ, μετα-
 καλεῖται ὁ Ἰουδαῖος. πολλὰ τοίνυν παραινεθεὶς καὶ μὴ κει-
 σθεὶς τῆς οἰκείας ἀποστερεῖται ζωῆς ὡς φονεὺς τοῦ ἰδίου
 παιδός.

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βα-
 σιλείας τοῦ διαληφθέντος βασιλέως Ἰουστίνου δὴ τοῦ Θρη-
 κός, ἡμέρᾳ γ' ὦρα ε', πίπτει ὁ τροῦλος τῆς τοῦ Θεοῦ μεγά-
 λης ἐκκλησίας, καὶ συνετριβῆ ὁ ἀξιοθαύματος ἄμβων, ἡ πο-
 B λυτίμος σωλαία καὶ τὸ πολυποίκιλον ἔδαφος. ζητεῖ τὴν αἰτίαν
 ὁ βασιλεὺς. μανθάνει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο, ὅτι διὰ
 τὸ ὑπερμῆκῃ γενέσθαι τὸν τροῦλον ἐπὶ τὸ πανταχοῦ ὄρα-

19. πολυτίμητος σωλαῖ F.

Post Iustinianum Iustinus, eius sorore natus, tredecim annos
 imperavit. is extra urbem palatio et ipsa in urbe portu condito, illud
 quidem Sophiana nuncupavit, hunc vero Sophiae portum, de So-
 phiae coniugis nomine; quae sane admirandae virtutis mulier coactis
 undecunq̄ue pignoribus, cum usuras de suo feneratoribus numerasset,
 dominis ea suis restituit. erat id temporis Iudaeus quidam vitri con-
 flator, qui filium suum propterea quod Christianis se pueris comiserat
 xisset deque mystica mensa comedisset, in fornacem coniecit. puer
 tamen haudquaquam flammis absumptus est, ipsa eum deipara con-
 servante incolumem, uti quidem adfirmabat. itaque tanto prodigio
 per Menam patriarcham imperatori exposito, Iudaeus arcessitur; cum-
 que multis exhortationibus factis ad meliorem mentem revocari non
 posset, tanquam suae sobolis interfector vita privatur.

Illud etiam velim animadvertas, anno secundo imperatoris, cuius
 nunc mentionem facimus, Iustini Thracis, die tertio, hora quinta,
 trullam magnae dei ecclesiae collapsam, quo casu attrita fuerint
 dignum illud admirationis suggestum, solea maximi pretii et varium
 denique pavimentum. eius rei causam cum imperator indagaret, hoc
 etiam inter cetera deprehendit, trullam propterea quod ingentis alti-
 tudinis esset, ut ubivis locorum conspiceretur, se ipsam gestare non

σθαι αὐτὸς ἑαυτὸν βαστάζειν οὐκ ἠδύνατο. ὄθεν ἀνε-
γείρεται αὐθις, πεδινὸς δὲ λειπόμενος πρὸς τὸ πρῶην ὕψος,
ὄργυιῶν ἰε'.

Μετὰ δὲ Ἰουσιτῖνον Τιβέριος ὁ Θράξ ἔτη δ', μετὰ δὲ
5 τοῦτον Μαυρίκιός ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ καὶ Καῖσαρ ἔτη κ'.
οὗτος ἔκτισε τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸν τῶν ἁγίων μ'.
ἐφ' οὗ παιδίον ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει χωρὶς ὀφθαλ- C
μῶν καὶ χειρῶν· πρὸς δὲ τῷ ἰσχύϊ ἰχθύος οὐρὰ προσφυῆς
αὐτῷ ὑπῆρχε. καὶ κύων ὡσαύτως ἐξάπους λεοντοκέφαλος.
10 καὶ ἐν τῇ Θράκῃ δύο παιδία ἐγεννήθησαν, ὧν τὸ μὲν τετρα-
πουν τὸ δὲ δικέφαλον. λέγουσι δὲ μὴ προσημαίνειν ἀγαθὰ
ταῖς πόλεσιν ἐν αἷς τὰ τοιαῦτα τίκονται. ἐφάνησαν δὲ καὶ
ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ, ἡλίου ἀνατέλλοντος, ἀνθρωπόμορφα
δύο ζῶα, ἀνὴρ τε καὶ γυνή, ἅπερ καὶ Σειρήνες προσαγο-
15 ρεῦνται, ἡδύφθογγα πάνυ καὶ θανατηφόρα, ἀνθρωποπετει-
νόμορφα. ὁ δὲ λαὸς μετὰ τοῦ ἐπάρχου θανμάζοντες ὄρκι-
ζον αὐτὰ μὴ ἀναχωρῆσαι, πρὶν ἂν ἅπαντες ἐμφορηθῶσι τῆς D
παραδόξου θείας αὐτῶν. ὄθεν καὶ μείναντα μέχρις ὥρας θ'
κατέδυσαν εἰς τὸν ποταμόν. ἐκεῖθεν δὲ κροκόδειλοι ἐξῆλθον,
10 καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων διέφθειραν. ὁ δὲ κροκόδειλος

potuisse. quapropter operam dedit imperator ut de novo exstrueretur, ita tamen ut prioris sublimitatis respectu tantum non campestre solum aequare videretur, ad orgyas 15 excitata.

Post Iustinum Tiberius, Thracia et ipse oriundus, quattuor annis rebus praefuit. Tiberio Mauricius gener successit, Caesarem autem declaratus, annisque viginti totis imperavit. is templum quadraginta sanctorum Cpoli condidit. natus est etiam ipso regnante puer Cpoli, qui oculis manibusque carebat, cauda piscina ad coxendices naturaliter adhaerente. praeterea canis sex pedes et leoninum caput habens. item duo in Thracia infantes, quorum unus quadrupes erat alter biceps. perhibent autem iis urbibus, in quibus huiusmodi foetus nascantur, minime fausta portendi. conspecta sunt etiam in amue Nilo sole primam oriente duo quaedam animalia, formam humanam referentia, viri unum, mulieris alterum: Sirenes appellari solent, blandis quidem illa vocibus utentia, sed plane letifera, speciem quandam humanae ac volucrum ex aequo consimilem praebentia. quae ubi conspicii coepissent, populus una cum praefecto stupore quodam correpti per adiurationem adstrinxerunt, ne prius discederent quam universi tam raro se spectaculo exsaturassent. ita factum ut ad novam usque horam commorata deinceps fluvio se mergerent. hinc crocodili egressi sunt, plurimosque mortales neci dederunt. est autem crocodilus bellua quaedam pisci consimilis, ingens, quadrupes, dorsi spinam nigram habens, albo ventre, diducto et hianti prorsus ore ad

ἰχθυόθηρ μέγας ἐστὶ τετράπους, τὴν μὲν θάλασσαν μέλας τὴν δὲ γαστέρα λευκός, τὸ στόμα φθάνον ἄχρι τῶν ὤμων, τὴν ἄνω γένυν κινῶν, καὶ τὴν οὐρὰν τραχύς. ἀναιρεῖ δὲ τοῦτον πολλάκις ἡ ἰδρὺς λεγομένη, ἐν τῇ αὐτῇ ποταμῷ τυχάνουσα καὶ μορφήν ἔχουσα κυνός, τοιοῦτοτρόπως δέ. τὸ στόμα⁵

P. 274 διανοίγων ὁ κροκόδειλος οὕτω καθέυδει. ἡ γοῦν ἰδρὺς ἐγκαλισαμένη πηλῷ καὶ διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ πρὸς τὴν γαστέρα χωρήσασα καὶ ταύτην διαρρηξάσα διὰ τῆς ἑδρας ἐξέρχεται, νεκρὸν αὐτὸν ἐντεῦθεν καταλιμπάνουσα.

Οὗτος ὁ Μαυρίκιος διετάξατο τὴν Βλαχερντίτισσαν λιπεῖον νεύειν κατὰ παρασκευὴν καὶ εἰς τὰ Χαλκοπρατεῖα ἔρχεσθαι. ὁ τοῦ Μαυρικίου στρατηγὸς παρέδωκε τὸ Ῥωμαϊκὸν φεσσα-
 V. 212 τον τοῖς βαρβάροις διὰ τὴν ἀνταρσίαν δῆθεν αὐτῶν, ὡσεὶ χιλιάδας ἰβ'· καὶ ζητηθεὶς ὁ Μαυρίκιος ὑπὲρ μιᾶς ἐκάστης Βψυχῆς παρὰ Χαγάνου τοῦ τῶν προουκτιῶν Σκυθῶν βασιλέως ἰβ' ἀνὰ νομίσητος τὸ ἥμισυ, δοῦναι οὐκ ἐπέσθη, καὶ οὕτω πάντες ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀπεκτάνθησαν. ἐφ' ᾧ τῶν κατὰ τόπους μοναχῶν ὁ βασιλεὺς ἐδέετο· διὰ τὸ ἀμύρτημα. κἀκεῖθεν οὖν ἐλθόντος τοῦ Μαγιοτριανοῦ ἔμαθεν ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ αὐτοῦ σώζεται, μετὰ πόνον δὲ καὶ θλίψεως τῆς βασιλείας²⁰ ἐκπίπτει. οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὄναρ ὄρα φρίκης μεσοῖ.

humeros usque, maxilla superiore mobili, cauda insigniter aspera non raro ab animali quodam interficitur, quod hidrym vocant et in eodem fluvio degit canisque formam repraesentat. in hunc autem modum hidrys exitum crocodilo adfert. ore crocodilus aperto consuevit dormire. quamobrem hidrys eo conspecto in coeno se volutat, ac per os crocodili ad ventrem usque progressa per anum eius, erosu ventre, rursus exit, et crocodilum mortuum relinquit.

Ceterum Mauricius hic imperator instituit ut die praeparationis supplicationes in Blachernis fiant et ad Chalcoprates usque procedatur. accidit deinceps ut dux Mauricii quidam castra Romana fossis munita barbaris proderet, in quibus erant ad duodecim milia militum, qui propterea sic multabantur quod seditionem concitassent cum autem postularet a Mauricio Chaganus, Scytharum septemtrionalium rex, ut pro singulis redimendis ex aequo dimidium aureum penderet, ut hoc praestaret persuaderi non potuit. quapropter omnes a barbaris sunt intercepti. tum vero delictum suum imperator agnoscere, solitariaeque vitae deditos omnibus in locis orare ut eius veniam sibi precibus impetrarent. secundum haec profecto ad ipsum Magistriano, de illius indicatione cognoscit animam quidem salutem consecuturam, sed ipsum magna cum aerumna et afflictione imperium amissurum. neque temporis multum intercessit, cum per quietem ei somnium terroris plenum offertur. nam videre sibi videbatur ipse

αὐτὸν δρῶ τὸν κύριον ἐπὶ θρόνου καθήμενον, καὶ οὕτω λέγοντα πρὸς αὐτὸν „ποῦ θέλεις τιμωρηθῆναι, ὡς ἢ ἐκεῖ;” καὶ ὁ „ὡς βούλομαι τιμωρηθῆναι” εἰπὼν ἀκούει τηρικαῦτα C „παράδοτε αὐτὸν Φωκῇ τῷ τυράννῳ.” καὶ ὁ Μαυρίκιος 5 ἀφ᾽ ὑπνισθείς, καὶ μαθὼν εἶναι Φωκῶν τὸν ἐν Δυρραχίῳ φυλάσσοντα, ἐλθόντι δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν βασιλέα χάριν τοῦ λαβεῖν τὰ μνηαιορῳγία τῶν συστρατιωτῶν αὐτοῦ καὶ 10 τρηθέντα δεικῶς καὶ οὕτως ὅθεν ἦλθεν ὑποστρέψαντα, ἀξίαν ἔγνω τηρικαῦτα τὴν δίκην δοῦναι, εἰς τοιοῦτο ὑπὸ κυρίου παρεδόθη ἀνδρὶ. ἐπὶ τούτοις οὖν μεταστέλλεται διὰ τοῦ παρακοιμωμένου τὸν Φιλιππικόν· ἔφθασε γὰρ πολλῶν αὐτὸν ἀξιώσαι δειγῶν. γυναικάδελφος ἦν τοῦ Μαυρικίου ὁ Φιλιππικός οὗτος εἰς βροτρατεῖαν ἐκπεμφθείς, καὶ νικητῆς D ἐκαναξενίας φθόνου πυρκαϊὰν ἤγειρε κατ’ ἑαυτοῦ, εἰς καὶ 15 μᾶλλον ἔφθασε μαθεῖν ὁ Μαυρίκιος ὅτι διαδέχεται τις αὐτὸν ἔχων τὸ Φ στοιχεῖον ἐν ἀρχῇ τῆς αὐτοῦ κλήσεως, ὡς ἐντεῦθεν εἰπεῖν τὸν Μαυρίκιον, ὡς φασί, μετὰ τὸ ὄραμα, ὅτε καὶ τὸν Φιλιππικόν ἀπεκτείναντες, καὶ τὸν θεὸν Φ οὐκ ἔλειψε. μεταστελλόμενος οὖν ὁ Φιλιππικός τοσοῦτον ἐποτήθη ὥστε καὶ 20 κοινωνίας μετασχέει καὶ τοὺς ὑπ’ αὐτὸν ἐπὶ σποδαῦ καὶ σάκκου καθήμενους καταλιπεῖν. καταλλάσσεται οὖν ὁ βασιλεὺς αὐτῷ, καὶ συγγνώμην ἐφ’ οἷς ἐκάκωσεν αὐτὸν ἕξαιτεῖ. τοῦ- P. 275

7. τὸ ναιορολόγιον F, τὰ μνηαιορῳγία P.

dominum in solio consistentem et huiusmodi se verbis compellantem „ubinam poenas luere mavis, in hac an in altera vita?” cum respondisset in hac se puniri malle, vocem aliam audivit „tradite igitur eum Phocae tyranno.” tum exprobratus Mauricius, intellectoque Phocam illum ipsum esse qui Dyrrachii foret in praesidio, nec ita pridem ad imperatorem venisset ut menstrua congiaria commilitonibus suis impetraret, illaque de causa graviter vapulans eo reversus fuisset unde venerat, iusto dei se iudicio poenas luiturum agnovit, qui a domino tali viro traderetur. itaque continuo Philippicum per accubitorem suum arcessit, quem antea graviter laeserat. et uxoris Mauricii frater erat hic Philippicus, qui adversus hostes cum copiis ablegatus, ubi victoria potius revertisset, contra se flammam invidiae concitaverat. praeterea quiddam aliud antecesserat. nam futurum Mauricius intellexerat ut in imperio quidam ei succederet cuius nomen primam Φ litteram haberet. iccirco post illud somnium quod narravimus, dixisse perhibetur „si maxime Philippicum occidissemus, deus tamen alio Φ non caruisset.” quamobrem ubi Philippicus arcessebatur, tanto terrore perculsus est ut sacra symbola perciperet ac suos saccis indutos cinereque conspersos relinqueret. verum imperator cum eo rediit in gratiam, sibi que condonari petiit quod eum tam indigne tractasset.

των οὕτως ἐχόντων ἐπανερχεται ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου ὁ δια-
 ληφθεὶς Φωκάς, καὶ τῶν πολιτῶν ἐν τῷ Ἑβδομῳ συναχθέν-
 των βασιλεὺς ἀναγορεύεται. κρατεῖ οὖν ὁ Καππαδοκῆς οὗτος
 Φωκάς ἕτη ἧ'. μετὰ δὲ ταῦτα τῶν δῆμων στασιασάντων καὶ
 λεγόντων ὅτι Μαυρίκιος οὐκ ἀπέθανεν, ἐπὶ τὸν αὐτοῦ φόνον
 ὁ Φωκάς κινεῖται. καὶ δὴ ἐν τῷ τοῦ Εὐτροπίου λιμένι πρῶτα
 μὲν ἀναιροῦσι τοὺς εἰ παῖδας αὐτοῦ, μηδὲν ἄλλο τηρικαῦτα
 λέγοντος ἢ τοῦτο „δίκαιος εἶ, κύριε, καὶ δικαίῃ ἡ κρίσις
 σου,” τελευταίον δὲ καὶ αὐτὸν ἀναιροῦσι. τὴν μέντοι γυναῖκα
 Β αὐτοῦ σὺν ταῖς θυγατράσιν ἐν μοναστηρίῳ κατακλείει. καλ-
 10 λιγράφος οὖν ἀπὸ παννυχίδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ στρεφόμενος
 ἐσπέρας καθ' ἣν ἀνηρέθη Μαυρίκιος, ἤκουσε τοὺς ἀνδριάντας
 ἐκ τῶν βωμῶν λέγοντας τὴν ἐκείνου ἀναίρεσιν, καὶ σημειωσά-
 μενος τὸν καιρὸν εὐρίσκει τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχον. τὰ αὐτὰ δὲ
 καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ συγγενέσιν ὁ Φωκάς διαπραΐατο. 15
 Τότε τοίνυν Χοσρόης ὁ Περσῶν βασιλεὺς ὄρμησε κατὰ
 Ῥωμαίων, ὁμοίως καὶ Ἀβάρς, διὰ τὸ τὸν ἀνόσιον προαρ-
 ναι τοῦ ἐννόμου βασιλέως. ἔτι δὲ καὶ θνησίς ἀνθρώπων καὶ
 C κτηνῶν γέγονε καὶ ἀφορία γῆς καὶ χειμῶν βαρῦτατος, ὡς
 V. 213 καὶ παγῆσαι τὴν θάλασσαν καὶ πολλοὺς ἰχθύας τεθνήαι. 20
 τότε καὶ ἐν ἡμέρᾳ τοῦ ἱππικοῦ ἀτακτῆσας ὑβρίσθη παρὰ τῶν

17. τό om P.

in hoc rerum statu Phocas, de quo diximus, Dyrrachio revertitur. cumque cives in Hebdomo coluissent, imperator renuntiatur. regnavit autem Phocas hic, natione Cappadox, annos octo. cumque sub ipsam initium imperii factiones populi graviter tumultuarentur Mauriciumque necdum e vivis excessisse clamarent, hac ipsa voce Phocas ad eius necem excitatus est. quapropter ablegati quidam eius rei perficiendae causa primum in portu Eutropo quinque filios eius trucidant, nihil tum aliud prolocuti quam haec verba „iustus es, domine, ac iudicium tuum iustum est.” postremus autem ipse necatur. uxor cum filiabus in monasterium Phoca iubente concluditur. accidit eodem tempore ut quidam peritus elegantis ac purae librorum descriptionis, noctem in pervigiis agens, eodem vespere quo Mauricius est interfectus, statuas in aris caedem illius nuntiantes audiret. quapropter hoc tempore notato rem ita gestam deinceps intellexit. cognatos etiam Mauricii Phocas eodem modo quo ipsum tractavit.

Sed enim continuo tum Chosroes Persarum rex, tum Avars Romanis bellum intulere propterea quod impium hominem legitimo imperatori praetulissent. praeterea pestis homines atque pecudes invasit, qua cum et terrae sterilitas et hiems adeo gravis coniancta fuit, ut ipsum mare congelaret multique pisces morerentur. impera-

δημοτῶν, λεγόντων „πάλιν εἰς τὸν καῦκον ἔπιες, πάλιν τὸν
 νοῦν ἀπώλεσας;” ἐφ’ ᾧ καὶ πολλοὺς ἐθανάτωσε. βλέποντες
 οὖν οἱ ἐν τέλει τὸ τῶν ἀνθρώπων πλῆθος πολλὰ πάσχον
 5 κακὰ· δημευόμενον, τὰς κεφαλὰς ἀφαιρούμενον, γράφουσι
 πρὸς τὸν τῆς Ἀφρικῆς στρατηγὸν Ἡράκλειον, καὶ ὃς αὐτίκα
 κινήσει στόλον ἐτοιμάζει καὶ κατὰ τοῦ Φωκᾶ ἔρχεται, φέ-
 ρων καὶ τὴν ἀχειροποίητον εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. ἐφ’ ᾧ καὶ
 νενίκηκε τὸν Φωκᾶν. καὶ τούτου γεγονότος Φωτεινός τις ἐκ D
 τῶν μεγιστάνων προεπιβουλευθεὶς παρὰ τοῦ Φωκᾶ εἰς τὴν
 10 σύζυγον αὐτοῦ εἰσῆλθεν ἀθρόον εἰς τὸ παλάτιον, καὶ τὸν
 βασιλέα Φωκᾶν μέλανα χιτωνίσκον ἐνδύσας αὐτίκα τῷ Ἡρα-
 κλεῖῳ προσάγει. καὶ ὃς ἔφη πρὸς αὐτόν „οὕτως ἄθλιε τὴν
 πόλιν διψήσας;” καὶ ὁ Φωκᾶς „σὺ κάλλιον διοικῆσαι ἔχεις.”
 15 ἐφ’ ᾧ καὶ χεῖρας εὐθέως τέμνεται καὶ πόδας, τὸ δέρμα τῆς
 ῥάχως, τὰ αἰδοῖα, καὶ κοντῶ ἀναρτᾶται, καὶ τελευταῖον
 τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται μαχαίρα. τὸ μέντοι σῶμα αὐτοῦ
 συρόμενον κατὰ τὴν τοῦ βοῦς ἀγορὰν πυρὶ παραδίδεται.

Κρατεῖ οὖν ὁ Ἡράκλειος μετὰ Φωκᾶν ἔτη λ'. οὗτος δ' P. 276
 Ἡράκλειος πρὸς γε τὸν τοῦ Φωκᾶ γαμβρὸν Κρίσπον, πρότε-
 10 ρον μὲν τοῖς κατὰ τοῦ Φωκᾶ συνενδοκοῦντα ὕστερον δὲ Ἡρά-

5. τὸν om P.

tor cum eo die quo ludi equestres peragebantur, in edendo ac bi-
 bendo modum excessisset, a plebe per ignominiam verbis huiusmodi
 notatus „rursus e cauco bibisti, rursus mentem amisisti?” ob id
 convicium complures morte multavit. itaque cum viderent proceres ac
 magistratus rei publicae magnam hominum multitudinem multis ad-
 fici malis, bona per publicationem adimi, capita praecidi, ad Afri-
 cae praetorem Heraclium litteras mittunt, qui precibus eorum motus
 continuo classem parat et contra Phocam proficiscitur, adferens secum
 illam imaginem Christi quae manibus facta non erat. hoc modo Phoca
 superato, Photinus quidam, unus ex magnatum numero, cuius uxoris
 pudicitiae Phocas antea struxerat insidias, subito in palatium irrupit
 et Phocam imperatorem pulla veste indutum mox ad Heraclium de-
 ducit. qui cum Phocam verbis hisce compellaret „itane miser rem
 publicam administrasti?” respondit Phocas „tibi vero per me licet ut
 rectius eam geras.” hinc ei recta manus et pedes amputati, cutis
 dorso detracta, exsecta verenda et hastae adfixa, caput denique
 gladio recisum. reliquus corporis truncus in foro, quod Boarium
 nuncupant, per contumeliam hinc inde tractus tandem igni traditur.

Itaque post Phocam Heraclius annos 30 rerum potitur. hic ad
 generum Phocae Crispum, qui antea contra Phocam cum ipso con-
 spiraverat, verum deinceps Heraclium maledicto laeserat, dixisse
 fertur „quae socero non praestitisti, qui amico praestares?” itaque

κλειον λοιδορούντα, εἶπεν „γαμβρόν οὐκ ἐποίησας, ταλαί-
 πορος, καὶ φίλον πῶς ἂν ποιήσης;” καὶ περιώρισεν αὐτὸν ἐν
 τῇ χώρᾳ. τότε ὁ Χοσρόης μετὰ πλῆθους πολλοῦ τὸν Σάϊτον
 ἀπέστειλεν. ἐκάθισεν οὖν ἐν Χαλκηδόνι, καὶ μεθ' ὑπακρί-
 σεως εἰρηνεύσας μετὰ τοῦ Ἡρακλείου ἔλαβε πρέσβεις μετὰ
 στᾶνας ὁ, καὶ ἀπέλθεν. ὅτι δὲ τὸν Ἡρακλείου αὐτὸν οὐκ
 ἀπεκόμισεν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκείσε, τὴν αὐτοῦ δορὰν ἐκδύ-
 Β ται. οἱ δὲ πρέσβεις δειναῖς εἰρκταῖς ἀσφαλίζονται. τότε δὲ
 καὶ λοιμὸς μέγας καὶ θανατικόν, καὶ ὁ ἥλιος ἡμαυρώθη, καὶ
 κόνιν ἔβρεξεν. ὁ δὲ Χοσρόης τὸν Σάρβαρον ἀποστείλας τὰ
 τῆς ἀνατολῆς πάντα ἠφάνιζεν. ἐφ' ἧ καὶ κατὰ Περσίδος
 ἐκστρατεύει Ἡράκλειος, καὶ ἐν ἑξ ἔτεσι πᾶσαν καθελὼν τὴν
 Περσίδα καὶ αὐτὸν τὸν Χοσρόην, ὃς ἑαυτὸν ἀπεδέωκε, πρὸς
 τούτοις δὲ καὶ τὸ τίμιον ξύλον ἐπανασώσας (ἔτυχα γὰρ ἀπὸ
 Ἱεροσολύμων σκυλευθῆναι) λαμπρῶς ἐπανέβηξε. μετὰ δὲ
 ταῦτα ἐπὶ Ἀθυνασίου τοῦ τῶν Ἰακωβιτῶν καὶ Σεργίου Κων-
 C σταντινουπόλεως πατριάρχου ἀπατηθεὶς εἰς τὴν τῶν Μονο-
 θελητῶν ἐξεκλυσίθη αἰρεσιν. καὶ δὲ νόσφ μετὰ ταῦτα περι-
 πεσῶν (ὑδρος δὲ αὐτῇ) δι' ἧς καὶ τέθνηκε, δεινωῶς ἐπιμω-
 ρεῖτο. ἦνίκα γὰρ οὐρῆσαι ἐμέλλε, σάνιδα κατὰ τοῦ ἦροντο
 ἐτίθει. τίνας ἔνεκεν; ὅτι τοῦ αἰδοίου τηρικαῦτα στρεφόμενον
 τὰ οὖρα κατὰ τοῦ προσώπου ἐρέροντο. ἔλεγχος δὲ τούτου

10. βάρβαρον F.

20. οἰστρου P, Ἴτρου margo.

hominem in locum quendam relegavit. id temporis Chosroes magnis
 cum copiis Saitem contra Romanos misit, qui Chalcedone cum exer-
 citu aliquandiu commoratus est, factaque per simulationem cum He-
 racleio pace, legatis ex optimatum numero 70 acceptis, discessit ubi
 revertisset, a Chosroes propterea cutis ei detracta est, quod inter
 alios Heraclium ipsum Cpoli secum non adduxisset. legati quoque
 diros in carceres, ne possent evadere, coniecti sunt. ingens tam
 annonae caritas et pestis exorta est, solque splendorem suum amisit,
 et pulvere pluit. Chosroes quoque ablegato cum exercitu Salbaro
 passim omnia per orientem eversa dolevit. qua iniuria motus Hera-
 clius expeditionem adversus Persidem suscipit, eaque sex annis
 eversa, Chosroes de medio sublato, qui deum se fecerat, praeteres-
 que venerando ligno recuperato, quod Persae captis Hierosolymis
 cum reliqua praeda secum avexerant, splendide Cpolim revertitur.
 secundum haec per Athanasium Iacobitarum et Sergium Cpolis patri-
 archas, dolo circumscriptus, in Monotheletarum sectam prolapsus
 est. denique morbo confectus (is erat ex aqua intercuti) gravibus
 suppliciis adsciebat. nam lotium redditurus inferiori ventri tabulam
 imponebat. cur istuc? quod veretrum eius inversum urinam sursum in

προφανής τῆς αὐτοῦ παρανομίας ἦν, ἣν ἐποίησεν τῇ ἰδίῃ συνου-
 ναζόμενος ἀνεπιβίῳ.

Μετὰ δὲ τοῦτον Κωνσταντῖνος υἱὸς αὐτοῦ ἔτος Ξν· ἡ
 γὰρ αὐτοῦ μηρνια Ἐπιφάνεια σὺν αὐτῷ τῷ Πύρρῳ θανατη-
 5 φόρον αὐτῷ κεραυνόουσι φάρμακον. ὄθεν τοῦ Κωνσταντίνου
 τὸν βίον, ὡς εἴρηται, καταλιμπάνοντος τῆς βασιλείας αὐτίκα
 ἡ Ἐπιφάνεια ἐπιδράσεται, καὶ μετ' αὐτῆς Ἡρακλωνᾶς ὁ παῖς D
 αὐτῆς. ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον τοῦ κράτους ἀπογευσόμενοι τῇ θείᾳ V. 214
 δίκῃ περιπίπτουσιν, ἄλλο κερδάναντες μηδὲν ἢ τὸ κακοὶ φα-
 10 νῆται· ὅθεν μὲν γὰρ Ἡρακλωνᾶς, ἡ δὲ Ἐπιφάνεια γλωτταν
 ζημιωθέντες εἰς τὴν ὑπερορίαν ἤχθησαν. κατ' ἐκεῖνο δὲ και-
 ροῦ ἐν Καθαρόνῃ τῇ πόλει λοιμικῆς νόσου συμβάσεως καὶ
 πολλῶν θνησκόντων, στρατιώτης τις ἄσματος λαβὼν τὴν ἰδίαν
 γυναῖκα ἐξῆλθεν ἐν προαστείῳ, κάκεισε τῇ τοῦ γεωργοῦ γυνῆ
 15 περιπεσῶν ἐτελεύτησε. τῇ δὲ ἐπαύριον ψαλλόμενος φωνῆ
 μεγάλη ἔκραξεν „ἐλαήσατέ με,” καὶ ἀναστὰς διηγήσατο πῶς
 τε ὑπ' ἀγγέλων μέχρι τοῦ τῆς πορνείας τελωνίου ἐφέρετο, P. 277
 καὶ ὅπως ἐκείθεν ὑπὸ δαιμόνων κατηνέχθη εἰς τὸν ἄδην, καὶ
 τίνων ἐκεῖσε γέγονε θρασύτης. κἀντεῦθεν ἑαυτὸν καὶ πολλοὺς
 20 ὠφέλησας ἀπέθανε.

Μετὰ δὲ Ἡρακλωνᾶν Κωνσταντῖνος υἱὸς Κωνσταντίνου καὶ
 ἔγγονος Ἡρακλείου ἔτι κζ'. τότε καὶ ὁ ψευδοπροφήτης Μωά-

faciem ipsam emitteret. hoc erat argumentum flagitii manifestum,
 quod fratris filia sibi iuncta perpetraverat.

Imperio post ipsum Constantinus filius anno saltem uno prae-
 etenim Martina noverca et Pyrrhus letale venenum ei propinarunt.
 quapropter Constantino rebus humanis exempto, Martina mox imperii
 procuracionem suscipit, adiuncto sibi Heraclona filio. verum perexi-
 guum ad tempus eo potiti iusto dei iudicio perierunt, nullum aliud
 consecuti lucrum quam quod improbos se declararunt. nam Heraclona
 amissis naribus, Martina lingua praecisa in exilium missi sunt.
 accidit his temporibus ut cum pestilens morbus Carthagine grassaretur
 ac multi homines morerentur, miles quidam parum continens sumpta
 secum uxore sua in suburbium se conferret. ibi cum in amplexus
 mulieris cuiusdam, quae agricolae coniux erat, venisset, mox vitam
 amisit. altero autem die psalmos concinens alta voce clamabat „mi-
 seremini mei.” deinde surgens narrabat quo pacto ab angelis ad scorta-
 tionis usque telonium delatus fuisset, ac rursus illinc a malis geniis
 ad orcum usque deportatus, quasque res istuc conspexisset. hoc modo
 cum sibi ac multis aliis indicatione sua profuisset, naturae debitum
 persolvit.

Post Heraclonam Constans Constantini F. Heraclii N. annis 27 Impe-

Glycas.

33

μεθ ἑφάνη. οἱ γὰρ Ἰσραηλιταὶ μέχρις Ἡρακλείου εἰδωλολάτρων, τὴν Ἀστάρτην ἤγουν τὴν σελήνην προσκυνούντες· ἦν καὶ Χαβερὸν ὠνόμαζον; τοῦτ' ἔστι μεγάλην. τηρικαῦτα δὲ Β ἀνέστη αὐτοῖς Μωάμεθ. οὗτος θητεύων γυναικί τινα πλουσία ὑστερον ἔλαβεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα. εἶχε δὲ καὶ ἐπίληθιν, καὶ θέλων κρύπτειν τὸ πάθος ἔλεγε τὸν Γαβριὴλ ὄραν ἄγγελον καὶ μὴ φέρων αὐτοῦ τὴν θέαν ὀλιγορεῖν καὶ πίκτειν. ἀξιόπιστα δὲ τὰ κατ' αὐτὸν ἔδοξεν ἀπὸ μοναχοῦ τινὸς Ἀρειανοῦ ψευδομαρτυροῦντος αὐτῇ δι' αἰσχροκέρδειαν. οὗτος δὲ Μωάμεθ εἰς Παλαιστίνην ἔλθων, καὶ ἐντυχὼν Ἰουδαίους, 10 Ἀρειανοὺς, πρὸς δὲ καὶ Νεστοριανοὺς, ἀπὸ πάντων ἠρένικε, καὶ θρησκείαν ἰδίαν παρέδωκεν. οὐ παντάπασι δὲ χρῆται τῆ νόμῳ· περιτομὴν γὰρ ἐδίδαξεν, οὐ μὴν δὲ καὶ σαββατίζειν. λέγει δὲ καὶ ἑαυτὸν κλειδοῦχον εἶναι τοῦ παραδείσου, 15 Ἐτρεῖς δὲ ποταμοὺς φέρεσθαι ἐν αὐτῇ, μέλιτος οἴνου καὶ γάλακτος. λέγει καὶ αὐτὴν σκιάν τοῦ Χριστοῦ σταυρωθῆναι διὰ φθόνον παρὰ τῶν Ἰουδαίων· αὐτὸν γὰρ ἀνελάβετε διὰ τὸ φιλεῖν ὁ θεός. οὗ καὶ εἰπόντος „σὺ ὁ Ἰησοῦς ἔλεγες ἑαυτὸν θεόν” ἀπεκρίνατο ὡς οὐκ αὐτὸς ἑαυτὸν ὠνόμασε θεὸν ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι. ἐδίδαξε δὲ τὰ πάντα ὠρισμένα καὶ ἀπὸ τοῦ θεοῦ γενέσθαι τοῖς ἀνθρώποις. τὸν δὲ Μωσῆα καὶ Ἀαρὼν

2. ἤγουν τὴν σελήνην om F. 11. ἔγραψατο F.

ravit. tunc et falsus ille vates Moamethus exstitit, nam Ismaelitae ad Heraclium usque simulacra colebant, Astartem (quae luna est) adorantes, quam et Chaberam nuncupabant, hoc est magnam. hoc vero tempore Moamethus apud ipsos exortus est, qui cum apud divitem quandam mulierem serviret, tandem eam uxorem accepit. laborabat is forte comitiali morbo, quem uti tegeret, angelum se Gabrielum conspiciens dictitabat; cuius aspectum quia tolerare nequiret, fieri ut animo deiecto collaberetur. ea res fidem mereri visa fuit propter monachum quendam Ariarum, qui lucri sui causa falsum ei testimonium perhibebat. idem Moamethus in Palaestinam profectus cum in Iudaeos Arianos et Nestorianos incidisset, quasi collectam quandam ab omnibus congressit, peculiaremque religionem suis tradidit. lege per omnia non utitur. circumcisionem retinendam tradit, sabbati observatione sublata. paradisi se clavigerum esse iactitat, in quo tres sint amnes, melle vino lacte fluentes. adserit umbram Christi tantum a Iudaeis per invidiam crucifixam esse, cum Christum ipsum deus ad se receperit, uti quem diligeret. rogatum id temporis Iesum a deo ipse deum sese nuncupasset, respondiisse nequaquam id se nominis usurpasse, verum homines illud sibi tribuisse. docet etiam sic evenire cuncta mortalibus ut definita sint divinitus. Mosem et Aarona

παραπτήναι μὲν ἐν τῇ κρίσει τοῦ Χριστοῦ, παραπεμφθῆναι δὲ τῇ κολάσει ὡς ἀνθρώπους ἀπατηλοῦς. ἔλεγε καὶ τὴν ζῶην ἔχειν ἐκεῖσε διὰ φθαρτῆς βρώσεώς τε καὶ πόσεως. ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀφροδίτην κεκρυμμένως σέβονται. καὶ δῆλον ἐκ D 5 τῆς προσευχῆς αὐτῶν· λέγουσι γὰρ οὕτως „ἀλλὰ ἀλλὰ οὐὰ κουβάρ ἀλλὰ,“ τοῦτ' ἔστιν, ὁ θεὸς ὁ θεὸς μείζων, καὶ ἡ μεγάλη, ἣτοι σελήνη, Ἀφροδίτη θεός.

Μετὰ μέντοι τοῦ Θεηλάτου Μωάμεθ θάνατον ἐφάνη ἀστὴρ ἐπὶ μεσημβρίαν δοκίτης, ἐπὶ ἡμέρας λ', σημαίνων τὴν 10 τῶν Ἀράβων ἐφοδον· τότε γὰρ κατέσχον τὴν Δαμασκὸν καὶ ἄλλα πολλά. ἐπαινείται δὲ ἡ γῆ αὐτῶν· σφόδρα γὰρ πολύκαρπός ἐστι δι' εὐκρατον ἀέρα. ἀλλὰ καὶ τὸ πῆγανον οὐδὲν διαφέρει τῆς συκῆς κατὰ τὸ μῆκος. καὶ ἐν Παλαιστίῃ P. 278 δὲ πηγὴ ἰάσεις παρέχουσα, ἐν ἣ τὸν κύριον ὁδοιποροῦντα 15 λέγουσι νύσασθαι. καὶ δένδρον ἴσταται πᾶσης ἀρρωστίας ἀλεξίκακον, ὃ δένδρον εἰς γῆν ἐκλίθη καὶ προσεκύνησε δῆθεν V. 215 τὸν κύριον εἰς Αἴγυπτον φεύγοντα, σώζει δὲ καὶ εἰσέτι τὸ σχῆμα τῆς προσκυνήσεως. ἐκεῖ ἐστὶ καὶ ἡ βαταρτίς ῥίζα ἡ φλογοειδής, ἣ προσεγγίσει τις οὐ τολμᾷ, ἀνασπᾶται δὲ κυνὸς 20 τῆς τοιαύτης ῥίζης πλησίον δεθέντας· ἡ μέντοι ῥίζα περι- πτομένη δαιμονιζομένη φυγαδεύει τὸν δαίμονα. γεωργεῖται

adstituros quidem illos in Christi iudicio, verum deinde futurum ut tanquam praestigiatos ad poenas ablegentur. ait in secuturo quoque saeculo nos vitam potu ciboque corruptibili sustentaturos. Venerem sectatores eius occulte colunt. licet hoc ex ipsorum precatione deprehendere, cuius haec verba sunt „alla alla ua, cubar alla,“ hoc est, deus deus maior, et magna, nimirum luna, quae et Venus, dea.

Post huius reiecti punitique a deo Maomethi mortem sidus quoddam versus meridiem conspectum est, trabis figuram referens, ad trigesimum usque diem; quo Arabum in Romanum imperium invasio denuntiata fuit. nam et Damascum id temporis suam in potestatem redegerunt et alias multas urbes. atque horum sane Arabum regio magnopere praedicatur, uti quae copia fructuum abundet propter aëris temperationem valde commodam. ruta istic a fidu proceritate non superatur. itidem in Palaestina fons est, qui morbos sanat: in eo dominum iter aliquando facientem abluisse se perhibent. etiam arbor ibi quaedam est, quae quasvis infirmitates pellit. ea se ad terram usque inflexit dominumque summis venerata est, cum in Aegyptum fugeret. eius inflexionis adorabundae formam hodieque retinet. istic et bataritis est, radix quaedam flammaea, ad quam propius accedere nemo audet: sed per canem evellitur prope radicem alligatum. haec radix homini a malo genio vexato admota genium ipsum

δὲ καὶ ὀποβάλαμον ἐκεῖσε πολὺ. ταύτη τοι καὶ τὴν γῆν Βτανύτην ὡς ἐξαίρετον τῆ ἡγαπημένῃ δέδωκεν ὁ θεὸς Ἰσραήλ. ἐν αὐτῇ καὶ ὁ κύριος τὰ πάντα εἰργάσατο. ταύτην οὖν καὶ οἱ ἐξηγηταὶ τῆς γῆς ὀφθαλμὸν προσηγόρευσαν.

Ὁ μέντοι Κώνστας θέλων συνάψαι ναυμαχικὸν πόλεμον 5 μετὰ τῶν Ἀράβων ἔδοξε κατ' ὄναρ διαγίγειν ἐν Θεσσαλονίκῃ. ὅπερ ἀποκαλύψας τινὶ γνωστικῷ ἤκουσεν ὅτι κακὸν ἐνύπνιον καὶ γὰρ „θεὸς ἄλλῃ τὴν νίκην” σημαίνει. τῇ γοῦν ἐπαύριον συγκροτήσας πόλεμον καὶ ἠττηθεὶς ἐνέδυσσε μὲν τὴν ἄλορη- 10 γίδα τινὰ τῶν οἰκείων αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ λάθρα ἔφυγεν. ἐπὶ ἐκείνῃ λοιπὸν σφαγῆντι κατὰ τὸν πόλεμον πεπλήρωται „μεί- 15 ζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆσῃ ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ.” ὁ δὲ Κώνστας κατῆλθεν εἰς Σικελίαν, βουλόμενος ἐν Ῥώμῃ καταστήσασθαι τὸ βασιλεῖον· σφόδρα γὰρ ὑπὸ τῶν Βυζαντιῶν ἔμισετο, ὅτι τε Μαρτίνον 15 τὸν Πάπαν Ῥώμης ἀγαθὸν ἀτίμως ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξώρισεν εἰς Χερσῶνα, χεῖράς τε καὶ γλῶτταν τοῦ μεγάλου Μαξίμου ἀπέτεμε μὴ συντιθεμένου τοῖς Μονοθελήταις. 20 οὖν ποιήσας ἔτη ἐν Σικελίᾳ (ἀνέμενε γὰρ τοὺς αὐτοῦ παῖδας ἐλθεῖν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως) ἀνηρέθη ἐν βυλανεῖῃ. κατ' 25 ἐκεῖνο δὲ καιροῦ ἐφάνη Κωνσταντῖνος ὁ καὶ Σιλουανὸς λεγ-

fugat et abigit. iisdem in locis et opobalsamum copiose admodum agricultione adhibita provenit. propterea deus hanc terram velut eximiam Israelo sibi carissimo donavit. in eadem et dominus omnia perfecit. ideoque doctores illam oculum orbis terrarum nuncparunt.

Caeterum Constans imperator, cum navali praelio decernere vellet adversus Arabes, Thessalonicae sibi per quietem esse visus est. id somnium ubi cuidam interpreti rerum huiusmodi exposuisset, infelix esse didicit: nam eo significari Theos allo nicen, hoc est, alteri cede victoriam. altero die praelio cum hoste congressus et superatus cuidam suorum purpuram induit, sibi que clanculum fuga consulit. is autem in pugna caesus reapse promeruit ut hoc de ipso verbum (Io. 15 13) praedicetur, „maior esse nequit amor in hominum ullo quam si animam suam quis amici causa ponat.” secundum haec Constans in Siciliam sese contulit, imperii sedem Romam transferre cogitans. vehementer enim Byzantiis invisus erat, quod Martinum Romae papam contumeliose Cpolim perductum Chersonem in exilium egisset, ac eximio viro Maximo manum cum lingua praecidisset, unam ob causam, quod Monotheletarum sectam non probaret. cum autem sex annos in Sicilia vixisset, ibique liberos suos Cpoli venturos expectasset, tandem in balneo necatus est. exstitit iis annis Con-

μενος, ὁ Παύλου τοῦ Σαμοσατέως διάδοχος, ὃς ἐδίδασκε
μόνοις τοῖς εὐαγγελισταῖς καὶ τῷ ἀποστόλῳ προσέχειν, καὶ ὁ
τούτοις διεστραμμένως.

Μετὰ δὲ Κώνσταντα Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Πω-
γωνᾶτος ἔτη ιζ'. Πωγωνᾶτος δὲ ἐλέγετο δι' αἰτίαν τοιαύτην.
τὸν ἐν Σικελίᾳ μαθῶν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κώνσταν-
τος ἐκέλευε κατάγει. πάλιν οὖν ἀνέρχεται. ἐφ' ᾧ καὶ Πω-
γωνᾶτος λέγεται· ἀγένειος γὰρ ἐκέλευε κατελθῶν τελειοπά-
γων ὑπέστρεψε. τελευταῖα δὲ τὸν βίον δυσεντερικός.

10 Καὶ κρατεῖ μετὰ τούτου Ἰουστινιανὸς ὁ Ῥινόμητος ἔτη ιε'. P. 279
οὗτος ὁ βασιλεὺς καθ' ὑπερβολὴν ἐμισεῖτο παρὰ παντὸς λαοῦ,
σκληρὸς ὢν καὶ ὑπερόπτης καὶ πᾶσαν τὴν γυνῶσιν ἔχειν δο-
κῶν. ὅθεν Λεόντιος πατρίκιος στασιάζας ἀναγορεύεται νυ-
κτὸς ὑπὸ δήμου τῶν Βενέτων βασιλεὺς, ἡμέρας δὲ γενομένης
15 κρατεῖ τὸν Ἰουστινιανόν, καὶ ῥινοτομήσας αὐτὸν εἰς Χερ-
σῶνα ἐξώρισε. κρατεῖ λοιπὸν ὁ Λεόντιος ἔτη τρία, καὶ πά-
σχει τηρικαῦτα τὰ ἴσα τῷ Ἰουστινιανῷ· ὁ γὰρ παρ' αὐτοῦ
κατὰ Ἀράβων σταλεῖς μυριάνδρος στόλος καὶ ἄπαξ καὶ δις
μὴ φέροντες τὴν ἐντεῦθεν κακοπάθειαν, Ἀψίμαρόν τινα προῖ- B
10 στωῶσιν ἑαυτῶν καὶ κατὰ τῆς Βυζαντίδος χωροῦσιν. Ἀψίμα-
ρος οὖν ὁ καὶ Τιβέριος μετονομασθεὶς κρατεῖ Λεόντιον καὶ

stantinus, qui et Silvani nomen habuit, Pauli Samosatēni successor.
docuit ille solis evangelicæ historiae scriptoribus et uni apostolo
fidem habendam, idque ratione prorsus perversa.

Post Constantem imperio potitus est Constantinus ipsius filius,
cognomento Pogonatus sive Barbatus, annos 17. is barbati appella-
tionem ex causa quadam huiusmodi accepit. cum in Sicilia Constan-
tem patrem mortuum accepisset, eo profectus est: inde reversus
barbatus propterea dici coepit, quod expers barbae prius in reditu
barbam integram iustaeque magnitudinis haberet. ex intestinorum
dolore vitam cum morte commutavit.

Constantino mortuo Iustinianus annis 16 rerum potitus est, a na-
ribus resectis deinceps Rhinotmeti nomen consecutus. hic imperator
universo populo supra modum invisus erat, homo durus ac ferox,
aliorum contemptor, omniaque se habere cognita putans. qua de
causa factum ut Leontius patricius, seditione concitata noctu a Ve-
netorum factione, imperator renuntiaretur. is ubi dies illuxisset Iu-
stinianum cepit, eumque praeciso naso Chersonem exulare iussit.
hoc modo Leontius triennium regnavit, quo exacto idem ipsi quod
Iustiniano accidit. nam missus ab ipso adversus Arabas exercitus sane
maximus, cum semel atque iterum sinistram fortunam iniquo ferret
animo, Apsimaro quodam sibi praefecto Byzantium recta contendit.

ρίνοτομεῖ αὐτὸν καὶ φρουρᾷ καθείργουσι. κρατᾷ οὖν Ἀψί-
 V. 216 μαρος μετ' αὐτὸν ἔτη ζ'. τὸν μέντοι Λεόντιον αἱ τὸν ὑπερο-
 λεσχούντων προρρησεις ἐτάραττον. ὄθεν καὶ πᾶσαν ἐκίει
 κατὰ Ἰουστινιανοῦ μηχανήν. γράφει γὰρ Χαγανῶ τῇ τῶν
 Χαζάρων ἄρχοντι, χρήματα ὑπισχνεῖται εἰ τὸν Ἰουστινιανὸν
 κρατήσας ἢ ὡς τριδουλον ἀπεμπολήσει ἢ τὴν κεφαλὴν ἐκί-
 ψει αὐτοῦ. μανθάνει ταῦτα Ἰουστινιανός, δραπετεύει ἐκί-
 θεν, τοῖς Βουλγάροις προσέρχεται, ἀδραῖς αὐτοὺς ὑποσχέ-
 Cσεσι καταδεσμεῖ. ὄθεν καὶ μετὰ πλήθους ἀπείρου πρὸς τὴν
 Βυζαντιδα ἔρχεται, καὶ διὰ σωλήνος ὑδροφόρου κλέπτει τὴν
 εἴσοδον, καὶ οὕτω τῆς βασιλείας αὐτῆς ἐπιδράζεται, τοῦ Ἀψι-
 μάρου εἰς Ἀπολλωνίδα φηγόντος. ἔτη οὖν ἐπὶ κρατήσας
 τὸν μὲν Ἀψίμαρον μέση τῇ πόλει θριαμβεύσας ἀνεῖλεν, ὡσαύ-
 τως καὶ Λεόντιον· τὸν δὲ πατριάρχην Καλλίνικον, ἐπειδή-
 περ ἀπέστη προλαβὼν αὐτῷ πειρωμένῳ ἐκκλησίαν χαλάσαι, ἱ
 τυφλώσας ἐξώριζεν ἐν Ρώμῃ, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προβάλλεται
 Κυριακὸν τὸν ἐν τῇ νήσῳ Ἀμάστριδι ἔγκλειστον ὄντα· προη-
 γόρευσε γὰρ αὐτῷ τὴν τῆς βασιλείας ἀποκατάστασιν. καὶ
 ἀπλῶς εἰπεῖν, δίκην βοσκημάτων πάντα ἀπέκτεινε· μαινο-
 D μενος γὰρ ἦν. ὄθεν καὶ διὰ μικροῦ σκάφους ἀπὸ Χερσῶνος
 ἐπανερχόμενος καὶ κλύδωνι περιπεσὼν τὴν ἐνδομυχοῦσαν

quapropter Apsimarum, quem alio nomine Tiberium dixerunt, Leo-
 tio suam in potestatem redacto nares praecidit, hominemque carce-
 ribus inclusit. ipse regno ad se translato septem annis praefuit. Leo-
 tium mirifice perturbabant illorum praedictiones qui ex astris futura
 se habere cognita garrere consueverunt. itaque nihil non adversus
 Iustinianum moliebatur: litteras ad Chaganum Chazarorum principem,
 dabat; eidem magnas pecunias pollicebatur, si captum Iustinianum
 vel instar mancipii vilissimi venderet vel capite plecteret, iis cognitis
 Iustinianus in fugam se coniecit, ad Bulgaros proficiscitur, ingentibus
 eos promissis sibi devincit. quo facto tantum non infinitis cum copiis
 Byzantium contendit, per aquaeductum in urbem ingreditur, imperium-
 que recuperat. hinc Apsimarum per mediam urbem velut in triumpho
 et pompa circumductum una cum Leontio interficit; patriarcham Cal-
 linicum, quod olim ipsi contra ecclesiam aliquid molienti adversatus
 fuisset, oculis spoliatum Romam in exsilium mittit; eius loco Cyria-
 cum patriarcham facit, qui in Amastride insula solitariam vitam in-
 clusus agebat: nam is Iustiniano recuperationem imperii praedixerat
 ut brevibus omnia denique complectar, quosvis pecudum instar in-
 gnabat homo plane furens. atque hanc in imis animi latitantem au-
 gulis improbitatem iam antea quoque patefecerat, cum exigua navi-
 cula Chersonae revertesetur et tempestate quadam exciperetur. nam

αὐτῆ καίαν δῆλην καθίστησιν. ἐπειδὴ γὰρ τῶν οὐκείων τις αὐτῆ ἔλεγεν, „ἰδοὺ ἀποθνήσκεις, δέσποτα, καὶ ὑπόσχου τῷ θεῷ, εἴν σοι δώσῃ τὴν βασιλείαν, μηδένα τῶν ἐχθρῶν σου λυπῆσαι,“ ἔφη „ἐγκαῦθά με κατακοντισιάτω κύριος, εἰ φείσομαι τίνος ἄξ αὐτῶν.“ πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ βελῶν ὁ τύραννος οὕτως κατὰ τοῦν ὄσα οἱ Χερσονίται κατ' αὐτοῦ ἐμελέτων τῷ Ἀψιμάρῳ χαριζόμενοι, πέμπει στρατὸν κατ' αὐτῶν. καὶ ἦν ἰδεῖν θάμα ἐλευθέρων. πᾶσαν ἡλικίαν ἐπέλευσεν ἀηλιῶς ἀποσφάττεσθαι. καὶ δὴ καὶ ἀποσφάττονται γέροντες P. 280
 10 νεοὶ γυναῖκες παῖδες καὶ πάντες ἀπλῶς. ἐτά τι μαθὼν Ἰουστινιανὸς ὅτι τῶν νεογνῶν πύνη βρεφῶν οὐ στυλόντες ἐκείνοι ἀφείδοντο, καχλάζει ἐπὶ πλεόν τῷ θυμῷ καὶ στόλον ἔτερον ἀπέμπει, ὡς κολασθῆναι μὲν καὶ τοὺς προηποσταλέντας, ἀναιρεθῆναι δὲ καὶ πῦσαν βρεφικὴν ἡλικίαν. καθίστησι δὲ
 15 τοῦ στόλου ἡγεμόνα Φιλιππικὸν τὸν καὶ Βαρδάνην λεγόμενον. ἀπῆλθον ἐκεῖσε λοιπὸν, καὶ τὴν τοῦ κραιτούντος μυσυχθέντες ἀπανθρωπίαν, καὶ μὴ φέροντες αἰμοσιν ἀδίκους καταχρανθῆναι, εἰς στάσις χωροῦσιν, ἀνακτα δὲ καὶ κράτορα Φιλιππικὸν ποιεῦσι. καιρὸς διῆλθεν ἐπὶ τούτοις ἱκανός. θροεῖται B
 20 ὁ βασιλεὺς, μανθάνει ἐκεῖθεν οὐδέν, ἄξορχεται στρατὸν οὐκ ὀλίγον ἐπισυρόμενος. φθάνει ἕως Σινώπης αὐτῆς, ὅρᾳ διὰ θαλάσσης ἐρχόμενα πλοῖα. εὐθὺς ἀνθυποστρέφει καὶ αὐτός.

cum ei familiarium aliquis diceret „en moreris, domine, quamobrem deo promitte, si restituerit imperium tibi, neminem te hostium tuorum laesurum,“ „immo vero“ ait „hoc ipso in loco fluctibus me dominus obruat, si eorum ulli pepercerō.“ praeterea cum ad animum revocasset hic tyrannus quae moliti fuissent adversus ipsum in Apsimari gratiam Chersonitae, copias in eos militum ablegavit. erat heic videre spectaculum perquam miserabile. iusserat aetatem quamvis absque ulla commiseratione trucidari; quo factum ut iugularentur senes, iuvenes, feminae, pueri, adeoque omnes promiscue. quinetiam cum accepisset Iustinianus quod ablegati milites mandato suo pepercissent omnino infantibus, vehementer excanduit, aliamque classem instruxit, per quam et prius missos eo nomine puniret et omnes Chersonitarum infantes necaret. ei classi ducem praefecit Philippicum cognomento Bardanem. qui cum iter Chersonem instituisset, mihi inhumanitatem ac diritatem imperatoris execrati, cum se innoxio sanguine pollui nolent, seditionem excitant, et Philippicum regem principemque suum designant. interea non parum temporis intercedit: rebus suis imperator metuit; nihil inde locorum rei novae percipit; non exiguis contractis copiis egreditur: Sinopen usque pervehit: classem adventans mari cernit: eo mox animadverso Cpolim

ἀλλὰ πρῶτος ὁ Φιλιππικὸς τὰ βασίλεια καταλαμβάνει. ὕδω
καὶ ὑστερήσας ὁ Ἰουστινιανὸς ἐν τοῖς τοῦ Δαμάτρου ὄρει
σὺν αὐτῷ συναγεται τῷ στρατῷ. ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν ὁ
Φιλιππικὸς ἀντιπαράταξιν. πλανῶσιν αὐτόν, κρατοῦσι, καὶ
τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀποτέμνουσι. κρατεῖ λοιπὸν ὁ Φιλιππ-
5 κός ἔτη δύο. ἀλλὰ καὶ τοῦτον πάλιν εἰσελθόντες τινὲς ἀπὸ
Θράκης ἐκτυφλοῦσι.

Καὶ βασιλεύει Ἀρτέμιος ὁ καὶ Ἀναστάσιος ἔτη δύο, καὶ
μετὰ τοῦτον Θεοδοσίος τῶν κάτω ἔτη δύο. οὗτος καὶ ἕκων
ἐξέστη τῆς βασιλείας καὶ ἀντι πορφύρας τὸ μέλαν ἡμφιά-
σατο. ὁ γὰρ ἐξ Ἰσαυρίας Λέων, πατρίκιος τηρικῶ-
V. 217 τὰ ὧν καὶ στρατάρχης τῆς ἑω, μελειτῆ κατὰ Θεοδοσίου
ἀποστασίαν, ἔχων εἰς τοῦτο συμπράκτορα καὶ ἄνδρα τιὰ
τῶν περιδόξων, ᾧ ἦν ὄνομα Ἀρτάβασδος. ᾧ δὲ καὶ
τὴν αὐτοῦ θυγατέρα χάριν ἀνταμοιβῆς μετὰ τὸ κραιτῆσαι¹⁵
δίδωσιν, εἰ καὶ βύναυσος πρότερον ἦν. ἤνικα γὰρ τοῖς Ἰου-
D δαίοις ἐκεῖνος ἐνέτυχε παρὰ πηγῆ, κατάφορτον ἐλαύνων ὄνα-
ριον ἦν. ἀλλὰ τοῖς χωράρχαις γνωρισθεῖς, κἀντεῦθεν τὸ
τολμηροκάρδιον ἐκφήνας, κατὰ μικρὸν πατρίκιος καθίσταται
κἀντεῦθεν βασιλεὺς ἀναγορεύεται. κρατεῖ τοίνυν ὁ Λέων²⁰
οὗτος ὁ καὶ Κώνων ἔτη κγ'. οὗτος ἐξ Ἰσαυρίας μὲν ὄρημα,
τὸ ἐπιτήδευμα δὲ βύναυσος ἦν, Κώνων δὲ παρὰ τῆς μηρῶς

revertitur. verum Philippicus princeps regiam occupat, ideoque tar-
dius adveniens Iustinianus in Damatryos montes suo se cum exercitu
recipit. eo Philippicus adversas copias ablegat, quae Iustiniano fraude
circumvento victoria potiuntur eique caput praecidunt. hoc facto
biennium Philippicus imperat; ac vicissim a quibusdam, e Thracia
qui venerant, oculis spoliatur.

Successit Artemius, cognomento Anastasius, et duobus annis im-
peravit. eum subsecutus est Theodosius, homo plebeius, qui et ipse
biennium cum regnasset, invitus alteri cessit proque purpura pullam
vestem induit. nam oriundus Isauria Leo, qui tum patricius erat et
Orientis dux, defectionem moliebatur; quam ad rem virum illustrem
habebat opitulatorem, cui nomen erat Artabasdo. illique deinceps cum
adeptus esset imperium, remunerationis causa filiam suam matrimo-
nio copulavit. ante occupatum imperium sordido quodam officio se
quondam aluerat; quo tempore quosdam in Iudaeos ad fontem sedes-
tes incidit, asellum onustum agens. verum ubi deinde provinciarum
principibus innotuisset ac singularem animi declarasset audaciam,
paullatim patricius factus, imperator denique renuntiatur. igitur hic
Leo, qui et Cononis nomen habuit, annos 23 imperavit. ex Isauria, ceu
diximus, ortum habebat et artem olim sordidam tractabat. Cononis
appellationem ei mater indiderat, quam semper a puero retinuit.

αὐτοῦ παιδόμενον ἐλέγεται. ὄθεν καὶ τοῦ ἁγίου τηρικαῦτα Γερμανοῦ πρὸς αὐτόν, ἤνικα τὸν τῆς εἰκονομαχίας κύνιν εἰς ὕψος πάντων κατέχευεν, εἰπόντος „μὴ ταῦτα, ὦ βασιλεῦ· τὴν γὰρ εἰκονομαχίαν Κώνων ἐγείρει λέγεται,” ἔφη „ἐγὼ εἰμι ὁ 5 Κώνων.”

Τούτῳ τῷ βασιλεὶ πενιχρῶ ὄντι περὶ βασιλείας προεῖ- P. 281
πον Ἰουδαῖοι μάντιες τινὲς ἐνωθέντες αὐτῷ κατὰ τύχην ἔν
τινι πηγῇ ἀναψύξεως χάριν· ἐφ' ἧ καὶ ὑπέσχετο μεθ' ὄρκου
ἀμείψασθαι αὐτούς. ὄθεν καὶ βασιλεύοντι αὐτῷ ἐπέστησαν
10 οὔτιοι, λέγοντες ὅτι ἐὰν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ πάντων τῶν
ἁγίων ἐκ μέσου ποιήσῃ, ἔσται τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ διαρκοῦν
κατὰ γενεάν εἰς ἐνιαυτούς ῥ'. οὗτος τοσοῦτον ἐμμηχανήσατο
κατὰ τῶν εἰκόνων, ὡς καὶ τὸν μέγαν Γερμανὸν πολλὰ δια-
λεξόμενον ἐκδιῶσαι τοῦ θρόνου. προεβύλλετο δὲ ὁ πατριάρ-
15 χης τὴν διὰ Θαδδαίου κυριακὴν ἐκτύπωσιν πρὸς Αὐγαρον B
σταλείσιν καὶ τῇ Ἐδέσση ἐναποκειμένην. εἰς μέσον δὲ ἔφερε
καὶ τὴν παρὰ Λουκᾶ μὲν τοῦ ἀποστόλου ἱστορηθεῖσαν εἰκόνα,
ἐν Ῥώμῃ δὲ πρὸς Θεόφιλον σταλείσιν, ὡσαύτως καὶ τὰ δύο
χυλῶκα ἐκτυπώματα, ἅπερ ἡ αἰμορροοῦσα ἐκ πάθου ἀνεστη-
20 λώσατο, ὧν τὸ ἐν ἐπικλινῆς πρὸς γῆν εἰς τύπον αὐτῆς καὶ
τὴν εὐλογίαὺν παρὰ Πατέρου δεχόμενον· τοῦ Χριστοῦ γὰρ

unde factum ut cum sanctus ille Germanus, Leone pulverem oppugnationis imaginum in altum concitante, moneret imperatorem his verbis „cave tu faxis haec, imperator, quando futurum perhibetur ut oppugnationem imaginum Cono quidam auspicetur,” Leo vicissim se Cononem illum esse responderet.

Cum adhuc pauper esset, accidit ut Iudaei quidam, vaticinandi periti, futurum praedicerent ut ipse imperio potiretur. nam in eos forte quendam ad fontem inciderat, ubi se illi ex itinere recreabant cumque sacramento adhibito pollicitus fuisset se praedictionis huius nomine vicissim eis benefacturum, illi exspectato tempore, dum imperio potiretur, tandem eum convenerunt, ac si quidem tum dei tum aliorum sanctorum imagines e medio tolleret, posteritatem ipsius totos 100 annos imperio potituram monuerunt. itaque tanto studio quidvis adversus imagines molitus est, ut etiam magnum illum patriarcham Germanum, qui multis cum eo disceptaverat, solio deiectum expelleret. inter caetera Germanus in medium proferebat effigiem domini per Thaddaeum Augaro missam et Edessae conservatam, praeterea memoriae proditam ab apostolo Luca imaginem, quae Romam ad Theophilum missa fuit, item aeneas duas effigies, quas mulier illa sanguinis fluxum perpessa quodam ex singulari desiderio fieri curavit et erexit. earum altera, qua ipsa repraesentatur, ad ter-

ἦν. τότε καὶ Γρηγόριος ὁ πᾶπας Ῥώμης γράφει πρὸς τὸν βασιλέα Λέοντα περὶ τῶν εἰκόνων. ἀλλὰ τὸν Αἰθίοπα σμῆσαι μὴ δυνηθεὶς τοὺς φόρους τῆς Ἰταλίας καὶ Ῥώμης ἐκί-
 Cλυσε τελεῖσθαι πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ τὴν ἔληψ δὲ χώραν
 αὐτῶν τῆς ἔξουσίας ταύτης ἀπέστησε. 5

Δείγμα δὲ τῆς τοῦ Λέοντος κακοπραγίας πρὸς τοὺς ἄλλοις
 καὶ τοῦτο. ἔγγυς τοῦ τεμένους τῆς ἀγίας τοῦ θεοῦ σοφίας
 οἶκος δεδόμητο λαμπρός, ἐν ᾧ βιβλοὶ τεθησαυρισμένα ἦσαν,
 τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ τρισμύρια ἐξακισχίλια πρὸς ἄλλαις πεντακο-
 σίαις, ἔχουσαι φύλακά τε καὶ προϋστάμενον ἄνδρα τίμιον καὶ 10
 σοφόν. ἦσαν δὲ καὶ ὑπ' αὐτὸν ἕτεροι ἄνδρες θανμαστοί, ὡσεὶ
 εἰς, ἀμισθὶ τοὺς θέλοντας ἐκπαιδεύοντες. τοσοῦτον δὲ τῆ
 D ἀρετῆν ἦσαν περιώνυμοι ὡς καὶ τοὺς βασιλεῖς μηδὲν τι πράτ-
 τειν ἄνευ αὐτῶν. ὁ γοῦν κάμιστος κοινοῦται καὶ τότε τοὺς τὰ
 τῆς ἀθέου γνώμης αὐτοῦ, καὶ μὴ ἔχων καταπεθεῖς εὐρεῖν 15
 αὐτοὺς ἔληψ περιωρεῦει εὐἔξαπτον κύκλω τοῦ θείου ναοῦ,
 καὶ πᾶρ ὑφάπτει λιπαρόν, καὶ πάντα ὁμοῦ καταφλέγει,
 τοὺς τε θεῖους δεικνούς ἄνδρας καὶ σὺν αὐτοῖς τὰς βίβλους.

V. 218 Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ πλούσιός τις ἦν ἀλεημοσύνης
 ἐμοῦ καὶ πορνείαις συζῶν, καὶ οὕτω καταγρησῶς ἀπέθανε. 20

ram se flectit et ab effigie Christi benedictionem accipit. eo tempore Gregorius quoque papa Romanus ad imperatorem Leonem de imaginibus scripsit. sed cum Aethiopem eluere non posset, Italiae Romaeque vectigalia imperatori amplius pendi vetuit, adeoque totam illam regionem ab hoc imperio prorsus avulsit.

Quam nequiter se Leo gesserit, inter alia vel unicum hoc exemplum demonstrare poterit. haud procul a fano sanctae dei sapientiae splendida domus erat extracta, quae librorum thesaurus continebatur, numerus triginta sex milium et quingentorum. haec domus custodem et praefectum quendam habebat, virum omnino venerabilem ac doctum; sub quo alii duodecim erant, admirabili virtute ac rerum cognitione praestantes, qui quosvis absque mercede ac praemio disciplinis optimis erudiebant. atque horum ob virtutem tanta celebritas erat, ut ne ipsi quidem imperatores aliquid iis non consultis agerent. cum his ergo vir improbissimus sententiam suam impiam communicat, cumque parum eos suis rationibus tribuere deprehenderet, undique divinam hanc aedem matoris coarctata cingit, quae ignem facile conciperet. inde pingues ei faeces subiicit, omniaque simul exurit, tam divinos istos homines quam libros.

Exstitit iisdem temporibus vir quidam opulentus, qui et beneficentiam in pauperes largiter exercebat et plus aequo deditus erat scortationibus. ubi consenuisset, tandem naturae debitum persolvit. ibi de hoc

γίνεται ὄν στάσις περὶ τοῦ ποῦ ὁ τοιοῦτος τέτακται· οἱ μὲν γὰρ ἔλεγον ἄμωμον εἶναι δεῖ τὴν ἐλεημοσύνην, οἱ δὲ ταίτη P. 282 καθαιρέσθαι τὰ ἁμαρτήματα δισχυρίζοντο. δεηθέντων οὖν τοῦ πατριάρχου τε Ῥωμανοῦ καὶ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων 5 τοῦ θεοῦ περὶ τούτον, ἀπεκαλύφθη τινὶ ἐγκλείστῳ. ἐώρα γὰρ ἐντεῦθεν μὲν παράδεισον, ἐκείθεν δὲ φλόγα πυρὸς μεγίστην, μέσον δὲ τὸν τελευτήσαντα ἐστῶτα καὶ μέγα στενάζοντα· πρὸς ὃν ἄγγελος ἐλθὼν εἶπε „τί μέγα στενάζεις; ἡ ἐλεημοσύνη σου ἐρρύσατό σε τῆς φλογός.“ μαθάνομεν οὖν 10 ἐντεῦθεν ὅτι οὐ τοσοῦτον ὠφελήσῃ τὸ ἀργύριον ἐκ ῥυπαρῶς χειρὸς διδόμενον. ἀλλὰ καὶ Ζήνων ὁ βασιλεύς, ὡς πού φη- B σιν, ἐμίγη γυναικὶ παρθένῳ, ἧς ἡ μήτηρ μὴ φέρουσα τὸ συμβᾶν τὴν ἀειπαρθένον ἰκέτευε θεοτόκον ἀκτενώς ὥστε λαβεῖν ἐκδίκησιν. καὶ ἤκουσε θείας ἐκείθεν φωνῆς οὕτω λεγού- 15 σης πρὸς αὐτήν „θέλωμεν ἐκδικῆσαι σε, ὦ γύναι· ἀλλ’ ἡ δέξια ἐκείνου ποιῆσαι με οὕτως οὐκ ἀρίησι.“ ὁ δὲ θεολόγος Γρηγόριος πρὸς ἀκριβείαν νομοθετῶν οὕτως εὔρηται λέγων „μισῶμα πόρνης ἄγνός αὐ μεμίζεται.“

Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ τοιοῦτόν τι μοναχός τις C 20 ἀφορισθεὶς ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ πάπα ὡς παρὰ γνάμην τοῦ

oriri dissensiones coeperunt, quonam referendus esset. quippe nonnulli aiebant beneficentiam in pauperes expertem labis et a vitiis immunem esse debere. alii contra purgari et expiari delicta per hanc beneficentiam adserebant. quare cum hanc ob causam Romanus patriarcha et religiosi antistites deum rogarent, tandem patefactio quaedam viro in solitudinem abdito contigit. etenim videbat ab una parte paradisum, ab altera flammam ignis maximam, in medio stantem ac valde ingemiscentem eum qui vitam reliquerat. hinc angelum accedentem, qui talibus ipsum verbis alloqueretur: „cur tantopere ingemiscis? beneficentia in pauperes tua te flammis hisce liberavit.“ de quo exemplo discimus pecuniam manu inquinata sordenteque donatam non usque adeo largientibus profuturam, ut nonnulli existimant. itidem accepimus Zenonem imperatorem virgini cuidam vitium obtulisse; cuius mater iniquo casum hunc animo ferens, continentibus perpetuae illi deiparaeque virgini precibus supplicaverit, ut facinus istuc impunitum non relinqueret. tandem ab ea divinam quandam vocem, huiusmodi verba proferentem, auditam esse „cupimus nos quidem iniuriam tibi factam ulcisci, mulier, verum Zenonis dextra nos id facere nequaquam sinit.“ Gregorius autem eognomento theologus, accuratas pietatis leges ferens, alicubi locutus in haec verba reperitur „deus, qui purus est, non vult scorti mercedis particeps esse.“

Perhibent etiam Romae quiddam huiusmodi accidisse. quidam

ἡγουμένον αὐτοῦ καὶ παρὰ τὸν θεσμόν τοῦ μοναστηρίου τοῦ αὐτοῦ Γρηγορίου ποιήσας τι, μετ' ὀλίγας ἐτελεύτησεν ἡμέρας. ὅπερ ἀκούσας ὁ πάπας μεγάλως ἐλυπήθη, διότι ἀπῆλθεν ὁ ἀδελφὸς ἐξαίφνης δεδεμένος ὢν. καὶ γράψας ἐν χάριτι εὐχὴν λύουσαν τῶν δεσμῶν τὸν τεθνεῶτα ἔδωκε τιμὴν διακόνου⁵ εἰπὼν „ἀπελθε ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἀνάγνωθι αὐτήν.” καὶ τούτου γενομένου θεωρεῖ ὁ ἡγούμενος καὶ Δὸναρ τὸν ἀδελφόν, καὶ λέγει αὐτῷ „λύπην ἔχομεν, ἀδελφέ, περὶ σοῦ, ὅτι δεδεμένος ἐτελεύτησας· εἰπέ οὖν ἡμῖν πῶς ἔχει τὰ κατὰ σε;” καὶ ὃς ἀποκριθεὶς εἶπεν „ὄντως, πάτερ, εἰς φυλακὴν ἤμην ἕως χθές· σήμερον δὲ ἀπολύην.” καὶ ἐγνώσθη πᾶσιν ὅτι καθ' ἣν ὥραν ἀνέγνω ὁ διάκονος τὴν εὐχὴν ἐπὶ τοῦ τάφου, τοῦ δεσμοῦ παραδόξως ὁ ἀδελφὸς ἠλευθέρωτο. ὅσα δὲ δύνανται ὁ παρὰ τῶν ἱερέων ἐπαγόμενος δεσμός, δῆλον ἐντεῦθεν. ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ Φίλωνος¹⁵ τοῦ φιλοσόφου εὔρηται ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῶν διωγμῶν ἐπίσκοπός τις ἀφώρισε προσβύτερον, ὃς ἀπελθὼν πού τινα χρειάν κρατεῖται ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ μαρτυρεῖ. τοῦ ἐκείσε αὐτῷ ἐγείρεται, τελεῖται τὰ ἐγκαίνια. καὶ ἅμα τῷ τὸν ἐπίσκοπον εἰπεῖν „εἰρήνη πᾶσι,” τηρικαῦτα ἢ λείραξ τοῦ

8. τὸν om P.

solitariae vitae sectator a Gregorio papa excommunicatus, ut qui contra voluntatem praesidis et praescriptas monasterio leges a Gregorio nonnihil deliquisset, paucis diebus interiectis vitam cum morte commutavit. ea re nuntiata magnopere Gregorius indoluit, fratrem illum e vita subito migrasse sacris adhuc vinculis constrictum. itaque scriptam in charta precationem, qua mortuum vinculis istis eximeret, ministro cuidam cum hisce verbis tradidit „abi ad sepulcrum fratris illius, et precationem hanc pellege.” quod ubi factum fuisset, monasterii praeses per quietem fratrem hunc conspicit. mox eum compellans „tua causa moesti sumus, o frater” ait, „quod vinculis sacris ligatus obieris. quamobrem dic, obsecro, nobis quonam in statu et conditione sis.” tum ille respondens „re vera” inquit „o pater, ad hesternum usque diem carere quodam clausus fui: verum hodie solutus ac liber factus sum.” hoc modo cunctis innotuit, eadem hora qua Diaconus precationem illam supra sepulcrum legerat, nova et admirabili ratione fratrem istum a sacro vinculo fuisse liberatum. de hoc quoque satis existimari potest quanta vis sit eius vinculi quo mortales a sacerdotibus ligantur. in historia ecclesiastica Philonis philosophi reperitur, quodam persecutionum priscarum tempore seniori ecclesiastico ab antistite sacris interdictum fuisse. cum autem senior ille quandam ob causam necessariam aliquo profectus esset, accidit ut ab ethnicis comprehensus testimonio suo veritatem obsignaret. hinc templum eo

- ναυῶ ἐξεπορευέτο. γίνεται τοῦτο δις καὶ πολλῶν. ὁπότε
 ται ὁ μάρτυρ τῷ ἐπισκόπῳ, λέγων „ἤλθε, καὶ πείσον τὸν
 ἐπίσκοπόν μου ἔλθειν καὶ λῦσαι με. ἀφώρισέ με γὰρ τῆς V. 219
 λειτουργίας, καὶ συλλειτουργῆσαι ὑμῖν οὐ δύναμαι. καὶ τὸν
 5 μὲν στέφανον τοῦ μαρτυρίου ἔλαβον, τὸ δὲ πρόσωπον τοῦ
 θεοῦ οὐκ ἐθεασάμην. καὶ εἰ μὴ ὁ δῆσας λύσει με, λῦσαι B
 ἄλλος οὐ δύναται.” γίνεται ταῦτα, καὶ ἡ λάρναξ οὐκέτι τοῦ
 ναοῦ ἐξέρχεται. ὅθεν καὶ πάντες τῷ θεῷ δόξαν δεδώκασι
 τῷ διδόντι τοιαύτην ἐξουσίαν τοῖς δούλοις αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ
 10 ὁ χρυσορρήμων οὕτω φησὶν „ἡμεῖς μὲν οὖν κατὰ τὸν ἐκκλη-
 σιαστικὸν θεσμόν τὰ δεσμὰ περιβύλλομεν. εἰ δὲ τις τούτων
 καταφρονεῖ, ἐπιστήσεται ὁ τοῦ θανάτου καὶ τῆς κρίσεως και-
 ρός, διδάσκων αὐτὸν ὡς ἀψευδῆς ὁ λόγος τοῦ κυρίου καὶ ὁ
 νόμος τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ.”
- 15 Μετὰ δὲ Λέοντα ἐβασίλευσεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῆ C
 νος ὁ Κοπρώνυμος ἔτη λδ', ἐκ δεινοτάτου λέοντος ποικιλότητο-
 ρος πάρδαλις. οὗτος πᾶσαν κακίαν μετήρχετο, τοὺς ἁγίους
 τε μὴ λέγειν ἁγίους ἐθέσπιζε, τὰ λείψανα διαπτύειν αὐτῶν,
 καὶ προσεβίαι ἐκείθεν μὴ ἐκκαλεῖσθαι· οὐ δύνανται γάρ.
 20 καὶ τὸ πάσης βλασφημίας μεῖζον, ὅτι τοιαῦτα καὶ περὶ τῆς
 θεομήτορος ἐφρόνει· ἔλεγε γὰρ ὅτι ἕως οὗ εἶχεν ἐν ἑαυτῇ

loco conditur et renoualia peraguntur; cumque antistes haec verba pronuntiaret „pax universis,” sandapila templo excessit, idque non semel sed bis terve factum. hinc per quietem antistiti senior oblatus „abito” inquit, „et episcopo meo sis auctor ut huc veniat meque vinculis exsolvat. nam officio me sacro exclusit, ideoque sacris interesse vobiscum nequeo. testimonii quidem coronam consecutus sum, sed dei faciem necdum conspexi. quodsi me ipse profectus huc non exsolverit, alius exsolvere nemo poterit.” cum igitur his obtemperatum esset, sandapila templo excedere desiit. atque hanc ob causam deo cuncti gloriam tribuebant, qui servis suis eiusmodi potestatem concessisset. Iohannes quidem orator ille aureus hac de re verbis huiusmodi disserit „nos secundum legem atque praescriptum ecclesiasticum vincula quibusdam iniicimus. ea si quis flocci pendit, is sciat mortis atque iudicii tempus appetiturum, quod ipsum doceat dei sermonem et eius ecclesiae leges minime falsas ac mendaciter excogitatas esse.”

Post Leonem filius eius Constantinus, cognomento Copronymus, 34 annos imperium tenuit, ex saevissimo leone versuta pardalis. nihil non scelerum in eo fuit. sanctos hoc nomine appellari lege lata vetuit; reliquias eorum conspui iussit; ne quis eorum intercessionem imploret, edixit: nihil eos videlicet praestare posse; quod omni denique

τὸν Χριστόν, τετιμημένη ἐτύγγανε, ἀφ' οὗ δὲ τοῖτον ἀπέ-
τεκεν, ὡ τῆς ἀνοχῆς σου Χριστέ! οὐδὲν τῶν λοιπῶν γυναι-
D κῶν διενήνοχε, κατὰ τὴν εἰκόνα δῆθεν τοῦ βαλαντίου· πλῆ-
ρες μὲν νομισμάτων ὃν διὰ τιμῆς ἔστι, κενωθὲν δὲ οὐδεὶς
λογίζεται ἄξιον. ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱεροὺς ναοὺς ἀνιέρους ἔσπευδεν
ποιεῖν· τὰς γὰρ ἱερὰς μορφώσεις ἀπέληφεν, ἰκπηλασίας δὲ
ἀντ' αὐτῶν ὑπεζωγράφει καὶ κνηγγέσια. καὶ οὐ τοῦτο μόνον,
ἀλλὰ καὶ τοὺς μοναχοὺς ἐδίωκε καὶ ὡς ἄρνας κατέσφαττε.

Ταῦτα δὲ βλέπων ὁ προρρηθεὶς Ἀρτάβασδος συνάπτει
πόλεμον αὐτῷ, καὶ τῆς βασιλείας ἐξώσας κράτωρ αὐτὸς ἀνα-
γορεύεται. ἐντεῦθεν ἀνθεῖται τὸ τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰ
P. 284 τῶν ἐκκλησιῶν τὸ πρῶτον κάλλος ἐλάμβανον. ἀλλ' ὁ Βελίαρ
ἐπὶ τούτοις οὐκ ἔφευγεν. ὑπέρχεται τὸ στρατιωτικόν, κολα-
κείαις θερμαίνει. ἀθροίζει δύναμιν, τῷ Ἀρταβασδῶ συνά-
πτει πόλεμον, νικᾷ κατὰ κράτος. χειροῦται αὐτὸν ζῶντα καὶ
ὀφθαλμοὺς ἔξορύττει, καὶ κράτωρ αὐθις ἀποκαθίσταται ὁ
δεύτερος ὄντως Ἰουλιανός· ἀνθρώπους καὶ γὰρ ἔδνε τῆ
Ἀφροδίτῃ. ὅθεν καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ νοσήματα χυ-
λεπὰ κατὰ Θεομηγίαν συνέβαινον, κἀντεῦθεν θανατικὸν γέγο-
νεν ἄρρητον. φθορὰ γὰρ ἀνθρώπων τηρικαῦτα ἐπέκειντο
ὅποια δὴ καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰουστινιανοῦ· ὀλόκληροι γὰρ
B ἐκλείσθησαν οἴκοι. ἀλλὰ καὶ δείματα φοβερὰ ἐώρων οἱ ἄν-

11. ἀρθεὶ τε τὰ?

blasphemia maius est, eadem de matre dei sentiebat. nam de hac siebat, quam diu Christum intra se gestaverit, honorandam ac venerabilem fuisse: verum ex quo illum pepererit (pro quanta tua patientia est, Christe!) nihil eam ceteris a mulieribus differre. cuius rei simulacrum et imago peti de marsupio potest: cum aureis oppletum est, in pretio solet haberi, cum evacuatum, nihili penditur. praeterea sacras aedes magno studio profanare conabatur. nam religiosas effigies inductas delebat, earumque loco ludorum circensium venationumque picturas substituebat. neque tantum huiusmodi facinora designabat, verum etiam solitariae vitae sectatores persequabatur et tanquam agnos iugulabat.

Quae cum Artabasus is cuius mentionem supra facimus cerne-
ret, bellum Constantino intulit, eoque deiecto ipse renuntiatus est
Imperator. tum vero pietas reflorescere, pristinamque status ecclesiarum
pulcritudinem recuperare. verum haec Beliar ille pati non poterat.
nam Constantinus exercitibus semet insinuat, adulationibus eos
inflammat, copias militares cogit. praelium cum Artabasdo conserit,
victoria vi potitur, Artabasdum vivum capit, oculos eidem eruit,
eoque pacto reapse Iulianus alter imperium recuperat. solebat enim
et ipse Veneri victimis humanis litare. quapropter eo regnante divi

θρωποι· ὡς ἐν ἐκσιτίσει καὶ γὰρ γινόμενοι ἐδόκουν ἐντυ-
 χάνειν ἀνδράσι τισὶ βριαροῖς. τότε καὶ ψῦχος γίνεται μέγα
 καὶ πικρὸν, ὥστε καὶ τὴν ἀρκτώαν τοῦ Πόντου παράλιον ἐπὶ
 μίλια ρ' ἀπολιθοθῆναι τὸ πέλυγος ἐκ τοῦ κρύους, εἰς δὲ
 5 βῆθος ἐπὶ πῆγσει λ', ὃ καὶ ἐπιχιονισθὲν ἠϋξήθη πῆγχεις ἐτέ-
 ρους κ'. κατὰ δὲ μῆνα Φεβρουάριον εἰς διάφορα τμήματα
 διαιρεθὲν ἐπὶ τὴν πόλιν αὐτὴν καὶ μέχρι τῆς Ἀβύδου κατῆλ-
 θεν, ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ ζῶα πάμπολλα πεπηγμένα. τότε ὁ
 θάλων πεζοπορήσας ἀπὸ ἀκροπόλεως εἰς Χρυσούπολιν οὐκ C
 10 ἐκωλύετο. τότε ὑπ' αὐτῶν συντριβόμενα τὰ τεῖχη μεγάλως V. 220
 ἐδονήθησαν. τότε ἰβ' νομίσματα ἐπράθη ὁ μόδιος ἢ κριθῆ. τότε
 τῆς κατὰ Μεσοποταμίαν γῆς σχισθείσης ἡμίονος ἀνεδόθη πο-
 λεμίων ἔφοδον ἀνθρωπίνῃ φωνῇ προσημαίνουσα. καὶ τότε
 15 Νικήτας τις εὐνοῦχος, τὰ πρῶτα φέρων παρὰ τῷ Κοπρωνύ-
 15 μφ, μηδὲν ἄλλο εἰδὼς ἢ ἐσθίειν καὶ πίνειν, χειροτονεῖται
 πατριάρχης. οὗτός ποτε τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσκων ἐν τῷ
 κελίῳ αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον „ἐκ
 τοῦ κατὰ Ματθαίου“ ἐξεφώνησεν. ἐφ' ᾧ καὶ τις τῶν παρι-
 σταμένων εἶπε „μὴ διαίρει τὴν αἰ δίφθογγον.“ πρὸς δὲ D
 20 ἐκείνος ἔφη μετὰ θυμοῦ „φλυαρεῖς· τὰ γὰρ δίφθογγα καὶ

quidam morbi ex ira divina passim grassati sunt, adeoque pestis
 ineffabiles hominum copias sustulit, nequaquam illa minor quae Iu-
 stiniani temporibus exstitit: nam domus integrae prorsus occludeban-
 tur. praeterea se terriculamenta quaedam horrenda mortalibus offere-
 bant, cum de potestate scilicet egressi et extra se rapti putarent in
 homines se terribili vultu praeditos incidere. tunc et ingens acer-
 bumque adeo frigus exstitit, ut a ponti parte septentrionali prae
 frigore glacieque pelagus ad centum a littore miliaria lapidesceret,
 cuius glaciei crassities triginta cubitos aequabat. cumque larga dein-
 ceptis nix supra glaciem hanc delapsa fuisset, ad alios viginti cubitos
 ea crassities excrevit. tandem Februario mense glacies diversa in
 fragmina divulsa usque ad urbem ipsam et Abydum delata est. in
 iis fragminibus erat videre complures gelu adstrictas bestias. quodsi
 quis ab arce Chrysopolim usque proficisci pedes volebat, omnino id
 facere nulla impeditus re poterat. atque haec fragmina in urbis
 muros impacta vehementer eos succusserunt. eodem Copronymo impe-
 rante modius hordei 12 aureis vaeniit. cumque terra dehisceret in
 Mesopotamia, mulus exiit, humanaque voce secuturos hostium incur-
 sus denuntiavit. tunc et Nicetas quidam eunuchus, principe apud
 Copronymum loco, qui nihil aliud sciret quam edere et bibere, pa-
 triarcha creatus est. cum aliquando evangelium in cellula sua recita-
 ret, pro eo quod dicendum erat „ex evangelio secundum Matthaeum“
 pronuntiavit „ex evangelio secundum Matthaeum.“ ibi quodam ex

τρίφθογγα πολλά μισεῖ ἢ ψυχὴ μου." ὁ δὲ τύραννος ἀπὸ ἐκστρατείας ὑποστρέφων ἀνδρακοῦται τὰ σέλη, καὶ περὶ τὸ στρογγύλον θνήσκει λάβριον πυρετῶ σασχεθεῖς, τοῦτο καὶ μόνον ἐπὶ τούτοις εἰπὼν, ὅτι ζῶν ἀσβέστῳ πυρὶ παραδίδομαι διὰ τὴν Μαρίαν· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ νῦν τιμάσθω. γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι πολλά καὶ πολλάκις ζητήσαντες ὄθεν ἐκεῖνος ἐκλήθη Κοπρώνυμος, οὐδὲν ἄλλο ἢ τοῦτο μόνον εὗρομεν. χώρα τίς ἐστὶ Κάβαλα οὕτω λεγομένη. οἱ οὖν ἐκεῖθεν ὀρμωμένοι Καβαλι-
P. 285 νοι πάντως ἐλέγοντο. ἐκεῖθεν οὖν καὶ αὐτὸς τὴν γέννησιν ἔσχηκε, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τινα συνήθειαν Καβαλίνα ἢ κοπρία λέγεται, δικαίως ὁ κάκιστος ἐκεῖνος ἐπεκλήθη Κοπρώνυμος, ὡς ὄνομα κοπρίας ἐν ἑαυτῷ δῆθεν ἐπιφερόμενος.

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ ὁ ἐκ τῆς Χαζάρης υἱὸς αὐτοῦ Λέων ἔτη ε', εὐσεβῆς μὲν ὢν κατ' ἀρχάς. ἔπειτα δὲ τὸ τῆς ἐκκλησίας στέμμα φορεῖ, ὄθεν ἀπανθρακωθεὶς ὡσπερ ὑπὸ λαβροῦ¹⁵ πυρετοῦ τελευτᾷ. τότε καὶ ὁ κύων ἐκεῖνος ἦν ὁ τὸν φονεῖα Β τοῦ κυρίου αὐτοῦ γνωρίσας ἐν κυνηλείῳ εἰσελθὼντα τοῦ πιεῖν οἶνον. ὁ γὰρ κύων μετὰ τὸ φονευθῆναι τὸν κύριον σπευδύοντά τινα κακούργῳ καθ' ὁδὸν προσήλυτος ἐν πανδοχείῳ γέγονεν. ἐκάλεσε γοῦν τυχαίως εἰσελθὼν ὁ φονεὺς ἐγνωρίσθη²⁰

8. καβαλλα F. καβαληγοὶ F.

adstantibus subiiciente „noli ae diphthongum" (gemini soni vocem) „dividere," „nugaris" ait quadam cum iracundia: „nam quae geminos et trinos sonos habent, anima mea vehementer odit." tandem hic tyrannus ab expeditione quadam revertens carbunculi morbum in pedibus sensit, et vehementi febre circa strongylum correptus vitam finit, quum solum hoc verbum pronuntiasset „propter insaniam furoremque meum vivus inextincto igni trador. deinceps vero quia ea quae prohibui cum honoris delatione fiant, minime veto." velim autem animadvertere te hoc loco, dilecte fili, nos multum et saepius inquisito cur hic imperator Copronymus vocaretur, hoc tantum reperisse, regionem quandam esse quae Caballa dicatur; ex ea quotquot oriundi sint, Caballinos fuisse vocatos. quamobrem cum Constantinus hic inde originem traxerit, ac more inoleverit ut stercus caballinum dicamus, non abs re vir sceleratissimus a stercoreo nomine Copronymus est nuncupatus, ut qui stercoreum nomen in se circumferret.

Post Copronymum eius ex coniuge Chazara filius Leo annis quatuordecim coronam ecclesiae donatam gestasset, carbunculi morbo vexatus, ardentem febre tandem extinguitur. existit hiis temporibus canis ille qui heri sui interfectorem indicio suo prodidit, cum vini bibendi causa cauponam ingressus esset. nam domino suo necato, qui cum

παρὰ τοῦ κυνός, καὶ τοσοῦτον ἦν ἐκεῖνος ὑπ' αὐτῷ ὑλακτῶν ὥστε ὑποψίαν οὐκ ἀγαθὴν δοῦναι περὶ αὐτοῦ. κρατεῖται λοιπὸν ὁ φονεὺς, προσάγεται τῷ ἄρχοντι, βιάζεται ἀκριβῶς, ὁμολογεῖ καὶ ἄκων, καὶ τελευταῖον ὡς κακοῦργος ἀναισθηθεῖται.

Μετὰ δὲ τούτων κρατεῖ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος πῦν τῇ αὐτοῦ μητρὶ Εἰρήνῃ ἔτη ιζ', ὑφ' οὗ ἡ εὐσεβεία κρατύνεται καὶ τὰ μοναστήρια πλατύνονται. τότε καὶ ἐν τῇ Θράκῃ ὀρύσσων τις εὖρος λάρνακα ἐν ἣ γεγραμμένον ἦν „Χριστὸς C 10 γεγενῆσθαι μέλλει ἄκ Μαρίας τῆς παρθένου, καὶ πιστεύω εἰς αὐτόν. ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης τῶν εὐσεβῶν βασιλέων ὄψει με πάλιν, ὃ ἦλιε.” ἡ Εἰρήνη αὕτη τῷ υἱῷ αὐτῆς Κωνσταντίνῳ συμβασιλεύουσα, καὶ μὴ ἀνεχομένη τῶν παρὰ αὐτοῦ γινομένων (αὐτὴν τε γὰρ τῆς βασιλείας ἐποίησεν 15 ἔκπτωτον, εἰ καὶ μεταμεληθεὶς πάλιν ἐπὶ τὰ βασίλεια ταύτην ἀνήγαγε, καὶ τὴν ὁμόζυγον αὐτοῦ σῶφρονα καὶ λίαν οὖσαν ἐξάγει, μῆξιν δὲ γυναικὸς ἄλλης ἀντείσάγει), τούτου χάριν ἐκτυφλοῦ αὐτὸν ὑπνώττονα, ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὸν ἥλιον ἐπὶ πλείστας ἡμέρας μὴ δοῦναι καθαρὰς τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ. D 20 ἄλλ' ἡ βασιλὶς Εἰρήνη μετὰ μέλον ἐφ' οἷς δέδρακε σχοῦσα, V. 221 καὶ θέλουσα τοῦ μίσους ἑαυτὴν ἀποκλῦναι, χρημάτων

1. ἐπ' ? 7. ἰβ' F.

homine malefico iter fecerat, quoddam in diversorium sese contulit; quo cum forte fortuna venisset homicida ille, mox a cane agnitus fuit. neque canis insigniter ipsius causa latrare desinebat, ita ut tandem infausta quaedam coniectura de latrone conciperetur. itaque carceri homicida mancipatur, ad praetorem deducitur, accurate quaestionibus subicitur, vel invitus facinus suum fatetur, ac tandem malefici more necatur.

Leone mortuo filius eius Constantinus 17 annis rerum potitur, sub cuius imperio et dominatu religio radices agebat et monasteriorum multitudo adangebatur. eodem imperante quidam in Thracia terram fodiens cistam invenit, in qua huiusmodi verba scripta reperiebantur „Christus e virgine Maria nascetur, in quem ego credo. Constantino et Irena religiose imperantibus rursus me sol videbis.” caeterum haec Irena particeps erat imperii Constantini filii, nec quae ab ipso designabantur aequo pati animo poterat. nam et matrem aliquando summovit ab imperii gubernaculis, quianquam deinceps eam poenitudine ductus in aulam reduxit; et coniuge sua, femina valde casta, repudiata, quandam aliam eius loco uxorem accepit. itaque filium mater consopitum oculis spoliatur, quo factum est ut sol complures dies radios suos pure non emitteret. sed enim Irena impe-

Glycas.

34

θησαυρούς τῆ πόλει ἔκκευθε καὶ λύσει τὰ χρέα. πλὴν οὐκ ἐπέτυ-
σταξεν ὁ πατεπόπτης ὀφθαλμός· πρὸς βραχὺν καὶ γὰρ τῆς ἡδο-
νῆς τοῦ κράτους αὐτῆ γευσασμένη ἀψινθιάζοντα πίπει κρατήρα.
ἐπανέστη καὶ γὰρ τις τῶν συγκλήτου, τοῦνομα Νικηφόρος, τὴν
ἀξίαν πατρίκιος ἀπὸ γενικῶν, καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆν ἀτί-
μως ἐξίστησι. κρατεῖ τοίνυν ὁ Νικηφόρος οὗτος ἔτη 9, ἄν-
θρωπος φονικώτατος, δοῦλος χρυσοῦ, Μίδας ἄλλος ἄντικρυς,
P. 286 ἀνίους τὰς ἀρχὰς ποιούμενος. οὗτος πᾶσι μὲν ἐρέκει κατη-
φῆς εἶναι, τὸν δὲ χρυσὸν αὐτῆ προσάγουσι καὶ πάντο χαρίζεις
ἐφαίνετο. ἀλλὰ καὶ βαρὺ τοῖς Βυζαντίοις ἄχθος ἐπέθηκε, 10
χάριν τῶν γηρασάντων τειχῶν ἀπαιτεῖσθαι τὸ λεγόμενον
δικέρατον ἐκέλευσε. πρὸς τούτοις δὲ ἐπεκράτει καὶ τὰ τῆ
στρατῆ ἐποφειλόμενα.

Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ τὸ τῆς ἁγίας Εὐφημίας λει-
ψανον κατὰ θαλάττης ῥίφεν παρὰ τοῦ Κοπρωνύμου ἐν Λέσβῳ 15
τῆ νήσῳ ἐπανεσώθη. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως. ὁ δὲ Ζω-
Βναρῆς ἐν τῷ χρονικῷ αὐτοῦ συντάγματι καὶ τὰδε περὶ τού-
του φησί. δύο λόγοι φέρονται· ὁ μὲν γὰρ λέγει πυρὶ πα-
ραδοθῆναι παρὰ τοῦ Κοπρωνύμου τὴν ἁγίαν Εὐφημίαν, εἰ
καὶ τῆς ἐλπίδος ἐκεῖνος διήμαρτεν (ἀντ' αὐτῆς γὰρ ἔτερον 20

5. γενικοῦ F.

atrix facti sui poenitens, ut odium inde conceptum elueret, omnes
vrum thesauros exhauriebat et urbi largiebatur, persolutis obaera-
torum debitis. verum oculus ille, qui cunctas res mortalium inspicit,
nequaquam sopitus obdormiit. nam hac imperii voluptate perexignum
ad tempus degustata tandem Irena craterem absinthio dilutum bibit.
etenim quidam ex ordine senatorio, cui nomen Nicephorus, dignitate
patricius et unus ex generalibus, motu adversus eam concitato non
sine dedecore regnum ipsi eripuit. quapropter imperio Nicephorus
hic novem annis praefuit, homo caedium cupidissimus, auri manci-
pium, prorsus alter Midas. magistratus et praefecturas venales habe-
bat, et tristior quidem vulgo videbatur: verum si qui aurum adfer-
rent, valde se gratiosum atque comem praebibat. grave Byzantiis
onus imposuit, sub praetextu instaurandorum veterum murorum exigi
praecipiens id quod diceratum (a duobus ceratiis) nuncupatur. prae-
terea quae militibus debebantur, ipse sibi retinuit.

His annis etiam reliquiae S. Euphemiae, quas Copronymus in
mare proiecerat, ad Lesbium insulam receptae servataeque sunt. sic
enim nos factum accepimus. Zouaras in Annalium libris huiusmodi
quaedam commemorat. duplex, inquit, hac de re rumor est. nam
alii tradunt sanctam Euphemiam a Copronymo igni fuisse traditam,
quaque spe sua tyrannus excidit: quippe illius loco cadaver aliud

ἐκαύθη σῶμα), ὁ δὲ λέγει κατὰ βυθοῦ ξιφῆναι αὐτήν, θεία χάριτι περὶ τὴν Λέσβον νῆσον ἐπανασσώθηται.

Τότε δὴ τότε κακῶς οὕτω τοῦ Νικηφόρου τὰ τῆς βασιλείας διέποντος θρόος ἄτακτος παρὰ τῇ λαῶν καὶ στάσις ὄτι ὕπολλή. τότε καὶ Βαρδάνην τὸν στρατάρχην τὸ τῆς βασιλείας κράτος ἐκβιάζουσιν ἀναδήσασθαι. ὅθεν καὶ τὸ τῆς τύχης οὗτος ἄθλον δεδιῶς διορατικῶ τινὶ προσέρχεται ἀνδρὶ τὰ C μέλλοντα μαθησόμενος, καὶ δὴ καὶ μεμύθηκεν ἀπλανῶς πάντα τὰ συμβησόμενα. τὸν μὲντοι Νικηφόρον, διάγε τὸ τὸν 10 μέγαν Θεόδωρον τὸν Στουδίτην ὑπερόριον ποιῆσαι τοῦ δικαίου καὶ τῶν κανόνων ὑπερλαλοῦντα, ἡ θεία δίκη μετέρχεται· κατὰ Βουλγάρων γὰρ ἐκστρατεύσας ἐν τῷ πολέμῳ πίπτει καὶ τὴν κεφαλὴν ἀφαιρεῖται. τῷ παιδί Σταυρακίῳ τὰ σκῆπτρα καταλιμπάνει. ἀλλὰ καὶ Σταυράκιος ἐκ μέσου τάχιον γίνε- 15 ται κατὰ ταύτην τὴν μάχην δορατότρωτος γεγονῶς, κρατήσας μῆνας δύο.

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ Μιχαὴλ ὁ Παγγαβὸς ὁ ἐπὶ Θυγατεῖ Προκοπίᾳ τοῦ Νικηφόρου γαμβρός, ἔτη δ' μῆνας θ', ὁ καὶ βασιλείας ἄξιος· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ τοὺς ἐν ἔξορίᾳ D 20 ὄντας ἀγίους ἐπανεσώσατο. τοῦτον μὲντοι τὸν Μιχαὴλ ἀρχὴν ὁ Σκυλίτζης τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ ποιεῖται συντάγματος. ὁ

1. θεία δὲ χ.?

crematus fuit. alii perhibent eam in mare prolectam divino beneficio circa Lesbum recuperatam fuisse.

Cum autem Nicephorus male imperium administraret, rumor in populo turbarum plenus est diditus excitataque seditio gravissima; cuius occasione quidam Bardanem copiarum ducem imperium sibi vindicare cogunt. ille vero fortunae reveritus inconstantiam, virum quendam adit futura prospiciendi vi praeditum, ut quid eventurum esset cognosceret; id quod citra omnem errorem consecutus fuit. deinceps Nicephorum imperatorem propterea quod eximium Studiano e collegio virum Theodorum in exsilium egisset, iustitiae sacrisque canonibus patrocinantem, vindicta divina persequi coepit, nam contra Bulgaros expeditione suscepta quodam in praelio cecidit, hostibus ei caput amputantibus. imperii gubernacula Stauracio filio reliquit. verum is quoque celeriter admodum e medio sublatus est, hac ipsa in pugna ictu hastae vulneratus.

Successit in imperio Michaelus Rangabes, Nicephori gener, ut cui nuptum ille filiam Procopiam dederat. rebus omnino per annos quattuor menses novem praefuit, vir plane dignus imperio. nam praeter alia quae praeclara fecit, etiam viros sanctos ab exsilio revocatos in integrum restituit. ab hoc Michaelo suorum annalium

διαληφθεὶς Βαρδάνης, ἤνικα προσῆλθε τῷ κατὰ γε τὸ Φιλο-
 μίλιον διορατικῷ μοναχῷ, συνεφερομένους εἶχε Λέοντα τὸν
 Ἀρμένιον, Μιχαὴλ τὸν τραυλὸν καὶ Θωμᾶν τινά. καὶ ὁ
 μὲν Βαρδάνης κατὰ τὴν τοῦ μοναχοῦ πρόρρησιν ἐκτυφλοῦται
 τυραννίδος ἐπιέμενος, ὁ δὲ Λέων ὕστερον καὶ ὁ Μιχαὴλ⁵
 ἐγκρατεῖς τῆς βασιλείας γίνονται. τῷ μέντοι Μιχαὴλ τῷ
 Ῥαγγαβῆ ἡ τῆς βασιλείας ἀποβολὴ καὶ οὕτω δεδῆλωται. παι-
 δίσκη τις οἰκονομὴς ἦν τῷ Μιχαὴλ· αὕτη κατὰ γε τὰς σιλη-
 Ρ. 287 νικᾶς συνόδους πάθει μανίας ἤλισκετο. ἤνικα γοῦν τῷ πα-
 θει συνέχετο, κατὰ γε τὸν Βουκολέοντα ἤρχετο, καὶ γενο-¹⁰
 V. 222 νότερον ἐβόα πρὸς τὸν βουσιλέα „κάτελθε, κάτελθε· ἐποχῶ-
 ρει τῶν ἀλλοτριῶν.” γίγεται τοῦτο πολλᾶκις. ἐκπλήττι-
 ται ὁ βασιλεύς. κοινολογεῖται τὰ περὶ τούτου οἰκείῃ τινὶ
 Θεοδότῃ τούνομα. καὶ ὃς ἅμα τῷ γενέσθαι τὸ κορα-
 σιον τῷ δαίμονι κάτοχον διερωτᾷ τε αὐτὸ καὶ μανθάνει¹⁵
 τίνι προσῆκει τὸ παλάτιον καὶ ὅποια τὰ τούτου γνωρί-
 σματα. ὁ δὲ ἦν Λέων ὁ Ἀρμένιος. πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ
 παρὰ Μιχαὴλ πέμπεται πρὸς τῆς ἑω στρατηγὸς ὁ Ἀρμένιος.
 εἶτα μετέρχεται τὸ στρατιωτικόν, ἀνταίρει κατὰ Μιχαήλ.
 τρίχινον λοιπὸν οὗτος ἐνδύεται, καὶ τῆς βασιλείας ἐκὼν ἐπ-²⁰
 εξίσταται.

14. Θεοδώρω F.

volumen Scylitzes orsus est. diximus antea de Bardane. quo tempore
 is monachum illum futura prospiciendi facultate praeditum, qui
 degebat in Philomilio, conveniebat, comites habebat secum Leonem
 Armenium, Michaelum Balbum et alium quandam cognomento Tho-
 mam, ex his quattuor primus Bardanes affectato imperio secundum
 monachi praedictionem oculos amisit, alter Leo idemque Michaelus
 imperio deinceps potiti sunt. etiam huic Michaelo Rangabi hoc quo-
 dam modo imperii denuntiata fuit amissio. verna quandam ancillam
 habebat, quae sub lunae cum sole coitu furore corripiebatur. que-
 ties igitur hoc malo vexabatur, ad Bucoleontem (loci hoc nomen
 est, a collocatis ibi bovis leonisque statuis) se conferebat, et ad
 imperatorem contentiori voce clamabat „descende, descende, atque
 alienis cede.” cum id saepius accideret, imperator metu percussus
 rem totam cum familiari quodam suo, cui nomen esset Theodoti,
 communicat. is cum primum puella malo a genio corripereetur, qui-
 bus ex indicibus agnoscere imperatoris successor, interrogat. ani-
 madvertit illis expositis Leonem Armenium significari; qui ex eo tem-
 pore sibi conciliatis exercitibus contra Michaelum arma sumit. eo
 Rangabes cognito asperam vestem induit, et imperio sponte sua
 cedit.

Κρατεῖ οὖν μετὰ τὸν Ῥαγγα, δὲ ὁ Ἀρμένιος, ἔτη ζ' μῆ-
 νας δ'. καὶ τηρικαῦτα τὸ γένος φιλογεικῶν ἐκτρέψαι τοῦ
 Μιχαήλ, τὰ παιδογόνα τοῦ παιδὸς αὐτοῦ μόρια, ἧ ὄνομα
 Νικήτας, ἐκτέμνει, μὴ ποτε τεκνώσας ἀμύνηται αὐτόν. εἰς
 5 ὕνδρας οὖν ὁ παῖς οὗτος ἔρχεται, καὶ τῆς νέας ταυτησὶ
 Ῥώμης ἀρχιερεὺς χρηματίζει, μετακληθεὶς Ἰγνάτιος ἐν μετα-
 θέσει βίου. ὁ δὲ Λέων κατὰ τῶν ἀγίων εἰκόνων ὀπλίζεται.
 ἡ δὲ αἰτία τοιαύτη. ὁ προορατικός ἐκεῖνος τελευτᾷ μοναχός.
 διαδέχεται τὸ κελλίον αὐτοῦ μοναχός ἄλλος, Σαββᾶτιος τοῦ-
 10 νομα, ὃς καὶ πείθει τὸν Λέοντα ἐκ μέσου ποιῆσαι τὰς ἀγίας
 εἰκόνας. ὁ γὰρ Λέων τῆς βασιλείας ἐπιβὰς καὶ τῆς τοῦ
 μοναχοῦ προορήσεως ἐπιμνησθεὶς στέλλει τάχα πρὸς ἐκεῖνόν
 τινὰς ἀμοιβάς· εὗρεθεὶς δὲ ὁ Σαββᾶτιος οὗτος καταπλήττει
 15 τὸν διὰ γραφῆς, καὶ ἔκπτωσιν τῆς βασιλείας ἀπειλεῖ εἰ μὴ
 τὴν εἰκόνας αὐτὰς καταστρέψειεν. ἐντεῦθεν ἡ τῆς εἰκονομα-
 χίας προκλιᾷ τῇ βασιλεῖ Λέοντι ὑπανάπτεται. τηρικαῦτα
 καὶ ὁ ἐν πατριάρχαις ἀοίδιμος Νικηφόρος μὴ πεισθεὶς τῇ
 εἰκονομαχίᾳ συνθέσθαι ἐξόριστος εἰς Προικόνησον γίνεται,
 καὶ πρὸ πολλοῦ τοῦτο εἰδώς, καὶ ὅτι ταράζει τὴν ἐκκλησίαν
 20 ὁ Λέων· ἔδοξε γὰρ τῇ μακαρίτῃ, ὀπηνίκα τὸ διάδημα τῇ
 τοῦ Λέοντος ἐπέθη κεφαλῇ, ἀκύνθαις καὶ τριβόλοις τὴν
 χεῖρα περιπαρῆναι. οὗτος οὖν ὁ μακάριος διὰ νηὸς εἰς τὴν

Hoc modo post Rangabem Armenius hic septem annos quinque
 menses rerum politus est. ante omnia studioso dedit operam ut Mi-
 chaeli genus excinderet. quapropter genitalia filii eius, qui Nicetae
 nomen habebat, resecurit, ne forte procreatis aliquando liberis vindic-
 tam de Leone sumeret. is puer ubi virilem ad aetatem pervenisset,
 urbis huius Novae Romae pontifex creatus est, cum ipsa vitae muta-
 tione diverso etiam a priori nomine adscito: nam pro Niceta Ignatius
 appellatus est. secundum haec Leo se contra sacras imagines armat
 huiusmodi causa impulsus. mortuo monacho qui futura prospiciebat,
 in eius cella quidam alius monachus successit, qui Sabbatius dice-
 batur. is Leonem persuasit ut sacras imagines e medio tolleret. quippe
 Leo consecutus imperium, ubi praedictionem illius Monachi ad ani-
 mum revocasset, quaedam ad illum munera misit declarandi animi
 grati causa. cum autem ipsius loco Sabbatius inventus esset, per-
 scriptis ille litteris imperatori terrorem iniicit et amissionem imperii
 minatur, nisi sacras imagines everteret. hinc illa simulacrorum excidii
 flamma in Leone accensa est. eodem tempore clarissimus ille patriar-
 cha Nicephorus, cum adduci non posset ut imaginum oppugnationem
 probaret, solum vertere iussus est ac in Proconesum deportatus,
 cum quidem id eventurum sibi multo ante cognovisset, ac Leo-

ὑπερορίων στελλόμενος ὄρθιος ἴστατο καὶ πρὸς τίνα τὸν ἀσπασμὸν ἐποίειτο. καὶ τί τοῦτο ἐρωτηθεὶς, καὶ πρὸς τίνα ποιῆται τὸν ἀσπασμὸν, πρὸς Θεοφάνην τὸν ὁμολογητὴν ἔλεγε, τὸν τοῦ Ἀγροῦ καθηγητὴν, ἅτε κηροῖς καὶ θυμαμάμασιν ἡμᾶς δεξιούμενον. ἐπὶ τοῦτοις ὁ Λέων τὴν τοῦ μοναχοῦ καθ' ἑαυτὸν στρέφων πρόρρησιν δέσμιον εἶχε τὸν Μιχαῆλ, εἶγε P. 288 καὶ μᾶλλον ὁ τοιοῦτος θρασὺς καὶ ἀναίσχυντος ἦν. ἐφ' ᾧ καὶ παρὰ τῇ συγκλήτῳ ψῆφος γίνεται πρὸς γενέσθαι τὸν Μιχαῆλ παρηνάλωμα. ὁ καὶ γενέσθαι ἐφθασεν ἄν, εἰ μή πως ἡ δέσποινα τὸ τοιοῦτον ἐκώλυσεν, εἰς μεσιτεῖαν τύχη¹⁰ προβαλλομένη τὴν ἐνεστιῶσαν ἁγίαν τηνικαῦτα Χριστοῦ γενησιν. ὁ μέντοι Λέων ἀπὸ τε ὄνειράτων καὶ χρησιμοδημιῶτων καὶ ἑτέρων τοιούτων τινῶν ἔντρομος ὢν τὴν ἀναίρεσιν ἐκείνου κατέσπευδεν· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ὁμολογητὴν αὐτοῦ ἔλεγε „ὁ μὲν Μιχαῆλ ἤδη ἀνίεται διὰ σέ, σὺ δὲ καὶ οἱ ἐκ σου μετ' ὀλίγον μαθήσεσθε.“ οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ B ὁ Μιχαῆλ τῇ τοῦ προρρηθέντος μοναχοῦ προρρήσει θαρρῶν κατὰ Λέοντος μελετᾷ τὴν ἐπιβουλήν, ταύτην καὶ τῷ κατέχοντι αὐτὸν ἀποκαλύψας παππία. ταύτῃ τοι καὶ τυκτὸς εἰσάγεται σὺν τοῖς ψαλμωδοῦσι στρατιωτικῶν ἐνόπλων. καὶ ἐπὶ V. 223 μὲν Μιχαῆλ εἰς τὸν βασιλικὸν ἀναγεται θρόνον, δεσμῶν τὸς

15. ἀνύεται] ἀφίεται?

nem ecclesiam perturbaturum. nam cum beatus antistes diadema capiti Leonis imponeret, visus sibi fuerat spinis ac tribulis manum compungi. cum autem navigio in exilium aveheretur, forte rectus aliquando stabat et quendam salutabat. interrogatus quidnam hoc sibi vellet quomodo salutaret, „Theophanem“ inquit „confessorem et Agri praefectum, qui cereis et suffitu nos excipit.“ hinc Leo secum expensa monachi praedictione, Michaelum (Balbum) in vinculis detinebat. vel potius ipse Michaelus, qui homo esset audax et impudens, hoc sibi mali accessiverat; tandemque decretum senatus publicatum fuit, quo Michaelus igni concremari iubebatur. id omnino ei usavenisset, si non imperatrix ipsa facinus impedivisset. nam illa pro Michaelo deprecans inter alia proferebat in medium instantem sacrosanctae Christi nativitatis diem. nihilominus Leo per insomnia, per oracula, per alia quaedam eiusmodi territus caedem eius maturabat. ad suam quoque conjugem dixisse perhibetur „tua quidem opera Michaelus iam dimittitur: verum quid secuturum sit, tu tuique liberi paulo post cognoscetis.“ non magno temporis interiecto spatio Michaelus oraculo fretus monachi, cuius mentionem aliquoties fecimus, eas ipsas invidias, de quibus locuti sumus Leoni struxit; totamque rem illi patefecit qui eum vinculis constrictum custodiebat. hoc modo factum ut Michaelus imperatorium in solium collocaretur, cum quidem adhuc

πόδας κατεχόμενος σιδηρῶ· τὸν δὲ Λέοντα καὶ προσπεφυ-
γῶτα τῆ θείῳ ναῶ ἀνηλεῶς ἐκτέμνει τοῖς ξίφεσι.

Κρατεῖ τοίνυν μετὰ τὸν Λέοντα ὁ τραυλὸς Μιχαήλ,
ἔτη γ', ὁ καὶ ἐξ Ἀμορίου ὀρμώμενος, δυσσεβῆς μὲν ὢν, οὐ
5 μὴν δὲ καὶ ἀσεβεῖν ἀναγκάζων τοὺς εὐσεβεῖς. ἐφ' ᾧ καὶ
ἀνιένται τηνικαῦτα οἱ ἅγιοι, ὁ μέγας τε Θεόδωρος ἀπὸ τῆς C
ὑπερορίας ἀνάγεται· προσέφθασε γὰρ αὐτὸν ἐξορίσας ὁ Ἀρμέν-
νος καὶ πολλὰ κακὰ ποιήσας ἄτε τῶν ἁγίων εἰκόντων ὑπερμα-
χόμενον. τοῦτου μέντοι τοῦ Μιχαήλ βασιλευόντος Θωμᾶς
10 τις χεῖρα βαρεῖαν συλλέξας ἐξ ἀνατολῆς τε καὶ δύσεως, τριή-
ρεις τε οὐκ ὀλίγας ποιήσας, κατὰ τῆς βασιλίδος ἐκστρατεύει
τῶν πόλεων. τοσαύτη δὲ δύναμις ἦν ὥστε καὶ τὴν ἀπαιω-
ρηθεῖσαν ἐν ἀκροπόλει ἄλυσιν διακλάσαι καὶ πρὸς Βλαχέρ-
νας ἀπελθεῖν. ἐν ὅλοις λοιπὸν τρισὶν ἔτεσι τὰ τοῦ πολέμου
15 κερκρότητα. εἶτα ὁ Θωμᾶς ἠττᾶται, φεύγει, εἰς Ἀδριανού-
πολιν ἔρχεται. καιρὸν ἰκανὸν ἐκεῖσε παρὰ τοῦ Μιχαήλ κύκλω D
τετρήρηται. προδίδωσι καὶ ἄκων, κρητεῖται, χεῖρας καὶ πό-
δας τέμνεται, ἐπ' ὄνου κάθεται, τοῦτο καὶ μόνον λέγων
„ἐλέησόν με, ἀληθῶς βασιλεῦ.”

20 Μετὰ δὲ τὸν Μιχαήλ Θεόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἔτη ἰβ'
μῆνας γ'. καὶ τηνικαῦτα ἐκλογὴν ποιεῖται κορασίῳ, ὢν μίῃ

compedes gestaret, Leo sine ulla commiseratione gladiis configeretur,
in ipsa divina aede quo se receperat.

Ἰgitur post Leonem Michaelus cognomento Balbus, oriundus
Amorio, rebus annos octo cum imperio praefuit. erat ille quidem
minime religiosus, non tamen homines pios ad impietatem cogebat.
quapropter id temporis viri sancti carceribus liberati sunt, et ma-
gnus ille Theodorus ab exilio revocatus, quem sacras imagines pro-
pugnantem multaque perpersum Leo Armenius solum vertere coege-
rat. hoc Michaelo imperante Thomas quidam maximis ex oriente
collectis copiis, nec paucis triremibus instructis, adversus reginam
urbium expeditionem suscepit. tantas autem vires habebat, ut suspen-
sam ex arce catenam perfringeret ac Blachernas usque contenderet.
itaque deinceps totis tribus annis bellum geritur, quo exacto Tho-
mas vincitur, in fugam se coniecit, Adrianopolim pervenit, non
exiguo tempore istic obsidione a Michaelo cingitur, ab incolis oppidi
deditur, invitus in hostis potestatem venit, manibus atque pedibus
truncatur, asino contumeliae causa imponitur, haec tantum verba
proferens „miserere mei, qui reapse imperator es.”

Post Michaelum Theophilus filius eius annos duodecim menses
tres imperavit. mox ab inito imperio delectum puellarum haberi
iussit, inter quas etiam Cassia comparuit. eam propter responsum

καὶ ἡ Κασία, ἣν δὴ καὶ ἀποπέμπεται διὰ τὴν πλήρη συνέ-
σεως ἀπόκρισιν αὐτῆς· μῆλον γὰρ ἐπιδεδωκώς αὐτῇ ὡς
ἐρασθεὶς δῆθεν ἐπὶ τῷ κάλλει αὐτῆς, καὶ εἰπὼν „ἐκ γυναι-
κὸς ἐρρήν τὰ φαῦλα,” ἤκουσεν ἐξ αὐτῆς ὅτι καὶ ἀπὸ γυναι-
κὸς πηγάζει τὰ κρείττονα. ἐφ’ ᾧ καὶ τὴν Παφλαγῶνα Θεο-
P. 289 δώραν ἠγάγετο. οὗτος καθ’ ἐκάστην ἑβδομάδα διὰ τῆς ἀγ-
ρᾶς ἔφιππος εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν ἀπῆρχετο· εἰ γὰρ
καὶ τιμὴν ταῖς ἀγίαις εἰκόσιν οὐκ ἔνεμεν, ἀλλὰ τῷ σωτηρι
καὶ αὐτῇ τῇ Θεομήτορι πίστιν ἐτήρει, ὡς ἔλεγεν. οὗτος καὶ
περὶ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ προκειμένων ὠνίων ἡρώτα, καὶ εἰς
πολλοῦ ἐπιπρόσκοντο, κατὰ τοῦ ἐπάρχου ὠργίζετο. τοῦτω
προσηλθὲ τις γυνὴ παρὰ τοῦ τῆς Αὐγούστας συγγόνου Πε-
τρωνᾶ ἀδικουμένη· οἴκημα καὶ γὰρ τι ὑψώσας ἔβλαπτε γει-
τονουῶσαν αὐτήν. ὁ γοῦν Πετρωνᾶς ἐπιφωνήθη μὲν, οὐ διωφ-
θῶσαιτο δέ. ἐφ’ ᾧ αἰετίζεται δεινῶς, καὶ τοῦ οἰκήματος ἀνα-
Βτραπέντος ἡ ὕλη πᾶσα τῇ γυναικὶ δίδοται. ἤνικα δὲ καὶ
προκύψας τὸ τῆς δεσποίνης εἶδεν ἔγγομον πλοῦτον, πυρίκα-
στον κελεύει γενέσθαι, λέγων „βασιλέα με τοῦ Θεοῦ ἀνα-
δείξαντος, σὺ βιάζεις ποιῆσαι με νυύκληρον. ἄλλως τε εἰ
μετὰ τῆς βασιλικῆς εὐτετηρίας καὶ τὰ ἐξ ἐμπορίας ἑαυτοῦς
περιποιεῖσθαι σπεύδομεν, πόθεν ἂν τὰ πρὸς ζωὴν οἱ ἰδιώ-

prudētia plenum missam fecit ac repudiavit. nam cum ei malum tradidisset, uti qui propter insignem ipsius pulchritudinem amore correptus esset, simulque dixisset: „a muliere mala promanarunt.” vicissim illa respondit „a muliere bona quoque proveniunt.” itaque mutata sententia Theodoram Paphlagoniam matrimonio sibi iunctam habebat in more Theophilus, ut singulis septimanae diebus per forum eques in Blachernium templum iret. quanquam enim sacris imaginibus honorem nullum deferebat, salvatori tamen ac deiparae fidem servabat, ut ipsemet profitebatur. praeterea de rerum in foro venum expositarum pretiis inquirere solebat, et si magno eas vendi deprehenderet, praefecto succensebat. accidit aliquando ut femina quaedam ipsam conveniret, ab Augustae fratre Petrona per iniuriam laesa. nam cum is aedificium in altum eduxisset, domus vicinae, quae mulieris erat, luminibus obstruxerat. hanc ob causam Petronas obiurgatus nihilo magis id corrigebat in quo deliquerat. itaque gravi eam contumelia imperator adfecit, aedibusque deiectis omnem materiem mulieri attribuit. itidem cum e palatio prospectans dominae navim portum ingressam vidisset, ut igni ea concremaretur mandavit, huiusmodi verba subiciens „tu cum imperatorem me deus designavit. nauclem esse coges? quod si nos praeter uberes imperii fructus etiam mercaturae emolumenta conabimur intercipere, unde nam pri-

ται πορίζονται;" τοσούτον δὲ μεγαλοπρεπῆς βασιλεὺς ὁ Θεόφιλος ἦν ὥστε καὶ θανμαστά τινὰ φιλοτεχνήσασθαι ὄργανα. πνεῦμα καὶ γὰρ ἐκεῖθεν ἐν μηχανῇ τινὶ ἀνυπεμπόμενον μελωδίαν ἀπήγει τερπνὴν καὶ εὐκέλαιον. ἀλλὰ καὶ χρυσᾶ κατε- C
5 σκεύασε δένδρα, ἐν οἷς παντοδαποί' στρουθοὶ καθήμενοι με-
λήδημα μελιτόεν ἐξέχουν.

Ἀνθρώπιόν τι ἐν ἀνακτόροις περιεστρέφετο, παρακοπήν φρενῶν ἔχον, Δένδρις καλούμενον. ποτὲ γοῦν ὁ βασιλεὺς V. 214
ἐρωτήσας αὐτὸ πόθεν ἦκει, παρὰ τῇ Μύνην πορευθῆναι ἔλε-
10 γεν· οὕτω γὰρ ἐκύλει τὴν δέσποιναν. ἀλλὰ καὶ νινία καλὰ
διεβηαιοῦτο ἔχειν αὐτήν. εἰκόνας οὖν ὁ βασιλεὺς ὑποτοπι-
σας εἶναι τὰ νινία κατὰ τῆς βασιλίδος ἐξώργιστο. ἡ δὲ σο-
φῶς τὸν ἄνδρα κατεσοφίστατο· „οὐδὲ γὰρ εἰκόνας εἶδεν ὁ
15 Δένδρις" ἔλεγεν, „ἀλλ' ἐνατενίζούσης μου τῇ κατόπτρῃ τὰς
D
μασεν." ἐπὶ τοσούτων δὲ ἀπεστρέφετο τὰς εἰκόνας ὁ Θεόφι-
λος ὥστε καὶ τὸν ἱερὸν Μεθόδιον, ἅτε τῶν εἰκόνων ὑπερμα-
χόμενον, ἐν σπηλαίῳ τινὶ κατέκλεισεν ὥσπερ νεκρὸν ἐν μη-
μείῳ. καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ δύο ληστὰς σὺν αὐτῷ.
20 τότε δὴ τότε καὶ τελευτήσας ὁ εἰς πόσης δυσσαμίνας αἴτιον
τῇ μακαρίῳ γέγονε; τηρικαῦτα καὶ οἱ κεντηθέντες τὰ μέτωπα

vatae fortunae homines ad vitam sustinendam sibi necessaria compa-
rabunt?" praeter haec tam magnificus erat imperator hic Theophilus,
ut etiam admirabilia quaedam instrumenta studiose excogitaret, de
quibus machina quadam emissus spiritus iucundam suaviterque reso-
nantem melodiam efficit. itidem arbores aureas parabat, in quibus omnium
generis aviculae considentes melleum quandam cantum effundebant.

Ceterum in aula quidam versabatur homuncio parum mentis compos.
eum cum aliquando interrogasset imperator unde veniret, a Manna se
digressum respondit: hoc enim nomine dominam appellabat. deinde
adfirmavit illam perbellas pupas habere. qua voce imperator audita,
auspicatus pupas esse imagines, contra imperatricem excanduit. illa vero
maritum solerter decepit. „non enim" ait „imagines Denderis vidit"
(hoc illi deliro nomen erat), „sed cum speculum intuerer, formas in
eo per reflexionem repraesentatas conspexit, easque pupas nuncu-
pavit." usque adeo certe Theophilus imagines aversabatur, ut etiam
religiosum illum virum Methodium, qui earum patronus erat, in
spelunca quadam perinde concluderet uti cadavera sepulcris abdon-
tur. neque tantum hoc modo eum vexavit, sed etiam ipsi latrones
duos adiunxit, quorum unus ibidem extinctus est. eius cadaver quan-
tum obsecro molestiae foetore suo putas viro beato attulisse? id tem-
poris etiam ii quorum facies notis erant compunctae, in exilium acti,

πρὸς τὴν ὑπερορίαν στελλόμενοι γραφὴν ἐγχαράττουσι τῷ
Μεθόδιῳ διὰ τινος ἰχθυοθήρα ἐν μέτρῳ λαμβεῖν κατὰ λέξιν
ἔχουσαν οὕτωςί.

P. 290

τῷ ζῶντι νεκρῷ καὶ νεκρῷ ζωηφόρῳ,
ναίαντι τὴν γῆν καὶ πολοῦντι τὸν πόλον,
γραπτοὶ γράφουσι δέσμοιοι τῷ δεσμίῳ.

5

ἄντιγράφει δὲ καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτούς
τούς τὰς βίβλοισιν οὐρανῶν κλησιγράφους
καὶ πρὸς μέτωπα σωφρόνως ἐστιγμένους
προσεῖπεν ὁ ζῶθραπος ὡς συνδεσμίους.

10

τὸν μέντοι Μεθόδιον παραδόξως ὁ θεὸς ἐκείθεν ἐξήγαγεν. ὁ
γὰρ Θεόφιλος φιλολόγος ὢν γραφαῖς τισὶ δυσνοήτοις ἐπέ-
χεν, ὃν τὴν λέξιν οὐχ εὗρισκεν. ἀκούσας οὖν παρὰ τινος ὡς
Βουδέϊς ἕτερος τὰς τοιαύτας σαφηνίσει γραφὰς εἰ μὴ ὃ ἐν μνή-
ματι Μεθόδιος, ἐκείθεν αὐτὸν αὐτίκα μετεκαλέσατο καὶ διὰ
τιμῆς εἶχεν ὅτι πολλῆς. αἱ μέντοι σιαγόνες αὐτοῦ παραλ-
θεῖσαι ὑπὸ Θεοφίλου διὰ τὸ τῶν ἁγίων εἰκόνων ὑπερλαλεῖν
(μετὰ γὰρ τὴν ζ' σύνοδον ὁ βασιλεὺς οὗτος τὴν εἰκονομαχίαν
ἀνενέωσεν) ὀθῆν ἁπλοῦς ἐδέδεκτο. ταύτη τοι καὶ συνήθεια
μέχρι τοῦ νῦν, ὡς οἶμαι, κεκράτηκεν ἐν ἀρχιερεῦσι τὸ καὶ 20
τοῖς ἐμπροσθίοις μέρεσι δεδεμένας ἔχειν ὀθῆνας.

piscatoris cuiusdam opera Methodio scripserunt in haec verba, iam-
bicis versibus inclusa :

vivo perempto vivificoque mortuo,
terram incolenti ac pariter calcanti polum,
scripsere vincto vincti et inscripti notis.

illis Methodius in hanc sententiam rescripsit :

libris vicissim descriptos caelestibus,
faciesque non sine laude compunctos notis,
secum salutat vinctos vivus obrutus.

hunc autem Methodium novo et admirabili quodam modo deus ex eo
specula eduxit. nam cum Theophilus doctrinae litterarum studiosus in
scripta quaedam intellectu difficilia incidisset, nec qui se de illis
explicaret invenire posset, intellecto de quodam neminem mortalium
esse qui feliciter ea declarare posset quam inclusus ille sepulcro Me-
thodius, hominem inde statim revocavit, magnoque in pretio dein-
ceps habuit. et quia Methodii malae propter sacrarum imaginum pro-
pugnacionem contumendo laesae solutaeque fuerant a Theophilo
post 7 synodum simulacrorum eversionem renovante, necesse habebat
ut eas tenui quadam fascia linea obligaret, unde mea quidem sen-
tentia mos inolevit, hodieque durans, ut pontifices ab anteriori parte
lineas fascias alligatas habeant.

Ἄλλὰ καὶ τελευταῖαν ὁ Θεόφιλος ἤξιον μῆτε τὰς ἀγίας
 εἰκόνας ἀνασθηλωθῆναι μῆτε τὸν πατριάρχην Ἰωάννην τὸν
 καὶ γόητα καθελεῖν. ἀλλὰ μετὰ θάνατον ἐκείνου καθελούσα
 τοῦτον ἡ Θεοδώρα τὸν ἱερὸν ἀντεισηῆσε Μεθόδιον, εἰ καὶ C
 5 γύναιόν τι πορνίδιον οἱ ἐξ ἐναντίας ὑπελθόντες διαβύλλουσαι
 τὸν Μεθόδιον. κρίσις οὖν ἐπὶ τούτοις προβαίνει, καὶ τὸ
 κράσπεδον ἄρας ἀπογυμνοῦ τὴν αἰδῶ. ἡ δὲ ἦν κατεφυγμένη
 πάντῃ καὶ μεμυρασμένη. καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτηθεῖς δι' ἣν ὁ
 τοσοῦτος γέγονε μαρασμός, ἔλεγεν ὅτι ποτὲ κατὰ χρείαν εἰς
 10 Ῥώμην σταλείς, κἀκεῖσε πύρωσιν παθῶν σαρκικῆν, δέομαι
 τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ. ἐφ' ἧ καὶ δοκῶ κατ' ὄψεσιν ἰδεῖν
 τὸν κορυφαῖον Πέτρον, καὶ οὗ τῆς αἰδοῦς ἀπακμένου μου
 πῦρ ἐδόκουν αὐτὴν περιβόασθαι. ἔκτοτε οὖν τὰ μέρια
 ταῦτα γενέκρωται, καὶ πύρωσις οὐκέτι μοι παρηπάχλησε. D
 15 καὶ ἡ μὲν πρώτη γυνὴ τὸν Ἀδὰμ ἐξάγει τοῦ παραδείσου, ἡ
 δὲ κυρὰ Θεοδώρα εἰσάγει τὸν ὁμόζυγον αὐτῆς εἰς τὸν παρά-
 δεισον. ὡς οὖν ἔλαβε πληροφορίαν τοῦ πρῶματος, φιλοφρο-
 νεῖται τοὺς ἁγίους τούτους πατέρας, δι' ὧν ἄρα καὶ ἡ πρὸς
 θεὸν γέγονε δέησις. ἡνίκα γοῦν ἐφιλοφρόνησεν αὐτούς, συμπαρ-
 20 ἦν καὶ ὁ γραπτὸς Θεοφάνης Νικαίας. ταύτης οὖν ἐνυπεν- V. 225
 ζούσης αὐτῇ καὶ τὰ στίγματα θαυμαζούσης ἔλεγε „τί μο

Denique Theophilus moriturus petebat ut imagines sacrae rursum
 non erigerentur, neque Iohannes patriarcha, prestigiator insignis,
 loco moveretur. verum ipso vita fuacto, Theodora Iohanne delecto
 et abdicato sanctum virum Methodium pro eo substituit. tum vero
 meretricula quadam subornata Methodium adversarii criminati sunt;
 quas res in iudicium cum deducta foret, Methodius fimbria vestis
 sublata genitalia denudavit. ea prorsus frigebant et emarcuerant. roga-
 tus autem quam de causa tantopere virilia ipsius amarcuissent,
 respondit se aliquando quadam de causa Romam inissum, et carnalis
 libidinis inflammatione correptum, Christi discipulorum opem implo-
 rasse; ideoque per quietem vidisse summum illum Petrum apostolum,
 qui verendis suis attackis effecerit ut ignis ea depascere videretur. ex
 eo tempore membra istaec sua mortua sibi fuisse, neque libidinis
 inflammationem quidquam attulisse molestiae. caeterum ut omnium
 prima mulier Adamum paradiso eduxit, ita domina Theodora coniu-
 gem suum in paradiso introduxit. ea de re cum certior facta fuis-
 set, benigne sanctos hosce patres excepit, qui etiam pro Theophilo
 deum precati sunt. cum autem illos exciperet, aderat inter alios
 Theophanes Nicaenus pontifex, cuius faciei notae impressae erant,
 is imperatrice defixis oculis se intuente, ac notas impressas admi-
 rante „cur” inquit „tam crebro me adspicis? in altera vita cum ma-

συχνῶς ὀρεῖς; τότε διαδικάσομαι περὶ τούτου τῆ ἀνδρί σου." ἦν δὴ καὶ πολλὰ δυσχεράνασαν τούτου ἔνεκεν ὁ πατριάρχης παρεμυθεῖτο Μεθόδιος.

P. 291 Γίνωσκε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι ἐπὶ τῆς τοῦ Θεοφίλου βασιλείας Λέων ὁ φιλόσοφος ἦν, κεκρυμμένος μὲν τοῦ πρώτου 5 καὶ πάντη ἄγνωστος ὢν, τούτῳ δὲ γεγονὼς τῆ τροπῆ κατὰ δὴλος. νεανίας τις γεωμετρικῆς ἐπιστήμης ἔμπειρος ὢν αἰχμάλωτος ἄγεται. εἶτα παρὰ τοῦ κατέχοντος αὐτὸν Ἀρμεμονυῆ ζήτησις γίνεται γεωμετρικῶν θεωρημάτων. παρίσταται καὶ ὁ νεανίας, τὴν αὐτοῦ σοφίαν δείκνυσι, θαυμάζεται 10 ἐρωτᾷται εἰ καὶ τινες ἕτεροι τοιοῦτοι παρὰ τῆ βασιλευούσῃ εὐρίσκονται. καὶ ὁ Ἀρμεμονύνης μισθὸν περὶ τοῦ σοφοῦ B Λέοντος, τίς τε ἦν καὶ ὅπως εἰς ἄκρον ἐληλύκει πάσης σοφίας καὶ ἐπιστήμης, γράφει πρὸς τὸν βασιλέα Θεόφιλον ὡς ἂν ἀποσταλεῖ τὸν φιλόσοφον πρὸς αὐτόν· ἀντὶ δὲ τούτου 15 δοθήσεται χάρις χρυσοῦν κεκτηνᾶμια ρ' καὶ φίλια αἰώνιος. καὶ ὁ Θεόφιλος ἄτοπον κρίνας εἰ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν, δι' ἣν τὸ τῶν Ῥωμαίων γένος θαυμάζεται, ἔκδοτον ποιήσῃ τῆς εἴνεσι, πρὸς τὰ αἰτηθέντα οὐκ ἐπένευσε. γνωρίζεται ὅν ἐντεῦθεν ὁ τὰ πάντα σοφώτατος Λέων, διδάσκαλος προχει- 20 ρίζεται, τελευταῖον εἰς τὸν τῆς Θεσσαλονίκης θρόνον ἀνάγ-

rito tuo disceptaturus sum." hoc verbum Imperatricem graviter admodum pupugit, quam tamen deinde Methodius patriarcha consolatus est.

Scito autem, dilecte fili, Theophilo imperante Leonem philosophum extitisse, qui prorsus antea latitabat et ignotus erat: sed hoc modo nomen aliquod est consecutus. quidam adolescens geometricæ scientiæ peritus in hostium potestatem venerat. accidit autem ut Armenumnes, qui eum captivum habebat, aliquando de geometricis theorematis disputaret. ibi juvenis ille præsens doctrinæ suæ specimen edit, et apud homines admirationem sui concitat. quamobrem interrogatur an alii quoque Cpoli reperiantur qui artem hanc teneant, cum respondente juvene cognovisset Armenumnes de Leone viro sapienti ac docto, quisnam foret, et quod summam omnium doctrinæ scientiæque peritiam consecutus esset, litteris ad imperatorem Theophilum datis petit ut ad se Leonem mittat, pro quo declarandi animi grati causa vicissim ei daturus sit centum auri centenarios aeternamque pacem concessurus. Theophilus autem, qui absurdum quiddam se facturum duceret, si rerum cognitionem, propter quam natio Romanorum in admiratione sit, populis exteris proderet, postulatis Armenumnae adsentiri noluit. ex eo tempore Leo doctissimus in universis disciplinis clarescere coepit. cumque doctoris munus aliquandiu ei mandatum fuisset, tandem opera magni patriarchæ Iohannis ad The-

ται παρὰ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ μεγάλου. τῶν εἰκονομάχων τηρικαῦτα καθαιρεθέντων συγκαθηρέθη καὶ αὐτός. μεγίστην δὲ τιμὴν παρὰ γε τοῖς Θεσσαλονικεῦσιν ἔφερε καὶ δι' C ἄλλα μὲν πολλά, μάλιστα δὲ δι' ἣν ἐπήνεγκε τοῦ λιμοῦ λύσειν, τὴν τῶν ἀστέρων ἐπιτολὴν διασκεπόμενος κάκεινους ἀνακείσας τὰ σπέρματα τηρικαῦτα καταβαλεῖν.

Ὁ μέντοι Θεόφιλος γαμβρὸν εἶχεν Ἀλέξιον, οὗ Μωσῆλὲ τὸ ἐπώνυμον· καὶ Μανουήλ. τις ἐν αὐτῷ παραδυναστεύων ἦν. ὁμοίως καὶ Θεόφοβός τις, ὃν δὴ καὶ θανάτῳ 10 καθυποβληθῆναι κελύει, μὴ ποτε νεώτερόν τι εἰργάσεται. ἀφαιρεῖται οὖν ἡ ἐκείνου κεφαλὴ καὶ τῇ Θεοφίλῳ προσάγεται. τῶν οὖν τριχῶν αὐτῆς ἀψάμενος ἔφη „οὐτ' ἐγὼ Θεόφιλος οὔτε σὺ Θεόφοβος.“ ἐπὶ τούτοις οὖν ἐξηρεύεσθαι τὴν D ψυχὴν δυσσετερίᾳ πρότερον συσχεθεῖς· τὸ δὲ ταύτης αἴτιον 15 ψυχροποσία.

Μετὰ δὲ τοῦτον κρατεῖ Μιχαὴλ ὁ μεθυστῆς σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ Θεοδώρα ἔτη ιδ', καὶ μόνος ἔτη ια'. κατάγει δὲ αὐτὴν καὶ ἀποκρίρει· μόνος γὰρ ἤθελε σκηπτρα τὰ Ῥωμαίων 20 ἰθύνειν, εἰ καὶ μὴ πρὸς καλὸν ἀπέβλεπε τὰ ἐκείνου. τί γὰρ οὐκ ἔλεγε; τί δὲ οὐκ ἔπραττε; πολλάκις καὶ μηδέ τις χρείας κατεπειγούσης, χωρὶς φυλάκων καὶ φρουρῶν, ἄτερ δορυφορούντων, ἐπὶ μέσων ἐκείνος τριόδων παρῴδευε. καὶ τί χρῆ

salonicense solium evectus est. inde cum oppugnatores imaginum loco moverentur, etiam ipse solio suo deiectus est. apud Thessalonicenses in honore maximo fuit cum alias plures ob causas, tum maxime propterea quod eos annonae penuria sublevasset, siderum quorundam ortu considerato: persuaserat enim ipsis ut indicato ab se tempore semina terrae crederent.

Ad Theophilum ut redeamus, habebat is generum Alexium, cognomento Moselem. praeterea Manuelus quidam apud ipsum potestatis imperatoriae particeps erat, itemque Theophobus, quem morte adfici iussit, ne quando res novas moliretur; estque caput ei praecisum et ad Theophilum allatum. cuius ille crinibus atrectatis „nec ego sum Theophilus“ inquit, „nec tu Theophobus.“ haud multo post animam exhalavit, cum prius intestinorum morbo laborasset, quem ex haustu frigidae aquae sibi accessiverat.

Theophilo extincto, Michaelus cum Theodora matre 14 annis imperavit, eamque tandem ab imperii gubernaculis removit et rasis; quod solus Romanam rem publicam administrare vellet. non tamen ad utilitatem publicam ea quae gerebat spectabant. quid enim non ille dicere, quid non ausus est facere? saepenumero nulla urgente necessitate absque custodibus, praesidio, satellitum comitatu, in

παλλὰ λέγειν; ἐπὶ χεῖρονα καθ' ἐκίστην προκόπτων ζωῆν,
 P. 292 καὶ κατ' αὐτῶν ἐλύττησε τῶν μυστηρίων ὁ κἀκιστος. βελῶν
 γὰρ εἰς κρατῆρα δευμύτατον σίνηπι τὴν ἀγιστείαν κειθεῖν
 ἐτέλει τὴν μυστικὴν, παίζων ὁ τάλας ἐν οὐ παικτοῖς καὶ
 γελοῖς ἐν ἀγελάστοις ὁ δειλῆμιος. ἡ μὲντοι Θεοδώρα παραδί-5
 δωσι πρὸς αὐτὸν χρυσοῦ κεντηνάρια ᾿ καὶ ἀργυρίου ὀσσεῖ γ'.
 ἀλλ' ὁ Μιχαὴλ τρία καὶ μόνον τελευταῖων ἀφῆκε, κρατήρας
 ἕτη ἰα' μετὰ τὴν Θεοδώρας διάζευξιν· περὶ γὰρ μέθας καὶ
 V. 228 ἵπποδρομίας κατήγετο. τοσοῦτον δὲ τῶν τοιούτων ἐξείχετο
 θεάτρων ὡς αὐτὸς μὲν φορεῖν τὸ Βένετον καὶ ἱππηλατεῖν, ἕιο
 δὲ λογοθέτης τὸ Πράσινον. καὶ ποτε γοῦν τοῦ ἱππικοῦ ἐ-
 Βσταύτος ἀγῶνος ὁ τοῦ δρόμου πρωτονοτάριος ἐφίσταται λέγων
 ὅτι ἐν τοῖς Μελαγγείοις, ἅτινα Μελάγυνα ἰδιωτικῶς λέγον-
 ται, Σαρακηνοὶ προσέβαλον· καὶ ὁ βασιλεὺς „ἐν τοιοῦτῃ
 μοι” ἔφη „ἀγῶνι, καὶ τὸν μέσον εὐάνυμον καταστήσαι σκεν-
 11 δοντι, αὐτὸς, μάταιε, περὶ Σαρακηνῶν ἐπιδρομῆς ἀγγελίαν
 ἐπάγεις μοι;” τοιοῦτοις οὖν ὁ Μιχαὴλ ἐνασχολούμενος τοῖς
 βασιλικούς ἐπένωσεν, ὡς εἴρηται, Θησαυρούς· καὶ αὐτοῖς
 γὰρ τοὺς ἠνιόχων παῖδας ἐκ τῆς ἱερᾶς πολυμβήθρας ἀναλαμ-
 βανόμενος ἐδίδον ἐκίστην αὐτῶν ἀνὰ χρυσοῦ λίτρας ρ'. 10
 C Πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ τοῦτο τὴν τοῦ Μιχαὴλ ἀβελτηρίαν

3. δριμυτάτην F.

ipsa se trivia conferebat. quid multa proferri opus est? cum cotidie
 deteriore ad vitam prolaberetur, tandem vir sceleratissimus adve-
 nus ipsa quoque mysteria furiose debacchari coepit. nam in craterem
 indito sinapi acerbissimo mysticum inde sacrum peragebat, ludens
 miser in iis quae ludos nullos admittunt, et ridens infelix in minime
 ridiculis. tradiderat ei Theodora mater auri MXC centenarios, argenti ad
 tria milia. ex iis Michaelus moriens tria tantum reliquit, imperio non
 discessionem ex aula Theodoraē annis undecim potitus. solis compo-
 sitionibus et circensibus ludis operam dabat, quibus sane spectaculis
 tam impense delectabatur ut ipsemet extrinsecus amictum Venetam
 gestans equos agigaret, logotheta Prasino habitu induto. accidit ali-
 quando ut equestri certamine iam imminente protonotarius dromi
 accedens diceret in Melangeis, quae Melagina vulgo nuncupantur.
 Saracenos adesse. tum imperator „tene vero” inquit, „hominem sto-
 lidissimum audere mihi tali occupato certamine, ac in hoc nunc
 incumbenti ut in laevam partem medium avertam, de Saracenorum
 incursu nuntium adferre?” rebus igitur huiusmodi Michaelus occupa-
 tus imperatorius, ceu diximus, thesauros exhauriebat. nam quoties
 ipsorum etiam aurigarum filios ex sacro fonte suscipiebat, singulis
 auri libras centum donabat.

Licet hinc etiam, ut omittamus alia, Michaeli recordiam agno-

παρίστην. ἀπὸ Ταρσοῦ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ παλατίου
 φρυκτοὶ κατὰ τινὰς τόπους ἀνεφλέγοντο κατὰ διάδοσιν τῶν
 τῶν Σαρακηνῶν ἐπιδρομὰς προμηνύοντες. ἤνιοχείας οὖν τε-
 λουμένης κατὰ γὰρ τὸν ἐν τῷ στενῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος ναὸν
 5 Μάμαντος, καὶ τὸ Βένετον ἐνδεδυμένου τοῦ βασιλέως αὐτοῦ,
 ἀγγελία γέγονεν ἀπὸ γὰρ τοῦ κατὰ τὸν Φάρον φρυκτοῦ. ἀνί-
 γων ἐπὶ τούτῳ συσχεθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐκ μέσου ποιεῖ τού-
 θασματοὺς ἐκείνους φρυκτοὺς, ὡς μηκέτι τοιαύταις ἀγγε-
 λiais οἱ θεαταὶ δειλαινόμενοι τὸ θέατρον καταλύωσιν.

10 Οὗτος ὁ Μιχαὴλ χρημάτων ἀπορήσας καὶ τὰς χρυσῆς
 ἐκείνας πλατάνους, αἷς ὁ φιλόσοφος κατεσκεύασε Λέων, ὡς D
 ἄνωθεν ἔφημεν, ἐν αἷς στρουθοὶ καθήμενοι διὰ μηχανῆς ἐκε-
 λύδουν, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς λέοντας, αἱ πρὸς ἐκπληξιν τῶν
 ἔθνων μεμηχάνηται (καὶ οὗτοι γὰρ ἔστιν ὅτε βρυχώμενοι
 5 ἐθανυμάζοντο), κατακόψας ἀνάλωσεν.

Ἐπὶ τούτοις οὖν ἡ Θεοδώρα πολλὰ παραινοῦσα τὸν Μι-
 χαὴλ τῶν βασιλείων ἐκπτωτος γίνεται. ὁ γὰρ ἐκ μητρὸς
 αὐτῆς θεῖος, ἧ Βάρδας ὄνομα, πάντα κάλων κινήσας καὶ
 παντοίως ὑπελθὼν αὐτόν, τὴν μὲν βασιλίισαν πόρρω γενέ-
 σθαι τῶν βασιλείων οἰκονομεῖ, ἑαυτὸν δὲ προχειρισθῆναι
 Καίσαρα. ἔκτοτε οὖν πάντα ποιῶν ὡς ἀντίναξ οὐ δίδλεκε. P. 293

scere. a Tarso ad Palatium usque certis in locis ignes succendi con-
 sueverant, quibus aliis alios excipientibus Saracenorum incursus de-
 nuntiabantur. cum igitur aliquando currus agerentur ad eximii mar-
 tyris Mamantis aedem, quae in Steno est, habituque Veneto impe-
 rator ipse ornatus esset, signum adventus hostilis editum est per
 ignem de Pharo. quae res permolesta cum imperatori accideret,
 ignes illos admirabili consilio excogitatos sustulit, ne deinceps un-
 quam per eiusmodi nuntios animis terrore percussis theatrum specta-
 tores desererent.

Idem Michaelus cum forte pecuniis indigeret, etiam platanos
 illas aureas, factas a Leone philosopho, de quo supra locuti sumus,
 in quibus aviculae sedentes per machinam quandam cantillabant,
 itemque leones aureos, qui et ipsi cum hominum admiratione ma-
 xima nonnunquam rugitum edebant, opera certe praeclara et unam
 ob causam facta, ut exterae nationes ad eorum conspectum obstu-
 pescerent, minutas in partes concidit et aurum expendit.

Quas ob res Theodora Michaelum crebris admonitionibus casti-
 gans et erudiens e regia tandem expellitur. etenim Michaeli avuncu-
 lus, cui Bardae nomen erat, nulla non machinatione usus et omni-
 bus hominem modis aggressus, ut imperatrix quidem longe a regia
 summo veretur effecit, ipse vero Caesar ab imperatore designaretur.

πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ παρανομίαν ἐτόλμα, νιῶν γησίον γαμητῆ
 συνεφθέρετο. μανθάνει ταῦτα καὶ ὁ τότε πατριάρχης Ἰγνά-
 τιος· ἐφ' ᾧ νουθετεῖ, παραινεῖ, καὶ τελευταῖον ἐκδιώκει
 τῶν ἀγιασμάτων αὐτόν. μαινεται ὁ Βάρδας, καὶ τὸν μὲν
 Ἰγνάτιον τῆς ποιμνῆς ἐξίστησιν, ἀντ' αὐτοῦ δὲ προχειρίζεται
 Φωτίον. ἀλλ' ἐντεῦθεν οἰοῖς καὶ ὄσοις ἐβλήθη δεινὰς παρὰ
 Φωτίου ὁ Ἰγνάτιος, ἴν' ἐκὼν φανεῖ παραιτούμενος, οὐκ
 ἔστιν εἰπεῖν. ἀπορριζοῦσι γὰρ αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας, προσ-
 V θραπλοῦσι γυμνὸν κοπροσφέρτω τινὶ λάρνακι τὸν τοῦ καταπύ-
 στου Κοπρωνύμου φερούση νεκρόν. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πλέον ἀπέ-
 χεται ὁ θεός· ὁ μὲν γὰρ Φωτίος αὐτίκα τοῦ θρόνου ἐκβάλ-
 λεται, ὁ δὲ Βάρδας κακῶς τῶν ὧδε μεθίσταται. κατὰ γὰρ
 τοῦτο καὶ σημεῖά τινα τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ κατεμήνησον, ἐπιτο-
 λαὶ κομητῶν, ὕψεις ὄνειράτων ἀλλόκοτοι. ἐδόκει γὰρ ὁ Βάρ-
 δας πρὸς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἀπελθεῖν, καὶ τῷ τοῦ πα-
 τριάρχου θρόνου τὸν κορυφαῖον Πέτρον ἰδεῖν ἐγκαθήμενον,
 καὶ τοῖς ποσίν αὐτοῦ τὸν ἀγιώτατον Ἰγνάτιον ἐγκυλιανδοῦμε-
 V. 227 νον, κάκειθεν ὧν ἔπαθε παρὰ τοῦ Καίσαρος αἰτούντα ἐκδι-
 C κησιν. καὶ ὁ Βάρδας εὐθέως ἐώρα ῥομφαίαν διδομένην ὡς ἐπ'
 αὐτῆς αὐτόν μεληδὸν διατμηθῆναι. οὐ πολὺς διήλθε καιρὸς, 20
 καὶ κατὰ τοῦ Βάρδα θάνατος μελετᾶται παρὰ Μεχαῆλ τῆ

itaque ab illo tempore cuncta sic agere, quasi si imperator ipse foret, non destitit. praeterea facinus improbissimum committere ausus est, genuini filii coniuge vitiosa. quod ubi rescivisset Ignatium patriarcha, hominem semel atque iterum frustra monitum tandem adhibita commonefactione postrema sacris excludit. tum vero Bardas furere, Ignatium gregi adiungere, Photium eius loco substituere. quilibet autem quantisque calamitatibus Ignatius opera Photii fuerit exagitatus, ut tandem sponte sua solium detrectare ac resignare videretur, verbis explicari omnino non potest. quippe radicitus ei dentes effracti sunt, ipse nudus in longum exporrectus et sandapillae cuidam luto commaculatae inclusus, quae abominabilis istius Copronymi cadaver continebat. verum deus haec non admodum diu toleravit quippe Photius mox solio deiectus est, Bardas misere vitam in terris suam clausit. etenim cum moriturus esset, prodigia quaedam et ostenta perniciem hominis portenderunt, nimirum ortus cometarum et inusitata somniorum visa. nam per quietem Bardas ire sibi magnam ad ecclesiam videbatur, ubi principem apostolorum Petrum in solio patriarchae sedentem cerneret, ad cuius pedes sanctissimus ille patriarcha Ignatius provolutus iaceret, ac vindictam eorum postularet facinororum quae a Caesare designata in se fuissent; mox alicui gladium porrigi, quo Bardas membratim disseicaretur. neque multum temporis

ἰκίον ὀνναστειαν δεδοικότος. ξιφήρεις οὖν τοὺς κατ' αὐτοῦ ἐπιόντας ὁ Βάρδας ἰδὼν τοῖς τοῦ βασιλέως ἑαυτὸν ἐπιρροῖ-
πτε ποσίν. ἀλλ' ἀποσπᾶσι τοῦτον ἐκείθεν καὶ μεληδὸν κατα-
τέμνουσι. τὰ δὲ παιδογόνα αὐτοῦ μόρια κοντῶ ἀπαιωροῦσι
5 καὶ τῶ λαῷ παραδειγματίζουσι.

Μετὰ δὲ ταῦτα φυσικῆς γονῆς ὁ Μιχαὴλ ἀπορῶν, ὡς
φθῆσιν ὁ Σκυλίτζης, καὶ τὰ κοινὰ διεξάγειν οὐχ οἷός τε ὢν
ἄτε τοῦ Βάρδα ἐξ ἀνθρώπων γενομένου, εἰσποιεῖται τὸν D
Βασίλειον εἰς υἱόν, καὶ τῇ τῶν μαγίστρων ἀξία τιμήσας διά-
10 δῆμα μετὰ μικρὸν αὐτῷ παρατίθῃσιν. εἰθ' οὗτος ὁ Μιχαὴλ
παρὰ Βασιλείου ἐλεγχόμενος ἐφ' οἷς ἔπραττε, ποιῆσαι τοῦ-
τον ἐκ μέσου ἐφρόντιζε. τί γοῦν ποιεῖ; Βασιλίσκον τινὰ
(φιλοτιμήσασθαι γὰρ ἤθελεν αὐτόν, ὅτι προφθάσας ἕμνησε
τὸ κράτος αὐτοῦ διὰ τὸ καλῶς δῆθεν ἤμιοστροφηῆσαι) εἰς μέ-
15 σον ἀγαγὼν τὴν πορφύραν αὐτόν ἐνδύει καὶ τὸ διάδημα,
πρὸς τὴν γερουσίαν εἰπὼν „πάλαι μὲν οὖν ἔδει τουτονὶ τὸν
ἄνδρα, ὃ φίλοι, εἰς τὸν περιβλεπτόν κόσμον τῆς βασιλείας P. 294
ἀναγαγεῖν, ἢ τὸν Βασίλειον ἐφ' ᾧ καὶ μεταμεμέλημαι.” ἀλλ'
ἐντεῦθεν ἢ τοῦ Μιχαὴλ κατάλυσιν λαμβάνει ἀρχὴν, εἰ καὶ
20 μαῖλλον ἄκρατοποτῶν οὐ διέλιπε τοῖς ὑπ' αὐτόν πολλὰ κακὰ
προξενῶν, ἄλλου μὲν ὧτα κελύων ἄφαιρεῖσθαι, ἑτέρου δὲ

intercessit, cum Michaelus Bardae potentiam reveritus hominem
morte multatum e medio tollere cogitat. itaque Bardas homines gla-
diis instructos contra se pergentes intuitus ad imperatoris se pedes
abiicit. verum per eosdem inde abreptus membratim in frusta concidit,
genitalibus hastae suffixis et publice populo spectaculi causa
exhibitis.

Secundum haec Michaelus, quod sobolem ex se naturaliter procreatam
nullam haberet, uti Scylitzes memoriae prodidit, nec publicam rem ad-
ministrare per se satis idonee posset, Bardas iam rebus humanis exempto,
Basilius filii loco adoptat, et magistrorum dignitate ornatum paulo post
etiam diademate cingit. cum autem a Basilio quoque Michaelus ob ea
reprehenderetur quae nefarie patrabat, quo pacto et illum e medio tol-
leret, sollicito cogitabat. quid ergo rei molitur? hominem quendam
nomine Basiliscum, quem adficere honore propterea cuperet quod ali-
quando maiestatem ipsius insigniter praedicasset ob quadrigarum sol-
lertem inflexionem, in medium productum purpura induit ac diade-
mate ornat, huiusmodi ad senatum verbis usus „iampridem, amici,
oportebat hunc virum a nobis ad honorem imperii splendidissimum
potius eveli, quam Basilius. iccirco mei me consilii factique poeni-
tet.” quod quidem ubi fecisset, mox initium interitus Michaeli appe-
tiit, praesertim cum intemperanter admodum potare non desineret,

ὄνα καὶ κεφαλὴν ἄλλου. ἀλλ' ἐν τούτοις ἐμποδίζοντα τὸν Βασιλείου εἶχεν. ἐφ' ᾧ δόλον μελετᾷ κατ' αὐτοῦ. ἐπέσκηψε γάρ τινι βέλος ἀφιέναι τῷ δοκεῖν μὲν κατα Θηρίου τῆ δὲ ἀληθείᾳ κατὰ Βασιλείου. καὶ δε πάντα ἐνοήσας ἔδρασε μᾶλλον ἐπὶ Μιχαήλ ὅπερ αὐτὸς ἐμελλε ἀπ' αὐτοῦ παθεῖν.⁵ Β ἐφ' ᾧ καὶ φρονεῖ αὐτὸν κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαντα.

Κρατεῖ οὖν μετὰ Μιχαήλ τὸν μεθυστὴν Βασιλείου ὁ Μακεδὼν ἔτη κ'. οὗτος βρεφύλλιον ὦν, κατὰ φησι Ζωναρῆς, ἔκειτο τῷ ἡλίῳ θαλπόμενος ἄτε δὴ τῶν αὐτοῦ γονέων περὶ τὸ θέρους ἀσχολουμένων. πάντῃ καὶ γὰρ ἦσαν πτωχοί.¹⁰ αἰτὸς δὲ τηρικαῦτα καταπτὰς ἐσκίλυεν αὐτὸν ταῖς πτέρυξιν. ἢ γοῦν μήτηρ αὐτοῦ καὶ πολλάκις ἀποσοβῆσαι ἐπιχειρήσασα τοῦτον, καὶ μὴ δυνηθεῖσα, ἀγαθὸν οἰώνισμα τὸ τοιοῦτον ἔκρωσε δρᾶμα. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κόμης ὁ Βασιλείου οὗτος ὤρμητο γειτονούσης τῆ μεγαλοπόλει Ἀδριανουπόλεως, καὶ ἀν-¹⁵ C δρᾶποδον δὲ τοῖς Βουλγάροις συναπήχθη ποτέ. φυγὰν οὖν ἐκείθεν πρὸς τὴν Βυζαντίδα ἔρχεται, καὶ τῷ τοῦ ἁγίου Διομήδους προσπελάζει ναῶν, κάκεισε ὑπνώττει ἐν κλίνῃ λιθοπληθίῃ. τηρικαῦτα ὁ ἐκεῖσε νεωκόρος τρίτον ἀφυπνίζεται δι' ἀγγέλου λέγοντος „ἔσω τὸν βασιλέα εἰσάγαγε.“ πεῖθεται δὲ νεωκόρος, Θεραπειᾶς ἀξιῶν τὸν βασιλέα. εἶτα τί; διὰ τὴν

21. δεξιοί F.

ac subditis crebra mala moliri. nam praecipiebat his aures, illis nares, nonnullis capita praecidi. cum autem Basilius Impediret quominus ea perficerentur, fraude circumvenire Michaelus ipsum instituit. nam cuidam mandabat ut in speciem quidem adversus feram telum emitteret, reapse vero Basilius peteret. qua re Basilius animadversa in ipsum Michaelum id patrandum esse statuit quod imminere sibi ab eo videbat. itaque hominem ad D. Mamantis interficit.

Hoc modo post Michaelum cognomine Temulentum Basilius Macedo 20 annis imperium obtinuit. is cum adhuc infans admodum esset, ut Zonaras commemorat, forte soli expositus in aestu iacebat, messe occupatus parentibus, qui valde pauperes erant. tum vero aquila de sublimi avolans expansis alis umbram ei praebat. cum autem mater aliquoties aquilam abigere conata nihil efficere se videret, tandem hanc rem boni augurii loco duxit. praeterea Basilius hic e pago quodam originem habuit, qui magna urbi Adrianopoli vicinus erat, etiam aliquando ceu mancipium a Bulgaris avectus fuit. unde cum evasisset, Byzantium sese contulit, ac propius ad sancti Diomedis aedem accedens ibidem in latericio pavimento fessus obdormivit. ea nocte templi eius aeditus ab angelo ter excitatus est ac imperatorem introducere iussus. parat aeditus angelo, et Basilius velut imperatorem humanissime tractat atque reficit. quid ex eo tempore de ipso factum? propter insignem

αὐτοῦ ἀνδρείαν τῷ Μιχαήλ γνωρίζεται, τῶν ἵππων φρονι-
 στῆς καθίσταται, μετὰ ταῦτα παράκοιτος καὶ τελευταῖον
 κράτωρ ἀναγορεύεται, τοῦ θεοῦ τὰ τοιαῦτα καὶ πρὸ πολλοῦ
 πάντως δεικνύοντος. ὄρα γὰρ ὅτι καί ποτε μετὰ τοῦ κυρίου
 5 αὐτοῦ τοῦ Θεοφιλίτζη ἐν τινι τόπῳ ἀπῆλθεν ἔνθα διορατικός D
 τις ἐτύγχανε μοναχός, ὃς τὸν μὲν Θεοφιλίτζην παρεώρα, τὸν
 δὲ Βασίλειον διὰ τιμῆς ἐποιεῖτο πολλῆς, καὶ τὴν αἰτίαν ἔρω- V. 228
 τηθεὶς ὑπὸ τινος ἔλεγε βασιλέα ἰδεῖν αὐτὸν ἄντικρος. κρη-
 τεῖ οὖν, ὡς εἴρηται, μετὰ τὸν Μιχαήλ ὁ Βασίλειος. καὶ
 10 τῆς ἐκκλησίας εὐθέως τὸν Θώτιον ἐξώθει, καὶ πάλιν Ἰγνατίῳ
 τὸν θρόνον ἀποδίδωσιν. ἀλλὰ καὶ τὴν γερουσίαν τηρικαῦτα
 μετακαλεσάμενος τοὺς βασιλικούς ὑπανοίγει θησαυρούς, ὡς
 φησιν ὁ Σκυλίτζης· καὶ ἀπὸ γε τῶν τοσοῦτων χρημάτων
 οὐδὲν ἄλλο εὗρηται ἢ χρυσοῦ κεντηνάρια τρία. πῶ δὲ ταῦτα
 5 κενотоμηθῆναι ἔφθασε μαθὼν Βασίλειος οἰκονομεῖ καὶ πάλιν P. 295
 πρὸς τὸν δημόσιον ἀντιστραφεῖναι. τὰ ἡμίση λοιπὸν ἀφ' ὧν
 ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Μιχαήλ ἕκαστος ἀφαιρούμενος ἐπισυνάγει
 χρυσοῦ κεντηνάρια τ'.

Τοσοῦτον δὲ καλῶς ὁ Βασίλειος ἤρχε καὶ τοσοῦτον δι-
 0 καιότατος ἦν, ὡς καὶ δικαστὴς τῷζυι καὶ τὺς ὑποθέσεις
 ποιεῖν ἔν τε τῇ Μανναύρα καθημένους καὶ τῷ ἵπποδρόμῳ.

15. καινοτομηθῆναι?

animi fortitudinem in Michaeli notitiam pervenit: primum equorum
 ei cura committitur, deinde fit cubicularius, tandem imperator reuun-
 tiatur, cum quidem huiusmodi eventa deus multo ante significasset.
 nam vide, obsecro, quid aliquando ipsi acciderit. forte cum hero id
 temporis suo Theophiltze quendam ad locum profectus fuerat. eo
 in loco solitariae vitae sectator degebat, homo futura prospiciendi
 facultate praeditus. negligebat ille Theophiltzem, cum magnum ho-
 norem Basilio deferret. quaesitus ab aliquo cur id fecisset, impera-
 torem in eo se palam conspexisse respondit. hac igitur ratione Ba-
 silius imperio, ceu diximus, post Michaelum potitus est; moxque
 Photium ex ecclesia pepulit ac solum Ignatio restituit, praeterea sub
 initium imperii patribus conscriptis ad se venire iussis thesauros im-
 peratorios aperuit, ut Seylitzes commemorat, deque pecuniis aerarii
 maximis, praeter auri tres centenarios, nihil omnino reperit. quo
 autem illae modis ac rationibus novis inusitatisque prius devenis-
 sent, ubi certior factus fuit, apud senatum obtinuit ut publicum in
 aerarium referrentur. ipse tamen mitius agens, et cuilibet illorum qui
 aliquid a Michaelo acceperant, partem dimidiam auferens, auri 300
 omnino centenarios confecit.

Tam praeclare vero Basilius imperium administrabat, tamque
 observans erat iustitiae, ut ipsemet iudices ordinaret, eosque causas

ἐτύπωσε δὲ καὶ σιτηρέσια λαμβάνειν αὐτούς, ὥστε μὴ τῶν ὑποθέσεων καταφρονεῖν. ἔταξε δὲ καὶ τροφήν τοῖς πενήσι-
 Β ροις τῶν τὰς δίκας ἔχόντων, ὡς μὴ τῷ λιμῷ τηκόμενοι τὰς δίκας ἀπαγορεύοιεν. λέγεται δὲ ὅτι καὶ κατιῶν ἐνταῦθα ποτὶ ὁ βασιλεὺς καὶ μηδὲ τινα εὐρῶν ἐγκαλοῦντα, καὶ ὑποκτείν-
 σας μὴ πως ἐμποδίζονται τοῦ πρὸς αὐτὸν εἰσερχεσθαι εἰ ἀδικούμενοι, δορυφόρους ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπεμψε, ὧν δὴ καὶ ἰποστρεψάντων, καὶ μηδὲ τινα τοιοῦτον λεγόντων εὐρεῖν, μεθ' ἡδονῆς ἀπέσταξε δάκρυον καὶ τῷ Θεῷ χάριτας ὡμολόγει, εἶγς κατὰ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν οὐκ ἔστιν ὁ ἀδι-
 κούμενος.

C 'Ο εἰς ἀδοξίαν ἀπὸ δόξης περιπεσὼν παραμυθίας ἀπο-
 λαύετω, τὴν ἄνω καὶ κάτω φορὰν τῶν τῆς ἀμάξης τροχῶν συστρέφων καθ' ἑαυτὸν· τῆς γὰρ ἀστάτου τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονίας εἰκὼν αὕτη ἐστὶ προφανής. ὅποδον δὴ πάλαι πεποιήκῃ καὶ ὁ σουλδάνος ἐκεῖνος ὁ βάρβαρος. οὗτος γὰρ ὑπὸ τοῦ τῆς Φραγγίας ἄρχοντος κατασχεθεὶς καὶ διετίαν ἐν τῇ φρουρᾷ ποιήσας οὐκ ὤφθη γελάσας ποτέ. μετὰ δὲ ταῦτα γελάσαι τοῦτον ὁ Φράγγος μεμαθηκῶς ἐρωτᾷ τὴν αἰτίαν. καὶ

cognoscere inberet attente, tam in Magnaura pro tribunali sedentes quam in Circo. edictis quoque propositis instituit ut hi iudices acciperent e publico salaria, ne agitatae pro tribunali causas parvi facerent obiterque tractarent. itidem pauperioribus iure adversus alios experiuntibus alimenta decrevit, ne fame contabescentes litibus renuntiarent. praeterea proditum memoriae scimus, imperatorem ad haec loca quodam tempore de regia progressum, cum neminem reperisset de alio conquerentem, ideoque suspicatus esset forte homines iniuriis adfectos aliquo modo impediri quo minus ad ipsum accederent, satellites per orbem dimisisse, qui ubi reversi fuissent, neque se quemquam invenisse dicerent qui querelarum aliquid haberet, praesens gaudio lacrymas fudisse, deoque gratias egisse quod se impetrante accidisset ut nemo se iniuste tractatum oppressumque diceret.

Ceterum si quis est qui ex ingenti gloria per casum aliquem adversum ad conditionem obscuram ignominiosamque pervenit, si cum animo suo perpendens quo pacto rotae curules sursum deorsumque ferantur, se ipsum consoletur. nam ea volutatio perquam illustri declarat imagine quam instabilis sit humana felicitas. tali certe superioribus hisce temporibus exemplo barbarus ille Suldanus aliquando est usus. nam cum a Francorum principe captivus detineretur, totumque biennium in vinculis exegisset, nunquam eum ridentem aliquis conspexit. tandem Francus intellecto Suldanum risisse, de ipsomet risus illius causam quaerit. tum ille se plaustrum rotam intuitum respondet, quae modo sursum modo deor-

ὃς ἔλεγε τροχὸν ἰδεῖν ἀμάξης ποτὲ ἄνω ποτὲ δὲ κάτω φερό- D
μενον, καὶ τούτῳ τὰ κατ' αὐτὸν παρεϊκάσας τὸ τοῦ βίου
γελᾶσαι ἀνώμαλον. τῷ Φράγγῳ λοιπὸν ψκείλωτο ἔκτοτε, καὶ
σύμβουλος ἦν ἐκείνῳ διὰ τὴν αὐτοῦ σύνεσιν.

5 Ὁ Βασίλειος δὲ μετὰ τὸ κρατῆσαι κατὰ Συρίας ὄρησσε
καὶ Γερμανικόπολιν δὲ τινα λεγομένην Ἀδατα πολιορκῶν, καὶ
ταύτην ὄρων τῆς πολιορκίας ὀλιγορουῶσαν ἔφη „ἐφ' ὅτῳ πε-
ποιθότες ἀμερίμῳς οὕτως ἔχουσι;” γέρον δὲ τις ἐκείθεν
ἀπεκρίνατο „οὐ παρὰ σοῦ, ὦ βασιλεῦ, ἡ πόλις ἡμῶν ἀλω-
10 ναι κινὴ πέπρωται, παρὰ δὲ του τῶν σῶν ᾧ Κωνσταντίνος P. 296
ὄνομα.” καὶ ὃς ὑποδείξας τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον, V. 229
ἤκουσεν ὡς οὐκ ἔστιν αὐτός, ἀλλ' ἕτερός τις μετὰ χρόνον
συχρὸν ἔκ σου ἀναφύς. καὶ ὁ Βασίλειος ἵνα τὴν πρόρρησιν
διημαρτημένην ἐλέγξῃ, ἐπὶ πλέον τῇ πολιορκίᾳ προσέκειτο.
15 ἀλλὰ μηδὲν ἀνύσας κενὸς ἐκείθεν ὑπέστρεψεν.

Ὁδτος ὁ Βασίλειος, ὅτι Μιχαὴλ ἀνείλε τὸν μεθυστήν,
οἷον ἐξίλασκόμενος τὸν Θεόν, πολλαχοῦ τῆς πόλεως τῷ ἀρ-
χιστρατήγῳ Μιχαὴλ ναοὺς ἐδείματο ἐκ καινῆς, ὧν εἷς καὶ
ἡ ἐν τῷ παλατιῷ λεγομένη νέα. ἐδείματο δὲ καὶ τῷ φόρῳ B
20 ναὸν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου, ὡς ἂν ἔχοισιν οἱ πραγματευό-

13. ἀναφανείς F.

sum ferretur. ei se casus suos accommodantem, non potuisse non in-
aequabiles rerum humanarum vices ridere. quo verbo motus Francus
Suldanum ab eo tempore suam in familiaritatem admisit, hominis-
que prudentiam admiratus eum in consiliariorum suorum numerum
retulit.

Cum primum autem Basillus Imperium accepisset, in Syriam
expeditionem suscepit; cumque oppidum quoddam Germanicopolim,
quod alio nomine Adata nuncuparetur, obsidione cingeret, ac homi-
nes obsessos imperatoris conatum focci facere videret, quaeri insit
quonam praesidio freti tam secure degerent. tum quidam ex oppida-
nis senex „nequaquam” ait „in fatis est, imperator, ut abs te no-
strum hoc oppidum capiatur: sed in alicuius tuorum, qui Constanti-
tini nomen habebit, potestatem aliquando veniet.” iis auditis impe-
rator filium suum Constantinum ipsis comonstrante responsum est
non hunc Constantinum illum esse, sed alium quendam ex ipsius
posteris hoc nomine, multis annis intercedentibus, existitutum. hoc
vaticinium Basilius ut falsum irritumque declararet, maiore studio
quam prius intentus oppugnationi erat. verum infecta re suaque spe
frustratus obsidionem solvit.

Quoniam vero Basilius Michaelum illum temulentum interfece-
rat, placandi dei causa multis per urbem locis novas aedes Michaelo
principi copiarum caelestium duci exstruxit. ex iis una est in pala-

μενοι οίκον προσευχῆς. πολλά μὲν οὖν καὶ ἄλλα καινοτομήσας ὁ Βασιλείος καὶ κινωτέρων ἀπεκάλυψε τινα, ἣν ὁ βασιλεὺς Ἡράκλειος ἀπέχωσε, κῆπον αὐτὴν ποιήσας λαχάτων. τοῦτο δὲ ἐποίησε καὶ ἐν ταῖς οὐσαῖς ἐντὸς τοῦ παλατίου, τῆ τε πρὸς τῆς Μανναύρου καὶ τῆ μεταξὺ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Δαυσακοῦ. ὁ γὰρ Ἡράκλειος παρὰ Στεφάνου τοῦ φιλοσόφου τὴν γένεσιν αὐτοῦ πολυπραγμονήσαντος μαθὼν ὡς ἐξ ὕδατος αὐτὸν ἀνάγκη τελευτᾶν, τὰς τῶν κινωτέρων, ὡς εἶρηται, προσχώσεις ἐποίησεν.

Ὁ μὲντοι τοῦ βασιλέως υἱὸς Κωνσταντῖνος τοσήσας ἀπίθανοι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὸν αὐτοῦ θάνατον οὐ φέρων ἐξήτει ζῶντα τεῦτον ἐμφανισθῆναι αὐτῷ. μοναχὸς δὲ τις Εὐχαιτῶν πρόεδρος, ᾧ Σανταβαρηνὸς τὰ ἐπιώνυμον, δεῖξαι λέγεται τῷ βασιλεῖ τεθνηκότα υἱὸν αὐτοῦ καθάπερ ζῶντά τινα· καὶ γὰρ λόχημην τινὰ τὸν Κωνσταντῖνον ἐφιέπον συναντῆσαι τῆ πατρὶ αὐτοῦ κατὰ φαντασίαν ἐποίησεν, ᾧ δὲ καὶ περιπλακῆναι δόξας ὁ βασιλεὺς καὶ καταφιλήσας οὐκέτι τεῦτον ἔβρα. **¶** καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς μεγάλως περὶ τὸν μοναχὸν ἐφανταζέτο, ὁ δὲ ἕτερος υἱὸς αὐτοῦ Λέων ὁ φιλόσοφος φαρμακὸν ἐπέλετο τὸν μοναχὸν καὶ ἀπαυτῶντα τὸν αὐτοκράτορα. πληγῆς οὗτω

5. τε] δὲ P.

6. λαύσακος F.

13. σαβαταρηνὸς F.

tio, quam Novam appellant. itidem in foro templum nomini deipare dicatum condidit, ut aedes istic aliqua foret in qua mercatores precarentur. praeterea reparatis instauratisque multis operibus etiam quandam cisternam expurgavit, quam Heraclius imperator humo ingesta oppleverat eiusque loco hortum olerum effecerat. idem praestitit in iis cisternis quae sunt intra palatium, et in ea quae est ad Mannaram, et in alia quae inter Iustinianeum ac Lausaecum sita est. nam cum Heraclius ex Stephano philosopho, qui nativitatem eius curiose perscrutatus fuerat, per aquam sibi moriendum esse cognovisset, cisternas, ut diximus, passim obstruxerat.

Secundum haec evenit ut Constantinus Imperatoris Basili filius morbo correptus tandem moreretur. eam filii mortem cum imperator admodum aegro dolentique ferret animo, percupiebat eum sibi viva specie offerri. tum vero monachus quidam, Euchaitarum praeses, cui cognomen Santabareni erat, imperatori filium vita functum ita commonstrasse fertur ac si vivus quispiam foret. effecit enim ut specie imaginaria Constantinus equus patri quadam in silva obviam fieret; quem ubi visus sibi fuisset imperator et complexus et osculatus esset, mox evanescentem ex oculis amisit. hinc imperator magnam de hoc monacho concepit opinionem, quum interim alter filiorum Leo philosophus eum veneficum appellaret, a quo per imposturas imperator deciperetur. ea verba cum animum Santabareni vulnerassent, huiusmodi

ἐπὶ τούτοις τὴν ψυχὴν ὁ Σανταβαρηνὸς τοιοῦτόν τι ἐπινοεῖται. πείθει τὸν Λέοντα, καὶ ξιφίδιον ἐντὸς τοῦ ὑποδήματος φέρειν παρασκευάζει ὀπηνίκα τῷ πατρὶ συνθηρεύων ἦν. οὐδὲ γὰρ τὸν δόλον ἐνόησεν. ἐφ' ᾧ καὶ ἐπίβουλον προσαγγέλλει 5 αὐτόν. δεσμεῖται λοιπὸν, καὶ ἐν ἐνὶ τῶν βασιλικῶν κατακλείεται θαλάμων, καὶ τὰ τοῦ κράτους ἀφαιρεῖται παράσημα. μετὰ δὲ ταῦτα συμπόσιον μετὰ τῶν ἐν τέλει ποιεῖται ὁ κρατῶν κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν. ψιττακὸς οὖν ἐκείσε ἀπρωρημένος Λέον Λέον ἐβύα πυκνά· ὀδυρομένην καὶ γὰρ P. 297
 10 τινος τὸν Λέοντα τὴν φωνὴν ἐμιμήσατο. ἀφορμῆς οὖν ἐντεῖθεν δραζάμενοι δέονται τοῦ βασιλέως περὶ τοῦ Λέοντος, λέγοντες ὡς εἰς κατηγορίαν ἡμῶν ἔσται τουτί τὸ ζῶον, εἴπερ αὐτὸ μὲν τὸν οἰκεῖον ἀνεκαλεῖτο δεσπότην, ἡμεῖς δὲ ἀμνημονοῦμεν ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦ. ταύτη τοι καὶ οὐκ ἀποτυγχάνουσι
 15 τοῦ σκοποῦ.

Πρόσεχε δέ, ἀγαπητέ, ὅτι διαφωνοῦσιν ἐνταῦθα πρὸς ἀλλήλους οἱ χρονολόγοι. ὁ γὰρ Σκυλίτζης φησὶν ὅτι γονῆς ἠέρεει φναικῆς ὁ Μιχαήλ· οἱ γὰρ μέθαις αἰεὶ ἐνασχολού- B
 20 μνοι, καθά φασιν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοί, γόνιμον οὐμνον ἔχουσι τὸ σπέρμα πρὸς γὰρ τὰ τῆς Ἀφροδίτης μυστή- V. 230
 ρια. εἰ δὲ τοῦτο, πῶς λοιπὸν ὁ Λέων υἱὸς τοῦ Μιχαήλ; ὁ δὲ Ζωναρῆς φησὶν ὅτι τῆ μὲν ἀληθείᾳ υἱὸς τοῦ Μιχαήλ

quiddam excogitavit. auctor Leoni fuit, adeoque persuasit, ut cum patre venaturus secum gladiolum sub veste gestaret. eum Leo dolum non intelligebat. quapropter a Santabareno ad patrem velut insidiator defertur, mox vinculis constringitur, quodam in thalamo regio concluditur; imperatoria signa ei adimuntur. secundum haec usuvenit ut pro more veteri convivium imperator cum magistratibus celebraret. ibi suspensus quidam psitacus, frequenter Leonis nomen repetitum ingeminabat. quippe consuefactus fuerat ut vocem cuiusdam Leonem deplorantis imitando exprimeret. hac patres conscripti occasione arrepta pro Leone apud imperatorem deprecantur et intercedunt. aiebant enim hoc ipsum animal negligentiam suam videri accusare, quod heri sui nomen toties inclamaret, cuius ipsi tam longam iam tempore mentionem nullam fecissent. quam intercessionem imperator cum audivisset, voti eos sui compotes fecit.

Ceterum hoc loco velim animadvertas, dilecte filii, scriptores annalium inter se dissentire. nam Scylitzes tradit Michaelum imperatorem sobole naturali caruisse. qui enim ebrietati perpetuo dediti sunt, quemadmodum perhibent homines harum rerum periti, nequaquam semen ad arcana Veneris idoneum habent. hoc si verum est. qui consentaneum putabimus, quod aiunt aliqui, Leonem Michaeli fuisse

ἦν, τοῦ Βασιλείου δὲ τῆ δοκεῖν· ἡ γὰρ μήτηρ τοῦ Λέοντος (Εὐδοκία δὲ ἦν αὐτῆ, τοῦ Ἰγνηρος θυγάτηρ) συμφθειρομένη πρότερον τῆ Μιχαήλ, ἔγκυος τῆ Βασιλείῳ παρ' αὐτοῦ συνεζύγνυτο. τοσοῦτον γὰρ αὐτὸν ὁ Μιχαήλ ἠκείωσατο ὥστε
 C καὶ διάδημα περιθεῖναι, τὴν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ θρασέος ἵππου 5 λαβῶν, ᾧ οὐδεὶς ἐπιβῆναι ἐτόλμα· θαυμαστός γὰρ ἦν Βασίλειος κατὰ γὰ εἶδος καὶ τόλμαν.

Ὁ βασιλεὺς οὗτος Βασιλείος ποτε κυνηγετῶν εὐμεγέθει ἐντυγχάνει ἐλάφῳ. ἤνικα γοῦν χεῖρα ξιφῆρη κατὰ τῆς ἐλάφου ἤρην, ἀντέστη τὸ ζῶον καὶ τοῖς κέρασιν ἠμύνατο τὸν 10 διώκοντα. καὶ τῆ ζώνῃ δὲ τοῦ βασιλέως ἐμπαρέντος τινός τῶν παριουφουμένων κεράτων μετέωρος ἐκείνος τοῖς κέρασιν ἐφέρετο· καὶ τάχα ἂν ἠνάλωτο εἰ μὴ τις ξίφει τεμῶν τὴν
 D ζώνην αὐτὸν διεσώσατο. ᾧ δὴ καὶ σῶστρον καλὰ δέδωκεν ὁ ὑπ' ἐκείνου σωθεὶς, τὴν τῆς κεφαλῆς ἔκτομήν, λέγων οὕτως 15 κατὰ βασιλέως ξίφος ἐγύμνωσεν.

Ἐπὶ τούτοις οὖν ὁ θεὸς Ἰγνάτιος τῶν ὧδε μεθίσταται. ὁ μέντοι Φώτιος αἰεὶ διεψᾶν τοῦ θρόνου, καὶ σπουδεδύων ἐπιτεύξασθαι πάλιν τῆς ἐκκλησίας, τοιούτου τε βαδύτροπον καὶ σκολιὸν τεχνᾶται. τῶν ὀνομάτων τὰς ἀρχὰς ἀπολαμβάνει 20

2. Ἰγνηρος F.

fillum? Zonaras quidem memoriae prodidit Leonem reapse Michaeli filium fuisse, hominum autem opinione Basilii. quippe Leonis mater, cui nomen erat Eudocia, Ingeris filia, cum prius arcano concubitu cum imperatore Michaelo consuevisset, praegnans Basilio nuptum data est, quem adeo sibi familiarem Michaelus fecerat, ut etiam capiti eius diadema imponeret per occasionem equi ferocis a Basilio domiti, quem descendere nullus aliorum audebat: erat enim Basilias admirabili formae venustate audaciaque singulari praeditus.

Accidit autem aliquando ut hic ipse imperator Basilius in venatione quadam obvium haberet insigni proceritate cervum. ibi cum manum armatam gladio contra feram sustulisset, cervus restitit et insequentem propulsare cornibus conatus est. hoc modo factum ut quodam cornuum ramo in zonam imperatoris defixo, ipse cornibus sublimis adhaerens a cervo abriperetur; vitamque fortassis amisisset, nisi quidam ipsum dissecta gladio zona servasset. ei deinde praecleara scilicet a servato imperatore data sunt conservationis praemia: nam caput homini praecidi iussit, allata causa, quod adversus imperatorem gladium nudasset.

His temporibus divinus ille Ignatius hasce res inferas reliquit. cum autem Photius perpetuo solii recuperandi desiderio teneretur, ecclesiamque recuperare conaretur, huiusmodi quiddam ab occulta profectum verentia vafritieque comminiscitur. primas de appellationi-

μόνας τοῦ βασιλέως, τῶν υἱῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς *Αὐγούστας*, καὶ τὸ *Βεκλαῶς* συντίθησι. καὶ τοῦτο σαφηνίσας ἔδοξεν εἶναι βασιλεὺς μέγας ἐπὶ σοφίᾳ, καὶ πάλιν τὸν πολυζήλον κατακλη- Γ. 298
ροῦται θρόνον. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως, οἱ δὲ Ῥωσοὶ
5 ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως εἰς τὴν ἀπλανῆ θρησκείαν ἤλθον. τῆρικαῦτα καὶ ἀρχιερέα δέχονται, θεοσημίας πρότερον γεγυ-
νίας· τὸ γὰρ ἅγιον εὐαγγέλιον πυρὶ μὲν παραδίδεται, οὐ κατακαίεται δέ. μετὰ ταῦτα διαρροίᾳ νόσφ συσχεθεὶς ὁ Βα-
σιλειος τέλεσται τὸν βίον, τὸν υἱὸν αὐτοῦ *Λέοντα* τὸν σοφὸν
10 διὰδοχον καταλιπών.

Κρατεῖ οὖν ὁ *Λέων* μετὰ τὸν αὐτοῦ πατέρα ἔτη κς'. θέλων οὖν ἀμύνασθαι τὸν *Σανταβαρηνὸν* βουλευέται πρότερον τὸν *Φώτιον* καθελεῖν, οἴομενος αὐτὸν μεγάλως προστήσασθαι τοῦ *Σανταβαρηνοῦ*. λόγος γὰρ ἔφερετο ὡς ὁ *Φώτιος* B
15 τιμῶν αὐτοῦ τὴν βασιλείαν μνηστευόμενος κοινολογεῖται τῷ *Σανταβαρηνοῦ* περὶ τούτου καὶ οὕτως τὸν δόλον κατὰ τοῦ *Λέοντος* ἔαπτουσι. καὶ πρῶτα μὲν ὑπερόριον αὐτὸν ὁ *Λέων* ποιεῖ, εἰθ' οὕτως αἰκίσας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐκκόπτει. κατὰ τοῦτον μέγιστοι τὸν καιρὸν γέγονεν ἡλίου ἔκλειψις περὶ
20 ὧραν ἕκτην, ὡς καὶ ἄστρα φανῆναι, ἀνέμων τε βιαιαῖα προή, ἄστραπαὶ καὶ βρονταὶ φορικώδεις, σκηπητοὶ καυσώδεις, ὑφ' ὧν

21. φοικ.] φοβεραὶ F.

bus imperatoris, filiorum Augustaeque litteras sumit, indeque suum illud *Beclas* componit; quo declarato visus est imperatori vir apprime sapiens esse. hac ratione solium illud excellentissimum recepit. ac de his quidem hactenus dictum esto. sub hoc imperatore *Rossi* ad religionem erroris expertem accesserunt et pontificem acceperunt, cum divinum quoddam prodigium antecessisset: nam sacrosanctum evangelium in ignem coniectum cremari non potuit. tandem *Basilius* ex alvi profusio vitam finiit, filio *Leone*, viro sapiente ac docto, successore post se relicto.

Itaque *Leo* patre rebus humanis exempto, 26 annis imperavit. cum *Santabarenum* ulcisci vellet, prius de *Photio* loco movendo consilium iniiit, quod illum *Santabareni* patrocinium studiose suscepturum putaret. nam rumor diditus erat, *Photium* cuidam suorum imperium tantum non despondentem hac ipsa de causa cum *Santabareno* consilia communicasse, contraque *Leonem* aliquid fraudis fuisse machinatum. igitur eum *Leo* primum in exilium agit, deinde contumeliis adfectum aliis, tandem oculis spoliatur. exstitit iis temporibus tanta solis sub horam diei sextam eclipsis, ut ipsa etiam sidera conspicerentur. accedebant violentissimi ventorum flatus, fulgura tonitruaque valde horrenda, et ardentia fulmina, quibus in foro septem

ἄνδρες ἐπὶ κατὰ γὰρ τὸν φόρον ἐνεκρώθησαν. ὁ μὲντοι Λέων
 ἀνεγείρας ναὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου, μετακομιζέι
 C ἐν αὐτῷ τὸ τοῦ ἁγίου τε λείψανον καὶ τῆς Μαγδαληνῆς Μα-
 ρίας. συνήθους προσελεύσεως γενομένης κατὰ τὴν ἡμέραν
 τῆς πεντηκοστῆς ἐν τῷ ἁγίῳ Μωκίου ναῷ, ἐπῆλθε μετὰ 5
 προύδου καὶ Λέων ὁ βασιλεύς· ἐν δὲ τῷ μέλλειν εἰσοδεύειν
 V. 231 καὶ πλησίον γενέσθαι τῶν ἁγίων θυρῶν ἀνθρώπος τις ἐκ τοῦ
 ἄμβωνος ἐκπεπηδηκῶς ῥάβδῳ βαρεῖα καὶ ἰσχυρῆ κατὰ κεφα-
 λῆς αὐτὸν ἔπαισε, καὶ ἐθανάτωσεν ἂν αὐτὸν αὐτίκα, εἰ μὴ
 τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου τῷ ἀπρωρημένῳ λύχνῳ τῆς ἡμισείας 10
 ἀνεσχέθη φορῶς. αἵματος οὖν σφοδροῦ τῆς ἐκείνου κεφα-
 λῆς κυταρρεύσαντος φυγὴ κατέσχευεν τοὺς ἄρχοντας. ὁ δὲ
 D μῖνυς, ὡς μηδένα ἔλεγεν εἶναι τῆς τόλμης ἐκείνης συμμέτο-
 χον, κἂν ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς Ἀλέξανδρος μὴ παρατη- 15
 χῶν ἐκεῖσε διὰ τὸ νόσφ συσχεθῆναι ὑπόνοιαν ἔδωκε, πόδας
 ὀμοῦ καὶ χεῖρας ἐκεῖνος ἐκτέμνεται, καὶ τῇ τοῦ ἱππικοῦ σφει-
 δύνη πυρὸς ἔργον γίνεται. σχολάζει τρηκαῦτα καὶ ἡ τοιαύτη
 προέλευσις, κἂν ὁ σοφώτατος μοναχὸς Μάρκος καὶ τῆς τοι-
 αύτης μονῆς οἰκονόμος, ὁ καὶ τὸ τετραψῆδιον πληρώσας τοῦ
 μεγάλου Κοσμᾶ, πολλὰ κατεδέηθη τοῦ βασιλέως, λέγων „μὴ
 ὀργίζου μηδὲ χαλέπαινε, ὦ βασιλεῦ· προγεγραμμένον γὰρ
 ἦν σοι παθεῖν παρὰ τοῦ καὶ Δαβὶδ, εἰρηκότος ὄσα ἐπονη-

viri sunt extincti. ceterum Leo, cum templum extruxisset in hono-
 rem nominis sancti Lazari, tam ipsius quam Marise Magdalenae re-
 liquias eo transtulit. ubi deinde in ipso die quinagesimae proces-
 sus de more publicus institueretur ad sancti Mocii fanum, etiam ipse
 imperator una cum ceteris incedebat. cumque templum iam iam,
 sacris iannis vicinus, ingredi vellet, quidam ex ambone sive sugge-
 sto prosiliens gravi ac valida clava caput eius verberavit; adeoque
 subito ipsum interfecisset, nisi pars extrema clavae in suspensum can-
 delabrum impacta vel dimidiam impetus vim amisisset. tum de Leo-
 nis capite profluere sanguis copiosus, et viri principes in fugam sese
 coniecere. qui ceciderat imperatorem, captus est, multisque tormen-
 tis subiectus, cum facinoris illius nullum se habere socium profite-
 retur, quanquam frater imperatoris Alexander, qui sub morbi prae-
 textu non aderat, quandam de se suspicionem praeberet, tandem
 manibus ac pedibus amputatis in circi Funda crematur. eo tempore
 desiit et processus iste, quanquam hoc nomine sanctissimus ille Mar-
 cus, solitariae vitae sectator, apud imperatorem verbis huiusmodi
 deprecaretur „noli tantopere, imperator, irasci et succensere: nam
 hoc eventurum tibi vates etiam Davides praedixerat, cum ait ‘quam

ρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἀγίῳ σου καὶ ἐνεκαυχήσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἐορτῆς σου. δεῖ οὖν σε, δέσποτα, ἐπ' ἄλλα ἰεῖται κρατεῖν τῆς βασιλείας." ὁ δὴ καὶ γέγονεν· P. 299
 ἀπέθανε γὰρ μετὰ δέκα χρόνους, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν
 5 καθ' ἣν καὶ ἐκλήγη. ἡ μέντοι τοῦ Λέοντος γυνὴ Θεοφανῶ
 μὴ ζηλοτυπήσασα ὅτι γυναῖκα ἑτέραν ὁ Λέων ἠγάγετο, θαυ-
 μαιουργὸς ὕστερον ἀναδείκνυται. ἠγάγετο δὲ τὴν τετάρτην
 γυναῖκα Ζωὴν τὴν Καρβωνοψίαν, ἣτις ἐβίω χρόνον συχνὸν
 μετ' αὐτοῦ ἀστεφής. ἀπὸ γοῦν ταύτης ἐτέχθη τῷ βασιλεῖ
 10 παιδίον ἄρρεν. οὐπερ ἐν τῇ γεννήσει κομήτης ἐφάνη, τὰς
 ἀκτῖνας ἀπ' ἀνατολῆς ἀφιεῖς καὶ λάμπων ἕχρις ἡμερῶν μί-
 τηρικαῦτα δὲ καὶ Λέων εὐλογεῖται μετὰ Ζωῆς παρὰ Θεομῆ B
 τοῦ πρεσβυτέρου τινός, ὃς δὴ καὶ καθαιρέσει ὑπέπεσεν. ὁ
 δὲ πατρικίος Σαμωνᾶς προεβλήθη παρακοιμώμενος, συνεργὸς
 15 ὧν Λέοντες εἰς πᾶσαν κακίαν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν πατριάρ-
 χην οἰκονομεῖ ἐξορισθῆναι, ἄτε τῆς ἐκκλησίας ἐπιβαίνειν παρ'
 αὐτοῦ κωλυόμενος. ἀνάγεται δὲ ἀντ' αὐτοῦ Ἐυθύμιος ἀγὴρ
 θαυμαστός. ὁ μέντοι βασιλεὺς πολλὰ σπουδάσας νόμον τε-
 θῆναι ὥστε τὸν ἄνδρα τρίτην λαμβάνειν ἢ καὶ τετάρτην γυ-
 20 ναῖκα τὸ σπουδαζόμενον ἀνύσαι οὐκ ἴσχυσε, τοῦ τοιοῦτον

15. F patriarcham appellat Nicolaum.

multa hostis improbe designavit in sanctum tuum. qui te oderunt,
 in ipso tibi festo insultarunt.' quapropter, imperator, aliis adhuc
 decem annis imperio te potiri oportet." hoc vaticinium exitus verum
 comprobavit: nam post decem annos eo ipso mortuus est die quo
 plagam hanc accepit. Leonis huius uxor Theophano, cum citra
 aemulationem perpessa fuisset ut alteram ille coniugem duceret,
 deinceps consecuta est ut palam prodigia quaedam ederet. neque tan-
 tum has uxores habuit Leo, sed etiam Zoem Carbonopsiam numero
 quartam duxit; quae sine augustali corona satis longo temporis spa-
 tio cum eo vixit tandem ex ea natus est imperatori filius, in cuius
 ortu cometes conspectus est, qui radios suos orientem versus proii-
 ciebat et ad quadragesimum diem usque lucebat. hoc filio nato Tho-
 mas quidam munere senioris fungens Leoni et Zoae fausta precatus
 est tanquam coniugibus. atque is senior loco summotus deinceps
 fuit. hinc Samonas patricius a Leone officio cubicularii ornatur, quod
 ei ad omnem improbitatem opitularetur. is praeter alia facinora curavit
 ut patriarcha solum vertere cogeretur, quem scilicet ipse solum
 sibi vindicare vetuisset. substitutus fuit eius loco vir admirandus
 Euthymius. cumque multum operae impendisset Leo, quo efficeret ut
 lex promulgaretur, cuius permisso ius viro foret uxorem tertiam
 quartamve ducendi, non tamen id consequi potuit, quod tantopere
 cupiebat, hoc ipso patriarcha conatum imperatoris impediante. qua

Ἐπατριάρχον τοῦτο παρεμποδίζοντος· ὄθεν καὶ στάσις ἐν τοῖς ἀρχιερεῦσιν οὐ μικρὰ γίνεται. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἦ περὶ ἐνώσεως ἐκγέγονε σύνοδος.

Κωνσταντῖνον τὸν τοῦ Ἀνδρονίκου υἱὸν εἰς ἐστρατείας ὁ βασιλεὺς ἀποστέλλων, καὶ διὰ τοῦ τρικλίνου ἐξάγων αὐτόν, 5 ἀτενίζει πρὸς τὰς ἄνωθεν τῆς πύλης ἐστηλωμένης εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος. καὶ ἀτενίσας οὕτως ἔλεγε πρὸς αὐτόν „μὴ σε πλανᾷτω ὃ Κωνσταντῖνος τὸ ὄνομα, μηδὲ διὰ τοῦτο κατάρξαι Ῥωμαίων νόμιζε. ἡ βασιλεία γὰρ τῷ ἐμῷ Κωνσταντίνῳ υἱῷ παρὰ Θεοῦ τεταμίευται· καὶ δῆλον 10 καὶ τοῦτό μοι γέγονεν ἀπὸ θείων ἀνδρῶν, προορᾶν δεδουνη-
D μένων τὰ ἔμπροσθεν. γίνωσκε οὖν ὅτι τυραννήσαντός σου ἡ κεφαλὴ ἄτερ τοῦ σώματος διὰ τῆσδε τῆς πύλης εἰσελευσεται.” ὃ δὲ καὶ γέγονε· μετὰ θάνατον γὰρ τοῦ Λέοντος τυραννίδι ἐπιθέμενος ὁ Κωνσταντῖνος ἀνηρέθη, καὶ τηνικαῦτα τὴν 15 αὐτοῦ κεφαλὴν διὰ τῆσδε τῆς πύλης ἦν ἰδεῖν εἰσαγομένην περριρομένην αἵμασι· τοιαῦτα καὶ γὰρ οἱ ὑπὲρ τὰ ἔσκαμμένα πηδῶντες πάσχουσι.

V. 232 Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἔκλειψις ἡλίου μεγίστη γέγο-
νε· οὗ χάριν ὁ βασιλεὺς τὸν ἀρχιερέα Συνάδων Παντα- 20
λέοντα μετεκαλέσατο, ἔμπειρον ἀστρονομίας ὑπάρχοντα. καὶ
τί τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλείψεως ἐρωτηθεὶς εἰς τὸ δεῦτερον

ex causa non parum exstitit inter antistites dissidii, cuius nomine postea de revocandis ad unionem et concordiam animis synodus habita fuit.

Cum autem Constantinum Andronici filium quandam ad expeditionem imperator cum copiis ablegaret, per triclinium hominem educens, oculis in Christi ac deiparae imagines defixis, quae supra portam erant collocatae, his verbis usus est: „caveto, Constantine, nomen ne tibi tuum imponat, neve fretus illo potiturum te Romanorum imperio putes. nam meo filio Constantino divinitus imperium reservatum est, quod equidem perspectum habeo, significatum mihi divinis ab hominibus futura prospiciendi vi praeditis. quapropter scire debes eventurum ut ubi tyrannidem ad te rapere conatus fueris, caput tuum absque corpore per hanc ipsam portam ingreditur.” huic vaticinio deinceps eventus respondit. nam post Leonis obitum Constantinus tyrannidem adfectans occisus est, ac deinceps erat videre cruciatum caput eius per illam portam inferri. nimirum accidere talia solent iis qui ultra septa transiliunt.

Accidit id temporis maximus solis defectus, cuius causa Pantaleontem Synadensem pontificem ad se imperator arcessivit, hominem astronomiae peritum. is rogatus quem illius eclipsis effectam fore sta-

ἔλεγε πρόσωπον τὴν κάκωσιν ἐπελθεῖν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δ P. 300
 Σαμωνᾶς ἰδίᾳ τὸν σοφὸν παραλαβὼν καὶ ἐρωτήσας ἔμαθεν ὡς
 αὐτὸς κακωθήσεται· πλὴν εἰ τὴν τρίτην τοῦ Ἰουνίου παρε-
 λυσεται ἀβλαβής, δεινὸν ἔκτοτε πάθοι οὐδέν. οὐπω ἢ προ-
 5 θεσμία ἐφθέστηκεν αὐτῇ, καὶ κατάγονσι τὸν Σαμωνᾶν καὶ ἀπο-
 κείρουσι· διαβολὴς γὰρ ἐλέγτο εἶναι τοῦ βασιλέως καὶ
 ὕβριστής.

Μετὰ δὲ ταῦτα κρατεῖ δ τοῦ Λέοντος υἱὸς Κωνσταντι-
 νος ἔτη ε'. καὶ τηνικαῦτα φαίνεται κομητῆς ἐκ δύσεως, ὃν
 10 ξιφίαν καλοῦσιν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοί· ὃν ἄλεγον αἰμά-
 των χύσιν προσημαίνειν τῇ βασιλίδι. οὗτος πλάνοις καὶ Β
 γήσιν ἑαυτὸν ἐξέδωκε, τὴν βασιλείαν αὐτοῦ θάλων ἐντευθεν
 χρόνους φυλαχθῆναι μακρούς. οὗτος δ μάταιος ἵππικὸν ἐκ-
 τελέσας, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἱερὰ κειμήλια καὶ πάντα κόσμον
 15 αὐτῆς ἀγαγὼν τὸν ἵππικὸν κατεκόσμησεν. οὗτος μετὰ θάνα-
 τον τοῦ Θείου αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου νέος ὢν, καὶ τὴν βασιλείαν
 ὑποπτον ἔχων, τὸν Ῥωμανὸν διὰ χρυσοβούλλου φύλακα ἑαυ-
 τοῦ ποιεῖ καὶ ἀντὶ πατρὸς ἐκείνου ἑαυτῷ καθίστησι, μήπω
 τινὸς ἑτέρου τούτῳ τιμηθέντος τῷ ἀξιώματι. μετ' οὐ πολὺ

3. εἰ] εἰς P. 7. post ὕβριστής F: κοιλιακῶ δὲ νοσήματι — τῷ
 οἰκτιρῶ ἀνεπιμῶ, transcripta illa, paucis omissis, e Cedreno p.
 ed. Par. 606 C — 608 D. 8. Μετὰ — μάταιος] κρατεῖ οὖν
 δ τοῦ Λέοντος υἱὸς Κωνσταντίνος ἔτη ε'. οὗτος δ Κωνσταντι-
 νος F.

tneret, respondit alteri ab imperatore personae casum adversum
 portendi. quinetiam Samonas ipse sapientem hunc virum peculiariter
 abductum de re tota consulit, et futurum cognoscit ut ipsi calamitas
 accideret: verum omnino Iunli tertio die salvum evasurum, nec ab eo
 tempore quidquam illi rei molestae eventurum. nondum praestitutum
 hoc tempus advenerat, cum Samonas e loco suo deturbatur atque
 raditur. nam et calumniis imperatorem circumvenire ferebatur et in-
 solenter semet gerere.

Secundum haec Constantinus Leonis F. annos quinque rerum
 potitur, apparuit tum cometa quidam ab occidente, quem periti rerum
 illarum a gladii similitudine Xiphiam nuncupant. existimabatur is
 profusionem sanguinis imperatrici urbi denuntiare. Constantinus se
 totum impostoribus et praestigiarum peritis dabat, et eorum opera
 multos ad annos imperium sibi conservare studebat. cum homo sto-
 lidus aliquando ludos equestres exhiberet, sacra ecclesiae ornamenta
 cuncta sumens, iis ipsis theatrum eleganter instruxit. post Alexandri
 patris mortem, quod juvenis admodum esset imperioque metueret,
 per auream bullam Romanum custodem suum fecit patrisque loco sibi
 constituit. ea dignitate necdum antea quisquam ornatus fuerat. neque

δὲ Καίσαρ ἀναγορεύεται καὶ διαδήματι στέφεται. ἐπίτροπος τοῦ βασιλείως Κωνσταντίνου Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς κρατεῖ ἐτη κ'.
C

Πολλὰ καὶ πολλάκις οἱ Βούλγαροι τὸν Συμεὼν ἔχοντες ἀρχηγὸν τῆς τῶν Ῥωμαίων χώρας κατέδραμον. εἶτα πρὸς 5 καταλλαγὰς ἔρχεται. καὶ κατὰ γε τὸν τοῦ Κοσμιδίου ἀγῶλον ὃ τε διαληφθεὶς Συμεὼν καὶ ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς προσώπως ἀλλήλους τεθάναι, καὶ ὁμιλοῦσι τὰ φίλια, καὶ οὕτως οἴκαδε πάλιν ἐποροστοῦσι. τηνικαῦτα καὶ τέρας τι συμβαίνει γραφῆς ἄξιον. δύο φασὶν ἀετὸς τῶν βασιλείων 10 ὁμιλούντων ἄνωθεν αὐτῶν ὑπερπτήναι κλάγγαι τε καὶ ἀλλήλοις συμμῖξαι καὶ παραντικά διαζευχθῆναι, καὶ τὸν μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἔλθειν, τὸν δὲ ἐπὶ τὴν Θρακίην ἀποπτήναι. τοῦτο D δὲ οἱ περὶ τὰς ὀρνιθοσκοπίας ἐπισημένοι οὐκ αἴσιον ἔκριον οἰωνόν· διαλυθῆναι γὰρ καὶ αὐθις τὴν αὐτῶν εἰρήνην ἔρη- 15 σαν. ἐγένετο δὲ καὶ τηνικαῦτα σεισμὸς ἐν τῷ θέματι τῶν Θρακησιῶν καὶ χάσματα γῆς, ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε πολλὰ χωρία καὶ ἐκκλησίας αὐτάνδρους καταποθῆναι. τί τὸ μυστὰ ταῦτα; καὶ ποῦ τὰ τῶν αἰετῶν καταπῆ καὶ ἡ ἐκείνων διαμάχη; Ἰωάννης τις ἀστρονόμος προσελθὼν τῷ βασιλεῖ ἔρηγο ὡς εἰ πέμψας ἀποκόψεις τὴν κεφαλὴν τῆς ἰσταμένης στήλης ἄνωθεν τῆς ἐν Ξηρολόφῳ ἀψίδος καὶ πρὸς δύσιν βλεπούσης,

multo post idem Romanus renuntiatur Caesar et diademate cingitur. potius est autem Romanus hic Lacapenus imperio 25 annis.

Hoc tempore multum ac saepe Bulgari, quorum princeps erat Symeon, praedabundi Romanorum fines percurrerant. tandem ad reconciliationem foederaque ventum est. nam ad Cosmidii litus imperator Romanus et is de quo diximus Symeon coram sese spectarunt, deque constituenda amicitia mutua collocuti domum reverterunt. accidit tum portentum quoddam, omnino dignum litteris quod consignetur. quo tempore principes inter se colloquebantur, aquilae duae supra ipsos volasse traduntur; cumque non sine clangore alarum congressae fuissent, mox alteram ab altera discessisse, cum una se ad urbem conferret, altera Thraciam versus avolare. hoc autem prodigium augures disciplinae suae periti minime taustum esse iudicabant: nam significari perhibebant futurum ut haec inter utrosque pax rescinderetur. tunc et terrae motus in regione Thracensium exstitit et hiatus quidam soli, iique tanti ut multa praedia cum ecclesiis et ipsis hominibus absorberentur. quid inde secutum? et quem exitum habuerunt illi aquilarum congressus atque praelia? forte Iohannes quidam astronomus Romanum accessit, eumque monuit ut mitteret aliquem, qui eius columnae caput amputaret, quae supra

ἀποθανεῖται ὁ Συμεὼν τηρικαῦτα· αὐτῷ γὰρ ἐτοιχειώσθαι τὴν τοιαύτην στήλην ἔλεγεν. ὁ δὲ τοῖς ἐκείνου λόγοις πει- P. 301
σθεῖς τὴν κεφαλὴν αὐτίκα τῆς στήλης ἀπέτεμε. καὶ αὐτῇ τῇ ὄρᾳ, καθὼς ἐπέγνω σημειωσάμενος ὁ βασιλεὺς, ἐν Βουλ-
5 γαρίᾳ ὁ Συμεὼν τέθνηκε, νόσῳ κατὰ καρδίαν ἀλόους. κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ λίθος ἔπεσεν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ φόρῳ ἀψίδος, ὃν κομήτην καλεῖν εἰώθασιν, καὶ ἀπέκτεινεν ἄνδρας ξ.

Ῥωμαῶν τῷ γέροντι καὶ ἑτερος ἦν υἱός, Θεοφύλακτος τούτομα, διάκονος. καὶ ἐπεὶ νέος ὢν οὐ συνεχωρεῖτο εἰς τὸν
10 πατριαρχικὸν ἀναχθῆναι θρόνον, χειροστενεῖται ἀντ' αὐτοῦ B
Τρύφων τις ὥστε διέπειν τὸν θρόνον ἕως ἂν ἡλικίας δεούσης V. 233
ὁ Θεοφύλακτος γένηται. τοῦ ῥητοῦ δὲ χρόνου τελεσθέντος ὃν ἔθετο, Τρύφων ὁ πατριάρχης οὐκ ἤθελεν ἐκστῆναι τοῦ
θρόνου, ὡς ὑπέσχετο, εἰ μὴ καὶ αἰτία τις ἀναφανῆ δικαίως
15 τούτου καταύρουσα. ἀθυμεῖ ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς. προσ-
έρχεται αὐτῷ Θεοφάνης ὁ Καισάριος, ὃν δὴ καὶ χοίρινον ἐκάλουν. ὑπισχνεῖται τὴν τοῦ Τρύφωνος κατάβασιν. ὑπέρ-
χεται τὸν πατριάρχην. λέγει „πολλὴ μὲν, ὧ δέσποτα, κατὰ
σου ἢ τοῦ βασιλέως ἐπίθεις· πλὴν μηδὲν εὐρίσκοντες αἰτίαιμα
20 ἕτερον, μὴ εἰδέναι σε λέγουσι γράμματα. πληροφόρησον ὃν C

7. κομήτην F.

Xerolophi fornicem collocata occidentem respiciebat: nam ita Symeonem, cui fatalis illa foret, statim moriturum. imperator hominis obsecutus consilio mox columnae caput avulsit. eadem hora, quam quidem iccirco annotarat, Symeonem in Bulgaria mortem obiisse deinceps comperit, cordis morbo quodam confectum. tunc et lapis de fornice in foro (Comatum appellare consueverunt) decidit, hominesque 60 neci dedit.

Habebat Romanus senior alterum filium cognomento Theophylactum, diaconi munere fungentem. is quia per aetatem admodum iuvenilem ad solium patriarchicum pervenire non poterat, forte Trypho quidam eius loco per suffragationes constituitur, qui solum administraret ad illud usque temporis, donec ad iustam aetatem Theophylactus pervenisset. cum autem praestitutum a Romano tempus effluisset, negavit se Trypho patriarcha solio cessurum, quemadmodum promiserat, nisi causa manifesta proferretur in medium, quam ob causam iure loco moveri posset. eam rem imperatore permoleste ferente, Theophanes eum Caesareae pontifex accedit, quem et Porcinum appellabant; effecturumque se pollicetur ut Tryphoni solum adimeretur. deinde apud patriarcham insinuans sese fraudulenter „multa” inquit „o here, contra te molitur imperator. verum ipse cum suis causam in te querelae criminationisque nullam aliam repentes, litterarum te rudem esse dicitant. quapropter recte feceris, si

αὐτοὺς δι' ἐπιγραφῆς τοῦ ὀνόματός σου, καὶ οὕτως αὐτῶν ἀποφράξεις τὰ στόματα." πείθεται ὁ πατριάρχης, καὶ γραμματεῖον ἄγραφον εἰληφώς, ἐπ' ὅψει πάσης τῆς συνόδου ἐπέγραψεν οὕτως „Τρύφων ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης, καὶ οἰκουμηνικὸς πατριάρχης." καὶ γράψας ἐκπέμπει διὰ τοῦ πρωτοθρόνου τῷ βασιλεῖ. ὅπερ λαβὼν ἀνὰ χειρὸς οὗτος, καὶ ἄγραφον ἕτερον χάρτην ἄνωθεν προανυφάνας, παραίτησιν ἔγραψεν, ὡς ἀνάξιος ὢν ἀφίσταται τῷ βουλομένῳ τοῦ θρόνου παραχωρῶν. οὗτος ὁ τρόπος δι' οὗ καθέειλον τὸν Τρύφωνα. 10

D Κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας ἐξ Ἀρμενίας ἐφοίτησε τέρας ἐν τῇ βασιλευσῶσῃ, παῖδες ἄρρενες συμφυνεῖς ἐκ μιᾶς προσελθόντες γαστροῦ. ἐξηλάθησαν δὲ τῆς πόλεως ὡς πονηρὸς οἰωνός, ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου πάλιν εἰσῆλθον. ἐπεὶ δὲ συνέβη τὸν ἕνα τελευτῆσαι, ἐπειράσθησαν οἱ ἐμπειρότατοι τῶν ἰατρῶν τὸ νεκρωθῆν ἀποτεμεῖν μέρους· οὗ τμηθέντος τὸ ζῶν ἐπιβεβιωκὸς ἐτελεύτησεν.

Ὁ μέντοι Ῥωμανὸς φρικωδεστάτοις ὄρκους ἑαυτὸν καταδεσμήσας ὡς φύλαξ μὲν ἐσέϊται τοῦ πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου, βασιλείας δὲ οὐκ ἂν ἐρασθεῖη ποτέ, οὐκ ἐνέμεινε 20
P. 302 τούτοις, ἀλλὰ πάντα κατὰ νῶτον θήμενος βασιλεὺς ἑαυτὸν

per inscriptionem tui nominis ipsos hac de re certiores feceris, oraque tuorum adversariorum ea ratione obturaveris." adhibet homini fidem patriarcha, sumptaque charta pura, in qua nihil perscriptum erat, in conspectu totius synodi huiusmodi verba subscripsit „Trypho per dei misericordiam archiepiscopus Cpolis, Novae Romae, patriarcha universalis." eas ab se perscriptas litteras ad imperatorem opera illius quem protothronum (a sede principe) nuncupant mittit, quibus ille acceptis chartam aliam necdum litteris exaratam praefigit, et in ea nomine Thyphonis abdicationem perscribit: nimirum fateri Thyphonem se, quod indignum esset, alii de throno cuivis cedere. hoc modo Thyphonem loco moverunt.

Per eos dies ex Armenia monstrum quoddam ad urbem imperatoriam venit, duo masculi a natura cohaerentes, qui unum modo ventrem habebant. cumque velut omen infaustum urbe tum fuissent eiecti, sub Constantino rursus eam ingressi sunt. cum autem accidisset ut unus vitam amitteret, experientissimi quique medici partem mortuam abscindere conati sunt a viva; qua resecta, cum aliquantulum altera superstes fuisset, ipsa quoque vivendi finem fecit.

Ceterum tametsi Romanus horrendis maxime sacramentis se ipsum obstrinxerat, pollicitusque fuerat Constantini se Purpurigenae custodem futurum, nec unquam imperium appetiturum, non tamen promissa praestitit, sed posthabitis omnibus imperatorem se renuntiavit

ἀνηγόρευσεν, εἶτα τὸν πορφυρογέννητον. ἔνθεν τοι καὶ ὁ Ῥωμανὸς τὸ τέλος ἄξιον εὖρατο· κατὰγεται γὰρ τῆς βασιλείας, καὶ ἐπὶ τὴν νῆσον Πρώτην ἀχθεῖς ἀποκίρεται, θρουγγάριος πρότερον τῶν πλωτῶν ὄν.

5 Ὁ μόντοι υἱὸς αὐτοῦ τοῦ Λέοντος Κωνσταντῖνος ὁ πορφυρογέννητος κρατήσας ἔτη ιδ' ἀναξίως ἰδυνε τὴν ἀρχὴν· χαυνὸς τε γὰρ ἐφαίνετο, οἴνου ἤτητο, ἀσυμπαθὲς τοῖς παιούσιν ἦν, χυδαίους τισὶ τὰς ἀρχὰς ἐνεπίστευσε, τῆς γαμειτῆς αὐτοῦ Ἑλένης καὶ Βασιλείου παρακοιμώμενον τὰς ἀρχὰς ὠπίους παρασκευάζοντων ποιεῖν. οὗτος μὲν ὅν ὁ Βασίλειος ἐκ παλλακῆς γεννᾶται Ῥωμανῷ τῷ Λακακηνῷ, ὃν δὴ Β
καὶ πατρικίον παρακοιμώμενον ἐτίμησεν ὁ διαληφθεὶς οὗτος Κωνσταντῖνος, ὃς δὴ καὶ πράξεων ἀγαθῶν οὐ παντάπασιν ἄμοιρος ἦν· τὰς γὰρ ἐπιστήμας, ἀριθμητικὴν μουσικὴν
15 ἀστρονομίαν γεωμετρίαν καὶ πᾶσαν ἁπλῶς φιλοσοφίαν, ἐκ μακροῦ χρόνου τῇ ἀμαθείᾳ καὶ ἀμελείᾳ τῶν κρατούντων ἀπολωλείας οἰκίᾳ σπουδῇ ἀνεκτήσατο. οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ῥωμανῷ νυμφεύεται γυναῖκα δευτέραν, ἃτε τῆς πρώτης ἀποθανούσης, οὐ τινα τῶν ἐπιφανῶν, ἐκ χυ-
20 δαίων δὲ φνεῖσαν καὶ τὴν τέχνην καπήλων, Ἀναστασὴν καλονμένην, εἰς Θεοφανῶ δὲ τηρικαῦτα μετονομασθεῖσαν.

Τοῦ ἀμηνῶ τῆς Ταρσοῦ ἐκστρατεῖαν κατὰ Ῥωμαίων C

principem, Purpurigena secundum ad locum detruso. quapropter dignum factis suis exitum invenit: nam imperio deiectus et in Prota in insulam deportatus raditur. antequam imperio potiretur, rei navalis Drungarius fuerat.

Deinceps Constantinus Leonis F. imperavit annos 14, seque in administratione parum digne gessit. nam mollem se declarabat, temulentiae deditus erat, delinquentes citra commiserationem tractabat duriter, plebeis quibusdam magistratus credebatur, cum quidem uxor Helena Basiliusque cubicularius apud ipsum efficerent ut publica munera venalia fierent. Basilium autem illum Romano Lacapeno ex concubina natum, Constantinus patricii et cubicularii dignitate ornaverat. erat tamen Constantinus hic non prorsus expertus praeclarorum facinorum. disciplinas enim, videlicet arithmetica musicam astronomiam geometriam et universam simpliciter philosophiam, quae multis annis superiorum imperatorum inscitia negligentiaque perierant, studio suo restituit. filio suo Romano, coniuge priore mortua, dedit alteram, non illustri natam familia sed plebeis ortam parentibus, qui quaeustum in caupona faciebant. ei cum nomen esset Anastaso, id ipsum cum Theophanone mox commutatum fuit.

His temporibus, cum Ameras Tarsi bello Romanos petens exer-

V. 234 ποιησαμένον, και ἐν τῇ κόμῃ τῇ Ἡρακλέους λαὸν πεπομφό-
τος εἰς προνομίην, πρεσβύτερος [γάρ] τις, ᾧ Θέμελος ὄνομα,
τὴν ἀναίμακτον ἐπιτελῶν λειτουργίαν, ὡς ἔγνω τὴν τῶν Σα-
ρακηνῶν ἔφοδον, λιπὼν τὴν ἱερουργίαν και ὡς εἶχε στολῆς
ἐξελθὼν, λαβόμενός τε ταῖς χερσὶ τοῦ σημαντήρος τῆς ἐκκλη-
σίας, τοὺς ἐπιόντας διὰ τούτου ἡμύνατο, και πολλοὺς μὲν
ἐτραυμάτισεν ἱκανοὺς δὲ ἀπέκτεινε, και τοὺς λοιποὺς εἰς
φυγὴν ἔτρεψε. παρὰ τοῦ ἐπισκόπου λοιπὸν τῆς λειτουργίας
τούτου χάριν ἀποκλεισθεῖς, ἐπεὶ μὴ ἐπειθε συγχωρηθῆναι,
D τοῖς Ἀγαρηνοῖς προσελήλυθε και τὸν Χριστιανισμόν ἐξωμό-
18 στο, και σὺν αὐτοῖς ἐξιῶν οὐ μόνον Καππαδοκίαν και τὰ
ἔγγιστα ταύτης ἠφάνιζε θέματα, ἀλλὰ και μέχρι τῆς μικρᾶς
λεγομένης Ἀσίας ἔφθασεν.

Ὁ μέντοι τοῦ γέροντος Ῥωμανοῦ υἱὸς Θεοφύλακτος ἔξ
και δέκα ἐτῶν ὢν, ἠνίκα τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἀναστο-
15 στως παρελήφεν οἶακας, οὐδὲν ἐνέλιπεν ὃ μὴ μετεχειριζέτο
χείριστον. ἔρωσ δὲ ἱππων τοσοῦτον κατέσχευ αὐτὸν ὡς ὑπερ-
β αὐτοὺς κεκτῆσθαι. τῆς μέντοι κομιδῆς φροντίζων αὐτῶν
οὐ χάριτον παρετίθη ἀλλὰ κόναρα πιστάκιυ φοίνικας σταφίδας
και ὅσα τοιαῦτα, παραμιγνύς αὐτοῖς και οἶνον εὐώδη βάλ-
19 σαμόν τε και κινάμωμον. φασὶ δὲ και τοῦτο, ὅτι λειτορφ-

19. κίναρα Labbeus, κίωνων καρπούς Cedrenus.

citus partem in Herculis pagum praedatum emisisset, ecclesiae quidam senior, nomine Themelus, incruentum deo cultum exhibens, Saraceno-
rum adventu cognito, sacris omissis, ita ut indutus erat exiit, manibusque correpto ecclesiae patrono *) irruentes adversarios eo ipso propulsavit, adeoque multos vulneravit, complures interfecit. reliquos terga dare coegit. deinde propter hoc facinus ab episcopo sacris exclusus, cum veniam non impetraret, ad Agarenos se contulit, religionem Christianam ejuravit, cum Saracenis profectus non Cappadociam modo vicinasque regiones est populatus, sed etiam in Asiam, quae minor appellatur, pervenit.

Ceterum filius ille senioris Romani Theophylactus, ubi sedecim annos contra sacrorum canonum praescriptum ecclesiae gubernacula usurpare cepisset, nihil eorum quae pessima sunt intentatum reliquit. tanto certe desiderio equorum tenebatur, ut eorum ultra duo millia possideret. iis aleudis perpetuo erat intentus, neque foenum ipsis proponebat, sed pinorum fructus, pistacia, palmulas, uvae passas aliaque talia; quibus etiam vinum fragrans cum balsamo et cinnamomo admiscebat. hoc quoque memoriae de ipso proditum accepimus.

*) immo campanae bacillo sive malleolo. LABB.

γούντι ποτε κατὰ τὴν μεγάλην πέμπτην ὃ ἱπποκόμος ἐπιστάς P. 303
 ἔλεγεν ὡς ἄρα τετοκυῖα εἶη ἐπίσημος φορβίας. ὃ δ' ὑπὸ πε-
 ριχαρείας τὸ τῆς θείας λειτουργίας ὑπόλοιπον ὡς ἔτυχεν
 ἀποπληρώσας, δρομῶδες ἀφικνεῖται πρὸς τὸ Κοσμίδιον, καὶ
 5 τὸν τεχθέντα πῶλον ἰωρακῶς πάλιν ὑπέστρεψε, τὴν τῶν
 ἁγίων παθῶν ἐκτελέσων ὑμνηδίαν. βιοτεύων οὖν ἀτάκτως
 καταστρέφει τὸν βίον ἔν τινι τείχει τῶν παραθαλαττίων,
 θραυσθεὶς ἱπαζόμενος καὶ αἷμα διὰ τοῦ στόματος ἀναγα-
 γῶν· ἐντεῦθεν γὰρ δυσὶν ἔτσι νοσηλευόμενος καὶ ὑδέρφ
 10 περιπεσὼν ἐτελεύτησεν, εὐνοῦχος ὢν καὶ τὰς Ῥουφινιανάς B
 οἰκοδομήσας, ὡς γέγραπται. προχειρίζεται γοῦν ἀπ' αὐτοῦ
 τίμος ἀνὴρ, Πολύευκτος τοῦνομα, μοναχὸς ὢν καὶ παιδό-
 θεν ὑπὸ γονέων εὐνουχισθεὶς, οὐ τοῦ Ἡρακλείας, ὡς ἔθος,
 ἀλλὰ Βασιλείου τοῦ Καισαρείας τὴν χειροθεσίαν πεπληρωκό-
 15 τος· Νικηφόρος γὰρ ὃ τῆς Ἡρακλείας πρόεδρος, τῷ βασι-
 λεῖ κατὰ τι προσκεκρουκῶς, οὐ συνεχωρήθη τὴν χειροθεσίαν
 ποιήσασθαι. ἔθεν καὶ ψόγος οὐχ ὃ τυχῶν προσετρίβη οὐ
 τῷ προτρέψαντι καὶ χειροτονήσαντι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ
 τῷ χειροτονηθέντι ὡς καταδεξαμένῳ τὴν ἀκανόνιστον χειρο-
 20 θεσίαν.

Ῥωμανὸς δὲ ὃ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου υἱὸς τέλειω- C

nimirum eo sacra peragente aliquando magnae quintae feriae die,
 curatorem equorum accessisse, ac significasse nobilissimam equarum
 peperisse. tum illum praee nimio gaudio re sacra utcunque peracta ad
 Cosmidium cucurrisse, visoque pullo recens edito, mox reversum
 esse, ut de servatoris nostri pro nobis tolerato supplicio hymnorum
 recitationem ad finem perduceret. itaque vitam insolentem ageus tan-
 dem mortuus est in castello quodam maritimo, cum inter equitan-
 dum aliquid damni accepisset ac per os sanguinem eiiceret. nam ubi
 hoc ipsi accidisset, totum biennium cum morbo conflictatus et aqua
 intercute correptus vivendi finem fecit. erat autem eunuchus, et Ru-
 finianas, ceu memoriae proditum legimus, condiderat. substitutus fuit
 in ipsius locum vir omnino venerandus, nomine Polyenctus, solita-
 riae vitae sectator et inde usque a puero de parentum voluntate ca-
 stratus. neque vero antistes Heracliensis ipsum pro more maiorum
 inaugurabat, sed Caesareae pontifex Basilius: nam praeses Heracleae
 Nicephorus quaedam in causa imperatorem offenderat, ideoque manus
 imponere Polyencto vetabatur. hinc factum ut non tantum impera-
 tor, qui facti huius auctor fuerat, et Basilius, qui obtemperans im-
 peratori patriarcham consecraverat, sed etiam is qui consecrabatur,
 valde vituperaretur, quod modo et ratione a sacrorum canonum in-
 stitutis abhorrenti manuum impositionem consecutus fuisset.

Cum autem Romanus Constantini imperatoris filius aetatem per-

τέρας ἤδη ἀψάμενος ἡλικίας, καὶ μὴ φέρων ὄραν τὰ πράγματα ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διοικούμενα, φαρμάκῳ τούτῳ ἐκποδῶν ποιήσασθαι ἐβουλεύσατο, κἂν τὸ ἐγχείρημα πέρας οὐκ ἔλαβε· τὸ γὰρ δηλητηριῶδες φάρμακον περιτραπὲν καὶ τύχῃ τινὶ χυθὲν διὰ τὴν ὀλιγότητα θανατώσαι τοῦτον οὐκ ἴσχυσεν. ἐγκοτῶν μὲν οὖν τῷ πατριάρχῃ καὶ τὴν αὐτοῦ κατὰίρεσιν φανταζόμενος τελευτᾷ. πρὸ δὲ τινων ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἐπὶ τινα χρόνον συχρὸν ἐσπέρας καταλαμβανούσης λίθοι ἄνωθεν καταφερόμενοι καὶ ἐντὸς τῶν αὐτοῦ δωματημάτων σὺν πολλῷ ῥοιζῷ πίπτοντες ἐξαισίους ἀπετέλονται κτύπους. πολλὰ δὲ συντηρήσας οὐκ ἐπέγνω πόθεν οἱ λίθοι καὶ παρὰ τινος ἐβάλλοντο· ἐκ θείας γὰρ, ὡς ἔοικεν, οὔτοι ὄργῃς.

Διαδέχεται τοίνυν αὐτὸν Ῥωμαῖος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, κρατήσας ἅτη τρία. καὶ τὴν μὲν ἐξουσίαν πᾶσαν Ἰωσήφ ἀνατίθει τῷ πραιποσίτῳ, αὐτὸς δὲ μετὰ βεβήλων ἀνδραρίων συνδιῆγες καὶ τὰ χεῖριστά συνεπράττετο. τοίνυν καὶ κληρικῶν τινα ἐκτομίαν ὄντα, διὰ τινὰς ἀσέμνους πράξεις ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἀπειληθέντα καὶ μοναχικὸν ἀμφισάμενον σχῆμα κἀνεῦθεν κρυπτόμενον, ὡς ἤδη ἐπελάβετο τῆς ἀρχῆς, τὸ μοναχικὸν μὲν αὐτὸν ἐκδιδύσκει ἀμφίον, καὶ

fectiorem attigisset, nec patris imperium et administrationem rerum aequo ferre animo posset, consilium iniiit de patre per venenum e medio tollendo, quanquam hic conatus successu caruit: nam venenum, quod exitium imperatori allaturum fuerat, fortuito casu quodam inversum et effusum propter exiguitatem reliquiarum imperatorem extinguere non potuit. mortuus est autem imperator patriarchae graviter iratus, secumque cogitans quo illum pacto removeret. paucis ante diebus quam vivendi finem faceret, appetente vespera, satis longo temporis intervallo saxa de sublimi lapsa et ingenti cum strepitu in aedes delata, quibus in aedibus ipse degebat, horrendos et diros sonos excitabant, ac tametsi magnam ipse operam impenderet observarique rem iuberet, non tamen cognoscere potuit unde saxa illa et a quo conicerentur. nimirum haec ab ira divina profecta fuisse consentaneum est.

Successit in imperio patri filius Romanus idque triennium obtulit. is Iosepho praeposito potestatem in omnia committens inter homunciones profanos versabatur, eosque iuvabat in maximis flagitiis designandis. erat clericus quidam, homo castratus, qui quod ipsi propter facinora quaedam foeda graviter Constantinus imperator minatus esset, habitu solitario sumpto sese clanculum alicubi abdiderat. hunc Romanus initio sui imperii monachicis exutum vestibus, et clericorum habitu rursus ornatum, inter cubicularios suos retulit. tum Polyc-

τὸ τῶν κληρικῶν σχῆμα μετενδύσας τοῖς ἑαυτοῦ θαλαμηπο-
λοις κατέταξεν. ὁ μέντοι Πολύευκτος ζήλου πλησθεὶς ἠνάγ-
καζε τὸν βασιλέα τοῦτον ἀπώσασθαι. ὡς δὲ ἐκεῖνος ἀνθί-
στατο μὴ τὸ μοναχικὸν ἐπάγγελμα μετ' εὐχῆς δέξασθαι, διὰ
5 φόβον δὲ τοῦ βασιλέως, τούτου χάριν ἀφίεται.

Νικηφόρον μὲν οὖν τὸν Φωκᾶν, δομέστικον τηρικαῦτα
ὄντα τῶν σχολῶν καὶ πολλὰ τρόπαια στησάμενον κατὰ τῶν
ἑώων Σαρακηνῶν, καὶ κατ' αὐτῶν δὴ τῶν ἐν Κρήτῃ Σαρα-
κηνῶν ἐκπέμπει· καὶ ὅς πολλὰ μὲν εἰπὼν πλείω δὲ οἰκονο-
10 μῆσας, καὶ τὴν νῆσον αὐτὴν πολιορκῶν καὶ εἰς χεῖρας ἦδη
ἔχων ἔμελλεν ἂν ἐπὶ πλέον αὐτὴν καταδουλώσῃαι τε καὶ κατα-
χειρώσασθαι. φήμης δὲ κρατούσης ὅτι ὁ κατασχὼν αὐτὴν
Ῥωμαῖος ἐξ ἀνάγκης βασιλεύσει Ῥωμαίων, ἅμα τῷ γνωσθῆ-
ναι τὴν τῆς νήσου κατάσχεσιν, ταῖς τοῦ Ἰωσήφ ὑποθήκαις
15 ἀποστείλας ὁ Ῥωμανὸς τὸν Νικηφόρον ἐκεῖθεν μετεκαλέσατο.
τηρικαῦτα καὶ Λέοντα Φωκᾶν τὸν τοῦ Νικηφόρου ἀδελφὸν
ἔξαπέστειλεν εἰς ἀνατολήν, καὶ ὅς τοσαύτην καταδρομὴν ἐποίη-
σατο τῶν Σαρακηνῶν καὶ τοσαύτας ἀριστείας κατ' ἐκείνων
ἔστησεν ὡς μηδὲ λόγῳ δύνασθαι ταύτας διαλαβεῖν· πῦσαν
20 γὰρ τὴν ἀνατολήν σχεδὸν ἐχειρώσατο. ἐφ' ᾧ καὶ μετὰ Θριάμι-
βου λαμπροῦ ὁ βασιλεὺς αὐτὸν ὑποδέχεται.

5. post ἀφίεται F, quae leguntur apud Cedrenum p. 640 C et
627 C: ἤχθη δὲ — ἤγαγεν et γέγονε χειμῶν — παντοδαπῶν.

ctus aemulationis plenus imperatorem adigere coepit ut ab se homi-
nem illum abigeret. imperatore vero vicissim obsistente, neganteque
clericum istum solitariae vitae professionem cum voto amplexum
fuisse, sed tantum imperatoris metu, Polyuctus hac causa cognita
missum eum fecit.

Hic imperator Nicephorum Phocam, qui tum temporis scholarum
domesticus erat multaque tropaea contra Saracenos orientales statue-
rat, etiam adversus Cretenses Saracenos cum copiis ablegavit. Nice-
phorus multis rebus indicatis, pluribus consilio suo administratis,
cum expugnatam insulam tantum non suis in manibus haberet, ulte-
rius in ea subigenda domandaque progressurus erat. verum quod ob-
tineret fama futurum ut homo Romanus, qui eam occupasset, haud
dubie Romanorum imperio potiretur, statim occupatione insulae co-
gnita, Iosepho monente misit imperator qui Nicephorum inde revo-
carent. tunc et Leo Phocas, Nicephori frater, ab imperatore versus
orientem ablegatus est. is tanto cum impetu Saracenos invasit ac vexa-
vit, tamque praecleara in ipsos facinora edidit, ut ne verbis quidem
ea satis exponi possint: nam orientem prope universum in potestatem
redegit. quapropter imperator hominem deinceps redeuntem splendido
cum triumpho excepit.

Κατὰ ταύτας δὲ τὰς ἡμέρας ἀνὴρ τις ἀνεφάνη Φιλώ-
 ραιος καλούμενος, ὑπασπιστῆς ὢν Ῥωμανοῦ μαγίστρον τοῦ
 Μωσσηλῆ τοῦ ἐγγόνου Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος. οὗτος ἄνωθεν
 ἵππου ὠκυτάτου ἐπὶ τῆς ἐφεστρίδος ἰστάμενος ὄρθιος, τοῦ
 ἵππου τρέχοντος ὅσον ἡδύνατο, κατὰ τὴν ἵπποδρομίαν ἄνω⁵
 καὶ κάτω ἐφέρετο. τότε δὴ τότε καὶ τὸ λοιμικὸν ἐπέδωκε
 πάθος, ἐπιὸν τε αὐθις καὶ διαφθεῖρον τοὺς βόας· ὁ Κράβα
 κατονομάζεται. φασὶ δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦτο λαβεῖν ἐπὶ τῶν
 D ἡμερῶν Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος. ἔγγιστα γὰρ τῆς Βόνου κη-
 στέρης ἀναψυχὴν ἑαυτῷ τῆς θερινῆς θέρμης παλάτιον τοῦ¹⁰
 Ῥωμανοῦ ἀναγεύσαντος, καὶ τῶν θεμελίων καταβαλλομένων,
 βοῶς φασιν εὐρεθῆναι μαρμαρίνου κεφαλῆν, ἣν εὐρόντες καὶ
 συντριψάντες εἰς τὴν τοῦ τιτάνου κάμινον βάλλουσιν. ἐξ
 ἐκείνου δὲ καὶ μέχρι τῶν τῆδε χρόνων οὐκ ἐπαύσατο πα-
 ταχοῦ τῆς γῆς, ὀπόσην ἢ τῶν Ῥωμαίων περιέχει δυναστεία,¹⁵
 τὰ τῶν βοῶν διαφθεῖρεσθαι γένη.

Ὁ μέντοι Φωκάς Νικήφορος, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται,
 προσαχθεὶς ἀπὸ Κρήτης ἐπανελθεῖν οὐ συνεχωρήθη πρὸς γε
 τὴν βσιλεύουσαν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνατολῇ ἐκελεύσθη
 παραγενέσθαι μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ διὰ τὸν Ἀποχαυδᾶν²⁰
 καὶ μᾶλλον τὴν ἑαυτοῦ ἤτιαν ὡσπερ ἀνακαλούμενον. κἀν
 P.305 οὖν κατὰ Συρίας ὁρμήσας ὁ Φωκάς κατὰ κράτος τε αὐτὸν

9. βόνου F.

Per idem tempus vir quidam exstitit Philoraens nomine, stipator
 Romani Moselis magistri, a Romano seniore prognati. is veste stragula
 in equum velocissimum iniecta rectus in ea stabat, equo interim
 totis viribus currente, atque ita Circum equestrem sursum deorsumque
 obibat, tunc et pestis illa de integro saevire coepit ac boves extin-
 guere, quae Craba nuncupatur. eam perhibent initium habuisse sub
 Romani senioris imperio. cum enim proxime Boni cisternam Romanus
 palatium conderet, in quo se ab ardore solis aestivo refrigeraret,
 dum fundamenta iaciuntur, effossum ferunt bovis marmorei caput,
 quod ii qui repererant, confractum attritumque calcariam in fornacem
 coniecerunt. ex eo tempore in hunc usque diem pestis armenta boves
 per universos imperii Romani fines infestare nunquam desit.

Nicephorus autem Phocas, uti diximus, sic Creta iussus est de-
 cedere, ut inde ad imperatoriam urbem redeundi potestas ei non
 fieret, sed mandatam est ut cum omnibus copiis in orientem trai-
 ceret propter Apochaudam, qui semet ab accepta clade magis ac
 magis recolligebat. itaque Phocas iterum Syriam versus ductis copiis,
 ingenti strage adfectum Apochaudam superavit, magnamque praedam

ἤτησε, καὶ λείαν πολλὴν ἐκεῖθεν ἀφείλετο, καὶ τῶν αἰχμα-
λώτων ἠλευθέρωσε Χριστιανῶν ὅτι πολλούς.

Ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς τελευταῖον Ῥωμαῖος, ἐτῶν κδ', V. 236
καὶ διαδέχονται τὴν αὐτοῦ βασιλείαν Βασίλειος καὶ Κων-
5 σταντῖνος οἱ παῖδες αὐτοῦ σὺν Θεοφανῷ τῇ μητρὶ αὐτῶν,
καὶ κρατοῦσιν ὡσεὶ μῆνας ε'. ὁ δὲ Φωκάς εἰσέρχεται ἐν
Κωνσταντινουπόλει κελεύσει τῆς βασιλείας, εἰ καὶ τὰ τοι-
αῦτα κωλύων ἦν ὁ τὰ πρῶτα τηνικαῦτα παρὰ τοῖς κρατοῦσι
φέρων Ἰωσήφ. δεδιὼς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Φωκάς εἰσέρχεται
10 λάθρα πρὸς τὸν Ἰωσήφ, καὶ δεικνύει αὐτῷ ὅπερ ἐντὸς ἐνε-
δέδυτο τρίχινον, πληροφορῶν αὐτόν, καὶ λέγων ὡς πάλαι ἄν B
ἔξέστη τῶν βιωτικῶν συρφετῶν δι' ἔρωτα μοναχικόν, εἰ μῆγε
τὸ τῶν κρατούντων φίλτρον συνεκράτει αὐτόν. τούτον οὖν
ὁ Βρύγγας ἰδὼν Ἰωσήφ πίπτει παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ λέ-
15 γων ὡς οὐκ ἄν ποτε πιστεύσειέ τινα κατ' αὐτοῦ λέγοντι. ἔξε-
σιν οὖν ἐκεῖθεν ὁ Φωκάς. καὶ τηνικαῦτα τὸν Ἰωσήφ μετά-
μελος ἔσχηκεν, ὅτι τὸ θῆραμα ἐντὸς ἔχων ἀρκύων ἀπώλεσε.
γράφει λοιπὸν πρὸς τὸν Τζιμισχὴν Ἰωάννην, στρατηγὸν τη-
νικαῦτα τῶν ἀνατολῶν ὑπάρχοντα, ἄνδρα θυμώδη καὶ δρα-
20 στήριον καὶ μετὰ τὸν Φωκᾶν ἐν στρατηγοῖς ἐπισημώτατον.
ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς ἑτέρους ἔγραψεν, ὡς εἶγε διανοστάνας C
τὸν Φωκᾶν καθαιρήσουσι καὶ μοναχὸν ἀποκείρουσι, τὸν μὲν
Ἰωάννην δομέστικον τῆς ἀνατολῆς, ὁ δὲ ἀδθίς τινα προβα-

11. ὡς om P.

secum inde abstulit, plurimis etiam Christianis, qui captivi detine-
bantur, liberatis.

Secundum haec Romanus imperator naturae debitum persolvit,
annos 24 natus. successerunt in imperio Basilius et Constantinus Ro-
mani FF, et cum matre Theophanone 5 propemodum mensibus eo
potiti sunt. Phocas autem imperatricis iussu Cpolim hoc tempore
ingressus est, quanquam Iosephus, qui principem apud imperatores
locum obtinebat, ne id fieret enixe vetabat. in urbem ubi venisset,
ad Iosephum se clanculum confert, eique vestem ex pilis contextam,
qua interius indutus erat, ostendit; simulque fidem ei certam facit
iamdudum se faeces et quisquillas huius vitae relicturum fuisse pro-
pter amorem solitariae vitae, ni studium erga imperatores sibi ab
hoc instituto revocato aliud suasisset. Bringas (hoc Iosepho cogno-
menum erat) ubi Nicephorum hoc modo indutum vidisset, ad pedes
ipsius provolutus nunquam se cuiquam ipsum accusanti fidem habi-
turum dixit. hac ratione salvus inde Phocas digressus est, moxque
Iosephum facti sui poenitere coepit, quod praedam in ipsa delatam
retia tam negligenter amisisset. quapropter ad Iohannem Zimischem
Orientis ducem id temporis, hominem animosum ac rebus gerendis

λείται τῆς δύσεως. ἀλλὰ πάντες οὗτοι σχετικῶς ἔχοντες πρὸς τὸν Νικηφόρον ὑποδεικνύουσιν αὐτῷ τὰ γραμμата καὶ διεγερθῆναι πρὸς ἀλκὴν ἀναπεύθουσιν. ἔκτοτε λοιπὸν ὑπὸ τῶν τῆς ἀνατολῆς στρατευμάτων ὑπάντων παρακεκινημένον ὑπὸ τοῦ Τξιμισχῆ βασιλεὺς ἀναγορεύεται ὁ Φωκάς, ἔρωτα δὲ καὶ πάλαι τῆς βασιλείας ἔχων μάλιστα τῆς βασιλείσεως Θεοφανοῦς. ἔρχεται οὖν οὕτως ἔχων πρὸς Χρυσόπολιν, κἀκίθεν διαπεραιούται πρὸς τὸ Ἐβδομον, καὶ μετὰ πάντος τοῦ λαοῦ διὰ τῆς χρυσοῦς πόρτης πρὸς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεται, D καὶ παρὰ τοῦ Πολυεύκτου τῷ διαδήματι στέφεται, καὶ κρα-10 τεῖ ἔτη 5. τὴν μέντοι Θεοφανῶ πρῶτα μὲν τῶν βασιλικῶν κατέγει ὁ Φωκάς καὶ ἐξόριστον τίθεισιν, ὥσπερ δὲ καὶ τῶν Ἰωσήφ, τὸν δὲ πατέρα αὐτοῦ προχειρίζεται Καίσαρα. μετὰ δὲ ταῦτα τὸ προσωπεῖον καὶ τὴν σκηνὴν ἀποθέμενος ἄγεται νόμιμον γυναικα τὴν Θεοφανῶ. τότε δὲ καὶ κρεῶν ἀπειγέ-15 σατο, πρότερον ἀπεχόμενος κρεωδαίσις, ἐξ ὅτου Βάρδος ὁ ἐκ τῆς πρῶτης αὐτοῦ γαμετῆς ἀποτεχθεὶς υἱός, ἱππαζόμενος ἐν τῇ πεδίῳ καὶ τῷ οἰκίῳ προσκαίρων ἀνεπιῶν τῷ Πλέσῃ, μετὰ δόρατος βληθεὶς ἀκουσίως τέθνηκε. τοῦ γάμου δὲ τ- P.308 λεσθέντος ἐν τῇ κατὰ τὸ παλάτιον νέα ἐκκλησίᾳ, ἐπίπερ-20 ἔμελλεν εἰσοδος ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ γενέσθαι, τῆς χειρὸς κα-

6. ἔχων καὶ μ.?

idoneum postque Phocam inter duces ceteros illustrissimum, et ad alios itidem perscriptis litteris futurum indicat ut si discessione a Nicephoro facta eum loco suo delicerent vitaeque solitariae rasan addicerent, Zimisches munus domestici Orientis acciperet, quemque vellet ipse, domesticum Occidentis constitueret. verum hi omnes erga Nicephorum benevole adfecti litteras ei Iosephi commoustrant, uique se ad defectionem animo forti comparet hortantur. hoc modo per Orientis exercitus Phocas imperator renuntiatur, iam pridem amore tam imperii quam Theophanonis imperatricis potiundae flagrans. deinde cum copiis Chrysopolim se confert, Chrysopoli versus Hebdomum traicit, et universo cum populo per auream portam ad ecclesiam pergit, ibique a Polyucto diademate cingitur. imperio sex annis praefuit. initio Theophanonem eiectionem e regia solum vertere iussit, eadem poena Iosepho multato; simulque patrem suum Caesarem creavit. deinde larva scenaeque deposita Theophanonem legitimo sibi matrimonio copulat, et carnibus rursus vescitur, a quibus abstinerat, ex quo Bardas ipsius ex coniuge prioris filius, quodam in campo equestribus intentus exercitiis et cum suo consobriano Pleum Iudeus, hasta ictus a nolente perierat. peractis nuptiis in novo ad palatium templo, cum in sanctuarium esset intrandum, manus Pho-

τέχων αὐτὸν ὁ Πολύευκτος καὶ ταῖς ἱεραῖς ἐγκύρσας κυγκλί-
 σιν εἰσισι μὲν ἐκεῖνος εἰς τὰ ἄδυστα, τὸν δὲ Φωκᾶν ὀπισθεν
 ἔξωθει ἐπειπὼν ὅτι οὐκ ἔξοστί σοι εἰσελθεῖν, εἰ μὴ ἐπιτίμια
 δέξῃ δευτερογαμοῦντος. διεδίδοτο δὲ καὶ λόγος ἀπανταχοῦ,
 5 ὅς οὐ μικρῶς διατάραξε τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι περὶ ὁ Νικηφόρος
 ἀπὸ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνάδοχος ἐγένετο τῶν τῆς Θεο-
 φανῶς ἐνὸς παιδίου. ταῦτ' ἄρα καὶ ὁ πατριάρχης ἐπὶ πλέον
 ἀνέτεινεν. ἔτι δὲ ἀναβαλλόμενον τὸν Πολύευκτον κοινωῆσαι
 τῷ βασιλεῖ ὁ Καῖσαρ ἐπληροφόρησεν. ἀλλὰ καὶ Στυλιανὸς B
 10 ὁ πρωτοπαπᾶς τοῦ μεγάλου παλατίου, ἀφ' οὗ καὶ μᾶλλον
 ἢ τοιαύτη φήμη κατέσχευεν ἅπαντας, δι' ὄρκων ἐβεβαιοῦτο
 μηδὲν τι τοιοῦτον ἐπισυμβῆναι τῷ Φωκᾶ. ὁ μέντοι Πολύευ-
 κτος, καίπερ φανερώς ἐπιροκοῦντα εἰδὼς τὸν Στυλιανόν, τὸ
 τῆς συντεκνίας ἔγκλημα συγκεχώρηκε, καὶ ὁ πάλαι ἐνιστάμε-
 15 νος δευτερογαμίας ἐπιτίμια δεῖναι καὶ τὸ μέγα τοῦτο παρῆ-
 κεν ἀμάρτημα.

Ὁ μέντοι Φωκᾶς καὶ βασιλεύων κατὰ Συρίας ὄρμᾶ, καὶ V. 237
 πόλεις πολλὰς καταστρέψας ἐκεῖθεν ὑπέστρεψε, φέρων μεθ'
 ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἔχοντα ἀχειρότευκτον ἐκτύπωμα τῆς μορφῆς
 20 τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἅγιον κέραμον, ὃν εἶδον ἐν C
 Ἱεραπόλει, ταύτην νεπορθηκῶς, καὶ τῶν τριχῶν τοῦ βαπτι-
 στοῦ Ἰωάννου βόστρυχον ἐμπειλημένον αἵματι. τοιοῦτος δὲ

cam tenens Polyuctus, ut ad sacros cancellos accesserat, ipse in
 adytum introiit, repulsoque imperatore dixit non intromissum iri
 prius quam poenas progredientium ad secundas nuptias luisset. prae-
 terea diditus erat passim rumor, qui non exiguas in ecclesia turbas
 dedit, unum videlicet ex Theophanonis liberis fuisse a Nicephoro de
 sacro baptismo susceptum. atque haec ipsa non dubitabat amplificare
 patriarcha. verum Caesar Polyuctum tergiversantem et res sacras cum
 imperatore communes habere recusantem de re tota certiozem reddi-
 dit. Stylianus quoque magni palatii papa princeps, a quo emanasse
 rumor iste ferebatur ad omnes, iureiurando praestito confirmabat
 nihil eiusmodi Phocam fecisse. Polyuctus ergo, quanquam peierare
 Stylianum certo ac manifesto sciret, compaternitatis imperatori culpam
 condonavit; et qui ante urgebat ut ob secundas nuptias ei poena
 infligeretur, etiam magnum hoc delictum impunitum reliquit.

Posteaquam ad imperium Phocas pervenisset, expeditionem in
 Syriam instituit; cumque multas urbes evertisset, rediit inde, secum
 et laterem illum sacrum adferens, quo continebatur expressa formae
 Christi dei nostri pictura, nullius hominis manu elaborata (eum Hie-
 rapoli repererat, in eius urbis direptione), et cinnamum Iohannis Ba-
 pistae sanguine condensatum. quanquam vero talis vir esset Nice-

ὁ Νικηφόρος ὢν καὶ ἐπὶ τοσοῦτον τὰ Ῥωμαίων ἀνέστης
 πρῶγματα (κατέσχε γὰρ πόλεις πλεόν τῶν ῥ' καὶ φρούρια
 Κιλικίας Συρίας καὶ Φοινίκης, ὢν μέγιστα καὶ ἐπίσημα ἡ
 Ἀνάβαρζα, ἡ Ἀδάνα, καὶ τὰ λοιπὰ ἡ Μάμιστα ἡ καὶ Μό-
 ψου ἐστία λεγομένη, ἡ Ταρσός, τὸ Παγρὰ, τὸ Συνέφιον, 5
 τὸ Χάλεπ, ἡ Λαοδίκεια, ἔθετό τε ὑποφόρους τὴν ἐν Φοι-
 νίκη τε Τρίηλιν καὶ τὴν Λαμασκόν) ἀλλ' ὁμως μισθὸς
 παντὶ ἀνθρώπῳ γέγονε, καὶ πάντες τὴν αὐτοῦ καταστροφὴν
 ἐδίψων ἰδεῖν· εἰ γὰρ καὶ πλεῖστα δπέλαμπον αὐτῷ τὰ κάλ-
 10 λιστα, ἀλλὰ καὶ δύο κακὰ κατεσπίλουν αὐτόν, ἧ τε τῆς Θεο-
 φανοῦς ἀθέμιτος μῆξις καὶ τὸ πρὸς πάντας αὐτοῦ μικρολογίω
 καὶ ἀφιλότιμον. λιμὸς καὶ γὰρ τὴν πόλιν κατέσχε ποτὶ, ὡς
 ἕνα μέδιμον χρυσεῖο πωλεῖσθαι νομίσματι. μανθάνει τοῦτο
 Φωκῆς, καὶ μικροπρεπῶς τὸ πάθος ἰάται· τὰς δημοσίας
 καὶ γὰρ σιτοθήκας ἀνοίξας δύο μέδιμνους τῷ νομίσματι πω- 15
 λείσθαι ἐκέλευσεν, οὐ τὸν Μακεδόνα Βασίλειον ἐν τούτῳ μι-
 μησόμενος· οὗτος γὰρ τοὺς Βυζαντίους πενθεύοντας ἰδὼν,
 καὶ μαθὼν ὡς ὁ λιμὸς αἴτιος τοῦ πενθεῖν αὐτούς, δάδεικε
 μέδιμνους κελύει πωλεῖσθαι τῷ νομίσματι. ἀλλὰ καὶ τοῦ
 P. 307 βυσιλέως Φωκῆ κατ' ἐκεῖνο δὴ καιροῦ ἐξελθόντος ὥστε γυ- 20
 μνάσαι τὸν στρατόν, ἐπεὶ τις ἦλθε πολίως τὴν τρίχα καὶ
 ἐπειρᾶτο συναριθμηθῆναι τοῖς στρατιώταις, φησὶ πρὸς αὐτόν

phorus ac tantopere rem Romanam auxisset, occupatis amplius cen-
 tum urbibus et variis Cilliciae Syriae Phoenicesque castellis, quorum
 erant maxima et ceteris illustriora Anabarza, Adana, Mamista, et
 quae Mopsi Venta nuncupatur, Tarsus, Pagra, Synephium, Chalepus,
 Laodicea; licet item tributarias fecisset in Phoenice Tripolim, in
 Syria Damascus, nihilominus universis mortalibus invisus erat, qui
 quidem exitium ipsius videndi longe cupidissimi erant. tametsi enim
 plurima in eo multo praeclarissima elucebant, duo tamen erant vitia
 potissimum, quae ipsius famae labem aspergerent, nimirum consue-
 tudo nefanda legibus vetita cum Theophanone, ac sordes erga quos-
 vis foedaque tenacitas. accidit aliquando, tanta ut in urbe foret
 annonae caritas, ut aureo numo medimnus unus veniret. eo cognito
 Phocas miseriam publicam illiberali ac sordido remedio suble-
 20 apertis enim publicis horreis medimnos duos uno vendi aureo numo
 iussit; qua quidem in re Macedonem illum Basilium non est imita-
 tus. nam cum is cives Byzantios lugere cerneret, simulque didicisset
 eius tristitiae causam esse penuriam annonae, uno vendi aureo duo-
 decim medimnos praecepit. quinetiam evenit ut cum eo ipso penuriae
 tempore Phocas imperator aliquando militum exercendorum causa in
 castrum progressus esset, cano cuidam, qui inter milites adscribi se

„σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε, γέρον ὦν πῶς τοῖς ἐμοῖς στρατιώταις ἐπείγῃ συναριθμηθῆναι;“ ὁ δ' εὐστόχως ὑπολαβὼν „πολλῆ δύνατώτερός εἰμι νῦν“ ἔφη „ἢ ὅτε ἤκμαζον.“ ὁ αὐτὸς δὲ „καὶ πῶς τοῦτο“ ἐρόμενος, ἔφη ὅτι τὸν τοῦ νομίσματος σίτον 5 πρότερον δυοῖν ἡμίνοις ἐπεφόρτιζον, ἐπὶ δὲ τῆς σῆς βασιλείας δύο νομισμάτων σίτον ἐπὶ τῶν ὤμων φέρω. συνεῖς οὖν τὴν εἰρωνεῖαν ἀνεχώρησε, μηδὲν ταραχθεῖς.

Ἄλλὰ καὶ τὰς ἀριθμηθείσας ἄνωθεν πόλεις καθελὼν, τὴν Β
Ἀντιόχειαν μόνην ἀφῆκε παρελθὼν, καὶ ταῦτα δυνάμεκος
10 αὐτὴν καθελεῖν. ἐξεπίτηδες δὲ πάντως ἀφῆκε, δεδιὼς τὸν φημιζόμενον λόγον· ἐλέγετο γὰρ ὡς ἅμα τῇ ἀλώσει τῆς πόλεως Ἀντιοχείας καὶ ὁ βουσιλεὺς τεθνήξεται. ὕθεν καὶ περὶ τὰ μέρη ἐκεῖνα τὸν Μιχαὴλ Βούρτζην ἀφείς φύλακον καὶ Πέτρον τινὰ εὐνοῦχόν στρατοπεδάρχην, καὶ ἐνοκῆψας αὐτοῖς
15 μηδαμοῦ τῇ Ἀντιοχείᾳ προσβαλεῖν, πρὸς γε τὴν βασιλευσσαν ἔρχεται. ἀλλ' ὁ Βούρτζης θέλων αὐτῷ περιποιήσασθαι ὄνομα τῶν μὲν ἐκείνου λόγων καταφρονεῖ, παντοίως δὲ τὴν πόλιν πολιορκήσας κατέσχευεν αὐτήν. ταῦτα πυθόμενος ὁ Φω-
20 κῆς, καὶ οὐκ ὀλίγα δυσχεράνας, ὕβρεσί τε πλῆνει τὸν Βούρτζην καὶ τῆς ἀρχῆς παραλύει. ἐντεῦθεν οὖν τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος λαμβάνει ἀρχήν. πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα τοῖς συχνοῖς ἐκάκου ταξιδίοις, κατὰ μηδὲν αὐτοῦς παραμυ-

petebat, diceret ecquid homo canus et senio confectus in militiam cuperet allegi. ad ea senex ille aptissime respondit multo se nunc validiorem esse quam adolescens aetate vegeta fuisset. tum imperatore quaerente quonam id pacto verum esset „quoniam olim“ ait „frumento unius aurei pretio coempto duos asinos onerabam: te autem imperante, quantum frumenti duobus aureis emitur, humeris ipse meis gestare possum.“ id dicerium satis intelligens imperator nihil omnino motus abiit.

Cum eas urbes quas supra recensuimus in potestatem redigeret, Antiochiam solam cum copiis praetergressus intactam reliquit, cum quidem ea potiri ex animi sententia posset. verum hoc omnino data fecit opera, rumorem publice diditum veritus: ferebatur enim futurum ut illa urbe capta, mox imperatore vivis excederet. quapropter in iis locis atque regionibus Michaelo Burza et Petro quodam eunuchō copiarum duce relictis cum mandato peculiari, ne illo pacto Antiochiam invaderent, ad urbem imperatoriam reversus fuerat. Burza vero nomen aliquod sibi parere cupiens imperatoris verba flocci fecit, et urbe omni arte oppugnata tandem est potitus. earum fama rerum ad Phocam perlata non parum ille indignari, Burzamque notatum contumeliis ab officio removere. hinc concitata sunt hominum in Pho-

θούμενος. ἀλλὰ καὶ τὰ παρὰ βασιλέων τιῶν εἰς εὐαγγέ-
 ναοὺς τυπωθέντα δίδουσαι τέλεον ἔκοψε, προφάσει τοῦ τὸ
 V. 238 δημόσιον σπανίζειν. χωρὶς αὐτοῦ ἐπίσκοπος οὐκ ἐψηφίζετο.
 ἀλλὰ καὶ θανόντων ἐπισκόπων βασιλικὸς ἄνθρωπος ἐκείσε
 ἐπέλλετο. ἐσπούδαζε δὲ καὶ νόμον θεῖναι τοὺς ἐν πολέμοις
 θνήσκοντας τιμᾶσθαι ὡς μάρτυρας, τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν
 D ἐν μόνῳ πολέμῳ θέμενος καὶ οὐκ ἐν ἄλλῳ τινί. πρὸς οὗρα
 ἢ σύνοδος ἀντέστη, τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανόνα σύμ-
 μαχον ἔχουσα τὸν ἐκτεθέντα διὰ γε τοὺς ἐν πολέμῳ θνή-
 σκοντας. πολλὰ δὲ καὶ τὴν πόλιν ἐκάκωσε, τὸ τεῖχος κτιζῶν
 τῶν παλατίων. τοῦτο δὲ ἐποίει δεδιὼς τὰ τηρικαῦτα λεγό-
 μενα· τοῦ παλατίου καὶ γὰρ ἐντὸς θανεῖν αὐτὸν προετιθέ-
 σπιστο. κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ ἡλίου ἔκλειψις γέγονε περὶ
 τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας, ὥστε καὶ ἄστρα φανῆναι. ἢ μὲν-
 τοι Θεοφανῶ τὴν τοῦ Νικηφόρου σινονοσίαν ἀπεστρέφετο. 15
 τίνος ἐνεκεν; ὅτι βίον ἐκεῖνος εἶχε σώφρονα, σαρκικῶν ἀπί-
 P. 308 χστο μίξων, χαμευνίαις ἔχαιρον. ὅθεν οὐκ ἀρεσκομένη τοῖ-
 τοις ἢ Θεοφανῶ τὸν Τζιμισχῆν μεταπέμπεται, κατὰ γε τὴν
 ἑαυτοῦ καθήμενον οἶκον· ἐφθασε γὰρ ὁ Φωκάς διὰ τινε
 ὑποψίαν παραλύσας αὐτὸν τῆς τοῦ δομestικόν ἀρχῆς. 20-20

2. τὸ] τὸν P.

cam odia, quibus accedebat et aliud, quod nimirum crebris exactio-
 nibus subditos vexabat nec ulla eos re sublevabat. praeterea quas
 nonnulli imperatores per instrumenta litterasque sacras religiosis tem-
 plis donari iusserant, sub hoc praetextu prorsus iis praecidit, quod
 aerarium publicum exhauriretur. nullus antistes citra ipsius auctori-
 tatem approbatur. quodsi etiam antistites alicubi morentur, ex sui
 aliquem eo mittebat. legem magno studio ferre conabatur, qua sta-
 tueretur omnes in praeliis occumbentes martyrum honoribus ornan-
 dos esse: ponebat enim animae salutem in alia re nulla quam in
 bello. verum hac in parte synodus ipsius voluntati est adversata,
 Basilii magni canone pro se citato, qui de occumbentibus in praeliis
 est latus. idem Phocas urbem quoque mirifice adfligebat, dum pala-
 tiorum moenia substruebat. id autem propterea faciebat, quod ea
 quae vulgo ferebantur metueret: nam oraculo proditum erat futuram
 ut in palatio moreretur. accidit tunc temporis circa tertiam horam
 diei tantus solis defectus, ut ipsa etiam sidera conspicerentur. iam
 vero Nicephori consuetudinem Theophano aversabatur. quamobrem
 istuc? quod castam ille vitam ageret, a corporeis amplexibus absti-
 neret, humi cubaret eaque dormitione delectaretur. quapropter his
 marito moribus illi displicente, Zimischem arcessit, qui domi saepe
 temporis degebat: nam aliquanto ante Phocas propter suspicionem
 quandam ei munus domestici scholarum ademerat. noctu igitur 12

πρὸς οὖν αἰ' τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, λόγον ἰγ', ἔτει ζυοῆ
 ἀποστείλασα ἄγει τοῦτον πρὸς τὸν χεῖροποιήτοιν κάτωθεν τοῦ
 παλατίου λιμένα, κάκειθεν ἀνάγει τοῦτον διὰ κοφίνου σὺν
 πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτόν, Μιχαὴλ τῷ Βούρτζη, Λέοντι ταξιάρχῃ
 5 τῷ Ἀβαλάντῃ, τῷ τοῦ Τζιμισχῆ Ἀτζιποθεοδώρῳ καὶ ἑτέροις
 τισί. καταλαμβάνουσιν οὖν αὐτὸν ἐκ' ἐδάφους κοιμώμενον.
 ἔνυξεν ὁ Τζιμισχῆς τὸν πόδα αὐτοῦ, καὶ δὴ μικρὸν ἀνεκά- B
 θισε. καὶ τηρικαῦτα κατὰ τοῦ κρανίου αὐτοῦ κατάγει ὁ Ἀβα-
 λάντης τὴν σπάθην. εἶτα πρὸς τὸν Τζιμισχῆν ἐπὶ τῆς βα-
 10 σιλικῆς κλίνης καθίσαντα φέρουσιν αὐτὸν ἐμπαροινούντες καὶ
 βλασφημοῦντες εἰς αὐτόν, μηδὲν ἄλλο λέγοντα ἢ „κύριε
 ἐλέησον" καὶ „θεοτόκε βοήθησον." ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τῶν παρα-
 κοίτων ἤδη κατεφωράθησαν καὶ πολλοὺς ἐώρων βοηθήσαντας,
 τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀποτέμνουσι καὶ διὰ θυρίδος αὐτὴν ὑπο-
 15 δεικνύουσιν. ὄθεν καὶ ἔνθεν κάκειθεν δισοκεδάσθησαν.

Κρατεῖ οὖν μετὰ τὸν Φωκᾶν ὁ Τζιμισχῆς ἔτη εἴξ, συμ-
 βασιλεύοντας ἔχων αὐτῷ τοὺς υἱοὺς Ῥωμανοῦ Βασιλείου καὶ
 Κωνσταντίνου. μεταπέμπεται δὲ Βασιλείου παρακοιμώμενον C
 ἄτε δραστήριον ὄντα παντάπασιν καὶ ἱκανόν, ὃν δὴ καὶ ὁ
 20 Φωκᾶς πρόεδρον ἐτίμησε. τότε δὴ τότε τοῦ ἀξιώματος περ'
 αὐτοῦ εὐρεθέντος, ἔρχεται τηρικαῦτα πρὸς τὴν μεγάλην ἐκ-
 κλησίαν. ἀλλ' οὐ προσδέχεται αὐτόν ὁ Πολύευκτος; λέγων

Decembris, indictione 13, anno mundi 6478, missis Theophano suis
 hominibus Zimischem ad portum manu confectum, qui est infra pa-
 latium, deduci curat, et impositum corbi cum universis, quos sibi ob-
 noxios habebat, nimirum Michaelo Burza, Leone Abalante Duce,
 familiari Zimischi Azipotheodoro et aliis quibusdam in palatium
 attrahit. hi Phocam humi cubantem inveniunt. eius pedem ubi Zimi-
 sches pupugisset, paullum erectus consedit; mox Abalantes gladio
 cranium eius transadigit. inde ipsum ad Zimischem in lectulo impera-
 torio collocatum adducunt, multisque contumeliis et conviciis exagi-
 tant, nullum aliud verbum proferentem quam „domine miserere" vel
 „opitulare deipara." tandem ubi res cubiculariis innotuisset, iamque
 multos accurere cernerent latum opem imperatori, caput ei praeci-
 dunt, idque resectum defensoribus per fenestram ostendunt. quo facto
 hinc inde illi dissipati aufugerunt.

Hoc modo post Phocam Zimisches imperio sex annos potitus est,
 participes regni Basilium et Constantinum Romanū FF. habens. arces-
 sivit et Basilium cubicularium tanquam hominem plane gerendis rebus
 natum et idoneum, quem et Phocas honore praesidis ornaverat, hoc
 nomine dignitatis ab eo primum invento: posteaquam imperium acce-
 pisset, ad magnam ecclesiam se contulit: sed a Polyucto non est

„εἰ μὴ ἄξια ποιήσεις μετανοίας, οὐκ ἐπιβήσῃ τοῦ θεοῦ ναοῦ.“ ἔνθεν τοι καὶ πάντα ὑπέσχετο ποιῆσαι. εἶπε δὲ μὴ αὐτόχειρα γενέσθαι αὐτὸν τοῦ Φωκᾶ, Ἀβαλάντην δὲ καὶ Ἀζιποθεόδωρον κελύσει τῆς δεσποίνης. ἦν δὲ καὶ ἔξορισθῆναι συναινέει ὁ πατριάρχης. γίνεται ταῦτα, καὶ οὐ μόνον ἡ μοιχαλὶς ἀλλὰ καὶ οἱ αὐτόχειρες τοῦ Φωκᾶ τῆς πόλεως δέκδιώκονται. φῆγγυσι δὲ καὶ τὸν τόμον ὁ Τζιμισχῆς, ὃν ἐπὶ συγχύσει τῆς ἐκκλησίας ὁ Φωκᾶς ἔθετο. ταύτη τοι καὶ τῷ διαδήματι παρὰ τοῦ Πολυεύκτου στέφεται. μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς Βουλγάρους καταγωνισάμενος χαριστήρια τῶν τροπαίων ἀποδίδωσι τῷ θεῷ. ἐφ' ᾧ καὶ ἄνωθεν τῆς ἀψίδος τῆς χαλκῆς ναὸν ἀνοικοδομεῖ ἐκ καινῆς. προστάσσει δὲ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ σωτῆρος τῷ νομίσματι ἐγγράφεσθαι, μὴ πρότερον τοῦ V. 239 του γενομένου. τηρικυῦτα καὶ κομήτης ἐφάνη ὁ καλούμενος παγωνίας, κατὰ μῆνα Αὐγουστον, καὶ ἐφαίνετο ἄχρως Ὀκτωβρίου P. 309 βρίου, σημαίνων τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον καὶ τὰς ἐπελευσομένας τοῖς Ῥωμαίοις συμφοράς. τινὲς μὲν οὖν τῶν πόλεων, ἃς ὁ Φωκᾶς προλαβὼν ἐπεκτήσατο, τὴν Ῥωμαίων ἐξουσίαν ἀπερείσαντο. ἔξεισι λοιπὸν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν, καὶ ἄπεισι μέχρι Δαμασκοῦ, καὶ πάντα καλῶς πεῖθῃ τε καὶ πολέμῳ ἀποκαταστήσας πρὸς τὴν βασιλίδα ὑπέστρεψε. διε-

admissus, qui diceret se minime concessurum ut divinam aedem ingrederetur, ni ea prius faceret quae poenitentiae convenirent. Zimisches illa se praestitutum omnia pollicetur. simul indicat Phocam ab se minime trucidatum esse, sed Augustae iussu Abalantem et Aziphotheodorum ei manus attulisse. quo cognito, patriarcha monet ut ipsam in exsilium abire iubeat. paret momenti Zimisches, neque tantum ad ultra verumetiam interfectores Phocas mox urbe pelluntur. praeter haec Zimisches etiam libellum illum dilacerat, quem Phocas ad perturbandam ecclesiam conscribi curaverat. has ob res a Polyucto didemate cingitur. deinde Bulgaris debellatis, ut pro victoriae trophaei deo gratias referret: templum supra fornicem Chalces novum extruit. mandat etiam ut imago servatoris numismatis insculperetur, quod antea factum non fuerat. conspectus est id temporis etiam cometa mense Augusto, quem barbatus appellant, ad ipsum Octobrem usque mortem imperatoris denuntians easque calamitates quae Romanis imminerent. cum autem urbium nonnullae, quas Phocas antea recuperaverat, Romanorum se potestati excusso iugo subtraxissent, imperator ad eas domandas cum copiis exiit, ad Damascum usque profectus, omnibus partim suadendo partim vi bellica pristinum ad statum praeclare revocatis imperatoriam ad urbem reversus est in hoc itinere propter Anabazum et Podandum transiens, cum istic posses-

χόμενος οὖν κατὰ γε τὴν *Ανάβαρζαν* καὶ τὸν *Πονδαδόν*,
 κάκεισθε κτήσεις ἰδὼν πολυτελεῖς καὶ χωρία πάμπορα, ἤρωτα
 τοὺς παρευρημένους τίτος ἂν εἶεν αὐταί. ὡς οὖν ἐμάνθανεν
 διὰ Βασιλείου τοῦ παρακοιμωμένου εἰσὶ πᾶσαι, ἀφ' ὧν αἱ
 5 μὲν τῇ Ῥωμαίων προσεκτῆθησαν παρὰ Νικηφόρου τοῦ *Φωκῆ*, Β
 αἱ δὲ τοῦ δομestίκου καὶ αὐταί παρὰ σοῦ, ὃ βασιλεῦ, ἐν-
 τεῦθεν περιαιγλῆς γενόμενος (τὰ γὰρ καταλειφθέντα τῷ δη-
 μοσίῳ οὐδενὸς ἀξία λόγον ἐτύγχανε) καὶ βύθιον στενάξας
 „δεινὸν ὃ παρόντες” ἔφη, „εἰ τὰ δημόσια καταναλλίσκονται
 10 κρήματα καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ ταλαιπωροῦνται στρατεύματα καὶ
 οἱ βασιλεῖς ὑπερορίους ἀναδέχονται κόπους, τὰ δ' ἐκ τοσοῦ-
 των προσκτώμενα μόχθων ἐνὸς εὐνούχου γίνονται κτῆμα.”
 καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ταῦτα, τίς δὲ τῶν παρόντων τῷ Βασι-
 λείῳ κτηνικαῦτα τὸν τοῦ βασιλέως λόγον διαπορθμεύσας ἠρέ-
 15 θισε πρὸς ὄργην. ὑπέρχεται οὖν τὸν οἰνοχοοῦντα τῷ βασι- C
 λεῖ, δηλητήριον κίρνησι. πλὴν οὐ τῶν δραστικωτέρων ἦν·
 ἐφ' ᾧ καὶ κατ' ὀλίγον νοσηλευόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ τοὺς
 ὤμους ἀνθρακιάσας, αἵματος αὐτοῦ πολλοῦ ἔνεντος διὰ τῶν
 ὀφθαλμῶν κατέλυσε τὴν ζωὴν.

20 *Κρατεῖ μετ' αὐτὸν Βασίλειος ὁ πορφυρογέννητος ἔτη ν',*
εἰ καὶ τὸ πᾶν κτηνικαῦτα παρὰ Βασιλείου προέδρου ἐνεργού-
μενον ἦν διὰ γε τὸ ἀπαλὸν τῆς τοῦ βασιλέως νεότητος. ἔκτοτε

1. ποιδαδὸν F.

siones et praedia maximi pretii longeque fertilissima rerum omnium
 conspiceret, homines quos istis vicinis offendebat, cuiusnam illa fo-
 rent, interrogat. deinde cognito Basilii cubicularii esse universa, par-
 tim a Nicephoro Phoca Romanis finibus adiecta, partim ab hoc vel
 illo domestico, partim ipsiusmet imperatoris opera, gravi dolore cor-
 reptus est, quod rei publicae relicta nullius esse pretii videret. ita-
 que gemitu ex imo pectore ducto „proh indignam” ait „rem, comi-
 tes, publicas insumi pecunias, Romanos exercitus aerumnas exan-
 tllare, imperatores extra fines imperii labores tolerare; quidquid autem
 tot laboribus atque molestiis adquiratur, in unius eunuchi commo-
 dum cedere.” hunc imperatoris sermonem quidam ad Basilium detu-
 lit, eumque contra Zimischem ad iram concitavit. quapropter hominem
 Basilius, qui erat imperatori a poculis, corrumpit; venenumque letale
 temperat et imperatori propinat, non tamen efficacissimum. iccirco
 lento morbo confectus, carbunculis per humeros exortis, magna san-
 guinis copia per oculos excreta vitam cum morte commutavit.

Imperium ipsius morte ad Basilium Purpurigenam devenit, qui
 ei totos annos quinquaginta praefuit, tametsi ab initio cuncta Basilii
 praesidis arbitrato propter aetatem imperatoris teneram gererentur.

οὐν τὰ τοῦ ἔμφυλίου πολέμου κατὰ τὸν προφανέντα κομήτη λαμβάνει ἀρχήν. κατὰ τοῦτον μέντοι τὸν καιρὸν καὶ ἔκλιψις ἡλίου γέγονεν, ὥστε καὶ ἄστρα φανῆναι. πρόσθετι δέ, Ὁ ἀγαπητέ, ὅτι τῶν Βουλγάρων ἅμα τῇ τελευτῇ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ἀποστατησάντων ἄρχειν αὐτῶν προχειρίζονται τῶν 5 συναρῶν ἀδελφοί, Δαβὶδ Μωσῆς Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ, καὶ οὗ διέλιπον ἕκαστε πόλεμοί τε πανταχοῦ καὶ σφαγαί. ἐν εἴτι 505 δ' Ὀκτωβρίῳ μηνί, ἐγένετο κλόνος μέγας, καὶ κατέπεσον οἰκίαι καὶ ναοὶ πολλοί, καὶ μέρος τῆς σφαιρας τῆς τοῦ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, ὅπερ ὁ βασιλεὺς φιλοτίμως ἐπανορθώ- 10 σατο, διαπανθήσας εἰς μόνας τὰς μηχανὰς τῆς ἀνόδου, δι' ἃν οἱ νέχονται ἰστάμενοι καὶ τὰς ὕλης ἀναγομένης δεχόμενοι ἔμποδόμενον τὸ πεπτωκός, κεντηγάρια ἰ.

P. 310 Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὰ Βοδενα φρούριόν ἐστιν ἐπὶ πέτρῳ ἀποτόμιον κείμενον, δι' ἧς κατέρρει τὸ τῆς λίμνης 15 τοῦ Ὀστροβοῦ ὕδωρ ἐπὶ γῆς κάτωθεν ῥέον ἀφανῶς, κίχτιος πάλιν ἀναδύμενον. ὁ μέντοι Βασίλειος συχνούς πολέμους κατὰ Βουλγάρων στησάμενος καὶ διαφόρως αὐτοῖς συμπλακείς, καὶ τρόπαια στήσας κρείττονα λόγου, καὶ τὸν Σαμουὴλ πολλάκις καταλύσας, ἐπὶ τὴν βασιλίδαν ἔρχεται. καὶ δόγμα τηρικαῦτα 20 ἐξέδειξε τὰς τῶν ἀπολωλότων ταπεινῶν συντελείας τελεῖσθαι

nox et intestina bella, quae conspectus antea cometes portenderat. exorta sunt. itidem solis quoque tantus accidit defectus ut ipsa sidera conspicerentur. scito autem, filii, Bulgaris statim a Iohannis imperatoris morte defectionem molitis, quattuor fratribus delatum esse in ipsos imperium, videlicet Davidi, Mosi, Aaroni et Samuele. nec ex eo tempore bellorum et caedium ubique locorum finis fuit. anno mundi 6494, mense Octobri, succussio terrae ingens extitit, cuius vi complura aedificia templaque deiecta corruerunt, et inter alia pars sphaerae magnae illius dei ecclesiae, quam imperator studiose refecit; cum in solas machinas adscensus, quibus artifices insistentes ac materiam sursum vectam excipientes collapsam partem exaedificabant, centenarios decem impendisset.

Illud etiam animadvertito, esse castellum quoddam Bodena dictum, in praerupto situm scopulo, per quem etagni Ostrobi aqua inadspectabiliter sub terra manabat et alio in loco rursus ex uno prodibat. imperator cum frequenter bella Bulgaris intulisset, varie cum eis manum conseruisset, tropaea statuisset insignia, quae vix oratione satis exponi possunt, Samuele multoties fracto imperatoriam ad urbem est reversus. edictum inde promulgat, quo sancitum ut exigendas a plebeis hominibus, qui fortunarum detrimentum fecissent, publicas contributiones opulenti ac facultatibus pollescentes

παρὰ τῶν θυναπιῶν. κατονομάσθη δὲ ἡ τοιαύτη σύνταξις ἀλληλέγγυον. τοῦ πατριάρχου Σεργίου, τῶν μητροπολιτῶν καὶ πολλῶν ἄλλων ἀσκητῶν δεηθέντων ἐκκοπῆναι τοῦτι πα- V. 240
 ρύλογον ἄχθος, ὁ βασιλεὺς οὐχ ὑπήκουσε. B

5 Κατ' ἐκείνον δὲ καιρὸν χειμῶν γέγονεν ἐπαχθέστατος, ὡς ἀποκρυσταλλωθῆναι πάντα ποταμὸν καὶ λίμνην καὶ αὐτὴν τὴν θάλασσαν. ἀλλὰ καὶ κατὰ Ἰανουάριον μῆνα γέγονε σεισμός φρικωδέστατος, καὶ διεκράτησε κλονομένη ἡ γῆ μέχρι τῆς 9' τοῦ Μαρτίου μηνός. ἐν ταύτῃ δὲ περὶ δεκάτην ὥραν 10 τῆς ἡμέρας γέγονε βρασμός καὶ κλόνος φρικτός κατὰ γε τὴν βασιλίδα καὶ τὰ λοιπὰ θέματα, καὶ πεπτώκασιν αἱ σφαῖραι τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα καὶ τῶν ἁγίων πάντων, ὡς ὁ βασιλεὺς εὐθύς ἀνεκτίσαστο. ταῦτα δὲ προεμήνυσε τὴν C
 15 γενομένην ἐν Ἰταλίᾳ στάσιν· ἠγέρθησαν γὰρ καὶ οὗτοι σὺν Λογγιβάρδοις κατὰ Ῥωμαίων. καθ' ὧν ὁ Μέλης παρὰ τοῦ βασιλέως ἐκπέμπεται, καὶ λαμπρὸν ἴστησι τρόπαιον. ὁ μέντοι βασιλεὺς οὐ διέλιπε καθ' ἕκαστον ἔτος εἰσιῶν ἐν Βουλγάροις. ὁ δὲ Σαμουήλ μὴ δυνάμενος κατὰ τὸ ἐμφανὲς ἀντιτάσσεσθαι, ἔγνω δὲ τύφροις καὶ θριγγίοις τὴν Βουλγάρων 20 κατοχυρῶσαι, κἂν διὰ κενῆς αὐτῷ ἀπέβαινε τὰ τεχνάσματα. συνάπτει οὖν μετὰ ταῦτα καὶ τῷ Σαμουήλ, καὶ τοῦτον κατα

persolverent: haec exactio nominata est Allelengyum, a sponione ac fideiussione mutua. cumque patriarcha Sergius, metropolitani antistites, et alii multi religiosi exercitationibus dediti apud imperatorem de opere tam absurdo tollendo et abolendo intercederent, non tamen eis obtemperare voluit.

Secuta est id temporis hiems saevissima, qua durante cuncta flumina stagna ipsamque adeo mare per glaciem constrictum fuit. praeterea mense Ianuario terrae motus maxime horrendus exstitit, neque desinit ea succussio ante nonum Martii diem; quo die circiter horam decimam tam horribiliter commotum est solum urbis imperatoriae vicinarumque regionum, ut globi aedis sanctorum quadraginta, itemque sanctorum omnium collaberentur; quos imperator mox reficere curavit. haec autem portendebant eam seditionem quae in Italia fuit excitata. quippe coniuncti Longibardis Itali contra Romanos (quo nomine Graeci sunt accipiendi) se commoverunt. adversus eos Meles ab imperatore missus tropaeum sane splendidum victoria potitus statuit. interim non desinebat imperator singulis annis in Bulgariam irrumperere; cui cum Samuelus aperta vi se non posset opponere, fossis ac septis Bulgarorum fines munire decrevit, quanquam irrito conatu molitiones hasce occiperet. tandem imperator cum Samuele praelio congreditur, eumque Marte aperto vincit, vix salutem suam in

κράτος ἦτις, μόλις ἴκοντα διασωθέντα εἰς τὸ φρούριον τοῦ
 D Πριλαπον. ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς ἐαλωκότας τῶν Βουλγάρων
 ὡσεὶ ἐε', ὡς φασιν, ὄντας χιλιάδας ἀποτυφλώσας, καὶ ἐπί-
 στην ἑκατοντάδα πενηρωμένην ὑπὲρ ἑνὸς μονοφθαλμοῦ ὀδη-
 γεῖσθαι κελεύσας, πρὸς τὸν Σαμουήλ ἐκπέμπει. οὗς ἐκείνους 5
 ἰδὼν, καὶ τὸ πάθος οὐκ ἐνεγκὼν, λειποθυμῖα καὶ σκότει-
 νιάλλεται καὶ εἰς γῆν πίπτει. ὕδατι οὖν καὶ μύροις οἱ πα-
 ρόντες τὴν προὴν αὐτοῦ ἀνακαλεσάμενοι ἀνενεγκεῖν μικρὸν
 πεποιήκουσιν. ἀνενεγκὼν δὲ ὕδωρ πιεῖν ἐπεζήτησε ψυχρὸν.
 λαβὼν δὲ καὶ πιὼν ἐλήφθη καρδιογμῶ, καὶ μετὰ δύο ἡμέρας 10
 θνήσκει. ἔνθεν τοι καὶ παραλαμβάνει τὴν τῶν Βουλγάρων
 ἀρχὴν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γαβριήλ, ὁ καὶ Ῥωμανός, ῥώμη μὲν
 P. 311 καὶ ἰσχυρὸν τοῦ πατρὸς ὑπερέχων, φρονήσει δὲ καὶ διασφί-
 πολλῶν λειπόμενος. οὕτω μὲν οὖν τὴν τῶν Βουλγάρων ἀρχὴν
 κατέλυσεν ἅπασαν, ὧν μὲν κτανθέντων ὧν δὲ ἄλλων χειρω- 15
 θέντων, καὶ ἑτέρων αὐθις τῶν ὀπωσθήποτε καταληφθέντων
 καὶ μὴ βουλομένων αὐτῷ προσελθόντων. καὶ αὐτὴν δὲ τὴν
 Ἄκκίδα, καθ' ἣν τὰ βασιλεία τῶν Βουλγάρων ἐτύγχανε, κα-
 τέσχεν· ἀπ' ἧς καὶ χρήματα πολλὰ, λίθους δηλαδὴ καὶ
 μαργάρους καὶ χρυσοῦ κεντηνάγια ῥ', ἀφείλετο. μετὰ ταῦτα 20
 δὲ πάντα ἐν Ἀθήναις γενόμενος, καὶ τὰ τῆς νίκης εὐχαρι-
 B στήρια τῇ Θεοτόκῃ ἀποδούς, καὶ ἀναθήμασι πολλοῖς λαμ-

eo consulentem, ut fuga Prilapum (castelli hoc nomen) evaderet. capta erant ab imperatore Bulgarorum ad quindecim milia (tot enim fuisse perhibentur): quos ubi spoliasset oculis, et singulis centariis monoculum unum attribui iussisset, qui viae dux ceteris foret, ita deinde ad Samuelem ablegavit. Samuelus iis conspectis tantae calamitatis magnitudine victus animo deficit, et vertigine correptus in terram prolabitur. mox ii qui aderam aqua et unguentis spiritum ei revocantes, ut non nihil ad se rediret, effecerunt. ubi respirasset, haustum frigidae postulavit, qua epota cardio gmo correptus est, et post biduum rebus humanis excessit. eius loco regnum apud Chagros filius ipsius Gabrielus, qui et Romanus dicebatur, obtinuit. viribus ille quidem ac robore patrem superans, sed vicissim prudentia mentisque vi multis modis impar. ita factum ut Basilium imperator Bulgarorum imperium in universum tolleret, aliis eorum caesis, aliis in potestatem redactis, aliis, qui quocumque tandem modo superstites remanserant, vel invite ipsi se deditibus. quin et Acridem ipsam, quo in oppido regia Bulgarorum erat, occupavit; indeque magnas opes, gemmas nimirum et uniones aurique centenarios centum abstulit. secundum haec Athenas profectus, cum munera gratiarum actionis ergo deiparae vota reddidisset, ac illius templum multis iisque

πρὸς καὶ πολυτελέας κοσμήσας τὸν ναόν, ὑπέστρεψεν εἰς
 Κωνσταντινούπολιν, καὶ διὰ τῶν μεγάλων πυλῶν χρυσῶ στε-
 φάνῳ λόφον ἐφύπερθεν ἔχοντι ἐθριάμβευσεν ἑστεφανωμένος,
 προηγούμενης Μαρίας τῆς τοῦ Βλαδισθλάβου γυναικὸς καὶ
 5 τῶν τοῦ Σαμουὴλ θυγατέρων καὶ τῶν λοιπῶν Βουλγάρων,
 καὶ οὕτω μετὰ τροπαίων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσῆλθεν. ὃν δὴ
 καὶ πολλὰ τηρικαῦτα κατελιπάρει ὁ πατριάρχης Σέργιος σβέ-
 σαι τὸ ἀλληλέγγυον· ἦν γὰρ ὑποσχόμενος ποιῆσαι τοῦτο, εἰ
 τῶν Βουλγάρων ὑπερισχύσειεν. ἀλλ' οὐκ ἔπεισε. ταῦτα μὲν
 10 οὖν πάντα τελέσας ὁ βασιλεὺς καὶ κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρα-
 τεύσαι ἐβούλετο. ἀλλ' ἐκωλύθη· νόσῳ γὰρ αἰφνιδίῳ συσχε-
 θείς ἀπεβίω, καὶ θάπτεται ἐν τῇ κατὰ Ἑβδομον ναῶ τοῦ
 Θεολόγου, Ἀλέξιον μοναχὸν ἀπὸ μονῆς τοῦ Στουδίου πατρι- V. 241
 ἀρχην ἐνθρονιάσας. ἔτι γὰρ εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἐλθεῖν
 15 μετὰ τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ προδρόμου· τοῦτον καὶ γὰρ
 εἶχε σύμβουλον πρὸς τὴν τοῦ κοινῶ διοίκησιν.

Μετὰ δὲ Βασιλεῖον τὴν ἄπασαν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν ὁ
 ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος διαδέχεται, κρατήσας ἔτη γ', εἰ
 μὴ καὶ κατ' ἐκεῖνον ταύτην ἐκόσμησε, γυναιξὶ χαίρων δρχη- D
 20 στρίαις καὶ φιλοπαίγμοσιν· ἀλλὰ καὶ πρὸς ἵπποδρομίας ὡς
 οὐδέεις ἕτερος κεχηρῶς τὴν τοῦ κοινῶ φροντίδα ὡς οὐδὲν ἡγού-
 μενος ἦν. καὶ οὓς μὲν εὗρεν ἄνδρας ἀξιολόγους, κατήγαγε καὶ

splendidis et magnificis donariis ornasset, Cpolim reversus est, aurea-
 que corona redimitus, quae cristam et apicem in parte superiori
 habebat, per portas magnas ingressus triumphum egit, praecedente
 Maria Vladislavi uxore cum Samueli filiabus reliquisque Bulgaris. hoc
 modo cum victoriae signis in ecclesiam delatum obnixè patriarcha
 Sergius obsecrabat, ut tributum iHud quod Allelengyum dicebatur
 aboleret: nam id se facturum promiserat, si Bulgaros superasset.
 verum ea res frustra fuit, imperatore ut id faceret, persuaderi sibi
 non ferente. his rebus gestis etiam cogitabat in Siciliam Basilius ex-
 peditionem suscipere, quo in conatu fuit impeditus. quippe repentino
 correptus morbo vivendi finem fecit, in templo Iohannis Theologi,
 quod est iuxta Hebdomum, sepultus. Alexium solitarium e mansione
 Studiana translatum in solium patriarchae collocavit: nam ille cum
 venerabili capite praecursoris imperatorem decumbentem inviserat,
 qui eodem consiliario in adminjstranda re publica uti consueverat.

Post Basillii mortem universa imperii potestas ad successorem
 et fratrem ipsius Constantium delata fuit, qui biennium rebus
 praefuit. Basillii fratris exemplo nequaquam imperium ornavit, homo
 saltatriculis et Indionibus deditus. praeterea ludis equestribus, ut
 mortalium alius nemo, perpetuum occupatus, omnem de re publica

ἀπετύφλωσε, πρὸς δὲ τὰς ἀρχὰς ἑτέρους ἀνεβίβαζεν ἀφελείς
καὶ ἀξίους γέλωτος. συνέτριψε δὲ οὐ μόνον πένητας ἀλλὰ καὶ
πλουσίους. ἐν τρισὶ γὰρ ἔτεσιν, ἐν οἷς καὶ τὸ πᾶν τῆς αὐτοῦ
βασιλείας, πέντε δυσμοφορίας ἀπῆτησε· τὰς γὰρ δύο ἔτυχεν
ἀφελείς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταῦτα αἰφνιδίῳ νόσῳ συ- 5
σχεθεὶς σκέπτεται τίνα καταλείψει διάδοχον. πρὸς τινῶν οἷν
ἐκδιδαχθεὶς ὡς εἰς Ῥωμανὸν τὸ κράτος μετ' αὐτὸν φοιτή-
σειεν, ἕνα μὲν ὄντι τῶν τῆς συγκλήτου, λεγόμενον δὲ Ἄργυ-
P. 312 ρόπουλον, ἕξ ἀνάγκης τὸν τοιοῦτον μεταπέμπεται, ἣ καὶ
ἀνάγκη ἐπέκειτο ἢ διαλυθῆναι τῆς νομίμου γυναικὸς καὶ τῆ 10
τοῦ βασιλέως θυγατρὶ συναφθῆναι καὶ οὕτω βασιλεὺς ἀναγο-
ρευθῆναι, ἢ πηρωθῆναι τοὺς ὀφθαλμούς. τοῦ δὲ Ἠλιγγιῶντος
καὶ ἀναδυομένου πρὸς αὐτῶν ἑκάτερον, ἢ σύνοικος δέισασα
περὶ τοῦ ἀνδρός, μὴ τι καὶ πάθῃ δεινόν, τὴν κοσμηκὴν ἐκπο-
σίως ἀπέθετο τρίχην, καὶ οὕτως τῷ συζύγῳ πρὸς τῇ ὄψει καὶ 15
τὴν βασιλείαν ἐχαρίσατο. τριῶν θυγατέρων οὐσῶν τῇ βασι-
λεῖ Κωνσταντίνῳ ἢ μὲν πρώτη ἀπεκείρατο, ἢ δὲ τρίτῃ ἀπη-
νήγατο. συνάπτεται οὖν τῇ δευτέρῳ, ἣτις Ζωὴ ἐκαλεῖτο,
B καὶ οὕτως αὐτοκράτωρ ἀναγορεύεται, κρατήσας ἔτη ε'. καὶ
τηνικαῦτα προσιμίων ἀγαθῶν ἀπύρχεται· τῇ γὰρ Θεοῦ με- 20
γάλη ἐκκλησίῃ ἐκέλευσε δίδουσθαι κατ' ἔτος ἀπὸ τῶν βασιμ-

sollicitudinem atque curam flocci pendebat. si quos homines alicuius
pretii reperiebat, eos statu suo delectos excaecabat, illorumque loco
magistratus aliis plane stolidis ridiculisque mandabat. neque paupe-
rum modo fortunas sed etiam locupletum attingit. nam triennio, quo
tempus imperii eius continetur, quinquies a subditis exactiones po-
stulavit; quarum duas frater ipsius antea subiectis condonaverat
secundum haec morbo subito correptus, quem successorem imperii
relinqueret, secum ipse deliberare coepit. cumque de nonnullis
accepisset omnino futurum ut post ipsum Romanus imperio potiretur,
qui esset ordinis senatorii et Argyropuli cognomentum haberet, ne-
cessitate quadam urgente virum accessi iubet, optionemque vel invito
dat, ut aut legitima cum uxore divortio facto filiam imperatoris ma-
trimonio sibi iungeret ac imperator hoc pacto renuntiaretur, aut
oculos per excaecationem amitteret. cum in utramque partem Roma-
nus animi dubius et anxius haereret, uxor ipsius verita ne quid cra-
dele viro accideret, sponte sua mundanos capillos deponit, easque
ratione marito non oculos solum conservavit verumetiam imperium
est largita. Constantinus autem imperator tres eum filias haberet.
prima quidem tonso capillo se mundo abdicaverat, tertia vero Argy-
ropuli nuptias aspernabatur. quapropter alteri iungitur, cui Zoe no-
men erat; eoque facto imperator designatur. obtinuit imperium sanis
quinque. fuerunt eius initia praeclara et laudabilia, nam magne

κῶν ταμείων χρυσοῦ λίτρας π'. κόφας καὶ τὸ ἀλληλέγγυον, ἔκκενοί τε καὶ τὰς φυλακάς, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ποιεῖ. Ὀκτωβρίῳ δὲ μηνί, κατὰ τὴν λαί, χύσις ἀστέρος ἐγένετο ἐκ δυσιμῶν πρὸς ἀνατολὰς τὴν πορείαν ποιοῦντος, καθ' ἣν ἡμέ- 5 ραν καὶ πῶσις οὐ μικρὰ γέγονε τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ, στρατηγούντος τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας Μιχαὴλ τοῦ Σπονδύλου. ἐγένετο δὲ καὶ ὄμβρων ἐπίκλυσις, κρατήσασα ἕως αὐτοῦ τοῦ Μαρτίου μηνός, τῶν ποταμῶν ἐκχυθέντων καὶ τῶν κοί- 10 λων πελαγισάντων, ὡς ἀποπνιγῆναι σχεδὸν πάντα τε τὰ ζῶα καὶ τοὺς καταβληθέντας καρπούς τῆ γῆ, κἀντεῦθεν ἐπακο- λουθῆσαι λιμὸν κατὰ τὸν ἐπιόντα χρόνον δεινόν. τὸ μέντοι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ ἀτύχημα κατὰ Συρίαν ἐγένετο. κατ' ἐκεῖνο δὴ καιροῦ καὶ τεράστιόν τι γέγονεν ἐν τῷ θέματι τῶν 15 Θρακησιῶν περὶ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους τοῦ Κοτζινᾶ, ἐν ᾧ πηγὴ ἔστι διειδυῶς ὕδατος, καθ' ἣν ἤκουστο φωνὴ τις οἰκτρὰ μετὰ ὄδυσμῶν καὶ οὐαὶ καὶ θρηῆνος παρεμφερῆς ὄλοφυραῖ γυναικῶν. καὶ οὐχ ἄπαξ ἢ δις τοῦτο γινόμενον ἦν, ἀλλ' ἀπὸ Μαρτίου μηνός ἕως Ἰουνίου αὐτοῦ, καθ' ἡμέραν καὶ 20 νύκτα. ἀπίοντων δὲ τινῶν ἐπὶ τῷ κατασκοπῆσαι τὸν τύπον ἐν ᾧ ἡ φωνὴ ἐξηχεῖτο, ἀλλαγῶ μετέπιπτεν ἡ ὄλολυγῆ. τοῦτο δέ, ὡς εἶοικε, προεμήνυε τὴν φθάσασαν γενέσθαι τοῖς V. 243

14. ὑπωρείας] ὑπερορείας P. κοτζινᾶ F. 20. ἐξήρχετο F.

dei ecclesiae sancivit in annos singulos dari debere de thesauris imperatoris auri libras octoginta. Allelengyo quoque sublato et abolito, praesidia deminuit, aliaque talia non pauca praestitit. die mensis Octobris 31 sideris cuiusdam ab occasu versus orientem pergentis conspecta est diffusio, prorsus illo ipso die quo Romanus exercitus cladem non exiguam accepit, duce Michaelo Spondyle, magnae illius Antiochiae praefecto. praeterea largi terram imbres diluvio quodam opernerunt, qui ad Martium usque mensem perdurarunt, omnibus passim extra suas ripas effusis, et concavis locis per aquas restagnantes sic obrutis ut omnia propemodum animalia cum fructibus terrae creditis perirent. unde proximo anno fames gravis est consecuta, simulque Romano, ceu dictum est, exercitui adversus ille casus in Syria contigit. eodem tempore prodigium quoddam in solo Thracensium accidit, propter radices Cuzinae montis, ubi fons est aquae limpidae ac pellucidae. iuxta hunc fontem vox quaedam miserabilis exaudiebatur, eiulatibus et lamentis permista, quae vae saepius repereret ac ploratum ederet lamentationi muliebri consimilem. neque semel hoc aut iterum accidit, sed continuos dies et noctes a Martio mense ad Iunium usque duravit. cumque nonnulli speculatum accessissent eum locum, unde vox eiebatur, alio eiulatus isti migrarunt.

Ῥωμαίους αὐτοὺς ἐκ Κοίλης Συρίας. τοῦ γὰρ βασιλέως Νικηφόρου τοῦ Φωκῆ τὰς πλείστας τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης πόλεις τῇ Ῥωμαίων ἀποκαταστησάμενον, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν Ἰωάννου τὰ ἐαλωκότα κρατυναμένον καὶ μέχρι γε Δαμασκοῦ τὴν ἐπικράτειαν παρατείναντος, ἐπέπερ ὁ μετ' αὐτοὺς βασιλεὺς ἐμποδιζόμενος μὲν καὶ ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, κατατρέχων δὲ καὶ τῶν Βουλγάρων δι' ὄλου, τὰ τῆς ἔω κελῶς ἀσφαλίσασθαι οὐκ ἴσχυσεν· ἐν φαντασίᾳ γὰρ καὶ μόνῃ παραγενόμενος ἐκεῖσθε τῆνικαῦτα ὑπέστρεψεν, ἀσχολίαν ἔχων ἔμμονον τὸ τῶν Βουλγάρων καθυποτάξαι γένος. ἐντεῦθεν οὖν ἀδείας οἱ περὶ τὴν ἔω δραζόμενοι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν ἀναζητῆσαι διενοήσαντο. ταύτῃ τοι καὶ ἐμελεῖτο μὲν ἢ ἀποστασίᾳ ἐπὶ τοῦ Βασιλείου, ἐκρύπτετο δέ. ἐπὶ δὲ Κωνσταντίνου τὴν βασιλείαν ἀμελῶς ἰθύνοντος οἱ Σαρακηνοί, μηδενὸς ὄντος τοῦ κωλύοντος, ἐπόρθουν ἀδεῶς τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φρούρια, πολλὴν ἀπαγταχοῦ καταδρομὴν ποιησάμενοι. οὕτω μὲν οὖν τῶν πραγμάτων ἐχόντων ὁρμῆ κατὰ τῶν Σαρακηνῶν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ Φιλομίλιον ἔρχεται. πέμπονται πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ἀπὸ Βερροίας, συμπάθειαν ἐπιτιμώμενοι καὶ τὴν προτέραν δούλωσιν καὶ δασμοφορίας καταδεχόμενοι. ὁ δὲ Ῥωμανὸς θέλων ἀνδείξασθαι τι γενναῖον

4. γε] τε P.

significabat autem, ceu credi par est, portentum hoc cladem Romanorum in Coelesyria non ita pridem acceptam. etenim Nicephorus Imperator urbes Syriae Phoeniciaeque plurimas imperio Romano recuperaverat, et ab eo parta successor ipsius Iohannes Zimisches confirmarat, imperio Damascus usque prolatato. Basilius autem, qui post utrumque potitus est imperio, partim a bellis intestinis impeditus, partim vexandis Bulgaris occupatus, res orientis nullo modo recte munire poterat, sed quasi per imaginationem solam eo traiecerat animum, moxque suo ab instituto resilierat, studio tantum uno eoque perpetuo intentus, ut Bulgarorum nationem sub iugum mitteret, hoc modo metu soluti prorsus orientales, quibus viis libertatem pristinam recuperarent, secum ipsi dispiciebant. atque hanc defectio-nem sub Basilio quidem illi moliebantur, licet occulte rem tractarent: verum Constantino rem publicam negligenter administrante, Saraceni nemine prohibente citra metum omnem urbium praesidia oppugnabant, et longe lateque cuncta percurrendo populabantur. hoc ergo res in statu cum forent, Romanus imperator adversus Saracenos copias educit; cumque iam Philomilium usque pervenisset, legati Berrhoea missi accesserunt, qui peterent ut eorum miseretur, paratorum ad subeundam servitutem pristinam tributaque pendenda verum Romanus, quod nobile facinus aliquod in hac contra Syriam

κατὰ Συρίας, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς, τοὺς πρέσβεις οὐ
δέχεται, ἀλλ' ὀρμᾷ κατ' αὐτῶν, μήτε τὴν τοῦ ὕδατος σπά-
νιν ἀναλογισάμενος, μήτε τοὺς Σαρακηνοὺς αὐτοὺς ὡς ἀκά-
θαρτοι μᾶλλον ἐν θερινῷ καιρῷ διὰ τὸ ἔθος τυγχάνουσι.
5 συνάπτεται τοιούτοις, καὶ ἤτταν ἤτταται ὅταν ὁ λόγος παρα-
στῆσαι οὐ δύναται. ὑποστρέφει πρὸς Ἀντιόχειαν, τοῦ στρα-
τοῦ κοιλιακῆ συσχεθέντος νοσήματι καὶ τῷ δίψει κακωθέντος. C
ἐπιτίθενται καὶ αὐθις αὐτοῖς οἱ Σαρακηνοί, καὶ τοσοῦτον
φθῶρον ἐποίησαν ὥστε καὶ τὸν βασιλέα μόλις διασωθῆναι.
10 Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν οἶκον τοῦ Τριακονταφύλλου ἐξωνη-
σάμενος εἰς μοναστήριον μετσκοεῦασεν ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεο-
τόκου, συντρέψας τῇ προφάσει ταύτῃ τὸ ὑπήκοον καὶ κακώ-
σας ἐν ταῖς τῶν ὑλῶν μετακομιδαῖς. καταλαμπρύνει δὲ καὶ
τὰ κιονάκρανα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῶν Βλαχερινῶν
15 ἀργύρω καὶ χρυσῷ.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν μετὰ
δώρων πολλῶν ὁ τοῦ Χαλεπίτου υἱὸς Ἄμερ, ἐξαιτῶν ἀνα-
νεῶσαι τὴν εἰρήνην καὶ τοὺς πρόσθεν παρέχειν φόρους. καὶ D
δὴ στέλλεται Θεοφύλακτος πρωτοσπαθᾶριος ὁ Ἀθηναῖος, καὶ
20 τὰς σπονδὰς ἐβεβαίωσε. κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ περὶ δευτέ-
ραν ὄραν τῆς νυκτὸς χύσις ἐγένετο ἀστέρως ἀπὸ μεσημβρίας

17. χαλεπίου F.

expeditione superiorum imperatorum exemplo cogitaret edere, non
admissis legatis adversus eos recta perrexit, cum quidem secum ne-
quaquam expendisset aquae illis in locis penuriam, quodque Sara-
ceni propemodum aestivo tempore minus inhiberi se patiantur, cor-
poribus utentes ad perferendos calores adsuefactis. itaque manus cum
eis conserit, tantaque strage caeditur imperator quanta vix dicendo
possit exponi. accepta clade Antiochiam revertitur, exercitu graviter
ex intestinorum morbo laborante ac siti misere vexato. nec his con-
tentū Saraceni Romanos iterum aggrediuntur, tantaque caede grassan-
tur in eos vix ut imperator ipse salvus evaderet.

Secundum haec Romanus emptam Triacoutaphylli domum in mo-
nasterium, cui a deipara nomen inditum, commutavit; atque sub hoc
praetextu non parum subditos adflixit et vexavit, materiem conve-
here coactos. praeterea columnarum magnae ecclesiae ac Blacherna-
rum capita splendide argento et auro exornavit.

Venit ad imperatorem Romanum magnis cum muneribus etiam
Amer Chalepitae filius, pacem renovari petens, simulque pristinorum
tributorum persolutionem promittens. eius rei conficiundae causa
Theophylactus protospatharius est ablegatus; Atheniensis patria, qui
foedus ictum confirmavit. eodem tempore circa secundam noctis ho-
ram traiectio sideris a meridie versus septemtriones accidit, quo

πρὸς ἄρκτόν πάσαν τὴν γῆν περιαστράψαντος. ἐφ' ᾧ καὶ μετὰ μικρὸν ἀγγέλλονται τὰ κατασχόντα τὴν Ῥωμαίων αὐτοχρήματα, Ἄραβες ληϊσάμενοι τὴν Μεσοποταμίαν ἄχρι Μελιτηνῆς, Πατιζινάκαι δὲ τὸν Ἴστρον διαβάντες καὶ τὴν Μυσίαν κακῶς διαθέμενοι. τῆνικαῦτα δὲ καὶ ἡ ἰδιόγραφος

P. 314 ἐπιστολὴ τοῦ δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ πρὸς Ἀγαρον πεμφθεῖσα τὸν τοπάρχην, ἐστάλη πρὸς τὸν βασιλέα. οὗτος μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς πάντων ἐπεμελείτο τῶν ἀγαθῶν, τὰ ἐπὶ σεισμοῦ κακῶς παθόντα πτωχοτροφεία παντάπασιν ἀνανεού-

V. 243 μενος. εἴτα νόσφ χρονία βάλλεται καὶ τριχορρηεῖ γέννυται καὶ τὴν κόμην, κατεργασθεῖς, ὡς φασιν, ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ τῆνικαῦτα ὄρφανोटρόφου. οὗτος γάρ ὁ Ἰωάννης καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ὑπηρετεῖ τῷ Ῥωμανῷ. ταύτη τοι καὶ τοῦ κράτους ἐπιβάντος αὐτοῦ μεγάλην δύναμιν ἔσχεν. ἦσαν δὲ τῷ Β' Ἰωάννῃ καὶ ἕτεροι ἀδελφοί, Μιχαὴλ Νικήτας Κωνσταντῖνος¹⁵ καὶ Γεώργιος. ἀλλ' ὁ μὲν Κωνσταντῖνος καὶ Γεώργιος σὺν τῷ Ἰωάννῃ εὐνοῦχοι ὄντες ἀγρυπτικὴν μετήεσαν τέχνην, ἀλλὰ διὰ τοῦ Ἰωάννου πάντες οὗτοι τῷ βασιλεῖ ἠκείνῳ ἠδύθησαν. ἡ μὲντοι Ζωὴ τὸν Ῥωμανὸν ὄρωσα βίον ὑπερχόμενον σὺφρονα, καὶ ἀπαραιοσκομένη τῷ πράγματι σφαδασμοῖς ὥστε σαρκικῶς²⁰ ὑποθερμαινομένη, ἐρωτικὸν ἐνορῶ πρὸς τὸν διαληφθέντα Μι-

tellus universa fuit collustrata. neque magno temporis interiecto spatio, quae Romanis calamitates adversaeque res contigissent, imperatori nuntiatum fuit. Arabes enim Mesopotamiam depopulati sunt ad ipsam usque Melitenam; et Patzinacae trajecto Istro Mysiam inclementer omnino tractarunt. allata quoque tunc est domini nostri Iesu Christi epistola, manu ipsiusmet scripta et ad Agarum loci cuiusdam dominum missa. erat autem imperator hic imprimis omnium bonorum operum studiosus. aedificia pauperibus alendis destinata, quae a terrae motu succussa graviterque laesa fuerant, prorsus instauravit. tandem morbo lento corripitur, quo durante capilli capitis eius et barbae defluerunt, petitus, uti quidem ferebatur, veneno ab Iohanne, qui tum pupillorum alumni munere fungebatur. nam Iohannes ille quia prius etiam quam Romanus imperio potiretur minister ipsius fuerat, magnam apud eum potentiam et auctoritatem habebat, ex quo imperare coeperat. erant illi fratres aliquot, nimirum Michaelus, Nicetas, Constantinus et Georgius. ex iis Constantinus ac Georgius itidem, ut et Iohannes, castrati circulatoriam artem exercebant. sed deinceps omnes in familiaritatem imperatoris opera Iohannis fratris pervenerunt. cum autem Zoe videret Romanum se pro homine casto gerere, moleste studium hoc illius institutumque ferens, ut quae carnis pruritibus incalesceret, in Michaelum Iohannis fratrem,

χαήλ, εὐπρεπέστατον τὴν ὄψιν ὑπάρχοντα, καὶ οὕτω κρυφίως αὐτῷ ἐπεμίγνυτο. ἐφ' ᾧ καὶ κατεργάζεται ὁ βασιλεὺς αἰτε τῆς βασιλίδος τὸν Μιχαήλ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον σπενδούσης ἀναγαγεῖν. βραδυθανάτοις δὲ φαρμάκοις κατερ- C
5 γασθεῖς, καὶ χρόνον συχνὸν κείμενος κλινοπετῆς, ὄλη ψυχῇ ἐπεκαλεῖτο τὸ θάνατον. κατὰ δέ γε τὴν μεγάλην πέμπτην τὰς ῥόγας τῶν συγκλητικῶν ποιησάμενος, καὶ ἐπιθυμίας λούσασθαι κατὰ τὸ ἐν τῷ μεγάλῃ παλατίῳ βαλανεῖον, καὶ εἰσελθὼν οἰκτρῶς ἀποπνίγεται ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Μι-
10 χαήλ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ τοῦ λουτροῦ. κατὰ ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα μηνύεται ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος ὑπὸ τοῦ βασιλέως δῆθεν Ῥωμανοῦ. ἀλλ' ὁ πατριάρχης ἔλθων αὐτὸν μὲν εὐρίσκει νεκρὸν, ἡ δὲ βασίλισ Ζωὴ ἐν τῷ χρυσοτρικλινίῳ προκυθίσασα ἐξάγει τὸν Μιχαήλ, καὶ καταναγκάζει τὸν πατριάρ- D
15 χην ἱερολογῆσαι τοῦτον αὐτῇ. ὁ δὲ πατριάρχης ἐπὶ τῷ πρῶγματι ἐκπλαγείς τὴν ἱερολογίαν, ὡς εἰκός, ἐνεδοίαζεν. ἔνθεν τοι καὶ ὁ Ἰωάννης σὺν τῇ Ζωῇ ἢ μὲν χρυσοῦ λίτρας τῇ πατριάρχη ἢ δὲ ὁμοίως τῷ κλήρῳ ἐπιδούς ἐπέισε ἱερολογίας ἀξιῶσαι αὐτούς. καὶ ὁ μὲν Ῥωμανὸς ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ νεουρ-
20 γηθείῃ ἐκκλησίᾳ θάπτεται τῆς περιβλήπτου.

Κρατεῖ δὲ ὁ Μιχαήλ σὺν τῇ Ζωῇ ἔτη ζ'. ἀλλ' ἡ Ζωὴ

de quo diximus, non sine amoris adfectione oculos conicere coepit, quod esset is facie venustissima praeditus, cumque clandestinam cum eo consuetudinem habuisset, operam dedit ut imperator e medio tolleretur, in hoc solum intenta, ut Michaelum ad imperatoriam dignitatem eveheret. Romanus venenis lentum exitum adferentibus confectus, ubi diurno tempore in lectulo decubisset, toto pectore nihil expetebat aliud quam ut hac vita fungeretur. denique magna quinta feria distributis in patres conscriptos muneribus, quas rogas vocant, cum magni Palatii balneum lavandi causa ingressus fuisset, a Michaeli sociis in balnei labro miserabiliter suffocatur. eadem nocte Alexius patriarcha Romani imperatoris nomine in regiam accessit, quam ingressus imperatorem extinctum invenit: Zoe vero imperatrix in aureo triclinio sedens Michaelum producit, et patriarcham adigit ut eum sibi maritum sacris precibus conceptis iungeret. patriarcha rei novitate perculsus, sacrasne preces illas eis impertiretur, non abs re dubitabat. quapropter Iohannes et Zoe quinquaginta libris auri patriarchae totidemque clero donatis persuaserunt homini ut matrimonium ipsorum consecraret. Romanus in dedicata ab se spectatissimae ecclesiae sepelitur.

Eius loco Michaelus imperare coepit cum coniuge Zoe annis septem, quae cum se Michaelo mancipii loco speraret usuram, insti-

αὕτη ἐλπίζουσα ἐπὶ Μιχαὴλ ἀπὸ δούλου κεχρησθαι ἀστοχῆ
 τοῦ σκοποῦ. ὃ γὰρ Ἰωάννης δραστήριος ὤν, καὶ δεδιὼς περὶ
 P. 315 τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, πάντας μὲν τοὺς προσόντας αὐτῇ θαλα-
 μηπόλους, καὶ μὴν καὶ τὰς οἰκειοτάτας θεραπαινίδας ἐξ
 αὐτῆς ἀποσπᾷ, καὶ οὐδὲ τὸ τυχόν παρ' αὐτῆς ἐνεργεῖται εἰς
 μήγε κατὰ γνώμην Ἰωάννου. οὗτος μὲν οὖν καὶ τὸ ὑπήκουον
 ἕξημέρου παντοίως καὶ πάντα μετέχειρίζετο. ὅτι δὲ τὰ γε-
 γονότα οὐκ ἀρεστὰ ἦν ἐπὶ Θεῷ, δέδεικται καὶ ἐκ προοιμίων
 αὐτῶν· κατὰ γὰρ τὴν ἰα' ὄραν τῆς ἁγίας μεγάλης κυριακῆς
 χάλαζα κατηρέχθη ἀφόρητος καὶ γενναία, ὡς συντριβῆναι 10
 μὴ μόνον τὰ δένδρα, τὰ τε κάρπιμα καὶ τὰ ἄκαρπα, ἀλλὰ
 δὴ καὶ οἰκίας καταπεσεῖν καὶ ναοὺς. γέγονε δὲ καὶ χύσις
 ἀστέρας κατὰ τὴν μετὰ τὸ πάσχα κυριακὴν, περὶ ὄραν τρί-
 B τῆς νυκτός, ἐπὶ ὑπερβολῇ τῆς λαμπρότητος τοὺς ἀστέρας
 πάντας ἀποκαλύψαντος ὡς καὶ ἥλιον ἀναιεῖλαι δοκεῖν· ὃ 15
 μέντοι βασιλεὺς ἐλήφθη δαιμονίῳ, ὃ καὶ σεμνολογοῦντες οἱ
 περὶ τούτου μανικὸν ἀπεκάλουν νόσημα. καὶ παρέμεινε τὸ
 τοιοῦτον ἄχρι τέλους τῆς αὐτοῦ βιοτῆς.

V. 244 Κατ' ἐκείνο δὴ καιροῦ καὶ τοιοῦτόν τι συνέβη ἐν τῷ θέ-
 ματι τῶν Θρακησίων. Βαράγγων διεσπαρμένον γυναῖκά τις 20
 ἐγχωρίαν εὐρών ἐπ' ἐρημίας ἐπειρᾶτο τῆς σωφοροσύνης αὐτῆς,

tuto ac spe sua frustrata est. Iohannes enim Michaeli frater, vir
 industrius et rerum gerendarum peritus, qui fratris incolumitati me-
 tueret, omnes Zoae cubicularios una cum ancillis ipsi maxime familia-
 ribus ab ea removit, ne minimum quidem aliquid, citra voluntatem
 et arbitrium suum ab ea geri permittens. idem subditorum animas
 variis modis blande tractando fratri conciliabat, et omnium admini-
 strationem in se suscipiebat. non tamen ea quae in Romanum com-
 missa fuerant, grata deo fuisse, de ipsis initiis imperii Michaeli cer-
 tis argumentis colligi poterat. nam hora undecima sacrosanctae ma-
 gnae dominicae grandine tam intolerabili pluit, ut non arbores tan-
 tum frugiferae sterilesque confringerentur, sed domus etiam cum
 templis delectae corruerent. praeterea sideris traiectio, dominica post
 Paschatis festum, hora tertia accidit; cum quidem id sidus
 amplitudine fulgoris sui cunctorum aliorum siderum luminibus offe-
 ret ac sol ipse oriri videretur. itidem imperator malo correptus est
 genio, quam rem familiares ipsius honestiore vocabulo tegentes insa-
 niam quandam animi vocabant. neque malum hoc ipsum ante finem
 vitae missum fecit.

Accidit eo imperante Thracensium in finibus huiusmodi quiddam
 dispersis per illam regionem in hiberna Barangis, forte quidam mu-
 lierem indigenam in solitudine nactus ei stuprum inferre conatus

ὡς δὲ οὐκ ἐπειθε, καὶ βίαν ἤδη ἐπῆγεν. ἡ δὲ τὸν ἀμνιάκη
 σπασαμένη τοῦ ἀνδρὸς παῖει κατὰ καρδίαν τὸν Βάραγγον,
 καὶ εὐθὺς ἀναιρεῖ. τοῦ δὲ ἔργου διαδοθέντος ἐν τῇ περιχώ-
 ρῳ, συναθροισθέντες οἱ Βάραγγοι τὴν τε γυναῖκα στεφανοῦσαι
 5 καὶ τὴν ἄπασαν οὐσίαν τοῦ βιαστοῦ ταύτῃ διδώσι, καὶ κείνον
 ἄταφον ῥίπτουσι.

Τότε δὴ καὶ σεισμοῦ γενομένου κακῶς ἔπαθε τὰ Ἱερο-
 σόλυμα, τεθνηκότων ἀνθρώπων πολλῶν ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν
 καὶ οἰκιῶν συμπύμασι, σειομένης τῆς γῆς ἄχρις ἡμερῶν μ'.
 10 τῷ δὲ γε Σεπτεμβρίῳ μηνί, ἡμέρῃ ἑταί, ἰνδικτιῶνος τρίτης,
 πνρὸς ἐφαίνετο στῦλος κατὰ τὴν ἑώαν, τὴν κορυφὴν κεκολλη-
 μένην φέρων πρὸς μεσημβρίαν· καθ' ἣν ἡμέραν καὶ οἱ
 Συρακηνοὶ ἤραν τὰ Μύρα, καὶ ἄλλα ἠδὲ δεινὰ πολλὰ συνέ-
 βησαν. ὁ μὲντοι βασιλεὺς Μιχαὴλ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ζώην
 15 ἀποκλαιόμενος ἦν τὴν εἰς τὸν Ῥωμανὸν ἁμαρτάδα, τὸν θεὸν
 ἰλασκόμενος δι' ἀγαθοεργιῶν καὶ κτίσεως μοναστηρίων, καὶ
 ἄλλας δὲ πρὸς τούτοις πράξεις ἐτέλει χρηστάς. αὐταὶ δὲ
 ἀνύσιμοι ἂν ἦσαν, εἰ τὴν βασιλείαν τε ἀπέρριψε δι' ἣν τὰ
 τοιαῦτα κακά, καὶ εἰ τὴν μοιχάδα ἀπόσωτο καὶ καθ' ἑαυτὸν
 20 ἀπεκλαίετο τὴν ἁμαρτίαν. τούτων δὲ μηδὲν πεπραχὼς, ἀλλ'
 ἐκείνη συνῶν καὶ τῆς βασιλείας ἀντεχόμενος, καὶ τῶν δημο-
 σίων καὶ κοινῶν τὰς δοκούσας εὐποιίας ἀποπληρῶν, κἀντεῦ-
 θεν νομίζων τυχεῖν συγχωρήσεως, ἀνόητον διελογίζετο τὸ

est. ea vero ipsiusmet acinace correpto in cor Barangum ferit ac
 statim interficit. quod factum ubi per viciniam innotuisset, coivere
 Barangi ceteri, mulierique coronatae facultates illius omnes, qui pudici-
 tiae ipsius adferre vim voluerat, donarunt, cadavere militis citra
 sepulturae honorem abiecto.

Tunc et Hierosolyma terrae motu misere adflicta fuit, quod in
 ipsis templorum aediumque ruinis ingens hominum multitudo oppri-
 meretur, terra diem ad quadragesimum usque succussa. anno mundi
 6543, indictione tertia, columna ignea versus ortum conspecta est,
 vertice ad meridiem inclinante; quo ipso die Saraceni Myra cepe-
 runt, aliaeque nonnullae calamitates Romanis acciderunt. ceterum
 Michaelus imperator delictum in Romanum suum per omnem vitam
 deplorare non desinebat, ac deum bonis operibus, monasteriis con-
 dendis, benignitate in egentes placabat. ea vero profuissent illi, si
 quidem abieciisset imperium, cuius gratia molitus ea facinora fuerat,
 et adultera repudiata privatus peccatum suum deplorasset. nunc illo
 nihil horum agens, sed Zoae consuetudine utens, imperium mordi-
 cus retinens, de publicis bonis in speciem beneficia quaedam prae-
 stans, eoque pacto veniam se comsecuturum sperans, numen divi-

θεῖον καὶ ἄδικον, ἀλλοτρίοις χρήμασιν ὠνούμενος τὴν με-
τάνοιαν.

P. 316 Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ σεισμοῦ γεγονότος χάσματα
γεγόνασιν ἐν Βουκελλαρίοις, καὶ κατεπόθησαν χωρία πέντε.
Ἐνθα καὶ Νικηφόρον πρόεδρον τὸν Κωνσταντίνου βασιλέως;⁵
εὐνοῦχον διατρίβοντα μικροῦ δεῖν κινδυνεῦσαι συνέβαιεν ἄν,
διαφυγόντα δὲ παρ' ἐλπίδα τὸν κίνδυνον ἀποκαρῆναι μονα-
χόν. τηρικαῦτα δὲ καὶ αὐχμοῦ γεγονότος ὡς ἐπὶ μῆνας ἕξ
μὴ καταρραγῆναι ὑετόν, λιτανείας ἐποίησαν οἱ τοῦ βασιλέως
ἀδελφοί, καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης τὸ ἅγιον ἐβάσταξε μανδηλίον, ὅιο
δὲ μέγας δομῆστικος τὴν πρὸς Ἀύγαρον ἐπιστολὴν τοῦ Χρι-
στοῦ καὶ τὰ ἅγια σπάργανα. καὶ πεζοὶ ὀδεύσαντες ἀπὸ τοῦ
Β μεγάλου παλατίου ἀφίκοντο μέχρι τῶν Βλαχεργῶν. οὐ μόνον δὲ
οὐκ ἔβρεξεν, ἀλλὰ καὶ χάλαζαι παμμεγέθεις καταρραγεῖσαι
συνέτριψαν τὰ τε δένδρα καὶ τοὺς κεράμους τῆς πόλεως. ὁ μὲν ¹⁵
οὖν βασιλεὺς, κατατεινόμενος ὑπὸ τοῦ δαίμονος ἐπὶ πλεόν,
ἔπεμψεν ἐν τοῖς θέμασι καὶ ταῖς νήσοις τοῖς μὲν πρεσβυτέροις
ἀνὰ νομίσματα β', τοῖς δὲ μοναχοῖς ἀνὰ νομίσματα ἕν ἐπὶ πλεόν
τὸ κακὸν ἐπετείνετο, συνεπιλαβομένης καὶ νόσου ὑδρωπικῆς.
κατὰ τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς διέτριβε τῇ Θεσσαλονικῇ ὡς τὰ 20
πολλά, προσλιπαρῶν τῇ τάφῳ τοῦ καλλινίκου Δημητρίου τοῦ
C πάθους ἔνεκεν. τῶν γὰρ κοσμικῶν πραγμάτων οὐδαμῶς

num et mentis expers et iniustum esse putabat, quod alienis opibus
redimi poenitentiam pateretur.

Eodem tempore terrae motum in Bucellaris hiatus subsecuti
sunt, quibus integrae quinque villae sunt absorptae. parum etiam
abfuit, quin eo Nicephorus praeses, imperatoris Constantini eunuchus,
illis in locis degens periret: verum praeter spem evitato periculo,
rasmus vitae solitariae se dedit. cum autem magna quoque siccitas
incidisset ac totis sex mensibus non pluisset, supplicatum est a fr-
atribus imperatoris, Iohanne sacrum mantile, magno domestico scri-
ptam ad Augarum Christi epistolam sacrasque cunarum fascias gesta-
tibus; peditesque a magno palatio usque ad Blachernas processerunt.
sed tantum abfuit ut plueret, ut etiam ingens grando delata
vehementi cum impetu tam arbores quam tegulas urbis comminueret.
Michaelis ubi malo a genio peius in dies exagitaretur, in quasvis
regiones et insulas presbyteris quidem singulis numos aureos bimos,
monachis vero unum misit, licet irrito studio, quod malum augere-
ret ac morbus aquae intercutis accederet. quamobrem Thessaloni-
cam profectus imperator ibidem degebat, et ad egregii martyris vi-
ctorisque certaminum Demetrii sepulcrum adsiduo versabatur, ut eo
malo liberaretur: quippe de mundanis rebus omnino sollicitus num

ἐφρόντιζεν, ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τούτων διοικουμένων. ἐπὶ τοῦ-
 τοις δὲ καὶ συνεχῶς τὴν οἰκουμένην ὁ θεὸς ἄσειε, καὶ δει-
 ματα κατεῖχον αὐτήν, ἐν οὐρανῷ μὲν κομητῶν ἐπιτολαί,
 ἀνεμοὶ ἐναερίοι καὶ ὄμβροι ῥαγδαῖοι, ἐν γῆ δὲ βρασμοὶ καὶ
 5 κλόνοι· ἃ δὴ καὶ προεμήνυον τὴν μετ' οὐ πολὺ γενησομένην
 τῶν κρατούντων καταστροφὴν. ὁ τοιοῦτος δὲ Ἰωάννης ὠνίους
 τὰς ἀρχὰς ποιούμενος μυρίων κακῶν τὴν οἰκουμένην ἐπέ-
 πλησε. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοὺς Βουλγάρους ἀντιστηναὶ πε-
 ποίηκε· τοῦ γὰρ Βασιλείου ἐν εἰδεσί τισι τὴν ἀπαίτησιν V. 245
 10 ποιουμένων καθὰ δὴ καὶ ὁ Σαμουήλ, ὁ Ἰωάννης οὗτος διὰ
 νομισμάτων ἔδασμοφόροι αὐτούς, ὄθεν καὶ εἰς ἀποστασίαν D
 ἐχώρησαν.

Τοιοῦτος δὲ τέλει χρησαμένου Μιχαήλ, τὸ πᾶν περιέστη
 κράτος ὡς εἰς κληρονόμον τὴν βασιλίδα Ζωήν. αὕτη δὲ δια-
 15 λογισαμένη ὡς οὐκ ἂν ποτε τὰ κοινὰ διεξάγειν μόνη δύναιτο,
 τὸν τοῦ βασιλέως Μιχαήλ ὁμώνυμον ἀνεψιόν, Καίσαρα ὄντα,
 πρὸς δὲ καὶ δραστήριον εἶναι δοκοῦντα, εἰσποιητὸν προσλαμ-
 βάνει υἱόν, καὶ βασιλέα τοῦτον ἀναγορεύει, κρατήσαντα δὲ
 ὡσεὶ μῆνας δ', ὄρκους πρότερον αὐτὸν καταδεσμήσασα ὡς
 20 κυρίαν ἔχειν αὐτὴν καὶ μητέρα καὶ μὴ παρεμποδίξειν ἐφ'

18. κρατ. — δ'] κρατεῖ τοίνυν σὺν τῇ Ζωῇ Μιχαήλ ὁ λεγόμενος
 καλαγάτης μῆνας δ' F.

erat, quod eas Iohannes ipsius frater administraret. interea continuo
 deus orbem universum quassabat, quem alia quoque terriculamenta
 formidolosum reddebant, in caelo cometarum exortus, in aëre venti
 et impetuosa pluviae, in terra succussiones gravesque commotiones;
 quae omnia portendebant non multo post eorum finem appetiturum
 qui tum rerum potiebantur. imperatoris quidem frater Iohannes ma-
 gistratus venales habebat, et malis infinitis orbem terrarum implebat.
 nam ipsius quoque culpa factum est ut Bulgari a Romanis deficerent:
 quippe Basilius imperator species quasdam fructuum a Bulgaris exigi
 debere tributum nomine voluerat, quem morem et Samuelus ipsorum
 rex observaverat: Iohannes autem hac exactione in aurum commutata
 Bulgaris occasionem defectionis praebuit.

Tandem Michaelo vita functo, tanquam hereditario iure universa
 potestas ad Zoen imperatricem rediit. ea vero cum deliberatione se-
 cum habita non posse se solam administrare rem publicam animad-
 verteret, imperatoris Michaeli cognominem et sororis filium, qui
 Caesar designatus erat et industrius aptusque rebus gerendis esse vi-
 debatur, adoptatum sibi adiungit, ac filium imperatoremque renun-
 tiari curat. praesuit rebus menses ad quattuor. prius quam imperio
 potiretur, Zoe sacramentis eum obstrinxit, ut polliceretur se loco
 dominae ac matris eam habiturum, nec ulla re futurum impedimento

P. 317 οἷς ἂν καὶ ὅπως διαπραττεσθαι βούλοιο. καὶ αὐτὸν δὲ πρό-
 τερον ὄρφανοτρόφον ἐκποδῶν ἐποιήσατο, καὶ Κωνσταντῖνον
 ὡσαύτως τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν τῆς ἀρχῆς ἀπεισέτησε.
 καὶ αὐτὴν τὴν ὥραν καθ' ἣν ἀνεδέκτο τῷ διαδήματι ὁ Μι-
 χαήλ, σκοτώσει καὶ ἱλίγγῃ ληφθεὶς ἐγγὺς ἤλθε πον πσεῖν, 5
 μόλις δὲ ἀνακαλεῖται μύροις καὶ ἀρώμασι. καὶ ὅς αὐτίκα
 δωρεαῖς περιποιεῖται τὴν σύγκλητον. μεταπέμπεται δὲ τῆς
 ἔξορίας καὶ Κωνσταντῖνον τὸν δομέστικον, καὶ οὕτω δῆθεν
 ἐν βεβαίῳ δόξας ἐστάναι παρενθὺς πίπτει. γράμμασι γὰρ
 Β τοῦ ὄρφανοτρόφου καὶ βουλαῖς τοῦ δομεστικού, λεγόντων μὴ 10
 πιστεύειν τῇ βασιλίδι, ὡς ἂν μὴ πάθοι ὅσα δὴ καὶ Μιχαήλ
 καὶ Ῥωμανὸς γοητείας ἄτε παρ' αὐτῆς κατεργασθέντες, διε-
 γείρεται καὶ ἐπιβουλήν κατ' αὐτῆς μελετᾷ. θελῶν δὲ καὶ
 τὸν λαὸν ἰδεῖν, εἶπερ εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτὸν διαίκεται, καὶ
 οὕτως ἐπιχειρῆσαι τῇ ἐπιβουλῇ, κελύει γενέσθαι προέλευσιν. 15
 ἐφ' ἣ καὶ πάντας ἰδὼν ὡς εἰ δυνατόν καὶ τὰς ψυχὰς προῖε-
 ναι χάριν τιμῆς αὐτοῦ καὶ λαμπρότητος, ἄπτεται τῆς ἐπι-
 βουλῆς. νυκτὶς οὖν κατασπᾶ τοῦ θρόνου καὶ ἔξορίζει αὐτὴν
 εἰς Πρίγκιπον, κελύσας τοῖς ἀποκομιζουσι καὶ τὰς τρίχας
 αὐτῆς ἀποκείραι καὶ πρὸς αὐτὸν αὐτὰς ἀγαγεῖν. γίνεται 20
 ταῦτα, καὶ ἀναφορὰ διὰ τοῦ ἐπάρχου τῷ λαῷ ἀναγιγνώσκε-

21. ἐπάρχου P.

quo minus illa quae vellet, quoque pacto collibitum esset, omnia
 gereret. praeterea Iohannem pupillorum alumnus ab administratione
 mox ab initio removit, Constantino quoque domestico scholarum ma-
 gistratu abrogato. Michaelus ea ipsa, qua diademate cingebatur,
 hora oculorum caligatione ac vertigine correptus parum absiuit quia
 collaberetur, vixque tandem unguentis et aromatibus reffectus est.
 Corona potitus mox largitionibus sibi senatum conciliat. cumque Con-
 stantinum domesticum ab exsilio revocasset, seque iam in tuto con-
 sistere putaret, subito corrui. persuasus enim Iohannis pupillorum
 alumni litteris et domesticum consiliis, qui dicerent fidem imperatrici
 non habendam, ne usuventrent eadem ipsi quae Michaelus et Roma-
 nus perpassi fuissent, quos illa veneficiis sustulisset, excitari se
 contra illam passus est, ut eius vitae insidiaretur. cumque populi
 quoque teutares vellet animos, ut cognosceret an illius aliqua foret
 in se benevolentia, qua perspecta struere pergeret insidias, proces-
 sum publicum institui iubet, in quo cum eam in omnibus alacritatem
 cerneret, ut si fieri posset, etiam animas ac vitam pro ipso
 honore dignitateque profunderent, ad molliendas insidias sese com-
 parat. itaque noctu solio deiectam principum ablegat, ubi exsularet,
 imperato deportantibus ut capillos ei raderent et eosdem ad se de-
 ferrent. his ita gestis, praefectus urbis actorum relationem ad popu-

ται ἐν τῷ τοῦ Κωνσταντίνου φόρῳ, περιέχουσα ὅτι κακό-
 νους ἢ Ζωὴ περὶ τὴν βασιλείαν μου εὐρεθεῖσα ἐξορίζεται
 παρ' ἐμοῦ· ἔμελλε δὲ εἶπερ εὐνοϊκῶς διάκεισθε πρὸς με,
 μᾶλλον ἀξιοθῆτε τιμῶν. καὶ παραχρῆμα φωνὴ ἐξακούεται
 5 οὕτω λέγουσα, „ἡμεῖς σταυροπάτην Καλαφάτην βασιλέα οὐ
 θέλομεν, ἀλλὰ τὴν κληρονόμον καὶ μητέρα ἡμῶν Ζωὴν.”
 ἀλλὰ καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐβόων „ἀνασκαφεῖη τὰ δοτᾶ
 τοῦ Καλαφάτου.” καὶ λαβόντες τὰ παρατυχόντα ξύλα παρὰ
 τοῦ ἐπάρχου φέρονται· καὶ ὃς φυγῆ χρησάμενος μόλις διε-
 10 σάξτετο. ὁ δὲ λαὸς εἰς τὴν ἐκκλησίαν καταλαβὼν ἐδυσφημεῖ D
 καὶ μάλα τὸν βασιλέα, ἀνεκαλεῖτο δὲ τὴν Ζωὴν ὄλη ψυχῆ.
 μετὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸ παλάτιον ἔρχονται, καταγαγεῖν τὸν
 βασιλέα βουλόμενοι. ὃς καὶ πτοηθεὶς ἤγαγε τὴν Ζωὴν, καὶ
 ἀποδύσας αὐτὴν τὰ μοναχικὰ βασιλικῶς ἐκόσμησε περιβλη-
 15 μασιν. εἰθ' οὕτως τῷ λαῷ δημηγορήσας καὶ μηδὲν ἀνύσας
 (ὑβρεσι γὰρ μᾶλλον ἐπλύνετο καὶ λίθοις καὶ τόξοις ἐβάλλετο)
 ἔγνω δεῖν ἐν τῇ μονῇ Στουδίου ἀπελθεῖν. ὁ δὲ δομέστικος V. 246
 οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ γενναίως ἀντιστῆναι παρέπεισε καὶ
 ἢ ὑπερισχῦσαι ἢ βασιλικῶς ἀποθανεῖν. ἐτοιμᾶζονται ὡς P. 318
 20 εἶχον δυνάμειος. τριχῆ οὖν οἱ τοῦ δήμου διαιρεθέντες,
 ὡσπερ δὴ καὶ οἱ περὶ τὸν Μιχαήλ, κατ' ἀλλήλων ἐχώρουν.

lum de scripto nomine imperatoris in Constantini foro verbis huius-
 modi recitat „Zoen, quod eam imperio meo malitiose insidiatam esse
 deprehenderem, solum vertere iussi. vos, siquidem in benevolentia
 erga me perstitistis, honores consequemini.” tum vero vox quaedam
 huiusmodi subito exaudita est „nos proculcatorem crucis Calaphatam
 imperatorem habere nolumus, sed Zoen matrem nostram et imperii
 heredem.” clamatum etiam inter alia „evertantur ossa Calaphatae.”
 mox correptis saxis et quibusvis lignis praefectum urbis petunt; qui
 arrepta fuga vix salutis suae consulere potuit. inde occupato templo
 conviciis populus imperatorem gravissimis proscindebat, totoque animi
 studio Zoae nomen inclamabat. utque deturbarent imperatorem, ad
 palatium contendeant. is vero metu percussus Zoen in populi con-
 spectum adductam et monastico habitu exutam imperatorio rursus
 amictu exornavit. deinde ad populum concione habita, cum nihil
 obtinisset (magis enim quam antea contumeliosus eum dictis asper-
 gebat et saxis sagittisque petebant) in Studii mansionem cedendum
 statuit. at vero Constantinus scholarum domesticus id eum facere non
 sinebat, sed hortabatur ut animo forti et generoso semet opponeret,
 ac vel obtinendam esse victoriam statueret vel imperatorie occumben-
 dum. hoc modo pro viribus utrimque instructi, tripertitis agminibus
 tam populares quam Michaeli defensores contra se invicem tende-

ἔνθεν τοι καὶ ἐκ τοῦ δήμου πίπτει λαὸς οὐκ ὀλίγος, ἄσπλο
 ὄντες καὶ πρὸς ξίφη παρατασσόμενοι. πίπτουσιν οὖν ὡσεὶ γιλι-
 δες τρεῖς. οἱ μέντοι πολῖται διὰ τὸ πλῆθος ὑπερισχύοντες
 καὶ τὰς πύλας τοῦ παλατίου ἐκρήξαντες ἐντὸς εἰσέρχονται,
 καὶ αὐτίκα τὸ ἐν σεκρέτοις χρυσίον ἀρπάσαντες καὶ κατ' 5
 αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ὀρμῶσιν. ὃς δὴ καὶ ἀπογνοὺς φηγὰς
 Β πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ἐρχεται, καὶ σὺν τῷ θείῳ
 αὐτοῦ ἀποκίρεται.

Προκάθεται οὖν καὶ αὐθις ἡ βασιλις Ζωὴ σὺν τῇ ἀδελ-
 φῇ αὐτῆς Θεοδώρα. καὶ πρῶτα μὲν εὐχαριστεῖ τῷ λαῷ δι' 10
 ἣν ἐνεδείξαντο πρὸς αὐτὴν εὐνοίαν, ἔπειτα δὲ καὶ σκέψις
 περὶ τοῦ Μιχαὴλ γίνεται. τοῦ δὲ λαοῦ „σταυρωθῆτω τυφλω-
 θήτω“ ἀναβοῶντος ἡ μὲν Ζωὴ συμπαθῆς αὐτῷ κατεφαιέτο,
 ἡ δὲ Θεοδώρα τὸν ἐπαρχον καὶ τὸ πλῆθος πρὸς αὐτοὺς κεί-
 θει δρμεῖν. ὡς οὖν ἐκεῖνοι τῆς παρουσίας ἤσθητο τοῦ 15
 λαοῦ, εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ ναοῦ καταφεύγουσιν. ἀλλ' ἐκείθεν
 ἀρπάζονται καὶ διὰ τῶν ποδῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ σύρονται, κατὰ
 δέ γε τὸ Σίγμα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκτυφλοῦνται, ὡς ἡ Θεο-
 C δώρα ἐνέσκηψεν. ἔκτοτε οὖν κρατεῖ ἡ Ζωὴ σὺν τῇ αὐτα-
 δέλφῃ αὐτῆς Θεοδώρα ὡσεὶ μῆνα ἕνα. κἀντεῦθεν ἡ σύγκλη- 20
 τὸς τε καὶ τὸ κοινὸν διητᾶτο καλῶς, ἀπριάτων τῶν ἀρχῶν
 ἀπανταχοῦ τελουμένων καὶ μὴ ὀνίων, ὡς πρὶν.

bant. itaque de populo numerus haud exiguus caesus est, nimirum
 ad milia tria; quod inermes ipsi armatis opponerentur. ad extremum
 tamen cives ob multitudinem superiores facti palatiumque perfractis
 foribus ingressi sunt. cumque mox aurum in Secretis repositum diri-
 puissent, adversus imperatorem perrexerunt; qui rebus omnino de-
 speratis ad Studii mansionem fuga se contulit et cum avunculo suo
 rasus est.

Ita rursus imperatrix Zoe cum sorore Theodora praeficitur, quae
 ubi populo gratias initio egisset eius benevolentiae nomine quam
 erga se declarassent, continuo Michaelum inquiri debere visum fuit.
 populo autem voces huiusmodi magnis clamoribus ingeminante „in
 crucem agatur, oculis spoliatur,“ Zoe quidem miseratione commoveri
 erga ipsum videbatur, Theodora vero praefectum urbis ac vulgus
 hominum concitabat ut ad quaerendum utrumque cursim pergerent.
 eos illi cum adesse pensentiscerent, in adyta templi confugere, sed
 irrito conatu: nam inde abrepti pedibusque per forum tracti, iussu
 Theodorae in loco qui Sigma dicitur excaecati sunt. ab eo tempore
 cum germana sorore Theodora Zoe propemodum uno mense rem pu-
 blicam et senatum administrabat magna cum laude; cum efficeret ut
 more pristino abolito magistratus ubique sine pretio concederentur,
 qui venales antea fuerant.

Γίνεται σκέψις ὥστε βασιλεῖ νομίμως τὴν Ζωὴν συζευ-
χθῆναι. καὶ ἡ μὲν ἀγαγεῖσθαι ἔθελε Κωνσταντῖνον τὸν λε-
γόμενον Ἀρτοκλίην· ἦν γὰρ καὶ τὸ εἶδος εὐπρεπῆς, ἐλέγετο
ὅτι καὶ πλησιάζειν αὐτῇ. ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἡ σύνοικος, οὐχέ
5 μισοῦσα μέλλουσα δὲ αὐτοῦ στερεῖσθαι, τοῦ βίου ἐξάγει
φαρμάκοις. ἔνθεν τοι καὶ τὸν Μονομάχον ἀπὸ τῆς ἔξορίας
μεταπέμπεται, παρὰ τοῦ ὀρφανοτρόφου τὴν Μιτυλήνην κα-
τακρίθεται οὐκ εὖ· ἐφημύετο γὰρ παρὰ πάντων ὡς ἐγκρα-
10 τῆς ὄσται τῆς βασιλείας. καὶ οὕτω μὲν τῷ Σκυλίτζῃ περὶ
τοῦ Μονομάχου διειληπται, λέγεται δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τῶν
κρατούντων ἤδη παρελθόντων Λεσβόθεν τῇ βασιλίδι μετα-
πέμπεται· ἐξώριστο γὰρ ἐκείθεν παρὰ τοῦ Μιχαῆλ ἅτε τῇ
βασιλίδι συμφορθεῖσθαι λεγόμενος. ἐπανακέκληται οὖν, εἰ
καὶ σβεσθῆναι παρὰ μικρὸν τὰς κόρας ἐκινδύνευε. συνάπτε-
15 ται οὖν τῷ Μονομάχῳ νομίμως ἡ Ζωή, τῆς ἱερολογίας γενο-
μένης παρὰ τοῦ πρώτου τῶν πρεσβυτέρων τῆς νέας, ἐν ἔτει P. 319
597. καὶ τηλικαῦτα προσιμίων ἀγαθῶν ἀπάρχεται, κρατή-
σας ἔτη εἴβ. ἦν μὲν γὰρ ἀδαής, ὡς φασι, τὰ πολεμικά, το-
σοῦτον δὲ μεγαλοπρεπῆς καὶ μεγαλόδωρος ὡς πάντας ἐπαπο-
20 λαῦσαι τῶν χαρίτων αὐτοῦ. κατ' ἐκείνον δὴ τὸν καιρὸν ἐφάνη
κομήτης ἀπὸ τῆς ἐσῆας πρὸς τὴν δύσιν τὴν πορείαν ποιού-

Hinc deliberatum quò pacto Zoe cuidam matrimonio legitimo
iungeretur, qui per id coniugium ad culmen imperatorium perveni-
ret. cogitabat autem illa Constantino nubere, qui Artoclines vocabatur:
erat enim is formae venustate praestans, et cum Zos clanculum
consuescere perhibebatur. sed Constantinum uxor legitima veneno
propinato de medio sustulit, non quod maritum odisset, sed quod
eius consuetudine se deinceps carituram videret. hoc ubi accidisset,
Monomachum imperatrix ab exilio revocat, quem Iohannes Orphanotrophus
exillio multaverat et Mitylenae se continere iusserat: nam
vulgo rumor diditus fuerat, futurum ut aliquando ille imperaret. id
Scylitzes de Monomacho memoriae prodidit. ab aliis hoc quoque
perscriptum est, summotis a gubernatione qui rerum antea potiebantur,
imperatricem e Lesbo Monomachum arcessivisse, relegatum eo
iussu Michaeli, quod cum imperatrice rem habere diceretur. et
quanquam prius a periculo amittendi oculos parum absuerat, tamen
nunc revocatus matrimonio Zos legitimo copulatur, sacras preces ac
vota concipiente novae Romae praesbyterorum principe, anno mundi
6550. exordium imperii praeclarum edidit, quod annis duodecim ad-
ministravit. rerum quidem bellicarum prorsus ignarum fuisse perhi-
bent, sed tam liberalem ut omnes benignitatis ipsius fructum perci-
perent. conspectus est id temporis cometa, qui ab oriente versus oc-

μενος, καὶ ὠρῆτο μῆνα ἕλον λάμπων. προεμήνυε δὲ οὗτος μετὰ ἔτος ἐν τῆς αὐτοῦ βασιλείας φανεῖς τὰς μελλούσας γενέσθαι κοσμικὰς συμφορὰς. ὄρα γὰρ ὅτι μετ' οὐ πολὺ στασις ἐν Σερβίᾳ γέγρηε. γράφει οὖν ὁ βασιλεὺς τῷ ἄρχοντι V. 247 *Δυρραχίου*. καὶ ὅς ἐπισυνάξας ὡσεὶ χιλιάδας ἕ εἰς Τριβα-15
 Βλῶν ἔρχεται, καὶ ἀνεπιστημόνως πάνυ τοῖς Σέρβοις προσβα-
 λῶν ὡσεὶ χιλιάδας μί ποιεῖ ἐκεῖσε πεσεῖν καὶ στρατηγὸς ζ.
 ἀλλὰ καὶ ὁ Μανιάκης Γεώργιος ἐν Ἰταλίᾳ διαύγων (παρὰ γὰρ
 τοῦ Βασιλείου ἐκεῖσε προκεμφθεῖς ἔτυχεν) εἰς ἀποστασίαν
 χωρεῖ καὶ τὰ παράσημα τῆς βασιλείας ἐκδύεται καὶ εἰς Σε-10
 βίαν ἔρχεται. μινθάνει περὶ τούτου ὁ βασιλεὺς, καὶ μὴ
 δυνήθεις διὰ γραμμιάτων μεταποιῆσαι αὐτὸν χεῖρα βεβαίαν
 ἀποστέλλει κατ' αὐτοῦ· ποδάγρα γὰρ ὁ βασιλεὺς συνεχίμι-
 νος καὶ παρὰ δαμνίοις ἀπαλοῖς κείμενος δι' ἑαυτοῦ τοῖς τεινύ-
 C τοῖς ἐφίστασθαι οὐκ ἠδύνατο. πόλεμος οὖν ἐν τῷ Ὀστραβῆ 15
 συγκροεῖται, καὶ αἰφνίδιον πίπτει τοῦ ἵππου ὁ Μανιάκης,
 πολλὰ πρότερον τοῦ στρατοῦ κατατρέχων. τέμνεται τὴν κε-
 φαλήν. τῷ βασιλεῖ στέλλεται, καὶ μέγας ἐπὶ τούτῳ θρήνησος
 γίνεται.

Ἄλλὰ καὶ Θεόφιλος ὁ Ἐρωτικὸς στρατηγῶν ἐν Κύπρῳ, 20
 καὶ μαθὼν τὰ περὶ τὸν Καλαφάτην καὶ ὅτι σύγχυσιν ἔχει
 τὰ πράγματα, τοὺς Κυπρίους ὑπανάπτει καὶ εἰς ἀποστασίαν

5. τρικαλὸν F.

cidentem motu suo ferebatur totoque mense lucebat, altero post
 initum a Monomacho imperium anno. portendebat autem calamitates
 illas mundi, quae tunc imminebant. quippe non ita multo post in
 Servia seditio concitata fuit, cuius compescendae gratia litteras im-
 perator ad Dyrrhachii praesidem dedit. iis acceptis ille militum ad
 sexaginta milia cogit, et cum illis Triballorum regionem ingressus
 Serviosque parum prudenter adortus quadraginta hominum milia cum
 septem ducibus amittit. praeterea Georgius Maniaces, qui debebat
 in Italia, missus eo iampridem ab imperatore Basilio, defectionem
 molitus est; ac sumptis insignibus imperii ad Servios sese contulit.
 his rebus cognitis imperator, qui litteris ad Maniacem perscriptis
 ab instituto non posset hominem avertere, validam manum adversus
 eum misit. etenim imperator podagrae morbo praepeditus et lecto ad-
 fixus rebus hisce gerendis ipsemet adesse non poterat. conserto autem
 ad Strobum praelio Maniaces ex equo subito lapsus est, et qui an-
 tea copias hostiles pervaserat, capite truncatus; quod imperatori
 cum missum fuisset. magnus eo nuntio triumphus insitutus est.

Itidem Theophilus Eroticus, praetor Cypri, cum ea didicisset
 quae Calaphatae acciderant, resque Cpoli non parum habere turbam

χωρεῖ. ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ἀποστείλας χειροῦται αὐτόν, καὶ ἐν ἰπποδρομίᾳ θριαμβεύσας στολὴν ἐνδεδυμένον θήλειαν, καὶ πάντων ψιλώσας, ἀπέλυσε. τότε δὴ τότε καὶ ὁ πατριάρχης Ὁ' Ἀλέξιος καταλύει τὸν βίον, ἀναβιβάζεται δὲ ἀντ' αὐτοῦ Με-
5 χαῖλ ὁ Κηρουλάρης, μοναχὸς ὢν.

Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν καιρὸν καὶ οἱ Σκύθαι, τοῦτ' ἔστιν οἱ Ῥώσοι, διὰ τινα μικρὰν πρόρασιν κατὰ τῆς βασιλευσῶς ὀρμῶσι στόλῳ βαρεῖ. καὶ ὁ βασιλεὺς θανατίζει αὐτοὺς ἐν γε τῷ φόρῳ, καὶ οἱ τραπέντες ἐπαλινόστησαν, συμβόλῃς γε
10 νομένης πλοίων κατεαγέντων καὶ ὡσεὶ χιλιάδες δεκαπέντε περὶ τὴν γῆν ἐκβρασθέντων, εἰ καὶ κατὰ τινα κόλπον τρηθρεῖς Ῥωμαϊκαὶ διώκουσαι τὰ αὐτὰ πεπόνθασι, τὸν ἀριθμὸν καὶ δ' οὔσαι.

Ἐν ἔτει 598, μηνὶ Μαρτίῳ 9', βουλευέται ὁ βασι- P. 320
15 λεὺς ἀπελθεῖν εἰς προσκύνησιν τῶν ἁγίων μ'. γίνεται ὁδὸς δημοσία προπομπῇ, ἔρχεται περὶ τὸν Χριστὸν τὸν χαλκῶν. καὶ τηρικαῦτα τὸ πλῆθος εἰς ἀποστασίαν χωρεῖ. φωνὴ γὰρ ἐκ μέσου αὐτοῦ ἐξεχύθη λέγουσα „ἡμεῖς τὴν Σελήραινάν βα-
20 σιλισσαν οὐ θέλομεν, οὐδὲ δι' αὐτὴν αἱ μύνας ἡμῶν αἰ πορφυρογέννητοι Ζωὴ καὶ ἡ Θεοδώρα θανοῦνται.“ ταρῶν οὐκ ἐπὶ πλέον τὸ πλῆθος ἐζήτει τὸν βασιλέα διαχειρίσασθαι,

5. κουρουλάρης F.

cognovisset, ad seditionem Cyprios defectionemque sollicitando per-
pulis adversus eum misso imperator exercitu vivum hominem cepit,
et sub triumphali specie in Circo ductum, muliebri amictu indutum;
omnibus denique facultatibus nudatum dimisit. hoc tempore Alexius
patriarcha naturae debitum persolvit, in cuius locum Michaelis con-
gnomento Cerularius, solitariae vitae sectator, est substitutus.

Sub eodem imperatore Scythae quoque, qui Rossi sunt, de per-
exigua sane occasione magna classe urbem imperatoriam adorti sunt.
eis imperator in foro cum occurrisset, in fugam confecti Rossi suam
in patriam reverterunt. etenim in conflictu eorum cum Romanis nares
fractas haud paucas una cum quindecim fere milibus hominum ami-
serant. idem tamen incommodi Romanis etiam triremibus, numero
viginti quattuor, in sinu quodam maris accidit, dum navigia Rosso-
rum incautius persequuntur.

Anno mundi 6552, ad diem septimum id. Mart. imperator suo
quodam consilio supplicationis causa ire decrevit ad sanctorum qua-
draginta martyrum aedem. eo nomine publica processio instituta,
cum ad Christi templum, quod est in Chalce, pervenisset, populus
seditionem concitare coepit, auditaque vox est de media plebe quae
huiusmodi verba proferret „nos Sclerenam imperatricem non tolera-
bimus, neque matres nostras purpurigenas, Zoen ac Theoderam, eius

καὶ φθόρος ἂν εὐθέως οὐκ ὀλίγος ἐγγόνει, εἰ μήγε προκίψουσαι ἀνοθεὶν αἰ βασιλίσσαι τὴν τοῦ πλήθους ὀργὴν κατεστῆ Βρυσαν. ἀφ' ἧ καὶ ἄκων ὁ βασιλεὺς ἐν βασιλείῳις ὑποστρέφη. μετὰ δὲ ταῦτα φροντίσει κοσμητικῶς ὑποπίπτει. καὶ ἄλλα μὲν ἀλλαγῶ κατὰ τὴν ἑω συμβαίνουσιν ἀντιστασίαι, καὶ Λέων δὲ Τορνίκιος πατριεὶος, ὁ στρατηγῶν ἐν Ἰβηρίᾳ, ἐπὶ τρυφῆνιδι διαβύλλεται. παραλύεται οὖν τῆς ἀρχῆς καὶ ἀποκίρται. ὁ δὲ μὴ εὐψύχως ταῦτα ὑπενεγκῶν, τοὺς ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ μᾶλλον ὅσοι παρεσραμμένοι καὶ ἄλλους τινας Ἐνεωτερισμοῖς χαιρόντας οὐκ ὀλίγους ἐπισυνάξας, βασιλεὺς ἄναγορεύεται καὶ κατὰ τῆς βασιλίδος χωρεῖ. ὁ δὲ βασιλεὺς V. 248 μὴ ἔχων ἀντιστήναι ἄτε δυνάμεως ἰκανῆς ἀπορῶν, γράφει τῷ ἐν Ἰβηρίᾳ προβληθέντι Κωνσταντίνῳ, ὅτι μηδὲ τοῖς κλίταις ἐδάσσει ἄτε μὴ διακειμένοις εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτὸν, τὸ ἐν χειρῶν πάντα καταλιπεῖν καὶ μετὰ δυνάμεως ὅτι πολλῆς εἰς τὴν βασιλίδαν καταλαβεῖν. ὁ δὲ καὶ γέγονε. πρὸ δὲ γι τοῦ ἔλθειν αὐτοὺς οἱ μικρῶς ὁ Τορνίκιος τὴν βασιλείαν διτάραξε, τοσαῦτον καταπολεμήσας ἐκ τῶν ἐκτὸς τοὺς ἐντὸς ἑς καὶ τὸν βασιλέα τόξου γενέσθαι παρὰ μικρὸν παρανόημα. Δέκταται οὖν πρὸς Ἀρκαδίου πάλιν ἔρχεται. οὐ πολὺ τὸ ἐν

causa necari patiemur." hoc modo tumultu in plebe maximo concitato, ad necem imperator deposcebatur. et secuta sane mox fuisset hominum caedes haud exigua, ni de loco sublimi prospectassent imperatrices ac multitudinis iracundiam blande compescuissent. hoc modo factum ut praeter animi sententiam et invitus imperator in regiam reverteretur. secundum haec eum quaedam aliae curae mundanae excipiunt, atque inter motus et seditiones ceteras in Oriente coortas Leo quoque Tornicius, dignitate patricius Iberiaeque praetor, tyrannidis adfectatae crimen subiit. quapropter magistratu locoque suo motus raditur. eam rem Leo parum aequo animo ferens, milites Adrianopolitanis, praesertim iis qui ab imperatore contempti habiti fuerant, aliisque nonnullis qui rerum novarum erant avidi, magno numero collectis, imperator renuntiatur, et mox suis cum copiis urbem imperatoriam versus properat. ei cum imperator opponere non posset exercitum, quem satis magnum non habebat, nec civibus urbanis fidere, quos animo erga se parum benevolo esse nosset, litteris ad Constantinum, quem rebus in Iberia gerendis praefecerat, datis imperat ut relictis rebus omnibus quas istic in manibus habebat, quanto cum exercitu posset maximo, Cpolim sese conferret. atque hoc quidem ille fecit: verum prius quam copiae ad urbem accessissent, non parum Tornicius turbarum dedit, tantopere conclusus in urbe de castris suis oppugnans ut imperator ipse propemodum sagitta confingeretur. deinceps Arcadiopolim Tornicius cum suis est

μέσῳ, καὶ εἷς ἐώας τὰ στρατεύματα παρεγένετο. στρατηγὸς οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰασίτης προβάλλεται. κατὰ τοῦ ἀποστάτου χωρεῖ, χειροῦται αὐτόν· καὶ παρεθὺς αὐτόν μὲν ἐκτυφλοῦσι καὶ Βατάτζην τινά, τοὺς δὲ λοιποὺς δημῶνους.

5 Μετὰ δὲ ταῦτα οὐ διέλιπον κατὰ γε ἀνατολᾶς παρὰ Τούρκων καὶ κατὰ δύσιν παρὰ Πατζινακῶν λεηλασίαι καὶ πόλεμοι. τότε καὶ Ῥωμανὸς ὁ Βοΐλος ὑψοῦται τὰ μέγιστα· ἀστειδὸς γὰρ περὶ τὴν γλωτταν ὧν καὶ εὐτράπελος γνωρίζεται τῷ βασιλεῖ, τιμᾶται, σύμβουλος καθίσταται. εἶτα τυραννί-
 10 δος ἐπιδυμεῖ, ὑπέργεται καὶ τινας, ὅσους ἠδύνατο. ἀλλ' Ῥ. 321 ἐφωράθη ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ οἱ μὲν συνωμόται πύσχοσσι κακῶς, αὐτὸς δὲ πρὸς μικρὸν ὑποκατιῶν πάλιν ἐπανίσταται. τότε δὴ καὶ παρὰ τοῦ τῆς Αἰγύπτου ἄρχοντος στέλλεται πρὸς τὸν βασιλέα ἐλέφας ζῶν καὶ καμηλοπάρδαλις. τότε καὶ
 15 σπουδῆν ἔθετο τοὺς Πατζινακας τέλεον ἀναλωῶσαι. στρατὸν οὖν πανταχόθεν ἐπισυνάξας ἐκπέμπει κατ' αὐτῶν. ἀλλὰ μέγα συμβαίνει κατὰ Ῥωμαίων ἐκεῖθεν τὸ ἀτύχημα. ἔθεν κινεῖτερον αὐθις συλλέγει στρατὸν. πλὴν σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους τίθενται καὶ τὰ τοῦ πολέμου λύονται μέχρι τριακονταετίας.
 10 πρὸς τούτοις δὲ μοναστήριον τὰ Μάγγανα οἰκοδομαῖν, καὶ β· ἀφειδῶς τοῖς χρήμασι χρωόμενος, εἰς τσαούτην ἤλασεν ἔνδειαν

2. δότις F.

profectus, nec magno temporis interiecto spatio exercitus orientales adfuerunt. eis Iasita dux cum imperio praeficitur, qui adversus auctorem defectionis movens suam illum in potestatem redigit. hoc facto mox Leoni et Batazae cuidam oculi eruuntur, reliquorum bona publicantur.

Ab eo tempore non desierunt in oriente Turci, ad occidentem Patzinacae praedas agere ac Romanos bello petere. tunc et Romanus Boilus sublimem ad dignitatis gradum subito fuit evehctus. nam cum festivus et urbanus esset, in notitiam imperatoris pervenit, et ab eo in pretio habitus consiliariis accensetur. hinc tyrannidem adfectans, caute adiungit sibi quoscunque poterat. sed his conatibus imperatori detectis, socii quidem coniurationis male accepti sunt, ipse vero exiguum ad tempus nonnihil statu suo deturbatus ad altiora rursus rediit. hoc tempore princeps Aegypti elephantum et camelopardalium ad imperatorem misit. conatus est etiam Monomachus Patzinacas prorsus e medio tollere. quapropter copias undecunque contractas adversus illos misit. veram ingenti a barbaris clade accepta rursus alium imperator exercitum collegit. non tamen ad pugnam ventum, sed ictum utrimque foedus in annos 30, quibus a bello abstineretur. cum autem monasterium imperator, quod Mangana vocant, exstrueret et absque ulla parumonia pecunias publicas expenderet, tantam ad egestatem

ὥστε καὶ πῦσαν ἐπινοῆσαι διὰ τοῦτο καπηλείαν καὶ ἀτόλους
 ἀισπυρίαις ἐφευραχέναι. φροντιστάς οὖν ἀδίκους τοῦ δημο-
 σίου ἐπιστάρας ἐξ ἀδίκων πόρων συνέλεγε χρήματα. κατα-
 λύει δὲ καὶ τὸν Ἰβηρικὸν στρατόν, ἀμφὶ τὰς ἑ̅ χιλιάδας
 ἀριθμούμενον, καὶ ἀκτὶ στρατιωτῶν φόρους πολλοὺς ἀπὸ τῶν
 χωρίων ἐκείνων πορίζεται. ἔνθεν τοι καὶ διὰ τὰς ἐκείνου
 μακίας καὶ ἀσωτίας τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα εἰς τὸ κα-
 τήκην χωροῦσιν, εἰ καὶ τινα τῶν αὐτοῦ μνήμης ὑπάρχουσιν
 ἄξια, ἧ γὰρ τῶν Μαγγάνων μονῆ καὶ οἱ ἑσθῶνες καὶ τὸ ἐπὶ
 C τῇ μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ παρ' αὐτοῦ γεγονὸς ἐπαίνωσι¹⁰
 οὐκ ἀμοιροῦσι. δι' ἔνδειαν γὰρ μὴ δυναμένης ἱερουργεῖσθαι
 ἐν σαββατοκυριακοῖς γὰρ καὶ ταῖς ἐπισήμοις τῶν ἑορτῶν,
 ταῦτο οὖν ἰδὼν αὐτὸς καθ' ἐκείστην τοῦτο διὰ προσόδων γίν-
 οθαι ὑπονόμησε, φαιδρύνας αὐτὴν καὶ λαμπροῖς ἀναδύ-
 μασι.

Καὶ ἐκεῖνο δὲ καιροῦ καὶ λοιμικῆ νόσος ἐπὶ τοσοῦτον
 ἐπέσκηψεν ὥστε τοὺς ζῶντας ἐκφέρειν τοὺς τεθνεῶτας μὴ
 δύνασθαι. ἀλλὰ καὶ χάλαζα ῥήγνυται, μὴ ζῶα μόνον ἀλλὰ
 καὶ ἀνθρώπους αὐτοὺς ἀποκτείνουσα. ὁ μὲντοι βασιλεὺς τῆ
 D συνηθεῖ κακίστῃ νόσῳ, τῇ ποδάγρα δηλονότι, κακουχούμενος¹⁵
 ἐκίετο ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ δομηθείσῃ μονῇ. ὡς δὲ καὶ δι' ἐι-

6. ἐκείνου] ἐκείνων P.

pervenit ut nullam non cauponandi rationem excogitaret et exactio-
 nes absurdas inquireret. itaque nonnullos homines iniustos aerario
 rei publicae praefecit, qui curam eius gererent; eoque pacto pecu-
 nias iniquis redituum accessionibus amplas congessit. praeterea copius
 Ibericis, quae quinquaginta milibus hominum constabant, exauctora-
 tis, militum loco de regionibus illis magna vectigalia collegit. milites
 ubi dimissi fuissent, improbe nequiterque scse gerentes rem Roma-
 nam tanto detrimento adfecerunt ut eae pessum irent. quaedam tamen
 a Monomacho facta sunt digna, quae litterarum monumentis memo-
 riae prodantur. nam illud, de quo diximus, monasterium, et exci-
 piendis hospitibus exstructae aedes, et quod in magna dei ecclesia
 instituit, laudem merentur. cum enim istic res sacra peragi propter
 inopiam redituum non posset extra quam singulis sabbatis, diebus
 dominicis aliisque festis insignibus, imperator hoc animadverso pro-
 ventibus certis constitutis effecit ut sacrum ibi singulis diebus perficeretur, ipsa etiam ecclesia splendidis denariis exornata.

Exstitit hoc ipso Monomacho imperante tanta in urbe pestis, ut
 mortuis effereendis vivi non sufficerent. grandio quoque delapsa ma-
 gno cum impetu non animalia modo sed homines etiam interfecit. et
 imperator morbo sibi familiari, podagra nimirum, adfectus in ex-
 structo ab se monasterio decumbebat. cumque propter malum aliud que-

ρόν τε σύμπτωμα ὁ θάνατος ἤγγισεν, ὃ τε λογοθέτης, ὃ πρω- V. 249
 τοντάριος καὶ ὁ κανικλείου, σκεψάμενοι περὶ τούτου, στέλ-
 λουσιν ἀγαγεῖν Νικηφόρον τὸν πρωτεύοντα· ἔφυγε γὰρ τότε
 τὴν τῶν Βουλγάρων ἐξωσμένος ἀρχήν. ἀλλὰ τοῦτο γνόντες
 5 οἱ τῆ Θεοδώρα ὑπηρετούμενοι (ἡ γὰρ Ζωὴ προκατέλυσε τὸν
 βίον) εἰς τὸ παλάτιον αὐτὴν ἄγουσι καὶ ἀναγορεύουσιν αὐτο-
 κρατούρισσαν. ἐφ' ᾧ καὶ ἀποστειλάντες κατέσχον ἐν Θεσσα-
 λονίκῃ τὸν πρωτεύοντα. κἀκεῖθεν εἰς τὸ Θρακῆσιον ἄγουσι,
 καὶ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Κουζινῆ περιορίζουσιν. ὁ μέντοι Μονο-
 10 μάχος θνήσκει· καὶ παρὰ τῇ διαληφθείσῃ μονῇ θάπτεται. P. 322

Κρατεῖ λοιπὸν ἡ Θεοδώρα ἔτος ἐν, καὶ τηνικαῦτα προ-
 βάλλεται δομέστικον τῶν σχολῶν ἕνα τῶν εὐνούχων αὐτῆς
 ἐπὶ τῷ ἀναστέλλειν τῶν Τούρκων τὴν καταδρομὴν, παραλύ-
 σματα τῆς στρατοπεδαρχίας Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνόν. ἔφθασε
 15 γὰρ ὁ Μονομάχος ἐκεῖσε διαπεράσας τὰς Μακεδονικὰς δυνά-
 μεις. ἐν οἷς ἦν στρατηγὸς καὶ Βρυέννιος· λόγος γὰρ παρὰ
 τοῖς Τούρκοις ἐφέρετο ὡς ὑπ' ἐκείνων καταλυθήσονται μεθ'
 ὧν ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς Πέρσας κατέλυσε. ὅλην τὴν ἰνδι-
 κτιῶνα 3 τοῦ 595 ἔτους βιώσασα ἡ βασιλὶς ἀπέθανεν, B
 20 εἰλεοῦ νοσημίᾳ περιπεσοῦσα. οἱ δὲ ταύτης εὐνούχοι ἀναβι-
 βάζουσι Μιχαὴλ γέροντα τὸν στρατιωτικόν, ἀφιλή ἄνδρα
 ὄντα.

13. παραλύσασθαι P.

17. ἐπ' P.

20. νοσημάτος P.

que mors appeteret, Logotheta cum Protonotario et Caniclei prae-
 fecto re deliberata, qui Nicephorum primatem arcesserent, mittit. is
 Bulgaris cum imperio potestateque praeerat. verum famuli Theodoraē
 de hoc certiores facti (nam Zoe iam pridem vita functa fuerat) eam in
 Palatium deductam imperatricem renuntiarunt; missisque certis homi-
 nibus primatem Thessalonicae interceptum abduci Thracesium curant
 et in Cuzinae monasterium includi. Monomachus autem mortuus in
 monasterio, quod ab ipso conditum fuisse diximus, sepelitur.

Imperium Theodora tenuit anno saltem uno; quod ubi occepis-
 set, ex eunachis suis quendam domesticum scholarum constituit, qui
 Turcorum incursiones cohiberet, Isaacio Comneno, qui copiarum im-
 perator erat, loco dignitateque sua summo. Macedonicas quidem
 legiones iam ante Monomachus in Asiam traiecerat, quae praeter Com-
 nenum etiam Bryennium praetorem habebant. eius rei causa fue-
 rat, quod apud Turcos obtineret fama futurum ut ab iis everterentur,
 cum quibus Alexander Persas superasset. imperatrix Theodora
 quum nonam indictionem anni 6564 totam in imperio exegisset, in-
 testini tenuis morbo correpta vivendi finem fecit.

Κρατεῖ οὖν ὁ στρατιωτικὸς Μιχαὴλ ἔτος ἐν: τοῦτο δὲ ποιοῦσιν οἱ εὐνοῦχοι ὡς ἄνευ αὐτῶν μηδὲν τι γίνεσθαι. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐκ Βυζαντίου μὲν ὄφρα μο, στρατιωτικὰ δὲ μόνον μεταχειριζόμενος ἀφῆκε ἦν παντάνασι καταδωρεῖν λαόν. τότε δὴ τότε συνήθως ἔρχονται οἱ ἐξ ἰώας μεγιστῶ-5
 Cνες, ὃ τε μίγιστρος Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός, ὁ κεκαμμένος Κατακαλὼν καὶ ἑτεροὶ, ἐπὶ τῷ καὶ τιμῶν καὶ ἀξιοματίων καὶ τῶν συνήθων δωρεῶν παρὰ τοῦ βασιλέως τυχεῖν. ἀλλ' αὐτοὺς κενοὺς ἐκπέμπει, πλύνας μᾶλλον ἔβρασιε αὐτούς. ἐφ' ᾧ δόντες καὶ λαβόντες ὄρκους ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ 10 συμφωνήσαντες τὸν Κομνηνὸν ἀναγορεύσαι βασιλέα οἴκαδε ἀπήεσαν. διὰ γοῦν ταῦτα ὁ βασιλεὺς δωρεαῖς μεγίσταις τοὺς πολίτας ἐμπέδοι, καὶ ἀραῖς βαρεῖαις συμφρονούντας μὴ προσδέξασθαι τὸν Ἰσαάκιον, τῇ βουλῇ ταύτῃ καὶ ὁμολογίᾳ καὶ 15 αὐτῆς συγκλήτου κατατιθεμένης· τῇ γὰρ ἐξουσίᾳ πειθαρχοῦντες καὶ γραμματεῖα ταῦτα βεβαιοῦσιν. ἀλλ' εἰς οὐδὲν ἄνηκε ταῦτα· τοῦ γὰρ Ἰσαακίου ἐπιθεμένου, καὶ τοῦ πατριάρχου συμβουλευσάντος δῆθεν τῷ βασιλεῖ, αὐτὸς μὲν ἐξίσταται τῆς βασιλείας, ἀναγορεύεται δὲ ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων ὁ Κομνηνός Ἰσαάκιος, καὶ κρατεῖ ἔτη β'. 20

Mox eius eunuchi Michaelum, provectae aetatis hominem, cogmento Militarem, ad dignitatem imperatoriam evehunt, qui uno tantum anno rebus praefuit. factum est autem hoc ab eunuchis eo consilio potissimum, ut citra ipsorum auctoritatem nihil in republica gereretur. originem generis imperator ex urbe Byzantio ducebat, et rebus tantum militaribus deditus prorsus ad demulcendos populi animos ineptus erat. sub initium imperii Michaeli proceres orientales, in quibus erant Isaacius Comnenus, dignitate magister, Catacalo Ambastus et alii, pro more prisco imperatorem adibant, ut ab ipso honoris dignitates consuetaque congiaria impetrarent. eos imperator potius contumeliis adfectos quam ornatos ab se munerum vacuos dimisit quapropter in magno dei templo sub iuramentum religionem data et accepta fide, communicumque consensu et suffragatione Comneme imperatore designato, domum quisque suam discesserunt. his rebus cognitis, imperator maximis largitionibus sibi civium animos itemque gravissimis execrationibus obetringit, ut uno consensu polliceretur nunquam se Comnenum admisuros, ipso etiam senatu consilium hoc unanimumque consensum approbante, ac scripto rem totam confirmante, quod imperium Michaeli propter eius potentiam detrectare non auderent. verum nihil haec profuere: cum enim urbem Isaacius invaderet, imperator audito consilio patriarchae imperio sponte sua cessit; quo facto Comnenus imperator est renunciatus. in duobus annis rem publicam administravit.

Τούτῳ μὲν οὖν τῷ χρόνῳ τὴν βασιλείαν ἀναζωογονήσας,
καὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀνδρείῃ τὰ πάντα λογισάμενος, ἀπέταξε τῇ
βασιλικῇ νομίματι σπαθηφόρος διαχαράττεται, μὴ τῷ θεῷ
τὸ πᾶν ἐπιγράψας. τὸν πατριάρχην τὰ μέγιστα τιμῶν καὶ τοὺς
5 συναραμένους αὐτῶν. ἀλλὰ φειδωλίας καταρχεται, τὸ τῶν P. 323
φροντιστηρίων περιττὰ ἀποκόπτει, μόνον τὰ ἐπαρκοῦντα τού-
τοις ἀφείξ, ἀκτημοσύνην δῆθεν αὐτοὺς ἐκδιδάσκων, καὶ μὴ
βίον εὐλακεσμένον ζῆν. ὁ δὲ πατριάρχης ἐπὶ τῷ βασιλεῖ τὰ V. 250
πλεῖστα θαρρῶν οὐκ εἶχεν ἐπικλιτῆ ταῖς αὐτοῦ ἔστιν ὅτε
10 αἰτήσῃ φορτικαῖς ἅτε πολλὰς οὖσαι· οὐκοῦν ἐπιτιμίοις
ἀποτροπαίοις ἐποβάλλει αὐτόν, ναὶ μὴν καὶ ἀπειλας, τὸ
δημοσκοπούμενον τούτο λέγων „ἐγὼ σε ἔκτισα, φούρνε·
ἐγὼ σε καὶ καταλέσω.” βουλευεται δὲ κοκκοβαφῇ περιβαλεῖν
πέδιλα, τῆς παλαιᾶς ἰερωσύνης φάσκων εἶναι τὸ τοιοῦτον B
15 ἔθος, καὶ δεῖν τοῦτοις κἂν τῇ νέᾳ κεχρησθῆαι τὸν ἀρχιερέα·
ἰερωσύνης γὰρ καὶ βασιλείας τὸ διαφέρειν οὐδέν. ταῦτα μα-
θῶν ὁ βασιλεὺς, καὶ δεόν κρίνας δεῖσαι μᾶλλον ἢ παθεῖν,
ἐξορίζει τὸν πατριάρχην. ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτοῦ καθάρσει
μελετώστος ἐκείνου ὁ πατριάρχης τελευτᾷ. ταύτῃ τοι καὶ
20 μετανοία χρησάμενος ὁ βασιλεὺς ἐντίμως ἐπανάγει αὐτόν,

8. ἐβλακευμένον?

Cumque consecutus imperium eo fuisset modo quo diximus,
omnia fortitudini suae accepta retulit, continuoque se imperatorio
numismati sic insculpi curavit ut ense manu teneret, nequaquam
totius rei gloria deo adscripta. patriarcham una cum iis quos conspi-
rationis socios habuerat, plurimum honorabat. sed paulatim parcius
esse coepit, et superfluos aedium religiosis exercitationibus destina-
tarum redditus praecidit, relictis tantum iis quae usibus hominum
illorum sufficerent; quo facto docebat eos vitam inopem agendam
esse, non delictis adfluentem. ceterum patriarcha nimirum erga impe-
ratorem confidens et audax, nonnunquam illum ad postulata quae-
dam aliquanto duriora gravioraque parum propitium et facilem ha-
bebat. quapropter eum roemnis diris subiecit, additis etiam commina-
tionibus, haec vulgo lactata verba proferens: „ego te, Furne, con-
didi, ego te destruum.” cepit etiam consilium induendi tinctos coc-
cineo colore calceos, cum diceret ita pontifices priscos factitare soli-
tos, adeoque confirmaret idem iuris in usurpandis illis sibi pontifi-
cem novi quoque sacerdotil non abs re vir dicere posse: nihil enim
esse discriminis inter regnum et sacerdotium volebat. haec ubi cogno-
visset imperator, potius aliquid in illum agendum quam exspectan-
dum ab eo statuens, hominem exsilio multat; dumque moliretur
amplius ut solio prorsus deturbaretur, diem suum patriarcha obiit.
quapropter imperator poenitentia ductus honorifice illum in urbem
revertasi curavit; cum quidem universi vehementer ob prodigium

πάντων ἐκπλαγέντων ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι τότε δυνάμει· ἡ
 C γὰρ τοῦ πατριάρχου δεξιὰ χεὶρ σταυροειδῶς σχηματισθεῖσα,
 ὡς ἦνίκα τὴν εἰρήνην ἀπεφώνει τῷ λαῷ, μεμνήσκον ἄτρεκτος,
 μὴ συναλλοιωθεῖσα τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος. προχειρίζεται
 δὲ ἀντ' αὐτοῦ πατριάρχης Κωνσταντίνος πρόεδρος ὁ Λιχού-5
 δης, πρωτοβεστιάριος ὢν· οὗ τῆς μεγαλοδώρου χειρὸς καὶ
 ἰκανῆς προνοίας οὐδεὶς ἔξω μεμνήσκε.

Μετὰ δὲ ταῦτα ταράσσεται τὸ Οὐγγρικόν. ἐξέρχεται
 κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς, καὶ πάντες μὲν σπένδονται, μέρος
 δὲ τι Πατζινακικὸν χεῖρας δοῦναι οὐκ ἤθελεν, ἀφ' ᾧ καὶ 10
 D ἄφροδον ἀπόλλυται. ὑπὸ τὸν Λιβιτζῶν δὲ σκηνοὶ ὁ βασιλεὺς,
 καὶ ὑετοῦ καὶ νιφετοῦ πολλοῦ καταρραγέντος μηνὶ Σεπτεμ-
 βρίῳ, ἡμέρᾳ τῆς πρωτομάρτυρος Θέκλης, πολὺς τοῦ στρα-
 τοῦ γέγονε φθόρος. ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπὸ δρῦν ἔστη τινα σκι-
 πης ἐνεκεν, μετ' οὗ πολὺ δὲ ἤχης γενομένης ἐκ τῆς δρυὸς 15
 πρόεισι μικρὸν ὁ βασιλεὺς ὡς μὴ τῷ μήκει ταύτης καταλαμ-
 βάνεσθαι, καὶ ῥιζόθεν αὐτὴ ἀνασπασθεῖσα ὑπτία τῇ γῆ
 καταπίπτει. ὅθεν ἐννεὸς ὁ βασιλεὺς γέγονεν, ἰδὼν ὅθεν ἐρ-
 ρύσθη. ἦν δὲ οὐκ ἀγαθὸς οἰωνὸς τὸ συμβῆν, προαίμιον δὲ
 τῶν ἐπισυμβησομένων αὐτῷ.

P. 324 Μετὰ δὲ ταῦτα κνηγεσίοις ἐψηχαγωγεῖτο περὶ αὐτῆν 20

quoddam obstupescerent. nam dextra patriarchae manus crucis in modum sic conformata, ut esse solebat id temporis quo pacem populo clara voce denuntiabat, immobilis mansit, per mortem corporis minime mutata. suffectus est in eius locum alius patriarcha, nimirum Constantinus praeses et protovestiarius, cognomento Lichudes; cuius liberalem ac munificam manum sollertemque providentiam nemo non expertus fuit.

Secundum haec Ungricae Patzinacarumque nationes turbas dedere, contra quas egresso cum copiis imperatore, cunctisque pacem expectantibus, pars quaedam Patzinacicae gentis manus dare noluit, eaque pertinacia sua consecuta fuit ut prorsus excinderetur. hinc imperatore sub Libitzo castra locante, cum pluviae nivesque delaberentur inexplicabili cum impetu, idque Septembri mense, die Theclae martyrum principis, ingens exercitui clades et interitus accidit. cumque tegendi sui causa sub quercu imperator subsisteret, non multo post vox quaedam e quercu fuit exaudita; qua percepta tantum inde fuit digressus, quantum satis esset ad evitandam illius longitudinem, ne ab ea contingeretur. eo facto radicitus evulsa in terram supina corruit. imperator videns quanto periculo liberatus esset, rei novitate perculsus obmutuit; et revera portendebat infaustum aliquid hoc ipsum quod acciderat, initium scilicet eorum existens quas ipsi eventura erant.

Recreabat autem ab eo tempore se venationibus circa Neapolim.

τὴν Νεάπολιν. περὶ δὲ ὄραν ἀρίστου φῶς ἀστραπηβόλον τοῖς
τόποις ἐκείνοις ἐπέσκηψε. χοῖρος δὲ ποθὲν φανείς ἐφ' ἑαν-
τόν τὸν βασιλεῦα ἐπεκαλέσατο· ὃν ἐπιδιώκων ὁ βασιλεὺς
ἄχρι καὶ θαλάσσης ἐξήλαυνεν. ὡς οὖν ὁ χοῖρος τὴν θάλασ-
5 σαν εἰσδὺς ἀφανὴς ἐγένετο, ὁ βασιλεὺς εὐθὺς τῷ ἀστραπη-
βόλῳ φωνὴν ληφθεὶς τοῦ ἵππου τε ἀπεσφαιρίσθη καὶ ἀφρίζων
κατὰ γῆν ἐκυλίετο· ἐμβληθεὶς οὖν ἀκατίῳ πρὸς τὰ βασιλεία
δισσώζετο. τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ κακουργούμενος ἐπὶ πολὺ με-
τανοία χρῆται, καὶ τῆς βασιλείας, ἧς ἀδίκως ἐπελάβετο, B
10 ἐκὼν ἐξίσταται, καὶ ταύτην ἐτέρῳ δίδωσι, ῥύκτια ἀμφιέννυ-
ται καὶ τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου ἑαυτὸν ἐπιδίδωσι. τοσαύτη
ταπεινώσει καὶ πρὸς γε τὸν προεσιῶτα ὑποταγῇ ἐχρᾶτο ὡς
καὶ θυρωρὸν αὐτὸν γενέσθαι. λέγεται δὲ σωφρονεστάτον
αὐτὸν εἶναι. στρατοπεδάρχου γὰρ ὄντος αὐτοῦ καὶ νεφρίτιδι
15 συσχεθέντος ὡς καὶ πάρετον πάντῃ γενέσθαι, συνεβούλευον V. 251
οἱ ἱατροὶ μετὰ μυριάς ἄλλας ἐπαγωγὰς καὶ γυναικί χρῆσα-
σθαι. ὁ δ' οὐκ ἐπέιθετο. εἰπόντων δὲ „εἰ μὴ τοῦτο ποιή-
σεις, ἀνάγκη σοι καυτηρίῳ χρῆσασθαι κἀντεῦθεν ἀπαιδίᾳ συ-
σχεθῆναι,” „ἀρχοῦσί μοι” ἔλεγεν „ὁ Μανουὴλ καὶ ἡ Μαρία, C
20 οἱ ἤδη μοι χάριτι Θεοῦ γινόμενοι· τούτων μὲν γὰρ ἄνευ
τυχεῖν ἔστι τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, σωφροσύνης δὲ δίχα

4. Θεσσαλονίκης F.

cumque prandii adesset hora, fulgetra locis iis exstitit, et aper ali-
cunda prorumpens imperatorem contra se provocavit. eum ille perse-
quens ad ipsum usque mare pervenit. apro autem mare ingresso et
evanescente, mox imperator luce quadam perfusus, quae fulguri
consimilis esset, ex equo corruit et ore spumam reliciens humi
iacuit. inde coniectus in piscatoriam quamdam naviculam salvus in
regiam delatus fuit; atque hoc modo graviter afflictus, et ante acto-
rium poenitentia ductus, imperio, quod iniuste occupaverat, sponte
sua cessit, alterum sibi substituit, lacernam induit, in Studii mo-
nasterium se contulit. ibi tam submisso ac obediente erga mona-
sterii praefectum se gerebat, ut etiam ostiarii munus sibi mandatum
obire non detrectaret. prohibetur etiam castissimus fuisse. nam cum
adhuc copiarum ducis munere fungeretur, et renum doloribus tan-
topere cruciaretur ut omnino viribus amissis laeuesceret, post adhi-
bita infinita remedia consulabant ei medici ut mulieris amplexibus
uteretur, quo ipso consecuturus esset ut etiam orbitas liberum mi-
nus ei pertimescenda foret. tum ille „sufficiunt” inquit „mihi Manue-
lus et Maria, quos dei gratia procreatos habeo, nam absque liberis
dei regnum adipisci licet: at sine castitate nemo deum conspecturus
est.” posteaquam Isaacius monasterium ingressus fuisset, etiam impe-

οὐδεὶς ὕψεται τὸν Θεόν." ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ ἡ βασιλὶς Αἰκατερίνα καὶ ἡ θυγάτηρ Μαρία παρὰ τῆ μονῆ τοῦ Μυλαιῶν διήγον ἀσκητικὸν βίον βιοῦσαι. θνήσκει ὁ βασιλεύς. σοφῆ κατατίθεται, ἣτις καὶ πληροθεῖσα ὕδατος ὑπονοεῖν ἄπασι δέδωκεν ὅτι δέκην ἐνταῦθα ἔτισε διὰ γε τὸν ἐμφύλιον πόλεμον, 5 τὰς τῆς σύγκλητῶν ἀποστρεφῆσεις, τὰς τῶν μοναστηρίων, ὡς ἄνωθεν εἶρηται, καθαρπαγὰς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. θάπτεται δὲ τῆ μονῆ τοῦ Στουδίου, καὶ Αἰκατερίνα μετονομασθεῖσα Ξένη.

Κρατεῖ δὲ μετὰ τὸν Κομνηνὸν Κωνσταντῖνος κρείστρος ὁ 10 Λούκας ἔτη ζ', ἐπιεικὴς ἀνὴρ καὶ μέτριος, τὴν σύγκλητὸν τε καὶ τὸ δημοτικὸν τιμῶν ἀξιώσας. ἐπανορθοῖ δὲ καὶ τοὺς ἐκπεσόντας τῶν οἰκείων τιμῶν παρὰ τοῦ Κομνηνοῦ. ἀπῆλθε ποτε κατὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου ἐν τῆ μονῆ τῶν Μαγγάνων, αἰδοῖ τοῦ ἁγίου. καὶ τηρικαῦτα βουλή κατ' 15 αὐτοῦ· διὰ θαλάττης γὰρ ἐπανελθεῖν πρὸς τὰ βασιλεία μέλλοντα ἀποπνῆξαι αὐτὸν ἐμελέτων οἱ προύχοντες. ἀλλ' οὐδὲν ἤνυσαν· ἐγνώσθη γὰρ ἐκείνων τὸ βούλευμα. ὁ δὲ Λούκας P. 325 οὐδενὸς ἄλλου ἐφρόντιζεν ἢ λόγων σεκρετικῶν δικανικῶν συνοφαντικῶν, ἐφ' ᾧ κἂν ταῖς δίκαις προσεδρεύων ἦν ἐπὶ το-το σθεῖτον, ὡς καὶ αὐτοὺς τοὺς στρατιώτας τὰ στρατιωτικὰ κω-

atrix Haecaterina cum Maria filia se in mansionem Myrelaei contulerunt, ibique vitam religiosam exercitiis deditam exegerant. cum autem naturae debitum persolvisset imperator et in sepulcrum fuisset conditus, accidit ut illud aqua deinceps repletum suspicionem mortalibus praeberet eum poenas in hac vita luisse propter susceptum bellum intestinum, ademptionem munerum senatui debitorum, monasteriorum, ut supra indicatum est, direptorum spoliationes aliasque talia facinora. sepultus est in mansione Studiana, uxor autem Haecaterina in ea quae mutato nomine dicta est Xene.

Post Comnenum Constantinus praeses, cognomento Dux, amis septem imperio potitus est, vir aequitatis studiosus et moderatus, qui tam senatorios quam plebeios homines ad honores provexit. idem restituit eos in integrum qui dignitatibus suis a Comaeno spoliati fuerant. accidit aliquando ut ad celebrandam magni martyris Georgii memoriam se conferret ad Manganorum monasterium. eo tempore sunt agitata quaedam in ipsum consilia: nam viri principes statuerant illum mari reversurum in regiam aquis submergere ac suffocare; quae tamen insidiae prorsus irritae fuerunt, consiliis eorum detectis. erat autem hic Ducas alia nulla re magis occupatus quam ut semet exerceret in orationibus eius generis, quibus utuntur secretarii principum, itemque forensibus et sycophanticis. quo fiebat ut tam fre-

καλεῖσθαι καὶ λόγους δικαιοκροῦς ἐκπαιδένεσθαι, ὃ δὴ καὶ τοὺς Τούρκους ἠρέθισε κατὰ Ῥωμαίων χωρεῖν καὶ ἄδεως τὰ ἐκείνων ληΐζεσθαι. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν ἀνατολὴν οὕτως εἶχε, κατὰ δὲ γε τὴν δύσιν ἔθνος Οὐζικὸν (Σκῦθαι δὲ οὗτοι) 5 καὶ τῶν Πατζινακῶν οἱ εὐγενέστεροι τὸν Ἰστρον διαπεραιώσαντες, ὡσεί μυριάδες ξ, καταδρομὴν ὄτι πολλὴν τῶν Ῥωμαίων Β ἠπειλοῦν. μανθάνει ταῦτα ὁ βασιλεύς, καὶ οἷα φιλοχρημάτων καὶ τὸν ὄβολον παντὸς προτιμῶν, κἀντεῦθεν μηδὲ στρατὸν ἀξιόλογον ἔχων, ἐξέρχεται εἰς Χοιροβάκχους, μεθ' ἑαυτοῦ φέ- 10 ρων οὐχὶ πλείους ἢ ὅν' στρατιώτας. πλὴν κελεύσει αὐτοῦ νηστειαῖς καὶ προσευχαῖς καὶ λιτανείαις πρὸς Θεὸν πάντες ἐχρησαντο, ἐφ' ᾧ καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ τῶν βαρβάρων μὴνύεται ὄλεθρος, λοιμῶ καὶ λιμῶ θείᾳ προμηθεΐᾳ κατεργασθέντων αὐτῶν. ταῦτα δὲ συνέβη ἔτος ἕκτον τοῦ Κωνσταντίνου βασιλεύοντος, 15 πρὸ δὲ γε τοῦ ἔτους τούτου κατὰ Σεπτέμβριον μῆνα περὶ δευτέραν νυκτὸς φυλακὴν σεισμὸς ἐξαισιος γέγονεν, τῶν πό- C ποτε γενομένων ἐκπληκτικώτερος, ὡς καὶ οἰκίας καὶ ναοὺς ἀνατρέψαι. καὶ οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ Ῥαιδεστόν Πάνιον τε καὶ τὸ Μυριόφυτον τὰ αὐτὰ γεγονόασιν, ὡς 20 καὶ φόνον ἀνθρώπων πολὺν γενέσθαι. καὶ ἐν Κυζίκῳ δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἐπέβη καὶ θανμάσιον ἴδρυμα κατεσείσθη τε καὶ

8. μηδὲν P.

quenter adsideret in iudiciis ubi causae agebantur, ut ipsi etiam milites imperatoris exemplum imitati deserto rerum bellicarum studio perdiscendis orationibus iudicialibus incumbere. ea res Turcos incitavit ut Romanorum fines invaderent, citraque periculum omnia passim agerent ferrent. in hoc statu rerum orientis Uzica natio versus occidentem, quae inter Scythas numeratur et Patzinacarum facile nobilissima est, cum hominum ad sexcenta milia Istrum traiecit, incursionem hostilem Romanis longe gravissimam minitata. cum ea de re certior factus fuisset imperator, homo pecuniarum avidissimus, qui vel obolum quantavis aestimaret, exercitu satis amplo nequaquam instructus Choerobacchos proficiscitur, non plures secum adducens quam centum quinquaginta milites. attamen ipsius mandato cuncti ieiunio precibus supplicationibus deum placare iussi sunt quae res effecit ut non multo post de barbarorum exitio, qui fame ac peste beneficio divinae providentiae confecti perierant, nuntius adferretur. acciderunt haec anno imperii Constantini sexto, quo ipso itidem anno, Septembri mense, secunda noctis vigilia, terrae motus ingens existit multoque maxime terribilis omnium qui unquam fuissent, ita ut aedes ac templa subverterentur, neque tantum in urbe Cpoli hoc usveniret, sed etiam apud Raedestum, Panium, Myriophytum, magna hominum multitudine per hanc succussionem oppressa. Cyzici

πλείον μέρος κατέπεσε, και ταῦτα οὐκ ὀνόματι δὲ. τὰ κτὲρ
 V. 252 τοῦτοις και κατὰ Νίκαιαν γέγονε· κατεσιδήθησαν γὰρ ὁ τε
 τῶν ἁγίων πατέρων ναὸς και ὁ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Σο-
 φίας, και αὐτὰ τὰ τείχη ἐκ βαρᾶθρον αὐτῶν κατακεκλι-
 κασι. και ταῦτα μὲν και ἁμαρτημάτων εἰσπραξις και θεῶν
 D χόλος ἐτύγχανεν, ἠνίττοντο δὲ και τὴν τοῦ θεοῦ ἐξουσίας
 ἐπέλευσιν και κατάλυσιν· ἐν γὰρ ταῖς θεουσημαίαις οὐδὲ τὸ
 ἐνεστος μόνον ἀλλὰ και τὸ μέλλον προθεωρεῖται και προση-
 μαίνεται. κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν και κομήτης ἐφάνη κα-
 τόπιον ἡλίου θύοντος, τὸ μέγεθος σεληναῶν φέρων, και ἐδό-
 κει μὲν τηρικαῦτα καπνὸν και οὐμίχλην ἐκπέμπειν, ἐν δὲ τῇ
 ἐπιουσίῃ ἤρξατο προδεικνύειν βοστρύχους τινάς, τὰς δὲ ἀπί-
 νας πρὸς ἐῶαν ἀπέτεινε, μέχρις ἡμερῶν μὴ φαίνων.

Κωνσταντίνου δὲ πατριάρχου τελευταίου Ἰωάννης μα-
 ναχὸς ὁ Ξιφιλίνος προχειρίζεται, τὰ πάντα θανατοῦτος, λόγῳ 15
 P. 326 σοφίᾳ και συνέσει και ἀρετῇ, ἐκ Τραπεζοῦντος μὲν ἀρη-
 μένος, ἀσκητικῶς δὲ κατ' Ὀλυμπον ζῶν, ἐφ' ᾧ και βία πρὸς
 τὴν ἀξίαν ἔλκεται ἅτε τῶν ἄλλων ἐκκριτος ὢν. ὁ δὲ βασι-
 λεὺς νόσῳ τηρικαῦτα περιπίπτει και τὸν βίον ἐξάγειται, τῆς
 οὐσίας αὐτοῦ γενομένης ἐν τῇ μονῇ ἣ καλεῖται Μολιβοτιόν. 20
 ἦσαν δὲ αὐτῷ παῖδες ἐξ Εὐδοκίας τῆς βασιλίδος, ἣν ἰδιω-
 τεύων ἠγάγετο, Μιχαὴλ Ἀνδρόνικος και Κωνσταντίνος, ὅς

quoque fanum illud gentile, dignum admiratione, quassatum magna ex parte corruit, quanquam longe firmissimos muros haberet. consimilia quaedam acciderunt Nicaeae, succussis sanctorum patrum et sanctae Sapientiae templis. ibidem moenia de fundamentis ipsis motu corruerunt. erant hae peccatorum poenae iraeque divinae indicia; quibus indicatae nationis incursio et clades portendebatur: nam per prodigia divinitus profecta non praesentia modo sed etiam futura declarantur atque praedicuntur eodem hoc tempore cometa quoque post solis occasum conspectus est, qui magnitudine sua lunam aequabat; ac initio quidem fumum et fuliginem emittere videbatur, sequenti vero die capillos quasi quosdam ostentare coepit; radisque versus orientem directis ad quadraginta dies apparuit.

Constantino patriarcha mortuo Iohannes Xiphilinus monachus in eius locum successus est, vir omnino propter eloquentiam doctrinam prudentiam virtutem admirandus. Trapezunte oriundus vitam in Olympo religiosis exercitiis deditam agebat; unde vi pertractus est ad hanc dignitatem, tanquam inter alios eximius. imperator autem morbo correptus vitaeque functus in eo monasterio religiose mandatus habuit, quod Molibotum nuncupant. liberos ex imperatrice Eudoria. quam privatus duxerat, hos habuit, Michaelum, Andronicum et Con-

καὶ πορφυρογέννητος ἦν, πρὸς τοῦτοις δὲ Ἄννα Θεοδώρα
καὶ Ζωή.

Τελυτῶν δὲ πάντας ἀπήτησεν ἔγγραφον ὡς οὐκ ἂν ποτε
παρὰ τούς αὐτοῦ κούδας βασιλέα ἕτερον διαδέξονται, καὶ Β
5 αὐτὴν δὲ τὴν βασιλισσαν Εὐδοκίαν ὡς οὐκ ἂν πρὸς δευτέρον
ἀπίθοι συνοικέσιον, ἃφ' ᾧ κρατεῖ σὺν τοῖς παισὶν αὐτοῦ μῆ-
νας ζ', καὶ τοῦ ἔγγραφου ἀπαρτισθέντος, καὶ εἰς φυλακὴν
τῆ πατριάρχῃ δόθέντος. εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα, καὶ οἱ Τυρ-
κοὶ πάλιν πᾶσά τε ἡ ἀνατολὴ ἐκυμαίνετο. θέονται λοιπὸν
10 βασιλέως τὰ πράγματα, ἃφ' ᾧ καὶ ψηφίζεται μὲν Νικηφό-
ρος ὁ Βοτανειάτης καὶ ἕτεροι πολλοί, νικᾷ δὲ ὁμοῦς ἡ Θεία
βουλή, καὶ βασιλεὺς ἀναγορεύεται ὁ Βεστάρχης Ῥωμανὸς ὁ
Κωνσταντίνου τοῦ Διογένους υἱός, εἰ καὶ πρότερον ἐπιβου-
λεύσας τῆ βασιλεῖ κἀντεῖθεν δεσμηθεὶς καὶ ἀλογηθεὶς, εἶτα C
15 παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ κινδύνου λυτρωθεὶς.

Κρατεῖ ὁ τοιοῦτος Ῥωμανὸς ἔτη γ' μῆνας η'. ἡ μέντοι
βασιλὶς θέλουσα μὲν συζευχθῆναι τινι τῶν ἐπιφανῶν, δεδοι-
κυῖα δὲ διὰ γε τὸ ἔγγραφον καὶ τούς ἐνυπογράψαντας αὐτῆ,
ἔγνω δεῖν ὑπὲρ γυναῖκα φρονῆσαι καὶ δόλω τὸν πατριάρχῃν
20 ὑπέλθειν. κοινούται τὸ πρᾶγμα τινι τῶν πρὸς τὰ τοιαῦτα

3. πάντως P.

stantinum purpurigenam, itemque praeter hos Annam, Theodoram
et Zoen.

Cum spiritum extremum duceret, ab omnibus scriptam cautionem
exegit, qua pollicerentur nunquam se imperatorem ullum admissuros
extraquam filios suos; et imperatricem ipsam promittere coegit nun-
quam se respecturam ad alteras nuptias. hoc modo illa cum filiis im-
perium septem mensibus administravit. scripta cautio fidei patriar-
chae credita, eiusdem studio custodiebatur. eo rerum statu rursus
Turci et oriens universus tempestates ingentes concitabant; de quo
intelligi poterat imperatoris opera rei publicae opus esse. quapropter
nonnulla quidem nactus est suffragia Nicephorus Botaniates aliique
complures: sed vicit tamen vis divini consilii, cuius impulsu renun-
tians est imperator Romanus Vestarches, Constantini Diogenis filius;
quanquam antehac imperatori fuisset insidiatus, eaque de causa
vinculis constrictus, quaestionibus subditus, convictus, et praeter
omnem denique spem periculo liberatus.

Imperio triennium cum mensibus octo potitus est. imperatrix
autem nubere cuidam ex viris illustribus volens, cum ob scriptam
cautionem et illos qui cautioni subscripserant in metu versaretur,
tandem aliquid supra naturam muliebrem audendum et dolo patriar-
cham circumveniendum esse decrevit. itaque rem cum quodam ad
huiusmodi molitiones idoneo communicat. quid inde factum? erat

ἐπιτηδείων. τί γοῦν; ἀδελφὸς ἦν τῷ πατριάρχῃ Βάρδας
 τοῦνομα. πρόσεισι γοῦν τῷ πατριάρχῃ ὁ τομίτας, ἀπαιτῶν
 αὐτῷ μυστικῶς τὰ τοῦ πράγματος. „εἴτε εὐνοοῦμαι εἰς γί-
 νηται περὶ τοῦ ἑγγράφου, ὁ σὸς ἀδελφὸς τῇ βασιλίδι μίγνυ-
 ται καὶ βασιλεὺς ἀναγορεύεται.” κατέχεται οὖν ἐντεῦθεν ὁ 5
 πατριάρχης, καὶ ἕνα καθ' ἕνα τῆς συγκλήτου μετακαλούμε-
 νος ἔπειθε πάντας, ὡς παράνομον τὰ ἑγγράφον, καὶ διὰ ζῆ-
 λον ἐπὶ ἀνδρῶν τὰ Ῥωμαίων οὐ χρὴ καταβλάπτεισθαι· ἀνο-
 καῖον οὖν τὴν βασιλίδι ζευχθῆναι ἀνδρὶ ὡς ἀναθλητῆσαι καὶ
 αὐθις τὰ πράγματα. ὡς οὖν ἔσχε πάντας συμψήφους ὁ πα-
 10 V. 253 τριάρχης, ἐνοπλος ὁ Διογένης εἰς τὰ βασίλεια ἔρχεται καὶ
 P. 327 τῇ βασιλίδι συζεύγνυται, καὶ οὕτω τῶν ἀκήπτρων ἐγκρατὴς
 γίνεται. εἶχεν ἐφ' ἑδρῶν τοὺς τε προγόνους αὐτοῦ καὶ Και-
 σαρα τὸν τοῦ προβεβασιλευκότος ἀδελφόν. καὶ τηρεῖται τὸ
 κατὰ τὴν ἐοίαν μαθᾶναι, καὶ κατὰ τῶν Τούρκων χωρεῖ, καὶ 15
 εἰς Σεβούστιαν ἔλθων καὶ ἔνθεν κἀκεῖθεν παραγεγόμενος με-
 γάλα κατὰ τῶν Τούρκων ἔσθης τρόπαια. ἐπιστρέφει πρὸς
 τὴν βασιλίδι. καὶ τὰς συνήθαις ῥόγας τῇ συγκλήτῳ καὶ τῷ λαῷ
 ποιησάμενος ἀσκρατείας καὶ αὐθις ἐφάπτεται, μηδὲ αὐτὰς
 τὰς πασχαλίας ἡμέρας καρτερήσας. καὶ τοῖς Τούρκοις ἔνθεν 20
 κἀκεῖθεν πολλὰ συμπλακεῖς, καὶ ποῦ μὲν ἐντυχῶν ποῦ δὲ

13. ἰσθόρας P.

patriarchae frater, nomine Bardas. hoc cum sciret ille spado cum quo
 communicasse consilia sua imperatricem diximus, patriarcham acce-
 dit, secreto rem totam ei renuntiat, fieri nimirum posse ut si qui-
 dem aliqua dispensatio nomine cautionis intercederet, frater eius in
 complexum imperatricis perveniret ac deinde imperator designaretur.
 hac arte captus patriarcha singillatim senatoribus ad se vocatis per-
 suadet scriptam illam cautionem ab aequitatis ratione proprus alien-
 nam esse, nec ob unius hominis aemulationem concedi debere ut
 Romana res publica detrimentum caperet, sed potius ita poscente
 necessitate tradendam in matrimonium alicui viro imperatrici, ut
 hoc modo res publica pristino statui restituta vicissim floresceret.
 his verbis cum omnes patriarcha suam in sententiam perduxisset,
 Diogenes armatus regiam ingressus est, ac imperatrici sibi copulata
 sceptris potitus. in nuptiis adsessores habebat privignos suos et Cae-
 sarem, eius fratrem qui ante ipsum regnaverat. mox autem ubi de
 statu orientis accepisset, exercitum contra Turcos duxit. cumque Se-
 baasteam pervenisset hinc inde cum copiis itaret, magna de Turcis
 tropaea statuit, indeque reversus ad urbem imperatoriam, usitatis
 largitionibus, quas rogas vocant, in senatum populumque factis, rur-
 sus ad expeditionem se comparavit, ne paschalibus quidem diebus
 in urbe moratus. ubi frequenter et variis in locis manus cum Turcis

αὐτοῦ, τὴν βασιλίδου καταλαμβάνει, τὸν Κομνηνὸν δὲ Μα-
 νουὴλ κουροπαλάτην τιμῆσιν μετὰ καὶ παντὸς τοῦ στρατοῦ B
 κατὰ τῶν Τούρκων ἐκπέμπει. πολλὰ λοιπὸν ἐντεῦθεν αὐ-
 χήματα τοῖς Ῥωμαίοις συμβαίνει· πολέμου γὰρ που συγ-
 5 κροτηθέντος καὶ αὐτὸς ὁ Μανουὴλ κρατεῖται καὶ τοῦ στρατοῦ
 παντὸς ἀπώλεια γίνεται, εἰ καὶ ὁ κατασχὼν αὐτὸν Τούρκος διὰ
 φρόβον τινὰ καὶ ἀποστροφὴν τοῦ σουλτάνου αὐτόμολος μετὰ
 καὶ Μανουὴλ προσῆλθε τῷ βασιλεῖ. διὰ γοῦν ταῦτα πάντα
 10 λοιπὸν εἰς τὰ τῶν ἱερείων παλάτια. καὶ τηρικαῦτα περιστερά C
 ποθεν ἀναφανείσα οὐ πάντῃ λευκὴ, τὸ πλεῖον δὲ μελάντερος,
 καὶ τῇ τριῆρι τοῦ βυσιλέως περιπταμένη, ταῖς αὐτοῦ χερσὶ
 περιπίπτει. ἐκεῖνος δὲ πρὸς τὴν βασιλίδου ἐκπέμπει αὐτήν.
 οὐ χρηστῆς δὲ ἀποβάσεως ἔδοξε αὐτῇ. ἀπαίρει δ' ἐκεῖθεν
 15 ὁ βασιλεὺς οὐκ ἔν τινι τόπῳ διαφανεῖ, Ἐλεπόλει δέ τινι, ἣν
 οἱ ἀγροικότεροι Ἐλεεινοῦ πόλιν καλοῦσιν. οἰωνὸς δὲ καὶ τοῦτο
 ὑπαίσιος. πρὸς τούτοις καὶ ἕτερόν τι τοιοῦτον συμβαίνει· τὸ
 γὰρ ἐπέχον τὴν βασιλικὴν σκητὴν ξύλον κατεαγὼν καταπεσεῖν
 ταύτην πεποίηκεν. χωρεῖ περαιτέρω τῆς ἔω· καὶ δειλαινόμενος
 20 τοῖς σημείοις ἐν ὑψηλοτέροις δώμασι τὴν ἀνάπαυσιν ἐποιεῖτο. D

conseruisset, ac partim fortuna fuisset usus prospera partim aduersa,
 in urbem rediit, et Manuelam Comnenum dignitate Curopalatis orna-
 tum uniuersis cum copiis aduersus Tarcos emisit. ex eo tempore mul-
 tas calamitates Romanis acciderunt. nam cum forte manus utrinque
 consererentur, Manuelus ipse captus est et uniuersus exercitus ad
 internecionem caesus, sed tamen Turcus ille qui Manuelum ceperat,
 metu quodam percussus ideoque partibus Sultani desertis, sponte sua
 cum Manuele ad imperatorem transfugit. has ob causas imperator
 iterum expeditionem instituit; cumque traiecisset ad Hiereorum pala-
 tia, columba quaedam alicunde subito apparuit, non illa quidem
 prorsus alba sed ad nigredinem vergens. ea trirēmim imperatoris cir-
 cumuolans ab eo manibus capta est, et ad imperatricem missa. pa-
 rum haec belli felicem exitum imperatori portendere visa fuit ubi
 soluisset hinc imperator, non ad clarum aliquem locum peruenit, sed
 ad eam qui Helepolis dicitur. rusticiores Eleinopolim uocant, quasi
 dicas oppidum miserabile. hoc quoque pro omine infausto habitum.
 praeter haec aliud quiddam huiusmodi accidit. lignum illud quod
 imperatoris tabernaculum sustinebat, fractum effecit ut ipsum quoque
 tabernaculum collaberetur. hinc ulterius imperator Orientem versus
 progrediens, quod prodigiis hisce territus nonnihil sibi metueret, in
 regionibus sublimioribus cum copiis stationes habebat. enimvero ne
 illis quidem in locis omina concurrere desinebant. quippe domuncu-

ἀλλὰ κακεῖ τὰ σημεῖα συντρέχουσι· δωμάτιον γάρ τι, ἐν ᾧ ἀνεπαύετο, πῦρ ἔνθεν κἀκεῖθεν περιέλαβεν, ἵππους τε καὶ βασιλικὰς ἐφεστρώιδας κατέκαυσε. διαπεραιουῦται τὸν Ἄλυν, ἐν δότερον γίνεται. προβαίνουσι πολέμιοι. ἐπὶ τούτοις καὶ αὐτὸς ὁ σουλτάνος κατὰ τοῦ βασιλέως χωρεῖ. καὶ ὅς ἐτοι-
 5 μασθεῖς, ὡς εἰκός, τοῦ σουλτάνου κατοπιν διώκει· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς τὴν τοῦ βασιλέως ἐπέλευσιν ἔφραεν. ἐπὶ πολὺ οὖν διώξας ὁ βασιλεὺς ἔστη τῆς πρόσω φορᾶς, μὴ πως συμβῆ
 P. 328 καί τι τῶν ἀδοκῆτων. ὀπισθόπους λοιπὸν καὶ ἡ τοῦ βασιλέως σημασία χωρεῖ. ὃ δὲ καὶ ἰδόντα τὰ τάγματα, καὶ ἤτταν εἶναι 10 τοῦ βασιλέως τὸ πρᾶγμα λογισάμενα, ἔνθεν κἀκεῖθεν διασκηδάζονται. ἀγνήχθη τῷ σουλτάνῳ τὰ περὶ τούτου, καὶ τηρικαῦτα διώκων ὁ διωκόμενος γίνεται. εἶτα τί; συμπλέκονται πρὸς ἀλλήλους, ἐπιτίθενται καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ· καὶ ὅς τὰ πολεμικὰ γενναῖος ὢν ἀνθίσταται τοῖς ἐχθροῖς καὶ διὰ 15 χειρῶν πολλοὺς ἀναιρεῖ. εἶτα τὴν χεῖρα βύλλεται, ὃ ἵππος αὐτοῦ κατακοντίζεται. ἀλλὰ καὶ πεζεύσας γενναίως ἵσταται.
 V. 254 ἀλλ' ὃ τοῦ πτώματος! μετὰ γὰρ ταῦτα πάντα τοῖς ἐχθροῖς Β αλώσιμος γίνεται, τῷ σουλτάνῳ δέσιμος ἄγεται. καὶ ὅς τοῦ θρόνου ἀνέθορε, καὶ πατήσας τὸν ἀνχένα συνήθως αὐτοῦ 20 τῆς γῆς τοῦτον ἀνίστησι, καὶ περιπτυσάμενος „μὴ δέδιθι,”

10. σημεῖα?

lam quandam, in qua se quieti dederat, ignis hinc inde corripuit, et equos armisque tegendis factas vestes exussit. post haec amnem Halym traiciens ad interiora progreditur. ibi vero in eum hostes castra movent, quos ipse Sultanus consecutus a tergo recta in imperatorem duxit. cum autem in eum paratum, ceu credi par est, incidere, ac deinde fugam faceret, quod imperatoris impetum sustinere non posset, cum suis imperator Sultanum persequeretur, eumque satis diu consecutus tandem subsistens ulterius progredi desinebat, ne forte quid inopinatum ipsi accideret. quapropter etiam imperatoris vexillum recedebat. legiones eo discessu conspecto, cum victum esse cogitarent imperatorem, hinc inde dissipabantur. hac re Sultano significata factum est ut prius in fugam acti iam vicissim persequentes se persequerentur. quid inde? manus utrimque conseruntur, et imperatorem ipsum Sultanici aggrediuntur. ille vero tanquam vir bellicus in rebus animosus, hostibus egregie semet opponit manibusque suis complures interficit. inde pugnanti manus vulneratur et equus iaculo configitur. nihilominus etiam pedes animose fortiterque resistit. sed o casum infelicem! in hostium denique potestatem venit, et vincetus ad Sultanum deducitur. ille vero solio suo desiliens, pro more calcata Diogenis cervice, mox eum de terra erigit, et amanter complexus „formidinis” inquit „expers esto, imperator. non enim corpori

ἔφη „ὦ βασιλεῦ· οὐδὲ γὰρ ἐγκύρσεις κινδύνῳ σωματικῷ, ἀξίως δὲ τιμηθεὶς τῆς τοῦ κράτους ὑπεροχῆς· ἄλογος γὰρ ἐμοὶ λογίζεται ἐκεῖνος ὃ μὴ τὰς ἀπροόπτους τύχας λογιζόμενός τε καὶ εὐλαβούμενος.” σύνθρονον οὖν αὐτὸν εἶχε καὶ ὁμοδίαιτον καὶ 5 ἡμόδοξον, παντοίως αὐτὸν παρακαλῶν μέχρις ἡμερῶν ἧ ἐρωτήσαντος δέποτε τοῦ σουλτάνου τὸν βασιλέα „τί ἂν ἔδρασας εἰ ἔσχες ἐμὲ ὑποχείριον,” ἀνυποκρίτως καὶ ἀθωπεύτως C ὁ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο ὅτι πολλὰς ταῖς πληγαῖς κατεδαπάνησα ἄν σου τὸ σῶμα. „ἀλλ’ ἐγώ” φησιν ὁ σουλτάνος „οὐ 10 μιμήσομαι σου τὸ αὐστηρὸν καὶ ἀπότομον. πλὴν ἀκούω ὅτι καὶ ὁ ὑμέτερος Χριστὸς εἰρήνην νομοθετεῖ καὶ ἀμνηστίαν κακῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπερηφάνοις ἀντικαθίσταται.” μετὰ δὲ ταῦτα σπονδὴν ποιησάμενοι καὶ συνθήκας εἰρηνικὰς διηγεκεῖς, καὶ κῆδος ἐπὶ τοῖς παισὶ συστησάμενοί, δίστανται ἀπ’ 15 ἀλλήλων σὺν πολλῇ περιπλοκῇ καὶ εὐκτηρίῳ τιμῇ. ἐπανέρχεται ὁ βασιλεὺς. γίνεται τοῦτο καὶ τοῖς ἐνταῦθα, Ἰωάννη τε τῷ Καίσαρι καὶ τοῖς τούτου υἱοῖς καὶ τοῖς λοιποῖς, ὅσοι D τὰ αὐτὰ ἐφρόνησαν. καὶ τηνικαῦτα μὲν τὴν βασιλίδα καὶ μὴ βουλομένην ὑπερόριον τίθενται, ἀποκείραντες αὐτήν, τὸν δὲ 20 Μιχαὴλ ἀναγορεύουσιν αὐτοκράτορα. ἔνθεν τοι καὶ γράφουσιν ἄπανταχοῦ τὸν Διογένην ἐπανιόντα μὴ ὑποδέξασθαι. ἤρξατο

2. τιμηθῆς? ἄλογος] ἄφρων A.

vitaque tuae periculum ullum creabitur, sed ex dignitate maiestatis tuae praestantissimae a nobis honorabere. nam stultum equidem esse arbitror eum qui fortunae casus improvisos secum ipse non expendit ac reveretur." his dictis solii sui, mensae gloriaeque participem Diogenem facit, eumque ad octavum usque diem apud se retentum varie recreat et consolatur. cumque Sultanus imperatorem interrogaret aliquando „quid, obsecro, facturus de me fueras, si me tuam in potestatem redactum habuisses?" imperator sine furo ac adulatione respondit „multis equidem flagris corpus tuum cecidissem." ad quae vicissim Sultanus „ego vero" inquit „saevitiam rigoremque tuum nequaquam imitabor. quin etiam audio Christum illum vestrum pacem inter homines et oblivionem iniuriarum sancire ac praecipere, superbisque resistere." secundum haec foederibus initis, pace perpetua constituta, inter liberos adfinitate contracta, discessum utrinque non sine multis complexibus et honoris exhibitione, qua alter alteri faustissima quaeque precaretur. hoc pacto revertitur intra fines Romanos imperator. quae res ubi primum illis innotuisset qui iam ad urbem venerant, nimirum Iohanni Caesari eiusque filiis, ac reliquis omnibus, quotquot inter se conspiraverant, mox imperatricem invitam radunt et in exsilium agunt, Michaelo eius filio imperatore creato. deinde quotvis locorum litteras mittunt, iisque mandant ne quis revertentem

δὲ τῆς τριακῆς ἀπακροῦξως ὁ ὑπέρτιμος πρῶτον Φελλός. ταῦτα δὲ ὁ Διογένης μαθὼν, καὶ ὅτι κωνεὸς ἀποικηήρηνται, φρούριόν τι κακῶσιν ἐκέισε Δύκειαν λεγόμενον στρατοπεδεύειν ἤρῳατο. ἀλλ' ὁ Καῖσαρ τὸν βραχυτάτον τῶν κατὰ Διογένους ἐπέμπευε. συνάπτεται πόλεμος. φρυγὰς ὁ Διογέ-
 P. 329 κης οἴχεται. ἔνθεν κἀκεῖθεν περιουστῶν πρὸς Κιλικίαν παραγίνεται. ὑποστρέφει ὁ Κωνσταντῖνος ἐπὶ τούτοις. στέλλεται ἀντ' αὐτοῦ κατὰ Διογένους ὁ τοῦ Καίσαρος υἱὸς Ἀνδρόνικος, παλιοκρεῖ τὸν Ἄδανον, συνθῆκαι γίνονται. καὶ κείρεται τὴν τρίχα ὁ Διογένης, ὄξεισί τε τοῦ κάστρου μελα-10 κειμανῶν. λαβὼν δὲ μὲθ' ἑαυτὸν τὸν Διογένη ὁ Ἀνδρόνικος νόστου μέμνηται, ἔλκειν αὐτὸν ἐν εὐτελεῖ ὑποζυγίῳ διὰ τῶν χωρῶν ἐκείνων αἰς Ἰσόδωας ἐγκωρίζετο. μέχρις οὖν τοῦ Κοταίου τὴν ὄδοιπορίαν ὀδυνηρὰν ποιησάμενος (ἦν γὰρ ροσηλευόμενος ἐκ κοιλιακοῦ ἐκ κωνείου προποθέντος αὐτῷ) ἐκέισε¹⁵ κωταχέθη, ἕως οὗ τὸ ποιητέον ὀρισθῆ ἐπ' αὐτῷ. καταλαμβάνει ἢ ἀπόφασις. καὶ τῶν ἀρχιερέων τῶν ἐπὶ τῇ δοθῆναι λόγον συμπαθείας ἐπαρῆσαι μὴ δυνηθέντων (ὠμησται γὰρ καὶ ἀπηνεῖς ἄνδρες ἀφήρησαν αὐτόν) ὀφθαλμοὺς ἐξορύσσειται. προαχθεῖς ἐν ὑποζυγίῳ μέχρι τῆς Προποντίδος, καὶ τῆ²⁰ κεφαλὴν ἔχων ἐξῆδηκυῖαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὥσπερ σῶμα σεσηπός, κἀντεῦθεν σκολήκων καὶ δυσωδίας πλησθεῖς, ἐπω-

Diogenem exciperet, cuius exactionationis primus auctor fuit Psellus. quae cum fieret, imperator castello quodam occupato, cui Docea nomen esset, metari castra coeperat. ad eum opprimendum Caesar filium suum natu minimum cum copiis ablegavit. conserto praelio, fuga salutis suae Diogenes consulit, et hinc inde vagatus in Cilicia pervenit. interea Constantinus ad urbem revertitur, eiusque loco situs alter Caesaris Andronicus persequendi Diogenis causa mittitur. is eum Adanam obsideret, de pace tractatum est, et tonsae capillo Diogenes e castro pulla veste amictus prodiit. eum Andronicus secum reduxit, villique lumento impositum per ea loca traxit in quibus antea eum par cognitus habitusque fuerat. hoc modo cum Cotyaisium usque non sine maximis doloribus (nam intestinorum morbo laborabat, quem e propinata cicuta conceperat) delatus fuisset, tantisper ibi detentus est, donec in urbe quid de ipso faciendum esset decerneretur. ubi latam in ipsum sententiam Andronicis accepisset. nec opem ei pontifices ferre potuissent, ut misericordiam impetraret (a crudelibus enim saevisque hominibus abripiebatur), oculis effosis excaecatur. deinde ad Propontidem iumento vectus, cum caput e timore corruptum haberet, oculisque cum toto corpore putrefactis vermibus et foetore scateret, misere vitam sinit, in Proto insula pulvere

δύναως καταστρέφει τὸν βίον, τῇ νήσῳ Πρώτῃ τὸν χοῦν ἀπο-
θέμενος, ἔνθα νέον ἐκείνος ἐδείματο φροντιστήριον.

Κρατεῖ μετὰ τοῦτον Μιχαὴλ ὁ Παραπινάκης, ἔτη 5. V. 355
χαῦτος πάντῃ ὁ ἀνὴρ καὶ οἷον εἰπεῖν Θῆλυς πρὸς τὴν τοῦ
5 κοινουῦ διοίκησιν, ἐφ' ᾗ καὶ Ἰωάννῃ τῷ μητροπολίτῃ Σίδης C
τὰ τῆς ἐξουσίας ἀνατίθησι. καὶ καλῶς μὲν τὰ πάντα παρ'
αὐτοῦ οἰκονομοῦνται, ἀνδρὸς ἅτε ὄντος ἀγαθοῦ καὶ περιδεξίου
τοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ τῷ ἀγαθῷ τούτῳ σίτῳ παραμιγνύεται
καὶ τι ζιζάνιον. Νικηφόρος γάρ τις εὐνοῦχος, ὃ καὶ Νικηφο-
10 ρίτζης λεγόμενος, ὃ ἐπὶ κακταῖς μερταῖς πρὸ τοῦ Μιχαὴλ
διαβληθεὶς κἀντεῦθεν ἐξόριστος ὢν, μεταπέμπεται παρὰ τοῦ
Μιχαὴλ καὶ πῶσαν ἐξουσίαν ἐνδύεται, ἀνὴρ μὲν εὐνοῦχος,
δεινὸς συγγέειν πράγματα καὶ ἄνω τὰ κάτω ποιῆσαι. κατη-
γορίαι γὰρ πανταχοῦ, δημεύσεις καὶ ἀπειρησεις ἄδικοι, θρη-
15 νος λοιπὸν καὶ οὐαὶ πανταχοῦ. κἀντεῦθεν ὄργῃ καταλαμβά-
νει θεήλατος. οἱ γὰρ Τοῦρκοι ἰδόντες ὡς ἀπρακτικὴ μεμενή- D
κωσιν αἱ πρὸς Διογένην συνθήκαι, καὶ ὅτι ὃν αὐτοὶ τετιμή-
κωσιν ὑπὸ χεῖρα λαβόντες, οὕτω κακῶς οἱ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν
διετέθησαν, κἀντεῦθεν θυμοῦ πλησθέντες, ἄραντες ἐκ Περσίδος
20 παμπληθεῖς τοῖς Ῥωμαίκοις ἐπιστρατεύουσι θεῖμασι. συλλέγει
λοιπὸν κἀνταῦθα στρατὸν ὁ Μιχαὴλ, καὶ ἀφράτηγόν αὐτοῦ

7. οἰκονομοῦντος P.

corporis deposito, ubi novas aedes extruxerat religiosis exercitiis
destinatas.

Imperavit post ipsum Michaelus cognomento Parapinaces annos
sex. homo plane mollis et ad rei publicae gubernationem, ut ita
dixerim, femina. rerum administrandarum potestatem Iohanni Sidae
antistiti commisit, a quo praeclare omnia gerebantur, ut qui vir
egregius et industrius esset: verum huic bono tritico tandem etiam
malarum herbarum aliquid admistum fuit. Nicephorus enim eunu-
chus, qui diminuto vocabulo Nicephoritizes appellabatur, ante impe-
rium Michaeli huius accusatus ob sexcenta flagitia solumque vertere
iussus, nunc a Michaelo revocatus omnem potestatem accepit, spado
quidem ille, sed rerum perturbandarum et ima sursum vertendi pe-
ritiasimus. posteaquam is ad gubernationem accessit, ubique sunt
auditaе querelae, bonorum publicationes, exactiones iniustae; quas
consecuti sunt publici genitus et eiulationes cum irae divinae declara-
tione. cum enim Turci viderent foedera pacis inita cum Diogene pro-
sus in irritum recidisse, quemque suam in potestatem redactum ma-
gno in honore habuissent, eum a Romanis crudeliter interfectum
esse, magnis cum copiis a Perside profecti provincias Romanas inva-
serunt. ea re motus Michaelus etiam ipse conscribit exercitum, cui
praetorem dat Isaacium Comnenum, qui profectus in hostem ad Cae-

τὸν Κομνητὸν Ἰσαάκιον τίθησι· καὶ ὃς ἀπελθὼν καὶ κατὰ
 Καισάρειαν τοῖς Τούρκοις συμπλακείς ἀιχμάλωτος αὐτίκῃ
 γίνεται, καὶ τὸ στρατόπεδον ἅπαν ἀπόλλυται. μανθάνει
 ταῦτα ὁ βασιλεὺς καὶ σκυθρωπάζει, ἀλλ' ὁ μὲν οὐ διορθοῦ-
 P. 330 ται τέλεον, ἅτε ταῖς Νικηφόρου ὑποθήκαις ἀγόμενος ὡς ἀν-
 δράποδον. ὦνιος ὁ Ἰσαάκιος γίνεται. ἀντ' αὐτοῦ προβαλ-
 λεται στρατοπεδάρχης Ἰωάννης ὁ Καῖσαρ. ὅσα μὲν οὖν ἀνε-
 χήματα τοῖς Ῥωμαίοις συνήτησεν ἐκ τῆς Τούρκων καταδρο-
 μῆς, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ Καῖσαρ δεσμηθεὶς,
 εἰθ' οὕτως ἀπολυθεὶς καὶ ὑποπτος δῆθεν τῷ βασιλεῖ γεγε-
 νῶς τὴν τρίχα κείρεται, καὶ οὕτω τὴν βασιλείδα καταλαμ-
 βάνει.

Ταῦτα μὲν οὖν τὰ τοῦ Νικηφορίτζη ἀνδραγαθήματα.
 Βοῦτος μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ κακιῶν καὶ τοῦ κερδαλέου φρο-
 νιζῶν ἅτε ποριμώτατος ὢν εἰς κακίαν καὶ λιμὸν πραγματενε-
 15 ται. τοὺς μὲν οὖν πωλοῦντας κωλύσας ἀπανταχοῦ ὁ Νικη-
 φορίτζης εὐνεχός, αὐτὸς δὲ μόνος περὶ τὴν Ῥαιδεστόν φούν-
 δακι καὶ μονοπωλεῖον στησάμενος, ὡς ἐντεῦθεν καὶ ἐπώνυ-
 μον τῷ βασιλεῖ Μιχαῆλ περιποιήσασθαι τὸ Παραπινάκης λέ-
 γεται διὰ τὸ τηρικαῦτα τὸν μόδιον παρὰ πινάκιον πιπρῶσαι-
 20 σθαι τῷ νομίσματι.

Χαύνως οὖν καὶ παιδαριωδῶς τὴν βασιλείαν ἰθύνοντο;

17. παρὰ F. 20. πινάκι P.

saream commisso cum Turcis praelio captivus abducitur, omnesque
 copias amittit. imperator accepto infelicis pugnae nuntio, non poterat non
 ille quidem moerere, totus tamen non emendabatur, ut qui tamquam
 mancipium aliquod Nicephori consiliis et auctoritate duceretur. cum
 Isaacius pretio numerato redemptus (emptioni expositus LABB.) fuis-
 set, Iohannes Caesar eius loco lux copiarum esse delectus. neque vero
 verbis exponi potest quantae Romanis in hac Turcorum incursione
 calamitates acciderint. nam ipse quoque Caesar in hostium potestatem
 venit, cumque iam vinculis solutus imperatori suspicionis aliquid de
 se prae buisset, rasis crinibus in regiam sese contulit.

Atque haec erant illa praeclara Nicephoritzae facinora, qui reli-
 quas inter improbitates etiam singulari sollicitudine lucris inhians,
 ut in excogitandis malis fecundissimus, quo annonae caritas existeret
 procuravit. etenim ubique locorum prohibebat ne qui mercatores
 annonam venderent; atque interim ipse solus iuxta Rhaedestum san-
 dacem monopoliumque constituerat. unde factum est ut imperator
 Michaelus cognomentum quoddam acciperet, ac Parapinaces nuncu-
 paretur propterea quod eo tempore modius, pinacio dempto et de-
 tracto, aureo numo venderetur.

Cum autem Michaelus imperium negligenter admodum et pueri-

τοῦ Μιχαὴλ καὶ Σερβικαὶ χῶραι κατεξανέστησαν καὶ Φραγ-
 κικαὶ ὡσαύτως ἀφῆρσαν καὶ ἰδιόρρυθμοὶ γέγονουσιν. ἐπὶ
 τούτοις ἐτέχθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τρίπους ὄρνις καὶ παι- C
 διον ἔχον κατὰ μέτωπον ὀφθαλμὸν ἓνα, τραγοσκελὲς τοὺς πόδας.
 5 κατὰ τοῦτον μέντοι τὸν καιρὸν καὶ λοιμοὶ ἐγένετο βαρῦς, ὡς
 μηδὲ τοὺς θνήσκοντας δυνατὸν θάπτεσθαι. ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα
 τῆν τῶν κρατούντων ἀπληστίαν καὶ ἀδικίαν τὴν μέχρις αὐτῶν
 τῶν θεῶν σηκῶν (ἐπιπλα γὰρ καὶ σκευὴ τίμια κάκειθεν ἀφῆ-
 ρητο ὁ μόνον λαμβίξειν ἐθέλων, καὶ ταῦτα μηδὲ τῆς τέχνης V. 256
 10 γευσάμενος, κἂν τῷ Ψελλῷ ἐνεπαίζετο) ἀναστελλαι ἰσχυεν.

Οὕτω μὲν οὖν ἐχόντων τῶν πραγμάτων στρατηγὸς τῆς
 ἀνατολῆς, ὃ τε Ἀλέξανδρος, ὁ Καβάσιλας καὶ ὁ Βοτανειά- D
 τής, ἦν ἀποστασίαν ᾧδινον εἰς φῶς ἐξάγουσι, καὶ τὸν Βο-
 τανειάτην Νικηφόρον βασιλέα ἀναγορεύουσι. καὶ τῷ βασιλεῖ
 15 οὐ μικρὰν ἀθμίαν ἐπέσταξεν· ἦν γὰρ καὶ πρὸ τοῦ λεγόμε-
 νον ὅτι τὸ τεσσαρακοστὸν νικηθήσεται ὑπὸ τοῦ πεντηκοστοῦ.
 καὶ οὐ μέχρις τούτου ἢ κατὰ Μιχαὴλ ἀποστασία, ἀλλὰ καὶ
 μεῖζων ἄλλη κατὰ δύσιν ἐγένετο· ὁ γὰρ Βρυέννιος ἀπὸ τοῦ
 20 Δυρραχίου διεγερθεὶς καὶ συνάξας στρατὸν περὶ τὴν Ἀνδρια-
 νούπολιν ἔρχεται καὶ βασιλεὺς ἀναγορεύεται, προσβάλλει δὲ
 καὶ Κωνσταντινουπόλει. ἀλλ' οὐδὲν ἤνυσεν· ἢ γὰρ βασι-

8. σηκῶν] προβαίνουσαν addit Labbeus.

liter administraret, Serviorum quoque regiones molitae defectionem
 adversus ipsum insurrexerunt; itidem Francicae imperium detrectarunt
 suique iuria factae sunt. secundum haec Cpoli nata est avis tripes, et
 puer qui unum in fronte oculum et crura pedesque hircinos habebat.
 eodem tempore pestis adeo gravis exstitit ut mortuorum cadavera se-
 peliri non possent. verum ne haec quidem eorum qui rebus praeerant
 iniustitiam et rapacitatem inexplebilem compescere potuerunt, et-
 endentem porro se ad ipsas etiam sacras aedes. nam ab hoc tempore
 supellectilem sacram pretiosaque vasa tolerare non poterat homo, qui
 scribere iampos cuperet aeternum duraturos, quum artem ipsam ne
 primoribus quidem labris degustasset; utut ei Psellus illuderet, a
 quo rationem scribendi poemata percipiebat.

In hoc rerum statu duces orientis, nimirum Alexander, Cabasilas,
 Botaniates, ceteri, quam defectionem parturiebant hactenus, in lucem
 edidere, Botaniata imperatore designato. magnum ea res imperatori mo-
 rorem attulit. etenim iam antea quoque vulgo ferebatur futurum ut nu-
 meri quadragesimi nota vinceretur a nota numeri quinquagesimi. neque
 tantum adversus Michaelum istie tumultuatum, sed alia quoque de-
 fectio in occidente multo maior exstitit. nam Bryennius Dyrrhachio
 profectus exercitumque collecto Adrianopolim sese contulit, et oblatum
 sibi a suis imperatorium nomen accepit. quo facto Cpolim adoritur,

P. 33. λεύουσα σχεδὸν ἅπασα τῇ Βοτανειάτῃ προσέθιτο, καὶ τὴν αὐτοῦ δὲ παρουσίαν ἐτύχουσα, καὶ τὰ βασιλεία καταλαβεῖν αὐτὸν ἐπέσπευδε. τὸν δὲ Μιχαὴλ καθαιροῦσι σὺν τῇ γυναικὶ καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Κωνσταντίνῳ τῷ πορφυρογεννήτῳ, καὶ ἀποκείραντες τῇ μονῇ τοῦ Στουδίου ἐπιῴσιν. 5

Εἰσέρχεται οὖν ὁ Βοτανειάτης, καὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου στέφεται, τοῦ διαδεξαμένου τὸν Ξιφιλῖνον Κοσμῶ. καὶ κρατεῖ ὁ Βοτανειάτης ἔτη γ'. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Βρυέννιος τὰ Β κατὰ δύσιν ἐτάρασσε, πέμπει πρὸς αὐτὸν πρέσβεις καὶ ἅπαξ καὶ δις καὶ τρίς, τῆς μὲν ἀλόγου ὀρέξεως ἐκσιτῆναι, εἰ 10 Καίσαρα δὲ τιμηθῆναι. ὁ δ' οὐκ ἀνέχεται. τί τὸ ἐπι τουτοῖς; ἡ σκηνὴ αὐτοῦ κίπτει τοῦ ὀρόφου παραλυθέντος ἀσπίστοις χερσὶ. τηρικαῦτα καὶ σελήνης ἔκλειψις γίνεται εἰς αὐτὸν ἐπισκήψασα· τὰ γὰρ τοιαῦτα, ὡς οἱ ἀστρολόγοι τερατεῖσται, τυραννούντων δηλοῦσι καθαιρέσεις. ἐπεὶ γοῦν ὁ Στρα- 15 βορῶμανος πρέσβυς ἀτίμως ὑπέστρεψε, διεγίρειται ὁ βασιλεὺς καὶ κατὰ τοῦ Βρυεννίου πέμπει στρατόπεδα, στρατηγὸν ἔχοντα τὸν νοβελίσσιμον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν καὶ τιμηθέντα Σεμέγαν δομέστικον, ἄνδρα συνέσει καὶ δυνάμει τότε διαφέροντα. συνάπτεται τῷ Βρυεννίῳ, καὶ κατὰ πρόσωπον ἀντι- 20

sed irrito conatu: quippe tota propemodum urbs imperatoria Botaniatae rehus studens eum exhortabatur ut quam primum veniret, simulque summa festinatione regiam ipsius nomine occupabat, nec hoc contenti Michaelum ipsum cum uxore Constantinoque filio purpurigena, deiectum imperio radebant ac Studianum in monasterium concludebant.

Hoc modo Botaniates urbem ingressus a Cosma, qui Xiphilino in Patriarchatu successerat, insignibus imperii redimitur, cui triennium praefuit, quia vero Bryennius occidentem perturbabat, semel iterumque ac tertium quoque legatos ad eum mittit, postulans ut ab insana cupiditate desisteret honoremque Caesaris ad se delatum acciperet; cui tamen ille postulato non acquievit. quid ergo deinceps consecutum? tabernaculum Bryennii, tecto eius per inadspectabiles manus soluto, corruit, praeterea lunae defectus accidit, qui omnino Bryennium respiciebat: nam huiusmodi signa, quemadmodum astrologi de prodigiis disserunt, eorum portendunt eversiones qui tyrannidem adfectant. cum igitur legatus imperatoris ad Bryennium Straboromanos contumeliis adfectus revertisset, imperator commotus collectos exexercitus contra Bryennium misit, praefecto eis duce Alexio Comneno, quem et nobilissimi et magni scholarum domestici dignitatibus ornasset, virum prudentia potestateque supra ceteros eius aetatis duces praestantem. is bello contra Bryennium suscepto, cum ventum ad manus esset ad-versaeque concurrissent acies, Bryennium suam in potestatem redegit.

στάντων χειροῦται ὁ Βρυέννιος καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύσσειται. ὁ μάντοι Βοτανιάτης, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τελευτησάσης, ἑτέραν ἠγάγετο τὴν τοῦ προβαβασιλευπότος Μαρίας, καθαιρεῖται δὲ ὁ τὴν ἱερολογίαν δούς ἱερᾶς ἄτε μοιχείας ἐπὶ τούτῳ τολμηθείσης· ὁ δὲ Μιχαὴλ ψήφρα κοινῇ ἀρχιερέως Ἐφέσου προβάλλεται. ἅπαξ οὖν ἐκεῖσε φοιτήσας ἐν τῇ μουσῇ τοῦ Μανουὴλ διέτριβεν ἐργαζόμενος.

Τὰ αὐτὰ δὲ τῷ Βρυεννίῳ καὶ ὁ Βασιλάκης φρονεῖ, λαὸν δὲ οὐκ ὀλίγον ἐγείρας ἐπὶ Θεσσαλονίκης ἔρχεται. τί τὸ ἐπὶ ταύτοις; ἐκπέμπεται τῶν ὧδε ὁ κωβελίσμιος Ἀλέξιος καὶ σεβαστός, τὰς στρατικὰς δυνάμεις λαβών. μάχη οὖν ἰσχυρὰ V. 257 γίνεται παρὰ τῇ Θεσσαλονίκῃ, καὶ τῶν ἀκείσε πάντων φρονούντων τῷ Βασιλάκῃ. ἀλλὰ χειροῦται αὐτὸν καὶ δέσμιον ὁ Ἀλέξιος ἐκπέμπει τῷ βασιλεῖ. καὶ ὅς ταῦτα μαθὼν ἀποστῆλει, κατ' αὐτὴν τὴν Χρυσούπολιν ἐκτυφλοῦσιν αὐτόν, ὡς ἔκτοτε τὸν τόπον ἐκεῖνον τὴν βρύσιν τοῦ Βασιλάκου λέγεσθαι. P. 32a κατὰ τοῦτον δὴ κατὰ κεραννὸς ἐνοπήφας τῇ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κίονι οὗ ἄνω ἢ στήλη αὐτοῦ ἴστατο τοῦ Ἀπόλλωνος πρότερον ἀφίδρυμα, εἰς ὄνομα αὐτοῦ ἐνομασθεῖσα, 20 μέρας τούτου διέτεμε καὶ ζωστήρας τρεῖς.

18. αὐ] τοῦ P.

et oculos capto eruit. cum autem uxor Botaniatae naturae debitum persolvisset, alteram ille coniugem duxit, Mariam nimirum, quae nupta cum Michaelo fuerat eo qui rerum potitus ante ipsum erat. verum is sacerdos qui nuptias illas precibus conceptis consecraverat, loco motus fuit, quod adulterium commissum esse censeret. Michaelus autem communibus suffragiis Ephesi pontifex designatus est, quo tantum semel profectus reliquum vitae tempus religiosis exercitiis in Manueli monasterio deditus exegit.

Fuerat in eadem cum Bryennio conspiratione Basilaces, qui coactis non exiguis hominum copiis Thessalonicam accessit. quid inde factum? missus est adversus eum ab urbe Alexius, qui praeter nobilissimi dignitatem Augusti quoque nomen iam consequutus fuerat et exercitus in sua potestate habebat. ad Thessalonicam ubi ventum fuisset, acre commissum est proelium, quod eorum locorum homines universi a partibus Basilacis starent. victus tamen ab Alexio Basilaces et captus ad imperatorem ablegatur. quo cognito mittit quosdam imperator, qui Basilacem apud Christopolim oculis effossis caecarunt. ex quo casu contigit ut ab eo die locus ille Scaturigo Basilacis nuncupetur. hoc tempore fulmen delatum in Constantini columnam, cui statua erat imposita, prius quidem Apollinis simulacrum sed deinceps Constantini nomen adepta, partem eius cum tribus cingulis dissecuit.

Τότε δὴ τότε τὴν τῶν Κομνηνῶν εισέλευσιν Βοτανιᾶτης
μαθὼν τῶν βασιλείων μὲν ἄπεισι, παρὰ δὲ τῇ τῆς περιβλή-
πτου μονῆ ἐπικεῖρεται καὶ ἄκων. βασιλεύσας γὰρ πάντα
σχεδὸν ἀγοραίους τε καὶ χυδαίους λαμπρῶν ἀξιομάτων ἐτί-
μησεν, αὐτὸς δὲ πρὸς ἀνάσεις τραπεῖς τὴν τῆς βασιλείας
B φροντίδα τοῖς αὐτοῦ δούλοις ἀνέθετο, ὑπερ πάντας ἐξέμηγε,
καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς τότε πρωτεύοντας ἐπὶ τε γένει καὶ πλού-
τῳ, τοὺς ἀδελφόπαιδας τοῦ προβεβασιλευκότος Ἰσαακίου τοῦ
Κομνηνοῦ Ἀλέξιον καὶ Ἰσαάκιον· ἔνθεν τοι καὶ ἀποσχιοθεῖς
ὁ Ἀλέξιος καὶ λαὸν οὐκ ὀλίγον ἐλκύσας μεθ' ἑαυτοῦ τὴν βα- 10
σιλίδα παρέλαβε προδοθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Χαρσίον
πόρτῃ φυλασσόντων Νεμίτζων.

Κρατὲ λοιπὸν μετὰ τὸν Βοτανιᾶτην ὁ Κομνηνὸς Ἀλέ-
ξιος ἔτη λζ' καὶ τῷ διαδήματι στέφεται, ὃ δὲ Ἰσαάκιος τὰ
C δευτέρα τῆς τιμῆς εἶχε καινῷ ὀνόματι ἐπιφημισθεῖς αὐτῷ· 15
σεβαστοκράτωρ γὰρ ἐπεκληθῆ καὶ ὑπερεῖχε τοῦ Καίσαρος.
πρὸ αὐτοῖς οὖν ἡ βασιλεία καὶ τῇ μητρὶ αὐτῶν. ἦσαν δὲ
τῷ βασιλεῖ καὶ ἕτεροι αὐτάδελφοι δύο νεώτεροι, ὧν τὸν
μὲν Ἀνδριανὸν δηλαδὴ πρωτοσέβαστον καὶ μεγαδομέστικον,
τὸν δὲ Νικηφόρον σέβαστον καὶ τοῦ στόλου δρογγάριον. ἀλλὰ 20

3. ἀποκείρεται? 4. ἐτίμησεν] ἤξλωσεν B. an τιμῶν ἤξλωσεν?
20. δρογγάριον ἐτίμησεν?

Secutus est Comnenorum in urbem ingressus, quo cognito Bo-
taniates e regia discedens apud Spectatissimae monasterium invitissi-
mus raditur. nam posteaquam imperium nactus fuerat, propemodum
quosvis circumforaneos et ex infimae plebis faece defectos illustribus
officiis praefecerat: interim ipse conversus ad quaslibet animi relaxa-
tiones atque voluptates, omnem de imperio curam sollicitudinemque
depositam mancipiis suis commiserat. quae res effecit ut omnes in
eum saevius insurgent, praesertim ex illius genere qui rem publicam
ante ipsum gesserat, Isaacii nimirum Comneni, Alexius et Isaacius.
horum alter Alexius imperatore deserto contractisque non parvis co-
piis urbem imperatoriam occupavit, intronissus a Nemitzis, qui ad
Charsiae portam excubias agebant.

Itaque deinceps Alexius imperio potitus est post Botaniatem, id-
que per septemdecim annos obtinuit. seipsum diademate cingi cura-
vit, Isaacio secundum ab se locum dignitatis attribuens, indito eidem
novo prorsus nomine: Sebastocratorem namque vocavit, quasi dicas
Augusti imperatorem, inventa dignitate, quae maior esset quam Cae-
saris. apud hos duos imperium erat, qui matrem in eius societatem
admiserant. habebat autem imperator alios quoque duos germanos fra-
tres, se iuniores. ex iis unum, videlicet Adrianum, Protosebastum
(hoc est Augustum principem) appellavit, alterum, qui Nicephorus

καὶ κηδεστὰς εἶχεν ἐπ' ἀδελφῆς τὸν Μελισσηνὸν Νικηφόρον
καὶ Μιχαὴλ τὸν Ταρωνῶν. ὁ μὲντοι κρατῶν ἐπειδήπερ
ἐσπάνιζε χρημάτων, τὰς ἐτησίους δόσεις ἐνέκοψε τὰς ἀνηκού-
σας δηλονότι τοῖς ἀξιώμασι, προσαφηρεῖτο δὲ καὶ τὰς περιου-
55σίας τῶν συγκλητικῶν. ὁ μὲντοι ἀγιώτατος πατριάρχης Κο-
D σμάς τῇ τῶν κοινῶν πραγμάτων μεταχειρίσει ἀπαρεσκόμε-
νος καὶ ἀπεγνωκῶς τὴν διόρθωσιν, τῷ ὑπηρέτῃ „ἄρον” εἰπὼν
„τὸ ψαλτήριον καὶ ἀκολούθει μοι,” τῆς ἐκκλησίας ἀναχωρεῖ.
προχειρίζεται δὲ ἀντ' αὐτοῦ ἐκτομίας τις Ἐδοστράτιος, ἀφε-
10 λῆς ἀνὴρ καὶ γωνιὰ τὰ μάλιστα προσήκων. μετὰ δὲ ἔτη γ'
κατάγεται καὶ ἄκων. ἡ δὲ αἰτία οὐκ ἔγνωσται. ἀντ' αὐτοῦ
δὲ ὁ γραμματικὸς ἀνάγεται Νικόλιος. μετὰ δὲ ταῦτα ἠγ-
γέλθη Φραγγὸς Ῥομπέρτος ἐπὶ τὸν δάμνον διαπεραιούμενος. P. 333
αὐτίκα τοίνυν ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσεν, καὶ ἠττηθεὶς ἀκλεῶς
15 ἔφυγε, πολλῶν ἐκεῖσε πεσόντων, οὐ τῶν τυχόντων μόνον
ἀλλὰ καὶ τῶν μεγιστάνων καὶ εἰς αἰμάτων ὄντων βασιλικῶν.
ἠττημένος οὖν ὑποστρέφει ὁ βασιλεὺς. γαυριῶσιν ἐπὶ τοῦ V. 258
τοῖς οἱ βάρβαροι τινὰ τῶν πολισμάτων κατέχοντες. ἐστρα-
τεύει καὶ αὐθις βασιλεὺς, καὶ τὸν Ἀδριανὸν τὴν βασιλικὴν
20 ἀμφιβάσας ἐσθῆτα καὶ στήσας ἀπέναντι τοῦ Ῥομπέρτου πα-

1. ἀδελφῆς P.

13. εἰς Ἐπίδαμνον?

erat, Augustum classisque Drungarium. praeterea sororum maritos, ad-
fines suos, Nicephorum Melissenum et Michaelum Taroniten, certis
honoribus atque titulis ornavit. cum secundum haec imperator pecu-
niis egeret, donationes annuas et munera dari consueta magistratibus
praecidit ac sibi retinuit, senatoribus etiam locupletioribus opes eri-
puit. hanc administrationem rei publicae cum sanctissimus ille patri-
archa Coomas probare non posset, nec emendationem, de qua despe-
raverat, ullam exspectaret amplius, „tolle” inquit ministro suo „librum
hunc Psalmorum, et me sequere.” his dictis ex ecclesia discessit. eius
in locum successit est Eustratius spado, simplici vir ingenio, et dignus
in angulo qui degeret. verum et ille post triennium administrati pon-
tificatus contra voluntatem suam eo propter ignotam quamdam causam
deturbatur, evecto vicissim ad patriarchici solii sublimitatem Nicolao
Grammatico. secundum haec nuntius ad imperatorem allatus est, quo
significabatur Rupertum Francum trajecto mari Epidamnum venisse. qua-
propter illico suas copias educit, Dyrrhachiumque profectus manum cum
hostibus conseruit. victus autem proelio fuga sibi consuluit inglorius,
multis suorum amissis, non vulgaris modo sortis hominibus verum-
etiam magnatibus et imperatorio sanguine procreatis. hoc modo victus
imperator ad urbem revertitur. interea barbari prosperis fortunae
successibus elati superbire ac oppidula quaedam occupare. imperator,
vicissim eductis denuo copiis Adrianum imperatorio habitu ornare,

Βρηγγεϊλε νότα δοῦναι, εἶγε διώξει ὁ βάρβαρος. ὁ δὲ βασι-
 λεὺς διὰ τόπων θυσιαίων κυκλώσας, καὶ τὴν παρεμβολὴν
 αὐτῶν καταλαβὼν ὑπὸ χεῖρα πάντα ποιεῖται. τοῦτο μωδῶν
 ὁ βάρβαρος ἀόρατος γίνεται. καὶ ἡ μὲν ἐπιθῆσις αὐτοῦ πέ-
 πανται, οἱ δὲ Τοῦρκοι καὶ αὐθις τῶν Ῥωμαίων κατέτρεχον.⁵
 ἀλλὰ καὶ Τοῦρκός τις λεγόμενος Τζακατζᾶς τὰς νήσους Χίον
 Σάμον καὶ Ῥόδον κατέσχε. τότε δὴ τότε καὶ Κύπρος σὺν
 αὐτῇ Κρήτῃ ἀποστασίαν μὲν ἐνόησαν, διὰ τάχους δὲ τῆ
 βασιλευσύῃ ὑπανασώζονται, ἐν μὲν τῇ Κύπρῳ τοῦ Καρύκον
 ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ τοῦ Ῥαψαμάτου αὐτάραντος. ἐντεῦθεν εἰ
 C βασιλεὺς ἀναλωμάτων δεόμενος τρόπους ἀπαισιῶν συλλογῆς
 χρημάτων ἐπεύρισκεν. ἐντεῦθεν ἀπογραφαὶ τῶν ἀπανταχοῦ
 κτήσεων, καὶ τὰ καινὰ τῶν ὀνομάτων ἐπιεννόηται, τὰ ὑπέρ-
 πλεμα δηλαδὴ καὶ τὰ ὑπέρπλεα, καὶ ἄλλοι τρόποι ἐπηρεϊῶν
 κατὰ τῶν ὑπηκόων ἐπεισῆγοντο. γέγονε δὲ τῆκαυτα καὶ
 κλόνος τῆς γῆς ἕξ ἡμέρας ἐν αὐτῇ τῇ μηνίμῃ τοῦ ἁγίου Νι-
 κολάου, ὅφ' οὐ πολλαὶ οἰκίαι καὶ στοαὶ καὶ ναοὶ κατέπεσον,
 ὡς ἐντεῦθεν καὶ πολλοὺς συγχωσθῆναι καὶ ἀποθανεῖν. τῆρι-
 καυτα καὶ Πατζινάκων πλῆθος πολὺ τὴν Θρακίαν καὶ Μακε-
 D δονίαν ἐλήϊζεν. ἐκστρατεύει κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς, καὶ 20

13. καινὰ Labbeus, κοινὰ codices. 16. ἕξ ἄερος AB. an ἐξαι-
 σιος?

contraque Rupertam collocato praecipere ut si barbarus in ipsum im-
 petum faceret, terga daret: interim ipse per inuia loca facto itinere
 hostem a tergo circumdare. hac fraude circumventus adversarius in iis
 deinceps locis, conatu suo fracto, conspici desinit. compresso Franco
 Turci rursus fines Romanos invaserunt; quorum e natione quidam,
 cui Zachatae nomen erat, Chium Samum et Rhodum insulas occupa-
 vit. tunc et Cyprus atque Creta, defectionis illae quidem morbo in-
 sectae, ab imperatore desciscere cogitabant: verum anteverso celeriter
 ipsarum conatu imperio recuperatae conservataeque fuerunt. in Cypro
 Caryces, in Creta Rapsommates imperatori se opposuere. cum autem
 ille bellis exhaustus impensarum egeret, pecuniae colligendae rationes
 ab aequitatis legibus abhorrentes excogitavit. hiuc secutae possessioni-
 num ubi vis sitarum descriptiones: hinc novae illae appellationes hy-
 pertimorum et hyperpleorum excogitatae, quasi supercensae et redun-
 dantiae dicas. alias alii denique vexationum modi subditorum exhau-
 riendorum causa reperiebantur. accidit et terrae motus id temporis
 horrendus ac vehementis, illo ipso die quo sancti Nicolai memoria ce-
 lebrabatur. is multa aedificia porticus et sacras aedes humi stravit;
 quorum ruinis oppressi complures mortalium vivendi finem fecerunt.
 tunc et Patzinacarum ingens multitudo Thraciam Macedoniamque de-
 populata est. adversus eos imperatore cum copiis egresso primum qui-
 dam vincuntur Romani milites, deinde verò stragem illorum ingentem

πρῶτα μὲν ἠτιῶνται οἱ στρατιῶται, εἰδ' οὕτως ἠτιῶσι κατὰ κράτος αὐτούς ἄτε τῇ θεῆς δυνάμει τὸ πᾶν ἐπιτρέψαντες. ἄπαξ καὶ δις ἐπιβουλαὶ κατ' αὐτοῦ, ταῦ βασιλέως δηλαδὴ· πέρας δὲ ταύταις οὐκ ἦν.

- 5 Τότε δὴ καὶ τὸ τῶν Φράγγων ἔθνος ἐκ τῶν ἑσπερίων τὴν βασιλείαν καταλαμβάνει ὡς ἐκεῖθεν πρὸς ἑω διαπεραιώσασθαι. ὧν τὴν συγκλήσιν θεόσημόν τι προεμήνυσεν· ἀκρίδων γὰρ ἄπειρον πλῆθος ἐκ τῆς ἑσπέρας τὴν γένεσιν ἐσχηκὸς καὶ ὡς νέφος ἱππαζόμενον ἀπεικάζεσθαι καὶ σκυιάζειν τὸν
 10 ἥλιον διὰ τῆς μεγίστης τῶν πόλεων καὶ τῶν ταύτης ὀρίων τὴν πτῆσιν ποιούμενον πρὸς τὴν ἐῶαν ὄρητο, κάκει κατέ- P. 334
 πυνσε. διαπεραιοῦνται οὖν οἱ Φράγγοι, καὶ τὴν Νίκαιαν παρὰ τῶν Τούρκων κατεχόμενοι ἀφαιροῦσι, καὶ τῇ βασιλεῖ ταύτην ὄνιον διδῶσι. τότε ἡ τῶν Βογομίλων ἀνεφάνη αἰρε-
 15 σις, ἣς κατήρχε Βασιλεῖος ὁ λεγόμενος Ιατρός. ἐτέρα δὲ πάλιν ἐπανάστασις παρὰ τινος γέγονε, Κομάνους μὲν ἐφεπομένους ἔχοντος καὶ εἶναι λέγοντος τοῦ προβεβασιλευκότος Λισγένους. ἀναγορεύεται οὖν κατὰ τὴν Θρακίαν ἀπατώμενος, ἀλλὰ κατέ-
 20 ἦδη ἐσχολακὸς ἀνακαινίζει ὁ διαληφθεὶς βασιλεύς. προφο- B
 ρεῖ καὶ οἰκοθεῖν κτήματα, τὰ μέντοι φροντιστήρια καὶ τὸ τῶν

7. τις P.

edunt, cum rem totam divinae potestati commisissent. sunt et insidiae contra imperatorem semel atque iterum structae, sed successum non habuerunt.

Eodem imperante Francorum natio de partibus hesperii profecta Cpolim venit, ut versus Orientem ibi traiceret. eorum adventum indicatio quaedam divina praecessit: nam infinita locustarum vis, quarum erat ex Occidente origo, tantis cum copiis volantum ut nubem repraesentare viderentur et solem ipsum obnubarent, per maximam hanc urbium eiusque fines in Orientem perrexit, ibique considens ulterius volare desiit. cum autem Franci traicissent in Asiam, Nicaeam Bithyniae Turcis, qui eam obtinebant, adeptam imperatori pro certo pretio venderunt. tunc et Bogomilorum exorta fuit haeresis, auctore Basilio, qui Medicus usurpabat. rursus item alia contra imperatorem excitata fuit a quodam conspiratio, qui Comanorum societate comitatuque fretus Diogenis se filium perhibebat, eius qui ante hoc tempus imperaverat. in Thraciam ubi venisset, per fraudem a quibusdam imperator renuntiatu capitur et oculos amittit. imperator autem Alexius domum alendis pupillis adsignatam, quae dudum iam alumnis caruerat, instauravit, attributis ei quibusdam de suo quoque facultatibus. adiecit et religiosarum exercitationum aedes, fundumque litterarum erudiendis pueris. hinc nova contra ipsum oritur seditio, cuius

παιδῶν διδασκαλεῖον αὐτὸς προσεκετίθησιν. ἑτέρα καὶ αὐτοῦ ἐπιβουλή, ἧς κατῆρχεν ὁ Ἄνεμᾶς Μιχαήλ. ἀλλ' αὐτίκα διαμνησθέντες παιδεύονται, ἀλωθέντες τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς οὐ ξυρφεῖ ἀλλὰ δρωπάκι.

V. 259 Ἡ μέντοι τοῦ βασιλέως μήτηρ τὴν βασιλείαν ἅπασαν οἰκο-
νομοῦσα ἦν, ἐφ' ᾗ καὶ ὁ κρατῶν ἡνιάτο ὡς ἔχων μόνον τὸ τῆς
βασιλείας ὄνομα. τοῦτο οὖν ἡ μήτηρ γνοῦσα ἐκοῦσα ἐξέστη,
C καὶ εἰς τὴν τοῦ παντεπόπτου μονῆν, ἣν αὕτη ἔδειματο, κα-
τοικεῖ. πρὸς μέντοι τὴν κοινωὸν τοῦ βίου ὁ κρατῶν οὔτε
ἀποστόργως εἶχε πρὶν οὔτε παντοίως ταύτῃ προσέκειτο.¹⁰
ἀφροδισίων γὰρ ἠτιώμενος οὐ πᾶν τὰ εἰς εὐνήν ἐτύγγαν
δίκαιος. ἐπεὶ δ' ὁ χρόνος προήκων τῷ αὐτοκράτορι τὰ ὑπο-
φόρα βέλη τοῦ ἔρωτος ἤμβλυε, τότε τῇ Ἀνγούστη πρόσκει-
ται τέλεον καὶ πῶσαν αὐτῇ τὴν οὐσίαν ἀνατίθησι, ἥνικα καὶ
μᾶλλον ποδαλγῶν κλινοπετῆς ἦν. αὕτη δὲ τῷ μὲν υἱῷ καὶ¹⁵
βασιλεῖ Ἰωάννῃ μὴ φιλίως προσκειμένη, τὴν διάθεσιν πᾶσαν
D ἐπὶ τῇ πρώτῃ θυγατρὶ καὶ τῷ ἐπ' αὐτῆς κηδεστῇ Βρυεννίῳ
ἔκεκτητο. ταύτῃ τοι καὶ τὸ συγκλητικὸν ἅπαν καὶ τὸ μὴ
τοιούτων ἐπιτηδεῖως ὁ Ἰωάννης μετήρχετο.

Εἰς μέντοι τῶν πρὸς ἑῴαν διαβάντων Λατίνων ὁ Βαι-²⁰
μούνδος συνθήκας μετὰ τοῦ κρατοῦντος ποιήσας μυρία τε

6. φ] ὡν P.

8. κατοικεῖ B, κατακρατεῖ P.

12. πυρφόρα?

erat auctor eius consobrinus Michaelus: sed quotquot in hanc societatem venerant, mox indicio facto ad imperatorem delati castigantur, ademptis capillis non novacula sed dropace.

Caeterum mater imperatoris universum administrabat imperium, quam rem ipse dolenter ac moleste ferebat, ut qui videret solum sibi nomen imperii reliquum esse. mater hoc animadverso sponte sua cessit, et in monasterium inspectoris omnium, quod ipsamet exstraxerat, commigravit. iam quod imperatoris coniugem vitaeque sociam attinet, eam ille quidem antea nec aversatus plane fuerat, nec omnino, ut par fuisset, dilexerat: nam rebus Veneris deditus iura matrimonii parum sancte servabat. postquam vero grandior aetas ignita libidinis in imperatore tela nonnihil hebetarat, tunc in Augustam converso amore totus in eius caritate acquiescebat, omnem potestatem gerendarum rerum ei permittebat, praesertim cum iam pedibus aeger in lecto decumberet. erat autem imperatrix animo erga Iohannem filium et imperatorem designatum nonnihil alieno, et omnem benevolentiam in filiam natu maiorem eiusque maritum, generum suum Bryennium, transtulerat. hanc ob causam Iohannes senatum et ordines ceteros studiose colebat.

Ceterum unus ex iis Latinis qui versus orientem profecti fuerant, cui Baimundi nomen esset, icto cum imperatore foedere maximis

χρήματα λαβίων, καὶ τῇ Ἀντιοχείᾳ προσβαλίων, τῇ πολιουρχίᾳ
 τε ταύτην ἐλὼν τῶν συνθηκῶν ἐπιλανθάνεται, καὶ χεῖρα
 μᾶλλον αἶρει κατὰ Ῥωμαίων. μέλλων δὲ πρὸς ἑσπέραν ἔρ-
 χεσθαι καὶ μήπω κατασχεθῆ πτοηθεῖς, θάνατον ἑαυτοῦ κα-
 5 ταψεύδεται, κἄν ὕστερον σπένδεται τῷ βασιλεῖ. μετὰ δὲ
 ταῦτα νοσεῖ ὁ κρατῶν τοσοῦτον ὡς ἐκλελοιπέναι δοκεῖν. προσ-Γ. 335
 κομίζεται αὐτῷ τὸ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐκτύπωμα τοῦ κατὰ
 τὴν Χαλκῆν ἀνεστηλωμένου, ὅπερ ἦν ἐν πέπλῳ τινὶ πρὸ τῆς
 εἰκόνης ἀπηρωρημένον. ὑφαπλοῦται τῇ κλίτῃ, καὶ ὁ κάμνον
 10 ἀνέρρωται. ἐπὶ τούτῳ φόβος ὑποσειεί οὐ μόνον τὸ δημοτικὸν
 ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐν τέλει· φήμη γὰρ αὐτοὺς κατεπρά-
 τει ὡς ὁ κρατῶν κατ' ἐκεῖνο τὸ μέγα τεθνήξεται σάββατον.
 ἀλλ' ἢ τοιαύτη φήμη καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ βασιλέως κατέσεισε
 ψυχὴν. ψευδὴς δὲ ὅμως ἠλέγχετο. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἔκ-
 15 τοτε περὶ Φιλιππούπολιν διέτριβεν ἕαρ ὕλον καὶ θέρος. τὸ
 δὲ αἴτιον ἢ μετὰ τῶν Μανιχαίων διάλεξις, οὗς Πανλικιάνους Β
 ἢ δημῳδῆς ὀνομάζει φωνή. πολὺ δὲ τὸ γένος τοῦτο ἐν τῇ
 χώρᾳ ταύτῃ κατόικισται, τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Τζιμι-
 σχῆ ἐκ τῆς ἐώας καταγαγόντος αὐτὸ κἄν ταύτῃ ἐγκατοικίσαν-
 20 τος· οἷς δὴ καὶ διαλεγόμενος πολλοὺς πρὸς τὴν ὀρθόδοξον
 πίστιν μετήνεγκε. κατ' ἐκεῖνο καὶ πολλοὶ γεγονόσιν ἐμπρη-

4. κατεσχέθη Ρ.

9. ἐφαπλοῦται?

que pecuniis acceptis Antiochiam nomine imperatoris adortus est;
 quam ubi per vim expugnatam cepisset, initorum foederum oblitus
 Romanos ipsos invadere non dubitavit. deinde versus occidentem fa-
 cturus iter, quod vereretur ne alicubi a Romanis interciperetur,
 falso de morte sua rumore didito, quod volebat adsequitur. sed
 tamen deinde rursus in gratiam cum imperatore rediit. is vero secun-
 dum haec tam gravi correptus est morbo, ut animo defecto extinctus
 esse videretur. quapropter ad ipsum allata est effigies servatoris no-
 stri ad Chalceum erecti, quae in peplo quodam ante imaginem ipsam
 suspensa conspicitur. haec quum in aegrotantis lectum expansa fuis-
 set, vires omnino recuperavit. ea res non modo plebem sed ipsos
 etiam proceres atque magistratus metu quodam perculit. nam vulgo
 rumor obtinebat futurum ut imperator illo ipso magno sabbato natu-
 rae debitum persolveret; qui quidem ad imperatorem delatus non
 parum eius animum cruciaverat, quanquam eventus ipse falsum fuisse
 docuit. ab hoc morbo iuxta Philippopolim vernaliumque tem-
 pus exegit imperator, ob unam hanc causam, quod cum Manichaeis
 de religione dissereret, quos vulgus hominum Paulicianos appellat.
 ea natio sane perampla in hisce finibus habitabat, ex Oriente per
 Iohanuem Zmischem huc translata et in colonias quasi quasdam de-

σμοί. κατὰ δὲ τὸ ἔαρ ἔπνευσαν ἄνεμος τοσοῦτον βλαῖος ὡς
καὶ ἄλλα μὲν συμβῆναι συμπτώματα, καταπεσεῖν δὲ καὶ τὴν
ἐν τῇ κατὰ τὸ πλακοτὸν κίονι ἰδρυμένην στήλην καὶ πολλοὺς
τῶν ἐκεῖσα παρατυχόντων ἀνελεῖν, καὶ ὄμβρον δὲ ἄγδαϊον
C ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τοσοῦτον καταρραγῆναι 5
ὡς καὶ οὐκίως καταπεσεῖν ἀνθρώπους τε καὶ ζῶα ἀποκνηῖ-
ναι. ἐν τούτοις ἐπιδημήν Τουρκῶν κατὰ Ῥωμαίων. ὁ δὲ
κρατῶν μὴ ἰσχύων δι' ἑαυτοῦ ἐκστρατεῦσαι ἅτε κλινοπέτρης
ῶν, στρατὸν ἐπέμπευε οὗ ἀρχηγὸς ὁ Καμύτζης Βυστάθιος,
ὃς δὴ καὶ προσβαλὼν τοῖς Τουρκοῖς αἰχμάλωτος ἄγεται καὶ 10
τὸν στρατὸν ἀκόλλουσι, οὐκέτι οὖν ἀνέχεται ὁ κρατῶν, ἀλλ'
V. 269 ἐκεῖσε καταλαμβάνεται καὶ τοὺς Τουρκοὺς ὡσεὶ καπνὸν διαλύει.
καὶ οἱ τὸν Καμύτζην κατέχοντες αὐτόμολοι σὺν αὐτῷ προσ-
έρχονται τῷ βασιλεῖ. μετὰ ταῦτα ὁ τῶν Τουρκῶν ἄρχων
σπένδεται τῷ βασιλεῖ, καὶ ὁ καθ' ἕνα οἴκαδε ἄπεισιν. ἐπει 15
D δὲ μετὰ ταῦτα τὰ τῆς νόσου ηὔξανε, κοινῇ γνώμῃ τῶν ἰατρῶν
αἰθρον κατὰ στομάχου φλογόντα δέχεται. ἐπεὶ δὲ ὁ αἴρ
ὁ ἐν ἀνακτόροις αἴρ οὐκ εὐκρατος ἐδόκει ἅτε νοσιώτερος ὢν,
εἰς τὰ τῶν Μυγγάνων ἀποκεκρίσται ἀνάκτορα τοῦ χρωῖν,

3. πλακοτὸν F.

ducta. cum his ergo disputans Alexius, multos ad rectam de religione
sententiam revocabat. exstitere tum frequentia passim incendia cum-
que ver appetiisset, tam vehementes ventorum flatus exorti sunt, ut
inter aliorum operum casus atque ruinas etiam statua columnae imposita
in foro Placoto, sic ab incrustatione dicto, delapsa multos istic forte
praesentes opprimeret. praeterea litteris proditum est ex aëre tam
impetuoso imbreui die, quo sanctorum apostolorum Petri et Pauli
memoria celebratur, erupisse, ut aedificia prosternerentur et in eis
mortales una cum animantibus aquis obruerentur. secutae sunt Tur-
corum in provincias Romanas excursionses, contra quos imperator quem
ducere copias adfixus lecto non posset, Eustathium Camytzem exer-
citiis praefectum adversus eos mittit. is cerserta cum Turcis manus
non copias modo caesas amittit, verumetiam ab hoste captivus ab-
ducitur. eo casu imperator cognito teneri non potuit, quia ipse ad
ea loca proficisceretur. quo facto instar fumi Turcos dissipavit, tanto
eis terrore iniecto ut etiam il qui Camytzem captivum detinebant
sponte sua cum ipso ad imperatorem accederent. secundum haec
princeps Turcorum foedus cum imperatore ferit; quo inito domum
utrinque discessum. cum autem morbus imperatoris in dies ingraves-
ceret, de communi medicorum sententia candens ferrum eius sta-
macho impressam est. et quia parum temperatus aër regiae videretur.
ut qui esset australior aliquanto, in Manganorum palatium fuit ve-
portatus, fato illum, ceu credi par est, eo pertrahente. nam vulgo ictu-

ὡς ἔοικε, καθέλκοντος· τὸ γὰρ „ἐν ἀκεσωδύνοις πεσεῖται” περὶ αὐτοῦ γεγράφθαι φασὶν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοί. Θνήσκει οὖν ἐκεῖσε τῆς βασιλείας διάδοχον καταλιπὼν τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Κωμνητὸν Ἰωάννην.

4. post Ἰωάννην F: ἕως ὧδε τὸ πέρασ τῆς κατὰ χρονικὰ διηγήσεως.

tum illud „in Acesodynis cadet” de ipso perscriptum esse perhibent, qui plurimum eiusmodi oraculis interpretandis valent. istic ergo diem in terris supremum, Iohanne Comneno filio successore imperii relicto, clausit.

INDEX GRAMMATICUS.

- ἀδελφός* θεός 418, 3. 424, 20. 426, 13. 427, 11. 432, 8.
ἀδελφοτεκνοφθορεῖν 270, 9.
ἀθεσμοκοκίτης 501, 2.
ἀκολουθότερον 10, 6.
ἀλλόπιστος 235, 3.
ἀμφύπαρκτος 132, 18. 139, 9.
ἀναγκαῖα i. e. *ὄργεις* 68, 2.
ἀνδρακιᾶν 575, 18.
ἀνθρωποπετεινόμορφος 507, 15.
ἀντίναξ 543, 21.
ἀξιοθάνωματος 506, 19.
ἀπαθανάτησις 170, 3.
ἀπαφθάρτησις 170, 1.
ἀρειανίζειν 465, 10.
ἀρρωστηματικός 225, 15.
ἀρχοποιός 149, 4.
ἀστραπηβόλος 603, 1.
ἀστραπύβλητος 492, 7.
αὐξίφωτειν 88, 8.
ἀψινθιάζειν 530, 3.
βαταρίτις ῥίξα 515, 18.
βήσαλος 498, 1.
βιάζειν 536, 19.
βραδυθάνατος 585, 4.
γίγαντογενής 243, 13. 494, 5.
τῆ γυνῆ 513, 14.
διέκρατον 530, 12.
δοκίτης ἀστήρ 515, 9.
δορατότρωτος 531, 15.
δρομικῆ ἔκκλησία 495, 15. 498, 21.
τὴν ἑβδομάδα 536, 6.
ἐκβιάζειν 531, 6.
ἐκπυκτός 529, 15. 543, 17.
ἐκροφᾶν 113, 16.
ἐκφαντορικός 147, 3. 149, 11.
ἐπιδραζέσθαι 518, 11.
ἐπιπτέρυξις 87, 3.
ἐπιστύπτειν 321, 19.
ἐπιχειορίζειν 527, 5.
εὐλαχεσμένος βίος 601, 8.
ζωήρριτος 86, 16.
ζώθαπτος 538, 10.
θανατικόν 499, 16. 500, 12. 512, 9. 526, 19.
θεύσημον 619, 7.
θνήσις 500, 3. 510, 18.
ἰδρύς 508, 4.
ἱστορηθεῖσα εἰκὼν 521, 17.
ἰχθυόθηρ 508, 1.
ὁ καθ' ἕνα 74, 14. 622, 15.
κάθισμα 496, 6. 497, 3.
κακοπιστία 492, 5.
καρδιογνώστης 205, 2.
καταθαλατιζέειν 32, 17.
κατασκληκῆν 457, 10.
κατασπιλοῦν 570, 10.
κατατίθεσθαι 600, 15.
καῦκος 511, 1.
καυλοτομεῖν 501, 2.
κίνιστερνα 498, 15. 550, 8. 566, 9.
κισσηροειδής 498, 2.
κληρωτικῶς 70, 11.
κλησίγραφος 538, 8.
κορηνός 493, 5.
κοπρόφορος 544, 9.
κράβα 566, 7.
κράτωρ 519, 18. 526, 10. 547, 3.
κωμοδρόμος 500, 21.
λειψοφωτειν 88, 7.
λεπτοποίησις 65, 20.
λιθοπλίνθινος 564, 18.
μανιάκων 374, 18.
μάγνα 595, 19.

- μεγαλοσύνη 11, 7.
 μηναιορόγια 509, 7.
 μητρογαμειν 270, 9.
 μυριόνικος 494, 21.
 νινίον 537, 10.
 ξυγορρής 386, 1.
 Ξηροκοστία 485, 11.
 Ξυλότρουλος 495, 15. 498, 21.
 όλονύτως 436, 9.
 όστιάριος 496, 18.
 ούρανοφάντωρ 56, 13.
 πάχτιον 498, 8.
 παροδευτικώς 126, 14. 145, 8.
 πατρομητροόμοιος 107, 7.
 πικρόφυλλος 95, 15.
 προγνώστης 197, 12. 205, 2.
 προεικονίζειν 256, 1.
 προεικόνισμα 222, 15.
 προπροσώπως 558, 7.
 προσεφαπλοῦν 544, 8.
 πρωτομαΐστορος 497, 8.
 πρωτοπαπᾶς 569, 10.
 πρωτοσπαθάριος 583, 19.
 πυρσολατρεῖν 265, 1.
 σαββατοχυρίακα 598, 12.
 σαλπυγγοειδής 489, 14.
 σεβαστοχράτωρ 616, 16.
 σεχρειακοὶ λόγοι 604, 19.
 σιτοθήκη 570, 15.
 σίφων ἄνεμος 15, 1.
 σπαθηφόρος 601, 3.
 σπουδεῖν 552, 18.
 σταυροπύτης 591, 5.
 στρατικαὶ δυνάμεις 615, 11.
 συμπαραψίστασθαι 139, 6.
 συναρμενίζειν 68, 21.
 συνθλάττειν 199, 13.
 συνοδοπανσέληνος 45, 17.
 συντεκνία 569, 14.
 πυρν(α?)πογεννηθῆναι 99, 1.
 σωλέα 498, 7. 506, 20.
 τελειοπῶγων 517, 8.
 τερψίδυμος 21, 16.
 τετραμερόθεν 478, 7.
 τετραπύδιον 554, 20.
 τολμηροκέρδιος 520, 19.
 τρούλος 498, 1. 506, 18.
 ἕλεσθός 506, 7.
 ὑπέρπλεα 618, 13.
 ὑπέρτιμα 618, 12.
 ὑπερωμίας 331, 9. 474, 21.
 φιλοβένετος 497, 1.
 φιλοβουσία 386, 2.
 φούνδαξ 612, 17.
 χειροθετεῖν 462, 20.
 χριστιανοκατήγορος 505, 4.
 χρυσοστρικλίσιον 585, 13.
 χωράρχης 490, 4. 520, 18.

INDEX HISTORICUS.

- Aaro in Oro monte mortuus 300, 7.
Abaris s. Nabo mons 291, 11. 300,
5. in eo mortuus Moses 301,
12.
Abbacum pascit Danielum 376, 1,
Abelus quorum imago sit 224, 10.
ei cur inviderit Cainus 221, 11.
Abeli vocabulum quid signifi-
cet 224, 10.
Abesalomi insidiae et interitus
333, 13.
Abisacus s. Abisago Davidem ser-
vat 335, 19.
Abrahamus astronomus 246, 7.
eius constantia 251, 2. fides 253,
15. hospitalitas 248, 17. mansue-
tudo 247, 10. obedientia 247,
8. Melchisedeco minor 257, 13.
nomen unde accepit 253, 15.
accipiter quomodo sibimet medea-
tur 95, 14.
Achaabi interitus 354, 6.
Achas Charinae F. cum omni do-
mo lapidibus obrutus 304, 7.
Achazus Ioatham F. impius 359, 3.
Achior Ammanites 316, 18.
Achis rex 329, 11.
Achitopheli consilium et interi-
tus 333, 8.
acontias serpens 111, 18.
Ada uxor Lamechi 230, 7.
Adamus qualis creatus sit 162,
17. 164, 5. 176, 13. 180, 6.
quomodo factus sit morti ob-
noxius 173, 11. 176, 13. ne
peccaret quare non sit impe-
ditus a deo 191, 8. quando e
paradiso eiectus sit 227, 5. ubi
exsul vixerit ib. de eius exilio
oratio Chrysostomi 174, 16. de
eius conditione concilii Cartha-
giniensis sententia 182, 3. eius
liberi 221, 6. eius nomen unde
ductum sit 142, 17.
Adonibezeci ducis Chananaeorum
poena 305, 13.
Adriani imperium 447, 15.
Aegyptus Alexandro mortuo cui
obvenerit 377, 7. hiemem cur
nullam habeat 287, 15. plagis
vexatur 283, 17 sqq. annonae
inopia laborat 273, 12.
Aegyptii geometriae inventores
240, 13. superstitiosi 245, 13.
plagis vexantur 283, 17 sqq.
Aeliae nomen Hierosolymis indi-
tum 448, 3.
Aemiliani imperium 455, 1.
aër facile adficitur 70, 13. in lit-
teris sacris nonnunquam coe-
lum appellatur 17, 2.
aerarii inopia sub Basilio Mace-
done 547, 13.
Aesculapius quando vixerit 307, 4.
Aethiopum regina Sibylla 343, 7.
Agagus conservatur a Saulo 326,
16.
Agilaei feminis subiecti 270, 10.
agnus paschalis quando mactari
solitus 425, 12.
Agrippina a Nerone F. interfici-
tur 441, 16
Alagabalus v. Heliogabalus.
Alexander Magnus a Candace cir-
cumventus 268, 1. a Daniele
pardali comparatus 268, 9. Hie-

- rosolymis deo sacra peragit 267, 18. Iudaeorum pontificem veneratur 267, 12. quo aetatis anno mortuus sit 268, 7. eius castitas 268, 14. eruditio 268, 18. in insula Brachmannum columna ib. regnum Persarum evertit 376, 18. oculorum eius alter caeruleus, alter niger 268, 9. monarchiae eius divisio 377, 6.
- Alexander antistes Alexandriae Athanasium baptizat 454, 12.
- Alexandri Mamaeae F. imperium 453, 8.
- Alexander monachus refutatur 466, 21.
- Alexandria a quo sit condita 268, 6. a Cpolitana ecclesia divellitur 498, 17.
- Alexius Comnenus v. Comnenus.
- Alexius patriarcha auro corruptus 585, 11.
- allelengyum a Basilio institutum 577, 1. abrogatur ab Argyropulo 581, 1.
- Amalthaeae Cornu una e filiabus Iobi 277, 9.
- Amasiae regis interitus 358, 8.
- Amazones matrimoniis carent 270, 14.
- de ambitu lex Marciani 487, 20.
- Ambrosius discipulus Origenis 451, 1. eius libertas 477, 5.
- Amnonis cum sorore incestus 332, 20.
- Amos rex 368, 2.
- Amphilochii de angelis sententia 153, 12.
- Anabatarum Caianitarum liber 226, 10.
- Anacharsis virtutis amans 437, 8.
- Anastasio Dicori imp. exitus 491, 10. somnium 492, 4. praeclarum facinus 492, 21. seditionem placat 492, 5.
- Anastasio Sinaitae allegoria 20, 10. 64, 3. de angelis opinio 153, 8. loci eius citati 30, 15. 74, 7. 93, 5. 141, 1. 164, 16. 170, 18. 177, 21. 179, 6. 188, 15. 195, 18. 200, 15. 311, 8. 340, 4. 367, 10.
- Anatolii consilium 488, 21.
- Anaxagorae quando vixerit 376, 15. eius de sideribus et sole opinio 40, 15.
- Anaximandri de sideribus et sole opinio 40, 13.
- Anaximenis de sole opinio 40, 14.
- Andreae Cretensis locus laudatus 165, 2.
- Andromachus theriacae inventor 113, 21.
- angeli hominum tutores 260, 5. scalam Iacobi scandentes quid significant ib. quando creati sint 152, 10 sqq. qua ratione comedisse dicantur in sacris litteris 248, 22. de eorum origine variae sententiae 150, 14. eorum futurarum rerum praedictiones 204, 15. alae eorum quid significant 147, 20. Mosem sepeliunt 296, 16. eorum nomen unde ductum sit 146, 12 sq. de iis Niphophori patriarchae locus 260, 14.
- anguillarum ortus 84, 20.
- anima qualis sit 131, 4 sq. quo siccior, eo sapientior 141, 14. 219, 12. quomodo in corpore existat 136, 17 sq. eius facultates 133, 6. partes tres 211, 3. sedes 136, 11. 138, 7. incrementa 158, 17. brutorum qualis sit 198, 17.
- animalcula ephemera 72, 17.
- animalia meticulosa 72, 4. corde amplo praedita cur timida sint 103, 3. libyca cur per aestatem bibant 126, 1. quaedam immunda 315, 7. terrestrium sensus acres 93, 10. 96, 13. a pedibus destitutis testes nulli 73, 11. omnibus instinctus 123, 18 sq. in brutis cur foetus magis quam in hominibus similitudinem parentum referant 106, 14. munda ab immundis quo modo Noa discernere potnerit 236, 21.
- Annae mulieris liberalitas 496, 13.
- annales Iohan. Scylitzae 531, 21.
- annonae caritas sub Constantino Copronymo 527, 11.
- annus quid sit 48, 11. Graecorum ab Hebraeis diversus 228, 4. annorum hebdomades apud Danielum 381, 10.

- Antiochi haeresim suam ex Origene traxerunt 451, 18.
 anseres pervigiles 84, 2. Romam servant 84, 4.
 Antichristi prodigia 293, 4.
 Antigonus Alexandro mortuo Asia potitur 377, 9.
 Antiochia a quo condita sit 377, 12. eius clades 500, 13. ea abstinnet Phocas 571, 8.
 Antiochei imperatricis statuum deiiciunt 477, 14.
 Antiochus Epiphanes 377, 18.
 Antiochus Eupator 378, 10.
 Antiochus ostiarius circumventus 496, 18.
 ἀντισηδάρωνος 78, 20.
 Antonini Caracalli imperium 449, 12.
 Antonini Philosophi imperium 449, 15.
 Antonini Pii imperium 449, 12.
 Antonius ab Augusto devictus 380, 6.
 Apelliani haeretici 429, 19.
 apes fucos puniunt 87, 17. quare oleo extinguantur 91, 10. earum res publica 77, 18. 87, 19.
 Apis ab Aegyptiis colitur 245, 16.
 Apochaudas devictus a Nicephoro 568, 20.
 Apolinarius Alexandrinus 504, 7.
 Apolinarius Laodiceae antistes quando vixerit 455, 14. eius haeresis 134, 2. 455, 14. damnatur 503, 5.
 Apollonii praestigiae 445, 11.
 apostoli linguarum descensione firmati 420, 1 sqq. patriarchis maiores 428, 10. ceteris pares Paulus et Iacobus 427, 10. primi cur duodecim fuerint ib. nullus Paulo anteponeendus 397, 22.
 aprorum natura 119, 15.
 Apisarius 518, 1.
 aqua cur a deo et supra et infra firmamentum collocata sit 16, 2. eius fons et principium mare 18, 12. 31, 8. marina quomodo potabilis fiat 18, 22. marina vade constat 31, 10. fluviatilis cur non salsa sit ib. quare cito patrescat 34, 15. putealis cur hieme calida sit 114, 11. cum igne in Lyciis montibus coniuncta cuius nos admoneat 33, 13. eius in diluvie altitudo 237, 16. in sacris litteris nonnunquam mel dicitur 356, 16. aqua adversationis 194, 15.
 Aquila astrologus Christianus sit 448, 17. scripta sacra vitiat ib. aquilae pennae 83, 8. angurium 546, 11. 558, 10. in pullos iniquitas 80, 3.
 Arbaces Sardanapalum occidit 264, 12.
 arbor cognitionis cur in paradiso condita fuerit 190, 11. de ea magna dissensio 162, 22. 186, 21. arbores *δασυλλοι* et tamen *φυλλοβόλοι* 27, 1. aureae cum auriculis 537, 4. earum folia cur diversa 24, 17 sqq. in iis sexus discrimen 24, 7.
 arboris et fontis miracula 515, 12.
 Arbylus Assyriorum rex 244, 17.
 arca domini cur capta fuit 322, 15.
 arca Noae quanta fuerit 240, 8. in eam cur tam septena quam bina animalia recepta sint 239, 1.
 Arcadius imp. Theodosii ex Placilla F. 475, 2. ab Innocentio papa excommunicatus 480, 18. absolvitur 482, 15 sqq.
 archangeli 145, 21.
 ardeola s. erodius avis 85, 1.
 Argyropuli uxoris virtus 580, 13.
 Arius haeresim suam ex Origene hausit 145, 18. damnatur 502, 15. eius mors 468, 17.
 Aristotelis aetas 376, 17. de coelorum sententia 11, 9. loci e scriptis eius laudati 57, 1. 97, 23. 102, 15. 103, 18. 119, 10. 219, 3.
 arithmeticae inventores 240, 13.
 Armatus v. Harmatus.
 Armemunes 540, 12.
 Arsenius profugit 475, 20. revocatus ib. ad Theodosium mittitur ib.
 Artabanes rex 376, 14.
 Artabasdus imperium usurpat 526, 9. Leonis gener 520, 14. eius exitus ib.
 Artaxerxes Persarum rex 266, 4.
 Artemius imp. 520, 8.
 Artoclines ab uxore necatur 593, 3.

- Asa rex 349, 15.
 ascetica Basilii 180, 21, 315, 19.
 asinus timidus 103, 4. acri audi-
 tu praeditus 93, 11.
 Astarte Sidoniorum dea 353, 19.
 caulem atque Veneris 344, 20.
 Asmodaeus genius nequam 320, 7.
 aspidochelone cetus 68, 22.
 aspidum genera tria 112, 1.
 Assyrii unde Persae dicti 265, 2.
 astrologi 518, 2. ex Italia proseri-
 pti 444, 11. refutati 54, 19. 56,
 19.
 astronomiae inventores 240, 13.
 Asua Adami F. Setho nupta 221,
 7.
 Athanasius ab Arianis solio detur-
 batur 465, 18. eius exsilia ib.
 citatur 169, 17. 174, 2. 185, 3.
 225, 4. 229, 13. 384, 13. 385,
 17. 386, 20. 589, 19. de eo
 praesagium 454, 8.
 Athenais post Eudocia dicta Theo-
 dosio Calligrapho imp. nubit
 484, 7.
 Athenodorus Augusti libidines
 coercescet 382, 4.
 Atlas mons 27, 17.
 Atlanticum mare unde nomen tra-
 xerit 27, 15.
 atramentum qui pisces habeant
 71, 20.
 Augustus Cleopatram vincit 112,
 5. quamdiu imperaverit 379, 16.
 iracundus 381, 16. eius libidi-
 nes coercescunt 382, 1. morituri
 verba ib. a subditis dilectus
 383, 1. Nicopolim exstruit 380,
 9. pacem tuetur 380, 17. nomen
 unde accepit 379, 15.
 Augustus mensis unde dictus 380, 7.
 aves unde oriantur 84, 12. in iis
 quid admirandum 366, 4. aureae
 canentes 543, 12.
 Aureliani imperium 455, 12.
 aurium meatus cur tortuosus sit
 60, 10.
 Auses antea Iosua dictus 299, 19.
 Azura Adami F. Caimo nupta
 221, 7.
 Baal 352, 16.
 Baalim 352, 16.
 Babylonii astronomiae inventores
 244, 5.
 Bahmundi s. Raimundi versutia 620,
 20.
 Balbini imperium 453, 12.
 balaenae ceti species 42, 7. 69, 8.
 Baltasarus rex 373, 14.
 Banas et Richabus Memphiboseti
 occisi poemas dant 331, 17.
 baptizare cuius licet necessitate
 cogente 454, 17.
 Barachus iudex Israelicus 306, 3.
 Bardanes imperium affectat 53, 1, 5.
 Bardae facinora 544, 12. somnium
 et caedes ib.
 Barlaami locus 167, 15.
 Basilacis seditio 615, 8.
 Basilis Amasiae antistes interfectus
 464, 17.
 basilisci natura 109, 22. 111, 3.
 Basilii Macedo imp. a Michaelo
 Temulento adoptatus 545, 9.
 templa exstruit 549, 16. cister-
 nas purgat ib. cum Bulgariis
 bellat 576, 4. ia capitis discrim-
 en venit 552, 8. ingratus 547,
 13. iustus ib. liberalis 570, 16.
 eius figura tenuis 564, 8. trium-
 phus 579, 3. mors 553, 8.
 Basilii Romani F. imperium 567,
 4. 575, 20.
 Basilii Caesareae pontifex 563,
 14.
 Basilii laudatur 18, 11. 27, 20.
 29, 11. 37, 6. 40, 8. 54, 7. 66,
 12. 75, 15. 81, 8. 98, 15. 110,
 17. 134, 5. 136, 7. 141, 19. 151,
 15. 152, 18. 154, 21. 158, 16.
 167, 12. 177, 5. 180, 21. 193,
 17. 200, 3. 205, 12. 212, 8.
 289, 9. 291, 8. 296, 9. 315, 19.
 365, 1. 385, 1. 413, 2. 466, 19.
 bataritis radix 515, 18.
 Batatas excrucatur 597, 3.
 Belisarii res gestae 494, 13. sqq.
 Bersabea 335, 4.
 Bodena castellum 576, 14.
 Bogomilorum haeresis 621, 14.
 Boilus Romanus 597, 7.
 Botaniates v. Nicephorus Botania-
 tes.
 bovini capitis omen 566, 11.
 boum pestis *μνῆρα* 566, 7.
 Brachmanes virtutis studiosi 437,
 6. eorum abstinentia 269, 7. in-
 sula ib.

- branchialis qui pisces careant 73, 14.
- Ios. Bringas v. Iosephus.
- bruchus quid sit 288, 6.
- brutorum solertia et humana prudentia diversae 123, 19.
- Bryennius seditiosus 613, 18. excaecatur 614, 20.
- Bulgari seditiosi 576, 4. quindecim milia excaecantur 578, 2. eorum regni exitus 578, 14.
- Byzantium v. Cpolis.
- Caballa regio 528, 8.
- cadus olei in Heliae historia quid significet 357, 2.
- Iul. Caesar dictator 379, 9. unde Caesar dictus sit ib.
- Cassarii de angelis sententia 153, 6. locus eius 270, 20.
- Caganus v. Chaganus.
- Caianitarum secta 226, 5.
- Cainas primus astronomiam libris complexus est 243, 1. eius aetas 228, 19.
- Cainus Abelo invidet 221, 11. quare deo sacrificium obtulerit ib. gravior Adamo deliquit 223, 4. cur non statim mortuus sit 223, 10. quorum imago sit 224, 10. cum Lamecho comparatus 230, 12. Cainus vocabulum quid significet 224, 10. eius posterii 230, 3.
- Caius scriptor ecclesiasticus 437, 22.
- C. Caligulae imperium 436, 5.
- Callinicus patriarcha proscriptus 518, 14.
- caloris defectus causa formidinis 119, 13.
- Calvariae locus 227, 17.
- Cambyses cognominatus Nabachodonosor Cyri F. 376, 6.
- camelus sibi ipse medens 95, 10. vindictae cupidus 93, 15. cur collum longum habeat 99, 9.
- Canaan v. Chanaan.
- camelopardalis 117, 16.
- cancer ostrei cupidus 67, 19. antidotum cervorum 106, 6.
- Candace Alexandrum decipit 268, 1.
- canis fidelis 97, 3. 528, 18. sibi met medens 95, 11. 161, 8. marini natura 67, 16. e rabiosi. morsu hydrophobium 121, 13.
- capitis suturae cui commodo inserviant 217, 22.
- Capitolium unde dictum 266, 14.
- caprae silvestris natura 123, 15.
- caro quid significet in sacris literis 234, 20. eius esus post diluvium concessus 162, 2. ad ficum ligata mollescit 26, 5.
- Cari et Carini imperium 456, 13.
- Cassia Iobi F. 277, 7.ulse Theophilo imp. respondet 536, 1.
- Catherina Isaacii Comn. uxor 604, 1.
- Caucasus mons 32, 1.
- cephali pisces salacitas 67, 13.
- cercopis natura 88, 4.
- cerebrum mentis sedes 216, 8. pravis humoribus repletum 216, 7. siccum cur praestet 219, 12. eius in homine amplitudo cui rei serviat 219, 3.
- cervae foetus quomodo cursu non laedantur 105, 16.
- cervus cur cornua abiiciat 103, 18. timidus 103, 3. imago viri boni 103, 20. quomodo vulnera sanat 95, 8. serpentes devorat 106, 6.
- ceterum variae species 68, 20. eorum habitatio 68, 10.
- ceyx avis sola unicum foetum edit 89, 10.
- Chaganus Chazarorum princeps 518, 4.
- Chaldaeorum incestus 270, 9.
- Chalebus occidit gigantes 304, 19.
- chamaeleon diaboli imago 119, 9. eius natura ib.
- Chamus 242, 15.
- Chanaan 242, 15.
- charadrii natura 83, 11.
- Charmione 112, 10.
- Chersonitae crudeliter habentur a Iustiniano Rhinotmeto 519, 6.
- cherubi 146, 6. 147, 18.
- chordae lupinae 119, 1.
- Choaroes Persarum rex 510, 16. eius bella 512, 10.
- Christiani a Iudaeis falso immundi appellantur 314, 4 sqq. eos primus persecutus est Nero 437, 16.

- Christus** cur nudus ex sepulcro evaserit 172, 10. eius corpus ante passionem corruptibile, post incorruptibile 172, 12. quando primum innotuerit 393, 12. cur discipulos elegerit inopes et indoctos 395, 7. in eum cur spiritus sanctus descenderit 393, 16. eius transformatio 399, 8. de eo apocryphi libri relucendi 394, 12. agni mactandi diem anticipavit 405, 4. in coena fermentato pane usus est 407, 17. eo moriente cur revixerint mortui 410, 11. quare ad inferos descenderit 411, 10. 412, 18. quo mundi anno natus sit 412, 19. cur dies quadraginta post resurrectionem in terra egerit 418, 6. cur intra diem tertium resurrexerit 415, 17. eius passio quando fuerit 424, 10. festa sacra sex 499, 9.
- chronographi** qui fuerint 457, 12. **chronographiae** initium unde petendum sit 227, 7.
- Chrysostomus** patriarcha calumniis petitus 130, 19. eius de Adami exsilio oratio 174, 16. sententia de magis 388, 21. de Iohanne theologo 396, 14. cum Eudoxia contentiones 479, 16. exsilia ib. obitus ib. loci eius citantur 16, 6. 28, 20. 55, 2. 75, 14. 127, 1. 128, 17. 130, 1. 132, 20. 138, 3. 147, 17. 151, 1. 155, 8. 158, 6. 162, 5. 165, 20. 168, 4. 171, 18. 177, 2. 179, 13. 180, 10. 190, 14. 194, 15. 207, 7. 208, 6. 217, 21. 221, 17. 226, 20. 231, 7. 247, 15. 256, 2. 295, 11. 353, 18. 388, 21. 389, 7. 405, 17. 407, 4. 410, 6. 420, 3. 421, 4. 427, 12. 428, 13. 439, 17. 525, 10. ab eo alienatus Epiphanius 480, 1. eum a superbiae crimine defendit Isidorus 479, 11.
- cicadae** ἀρροφῶι 72, 13. frigidae 83, 2. cur aestate demum media canere incipiant 83, 1.
- ciconiarum** pietas 78, 13.
- cicutae** usus 23, 9. vescuntur ea sturni 23, 9.
- circus** equestris conditus a Severo, a Constantino Magno exornatus 468, 1.
- cisternae** a Basilio purgatae 550, 2.
- Claudius imp.** formidolosus 437, 13. 455, 8. proavus Constantini Magni ib.
- Clementis Stromatei** aetas 450, 17. locus 426, 5.
- Cleopatrae** mors 112, 3.
- clerici** cur dicti sacerdotes 263, 10.
- clopias piscis** 88, 12.
- coagulo** dolores vehementes leniuntur 23, 17.
- coelum** proprie quid sit 16, 15. de eius natura opiniones variae 10, 16. coeli imago vetus templum 340, 8. coela tria 16, 23.
- cognitionis arbor** 186, 21. de ea variae sententiae ib.
- Colossenses** unde dicti 377, 16.
- colossus Rhodius** 377, 16.
- cometae** quales sint 56, 20. sub Constantino 466, 16. sub Constante 515, 8. sub Constantino Duca 606, 9. sub Iustiniano 500, 17. sub Iustino 439, 18. sub Monomacho 593, 20. sub Zimische 574, 14.
- Commodi imperium** 450, 7.
- Commeni :**
- Alexius imp.** contra Bryennium mittitur 614, 18. Turcarum copias dissipat 622, 12. cauterio utitur ib. Manichaeos ad bonam frugem revocat 621, 20.
- Isaacius imp.** 600, 17. capitur 612, 9. imperio sponte se abdicat 603, 9. in monasterio degit 603, 11. eius liberi 603, 19.
- concilium Iustinianum** 502, 3. Nicaenum 464, 20. Sardicense 465, 15. Carthaginiensis de Adami conditione sententia 182, 5. alia memorabilia 502, 19 sqq.
- confessio** qualis debeat esse 231, 20.
- confirmandi ratio** apud veteres 420, 11.
- Constans Caesar** 464, 13.
- Constans Constantini M. pater** 457, 5.
- Constans imp.** 513, 21. suis invidus 516, 15.

σμοί. κατὰ δὲ τὸ ἕαρ ἔπνευσεν ἄνεμος τοσοῦτον βιαῖος ὡς
καὶ ἄλλα μὲν συμβῆναι συμπτώματα, καταπεσεῖν δὲ καὶ τὴν
ἐν τῷ κατὰ τὸ πλακοτὸν κίονι ἰδρυμένην στήλην καὶ πολλοὺς
τῶν ἐκεῖσθ παρατυχόντων ἀνελεῖν, καὶ ὄμβρον δὲ βραχέαιον
C ἐν τῇ μηνίμῃ τῶν ἁγίων ἀποστόλων τοσοῦτον καταρραγῆται 5
ὡς καὶ οὐκίως καταπεσεῖν ἀνθρώπους τε καὶ ζῶα ἀποπνεύ-
ναι. ἐν τούτοις ἐπιδρομὴν Τούρκων κατὰ Ῥωμαίων. ὁ δὲ
κρατῶν μὴ ἰσχύων δι' εἰωτοῦ ἐκστρατεῦσαι ἅτε κλινοπετιῆς
αἰν, στρατὸν ἐπέμπει οὗ ἀρχηγὸς ὁ Καμύτζης Εὐστάθιος,
ὃς δὲ καὶ προσβαλὼν τοῖς Τούρκοις αἰχμάλωτος ἄγεται καὶ 10
τὰν στρατὸν ἀπόλλυσιν, οὐκέτι οὖν ἀνέχεται ὁ κρατῶν, ἀλλ'
V. 260 ἐκεῖσε καταλαμβάνει καὶ τοὺς Τούρκους ὥσει καπνὸν διαλύει.
καὶ οἱ τὸν Καμύτζην κατέχοντες ἀθρόμοι σὺν αὐτῷ προ-
έρχονται τῷ βασιλεῖ. μετὰ ταῦτα ὁ τῶν Τούρκων ἄρχων
σπένδεται τῷ βασιλεῖ, καὶ ὁ καθ' ἕνα οἴκαδε ἄπεισιν. ἐπεὶ 15
D δὲ μετὰ ταῦτα τὰ τῆς νόσου ἠϋξανε, κοινῇ γνώμῃ τῶν ἰατρῶν
αἰθήρον κατὰ στομάχου φλογόντα δέχεται. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀῆρ
ὁ ἐν ἀνακτόροις ἀῆρ οὐκ εὐκράτος ἐδόκει ἅτε νοσιώτερος ὢν,
εἰς τὰ τῶν Μιγγάνων ἀποκεκόμεναι ἀνάκτορα τοῦ χρῶν,

3. πλοκωτὸν F.

ducta. cum his ergo disputans Alexius, multos ad rectam de religione
sententiam revocabat. exstiteret tum frequentia passim incendia cum-
que ver appetiisset, tam vehementes ventorum flatus exorti sunt, ut
inter aliorum operum casus atque ruinas etiam statua columnae imposita
in foro Placoto, sic ab incrustatione dicto, delapsa multos istic forte
praesentes opprimeret. praeterea litteris proditum est ex aere tam
impetuosum imbrem die, quo sanctorum apostolorum Petri et Pauli
memoria celebratur, erupisse, ut aedificia prosternerentur et in eis
mortales una cum animantibus aquis obruerentur. secutae sunt Tur-
corum in provincias Romanas excursiones, contra quos imperator quo
ducere copias adfixus lecto non posset, Eustathium Camytzem exerci-
tibus praefectum adversus eos mittit. is conserta cum Turcis manus
non copias modo caesas amittit, verumetiam ab hoste captivus ab-
ducitur. eo casu imperator cognito teneri non potuit, quia ipse ad
ea loca proficisceretur. quo facto instar fumi Turcos dissipavit, tanto
eis terrore iniecto ut etiam ii qui Camytzem captivum detinebant
sponte sua cum ipso ad imperatorem accederent. secundum haec
princeps Turcorum foedus cum imperatore ferit; quo inito domum
utrinque discessum. cum autem morbus imperatoris in dies ingraves-
ceret, de communi medicorum sententia candens ferrum eius sto-
macho impressam est. et quia parum temperatus aër regiae videretur,
ut qui esset australior aliquanto, in Manganorum palatium fuit de-
portatus, fato illum, ceu credi par est, eo pertrahente. nam vulgo iacta-

ὡς ἔοικε, καθέλκοντος· τὸ γὰρ „ἐν ἀκεσωδύνοις πεσεῖται” περὶ αὐτοῦ γεγράφθαι φασὶν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοί. Θνήσκει οὖν ἐκεῖσε τῆς βασιλείας διάδοχον καταλιπὼν τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Κομνηνὸν Ἰωάννην.

4. post Ἰωάννην F: ἕως ὧδε τὸ πέρασ τῆς κατὰ χρονικὰ διηγήσεως.

tum illud „in Acesodynus cadet” de ipso perscriptum esse perhibent, qui plurimum eiusmodi oraculis interpretandis valent. istic ergo diem in terris supremum, Iohanne Comneno filio successore imperii relicto, clausit.

INDEX GRAMMATICUS.

- ἀδελφός* θεός 418, 3. 424, 20. 426, 13. 427, 11. 432, 8.
ἀδελφοτεκνοφθορεῖν 270, 9.
ἀθεσμοκοκίτης 501, 2.
ἀκολουθότερον 10, 6.
ἀλλόπιστος 235, 3.
ἀμφύπαρκτος 132, 18. 139, 9.
ἀναγκαῖα i. e. *ὄρχεις* 68, 2.
ἀνδρακιᾶν 575, 18.
ἀνθρωποπετεινόμορφος 507, 15.
ἀντίναξ 543, 21.
ἀξιοθανάματος 506, 19.
ἀπαθανάτησις 170, 3.
ἀπαφθάρτησις 170, 1.
ἀρειανίζειν 465, 10.
ἀρρωστηματικός 225, 15.
ἀρχοποιός 149, 4.
ἀστραπηβόλος 603, 1.
ἀστραπόβλητος 492, 7.
αὐξίφωτειν 88, 8.
ἀψινθιάζειν 530, 3.
βαταρίτις βίβα 515, 18.
βήσαλος 498, 1.
βιάζειν 536, 19.
βραδυθάνατος 585, 4.
γίγαντογενής 243, 13. 494, 5.
τῆ γυνῆ 513, 14.
διζέρατον 530, 12.
δοκίτης ἀστήρ 515, 9.
δορατότρωτος 531, 15.
δρομικῆ ἐκκλησία 495, 15. 498, 21.
τὴν ἑβδομάδα 536, 6.
ἐπιβάζειν 531, 6.
ἐκπτωτος 529, 15. 543, 17.
ἐκροφᾶν 113, 16.
ἐκφαντορικός 147, 3. 149, 11.
ἐπιδραζέσθαι 518, 11.
ἐπιπτέρυξις 87, 3.
ἐπιστύπτειν 321, 19.
ἐπιχειορίζειν 527, 5.
εὐλακασμένος βίος 601, 8.
ζωήρριτος 86, 16.
ζώθαιτος 538, 10.
θανατικόν 499, 16. 500, 12. 512, 9. 526, 19.
θειύσημον 619, 7.
θνήσις 500, 3. 510, 18.
ιδρύς 508, 4.
ἱστορηθεῖσα εἰκὼν 521, 17.
ἰχθυόθῃρ 508, 1.
ὃ καθ' ἕνα 74, 14. 622, 15.
κάθισμα 496, 6. 497, 3.
κακοπιστία 492, 5.
καρδιογνώστης 205, 2.
καταθαλατιίζειν 32, 17.
κατασκληχιᾶν 457, 10.
κατασπιλοῦν 570, 10.
κατατίθεσθαι 600, 15.
καῦκος 511, 1.
καυλοτομεῖν 501, 2.
κίνιστερνα 498, 15. 550, 8. 566, 9.
κισσηροειδής 498, 2.
κληρωτικῶς 70, 11.
κλησίγραφος 538, 8.
κοπρηγός 493, 5.
κοπρόφερτος 544, 9.
κράβα 566, 7.
κράτωρ 519, 18. 526, 10. 547, 3.
κωμοδρόμος 500, 21.
λειψοφωτεῖν 88, 7.
λεπτοποίησις 65, 20.
λεθονπλίνθινος 564, 18.
μανεῖκων 374, 18.
μάννα 595, 19.

- μεγαλοσύνη 11, 7.
 μηχανορρογία 509, 7.
 μητρογαμείν 270, 9.
 μυριόδικος 494, 21.
 νινίον 537, 10.
 ξενορρογής 386, 1.
 Ξηροκοιτία 485, 11.
 Ξυλότρουλος 495, 15. 498, 21.
 όλονύκτως 436, 9.
 όστιάριος 496, 18.
 ούρανοφάντωρ 56, 13.
 πάκτιον 498, 8.
 παροδευτικῶς 126, 14. 145, 8.
 πατρομητροδόμοιος 107, 7.
 πικρόφυλλος 95, 15.
 προγνωστής 197, 12. 205, 2.
 προεικονίζεῖν 256, 1.
 προεικόνισμα 222, 15.
 προπροσώπως 558, 7.
 προσεφαπλοῦν 544, 8.
 πρωτομαΐστορος 497, 8.
 πρωτοπαπᾶς 569, 10.
 πρωτοσπαθάριος 583, 19.
 πυρσολατρεῖν 265, 1.
 σαββατοκυριακα 598, 12.
 παλιγγυοειδής 489, 14.
 σεβαστοκράτωρ 616, 16.
 σεκρητικοὶ λόγοι 604, 19.
 σιτοθήκη 570, 15.
 σίφων ἄνεμος 15, 1.
 σκαθηφόρος 601, 3.
 σπουδεύειν 552, 18.
 σταυροπάτης 591, 5.
 στρατικαὶ δυνάμεις 615, 11.
 συμπαρρηλίστασθαι 139, 6.
 συναρμενίζεῖν 68, 21.
 συνθλάττειν 199, 13.
 συνοδοπανσέληνος 45, 17.
 συντεχνία 569, 14.
 συνυ(α?)πογεννηθῆναι 99, 1.
 σωλέα 498, 7. 506, 20.
 τελειοπώγων 517, 8.
 τερψίθυμος 21, 16.
 τετραμερόσθεν 478, 7.
 τετραψίδιον 554, 20.
 τολμηροκέρδιος 520, 19.
 τρούλος 498, 1. 506, 18.
 ύελεψός 506, 7.
 ύπέριπλεα 618, 13.
 ύπέρισμα 618, 12.
 ύπερωμίας 331, 9. 474, 21.
 φιλοβένετος 497, 1.
 φλεβοσουλία 386, 2.
 φούνδαξ 612, 17.
 χειροθετεῖν 462, 20.
 χριστιανοκατήγορος 505, 4.
 χρυσοτρικλίσιον 585, 13.
 χωράρχης 490, 4. 520, 18.

INDEX HISTORICUS.

- Aaro in Oro monte mortuus 300, 7.
Abaris s. Nabo mons 291, 11. 300,
5. in eo mortuus Moses 301,
12.
Abbacumus pascit Danielum 376, 1.
Abelus quorum imago sit 224, 10.
ei cur inviderit Cainus 221, 11.
Abeli vocabulum quid signifi-
cet 224, 10.
Abesalomi insidiae et interitus
333, 13.
Abisaeus s. Abisago Davidem ser-
vat 335, 19.
Abrahamus astronomus 246, 7.
eius constantia 251, 2. fides 253,
15. hospitalitas 248, 17. mansue-
tudo 247, 10. obedientia 247,
8. Melchisedeco minor 257, 13.
nomen unde acceperit 253, 15.
accipiter quomodo sibimet medea-
tur 95, 14.
Achaabi interitus 354, 6.
Achas Charinae F. cum omni do-
mo lapidibus obrutus 304, 7.
Achazus Ioathami F. impius 359, 3.
Achior Ammanites 316, 18.
Achis rex 329, 11.
Achitopheli consilium et interi-
tus 333, 8.
acontias serpens 111, 18.
Ada uxor Lamechi 230, 7.
Adamus qualis creatus sit 162,
17. 164, 5. 176, 13. 180, 6.
quomodo factus sit morti ob-
noxius 173, 11. 176, 13. ne
peccaret quare non sit impe-
ditus a deo 191, 8. quando e
paradiso eiectus sit 227, 5. ubi
exsul vixerit ib. de eius exilio
oratio Chrysostomi 174, 16. de
eius conditione concilii Cartha-
giniensis sententia 182, 3. eius
liberi 221, 6. eius nomen unde
ductum sit 142, 17.
Adonibezeci ducis Chananaeorum
poena 305, 13.
Adriani imperium 447, 15.
Aegyptus Alexandro mortuo cui
obvenerit 377, 7. hiemem car-
nullam habeat 287, 15. plagis
vexatur 283, 17 sqq. annonae
inopia laborat 273, 12.
Aegyptii geometriae inventores
240, 13. superstitiosi 245, 13.
plagis vexantur 283, 17 sqq.
Aeliae nomen Hierosolymis indi-
tum 448, 3.
Aemiliani imperium 455, 1.
aër facile adficitur 70, 13. in lit-
teris sacris nonnunquam coe-
lum appellatur 17, 2.
aerarii inopia sub Basilio Mace-
done 547, 13.
Aesculapius quando vixerit 307, 4.
Aethiopum regina Sibylla 343, 7.
Agagus conservatur a Saulo 326,
16.
Agilaei feminis subiecti 270, 10.
agnus paschalis quando mactari
solitus 425, 12.
Agrippina a Nerone F. interfici-
tur 441, 16.
Alagabalus v. Heliogabalus.
Alexander Magnus a Candace cir-
cumventus 268, 1. a Daniele
pardali comparatus 268, 9. Hie-

- rosolyms deo sacra peragit 267, 18. Iudaeorum pontificem veneratur 267, 12. quo aetatis anno mortuus sit 268, 7. eius castitas 268, 14. eruditio 268, 18. in insula Brachmanum columna ib. regnum Persarum evertit 376, 18. oculorum eius alter caeruleus, alter niger 268, 9. monarchiae eius divisio 377, 6.
- Alexander antistes Alexandriae Athanasium baptizat 454, 12.
- Alexandri Mamaeae F. imperium 453, 8.
- Alexander monachus refutatur 466, 21.
- Alexandria a quo sit condita 268, 6. a Cpolitana ecclesia divellitur 488, 17.
- Alexius Comnenus v. Comnenus.
- Alexius patriarcha auro corruptus 585, 11.
- allelengyum a Basilio institutum 577, 1. abrogatur ab Argyropulo 581, 1.
- Amaltheae Cornu una e filiabus Iobi 277, 9.
- Amasiae regis interitus 358, 8.
- Amazones matrimoniis carent 270, 14.
- de ambitu lex Marciani 487, 20.
- Ambrosius discipulus Origenis 451, 1. eius libertas 477, 5.
- Amnonius cum sorore incestus 332, 20.
- Amos rex 368, 2.
- Amphilochii de angelis sententia 153, 12.
- Anabatianus Caianitarum liber 226, 10.
- Anacharsis virtutis amans 437, 8.
- Anastasio Dicori imp. exitus 491, 10. somnium 492, 4. praeclarum facinus 492, 21. seditionem placat 492, 5.
- Anastasio Sinaitae allegoria 20, 10. 64, 3. de angelis opinio 153, 8. loci eius citati 30, 15. 74, 7. 93, 5. 141, 1. 164, 16. 170, 18. 177, 21. 179, 6. 188, 15. 195, 18. 200, 15. 311, 8. 340, 4. 367, 10.
- Anatolii consilium 488, 21.
- Anaxagorae quando vixerit 376, 15. eius de sideribus et sole opinio 40, 15.
- Anaximandri de sideribus et sole opinio 40, 13.
- Anaximenes de sole opinio 40, 14.
- Andreae Cretensis locus laudatus 165, 2.
- Andromachus theriacae inventor 113, 21.
- angeli hominum tutores 260, 5. scalam Iacobi scandentes quid significant ib. quando creati sint 152, 10 sqq. qua ratione comedisse dicantur in sacris litteris 248, 22. de eorum origine variae sententiae 150, 14. eorum futurarum rerum praedictiones 204, 15. alae eorum quid significant 147, 20. Mosem sepeliunt 296, 16. eorum nomen unde ductum sit 146, 12 sq. de iis Niphophori patriarchae locus 260, 14.
- anguillarum ortus 84, 20.
- anima qualis sit 131, 4 sq. quo sicior, eo sapientior 141, 14. 219, 12. quomodo in corpore existat 136, 17 sq. eius facultates 133, 6. partes tres 211, 3. sedes 136, 11. 138, 7. incrementa 158, 17. brutorum qualis sit 198, 17.
- animalcula ephmera 72, 17.
- animalia meticulosa 72, 4. cordo amplo praedita cur timida sint 103, 3. libyca cur per aestatem bibant 126, 1. quaedam immunda 315, 7. terrestrium sensus acres 93, 10. 96, 13. a pedibus destitutis testes nulli 73, 11. omnibus instinctus 123, 18 sq. in brutis cur foetus magis quam in hominibus similitudinem parentum referant 106, 14. munda ab immundis quo modo Noa discernere potuerit 236, 21.
- Annae mulieris liberalitas 496, 13.
- annales Iohan. Scylitzae 531, 21.
- annonae caritas sub Constantino Copronymo 527, 11.
- annus quid sit 48, 11. Graecorum ab Hebraeis diversus 228, 4. annorum hebdomades apud Danielum 381, 10.

- Anaxagorae haeresis suam ex Origene traxerunt 451, 18.
 anasores pervigiles 84, 2. Romam servant 84, 4.
 Antichristi prodigia 293, 4.
 Antigonus Alexandro mortuo Asia potitur 377, 9.
 Antiochia a quo condita sit 377, 12. eius clades 500, 13. ea abstinet Phocas 571, 8.
 Antiocheni imperatricis statuam deiiciunt 477, 14.
 Antiochus Epiphanes 377, 18.
 Antiochus Eupator 378, 10.
 Antiochus ostiarius circumventus 496, 18.
ἀντιοχειαστικός 78, 20.
 Antonini Caracalli imperium 449, 12.
 Antonini Philosophi imperium 449, 15.
 Antonini Pii imperium 449, 12.
 Antonius ab Augusto devictus 380, 6.
 Apelliani haeretici 429, 19.
 apes fucos puniunt 87, 17. quare oleo extinguantur 91, 10. earum res publica 77, 18. 87, 19.
 Apis ab Aegyptiis colitur 245, 16.
 Apochaudas devictus a Nicephoro 568, 20.
 Apolinarius Alexandrinus 504, 7.
 Apolinarius Laodiceae antistes quando vixerit 455, 14. eius haeresis 134, 2. 455, 14. damnatur 503, 5.
 Apollonii praestigiae 445, 11.
 apostoli linguarum descensione firmati 420, 1 sqq. patriarchis maiores 428, 10. ceteris pares Paulus et Iacobus 427, 10. primi cur duodecim fuerint ib. nullus Paulo anteponeendus 397, 22.
 aprorum natura 119, 15.
 Apsimarus 518, 1.
 aqua cur a deo et supra et infra firmamentum collocata sit 16, 2. eius fons et principium mare 18, 12. 31, 5. marina quomodo potabilis fiat 18, 22. marina unde constet 31, 10. fluviatilis cur non salta sit ib. quare cito putrescat 34, 15. putealis cur hieme calida sit 114, 11. cam igne in Lyciis montibus coniuncta cuius nos admoneat 33, 13. eius in diluvii altitudo 237, 16. in sacris litteris nonnunquam mel dicitur 356, 16. aqua adversationis 194, 15.
 Aquila astrologus Christianus fit 448, 17. scripta sacra vitiat ib. aquilae pennae 83, 8. angurium 546, 11. 558, 10. in pullos iniquitas 80, 3.
 Arbaces Sardanapalum occidit 264, 12.
 arbor cognitionis cur in paradiso condita fuerit 190, 11. de ea magna dissensio 162, 22. 186, 21. arbores *ἀειφύλλαι* et tamen *φύλλοβόλοι* 27, 1. aureae cum aviculis 537, 4. earum folia cur diversa 24, 17 sqq. in iis sexus discrimen 24, 7.
 arboris et fontis miracula 515, 12.
 Arbylus Assyriorum rex 244, 15.
 arca domini cur capta fuerit 322, 17.
 arca Noae quanta fuerit 240, 8. in eam cur tam septena quam bina animalia recepta sint 239, 1.
 Arcadius imp. Theodosii ex Placilla F. 475, 2. ab Innocentio papa excommunicatus 480, 18. absolvitur 482, 15 sqq.
 archangeli 145, 21.
 ardeola s. erodius avis 85, 1.
 Argyropuli uxoris virtus 580, 13.
 Arius haeresin suam ex Origene hausit 145, 18. damnatur 502, 15. eius mors 468, 17.
 Aristotelis aetas 376, 17. de coelocententia 11, 9. loci e scriptis eius laudati 57, 1. 97, 23. 102, 15. 103, 16. 119, 10. 219, 3.
 arithmeticae inventores 240, 13.
 Armatus v. Harmatus.
 Armemunes 540, 12.
 Arsenius profugit 475, 20. revocatus ib. ad Theodosium mittitur ib.
 Artabanes rex 376, 14.
 Artabasus imperium usurpat 526, 9. Leonis gener 520, 14. eius exitus ib.
 Artaxerxes Persarum rex 266, 4.
 Artemius imp. 520, 8.
 Artoclines ab uxore necatur 593, 3.

- Asa rex** 349, 15.
ascetica Basilii 180, 21, 315, 19.
astutus timidus 103, 4. **aeri auditu praeditus** 93, 11.
Astarte Sidoniorum dea 353, 19.
caudem atque Venus 344, 20.
Asmodaeus genius nequam 320, 7.
aspidochelone cetus 68, 22.
aspidum genera tria 112, 1.
Assyrii unde Persae dicti 265, 2.
astrologi 518, 2. **ex Italia proscripti** 444, 11. **refutati** 54, 19. 56, 19.
astronomiae inventores 240, 13.
Asua Adami F. Setho nupta 221, 7.
Athanasius ab Arianis solio deturbatur 465, 18. **eius exsilia ib. citatur** 169, 17. 174, 2. 185, 3. 225, 4. 229, 13. 384, 13. 385, 17. 386, 20. 388, 19. **de eo praesagium** 454, 8.
Athenais, post Eudocia dicta Theodosio Calligrapho imp. nubit 484, 7.
Athenodorus Augusti libidines coerces 382, 4.
Atlas mons 27, 17.
Atlanticum mare unde nomen traxerit 27, 15.
atramentum qui pisces habeant 71, 20.
Augustus Cleopatram vincit 122, 5. **quamdiu imperaverit** 379, 16. **iracundus** 381, 16. **eius libidines coercitae** 382, 1. **morituri verba ib. a subditis dilectus** 383, 1. **Nicopolim exstruit** 380, 9. **pacem tuetur** 380, 17. **nomen unde accepit** 379, 15.
Augustus mensis unde dictus 380, 7.
aves unde oriantur 84, 12. **in iis quid admirandum** 366, 4. **aureae canentes** 543, 12.
Aureliani imperium 455, 12.
aurium meatus cur tortuosus sit 60, 10.
Auses ante Iosua dictus 299, 19.
Azura Adami F. Caino nupta 221, 7.
Baal 352, 16.
Baalim 352, 16.
Babylonii astronomiae inventores 244, 5.
Balmundi s. Raimundi versutia 620, 20.
Balbini imperium 453, 12.
balaenae ceti species 42, 7. 69, 8.
Baltasarus rex 373, 14.
Banas et Richabus Memphiboseti occisi poenas dant 331, 17.
baptizare cuius licet necessitate cogente 454, 17.
Barachus iudex Israelicus 306, 3.
Bardanes imperium affectat 531, 5.
Bardae facinora 544, 12. **somnium et caedes ib.**
Barlaami locus 167, 15.
Basilacis seditio 615, 8.
Basilis Amasiae antistes interfectus 464, 17.
basilisci natura 109, 22. 111, 3.
Basilius Macedo imp. a Michaelo Temulento adoptatus 545, 9. **templa exstruit** 549, 16. **cisternas purgat ib. cum Bulgaria bellat** 576, 4. **in capitis discrimen venit** 552, 8. **ingratus** 547, 13. **iustus ib. liberalis** 570, 16. **eius figura tenuis** 564, 8. **triumphus** 579, 3. **mors** 553, 8.
Basilii Romani F. imperium 567, 4. 575, 20.
Basilius Caesareae pontifex 563, 14.
Basilius laudatur 18, 11. 27, 20. 29, 11. 37, 6. 40, 8. 54, 7. 66, 12. 75, 15. 81, 8. 98, 15. 110, 17. 134, 5. 136, 7. 141, 19. 151, 15. 152, 18. 154, 21. 158, 16. 167, 12. 177, 5. 180, 21. 193, 17. 200, 3. 205, 12. 212, 8. 289, 9. 291, 8. 296, 9. 315, 19. 365, 1. 385, 1. 413, 2. 466, 19.
ataritis radix 515, 18.
Batatas excrucatur 597, 3.
Belisarii res gestae 494, 13. **sqq.**
Bersabea 335, 4.
Bodena castellum 576, 14.
Bogomilorum haeresis 621, 14.
Boilus Romanus 597, 7.
Botanates v. Nicephorus Botanates.
bovini capitis omen 566, 11.
bovm pastio $\alpha\gamma\alpha\beta\alpha$ 566, 7.
Brachmanes virtutis studiosi 437, 6. **eorum abstinentia** 269, 7. **insula ib.**

- branchiis qui pisces careant 73, 14.
- Ios. Bringas v. Iosephus.
- brachus quid sit 288, 6.
- brutorum solertia et humana prudentia diversae 123, 19.
- Bryennius seditiosus 613, 18. excaecatur 614, 20.
- Bulgari seditiosi 576, 4. quindecim milia excaecantur 578, 2. eorum regni exitus 578, 14.
- Byzantium v. Cpolis.
- Caballa regio 528, 8.
- cadus olei in Hellas historia quid significet 357, 2.
- Iul. Caesar dictator 379, 9. unde Caesar dictus sit ib.
- Caesarii de angelis sententia 153, 6. locus eius 270, 20.
- Caganus v. Chaganus.
- Caianitarum secta 226, 5.
- Cainas primus astronomiam libris complexus est 243, 1. eius aetas 228, 19.
- Cainus Abelo invidet 221, 11. quare deo sacrificium obtulerit ib. gravis Adamo deliquit 223, 4. cur non statim mortuus sit 223, 10, quorum imago sit 224, 10. cum Lamecho comparatus 230, 12. Cainus vocabulum quid significet 224, 10. eius posterii 230, 3.
- Caius scriptor ecclesiasticus 437, 22.
- C. Caligulae imperium 436, 5.
- Callinicus patriarcha proscriptus 518, 14.
- caloris defectus causa formidinis 119, 13.
- Calvariae locus 227, 17.
- Cambyses cognominatus Nabuchodonosor Cyri F. 376, 6.
- camelus sibi ipse medens 95, 10. vindictae cupidus 93, 15. cur collum longum habeat 99, 9.
- Canaan v. Chanaan.
- camelopardalis 117, 16.
- cancer ostrei cupidus 67, 19. antidotum cervorum 106, 6.
- Candace Alexandrum decipit 268, 1.
- canis fidelis 97, 3. 528, 18. sibi met medens 95, 11. 161, 8. marini natura 67, 16. e rabiosi. morsu hydrophobium 121, 13.
- capitis suturae cui commoda inserviant 217, 22.
- Capitolium unde dictum 266, 14.
- caprae silvestris natura 123, 15.
- caro quid significet in sacris literis 234, 20. eius esus post diluvium concessus 162, 2. ad ficum ligata mollescit 26, 5.
- Cari et Carini imperium 456, 13.
- Cassia Iobi F. 277, 7. salse Theophilo imp. respondet 536, 1.
- Catherina Isaacii Comn. uxor 624, 1.
- Caucasus mons 32, 1.
- cephali piscis salacitas 67, 13.
- cercopis natura 88, 4.
- cerebrum mentis sedes 216, 8. pravis humoribus repletum 216, 7. siccum cur praestet 219, 12. eius in homine amplitudo cui rei serviat 219, 3.
- cervae foetus quomodo curru non laedantur 105, 16.
- cervus cur cornua abiciat 103, 18. timidus 103, 3. imago viri boni 103, 20. quomodo vulnera sua sanat 95, 8. serpentes devorat 106, 6.
- ceterum variae species 68, 20. eorum habitatio 68, 10.
- ceyx avis sola unicum foetum edit 89, 10.
- Chaganus Chazarorum princeps 518, 4.
- Chaldaeorum incestus 270, 9.
- Chalebus occidit gigantes 304, 19.
- chamaeleon diaboli imago 119, 9. eius natura ib.
- Chamus 242, 15.
- Chanaan 242, 15.
- charadrii natura 83, 11.
- Charmione 112, 10.
- Chersonitae crudeliter habentur a Iustiniano Rhinotmete 519, 6.
- cherubi 146, 6. 147, 18.
- chordae lupinae 119, 1.
- Choaroes Persarum rex 510, 16. eius bella 512, 10.
- Christiani a Iudaeis false immundi appellantur 314, 4 sqq. eos primus persecutus est Nero 437, 16.

- Christus** cur nudus ^o sepulcro evaserit 172, 10. eius corpus ante passionem corruptibile, post incorruptibile 172, 12. quando primum innouerit 393, 12. cur discipulos elegerit inopes et indoctos 395, 7. in eum cur spiritus sanctus descenderit 393, 16. eius transformatio 399, 8. de eo apocryphi libri relucendi 394, 12. agni mactandi diem anticipavit 405, 4. in coena fermentato pane usus est 407, 17. eo moriente cur revixerint mortui 410, 11. quare ad inferos descenderit 411, 10. 412, 18. quo mundi anno natus sit 412, 19. cur dies quadraginta post resurrectionem in terra egerit 418, 6. cur intra diem tertium resurrexerit 415, 17. eius passio quando fuerit 424, 10. festa sacra sex 499, 9.
- chronographi** qui fuerint 457, 12. **chronographiae** initium unde petendum sit 227, 7.
- Chrysostomus** patriarcha calumniis petitus 130, 19. eius de Adami exsilio oratio 174, 16. sententia de magis 388, 21. de Iohanne theologo 396, 14. cum Eudoxia contentiones 479, 16. exsilia ib. obitus ib. loci eius citantur 16, 6. 28, 20. 55, 2. 75, 14. 127, 1. 128, 17. 130, 1. 132, 20. 138, 3. 147, 17. 151, 1. 155, 8. 158, 6. 162, 5. 165, 20. 168, 4. 171, 18. 177, 2. 179, 13. 180, 10. 190, 14. 194, 15. 207, 7. 208, 6. 217, 21. 221, 17. 226, 20. 231, 7. 247, 15. 256, 2. 295, 11. 353, 18. 388, 21. 389, 7. 405, 17. 407, 4. 410, 6. 420, 3. 421, 4. 427, 12. 428, 13. 439, 17. 525, 10. ab eo alienatus Epiphanius 480, 1. eum a superbia crimine defendit Isidorus 479, 11.
- cicadae** ἀροροί 72, 13. **frigidae** 83, 2. cur aestate demum media canere incipiant 83, 1.
- ciconiarum** pietas 78, 13.
- cicutae** usus 23, 9. vescuntur ea sturni 23, 9.
- circus** equestris conditus a Severo, a Constantino Magno exornatus 468, 1.
- cisternae** a Basilio purgatae 550, 2.
- Claudius imp.** formidolosus 437, 13. 455, 8. proavus Constantini Magni ib.
- Clementis Stromatei** aetas 450, 17. locus 426, 5.
- Cleopatras mors** 112, 3.
- clerici** cur dicti sacerdotes 263, 10.
- clopias piscis** 88, 12.
- coagulo** dolores vehementes leniuntur 23, 17.
- coelum** proprie quid sit 16, 15. de eius natura opiniones variae 10, 16. coeli imago vetus templum 340, 8. coela tria 16, 23.
- cognitionis arbor** 186, 21. de ea variae sententiae ib.
- Colossenses** unde dicti 377, 16.
- colossus Rhodius** 377, 16.
- cometae** quales sint 56, 20. sub Constantino 466, 16. sub Constante 515, 8. sub Constantino Duca 606, 9. sub Iustiniano 500, 17. sub Iustino 439, 18. sub Monomacho 593, 20. sub Zimische 574, 14.
- Commodi imperium** 450, 7.
- Comneni** :
Alexius imp. contra Bryennium mittitur 614, 18. Turcarum copias dissipat 622, 12. cauterio utitur ib. Manichaeos ad bonam frugem revocat 621, 20.
Isaacius imp. 600, 17. capitur 612, 9. imperio sponte se abdicat 603, 9. in monasterio degit 603, 11. eius liberi 603, 19.
- concilium Iustinianum** 502, 3. **Nicaenum** 464, 20. **Sardicense** 465, 15. **Carthaginiensis** de Adami conditione sententia 182, 5. alia memorabilia 502, 19 sqq.
- confessio** qualis debeat esse 231, 20.
- confirmandi ratio** apud veteres 420, 11.
- Constans Caesar** 464, 13.
- Constans Constantini M. pater** 457, 5.
- Conatans imp.** 513, 21. suis invisus 516, 15.

- Constantinopolis s. Byzantium a quo condita sit 369, 4. ornatur a Constantino M. 462, 12 sqq.
- Constantini Barbatii imperium 517, 4 sqq.
- Constantini Copronymi imperium 525, 15 sqq.
- Constantinus Ducas imp. v. Ducas.
- Constantini Heraclii F. imperium 513, 3.
- Constantinus Artoclinas 593, 2.
- Constantinus Leonis F. imperium 557, 8. imperium recuperat 561, 5. litteras instaurat ib.
- Constantinus M. Maxentium debellat 460, 1. eius imperium ib. sq. liberi 491, 15. somnium ib. moderatio 467, 15. mors 466, 15. de baptismo eius dissidium 461, 3. 467, 6 sqq. eius columna fulmine tacta 615, 18.
- Constantinus patriarcha praeclearus 602, 5.
- Constantinus Pogonatus 504, 16.
- Constantini Romani F. imperium 567, 3. 579, 17.
- Constantinus Silvanus haereticus 516, 21.
- Constantii imperium 468, 15.
- consulum administratio 379, 1.
- Copronymi nomen unde 528, 5.
- cor amplum timiditatis signum 103, 3.
- cornices pullorum amantes 80, 13.
- ciccomiarum sociae 80, 17. de iis locus Basilii ib.
- Cornu Amaltheae Iobi F. 277, 9.
- cornua cervina fugiuntur a serpentibus 91, 9.
- corpora et animae quando coniunguntur et dirimantur 138, 7 sqq. in iis temperamenta quae dicuntur diversa 141, 4.
- corvorum morbus 82, 14. *ἀστρογὰς* 87, 10.
- Cosmas patriarcha 617, 5.
- Cosroes v. Chosroes.
- κράβαξ* boum pestis 566, 7.
- Cretae defectio 618, 7.
- crocodili natura 507, 20.
- Croesus 263, 15.
- Croni s. Saturni origo 243, 14.
- cruz in terra Constantino M. regnante reperta 469, 16. in caelo visa 469, 17. crucis veneratio concilio VII confirmata 505, 6.
- cubitus quantus sit apud Mosam 240, 9.
- Cucusi exsulans Chrysostomus 480, 14.
- culex 285, 3.
- Cuzina mons Thraciae 581, 14.
- cygnus 95, 16.
- Cypri defectio 618, 7.
- Cyriacus patriarcha 518, 17.
- Cyryllus damnatur 483, 21. eius ad Constantium litterae 469, 15. de Solomone iudicium 149, 17. thesaurorum liber 346, 2. de cultu spiritali liber 299, 4. *γλαφύρα* 224, 6. loci e scriptis eius laudati 136, 1. 157, 12. 167, 8. 209, 22. 219, 15. 222, 14. 224, 6. 234, 6. 238, 9. 249, 14. 259, 17. 276, 11. 344, 7. 371, 14. 379, 9. 406, 16. 469, 15.
- Cyrus Persarum rex 265, 15. 376, 6.
- Dagon 322, 16.
- Dalila 309, 7.
- Damasceni loci laudantur 30. 9. 124, 19. 135, 7. 149, 21. 153, 14. 155, 3. 157, 12. 179, 1. 187, 9. 190, 4. 191, 18. 197, 11. 200, 20. 204, 21. 412, 10.
- Damatryos montes 520, 2.
- Danielus 375, 2 sqq. Alexandrum pantherae comparat 268, 9.
- Daphne suburbium Antiochiae 470, 14.
- Darius Astyagis F. a Cyro occisus 375, 15.
- Darius Hystaspis F. 376, 1.
- Darius Arsamis F. ultimus Persarum rex 376, 19.
- Davidus armiger Sauli 327, 14.
- Goliathum prosternit 327, 20.
- adulter 333, 14. ab Abisaeo servatus 338, 15. eius milites eximii quinque 336, 10. de eius genere Cyrilli locus 371, 14.
- Dehora 306, 3.
- Becii imperium 454, 20.
- dolphines ceti species 69, 9.
- Democriti de siderum natura opinio 39, 15.
- Denderis fatuus 537, 14.
- dens cur non animalia terrestria sicut pisces imprecatione fausta

- dignatus ait 92, 19. eius cura et providentia 96. 4. cur Iurtaeos Romanis subiecerit 414, 15. cur per Iosephum historiam excidii Hierosolymae scribi voluerit 443, 10. nec mortis 166, 7. nec mali conditor 202, 19.
- diaboli imago aspidochelone 68, 22. item myrmecoleon 101, 8. et chamaeleon 119, 7. eius insidiae 74, 15. 206, 4. 366, 2. praestigiae 116, 2. poenae 199, 19. ei cur concesserit deus generis humani tentationem ib. v. genius.
- διάρτροτες* unde oriantur 58, 2.
- Dies Iobi filia 277, 5.
- dies quot horas habuerit sub Iezchia 362, 1. sub Iosua 362, 9. sextus hebdomadis cur paschae praeparatio dicatur 403, 20. diem et noctium utilitas 38, 2. dies et noctes Britannicae 62, 17.
- diluvium 232, 22 sqq. de eo Iosephi locus ib. eius causae ib. post diluvium concessus carnium esus 162, 2. diluvium sub Argyropulo 581, 7.
- Dina Iacobi F. 274, 10.
- Diocletiani imperium 456, 14.
- Diodori de angelis sententia 153, 12.
- Diogenes Cynicus 213, 11. eius aetas 376, 17. de sideribus deliria 39, 16.
- Diogenes imp. contra Turcas bellat 608, 15. eius captivitas 610, 17. exitus ib.
- Dionysius Areopagita 364, 1. loci eius 386, 16. 408, 15.
- Dionysius Corinthi episcopus 437, 22. sub Antonino Pio martyr 449, 14. loci et scriptis eius citati 143, 11. 432, 2 sqq.
- Dioscoridis de Stratonico narratio 107, 11.
- Dioscorus haereticus 488, 3.
- dipsas serpens 111, 15.
- disciplina militaris neglecta 604, 21.
- divinationes vanae 365, 5. de iis Basilii locus ib.
- Docea castellum 612, 3.
- Doecus Syrus 331, 7.
- dolores vehementes qua re sopiantur 23, 16.
- Domitiani imperium 445, 9.
- Domnus Antiochenus 504, 7.
- dracones 114, 18. apud Brachmanas maximi 270, 5.
- Constantinus Ducas imp. 604, 10. eius studia et avaritia 604, 18. liberi 606, 21.
- ecclesiae imago luna 47, 5.
- echeneis piscis 70, 3.
- echinus 66, 13. terrestri 96, 9.
- eclipsis solis v. solis eclipsis.
- ecnephas ventus 15, 6.
- ἐκπνοήσιμος* 59, 14.
- Edem vocabulum quid significet 128, 2. 188, 11.
- electrum 26, 20.
- elementa quando condita sint 11, 5.
- elephantum ira diurna 93, 18. natura 99, 15 sqq.
- Eleutheropolis 309, 2.
- Elias vates 351, 17 sqq.
- Elius pontifex Iudaeorum 321, 16.
- elleborus 23, 13 sqq.
- Empedoclis aetas 376, 16.
- Enaaci filii 304, 20. familia 298, 20.
- ἐγγαστρομυθος* 330, 5.
- Enochus 228, 7. eius translatio quid nos doceat 169, 20.
- Enosi aetas 228, 17.
- Eperastus a Paulo conversus 440, 18. Neroni a poculis et concubinus ib.
- Ephraema oppidum 398, 12.
- Ephraemi loci 234, 1. 236, 15.
- Ephraemus quid significet 274, 6.
- Epiphanius presbyter 395, 9. a Chrysostomo dissentit 396, 11. alienatus 479, 21. eius ad Eudociae calumniam responsio 480, 7. loci laudati 226, 5. 242, 8. 276, 1. 296, 16. 369, 10. 387, 16. 418, 8.
- equorum spumae causa 117, 21.
- erinaceorum coitus 114, 1.
- erodius s. ardeola 85, 1.
- Erotici seditio 594, 20.
- Esaias 367, 7.
- Esdras 341, 16. 370, 8. 371, 4.
- Esthera 317, 18.
- etesiae venti unde oriantur 14, 9.
- Eudocia imperatrix ante Athenais dicta 484, 4. Paulinum magni

- facit 484, 15. eam Theodosio
dissidet ib. cum filiis imperat
607, 5. eius consilium callidum
608, 5.
- Eudoxiae contentiones cum Chry-
sostomo 479, 16. eius calumnia
480, 11.
- Eulogius a Spyridone victus 464,
21.
- Euripidis aetas 376, 16.
- Eusebii Pamphyli historia 423, 15.
437, 20. locus 341, 12.
- Eustathius Antiochenus 502, 13.
eius de diei sub Iezechia horis
sententia 362, 5.
- Eustathius Camytzes captus 622, 9.
- Eutelidas 110, 11.
- Euthymius patriarcha 555, 17.
- eutocius lapis 82, 7.
- Eutyches haereticus 488, 4. 503,
18 sqq.
- Eutyhii patriarchae relegatio 512,
21.
- Euxinum cur pisces agminatim
petant 65, 21.
- Euzoius Antiochenus 469, 12.
- Eva Adami adiutrix 158, 1.
- evangelistarum de gallicinio loci
discrepantes conciliati 402, 5.
- exactiones novae 619, 5.
- Ezechias v. Iezechias.
- Ezecias psalmodum Davidis pur-
gator 341, 14. eius pietas 342,
10.
- fames Valeriano regnante gravis
455, 2.
- fasciarum alligandarum mos pon-
tificum unde extiterit 538, 19.
- fatum 216, 15. 52, 21 sqq.
- Faustae Constantini uxoris mors
461, 12.
- Faustus 266, 10.
- feles cur noctu videant 116, 9.
- feminae apud Agilaeos viris supe-
riores 270, 10. sterilium reme-
dium 102, 8.
- ferae in Lybia monstrosae 117, 19.
- festi Christo dies sex 499, 9.
- fiber 106, 8.
- ficus arbor succi plenissima 26, 7.
quo modo dulcescat 25, 6. car-
nes et tauri ad eam ligati mol-
lescunt 26, 5.
- fili pro nepotibus 363, 14.
- firmamentum 16, 15.
- Flavianus Antiochenus 469, 5.
- Flavianus Cpolis antistes verbera-
tus obit 488, 13.
- Floriani imperium 456, 7.
- folia arborum cur diversa sint 24, 7.
fontis et arboris miracula 515, 12.
- fontium unde diversus sapor 29,
21.
- formicae ab hordeo sibi cavent 118,
17. apud Brachmanes maximae
270, 6. cur oleo extinguantur
91, 5.
- formido frigiditate excitatur 89, 11.
facultatem vitalem contrahit
304, 3.
- Francorum in Palaestinam expe-
ditio 619, 5.
- fuci ab apibus quomodo punian-
tur 87, 17.
- fulmen cur non urat 58, 18. cur
prius tonitru percipiatur 60, 3.
eius duplex genus 55, 21.
- Furnus patriarcha 601, 12.
- futuroorum notitia soli deo propria
205, 2.
- Gabaonitae 334, 15.
- Gaidan 230, 4.
- Galbae imperium 444, 9.
- Galenus de Tityo 211, 18. loci
eius laudantur 107, 19. 110, 1.
112, 20. 113, 22. 251, 21. eius
et Magdalenae colloquium fabu-
losum 430, 13.
- Galerii imperium 457, 4.
- Galli imperium 454, 21.
- gallus gallinaceus cur noctu cer-
tis horis cantet 89, 20. de cantu
eius evangelistarum loci discre-
pantes conciliati 402, 12.
- Ganges fl. 269, 16.
- Gedeon 307, 10 sqq. eius filii
308, 1.
- Gelimer Vandalorum rex 494, 12.
- de gemmis liber Solomonis 341,
21.
- genesis parva 198, 1. eius prava
narratio 206, 8. refutatur 393,
18.
- genius ex praescripto Solomonis
expulsus 342, 4 sqq. monachi
precibus impeditus 534, 17.
crucis signo pellitur 367, 14. de
geniis liber Solomonis 342, 4.

- Porphyrii et Iamblichi opinio** 204, 10.
Geonadii de angelis opinio 152, 13.
 geometriae inventores 240, 13.
Georgius Syncellus v. Syncellus.
Germanicopolis a Basilio Macedoniae oppugnata 540, 6 sqq.
Germanus patriarcha 150, 12. eius de Mariae testimonium 434, 10.
Gesema Israelitarum domicilium a plagis Aegypti immune 287, 9.
gigantes a Chalebo excisi 304, 20.
gigantum ossa sub Anastasio inventa 492, 14.
Gillimer v. Gelimer.
Gizerichus Libyae princeps Marciano pareit 487, 9.
gyptiacas et magiae discrimen 244, 7.
Golgatha 469, 18.
Goliathus 328, 6.
Gordiani imperium 453, 12.
Gotholia Achaei F. 350, 13.
Graeci astronomiae inventores 240, 15. in annorum numeris ab Hebraeis discrepant 228, 1.
grando unde oriatur 18, 4. sub Monomacho ingens 586, 10.
Gratianus imp. sagittandi peritus 474, 10. eius imperium 473, 20.
Gregorius Nazianzenus patriarchatu se abdicat 476, 11. eius de angelis opinio 153, 2. dictum 523, 16. loci 129, 12. 159, 16. 177, 11. 179, 19. 182, 8. 203, 16. 188, 20. 209, 21. 212, 16. 244, 4. 386, 11. 413, 3. 471, 14.
Gregorii Nysseni loci 54, 7. 166, 7. 159, 4. 171, 7. 176, 15. 187, 22. 205, 20. 207, 2. 244, 4. 282, 20. 302, 19.
Gregorius papa 447, 2. **Leoni imp. vectigalia pendii vetat** 522, 1. mortuum absolvit 524, 7.
grossi 26, 16.
grues 78, 7.
Habacuc 376, 1.
Hadrianus v. Adrianus.
haemorrhoidis serpens 111, 13.
halcedo avis 79, 11.
halcedonia 79, 19.
halo solis 49, 7. **lunae** 58, 16.
Halys fl. 265, 15.
Harmatius proditor occiditur 490, 20.
Heberus solus in linguarum confusione suam linguam retinuit 242, 9 sqq.
Hebraei regem poscunt 323, 18 a Graecis in annorum numero constituendo discrepant 228, 1.
Helena Constantini M. mater 462, 3.
Heliogabali imperium 453, 4.
Henosus 230, 4.
Heraclea olim Perinthus 462, 11 sqq.
Heracliti dictum 141, 13. 219, 15. aetas 376, 15.
Heraclii imperium 511, 7.
Heraclonae imperium 513, 8 sqq.
herbae cur non omnes esculentae 22, 22. cur quaedam venenatae ib.
Hercules Samsoni aequalis 308, 5.
Hercules Tyrius philosophus purpureae inventor 265, 5.
hermaphroditi 215, 10.
Hermes philosophus 55, 1. 215, 11.
Herodes regnum quo modo consecutus sit 372, 5.
Herodoti aetas 376, 16.
hidrys crocodilo infestus 508, 4.
hiems gravis sub Phoca 510, 19. sub Constantino Copronymo 527, 2.
Hiericho 304, 6.
Hierosolyma a Nahuchodonosore ter spoliata 369, 6. olim Saléma s. Solyma dicta 255, 6. 332, 4. Aelia nominatur 448, 3, ab Antiocho Epiphane capitur 377, 19. eius episcopus primus Iacobus 425, 1. episcopus Iuvenalis 433, 6. eius excidium 442, 15. ab Iosepho descriptum ib. a Ieremia praedictum ib. Iacobi Iusti caedi imputatum 426, 2.
Hieus vates 350, 17.
Hildericus s. Hindericus Vandalarum rex 494, 8.
Hippocentaurus 305, 11.
Hippocratis aetas 376, 17. dictum 97, 1.
Hippolytus Thebanus historicus 423, 11. eius de diei sub Iezuchia horis sententia 362, 1.

- hircus sibimet ipse medens 95, 13.
 hirsuti salaciores 102, 18.
 hirundinis solertia 79, 1.
 Holophernes dux exercitus Cambysis 376, 7. a Iuditha trucidatur 376, 7.
 Homerus Solomonis aequalis 344, 7.
 homo qualis creatus sit 98, 7. 126, 9 sqq. ab igne appellatus 192, 17. quod feras metuit cuius rei indicium sit 155, 20. princeps rerum omnium a deo constitutus 154, 3. eius incrementum duplex 157, 15. unde $\mu\epsilon\gamma\alpha\lambda\alpha$ dictus 241, 13. lapsus 190, 17. homines prisci cur diu vixerint 275, 7. cur plures habuerint uxores ib. hominum soboles cur non semper referat parentum similitudinem 106, 22.
 Honorii Theodosii F. imperium 475, 3.
 Honorius Romanus antistes 504, 22.
 Hungari v Ungari.
 hyaena 103, 4.
 Hydaspis fl. 88, 9.
 hydrophobium e canis morsu 121, 14. de eius causa Rufi locus 122, 1.
 hypapantae festi origo 499, 6.
 Hypatii seditio 495, 19.
 Hyperborei iustitiae et temperantiae studiosi 437, 4.
 Hyrcanus Iudaeorum pontifex ultimus ab Herode interemptus 381, 7.
 Iacobi Isaacii F. historia 259, 11 sqq.
 Iacobus Iustus primus Hierosolymorum episcopus 425, 1. eius vita et pietas 425, 20. cur ceteris apostolis par sit 426, 13.
 Iadon 349, 12.
 Iaela Sisaram occidit 306, 14.
 Iamblichi de geniis opinio 204, 12.
 Iannes 293, 5.
 Iaredi aetas 228, 21.
 Iba Edessenus episcopus 483, 20.
 ibis interlunii tempore caeca 38, 3. serpentibus infesta 281, 13.
 Iconium unde dictum 264, 17.
 Iechonia 369, 7.
 Iephtha Israelitarum iudex 312, 4.
 Ieremiae de Hierosolymorum excidio vaticinium 369, 9. 443, 3.
 Ieroboami regnum 347, 12.
 Iesus Isodoci F. 370, 19.
 Iesus Navae F. v. Iosua.
 Iezechiae vita et regnum 359, 17. eo regnante quot horas dies habuerit 362, 1.
 Iezecielus vates 351, 5. eius visio 371, 3.
 Ignatius antea Nicetas dictus patriarcha 533, 6. solio deturbatus 544, 7. obit 552, 17.
 ignis cum aqua in Lyciis montibus coniunctus quid significet 33, 13. coelestis cur initio hostias sit depastus 222, 7. eius natura 142, 17. cultus eius unde extiterit 265, 1. in apostolis conspectus quid fuerit 420, 1.
 imbres unde orientur 18. 9. vehementes sub Alexio Comn. 622, 4.
 Imperatores Romani unde augusti dicti sint 379, 17. de Cpolitani postremis vaticinium 498, 5. imperii Romae finis 490, 1. imperiorum origo et series 243, 15. 377, 1.
 impudici puniti 501, 2.
 incendia sub Alexio Comn. 621, 21.
 incestus Chaldaeorum 270, 9.
 Innocentius papa Arcadium excommunicat 480, 17. absolvit 482, 15.
 insidiae diaboli 74, 15.
 invidia virtutis et gloriae comes 495, 9. non invenitur in brutis animalibus 83, 14.
 Ioabus ad aram a Solomone occisus 337, 16 sqq.
 Ioacimus 369, 7.
 Iohannes Antiochenus episcopus 483, 16.
 Iohannis astronomi consilium 557, 8.
 Iohannis auctoris scalae locus 213, 3.
 Iohannis ministri fratres 584, 15.
 Iohannes Orphanotrophus 593, 7.
 Iohannis Scylitzae annales 521, 21. locus 551, 17.

- Iohannes theologus Patrum relegatus evangelium et apocalypsim scripsit 445, 10. sub Nerva reuocatur ib.
- Iohannis Xiphilini patriarchatus 606, 14 sqq.
- Iohannes Zimisches v. Zimisches.
- Ioas rex 357, 18.
- Ioathanus Oziae regis F. 358, 18.
- Iobi historia 115, 19. 276, 10 sqq.
- Ioel vates 349, 13.
- Ioiadas Iudaeorum pontifex 358, 1.
- Ionathan a Sauli iniuria vindicatur 325, 15.
- Iorami regnum 354, 12 sqq.
- Jordanes 299, 12.
- Iosaphati regnum 350, 9.
- Iosephi historia 271, 7 sqq.
- Iosephi precatio inscriptus liber quidam apocryphus 321, 6.
- Iosephus Bringas a Phoca deceptus 567, 13. eius ad Zimischem litterae 567, 17.
- Iosephus historicus quando vixerit 436, 16. veritatis amans 443, 10. a Mose dissentit 232, 23. 263, 14. cur deus per eum historiam excidii Hierosolymorum describi voluerit 443, 10. eius de Mose narrationes 279, 6. loci 238, 5. 243, 11. 272, 19. 274, 20. 282, 20. 290, 21. 297, 13. 309, 3. 326, 11. 327, 11. 328, 16. 331, 4. 346, 14. 349, 12. 352, 9. 359, 8. 370, 9.
- Iosiae regnum 368, 10.
- Iosua Navae F. 299, 19. eius res gestae 303, 17.
- Iothorus cognomen Ragueli 282, 11.
- Ioviani imperium 472, 17.
- Irenes imp. facinus immanissimum 529, 18. largitiones vasa 509, 21.
- iris quid sit 58, 21.
- Isaaci historia 258, 8.
- Isaacius monachus 473, 10.
- Isidori Pelusiensis locus 187, 2. computatio dierum quos sepultus erat Christus 414, 22. pro Christo apologia 479, 11.
- Israelitae quomodo ob rem in servitute Aegyptiorum vixerint 274, 14. quare totos annos quadraginta in desertis oberraverint 299, 2. post Samsonis obitum per quadraginta annos nullius imperio paruerunt 321, 16.
- Iudaeae solum pingue 227, 12.
- Iudaei ab extruendo templo sub Iuliano impediti 470, 20. eorum typus Cainus 224, 5. eorum pontificem veneratus Alexander M. 454, 12. sub Adriano clades 447, 16. vili pretio venduntur ib. ter servitutem perpepsi 443, 19. Christianos falso immundos vocant 314, 3 sqq.
- Iudas Iudaeorum rex primus 305, 12.
- Iudae Maccabaei aetas et res gestae 378, 4 sqq.
- Iudithae aetas et praedarum facinus 317, 5. 376, 8.
- Iuliani Halicarnassensis aetas et haeresis 456, 3.
- Iulianus imp. apostata 469, 1. pro animalium mactatione quid afferat 221, 14. eius calumnia 241, 14. ad eam Cyrilli responso ib. alia refutata 371, 14. de eo oraculum 466, 19. de eius cadavere, Gregorii Nazianzeni locus 471, 20.
- Iulius Caesar v. Caesar.
- Iulius mensis unde dictus sit 379, 13.
- Iustiniani M. imperium 494, 7. statua 505, 10. error ib.
- Iustinianus Rhinotmetus imp. 517, 10. imperio deiectus 517, 20. iterum imperator 518, 4. eius crudelitas ib. exitus 520, 5.
- Iustini imperium 493, 18.
- Iustini II imperium 506, 1.
- Iustinus Philosophus martyr 449, 13. citatur 29, 10.
- Iuvenalis Hierosolymorum episcopus 433, 6. 503, 10. eius de Mariae virginis sepultura narratio ib.
- Laban Iacobi socer 261, 11.
- laicis nefas baptizare 453, 20.
- Lamechus cum Caino comparatus 230, 12. eius uxores 230, 6.
- Laodicea a quo condita sit 377, 13.
- lapis Herculeus s. magnes 70, 18. lapides supra aquam nataantes cuius nos admoneant 33, 9. de coelo lapsi 487, 19.

- Latona a Tityo amata 211, 16.
 Lazari pater Simon 398, 16.
 Leonis natura 94, 8. 116, 21. leones aurei rugientes 543, 13.
 leo fornicarius s. myrmecoleon 101, 8.
 Leonis Armenii imperium 533, 1.
 Leo Cono imp. 520, 11. de eo Iudaeorum vaticinia ib. ei vectigalia pendi Gregorius papa vetat ib. eius crudele facinus ib.
 Leo Constantini Copronymi F. imp. 528, 13.
 Leonis imperium 489, 12.
 Leo Philosophus imp. 553, 11. quomodo clarus factus sit 540, 5 sqq. famem suorum sublevat 541, 4. vinculis liberatur 551, 14 sqq. de eo scriptorum dissensio ib. exstruit templum 554, 1. sub eo prodigia ib. eius e Zoe Carbonopsia filius 555, 8.
 Leonis Phocae facinora 565, 16.
 Leonis II imperium 490, 6.
 Leonis Tornicii seditio 596, 5.
 Leontius imperator 517, 13.
 Leontius pater Origenis martyr 451, 4.
 leporis natura 102, 5 sqq. marinus exitiosus 67, 11. 445, 8.
 Levitae unde dicti 263, 10. ut sacerdotes adiuvarent instituti a Iezechia 360, 1.
 lex per angelos data 147, 20. Moesaica divinationes prohibet 365, 10.
 Libanii de Chrysostomo testimonium 479, 3.
 libellae ceti species 69, 9.
 liberorum educationem cur matres magis quam patres curent 207, 17. liberos per ignem trahere quid sit 359, 9.
 libri sacri conservati ab Esdra 371, 11.
 Libya ferarum abundans 117, 16.
 lichne lapis 88, 10.
 Licinius Caesar Christianos affligit 464, 14.
 lignum cognitionis unde dictum 194, 21. de eo Iosephi et Nemesii sententia ib.
 lingua Hebraea unde dicta 241, 22. una ante exstructam turrim Babyloniā ib. post septuaginta duae ib. linguae cur super apostolos conpectae 420, 1. linguarum quindecim periti apostoli 421, 6.
 Λιβόστροφος locus 406, 3.
 litterarum Hebraearum inventor Sethus 228, 14.
 litterae sacrae ab Origene illustratae 451, 14. in iis usitata prolepsis 195, 13.
 loligo piscis tempestatis indicium 66, 21. 71, 20.
 lotus herba solaris 90, 8.
 Lucas evangelista cur Pauli martyrium non descriperit 440, 4. suspensus 442, 3.
 Lucifer 203, 14.
 luminaria quasi quaedam stellae 35, 5.
 luza quasi luminare magnum 42, 10. cuius nos admoneat ib. ecclesiae imago 46, 19 eius mutationes unde orientur 44, 11. defectus quomodo fiat 44, 21 sqq. de eius magnitudine variae sententiae 40, 12. eius currus quare a tauris trahatur 43, 10. halo quid sit 58, 16. cum lunae incrementis et deminutionibus aer et animalia nonnulla mutantur 43, 15. 88, 1.
 luporum cum ovibus inimicitiae 118, 22. iis scilla planta invisā 117, 9.
 luscina 83, 19.
 lux toto coelo diffusa cur die quarto in luminaria divisa sit 63, 4.
 Lycii montes 33, 13.
 Lycurgi aetas 307, 5.
 Macarii loci 199, 19. 502, 14. miraculum 473, 16.
 Macedonius execratur 476, 16. damnatur 502, 21.
 Macrii imperium 453, 3.
 Macroborum insula 269, 6.
 Magdalene et Galeni colloquium fabulosum 430, 13.
 magia a quibus inventa sit 244, 7.
 magica Solomonis 343, 20.
 Magistriani 508, 19.
 maguelis natura 70, 18.

- Magi** quando Christum adoraverint dissentitor 387, 11.
Maleleelus 228, 20.
Mamaea Alexandri imp. mater Originem ad se accessit 453, 8.
Manasses Iosephi F. 274, 4. vocabulum quid significet ib.
Manassis regnum 364, 4 sqq.
mandragorae usus 23, 16. 100, 23.
Manis blasphemia 157, 8. error 210, 15. haeredes Pauliciani 387, 5. aetas 455, 13.
Mangana exstructa a Constantino M. 468, 6.
Maniacis tumultus 594, 8.
Manichaei ab Alexio Comn. ad bonam frugem revocati 621, 16. eorum errores 92, 1. 198, 17. manna 303, 3.
Manoas 308, 3.
manus imponendi mos unde originem habeat 297, 18.
Marciani imperium 486, 17 sqq. praebet ei umbram aquila 487, 6.
Marcus evangelista Petri discipulus 402, 11.
Mardocheus 317, 17.
mare salsum 29, 22. fons aquae omnis 18, 12. eius fluxus et refluxus unde existat 43, 18. eluvies Iustiniano regnante 499, 14. Atlanticum unde dictum 27, 17.
Maria virgo 383, 12. de eius morte cur nihil proditum sit 431, 14 sqq. et sepulcro resurrexit 433, 1.
Maria Magdalena Romam venit 435, 20.
Mariae cuiusdam atrox facinus 442, 19.
Marodachus Babyloniorum rex ad Ezechiam legatos mittit 363, 7.
Martinae poena 513, 10 sqq.
Martianus papa 516, 15.
matres cur patribus magis solliciti sint de liberorum educatione 207, 17.
Mathusalas Enochi F. 229, 1.
Matthias apostolus in Iudae locum suffectus 307, 15.
matula et poculum ex eodem vitro, proverbium 445, 21.
Mauricii imperium 507, 5 sqq.
Maxentius a Constantino debellatur 460, 1.
Maxillae fons Eleutheropoli 309, 2.
Maximiani imperium 456, 14.
Maximina Constantini uxor 461, 16.
Maximini imperium 453, 11.
Maximi imperium 453, 11.
Maximus citatur 6, 16. 11, 5. 136, 4. 181, 9. 209, 1. 362, 17.
Medi inventores magiae 244, 7.
medici scelestorum corpora viva dissecant 290, 6. a Solomone multa didicerunt 341, 5.
melancholicorum dementia 122, 1.
Melchisedecus imago Christi 255, 11. Abrahamo maior 257, 13.
Meles dux Basilii 577, 15.
mel in litteris sacris nonnunquam i. q. aqua 357, 16.
Meletius Antiochenus 503, 2.
Memphibosetus Sauli F. 331, 16.
Mena patriarcha 506, 12.
mens quasi oculus animae 134, 9. hominis num sideribus regatur 214, 7.
mensium inventor Sethus 228, 9. *μείζονες* homines unde dicti sint 241, 12.
merops avis retrorsum volans 89, 17.
Methodii patriarchatus 540, 3 sqq.
Metrophanes Cpolititanus 502, 12. metus unde existat 72, 4. 89, 14. 103, 5.
Michaeas vates 352, 8.
Michaeli Anemae seditio 620, 1.
Michaelus archangelus 151, 5.
Michaelus Balbus igne damnatus 534, 8. imperator fit 534, 21.
Michaeli Calaphatis imperium 591, 7 sqq.
Michaelus Cerularius patriarcha 595, 4.
Michaeli Militaris imp. 600, 1.
Michaeli Paphlagonis imperium 585, 21. poenitentia 587, 14.
Michaeli Parapinacae imperium 611, 3.
Michaeli Rangabis imperium 531, 17.
Michaeli Stratiotici imperium 589, 18. in eum conspiratio 600, 5.
Michaeli Temulenti imperium 541, 16 sqq.
Michol Sauli F. Davidis uxor 528, 18.

- milles quidam mortuus revixit 513, 13.
 milites hosti dediti 508, 12 sqq.
 Davidis quinque exinii 336, 11.
 miracula 398, 15. 489, 4.
 Moamethi deliria 514, 10. doctrina unde corrogata ib. origo ib.
 monasteriis adempti reditus 601, 5.
 Monomachi imperium 593, 6 sqq.
 Monotheletarum secta damnata 504, 19.
 monstra 560, 11. 611, 15.
 morbi siccitate orti humiditate curandi 220, 5. eorum origo 180, 14. multi calidis aquis sanandi 33, 17.
 mors beneficii loco habenda 177, 7. eius causa interdum subita laetitia vel formido 304, 3. eius origo 163, 18. 180, 14. imminentis indicium 165, 11.
 mortui cur Christo moriente revixerint 410, 16. mortuorum resurrectiones octo 429, 13.
 Moses ab Abrahamo sextus 276, 8. eius contra Aethiopes stratagemata 281, 7. a Tharvide amatus 281, 17. quamdiu ieiunaverit 295, 15. cur non palam mortuus sit 296, 12. de eius morte opiniones 296, 15. cur in terram promissam non intraverit 300, 2. eius laudes 291, 8. de eo narrationes Iosephi 279, 6 sqq. ab eo dissentit Iosephus 263, 13. nominis origo 280, 14.
 motus Italici 577, 14.
 mulieris cuiusdam in tuenda pudicitia fortitudo 586, 20.
 mulieres tres quae Christum unxerunt 398, 19.
 mulus cur non gignat 117, 22. loquitur 527, 12.
 mundus cur sex diebus conditus sit 4, 4 sqq. igne periturus 16, murenæ et serpentis coitus 74, 9. 11.
 mus cur timidus 103, 4. terrori elephanto 100, 1. murium ortus 84, 17.
 musca Accaronitarum numen 355, 13. muscae cur mel Atticum fugiant 91, 4. cur oleo extinguantur 90, 5.
 musci odoramenti origo 105, 1. mustelae natura 88, 7. 103, 4. myopis natura 88, 17. myrmecoleontis natura 101, 8. Nabo mons v. Abaris.
 Nabuchodonosor ter spoliavit Hierosolyma 369, 6. eius poena 372, 10.
 Nabuthaeus 351, 13.
 Naira 112, 10.
 narium usus 218, 12.
 narrationes apocryphae reiciendae 394, 12.
 nautis siderum ratio habenda 50, 4.
 Nectarinus Gregorii Nazianzeni successor 476, 13.
 Nectenabo Aegyptiorum rex 267, 2.
 Nemesii de arbore cognitionis sententia 194, 5. loci 123, 18. 201, 3.
 Neronis imperium 437, 16 sqq.
 Nervae imperium 446, 12.
 Nestorii origo et aetas 456, 2. 483, 15. haeresis 502, 5.
 Nicaea terrae motu subruta 474, 8.
 Nicaenum concilium 464, 20.
 Nicander 108, 8.
 Nicephoritzae facinora 611, 9.
 Nicephori imperium 531, 3.
 Nicephori Botaniatae imperium 456, 2 sqq.
 Nicephorus Phocas v. Phocas.
 Nicephorus Heracleae praeses 563, 15.
 Nicephori patriarchae de angelis locus 260, 14. canon 454, 15. exsilium 533, 17.
 Nicetas Rangabis F. castratus patriarcha 533, 4. post dictus Ignatius ib. eius inscitia 527, 14.
 Nicopolis a quo extracta ait 380, 9.
 Nili fl. natura 19, 16. 32, 12 sqq.
 Ninive a quo condita sit 244, 20. a Nabuchodonosore capta 321, 14.
 Ninus Semiramidem matrem dedit uxorem 244, 18.
 nivis ortus et natura 18, 2. 120, 10.
 Noa quare deo post dilevium sacra fecerit 238, 6. eius pater 232, 10. filii ib. 236, 3. continentia 236, 6.

- Noema 317, 9.
 nodi ecliptici 46, 17.
 Nova Roma 463, 3. 533, 5.
 Novatus 454, 20.
 nox in creatione diem secuta 8,
 8. a nocte mensura temporis 37,
 19. eius origo 37, 22. 61, 11.
 noctes Britannicae 62, 17. no-
 ctium et dierum vicissitudines
 cuius nos admoneant 38, 4 sqq.
 unde dicta sit $\nu\upsilon\tilde{\xi}$ 38, 2.
 numerus denarius perfectus 283,
 15. 294, 1. 418, 21. septenarius
 in libris sacris quid significet
 231, 9.
 Obedus Davidis avus 317, 15.
 oblivionum gravium causa 220, 8.
 Ochozia regnum 355, 3.
 Ochus Artaxerxis F. 267, 1.
 Octavius Augustus 379, 14.
 oculus invidus basilisco similis 10,
 5. oculorum natura 110, 15.
 eosum effectus auditu celerior
 60, 7.
 odontotyranni natura 270, 2.
 odor qua re augeatur 25, 21.
 olea folia abiicit 27, 2.
 olei cadus in Eliae historia quid
 sit 356, 21.
 oleo cur animalia quaedam ex-
 tinguantur 91, 4.
 Olophernes 316, 14 sqq.
 omen de Leone Armenio 533, 20.
 onagrorum natura 123, 5.
 opobalsamum 516, 1.
 ordines novem angelorum 145, 18.
 de iis Dionysii dogma ib.
 organum musicum a Theophilo
 imp. inventum 537, 1.
 Origenes quando vixerit 450, 18.
 eius libri, vitia et errores ib.
 208, 9. 502, 4. anathemati ob-
 noxius 452, 8. simulacrum quid
 esse dicat 305, 9.
 Orniae a Solomone fratre inter-
 fectus 337, 15.
 Orus mons 300, 7.
 Orphana 317, 10.
 orphanotrophium instauratum 621,
 19.
 Orphei aetas 307, 3.
 ossa giganteum inventa 499, 14.
 ossifragae pictas 80, 8.
 ostenta sub Leone M. 489, 13.
- ostracodermum 67, 22.
 ostreorum natura 67, 19.
 Othonis imperium 444, 10.
 ovis cur simplex in libris sacris
 vocetur 124, 12. eius prudentia
 96, 13. ex ovium lana cur vestes
 fieri hominibus deus voluerit
 162, 4.
 Ozias rex leprosus 358, 10.
 Palaestina oculus orbis terrarum
 516, 3.
 Palas conditor Palatii 266, 5.
 Palatium mons 266, 9.
 palatium unde dictum 266, 6.
 palmae natura 24, 22. arbor ama-
 toria 70, 21.
 Pantaleon Synadensis pontifex 556,
 20.
 papaver 23, 17.
 Paradisus quando conditus fuerit
 126, 12. eius situs 143, 20. cibus
 187, 16.
 pardalis semet ipsa curans 95, 14.
 cur timida sit 103, 4. cum ea
 comparatus Alexander 268, 9.
 parentum similitudinem cur bruta
 magis quam homines referant
 106, 14.
 Parnassus mons 32, 2.
 pascha vocabulum quid significet
 290, 20. Christi novum 400, 7.
 de eo celebrando in concilio
 Nicaeno actum 461, 22.
 passer Libycus 89, 6.
 Patmus insula 445, 10.
 patres prisca cur diu vixerint 275
 7. cur plures habuerint uxores
 ib.
 patriarchae unde nomen ducant
 275, 18. a quibus confirmantur
 462, 19. apostolis minores 428, 5.
 Patricius episcopus Prusensis 34, 6.
 patricii Romani Cpolim traducti
 463, 16.
 Patzinacae 584, 4. Monomachum
 vincunt 597, 16. ab Alexio Comn.
 reprimuntur 618, 20.
 Pauliciani haeretici 387, 6. 621, 16.
 Paulinus Endociae carus 484, 15.
 Paulus Romae biennium vergatus
 440, 13. quamdiu doctrinam
 Christi docuerit 423, 10 sqq.
 cur a Nerone occisus sit 439,
 12. in Hispaniam profectus 441,

3. fueritne in numero duodecim apostolorum 397, 16.
 Pauli Samosatensis aetas 455, 14, 517, 1.
 Paulus Sinopensis 121, 7.
 pecudes tondendae non deglubendae 435, 11. earum cura ante diluuium inventa 162, 4.
 pelecani avis natura 85, 15. eius in sobolem pietas 86, 7.
 Pentapolis barbarica 33, 9.
 Perinthus s. Heraclea 462, 11.
 Persei regnum 264, 15.
 Pertinacis imperium 450, 16.
 pestis sub Constantino Copronymo 526, 20. sub Iustiniano 499, 16. sub Michaelae Parapinace 613, 5. sub Monomacho 598, 16. sub Valeriano 455, 2.
 Petri caedes 439, 11 sqq. eius discipulus Marcus evangelista 402, 11. cum Simone mago disputatio 439, 4. eius loci citantur 51, 7. 214, 14.
 Pharaonis somnia 273, 9. animus continax 289, 6. nomen regibus Aegyptiis commune 294, 6.
 phascusa avis 88, 17.
 phene s. ossifraga avis 80, 7.
 Philippicus Bardanes Mauricio reconciliatus 509, 12. eius imperium 520, 1.
 Philippi Arabis imperium 453, 12.
 Philippopolis 621, 15.
 Philippus Macedo 267, 7.
 Philonis aetas 436, 16. ex eius historia ecclesiastica exemplum 524, 15.
 Philolai de natura solis opinio 40, 3.
 Philoraei agilitas 566, 1.
 phocae ceti species 69, 8.
 Phocae Cappadociae imperium 510, 3 sqq.
 I. eo Phocas Nicephori frater 540, 20.
 Nicephorus Phocas scholarum domesticus 565, 6. Apochaudam vincit 566, 20. imperator fit 568, 12. eius imperium ib. sqq.
 phoenices arithmeticae inventores 240, 17.
 phoenicis avis natura 88, 19.
 Phoenix Tyriorum rex 265, 5.
 Photii exitus 544, 11.
 Photinus 511, 8.
 Pilatus Christum damnauit 403, 3. eius mors 436, 3.
 pinus folia abiicit 27, 2.
 pisces cur extra aquam moriantur 65, 5. cur Euxinum agminatim petant 65, 21. cetacei quodammodo terrestres et aquatiles 73, 13. qui atramentum habeant ib. qui branchiis careant ib. qui pedes octo habeant ib. 5. non coeunt 74, 3. cognati volucibus 76, 12. eorum dentes 65, 14. difficilis auditus 93, 7.
 Placilla uxor Theodosii 475, 2.
 plagae Aegyptiacae 283, 15 sqq. planetis nomina indidit Sethus 228, 12.
 platani aureae 543, 10.
 Platonis aetas 376, 17. de coelo opinio 10, 19.
 Plotini dogma 134, 2.
 pluit argento 456, 11. cinere 489, 14. pulvere 512, 10. tritico 456, 9.
 Plutarchi loci laudati 110, 11. 247, 4.
 poculum et matula ex eodem vitro, proverbium 445, 21.
 Polycarpus hierarcha 408, 17.
 Polyuctus patriarcha 563, 12. eius cum Nicephoro Phoca controversiae 569, 1.
 polyphi natura 71, 5 sqq. eius de ventis praesagium 66, 15. cur a Ponto abtineat 71, 9.
 Pompeiopolis 494, 2.
 Porphyrii de genis sententia 204, 11.
 Porphyrius cetus captus 501, 7.
 portenta sub Argyropulo 581, 13. sub Botaniato 613, 16. sub Alexio Comn. 618, 15. sub Isaacio Comn. 603, 5. sub Constantino M. 461, 20. sub Diogene 607, 3. sub Heraclio 512, 9. sub Mauricio 507, 11. sub Michaelo Paphlagone 588, 3. sub Michaelo Temulento 544, 13.
 praefecti non temere mutandi 435, 12.
 praesagiri quaedam possunt 56, 1.
 Prasinorum factio 495, 20.
 prester urens 59, 2.

prion ceti species 68, 20.
 Priscus Faustae privignus 461, 14.
 proboscis elephantii 100, 5.
 Probi imperium 456, 6.
 Proclus patriarcha 483, 9.
 Procopia Nicephori F. Michaeli
 Rangabis uxor 531, 18.
 Procopius Caesariensis 501, 11.
 prodigia cur hodie nulla fiant 222,
 12. sub Marciano 489, 4. sub
 Leone 489, 13. sub Argyropulo
 497, 9. sub Gratiano 473, 21.
 sub Iustiniano 581, 13. sub
 Leone Armenio 533, 20. sub
 Leone Philospho 553, 21. quae
 Hierosolymorum excidio prae-
 cesserint 442, 13.
 Proeconesus 533, 18.
 prolepsis litteris sacris usitata 195,
 13.
 Promethi aetas 307, 3.
 Prote insula 611, 1.
 proverbialia 122, 15. 445, 21
 pruinae ortus 81, 4.
 psalmi num omnes Davidis 335,
 8 ab Ezechia purgati 341, 14.
 ut canerentur a Constantio imp.
 institutum 469, 5.
 Pselli loci laudati 321, 5. 341, 20.
 psittacus Leonem deplorat 551, 8.
 Psomtophanicus dictus a Pharaone
 Iosephus 274, 1.
 Ptolemaeus Lagi F. 377, 7.
 Ptolemaeus refutatus 252, 5.
 Ptolemaei tredecim 377, 8.
 pyadis serpentis natura 111, 20.
 Publico monachus 472, 13.
 puer miraculo servatus 506, 7.
 puerperarum pollutio 391, 18. de
 ea Theodoriti et Cyrilli loci
 392, 11.
 Pulcheria 484, 1. Theodosium
 fratrem corrigit 488, 6.
 purpura a quo inventa sit 265, 6.
 Pyrene mons 32, 2.
 Pyronis Chronographi error 156, 14.
 Pyrrhus 504, 21. 513, 4.
 Pythagorae aetas 376, 15.
 quercinus serpens 111, 8.
 Quintilis mensis post Julius 379, 13.
 Quintilii imperium 455, 9.
 Ragnelus Iothorus 320, 9.
 anarum ortus 84, 17. illuvies 284,
 10.

Raphael angelus 321, 1.
 Rapsacis blasphemias 360, 9.
 Rebecca 259, 9.
 Hecabus v. Richabus.
 regnum Aegyptiorum quamdiu
 constiterit 380, 15. Iudaici et
 Israelitici spatia 369, 6 sqq.
 remora piscis v. schenensis.
 Remus 266, 13.
 renoualia Byzantii celebrata 463, 4.
 resuscitationes mortuorum octo
 429, 13.
 Richabus et Baneas Memphiboseti
 interfectores 331, 17.
 Roboami regnum 347, 12.
 Roma ab anseribus servata 84, 4.
 eius origo 266, 13. impuritas
 252, 3.
 Romanus Constantini F. imp. 564,
 14.
 Romanus Argyropulus v. Argyro-
 pulus.
 Romanus Boilus v. Boilus.
 Romanus Diogenes v. Diogenes.
 Romani Lacapeni imperina 558, 2.
 Romulus 268, 10.
 roris ortus 18, 3.
 rosae cur spinis munitae 21, 16.
 earum odor vulturibus et sca-
 rabaeis invisus 95, 18.
 Rossi religionem Christianam am-
 plexi 553, 4. eorum motus 595, 6.
 Rufus 122, 1.
 Rupertus Francus ab Alexio Comn.
 deceptus 619, 12 sqq.
 rupicaprae natura 123, 15.
 Russi et Rutheni v. Rossi.
 ruta quomodo acrior fiat 26, 3.
 serpenti Libyco invisae 95, 18.
 Rutha 317, 10.
 Sabbatius monachus 533, 9.
 Sabellius damnatus 503, 5. eius
 aetas 453, 16.
 sacerdotes Iudaeorum cur Levitae,
 Christianorum cur clerici nomi-
 nentur 263, 10.
 Sadducaeorum sectae origo 369,
 18.
 Saites dux Chosrois 512, 3.
 Sala Cainanis F. 246, 1.
 Salema i. q. Hierusalem 255, 4.
 Salmanassar 347, 22.
 Salomon v. Solomon.
 Samaritanorum sectae origo 369, 18.

- Samonas patricius 557, 15.
 Samson Iudaeorum Iudex Hercules
 aequalis 308, 4. eius res gestae
 ib. sqq. vocabulum quid signi-
 ficet ib.
 Samueli anima num excitata fuerit
 329, 21.
 Samueli Bulgari mors 578, 5.
 Santabareni praestigiae 550, 13.
 Saporis Persarum regis proceritas
 453, 13.
 Saraceni Romanis tributarii 583, 16.
 Sarapis v. Serapis.
 Sarbarus Persarum rex 463, 19.
 Sardanapali mollities 264, 7.
 Sardica s. Triaditza 465, 16.
 Sardicense concilium 465, 15.
 Sara Abrahami uxor 250, 12.
 Saturnus s. Cronus unde oriun-
 dus sit, 243, 14.
 Sauli regnum 323, 18 sqq.
 scarabaei rosarum odor invsus
 95, 18.
 scarus inter pisces solus rumi-
 nans 65, 16.
 Schimas gigas 394, 21, 306, 17.
 scilla planta lupo invisā 117, 9.
 scorpii apud Brachmanes maximi
 270, 5. eorum stimuli 100, 2.
 Scylitzes v. Iohannes Scylitzes.
 scylla planta v. acilla.
 Sedecias captivus 369, 7.
 seditio contra Alexium Comn. 619,
 5. Erotici 594, 20. plebis 595,
 17. Serviana 577, 14.
 Sela Lamechi uxor 230, 7.
 Selsucia a quo condita sit 377, 12.
 Seleucus Nicanor 377, 10. eius
 posterī ib. sqq.
 Semeius seditiosus 337, 12.
 Semiramis 244, 20.
 Semus 242, 23.
 Senacheribus a filiis suis interfe-
 ctus 347, 21. eius blasphemiae
 360, 1.
 sensuum vis in animalibus 96, 13.
 Senuphii pallio et baculo hostes
 devicti 478, 12.
 sepiae artificium 104, 11.
 septimanae a Setho inventae 228,
 9. de septimanis annorum apud
 Danielum 375, 21.
 seraphi 146, 6. 147, 18 sqq.
 Serapidis fanum eversum 478, 2.
 Serapio mathematicus 452, 20.
 Sergius 504, 21.
 serici apud Romanos origo 501,
 13.
 serpentes pelecano infesti 85, 19.
 " extinguntur cornu cervino 91,
 7. gravi odore 95, 18. sibimet
 medentes 95, 7. devorant a
 cervis 106, 4. ab iberibus 281, 10.
 eorum genera 109, 19. 112,
 19. sqq. coitus 114, 1. cum
 murenis 74, 10. serpentis irati
 effigies 198, 8. Libyco invisā ruta
 95, 18.
 Seruchus simulacra invenit 245, 4.
 Sethi inventa et aetas 228, 9. sqq.
 eius uxor Asua 221, 9.
 Severiani locus 128, 8.
 Severus Acephalus 504, 8.
 Severi imperium 449, 15. 450, 16.
 Severi de angelis sententia 153, 11.
 Sextilis mensis post Augustus 380, 1.
 Sibyllae Aethiopum regina 343, 7.
 siccitas ingens sub Michaelae Pa-
 phlagone 588, 8.
 Sichemus 274, 9.
 Sidon a quo condita fuerit 255, 2.
 sidera num vim exerceant in res
 humanas 48, 22 sqq. 214, 5 sqq.
 ex eorum motu cognoscimus ter-
 ram in medio sitam esse 12, 9.
 de eorum natura variae opinio-
 nes 39, 7. eorum motus nautis
 cognoscendi 50, 4. iis nomina
 indidit Sethus 228, 9.
 in Sidiro monte tabula memora-
 bilis reperta 243, 10.
 Constantinus Silvanus haereticus
 516, 21.
 Silvester 461, 19. 502, 12.
 Simon Lazari pater 398, 16.
 Simon magus 293, 6. 438, 4.
 simulacra quid sint Origeni 305,
 9. cultus eorum origo 245, 2.
 Sinaeus mons 282, 13. 294, 13.
 Siphon ventus 15, 1.
 Sirachidis aetas 398, 16.
 Sirenes sub Mauricio conspectae
 507, 14.
 Sisarae interitus 306, 14.
 Smerdis magus rex 376, 11.
 Sodomorum situs et flagitia 251,
 9. eius urbis incendio cuius ad-
 moneamur 251, 11.

- sol splendore destitutus sub Iustiano 512, 9. cur die quarto conditus sit 35, 5. diei et noctis causa 37, 22. obscuratur, non deficit 45, 8. pari intervallo ad omnes terrae partes accedit 12, 14. Christi imago 47, 4. de eius magnitudine variae sententiae 49, 1. num terram subtercurrat 61, 5 sqq. Iosua pugnante subsistit 304, 16. eius eclipsis sub Phoca 572, 13. sub Basilio 576, 2.
- Solomon Orniam fratrem occidit 327, 15. Homero aequalis 344, 6. num senex poenitentiae se tradiderit 347, 8. eius regnum 337, 14. 343, 6. meretrices 345, 16. odae et sententiae 341, 4. libri de geniis et gemmis 342, 16. de eius magicis Iosephi locus 343, 20. eius statua a Iustiniano posita 498, 15. e praescripto eius expulsus genius 342, 18.
- sonnus qua re concilietur 23, 16. Sophiae virtus 506, 4.
- Sophoclis aetas 376, 5.
- spectrum sub Isaacio Comn. 603, 5.
- spinae cur rosas additae sint 21, 16.
- spiritus sanctus cur descenderit in Christum 393, 16. in apostolos 419, 10 sqq.
- Spyrido vincit Eulogium 464, 21.
- statua imperatricis ab Antiochenis deiecta 477, 14. Solomonis a Iustiniano posita 498, 15.
- Stauracii imperium 531, 17.
- stella a Magis conspecta quid fuerit 389, 10.
- Stephani martyrium 423, 13.
- Stratonicus Siciliae dux apud Dioscoridem 107, 11.
- sturni cicuta vescuntur 23, 9.
- sues silvestres semel, cicures bis quotannis pariunt 119, 22.
- sultanus a Francarum ductus 548, 16. eius praeclarum dictum ib. 628, 21. eius cum Diogene colloquium ib. modestia ib. victoria 628, 17.
- Suses gigas 304, 21, 306, 17.
- Symeon Metaphrastes 456, 16.
- Symeon Stylitzes 489, 8.
- Symeonis Bulgari interitus 558, 7.
- Symmachi aetas 450, 17.
- Georgius Syncellus citatur 221, 7. 223, 17. 294, 14.
- synodus Chalcedonenais 488, 1. *τοπική* ib. *ὑποτική* ib.
- Syria 377, 10. a Romanis deficit 582 21.
- Taciti imperium 456, 6.
- talentum quid valeat 343, 18.
- talionis poena 305, 14. 517, 15.
- Tarsus unde dicta sit 264, 21.
- Tatianorum error 227, 19.
- tauri ad ficos domantur 26, 13. cur Lunae currum trahere dicantur 43, 9.
- tempestatis indicia 67, 13.
- templum Iudaeorum prius imago coeli 339, 19 sqq. eius exstructio 370, 18. secundum regnante Dario Hystaspis F. exstructum 376, 12. magnum dei a Iustiniano perfectum 496, 8. 498, 9. temporis mensura a nocte incipit 37, 17.
- tenebrae terram universam occupantes moriente Christo 408, 8.
- terra in medio universo collocata 12, 9. terrae motus sub Alexio Comn. 618, 15. sub Basilio 576, 8. 577, 7. sub Constantino Duca 605, 16. sub Iustiniano 500, 7. sub Iustino 493, 20. sub Michaelo Paphlagone 587, 7. sub Theodosio Calligrapho 483, 7. sub Tiberio 435, 9. terrae mugitus sub Arcadio 478, 20.
- Tertullianus 437, 21.
- testibus quae animalia careant 73, 10.
- testudo sibimet ipsa medens 95, 5.
- teuthis piscis tempestatis indicium 66, 21.
- Thabor mons 399, 11.
- Tharbis Aethiopum regina 281, 17.
- Themelus 562, 2.
- Theodora imperatrix 599, 11. a Michaelo filio relecta 543, 16.
- Theodora Paphlagonia Theophilo imp. nupta 536, 5.
- Theodora Iustiniani coniux 495, 21. 499, 2.

- Theodoretus** loci 27, 20, 37, 2. 63, 18. 152, 12. 201, 18. 249, 1. 330, 1. 335, 9. 349, 6. 353, 13. 359, 9. 369, 8. 392, 11. 428, 13. eius Therapeutice 151, 20.
Theodoretus Cyrensis episcopus 483, 20.
Theodorus Studita in exsilium actus 531, 10.
Theodorus Mopsnestiae antistes haereticus 455, 18.
Theodosii Calligraphi imperium 483, 1.
Theodosii M. imperium 474, 18. sqq. virtutes 484, 19 sqq. eius cum Eudocia coniuge controversia 484, 4.
Theodosii III imperium 520, 9.
Theophanes pontifex Nicaenus 539, 20.
Theophanis Caesareae pontificis versutia 559, 16.
Theophanonis virtus 555, 5. perfidia 572, 15.
Theophilites herus Basilii Macedoniae 527, 6.
Theophilus imp. instrumenti musici inventor 537, 1. eius imperium 535, 20 sqq.
Theophobi caedes 541, 9.
Theophylactus Romani F. 559, 8. patriarchatum usurpat 562, 14.
Theophylactus Bulgariae episcopus 390, 10.
theriacae adversus serpentium morsus usus 112, 22. a quo inventus sit 113, 5.
thermarum discrimina 33, 18.
Thermutis Pharaonis F. 281, 2.
Thessalonica a quo condita sit 267, 8.
Thessalonicensium caedes 476, 17.
Tholmeus gigas 304, 21. 306, 17.
Thomas imperium affectat 535, 9.
Thucydidis aetas 376, 16.
Tiberias a quo condita sit 435, 8.
Tiberii Apsimari imperium 518, 1.
Tiberii Caesaris imperium 424, 13. 435, 7.
Tiberii Thracis imperium 507, 4.
Timotheus Alexandrinus 503, 1.
Titi imperium 444, 17.
Tityl fabula 211, 15.
Tobaei aetas 321, 11.
Tobiae historia 320, 2 sqq.
tonitru ortus 60, 3. tonitru horrenda sub Iustiniano 500, 6.
torpedinis natura 70, 16.
Traiani imperium 446, 17.
traiectionum ortus 547, 18.
transformatio Christi in Thabore monte 399, 11.
Triaditza s. Sardica 465, 16.
trinitatis natura 384, 10, 469, 10.
Trullae ruina 506, 18.
Trypho patriarchatu delectus 560, 10.
turbinis causa 14, 12.
Turcae Diogenis necem ulciscuntur 611, 16 eorum praedationes 597, 5. incursiones 618, 5 sqq.
turris Babyloica 240, 19.
turtures elleboro vescuntur 23, 13. eorum natura 79, 21.
typhon ventus 15, 7.
Valens astronomus 463, 7.
Valentis imperium 473, 2.
Valentiniani imperium 472, 22.
Valentini et Manis error 210, 15.
Valeriani imperium 455, 1.
vaticinia 266, 19. 549, 8. 554, 21.
ventriculi cerebri 220, 11.
venti unde oriuntur 13, 8. vehementes sub Alexio Comn. 622, 1.
Vespasiani imperium 444, 14.
vespertilionum natura 83, 21. 116, 10.
Virgilius Romanus papa 504, 7.
viperarum natura 108, 9. 112, 1.
Vitelli imperium 444, 10.
vitis folium cur sectum 24, 15.
unicornu animal 118, 9.
vulnere cur aquis gaudeant 76, 11. earum genera ib. sqq.
Volusiani imperium 454, 21.
Urias 335, 2.
Urieli angeli statio inter astra 228, 7. eius nomen in sacris libris non invenitur 321, 5.
ursi quomodo vulnera sua sanent 95, 1. eorum natura 122, 17.
vulpes quomodo sibi medeantur 95, 4. earum astutia 123, 10.
vulturum natura 82, 4. iis rosarum odor invisus 95, 17.
Uzica natio 605, 4.
Xenophanis de sideribus definitio 40, 1.

- Xiphias cometes 557, 10.
 Iohannes Xiphilinus patriarcha
 606, 15. decipitur 608, 5.
 Zacharias Barachiae F. 358, 1.
 Zambres 293, 5. 462, 1.
 Zebedaei inopia 396, 3.
 Zenonis Isauri imperium 490, 7.
 Zeuxippum balneum a quo exstru-
 ctum fuerit 450, 18.
 Zimischi imperium 573, 16 sqq.
 ad eum Iosephi litterae 567, 17.
- Zodiacus 48, 4.
 Zoe Argyropulo nupta 580, 18. ei
 insidiatur 585, 2.
 e Zoe Carbonopsia Leoni Philoso-
 pho filius natus 555, 9.
 Zonarae loci 266, 7. 530, 16. 546.
 8. 551, 22.
 Zoroaster 244, 6.
 Zorobabeli regnum 370, 10. 376,
 12 sqq.
 zygenae ceti species 69, 9.

BONNAE,
 TYPIS CAROLI GEORGII.
